

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

שנה יד - תשס"ט
גליונות תרל"ט – תרפ"ו

יוצא לאור על ידי
מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא
אנשווערפען

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת בראשית			
כ"ה תשרי תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרל"ט			
ר"ת	מו"ט	דל"ח	אנא
19:44	19:20	18:13	אנא ודערפער
19:01	18:37	17:33	לדערין
19:05	18:44	17:37	מאנשטער
19:35	19:07	18:04	ציריך
19:03	18:35	17:31	ווייני
19:40	19:16	18:08	אמסטרדם
19:57	19:30	18:26	פאריז
19:29	19:04	17:58	פראנקפורט

מברכין החודש: ראש חודש מרחשון ביום רביעי והמשיח המוליד: ביום רביעי בשעה 14:42-14:41 חלקים

תורתן של ראשונים

"אם תיטיב שאת" - מה היה עליו לחיטוב? ומהו "שאת"?
"ויאמר קין אל הבל אחיו" - מה אמר לו?

ויאמר ה' אל קין וגו'. הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובין ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו. ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בחייתם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו (ו' טז).

"ויאמר ה' - "היה הדבור עמו כדי לייסרו ולהשיבו למוטב וללמדו דרך תשובה לו ולדורות הבאים..." הלא אם תיטיב שאת" - אם תיטיב לבך ומעשיך יהיה לך שאת, ופירוש, כפרה וסליחה, כמו: "נשאת עון" (שמות לז, ז). והחכם ר' אברהם אבן עזרא ז"ל פירש, "שאת" - ענין נשיאה, לפי שאמר (בפסוק ה) שנפלו פניו, אמר לו: הלא אם תיטיב תשא פניך תמורת מה שנפלו, או אשא פני אליך וכו'.

"ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובין" - לפתחך יהיה חטאת רובין שתכשל בו תמיד בצאתך ובבואך, כלומר, העון אשר עמך תכשל בו תמיד כאילו הוא אבן נגף שקבועה בפתחך שתכשל בה תמיד בצאתך ובבואך וכו'.

"ויאמר קין אל הבל אחיו" - כי לא עשה תשובה ולא התחרט בדעתו, שהרי שב לעשות רעה גדולה והרג את אחיו. ופירוש "ויאמר קין, שאמר לו התוכחות שהוכיחו האל-ל, ואמר לו: אתה גרמת לי, וכיצא בדבר הזה, והוסיף כעס ורוגז, ולאחר מכן "ויהי בחייתם בשדה", כשלא היו בפניו אבירם, מחמת יריאת אביו לא עשה מעשה בפניו, אלא נסר השנאה והקנאה בלבו, ואז בשדה קם עליו והרגהו.

"שאת" - "לשון דורון, כמו "וישאת משאות מאת פניו" (להלן טז, לד), כלומר, אם תיטיב הדורון, שתחזור ותביא דורון אחר מתקבל, מוטב, ואם לא תיטיב הדורון לפתח חטאת רובין" - לפתח דברך החטא שמור, שלא תוכל לנקות עצמך בדברים. ופסוק זה מקצרי לשון הוא, כמו: "לכן כל דורג קין" (להלן פסוק טז) וכו'.

ד"א: "אם תיטיב" - שתכבוש יצרך מהורג אחיך שאתה מתקנא בו, "שאת" - יש לי לשאת עונותיך, לשון "נשאת עון"; "ואם לא תיטיב" - שלא תכבוש יצרך, "לפתח" ביתך העונש רובין; "חטאת" - לשון עונש, כמו: "אם יקרד עין בדבר זה" דגבי בעלת אוב (שבת טז, יב) ויכול אתה להרגו אם תרצה. ואם תאמר הוא יברח ממני ולא אוכל להרגו, תלמוד לומר: "ואליך תשוקתו" - של הבל אחיך לחיותו שלם עמך כבראשונה ולא יברח ממך. וא"ת הוא גבור ממני, "ואתה תמשל בו", כלומר, תתקפחו ותוכל להרגו. היינו, ויאמר קין אל הבל אחיו שימשול בו, כמו שאמר לו הקב"ה, והבל לא הסכים בדבר, לפיכך ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו".

"הלא אם תיטיב" - שתביא קרבן מהורג, "שאת" - אני אשר פניך, "ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובין", כאדם שאומר: הנה אויבך רובין על הפתח ואורב אותך שם, כלומר: הנה החטא אשר עשית אורב לך לקלקלך, כי ודאי חטא הוא להביא דבר שאינו הנון לפני הקב"ה, כדכתיב (במדבר י"ב) "לא תשא עולו חטא בהרימכם את הלבו", הא לא תרימו מן החלב המוטב תשא חטא, וכן הוא אומר (מלאכי א, ח) "הקריבתי נא לפתחך הירצף" וגו'. "ואליך תשוקתו", שהוא מתאוה לקלקלך, "ואתה תמשל בו" אם תרצה לחיטוב לא יוכל (להרע) לך".

"ויאמר קין אל הבל אחיו" - את אשר אמר לו הקב"ה. כי מתחילה היה ירא הבל מפני קין מבעטו, והיה נשמר ממנו, וכשאמר לו השי"ת לקין: "הלא אם תיטיב שאת", מיד "ויאמר קין אל הבל אחיו" - שהקב"ה נתרצה לו ושב מעליו אפו, ומאז ואילך חשב הבל שכבר נתקררה דעתו של קין, ולא נשמר ממנו עוד מוליד עמו בערמה בא אליו, כי הרגיש שהיה נשמר ממנו, ויהי בחייתם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו".

ר"י בבור שורף דעת זקנים מבעטות בשם רבינו יוסף קרא. ועוד

לקח טוב

מעלת הדיעה ש"בשבילי נברא העולם"

הוא הדבר בעבודת האדם את קונו ית"ש. אם לא ידע ערך העבודה, לא יימשך אליה, ותוך זמן קצר יסור לבו מענינה. כתוצאה מכך תהיה העבודה קשה עליו ומייגע, עד כדי שלא יוכל לסבול אותה.

כמה ישתנו פני הדבר כאשר יודע עליו כי יחד עם בריאת עולמו אנו, ברא השי"ת עולמות עליונים ותחתונים, שמים ושמי שמים מלאים מלאכים ושרפים משרתיו עושי רצונו לאלפים ולרבבות אין ספור, והעולם שאנו נמצאים בו אינו אלא חלק קטן דקה מן הדקה מכל מה שנברא עמו, וגם ממדינתה

מדת הערך שהאדם מעניק לעבודתו היא המדה העיקרית בה - ודרכה - תיקבענה כל המדות האחרות של אותה עבודה.

לדוגמא: אם אורך הזמן הדרוש לו לצורך גמר עבודה מסוימת יהא אצלו מדה מוחלטת של חודש שלם, ובכל זאת בעיני העובד תיתפס מדה אחרת. אם ערך העבודה יהא רם ונשא אצלו, הרי שהודש זה יעבור עליו כחלוף שעות ספורות באהבתו אותה. מאידך, אם בעיניו לא תהיה לעבודה זו ערך כלשהוא כלל וכלל, יהיה הדבר שנוא עליו, וחודש זה ידמה עליו כשנה תמימה, כי בבקר אומר מי יתן ערב ובערב אומר מי יתן בוקר.

מדת הקושי שבעבודה גם היא תהיה מושפעת ממדת הערך שבה. עבודה בעלת ערך נשגב ואהוב עליו, יערוך אותה האדם באופן קל כנשר, למרות שיתכן ויגיעה מרובה כרוכה בה. ומאידך, אם ערכה זול ופחות בעיניו ושנוא עליו, יהיה לו הדבר כריחיים על צווארו, גם אם לגופו של ענין איננו דורש מאמצים מיוחדים.

ולמשל, לחיצת כפתור כל כמה דקות, מטבעה איננה עבודה קשה כלל וכלל. אך אם לא ידע העובד התועלת שבה, המושמעות שיש בפעולתו זו, חיש מהר יתעייף ממנה, ואחר יום יומיים יברח ממנה כל עוד נפשו בה. אמנם, אם יודע לו תועלת הלחיצה בכפתור, שעל ידי לחיצתו מופעלת מכונה ענקית היוצרת איזה תוצר מתחילתו ועד סופו, או אז יורוהו לו וישמח בעבודתו הנחוצה עד שתהיה אהובה עליו.

הנה כי כן, אם ירצה האדם לאהב עליו את עבודתו, אין לו לחפש דרכים לקצר את זמנה או להקל ממדת הקושי שבה. מוטב שיתבונן בתכליתה ובמטרתה, וטיב הענינים התלויים בה. על ידי התבוננות זו יגדל ערך העבודה בעיניו, ומאליהן תותאמנה מדותיה האחרות כתוצאה מהגברת הערך כאומר.

אותיות מחכימות

בפסוק "והאלהים יספה ססו וססו". דמנה ידוע שכל העולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל ובשביל הארץ התחתונה אשר בה האדם שוא עובד את קונו. לכן לרוב האדם, כשעלם זה על לבו ששכיל נברא העולם וכל המלאכים, שיתלכב עמו לעבודת הבורא ית' ב"ה, כיון שכל תלויין בו. לכן מפרש התורה: "והאלהים יספה ססו וססו", היתה אז במחשבה (סלכן) נבראו ונאלצו כל האורות והעולמות התחתונים.

והנה המחשבה כשמתקבצת בדבר ומסתכל ומתשכח בה נקרא 'ססו', כמו שפירש רש"י ז"ל, ואחר ססו - 'ססו', היינו הארץ התחתונה שהיתה ככת ולא בפועל, כי בעבור שהיה בה האדם שיקמש את קונו, נבראו ונאלצו כל העולמות העליונים. ומה שהיה ככת נקרא 'ססו', כלומר: בו סוף, ולכן אמר "והאלהים יספה ססו וססו", והכן.

קדושת לוי

התחתונה, ובכל זאת כל העולמות העליונים והמלאכים ושרפים אינם תלויים אלא בארץ התחתונה זו, ובעבודת האדם אליה, אין ספק שתבער בקרבו אש קודש והבערה ללהב תצא להלהיב את לבו ולמשכו בעבודת האהבה אל עבודה בעלת ערך רם ונשגב זה.

הוא מה שהודיעה לנו תורת ה' שמחשבת ותועלת כל הבריאה המליאה עולמות עליונים לא היתה אלא בשביל עבודת האדם על ארץ התחתונה.

גליון זה יוצא לאור

לעילוי נשמת האי גברא יקרא הרה"ח המפ"ח רודף צדקה וחסד ומוקיר רבנן ותלמידיהו

מזה"ר **אריה לייבוש** ב"ר זאב אהרן ע"ה וויינרעב

נלב"ע כ"ח תשרי תשנ"ח לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי חתנו יידינו הנלבב איש המעש ועמוד החסד הרה"ח ר' אברהם צבי חיים רייז שליט"א פטרון הוצאת העלים לתרופה העולמית

אמרות טהורות

על האדם להתענג בתענוגי העוה"ז רק לשם שמים

ויאמר אליקים ויקו המים מתחת השמים אל מקום אחד ויתראה היבשה ויהי בן (א, ט). "איתא בספר 'שערי קדושה' לר' חיים וויטל ז"ל (ה'א שער ב): דע שכל המדות הרעיות נצמחות מארבע יסודות, אי רוח מים עפר וכו' (וה'ק' לך סתרי תורה פ, א). ויסוד המים – ממנו נצמח התאווה והתענוגים, כי כן המים מצמיחים כל מיני תענוג, ותולדותיה: כי החמדה לממון חבירו וכל אשר לו להתענג בהם, והקנאה, כי יקנא בחבירו והתענג כמותו, עכ"ל.

וידוע כי המים הם החסדים (וה'ק' פתח רעים רמז: 'ספרא דחסד איתקריאת מיס') – שמדת החסד שרשו אהבה (תק"ז הקדמה י, ב: 'חסד איהו... אהבה ה'), לאהבה לקב"ה ולדבקה בו, ובני אדם משתמשים במדת האהבה לאהוב תאוות העולם הזה.

ולזה אמר הכתוב: **יקוו המים**, לשון תקוה – 'קוה אל ה' (תהלים כג, יד), שכל החמדות והתענוגים לא יתאוו בני אדם רק לשמים – אל 'מקום אחד' (דברים י, ד: 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'), ברוך המקום ב"ה, אחד לאחדות הבורא ב"ה. 'ותראה היבשה' – ביאת הגאולה, כמבואר בזוהר חדש (ראה שם בפסוק נח כג, ג) עד 'יבשת' המים (בראשית ה, י) אמות' 'תשבי', היינו הגאולה במהרה בימינו'.

תפארת שלמה

שורש ראיית חסרונות הווה – ממדת הגאווה

ומעין הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו' (ב, טז). "יש לומר בזה דרך אסמכתא, כי הנה האדם הבא לעבוד ה' צריך להזהר לכל יסתכל בחסרון חבירו כלל, ולא יחזיק עצמו לחכם להיות מובן על חבירו ועל דרכו, כי האדם יראה לעיניו וה' יראה ללבו. גם האדם המסתכל בחסרון חבירו הוא מחמת תאוות, שמחזיק עצמו לעקר מה, כי אם היה נכנע ומכיר חסרונו ועיוותו, יחזיק לחבירו טוב ממנו והוא יסתכל בחסרונו כלל, רק מחמת שהוא בגדלות בעיני עצמו, לכן לא ישרה בעיניו דברי ודרכי חבירו... ויש לסמוך זאת על מאמר הכתוב: 'ומעין הדעת טוב

ורע לא תאכל ממנו', מחמת שעל ידי זה יכנס כך היצר הרע וגאווה, וימלא לבב להבחין בדרכי חסרון האדם טוב אם רע, מחמת שתחזיק עצמו לחכם. וזה היה פתוי הנחש (ג, ה): 'זהיתם כאלקים וידעי טוב ורע', שעל ידי אכילת העין תתחכם שתדע להבחין דרכי וזולתן אם טוב אם רע, ותשיג השגה שאינך משיג עתה.

וזהו: **וידוע כי עירומים הם** (שם פסוק ז) – לשון 'הנחש היה ערום' (שם פסוק א) – כי על ידי אכילתו מהעין נכנס בו היצר הרע וגאווה, אשר על ידי כן התחזיק עצמו לערומים והכמים גדולים בעיני עצמו. וזה גם כן מאמר אדם (שם פסוק י): 'זאירא כי עירום אנכי' – שאני מתירא מחמת שאני רואה עצמי שלבי מתגשש בי לאמר שאני ערום וחכם, ובאתי לידי גאווה, ונתירא מאוד מזה'.

מאיר ושמש

"ודבק באשתו" – ב'אהבת תורה ויראת שמים

על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו (ב, כד). אשתו ראשי תיבות: אהבת תורה ויראת שמים, כי כל זמן שהבן הוא בבית אבותיו, המה מדריכים אותו בדרך התורה והמצוות, וכשנשוא אשה צריך לדבק בעצמו בתורה ויראת שמים. ועל זה רמז: "ודבק באשתו" – שידבק באהבת תורה ויראת שמים.

הרה"ק רבי ישראל מוויזניץ זי"ע – בעל 'אהבת ישראל' (יאר ישראל אות י)

עבודת לוי חיתה מתוך עצבות

ועבודת הבל – מתוך שמחה

ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה'. והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו (ג, ד-ה). "ויהי" – לשון צער (פגולה יג), כלומר, הבאת המנחה של קין היתה מתוך צער – 'מקץ ימים' – כי ראה קין לזמים, כי כבר נגזרה גזירת המיתה, ומתוך כך התעורר לתשובה. אבל "והבל הביא גם הוא", כלומר, בעודנו ה', ששמה שמחה גדולה בעבודת בוראו שיכול לעבוד בעונו ה', כמאמר הכתוב (תהלים צב, ח): 'כי שמחתני ה' בפעליך', ולפיכך: 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו'.

קול שמחה להרה"ק רבי שמחה בנם מפרסיסחא זי"ע

אמירה נעימה

בראשית ברא וגו' (א, א). "בראשית" – ב"ת רבתי. כי את ב"ת במילואה הוא ר"ת: 'ביכורים ישראל תורה'. שבשביב אלו נברא העולם, כמו שדרשו רז"ל (בר"א ד, ויקר' ל, ד, ראה פירוש): בשביל התורה שנמקראת 'ראשית', בשביל ישראל שנקראת 'ראשית' ובשביל ביכורים שנמקראת 'ראשית'.

ולכן כתוב ב"ת רבתי, לרמז: **ב"ת ראשית** – השלשה דברים שנתמזו בברית, שנקראים 'ראשית', בעבורם "ברא אלקים את השמים ואת הארץ".

דברי גדוקים

ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל (ב, ו). איתא מדרש פליאה: מפני מה חטא אדם הראשון, מפני שראה שמים ולא ראה שלש. והוא פלא.

ונראה לפרש, דהנה מבואר בגמרא (קדושין טז) שלעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכל העולם כולו חציו זכאי וחציו חייב (שקל כמחצה צדיקים וחסידים ומחצה רשעים. רש"י). עשה מצוה אחת, אשריו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם לקצת זכות, עבר עבירה אחת, או לו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם לקצת חובה, לפי שהעולם נידון אחר רובו, עי"ש. ולכאורה קשה, הלא די בזה שיהיה שהוא עצמו חציו זכאי וחציו חייב, ואם יעשה עבירה אחת יכריע עצמו לקצת חוב, ודי היה בזה למנועו מן החטא, ולמה לא להשבו עם כל העולם.

אך הענין הוא, דהנה איתא (יוטא פה): 'האומר אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה', ולכאורה תמוה, אם אדם רוצה לחטוא על מנת שיוכל לקיים מצות תשובה, למה לא יהיה ראוי לעשות כן, הא כונתו טובה. אמנם הטעם הוא, כי לכל אדם ישנם שני חשבונות, חשבון עצמו וחשבון של עולם, כי כל אחד אחראי בעד כל העולם וצריך לדאוג בעד קיום העולם, ואם כן יתכן שבשעה שהוא יחטא בבדי שיוכל לעשות תשובה, שלפי חשבון שלו הוא דבר טוב שיקיים מצות תשובה, מה גם שאפשר שיעשה תשובה מאהבה ועונותיו יתפכו לזכויות (שם פה). אבל יכול להיות שברגע זה שיעבור העבירה, אז מצב העולם יהא חציו

יתרון דעת

"ויעשו להם חגורות" (א)

מקור חגירת 'גארטל' – בנוסף לחגורת המכנסים / "חבון לקראת אלקין" – התנאה לפניו, ועוד

מאימתי התחלת אכילה, רב אמר משיטול ידיו, ור' חנינא אמר משיטור חגורה, ולא פליגי, הא ל' והא להו (פירוש' בני בבל היו חוגגין את עצמן בחוק, וכשאוכלין צריכין להתירם, ובני ארץ ישראל לא היו נוהגין כן בהנחה חגורה קודם נטילת ידם). אמר ועירי, הני חברין בבבלי, למאן דאמר תפלת ערביית רשות, כיון דשרא ליה המיינה לא מטרחינן ליה, ולמ"ד חובה מטרחינן ליה וכו'. מתקיף לה רב ששת טריחיותא למיסר המיינה, ועוד ליקו הכי וליצלי, משום שנאמר (עמוס ד, יב) "הבון לקראת אלקין ישראל".

מ"ס שבת (ט, ע"ג) ו"ש בתו"ח טריחיותא: "מכאן שצריך לאזור חלציו בשמחת"ל

ויש ללמוד מכאן שצריך לאדם לחגור רצועות קודם שיתפלל משום "הבון לקראת אלקין ישראל". דע"ג שיש אבנטים במכנסים ואין לבו רואה את הערוה, מכל מקום אין לו להתנאות בשעת תפלה לפני בוראו. ד"הבון לקראת אלקין" לא משום שלא יראה לבו רואה את הערוה מייית ליה, אלא משום לפיות את עצמו, כדקאמר רבה בר רב הונא לביש פומפי ומצלי, אמר "הבון לקראת אלקין". וכן אמר רב אשי וכו'. ופומפי וגלימא לא שייך לתקן לבו רואה את הערוה, כמו כן לאזור חגורו צריך משום "הבון" אע"פ שיש לו אבנט, וזה נכון. לאפוקי הא מה שכתוב במחזור ויטרי כיון שיש לו אבנט במכנסים אינו צריך יותר לאזור חגורו משום "הבון לקראת", ולא היא, כדפרישית.

ספר התרומה לרבינו ברוך מגרמיזא זצ"ל – תלמיד ר"ה הוק זצ"ל (ס"ר רטו)

כתוב (רמ"י יג, א) "הלך וקניית לך אזור פשתים וישא על מנכיו", ובתיב (שם) "ויאשם על מתניו", ובתיב (שם יא): "כי באשר ידבק האזור אל מתניו איש", הרי במקום שכתוב שימה צריך לדבק, נזקקו: 'ושמתם את דברי אלה על לבבכם' (דברים יא, יח), שצריך לדבק בחוק את התפלה שבזרוע. וכן כשאדם מתפלל צריך שיהא האזור דבוק במתניו, וגם בשבת כשהולך ברשות הרבים אם לא ידיבק אזורו במתניו, הרי הוא שלא לצורך עליו.

ספר חסידים (ס"ה תשעג)

והכלה למעשה להתנאות לפני בוראו, ואסור להתפלל בלא חגורה, משום "הבון לקראת אלקין ישראל". ואע"ג דיש לו מכנסים, דהשתא אין לבו רואה הערוה, מכל מקום אסור להתפלל בלא חגורה. משום הבון.

סמ"ק (מצוה יב אות קכד)

צריך לאזור אזור בשעת התפלה אפילו יש לו אבנט, שאין לבו רואה את הערוה, משום "הבון", אבל שאר ברכות מותר לברך בלא חגורה מאחר שיש לו מכנסים. הגה, ואין לבו רואה הערוה.

ש"ע או"ח (סי' צא ס"ב, וע"ש בלבוש שכתב: 'משום הבון, שהו הוא הבון, כשהוא אזור במתניו נראה הוא עמוד וזהו ר"ה מכתשוא בלא חגורה')

צריך לאזור אזור להבדיל בין אברי קודש לאברי חול, ואזור זה יהיה מהזרז, ואסור לו להתפלל משום "הבון לקראת אלקין ישראל" בדוגמא דעליא, אף במדינות שהולכין לפני הגדולים בלא אזור, אסור להתפלל בלתי שיבדיל בחגורה בין קודש לחול, וכו'.

שלחן עשוהו (סי' צא ס"א)

צריך לאזור אזור וכו', שצדיעב אם התפלל בלא אזור, יצא. ו"א עזר, דדוקא מי שרגיל כל היום בחגורה, אבל מי שהולך כל היום בלא חגורה, גם בשעת תפלה אין צריך לחגור. ומיהו מרת חסידות אף בבה"ג. מגן גבורים.

משנה בירוח (סי' צא ס"ד)

צריך לאזור אזור בשעת התפלה (ש"ע). מהלשון 'בשעת התפלה' משמע דבשעת התפלה ממש יאזור. ונראה לפרש דקמ"ל, דאם הולך כל היום חגור, אף יצא בזה אפילו בשלל התייר חגורו לתפלה, מכל מקום אינו ניכר שהוא משום "הבון", דהא בלאו הכי ה"ה הולך חגור כל היום, על כן צריך לעשות מידי דמינכר שהוא מקיים מצות "הבון" להתייר חגורו קודם התפלה ויחזור לחגור (כמו שמצינו בסוכה, סי' תרל"ז ס"ב, בסוכות יצרים, דאינו יוצא בהפנימיות כיון שהוא דירתי כל השנה, ע"ש). ואז מקיים גם הא דאמר ר' יהושע בן לוי (ברכות ל) "השתחו לך" בהדרת קודש" (תהלים כג, ט) – אל תקרי בהדרת אלא בהדרת, כלומר מתוך חרדה, וכפשוטו לשון הגמ' שם דר' יהודה הוה מציין נפשיה וזהו מצלי, היינו שלא הפסיק כלל אלא תיכף שמציין נפשיה היה מתפלל כדי שיהא ניכר שמציין רק לתפלה.

אורח נאמן להגאון ר' מנחם מנחם אברבנאל זצ"ל – נבד"א אברבנאל (ס"ו א"ב)

ותפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות (בראשית ז, ז). אמר הרה"ק בעל 'ישמח ישראל' זצ"ל, החסידים היו רגילים לשאת חגורה על בגדיהם, ותכליתיה היא לאסור את הגוף לשום תמא ורסן לאתווי שלא יתפרצו יותר מדאי, ואדם הראשון בטרם שהיתה לו חגורה לא ידע לשום מעצור לתאוותיו ונכשל ואכל מעץ הדעת, ובעשותו לו חגורה מעלי תאנה, בעזרת החגורה יכול לשום מעצור לתאוותיו עוד, וסיים: "דורך די גארטעל האט ער געוויזען דעם יצר הרע א פייג". תפארת ישראל (אות צט)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אריה ליבוש מלאנצהוט וקעשינוב זי"ע - בעל 'חומת אריאל' יומא דהילולא ר"ח מרחשון (תקפ"ד)

אדם יסודו מעפר, עפר מן האדמה, ועל כן נקרא שמו אדם כי מן האדמה לוקח. אך יש אדמה ויש אדמה - **מקור מחצבתו של הצדיק מלאנצ'וט, הקב"ה לקח רגבי אדמת הר סיני וברא את הצדיק דלאנצ'וט**. כך התבטא הרה"ק בעל ה'אריה' ישראל מאפטא זי"ע על רבינו הגה"ק רבי אריה יהודה ליבוש זי"ע - בעל 'חומת אריאל' וגיבורות אריה, תלמידים של הרבי מלובלין זי"ע והמגיד הק' מקאזניץ זי"ע (ראה הקדמת המבלי"ד לספרו 'גיבורות אריה', לבוב תר"ל. ביטוי מופלא כיו"ב נאמר גם מפי הרה"ק רבי נתנלי צבי מראפשיץ זי"ע. הובא בקונטרס 'בטוב צדיקים', ברוקלין תשס"ה, עמ' יד, בשם הרה"ק מהר"צ מאבאב זצ"ל הי"ד).

גם שאר גדולי הצדיקים שבדור העידו עליו נשגבות ונוראות באמרים **"שעיבד את נשמתו כמו אדם הראשון קודם החטא, וגופו היה קדוש כמו הנשמה"** (פאר וכבוד, מונקאטש תרע"א, עמ' כט).

מעונות אריה:

רבי אריה ליבוש נולד בשנת תקצ"ז לאביו רבי ברוך זצ"ל. משחר ילדותו כבר היה בולט בתמדתו הגדולה בד בבד עם חריפותו היתירה, כמסופר, שחכם אחד שאלו פעם, מדוע הוא אשר ראשון והיה יכול לצאת לרצונו? השיב הילד בשנית: אמנם עשו היה מופלג ומשוקע לצאת, אבל הוא חש שכאשר הוא יצא לפתח ע"ז, יוכל יעקב לצאת חפז לפתח תורה ולא יהיה מי שיעכב בעדו, ולכן העדיף להישאר שם, כדי שלא לתת ליעקב לצאת ולהיכנס לבית מדרשו של תורה...

בטרם הגיע לעול המצוות, בשנתו השלש עשרה, כבר הועד נפלאות על קיומו העצומה בכל השי"ס ומדריש חו"ל, וחכמים שבדור נהנו להשתעשע עמו בשעשועין דאורייתא. ומסופר, שלאחר הדרשה שדרש ביום שנכנס לעול תורה ומצוות, שאלו איהו צורבא דרבנן, במה שאמר במסכת ברכות (דף) שבארץ ישראל אין קורין פרשת ציצית בקריאת שמע של ערבית, לפי שאין מצות ציצית נוהגת בלילה, אלא מתחילים את הפרשה ומסיימים אותה: "ידבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, אני ה' אלקיכם", והלא כבר אמרו (שם יב:) שכל פרשה דפסקה משה - פסקין, דלא פסקה משה - לא פסקין, ואם כן אסור להפסיק באמצע פסוק, ואיך הפסיקו בני ארץ ישראל באמצע פסוק לומר מקצת מן הפסוק הראשון "ידבר אל בני ישראל ואמרת אליהם" ומקצת מן הפסוק האחרון: "אני ה' אלקיכם"? ותוך כדי ייבוש השיב לו חתן הבר מצוה: "יש חצאי פסוקים אלו, הם באמת פסוק אחד שלם בתורה, דכתיב בפרשת אחרי (ויקרא יא, ה): "ידבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם", ואמרו בארץ ישראל פסוק שלם זה, שיש בו שני חצאי פסוקים, של תחילת פרשת ציצית וסופה... (ויקהל משה, ברוקלין נ.י. תש"ז, ויקרא עמ' מז).

כשהחל להסתופף בצל צדיקי הדור, והוא עדיין אבר"ך צעיר למים, נסע פעם בחברת חסידים ישישים לקאזניץ, "ויכבדו האברך הקדוש לבית הרב המגיד זי"ע לא היה אז הרב בביתו, וממחמת שכל רצה לפנות לבא לבטלה בלא תורה, פתח את הספר 'עץ חיים' אשר למד בו הרב המגיד זי"ע באיזה מאמר, ומצא כתוב על הגיליון בכתב יד קדוש של המגיד בזה"ל: "באן יש סוד גדול עמוק מי מציאנו". ועיין האברך בזה המאמר. וכאשר בא זי"ע לפתוח לביתו והרגיש בו באיזה מקום עיין האברך, זי"ע שאל אותו: אתה השגת זה המאמר? ואמר: הן, ואמר הסוד במשכל ראשון. ותמה המגיד מאוד על זה, ופתח ואמר: **מובטחני בו שיגדל תורה ויאדירה, ויפץ ענן אורו על פני תבל**." (הקדמת הני"ל לגיבורות אריה, ומשם בסי' פיעלת הצדיקים, פאדורוץ תר"ס, עמ' א).

כשהיה כבן עשרים שנה, בשנת תקל"ז, נתקבל לכהן פאר כראבי"ד בק"ק לאנצהוט, שם התחבב על כל בני הקהילה, וכן היה נערץ אצל כל תושבי העיר, גם על אלו שאינם בני ברית, וכמסופר שהרגאו פאטאצקאן כיבבו ביותר, ומסר באמצעותו סכומים אדירים לחלקה לעניי העיר.

ככל הנראה, באותה תקופה, עת שבתו בלאנצהוט, דבק בהווה הק' מלובלין, שראשית נהגותיו היתה, כידוע, בעיר זו. רבינו מנחם אור רבו מלובלין בספריו בתורא "אדמו"ר בוצינא קדישא". כן נסע להסתופף בצל קדשו של הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימינוב זי"ע (נפ' שנת מרחשון תרמ"א יחזקאל סי' קד).

סיפר הרה"ק בעל הדירכי תשובה' ממונקאטש זצ"ל, "שהגה"ק רבי נתנלי מראפשיץ זי"ע אמר על הרה"ק

שאני פוסק "כשר", אף הוא פוסק כך, וכן להיפך. חלילה לא יאמר על כשר טריפה, ועל טריפה כשר. ולמה יגרע ממנו, שהוא מקבל רק ג' רז"כ? אלא, אמנם על אותה שאלה, שתשובתה מפורשת ביורה דעה, ודאי פוסק מיד כמוני כשר או טריפה, רק על שאלה שתי תשובה מפורשת, עליו ללכת ולעיין ולחפש בראשונים ובאחרונים ולחשוב עליה כמה ימים. אני בעזרת החוקן לאדם דעת משיב עליה תיכף ומיד, ובגלל זה הוא אינו שווה אלא ג' רז"כ לשבוע, ואני עשרים.

כן הדבר - סיים - גם בענין האסון שאירע לנו בשריפת העורות. לך היה דרוש שבוע שלם, כדי להשלים עם דבר האסון ולבוא לידי מסקנה שגזירה היא משמים והכל מה', ואני, שנתחלחתי תחילה ולבי כאב מאד על האסון, על כל פחות משכאב לך, החלטתי מיד שהכל משמים, ועל כן יכולתי לחזור מיד לתלמודי (קרי' וליקוט שמעוני' בתוך 'ישר בעיניי', עמ' נח).

בערוב ימיו, בשנת תקע"ט, נתקבל - בהמלצת הרה"ק מאפטא זי"ע (שנה"ק בימים החם ביאסי) - לרבנות קעשינוב על מקומו של הרה"ק בעל 'באר מים חיים' זי"ע שעלה אז לארץ הקודש, וכמסופר בהקדמה לסי' 'גיבורות אריה' הני"ל: "... וכאשר אנשי עיר הבירה קעשיניב, ביקשו מהרב הצדיק קדוש עליון רשכבי"ה איש אלקים קדוש וכי מהר"ר **אברהם יהושע העשיל** זצוקלה"ה להקים עליהם איזה רב גדול בתורה ור"מ לישיבה בראש, אז בחר הרב הצדיק קדוש עליון רשכבי"ה הרב המאור הגדול אבד"ק לאנצ'וט, ושלה מכתבו קודש לקעשיניב בזה"ל: **הני שולח לכם גבירא דכוותי**. ואנשי קעשיניב קיבלו אותו לר"מ בשמחה וקול תודה..."

"חומת אריאל"

מקעשינוב היתה מצודת פרושה גם על קהלות הקודש בארטישו, אומאן ובאלטא, בהן היה מבקר תמידיו כסדרו, פעם בחודש או חדשים, לעזור ולסעדה ולהכריע בדברים הקשים שהדיינים לא הגיעו לעקמם השווה.

הרה"ק מאפטא נהג לבוא מדי שנה בשנה לשובת שבת אחת בקעשינוב, ולאחר בחירתו רבינו וכו' כמרא דאתרא התאכסן בביתו. ופעם בעצם יום השב"ק, כאשר הסבו בשבת יחדיו בצוותא עם המוני תושבי העיר, התבטא הרה"ק מאפטא בשבחו של הרב, וכך אמר בפני כל עם ועדה: **"הראיתם את הרב אשר בחבתי שבילכם, תאמרו לי אשר חדרו בתורה מארבע מאות שנה, היה גנוז ונעלם עד בוא הרה"ק דלאנצ'וט בעולם, ונמסרו לו רזי ומצוות התורה"** (בהקדמת שם).

ואמנם נודע בישראל וגדול שמו "ביכל קצוי ארץ, בתורתו וצדקתו אשר ימי' תבלי" - כלשון הגה"ק בעל הדיברי חיים' מצאנו זי"ע בהסכמתו לספרו 'חומת אריאל', ושמע לאונותיו בכל מכמני התורה הלך לפניו בדורו, וכדברי הגה"ק רבי יוסף שאול מלובלין זצ"ל בעל ה'שואל ומשיב', בהסכמתו שם: **"... הכי נקרא שמו 'חומת אריאל', כי עשה חומה בתורה לתורה, והרב הצדיק הלא ה' מפורסים בדורו לאדם גדול וקדוש, ובחכמת האמת וגימטראט פי שנים ברוחו הקדוש, על פי סתרי כתבי האר"י הקדוש זי"ל, כאשר שמעתי אומרים משמו דברים חריפים ונפלאים"**.

וממשיך וכותב: "ואחא מנהג אדור אשר שמעתי: **'ההפכי הצור אגם מים'** (תהלים קיד, ח), פירוש, כי **'הצור'** ראשי תיבות למפרע: ראה וחתקין צורת הלבה, וזהו: ההופכי הצור (כלומר, כאשר יתכן הצור, יגיע זמן שלמותו התיקון, בעת מילוי פסג הלבה), ואז, **'אגם'** - ראשי תיבות: אבדו גוים מארצו, ומים - ראשי תיבות: מגדיל ישועות מלכו, והאריך בזה על פי סוד", ובחתימתו ניתרת הערתו המופלגת אליו: "המדבר לכבוד קדושת הרב הנכבד המחבר זי"ל".

רבינו נתחלק ביום ראש חודש מרחשון בין השנים תקפ"ד - תקפ"ו, ומנוחתו כבוד בקעשינוב, בהותירו אחריו המון כתיב יד, בניהם ספר גדול על מסכת בבא מציעא, שהיו מומחים אצל בתו היחידה מרת חיה ע"ה, אך לאחר פטירתה "שילטה בהכתבי הקדוש ידי זרם, גבנו וכלם בכליהם, ואף המה לא זכו ליהנות מאורם, כי כמו ערך אשף (ק) קונטרסים שגרו בביתם, והרבה נפזרו בכל קצוות העולם..." (הקדמה ת"ס).

הספרים שזיכנו לאורם ארבעה הם: **'ארבעה חרשים'** - פירושים נפלאים על ארבע פרשיות, הגדה של פסח ודרוש גדול במסכת פסחים (נדרס בלבוב תר"ט, יחד עם היעשיל קטן' של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע - שראה אז אור לראשונה); **'דברי אסתר'** - על מגילת אסתר (אנאקלוא, תר"כ); **'חומת אריאל'** - דרושים על התורה, נ"ך ושי"ס (למבער, תר"כ); **'גיבורות אריה'** - על בראשית, ובסופו דרוש גדול על חומה וליקוטים חמדים (לבוב, תר"ס).

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס נ"י, ברוקלין נ.י.

עזרי מועד

שקריין בשבת זה, וקדושת פרישת בראשית היא שיזכר לאור רוחו של משה, וכמו שנאמר: ויהי אלקים מרחפת על פני המים, ובמ"ה: בזכות התשובה שנמשלה למים, ובתיקונים (תי' לו) 'על פני המים' - ולית מים אלא אורייתא וכו'... ועל כן מתהילין בראשית בשבת אחרונה מהודש תשרי, שלא יצויר שיקראו בראשית בהשוואה אם לא שיהיה שמחת תורה בשבת ולא אד"ו ראש. **שאף שראוי שעבדו כמה יותר מ"ה מאות שנה ולא זכינו להנאל עדיין, אולי בשבת זה נזכה להנאל מיד על ידי התעוררות תשובה מלעילא**, וכל הודושו מסוגל לזה וכו'..."

פרי צדיק ליה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פר' בראשית אות ה)

קדושת שבת בראשית - אור רוחו של משה

"... ועל כן תיקנו שסיימו התורה בתשרי ואחר סוכות אף שראויין שעדיין לא היה התיקון כראוי, מכל מקום כל החדוש מוכן ומסוגל לתשובה, וכמו שאמרנו במ"ש בתנחומא (אורייתא) שעל שם זה נקרא מזול מאונים. ושבת מוכן לתשובה, כמו שנאמר (תהלים צב, ב) 'שוב להודות לה'', שכל מי שמודה ועוֹבֵב ירוחם, כמ"ש (פרקי דר"א פרק יט) ועל ידי שמירת שבת מיד נגאלין (ע"י שבת קידה).

וכבר אמרנו דכתיב (במדבר כה, י): 'עולת שבת בשבת', וכן (ישע' פו, כג): 'זמדי שבת בשבת', שכל שבת יש לו קדושה מיוחדת לאותו שבת, והקדושה הוא קדושת הפרשה

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת קידושין

בענין המחלוקת האם לאבות הקדושים היה דין ישראל או דין בן נח
רב חייא בר אבין אמר רבי יוחנן, עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה, דכתיב
(דברים כו ד) 'כי יורשה לעשו נתתי את הר שעיר', ודלמא ישראל מומר שאני, אלא
מחבא (שם כ) 'כי לבני לוט נתתי את ער ירושה' (דף ק"ע א').
 בגמרא רצו להוכיח שעובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה, מהא דמציעו דין ירושה
 אצל עשו, שירש את הר שעיר שהיה שייך לאבות הקדושים, כי הר שעיר הוא מארצות
 קני קניז והקדמוני (ראה רש"י דברים שם), וכמו כן הוריש עשו את ארצו לזרעו, ובתחילה סברו
 הוי אמינא שעשו דין בן נח היה לו, וממילא למדנו שכן נח יורש את אביו דבר תורה,
 ובמסקנא הסיקו שעשו היה לו דין ישראל, והיה נח איש בישראל מומר, ולכן אין ללמוד ממנו
 שכן נח יורש את אביו דבר תורה, ולכן הוכיחו ממה שמציעו בלוט שהיה בו דין ירושה.
 הלימוד בגמרא זו מביא אותנו לענין פלוגתא רבותינו הראשונים בדינם של האבות
 הקדושים עד מותן תורה, שי אומרים שהאבות וכן יורש אחריהם – עד מותן תורה, היה דינם
 כבני נח, ואך קיימו את מצוות התורה מאומה שהחזיקו על עצמם, אבל לא להקל
 באו במקום שיש חומץ בבו נח, ויש אומרים כי מנת שנימול אברהם, דין האבות הורשם
 בישראל לגמרי, ואפילו להקל. מחלוקת זו הביאה הרמב"ן בפירושו על התורה על הפסוק
 (ויקרא כד י): "ורצא בן אשה ישראלית והוא בא איש מצידי בתוך בני ישראל ויגזע במחנה בן
 הישראלית ואיש הישראלי", שהביא דברי התורה כהנים (פרשה יד א) על מה שנאמר:
 "בתוך בני ישראל" – "מלמד שנתגיר", וכן בזה מדוע הוצרך להתגיר, הלא אמו ישראלית
 היתה, והביא בשם חכמי הצרפתים: "כי טעם הגזירה, מפני שהיה קודם מותן תורה, והיה
 משפחו לילך אחר הזכר במה שאמר (במחנה עת) 'באומות הלך אחר הזכר', וכאשר נולד זה
 לא מלו אותו כי מצידי היה בדינו, אבל כשגדל נתגיר לדעוהו ונמול", וכן כתב גם בחוקינו:
 "ואלא, אמאי צריך גירות. הא קי"ל 'עבד ועובד כוכבים הבא על בת ישראל הולך כשר'.
 אלא"ל דאמרין הולך כשר, הני מילי לאחר מותן תורה, והוה ליה היחוס הולך אחר האם
 והיא ישראלית, אבל הכא המצרי בא עליה קודם מותן תורה שהיא היתה בת נח ואין הולך
 כשר, והוה ליה היחוס אחר האב והוה מצרי לכך הוצרך גרות".

הרמב"ן עצמו חולק על כך וכותב: "ואין דעתי כך, כי מעת שבה אברהם בברית היו
 ישראל, ובגויים לא יתחשבו, וכמו שאמר בעשו (קדושין יח) 'ודילמא ישראל מומר שאני'.
 ומוכיח כשיטתו מן הגמרא שלפנינו, שגם עשו היה לו דין ישראל, ולכל דיותר היה לו דין
 ישראל מומר, ואילו ביאור דברי הרמב"ן 'מלמד שנתגיר' אינו שייך בגירות, אלא ככל
 ישראל שנכנסו לברית במילה וטבילה והוצאת דמים בשעת מותן תורה (בריתא טו), אבל
 נכונותו לומר, שהלך אחר אמו ונדבק בישראל, וזה טעם 'בתוך בני ישראל', שהיה עמו
 ולא רצה ללכת אחר אביו להיות מצרי". **הפרשת דרכים** (דף האתרים) האריך במחלוקת
 זו, והביא את דברי הרמב"ן שהביא ראינו זו, והסיק על זה: "ולדעתי הראיה שהביא הרמב"ן
 ממה שאמר גבי עשו 'ודילמא ישראל מומר שאני' הוא ראיה חותכת".

הנהגה בעיקר הדבר שמבואר בסוגייתו שעשו היה לו דין ישראל מומר, העיר הרמ"ע
מפאנ במאמר קדור הדין (ה'כ"ב) מדברי התוס' על מה שאמר בגמרא לקמן (ט"ז):
 "מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה", ועוד שם (ס"א) "מחשבה טובה מצרפה למעשה",
 וכתבו התוס' (לס' ד"ה מחשבה): "ובעובדי עבודת כוכבים איפכא מחשבה רעה הקב"ה מצרפה
 למעשה, דכתיב (עובדי א' י) 'מחמס אחיך יעקב תכסך בושע ונכרת לעולם', ולא מציעו
 שעשה עשו ליעקב שום רעה, אלא מחשבתו הרעה אשר חשב עליו מצרפה הקב"ה
 למעשה, ומחשבה טובה של עובדי כוכבים אין הקב"ה מצרפה למעשה". ולפי מסקנת
 הגמרא הכא הלא היה לעשו דין ישראל, ומדוע לא היה לו דין ישראל בענין האמור,
 מחשבה רעה לא הצטרף למעשה, ומש"ה כתב הרמ"ע מפאנ, שמה שאמר: "ודלמא
 ישראל מומר שאני", לא נאמר כי אם לדחות ההוכחה שעובד כוכבים יורש את אביו
 התורה שמציעו בעשו שהיה בו דין ירושה, ולכן אמרו שאין להוכיח משם, כי שמה היה
 לו דין ישראל, ולכן היה בו דין ירושה, ורק ממה שמציעו בלוט דין ירושה יש להוכיח שעובדים
 יורש את אביו מן התורה, אכן, אבאמיתו של דבר לא היה לעשו דין של להוכיח שעובדים

ולפי דברי הרמ"ע מפאנ מתיישב גם דין הוכחת הרמב"ן מכאן נגד חכמי הצרפתים
 הסבורים שהאבות הקדושים היו להם דין בן נח, כי לאמיתו של דבר דחיית הגמרא:
 "ודלמא ישראל מומר שאני", אינה אלא דחייה בעלמא, ואינה מסקנת הדברים ממש, וגם
 יתכן שלא רק עשו לא היה לו דין ישראל, כי גם האבות דק, אברהם ויצחק ויעקב, ונביאים
 אחרים, עד מותן תורה, לא היה להם דין ישראל כי אם להחמיר עליהם, ולא להקל.

לא נאריך כאן בענין הגדרת דין האבות הקדושים קודם מותן תורה – דין ישראל או
 דין בן נח – שהרי ישנה אריכות בדברים בזה וקצר המצע מהשטרע (וכבר בא בארובה
 הפרשת דרכים שם בסוגיא זו), אך נציין את היווצר לנו ממינוע הדברים שהבאנו בזה, שלש
 נפק"מ בשאלה זו: א. בדין ירושה, אם דין ירושה אצל האבות הקדושים הוא מדין ירושת
 ישראל או מדין ירושה הנאמר בעכו"ם, וישנם חילוקים בין דין ירושה בישראל לדין
 ירושה בעכו"ם (עי' מבי"ח הל' נזירות פ"א ה"ט; מנ"ח מצוה ת; גילויי הש"ס כאן); ב. לענין הכלל
 של מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה,
 שכלל זה נאמר רק בישראל; ג. לענין כשרי שבא על בת ישראל באותה עת. אם יש לו
 להולד דין ישראל או דין בן נח.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"טוב שכן קרוב" – הלכות מצוות בין שכנים (א)

א. שנינו בשענה (בבבא מצ"ב מ"ט): "אמר להם [רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו], צאו וראו איזהו
 דרך ישרה שידבק בה האדם וכו', ר' יוסי אומר שכן טוב" וביארו שם המפרשים, ששכנים
 טובים עושים טובות לו לזה אף בהפסד של עצמם, ועיניו מתרגל כל אחד מהם להתנהג
 במדת החסידות. ובב"ב של הגה"ק רבי אברהם אוליאלי זצ"ל בעל היחסד לאברהם כתב,
 שיעשה עצמו שכן טוב לכל שכניו, **אפילו אם יש לו שכנים רעים ישתדל הוא להיות שכן**
טוב להם, להועיל להם ולא להזיקם, עכ"ל. ורז"ל תקנו לומר בכל יום תפלה יהי רצון
 להינצל משכן רע (אחר ברכת השחר).

ואיתא בגמרא (בבבא מצ"ב מ"ט): "**האזהרה את שכניו וכו'**, עליו הכתוב אומר (ישע"ה טו, ט) **אז תקרא וה'**
יענה" וגו'. ובירושמי (חגיגה פ"א ה"י) מסופר על אמוראים שנתאחרו לבא לבית המדרש משום
 שהלכו לגמול חסד, ושאל אותם רבי אלעזר: וכי לא היו אנשים אחרים שיתעסק בגמילות
 חסדים זו, והשיבו לו: "מגור היה" (שכן היה. תנחומי גר"א שם), ולכן הם קודמים לגמול חסד
 (ומצאנו לכך מקור גם במד"ר פ"י וילך טו, ט) [תקדושים ושכנים מופלים בגמילות חסד לא אמת, עיי"ש].

ב. **דרך שכנים היא ללוות ולשאל זה מזה**, וכענין שכתוב בתורה (שמות ג, כב): "ושאלה אשה
 משכנתה" וגו', וכן מציעו בקרבן פסח (שם יב, ז): "ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו" וגו',
 ומבואר בתוספתא (שם ח, ז): "וכל כך למה, כדי שלא יניח אדם שכנו הקרוב אל ביתו
 וילך ויעשה אל פסחו אצל חבירו, לקיים מה שנאמר (משלי כו, י) **טוב שכן קרוב מאח**
רחוק". ומכאן גם למדו (כתובות פה) דשכן קרוב – שכן קודם (ויש"ש ברא"ש, ובסור ח"מ סי' רג
 שדרך השכנים שעושים טובות אחד לחשני. תנחומי ח"מ סי' ט ס"א – אי דין שכן כשר לזון שכנו). ובסופר
 שכתבנו ע"כ מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זצ"ל לגור בבתי ווארשה, לאחר הימלטו
 מעמלק מתבניש להזכיר, אזי מן הדין אינו חייב להלוותו. אך אסור לשקר ולומר שאין לו, אלא
 איזה דבר. וצוה מרן שישאלו מהשכן משניות, גמרא ברכות, ופמוטים.

ג. **שכן שמרבה ללוות או לשאל ואינו מחזיר – האם מותר לסרב לו?** אם הלה הוא עני,
 ימשיך להשאיל לו כפי יכולתו, והוה צדקה בעין יפה, כי אין הלה מתבייש מללוות ולשאל,
 וזה היה גבדל "עניני עירך קדמוני" (נתי יו"ד סי' רמט ס"ח).

ואם אינו עני, אזי אם הדברים שהוא שואל הם דברים פטוים, בדמים שדרך שכנים לתת ולקבל
 זה מזה ואינם מחזירים, אזי גם אם הוא מקפיד להחזיר, אל יקפיד על הלה אם אינו מחזיר
 וימשיך לעשות חסד. אבל אם דרכו ללוות מעות או לשאל חפצים בעלי ערך, ואינו מחזיר,
 והמלמה מתבניש להזכיר, אזי מן הדין אינו חייב להלוותו. אך אסור לשקר ולומר שאין לו, אלא
 יתחמק בלשון דמשתמע לתרי אנפין, כמו: אכן גם אנטו צריכים לקנות מוצר זה, וכדומה. זהו
 מצד הדין. ברם היות והעולם תניסד על חסד, ראוי לבני תורה, אם רואים שהשכן נחוץ מאוד
 לכך, למרות שאינו מחזיר, שלא להעמיד על דין התורה אלא לעשה חסד עם שכנו.

ד. **לשכן השואל והלווה ייאמר: חובה מגורה מוטלת עליו להחזיר מה ששאל או שאל**, הן
 מחמת עצם מצות פרעון חוב, וגם כדי שהשכן לא יימנע שוב מלהלוותו. ועוד כדי שלא
 להכשיל השכנים שישקרו לו, או שאר מכשולות, ח"י.

ה. **החכם עיניו בראשו**, כשהוא או בני ביתו שואלים ולוים מהשכן, עליהם לרשום מה ששאלו,
 כדי שלא ישכחו מלהחזיר. ומפעם לפעם, ובפרט בימים תוראים, צריך לבדוק את הרשימה
 ולהחזיר, כי בבגון דא גם יוחי"פ אינו מכפר עד שיתחייר לחבירו מה ששאל הימנו, ואם אינו
 זוכר, יבקש מחילה לפני יוחי"פ [נתי]. בהנהגות בעל האדר"ת זצ"ל שכתב: בימי אלו, ימי
 התשובה, נזרחתי מאוד לנקות עצמי מכל מה שאינו שלי, ולערך בדק בית בארון הספרים
 מעל ומתחת אם נמצא ספר שאלו ששכח מכל להחזיר אל בעלי המצטרע עליו.

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א, המשך גיליון הבא בע"ה

עלי שיח

"האשה אשר נתת לי – עמדי"

פעם אחת שאל הרד"ק רבי **אברהם דוב מחמלעניק** זצ"ל לאיש אחד, אם יושב ולומד?
 השיבו הלה: מעט. שוב שאלו: מה פרנסתך? השיבו: יושב וצ"ל סמוך לשולחן חמי. אמר לו: אם
 כך למה אין אתה לומד הרבה? אמר לו הלה: זוגתי אומרת שצריך להרגיל את עצמי בשוק
 ולהסתכל על פרנסה. אמר לו: אדם הראשון אמר להש"ת (ג' א): "האשה אשר נתת עמדי
 היא נתנה לי", ולכאורה תיבת "עמדי" אין לה ביאור, ויותר היה צורך אם היה אומר 'אשר
 נתת לי'. רק דאדם ראשון הודה על האמת ואמר: "האשה אשר נתת", אף על פי כן אפשר לא
 הייתי שומע לה, אבל "עמדי" – הריעה של האשה היתה גם כן עמדי, דלבי גם כן רצה אף.
 אור הגנוח (כפ"ס 'עבודת הלוים', עמ' ב, ירושלים תשנ"ז)

"הלוא את תטיב – שאת"

פעם הרהר חסיד אחד בעת עריכת שולחן של הרד"ק ר' **אברהם יהושע העשיל**
מלאיעו זצוק"ל (בהרה"ק ר' מרדכי מלאיעו, בהרה"ק ר' מנחם נחום, בהרה"ק ר' אהרן משערנאביל,
 זצ"ע), היות שנסמיתו אל הרבי עלתה לו ביגיעה עצומה, אם כן מדוע אינו מרגיש שום
 התעלות ורוחניות. אחר השלחן נענה הרד"ק ואמר להסיד: כדי שתהיה התעלות
 לחסיד אצל הצדיק, צריך לעשות מקודם הכנה בתשובה ומעשים טובים, ואז יכול הצדיק
 לסייע ולהענימו. וזה רומז הכתוב (ד' ז'): "הלוא את תטיב שאת", היינו את תטיב מעשיך
 ותתעורר מבעיניך לפני ביאתך לצדיק, "שאת", יכול הצדיק לנשאותך ותרגיש התעלות
 בנשמתך, "ואם לא תטיב", היינו, שלא תכין עצמך בתשובה ומעשים טובים, "לפתח
 חטאת רוביך", או הפתח סגור בחטאים והם אינם מניחים לקדושה ליכנס.

מאת: מאורי אור (עמ' ה. מהר"ה תשס"א)

תודותינו וברכותינו נתונות לשלנו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי במאב"י

עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות	לעילוי נשמת	לעילוי נשמת
ברכת מול טוב נלכבה מוה"ק ביה לאחד מן החבורה, הא מריבין תורה, ענא מלא ספרא, על עשר ידות בתורה ובחסידות הרה"ק ר' אהרן שטיינערליכט שליט"א – עורך ה"עלי הדף" לרגל שמות היכנס בנו הדיק כמור ונח ניו לעול התורה ומבד"ס ובשעט"מ ויהי"ר שיוכה לרעות משמו ומכל יוציא דוב נתת קדושתו מתוך אושר ועושר וכל מילי דמיטב, אכ"ר. המבורכים מקרב הלב: חברי המערכת	מוה"ר ר' מאיר ב"ר יוסף ע"ה נלכ"ע הושיענא ובה תש"נ לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו מוה"ר ר' יחזקאל שטיינער הי"ו	מוה"ר ר' מאיר ב"ר יוסף ע"ה נלכ"ע הושיענא ובה תש"נ לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו מוה"ר ר' יחזקאל שטיינער הי"ו
מדרשה ובקשה לקראת הוצאת הקובץ החמישי "אור הצפון" בס"ד, בחודש מרחשון ה'תשע"ב, בו חלים יומי ההילולא דכ"ק מרן אדמו"ר מהר"ם מנחם זצ"ל ובענין הגה"ק מהר"ם מבילגוריא זצ"ל, קוראים את שו"ת, וביתר שאת, לכל אשר נאמנתו עובדינו שבין ויסוריו קודם מרבותיו תקן מבעלזא זצ"ל, ובייחוד מבעלי ההילולא, שנשבעו מחסידים ואנשי מעשה בדבריהם הוי עובדא, אנא אל תמננו טוב, והוריקו כלים בך, לזיכוי הרבים, במדור המיוחד "עדות משמיעות" בפקס המערכת או בס"ס פקס: 7961166-57-972 בדוא"ל: orhatzofun@gmail.com או בטלפון: 972-3-616.0739 (ניתן להאריך את המדור בתא הקול)	לעילוי נשמת מרת פריידא לאה ע"ה כ"ר אפרים יצחק אייזיק הי"ד נלכ"ע ביום כ"ח תשרי תשס"ח לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה. הונצה על ידי בניו הנענה על ידי בנו הרה"ק ר' שלום פיי הי"ו – עירד	לעילוי נשמת מרת זלאתא ע"ה בת יכלח"ט הרה"ק ר' אריה לייבוש רייכמן הי"ו נלכ"ע כ"ח תשרי תשנ"ד לפ"ק – ת.ב.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו הרה"ק אשר ועליה דרענינג הי"ו
לעילוי נשמת האשה החשובה מרת ראכיל ב"ר יעקב ע"ה אשת הרה"ק שהי"ח ר' נפתלי הערץ שפירא ע"ה נלכ"ע בדמ"א ביום ב' דר"ח מרחשון תשכ"ג לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה.		

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' נח

ב' מרחשון תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליץ תר"מ

החל"ע מוצ"ש	החל"ע	מוצ"ש	ר"ת
18:28	18:02	16:59	אנטווערפן
17:45	17:25	16:20	לונדון
17:48	17:31	16:23	מאנשטער
18:21	17:56	16:50	ציריך
17:47	17:24	16:22	ווינ
18:26	18:04	16:54	אמסטרדם
18:45	18:19	17:13	פאריז
18:17	17:52	16:45	פראנקפורט

תורתם של ראשונים

נחתם גזר דינם על הגזל - שהוא היפך כוונת בריאת העולם שכל אדם יתן משלו לאחרים

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח (ו, 1). בתחלה נאמר "איש צדיק תמים היה", אולם אחר כך נאמר לו ה'שית': "כא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני" (ו, 1). לא אמר "צדיק תמים" (עיי' פירוש). התשובה לכך היא, לפי "שאמר שהיו גזלנים, 'זממלא הארץ חמס', ועוד שהיו מושחתים דרכם - והוא עריות, ולא נחתם גזר דינם על העריות, אלא על הגזל. ובנה אמר שהוא היפך שבשניהם: 'צדיק' - בענין הגזל, 'תמים' - בענין ההשחתת הדרך. אם כן כשאמר 'כא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני' - לא היה ראוי שיאמר 'תמים', שכוונת ה' לומר: בוא אל התיבה ולא תמות כדור הזה שהם בעלי חמס, ולזה ימותו על החמס, ואתה שאינך בעל חמס לא תמות. ואי אפשר לומר 'תמים', שרוצה לומר שלא השחתת דרכך, שהרי הם גם כן לא מתו על ההשחתת דרכם."

"ולמה באמת לא נחתם גזר דינם על העריות, שקשין מגזל, ונחתם על הגזל. תשובה. שהגזל הוא היפך הכוונה הראשונה בבריאת עולם, שהיא, שכל אדם יתן משלו לאחרים, וזהו שאמר (לעיל ב, 1) 'אשר ברא אלקים לעשות', שאלו יעשו טובה לאחרים ואחרים לזולתם, ובוזה יתקיים העולם, והגזלן עושה היפך זה ומוזיק היישוב והנהגת העולם, ויהיה העולם כשל ויהפך לתוהו. ולפי שהכוונה הראשונה אפילו בכני אדם יש הפיץ גדול ורצון בה, שהוא הרצון הראשון, לכן לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל."

דרך התורה לצוות את בני ישראל להתנהג בדרך הטבע

- והנם ישלים את אשר יחסר הטבע

זהו אשר תעשה אותה שלש מאות אמה אורך התיבה וג' (ו, 15). "ציוה ה' לעשותה כשיעור הזה, ולרבו המינין שיצטרך להביא בתוכה היתה קטנה עד מאוד, כי יצטרך להביא שם בהמות ועופות מנאפים וטחורים, והיות קטנות עם גדולות (תהלים קד, כה), שנים מכל, ויש היות גדולות כפילים וראמים, ולפי הטבע המשיך תיבות כיוצא בה היו קטנות מכליל את המינין האלו כולם. אבל היה הענין גם גדול בלי ספק, ומחזיק מועט את המרובה."

ואולי תשאל בבוא, כיון שהיה הדבר גם למה יצוה לעשות את התיבה מעץ הידוע, ובמדות ידועות באורך ורוחב וקומה, ולעשות ג' מדורים, תחתים שניים ושלישים, והקב"ה יכול להצילם מבלי תביה ושילכו על פני המים או יכול להפריח באויר, כי כל יוכל ולא יבצר ממנו מאומה."

והתשובה בה, כי דרך התורה לצוות על האדם שיעשה כל יכלתו בדרך הטבע, ומה שיחסר הטבע בהן ישלים הנם. ועל דרך זה תמצא בכל הנסים בתורה אם תסתכל בהם, כי אע"פ שהם נסים מפורסמים יש בהם טבע במקצת, והיו כענין שתצוה התורה באנשי המלחמה שיצאו חלוצים לצבא (במדבר לו, כו). גם הכתוב שאמר (יהושע ה, ב): "שים לך אורב לעיר מאחריה". ומאחר שכל עניני מלחמותיהם של ישראל היו על ידי נסים גדולים, מה יצטרכו למארכ כמנהג האומות שמתלחמותיהם נמשכות אחר הטבע, אלא בודאי היו ראויים להתנהג בדרך הטבע וה' ישלים מה שיחסר, ועל כן באה המצוה בתורה בתקון המערכות ודברים רבים כיוצא באלה."

בני כנען יישבו את הארץ לטובת בני ישראל

והי גבול הכנעני מצידן באכה גררה עד עזה וג' (י, 15). "והיה הסיפור הזה להודיע, כי רצון הא-ל היה שישכנו משפחות הכנעני שם עד בא קצם, כי לישראל בחרה הא-ל, אלא שישכנו בני כנען לצורך ישראל, שלא יצטרכו ישראל בכואם לישוב הארץ, למעט כרמים ולבנות בתים, אלא ימצאו אותה ישראל מיושבת מלאה כל טוב, כמו שאמר בהבטחתו להם (דברים י, יא): 'זבתים מלאים כל טוב אשר לא מלאה ובורות חצובים אשר לא חצבת כרמים ויתים אשר לא נמעת'."

רד"ק

לקח טוב

"לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל"

הפעולה. יכולה היא להיות עקרה ללא תועלת וגם חסרת ערך מבחינת התהליך, ועדיין תתפאר ותתרום מצד מדת האהבה שהתעוררה בה. כי כל מדה שבה השתמש האדם בעשותו את מעשהו, מעוררת את הזולת להשתמש באותה מדה. והדברים אמורים לטוב וגם להיפוך.

רעיתם והשתחתם של דור המבול עלתה עד שמי מרומים והדרה וירדה עד עמקי התהום, ושבו כולם להיות נחשבים בחיות טרף אשר בארץ, עד כי גרמו להרון אף וקץ כל בשר שיבא לפניו ית'. אם היו מתנהגים במדת הרחמנות בין אדם לחבירו, לא

כל מעשה ופעולה שינקוט בהן האדם, יתכן להעריכן משתי בחינות: מבחינת התוצאה ומבחינת התהליך.

התוצאה - כיצד? שאם נרצה לדון את הפעולה, הטובה היא ומועילה אם ריקנית היא וחסרת תועלת, נרכז את מבט עינינו על גמרה של הפעולה ותוצאתה. אם הניבה הפעולה פרי לתפארת תהיה כל כולה משובחת ויקרה, ואם לא ראתה ברכה בעמלה, בטלה ומבוטלת היא מכל וכל, כי לריק כילה בה האדם כחו ולחנם השקיע בה יגיעתו.

התהליך - כיצד? שלא נמקד את ראייתנו לתוצאת הפעולה בלבד, כי אם גם - ואולי ביותר - על התהליך שבו נעשתה ונערכה: האם תיכוננה היה כראוי; האם ננקטו הכנות ראויים בהתאם לצורך; האם נחלקה הפעולה לשלבים וצעדים שונים באופן מסודר; ומה היה טיבם של שלבים אלו, וכיוצא באלו. פרטים אלה מצטרפים, וביחד הם מרכיבים את התהליך של הפעולה. יתכן שבסופו של דבר תהיה הפעולה עקרה, כי לא תוליד תוצאה מבורכת כלל ועיקר מסיבות שונות, ולמרות עקרתה עדיין ניתן לה ערך חשוב ויקר בגלל פרטים ומרכיבים נפלאים שנכללו בתהליך שבה נעשתה.

החברה האנושית בדרך כלל מתייחסת יותר לבחינת התוצאה כבואה להעריך כל פעולה, בעוד שבוחן לבבות ויודע תעלומות ית"ש דן יותר את טיבו של התהליך והמאמצים שהושקעו בה, ולפום צערא אגרא.

כל האמור לא הובא אלא לשם הקדמה. התוצאה והתהליך הן שתי הבחינות הידועות ומקובלות בדרך כלל, ואין איש שם על לב שישנה בחינה נוספת: המידה שבה נערכה הפעולה.

לדוגמא: אם היתה הפעולה יוצאת ונעשית מתוך אהבה, עלינו לשבח ולהעריך את מדת האהבה שבפעולה. ולא רק מעצם נוכחותה בפעולה, כי עוד זאת שהאהבה שהופיעה שם השפיעה גם על הזולת, ללא הבדל בתוצאת

היתה רחמנות זו מולידה תוצאה יקרה כלשהיא, כי על מי היו מרחמים אם לא על חביריהם שגם הם היות טרף, שכך דרכם להמום ולגזול מפי זולתם בעוד הבשר בין שיניהם. וגם אם לא היה שום ענין משובח בפרטי תהליך של פעולת רחמנות, הרי שעצם ההשתמשות במדה זו היתה מעוררת שירחמו עליהם גם מן השמים. ועל כן אמרו רבותינו ז"ל, שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל.

תפארת שלמה

אמרות טהורות

עמל התורה מצייל משליטת היצר

אלה תולדות נח וגו' (ו. ט.) "אלה" הוא שם היצר הרע והסמ"א (והח"פ פקדי רלו: וידוע דרשת חז"ל (פסחריץ צט) "אדם לעמל יולד" (אבות ד. ז) – "לעמל תורה", כי זולת עמל התורה האדם נלכד במצודות היצר הרע, כאומרים (קידושין כ) "אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו".

הוא אשר נרמז בפסוק: "אלה", רצ"ל שליטת היצר הרע היא כש"תולדות נח" – נח הוא היפך העמל והיגיעה, כלומר, מי שנח ואינו יגע ועמל בתורה.

נעים מנרים (עניני)

יש דורשים לגנאי – ללמד מוסר לדורות

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו וגו' (ו. ט.) רש"י ז"ל הביא: "יש מרבתינו דורשים אותו לשבח... ויש שדורשים אותו לגנאי". ולכאורה קשה למה מביא את ה"יש דורשין לגנאי" כשמבואר בתורה הקדושה היפך הדברים, שהיה צדיק גמור.

"ונראה, שהיה דורשין כוונת בזה למוסר, כמו: 'שמע ופנינה לשם שמים נתכוונו' (כ"ב פז), שאם תראו בדורות אחרונים שמלעיגין על צדיק הדור, תשובתם מנה, שהיה בוודאי צדיק גמור, כמו שהעיד עליו הכתוב, ואף על פי כן היה יש דורשין לגנאי, ובוודאי לא יפה היה מעשה, כי מה להם אם היה בדורו של אברהם אבינו ע"ה נחשב לצדיק או לאו, רק שהיו מחפשיין עלילות לדבר על הצדיקים, שאם היה בדורות ראשונים או אחרונים לא היו נחשבים לכלום. לזה המוסר מכוון במה שמביא ה"יש דורשין בחיפך ממה שהעיד עליו הכתוב".

אחבת שלום

דיקות בהבורא ית"ש – על ידי שיכנס כל כוחותיו וכוונותיו בתוך תיבות התפלה והתורה

ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו' (ו. א.) הנה, כשואדם מדבר בדברי אלקים חיים בתורה או עוסק בעבודת הקודש זו תפלה, שיהא כוונתו שידבק את עצמו בהבורא ית"ש. אך ראוי להתבונן, האיך יוכל האדם הגשמי להדבק

בהבורא ית"ש שהוא אין סוף, וראוי שידבק אליו רוחניות ולא גשמי.

ואחר התבוננות יבא על נכון. כי הבורא ברוך הוא נתן באדם כח הדיבור שידבר בדברי אלקים חיים, ובדיבור הוא צרופי אותיות, והאותיות המה רוחניות. וכשאדם מדבר בתורה או בתפלה בכל כוחו, הנה משים כל כוחותיו בהאותיות היוצאים מדיבורו, והמה רוחניות, ויכול האדם להיות דבוק בהבורא ב"ה, כי אליו הוא נושא נפשו במה שמיים כל כוחותיו בדיבורי תורה או תפלה, נמצא מקושר הוא בהבורא ברוך הוא ית"ש. וכמו ששמעתי ממורי הגאון החסיד המפורסם מוה"ר דוב בער מ"מ דק"ק מעזריטש, פירוש הפסוק **"בא אתה וכל ביתך אל התבה"**, והיינו שישים האדם כל כוחותיו בתורה ובתפלה, בכל "תיבה" שאומר ישים כל כוחותיו באופן שיבוטל מכל פעולתיו הגשמיים. ועל פי התיבה שהוא רוחניות האותיות, מדובק ומקושר האדם להבורא יתברך שמו.

קדושת לוי (כ"פ)

בפרשתנו ע"פ "קנים תעשה את התבה"

"והנה חרבו פני האדמה" – שכל עניני העולם הזה המה הכל וירק

ויסר נח את מכלת התבה וירא והנה חרבו פני האדמה (ו. ה.) "יש לרמוז כך: 'התבה' היינו, הלב של אדם, ומכלת התבה היינו ערלת הלב, כמוכין. וכשהאדם מקיים צו"מ"ת את 'ערלת לבבכם' (דברים י. טו), ויסר את מכלת התבה, כאומר, אזי **וירא והנה חרבו פני האדמה**, פירוש, רואה שכל קניני עולם הזה הכל חל וירק, ודל".

אי נמו, יש לרמוז על דרך זה: **"התבה"** היינו תיבות התורה והתפלה, ומכלת התבה היינו הפניות והמחשבות זרות שנופלים לאדם בשעת התורה ותפלה, שהמה מסך המבדיל ומכסים תיבות התורה ותפלה שלא יעלו לרצון הלידה, כדוע, אמנם כשמשליך את המחשבת זרות **ויסר את מכלת התבה**, כאומר, ומועם טעם מתיקות התורה ותפלה, אזי כשהולך מן התורה ותפלה, **וירא והנה חרבו פני האדמה** – רואה שכל קניני עולם הזה המה הכל וירק, כנ"ל, ואין כדאי לדאוג עלילות כלל, וד"ל".

דברי ישראל

כן אם ניצול הוא בזכות אחרים – דאנו רשאי לראות במפלת אחרים.

ולפי זה, לאלו שדורשים לגנאי, נאמר עליו לראות במפלת אנשי דורו, שהרי אינו ניצול בזכות עצמו, וא"ל לא היה רשאי לעשות חלק בתיבה שלא לראות דרכו במפלתם, ולשיטתם הוצרכו לפרש שהיתה אבן טובה שהאירה לו בפנים. לעומת זאת, אלו שדורשים לשבח וניצול בזכות עצמו, שפיר מפרשים שעשתה חלוקה שראוי היה לראות במפלתם.

כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ל מבעלזא זי"ע (וראה כע"ז בס' 'תורת משה' – החדש – לחת"ס, כאן ד"ה בדרושתו, וז"ע בפי' החוקני ובס' 'פירוש יוסף')

ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליך ויהיה לך ולהם לאכלה (ו. כא.) ובמסורה ג': **"ולהם לאכלה"** דהכא, **"ולהם לבדם"** (להלן מ. לב), **"ולהם ולגמליהם אין מספר"** (שופטים ג. ה).

ויש לפרש, והנה לכאורה תיבת "לאכלה" היא אך למותר, שהרי כבר אמר "קח לך מכל מאכל אשר יאכל", ואם כן "לאכלה" למה לי. ונראה שתיבת "לאכלה" באה להבטחה, שהקב"ה הבטיח לו שיהיה די ומספיק לאכלה בדרך נם, שהרי היו שם חיות ובהמות גדולות ומרובות, ורמש רב מאוד ועופות עד אין מספר, אשר כשיאסף להם מאכל לשנה לא תכלים התיבה ולא עשרה כיוצא בה, אלא הכל היה בדרך נם, כמו שכתב הרמב"ן (ו'אשר ראשונים, וכן הוא בכלי יקר).

וזהו רמז המסורה: **"ולהם לאכלה"** – שהיה להם לאכלה בדרך נם, שהרי "להם לבדם" – מוסב על הרמש שכתוב בפסוק הקודם (יחזקאל למינו וכן הבטחה למינו מכל רמש האדמה למיניה' וגו') לא יספיקו, ומכל שכן **"להם ולגמליהם אין מספר"**, **גמלים** הוא כינוי לחיות גדולות, וכדאיתא בשבת (יב:.) "כדורג גמלי" ופירש"י משום גדול נקט ליה, וכן במסכת כלאים (פג: מ"ב:.) "אפונים הגמלים", ופירש הר"ב וז"ל: גסים וגדולים, כלשון ארמי קורין לדבר גדול גמלונא, אלא על כרחך, שהקב"ה הבטיח לנח שברוך נם יהיה "לך ולהם לאכלה".

דמשק אליעזר על המסורה לרבי אליעזר ברבי יהודה זצ"ל מקראקא ופינשטוב (מהד"ח מכון צעת יעקב, ברקולין ג. תשס"ח)

יתרון דעת

"ויעשו להם חגורות" (ב)

עוד בענין חגירת ה"גארטל" – בטוסף לחגורת המכנסיים / החגור מסוגל להכבידה ונגד מחשבות זרות, ועוד

... ואמת נכון הדבר כי במלבושי אבותינו מימי קדם יש על כל דבר כמה סודות ושכל עליון. ומעולם לא שאלני אדם לבאר לו ענין המלבושים וכוונתם, ועל מה מברכין בכל יום "מלביש ערומים" וכו'.

וכל משכיל על דבר ישפוט כי בלתי ספק יש בזה טובה ושכל פנימי, והמשנים מלבושיהם משחיתין הכוונה. וכבר דברתי עם המגיד טעם למה שהולכין בשני חגורות. ואמרתי שכן כתיב (ישעי' יא. ה) **"הָקֵה צֶדֶק אֶזְרוּ מִתְּנוּ וְהָאֱמוּנָה אֶזְרוּ חֻלְצִי"**, שכשאדם חוגר את עצמו בחגורה אחת, הוא מרמז את עצמו ליצור, שנאמר (שם נט, י) **"וַיִּחַלֵּשׁ צֶדֶקָה כְּשִׁרְיָן"**, ובהשגת אזור את עצמו בהאמונה, שיהיה נוכח ה' דרכו תמיד, ולא ישבח את הש"ת, כמו"ש (דברים יב) **"השומר לך פן תשבח את ה'"** מנחם ציון (פר"י תצא)

ואמרו ד"ל (סוכה נא.) עוד מבליא מכנסי כהנים ומהמניין מהם היו מפקיעין ובהם היו מדליקין, כי הנה יש פרסה בנף האדם בפנים, המבדיל בין איברים עליונים לתחתונים, בין הריאה ולב שיש בו שכל, לכבד שאין בה שכל רק גשמיות. וכן מבחין, אדם לובש החגורה על דרך תב"ל.

והנה בכללות כנסת ישראל יש גם כן בחינות אלו, שיש צדיקים העובדים את ה' בשכל גדול, וזה בחינת אברים עליונים שיש בהם שכל, ויש שעובדים את ה' בלא שכל והשגה רק בבחינת אמונה, ולכן כתיב (ישעי' יא. ה) **"והאמונה אזור חלוצי"**, שהחגור הוא בין אברים עליונים לתחתונים, שהם רק בחינת אמונה. והנה אח"כ יש עוד אברים התחתונים יותר, שהם הרגלים שנקראים לבר מגופא, ובבגדי כהונה היה מכנסיים ואבנט, לחבר את כל אלו האברים להקדושה. שבגדי כהונה שמונה, ד' בגדי לבן וד' בגדי זהב, נגד ד' אותיות הוי"ה וד' אותיות אדני".

ד"ר קורט (סוכות, יוס' ר')

וכ"ק מרן מהרי"ל מבעלזא זי"ע אמר בשם זקינו הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע שחיבר פעם אחדות ענין לבשת החגורה: "חגור נתנה לכנעני" (משלי לא. כב) – החגורה ניתנה ליהודי ללבושה, בבדי לעשות סימן להגוי שהוא יהודי. ולקוט מאורי אור (עמ' רכז)

אחד מבין אנשיו של הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זצוק"ל התקרב פעם מעט בחסידות, וגם התפלל בלא חגורה, אמר לו הרה"ק: אתה יודע הענין של לבשת חגורה, כתיב **"חגור נתנה לכנעני"** – החגורה נתנה ליהודי ללבושה, בבדי לעשות סימן להגוי שהוא יהודי. שם (וראה 'דברי דוד' – טשארטקוב, עמ' מז)

והנה בענין שצריך להיות חגורה בשעת התפלה, דפשוטו שלא יהיה לבו רואה את העררה, ובני הרב מהרי"ל מ' כו' הקשה על החוט' שכתבו שאין צריך בומן חזה, שיש לנו מכנסיים, אם כן בני בבל דבסעודה שרי תרצ' מסמאנו כשהיה לבש חגורה לא היו לבושים במכנסיים, וא"כ איך ברכו להכנס בסעודה, עכ"ל.

ונלענ"ד דענין שלא יהיה לבו רואה את העררה יש ב' פירושים, הפשוט מובן, אמנם ג"כ רואה מלשון 'ולבי קאך' כו' (קהלת טו, טו) דהיינו המחשבה. מזה מובן החגורה מסוגל שלא יהיה לו מחשבות זרות בשעת התפלה. וממילא י"ל בתפלה, שצריך להסיר כל מחשבות זרות, לא די במכנסיים לבד, רק צריך גם כן חגורה למען לא יהיה לבו ומחשבתו בדבר עררה ומיאוס כהל"ל...

מעגלי צדק (פר"י בא ד"ה וכוכה)

בגמ' שבת דף ט"ע ע"ב: אמר אביי, הני חברין בבליא, למיד תפילת ערבית רשות, כיון דשרא ליה המייניה, לא מטרחינן ליה וכו'. והקשה רב שש"ב קושיות: טריחותא למיסר המייניה, ועוד, ליקו הכי וליציל, ומשני הגמרא, משום שנאמר **"הכון לקראת אלקיך ישראל"**, והתוספות בדי"ה טריחותא למיסר המייניה כתבו: ולא חייש לשנוי קושיא קמייא, כי תירוצו של הגמרא משום **"הכון לקראת אלקיך ישראל"** אינו מתורץ רק הקושיא השנית – ועוד ליקו הכי וליציל, אבל קושיא ראשונה – וכי טריחותא למיסר המייניה – לא מתורץ בזה.

והגה"ק הרבי ר' מענדלי מרימינוב זי"ע אמר שתירוצו הגמרא משום **"הכון לקראת אלקיך"** הוא מתורץ הב' קושיות, כי כל העבודות הקשות בדבר הירשות יעשה האדם לעצמו ולא יהיה קשה לו לעשות, ובדבר קשה אפילו כאשר צריך להבינה תבין, הקל לשם מצוה, דוא קשה לו לעשות מצוות הסתת היצר, על כן מחמת שהמצוה למיסר המייניה לתפלה, משום **"הכון לקראת אלקיך ישראל"** היא טריחה לו, ע"כ מתורץ ב' הקושיות היטב משום הכון לקראת אלקיך.

זב"ט ט"ה, ב' ובס' 'נפלאות הירשות' לקוטים דן לא הביא תירוץ זה בשם הרה"ק הרבי בונם מפרשיטא זצ"ל. ובס' 'פרדס יוסף פ' צו א', ה' הביא בשם הרה"ק מנאטטאני זצ"ל. וע"פ 'תעלות הבהוש' פר"י כי תצא ובס' 'אור לישירים' פר"י בראשית ד"ה ידוע – הביא בשם הרבי מלובלין זי"ע, וע"פ קדושת יו"ט פר"י וקהל א' א)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יוסף הלוי נזיר זי"ע – בעל שו"ת 'מטה יוסף' יומא דהילולא ח' מרחשון (תע"ד)

אחד מגדולי הרבנים והפוסקים לפני כשלש מאות שנה היה הגה"ק רבי יוסף הלוי נזיר זי"ע – בעל שו"ת 'מטה יוסף', שכינה כרבה של יהדות מצרים, ומשם היתה מצדותו פרוסה למרחקים, וכפי שמתארו חתנו הגדול, הגאון רבי ישועה שבאבו דדיע זי"ן זצ"ל, שהדפיס את ספר תשובותיו 'מטה יוסף' בשני חלקים (קושטא תע"ז-תפ"ח), בהקדמה לחלק ראשון במליצת לשון: **"... הנשר הגדול בעל הכנפים, יושב בשבת תהכמוני ראש השלשים, ציץ הזהב נור הקדש קדש הקדשים, נשיא נשיאי הלוי נגיד ומצוה על גולת איראל, מורי ורבי חמי רכב ישראל... וכל הארץ באו מצרימה לשביר אל יוסף... והיה כי תקראנה מלחמה במחנה העברים אנשי מדיינים סוחרים, או אם שרים שופטים וסוחרים בין דם לדם ובין דין לדין ודברים אליו יבואו מאפסי ארץ ומראש הרים, ויהי דיו אמונה ומאני חגורים להשיב אמרים ולפקוח עיני עורים דינים ישרים, וישועתו לדור דורים לישר הדורים, ויהי ה' את יוסף..."**

בן פורת יוסף:

מקום הורתו ולידתו הוא קושטא, בירת טורקיא, בה נולד בשנת ת"כ, בערך, לאביו **"הרב החסיד עיר וקדיש"** – כתיאורו של הגאון רחיד"א זצ"ל (נפח עינים, כתובות צו. יטוב עין, סי' תי, ח"י ח"מ סי' צב) – רבי **משה הלוי נזיר** זי"ע, שנתינה כן בהעצרה על שם נזירותו וקדושתו, כינוי שנשאר לזרעו אחריו (ראו אודותיו לחן בפרק לעצמו).

כשעלה אביו ירושלימה, בשנת תל"א, העלהו עמו, ובה נתגדל רבי יוסף בשיבת "בית יעקב", בראשה עמד אז הרב הגדול רבינו משה גלאנטי זי"ע – "הרב המגין". עם חבריו ורעיו מתקופת לימודיו שם נמנים הגאונים הקדושים רבי חזקיה די סילוה – ה"פרי חדש", רבי אברהם יצחקי – בעל שו"ת 'זרע אברהם', ורבי חיים אבולעפאי (הוקף מאיומיר, זכ"ע).

כל ימיו למד תורה מתוך הדחק, וכך עלה ונתעלה לפסגת מרומים, וכפי שמעיד עליו אחיו הצעיר הגאון רבי **אברהם הלוי נזיר** זצ"ל בהקדמה למטה יוסף (חלק א): **"... ראה ראיתי את עוני הצדיקים, כמר ניהו רבה בחילו נרו נר אילדים, מחדש בכל יום גופי הלכות רבות, חרץ ומקשה, ורמי הלכתי אהלכתי ומשיאה על גבי חברתי כאלו עוקר הרים וטוחן זה בזה ומפרק כלאחר יד ראשי פרקים, כולם יעוקים ביצוקתו ורוח מבניתו, פלגי מים עמוקים ממים רבים דברים ומעודקים... העולם כי סוער בר מצולה והאדם עובר עליו תמיד על גשר רעוע, עומד על קיר טוה גדר הדחורה, כי כן בחר לו י"ה שחיי הצדיק רבדוך ובדחק, ובעולם הזה לא**

הגה"ק רבי משה הלוי נזיר זי"ע

ידועה האימרה המפרשת מאמר רז"ל (חולין טז): **"יפה כח הברן מכה האב"** – מה שכח הברן יפה, אין זה אלא מכה האב. ואמנם גדול ורם היה אביו של רבינו יוסף, הוא ניהו **"הרב החסיד נזיר אלקים וקדוש, נזר אלקים על ראשו, כמהר"ר חיים משה הלוי זצוק"ל**² (לשון נכדו רבי ישועה זי"ן זצ"ל בהקדמתו למטה יוסף סי' ב). ככינויו – בו נקבע שם משפחתו – כן היה, נזיר אלקים, קדוש וטהור מרחם אמו.

הוא היה יליד קושטא, ובהיותו אבר"ך התיישב בעיה"ק ירושלים ת"ו, וממנה עבר לעיר האבות חברון ת"ו. וכך מתארו הגאון רחיד"א זצ"ל ב"שם הגדולים" (מכרה): **"הוא הקדוש מגדולי תרומה בעה"ק חברון ת"ו, חתנו של הרב הגדול מהר"א ו' חנניה** (מרבני מלונקין, בעל בית אברהם) **ש' טור אה"ע ח"ל עונות ועד, מגדולי תלמידי רבינו יוסף מרח"ט – מהחרי"ט זי"ע, אבי הרב 'מטה יוסף'. ואשר שמענו כן ראינו עוצם קדושתו מטהרת יד הקדש, שהייגים וסדר קדושה שהיה מקבל בכל שנה ולתקופת שנה שנה מוסף והולך..."**

בדבריו מתוכני החיד"א לקבלות בגדרי קדושה וחסידות שהיה כל משה מקבל ורשומן לעצמו. רשימה אחת מובאת בספרו של בנו, שו"ת 'מטה יוסף' (ח"ב או"ח סוף סי' כ), בה כתב: **"אלה הדברים אעשם ולא אעזבם כל ימי חיי בסידי".** שלא לשוח שיחת חולין כלל ועיקר אלא להשיב מפני השלום. שלא לפנות מחשבותי מאחריו יתברך לחשוב בשום דבר אחר אלא לעבודתו. שלא להתנאות בלבי כלל, וכאשר יתנאה עלי לבי אחשוב מיד במיעוט ערכי בתורה ובמצות, ונפשי כעפר תהיה לאהבתי יתברך. שלא לדבר אלא בקול נמוך, ויהיו דברי מעטים אפילו בדברי תורה. ואחשוב שמלא כל הארץ כבודו ואני עומד עבד לפני אדוני יתברך. וממנו ית' אשאלה עזר וסיוע גדול למען רחמי יתברך כי רבים המה לתי לבא לטמא על חסדיו נשענתי וסייעני, לא בצדקתי ולא ביושר לבבי, כי ידעתי הוא יגמור על ידי למען רחמי ויאמר די לצרותי ויכניס לעבדו באמת כל ימי חיי, ותצא נשמותי קשורה באהבתי, אמן".

הרחיד"א מפליג אודותיו שוב ב"שם הגדולים" (מ"י ספרים,

המדרש הנדון, הוצאת מכון מנחם מנדל, תשס"ח. המדרש הנדון, הוצאת מכון מנחם מנדל, תשס"ח. המדרש הנדון, הוצאת מכון מנחם מנדל, תשס"ח.

במיוחד היו לו הרבה חלופי שו"ת בעניי הלכה עם רבה של מצרים, הגאון רבי אברהם הלוי זצ"ל בעל שו"ת 'גנת ורדים', שמשבחו באחת מתשובותיו אליו בלשון הפיוטית: **"לדיוז ליה כבר בתיה ולבו כפתחו של אולם, כבן עזאי בשוקי טבריה, ובמלחמתה של תורה לו זיוע עם גבורה, עז ותושיה מימינו, מן המקדש המה יוצאים כפלוני נהרי נחלי דבש וחלב בארץ ציה, הוא מפרק והוא מוהבי וכתוביו דליבא יתיב, האדם הגדול בעניקים, כמה"ר יוסף הלוי נזיר" ימים על ימי מלך יוסף חיים על העולם, אכ"ר"ר** (שו"ת גנת ורדים, קושטא תע"ז, י"ד כלב ב סי' ט).

ויציין קטע נוסף בו הודה לו בעל היגנת ורדים ולא בוש לומר שטעה בדבריו: **"... ואפריון נמטייה ליה לומר נר"ו וברכות לראש צדיק שהחזירני מטעותי בפיסקא המתחלת... וכבר העברנו הקולמוס עליהם עד תומם" (גנת ורדים, אה"ע כלל ד סי' כח).**

כן הרבה להשתעשע בתורה והלכה עם חתנו הגדול, תלמידו משכבר, הגאון רבי ישועה שבאבו דדיע זי"ן זצ"ל, ורבים הם חילופי התשובות ביניהם. באחת מהן מתארהו חתנו בזה"ל: **"נחל נובע מקור חממה, נהירין ליה שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא, נהורא דאורייתא, עמיה שרייא רבה דעמיה ומדברנה, בל אוריין וכן אבהו, יוסף הוא השליט, סיני ועוקר הרים, מופלא בסודותיו, ה"ה הרב הכולל מו"ח כמהר"ר יוסף הלוי נזיר"...** (שם ח"א, או"ח סי' יא).

וכך מתאר רבי ישועה בלשון המליצית את רוב סרדויותו של חותנו בעסקי הקהל, להורות לכל שואליו, עד שרוב הלילות היה כותב פסקיו ותיידד שנתו מעיניו, וגם בלכתו ברחובות קריה לא הניחו לו והיו משיב דבר לשואליו על רגל אחת (בהקדמה לחלק שני): **"... יוסף הוא השליט על הארץ הוא המושביר לכל עם הארץ, מכל האוכל אשר יאכל בשרא שמינה ומגילת סמנים בידו קלופה שלשה קנמון תשעה. וכי יריבון אנשים על שדה הארץ הבית והעליה מטלטלי אבן מקרעני וכל דבר הגורם לממון, בפתחו עמדו כל העם וישם דמי מלחמה בשלום ומקיים בהו מצות פריעה. ונשיים לו שם האשה שהלך בעלה למ"ה ועמד עליו נחשול או נשבר או נשם במדבר בשימון דרך ואתא יקא למישו צ"ה, ידיו לא אסורות גם בלילה לא שכיב אבי סדיא עד שהושיבה באפריון וטבעתה קבועה..."**

במוצאי יום מנוחה, ח' לחודש מרחשון שנת תע"ד לפ"ק, השיב רבינו יוסף הלוי את נשמתו הטהורה ליוצרה (כתביו אחיו הגר"א הלוי בהקדמתו ח"א), ולא השאיר אחריו בן, כי אם בת אבדו – חתנת-תלמידו הגדול, רבי ישועה זצ"ל, שכאמור הוציא לאור את תשובותיו בהלכה 'מטה יוסף', משבח (בהקדמה לח"ב) את חמותו, אשת חבר, הצדיקת מרת מרים ע"ה, שמכרה את כל תכשיטיה וחפציה בבדי להדפיס ספר זה ולעשות קורת רוח לבעלה הק', וז"ל: **"ויבן אורתי כגבר חלצי יומם ולילה לא אשובת לדבר על לב האשה האחת האהובה הרבנית מרת מרים מבית בת מלך הוא החכם השלם הדיין המצויין כמהר"ר אהרן אוזיב זלה"ה, היא האשה אשר הוכיח ה' לאדוני הרב המחבר לתת לכסף מוצא להוציא לאור תעלומות חכמה ותמלא הארץ דעה. לואת יקרא אשה משבח נעורים וגם עד זקנה אשר עשתה קורת רוח לבעלה רב חנינא ורב סדיא ותקח מרים בלזומה וחלייתה וסכי כתובתה ותקדישם לשמים והקדימה עשיה לשמחתה"**

זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. נולד בשנת ת"ל בערך במצרים לאביו רבי **אברהם שבאבו** זצ"ל (י"א שהיה מגזע אשכנזים שהתיישבו במצרים, וע"ש כן נקראו בשם שבאבו, כלומר ממדינת שבאבו שבאשכנז. אולם אחרים שוללים זאת). היה תלמיד מובהק להגאון רבי **אברהם הלוי נזיר** רבה של קהיר – בעל 'גנת ורדים', שמביאו הרבה בתשובותיו. כן קיבל תורה מפי הגאון רבי **יצחק אריפז** זצ"ל ומרבינו **יוסף הלוי נזיר**, שלימים בחר בו כחתן לבתו. רבי ישועה עלה על כס הרבנות בקהיר לאחר פטירת חותנו – שהוכתר בה לאחר פטירת רבי אברהם הלוי זצ"ל. בשנת תפ"ג, בערך, עלה לארץ הקודש והתיישב בעיה"ק צפת בה נפטר סביב שנת ת"ק. בספרי פוסקי דורו הוא נזכר כאחד מ"מרבני הגליל העליון". וכן כותב עליו הרחיד"א ב"שם הגדולים" (בערכו): **"היה אחד מרבני מצרים, ובן טו"ב שנה כתב פסקים... והיה עניו ובעל מעשים ומתנהג בחסידות... והיה הרב הנזכר בקי שארנו כמהר"ר ישראל זאבי זלה"ה היה משבחו של הרוב בפסקיו מכיון אל האמת והלכה כמותו... ושם שקיל וטרי עם רוב רבני הדור דפקיע שמייחה"**

חיבר ספר שו"ת 'פרח שושן' (קושטא תצ"ב) 'שערי ישועה' (ירושלים תשמ"ח) ושני ספרי דרשות 'שערי אורה' ו'שערי תורה' (כח). כן נדפסו הרבה מתשובותיו בספרו של רב, 'גנת ורדים' ובית דין פוסקי דורו אשר נשא ונתן עמו, ופסקיו מובאים להלכה בספרי חכמי הדורות הבאים, כמו הגרע"א בהגהותיו לשו"ע, 'שערי תשובה', 'בכר יוסף' ועוד. חלק מההגהות על שו"ע או"ח, הכוללים פסקים, הערות וציורים, הובאו מכת"ק בקובץ 'ארת ארץ וישראל' ק"ו עמ' ז.

2. השם "חיים" נוסף לו, ככל הנראה, מאוחר יותר, בשעת חז"ל. וכן נתנו שמו על הרבה תשובות.

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת לך לך			
ט' מרחשון תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרמ"א			
הדפסת מוצ"ש	18:19	17:57	16:47
אנטווערפן	17:33	17:14	16:07
לונדון	17:35	17:19	16:10
מאנשטער	18:10	17:47	16:40
ציריך	17:37	17:15	16:11
ווינ	18:14	17:53	16:42
אמסטרדם	18:35	18:09	17:03
פאריז	18:07	17:42	16:34
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

"הזכנתי אז בארץ" – למה? ולמי הזכנתי?

ויעבור אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והזכנתי אז בארץ. וירא ה' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו (יב, ו-ה). "על דרך הפשט הזכנתיים אומה חזקה היו יושבי הארץ והיו, ולפי שהיה אברהם מתפלל מהם הרבה בהיותו עובר בארצם, על כן לא היה בונה מזבח עד שבא אל מקום שכם, ונראה לו השם ית' ואמר לו 'לזרעך אתן את הארץ הזאת', ואז נסתלק פחדו, והוכרח לו הענין כי זאת הארץ אשר הבטיחו עליה, ובנה מזבח לה' על כבודת הארץ. והו' שאמר: 'יבן שם מזבח לה' הנראה אליו'.

ואמר: 'הזכנתי אז בארץ' ולא אמר 'מאז', כי מימות נח נתנה הארץ להיות לנכנעי העבד המקולל, ורצה להפקידה בידו כדי שלא יחזיק בה אחר. וז"ל לעיל יא, טו: "והנה מחשבות הש"י עמוקות, כי רצה שתהיה הארץ הקדושה לנכנע, הוא העבד שנשתעבד לבני שם על פי אביה, ונמסרה בידו מוזמן הפלגה, כדי שלא יוכל להתחזק – כי אין העבד יכול להתחזק בנכס האדון, שאילו נמסרה ביד אומה אחרת, אולי היו מחזיקין בה, מה שאין כן בעבד".

ועוד יתכן לומר, מפני שלא אמר 'יושב בארץ' כשם שהוכיח למשה בסמוך (יג, יז) 'הזכנתי והפרזו אז יושב בארץ', כי אין הכונה על אומה היושבת, רק על הכח הממונה עליה, ויאמר 'הזכנתי' על הכח של מעלה שנקרא 'נכנעי' על שם האומה, והוא אלוהי האומות שהוכיח ירושלים ואמר (יהושע כד, טו): 'בחרו לכם היום את מי תעבדון אם את אלהים אשר עבדו אבותיכם אשר מעבר הנהר ואם את אלוהי האמורי אשר אתם יושבים ארצם ואנכי וביתו נעבד את ה', כי כן מציתו בשר של מצרים שנקרא 'מצרים' על שם האומה, והו' שכתוב (שמות יד) 'והנה מצרים נוסע אחריהם ולא אמר נוסעים'. רבינו בחיי

למה הקדים הפסוק לומר "ומלכיו צדק מלך שלם"?

ויצא מלך סדום לקראתו אחרי שובו מהכחות את כדורלעומר ואת המלכים אשר אתו וגו'. ומלכיו צדק מלך שלם הוציא להם ויין וגו' ויתן לו מעשר מכל. ויאמר מלך סדום אל אברהם תן לי הנפש והרכוש קח לך וגו' (יד, יז-יז). ראו היה שיאמר הפסוק מיד אחר "ויצא מלך סדום לקראתו" וגו', ויתנו לו "ויאמר מלך סדום אל אברהם תן לי הנפש" וגו', ולמה הפסיק בינתים בפסוק "ומלכיו צדק מלך שלם הוציא להם ויין" וגו'.

"ואולי הרמז בזה, כי מלך סדום נתיירא לשאלו שאלה זו (ו-יח) לי הנפש" וגו', כי היתה גדולה, כי מן הדין הכל היה שלו, אחר שקנאה במלכותה. וכשראה הכבוד שעשה לו מלכיו צדק, וראה נדבת לבו של אברהם שנתן למלכיו צדק מעשר מכל, אז אמר: נדיב הוא זה ולא ישיב פני ריקס. ולכן אמר מיד "ויאמר מלך סדום אל אברהם תן לי הנפש" וגו'.

ואולי הפסוק בזה גם כן, לפי שמלך סדום יצא לקראת אברהם (ו-יח) מאחת הפחתים אליה נפל, והוא היה משולל מכל, והיה ראו לו כשיצא לקראת אברהם שיוילך בידו מנחה ונסך לתת לו כדרך המלכים, וכל שכן שעשה לו מוכה גדולה והציל נפשו ונפש עמו, וכשלא ראה בידו מאומה, ומיד יצא מלכיו צדק ומנחה בידו מלחם ויין, הפסיק הענין וכתב "ומלכיו צדק מלך שלם הוציא להם ויין". ואחר שקבל מנחתו וברכו, התחיל לסדר שאלתו ואמר: תן לי הנפש".

הוציא להם ויין – לפום ריהטא היה לו לכתוב "ויאמר מלך סדום אל אברהם תן לי הנפש" וגו', תיכף אחר "ויצא מלך סדום לקראתו", אלא לפי שהיה אברהם עתיד לומר "אם מהוה ועד שרוך נעל" (פסוק כג), ויאמרו השומעים אם כדבריו של אברהם, ממה מתפרנס הוא וכל בני חילו, ולכן הפסיק וכתב בינתים "ומלכיו צדק מלך שלם הוציא להם ויין" ללמדנו כי אמת השיב אברהם למלך סדום "אם אקח מכל אשר לך", אך נהנה משל מלכיו צדק. חזקוני

לקח טוב

"להודיע טבעך בעולם"

ובכן, גם אם נקבל את המקובלות של תורת הנפש למען יעזרו לנו ויסיעו בדינו למלאות את תפקידנו בעולמנו, הרי שבכואה לנבא לנו על אפסות כחו של יהודי – בריא בנפשו – להתגבר על מצבו ולהתעלות אל אביו שבשמים, ברור הדבר מעל כל צל של ספק שאין לו עסק אתה.

ואין הכוונה שמילאה לשונה שקר ושפתה מרומה, כי בהחלט יתכן שכיוונה תורת הנפש אל האמת או קרוב אל האמת, בכל מה ששקור לטבע שהטבעי הבורא באדם.

אותיות מהכימות

וילאמר ס' אל אברהם כך תן מלכין וממולתך ומנתי אצין. פירש רש"י, שאודיע טבעך בעולם.

יבואר עפ"י המדר', כך, הן, חזי פוטריך מכבוד אב. הענין הוא כי לפי גודל קדושתו של אברהם אבינו ע"ה לא היה לו שום חלק ממולדתו של אביו מלומה. לכן היה לרד לעמוד בנסיון בלור קשים, כדי שיתקבל חלק הגופני מהגשמי של אביו ואמו ונעקש בריה חזקה. ו"ח (נחמיה ט, ז) "והולאתו מלור קשים". פירוש, שנעקש בריה חזקה ע"י האור קשים... לכן שפיר היה פטור מכבוד אב, כי לא היה שום חלק ממנו...

ולא נעמד בבני ישראל טבע חזקה הופך מתאוות העולם. וזה שפירש "לודיע טבעך בעולם", כי אחד היה אברהם אבינו ע"ה, הראשון אשר הביא טבע חזקה להיות הולך בכל יום במדרגה ויתרה במסירות נפש עבור קדושת שמו וי"ש בעולם אשר כמור לא היה מעולם. וזה "לודיע טבעך בעולם". תפארת שלמה (עש"ט)

אף על פי שאין לך שני בני אדם דומים לגמרי זה לזה, וכשם שאין פרצופיהם שוות כך אין דעותיהם שוות, בכל זאת, על אף השוני שביניהם אין ספק שמבחינות רבות אין ספור, כל בני אדם שווים, פחות או יותר.

אין צורך לומר שמבחינת מבנה הגוף והליכותיו החיצוניות והפנימיות, שווים כולם. תדע, שכל תורת הרפואה בנויה על הנחה אמיתית זו. ולכן, תרופה מסוימת שהצליחה לרפאות כמה חולים מאיוו חולי ממני המחלות, רחמנא ליצלן, תיקבע תרופה זו כאמצעי מרפא לכל בן אדם, שהרי כבר הוכיח את עצמו כמועיל אצל מספר אנשים. ומכיון שכל הגופים שווים, אם תועיל התרופה למקצתם, ברור שגם תחליץ אחרים מאותו מוצר. אין זה אלא טבע שהטבעי הבורא ית"ש בכל המין האנושי.

תורת הרפואה התפתחה והתרחבה, עד שכיום כוללת היא גם את המדע הפסיכולוגי האמור להכיר את תורת הנפש ותהליכות המחשבה של המין האנושי בכל מצב ובמקרים שונים. גם תורה זו בנתה את עצמה על אדני ההנחה האמורה שכל בני אדם שווים, ומה שכבר הוכח אצל מקצת אנשים, ייקבע כעובדה מוצקת אצל כולם. מדע זה משמש עזר בל יתואר במקרים רבים, ואין ספק שיש להודק אליו בעת הצורך (והמסתניין) ממנו במקרים אלה משום חשש חולין או מפאת "מה יאמרו" אינו אלא מן הכתמיהים).

ובהחלט יתכן שאף במקרים ללא בעיה כלשהי תהא חכמה זו לעזר ולסעד לתורה הקדושה ולעבודת ה'. אלא שאו, גם אם נחשבנה כ'אלה' מסוימת, הרי שיקוין טמון בה.

חכמה זו אמורה לקבוע חוקים מוצקים בתורת נפשו של אדם. חוקים אשר לדעת המדע אינם ניתנים להפרה. עמדה כזו גורמת לפעמים שיהיה עובר ה' יסתכל על עצמו, וימצא את מצבו מכריח אותו ללכת לכיוון מסוים, ואין לאל ידו למנוע מהלך זה, כי כן ציוותה עליו תורת הנפש. יתר על כך, ואולי גם יותר גרוע, שלפעמים נסתכל אנו על הוולת ועל מצבו, ונגיע למסקנא שאין מה לעשות, מאחר שתורת הנפש ניבאה והכתיבה לו תוצאות מסוימות.

הופיע ויצא לאור

ספר **רבינו הקדוש מראצפערט**

סדר תולדות הרה"ק ר' שלום אליעזר'ל מראצפערט זצ"ל הי"ד בנו של הגאון הקדוש מצאנז בעל דברי חיים זי"ע

להשיג בחנויות הספרים. הפצה ראשית: המסורה - ירושלים 02-5356413

מכון 'זכרון משה' בני ברק

אמרות טהורות

בן חותמין - בזכות אברהם

ואעשה לגוי גדול ויהי ברכה (יב, ב). פירש"י: "ואעשה לגוי גדול - זה שאומרים אלקי אברהם וכו'; ויהי ברכה - בן חותמין ולא בהם". יש לפרש "בן חותמין" כשח"ז מתעוררים דינים וגבורות ומשם נמשך דברים אשר לא טובים לנו ח"ז, יש כח בנו עמו ישראל להמשיך חסדים ממדה של אברהם (והיא מ"ה). שיעסקו הדינים והגבורות והדברים החם. והוא שאמר: "בן חותמין", על ידי מדה של חותמין וסותמין את הדינים שלא יתפשטו ועושים חותם וסוף להדברים החם, שיהיה להם סוף והפסק ויתגלה החסד".

זע קודש

אברהם אבינו הלך תיכף ומיד כשנצטוו ולא שום כוונה לתועלת עצמית

וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וגו' (יב, ד). כל הכתוב מיותר, שהרי אומר בסמוך (פסוק ה) בסדר הודעת ההליכה יצחק אברהם וגו' ויצאו ללכת וגו'. אכן כוונת הכתוב היא להודיע חיבתו של אברהם שלא נתעכב אפילו שעה אחת, אלא בגמר דברי ה' לך לך, תיכף וילך אברהם ולא נתעכב לשום סיבה, ועזב את אביו ומולדתו. ושיעור תיבת כ"ף - "כאשר", הודעת הזמן שהיה סמוך לדבר ה' אליו.

והודיע הכתוב כי לט לא לצד דביקותו באברהם הלך אתו, פירוש לא לצד קיום מאמר ה', אלא ראיה הולך והלך עמו. וכוונתו בהודעה זו, כי הגם שנתחכם אברהם לחפז ללכת לבד יתחברו עמו ממולדתו ומבית אביו, אף על פי כן לא הועיל בערך פרט זה והלך אתו לט.

עוד ירצה, להיות שאמר לו ה' הבטחות תועליות הרבה כשילך לו מארצו וכו', אם כן הגם שילך, יסבור הראיה כי אין להתחיל לו מובט על זה, שאפילו קל שבקלים כשיראה כל התועליות ימחר ליסע. לזה הודיע הכתוב צדקתו של אברהם, כי מה שהלך, לא לצד ההבטחות האמורות, אלא לעשות דבר ה'. ודקדק לומר: "כאשר דבר"

אמירה נעימה

ויאמר ה' אל אברהם לך מוארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (יב, א). פירש"י: "אשר אראך, לא גילה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דיבור ודיבור. ויש להבין, למה מגיע לו לאברהם אבינו שכר נוסף על כל דיבור שאמר לו השי"ת.

אמנם כך הוא ביאור הדברים: כי לכאורה קשה, למה לא אמר הקב"ה לאברהם: לך לך לארץ כנען ותן לא, ומפני מה הוצרך לומר: "מוארצך וממולדתך ומבית אביך", וזהו כוונת רש"י ז"ל: "לא גילה לו הארץ מיד" - לומר לו: לך אל ארץ כנען, וכל כך למה - "כדי לחבבה בעיניו" - כי בשעה שאמר לו השי"ת: "מוארצך וממולדתך ומבית אביך" נכנסה אהבה בלבו של אברהם אל ארץ מולדתו ואל בית אביו, ובכל דיבור ודיבור נתחבב ארצו בעיניו ונעשה הנסיון גדול יותר, ובכך נתרבה שכרו. וזהו: "לתת לו שכר על כל דיבור ודיבור".

שפתי צדיקים בשם הרה"ק מסדליקוב ז"ע

ואעשה לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך ויהי ברכה (יב, ב). וכתב רש"י ז"ל: "ואעשה לגוי גדול - זה שאומרים אלקי אברהם, ואברכך - זה שאומרים אלקי יצחק, ואגדלה שמך - זה שאומרים אלקי יעקב".

איתא בזהר הק' (ח"א צ"ט) שג' האבות היו שלשה רגלים לכפא הכבוד, ולא היה רגל רביעי עד שבא דוד המלך ע"ה, והוא רגל רביעי. ורז"ל אמרו (פסחים ק"ט) שלעתידי לבא יתן הקב"ה כוס של ברכה לאברהם, ויאמר אברהם: אני איני יכול לברך. וכן יאמרו יצחק ויעקב וכו', עד שיאמר לדוד "מול וברך" ויאמר דוד: "אני אברך, ולי נאה לברך שנאמר (תהלים קט"ו) כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא", יעו"ש.

וזהו: "ואעשה לגוי גדול - זה שאומרים אלקי אברהם", וכן הלאה הג' אבות הקדושים, שהם ג' רגלי הכסא. ואם תאמר, והיכן הוא רגל רביעי. על זה אמר: "ויהי ברכה" - מי שיברך לעתיד, הוא דוד המלך ע"ה, הוא רגל רביעי.

מדרש יונתן

ולא 'כאשר אמר', כמו שהתחיל בתחילת הפרשה 'ויאמר ה'...', לאמת כדברינו.

והוא יש לך לדעת, כי כל מקום שיאמר הכתוב **דיבור** יגיד על דבר קשה (פסוק יא), והאמירה היא רכה (שמו"ר ט"ב). וכאן הוכיח בתחילת הפרשה: **ויאמר ה'**, לצד שכל הדבר הוא להנאת אברהם, ובמעשה אברהם אמר 'כאשר דבר', פירוש, שעשה הדבר לצד גזירת מלך עליו ולא לתועלת הנמשך לו'.

אור החיים הק'

"והיתה נפשי בגלגל" - בזכות לימוד התורה

אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך והיתה נפשי בגלגל (יב, ז). אפשר לרמוז בדרך מוסר, שלעולם יהיה אדם זוכר כי ימי חלדו חולפים ועוברים וכאין הם, ועל כן כל עוד נשמתו בו יעסוק בלימוד התורה הקדושה וידבק בה, למען תהיה לו לחלוקא דרבנן בעת צאתו מן העולם הזה, ואף יהיו שפתותיו דובבות בקבר.

וזהו: "אמרי נא אחותי את" - אמרי לשון מלוש [עדה"כ (א"כ) ב: ז]: "בצע אמרת", ופירשו במדרש (א"כ"ד ב: כא): "בזע פרפורין שלו", ואחותי רומז על התורה הק' [כמו שנאמר (משלי ג: ד): "אמור להכמה אחותי את"], ורוצה לומר, שתדבק ותתלבש בחכמת התורה, "למען ייטב לי בעבורך" - באחרית הימים, בעבורך מן העוה"ז, "והיתה נפשי בגלגל" - וגם אחר כימי הקבר בגלגל תהיה הנפש בזכות לימוד התורה בחיים חיותו של האדם.

אברהם אבינו החשיב את מדרגת האמונה לח זכה - כמתנת חנם מאת ה'

והאמין בה' ויחשבה לו צדקה (בראשית ט"ו, ה). אברהם אבינו זכה למדרגת האמונה והבטחות, ואחר שהגיע למדרגת נעלה זו של האמונה ובטחון בו, **ו"יחשבה"** - להקדוש ברוך הוא - **"לצדקה"**, דהיינו, שהחשיב את מדרגת האמונה לה זכה שהיא מתנת חנם מאת הקב"ה. "ששכר שאין כל מעשיו כדאי שיוזב למדרגה זו, כי אם מצד מציאות חן ומתנת חנם".

תולדות יעקב יוסף (פר' נשא, ו"ה) כפסוק: "עבודת ישראל כפרשתו)

וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וגו' (יב, ד). אברהם אבינו לא המתין עד גמר דבר ה', רק תיכף כששמע ראשי הדברים "לך לך", קפץ מיד והלך, טרם ששמע שום הבטחה שכן, והדיבור "ואעשה", ואברכך ואגדלה" היה אחר שכבר היה הולך בדרך. הוא הלך והדיבור הלך אחריו. וזהו כוונת הכתוב: "וילך אברהם" - שכבר היה מוהלך "כאשר דבר אליו ה'" - בשעת הדיבור, כשעדיין לא סיים ה' את דבריו כבר קפץ והלך.

דברי ישראל

ויצאו ללכת ארצה כנען ויבואו ארצה כנען (יב, ה). כתיב "ארצה כנען" - בפתח, ואחר כך "ארצה כנען" - בקמץ, דהנה כתבו הקדמונים (ע"י אותיות הק' סוף תולדות כ"ה) הפעם שהרחיק אברהם אבינו ע"ה את הכנענים מפני שהם בכלל ארור, כי לעולם לא תמצא שיהיה אחד מהם מגייר את עצמו כבשאר אומות.

ועל כן אברהם ושרה שהיו דרכם לגייר גרים ולקרא בשם ה' (כפ"ש רש"י) וחשבו ללכת ארצה כנען - בפתח, רוצה לומר, לפתח פיהם להכניסם לעבודת הבורא (ע"י שבת ק"ג). אבל אמר הכתוב: "ויבואו ארצה כנען" - בקמץ, כלומר, שהרגישו שמשם לא יוציאו גרים, ועל כן קמצו פיהם.

נפשים יקרים סוף יתרו (ויע' במדר' אמרות טהורות' ג' לז"ן תצה)

אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד וגו' (יב, יט). פירוש, ע"ד דאיתא בגמרא (ע"י סו"ה כא) מצוה - בעידנא דעסיק בה מוגינה ומצלא, תורה - בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מוגינה ומצלא. ונמצא כשלומד תורה פעם אחת התורה מוגינה עליו גם בשעה שאינו לומד, וכשלומד שוב אזי מגיע לו שכר בעד הלימוד הזה, כי מה שלמד כבר הוא מוגן עליו ואינו צריך להלימוד השני להגן עליו.

וזהו: **"אנכי"** - רומז להתורה הקדושה (ע"י שבת ק"ה) וברכו בו"ה לקח בה, (כ"ה) הוא "מגן לך" - תמיד, ולכן "שכרך הרבה מאד" כנ"ל, עבור כל לימוד ולימוד שמגיע לך שכר.

נעם אלימלך

יתרון דעת

"ויעשו להם חגורות" (ג)

שלא לחגור אבנט מאוס / בענין קשר החגורות, ועוד עובדות והנהגות

שמעתי שכבוד קדושת הה"ק מהר"ש מבעלזא וצוקללה"ה מקפיד על ההנחה הכיט עם הטלית ותפליין, וגם כן מקפיד על מי שאומר ברכת השחר בלי טלית ותפליין, וגם כן מקפיד על מי שחוגר את עצמו בפארטשילע (-מטפחת אף). והמודליק י"ש הנשפך על השלחן, והנוטל מים אחרונים בכף שאוכלים בו, ואמר, שכל אלו הדברים קשים לפרנסה. דברי יצחק (ענינים, ע"מ ט"ו)

מה שנהגים קצת דלתפלת מנחה ומעריב חוגרים עצמם בפארטשילע, ולפעמים היא גם כן מלוכלכת בצואת החוטם אין לזה טעם, דהיי לא יכנס לפני אדם גדול בפארטשילע חגורה על מתניו, ולא שייך באופן זה מצות "הכין" כלל. ולכן יזהר להביא החגורה גם למנחה ולמעריב, ויקיים המצוה בהיזור בהלכותה.

בחגירת האזור מאוד הקפיד מרן כ"ק מהר"י מבעלזא זצ"ל, ואביו מרן הגה"ק מהר"ש מבעלזא זצ"ל הקפיד שלא חגור בדבר מאוס. ושמעתי בשם מרן הגה"ק מהר"ם מוויזניצ'ע זצ"ל (בעל 'צמח צדיק') שהקפיד שלא לעשות כמין שתי וערב כשישיר האבנט.

דרך הטובה והישרה (הוספות לס"י יא סוף ג')

הרה"ק מקאלאשיץ זצ"ל חגר עצמו באבנט קודם התפלה בלי שיעשה קשר. רבינו שח פעם שהגה"ק מהר"ד מבעלזא סיפר לו, בשם זקנו הגה"ק מהר"ש מבעלזא זצ"ל, שהראו לו מן השמים דמות השר מרוסא, והוא חוגר חגורה עם קשר כזה (והראו לו כיצד). וגם הראו לו דמות השר מעסטריין וחגורותיו על כן בעשר שונה כזה (והראו לו). ולכן אין אנו חוגרים עם קשרים, אלא מסביבים את האבנט סביב סביב בלא שום קשר, ואת הציצין שבקצה האבנט תוחבין בין האבנט והזקן פעם אחת ושנית עד שמתהדק.

דברי חנה (ח"א, הליכות הלכות ע"מ ב) ובקונטרס 'בשורות טובות' (בלגור'י תרפ"ז) כ' בחד"ל: הרה"ק מצאנו זצ"ל אמר, שיש לזהר כשחוגרים האבנט שלא לעשות שום קשר באבנט, כפי א"ר אה"ה חס"מ חגור באבנט בקשר כנגד הלבו

הקפיד הרה"ק מקאלאשיץ בשם זקנו הגה"ק משינאווא זצ"ע, לחגור האבנט בבית, וכן אחר התפלה לחזור מבית הכנסת חגור עם האבנט ולפשוט בבית.

שם (ע"מ ג')

מנהגו של רבינו בעל ה'דברי חיים' זצ"ע היה ללבוש חגורה מיוחדת לתפלה רק לשלש תפלות ביום, כי אם ילבוש החגורה כל היום אז לא יקיימו הכון לתפלה, וכתב ע"ז הגה"צ מצייעשטייב זצ"ל: מדברים אלו מתקבל הרושם כאילו ק"ו ללבש חגורה כל היום, וזהו אינו נכון, כי זקני מרן ה'דברי חיים' ובניו ובכדי הצדיקים זצ"ע לבשו כל היום "כאלאטל" שהיה עמו חגורה מאותו המין, ורק לתפלה שאז לבשו "בעקשע" שזה בגד מיוחד להתפלה, ע"ה היה להם חגורה שהיה אף היא מיוחדת לתפלה, ואזר זה היה רחב מאד והיה ג"כ ממש. פי צדיק (קו"י שלשה שריגים, ע"מ רמז)

מנהג רבותינו הקדושים מבעלזא זצ"ע, שבכל פעם שלבוש את הקיטל, לבשו גם כיפה לבנה וגארטל לבן. והמנהג שלא מורידים הגארטל שעל הבעקשע עד לאחר שמלבישים הקיטל. ומרן מהר"ר זצ"ל אמר הטעם, שבשביל לבישת הקיטל צריכים ג"כ להיות חגורים בגארטל.

קוראי שונג (ערב סוכות תשס"ט ע"מ ט')

הרה"ק הר"ר אלימלך מליזענסק זצ"ע היה דרכו בקודש בכל יום אחר תפלת המנחה ד' מדבר עם המקוריים בנועם שיה' ואח"כ נכנס לחדר מיוחד להתפלת שם התפלה רביית בהתבודדות בקדושה ובטהרה. והרה"ק מראפשיץ זצ"ע בהיותו אצלו ד' משתוקק תמיד להיות או בהחזר ולראות מעשה רבו. פ"א התגב עצמו בלאט אל תוך החדר והתרכא תחת המטה. והרה"ק זצ"ל נכנס שמה בדרכו בקודש וסגר את הדלת אחרי, ולקח את האבנט לחגור עצמו. וכאשר סבב פ"א עם האבנט על מתניו נעשה אור גדול בבית אור יקרות שאין כמוהו. וכאשר סבב פ"ש נתגלה האור עד אשר לא יכול הדרי מראפשיץ לסבול עוד והתחיל להתעלף ויצעק צעקה גדולה עד שרגיש הדרי ר' אלימלך, ואמר לו: נפתלי בני אתה פה, לו היית עוד בעת שאני סובב את האבנט פעם שלישית כי אז נפך היית יוצאת מגדל האור. לכן צא מפה.

אלימלך (אות רמז). וז"ל 'נעם אלימלך' פ"ר קדושים (ר"ה א"י ובי תוכחה) דמקור חגורים את האבנט ואח"כ לובשים את המצנפת. יע"ש

הרה"ק רבי אהרן מבענדקוויץ זי"ע – בעל ה"מדרש אהרן" יומא דהילולא י"ד מרחשון (תרצ"ג)

הרה"ק רבי אהרן ווייס זי"ע, נולד בראש חודש שבט שנת תרי"א, לאביו הרה"ק רבי שמואל צבי זי"ע ראב"ד מונקאטש, אשר היה בעצירתו תלמידים הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב - בעל היבני ישכר, הרה"ק רבי יהודה צבי מראזלי, מרן הישר שלום מבעלזא, ואח"כ היה מגדולי תלמידי הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב, אשר סמך ידיו עליו "להיות פועל ישועות בקרב הארץ", זכ"ע.

אביו אמו היה איש הפלא הרה"ק רבי צבי הירש עסטרייכער מדראבהביטש - מתלמידי היחודה' מלובלין, (שהבטא עליו: "אשריר אברהם אבינו שיצא זה מחלציו"), המגיד הק' רבי ישראל מקאונץ, והרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב, זכ"ע.

רבי אהרן קיבל תורה מאביו הגדול, מדודו הגה"ק רבי יצחק אייזיק מסוואלייב ומאחיו הגדול הרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא זי"ע - בעל האמרי יוסף. אחר היה לתלמיד מובהק להרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב, אליו נסע עוד בצעירותו.

כבר שיבסר נלקח לחתן על ידי הרה"ק רבי יהושע העשיל הכהן פריעד מקאפיש זי"ע, שהיה מגדולי אדמו"רי הונגריה ונדע כבעל מופת. נסמך לרבנות מהרה"ק בעל הייטב לב' מסיגוט, ומהגאונים הגדולים רבי חיים צבי מאנהיימער אב"ד אונוואר, ורבי שלמה גאנצפריד - בעל חיקצור שלחן ערוך.

בהיותו כבן עשרים נתמנה לרבה של העיר בענדקוויץ הסמוכה למונקאטש. שם הקים ישיבה, אליה נהרו מכל הסביבה. במרוצת השנים החלו להסתופף בצילו מאות מחסידי בית זידיטשוב ונתפרסם כפועל ישועות.

בשנת תרס"ו, העביר את חצרו לפרבר ראסווינץ שבמונקאטש, והעתיק לשם גם את ישיבתו הרמה. כמו כן נתמנה אז לכהן כדומ"ץ מונקאטש, ובשנת תרע"ה נתמנה לראב"ד דשם.

נשמתו הטוהרה עלתה השמימה במוצאי שבי"ק, אור לל"ד מרחשון שנת תרצ"ג. ארונו נטמן בבית"ח דמונקאטש, ובנו אהל על קברו. בשנת תשל"ו כשהשלטונות הודיעו על חריסת בית החיים, הועבר קברו יחד עם קברי גדולי רובני העיר לכפר קרופטץ.

פרח מטה אהרן:

כבר בצעירותו נדע רבי אהרן כמתמיד ועילוי עצום. ומסופר, שכאשר נאלץ רבה של מונקאטש, הגה"ק רבי חיים סופר זי"ע בעל הימחנה חיים, לעזוב את העיר מפני המחלוקת, התבטא ואמר, כי מכל אשר נאלץ לעזוב צר לו בעיקר על שלא יוכל להמשיך לפלפל עם שני בניו של הראב"ד רבי שמואל צבי, הלא המה האמרי יוסף ורבינו הימדרש אהרן.

כשהיה עם אביו לראשונה בזידיטשוב, בעודו ילד קט, אזי במוצאי שבת קרא מהרה"א כדרכו לחדרו את גדולי תלמידיו, וביניהם את אביו רבי שמואל צבי, כדי להראות להם את רשימות דברי התורה אשר אמר ברעא דרעיון. משהבחין מהרי"א ברבינו אשר התלווה אל אביו, אמר לו בפנים שוחקות ובדרך צחות: "עליך כיוונתי בכתבי, בכותבי בסוף כל ענין יכידות ליח"ח, שהוא ראשי תיבות: יונגע חסידים ולאך..."

ופעם אחת, עת היה כבן י"ב, היה בראש השנה בזידיטשוב, ובפיוט "יכל מאמינים", אותו נהג מהרה"א לומר בעצמו, טיפס על החלון כדי לראות את הרב הדומה למלאך ה' צבאות בעבודת הקודש. לפתע הרים הרבי את ראשו ונגלו לרבינו פניו הקדושים, ומיד התעלף ונפל מהחלון. כשסיפרו זאת לרבי הגיב ואמר: "עלה האט גוט גיזעהך" (יחזה ראה טוב)...

בנוסף לרבו זה נסע בימי אברכותו לקבל פני כמעט כל צדיקי דורו במדינת הגר ובמדינת פולין.

הכהן הגדול מקאפיש:

בבחרותו נסע פעם רבי אהרן להסתופף בצל ה'דברי חיים' מצאנא, שם שהה באותה עת הרה"ק רבי יהושע העשיל הכהן פריעד מקאפיש זי"ע - תלמיד הגה"ק מהרי"א זי"ע - בעל האמרי אש, וחסידו המובהק של הרה"ק מצאנא זי"ע, אליו נסע במשך כחמישים שנה.

בעת עריכת השולחן הטוהר נדחק רבינו ונדחף על הרה"ק מקאפיש, אשר ישב בשולחן סמוך לה'דברי חיים. כראות זאת הרה"ק רבי ברוך מנאליץ, בנו של הרה"ק מצאנא, הפטיר לעומתו: "שטופ, שטופ, דאס איז דינגע" נדחף, נדחף, זה שידך לך...". ואמנם מיד במוצאי שבי"ק הציע רבי ברוך להרה"ק מקאפיש את רבינו לחתן לבתו, ונעשה קשר השידוכין.

חותנו, הרה"ק מקאפיש, אשר כאמור היה מזקי תלמידי ה'דברי חיים' מצאנא זי"ע, ביקש שיתלווה אליו בנסיעותיו לצאנא, ומאז נסעו שניהם יחדיו במשך שנים פעם לצאנא ופעם לזידיטשוב.

לשבת שלפני עלייתו לתורה כחתן, נסע עם אביו הרה"ק רבי שמואל צבי לבעלזא לשבות בצל כ"ק מרן מהרי"א מבעלזא ולקבל ברכתו, כמנהגו עם כל בניו. [וכן נהג אחריו גם רבינו, שידוע שנסע לבעלזא לשבת שלפני העליה לתורה עם חתנו הרה"ק רבי מנחם צ"ל].

המסע לארץ הקודש:

בשנת תרמ"ט נסע הרה"ק מקאפיש בראש קבוצה מרבני הונגריה לארץ הקודש, כשחתנו רבינו אהרן מתלווה אליו. בספינה נה הפליגו היתה גם קבוצה גדולה של כמרים. במהלך הנסיעה הארוכה התפתח פעם ויכוח על סיפון הספינה בין חלק מהרבנים לבין קבוצת הכמרים בענייני דת, ובמהלכו פלט אחד

לימים כשכבר ניהל את עדתו בבענדקוויץ ונתפרסם כפועל ישועות בקרב הארץ, התבטא לפני נכדו הרה"ק ר' אברהם צבי ווייס זצ"ל גאב"ד נוה אחיעור, שאחת המדרגות הקטנות בקריאת "קוויטלעך" היא, להבחין באדם הנותן הפתקא אם הוא חולה, אף על פי שהלה עצמו אינו יודע מזה, ולהתפלל עליו ולהושיעו.

סיפר תלמידו, מוה"ר משה אהרן מארמלשטיין ז"ל, שזכה לשמש בקודש, כי בבחרותו כשקרא על ידי השלטונות להתייצב לצבא, נכנס אל רבינו עם קוויטל ופ"ק, ורבינו הרעיש מאוד בעבורו. בתוך כך נכנסה לחדרו הרבנית, ושאלה מדוע מעתיר אתה כל כך עבור משה אהרן, הלא גם נכדך משה שמואל [בהרה"ק רבי בן ציון הי"ד] נקרא לצבא, ולמה אינך מעתיר בעדו. השיב לה בעלה הק': "על משה שמואל איני דואג כי הוא ישתחרר בגלל המשקפיים שלו".

בשבת קודש עבר ר' משה אהרן והזכיר עצמו שנית, השיבו רבינו: "אל דאגה, הרי שמך 'משה אהרן' בן רכלי עולה גיטריא לתק"ג שהוא ז' פעמים 'יה' הוא האלקים". מששמע זאת בחרו נוסף שהיה עליו להתייצב לצבא, נזדרז והזכיר עצמו. השיבו רבינו: משה אהרן בא אלי קודם שבי"ק עם פ"ק, לכן עלתה בדעתי ב"ס"ד המתקה זו וינצל, אבל אתה שלא באת מערב שבת, איני יכול להבטיח לך. וכדבריו כן היה, נכדו נפטר מעול הגיוס בגלל המשקפיים, רמ"א אף הוא יצא לחירות, ואילו אותו חבר נלקח לצבא.

בבי דינא רבה:

כאמור, לצד היותו מנהל עדתו כרבי ואדמו"ר, היה נחשב כאחד מחשובי הרבנים בדורו, ובתוקף תפקידו כראב"ד מונקאטש עמד בקשרי חלכה והנהגה עם גדולי דורו ביניהם המהרש"ם מבערזאן [אשר השיב לו בח"א סי' צט, ח"ב סי' קסא, ח"ג סי' טפ], וכן היה מראשי מערכות ישראל לצד רב העיר הידרכי תשובה וישראל גדולי ישראל.

לעת זקנותו חלה ונחלש והיה סגי נהור, וסיפר הרה"ק ר' יוסף מאיר וולנר זצ"ל מירושלים, שזכה לשמשו, כי בין פסח לעצרת, למד עמו כמנהגו את מסכת שבועות. רבינו ישב ללא ספר בידו, ואמר מילה במילה גפ"ח, והוא ישב מולו עם הגמרא בידו, ומעולם לא נצרך לתקנו.

בשלהי שנת תרצ"ב נחלה רביה"ק מבענדקוויץ, אך למרות זאת המשיך בעבודתו הק', ואף בשבת האחרונה לחייו, בסעודה שלישית פרשת לך אמר דברי תורת בדקות ובבהירות עד שזמעות ולגו מעיני החסידים. כאמור, במוצאי שבי"ק אור ליום י"ד מרחשון תרצ"ג, נצחו אראלים את המצוקים ונשמתו עלתה בסערה השמימה, ולמחרתו נטמן ארונו בבית"ח דמונקאטש במעמד הרבה אלפים מישראל שנאספו מקרוב ומרחוק לכבודו של אותו צדיק.

רבינו חותיר אחריו כתבים רבים חידושים על סוגיות השי"ס, ספר שלם על מסכת נדרים, תשובות בחלכה, ודברי תורתיו ע"ד הנסתר, אותם אמר בשולחנותיו ונרשמו על ידי חסידיו. אך לדאבון לב נותר לפליטה רק ספרו 'מדרש אהרן' על ספר בראשית, המיוסד ע"ד הדרוש והחסידות, אותו כתבו בצעירותו, ונדפס על ידי בנו הרה"ק רבי בן ציון הי"ד.

ואלה תולדות אהרן: א. בנו רבי שמואל צבי אב"ד בענדקוויץ, חתן הרה"ק רבי יהושע הלוי ראטענבערג בעל 'בני שלשים' מקאסא; ב. בנו רבי בן ציון מראסווינץ, חתן דודו וגיסו הרה"ק רבי יעקב מאיר הכהן פריעד מקאפיש נון הרה"ק מהרי"א מקאפיש וחתן אביו; ג. חתנו רבי יעקב מאיר הכהן מקאפיש נון חותנו; ד. חתנו רבי מנחם יהודה אדלר אב"ד סערדנא; ה. חתנו רבי מנחם ווייס הי"ד דומ"ץ מונקאטש, אביו הרה"ק רבי אברהם צבי ווייס זצ"ל נוה גאב"ד; ו. חתנו רבי מרדכי כהנא מפאבינהאז נון רבי נחמן מח"ס יאורות חיים - חתן האמרי יוסף מספינקא.

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

1. כמסופר בהקדמה לספר 'תולדות יצחק' לאחיו הגה"ק רבי יצחק אייזיק מסוואלייב. וראה בארוכה פרטי המעשה בקו 'שבשוש' אהרן' (מכון רב אברהם, ביב תשס"ט).
2. כך כותב נכדו הרה"ק בעל האמרי יוסף מספינקא זי"ע בהקדמה ל'ליקוטי תורה ושי"ס' למהרי"א מזידיטשוב זי"ע.
3. בנו הגה"ק רבי דוד מאיר ווייס שליט"א מספר כי כשהגיע לאחר המחלמה לראשונה לבית מדרשו של כ"ק מרן מהרי"א מבעלזא זי"ע לשבות שבת במחיצתו, פנה אליו מרן זי"ע באמצע השולח"ש בשאלה: "האם הכרת את זקיק הבענדקוויצער רבי?". ציין, שגם אחיו הגה"ק מבילגוריא זי"ע מזכיר בכתביו את הגר"מ בתואר "נכד הבענדקוויצער רבי".

רוב הפרטים נלקחו מתולדותיו שבראש ספרו 'מדרש אהרן', ומקונטרס 'שבשוש' של אהרן' (מכון רב אברהם ביב תשס"ט), ומספר 'מדור דור' - שיחות ועובדות מפי הגה"ק ר' דוד מאיר ווייס שליט"א העומד לראות אור בקרוב בע"ה.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת קידושין

בביאור למה "גדול מצווה ועושה ממני שאינו מצווה ועושה"

הגמרא מביאה את הסיפור הידוע: "שאלו את רבי אליעזר, עד היכן כיבוד אב ואם, א"ל, צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתניה שמו. בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר וכו', והיה מפתח מזנה תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו, ולשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו שגולדה לו פרה אדומה בעדרו וכו'. ואמר רבי חנינא, ומה מי שאינו מצווה ועושה כך, מצווה ועושה על אחת כמה וכמה, **דאמר רבי חנינא גדול מצווה ועושה ממני שאינו מצווה ועושה**" (דף לא ע"א).

וכתבו התוס' (ד"ה גדול, וכן במס' ג' ע"ג) בביאור כלל זה ש"גדול מצווה ועושה ממני שאינו מצווה ועושה": "דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף, לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור, ממני שאין מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירצה יניח" (וכ"ה בתוס' הרא"ש בתוס' טו' ו'לרבינו אליעזר מטרון, הוצאת מכון ירושלים תשמ"ב) בפי הראשון. ומבאר **הפרישה** (סי' רמו סק"ד) את דברי התוס': "ואינו רוצה לומר, מפני שהיצר של חכמים יותר מכלום", וכן: "כל עליו יותר, אלא, שמי שאינו מצווה אינו דואג כל כך על קיום המצוה, דאף אם יצרו יטוהו מקימוהו אינו מפסיד מידי, מה שאין כך בהמצווה".

ומצינו עוד טעמים בזה בדברי רבותינו הראשונים. ח"ל **הריטב"א**: "פירשו ר"ל טעם הדבר, שזה שטן מקטרגו, כשהוא מצווה וזה אין שטן מקטרגו, ולפום צערא אגרא". **האגן הריע"ב** בהגותו על דברי התוס', הוסיף לציין מקורות ליסוד זה שהשטן מקטרג על מי שמצווה ועושה יותר, כמו שאמרנו ד"ל (סוכה נב) אודות היצר הרע: "מניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל", ועוד אמר (ס"ט) "אמר אב"י, ונתלמדי חכמים יותר מכלום", וכן: "כל הגדול מתבדיר יצרו גדול הימנו", ולכן לפום צערא אגרא (עי' תורת חיים ב"קפ).

עוד הביא הריטב"א בשם רבו **הרמב"ן**: "ורבינו הגדול ז"ל פירש, שהמצוות אינן להנאת האל-ל יתברך המצווה אלא לזכותו, ומי שהוא מצווה קיים גזית המלך, ולפיכך שכרו הרבה יותר מזה שלא קיים מצוה המלך, מכל מקום אף הוא ראוי לקבל שכר שהרי מטוב לבב וחסידיהם הכניס עצמו לעשות מצות הש"ת". וכן הביא בתוס' הרא"ש (בטעם השני): "שאין הקב"ה צריך כלום לכל המצוות, אלא שאומר ונעשה רצונו, הילכך המצווה ועושה הוא עושה רצון קונו, אבל מי שאינו מצווה ועושה לא שייך לומר ביה עושה רצון קונו, שהרי לא צוה לו כלום" (וכ"ה בתוס' טו' כ"א).

טעם נוסף הביא **השיטה מקובצת** במסכת בבא קמא (פז. ד"ה גדול) "פירש גאון ז"ל, לפי שאין לו ליכנס באומנות שאינו שלו, ונראה כאלו יורד לאומנות חברו", והיינו, שאין לו לאדם לעשות דברים שנצטוו אחרים עליהם. והענין כן פגם יש בדבר, כי 'נראה כאילו יורד לאומנות חברו'. ובענין זה הביא עוד **בתוס' טו' בזה"ל**: "ועוד טעם פשוט, מאחר שצוה לזה ולא לזה, אין להקב"ה נחת רוח בעשייתו".

בספר **תולדות יצחק** ע"ה" (למה"ר קארו, דודו של הבית יוסף, כי תצא כ"ז) כתב בביאור הענין: "גדול המצווה ועושה יותר ממני שאינו מצווה ועושה". פירשו, שהמצווה יש להם שתי סגולות, אחת מצד המצוה, שניה מצד המצוה עצמה, לכן מי שמצווה ועושה יש לו שתי סגולות, ומי שאינו מצווה ועושה אין לו אלא סגולה אחת, והיא סגולת המצוה עצמה".

דברי **המהר"ל** ב"גור אריה" (אמור כג, כב) בענין זה מבהירים לנו הענין ביתרין בהירות, ואילו בדריי: "אין ספק שהמצווה הוא יותר גדול במעלה, שכל אשר האדם מצווה יותר וזה יותר מעלה, כמו שאמרנו חכמים 'גדול המצווה ועושה ממני שאינו מצווה ועושה'. והטעם, כי המצווה ממלא רצון הש"ת. למה הדבר דומה, שני בני אדם, האחד בונה ומלך בית, והשני נטע לו גינה. אינו ספק, אותו שבונה לו בית, מפני שבנה לו דבר שצריך ומחוייב להיות לו, יותר קרוב לו, ויותר עושה לו רצון מן אותו שנטע לו גינה, שאין צריך לו רק לטויל. וכן זה שמחוייב בדבר מפני שהש"ת חייבו, המצווה היא רצון הש"ת ביותר, שחייב זה האדם במצוה מן הש"ת בחיוב, וגורר אותו עליו. ואשר הוא עושה וגזירתו שהוא יתעלה רוצה על כל פנים, יותר קרוב ממני שאינו מצווה ועושה, שבינו שאינו מצווה, מוכח שאין כל כך חפץ בזה, שהמלך כאשר הוא חפץ מאד בדבר הוא גורר לעשותו, ואם הוא אינו חפץ כל כך, אינו גורר".

בספר **המקנה** (כ"א) וכן **בפנים יפות** (פר' עקב פסוק ויהי עקב תשמעו) כתב בזה בביאור מחודש, כי המצווה ועושה, יש לו כפל שכר, שכר על קבלת המצוה ושכר על העשיה עצמה (וביאר בזה מה שאמרנו ישראל בשעת קבלת התורה 'נעשה ונשמע', האחד הוא נגד העשיה, ואחר על הקבלה. ע"ש שהביא כמה מקורות ליסוד זה, שיש שכר מיוחד על קבלת המצוה, ושכר מיוחד על העשיה לבד). ואילו כפי שמי שאינו מצווה ועושה לא שייך בו קבלת המצוה, כי אין לו שום עול לקיימם ולעשותם (וראה בדבריו שהענין יסוד זה בדברי התוס' בסוגייתנו ע"ל).

ביאור נאה על דרך דרוש מבואר בספר **ברכת ראש** (עמ"ס ניר פתיחתא רבתי אות טז), כי מי שמקיים המצוות במצב של מצווה ועושה, הרי גם כשיקיימם לתקוות שכר, עדיין המצווה יתייחס לו למצוה, כי סוף סוף עשה המצוה שנצטווה עליה, ומשאו"ב מי שאינו מצווה, אזי אם יעשה המצוה, אם יקיימנה כראוי – לשמה ובטוהרת הלב, נחשבת לו המצוה כמצוה ויקבל עליה שכר, אכן, אם עושה לאיזה תשלום וגמול, הרי הוא עובר את עצמו עליו וכל בוראו, ולכן "גדול המצווה ועושה ממני שאינו מצווה ועושה", כי המצווה ועושה – ממה נפשך נחשב לו כמצוה ויקבל עליה שכר, משאו"ב מי שאינו מצווה ועושה – לא יקבל שכר על קיום המצוה, כי אם כשיקיימה כראוי וכנכון.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"טוב שכן קרוב" (ג) -

הלכות ריבית השכירות בין שכנים

א. חז"ל אסרו ללוות פירות או שאר מיני אוכל על מנת לשלם אפילו אותה כמות, והטעם שאסרו כי חששו שמא יתייקרו הפירות וכדומה בשעת הפירעון, ונמצא שמחזיר לו דבר ששוה יותר ממה שהלווה, ואיסור זה נקרא בחז"ל **"סאה בסאה"** דהיינו שלוח סאה פירות על מנת לשלם לו סאה פירות (עי' סו"פ אהוה נשך, ב"מ ע"ה).

ואמנם בכמה אופנים התירו חז"ל ללוות סאה בסאה, ואחד מהאופנים שהתירו הוא, **בשכנים שרגילים ללוות זה מזה כגון לחם ופירות וכדומה**, כי אעפ"י שתייקר בשעת הפירעון, מותר להחזיר אותו מוצר באותה כמות, כיון שאין דרכם של שכנים להקפיד על יוקר ווול של המאכלים הנ"ל.

ב. ועל כל פנים **גם לשכן אסור להחזיר יותר ממה שלוו ממנו**. ומיהו אם אין מכוונים להוסיף, **מותר להחזיר באומדן**, ואין צורך לשקול ולמדוד כדי להחזיר בדיוק אותה מדה שלוו.

ג. **ומכל מקום, אם רואים בעליל הפרש בין המוצרים - אסור**, כגון שלוו מהשכנים תפוחים מסוג מסויים, ורוצים להחזיר אותה כמות מסוג יקר יותר, או שלוו מין לחם אחד, ומחזיר מין לחם שני שעולה ביוקר, אופנים אלו אסורים (עי' רמ"א יו"ד סי' קסב ס"א, ועייש בדברי סופרים, ועיי' ב"ש משנת רבית פרק ו' ס"ה ובהערות שם).

ד. **ולכן גם אם לווה פירות שהם טבל, שלא הפרישו מהם עדיין תרומות ומעשרות, אסור להחזיר פירות, אפילו באותה כמות**. **שהם ממוקנים, שהפרישו מהם התרו"מ**, ואפילו לא התנה על כך בשעת הלוואה - אסור, וכי"ש כשהתנה - דהוי רבית קצוצה (עי' בריית יהודה פט"ז ס"ב. ומקורו בירושלמי דמאי פ"ו ה"ד, ועייש במפרשים).

ה. כמו כן, **אם לווה אדם מחבירו תבנית ביצים מסוג קטן, אסור להחזיר לו ביצים מסוג גדול. אבל אם לווה ביצה אחת מסוג קטן יכול להחזיר ביצה מסוג גדול**, ואעפ"י שיש בה תוספת גם בכמות, מכל מקום בביצה יחידה אין ניכרת טובת הנאה של ממון בסוג גדול יותר (עיי' בבבית יהודה ח"ג).

ונראה, דהוא הדין, **אם לווה מחבירו תבנית טיטולים** (אמפטרס) **של מספר קטן - אסור להחזיר תבנית של מספר גדול, אם שווה יותר**, [או שלוח תבילה מסוג ב', שהוא סוג לא כ"כ טוב, אסור להחזיר תבילה מסוג א'], **אבל אם לווה "פאמפטר" אחד קטן, רשאי להחזיר מספר גדול יותר** (ואמנם, ישנן חברות שמייצרות תבניות טיטולים, שכלל שהמספר של הטיטול גדל והולך, הרי הכמות שיש בתבילה אחת. פותחת. וזו גם הסיבה, שהמחיר של כל תבנית דם - שווה [או כמעט שווה]. ובאופן כזה לא הוי רבית).

ו. **אם לווה תבנית ביצים, ונמצא דם בתחת התבנית, מותר להחזיר תבנית ביצים, אעפ"י שיתכן שבתבנית זו יהיו כולן כשרות**. ואמנם מדיני ממונות חייב להחזיר תבנית שלמה, אעפ"י שבאחת נמצא דם, שכן זהו שווה של תבנית ביצים (עיי'ש, ועיי' מ"ש בשבט הקהתי ח"ו סי' מטס).

ז. **מי שלוח כמה ביצים, ואין המלוה והלוה זוכרים כמה ביצים לווה, או לווה מעות - ואינם זוכרים סכום ההלוואה, אעפ"י שמן הדין אינו צריך להחזיר כי אם כמה שברור לו שודאי חייב, מ"מ אם רוצה להחזיר עד שיצא הספק מלבן, אין חשש של ריבית, ואמר למלוה שאם מחזיר יותר מחובי, יתא העודף במתנה** (יהא העודף במתנה) **יהא חשש של ריבית, ואמר למלוה שאם שכי' שאם רוצה לצאת ידי שמים מפני שחשש שמא חייב לו, אין חשש רבית, עיי'ש**. ואמנם טוב יותר שיפרע החוב שודאי חייב, ואחר כמה ימים יתן ההפרש, ואמר לו שנתון לו יותר כדי להוציא הספק מלבן, עיי'ש).

ח. **אם לווה מחבירו פירות שביעית על מנת למרוץ ממינות שמיות - אסור**, כי פירות שביעית זולים יותר, ושגובלים בכמה דברים וצריך לשמור בקדושה, ואינו יכול לעשות בהם כל מה שחפץ. **אבל אם לווה פירות שביעית בלא תנאי, מותר למרוץ ממינות שמיות** (עי' יו"ד סב: ובתוס' שם ד"ה סאות, בריית יהודה פט"ז ח"ג).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

מסורת הברית שמונת ימי מילה - ברית המילה, הלכותיה, מנהגיה, ענייניה, מעלתה ורום ערכה; כולל סדרי הלימוד, התפילות והפיוטים; מדרוך מעשי לאבי הבן על כל ההלכות והחליכות לשמירת ימי המילה ועד לאחר השלישי למילה, באופן ברור ומושלם, דבר דבור על אפניו. ערך כסוב טעם ויצא לאור ברב נאור ובכלל השלימות, על ידי מוחל ותיק ומומחה הרב דוד צבי קרמר, ירושלים תשס"ח (שטע עמ').

ויקרא שמו בישראל בעניני קריאת שם - כולל פרק נרחב בחשיבות שם האדם; כל דיני ומנהגי קריאת שם לילדים; מדור אוצר שמות, ביאורי שמות בעניינים, ומעשה רב בעניני קריאת שמות; קונטרס מיוחד מהספר יצחק דודי - אוצר בלום בכל עניינים אלו מהמאן רבי דוד זכות זי"ע אב"ד מדינת; מאות פסקים מהג"ה קיבשקו שליט"א, ועוד. ליקט וחבר להפליא הרה"ג אברהם לוי ראי"ח ומו"צ בקרית ספר - מודיעין עילית, תשס"ח (תרסא עמ').

מאורות השבת - הלכות שבת מעשיות ללימוד בני המשפחה בצוותא בשלחן השבת, כולל זמירות שבת, בליווי סיפור קצר העוסק בהזירות כבדות השבת. ספר מפורסם בהוצאת 'מאורות דף היומי', חלק חמישי, הלכות כותב ומוחק, צובע, צידה, נטילת נשמה, בנין ואוהל. לשבתות חורף תשס"ט לפ"ק.

זכרון חיים על התורה - מאת הרה"ק רבי חיים זי"ע אב"ד קאמינסק ודק"ק וואלבורס, אשר יצא מים על ידי הרה"ק מלובלין זי"ע ותלמיד מובהק להרה"ק רבי מאיר מאפטא זי"ע בעל 'אור לשמים'. יצא לאור במהדורה נאה ומפורטת על ידי מכון 'אור ושל' בברוקלין נ.י תשס"א (רב עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>על"ם לתרופה - להפצת תורה וחסידיות בברכת "מזל"א טבא וגדיא יאה"</p> <p>מוגשת בזה לידידנו היקר איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד, ביתו פתוח לרחוה לכל, עומד לימיננו בכל עת ועונה, שמו מפארים לשו"ת הרה"ח</p> <p>ר' אליעזר י. פ. פריעדמאן שליט"א</p> <p>לרגל השמחה השווה במעונו בנשואי הבת תת"ן עב"ג החתן היקר והמציני כמר מרדכי אברהם נ"י בן מחו' ידידנו הרה"ח ר' אהרן עהרנפעלד שליט"א</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>בורא עולם בקיין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת, אושר ועושר, וכל מילי במיטב, אמן.</p> <p>כברכת: המערכת</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>מוה"ר ר' שמחה טוביה ב"ר דוד זאב ע"ה קאמפף נלב"ע י"ד מרחשון תשל"ב לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בני משפחתו הי"ו</p>	<p>הרה"ג רבי אלי' אפטרגוט שליט"א</p> <p>לרגל שמחת נישואי בתו תת"ן עב"ג החתן היקר</p> <p>כמר משה ויזעק גולד נ"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>הרה"ג רבי יעקב דוד שמאהל שליט"א</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר נח נ"י עב"ג תת"ן</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>העלי' לתורה והקידוש בבית החסידים דגור</p>
<p>הרה"ח ר' אליעזר י. פ. פריעדמאן הי"ו</p> <p>לרגל שמחת נישואי בתו תת"ן עב"ג החתן היקר</p> <p>כמר מרדכי אברהם עהרנפעלד נ"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>לעילוי נשמת</p> <p>מוה"ר ר' יעקב ב"ר יצחק דוד ע"ה נלב"ע ט"ז מרחשון תשכ"ו לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בנו</p> <p>הרה"ח ר' נפתלי הירץ זינגער שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' לוי יצחק ב"ר שלמה זלמן ע"ה והרה"ח ר' שלמה זלמן בן הרב מרדכי ע"ה נלב"ע י"ד מרחשון - ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בנו-נכדו</p> <p>הרה"ח ר' גרשון לידר הי"ו - ירושת"ו</p> <p>לעילוי נשמת</p> <p>מרת גאלדא ב"ר מנחם נחום ע"ה נלב"ע ט"ז מרחשון תשל"ד לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בניה שיחיו</p>	<p>הרה"ח ר' אלי' אפטרגוט שליט"א</p> <p>לרגל שמחת נישואי בתו תת"ן עב"ג החתן היקר</p> <p>כמר משה ויזעק גולד נ"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>הרה"ח ר' אליעזר י. פ. פריעדמאן הי"ו</p> <p>לרגל שמחת נישואי בתו תת"ן עב"ג החתן היקר</p> <p>כמר מרדכי אברהם עהרנפעלד נ"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>לעילוי נשמת</p> <p>מוה"ר ר' יעקב ב"ר יצחק דוד ע"ה נלב"ע ט"ז מרחשון תשכ"ו לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בנו</p> <p>הרה"ח ר' נפתלי הירץ זינגער שליט"א</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' וירא			
ט"ז מרחשון תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרמ"ב			
החל"ע מוצ"ש ר"ת	אנטווערפן	16:37	17:48
18:06	לונדון	15:57	17:23
17:23	מאנשעסטער	15:58	17:09
17:23	ציריך	16:31	17:40
18:02	ווינ	16:02	17:28
17:28	אמסטרדם	16:31	17:43
18:03	פאריז	16:53	18:01
18:25	פראנקפורט	16:24	17:56

תורת של ראשונים

למה נגלה הקב"ה לאברהם במקום אילן?

וירא אליו ה' באלוני ממרא וגו' (יה, א). לכאורה, היה יכול לומר 'בערבות ממרא', ואמר 'באלוני', ללמד, שהיו שם אילנות, ושם נגלה אליו השי"ת. 'וממה שאמר (פסוק ד) 'והשענו תחת העץ', למדנו שלא היה שם אלא אילן אחד. ולמה נגלה לאברהם באילן, לפי שבשרו שיוליד אחרי זקנתו, כאילן זה שכתוב בו (איוב יד-ט): 'כִּי יֵשׁ לְעֵץ תִּקְוָה אִם יִפְרֹת יַעֲדוּ יִחְלִיף וְיִנָּקְתוּ לֹא תִחְדָּל'. אם יִזְקִין בְּאֵרֶץ שְׂרָשׁוֹ וּבְעֵפֶר יָמוֹת גָּזְעוּ. מִרְיָה כִּיִּם יִפְרֹת וְעֵשָׂה קָצִיר כְּמוֹ נָטִיעַ' (עי' בר"ד סא, ב שפסוק זה אכן נדרש על אברהם). ועוד שהצדיקים נמשלו לעץ, והוא שכתוב (תהלים ג): 'זוהי כעץ שתול על פלגי מים'. רבינו חננאל (הובא בפי' רבינו בחיי)

הקב"ה הוכיח את אברהם על הצחק שלו בעקיפין

ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי כלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן. ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקת שרה לאמר וגו' (יה, יב-יג). אמר 'ותצחק שרה בקרבה לאמר', לפי פשוטו פירוש 'לאמר' זה הוא כמו שאר 'לאמר' שבמקרא, כלומר, שצחקת ונתכוונת לאמר דבור זה לבריות, כענין ליצנות, ש'אחרי כלותי היתה לי עדנה', ולכן הקפיד הפסוק עליה יותר מעל אברהם, למרות שלא אמרה אלא צחקת כן בקרבה. ובכל זאת יש להבין למה לא הקפיד הקב"ה על אברהם כלל כמו שהקפיד על שרה, שהרי כמו כן צחק אברהם, כדכתיב (לעיל יו, יז): 'ויפול אברהם על פניו ויצחק' וגו'.

"אלא משל לאשה חכמה שבאה להוכיח כלתה והוכיחה את בתה, וממילא הרגישה כלתה בעצמה, כך אם הוכיח הקב"ה אברהם בפניו היה מתבייש אברהם אלא הוכיחו מן הצד".

חזקוני

ענין ריבוי התפילה – שירחם אפילו על מועטים

אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר וגו'. אולי יחסרון המשמים הצדיקים חמשה תששחית וגו' ויאמר לא אשחית וגו' כל הפרשה (יה, כד-ל).

"רבי תפלה לאברהם בכל פעם ופעם, אחר שהודה לו הקב"ה שישא לכל המקום אשר ימצא ארבעים ויצילו ארבעה כרכים, דבר ידוע היה כי השלשים יצילו שלשה, והעשרים – שנים, והעשרה – כרך אחד, הכל לפי החשבון ההוא, ולמה יטרה אברהם בדבריו להרבות בתפלה על הנם. אבל חשב אברהם כי הפץ השי" לרחם על המרובין יותר מן המועטין, לפי שאין למועטין זכות כל כך, כמו שאמרו רז"ל (תוי"כ כ, ה) אינו דומה למועטין העושים את התורה למרובין העושים את התורה. והנה הקב"ה הודה לו בכל פעם ופעם שירחם אפילו במועטים, וזהו שהזכיר מדת רחמים בתחלת הענין (עו"ש מש"כ לעיל).

ומעם שניו הלשון, פעם 'לא אשחית' (בארבעים וחמשה, בעשרים ובעשרה), פעם 'לא אעשה' (בארבעים ובשלושים). תחלה אמר 'לא אשחית', פעם שנית 'לא אעשה', תחלה אמר 'לא אשחית' אם אמצא שם ארבעים וחמשה; כלומר, ראויים הם להשחתה, כיון שאין עשרה לכל כרך, אבל אני לא אשחית אלא אלקה אותם ביסוריך.

אחר כך אמר 'לא אעשה' בעבור הארבעים; כלומר לא אעשה לא השחתה ולא יסוריו, כיון שהם עשרה לכל כרך. וכן אמר בשלשים 'לא אעשה', לפי שלשלו כרכים הם הרוב, אבל בעשרים וכן בעשרה אמר 'לא אשחית', כלומר אבל ילקו ביסוריך, כיון שהשלשה, שהם הרוב, הם הרשעים. וכיון שלא היו שם עשרה נשחת הכל. ומתוך פרשה זאת יש התעוררות גדול לחשבון עשרה שהוא קיום העולם, ממה שנתבאר כאן הפסד העולם בעבור חסרון העשרה". רבינו בחיי

לקח טוב

עבודת ה' מתוך מניעות – שעשויעו ית"ש

ולחכות בכליון עינים להתעוררות חזרת של הרגשה עילאית כמו שנודעה לו אתמול.

אין לך טעות גדולה מזו. עיקר התכלית של בריאת העולם היתה שאנשי חומר יעבדו את הבורא ית"ש דוקא מתוך מניעות וטירדות. תפלות ישרות ומפוארות יש לו לבורא עולם לאלפים ולרבבות מפי מלאכי עליון, כולם פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה, בשירה

עומד אדם ומתפלל תפלת שמונה עשרה, ותפלתו שגורה בפיו. כל מלה יוצאת כתיקונה כאשר כוונת לבו מתלווה אליה. ברכה וברכה ומשמעותה הכללית והפרטית, הכל מסתדר ומשתלב לחטיבה נהדרת ומרוממת. ראשו מרוכז ומחשבתו ממוקדת ואף נחש כרוך על עקבו לא יצליח להפריעו מעסק תפלתו. עוקר את רגליו מתפלה זו, וקשה עליו להיפרד מהרגשה רוחנית בדרגה כזו. כמה יפה היתה התקשרותו בעת עמדו רגליו רגל ישרה לפני מלך מלכי המלכים ברוך הוא. הרגשה עילאית של דבקות נפלאה, של "נפתולי אלקים נפתלתי".

למחרת נזכר בגעגועים בתפלה הנפלאה שערך אתמול, ואומר לנפשו: באוי אתי ונשוב אל אותה דבקות מרוממת. אלא שמעשה שטן, איננו מצליח לעורר את תפלת אתמול בכוח זה, ואף כטפה מן הים איננו מוצא בעמדו היום לפני קונו. מיד במלה השניה כבר משוטטות מחשבותיו מנושא אחד לשני, והוא לא חלי ולא מרגיש. בסופה של ברכה מתעורר נבון, מתחזק ומתעקש להצליח לפחות מברכה שניה ואילך, ואחרי משפט אחד מתוך הברכה עוברת כוונתו אל עסקים חומריים הממרידים את ראשו, לא ירפוהו ולא יעזבוהו. ככה נמשכת מלחמתו הפנימית כאשר מנסה בטירוף נפש להוציא מפיו ולו ברכה אחת כתיקונה. עוקר את רגליו בסופה של תפלה, ונופל לכסאו באין אונים. לא הרגיש בעמידתו זו לא טעם ולא ריח. מעלה אחת היתה לה לתפלתו זו – אומרת לו נפשו – שסוף סוף היא נגמרה.

ובזמרה, בשפה ברורה ובנעימה. אך תפלה ועבודה הנערכת מתוך עיכובים המפריעים את הכוונה, והעובד מנסה בכל כחו להתגבר עליהם ולהתור לגבהי מרומים הרף משמיניו, תפלה כזאת איננה מצויה בשמי מרום כלל וכלל, ויקרה היא בעיני ה', שומע כל תפלות, מפז ומפנינים.

אין מה לעשות, מסיק הוא מנסיונו זה. אתמול היתה לו תפלה מרוממת, והיום נסתרה ממנו דביקות זו במקום אשר לא ייזכר ולא ייפקד. תפלתו הנוכחית, מוטב שלא היתה נערכת כלל וכלל, לולא חובתו בכך. חבל על דאבדון ולא משתכחין. אין ברירה אלא לשבת

הופעת הגליון הבא תוקדם אי"ה לכבוד יומא דהילולא דכ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע בכ"ב מרחשון

אמרות טהורות

"שויתי ה' לנגדי תמיד" – גם בעסקו בעניינים נשמיים

יורא אלוי ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האהל וגו' (יה. א.) – "שמעתי בשם מוהר"ר נחמן קאסיווער, שהוכיח לבני אדם על שאינם מקיימים את ה'שויתי ה' לנגדי גם בעסקם בסחורה, במשא ומתן. וכי תימא, איך אפשר לקיים זאת וכי – הלא בחיות האדם יושב בבית הכנסת ומתפלל לפני ה' אפשר שיחשוב אז בעסקו וכל מיני משא ומתן, אם כן הוא הדין איפכא נמי אפשר... ודפה"ח".

וזה יש לרמוז: "יורא אלוי ה' באלוני ממרא" – בשווקים וברחובות, הדייג, שידע האדם את ה' בכל דרכיו, גם בצאתו לעסקו וכדומה, וכי תאמר, שאין הדבר אפשרי, לכך אמר: "והוא – היצר הרע – יושב פתח האהל" – בבית הכנסת, בעת תפלת האדם, שמפתח אותו ומעלה בדעתו לחשוב אז בכל מיני משא ומתן, אם כן הוא הדין איפכא נמי אפשר...

"נגלה עליו בחלקו" –

לפי שמיטת כבוד עצמו למען כבוד שמים

יורא אלוי ה' באלוני ממרא וגו' (יה. א.) פירש"י: "הוא שנתן לו נעצה על המילה, לפיכך נגלה עליו בחלקו". ויש להבין למה נכתב דבר זה ומה שבה הוא לממרא שחשיאו למול, כי מה איכפת ליה אם אברהם יהא נימול או לא.

"אך ודאי הכינו, כי על ידי המילה שנכרת ברית להיות מיוחד הוא וזרעו להש"ת, להיות נבדל מכל האומות, ולזאת לא הסכימו ענר אישכול. אבל ממרא האמין כי כך צריך להיות, ושאני כדאי להתדמות אליו, והסכים עמו, אף שידע שיתרחק על ידי זה. ועיי' דוקא וזה להתקרב ונגלה בחלקו, והיתה לו שייכות עי' הריחוק עצמו". "והוא למד לכל איש ישראל, שאין אדם יכול לעשות דבר רק על ידי שמתבטל לכלל ישראל, וצריך לגמור בדעתו שאם יהיה כבוד שמים יותר בחיוביו, הוא מבטל עצמו וכל אשר לו, ועל ידי זה יוכל למצוא מקום תמיד. וזה שאמרו (במ"ד ד.) מי שמטעם כבוד עצמו ומרבה כבוד שמים, כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה, והוא כנ"ל". **שפת אמת (תרל"ד)**

אמירה נעימה

יורא אלוי ה' וגו' והוא יושב פתח האהל כחום היום (יה. א.)

פירש"י: "כחום היום – הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה" וכו'. וכבר הקשו המפרשים מנלן לרש"י זאת.

ונראה, כי החוקרי כתב "כחום היום" – בשעה שישית שהוא עת מאכל תלמידי חכם (עי' פסחים יב.) נמצא שהיה אברהם נהוג עצמו כח"ה לאכול בשעה שישית, ואז היה מותר אורחים. אולם דבר זה אינו מאד, מאחר שמאכל כל אדם הוא בשעה רביעית, ומאכל פועלים הוא בשעה חמישית (שם), ואם כן כאשר הגיעה שעה שישית כבר אכלו כל בני אדם, אפילו הפועלים, ואם כן, וכי דרך של מכניסי אורחים לזמן אורחים שכבר אכלו.

אלא על כרחך, שבאמת היה מותר אברהם אורחים בשעה רביעית, ומה שאמר הכתוב "כחום היום", משמע שהיה בשעה שישית, יש לפרש שהאות כ"ף של "כחום היום" הוא כף הדמיון, כלומר שהחום היה גדול בשעה רביעית כמו בשעה שישית, שאז הוא חום היום, ככה היה בשעה רביעית. ושמו תאמר איך נהיה כדבר הזה שיהיה בשעה רביעית כמו כחום היום, וכדי ליישב זאת פירש רש"י ואמר שהוציא הקב"ה החמה מהנרתיקה, ועל כן היה החום גדול מאד, שבשעה רביעית כמו כחום היום.

נפתלי שבע רצון

יורא אלוי ה' וגו' והוא יושב פתח האהל כחום היום (יה. א.) פירש"י: "יורא אלוי – לבקר את החולה וכו'. 'שב', יושב כתיב, ביקש לעמוד אמר לו הקב"ה שב ואני אעמוד, ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתייצב בעדת הדיינים והן יושבין וכו'. 'כחום היום', הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה" וכו'. והוא תמוה ואין לו חיבור כלל.

ונראה לפרש עי' המספר בגמרא (סנהדרין לט.) ששאל הקיסר לרבן גמליאל: אתם אומרים 'כל בי עשרה שכינתא שריא' – כמה שכינתא איכא. קרא ר"ג למשמשו של הקיסר והכתו ואמר לו: למה אתה מניח שיכנס השמש לביתו של הקיסר: אמר הקיסר: הלא השמש נח על כל העולם. אמר ר"ג: ומה השמש, שהוא אחד מאלף אלפי רבוא המשמשים

בצלו של אברהם נחשבו המלאכים ב"מהלכים" ולא ב"עומדים"

ויבואו שני המלאכים סדומה וגו' (יב. א.) וברש"י: "ולחלן (וצל אברהם) קראו אנשים" וכו'.

החילוק בין אנשים למלאכים הוא, שהמלאך הוא בבחינת עומד, כי תמיד הוא במדרגה אחת, כדכתיב (זכריה ג. ז): "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה". לא כן האדם, שהוא בבחינת מהלך, כי עליו להתעלות תמיד במדרגה למדרגה.

אך כשהמלאכים היו אצל אברהם נתעלו במדרגתם על ידי קדושתו של אברהם אבינו, ואם כן היו אז בבחינת מהלך כאנשים, לכן קראם הכתוב "אנשים". אבל אצל לזמ, שלא נתעלו שם כלום, חזרו למדרגת עומדים, ולכן קראם "מלאכים".

עונות הבושה (ועי' בספח"ק קדושת לוי ד"ה והוא עומד שפירש ב"ד", שאברהם אבינו ע"ה "התלבש עצמו בבחינת מלאך להיות עומד" לכבודם של האורחים, יעריש)

הצדיק מעלה אף את משרתיו עמו

וישב אברהם אל נערי ויקומו וילכו יחדיו וגו' (כב. יט.) בתחילה אמר (פסוק ה'): "שבו לכם פה עם החמור", ואמרו חז"ל (יבמות סב.): "עם הדומה לחמור", וכאן הוא אומר "וילכו יחדיו", אמתהא.

אלא, האדם השלם כשהוא מתעלה, מעלה הוא עמו את כל הבריות עמו, כל אחד לפי בחינת שכלו, כמו שמצינו בחמורו של רבי פנחס בן יאיר – שלא רצה לאכול מכל (חילין ז.) גם נערו של אברהם אבינו ודאי נתעלו על ידי קדושתו של אברהם.

אמנם בשעה שהקב"ה ניסה את אברהם, נטל ממנו את כל מדרגותיו, והציבו ערום כביום הוולדו, כי זה היה עיקר הנסיון, שיתגבר על יצרו מעצמו. וכיון שנפל אברהם ממדרגתו, כל שכן שנפלו נערי ממדרגתם, ולכן אמר: "שבו לכם פה עם החמור" – עם הדומה לחמור.

אבל לאחר העקידה, ששרתה על אברהם רוח ההכמה יתר מקודם, אמר הכתוב: "וישב אברהם אל נערי ויקומו וילכו יחדיו", שכולם נתעלו במעלה גדולה כל אחד לפי בחינתו.

לפני הקב"ה, נח על כל העולם, שכינתא דקוב"ה על אחת כמה וכמה, עיי' נמצא, שמהשקשם למדים אנו שהשכינה נמצאת בכל מקום (עי' סנהדרין ג' תשע).

והנה איתא בגמרא (שבת יב.) שהשכינה שורה למעלה מראשונות של חולת. ולפי זה יובן: "יורא אלוי ה' וגו' – לבקר את החולה", ואם יקשה לך כמה שכינתא איכא, דהא כמה חולים איכא בעלמא, ואצל כל אחד השכינה שריא, לזה אמר: "כחום היום – הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה", כלומר, מהחמה מוכה שהקב"ה שורה בכל העולם, כאמור, וזהו שאמר: "ישב כתיב, ביקש לעמוד אמר לו הקב"ה שב ואני אעמוד, ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתייצב בעדת הדיינים" וכו', כלומר, שגם אצל הדיינים כשהשכינה השכינה שורה ביניהם בכל מקומות מושבותיהם, כאמור.

ברית שלום (פסד"מ, תנ"ח) בשם ספר 'נחלת יהודה' למחזיקו **הג"ר יהודה ליב פוריות** זצ"ל אב"ד קאווי (גשאר בכת"י) ועי' בס' 'נחל קדמונים' להרה"ר אפר' ואתחנן אותי (יא)

כי שמע אלקים אל קול הנער כאשר הוא שם (כ. יא.) דייק לומר "כאשר הוא שם" דייקא. היינו במדרש שהוא עיקר מקומו של ישמעאל, שם בלבד שמע בקולו, ולא במקום יישוב, כי במקום יישוב אינו שומע בקולו, שהרי יכול להרע לישראל לחילה.

הרה"ק רבי יחזקאל מאקאמיר זי"ע (מוכח בדברי ישראל)

ויאמר יצחק אל אברהם אביו וגו' הנה האש והעצים ואיה חשה לעולה (כב. ז.) יש להבין למה לא הוזכר בשאלתו את המאכלת – הנה האש והעצים והמאכלת.

אלא נראה שיצחק שאל אותו, הלא עיקר הנסיון הוא שתשחוט את בנך, ואם כן למה לך עצים ואש לשרוף אותו אחר השחיטה, מאי שנא לגבי הנסיון אם תניח אותו או שתשרוף אותו אחר שכבר יהיה נשחט, ולמה לך לשרוף אותו. אלא על כרחך שהעצים והאש אינם עבורי אלא בשבילי שד, ועל כן יאמר השם לעולה". ולכן גם לא שאל אותו על המאכלת, כי באמת זה ידע שהוא על עצמו. "והשיב לו אברהם: 'אלקים יראה לו השם לעולה בני', שאתה חשוב אצלי בשביל אהבת הכורא כשה לשרוף אותך על קדושת לוי שמו".

יתרון דעת

"ויעשו להם חגורות" (ד)

בעת התפלה צריך להדק האבנט למתניו / אזור – לזכר האבנט של הכהן הגדול, שהיה מוזהר לו בכל עת לפני מי הוא עובד / מעשה נורא, ועוד

אזור ישראל בגבורה. אזור חלציו בוריותו לילך, כדאמרין במכילתא (כא פרשה ז): "מתניבים חגורות" (שמות יב. יא), מכאן ליוצאי דרכים שידו זריזים. וגבי "אזור" שייך "גבורה", כדכתיב (תהלים סה. ז): "נאזור בגבורה", וכתיב (שם יח. ט): "ותאזרני חיל". לפי שצריך אדם לאזור עליו אזורו במתניו, משום (עמ"ס ד. יב): "הבן לקראת אלקיך ישראל" (עי' שבת יג.). **ובעת התפלה צריך להדק אזורו אליו,** שנאמר (ירמי' ג. יא): "כפי באשר ידבק האזור אל מתניי איש בן הדבקתי אלי את כל בית ישראל נאָת כל בית יהודה נאָם ה'". **פירוש** מידור התפלה לזקוק (יה. א.)

צריך אדם לדבק איזורו על מתניו כשמתפלל, שנאמר (ירמי' ג. יא) "כאשר ידבק האזור אל מתניי איש", לא יאמר לירמיה "כאשר ידבק האזור אל מותניך", אלא "אל מתניי איש", זהו כשמתפלל, כן היו עושים חזקנים, וכן צריך לעשות כל חסיד כשמתפלל בכוונה. **עונות הבושה** לרבינו אברהם ב"ר עזריאל (ח"ד עמ' קב)

מצות לכישה בגדי הכהנים. שנצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לגדולה וכבוד וכו'. משרשי המצוה, היסוד הקבוע לנו, על האדם נפשו לפי פעולותיו, ואחריות מחשבותיו וכוונותיו, והשליח המכפר צריך להתפסס כל מחשבתו וכוונתו על העבודה, על כן ראוי **להתלבש בגדים מיוחדים אליו, שכשישכח כל מקום שבגופו מיד יהיה נזכר ומתעורר בלבו לפני מי הוא עובד וכו',** והאבנט שחוגר במתניו ארכו ל"ב אמה ומקיפו ומחזירו על גופו כך על כך, ונמצא שמרגיש בו בכל עת בזרועותיו, שמתוך גבוה רבב ההקפץ חזרונות נוגעות בו על כל פנים. **ספר החינוך** (מצוה צט)

נראה לי שמה שכתבו קצת הראשונים לחגור חגורה בשעת התפלה משום "הכוין", היה באמת המנהג לעשות זכר לבגדי כהונה, וכמש"כ בטושי"ע סי' צ"ד שבכמה דברים צריך שיחא המתפלל כעובד עבודה במקדש, יעו"ש. על כן הנהיגו גם החזקנים לזכר האבנט שהיה מצוין בבגדי כהונה יותר מבגדי חול, יעו"ש שבת ט. ב. **זכר למקדש** להגאון בעל האדר"ת זצ"ל (ח"ב עמ' נד)

ליזוהר בחגורה, בין בשחרית ובין בערבית, כי הוא מוכרז בתורה ובנביאים ובגמרא כמה פעמים, וכל הפוסקים כתבוהו, ועי' במחזור ויטרי סי' ק"ב וסי' התרומה, ויראים. ונראה משרת 'פאר הדור' לרמב"ם שהיה להם שני חגורות, אחד סמוך על בשרו ממש ואחד על המלבושים, וכן מוכח מהפס"מ. ועי' בהגהות פורת יוסף על ברכות, שהתפלל מדרת השמיטה הפוסקים להיות החגורה על בשרו ממש, וכן חלק מנהגו של מר"ם שיק זי"ע. **על חלק עקב** להג"ר יעקב גריוואל זצ"ל – תלמיד בעל החכם סופר זי"ע (סדר היום אות כא)

הבעל **התניא** זי"ע אמר פעם לכמה מחסידיו: כל איש ישראל צריך לאזור בחגורה בעת התפלה, וגם למעלה ברוחניות נאמר "אזור ישראל בגבורה", שיש שם חגורה, והתחיל להבינם ענין החגורה ומה צורך לזה וכו'. **שארית ישראל** (תלמיד, הקדמה) להג"ר ישראל יפה זצ"ל – תלמיד בעל התניא

ושמעתי מעשה שאירע למוה"ר הגדול כהנא רבא בעל ספר 'שבט מוסר' וזה"ה, שבילילה אחת כשקם ממיתו לעסוק בתורה כשבא לחגור חגורו, נדנמן לו נחש גדול הארוך להחיש שהיה בחושך לא הרגיש וחבש שהיה החגור וחגרו לאזור אזור במתניו, וכשהתחיל ללמוד החגור הנחש להתנועע עד שמעט מעט התיך הקשר ולאט לאט הלך הנחש ולא הויק, ועל נס זה אמרו **דחיבר ספר 'אזור אליהו'**, כך שמעתי שכן היה כתוב המעשה בספר 'קרבן אליהו' כ"י, ומתורתו הקדוש ניכר דאנו דבר רחוק היאמן כי יסופר שאירע לו כך, וכתוה תהא מן רצינה בעידניו אבי"ר תנופה חיים להג"ר פאלאג זצ"ל (פרי שופטים אות טו)

מין החזו"א זצוק"ל ה' לבוש לתפלה בגד עליו בצורת חלוק עם חגורה תפורה אליה שהיה חוגרה, וכן גם חגר אזור (גאטעלע) לתפלה. וכן נהג מר"ר זצוק"ל (בעל קהלות יעקב). לפני הרב שנים קודם לזמ"ר זצוק"ל אבנט תפלה (גאטעלע) רחב, כמו שהאדמו"רים חוגרים, ורחק מר"ר ואמר לי מדוע צריך רחב, מה זה מסיף, העיקר שיהיה אבנט. ועוד שהוא רחב ואינו יכול להכניסו לכיסו. אף על פי כן נהגה מר"ר מהאבנט הרחב ועדו לשבת, ולחול קנה יותר צר שיוכל להכניסו לכיסו. ועד שקניתי לו, היה למר"ר רק אבנט אחד לחול ולשבת.

בעת חגירת האבנט לתפלה, יכוין שהוא כדוגמת הכהן החוגר אבנטו לעבודה. דעת מרן הרה"ק **מביאלא** זצלה"ה לא היתה נוחה מחגירת אבנט רק מאד. והיה מוכנה בפי"ק פאָדים (חוט בלשון אשכנז) ולא גאטעלע. ודי"ב. ולענין חגורה ונתונה בתוך הבגד, דעתו הקדושה שאין יוצאים בזה ידי חובת חגורת אבנט. וצריך חגורה מיוחדת לתפלה. **סידור חלקת יהושע** (עמ' כג)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי משה לימא זי"ע – בעל "חלקת מחוקק"

יומא דהילולא כ"ב מרחשון (ת"ז)

"ממשה (האידלש, הרמ"א) ועד משה (לימא) לא קם כמשה.

משה עלה, אל אלקים חיים. מאד נעלה, כפיו פרושות השמים.
שבח וגדולה, מנה אחת אפים. ששון וצחלה, מספר ימיו כפלים.
העמק שאלה, משיב ישק שפתים. הגבה למעלה, בין צופים ורמתיים.

אל עול'ה חברינו ועמית בתורה, בוצינא דנהורא, אספקלריא המאירה, דמגליין ליה מטמרא, אתרא דזקוקין דנורא, בפלפול וסברא, מרא דשמעתא וגומרא, אליו פי יקרא, שלמא כנהרא, דיתבי בעילתא דרא, כחד בדרא, ר"מ ואב"ד נר ישראל פטיש החזק עמוד הימיני מוהר"ר משה יח"ן (י"חיה נצח)... - כך מתאר הגה"ק רבי אהרן מאיר כ"ץ זצ"ל אבי"ד אמסטיבוי-מאהלוב (נאביו של בעל הש"ך זי"ע) את תשובתו על שאלת עגונה ששלח לו רבינו בעל 'חלקת מחוקק' זי"ע בעת כהונתו כאב"ד סלאנימא, והוא עדיין צעיר לזימים ('חלקת מחוקק' סי' יז. ראה קריה טאמנה, וילנא תרע"ה, עמ' 76 ה' א.).

מליצה זו "ממשה ועד משה לא קם כמשה" שנאמרה במקור על הרמב"ם, להורות שלא קם בישראל מחוקק כרבינו הרמב"ם מימות משה רבינו, באה לבטא שמימות הרמ"א, אשר פרש מפה על השולחן ערוך, לא היה חיבור כחיבור 'חלקת מחוקק' על שו"ע אבן העזר, וכדברי הגה"ק בעל ה'נודע ביהודה' זצ"ל בתשובותיו (נתיבא, 'אה"ע' סי' קד): "והנה עפר ואפר אני תחת כפות רגלי שני האחרונים בזמן וראשונים במעלה (י"חיה) בעל 'חלקת מחוקק' ובעל 'בית שמואל', נושאי כלי שולחן ערוך אבן העזר, ואין אני כדאי לפלפל בדבריהם ולקו חומר להשיג עליהם ולחלוק על דבריהם, והם לנו למאורות להאיר לנו הדרך בכל חלק אבן העזר, ולולא דבריהם היו רוב הש"ע לפנינו כספר החתום, ולאורם נסע ונלך בכל הדינים, והמורש מדבריהם כמורש מן החיים..."

רבה של ניקלשבורג והמדינה, הגה"ק רבי מנחם מענדל קראמאהל זצ"ל בעל שו"ת 'צמח צדק', משבחו באגרתו אליו: "שובא מי ששון, כנהר פרת ומישון, נקנן חדש מלא ישן, עולה מן המדבר תמורת עשן, על פתחי כל מגדים חדש עם ישן, מאיר כאבני חושן, משוח בשמן שמן ודשן, נ"י פ"ה ע"ה כמגדל השן..." ('אסיפת גאונים', ביאליסטוק תקס"ו, סי' כג).
כיוצא בהם התייחסו אליו בהערצה גדולה, גדולי ופוסקי דורו והדורות הבאים אחריו, שראו בו בר סמכא בעיניי הוראה והמליצו עליו: "לימא כנאניא".

זכרו תורת משה

רבינו משה ב"ר יצחק יהודה המכונה לימא, נולד בשנת שס"ה לערך בעיר סלאנימא (סלונים). בבחרותו גלה למקום תורה בקראקא, שם הקשיב לקח מפי הגה"ק רבי יהושע חריף זי"ע – בעל הימיני שלמה, והיה רעו וידידו הקרוב של הרבי ר' העשיל מקראקא זי"ע (רוב התשובות שכתב אליו נמצאות בספר 'אסיפת גאונים', ביאליסטוק תקס"ו).

בהגיעו לפרקו נשא את בת הגאון רבי שמואל המכונה זנוויל מווילנא זצ"ל, רבה של נעשווי ורוזנא, שהיה תלמידו ומחוננו של המהר"ם מלובלין זי"ע (שהשיב לו בס"י סה, קה), והחליף שו"ת עם רבו הימיני שלמה. שהשיב לו ככבוד רב (תשובותיהם נדפסו בשו"ת 'פני יהושע' ח"א ח"מ סי' ח, אה"ע סי' יח; ח"ב, אה"ע סי' מט-נג).

משנת ש"צ לערך כיהן רבי משה ברבנות עיר מולדתו, סלאנימא, וככל הידוע היה הוא הרב הראשון שכיהן בה. בימיו פרח החקילה והתרחבה, ונבנה בית הכנסת הגדול, וכן נתיסד בה ישיבה בראשותו של רבינו משה, שהעמיד בה תלמידים הרבה.

כעשרים שנה כיהן כסלאנימא. לאחר מכן, בסביבות שנת ת"י, נתקבל כרב ואב"ד בעיר רבתי ווילנא. מגדולי החכמים שישבו עמו כסאות למשפט בבית הדין שבווילנא, הם ארבעה גאונים עולם: רבי אפרים הכהן – בעל שו"ת 'שער אפרים', רבי שבתי הכהן – 'הש"ך', רבי אהרן שמואל קאיינדובר – בעל 'ברכת הזבח' ורבי הלל ב"ר נפתלי הירץ – בעל 'בית הלל', זכ"ע.

בנו של בעל 'שער אפרים', הגאון רבי אריה יהודה ליב הכהן זצ"ל כותב אודות רבינו בהקדמה לשו"ת אביו (וולצבאך תמ"ט), "הזכירנו אביו הגאון ומהחנני הש"ך במוחצני שחינו יחד בוויילנא: "... ועל צבאם יעטה מורה עוז והדר לבושה, חריף ומקשה, אב"ד ורי"מ דעיר ואם בישראל ק"ק ווילנא ה"ה כמנהגיו משה נ"ע בעל 'חלקת מחוקק', הכי נכבד מן השלש..."

בספר 'בית הלל' (ניהרפורט תנ"א, י"ד דף פא) הביא בשם רבו 'חלקת מחוקק', שבימי מהרי"ק היו נוהגים ללמוד בישיבות חצי שנה גמרא בלי תוספות, תוך כדי הרבה חזרות עד שהיתה שגורה בפה, וקראו לתקופה זו – "פרוש גמון", ובחציה השניה של השנה למדו שוב אותה גמרא בעיון רב עם תוספות, ולמחציה זו קראו – "תוספת זמן". 'וראה שבדא מאלפת – בין רבני החק"מ זי"ע עם הרבי ר' העשיל זי"ע – בספר 'תאומי צבחה' להמניח הגר"א זלמן זאב זצ"ל מווילנא, חלק 'מעוני אריות' פ"ג עמ' טו, ב"ב תשס"ו. וכע"ז בקיצור בכתבי הר"ר יאשיא ש"ב: פרק תשי"ז דורות, אות ב' עמ' קלח).
בסוף ימיו נתקבל לרבנות בריסק דליטא, אולם לא האריך ימים על כסא ממלכתו, ובהיותו "בן ג'ין נלקח ארון האלקים" (לשון בנו בהקדמה לחלקים) ביום כ"ב מרחשון, בין השנים תט"ז-ת"י"ח (גרוב המקורות נכתב שנת ת"י"ז).

בניו היו הגאונים החריפים: רבי רפאל, דיין בקראקא; רבי לימא, אב"ד קאצק (חתן הגאון רבי שמואל דוקא אב"ד ווענארא, גיסו

בהקדמה מתאר בנו את עצום יגיעתו של אביו עד אשר העלה על הכתב חידוש מחידושו או ביאור מביאוריו: "מעיד אני עלי שמים וארץ, וגם יעידון ויגידון כל בני היכלו אשר היו ליני צבילו, לומדים מופלגים רבנים מובהקים אנשי שם, בעת אשר עסק בחיבורו הזה שכל דבריו טרם אשר נחקקו והעלה על ספרו היה שוקל אותם במאזני השכל לא פעם אחת כי אם שנים שהן הרבה פעמים ובירר הדברים מחוורין כשלמה..."

יודעו ומכירו, גדולי דורו והבאים אחריהם, נתנו כבוד לשמו ולספרו. וכך כתב עליו רבה של קראקא והגליל, הגה"ק רבי אריה ליב זצ"ל (המכונה 'דער הויכער ר' ליב') בהסכמתו: "... ידעתי את האיש משה, הרב הגדול בדורו, ידענו מה היה לו. יהולל לפי שכלו ורוחב ביתו, אשרי יולדתו והורתו, קב ונקי משנתו, על כן הסכמתו שיפוצו חוצה מעינתו, משה אמת ותורתו..."

גם הגה"ק רבי שמואל זצ"ל אב"ד פיורדא כותב עליו בהקדמה לחיבורו 'בית שמואל', שדפס כאמור מעבר לה'חלקת מחוקק' עלי גליון השו"ע, וז"ל: "... מאור הגולה בוצינא קדישא הגאון מוהר"ם בעל 'חלקת מחוקק', אשר חבר מחברת לאבני שיש טהור והיה בונה ומכה בקורנס ומחליק בפטיש כפטיש יפוצץ סלע ובחרושת את למלאות מלאכת משתבת, אבל הכאת פטיש זה לא היתה גמר מלאכתו כי שם חלקת מחוקק ספון וטמון ושם אבן מראשותיו, והלך ועלה במעלת בית חורין מקום מחצבתו" (גרמון לפטירתו בגיל צעיר).
כיוצא בכך הפליג נכדו הגאון רבי רפאל מייזליש זצ"ל אב"ד פאריצק בהקדמה לספרו 'תוספות שבת' (ואלקואו תקס"ו): "... הגאונים הקדמונים ה'בית חדש' וה'חלקת מחוקק', תפארת גדולת חכמתם וכל מעשה תקפם וגבורתם אין צריך חקירה, הלא הם כתובים על ספר הזה הנה הנם בין המון ישראל שה פאורה, וכל דבריהם נתקבלו בחיבה יתירה, ליהודים היתה אורה, וזולתם בלתי אפשרי להיות לא רב ולא מורה..."

כאמור, דבריו נתקבלו להלכה, וכדבריו הנוקבים של הגה"ק בעל היחסים צבי זצ"ל בתשובתו, שכתב: "... מאחר דחזינו להרב הגדול בעל 'חלקת מחוקק' ז"ל שכתב דראוי לפסוק כדברי הר"ף והרמב"ם וסיעתם, וכבר נודע כחו של הרב והוראה כי גדול האיש' (בית חדש' ו'חלקת מחוקק'), תפארת ובמיוחד אבא מאיר הרב ז"ל (רבי יעקב ז"ק, חתנו של בעל שו"ת 'שער אפרים' שהיה מבית דינו של 'חלקת מחוקק') הרבה לספר באזני מעוצם גדולת הרב נ"ע, אשר על כן אין לזה מדבריו" (שו"ת 'יחסים צבי' סי' קכד, הוזכרו החיד"א בספרו 'שם הגדולים', ובספר יד מלאכי, כללי המחברים את אמת). ובתשובה אחרת (סי' קמח) הכפיל את דבריו בזה"ל: "... היה לנו לפסוק כדברי הרב הגדול בעל 'חלקת מחוקק' דברתא הוא ובעל הוראה מופלג בדורו, כאשר אבותי רבותי חקדושים הגידו לו פא"י (פה לא פה)..."

על תוקף כחו בהוראה מוסיק ומספר בנו הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל, בשם אביו: "... ושמעתי מאבא מאיר הגאון ז"ל, בשם גדול הוא בעל ספר 'חלקת מחוקק' ז"ל, שאין אדם רשאי להורות, עד שיהא כבחו לעקור ולמחוק סעיף מן השלחן ערוך... נודע מאמר מהרמב"ם שבענין ההוראה אין אפילו כח נביאים חזק יותר מן החכמ, אלא חלוקין אחריו רוב מנין או אחר כל הראיות לפי מראה עיני החכם. וכך היה מנהג חכמי הדורות אשר מעולם. אין משגיחיין בכף מאזני הכרעת חבור קדמון או אחרון במקום תשובות נצחות, אך חיו לחלק בפסק ח"י"ב בדבר שאין בו הכרע ומכריע עצום ממנו..." (שו"ת 'שאלות תיב"ץ', ח"ב סי' ט).

עוד חסר רבינו משה לימא באברים על הראשית אותם מבזכרים בספרו (סי' פה סי' יד, ועוד), אבל כנראה נאבדו ולא זכינו לאורם. ונסיים עם ציטוטים מהקדמת בנו הג"ר רפאל זצ"ל, בו מאריך ומפליג בשבחי אביו הגדול 'חלקת מחוקק':

"משה אמת ותורתו אמת, וצדק יתגה חסד ודעת שפתיו ברור מללו... עושה חיל לאורייתא הוא דמרתח רחמי בפלפול ובחזוד אחר לבונו של דבר דבור על אופניו ומכוננו, הוכן בחסד כסאו לישב עליו במשפט וצדק לצדק וללבר ולברר הפסולות מתוך האוכל... משה לא פסיק טעמיהו ונימוקו עמו שרי נהורא נהורא עיני חכמים והלכה כמותו בכל מקום אשר דבר המלך מלכו של עולם מגיע... משה שפיר קאמר... משה ידבר והאלקים יענו בקול... לו הגדולה והתפארת והעטרה עטרת זקנים זה שקשה חכמה ובינה רוח עצה וגבורה להגיד ליעקב ולישראל... ראש הלשלישים מוכתב בשלשה כתרים תורה ומלכות ושם טוב... משה האיש גדול מאד בעיני כל העם הנמצאים בשושן שושנת העמקים העמק שאלה... לימא כנאניא התנא הגדול בתורה ויראה ורך בשנים... אשרי יולדתו והורתו בקדושה, אליו היו מביאים כל דבר הקשה... ראוי היה שתשרה עליו השכינה אלא שלא זכינו בו בני דורו..."

וזכרתו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. יש הסכמה ממנו לספר 'בית הלל' ('ניצחון תכ"ו), שמחברו הג"ר ישעיה הלוי הורוויץ זצ"ל (נכד השל"ה הק') היה תלמיד אביו 'חלקת מחוקק', וכותב בה: "... מכירו הייתי לשעבר זה עשר שנים ששמש בבית מדרשו של אבי בק"מ בריסק דלי"ט והיה משתתף את דבריו, ואח"כ באו לק"מ וזלנא והתאספו אליו עדרי צאן קדשים לשאול מי בורו בפוסקים..."

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין, נ.י.

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' חיי שרה			
כ"ג מרחשון תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרמ"ג			
ר"ת	מו"ט	ה'תש"ט	אנטיסטיט
17:57	17:41	16:28	לונדון
17:14	16:58	15:48	מאנטיסטער
17:14	17:01	15:48	ציריך
17:55	17:34	16:24	ווינ
17:21	17:01	15:52	אמסטרדם
17:54	17:36	16:22	פאריז
18:18	17:55	16:46	פראנקפורט
17:48	17:27	16:16	

מבדוקי התורה: ראש חודש כסלו כיום שיש
המולדת: בליל שיש בשעה 1:32-16 חלקים

תורתן של ראשונים

למה הוצרך להקדים ש' ברכ את אברהם בכל

ואברהם זקן בא כימים וז' ברכ את אברהם בכל. ויאמר אברהם וגו' לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וכו' (כד, א-ג).
הקדים לומר ש' ברכ את אברהם בכל - "להודיע האמור לפנינו, שלא שלא עבדו לקחת אשה ממשפחתו מחמת חוסר נשים בארץ כנען, שלא יהו רוצין להודונו לו, שהרי נתברך בכל וכל העולם מתאווים להודונו לו, אבל הוא לא רצה כי אם ממשפחתו. וזה שאמר העבד (להלן פסוק לה) וז' ברכ את אדוני מאד ויגדל".

או יאמר: "ביאר הסיבות שהכריחו את אברהם לשלוח את עבדו עתה אל ארץ אחרת בעד אשה לבנו, ושהוצרך להשביעו על כך, כי לסיבת חזקת דאג שימות ולא יראה בחופת בנו והסכים שלא לאחר עוד, ומבלי אין בארצו אשה הגונה לבנו הוצרך לשלוח אל ארץ אחרת, ומפני עשרו דאג שמה איהו אדם בלתי הגון ירבה שוחד לעבדו כדי שיבחר בבתו, ולא ישלח להשיג אשה הגונה לבנו, ולכן הוצרך להשביע את עבדו על כל אלה".

ספרנו

"שים נא ירך תחת ירכי" - סימן לעבודות

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי (כד, ב). פירש"י: "לפי שהנשבע צריך ליטול בידו חפץ של מצוה... והמילה היתה מצוה ראשונה לו" וכו'.
והקדמונים, שהיה משפט כימים הם לשום אדם ידו תחת ירך מי שהוא ברשותו, והמקום, אם אתה ברשותי שים נא ירך תחת ירכי, והאדון יושב והירך על היד, כמעט הנה ידי תחת רשותך לעשות רצונך. וזה המשפט עדיין בארץ הודו".

ראב"ע

"לא נוכל דבר אליך רע או טוב" - למה גם לא טוב?

ויען לבן ובתואל ויאמרו מו' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב. הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדניך כאשר דבר ה' (כד, ג-גא). באמרו "מו' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב" לא יובן, רע - ניהא שאין ביכולתם לדבר, אבל טוב - למה לא ידברו.

התשובה לכך היא, כי אליעזר אמר דבר בלתי ראוי, הוא סיפר להם (פסוק מו): "ואשאל אותה ואומר בת מי אתה, ותאמר בת בתואל", הרי שידע ודאי שהשם שמע תפלתו, ולכן אמר "ואשים הנזם על אפה והצמידים על ידיה. ואקוד ואשתחוה לה" ואברך את ה' אלקי אדוני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את בת אחי אדוני לבנו, ואם כן שכזה ודאות היתה לו, היה ראוי שיאמר: "ועתה תנו לי את רבקה לבן אדוני", ולא היה ראוי שיאמר "ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת את אדוני הגידו לי" וגו'.

וזהו שאמרו לו, אחר שאתה אומר שרבקה הוכיח ה' לבן אדוניך, למה אתה מסופק בו, שמאחר שמו' יצא הדבר לפי דברך, "לא נוכל דבר אליך רע" - לומר אין אנו רוצים, שעל כרחינו יהיה, וגם כן "טוב" - אי אפשר שנדבר לומר אנו חפצים, שאם כן נראה שהוא תלוי ברצונו ושאל לא היינו חפצים לא יעשה.

ולזה אמרו: "הנה רבקה לפניך", לא אמרו לפנינו אלא לפניך, וכן אמרו "הנה" שהוא לשון ודאי ודבר מוכן. ולזה אמרו: "אלך", שהיה לה לומר כשנשאלה "התלכי עם האיש הזה" - ולהשיב: "כן", ולא "אלך", ולכן פירש"י: "תאמר אלך" - מעצמי, אלא הכוונה היא, כי רבקה הקשתה לאחיה ואמה מה שהקשו הם לאליעזר, לומר: אתם שואלין אותי אם אלך, לפי שאלתכם אם אלך הוא תלוי ברצוני, אם כן, שלפי דבריכם שמהשם יצא הדבר, על כרחי אלך ואינו תלוי בי.

תולדות יצחק

לקח טוב

אל יתבונן אדם במדת הדין

פי כן יש לו לעובד להיזהר ממנו, כי סוף סוף, עצם העברת מחשבה כזאת - ולו רק להרהר עין - במעייניו המהורים של יהודי מאמין בן מאמינים, יש בה משום פגם רציני בכח האמונה אשר נטבע בקרבו.

ועל כן יבחרו הצדיקים בעתים כאלו, אשר מרגישים הם על בשרם מציאות מוחשת של מדת הדין, לברוח מהתבטח והתבוננות באותו דין אשר פגע בס. גם אם ידעו בנפשם כי יתגברו בסופו של

מאחר שמקרא מלא דבר הכתוב כי "מפי עליון לא תצא הרעות" אין ספק בכך, שכל ענין ומקרה המגיע לו לאדם בעולמו איננו אלא טוב, ויש בו משום תועלת. פעמים שנראה הדבר לעין, מיד או לאחר זמן, ופעמים שכל ימי חייו, ואף בדורות הבאים אחריו, לא יצליחו לגלות את הטובה בדבר. אלא שהתגלותה של הטובה והתועלת איננה תנאי בקיומה. גם אם לעולם לא תיוודע, עדיין היהודי יודע ומאמין כי קיימת היא באותו ענין ומקרה שהגיעו, ואילו לא היתה נמצאת בו לא היה המקרה מגיעו.

הכמינו ו"ל הטביעו גישה זו במטבע מיוחדת של "כל מה דעבדו רחמנא למב עבד", ואף הרחיקו לכת יותר באמרו "גם זו לטובה". יהיה הנוסח כך או ככה, הרי שאמונה זו דורשת יגיעה עד שיקנה אותה אותה האדם ויאמצנה לעצמו כמטבע שני, באופן שתגובתו הטבעית בכל קורותיו תהיה תואמת לאמונתו זאת. יגיעה זו ענין תמידי היא, ועל אחת כמה וכמה בפגעי בו יגון ואנחה חלילה.

וכולי האי ואולי יצליח העובד לאמץ גישה זו להתנהגותו הטבעית. ובכל זאת, בעת יגון ואבל "לע על אבידה גדולה לאין ערוך שנאבדה ממנו, גם אם אמונתו חזקה ואיתנה בל תמוט עולם ועד, שטובה גדולה היא גם לו וגם לדבר הנאבד, הרי שאין ידיעה זו מוחשת ומורגשת. ואם רק מתחיל האדם להתבונן בעיני בשרו ושכלו במבואי ומוצאי מדת הדין אשר קרתה, פעמים שלא יימלט שלא תעבור בראשו מחשבה כלשהיא של תרעומת מסוימת כלפי מי שאומר ועושה גוזר ומקיים.

וממחשבה כלשהיא כזאת יש להיזהר, על אף מהירותה ושטחיותה. נכון הדבר שלא יארכי וימיה של מחשבה כזאת, כי מיד יישר האדם את מבטו אל ההשקפה הנכונה, יגרש מתוך שרעפיו כל רעיון הנוגד את אותה השקפה, ויחזק את עצמו בידיעתו הברורה שגם אם אין הדבר מורגש, הרי שאין כל ספק בכך שטמונה ונסתרת טובה ותועלת רחבה ועמוקה בתוככי היגון והאנחה הנודעים לו. ואף על

אותיות מהכימות

ויקס אברהם מעל פני מו'. כמד"ר מלמד שהיה רואה מלאך המות מתרים כנגדו... הנ"ל כוונת המדקדק, כי יל"ד כסתוב שגאמר יצא אברהם לספור לשרה... ולא נאמר שגאמר כן והספיקה, רק תיפק ומיד כתיב ויקס אברהם מעל פני מו'...

דהנה זה כלל גדול במעלות הנדיקים המתהלכים לפני אלוקים בתמים, אף אם חלילה בזה אליהם מדת הדין לאוהי יחיד או רבם ח"ו, לא יתנו לבם להתבונן מות הנהגה הדין... ולא יפול לבדם להקשות מדוע עשה ה' ככה לארץ הזאת, כי לבס נכון ובעזר כח"ו כי לדיק וישר הוא...

והנה כן הדבר היה אלל אברהם אבינו ע"ה כשצא לספור לשרה, ראה מלאך המות מתרים כנגדו... ר"ל כסתחיל להתבונן על מיתת שרה, הנדיקת הראשונה אשר בעולם... וזוה"ק מדברת מתוך גרונה, ועתה פתאום מתה עליו... ולא הועיל לה כלום. כל זה היה הנהגה"ר מכנים כלבו... לנבצר יקשה בעיניו ויעט על מעשי אלוקים אשר עשה לה. לכן כשראה זה, מיד פירש ולא הספיקה, ויקס מעל פני מו' וידבר דברים אחרים...

תפלתו שלמה (עשר"ט)

דבר, ויצליחו להגיע למסקנה האמיתית המשקפת את אמונת ישראל, בכל זאת אין רצונם שיחיה להם מקצת מן המקצת של מחשבה המסוגלת לגדל תרעומת כלפי שמיא.

כאשר הרגיש אברהם אבינו התרסה מלאך המות המסיתו להתרעם על בוראו חלילה, בחר להתעלם מכל הענין, כי אמר לנפשו: מוטב למעט בהספדה של צדקת, ולא תיפגע אמונתי ברפיון כל שהוא.

אמרות טהורות

"ואברהם זקן - וז' ברח את אברהם" - את הדברים עמו

ואברהם זקן בא בימים וז' ברח את אברהם בכל (כד, א). הנה, הצדיק בצעירותו מוכיח עצמו וממנה שכמו לסבול את האנשים, עם בני ישראל, הבאים אליו להגביהם ולהאירם, וכמו שמצינו באברהם אבינו ע"ה שהיה מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים. אולם לעת זקנותו קשה עליו מאוד טרדת בני אדם להרכיב עצמו עליהם, רק מחמת שהשינה עמו תדיר, ממילא נפעל כל עניני בני אדם הבאים בצל קורתו של הצדיק.

זה פירוש הכתוב: "ואברהם זקן בא בימים וז' ברח את אברהם" - פירוש הטפל לאברהם (רא"ת) - ספף הוא, ראה מכה ג, כלומר, זה שהיה מדבק ומחבר עצמו לאברהם היה מתברך: **"בכל"** - מחמת שהשינה היה עם אברהם. **אור לשמים**

גם לגמוליו אשאב

השפעות טובות לתומכי אורייתא

ותאמר גם לגמוליו אשאב (כד, יט). "נראה לרמוז בזה גדול מעלת המוחזקים ידי תלמידי חכמים, הם תומכי אורייתא, אף שאין בהם תורה, אף על פי כן גם המה ראויים לשכר טוב ולהשפעות טובות. וזה הפירוש: **גם לגמוליו** - הם הגומלי חסדים, **אשאב** - להשפיע להם כל טוב וחסדים רבים". תפארת שלמה

הכנעה בפני הקדושה - מביאה לידי שמחה

ויצא יצחק לשוח בשדה (כד, כג). הכלל הוא, שהכנעה מביאה לידי עצבות, יען כי אין ביד הכנעה לעשות כחפצו, בגלל שהוא מכניע עצמו בפני חבירו. לא כן האדם העובד את הבורא ב"ה, ומכניע עצמו לפניו ית', שהרי אז דבוק הוא במקור השמחה, וממילא שורה עליו ששון ושמחה. והנה, "יצחק" הוא לשון שמחה (מלש"ח לעיל בא, ה: כל השומע יצחק לך), "לשוח" - לשון הכנעה, "בשדה" - היא הקדושה שמכונה שדה (וזה"ל היא קבא), ורמז הכתוב: **"ויצא**

אמירה נעימה

ויבא אברהם לספר לשרה ולבכניה (כג, ב). ובי"ב טורים: "ולבכניה" - כ"ף קטנה, שלא בכה אלא מעט" ע"ש. ויש לומר, דאיתא שהעקידה היתה ביום כיפור. והרי דרך מהלכו של אברהם היה שלשת ימים, כדרכים לעיל (כג, ד): "ביום השלישי וישא אברהם את עינו וירא את המקום מרחוק". ולפי זה נקברה שרה בערב סוכות, ולא היה לו א"כ כי אם יום אחד לאבלות ולכבד, דיום טוב מובטל מהאבלות, ועל כן כתיב: "ולבכניה" - בכך קטנה - שלא בכה אלא מעט. **וז' זהב בשם בעל ברכת חזו"ת**

נשיא אלקים אתה בתוכנו וגו' (כג, ו).

אברהם אבינו רצה לקנות קבר חוץ לתחום העיר, כי חברון עתידה להיות עיר מקלט (מכות טז), והיה ירא שלא יצטרכו לפנותו, כדן קברות של עיר מקלט שצריכים להיות חוץ לתחום, כמבואר ברמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"ג ה"ג). אמנם, איתא דקברי המלך והנביא אין מתפנין (רמב"ם הל' ביה"ח פ"ז ה"ג). ולפיכך אמרו לו: **"נשיא אלקים אתה בתוכנו"** וכו', וכיון שהוא נשיא וגם נביא שוב אין לחוש לזה. **צפנת פננת** להגאון מראגמשוב זצ"ל (ה' תרומות דף ג).

ויען לבן ובתואל ויאמרו מזה יצא הדבר וגו'. הנה רבקה לפניך קח ולך וגו' (כד, ג-א). ידוע שיטת הקדוש מרדכי"ש (מבוא בטרדני) פרק האיש מקדש שאין שלוח לקידושין יכול לעשות שלוח אחר, ולפיכך לא מימסרי לשליח. וקידושין היו מילי, מאחר שתלוי ברצון האשה, משא"כ גירושין, כיון שיכול לגרש בעל כרחו, לכן יכול שלוח להולכה בנט לעשות שלוח שני להולך הגט.

והנה כאן, אברהם היה שלוח יצחק לקדש לו אשה, ואם כן היאך היה יכול לעשות את אליעזר לשליח, והא אין שלוח עושה שלוח.

אולם מאחר ש"מה יצא הדבר", ומחוייב הוא להיות, ואין הדבר תלוי ברצונו, אם כן דין אליעזר כשליח הגט - ששליח עושה שלוח, מאחר דאיתא בעל כרחו, ולכן לא היו יכולים לערער על הקידושין שחלו כבר כשתנן הצמידים על

יצחק - אימתי תצא השמחה - **"לשוח בשדה"** - כשהכנעה היא בפני הקדושה, כי מזה יצא ששון ושמחה. קידושית לוי

בין שאמרתי לר' יצחק על כן שכרי שלם לעוה"ב

ואלה ימי שני חי אברהם וגו' (כד, ו). ובמדרש (ברר סב, ב): "כד דמך (בשפת) רבי אבהו, אחוה ליה תלת עשרי (הראו לו) שלש עשרה" נגרי אפרסמון, אמר להון: אלון דבן (א-לו של מו) אמרו ליה: דידך. אמר, אלון דאבהו (ב-לשון תמיהה), **"אני אפרתי לר' יצחק ונתתי לתוה וקל פחי כליתי אכן משפטי א"ת ה"** (ישעי טז, ד).

ויש לפרש בהקדם דברי החתם סופר לפרש את המשנה (אבות פ"ד מ"ו) "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חייו עולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חייו העוה"ז", דלכאורה שני "יפה" אלו סותרים זה את זה, שהרי אי אפשר שיהיה כאחד העוה"ב יפה מן העוה"ז והעוה"ז יפה מעוה"ב (עי' תוס' י"ט), אלא, אף על פי שאמת הוא שלכל צדיק יפה לו שעה אחת בעוה"ז, לעשות רצון קונו ית"ש, מכל חייו העוה"ב, ואם כן לא היה הצדיק ראוי לשכר עוה"ב כלל, כי די לו בהנאתו בעוה"ז, ולפום צערא אנרא, עכ"פ אין שום צדיק בעולם שהושב עצמו שעשה רצון קונו אפילו במצוה אחת, והושד עצמו לעולם... נמצא אינו נהנה בעוה"ז כלל, אך כבואר לעוה"ב ומראין לו שכרו ואין עשה רצון בוראו בעוה"ז, אז הוא שמח וטוב לב על העבר בעוה"ז, ואם כן בעוה"ב - אז יפה לו שעה אחת שעברה עליו מכבר בעוה"ז מכל חייו עוה"ב, ויפה אותה שעה בעולם הבא מכל חייו עולם הזה, לפי שאז בעוה"ז עדיין לא ידע שנתפיים הקב"ה עמו".

ולפי זה תבאר כוונת המדרש: "אמר, אלון דאבהו, ואני אמרתי לר' יצחק ונתתי לתוה והכל כחי כליתי", פירוש, שכר זה מגיע לי כיון שאמרתי לר' יצחק, כלומר, כל ימי חי נדמה היה לי שלא עבדתי את השי"ת כראוי וכל המצוות שעשיתי לא היו בשלמות הרצויה, ולכן: "אכן משפטי א"ת ה" - שכרי נשאר שלם בעולם הבא, ולא נגרע ממנו כלום. הגה"ק מהר"ם מפלגורייא ז"ע (שיורי הל' ב"ה מרחשון)

ידיה. וזהו שאמרו, כיון ש"מה יצא הדבר", אם כן **"הנה רבקה לפניך"** - שכבר הוא מקדושת, ולכן **"קח ולך"**. משך חכמה

ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחותנו את היי לאלפי רבבה וגו' (כד, ט). ולכאורה תמוה, והלא לבן ביקש לעקור את הכל (דברים כג, ה וברשי"ש), ולמה אם כן בירכה כאן, עוד יש לדקדק, למה לו להזכיר שהיא אחותו. וי"ל על פי דברי הגמרא (ביב ק"י) שרוב בנים דומים לאחי האם. ולפי זה אכן התכוין ברשעתו לומר **"אחותנו את"** - אם תהי כמותו ברשע, ובנין ילכו אחר הרוב וידמו לנו, אז **"היי לאלפי רבבה"**.

פני דוד להרחיב"א זצ"ל בשם הגאון מהר"ר חלל אשכנזי זצ"ל (עקרי"ש)

ויוסף אברהם ויחם אשה ושמה קטורה (כד, א). איתא בגמ' (זבחים כג): **"בני אחתיה דרבי טרפון הוו יתבי קמיה דרבי טרפון, פתח ואמר: ויוסף אברהם ויחם אשה ושמה יוחני. אמרי ליה: 'קטורה' כתיב, קרי עליהם: בני קטורה"**, והמאמר אומר דרשוני.

ויש לפרש, הנה לכאורה יפלא אחר שהוליד אברהם את בנו הקדוש יצחק, מאין נצמח שהוליד אח"כ כמה בנים שאינם הגונים כבני קטורה, כדא"י במדרש (ברר סא, ה) שדרש שמותם לגנאי, שהיו מזמזמין ומקשיין בתוך לע"ז. אמנם ענין זה היה, כדי להוציא הפסולת שנסאר באברהם מאביו תרה, וישאר אברהם זך ונקי (עי' שבת קמ"ו). והנה האשה קטורה היתה מסוגלת לזה להוציא פסולת המוחין. כענין שאמרו (ספ"ט ד): עין אחד יש בכרכי הים והגון שמו, ומכאן קיים ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעטש ויפלו דרני ראשה. וכתב רש"י: **"דרני - תולעים"**.

ואפשר שלוח היתה כוונת ר' טרפון שאמר "ישמה יוחני", על שם העין הנזכר ששמו הנון, שטבעו להוציא תולעים ופסולת שבמוחו. והם לא הבינו כוונתו, על כן הקשו לו: הא קטורה כתיב, והשיב להם: **"בני קטורה"**, היינו הבנים שלה, שהיו עובדי ע"ז, והיו פסולת המוחין שנסאר באברהם מותרת, ועל ידה יצאו מאברהם, על כן שפיר קרא אותה **"יוחני"** על שם העין הנזל.

פל תורת להגר"ם אריק זצ"ל (נפ"ס וזבחים שם, ותי' באבני צדיק לבעי חייטם לב' יו"ד ס"ח קכ - ש"הערוגת הבושת תבא לו כדבר הזה, והושב לו שהוא מושלל מן הפסולת)

יתרון דעת

"ויעשה להם חגורות" (ה)

בדעת היראם שהחגורה תהא על בשרו / חגורה על הראש ולא על הצוואר... ועוד

על דבר החגורה אם יש חיוב בזמן הזה לחגור חגורה בתפלה וכו'. ולפנ"ד הדבר נחוץ לכל ירא ה' המאמין בדברי רבותינו הק' צדיקי דורינו שבודאי נאמנו דבריהם, ומנהג שנהגו אפילו נשים זקנות, כך כהרש"ב"א בת"ש ח"א סי' ט' כי אין לבטל אפילו על דרך אפשר רחוק לקיימו, כי כל מנהג יש לו יסוד דור אחר דור עד משה רבינו ע"ה, ק"ו מנהג שנהגו בו כל צדיקי ומוסדי הדור בודאי סייג ליראת שמים וכו', וליכא משום יחידא כלל ח"ו, כיון שרוב הראשונים מחייבי בחגורה, מצוה לשמוע דברי חכמים, והבא ליטורר מסייעין אותו, וז' יוכנו שאוכל לקיים הכון לפני ה' באמת כראוי וכוהגן במחשבות זכות וטהורות כ"ר. וכל מי שיתפלל בחגורה בודאי זכות רבותינו הראשונים הללו יגן עליו לסייע ולטורר מחשבותיו, זה נלפענ"ד, דעל פי דין כן נכון להתפלל בחגורה. ועוברא ידענא בחוסט אצל אדמו"ר רבינו הגאון הקדוש **הבושם ז"ע** עם אחד מתלמידי אדמו"ר אחר חתנתו ולא הניחו לעמוד ולהתפלל, רק צוה עליו שתתקף ומיד קודם התפלה ילך ויקנה לו חגורה.

שי"ת תורת יקותיאל להג"ד רבי יקותיאל יהודה ראש העיני (ט"ו זצ"ל - תלמוד בעל ערוגת הבושת ז"ע (א"ח סי' טו))

... ועל דרך צחות אמרתי שגמגמא זו נשמע דררכם היה לילך בחגורה של משי, מהא דסיים הגמרא שם (מגילה כז) **"ח"ל: א"ל יחא רעוא דתיטיב בשיריא, עב"ל ע"ש"**. דרב ביך אותו שיהיה לו בגדי משי ונתקיים בו הברכה, ולכאורה מה שייך הברכה שיהא לו בגדי משי להא דחיו בו רב שהיה חגור בעשב, אלא דאי משום דדרכן היה לילך בחגורה של משי, וכיון שחיו רב בר' הונא שאין לו חגור של משי שלו, משמכן אותו עבור קידוש, על כן בייך אותו שיהי' לו בגדי משי הרבה ולא יצטרך לחגור עצמו בעשב רק במשי, כנלע"ד. **שי"ת ביה ישראל להג"ד רבי ישראל אברהם אלטר** (לגאון זצ"ל להג"ד ערעלן (ח"ד סי' כ))

דעת רבינו ר' **אליעזר ממין** בספר יראים (עמוד היראה סי"ב) הוא דהחגורה צריך שיהיה על בשרו למטה מכתנות, אבל אי היה על הכתנות לא מחייב, דחיו לבו רואה את הערודה, שהרי המלבוש עושה הכל אחד, וכל מה שתחת המלבוש אינו מפסיק חגור של המלבוש, ובחבירו סביב ליראיו שם כתבתי סמוכין דרבינו דייק הכי מלשון דרב הונא בברכות דף כ"ד (ע"ב) היה בגד תור על מותניו וכו'. ואמנם כ"ק מגור (כעל האמרי אמת ז"ע) הקשה על שיטת היראם מהלכתי בעלי כדונה שהמכנסים היו קודמים לחגורת האבנט, ואין עשה הבגד העבודה ויהיה לבו רואה את הערודה, ונחיא ליה לתרץ דבמכנסים דכון היה כפתור לקשרם למעלה בעין שלנו, ואין לבו רואה את הערודה אלא בלא חגור. על זה אמרנו לו כי תורת אמת היתה בפיו, ותיתי לי שגם אני תירצתי כן וכו'.

ובזה אודיע לך מה שמונה עיני לשיטת רבינו היראם היאך מצאנו ידיו ורגליו אגן לידן בזמננו שכולם נושאים כתנות למטה על בשרו והחגור הוא על גבי המלבוש, וא"כ היאך רשאים אנו לקרות ק"ש ולברך שוב ברכה אחרת, אע"ג דיש לנו מכנסים שזה במקום חגורה, אבל המכנסים למעלה מן הכתנות על ולמעלה הוא לא מחייב הפסק החגורה דהכתנות דלמטה עושה הכל אחד, ולשיטת רבינו היראם בהכרח שהמכנסים ידיו סמוך לבשר וכתנות יהיה למעלה על גב המכנסים, ודין זה יחדש הוא שלא שעררה אחד מן הפוסקים, ופלא ששום אחד מהפוסקים לא זכרו דעת היראם. **שי"ת אהרן להג"ד רבי ישראל וואלקין** (מנהגות א"ח סי' י) זצ"ל (מהדורת א"ח סי' י)

אמר (בעל האמרי אמת ז"ע) שראה בספר יראים דבר פלא, שהחגור המפסיק בין לבו לערוה צריך להיות דוקא על הבשר ולא על הגב. ואמר ששאו ז"ל (בש"ח אמת ז"ע) אמר בשם החידושי הרי"מ ז"ל, אשר לא יתכן לילך במטפחת על הצוואר בשעת התפלה כדי שלא יהיה הפסק בין המוח והלב. אמרי אמת (ליקוטים דף קה, א)

ושמעתיה בשם אא"ז (והרה"ק רבי יחזקאל מקאמארין) זצוק"ל שאמר, בימים הקדמונים הלכו חגור בחגורה תחת לבו, שלא יהיה לבו רואה את הערודה, ועל הצוואר לא כלום, ולבו פתוח שלא יהא הפסק בין לבו לפיו, היינו אחד בפה ואחד בלב, אלא פיו ולבו שווין. ועכשיו בזמננו הפכו הסדר, לקחו החגורה מתחת לבו ונתנו על הצוואר, והנה לבו רואה את הערודה, ועל הצוואר הפסק בין לבו לפיו, היינו אחד בפה ואחד בלב, והבן.

דברי ישראל (כללי אורייתא סוף אות ט) אמר הרה"ק בעל שארית מנחם מווישווא זצ"ל בדרך צחות: בזמנים עברו היו הולכים האנשים עם צווארין פתוח כדי שתכנס היראת שמים לתוך הלב, ואילו במזמננו היו חוגרים אבנט, כדי שהיראת שמים שחדרה, לא תצא. ואילו כיום למעלה סגור בעניבה, ולמטה פתוח (כלי אבנט), ואפילו אם תיכנס קצת יר"ש ללב היא תצא ותיעלם. הגאון הקדוש מווישווא (ספר העמוד לצאת בקרוב בע"ה)

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא כ"ב מרחשון (תרפ"ז)

עובדות נפלאות, הדרכות מאלפות ושיחות יקרות, מהן שמסר לבנו

הגה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע

שוומא דהילוליה חל ביום כ"ה מרחשון (תש"ו)

רבנים גדולים ותלמידי חכמים מופלגים שהיו באים לבעלזא, להסתופף בצל כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ד זי"ע, היו אוהבים להשתעשע בלימוד עם הגה"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע עוד בהיותם עלם צעיר.

לימים סיפר הגה"ק מבילגורייא זי"ע, שפעם קרא לו אביו הק', מרן זי"ע, ואמר לו: בוא ואלמדך איך לדבר בלימוד נ"ויו אוי צו רעדן אין לרענען? עם הזולת. הנה, כשאחד מתווכח עם השני, אחד טוען שבתוס' במסכתא פלונית איתא כך, והשני טוען לעומתו שאין תוס' כזה, אזי דרך בני אדם היא לרוץ תיכף אל ארון הספרים, לקחת גמרא ולהוכיח להצד שכנגדו שהצדק עמו. אתה, אל תעשה כך, שהרי אם הנך צודק, אתה גורס לו חלישות הדעת כשתראה לו בגמרא שהוא אינו צודק, אלא מה, כשכל אחד הולך לביתו, אזי מסתמא הולך לחפש בתוס' עם מי הצדק, ואם אכן אתה צודק, אזי אם הלה הוא ירא שמים, יבוא למחר ויודה לך שהצדק עמך, ואם לא יבוא, תעבור על כך בשתיקה - "מאך פון דעם א שווייג" - ואל תלך להוכיח לו שהצדק נעמך! (נהרש"ק הכתר גראס שליט"א מפי ואל הגה"ח ר' חיים טעם כז זי"ל ששמעו מפי הגה"ק מבילגורייא זי"ע עצמו).

היה זה בתקופת מלחמת העולם הראשונה, כשהרה"ח ר' נתן **יענקלביץ** זי"ל, שהתגורר בעיריה סמוכה לעיר אוהעל, קיבל צו גיוס לצבא. כשראה ר' נתן, שכבר היה אב לילדים, כי כלתה עליו גזירת הגיוס לצורך המלחמה, שרבים רבים לא שבו ממנה לביתם, גמר אומר לנסוע ולבקש ברכת הצדיק, מרן **מהרי"ד מבעלזא** זי"ע, להינצל ממנה.

לאחר טלטולי דרך מרובים הגיע לבעלזא, ופנה תיכף לבית מרן לכתוב קוויטל, ולהמתין עם המון הצובאים להיכנס אל הקודש פנימה. מספר ימים ישב וציפה יחד עם מאות רבים שחיכו לרגע בו תדרוך רגלם על מפתן הקודש. והנה בדיוק כשהיהודי שמדל לפניו נכנס אל החדר, ור' נתן כבר עומד סמוך למפתן הדלת, בו ברגע יצא הגבאי והכריז בפקודת הקודש: "ידער רב האט געזאגט, מ'נעמט שוין מער נישט אן. יעדער זאל אהיים פארן, אויב איינער מיינט אז ער וועט צו ווארטן א טאג צוויי וועט מען איהם אריינלאזן, זאל ער וויסן אז ס'איז א שאד צו ווארטן, דער רב נעמט נישט מער אן!" [מרן אמר שאינו מקבל עתה יותר את אף אחד. כל אחד יסע לביתו, ואם מאן דהו חושב להישאר יום יומיים בבדי להיכנס חבל על זמנו... כי מרן לא יקבל עתה יותר אף אחד, בלי יוצא מן הכלל].

ניסה ר' נתן לדבר על הרב הגבאי ולהסביר לו את חומרת מצבו וכי הוא בא מדרך רחוקה, אך הגבאי בשלו: "זיז הפקודה שקיבלתי ולא ניתן לשנותה. מרן לא יקבל אף אחד". ובכל זאת, ר' נתן לא אמר נושא והמתין יום נוסף, אולי יזכה להתקבל, אך לאחר שנוכח שאין שום שינוי, חזר לביתו, ובבית ברירה התייצב ביום המיועד במפקדת הגיוס באוהעל, כשכולו תקוה שהקב"ה יעזור לו שינצל מידם.

כשהגיע לשם ראה המון אנשים שכבר המתינו שעות רבות בתור, ונעמד הוא אף הוא ביניהם, כשבינתיים עיניו רואות איך שכולם מגויסים, ואפילו אנשים מוגבלים וחולים, וחשב לעצמו: לי וודאי אין שום סיכוי להינצל, שהרי אני חסון ובריא. אולם ממש כשהגיע תורו להיכנס ללשכת המפקד, יצא סגן המפקד והכריז בקול: "בשם המפקד הראשי, על כולכם לחזור הביתה. מכסת הגיוס מלאה, אין אנו מקבלים יותר את אף אחד. גם פטרייט שרוצה להילחם בעד המולדת, וחושב שימתין יום או יומיים ויגייסו אותו, חבל על זמנו... לא מגייסים יותר את אף אחד בלי יוצא מן הכלל".

ר' נתן עמד משתאה על נס הצלתו הפלאית, כשהתחורר לו בעליל שהכרות הגבאי בפקודת הקודש בבית הרבי מבעלזא, חזרה על עצמה כמעט באותה מטבע לשון על ידי המפקד בלשכת הגיוס באוהעל, ונוכח בעוזו נפלאותיו של הצדיק, אשר המשיך עבורו ישועה על ידי הכרזה זו (הרה"ח ר' שלום קליין הי"ד שרשם סיפור זה במגו בפי של בעל העובדא, הרה"ח ר' ישעיה גליק-נקיבץ הי"ד מירושתי).

באחד מביקוריו של הרה"ק **ה'מקור ברוך'** **מסערט וויזניץ** זי"ע אצל כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע, התבטא

הרבי בעלזא על מרן מהרי"ד זי"ע, חותנו בזיוו"ר, ואמר: **הוא היה בעל רוח הקודש בגלוי!**

אמר לו מרן זי"ע: "פון דעם איז אפגערעדט אז דער טאטע זי"ל איז געווען א בעל רוח הקודש. עס איז נישט געווען קיין איין מענטש אויף דער יבשה וואס האט משיג געווען דעם טאטן זי"ל. ווען ער האט געדרייט מיט'ן ספאדיק, האט ער געשטאקלט מיט אלע עולמות. און חוץ פון דעם איז ער געווען א חכם מחוכמים און א מתון" [זהו ברור שאבי זי"ל היה בעל רוח הקודש. לא היה איש ביבשה שהשיג את גדלותו. כשהיה מנענע בספאדיק שעל ראשו, היה מנענע את העולמות, ובנוסף לה היה חכם מחוכמים ומתון]. [מתוך שיחת הקודש עם כ"ק האדמו"ר מסערט וויזניץ שליט"א וגיסו הרה"א שטערנבוך שליט"א ראב"ד אנטווערפן שהובאה בקובצנו החדש 'אור הצפון' מרחשון תשס"ט].

מספר בעל העובדא, הישיש הרה"ר **משה אמסעל** שליט"א, שזכה לנסוע מהומנע עם יקינו לכ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, כאשר שהה בעיר מיינאמלוביץ על שבת קודש, בשבת תרפ"ג בליק: בערב שבי"ק הלכנו לבית אכסניית מרן זי"ל לקבל ברכת שלום. הצטופפנו שם יחד עם כמה מאות איש שבאו מכל הגליל לשבות שבתם במחצית מרן זי"ע. מרן הסתיר את ידיו הקי בתוך שרוול ידיו, בכדי שיהידי הונגריה לא ינשקו את ידיו, כמנהגם, אלא בחיזות יד לתמים, בהגיע תורו נישגותי והגבהתי את השרוול ונשקתי לידו הקדושה. מיד עבר רעד בכל גופו של מרן והודיעו מאד, וסימן לנו בידיו לעמוד בצד עד שכל הקהל יסיימו לעבור לפניו.

זקנינו בראות את מעשי הוכיח אותי כהוגן, על החוצפה שהיתה בי לעשות מעשה קונדס, ושבגללי מוכרח הוא להמתין זמן רב עד שסיימו כל הקהל לעבור, ובמיוחד ירא היה מתגובת מרן. כשגמרנו לעבור, הביט מרן לכיוון החלון, שם עמדתי עם זקנינו, וסימן בידי שאתקרב אליו.

כאשר נישגתי אמר לי מרן בלשון חיבה כשידיי מלטפות את פאותי הארוכות והמשתלשלות: "איך זעה אז דו ביסט א שיין יונגעלע. זאג נאר, די דאווענסט אין קלויז?" [אני רואה כי הנך ילד יפה, אמור לי, האם אתה מתפלל ב'קלויז' (הסדיין)? עניתי בחיוב: המשיך מרן ושאלני: "זאג נאר, ווען מ'נעמט ארויס די ספר תורה פון ארון הקודש, וואו קישט מען? אויף די מענטשעלע, אדער אויפ'ן פארמעט?" [אמר לי, כשמוציאים את הספר תורה מארון הקודש, היכן מנשקים: על המעיל או על הקלף?] עניתי על המעיל, כמובן. המשיך מרן ושאל: "נו, איז פארוואזשע האסטו ארויף געשארט די ארבעל פון מיין האנט און א קיש געטאן די פארמעט?" [אז מדוע הרמת את שרוולך ונשקת את הקלף?...] כמובן ששמדתי בנדר ולא ידעתי מה לעשות, ואז בירך אותי בברכות קדשו ופטרני לשלום [מתוך מדור יעדות משמיעות' שבקובצנו החדש 'אור הצפון' מרחשון תשס"ט].

סיפר הגה"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע, כי בעת שלמד בתברותא עם גיסו הרה"ק רבי **פנחס מאוסיטילא** זצ"ל (חתן מרן מהרי"ד זי"ע), וסיימו פעם איזו מסכת, שאל אותו אביו, מרן זי"ע: "מה אתה מתחילת עכשיו ללמוד?" והשיב שהם מתחילים ללמוד מסכת בבא קמא. נבהל מאוד מרן זי"ע והעיר: "דו האסט דאך מיר נישט געפרעגט וואס דו זאלסט לערנען, נאר אז דו וועסט ענדיגן בבא קמא זאלסטו מאכן א סיום, ס'איז דא אין בבא קמא א גמרא, מ'דארף האבן גרויס סייטעא דשמיא אז מ'זאל דאס אריבערגיין. א צווייטע מאל זאלסטו מיר פרעגן פאר דו גייסט לערנען" [הרי לא שאלתני מה ללמוד... כשתסיים מסכת בייק תעשה סעודת סיום. ישנה שם סוגיא שצריך לה להרבה סייטעא דשמיא. פעם אחרת תשאל אותי קודם מה ללמוד...]. [מחשימות הגיר' שיי יעקובוביץ שליט"א אביד' קאפאואר - מפי הרה"ח ר' דוד מאיר ווייס שליט"א ששמעה מהגה"ק מבילגורייא זי"ע א.ה. אולי יש לציון לכאן את דברי הבני ישכר' בספרו 'מגיד תעלומה' עמ'ס ברכות ח"א, דף כ. ד"ה בשני, שכותב בוה"ל: "מה ששמעתי מרובותי נוחי נפש שהיו מקפידים שלא ללמוד מסכת מסדר נויקין בפעם אחת, רק להפסיק בינתיים בלימוד מסכת אחרת משארי סדרים, והמשכיל יבין שהוא נהג מדת הדבר וכו'...].

קרה פעם שהחסיד רבי **מרדכי הירש הורוביטשובער** זי"ל, לו היתה "זחקה" להתפלל מנחה לפני העמוד אצל רבוה"ק מבעלזא זי"ע, והיה נדמה לו שומר מהרי"ד זי"ע עקר את רגליו והתחיל מיד בחזרת שמונה. לאחר מכן הבחין שטעה, ומרן עדיין עמד באמצע תפילתו...

לאחר מנחה ניגש ר' מרדכי הירש אל מרן לבקש מחילה וסליחה. נענה לו מרן: "זיזי נישט קיין נארו!" הרי ב'שולחן ערוך' מבוארים הדינים היאך צריך לנהוג אם השיץ' אומר קדושה בעת שהמתפלל עדיין באמצע התפילה, שפוסק ושומע ואינו אומר וכו', וכי אימתי יש לי הזדמנות לקיים הלכה זו? היום נתת לי הזדמנות שכזו!

אגב, פעם נשאל ר' מרדכי הירש, מה יעשה, אם מרן יסיים תפילתו והוא, הבעל תפילה, יעמוד עדיין באמצע תפילתו? השיב ר' מרדכי הירש: צריך להתפלל כך שמרן לא יקדים לסיים לפניו. חזרו ושאלו: ואם בכל זאת קרה מקרה שכזה? אך הוא שוב בשלו: מ'דארף אזוי דאווענען עס זאל זיך נישט מאכן! אך השואלים לא הרפו ממנו ושאלוהו שוב: אבל אם בכל זאת גמר מרן מוקדם?... אמר להם ר' מרדכי הירש: דעו שלבעש"ט הקי היה בעל עגלה בשם סעמקא, הבעש"ט היה עולה על העגלה ואומר לו: טע! וסעמקא נסע בלי לשאול שום שאלות. נו! אם לסעמקא היה שכל, אז למרדכי הירש לא יהיה שכל!...

ענין דומה שמעתי מרבי **הגאון מטשעבין** זצ"ל, ששאלו פעם את החסיד ר' **משה איסר** זי"ל, שהיה מתפלל מנחה ומעריב אצל מרן מהרי"א זי"ע, מה יעשה אם מרן יגמור תפילתו במהירות, כשהוא עדיין עומד ומתפלל. ענה ר' משה איסר: מה השאלה, ואפסיק ואתחיל בחזרת השיץ', שהרי כבר הזהירו חז"ל (נבות ב, א) להזהיר מגחלתם של תלמידי חכמים "שנשיכתן נשיכת שועל עקיצתן עקיצת עקרב", והלא קיימא לו (ברכות לג.) שרק בנחש כרוך על עקבו אסור להפסיק באמצע התפילה, אבל לעקרב פוסק... (מפי הגאון רבי חנוך העניך פדווא זצ"ל, גאב"ד לונדון. מרשימות נכדו הרה"ח ר' עקיבא אשר פדווא שליט"א).

בוועין גר איזה חסיד בעלזא שהחל לבלוש בגדים מודרניים. פעם הגיע לבעלזא עם חליפה שכיס היה תפור לה למעלה, כנגד החזה, כשראה אותו מרן מהרי"ד זי"ע אמר לו: שגור בפי העולם לומר ש"אני בצדק" הוא ראשי תיבות: איך נ'יאר י'וד **ב'יז צ'ו ד'י ק'עשענען** זי"ע, [אני יהודי רק עם לכיס], סיום: תפילתו ווען מען האט די טאש אויפן טארמאלע פלאץ, איז נאך דא א שטיקל איד, אבער אז מען האט די טאש אויבן - וואס בלייבט שוין איבער?! [תפילת אסר הכיס הוא במקום הרגיל, עדיין נותר 'מקצת' יהודי, אבל כאשר הכיס הוא למעלה, מה כבר נשאר!].

(הנ"ל: סיפור דומה נבדעס שונה סיפור הרה"ח ר' יחזקאל מאנדל זי"ל מטשעלאש, ומבואר בספר זכרונותיו החדש 'יוגמול שקדים' עמ' קכה, וכך היתה תשובת מרן: "מיאמר שגור בפי העולם א יוד ביז צו די קעשענען. כאשר כיסך נמצא למטה, הרי לך נמצא עדיין מבחוץ, לא כן כאשר כיסך מכסה את לך, כבר לך נמצא בתוך הכיס"...).

פעם בא מאן דהו ותניה צערו בפני מרן מהרי"ד זי"ע, שהיצר מטיל בבנו פסקות באמונת ה', רח"ל. כתשובה לבקשתו התעניין מרן זי"ע ושאל: "מה חסדך בערכם כשמכניסים את הרך הנוול בבריתו של אברהם אבינו?" ענה האיש, כי לאחר שפילין את התינוק נותנים לקרואים 'לעקיד' און בראפניץ ומברכים את אבי הילד שיוכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, אולם אין דרכם לערוך סעודת ברית מילה. על אתר נענה מרן זי"ע: "הרי תשובה לשאלתך, איך לא יתעוררו לבנך פסקות באמונה, אם בעת סעודת ברית המילה לא אמרו בברכת המזון **נודה לשמך בתוך אמנינו**..." [יוגמול שקדים - מפרק חייו וזכרונותיו של הרה"ח ר' יחזקאל הלוי מאנדל מטשעלאש זי"ל, אשדוד תשס"ח, עמ' קנד].

כ"ק מרן מהר"א זי"ע אמר פעם: "דער טאטע זכרונות לברכה האט אנגעזאגט דעם ברודער [הגה"ק מבילגורייא זי"ע] ער זאל זאגן יעדן טאג פיר קאפיטלעך תהלים, כאטש מיר האט ער דאס נישט געזאגט, אבער איך האב פארשטאנען פון מיר אליין, און איך זאג די קאפיטלעך א יעדען טאג, אויך שבת און יום טוב" [אבא זי"ל צויה לאחי שיאמר כל יום ד' מזמורי תהלים. למרות שאותי לא צויה, אבל הבנתי כן מעצמי, ואני אומרם כל יום, גם בשבת ויו"ט]. [הגה"ח ר' לייבל פיינקלשטיין שליט"א מאמסי - מפי המשמש הרה"ח ר' ארי' לערמאן זי"ל].

בעיר ראווע היה חסיד אחד ששימש כסופר סת"ם. לימים שלחו אשתו ובניו את ידם בבסחור והצליחו במעשי ידיהם עד שהתעשרו מאוד. פעם בא חסיד אז אל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע ושאלתו בפניו, היות שזכה להצלחה בכסיו רוצה הוא לעזוב את מלאכת כתיבת סת"ם. השיב לו מרן זי"ע: "הגמרא אכן אומרת (פסחים ג:) שעשרים וארבע תעניות ישבו אנשי כנסת הגדולה על כותבי ספרים תפלין ומוזוות שלא יתעשרו, שאמלי מתעשרין איין כותבין, אבל אם הוא כבר עושר, **איז די סופרות א סגולה צו היטן די עשירות** [אזי הסופרות היא סגולה לשמירת העשירות" (מרשימות הגה"ח יעקובוביץ שליט"א אביד' קאפאואר - מפי הרה"ח ר' שלמה זלמן קוט זי"ל).

* ענין זה שגוף הצדיק והת"ח העוסקים בתורה נחשבים כס"ת, דאה: 'שבט מוסר' פרק לט אות כט [וכותב]: "ואם תדעך הוא יותר מספר תורה", ע"ש"; 'אנח' ישרא'ל פ"ר בשלח עמ' יבא עמלק וגו' בשם היעשרה מאמרות, וכ"כ ב'לקוטים' דף קד. עמ"ה" כאשר דבר ה' ביד משה בשם הנ"ל.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת תולדות

ר"ח כסלו תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרמ"ד

ה'תש"ס	מ'תש"ס	ר'ת
17:51	17:36	16:22
17:08	16:53	15:42
17:07	16:56	15:41
17:50	17:30	16:19
17:16	16:56	15:46
17:48	17:31	16:15
18:13	17:51	16:40
17:39	17:22	16:10

תורת של ראשונים

"ויקרא להן שמות בשמות"

אשר קרא להן אביו – עניינו ושכרו

וכל הבאות אשר חפרו עבדי אביו כימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר וגו'. וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו כימי אברהם אביו וגו' ויקרא להן שמות בשמות אשר קרא להן אביו (כו, טו-יח). "יגיד הכתוב כי מתוך הקנאה שנתקנאו בו פלשתים סתמו כל הבאות אשר חפרו כימי אברהם אביו, כדי שלא יוכל יצחק להועיל עצמו בהן ולהשקות זריעותו ומקנהו. ואח"כ נתגבר יצחק, וחפר אותן, וקרא להן בשמות אשר קרא אביו, ועשה כן לכבוד אביו.

וממה שהתורה הנדיתה זה נראה שנחשב לו לזכות, ויש בזה התעוררות וקל וחומר שאל ישנה אדם מדרג אבותיו, שהרי יצחק אפילו שמות הבאות שקרא אותן אביו לא רצה לשנותן, וזה קל וחומר לדרכי האבות ומנהגותיהם ומוסרי שלהם, ואולי מפני זה לא נשתנה שמו כמו שאר האבות (אברהם – אברהם, יעקב – ישראל), וזו מדה כנגד מדה, כן פירש הגאון ז"ל.

רבינו בחיי

מה הכריע את יצחק להאמין ביעקב שהוא עשיר?

ויאמר יצחק אל יעקב גשה נא ואמורשך בני האתה זה בני עשו אם לא. ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשחו ויאמר הקול קול יעקב והידים ידי עשו וגו' (כו, כא-כב). "לא נסמך על הקול, כי כמה פעמים הוא משתנה על ידי צעקה וקורא פעמים עבה ופעמים צלול, אבל על כי היו ידיו כידיו עשו אחיו, שעירות, כסבור דבר ברור הוא, ודבר זה גרם לו ברכה".

חוקני

הקול קול יעקב והידים ידי עשו – מזה רואים אנו שודאי נתעורר בלבו של יצחק ספקות אודות זהותו של בנו העומד לפניו, ומשום הכי הוסיף ואמר (פסוק כו-כז): "גשה נא ושקח לי בני, ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'", וזאת, כי קודם לכן היה "עדיין לבו נוקם, אמר: שני סימנים יש לי בזה, אחד הקול שדומה ליעקב, ואחד הידים שדומים לעשו, ואינו יודע על איזה אסמך. אבדוק אותו בסימן השלישי, כי ריחו של עשו כריח שדה, ושל יעקב אינו כריח שדה, אשוק אותה, אם ריחו בשדה – זהו עשו, ואם לאו – זה יעקב, כי אלך אחר רוב סימנים. ולכך אמר 'גשה נא ושקח לי בני', הריח ריח בגדים, אז אמר: זה עשו, וברכו (כדכתיב): 'וירח את ריח בגדיו' – אז נתיישב דעתו, שחשב אל נכון שהוא עשו" – "ויברכהו".

"הקול קול יעקב" – ולא הכירו, כי היו ידיו כידיו עשו אחיו שעירות. ואם תאמר, הלא העיקר הוא הקול, שהרי רק בטביעות קלא מותר הסומא באשתו (וישן כג.). התשובה לכך היא, שיצחק רצה לבדוק את יעקב בחמשה חושים, אלא שבחוש הראות לא היה אפשר, שהרי "ותכחין עיניו מראות", ובשאר החושים בדק, בחוש המישוש – "וימושהו", בחוש המעט – "ואוכלח מציד בני" – ומעמו כציד חיות השדה, בחוש הריח – "וירח את ריח בגדיו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה" – תפוחים – שאלו האילנות בשדה, בקול – "הקול קול יעקב", ורק בחוש השמיע לבד לא מצא כעשו, ושלשה עדים הם יותר מעד אחד.

"עוד נראה לי, שחוש המישוש לבדו גדול מטביעות קלא, והמעט, שהמישוש השגתו בלי אמצעי, אלא העור שדבק בגוף עצמו, והקול האמצעי להשגתו הוא – חוץ ממנו, שהוא האויר, ומה שאמרו חכמים סומא מותר באשתו בטביעות קלא, זהו לפי שאין סימן באשה המישוש, אלא ביעקב (ד-ה המישוש הבהח), שהיו ידי עשו שעירות כעור גדיי עזים".

תולדות יצחק

לקח טוב

"ואעשה אותם מטעמים לאביך"

כחו יפה בקישוט, ויודע את נפשו שאחרי ככלות הכל, לא יצא מתחת ידו דבר נאה ומתקבל, הראוי לעלות על פתח הבית.

ואמו שומעת את דבריו הנעימים, ותוך כדי למיפה חמה מסבירה פניה אליו ומרגיעה את נפשו: בני אהובי, הנה לפניך חומרי כתיבה ועריכה. אתה תנסה כמיטב יכולתך להביע כמו ידך את רגשי האהבה אל אביך. אל תסתכל אל גומרו של דבר, ואל תתן את לבך באיכותה של התוצאה. אין לך אלא להטעין את עבודתך בגודל האהבה הממלאת לבך. אחבה זו מהוה את הגרעין העיקרי ביצירה זו שחפצת בה לכבוד אביך.

אותיות מחכימות

לך נא אל האל וגו' ואעשה אותם מטעמים וגו'.

כי התורה רומזת לנו עבודת האלם בגשטה אל התורה והמלות. והנה האלם יודע בעצמו ספד ערכו ומלכו, והוא יכל לגשת ולפתח ספתיו. גס בעת עשיות המלות בהנחת תפילין וכדומה, בהעלות על לבו עומק סודות הרמזים בהם, ונפשו יודעת מאד כי לא יסגים ידו אחת מני אלף תעלומות החכמה, ונפול בדעתו וירא לגשת אל העבודה.

זה הרמז בפסוק "והנקה אתם אל יעקב כנס", רומז לשכינה הקדושה האומרת אל האלם "לך – קח לי". אתה תעשה כל מה שתמצא ידך לעשות, ואני אעשה אותם מטעמים לאביך, להיות מוכשר בכל הסוגות הנראים להם.

ולא קודם התפלה אומרים "ה' שפתי תפתח", כי הסם יעזור לנו לקבל תפלתנו בלול... זה "ואעשה אותם מטעמים לאביך כאשר אהב".

תפלתם שלמה (עש"ס)

אלא מה, דוא אתה כי לא תהיה תוצאת עבודתך הגונה וראויה. אל דאגה, כי אחר שתסיים את עבודתך מליאת ערגה ותשוקה וערכה כמיטב יכולתך, אמלא אנכי אחריו. אקח את עבודתך המסויימת ואוסף בה קישוטים מסכים עם צבעים מרהיבי עין, עד אשר תהיה עבודתך ראויה גם ראויה לעלות על שולחן מלכים.

הוא הדבר אשר השכינה הקדושה אומרת לבן ישראל: אתה לך נא ועשה ככל אשר לאל ידך, ואני אשלים ואעשה אותם "מטעמים לאביך כאשר אהב".

כך הוא טבע הדברים אצל היהודי החושק בעבודת בוראו ית"ש, שבדוק את עצמו מכף רגל ועד ראש ואינו מוצא בידו כל מאומה שתוכחו לגשת אל עבודת הקדש. זאת ועוד, שאינו יודע בין ימינו לשמאלו במעמי העבודה ועניניה הנגלים והנסתרים.

שני חסרונות אלה די בהם למלא את לבו דאגה וחרדה, שאינו הגון ואינו כדאי לשלוח את ידיו בעבודה לצורך גבות. כי אם יודע הוא נאמנה שבעל מום הוא הפוסל לכהונה, וגם אינו מלומד בטיב העבודה והליכותיה, הרי שלא רק שאין טעם בכך שינסה את מזלו בה, עוד זאת שלפיוגל ייחשב עצם גישתו אליה.

על כן באה השכינה הקדושה ליישב ולהרגיע דעתו של העובד, באמרה אליו: לך קחי לי מכל אשר תמצא ידך. אתה אין לך אלא לעשות את אשר נצטווים ככל אשר ביכולתך עשות. ואם תפעל באמת ובתמים עד מקום אשר יד שכלך מגעת, אמלא אנכי אחריו, ואקח את עבודתך ואעשנה מטעמים לאביך יתברך כאשר אהב. כסופו של דבר, תהיה תוצאת תפילתך או מוצתך שלימה בתכלית השלימות עד שתהיה הגונה וראויה לעלות על שולחן מלכו של עולם.

משל למה הדבר דומה, לבן הקטן אשר רצונו עז לערוך יצירה יפה לשם "ברוכים הבאים", לקראת אביו האהוב אשר זה מימים נסע למרחקים וכעת חוזר הביתה. געגועי הבן גוברים בקרבו, וחשקה נפשו לתלות קישוט בפתח הבית לקדם את פני אביו, ולהביע בו את גודל אהבתו וגעגועיו אליו.

אלא שבדאגה נסוכה על פניו, פונה הוא אל אמו באמרו אליה, שאולי לא יירצה קישוטו לפני אביו, כי כבר מומן לא היתה התנהגותו ראויה כלפי אביו, וכי לא אחת אשר היסרה ידו בכבוד אביו. באיזו זכות יבא כעת לשלוח את ידו בעריכת קבלת פנים לכבודו. זאת ועוד – ממלא הוא את דבריו המלווים בדמעה על לחיו – שאין

עלי הגיון

אורות בעל התניא זי"ע בענין "אוריא דא" מהכים" ובענין "הכון לקראת א' ישראל"

א. בענין "אוריא דארץ ישראל מהכים" (במודר "יתרו דעת" מגיל תרל"ו ואילך), דבר זה מתבאר בקצרה ב**בגרות הקדוש** שבש' ה**תניא** (סי' יז): תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה (ובדיק יא, יב), שה"עניינים הם כינויים להמשכת והארת אור החכמה (שכלן נקראו חכמים "עיני העדה") [ולכן] אוריא דא"י מהכים [מפני ההארה התמידית של אור החכמה בה, מראשית השנה ועד אחרית שנה]

ב. בגל' תרמ (במודר "יתרו דעת") הביאו להא דבמס' שבת (ט, ב) הקשה רב ששת שתי קושיות (סריחותא למיסר המינייה, ועוד, ליקו הכי וליצלה), ותיורין הגמי' משום שנאמר (עמוס ד, יב) "הכון לקראת אלקיך ישראל". ואיתא בתוסי' שם שהגמי' מותרת רק את הקושיא השניה.

אך קדושי עליון הסבירו שמחמת שמצוה למיסר המינייה הרי שטירחא גדולה בדבר. והביאו לתירוץ זה בשם הרה"ק רמ"מ מרימנוב, הרה"ק ר"ב מפסיסחא, הרה"ק מגאסטאנון והרה"ק מלובלין.

ויש להוסיף עליהם שהדבר מובא גם בשם הרה"ק בעל ה'תניא', והוא בספר **אגלי טל** מהג"ר יהושע יוסף פרייל אבד"ק קראק (חס' נדפס בווארשא תרע"ט) אך נכתב בשנת תרמ"ח, מאמר ראשון פי"א דף ג, א. ושם נאמר: "ומה יקרו בזה דברי הגרשז"ל מלאדי שבק"א לשע"י, שכתב...". אלא שהדבר אינו נמצא בקו"א בשבוע"א אדמו"ר.

יהושע מונשיין, עה"ק ירושלים ת"ו

"שצריך תלמיד חכם להיות ערב לכל אדם"

בגליון תרל"ו (מודר עלי הגיון) העיר הרה"ק לויפר על פירוש "ממולח" - בחריפות, עינ"ש. יש לציין עוד על ביטוי זה מדברי חז"ל במסכת כלה פרק שלישי, "דרכו של ת"ח וכו' איכא דאמרי, ממולח... דכתיב 'ממולח טהור', **שצריך ת"ח להיות ערב לכל אדם, ולא יחא כקדרי שאין בה מלח**".

הרי שפירשו חז"ל ביטוי זה על נצימות דרכיו ומדותיו של ת"ח שיחא מתוקן בשלמות כמו תבשיל שמתוקן בכל אף עם מלח ובוה הוא ערב לכל אדם. ואולי גם זה נכלל בגמרא בקדושין (כט:) "ו' יהודה אומר, אם בנו זרין **וממולח** ותלמודו מתקיים בידו - בנו קודמו", כלומר, שבנו מתוקן במדות טובות, הרי הוא מוכשר יותר להצלחה בתורה.

אוריא עמרם, בני ברק

מוטב יאמרו עלי שאני עז פנים משיאמרו עלי שזהו אכזר... כהוספה על מאמרי (בגל' תרמ) אודות הגאון רבי **יהודה ליב הלוי עד"ל בעל "אפיקי יהודה"** זי"ע, אעתיק כאן עובדא נחמדה, שמצאתי בספר "**מנחה גנוזה**" (ספרים על תלמידי געש"ט וגדולי ישראל שרששו ע"י סיני מומיגראד זצ"ל הי"ד, ברוקלין ג.י. תשס"ב, עמ' קפא):

שמעתי בשם **המגיד הקדוש מדובנא** זי"ל, שפעם בא לעיר אחת לדרוש, ונודמן שבעת ההוא היה שם גם הגאון בעל מחבר "**אפיקי יהודה**", ובני העיר לא יכלו להשיג עצה בנפשם למי יכבדו את הדרשה, עד שהתיישבו שישלחו אחרי שניהם והם בעצמם יפשרו ביניהם. המגיד מדובנא היה עני גדול, לאחר שחרית נגש אל הבימה וסיפר: איש אחד נסע בדרך עם בנו הצעיר לים, והיה לו סוס חלש וכחוש מאוד, כדי שלא יכבד המשא, ישב הוא על העגלה ובנו הלך ברגלי אצל העגלה, פעם בהם אנשים ושאלו להאב: איך יש לך כל כך אכזריות שבנך ילך ברגליו ואתה תיסע בעגלה? כשמוע האב כן אמר לבנו: מוטב שאתה תשב על העגלה ואני אלך ברגלי. פעם בו עוד כת אנשים ואמרו לו: איך יש לבנך כל כך עזות לישב בעגלה ואתה תלך ברגלך? נתיישב האב שאין לו עצה רק שישבו שניהם יחד על העגלה. פעם בהם עוד כת אנשים ואמרו להם: איך יושבים שניהם על עגלה שהסוס הוא כחוש וחלוש כל כך? בלית ברירה ירדו שניהם מחעגלה והתחילו לילך ברגלם. פעם בהם כת אחרת ואמרו להם: טפשים שכמותכם וכי אין יכול עכ"פ אחד מכם לילך על הסוס. כשמוע הבן דברים אלו אמר לאביו: טוב הוא שאני אלך על העגלה ולא אתה, כי מוטב שיאמרו עלי שאני עז פנים, ושלא יאמרו חלילה עליך שאתה אכזר.

כמו כן - סיים המגיד מדובנא - מוטב שיאמרו עלי שאני עז פנים כשאני אגיד הדרשה, מלומר חלילה על בעל "אפיקי יהודה" שהוא אכזר, שהרי אני עני גדול וצריך אני למעט אלו מאד...

ישכר בעריש ווייס, ברוקלין ג.י

"יוחנן נתנה לכנעני" - - -

בענין האמרות שהובאו בענין מעלת לבישת חגורה מהפסוק "יוחנן נתנה לכנעני" (יתרו דעת: גל' תרמ), אביא כמה עובדות:

א. פעם אחת ראה מרן מהרי"ד **מבעלזא** זי"ע את אחד מחתניו (אחד משני הרי' יוחנן זצ"ל) שהלך בלי חגורה, שאלו מרן על כך, והשיב שהיות שהולך לסדר דבר אצל השלטונות, ע"כ אין זה מן הכבוד לילך כמות עם החגורה. אמר לו מרן: "הרי כתוב (משלי כד, כ) **יוחנן נתנה לכנעני**" - ערשט צווייג די גוים דארף מען גיין" - [דייקא ביניהם צריך ללכת בחגור]... [מפי הרה"ח ר' ב"צ אוסטערליץ שליט"א].

ב. סיפר הרה"ח ר' מאיר גראס זי"ל: מרן מהרי"ד זי"ע עמד פעם בהאיזערנע שטוב' וראה את הרה"צ רבי שמואל פרענקל הי"ד, חתנו של בנו, מרן מהרי"א זי"ע, הולך בלי אבנט. קרא לו מרן ואמר לו: "הרי כתוב **יוחנן נתנה לכנעני**" - שחגור מביא לידי הכנעה (וכפי שהובא שם בשם הרה"ק רבי אהרן מטשערנאבול זי"ע), ועוד, זעלנער (ח"י) הולך תמיד עם חגורו, כדי לזכור שהוא "זעלנער", כך און חיללים בצבא ח'! (שמעתי מהרה"ח ר' מיכאל פסח אוסטערליץ שליט"א).

ג. שח הרה"ח ר' חיים נטע כ"ץ זי"ל שכאשר מרן מהרי"א זי"ע היה אומר הפסוק "יוחנן נתנה לכנעני" היה מסתכל על אבנטו. עוד סיפר בשם הרה"ח ר' ישעי' ראווער זי"ל, ששמע פעם איך שמרן מהרי"א זי"ע מפוס לעצמו בביתו הפסוק "יוחנן נתנה לכנעני", תוך שהוא מוסיף ואומר: "א גארטעל איז געמאכט אויפ' הכנעה..."

משה גאלד, וויליאמסבורג

"יכול לומר 'אין לי' ולהתכוון: אין לי עבור אחרים"

במה שכי' הגרש"ק גראס שליט"א בעילי אורח' (גל' תרלט) בהכלות מצויות בין שכנים, שאם דרך השכן הלוח שאינו מחזיר, והמלווה מתבייש להזכירו, "אזי מן הדין אינו חייב להלוות, אך **אסור לשקר ולומר שאין לו**, אלא יתחמק בלשון דמשתמע לתרי אנפין" וכו', רציתי לציין שבספר "**חכו ממתקים**" (ח"א, ערך אמת עמ' מט, ירושלים תשס"ח) מובא בזה"ל: "אם נשאל אדם אם יש לו מיניירות, ואין לו בכדי לתת לזולתו, אמר רבינו [הגרש"ז אויערבאך זצ"ל] **שיכול לענות, שאין לו, כשהכוונה היא, שאין לו סיגוריה עבור אחרים**".

ד"ר בנימין סורבסקין, ברוקלין ג.י.

בענין הזכרת שם האב קודם ולאחר מיתה

בענין הזכרת שם האב שהארכנס בו (על הדין גל' תרטט), הנה ראיתי בספר "**ויודבר משה**" להגאון רבי **משה פאללאק** זצוק"ל אב"ד באניהאד, מבחירי תלמידי הגה"ק הכתב סופר זי"ע, בסוף פר' ויחי (במלך החלכה הנקרא "הלכה תשס"ח) מודקדק שם עה"פ (בראשית מט, טא) "ישמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמם קברותי את לאה", והנה מדמיינים "ישמה קברתי את לאה" מוכח דיעקב עצמו אמר כן, ולא שהכתוב סיפר זאת, ואם כן תמיה טובא, איך קרא לאביו בשמו, והיה ליה לומר 'ישמה קברו את אבי יצחק', כדאיתא בשי"ט ופוסקים ביו"ד סי' ר"מ: ולא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו אלא אומר אברהם וכו'. ונשאר בצריך עני גדול.

ובנהגת בנו **אבא מרדכי** הי"ד מוסיף בשם מגיה ספר אביו, הרב **דוד ליב נ"ש**, דלפי דעת הרמב"ן שהאבות הקפידו רק בארץ ישראל לשמור דיני התורה, שפיר מותר קושיא זו, דהא יעקב צוה זאת בחיותו במצרים. ומסיים הגי' אברהם הני"ל להפריך יאוש הני"ל, דכיון דמצות כיבוד אב היא דבר שהשכל מחייבה, אם כן אינה ככל המצוות, שלא הקפידו האבות לקיימן בחי"ל, והא ראיא שיעקב אבינו נענש על מצות כיבוד אב על אף שהיה כל אותן השנים בחי"ל, ועל כרחך דשאני בין שאר המצוות למצות כיבוד אב, מפני שהוא ענין שהשכל מחייבו, ואין בזה נפק"מ בין א"י לחו"ל, ושפיר הדרה קושיא לדוכתא.

ומצאתי **בתפא"י** בפי"א דקידושין אות נ"ד מקשה קושיא הני"ל, ומתוך דצ"ל דכיבוד דלאחר מיתה מדרבנן הוא, ומיית' ראיא משי"ט קידושין (א:) דרב אסי רצה לצאת לחי"ל לקבל פני אמו, דעשה דכיבוד ידחה לית של איסור יציאה מא"י, ולאחר שיצא שמע ממויתת אמו, אמר רב אסי דאילו ידע ממויתת לא היה יוצא. ומוכח דאף שיש חיוב כיבוד אף לאחר מיתה, זה אינו אלא מדרבנן, וע"כ אינו דוחה לית' דציצית א"י. ובוה שפיר מבואר, בדומן שחיוב כבוד אב הוא מדאורייתא, כשהם בחיים, שפיר מחויב אף ששהו בחי"ל, ולכן נענש יעקב אבינו, אף שהיה בחי"ל, כדברי הגי' אברהם הני"ל, משא"כ בעת שאינם בחיים שהחיוב רק מדרבנן אז תועיל סיבת חי"ל, כדברי התפא"י.

צבי אלימלך הלוי דייטש, וויליאמסבורג

שכר הצדיק וזכותו ישתלמו לבניו

בענין מה שהובא (יתרו דעת: גל' תרי"ט) אודות זכירת האבות לזכות ולרחמים, ראוי להוסיף מה שכתב רש"י על הפסוק "לא אֶחְרֹשׁ בְּיָדוֹ וּבְיָד בְּרוֹתָיו [חֵן וְכָרֶם] (איוב כז, ד), וזו לשונו: "**לא אחריש בדין** - לא אחריש על בניו של צדיק שהלך לפני בתמים, ולבניו ישתלמו שכר טוב אביהם וימצאו טובה בזכותו. **דבר גבורות וחן ערכו** - דבר גבורותיו אשר נתגבר בטובה הטוב והישר, ותחנית סדורו של צדיק אשלם שכרו גם לבניו אחריו". עכ"ל.

אחרון ביום, בני ברק

אודות תפלת בני חו"ל שעולא דרך ארץ ישראל

ברצוני להוסיף על מה שהובא בגליון תרל"ו (מודר "יתרו דעת") מספר "**מעשה טוביה**" להקדמון רבי טוביה הרופא זצ"ל (שולם חליון מאמר ו פ"ג) שתפילות בני חו"ל עולות דרך אר"י, מה שסיפר **כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מבעלזא** בענין זה (הובא בדברות קודש' - תשי"ד, פ"ר מטות קידור' - ה'י מכון מעשה רוקח, מהדוריים תשס"ח):

מעשה שהיה אצל הרה"ק רבי **מנחם מענדל מוויטעפסק** זי"ע, בעת ששכן בעיר הקודש טבריה ת"י, ופעם אחת בערב שבי"ק שינה ממנהגו להתפלל תפילת מנחה של ערב שבת בשעה מוקדמת, וכשהגיע זמנו הקבוע להתפלל נעצר ליד חלון ביתו שהשקיף לעבר ים כנרת, ועמד שם שעה ארוכה, ורק אחר כך עמד להתפלל תפילת מנחה. אחר התפילה אמר לחתברא שלי, שכל תפלות ארצות בני הגולה מתקבצות ובאות למקום המקדש בירושלים, שדרך שם הן עולות למעלה, וכמו שפירש רש"י בפרשת ויצא על הפסוק "וזה שער השמים" (בראשית כח, יז) - "מקום תפלה, עלות תפלתם השמימיה", ומקום כניסת התפלות לארץ ישראל הוא דרך ים כנרת שהוא גבול ארץ ישראל. והיום בזמן תפלת המנחה של ערב שבת, שאז הוא זמן עליית התפלות של כל ימות השבוע למעלה, סגרה הארץ את שעריה ולא נתנה לתפלות אנשי חו"ל לעלות דרכה לשמים, לפי שנתעורר שחרותו עליהם על שאינם תומכים בידי תושבי ארץ ישראל, עד שהתאמצתי בתפילה והמלצתי יותר עליה, וקבלתי אחריות על עצמי שהענין יתוקן כראוי, ואז פתחה הארץ את שעריה ונתנה לתפלות להכנס אליה. ע"כ.

בעריש ווייס, קרית בעלזא ירושלים עה"ק

עוד טעם בענין אכילת ביצה בשב"ק

בענין אכילת ביצה ביום השב"ק (מהדורו בגל' תרל"ו) רציתי להוסיף מה שכתב הגאון רבי **שלמה זלמן אויערבאך** זצ"ל בחי' כת"י למס' ברכות מ"ד ע"ב (הובא בהלכות שלמה, תפלה, פ"ב ארחות הלכה ח"י 103) טעם להא דנהגו לאכול ביצה ביום השבת, וז"ל: "יעל פי מה שאמרו שם (בגמ' 'כל שהוא כביצה - ביצה טובה ממנו', וקבעו לאכול ביום השבת את המאכל הטוב ביותר, ואף שאמרו שם לבר מבישרא, הרי בישרא אוכלין בלאו הכי...".

הרב משה קארב

"זקן אחד" - הוא אליהו הנביא זל"ט

בגליון תרל"ח הובא מכתבי הגה"ק מהר"ם **מבילגורייא** זי"ע את אשר שמע מפיו קדשו של אחיו הק' מרן מהר"א **מבעלזא** זי"ע על אודות זקנם הק' מרן **השר שלום** זי"ע שהיה ער במשך אלף לילות וכו', ובגליון האלף "בא אליו זקן אחד ולמד אתו" וכו'.

מרן זי"ע אכן סתם ולא פירש, אך דייק בלשון קדשו "זקן אחד", וכפי שידוע ומקובל בפי העולם שהיה זו אליהו הנביא. ונכון לציין לכך את אשר מובא **בשלי"ה הקדוש** (שער האותיות אות ט, ואגב אביא את כל דבריו, וז"ל: "ומצאתי כתב יד של האלקי **מהר"ם קורדוואר** ז"ל שכתב וזה לשונו: למדני **זקן אחד** לבטל המחשבה, יאמר פסוק זה הרבה פעמים, 'אש תמיד תוקד על המזבח לזאת תכבד' (ויקרא ו, ו). **ובענין פשוט שזה הזקן היה אליהו הנביא**, ולרוב ענותנותו של הרב לא רצה לגלות. על כן יחא נותר בזה בני נשפל בלבו מחשבת און או מחשבת הכל שיאמר הפסוק הני"ל הרבה פעמים. ונראה בעיני שיאמר גם כן הפסוק (ותהלים קיט, קוט) 'סעפים שטאו' ותורגת אהבתני', ויאמר אותו בהתעוררות גדול ויהיה גבור כאר"י. ועיני בתוסי' חולין דף ו ע"א ד"ה אשכחתי - 'שכל מקום שהוא משהו ההוא סבא, הוא אליהו'".

עוד יצויין כי בפסוקים "**לב שמח**" להרה"ק **מאלעסק** זי"ע (בהקדמה דברים אחדים עמ' א) מעיד שהוא עצמו שהוא עצמו למד עם חותנו, מרן מהר"ש זי"ע, ג' אלפים לילות.

ח. י. פריעד, ירושלים

ברוך שכונן לחירונם של הראשונים

במאמר על הרה"ק רבי **ארי' ליבוש בעל "חומת אריאל"** זי"ע (גל' תרל"ט) הובא שבגל בר מצוה נשאל, במה שאמרו במסכת ברכות (יד:) שבארץ ישראל אין קורין פרשת ציצית בקריאת שמע של ערבית, לפי שאין מצות ציצית נוהגת בלילה, אלא מתחילים את הפרשה ומסיימים אותה: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, אני ה' אלקיכם", והאל כל פרשה דלא פסקה משה - לא פסקין (שם י: ב), ואם כן היאך הפסיקו בני אר"י באמצע פסוק לומר מקצת מן הפסוק הראשון "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם" ומקצת מן הפסוק האחרון: "אני ה' אלקיכם", ותוך כדי דיבור השיב, ששני חצאי פסוקים אלו, הם באמת פסוק אחד שלם בתורה, בפרשת אחרי (ויקרא יח, ב):

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם", וזהו מן החתם **סופר** זצ"ל הנה הרב הקדוש כיוון בזה לתירוצו של ה**ריטב"א** שם בברכות (יד:), שעדיין לא נדפס אז, וגם מרן **החתם סופר** זצ"ל מביא קושיא זו בשו"ת או"ח סי' י"ד בשם ה**רשב"א**, והתירוץ הני"ל בשם מחותנו הגי"ר **יוסף ליאמאן** זצ"ל (ומענין לציין שהחתיים זצ"ל היה משש בן דודו של הרב החומת אריאל זצ"ל). ועיני' גם **ביד המלך** על הל' קרי"ש רפ"א, ו**במכתבי תורה** סי' סא.

דוד צבי נוימן, ווייז; מנחם מנחם אודי, ירושלים

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת קידושין

בענין קידושי יצחק ורבקה (מאמר ב')

הבאנו מחלוקת הראשונים בענין מהות שליחות אליעזר לחרץ, יש אומרים (עי' תוס' בתובת ז': ה' שאמר בשם מסכת כלה: הדר זקנים פ"י ח"י שרה כד, י') שהיה שליח לקדש את רבקה, וי"א (עי' פרקי דרבי אליעזר פ"ט) שהיה שליח לנישואין, וי"א (חזקוני פ"י ח"י שרה שם) שהיה שליח לקידושין ונישואין – שניהם יחד, ויש אומרים (פענח רזא ומושב זקנים שם), שלא היה שליח לא לקידושין ולא לנישואין, כי אם להביא אותה אל יצחק, ויצחק עצמו קידשה. ונמשך לרוב בזה על פי נקודות נוספות המבוארות בפירקין בבבלי שליחות.

הנה בסוגייתנו מבואר ש"אין שליחות לנכרי", שאינו נעשה שליח לישראל חבירו, וילפינן מהכתוב (במדבר יח' כח): "תרימו גם אתם תרומת ה'", ודרשו חכמינו ז"ל (קידושין מא:): "אמר רבי ינאי, 'גם אתם', מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית", ולאפוקי נכרי שאינו נעשה שליח לישראל, וכמו כן אין ישראל נעשה שליח לנכרי, ועל כן יש מקום לדון בשליחות אליעזר לקחת את רבקה – לדעת האומרים שהיה שליח אם לקידושין ואם לנישואים – היאך הועילה השליחות, הלא אין שליחות לנכרי.

בענין זה העיר הגאונים ש"אין יצחק אלתן ז"ע אב"ד קובנה בשו"ת **באר יצחק** (א"ח סי' ה') רבי יוסף ענגיל ז"ע בספר **בית האוצר** (ח"א כלא א' אות ה'), ומדבריהם עולה שיש שתי פנים בזה, והנה כבר דנו קמאי אודות האבות הקדושים – עד מעמד הר סיני – אזיה דין היה להם, דין בן נח או דין ישראל (ראה רמב"ן פ"י אמור כה, י' פרשת דרכים, דרך האחרים באריות), ואי נימא שדין ישראל היה להם, יש מקום לומר שגם אליעזר עבד אברהם היה דינו כישראל, דין שאר עבד כנעני של ישראל (ראה בהמשך המאמר מה שיש לדון בדני שליחות של עבד), ונמצא לפי זה שהיה בין להמשלחים – אברהם ויצחק – דין ישראל, ובין להשלחים – אליעזר – דין ישראל, ושפיר מועילה שליחות (וה' להוסיף עוד, לפי מה שכתבא בהמשך שיש מקורות שכבר שיראל אברהם את עבדו אליעזר קודם ששלחו להביא את רבקה, ויזכרן שבאשר נשתחרר היה נחשב כישראל גמור, כאשר עבד כנעני שמתחרר שדינו כנר וחיוב בכל המצוות, ושפיר הועילה השליחות).

ולאלו הדברים שדין בני נח היה להם, יש ליישב על פי מש"כ בשו"ת **משאת בנימין** (סי' צ), שהובל דאין שליחות לנכרי לא נאמר כי אם בין קדש לישראל, ואילו בין נכרי לנכרי – נעשה האחד שליח לחבירו הנכרי. ולפי זה יתיישב היטב, כי אברהם ויצחק – שהיה להם דין בני נח, היו יכולים למנות את אליעזר, שג"כ היה לו דין בן נח ואמנם בענין חידושו של המשאב בנימין שנכרי נעשה שליח, נחלקו האחרונים אי קייל בן להלכה, הש"ך בחרי"ם סי' רמג סק"ה פסק בזה, ואילו המ"א סי' תמח סק"ד אינו סומך על דבריו להלכה).

מדין נוסף בסוגייתנו נתקשו האחרונים בשליחת אליעזר, והוא במה שאמרו (מא:): "אין העבד נעשה שליח לקבל גט מיד בעלה של אשה, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין", דין זה ניתוסף בעבד כנעני של ישראל, שדינו כישראל – שהיה חיה במצוות כאשר, ואעפ"כ אינו נעשה שליח לגיטין וקידושין, מטעם "שאינו בתורת גיטין וקידושין", כלומר, כי עבד אין ביכולתו לקדש אשה או לגרשה, ואי אפשר לאדם להעשות שליח כי אם בדברים שאפשר לו לעשותו לעצמו. ולכן יש לתמוה, היאך נעשה אליעזר שליח לקדש את רבקה, הלא "אינו בתורת גיטין וקידושין", כי עבדו של אברהם אבינו היה ולא היה יכול לקדש אשה לעצמו. וכמובן שנידון זה אינו כי אם לדעת אלו שאליעזר היה שליח – אם לקידושין ואם לנישואים, אכן אם לא היה כי אם שליח להבאת רבקה אין מקום לדון בזה.

הפנים יפות כתב לחרץ קושאי זו, דהא דאין עבד נעשה שליח לקדש את האשה נאמר כשנעשה שליח לאיש, אמנם עבד לאדונו, נעשה שליח בכל אופן, כי דין שליחות הנאמר בעבד אינו מדין שליחות כי אם מדין יד עבד כיד רבו, ועבדו כגופו (ראה גם ספר המקנה בסוגייתנו ד"ה הוא דתנן חבורה; שם קני"א לאבן העזר סי' לה סי"ה). ולפי זה גם אליעזר היה נחשב כאברהם עצמו ולא כשליח, ולכן היתה מועילה שליחותו לקדש את רבקה (בסבא זו תתירץ גם הקושאי הראשונה מדין אין שליחות לנכרי, כי עבד לרבו נעשה שליח מבחי דין חדש שיד עבד כיד רבו, ובדין זה לא נאמרו הכללים שמצינו בדין שליחו של אדם כמותו). תירוצו נוסף כתבו בשו"ת **תורת חסד** (סי' מה אות ה') ובחידושי **מהרי"ל דיסקין** עה"ת (פ"י ח"י שרה), על פי מה שמצינו בפרקי דרבי אליעזר (פ"ט) בענין אליעזר עבד אברהם: "ומהיכן היה עבדו, אלא שכיון שיצא מאור כשדים באו כל גדולי הדור ליתן לו מתנות, ולקח נמרוד עבדו אליעזר ונתנו לו עבד עולם, וכשגמל חסד ליצחק הוציאו לחירות...". וחידושו שבה שמנו אותו שליח שזיכרנו את אליעזר, ולכן היה בכוחו לקדש את רבקה בשליחות אברהם ויצחק (בעיקר הדברים יש להעיר, שמשלשן הפרקי דר"א משמע שהשחרור היה אחרי ש"גגל חסד ליצחק", ולא טרם נעשה השליחות, וראה שם בשו"ת תורת חסד שאכן יישב את לשון פרקי דר"א בזה, עי' שם, וכן ביאור הד"ל על הפרד"א).

ובענין זה כתב ליישב בשו"ת **תורת חסד** מה שהעירו בענין שחרור אליעזר, אך עשה אברהם אבינו כן, הלא קי"ל (ברכות מה:): "כל המשחרר עבדו עובר בעשה, שנאמר לעולם בהם תעבדו", ומצינו (יומא כח:): קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר "עקב אשר שמע אברהם בקולי", והתירוצו הוא, כי השחרור היה לצורך קיום מצוות פריה ורביה, כי לא היה אפשר לו בשליח אחר, כי לא האמין רק לאליעזר נאמן ביתו, והוכרחו אליעזר להיות השליח לזה, ובענין מצוות פ"ר כבר כתבו התוס' (בבא ד' ד"ה וכן) שנחשבת מצוה רבה, ודוחה המצוות עשה של "לעולם בהם תעבדו", ודו"ק.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני חובת נטילת ידיים לאחר נגיעה במקומות מכוסים

א. הנוגע במקומות המכוסים בגוף צריך ליטול ידיו, כדי שיוכל לומר דבר שבקדושה, וסיבת הדבר היא משום נקיות, כיון שבדרך כלל יש במקומות אלו זיעה [ומבואר בשו"ע יו"ד סי' קטז סי"ד שיש להזהר שלא להכניס לפה זיעה, שכל זיעת אדם היא סם המות, חוץ מזיעת הפנים, וסימן לדבר "בזעת אפיך תאכל לחם" (בראשית ג' טו)]. **וגם אם לא היתה שם זיעה - יטול ידיו**, דלא פלוג חז"ל במקום מכוסה (עי' סי' יח-כא ומ"ב סי"ק נב, סי' צב ברימ"א; סי' קסד סי"ב, ועי' א"ח"ק סי' ד סכ"א).

ב. **גם אלו שהולכים בחולצה קצרה - יש להחמיר שלא לגעת למעלה מהמרפק** (עי' קובץ אורות מהחור"א ח"א סי' ד; הליכות שלמה פ"כ הטי"ו ובהערות שם; קובץ תשובות ח"י סי"ב, ועי' מור וקציעה סי' צב - דמקל, ובבא"ה סי' ד דמחמיר), **אבל הנוגע למעלה ממרפקו בעת הנחת תפילין, יש מקילים וסוברים שאין צריך ליטול ידיים**, כיון שבשעת הנחת תפילין הוי במקום מגולה, וגם דהוי נגיעה לצורך מצות תפילין (עי' שו"ת לבוש מרדכי אה"ע סי' ע; א"ח"ק סי' ד סכ"א ובא"ח סי' צב סק"ו, ועי' בח"ח סי' ד ט"ק נט).

ג. **הנוגע בתינוק במקומות המכוסים ג"כ יטול ידיו, אבל הנוגע בתינוק במקומות שאין גריליים לכסותם, כגון ידיו ורגליו, אין צריך נטילה** (עי' הליכות שלמה ח"ל תפלה פ"כ הטי"ו; קובץ תשובות ח"י סי' י; אור לציון ח"יב פמ"ד סי'ו; שו"ת לב חיים ח"יב סי' ח).

ד. **הנוגע בזיעה שבמקום מכוסה, אפילו לא נגע בגופו, גם כן יטול ידיו. וכן לא יגע בבגד הספוג בזיעה**, כגון בצד הפנימי של הכיפה שעל הראש, וכן לא בגרביים שספוגות בזיעה (עי' בא"ה סי' קסד סי"ב).

ה. **אבל הנוגע בזיעה שבמקומות הגלויים, כגון זיעת הפנים, אין צריך ליטול ידיו**, וכן הנוגע בזיעת שיש על התפילין ועל הרצועות אין צריך ליטול ידיו. (נעמי המ"ל שכל זיעה היא סם המות, חוץ מזיעת הפנים [עי' יו"ד סי' קטז ובש"י שם] הבאי הדר"ת מחולקת אי נפלה זיעת אדם לתוך התפילין אי מהני שיש לבטלה, כיון דבדבר שיש סכנה דעת הט"ח דלא מהני שיש לבטלו, עי"ש. ונעמי ברוק - עי' אורח סי' ט סק"ה בשם האי"א דא"צ ליטול ידיו, והבאי דיש מחמירין, עי"ש. ועי' מה שהאר"ק בא"ח"ק סי' ד סכ"א).

ו. **נגע ביד אחת במקום מכוסה, מדינא די שיתול רק את היד שנגע, ואין צורך ליטול שתי ידיו, אבל נהיג לעמא ליטול שתי ידיים** (עי' ח"א כלא מ סי"ח, ועי' נפה ללב ח"א סכ"ז דכ' בשליח דיטלו שתי ידיו, מנא: הג"ר שמואל קתה הכהן גראס שליט"א מנא בבח"ח סי' ד סק"ו).

עלֵי שיח

"זאת עזרות גדי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת צוארי"

"ארשום פה באבב שחולין נאה מן מרן הרבי ר' **צבי אלימלך מדינב**, ה"ה הרה"ק רבי **דוד זצוק"ל מדינב**, בהיותו ילד יניק וחכים. שמעתי, נפעם אחת ישיבו ביחד בסעודת שבת, חותן-זקניו הרה"ק רבינו **צבי מדינב**, עם מחותני מרן הרה"ק רבי **צבי אלימלך מדינב**, ואברך אחד פטש ידו להרבי מדינב לומר לו 'לחיים' על שתיות יין, כנהוג והאברך הזה היה לבוש על צווארו 'קראן לבן' עס 'יכול' נאה על הקראן, כנהוג אצל בעלי המסחר בעת. ולאשר הרבי ר' צבי אלימלך היה שונא מאוד הדרכים החדשים בעניני המלבושים, ומאוד מאוד ריחק את אנשי שלומן מללבוש איהו 'מאדע', הנה כאשר האברך הרכין את עצמו נגד הרה"ק רצ"א, להגיע ידו להרבי מדינב, הגביה אז הרבי מדינב את יד קדשו, ומישמש על צוואר האברך, עם המטפחת שלבש שם, כי חרה לו על האברך.

והרבי מדינב ששבו בראותו זאת, ענה ואמר להרבי מדינב: גיד לא לי מעלתו, איה איפוא רמוז בתורה, שאבותינו אברהם יצחק ויעקב, לא הלבישו על צוואריהם מטפחת. ושחק הרב מדינב, ועמד אז בין השני סכאות של הצדיקים הלל, ילד חכם, האי ינוקא קדישא ד'דודי' שמה, בנו של הרב מדינב, נענה אותו יניק וחכים ופיה פתח בחכמה: אילו היו אבותינו אברהם יצחק ויעקב לובשים 'קראן' ומטפחת, לא היתה רבקה צריכה להלביש את יעקב אבינו ע"ה עירות גדי העזים על חלקת צווארו, כי בלא זה לא היה יצחק מכיר שם, על ידי לבוש הקראן' והמטפחת..." עד כאן שמעתי ורשמתי למזכרת, ודפח"ח.

עשר צחצחות (מ"ע ח' אות ל')

עלֵי ספר

שים שלום - חידושים יקרים ורמוזים נחמדים בתורה הקדושה. כלל עשרה מאמרים מיוסדים על אדני מדת גומל דלים, ביאור ענפיה ומעלתה, שמגביה ומרומם את האדם, ומגוין ומצלא בעדו מכל רע, וגם מיסד על הכרת החשונה הנפלאה מאת השם יתברך ברוב חסד ורחמים, ביאור ענפיה ותועלתה, שסוגלת למחר קץ גאולתו ופדות נפשיו. חיבר, ערך להפליא והוציא לאור עולם בכללי היופי, הרב שמואל משה גאלד, ברוקלין נ.י. תשס"ט (רעו עמי).

שיחתו של עבדי אבות חלק שני - שיחות יקרות ועובדות מהימנות מגאונים וקדושי עליון תלמידי הבשע"ט זי"ע שנשמעו ונכתבו קרוב לשבעים שנה על ידי הגה"צ רבי אלחנן היילפרין שליט"א, כפי שקבל מבית העובד אנשים נאמנים, וביחד מפ"ק של זקנו הגה"צ רבי מאדומישלע זצ"ל. כולל מערכות: הבשע"ט ותלמידיו הק', ליועסק, ריוון, דינוב, בעלזא, החת"ם, ליובאוויטש, גור, ויוניץ, פסינקא, ועד, זכיוני, וסופו השמעות חלק א, ומדור **זני צדיקים** - בתנ"ך על צדיקים. נערך בטוב טעם וי"ל ברוב פאר והדר ע"י נכדו הרב נפתלי צבי היילפרין, ירושלים תשס"ח (שמע עמי).

ויבן לו בית - הדרכות נאמנות, עצות מעשיות וכלים יעילים לחתנים ואברכים, בני בתים נאמנים בישראל, כיצד לבנות הבית על יסודות איתנים בדרך התורה"ק והחסידות הצרופה, להשרות אורית קדושה וטהרה, שלום ושלחה, והשראת השכינה באחלי יעקב. מאת יונת מומחה ומחנך גדול הרב יוסף פרידמן, אשדוד תשס"ח (284 עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הר"ר משה הכהן גראס ה"ו חתן הרה"ח ר' משה חיים הערצל ה"ו לרגל שמחת לילדת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת קידושה הקידוש א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הר"ר מתת' עקשטיין ה"ו חתן הרה"ג רבי מרדכי גרינפעלד שליט"א רב ביהמ"ד "אהבת ישראל" ויוניץ לרגל שמחת לילדת הבן גי'ו למזל טוב ורוב נחת קידושה השלום זכר א"ה בביהמ"ד ויוניץ (י. יאקאב)	לעילוי נשמת מרת לאה ב"ר שמשון ע"ה וויינגארטען נלב"ע ו' כסלו תשמ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת רעבייל ב"ר אברהם ע"ה נלב"ע ו' כסלו תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי תחנה הרה"ח ר' פינחס בערנשטיין ה"ו	לעילוי נשמת מרת סיובא אסתר ב"ר משה מנחם הכהן ע"ה גרינובר נלב"ע ה' כסלו - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי תחנה הרה"ח ר' הלל פרוווער ה"ו - ירושת"ו
הר"ר משה הכהן גראס ה"ו חתן הרה"ח ר' משה חיים הערצל ה"ו לרגל שמחת לילדת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת קידושה הקידוש א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הר"ר מתת' עקשטיין ה"ו חתן הרה"ג רבי מרדכי גרינפעלד שליט"א רב ביהמ"ד "אהבת ישראל" ויוניץ לרגל שמחת לילדת הבן גי'ו למזל טוב ורוב נחת קידושה השלום זכר א"ה בביהמ"ד ויוניץ (י. יאקאב)	לעילוי נשמת מרת רעבייל ב"ר אברהם ע"ה נלב"ע ו' כסלו תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי תחנה הרה"ח ר' פינחס בערנשטיין ה"ו	לעילוי נשמת מרת סיובא אסתר ב"ר משה מנחם הכהן ע"ה גרינובר נלב"ע ה' כסלו - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי תחנה הרה"ח ר' הלל פרוווער ה"ו - ירושת"ו	לעילוי נשמת מרת סיובא אסתר ב"ר משה מנחם הכהן ע"ה גרינובר נלב"ע ה' כסלו - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי תחנה הרה"ח ר' הלל פרוווער ה"ו - ירושת"ו

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת ויצא

ח' כסלו תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גיליון תרמ"ה

החלפת מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ת
17:48	17:33	16:18
17:04	16:50	15:37
17:03	16:53	15:36
17:48	17:28	16:16
17:13	16:54	15:43
17:44	17:28	16:10
18:10	17:49	16:37
17:39	17:20	16:06

תורת של ראשונים

למה הקדים "עולמים" ל"יורדים", והלא המלאכים יורדים תחלה?

ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (כפ, יב). "פ"י דעתי אני אומר, שלא ראה מלאכים ממש עולים ויורדים, אלא כך נראה לו בחלומו, שהסולם עשוי ועומד להיות מלאכים עולים ויורדים דרך שם בשעת הצורך. ולקח העליה תחלה, לפי שדרך בני אדם לעלות תחלה בסולם ואחר כך לירד, היה נראה לו שהיה עומד לעלות כדרך שאר בני אדם. אבל אם היה רואה מעשה המלאכים ממש, היו יורדים ואחר כך עולים, שדירתם למעלה. וגם יש לומר, כי דרך העביר לומר 'עליה' תחלה, כמו: עולה ויורד בסבין בשחיטת חולין (תולין יז).

ויש מפרשים, כי לפי שראה אותם עולים ואחר כך יורדים, אמר: מן הארץ נסעו ולא ראינו שבו, ולא עיקר דירתם בארץ, ולכן [אמר] 'מזה נורא המקום הזה' (פסוק יז) - מקום דירת המלאכים. ולא נראה, כי מעולם לא חשב עקב שדירת המלאכים למטה, וכי אמר 'מזה נורא' על השכינה שראה ועל הסולם הקבוע שם, וידוע שהוא שער השמים...".

למה שאל ואמר "לכן בן נחור" ולא "לכן בן בתואל", ולמה שאל "השולם לו"?

ויאמר להם הידעתם את לכן בן נחור ויאמרו ידענו. ויאמר להם השולם לו ויאמרו שלום וגו' (כפ, יג). "ולא אמר 'לכן בן בתואל', לפי שנחור היה נכבד מכל בית אביו, והיה ניכר וידוע לכל, ובתואל היה פחות, ולא רצה לכן שייחסוהו על שמו, וכן מוכח קרא, דכתיב (לעיל כד, נט): 'ויען לכן ובתואל'.

ויש מפרשים על שם שהעיר נקרא על שם נחור, דכתיב (לעיל כד, יז): 'אל עיר נחור' לכן שאל ופרש: אותו לכן שהוא מורע שר העיר ששמו נחור, דמסתמא היו מכירים שר העיר, ולא היו מכירים לבתואל.

ויאמר להם השולם לו - פירוש, וכי אפשר שיהיה שלום עמו, שיש לו כח לשמורנו מפני עשו, ויאמרו: 'שלום', כי הוא שר העיר ויכול לשמור אותנו".

השולם לו - "הנה השתדל לדעת את שלום לכן קודם שיראה פניו, כי אין ראוי לאורח הבא לפקוד את האורח בעת שמחתו ובהפכו על אופן אחד".

יעקב אבינו תיאר ללכן מסירותו הגדולה לצאנו

זה עשרים שנה אנכי עמך רחליך ועזיך לא שכלו ואולי צאנך לא אכלתי. טרפה לא הבאתי אליך אנכי אחטנה מידי תבקשנה וגנבותי יום וגנבותי לילה (לא, לח). כך אמר לו יעקב ללכן: "מנהג בעולם, הרועה מכה הצאן ודופקם, ומנהגם בדוחק, ועל ידי כן משכלות, ואני לא הכתים, אלא נהלתים לאט", ולכן: זה עשרים שנה - רחליך ועזיך לא שכלו.

וכמו כן, "מנהג הרועה כשהוא מנהג צאן למקום רחוק למצוא מרעה דשא, ואינו מוצא לקנות לו מזון, לפי שנחרק מן היישוב, לוקח לו מאילי צאן (-הבאים), שאינם ראויים לפרייה, ואוכלן, אבל אני: ואולי צאנך לא אכלתי".

ולא עוד, אלא טרפה לא הבאתי אליך - "אפילו נטרפה באונם, שמן הדיון הייתי פטור, דכתיב (שמות כב, יב): 'ביאדו עד', ואמר רבותינו (ב"ק יא) 'ביא עדים שנטרפה באונם ויפטר. אפילו אותו לא הבאתי לך כדי ליפטר, אלא שלמתיא מושל' - אנכי אחטנה.

ולא אלו בלבד, אלא 'מנהג לרעות ביום, ובלילה להחזיר הצאן לדיר, לבעל הצאן. ואם נגנבה בלילה - לבעלה נגנבה, אבל אני, מידי תבקשנה וגנבותי יום וגנבותי לילה, ועלי לשלמה". חזקוני

לקח טוב

ההבטחה ליום בו ישובש הסדר מרוב השמחה

הרגילים. ואין בכך משום הפרעה או פגיעה בענינו של סדר, כי מי שאך יבין אל לבו לעת כזאת, ידע נאמנה שאין מוצב זה שייך לחיים הרגילים וממילא גם לא לכללים הקבועים.

ואם תימצא ברעיון זה יש כיוון מסויים בהבנת מדרגת החסידות "לפנים מושרת הדין" - בהגדרתם של חז"ל.

יעקב אבינו ע"ה, באמרו "והיה ה' לי לאלקים", ובהזכירו המלכת הבורא ית"ש על עצמו, נתמלא לבו שמחה וששון עד אין שיעור וערך. כתוצאה מכך התעלה לאווירה המרוממת הנזכרת, המוציאה את האדם מסדריו הרגילים.

אותיות מהכימות

והיה ה' לי לאלקים, במד"ד (פ' ע"י) ... נטל הקב"ה שחתן על אבות ועשן מפתח גאולתו על בניו. א"ל הקב"ה, אתה אמרת 'והיה ה' לי לאלקים', חייך כל הטובות וברכות ונחמות שאני נותן לבניך איני נותן אלא בלשון הים שנאמר ... 'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול' וגו'.

... ששמה יהיה ליעקב כעמנו פיו בהזכירו ה' יהיה לו לאלקים. וידוע דשמה מגביה את האדם ומנשאו ומרוממו למעלה מן הדבר עד שמביאנו לפעמים גם לידי ריקוד ולתנועות וזלזול מן הסדר, או לסבול את שגור... וכך היה ליעקב... וכמו שהמשיל הקדוש ר' דוד זלל"ה מללוב את עבודת ה' בהתלהבות בעיניו וזלזולו של הגיע לידי מדה זו, כאש המוקד לקול כנור נעים עם נבל, וכל חשק שאינו שומע, ורואה את זה מרקד לשמח זה שומע זה שומע ומביא את הקשת על פני מיתרי הכנור בלי שומע שום קול, שכתפעתה וכמשוגע הוא זה בעיניו... ובאופן זה היה ליעקב בהזכירו ה' יהיה לו לאלקים.

... אך חיד תחיל הגאולה, כי בלי תשובה אין גאולה. ונראה כשהקב"ה זכיר גאולה יקבל תשובה שמה גאולה ועו וחלום במקומו, וזה יגרום כניסול לניחא מן הסדר להקדים הגאולה לתשובה, ועי' תהיה הגאולה אף כשקראל בלתי ראויים ח"ו, כניסול כמו שאלהם כשהוא בשמחה סובל אף את שגור... שם משמאל

ובשכר זה מבטיח הקב"ה, שכבוא זמן גאולת בניו, אף אם יימנע הסדר הרגיל של תשובה לפני הגאולה, הרי שעצם הזכרת הגאולה תביא עזו וחלום במקומו ברוך הוא, וכתוצאה מכך יצאו הדברים מסדרם הרגיל, להחיש ישועת ישראל במהרה בימינו אמן.

כמו שסידר הבורא יתברך סדרים בעולמו לפיהם ימשיך העולם להתנהג, וחוק וזמן נתן לברואים שלא ישנו את תפקידם, כך זקוק בן אדם בהתנהגותו - בינו לבין עצמו וגם בינו לבין חבריו - כללים וסדרים. משפט הכללים יעסוק בסדרו ותהליכו כל דבר ודבר, מה ראשון ומה אחרון, מקום הופעת כל דבר ובאיזה אופן ייעשה, מה יתכן עשות ומה לא, וכיצא באלה. כללים וסדרים אלו ישמשו לו כחוקים הקובעים את שיחו ושיגו, נהגו ונהלו. חוקים המהווים מסגרת מוכרת ומובנת שבה יתנהלו החיים באופן מובן ומכוון.

בלי הסדרים האלה יבואו אלה על אלה בתערובת, ולא יהיה מוקדם ומאוחר. אין צריך לומר שלא יבא דבר אל תיקונו ואל שלימות עשייתו, כי לא יוכל להיערך כראוי מכל בחינותיו. אין להטיל ספק בכך: אם ייעדר הסדר מכל החיים, תופיע בהם המהומה והבהלה כאורחים קבועים שאין דעתם לחזור.

עד כאן מוסבים דברינו בחשיבותם ונחיצותם של כללי וסדרי החיים. אולם אחר שקבענו את יסודם של דברים, מן ההכרח לקבוע שגם בזה שייך החוק הידוע ש"לכל כלל יש יוצא מן הכלל". אמת נכון הדבר שקביעת כללים סדרים וחוקים בחיי היום יום חשובה ואף גורלית לניהול מתקן של החיים.

ובכל זאת, לפעמים נקלע האדם לענין מסויים, שמבחינת מוצב הרוח שבדבר עולה הוא לאווירה מרוממת כזאת, שבאותו זמן אין השמירה על הכללים הרגילים תופסת מקום חשוב, כי בו בזמן נמצא האדם כאילו בעולם אחר, אשר בו לא שייכים סדרים וחוקים אלה.

דוגמה לכך: איש ואשה חשוכי ילדים, שיוולדו להם תאומים, יתמלא לבם על כל גדותיו בשמחה עצומה ומרגשת כל כך עד שפרטי החיים האחרים יוקטנו בעיניהם ביחס לשמחה העצומה אשר בגורלם. בהזדמנות כזאת, יוצא האדם מסדרו וחוקו, והוציא את גבולותיו

אמרות טהורות

תפלה מתוך הכנעה ושפלות

ויהלום וזהה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וגו' (כח, יב). כתיב בתהלים (ל, יא): "היווד עפר היגיד אמתך", כלומר, אם מתפלל אדם אל הש"ת כשהוא בבחינת עפר – "היווד עפר" – בשפלות הרוח, אזי: "היגיד אמתך" – זאת התפלה היא בבחינת אמת ומתקבלת, כי "קרום ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע" (שם, לז, יט).

וזהה, "סולם" רומז על תפילה, שהוא מקום מעבר התפילות (ראה בעה"ש כאן), כשהוא "מוצב ארצה" – מתוך הכנעה ושפלות רוח, בבחינת אמת, אז על ידי זה "וראשו מגיע השמימה" – תפלתו עולה למרום לרצון לפני אדון כל. ואמר עוד: "וזהה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" פירושו, המלאכים הנעשים על ידי תפילות, בתורתו ובמעשיו הטובים (עי' אבות ד, יא). עולים ויורדים בו – בעצמו, היינו לפי ערך עבודתו, כן הם המלאכים, פעם עולים ופעם יורדים. קב ונצי

"אשר לו אלקים קרובים אליו"

וזהה ה' נצב עליו (כח, יג). "הראוהו השם יתברך, ששכיבו איש מושביו ופנה עצמו להש"ת, אזי הנה כבוד אלוך ישראל עומד אצלו וממציא עצמו אליו, ואף שהוא א-ל מסתתר, מכל מקום מי שפונה את עצמו מעניני עולם הזה ורוצה להכיר בענין פקידה שנמצא הש"ת, והוא ברא את העולם וכולם חמה תחת ממשלתו, אזי הש"ת עוזר לו ומסייעו שיהא על ההכרה הזו.

זה: "וזהה ה' נצב עליו" – שהש"ת נצב תמיד על האדם ומסייע לו בעזרו כשהוא ישראל ופנה עצמו להש"ת והבא לטורר יסייע (עי' שבת קד, ט).

אל יעמוד האדם על עמדו – אלא יהא מוסף וחולך

והאבן הזאת אשר שומתי מוצבה יהיה בית אלקים וגו' (כח, כב). "יש לפרש על פי מה שאמרו לפרש הפסוק (דברים מז, כב) "אל תקים לך מוצבה אשר שנה ה' אלקך, הרמוז שיש לאדם להשתדל להוסיף שלימות בכל פעם, ולא לעמוד על עמדו, כי

אמירה נעימה

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כח, יא).

יש לומר, כי כיון שבא מחוץ לארץ ישראל, והארץ קצפה לו, נסתפק יעקב אם הוא כעת בחול או בארץ ישראל, לכן "ויקח מאבני המקום" – ובכך ידע איה מקום כבודו, כי אבני ארץ ישראל הן כבדות מאבני חול, כמו שמצינו בגמרא (תכובות ק"ב, ע"ש בתוס') שרבי חנינא שקל אבנים "ומוציאן קלות, אמר עדיון לא נכנסתי לא", כיון ששקלן ומוציאן כבדיות, אמר כבר נכנסתי לארץ ישראל". תפארת יהונתן

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כח, יא). וברשי:

"עישאן כמון מרוב סביב לראשו שירא מפני היות רעות". יש לפרש פשר יראתו של יעקב מחיות רעות, כי יעקב השביע את עשו על מכירת הבכורה, כדכתיב (לעיל כח, יא): "ויאמר יעקב השביע לי – וישבע לו", וכיון שחור בו עשו ועבר על שבועתו, חשש יעקב על חלקו בה, שהרי מבואר בגמרא (שבועות י"ג, שבעבירה זו שותפין בה השביעי והשבע, ולפיכך היה ירא מפני היות רעות, כי אמרו חכמינו ז"ל (אבות יב, כ) כי בעוון שבועת שוא היה רעה באה. כתב מופר

ויאמר אבן יש ה' במקום הזה ואבני לא ידעתי (כח, יז).

הנה, הרמב"ם מבאר הענין שחל מצות "אבני" ו"לא יהיה לך" אפילו קלי דעת מותרים נפשם ומקדשים שמו יתברך, מה שאין כן בשאר תרי"א מצות, והוא, מפני ששתי דברות הללו שמענו מפי הגבורה בעצמו, לזה נדרש כנפש האשראליית ביותר. ובה פירש אב"ז בספר "אגרא דכלה" מה שאמר יעקב אבינו, בראותו יתר הקדושה ששרתה במקום אחד יותר מבשאר מקומות, אף שחלל בה הארץ כבודו, מכל מקום ישנם מקומות אשר השראת השכינה היא שם ביותר: "ואבני – לא – ידעתי", היינו כעת יודע אני למה נשתנו שתי מצות הללו: "אבני" ו"לא יהיה לך" יותר משאר תרי"א מצות, והוא יען כי שמענו מפי הגבורה, וגם בקדושת התורה ישנן מדרגות זו למעלה מזו.

מי שאינו מוסף – הוא גורע, כנודע. על כן אמר הכתוב: "אל תקים לך מוצבה" – להיות נצב על מעמד אחד מבלי להוסיף שלימות (עי' אגרא דכלה פר' ששפים, זכ"ש בגל' שפת, מדור "לקח מוב"). והנה, צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, הופך מהרשעים שאומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים (כ"ס פ"א). על כן אמר יעקב אבינו ע"ה: "והאבן הזאת אשר שומתי מוצבה – יהיה בית אלקים" כלומר, שאשתדל להוסיף שלימות אף שלא נדרתי כי אם מוצבת אבן אחת, אבל לא יסאר מוצבה, רק יהיה בית אלקים". קין לדוד

לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצה"ר בג' דברים

וזהו בכל יום הצאן המקוששות ושם יעקב את המקלות לעיני הצאן וגו' (ל, מא). למד יעקב את ישראל, שכאשר יתגבר עליהם היצר הרע ח"ו, יראו להכניעו בתורה, בק"ש ובזכירת יום המיתה, כמאמר הגמרא (ברכות ה, תלול) לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצה"ר, אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה, אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה (ברכות שם).

וזהו שרמז להם: "וזהו בכל יום הצאן", כאשר ח"ו יתחמו ישראל, צאן קדשים, בחמימות היצה"ר, אזי העצה היא "המקששות" – אותיות תורה ק"ש מ, שיעשו שלש תחבולות אלו, בתורה בק"ש ובזכרון מיתה, הרמוז באות מ, כי אם לא יעשו כן, "ושם יעקב את המקלות לעיני הצאן", הוזהרו שיצטרכו למקלות וחבלים ח"ו, אבל כאשר ישמעו ויעשו כעצתו, יתחפכו המקלות למקל נועם, ויהיה טוב וחסד לישראל.

העברת חרינים מישראל לעשו

ויעקב הלך לדרכו ויפגשו בו מלאכי אלקים (לכ, ב). תורתנו הקדושה אמרה אותנו א"ך נוכל להעביר מאתנו בחינת הדינים אשר כבר באו לעולם – ויפגשו בו מלאכי אלקים, שהרי צריך לתת להם מקום אחר לחול עליהם. ואמר: "וישלה יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו", היינו שנתן להם מקום לחול ושלחם "אל עשו אחיו". מבשר צדק (פרשת מטות) בשם הרמב"ם רבי משה מפשעווארסק ז"ע

והנה, ידוע שכל מה מוונתו והנאותו של אדם בעולם הזה הוא מה שמזמין לו הש"ת בשכר קבלת הדברות "אבני" ו"לא יהיה לך" (ראה נועם מנחם פר' במדבר, יצמח משה פר' מטות). שהרי על שאר מצות איתא (קדושין י"ג, ד"ש) שר מצוה בהאי עלמא לזכא, ושתי מצות אלו, כיון ששמענו מפי הגבורה בעצמו, אם כן שייך בזה הלאו ד"לא תלין פועלת שבי"ר" (ויקרא י"ג, ז) וחובי הוא ית"ש ליתן השכר בעולם הזה, משא"כ בשאר תרי"א מצות, שנאמרו על ידי שליחו, משה רבינו, ואצל שליח לא שייך הלאו ד"לא תלין" (ראה חר"ם סי' שלפ ס"ז).

ולפי זה נוכל לומר שרק עתה, אחר שהשיג יעקב מעם מדרגת קדושת "אבני" ו"לא יהיה לך" וכמרונו ב"ואבני – לא – ידעתי" בקיש לחם לאכול ובגד ללבוש, כדי שלא יעבור הש"ת כביכול על "לא תלין", אבל מקובל ש, שלא ידע שיש חילוק בין שתי הדברות ששמענו מפי הגבורה ובין שאר התורה לא רצה להנות מהעולם הזה.

אור למאיר

ויאמר ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים (כח, יז). בתרגום כתב "לית דין אתר הדיוט אלהין אתר דרעווא ביה מן קדם ה' ודין תרע קבל שמאי". ולכאורה מה פירוש "לית דין אתר הדיוט", כמו כן מזה שכתב "קבל" היה לו לומר: "ודין תרע שמאי".

אלא, יש שתי דעות כיצד היתה קפיצת הדרך: א, שבהליכת יעקב היתה קפיצת הדרך. ולפי זה נמצא שהמקום הוא קדוש, ומכון כנגד שער השמים; ב, שמקום הר המוריה נתקן לכאן. ולפי זה המקום מעורב בקודש – של הר המוריה, עם חול – המקום שעליו עמד עקביו. ולדעה השניה, גם מקום זה לא היה מכון כנגד שער השמים, שהרי לא היה צורך יהא נעשה גם מיותר שגם מקום המקדש של בעלה יתקין מקומו.

ולפי זה התרגום מפרש כדעה הראשונה, ונמצא ש"לית דין אתר הדיוט", כי לא מעורב בו מקום חול כלל, וגם "דין תרע קבל שמאי", שמקום זה היה מכון כנגד ביהמ"ק של בעלה.

מלאכת קדוש לבקל יתשובה מאהבה – בשם רבו בעל חלוצת ביהמ"ק ז"ע

יתרון דעת

"ויעשו להם חגורות" (ז)

ברכת "אחור ישראל בגבורה" – באינו גבורה? / מה בין ישראל – לאומות האחרים אזור / לומר ברכה זו בשמחה גדולה, ועוד

כשחוגר חגורו מברך "ברוך אתה ה' א"מ"ה אזור ישראל בגבורה". רמב"ם (הל' תפלה פ"ד ה"ו, והוא מגמ' ברכות ט)

כשחוגר חגורו וכו'. שהקב"ה אחרים ומחזקם בגבורתו הגדולה, והאזור ידוע שמחזק הגוף הנאזר בו. ואי נמי, שהקב"ה אחר אותם בגבורה של תורה, כדכתיב (איוב לח, א) "אזר נא כגבר חלצ"ך", אבל הגוים אינם מצויים ללמד תורה. ור"א פירש, שזה נאמר על תורת המכנסים שאדם לובש, כדי שלא יהיה לבו רואה את הערוה, ותקנו לומר "בגבורה", על דרך "איווה גבור הכובש את יצרו" (אבות רפ"ז). פ"י רבינו מנחם (ברכות שם, וע"ע בסידור רבינו יהודה בר' יקר ובסידור הרוקח)

ואומר בגמרא (ברכות ט) כי אסר המינייה מברך "אחור ישראל בגבורה". פירש הרמב"ם "המינייה", על לבשת המכנסים, שישאל חייבים בו משום "ולא יראה בך ערות דבר" (דברים יז, טו). והרמב"ם ז"ל פירש "המינייה" – חגורתו, והוא על שם "אזור בגבורה" (תהלים סה, ז), ועל שם "אזר נא כגבר חלצ"ך" (איוב לח, א) והוא רומז למה שנאמר (ירמ' יג, יא) "כי כאשר ידבק האזור אל מתני איש כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל" וגו'.

ואמר "בגבורה", כי באזור תלוייה גבורת הגבור, כי בו תולח כלי זין שלו. ומלשון שנסדרו בגמרא אלו הברכות, נראה כפירוש הרמב"ם ז"ל, שמכיר שם כי אסר המינייה אחר כי משי ידיה, ואין אדם לובש מכנסים שלו אחר שיטול ידיו. אבן עזר (תורה השבחה הבוקר, ברכות השחר)

וכשהוא חוגר חגורו או לובש אבנטו שיאזרונו כדי שלא יהא לבו רואה את הערוה היה לו לומר "אחור ישראל בגבורה", וכשמישים כובע או מצנפת בראשו היה לו לומר "עוטר ישראל בתפארה".

וטעם שתי ברכות אלו שפורט בהן לומר "ישראל" מה שאין כן בשאר ברכות, נראה לי, מפני שישאל דווקא מצוין בהן ומזהירין בהן יותר, כי בחגורת חגורה עיקר כוונתם כדי שלא יהא לבם רואה את הערוה, משא"כ דעת שאר האומות, שאע"פ שחן גם כן חוגרים חגורה אין כוונתם לצניעות שלא יהא לבם רואה את הערוה, אלא שיהיו מזוירים בגבורתם יותר, שכן היה טבע החגורה מורות את האדם יותר, שכן כתיב (איוב לח, א) "אזר נא כגבר חלצ"ך" וגו', וכתיב (תהלים מה, ז) "חגור חרבך על ירך" וגו', אבל ישראל עיקר טעמם בחגורה הוא לצניעות, שלא יהא לבם רואה את הערוה, והגבורה תבא ממילא, לכך מברכין ואומרים "אחור ישראל בגבורה", כלומר, אף על פי שאין עיקר כוונתנו לזה, מכל מקום הוא ברחמי וחסדיו נתן לנו הגבורה אגב, נראה לי.

לבוש (א"ח סי' מו ס"ב)

ומה שתקנו שתי ברכות אלו על החגורה ועל הכובע, ולא הוה סגי בברכת "מלביש ערומים" שפורט כל שאר המלבושים, ואע"פ שהחגורה וכובע הוא גם כן בכלל המלבושים, כדמוכח בפרק כל כתבי (שבת קכ). כשמונה י"ח מלבושים שלובש ומוציא ובשבת מפני הדליקה, ע"ש. נראה לי, דהיינו טעמא, דלפי שהגוים אינן חוששין לחגורה ולכובע שיהיו מלבושים בהם תמיד, אבל ישראל צריכים שיהיה עליהם חגורה תמיד שלא יהא לבו רואה את הערוה, וכן שיהיו מלבושים בכובע, שלא ילכו ארבע אמות בגילוי הראש ממזרח שכניה שעל ראש ישראל, כדלעיל בסיומן ב' ולקמן בסיומן צ"א, לפיכך התקינו בשתי ברכות אלו "ברוך אתה ישראל בגבורה", "ברוך עוטר ישראל בתפארה", כי באלה שתי המלבושים נבדלים ישראל מן האומות, ועל כן אינו בכלל שאר המלבושים דמברכים עליהם בסתם "ברוך מלביש ערומים" דאין בהם הבדל בין אומות לישראל, אבל באלו מובדלין ישראל מן האומות. ב"ח (א"ח סי' מו ס"ד)

... ולפי דעתי יראה דלעולם אין לברך אלא כשחוגר חגורו, כיון דאשכחן דבחגור אית ביה משום "הכון" לגבי תפלה, וישראל הם שמוזהרים לעשות דבר של צניעות לפי שמצויינן בלבושיהם, ומשום הכי תקנו נוסח זה "אחור ישראל" אם כן לא סגי במכנסים.

משה יהודה (ס' מו ס"ד)

לכן בברכה זו (-אחור ישראל בגבורה) יתן האדם שבח והודאה גדולה במחשבתו בשמחה עצומה מאד להשם יתעלה, שהדיק אותנו עם קדוש אליו לאלקותו יתברך ויתעלה כדקב האזור במתיא האיש. וישמח האדם בברכה זו שמחה עצומה מאד על אלקותו ויתעלה וכו' לעד. יסוד ושורש העבודה (שער ב פ"ד)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי נחמיה שליט זי"ע אבד"ק פאסוב יומא דהילולא ג' כסלו (תר"י)

אחד מגאוני הדורות אנשי השם, אשר קורא הדורות מראש שם בארץ, וברבות הימים ובצוקי העתים כמעט נשכח ונאסף נגהם, הוא הגה"ק רבי **נחמיה שְׁלִיט** זצ"ל, רבה של העיירה סאסוב, שהיה אז במחוז סטארניפול שבפולין וכיום באוקראינה. גדול ומופלא מאד היה בדורו, אך לא נתפרסם כראוי בגלל עוצם ענותנותו דלית ליה מגרמיה כלום.

מצד אשתו הרבנית היה קרובו של הרה"ק רבי **משה ליב מסאסוב** זי"ע (שניהם היו חתנים לשני אחים בסאסוב), ולבקשתו נעתר לקבל את הרבנות במקום, להיותו טרוד בנסיעותיו הרבות עבור מצות מילה ולפדיון שבויים, כידוע.

בספרי הגה"ק רבי **שלמה קלוגער** זי"ע ישנן כמה תשובות שמופנות אליו, מהן נראה שהיה עמו בידידות רבה והעריצו עד מאוד, וכך מתארנו ב'ספר סת"ם' (לכונן תר"ץ), סי' לב תשובה י, דף מד ע"ב: **"לדיד ה' וידיד נפשי הרב הגאון הגדול, החריף ובקי, כש"ת מוה"ר נחמ' נ"י אב"ד דק"ק סאסוב"** (וראה עוד בשו"ת 'זבחת בחיים', בודאפעסט תרצ"ז, סי' סב. כמו כן נדפסו שתי תשובות אליו בספר 'יחדושי אנשי שם', לייפציג תר"כ, סי' ה, כ).

נפן ועורר את אשר הידוע אודותיו ועל פרקי חייו ופעולתו בקודש, כפי ששאבנו ברובו מקונטרס 'תולדות יעקב' מאת הגי"ר **מרדכי אריה הלוי הורוויץ** זצ"ל אב"ד באנילא מח"ס 'בשם מרדכי', בנו של הגאון רבי **אברהם יעקב הלוי מפראבוונא** זצ"ל בעל שו"ת 'צור יעקב', מגדולי רבני חסידי בעלזא, שהיה חתן הנגיד מו"ה **מרדכי אריה שליט**, ברבי **משה**, בן רבינו **נחמיה מסאסוב** (הובא בקובץ 'נחלת צבי', גליון ב, טבת תש"נ, עמ' נז-ט. עם הערות והארות של נכדו ותלמידו הגי"ר אברהם יעקב בומבאך שליט"א מעי"ק ירושלים ת"י).

ובימי נחמיה:

רבי נחמיה מסאסוב, נולד בשנת תק"כ לפ"ק בלבוב, הוא העיר לעמבערג המערטירה, במשפחה גדולה וכנבדה (מסדר החיחסין שבראש שו"ת 'צור יעקב' ח"א, ושם אביו לא ידוע לנו). בתורת הנגלה היה תלמיד מובהק להגה"ק רבי **משולם איגרא מטיסמניץ** זי"ע אב"ד פרעשבורג, ובדרכי החסידות קיבל מרבו הרה"ק רבי **משה סופר סת"ם מפשעווארסק** זי"ע - בעל 'היאור פני משה'.

בהגיע תור הנישואין והוא חתן יוצא מחופתו עם אחד מתושבי העיר סאסוב, היה סמוך על שלחן חותנו וזכה אז להכיר ולשמש הרבה צדיקים וקדושים בעלי רוח הקודש, שבאו לקבל פני הרה"ק מו"ה מסאסוב. בשנת ת"ר נסע על שבי"ק לגלינא לקבל את פני קדוש **ישראל מרוזין** זי"ע, ששבת שם שבת אחת בחזרתו מלבוב, אליה נסע לדרוש ברופאים.

לשבת זו הגיעו לגלינא מאות אנשים, אך הרשות לא ניתנה לאף אחד לבקר בהיכלו של הרה"ק מרוזין ולקבל שלום, כי אם למספר רבנים ויחיד סגולה, ביניהם היו הרה"ק רבי **שלום מקאמיניקא** זי"ע והרה"ק רבי **יהודה צבי מסטרעטין** זי"ע ורבינו **נחמיה מלבוב**. הרה"ק מרוזין צוה שאלו הרבנים יבואו לחדרו קודם קבלת שבת, וכל אחד מצדיקים אלו כנס אליו עם אחד ממקורביו. עם רבי נחמיה התלזה החסיד מו"ה יוסף ע"ה מאשינץ, הסמוכה לסאסוב.

לימים סיפר ר' יוסף לשי"ב הגאון בעל 'צור יעקב' מפראבוונא זצ"ל, שכאשר נכנס רבי נחמיה לחדר קדשו, התעניין הרה"ק מרוזין על אודות הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב, וביקש ממנו שייספר איזו עובדא ממנו. וסיפר לו, שרבי משה ליב היה פעם בלבוב, ונודע לו מגדולי העוני והדחקות בביתו של הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע, שדר אז בלבוב, והלך לבקר, וכשבא לביתו של הרה"ק מסטרעליסק לא היה לו אפילו כסא שלם להציע לרבי משה ליב לישב עליה, רק כסא עם שלשה רגלים, והעמיד הרה"ק מסטרעליסק את רגלו כך שיוכל רבי משה ליב לשבת עליו, וכשהתיישב גילה רבי משה ליב את המלבוש העליון של הסטרעליסקער והביט בו והפטיר: "בראיה בעלמא קני, וכבר הגיע העת שיתגלה..." ותקיף אחרי זה התחיל להתגלות ונתפרסם בעולם.

בביתו של רבי נחמיה התאכסנו גדולים וצדיקים, ביניהם הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות מבראדי - בעל הי'ת אפרים, ורבו הרה"ק מפשעווארסק, זכ"י.

מסופר, שבאחד הפעמים כשבא הרה"ק 'היאור פני משה' לסאסוב, והתאכסן בבית תלמידו, רבינו נחמיה, הלכו שניהם לבקר אל הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב, ורבי משה ליב עיכב את הרה"ק מפשעווארסק שילון אצלו. בבוקר השכם הלך רבי נחמיה לקבל פני רבו הק, ובבואו אליו אמר לו רבו שכל הולילה לא נתן שינה לעיניו, כי הביט בצורתו הקדושה של רבי משה ליב, זכ"י.

כן מסופר על שיחה טאה, כשעבר הגרא"ז מרגליות זצ"ל דרך סאסוב והתאכסן בבית רבי נחמיה, ובתוך אחד השיחים

המכילתא בפרשת משפטים (פרשה יח): כבר היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג, אמר לו ר' שמעון לר' ישמעאל: רבי! לבי יוצא שאיני יודע על מה אני נחרז. אמר לו ר' ישמעאל לר' שמעון: שמא מימך בא אדם אצלך לדון או לשאלה ועכבתו, עד שתתא שותה כוסך ונועל סנדלך, או עוטרף טליתך. אמרה תורה (שמות כב, כב): 'אם ענה תענה', אחד עיניו מרובה ואחד עינו מנועט. אמר לו: ניחמתני רבי! (במסכת שמחות פ"ח הגירסא: שמא בסעודה היה יושב [אן] וישן ובאה אשה וכו' ואמר לה השמש: ישן הוא! והתורה אמרה 'אם ענה תענה אותו' כי מה כתיב אחריו 'והרגת אתכם בחרב').

עוד מסופר שם על גדול ענותנותו, שמדרכו בקודש היה לכוונת את תלמידיו לאחר נישואיהם בלשון כבוד: "איהר"י - אתם, באשר היו צורבים עילויים, אנשי שם, וגם אותם שלא הצטיינו כל כך בגאונות כינה כן, משום "לא פליגי..."

שמו היה נערץ ונקדש, ורבים באו לבקש ברכתו הטהורה. כן מסופר שילדי הקהילה היו נוהגים לבוא אליו בכל ערב שבי"ק קודם קבלת שבת להתברך ממנו.

בשנות זקנותו שימש אצלו בהוראה הרה"ק בעל 'שם שלמה' ממונקאטש זי"ע בפעירותו, 'יואם כי היה אז כבן תשעים שנה, לא נס ליחה והיה משיירי כנסת הגדולה מחסידים הראשונים, וקיבל ממנו כמה דרכים וענינים" ובי'ת שלמה: 'לרבי דוד כהנא שו"ב, ארשיואר תרפ"ח, דף ע"ג ע"ב).

על אחד הענינים שקיבל ממנו, מסופר: 'פעם אחת אמר הגאון מו"ה נחמיה הנ"ל לרבינו מהר"ש (בעת שהובאה לפניו איזו שאלה) ליקח את הספר 'פרי מגדים' לעיין בו הלכה זו, והפליא מאד בשבח הספר ומחברו, וכך היה אומר וסיפר לו: אצלי היה בכאן הגאון מ' יוסלי ז"ל בעל הספר 'פרי מגדים', אשר נסע למכור ספרו, ולקחתיו ממנו, ואחרי כן כאשר הצצתי בפנים ספרו 'פרי מגדים' ראיתי והתבוננתי כי על פי דרכי ההוראה אשר הרגלתי מעורי להורות, והנה הכריע הוא (בסי' פרמ"ג) להיפך מאשר הכרעתי אני והוריתי כבר, ויען כי קשה היה עלי להרגיל את עצמי להורות על פי דרכו בשיטה חדשה, על כן סלקתי והנחתי הספר 'פרי מגדים' בארגוני. וסיים במאמרו: אבל לאברכים כמאות בודאי טוב ויפה ללמוד וללמד להורות מתוך הספר 'פרי מגדים', כי ממנו יתד ממנו פנה, שמע אמרי ותתענג על טובו. עכ"ל בתום לבבו הטהור" (שם).

הניח אחריו הרבה חידושי תורה, אך לדאבון כל לב עלו כולם בלחב אש, בשריפה גדולה שפרצה וכליתה את בתי העיירה בחודש אב שנת תרמ"ז לפ"ק.

תשובות אליו נדפסו בספרי הגאון מהרש"ק כדלעיל, ובספר שו"ת 'בית אפרים' (נאח"ע סי' קה. כן מוכרזו בתשובה בכת"י בדין שמות גיטין, שנתפרסמה בקובץ 'כרם שלמה' - באבוב).

כן נמצאת מכתב מהרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע לאנשי עיר סאסוב ורובם, אלוף ראשם, בספר 'חמשה מאמרות' (מאמר 'זכרון צדיקים בסופו, מהדורת ירושלים תשכ"ב, עמ' רעז).

בן צדיק"ן שנים היה רבי נחמיה בעת אשר השלים את נפשו לאלקיו ביום ג' לחודש כסלו שנת תר"י לפ"ק, ועלתה נשמתו בטהרה לשמי מרומים, ומנוחתו כבוד סמוך לציון קדשו של הרה"ק רבי משה ליב זי"ע בסאסוב.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. לא להחליף עם הגאון הצדיק רבי **נחמיה שפירא** זצ"ל ה"ר, נכד הרה"ק רבי **משה לייב מסאסוב** זי"ע, שכי"ה גם הוא כרבה של סאסוב. בתולדות שבטוף ספר 'יחדושי הרמ"ל' מובא כי כשנולד רבי נחמיה שפירא בשנת תרל"ד לאביו הרה"ק רבי **משה יהודה ליב מסטריווב** זי"ע (בן הרה"ק הישם שלמה' ממונקאטש, חתן הרה"ק רבי שמעלקא מסאסוב, בן הרה"ק רמ"ל מסאסוב, זכ"י), והיה אז סמוך על שלחנו של חו"ז הרה"ק **הידברי חיים מצאנא** זי"ע (הרה"ק מסטריווב היה חתן הרה"ק רבי **ברוך גארליץ** זי"ע, בן הגה"ק מצאנא זי"ע), והרה"ק מצאנא היה הסנדק, והוא אשר קרא את שם הדין הנוגד 'נחמיה'. המסובין סברו כיון שהרה"ק מצאנא שילך אז ילד רח"ל, לכן קראו בשם נחמיה-ה, לשון תנחומים, אבל בשעת הסעודה אמר הרה"ק מצאנא לאבי הילד, כי היה לך דוד שהיה קרובו של זקנך רבי משה ליב מסאסוב, ושמו היה רבי נחמיה, והוא היה למדן גדול וטוב, אז הבינו השייכות של השם נחמיה.

רבי נחמיה שפירא קיבל תורה אצל דודו הרה"ק בעל 'י'דרכי תשובה' **ממונקאטש** זי"ע. בשנות מלחמת העולם הראשונה שוה בווינא, ובשנת תרפ"ב הגיע לסטריווב למלא מקום אביו הק' לצידו של רב נוסף. נעקשה"ש בשנת תש"ב עם משפחתו, השם 'יקום דמס'.

מאת: ח"ה ישר בעריש ווייס ברוקלין נ"י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת קידושין

בענין דרשת רבי עקיבא "את – לרבות תלמידי חכמים"

תניא, שמעון העמסוני ואמרו ליה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתון שבתורה, כיון שהגיע ל"את ה' אלקיך תירא" (דברים יב, ה) פירש, אמרו לו תלמידיו, רבי כל אתון שדרשת מה תהא עליהם, אמר להם, כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי על הפרישה, עד שבא רבי עקיבא ולימור "את ה' אלקיך תירא" (לרבות תלמידי חכמים) (דפנ ג עא). בספרי דרוש נאמרו הרבה ביאורים לבאר למה דוקא רבי עקיבא היה יכול לדרוש דרוש זה ולא שאר התנאים, וכן ביאור הלשון "עד שבא רבי עקיבא ולימור", מאיפה הגיע ובה. והרי אחריהם מהם:

בשם הקדוש רבי שמשון מאוסטרפאלי ז"ע ה"ד מובא, על פי הירושע שעשרה הרגיו מלכות היו לגלגל עשרת השבטים שמכרו את יוסף, כדאינתא בספר היבולות באריכות (הובא בש"ה הק' פר' וישב) שהיה זה כדי "להשלים גזירה וגונגב איש ומכרו ונמצא בידו מות ימות" (שמות כא, טו) ובני יעקב גונגב אז יוסף אחיהם ומכרוהו מה תהא עליהם, לכך נתנה רשות לס"מ להכחיד עשרה באימים תחתיהם להשלים גזרה זו, "ע"ש. וכתבו בזה בתנא דרש, (ראה של"ה הק' שם) ש"באמת לא היו רק תשעה מגולגלים, כי ראובן לא חטא, וכן יוסף ובנימין, אלא, שהשבטים שתפו את השכינה עמם כשעשו החרם (ראה רש"י וישב לו, לג), וכביכול כאלו היתה השכינה עוזרת במעשה הזה, וכביכול נשמת רבי עקיבא היתה במקום השכינה לסבול... והטעם, כי רבי עקיבא הוא מגרים ונכנס תחת כנפי השכינה, כלומר במקום השכינה" (ראה ליקוטי עשרה"ש, ברכות ד"ה אשר"ק ר"ע). ולכן רבי עקיבא, שנשמתו היתה במקום השכינה, למד מעצמו ומנשמתו, שיש השתוות בין תלמידי חכמים לבין השכינה הקדושה, ורבי שמעון העמסוני אכן לא דרש כן, כי היה ירא להשוות ת"ח אל השכינה, "עד שבא רבי עקיבא", וממנו למדו שיכולים לדרוש להשוות ת"ח אל השכינה, ולכן מנא והלאה היו יכולים לדרוש "את לרבות תלמידי חכמים".

בעל התולדות יעקב יוסף ז"ע בספרו צפנת פענח (פר' בשלח) מבאר בשם הבעש"ט ז"ע בביאור השוואת רבי עקיבא של מורא ת"ח למורא שמים, כי מבחי ריאת ת"ח יכולים לבא בנקל ליראת שמים, ובכח היריבו של מורא ת"ח, וזכים לקיים בשלימות המצוה של "את ה' אלקיך תירא", ולכן דרש רבי עקיבא דרש זה, כי אכן הרגיש דבר זה בעצמו, כי מתחילה כשהיה עם הארץ, הרי אמר (פסחים טט) "מי יתן לי תלמידי חכם ואנשכנו כחמור", ואולם אח"כ כשנעשה ת"ח, ודאי נעשה גם דחיל רבנן, והרגיש וידע בנפשו שעל ידי שהיתה לו ריאת ת"ח, נתקרב ג"כ למורא שמים (ראה באריתא ספר בעש"ט עה"ת בפסוק ועתה ישראל).

הרחי"ד א (פחה ענין פסחים כב), כתב, דהנה שמעון העמסוני פירש, כי היה ירא לרבות ת"ח ולהשוותם למורא מקום (כפירש"י שם), אכן, רבי עקיבא היה מאלו שנכנסו לפרד"ס, וכשנכנסו רבי עקיבא וחבריו לפרד"ס איתא בגמרא (גיטין טו): "אפקודו למיטטרון ומחידו שיתין פולסי דנורא", אמרו ליה מאי טעמא כי חותינה לא קמת מקמיה, כלומר, שהלך למעלה פולסי מטיט' על מה שלט עמך מפני אחר שהיה ת"ח, ומה למד רבי עקיבא מלר"ס תלמידי חכמים, וזה שאמרו "עד שבא רבי עקיבא ולימור", כלומר, שבא מנכנסו מעל"ס, אשר בה חזה מעלת הת"ח, ואז היה לו כח לדרוש "את לרבות תלמידי חכמים".

ובס' נועם מגדים (פר' מסעי כב), הדיח "דרוש דרבי עקיבא צריך ביאור, מדוע הזמיר הכתוב כל כך במורא ת"ח להשוות מוראם כביכול למוראו. והענין הוא, דמורא ת"ח הוא הכרח גדול לעבודת הש"ת, ובזכות זה לא תכון העבודה, דאנתנו לא נרע מה נעבוד את ה' רק על פי תורתנו הקדושה, והתורה גופה – תורה שכתב תורה חתומה וסתומה ניתנה, ובכמה מקומות לא נרע ביאורה, נמה מהדיח כהררים התלויים בשערה... רק על פי חכמי הדורות וכן הן המורים אותם בחכמתם דרכי ונתיבות התורה, לדעת את המעשה אשר נעשה. עד רבי עקיבא הגדיל והפליא בזה, דרש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, כמו שאמרו (סוטה מא), 'משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה, ופרש"י: 'שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות, וכל שכן תיבות יתירות ואותיות יתירות... חזו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה', ולכן אחרי שהעבודה ה' תלויה בתלמידי חכמים החמיר במוראן כביכול למדן גיורא מלון ונשמור כל היוצא מפיהם ותיכון העבודה', ואכן רבי עקיבא שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, והטב בעיניו לדרוש "את לרבות תלמידי חכמים".

הכתב סופר (פר' קרח כב) על דרך דרש, "גם רבי שמעון העמסוני ידע שאפשר לרבות מ'את – לירא מת"ח, אבל לא עלה על לבו שיהיה הצורך לרבות ת"ח, אשר כל ימיהם עובדים ה' וכל עתם וזמנם מקודשים לה', פשיטא שצריכים לירא מהם, וזה מובן לכל, אבל רבי עקיבא שהיה ארבעים שנים עם הארץ, ואמר "מי יתן לי תלמידי חכם ואנשכנו כחמור", אז ידע מעצמו שצריך קרא לרבות ת"ח, על כן הוא דרש "את ה' אלקיך תירא – לרבות תלמידי חכמים".

עלֵי ספר

ענין חתם סופר חלק שלשלי – אורז שבניו ורשפי אש קודש, יסודות, פועל ומגניס יקרים, בזיית תורה, עבודה, השקפה, והדרכה, שנאבנו מספריהם ה' של משה איש האלקים בעת החתום סופר' ז"ע. נערך ונסדר בטוב טעם ודעת לפי ערכים ומערכות דבר דבור על אופניו, ומחובר לטהור קונטרס **זינאל איש חמודות**, ובו שלש מרגילות נפלאות מאורז גנוז בכת"י של הגה"ק רבי דניאל פרוסטקי זצ"ל, רבא"ד דק"ק פרעשבורג [הספר וקונה על פטירת מרן החת"ס, חדושי הלכה ותורה אגדה], ויצא לאור ברוב פאר והדר על ידי נכדו הרח"ה ר' בן ציון הכהן שטרנסקער אד"ק נייטרא ב.פ. ברוקלין נ.י. תשס"ח.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות "ומבשרך לא תתעלם" (א)

מצינו בדברי חז"ל (נבמות סב.): **המקרב את קרוביו - עליו הכתוב אומר** (ישעי' נח, ט) "**אז תקרא וה' יענה**". וגוי'. כן דרשו רז"ל (מכות כד.) את הפסוק בתהלים (ט, ט) "**וחרפה לא נשא על קרובו - זה המקרב את קרוביו**", ופרש"י: "**לא סבל חרפת קרובו**". וכן כתוב (ישעי' נח, ז): "**ומבשרך לא תתעלם**", ופרש"י: "**מקרובך**". ולא דוקא קרוביו העשירים יקרב, אלא **בעיקר את קרוביו העניים יקרב** (ע"י בפי העיון יעקב יבמות שם), דהיינו שישמח בשמחתו ויצטער בצרתם ויכנס ויצא בביתם, וכבר אמר שלמה המלך ע"ה במשלי (יט, ז) "**כָּל אָחִי רָשׁ שָׁנְאֵהוּ**". וגוי'. וכן נהגו של עולם אם יש לו שום קרובה אפילו רחוקה, אם הוא איש עשיר ימלא פיו ואתיקורי מתקרב בזה, ואומר פלוני הוא קרובי, ואם הוא איש עני ואביון, לבושה תחשב לו לומר שהוא קרוב. אבל האיש הישר ביותר ראוי לו לקרב את קרוביו העניים, לבקשר ולהביאם לביתו, לכבדם ולנשואם, ובשם קרוב יקראם, כי בזה משמח לב אומללים וממילא הם נדכאים, ומצוה רבה תיחשב, שיעניים נחשבים כלים שבורים של הקב"ה כדאי' בזה"ק, ואם ירחק אותם הם מרתעמים על רוע מזלם ומתדכאים, והשם יריב ריבם ח"ו! (מלשון ספר פלא יועץ' אות קרובים, עני"ש).

והנה, ישנן כמה וכמה הלכתא גבירתא שמפורזות בד' חלקי השו"ע להורות כיצד יקרב האדם את קרוביו כמצווה. ונפתח **במצות הצדקה**:

א. בנתינת צדקה על האדם להקדים את קרוביו עניים לשאר עניים. ואם חוריו צריכין לכך הם קודמים לשאר קרובים. ואח"כ בניו קודמים לשאר קרוביו (ע"י שו"ע יו"ד סי' רטא ס"ג, ושם מבואר סדר הקדימה. וע"ש בסעיף ד' כופין להאב לוון את בניו ואפילו הם גדולים). ומבואר ברמב"ם (הל' מתנות עניים פ"י הסי"ט) ש"הנותן מזונות לאביו ולאמו הרי זה בכלל הצדקה, וצדקה גדולה היא, שהקורבן קודם". ואם הבן יש לו די והותר ממעות שלו, אל יפרנסם מספק הצדקה או ממעות המעשר שלו. ואמנם אם לוקח ממעות חולין שלו, מותר להוסיף אף משל מעשר (ע"י שו"ע יו"ד סי' קס"ה. וראו דרך אמונה הל' מתנות עניים פ"י הסי"ט בציון הלכה ס"ק קכ).

ב. כשנותן צדקה לקרוביו, ראוי לנהוג שלא יתן להם את כל כסף הצדקה, אלא מחצה יתן לקרוביו ומחצה לעניים אחרים, אם לא שקרוביו נזקקין ביותר (ע"י פ"ת יו"ד סי' רמט סק"ב בשם תשו' חת"ס. וע"י דרך אמונה שם בציון הלכה ס"ק רמז שכן חורה בעל החו"א זצ"ל, ורק אם היה קרוב נצרך מאוד ביותר התיר ליתן לו כל המעשר).

ג. גזר הקדמת קרובים בצדקה - עד היכן? מבואר בפוסקים (ע"י תשו' חת"ס חו"מ סי' קיב ס"ק קכז) שהוא בכל אלו שפסולין לעדות מחמת קרובה (כדמיתא בחו"מ סי' גל) אבל זהו רק לגבי זכות קדימה, שפסולי עדות עניים קודמין לשאר קרובים, אבל כשאין לו רק קרוב שאינו מפסולי עדות, אז הוא נחשב לקרוב שקודם לשאר בני אדם (ע"י שו"ע בית יצחק יו"ד ח"ב סי' פו ס"ט).

ד. קרובי אשתו - אי קודמין לשאר עניים? יש סוברים שאין דינם אלא כעניני עירור (ע"י פ"ת יו"ד סי' רמט סק"ה), ויש סוברים שדינם כקרובין (ע"י שו"ת אמרי אש יו"ד סי' צו. ובי' צדקה ומשפט פ"י הע' יט).

ה. כל האמור עד כאן אינו אלא לגבי אדם שמחלק צדקה ממעותיו שלו, שבזה הדין הוא שצריך להקדים לקרוביו, אבל גבאי צדקה לא ירבה לקרוביו יותר משלשם (ע"י יו"ד סי' רמט סק"ז).

מאת: **ר' שמאי קהת הכהן גראס שליט"א**, המשך בע"ה בגיליון הבא

עלֵי שיח

"אלא להוליד תולדות אמר כן" - - -

"מעשה ששמעתי מפי דודי הגאון הצדיק פרי קודש המפורסם בשם 'יעליו מזאלקווא' הרב ר' **אייזיקל זצ"ל** רב דק"ק **מסטינאוואצ**, בעת שהיה רבני הקדוש רבי **לוי יצחק זצ"ל** מחי' 'קדושת לוי' רב **בבאדיטשוב**, היו נמצאים בעיירה הסמוכה לבאדיטשוב אויה חסידים מצווינים. ובעת ההוא היה שם הרב מתנגד גדול.

פגע הלק אבדך חסיד ת"ח גדול מעיירה הנ"ל לבאדיטשוב, לקבל פני רבו הקדוש. פגע בו הרב דמתיא, והרגיש בו שהולך כעת לבאדיטשוב, שאלו: למה אתה רץ, ועל מה אתה רץ? השיבו שהולך לרבינו הקדוש בבאדיטשוב. על זה ענה הרב: אם אתה הולך אצלו כדי לשמוע דברי תורה ממנו שב"ק, אני יכול לומר לך תורה חשובה יותר. על זה השיב האבדך החסיד בזה"ל:

אשאלכם איזו קושיא, דמצינו בפרשת ויצא (כט, כא) **"ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה"**, ומביא רש"י: "והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כן", ובבלעם מצנו שאמר (במדבר כב, יח): **"אם יתן לי בלק מלא ביות סוף הבה לא אוכל לעבור את פי ה' א לעשות קטנה או גדולה"** והביא רש"י ז"ל: "לעמוד שנפשו רחבה, ומחמד ממון אחרים, אמר, ראוי לו ליתן לי כל סוף וחוב שלי וכו'. והפליאה היא גדולה מאד: עקב אביו אמר דברים אשר אפילו קל שבקלים אינו אומר כן, וחז"ל מצדיקים אותו ומבארים כוונתו לטובה, ובלעם שדירב בלשון חסידים, שבעד כל הון דעלמא לא יעבור את פי ה', ובה רש"י ומגלה ערמוניותו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים:

כשמשה בא אליו וסאלו אמר להאבדך: ומה אתה מתרץ? על זה ענה האבדך: היתירין הוא פשוט, הדברים אינם העיקר, העיקר הוא פי שאמרו. יעקב אביו ע"ה היה קדוש קדשים וכל דבריו קדושים, ואם אמר דברים אשר בשטחיות נראים ח"ו כקלות, באו רז"ל ומבארים עומק משבבותיו הקדושים... לבאדיטל בלעם הרגשע היה טמא ר"ל, וכל דבריו טמאים, ואם אמר דברים צדיקים ומלאים יריש, וחז"ל מצדיקים אותו ומבארים כוונתו לטובה, ובלעם שדירב בלשון חסידים, שבעד כל הון דעלמא לא יעבור את פי ה', ובה רש"י ומגלה ערמוניותו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים."

מואל מאשא (ע"מ פאפ, בקוונטרס יב' יכבד אב' לרבי מנחם בנימין בן ציון בהתח"ה ר' אהרן להרשקאווס זצ"ל הי"ד מביאלא-ביליטץ)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>עלום לתרופת - להפצת תורה וחסידות</p> <p>קול צהלה ורנה שפתינו תרננה מעומק לבנו נריע, וברכת מול טוב נביע, קום אחד מיוחד מהתבונה, ממייסדי המכון ומראשי מפע"י פירותיו ומבני הרבים, ירדנו היקר אציל המדות כביר הפעולות, מרביץ תורה והלכה ברבים, שמו מפארים לשבת ותחילת</p> <p>הרה"ח ר' אחרי' (ברייש) גרינפלד שליט"א</p> <p>לרגל השמחה הגדולה במעונו בנישואו בתו תח' עב"ג החתן היקר כמר דוב שמואל מיללער ניי"ו בן מנח' מנצח הרוח מרביץ תורה לעדרים עשרות שנים</p> <p>הרה"ח ר' יועליוועל מיללער שליט"א</p> <p>אב"י מקרית בעלזא בקריאת דשופרא ת"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ויהא רעוא שיכור לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים וכל מילי דמישב, אמן</p> <p>מקריית וברכת חברי המערכת חברי ההנהלה</p>	<p>לזכור עולם יהיה צדיק</p> <p>גליון זה נודב לעילוי נשמת</p> <p>הגה"ק רבי נחמיה שליש זי"ע אבד"ק סאסוב</p> <p>תלמיד הגה"ק רבי משה'ס אגרא זי"ע וְהַגְהִ"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע</p> <p>נסתלק ביום ג' כסלו שנת תר"י לפ"ק</p> <p>נרבת נוי"ה הרה"ח ר' מאיר פרידמאן שליט"א</p> <table><tr><td>לעילוי נשמת</td><td>הרה"ח ר' משה ב"ר יהושע יהודה ע"ה</td></tr><tr><td>נלב"ע י' כסלו תשל"ב לפ"ק</td><td>ת.נ.צ.ב.ה.</td></tr><tr><td>הונצה ע"י בנו</td><td>הרה"ח ר' אברהם הכהן אולמאן הי"ו</td></tr></table>	לעילוי נשמת	הרה"ח ר' משה ב"ר יהושע יהודה ע"ה	נלב"ע י' כסלו תשל"ב לפ"ק	ת.נ.צ.ב.ה.	הונצה ע"י בנו	הרה"ח ר' אברהם הכהן אולמאן הי"ו	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הב"ה ש' שאלו ב"ר יצחק יודא ע"ה גראסמאן</p> <p>נקטף ברמ"י ביום י"ג כסלו תשמ"ו לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>
לעילוי נשמת	הרה"ח ר' משה ב"ר יהושע יהודה ע"ה							
נלב"ע י' כסלו תשל"ב לפ"ק	ת.נ.צ.ב.ה.							
הונצה ע"י בנו	הרה"ח ר' אברהם הכהן אולמאן הי"ו							
	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' צבי ב"ר אברהם ע"ה שווייצער</p> <p>מלעמבערג - כבארא פארק</p> <p>נלב"ע י"ד כסלו תשנ"ב לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' יששכר ב"ר יצחק ארי' ע"ה מוסבבר</p> <p>נלב"ע י"ג כסלו תשס"ח לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>						

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת וישלח			
ט"ו כסלו תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד ג'ליון תרמ"ז			
הולדת מוצ"ש	ד'ת	אנטיסטרופ	16:17
17:47	17:33	לונדון	15:36
17:03	16:50	מאנטשטער	15:34
17:01	16:52	ציריך	16:15
17:47	17:28	ווינ	15:43
17:13	16:54	אמסטרדם	16:09
17:42	17:27	פאריז	16:36
18:09	17:49	פראנקפורט	16:05
17:38	17:20		

תורתן של ראשונים

יעקב אבינו היה צריך להסרון כים כדי להשלים חובת ההשתדלות, וכדי שיוודע לו עשו על הכרבות בספר פנים ופות ויחן את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות (ה, ז). בפרשה זו למדנו חובת ההשתדלות וההריצות שעל האדם לעשות, כי "אין למוכח בשום מהותן אלקים להניב מכל מיני השתדלות ועיצום ההריצות אשר יראה אותו השכל האנושי בשום צד, כמו שלא יספיק להבטיח הגבור לזולתו שיעזרוהו במלחמה ויזילוהו, לשיבא שמה ערום מכלי מלחמה, והוא מבואר גם הוא נגלה לכל בעל שכל...".

ולפיכך "כדי שלא להטיל מום הרישול והעצלה במעשיו, שיהיה סבה שלא תהיה עליו ההשגחה האלקית... ראה הצדיק הזה תחלת כל דבר לחצות העם אשר עמו, רצונו, עיקר העם שיכלול בו נשיו ובניו וקצת אנשי המלחמה אל מחנה אחת, ומקנה הבקר והצאן עם הרועים ומקצת אנשי המלחמה במחנה שנית, והיא ההולכת ראשונה.

והכוונה **אם יבא עשו אל המחנה האחת**, כלומר שלא יהא בדעתו להכות רק מחנה אחת לשבך חמונו, הנה באמת בתנאי הזה ודאי יהיה מחנה האחת לפליטה, ואם היו כולם יחד יכנס במחנה אחת, וכבר היתה לו עצה עמוקה להשאיר לו פליטה, אמנם לא סמך על זה, אבל כשהשלים לעשות זה התחיל לשפך שירו לפני אלקים: **ויאמר יעקב אלקי אבי וגו' ה' האומר אלי וגו'...** ואפשר שירוממו, כי מצד זכות אבותיו היה מבקש קרוב לצד דין, כי אין ראוי שהאבות אשר התהלכו לפניו אברהם ויצחק ולדו לרוק ויגעו לבהלת. אמנם מצד עצמו היה מבקש מצד החסד הגבור והוא מדת 'ה' האומר אלי וגו'. והוא מה שסמך **קטנותי מכל החסדים** וגו', ירצה, כי הוא מעצמו קטן מהכל שביקש משורת הדין, כי זכור היה כי במקלו עבר את הירדן הזה, ולרש אין כל, לולי חסדי השם והשגחתו אשר היה עליו, עד שהיה לשני מחנות, ורם מחנה הנשים והבנים, שהם עצמו ובשרו כי רב הוא, ומחנה העובדים והמקנה שהם קטנים וכו'...

והנה כאשר כל תפלותיו חשב בלבו, שיענהו השם בעת ובצרה והיה במראה או בחזיון לילה, ויחקורנו ויגיד לו את אשר יעשה. ולזה סיפר הכתוב (פסוק יד): **וילן שם בלילה ההוא**, שהיון עצמו אל שיראה אליו שם במראות הלילה, כמו שעשה בציאתו מבית אביו. אמנם לא נגלה עליו ולא חזק אותו, **לפי שדידין אל השלים מה שבידו לעשות והתחלתו**, כי עד עתה הכל היה מבלי הסרון כים, והוא יתברך הסתיר פניו ממנו עד שישא אל לבו ויעשה, גם שרצה שיפרע יעקב בעד הכבודה דבר חשוב, **כדי שיוודע בה בספר פנים יפות**, כי עד עתה לא נתן אליו אלא להם נגיד עדישים, ומה נתקורר הזקן אל מה שהשכים בבקר יצחק מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו, כי זה מה שיוודעו השכל שיויעץ מזה לבטל השגחה מעליו.

עקדת יצחק (שער כו, ע"ש באריכות)

בין דיבור של יעקב לזה של עשו

ויאמר עשו יש לי רב אחי וגו' (ז, ט). "יש לי רב – דיבר בגאווה ובגודל לבב. ואם תסתכל בכתובים תמצא כי יעקב מאריך בדבריו עמו, והוא מקצר בהם, והנה זה יורה על גאונו וגאווה, מלבד שתמצא ביעקב שהזכיר הש"י בכל דבריו, ואמר: 'חלודים אשר חנן אלקים את עבדך' (פסוק ח), 'כראות פני אלקים' (פסוק י), 'כי חנני אלקים' (פסוק יא), ולא תמצא בעשו שיוזכר את השם יתברך כלל'".

למה שינה יעקב שמו מ'בן אונן' ל'בן ימין'?

והיה בצאת נפשו כי מות ותרקא שמו בן אונן ואביו קרא לו **בנימין (ז, יח)**. למה שינה יעקב שמו מהשם שקראה לו אמו. אלא יעקב "היה דן ומתבונן במה שהגידה רחל לקרותו **בן אונן**, כלומר, מתאונן ומתבונן וחולק, ונתעצם אביו וקרא לו: **בן ימין**", כדי שיהא בריא אולם וחזק כבה ימין, ולרמוז זה נקרא נשיא שבט בנימין "אבידן בן גדעוני" (במדבר א, יא), כלומר: **אבי דין בן ג"ד אונן**.
פנחס רוא (פר' במדבר)

לקח טוב

"הסירו את אלוהי הנכר" – לפי ההתעללות העתידה

ואם תהיה התגברות הקירבה עצומה עד מאד, עלולה היא להוליד בדינו תופעה מוזרה. מעשה מסוים של האיש, אשר בעבר היה נחשב כטוב ומשובח ואף ראוי לציון, הרי שלפי הקירבה החדשה תשתנה הערכה זו מכל וכל, ואף תיראה כמגונה, כמובן לפי ערך המדרגה הנעלה אותה השיג זה עתה.

זאת היא "תשובת הצדיקים" שרבות מדובר בה בספרי יראה. הצדיק נמצא כל ימיו במעגל ומחזור של תשובה. כך ששב ומתחרט היום על עבודה שערך אתמול, אף שאתמול היתה עבודה זו משובחת ומפוארת, הרי לפי מדרגתו החדשה היותר נעלית ונשגבה, חוזרת אותה עבודה של אתמול להיות נחשבת לכלום, ואולי אף לגנאי.

אותיות מהכימות

הסירו את אלוהי הנכר אשר כפוכם וגו' ונקומם ונעלה וגו'. יס נתמסר... אל הים בנייהם ח"ו אלה חשק שמן ע"ז, למה לא הקפיד יעקב עד עתה, רק כשאמר לו ה' שיעלה לבית אל, אז נתפעל וזוה להסיר את אלוהי הנכר.

...אך ידוע הוא צעת אשר נתעלה האדם ממדרגה למדרגה, אז דנין אותו שוב שנית, גם שכבר היה לדין בדיו צעת אשר היה ממדרגה הקודמת, כאשר רואים להעלותו בדרגא יתירה לנין אותו בדקדוק יותר, והכרחי שהיה נחשק צעת היותו בדרגא הראשון למעלה, לערך הדרגא שרואים להעלותו ויחשק ח"ו לשון ולשמן וכו'. כי בערך הדרגא היה מחוייב העבודה להיות כלופן אחר, והבן הענין... וכן הוא בכל עניני המעלות. והנה הש"י אמר ליעקב: **"עלה בית אל וצב עס"**... והיו מתעלים בדרגא יתירה, ואמר יעקב: **"הסירו את אלוהי הנכר"** וכו', גם שלא היה נחשק לאלוהי נכר בערך הדרגא שהיה עד עתה, כעת "נקומם ונעלה בית אל", לריך פשפוש מתחש, כי בערך הדרגא הוא נחשק לאלוהי נכר...
אגדה נעלה

בדברים אלה מובן איפוא, שבגישתו של העובד לערוך עבודה חדשה ולהתקרב קירבה יתירה אל מלך עולמים ב"ה, עליו להתבונן גם במדה יתירה של תשובה, לפי ערך הקירבה האמורה להיות מושגת בעבודתו זו. ועל בן צוה יעקב לבניו להסיר את "אלוהי הנכר" אשר בקרבם, לפי ערך המדרגה הגבוהה אליה היו הותרים בקומם לעלות בית א-ל.

במערכת היחסים שבין אדם לחברו בה אנו רגילים, מובן מאליו שציפיותיו של אדם מחברו משתנות לפי ערך קירבתו אליו. אם אינו אלא מכירו במקצת, ואין הקשר ביניהם אדוק כלל, לא יצפה ממנו מסירות יתירה. מעבר למה שנהוג בין בני אדם בתורת נימוס רגיל, לא ידרוש ממנו. מאידך, אם איננו רק מכירו, אלא שנמנה הוא בין ידידיו הקרובים, ברור הדבר שירצה לראות מדרגה גבוהה יותר של מסירות, בה יהיה מוכן לוותר על טובת עצמו בגלל חברו. ואין צריך לומר שתתגבר מדת המסירות הדרושה עוד יותר אם יכלול הקשר שביניהם גם קירבה משפחתית.

הנה כי כן, מובנת מאד מה שכבר הודיענו לנו חכמינו ז"ל (יבמות קכא): שהקב"ה מודקדק עם צדיקים כחוט השערה. אילולא היו צדיקים לא היה דקדוק זה שייך אליהם, מאחר שאין 'קירבתם' גדולה כל כך. וכפי התגברות קירבתם אל הקב"ה, כך יתגבר גם דקדוק הדין שבו ידון אותם הבורא יתברך. לכשתימצא, אין דקדוק זה אלא סימן מובהק לקירבתם אל ה'.

עד כאן ההבדל שבין בני אדם שונים, לפי השוני במדת קירבתם. אלא שאם נרד לעומקו של הרעיון, ניווכח לדעת שאין ההבדל האמור תלוי דוקא בין איש לאיש. גם באותו אדם עצמו יתכן למצוא את ההבדל האמור במדת הדקדוק בה ידון אותו הש"י.

כי באותו בן אדם עצמו, יתכן שאתמול לא היתה קירבתו עצומה כל כך, וממילא גם לא דקדק הקב"ה עמו בדינו. אמנם היום התעלה האיש, בהשגתו ובעבודתו, למדרגה יותר נעלית, כך שקירבתו אל ה' התגברה ונחיה עוד יותר קשור ודבוק. מדה יתירה זו של קירבה, גורמת שידקדקו דקדוק יתר בדינו. ולא רק מחוים וחלואה, אלא גם שיחזור הדין לבדוק בפנקסו של איש זה, להעריך מחדש את כל מעשיו ועניניו, האם מתאימים הם אל מדת הקירובת החדשה אותה התעלה להשיג היום.

אמרות טהורות

בתחילת העבודה יחשוב האדם על טוב העוה"ז –

בתחילת נגד היצירה

כי יפגוש עשו אחי ושאולך לאמר למי אתה ואנח תלך וגו'. ואמרת לעבדך ליעקב מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו וגו' (לכ, יח-טו). הנה, בתחילת התקרבות האדם לה', כשהיצר ברע מתגבר עליו, יחשוב האדם שבקבוצתו לה' יגיעו גם מוכות העולם הזה, ויבזה מוכנע היצר הרע שלא לקטרג אותו על דבקותו בה'. ואחר כך כשכבר מדבק עצמו בה', אז עבודתו רק לעשות נחת רוח ליוצרו, ולא למוכות עולם הזה.

וזהו הרמז: 'כי יפגוש עשו אחי ושאולך לאמר למי', דהיינו היצר הרע שמכונה בשם עשו (עי' וזה"ק ח"א קל"ה). שיפגוש במלאכי יעקב, הם מחשבות קדושות של יעקב, שממנו נבראו מלאכים (עי' שער התורה פ"ב), והוא יקטרג למחשבות: "אנח תלך", "ואמרת לעבדך ליעקב", אנו מלאכי יעקב, שבאמצעות מעשיו המוכים אנו נבראים, ואל תקטרג ליעקב על מעשיו המוכים, כי "מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו", שגם לך נוגע המוכ, שבאמצעות מעשיו המוכים יגיע לו עולם הזה, שעולם הזה הוא מנחת היצר הרע.

קדושת לוי

עיקר העבודה על מרת הענוה הוא

– כשיש לו במה להתנאות

ויאמר לו אלקים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך וגו' (לכ, יח). דהיינו, שצריך האדם לאחוז את עצמו במדת ענוה וקטנות, רק כשאין לאדם במה להתהדר אין זה מלאכה שיהיה עניו, אבל כשיש לאדם במה שיהיה גדול, ואף על פי כן הוא נאחז במדת ענוה זה הוא מלאכה בועבדות.

והנה, ידוע שישירא' הוא מדרגה נעלה מיעקב' (וזה"ק עג. רי). וזהו: "שמך יעקב" – בחינת קטנות, וברכו ש"לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך", כלומר, בבחינת גדולה, שיהיה שמך ישראל א-ל ואז תוכל להיות נקרא בחינת יעקב' – שהיא מדת ענוה.

אמירה נעימה

ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך (לכ, יא).

שמעתי מאבא מארי הגה"ק מוה"ר עמרם ישי ז"ל אבד"ק סערענטש יצ"ו על פי מה שכתוב בזה"ק (בפרשתנו קע; ועי' גי' גמ' מכות כג): שרמ"ח מצות עשה מכוונות כנגד רמ"ח איברים שבאדם, דהיינו שעל ידי קיום רמ"ח מ"ע מתקן האדם את רמ"ח איבריו. ומצות כיבוד אב ואם מכוונת כנגד העינים, דהיינו שאם מקיים מצוה זו, אז על ידי זה יש תיקון לשתי עיניו (עי' פ"ש במדורנו ג' תכד).

זהו שאמר יעקב אבינו: "ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך", היינו להוציא החן – הוא מצות כיבוד אב ואם – שיש בעיניך, מה שאתה קיימת, ואני לא קיימתי, עכ"ל ודפח"ק (עי' בר"ר עו. ב; יאמר ויעקב: כל השנים הללו הוא יושב ומכבד הוריו, ואמר שהוא בא עליו מכה כיבוד אב ואם' וכו').

ובזה יבואר מה שאמר הקב"ה ליעקב (לפמן טו, ד): "ויוסף ישית ידו על עיניך", היינו, שיוסף יתקן את עיניך, ולא יחסר לך החן אשר בקשת, והוא ע"ד שפירש"י בפ' וישב (לפמן לו, ד) ש"כ"ב שנה פירש יוסף מאביו – כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כיבוד אב ואם, ואם כן התיקון בא לו על ידי יוסף.

הוא שאמר יעקב לפני מותו (לפמן טז, כב): "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין", ופירש"י: "בן פורת – בן חן", כי הוא החזיר לו את חנו, הוא התיקון עלי עין אשר היה חסר לו.

גבעת פינים

לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל (לכ, כט).

הנה, עשו אמר: "ויעקבני זה פעמים" (לעיל לו, כ), כי שני פעמים "יעקב" – מלא בגמטריא "עשו", וכשאמר יעקב אבינו (שם יט) "אנכי עשו", הראה לדעת ולרמוז שאכן נקרא שני פעמים יעקב, שהוא בגמטריא עשו.

והנה, כאן הודח לו המלאך על הברכות שמועיות לו בדיו, ואם כן אינו צריך להיקרא בשם יעקב שני פעמים, כפי שקרא עצמו עד כה, כדי שיהיה בגמטריא "עשו".

ובזה יתורץ קושיית הגמרא (ברכות יג). למה הקורא יעקב אינו עובר על לא תעשה ד"לא יקרא שמך עוד יעקב". כי אמנם יש לפרש שכך היתה הברכה, שיהיה נקרא "יעקב" גם אחר שיהיה בבחינת "ישראל", וכאמור.

מבשר דק

תפילה בנחת ובמתינות מתקבלת

ואני אתנהלה לאמי (לכ, יד). "ואני" – שלשה במסורה: דין, ואידך "ואני תפילתי לך ה' עת רצון" (תהלים פט, יד). "ואני אמרתי בחפזי מנגד עיניך אכן שמעת קול תחנוני" (שם לא, כב).

יש לפרש: "ואני אתנהלה לאמי" – כשאני מתפלל לאמי, בכוונה ובמתינות, אז: "ואני תפילתי לך ה' עת רצון" – תפילתי מקובלת, אבל כאשר "ואני אמרתי בחפזי" – כשהתפילה היא בחפזון, אזי "נגרותי מנגד עיניך" – אין תפילתי מקובלת ח"ו, "אכן שמעת קול תחנוני" – דייקא, היינו בנחת ובכוונה.

השגת האמת רק לאחר

הפרת "אלוהי הנבר אשר בתוככם"

הסירו את אלוהי הנבר אשר בתוככם וגו'. ונקומה ונעלה בית אל וגו' (לכ, כד). תיבות "אשר בתוככם" צריכות לביאור.

"ונראה לפרש ע"ד המוסר, כי זה כלל גדול אשר אי אפשר לבוא להאמת רק כשנסיר מקדמם את בחינת 'אלוהי הנבר' אשר בקרבנו, דהיינו בפנימיותו, הפניות והמחשבות-דיון שיש לו בעת עשיית המצוות כדי שיפארוהו בני אדם, הנה שמהשפה ולחון הוא עושה המצוה, ומתפלל ולומר, וגם הויה נותן מלחמו דלל, אף על פי כן כוונתו בכל זה שיפארו אותו בני אדם המקבלים צדקה ממנו, וגם הרואים או השומעים שנותן צדקה, וכדי שיכבדו אותו בשביל זה. ובאמת עיקר מצות הצדקה, ובפרט בשאר מצוות שבינו לבין המקום בה', הוא רק לעשות למען שמו באהבה, אבל מי שיעשה כנ"ל נקרא 'אלוהי הנבר' שנתכבדו מעשיו".

וזה אמרו: "הסירו את אלוהי הנבר אשר בתוככם" דייקא, ואז אח"כ "ונקומה ונעלה בית אל" – גימטריא באמת, שנוכל לבוא לעלות במדרגת ומעלת האמת. **שפת אמת, ברעיון**

וזהו שאמר: "לא יעקב יאמר עוד שמך", כלומר ב' פעמים, אלא פעם אחת, והטעם הוא "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל".

קרן לדוד

ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך. ויאמר יעקב אל נא וגו' כי על כן ראיתי פניך בראות פני אלקים ותצני (לכ, יג). יש לתת טעם, למה לא הזכיר יעקב לעשו שראה את פני המלאך רק אחר שאמר לו עשו "יהי לך אשר לך".

ונראה, איתא במדרש (חובב ברשי"א) כי במה שאמר עשו "יהי לך אשר לך" – בזה הודה והסכים לו על הברכות שברכו יצחק אביו. והנה, הדין הוא בקונה שדה מאשה, שצריך קודם לקנות מהאשה ואח"כ מבעלה (ואע"פ סי' ע), כי אם יקנה תחילה מבעלה ואח"כ ממנה, יכולה האשה לערער על דבר המכירה בטענה שלא גמרה בלבה להקנות, אלא רצתה לעשות נחת רוח לבעלה.

כמו כן, אילו היה יעקב מספר לו תחילה את אשר קרה לו עם המלאך, שרו של עשו, היה עשו יכול אח"כ לערער על הודאתו, שהודו לו על הברכות, ולומר: נחת רוח עשיתי לשר שלי בעל כרחי, ולא גמרת בלבי להודות, לכך לא גילה לו יעקב שראה את פני המלאך אלא לאחר שהודו לו על הברכות.

תורת משה (תת"ס)

ויאמר יעקב וגו' הסירו את אלוהי הנבר. ונקומה ונעלה בית אל וגו' (לכ, כד). יש לתמוה, למה לא אמר תיכף אחר שהביאו את השלל של שכס שסירו את אלוהי הנבר. ואם תאמר שלא ידע, אם כן מניין ידע עכשיו.

אלא, ודאי נודע לו עכשיו מפני שרצה לנסוע ממקומו ולא היה יכול, כי רגלי בהמתו לא זו ממקומו, כענין שאמר ז"ל (תהלים א) "בהמתו של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על דרך", ומהו הבין צויה להם: "הסירו את אלוהי הנבר", ועל ידי זה "נקומה ונעלה" וגו' – נוכל לנסוע ולעלות בית אל. וכן היה: "ויתנו אל יעקב את כל אלוהי הנבר" וגו' (פסח ד), ורק לאחר מכן: "ויסעו" (פסח ה), כי אילו היה נשאר בידם כלשהו, לא היו יכולים לנסוע.

ישמח משה (ס"ד ויצא)

יתרון דעת

"ויעשו להם חגורות" (ח)

האם יש לברך על כובע חדש "עושר ישראל בתפארה" ועל אבנט חדש "אחור ישראל בגבורה"? "אחור ישראל בגבורה" – למה דוקא ישראל? ועוד

"אחור ישראל בגבורה". החגורה שומרת אברים פנימיים שלא יקבלו נזק בסבת חזק תנועה, ועל ידיה האדם מודרו, ויכול לרוץ ולהתנועע בכח וגבורה. כענין שכתוב באלהיו (מ"א יח, מז) "וישנם מתניו וירץ".

סידור הגרע"ב"ק (ברכת אחור ישראל בגבורה) שאלה. הקונה כובע או אבנט חדש אם יברך, כמו בבוקר. תשובה. אפשר יברך, בכובע – "עושר ישראל", ובאבנט – "אחור ישראל". אמר המניח, נ"ל דשתיקן בלא שם ומלכות. שו"ת הלקט קטנות (ח"א סי' ה)

יש למדוק במעשיו ללבוש שחרית ויכון לפטרם באמירת ברכות אלו, ועדיף מלומר בלא שם ומלכות. שיערי תשובה (א"ח סי' מז סק"ב)

באמת אין ספיקו (של בעל הלכות קטנות) נראה כלל, דאין לנו לבדות חיוב ברכה שלא נזכר בש"ס וכמ"ל למעלה וכו'. גלינו הש"ס (ברכות ט, ב. ועי' י"ג)

ומכל מקום טוב ללבשם פעם הראשון בשחרית, ויכון לפטרם בברכות השחר שיברך קודם שילבשם, ויכון עליהם וילבשם תיכף אחר ברכות השחר בלא הסח הדעת והפסק, ובוזה יצא ידי חובתו לכולי עלמא. ואם הוא מוכרח ללבשו ערבית, יברך עליה ברכות הנזכרות בלי שם ומלכות, ויהרהר שם ומלכות בלבו.

בן איש חי (ש"א פר' ראה אות א)

ומכל מקום לענין ברכת "השחינו" הוא תימה למה אין אנו מברכין בכובע ואזור, אף הנהגים לברך "השחינו" בשאר בגדים וצ"ע, וא"כ נראה לברך.

ברך את אברהם (ס' סט סי' ד. ועי' בס' פ"ה ללב' א"ח סי' רכג סי' מ"ש כ"ז בזה)

חו"ל תקנו לברך בכל יום "אחור ישראל בגבורה" ו"עושר ישראל בתפארה", ובשני ברכות הללו נרמז ש"ישראל, משום שברכות אלו עיקר ישראל נקרא עליהם, דהיינו "אחור ישראל בגבורה" והוא משום שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלי הקב"ה עזרו אין יכול לו (קדושת ל' ועל העור הזה נתקנה הברכה, שלכל אחור מ"ישראל ניתן כח להתגבר על יצרו. והברכה על האזור נתקנה שהוא המבדיל בינו ובין העריוה שיצא כתומה המבדילה שלא ימשך אחר מחשבות זרות, ועל זה נאמר (תהלים מז, ד) "חגור חרבך על ירך גבור הורך והדריך", והלא גדול המחשבות יותר מן ההורג (במ"ר כא, ד) ולמה לא יצק כאשר באה לו מחשבה וזה לאבדו משני העולמות, ואם יקבל על עצמו עול מלכות שמים בידר ואל יעבור בכל יום ערב ובוקר יציל.

על אליהו הנביא כתוב (מ"ב א, ח): "ואזור עור אזור במתניו", והוא שהאזור עור שלו הוא מאילו של יצחק (עי' פרק ד"א פרק ל"א) אשר הקריב לעולה בהפשט ונתחן שנתן כח לדורות להפשט מכל אחד הפסולת ולעקד את עצמו לקב"ה להקבל על עצמו כשיפשט עורו וינתחו אותו לנתחים יתרג ואל יעבור, וזה הוא האזור עור אשר היה אזור במתניו אשר קנא לשם הש"ת במסירות נפש, ופנסח הוא אליהו (פרקי ד"א פרק מ"ז) אשר קנא גם כן לשם ה'.

וכאשר על לאדם מסירות נפש כראוי הרי אחר בחינת אליהו וגילוי אליהו, והבושה והיראה הוא עיקר ישראל מקטן ועד גדול, ועל הבושה נתקן "עושר ישראל בתפארה", כי פרס סודר על רישיה (ברכות ט) שיהיה לו הבושה. חידושי הרי"ם (ע"ה ע"ה ע"ה שלג)

"אחור ישראל בגבורה". בשם הה"ק הרי"ם מגור זצלה"ה, מה שמברכין "אחור ישראל" ו"עושר ישראל" מה שאין נזכר בשום ברכה תיבת "ישראל", ואמר "אחור" הוא אבנט, א גארטל, "עושר" הוא כובע, קאפסל, ובוזה הוא נקרא "ישראל" – א רעכטער יוד. ושמעתי שפעם אחת הביא אדומ"ר בעל שפת אמת הק' זצ"ל אבנט, מתנה לנכדו מחו"ל והלביש את עצמו האבנט בעת נסיעתו דרך הגבול, ובעת שנתן המתנה לנכדו, אמר לו תדע שלבשתי האבנט דרך גבול, ובאמת אבנט הוא גבול (א גרענעץ). והבן. שיה שרפי קודש (ע"ה תפילה לט, ב)

איש אחד מבעלזא היה בבראדי ורצה לראות את המגיד משם (-הגה"ק רבי שלמה קלוגער זצ"ל) וקם המגיד ממטותו, לבש החבוה והתחררה, והתראה לפניו ונתן לו שלום. ואמר ב"ק מרן מהר"ש מבעלזא זצ"ל, יפה עשה ובכוונה, כי לא נשלם שיעור קומה של ישראל עד שלושב בכבוה ובחגורה, כמו שאומרים "אחור ישראל בגבורה". בשם ב"ק מהר"ם מבילגוריא ז"ע (ועי' לך זוה"ק במ"ש ד"ה להחיות נברא רשאל לו שאלותא בחיותו מושכב עדיין, אמר לו דאורייתא בעי תיקונו דנופא ולבושא, יע"ש ואת דברי ד"אגרא דפרקא אות ט – בענין השלמת שיעור קומה שהוא בסוד "קמט ועלית")

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי חיים דייטשטמאן זי"ע אב"ד קעלין יומא דהילולא ט"ז כסלו (תקצ"ז)

"שלוש ללובש מדע, גאון העדה, לתורה ולתעודה, בדעת ובתבונה ידו הזה, כבוד ידידי הרב המאור הגדול החריף המפורסם, רו ישראל עמוד הימיני" – כך פונה הגה"ק בעל ה'ברוך טעם' מלייפניק צי"ל בתשובה אל ידידו הגה"ק רבי חיים דייטשטמאן צי"ל אב"ד טריביטש וקעלין (שו"ת 'עשרת חכמים' סי' ד).

וכך מתארו הגאון המפורסם רבי אלעזר פלעקלש צי"ל – בעל שו"ת 'יתשובה מאהבה' בתשובתו אליו (חי"ג סי' תכב): "**כבוד אהובי ידידי וחביבי הרב המאור הגדול החריף ובקי, המושלם במעלות על גבי מעלות בקודש**"... (ותיעו שם סי' שכו, ובחי"א סי' צט).
גם הגאון הגדול רבי אלעזר הלוי איש הורוויץ צי"ל אב"ד ווינא פותח אגרתו אליו: "**כבוד ידידי ורב חביבי, הרב הגאון חכם השלם, החריף ובקי, המפורסם לשבח איש המדות, לו עשר ידות, במעלות ומדות**"... ואורו עניני מצוץ נועם אמרוני ומדברותיו נאווה אשר אמר עם הספר, הנותן אמרי שפר, לתבונתו אין חקר..." (שו"ת יד אלעזר סי' ז).

"שנות חיים"

הגאון רבי חיים דייטשטמאן נולד בק"ק רייכענוי שבגרמניא בשנת תקכ"ב. בהגיעו לשנות הבחורות גלה אל עיר באסקאוויץ שבמדינת בורמיה (ב-יחס, בעהמען) לשאוב מים חיים הנובעים מאפיקי ים התלמוד בישיבת הגאון החסיד שבכונה רבי נתן אדלער זי"ע, "הוא הנשר הגדול המרחף על גוזליו תלמידיו" (שו"ת חתים, יו"ד סי' קסז), וזכה להמנות על תלמידיו הוותיקים, ביחד עם חבריו ורעו הגה"ק בעל ה'חתם סופר' זי"ע ועוד אחרים שהיו לימים למאורי ישראל.

וכה מספר הגאון רבי חזקיה פייבל פלוט צי"ל אב"ד שוראן בהקדמה לספרו 'לקוטי חבר בן חיים' (חי"ב, מונקאטש תרל"ט): "... בעת ההיא נתקבל הגאון ר' נתן כ"ע אדלר לרב ואב"ד בעיר באסקאוויץ במדינת מעהרן... התאסף אל הגאון תלמידים מופלגים, ואחד המפורסם שבהם היה הגאון רבי חיים דייטשטמאן שהיה בסוף ימיו אב"ד בעיר מולדתי קעלין". כדי לקבל מושג-מה במהות ודבר היות תלמיד רבי נתן אדלער, יש לדעת את שמספר הגאון רבי יעב"ץ הלוי צי"ל (בהקדמה לספר המו"ל 'דורות' המאמרים ודרשות) הקרא בשם 'המוד דור', ווינא תרי"ב) אודות רבו ה'חתם סופר' ש"מעולם לא שמע ממנו שהזכיר אף ספר אחד מספרי הקבלה, אך כאשר שמע מכתיבת הקמיעות אשר נכתבו ותנו בזמננו, אמר כמצחק בעינינו שטעני תלמידיו רבי מוה"ר אדלער צי"ל, אשר התאבקו תחת שולחן רבי, היו גדולים בחכמה זו יותר מגדולי זמננו אשר מתאבדים בעינינו".

בהיותו בבאסקאוויץ הלך רבי חיים לשמוע שיעורים מפי ראש הישיבה דס"ס, הגה"ק רבי שמואל הלוי קעלין צי"ל – בעל ה'מחצית השקל', בצלו נתקשר בעבודתו אהבה עם צורב מופלג הגאון רבי יחזקאל סג"ל צי"ל אב"ד אונסדארף וטרענטשין, כשבחיד קבעו להם זמן קבוע מדי יום ביומו בלפלול דאורייתא, "יאהבת נפש היתה חרותה על לוח לבם כל ימיהם".¹ ומסופר, כי בגודל חריפותו היה דרכו לבנות מערכות כבירות, שהורכבו מחמשה עשר עד עשרים קושיות ולאחר מכן תרצו בתירוץ אחד, כשהוא בונה וסותר, מפרק ומלבן בגוף הסוגיא מיניה וביה. פעם כשנכנס רבי חיים לבית הגאון ה'מחצית השקל' והרצה לו ממערכתיו, נתר הגאון ממקומו וכנס למטבח, שם היתה הרבנית ע"ה, ואמר לה: הרי את מתענעת לתורתו של בגנו רבי וועלוועלע (ה"ה) הגאון רבי בנימין זאב וואלף באסקאוויץ צי"ל בעל יסוד משה", "ידא האַסטו נאָך אַ רבי וועלוועלע" – הנה לך רבי וועלוועלע שני – והוספך וביא: "גידעקסט ווען וועלוועלע איז גיווען דאָה? גיפרענט זעקס קאשיעס, גיזאגט אַ יסוד אין גיזאגט ווייטער... אזוי ממש איז דער חיים" (להוסיף לך כשבגנו היה כאן, הקשה שן קושיות והניח יסוד לתאורכו כדרכו לבנות מערכתו, כך בדיוק הוא חיים זה...) (מפי הגר"ח קרייזווירטה צי"ל אב"ד אנטווערפן בשם יהודי ישיש ליד באסקאוויץ).

באותה תקופה היו כמה אינשי דלא מעלי שלא ראו בעין יפה את הליכותיו בקודש של הנשר הגדול מרג"א, שרבות מהן היו מבוססות על דרך הקבלה, ובגלל חומרותיו בעניני שחיטה, שבגדל קדושתו היה מרגיש בנציגות סבין שחיטה אפילו דקה מן הדקה מה שלא הרגישו רוב השוחטים, וימררוהו ורובו ויטשמוהו בעלי חיצים והסבו לו צרות רבות וגם הלשינו עליו בפני שרי הממשלה. ויהי באחד הימים עבר התלמיד רבי חיים דייטשטמאן ברחוב העיר, ושמע איך שאחד מראשי הקהל מחרף ומגדף את רבו בפומבי. רבי חיים לא היה יכול להתאפק וסטר על הלחי, והלה הלך ומסרו לטוטרס שגירשו אותו חוץ לעיר... בעת צאתו מן העיר הלך אחריו רבו הגדול עם כל בני הישיבה ללוותו, וכן בעל ה'מחצית השקל' זי"ע עם בני ישיבתו, עד שהגיעו לכפר הסמוך ושם סידרו לו אכסניא מכובדת, בה

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח – ר' משה ברוך'ר יסכר בעריש ברזשטיין זי"ע ח"ו צ.ב.ה.

בשו"ת 'חתם סופר' (או"ח סי' קפ) ישנה תשובה אליו משנת תקפ"א: "**שלוש כו"ט לדידי נפשי וידי נפש כל חי ה"ה הרב הגאון החרוץ בעל פיפיות תל תלפיות, כש"ת מו"ה חיים דייטשטמאן נ"י אבדק"ק טריביטש יע"א. נעימות בימין צדקו וזרוע עוזו הגיעני והגאני על מתיקות נואמיו... והנני חותם בברכת אהבה רבה וברכת שלום למר ולתורתו**"...

וכמים הפנים לפנים, גם הוא העריך את ידידו מנוער, החתים, ביותרת הכבוד, כפי שהשתקף מ"תעודות מורינו" שהעניק להגאון רבי חיים יוסף פאלאק צי"ל אב"ד טריביטש: "... כבוד הר"ר חיים בהרבני מו"ה שבתי פאלאק... וכבר סמך ידו על ראש הצעיר, סמיכה בחיים, בשתי ידים, סמיכה בכל כחו, כח גברא גבר בגוברין ידי נפשי הרב הגאון החריף המפורסם הצדיק כק"ש מו"ה משה פראנקפורט אב"ד ור"מ דק"ק פרעשבורג זי"ע..." (נדפסה ביכרם שלמה, שנה כ' ק"ה, עמ' נח).

קשר אמיץ זה התחזק ביניהם ובלט ביותר כשהגר"ח דייטשטמאן נהג לבוא ולבקר מספר פעמים אצל ידיד נעוריו החתים בפרעשבורג, "ושמוהו הזקנים הנאהבים מנוער עד מאד זה בזה" (ליקוטי חבר בן חיים/חי"ב בהקדמה, ותיעו שם, חי"ה [אף דף לט טור ב]). מסופר, שבאחד הביקורים כאשר דברו ראי' ה' איש אל רעהו והחליפו ביניהם זכרונות מתקופות הנעורים, פנה רבי חיים אל החתים ושאלו: "האם הנכם זוכרים שבאותה תקופה, כשהלכנו לטייל במקום שהוא היינו חוזרים על הלכות שבת, ובמקום שהוא חזרנו על הלכות אחרות וכו'..." הפסיקו החתים באמצע דבריו והתבטא: "נו, נו, אשרי ילדותינו שלא בייתה את זקנתנו" (יודך תשרי, גאלאנאס תרפ"ח, עמ' נז, מכתי"י הגאון רבי משה עזריאל צי"ל בעל יודבר משה, בשם אביו הגאון רבי יצחק ועיקל פאלאק צי"ל אב"ד ור"מ באנהאיה).³

ברשימות הגאון רבי יצחק ווייס צי"ל הי"ד רבי"ד ווערבו מובאת עוד שיחה ביניהם בה"ל: "גם סיפר ה'מחנה חיים' זי"ל לדודי הגר"א הלוי זי"ל שפעם בא הגאון ר"ח דייטשטמאן בשנת תקצ"ז לבקר בבית ה'חתם סופר' זי"ל לפרעשבורג, וכאשר הלך גם מרן אליו לבקר בבית הנקרא שטאטסווייז, ונתקבצו שמה הרבה מן התלמידים, ובתוך הדברים סיפר הג' ר"ח דייטשטמאן, הרבה מגודל התשובה שעשה הבארן [בנימין זאב המכונה וואלף] אייבעשיץ, בנו של הרב ר' יונתן זי"ל, וסיפר אז אותו מעשה שמביא ה'מחנה חיים' בענין קריאת התוכחה ע"ש היטב". וכאשר שמע מרן זי"ל סיפורי, אמר אם כן אסור להרחיק אחריו על הגר"ר זי"ל" (נאליק אהות קיד). וכשסיפר הגר"ח דייטשטמאן להח"ת סדר חזרתו בתשובה, שהיתה על ידי אביו הרב ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע, שנגלה אליו פעם בערב יום כיפור והוכיחו שישבו ממעליו וכו', התבטא החתים – בשמעו התגלות מופלאה זו – כי אכן לא בכדי נקרא שמו בישראל 'הרבי ר' יונתן', והפליג בשבחו (יודך תשרי' עמ' נט, טז) בהנחות ימרא כהן אהות קיד).⁵

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- כסגנון זה כתב גם הגה"ק רבי יהודה גרינוואלד צי"ל אב"ד ק"ק סאטמאר בעל 'שבט מיהודה' (בספר 'שירת משה', כולל שירים ומונהגי החתים וצוואתו הסתורה, סאטמאר תרס"ח) וז"ל: "ושמעתי מפה קדוש הגאון ר' שמעון סופר זי"ל, שפעם אחת דיברו מענין מדרגת קבלה של מקובל מפורסם, ואמר ה'חתם סופר': מי שזכה לשמש את מורו, היה מדרגת קבלה זו דבר קטן".
- ואמנם בספרו 'תורת יחזקאל' על מסכתות הש"ס (פאקש תרנ"ט, דף כ"ט) מובאת קוש"א שזקוקה 'הרב ר' חיים דעכנווי'.
- דראה בספה"ק 'תורת משה' להח"ת (פ"ר ח"י שרה): "דאי אפשר שהיו השנים שרים, דעל כרחק יוסיף האדם יום יום בעבודת ה', ומה שאמר חסידיו ר' חיים זי"ל לאימני זי"ל, שהבארן אייבשיץ אשר נעשה בעל תשובה גמור עשה זאת שהאורח לא בא בבית הכנסת למי שירצה (היינו שהיה שם בקריאת פירוש התוכחה, שבא איש ע"י שקיבץ שרם מגאי צדקה ויבדל לפניו ולאחריו), והי' הס'ית מונח על הבימה ולא חפר אחד מאנשי בהכ"נ לעלות, רק הבארן הנ"ל עלה ואמר בקול רם: חטאתי כי הניחתי הס'ית מונח, כי למי ראוי שיקרא לפניו התוכחה אם לא לפני שחטאתי הרבה נגד ד', ויבדל בקול גדול על הס'ית. והתפלל אמר זי"ל על כמה סיפורים אשר שפירסם מקרב מעל תשובה הנ"ל אשר הי' זרע קודש מחצבתו כנועד, וחכות אבותיו המסייעין אותו לשוב לד' בכל לבבו".
- וזה עוד בקובץ 'אוצרות הסופר', תשרי תשנ"ה, ג'ה עמ' מה, ובס' 'ילדות בני יהונתן', פאדגורע תר"ס, עמ' ה. מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברקולין נ.י.

מנהג... (ליקוטי שו"ת חתים, לונדון תשכ"ה, חלק המכתבים סי' מד).

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסדרת "דרָה היומִי"

מסכת קידושין

מכירת הבכורה ליעקב – איך הועילה למ"א? איך אדם מקנה דבר שלא בא לעולם?
כלל ידוע בדניני קנינים הוא ש"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם", והוא נדון בבמה סוגיות בש"ס (יבמות צב: – צג; יטקין יג: ב"ב סג. ועוד), וכן במכילתין (סב. – סג.), ובאוראור כמ"ש הרמב"ם (הל' מכירה פ"ב ה"א): "אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בין במכר בין במתנה בין במתנת שדה מרע, כיצד, מה שתוציא שדה זו מכור לך, מה שיוציא אילן זה נתון לך, תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני לא קנה כלום, וכן כל כיוצא בזה", ונחלקו בו תנאים ואמוראים (בסוגיותנו וביבמות שם), ולהלכה קי"ל ש"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם".

ועפ"י כלל זה נתקשו המפרשים לענין מכירת הבכורה שמכר עשו ליעקב, והלא זכות הבכורה היתה נוגעת לעשו לגבי שלשה ענינים: לענין עבודת הקרבנות – שהיתה שייכת באותה שעה לכבדוים, כמ"ש רש"י (בראשית כה, לא): "לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה"; לענין ירושת בכור פי שנים (עי' תרגום אונקלוס: אב"ע; רמב"ן ורש"ם), ולענין הכבוד והשררה שיש לבכור (עי' אב"ע; רבינו יוחנן). והנה, כלפי זכות הבכור בעבודה ובכבוד ובהשרה אין כאן קושיא, כי ידבריהם אלו כבר היו בעולם בשמכרן עשו ליעקב (בענין קדושת בכור לעבודה מצניו נידון אם כבר היה בעולם, בפירושי ה"ה"ש עה"ת [ותוספות השלם עה"ת, ו-ט תש"ס] פר' תולדות שם אות ט מובאת קדושתו או לענין עבודה, כי "התבונה עדיין לא בא", אכן באחרונים לא מובאת קדושתו של עשו, כי זכות זו כבר היתה בעולם לענין הקרבה בכמות [עי' ברי"ר סג, יג וראה בארוכה פר"י תולדות כה אות לא; תורה שלמה שם אות ר"ו]), אכן, לענין ירושת הבכור פי שנים יש להקשות במה זכה בה יעקב, הלא עדיין לא זכה עשו בבכור יצחק אביו, והדבר נחשב כדבר שלא בא לעולם, ואין הקנהו ליעקב.

ובפ"י הטור עה"ת כתב: "וא"א הרא"ש ז"ל מדרק מכתא, מי שמוכר לחברו דבר שאין הקנין חל עליו, כגון: מה שאירש מאבא... ונשבע עליו – שהמכר חל מבה השבועה (כי עשו נשבע ליעקב, כדכ' [שם כה, לג]) ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את בכורתי ליעקב", לא מבעיא שכופין אותו לקנינו בשביל שבועתו, אלא אפילו שם מכר עליו, כדחזינא הכא דקרי לה מכר בשביל השבועה" (דברים אלו מובאים כבר בתשרי הגאונים אמר יוסף גאון [סוף פרשת הירק' [בולגריי תרצ"ה] סי' ד. ובשרת הרשב"ש סי' שכח וצ"ע סי' שלה] נשאל מאחד שראה כתוב יסוד זה בשם רבינו יעקב בן הרא"ש בשם אביו, והרשב"ש חלק ע"ז, וענה לו: "לאו הרא"ש ולא הרב רבינו יעקב חתמי עליה, ואינו רואה לתלות בגברי רבכרי בותיהו סבירא וזו שאין לה על מה שתמקור", אכן, הדברים מפורשים בפרוש הטור עה"ת, ועי' גם אורח"ה דק' [שם, לג], ולהלכה מובא בשו"ע ח"מ סי' רט ס"ד: "אם נשבע לקיים המקדש, אע"פ שלא בא לעולם צריך לקיים שבועתו... מיהו אינו נקנה בקנין", ועי' סמ"ע סק"ג ובספר העיקרים להגאון ר"ש אייגר עיקר א"ן אדם מקנה דבר שאינו שלו אשכול ד).

בעיקר הדבר כתב הרי"ב ש: "גם הראיה שהביא בשמם אין לו עיקר, לפי שהיה קודם הדיבור, ומאן לימא לן שלא היה אדם מקנה או דבר שלב"ע, והשבועה היתה לרוחא דמלתא, שלא יערער עשו בדבר, כי הכירו יעקב כוז יעיר ואיש זורע – לפיכך השביעו". ובדבריו מבואר חידוש גדול, שקודם מתן תורה כו"ר מורים שאדם מקנה דבר שלב"ע (עי' ישיבות מלכו' פר' תולדות ד"ה האחרונים), טעם הדבר ע"ד דרוש; ועי' רמב"ם הל' ערכין פ"ו הל"ג שהוכיח מנדרו של יעקב אביו שאמר [בראשית כה, כב] "וכל אשר נתן לי עשר אנשורו לך", שכלום נדרו על דבר שלא בא לעולם, והוכיחו מה האחרונים שגם קודם מתן תורה הדין שאין אדם מקנה דבר שלב"ע, דא"ה מה ראה היא מעיקב, הלא באותה שעה היו יכולים להתפס כל קנן על דבר שלב"ע וראה [קדושת יו"ט סי' ו בהגדה ר"מ טוב דרנב"ן פה; ב; שו"ת] שראל ומשיב תליתא ח"ב סי' קס"ג ומשיבא סי' נ"ו).

האור החיים הק' פירש בזה: "ונראה כי להיטיב כי בכורה זו שקונה ממנו יש בה פרטים שאינם במציאות אלא במות אביו, והם דברים שלא באו לעולם, וכפי תורתנו הקדושה אין אדם מקנה דבר שלב"ע, לזה נתחכם לומר: 'כיום' – כדי שתתקיים המכירה. והוא ע"פ מ"ש במס' ב"מ (טז) ופסקוהו הפוסקים (ח"מ סי' ריא ס"ב) הצדיק עני שאין לו מה שיהיה ממכרו, ואינו יכול למכרו, מכור לך ממכרו קיים, והטעם משום כדי חייו, וכתבו הגאונים, שאין הטעם תלוי באומרו היום, אלא ה"ה יום אחד ממכרו קיים מטעם 'כדי חייו', ולא אמרו 'היום' אלא לשלול מה שיעלה במצותו ל' יום לא שנה שהוא יותר מכדי מחיית יום אחד, אבל מחיית יום א' בכל מציאות שיהיה קיים, והוא אומרו 'מכרה כיום' – פירוש כדון כיום, שהרי עיף היה, ומשום כדי חייו ממכרו ממכר – הגם שהוא דבר שלב"ע, וזולת מציאות זה אין דין שיכול לזכות במכר הבכורה, והצדיק עדיין דברי יעקב באומרו 'הנה הוא הולך למות' – ואין לך תקנת משום כדי חייו גדולה מזו" (עי' ב"ב ע"ד בפירושי ה"ה"ש עה"ת שם אות ד, ובפ"י הטור עה"ת שם).

ואילו המהר"ל זצ"ל בספרו גור אריה (שם) כתב: "וצריך לומר, שהיה מקנה עשו גופו ליעקב לענין הבכורה ולכל זכות הבכורה, והיו קנינו קנין, והיינו שעשו הקנה לו את גופו ממש, כלפי זכות הבכורה שיש לו, וזכות זו ישנה בעולם.

והגר"ש קלוגר זצ"ל בספרו חכמת שלמה (ח"מ סי' רט ס"א) כתב לירוש, שמה שאין אדם מקנה דבר שלב"ע אינו אלא מדרבנן, ואילו מן ההנהגה אדם מקנה דבר שלב"ע, ולפי דבריו אין כאן קושיא כלל, כי באותה שעה עדיין היה נוהג כדון התורה שאדם מקנה דבר שלב"ע ראה קצתה"ס רע"ה סק"ג ת"י נוסח, ועי' תורה שלמה שם).

עלֵי אורָה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות "וימכרך לא תתעלם" (ב)

א. כשם שמצוה להקדים את קרוביו לגבי תניית צדקה, כן הדין לגבי מצות הלואה, שאם יש ביכולתו לקיים מצות גמילות חסדים ולהלוות כסף לנצרכים, ויש לו קרובים שנצרכים לכך, מצוה להקדים להלוות לקרובים יותר משאר נצרכים (עי' אהבת חסד לבעל החפץ חיים זצ"ל פרק ו, ולא עוד, אלא שאם יודע שקרובו יבוא ללוות, אעפ"י שעדיין לא בא, יכול להישמט מלהלוות לאינו קרוב, בכדי שיוכל להלוות לקרובו [עיי"ש הל' יא, ובתני' החסד]).

ב. כהן לפדיון הבן – כהן קרוב קודם לכהן אחר, והוא הדין בכל מצוה, כגון, כשם שיש דין שיש ללמד בנו וכן בנו תורה והוא קודם לאחרים, הוא הדין ללמד תורה לקרוב – קודם ללימוד תורה לאחרים (עי' שו"ת חכם צבי סוסי"ה שהאריך בכל זה, וכן דא כי כהן קרוב קודם לכהן ת"ח, ואפילו האחר הוא ממכירי כהונה, פי' שרגיל ליתן לו מתנת כהונה).

ג. הירושים מחויבים להוציא הוצאות בשביל צרכי קבורת קרובים מורשים (עי' יו"ד סי' שמח סי"ב ובחיי"מ סי' רג סוף ע"א).

ד. קרובים מחויבים להשתתף בלויה של קרובים ברי-מינו, ומותר אפילו להלן המת כדי שיבואו הקרובים (עי' יו"ד סי' שמח סי"א, ועי' שו"ת דברי מלכאל ח"ב סי' צה דהא דאפשר להלן המת כדי שיבוא קרוב הוא דוקא כשאין אצלו שום קרוב, דזה כבודו שימצא אצלו קרוב בעת קבורתו, אבל כשיש שם קרובים אין מלנים ידי שיבוא עוד קרובים יעיי"ש).

ה. כשם שחובה להשתתף עם הקרובים בעת צער, כן צריכים להשתתף עמם גם בזמן שמחה (עי' אורח"ה סי' תקנא סי"י שבשבע שחל בו ת"ב מותר לאלול בשר ויין מנין מצומצם בנוסף להקרובים הפסולים לעדות, עיי"ש בטו"ז ובמ"ב, אלאם שדרך הקרובים להשתתף בשמחות).

ו. לגבי דיני בר מצוה, משמע שקרוב יש לו דין קדמה לפני אחרים, ורק לגבי שכן וקרוב, שכן קודם, אבל לגבי אחרים – קרוב קודם (עי' ח"מ סי' קעה סי"ז ובתני' חושן הל' מצוות פ"א הע"ו).

ותהא החתימה מעין הפתיחה, בהא דמציונו עוד בגמרא (ברכות יז) "מרגלא בפומיה דאביי, לעולם יהא אדום ערום ביראה וכי ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם". ובמדרש איתא (ויק"ד ל, א): "גומל נפשו איש חסד ועושר שארו אכזרי (משלי יא, יז), אמר ר' אלכסנדר, זה שמענו לו שמחה ואינו מדביק את קרוביו עמו משום ינותו" ופירושו המפורש, שכשעושה שמחה לאו מזמין קרוביו שהם עניים, יען שהוא בוש שהם עניים. וכתב רבינו הרמב"ם (מו"י ח"ג פ"מ) שהאריך כיצד יש לקרב קרוביו, וכתב בזה"ל: "ואפילו חטא לו קרובו וחמסו, ואפילו היה הקרוב ההוא בתכלית ההפסד וכו', אפילו הכי ישא פנים לקרובו", ועיי"ש.

ו"ז"ל השלי"ה הקי' (סו"פ דף): "מצוה לאדם שיקרב קרוביו בכל יכולתו, ונלמוד מאברהם עם לוט, שמסר גופו עליו". ועי' בספר חסידים (סי' שש וז"ל: "אמר החכם, המדות החמודות – עשר", ובין המדות החמודות מפרט כיבוד הקרובים, ומסיים: "ואמר החכם, מי שמדוניו אלו, חייו בנעמים בעולם הזה ובעולם הבא". וראה באור"ה הקי' [ר"פ דף ע"ה"פ ואשכ"ח לוי גדול] שכתב: "ישבני משפחתו תפארתו וכבודו והדר תעשרוהו כדרך כל משפחה לגבי משפחתה".

ומסופר על הגאון רבי עקיבא איגר זי"ע שבא פעם לעיר אחת והתאכסן אצל קרובה עניה, וכשנשאל: לא אין לו לפי כבודו, והיה לו להתאכסן אצל עשירים, השיב: באבדיה כתיב (דברים כב, א) "והתעלמתי ודרשו חז"ל (ברכות יט:) פעמים שאתה מעתלם, כגון זקן ואינו לפי כבודו, אבל בפסוק "וימכרך אל תתעלם" לא מצאנו שדרשו שפעמים אתה מעתלם, ועל כרחך שאפילו זקן ואינו לפי כבודו אסור להתעלם מקרובו.

ונסיים בדברי רבינו בחיי בפר' בא (שמות יב, סא) וז"ל: "למשפחותיכם – מכאן שחייב אדם לקרב קרוביו כדי שישמחו עמם בימים טובים, וכן בימות הגאולה הבטיחנו הקב"ה להתקרב אל משפחתו שנאמר (יחזק' יא, כח): בעת ההיא נאם ה' אלהי לאלקים לכל משפחות ישראל", עכש"ל.

עלֵי ספר

עומק הרבית ברית פנחס - מ"ג סימנים בסוגיות והלכות רבית החמורות, הכוללים יסודות, חידושים והגדרות רביות, הבנות בעיקר סוגיות הלכה. ירד לעומק סוגיות והלכות אלו, והעלה בבירור אחר בירור ולבין אחר לבין, הרב פנחס וינ, בעיני"ח ויותר יעקבא כהלכתא - ברית פנחס, ירושלים תשס"ט (שמו"ע).

שיחות מלוח מלכה חלק שני - כולל עבודות התנאות ודברי תורה מרבותיו גאון ועדיק קמאי זצ"ל שנשמו בסעודת מלוח מלכה מפי הגאון רבי נתן גשטעטענער שליט"א באב"ד קרית ארז"י ב"ב וראש ישיבת פנים מאירות בעמקים' (להורות נתן ועוד. נרשמו, נסדדו לפי סדר חדשי השנה, ונערכו להפליא על ידי תלמידו הרב יוסף מאיר האס וז"ל ברב פאר עיי' מכון להוצאת ספרים דשיבת פנים מאירות, בני ברק תשס"ו (רעד עמ').

הפתגם השבון - קובץ פתגמי מוסר שונים, מיוחדים ומחודדים, לאלף בינה ולהורות דרכי חיים. אסף, ליקט וערך חנוך טעם ודעת והוציא לאור בשני חלקים מפורדים - עם מפתחות מורחבות - הרב אלעזר אהרון אבות, בני ברק. חלק ראשון - תשס"ג (רא עמ'); חלק שני - תשס"ח (רג עמ').

אוצרות יעקב חלק א - בירורי הלכות למעשה, פרטי דינים וציוני מקורות למנהגי ישראל, מסודרים וערוכים על דברי השו"ע, מדברי חז"ל ורבותינו הראשונים והאחרונים ועד פוסקי דורנו, ונלוה אליו שו"ת 'מנחת יעקב' - בהלכה ובמנהגים בדי' חלקי שו"ע הלכה למעשה, מאת הרח"צ יעקב יצחק קליין [ובסופו קוני' עטרת זקנים' על אא"י הגאון בעל 'זכרון שלמה-כיבוד אב' זצ"ל ועל אביו הרח"צ ר' שלמה זלמן צני זצ"ל רב אב"ד קהילות החרדים באר שבע]. בני ברק (שטן עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' משה א.ז. שווייצער הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר יעקב דוד נ"י עב"ג תח" בת מוח' הרה"ח ר' ישראל שטערן הי"ו - לזנינו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל"י לתורה וחקידוש ביהמ"ד חסידי בעלזא (מרכ"י)	הרה"ג רבי אהרן שיף שליט"א רב ביהמ"ד 'ישיבת ישראל' - אלכסנדר לרגל שמחת אירוסיו בתו תח"י עב"ג הבה"ח והמציין כמר דוד אל' לנדאו נ"י בהרה"ח ר' יצחק לנדאו שליט"א מנהל רחמי' ודישיבה לעצירים חסידי בעלזא ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	לעילוי נשמת הגה"ח ר' משה ב"ר משה זצ"ל ווייס ראש הכוללים דחסידי בעלזא באה"ק ובעמק'ם ל"ב טהור, ויקהל משה, אהל משה ועוד נלב"ע י"ט כסלו תשמ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב שלמה ב"ר עבי הירש ע"ה נלב"ע ביום כ"א כסלו תשס"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
ידידינו החשובים המחותרים הנכבדים הרה"ח ר' מרדכי זאב שווארמנפלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר שלום זאב גראסס נ"י בן מוחתנו הרה"ח ר' אהרן גראסס הי"ו - מאנטריאל במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	לעילוי נשמת אמו הצדקנית מרת יוסא פייגא בת הרה"ח ר' שלמה הלוי ע"ה נלב"ע י"ז כסלו תשנ"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"ר אליעזר ע"ה נלב"ע י"ח כסלו תשמ"ד לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הנוצח על ידי בנו הנגיד המרומם רב חלקו בהפצת תורה וחסידות ברחבי תבל הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א - פטרון מערכת 'עלים לתרופה' העולמית	

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת וישב			
כ"ב כסלו תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גיליון תרמ"ז			
ר"ת	מו"ט	ה'ל"ז	אנטיגרפון
17:48	17:35	16:18	לונדון
17:05	16:52	15:37	מאנשטער
17:03	16:54	15:35	ציריך
17:49	17:30	16:17	ווינ
17:15	16:57	15:44	אמסטרדם
17:44	17:29	16:10	פאריז
18:11	17:51	16:37	פראנקפורט
17:37	17:22	16:06	

מבכרין החודש: ר"ח סבת ביום שב"ק ולמחרת ביום ראשון המולד: ביום שב"ק בשעה 16:10-16 חלקים

תורתן של ראשונים

מי מכיר את יוסף לישמעאלים, אחיו או המדינים?

ולמה פחדו הישמעאלים להוציאו מן הבור, ומשכחו המדינים? ויעברו אנשים מדינים סוחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרימה (ל. כה). ויעברו אנשים מדינים – ובתוך שהיו (השכמים) יושבים לאכול לחם, והרוקם היו קצת מן הבור לבלתי אכול על הדם, וממתינים היו לישמעאלים שראו, וקודם שבאו הישמעאלים עברו אנשים מדינים אחרים דרך שם וראוהו בבור, ומשכחו ומכרוהו המדינים לישמעאלים.

ויש לומר שהאחים לא ידעו, ואף על פי שכתבו (כדברי יוסף להלן פה, ד) אשר מכרתם אותי מצרימה, יש לומר שהגרמתי מעשיהם סיעה במכירתו.

זה נראה לי לפי עומק דרך פשוטו של מקרא, כי ויעברו אנשים מדינים' משמע על ידי מקרה, והם מכרוהו לישמעאלים, ואף אם באתה לומר וימכרו את יוסף לישמעאלים – כי אחיו מכרוהו, אם כן צריך לומר שהם ציוו למדינים סוחרים למושכו מן הבור, ואח"כ מכרוהו לישמעאלים.

ואו שבאמת האחים מכרוהו לישמעאלים באופן שהלוקחים עצמם ימשכוהו לחם מן הבור, והישמעאלים היו יראים למושכו מפחד הנחשים, והמתני עד שבאו המדינים שהם בעלי כשפים וחוכרי הבר, כדכתיב (במדבר כב, ז) ויִקְרְבוּ בָּיָדָם, והם משכחוהו, ורפאוהו הישמעאלים, כי נשתנה זיו פניו מאימת הנחשים והשרצים, שבוהו מתיישב התימה, איך יפה תואר כמורו יהא נמכר בזול גדול כזה, והיינו 'בעשרים כסף' (פסוק כה), כי הישמעאלים בקיאים ברפואות היו כדכתיב (פסוק כה) 'נשאים נכאת וצרי' וגו', והם מכרוהו לפוטפר, כדכתיב (למ, א) ויקנהו פוטפר – מיד הישמעאלים, ואף על פי כן חשוב כאילו המדינים מכרוהו לו, כיון שהם משכחוהו, ואח"כ אם כן נמי שפיר מה שנאמר (פסוק לו) 'המדינים מכרו אותו אל מצרים לפוטפר' וגו', וכן נחשב זה כאילו האחים מכרוהו למדינים עצמם (כדכתיב להלן פה, ד) אשר מכרתם אותי מצרימה'.

אז, שכשכמכרוהו הישמעאלים לפוטפר הוצרכו המדינים ליכנס בערבית בעד המוכרים האלו שלא יהא נגזב בידם, כי פוטפר השדם בזה מטעם גרמוני (אדם יפה) מוכר כושי, ואין כושי מוכר גרמוני (כר"פ פ, ג), שאין דרך שכבושי ומכור אדם לבן ויפה אם לא שהוא נגזב ושבוי בידו, לכן כתיב (פסוק לו) 'המדינים מכרו אותו אל מצרים לפוטפר' וגו', שהם קיימו המכר בערביותם.

פנינה רוא (עיי'ש באריכות. ועיי' מ"ש עוד במדורני גל' תקא)

המשקה והאופה הטאו לשר המשקים ולשר האופה

ויהי אחר הדברים האלה הטאו משקה מלך מצרים והאופה לאדונייהם למלך מצרים, ויקצוף פרעה על שני פריסיו על שר המשקים ועל שר האופה (מ, א-ב), לכאורה היה ראוי שיאמר 'טאו – למלך מצרים, בלא תיבת 'לאדונייהם', או היה לו לומר 'לאדונייהם מלך מצרים' (ו-לא 'למלך'), ועוד, תחלה קראם 'משקה מלך מצרים' והאופה, ואחר כך קראם בתואר פריסים ושרים.

והשיב החכם רבי אפרים קארו אהי וצ"ל, שהדרך הוא, שאע"פ שיש לו לשר מינוי ותפקיד בבית המלך, לא הוא עצמו עובד במינוי תפקידו, אלא הוא ממנה אחרים תחתיו לעבוד פועלתו. וכן עשו גם שני שרים אלה, שמינו אחרים תחתיהם אחד למשקה ואחד לאופה, והללו – המשקה והאופה – הטאו בפועל, ולא השרים, שהרי הם אינם עובדים בעצמם. והנה שאמר: **הטאו משקה מלך מצרים והאופה, ולמי הטאו לאדונייהם**, כל אחד לאדונו, הוא השר הממונה עליו. ובמה הטאו לאדונייהם? במה שחממו **למלך מצרים**. ואמר: ויקצוף פרעה על שני פריסיו על שר המשקים ועל שר האופה, ולא קצף על העובדים, כי לא המלך מינה אותם, וקצפו היה רק על השרים, לפי שמינו אנשים בלתי ראויים לעבוד, ונכון הוא.

לקח טוב

התגברות האור על ה"תהו ובהו וחושך" של יון

הרגע בו האור שולט, הוא דולק ומפיץ אורה ובהירות לכל רוח. בכל זאת, מאחר שמשמש האור בערוביאי עם החושך, אין אף רגע של בהירות אמיתית כיון שאין עיניו מסתגלות לאור של רגע.

השכחות של יון, הרוצה להשכיח תורת אמת, היא לא דוקא חושך מוחלט, אלא גם אותו תהו הנוצר מתוך ערוביאי של חושך לתוך האור. חושך של פיתוי סרק ודמיונות הבל המטמטמים את דעתו

מחשבתו של האדם יש ואיננה מסוגלת לראות דבר מסויים בראיה נכונה ואמיתית. אם מפאת חוסר ידיעה על בחינות שונות שבדבר, או משום שמצד מה הינו נוגע בדבר, וטובת עצמו הוא דורש מבלי שיהיה מודע לכך. תהיה המניעה איך שתהיה, הרי שהוכח בסנוורים כך שלעולם לא יצליח לגלות את צורתו האמיתית של הענין, כי היא נעלמת מעיניו מכל וכל. ואפילו בתור "הזה אמינא" או צל של ספק לא תעלה על דעתו. העדר מוחלט של ראייה נכונה, הוא הנקרא "חושך" (בלשון מושאל).

מאידך יש, ועל אף המורכבות והסיבוכים שבדבר, מצליח האדם לראות דברים כהווייתן האמיתית. מסוגל הוא להפריד בין הטפל לבין העיקר, להבחין בכל הצדדים הנכללים בו, לשקול את כולם כראוי וכנכון ולהגיע לידי מסקנות ברורות ובהירות המעניקות לו תמונה אמיתית מאירת עינים. ראייה כזאת תיקרא "אור".

ברם לפעמים נמצאת מחשבתו על הגבול שבין החושך לבין האור. הפכפכנות היא ואינה יכולה להגיע לידי גמר ומסקנה מוחלטת, כי פוסחת היא על שני סעיפים הלךך ושוב. אתמול היתה האמת נעלמת ממנו, היום התגלתה לפניו במלוא הדרה כשמש בצהריים, וכעבור שעה מועטת שוב נסתתרה בענן וערפל. גם אם בסופו של דבר יגיע למסקנה כלשהיא, הרי שראייתו ומחשבתו איננה לא חושך ולא אור, כי אם עירוב פרשיות יש כאן. תערובת זו היא הנקראת "תהו".

אותיות מהכימות

... רק הענין כמו שרואים שלפעמים נופל לאדם מחשבות שאינם ליראת שמים, ואינם ללורך עשמו ולא ללורך יסוב העולם כלל, שנופל לו במחשבתו אילו היה דבר זה כרלונו היה עושה כזה כך, ובאמת יודע שלא היה ולא יהיה הדבר הזה כלל, לכן תיכף ומיד בא לו למחשבתו: מה לי למחשבות כאלו שאינם ללורך כלל, טוב לי לחשוב דבר שהוא ללרכי וללורך יסוב ותקון העולם.

וזכו המחשבה האחרונה הוא מחשבה אמיתית ללורך תיקונו ותקון העולם, ומסוכנת תוך המחשבה שאינו טוב ליישוב העולם. והם המחשבות שעלום הסהו שהיה בו הו-ה קלת וקלת אור ואמת, רק שהחשך והסקר הוא מרובה ומכטל לאור האמת...

על דרך זה היה נגלות יון חשבות גדול, שלא היה אפשר לשראל לעשות עבודה שלמה... בלי מחשבות פסול, וזכו ענין 'סהו וכו' וחושך' צדקשן ז"ל על גלות יון. מה כתיב אחריו... האור היה המעורב בהשכחות... יתרבה ויתוסף עד שיתכטל החושך... וכן היה בימי השמונאים, שמשך ית"ש את היוונים שלא להשכיח תורת אמת... ביד עוסקי תורתו, ונתכטל הסקר ונתגלה האמת...

זע קצ (מנחה, ליל א, ע"ש)

של אדם. כך שגם כאשר יהודי ילמוד תורה ויקיים מצוה, לא יצא הדבר מתוקן מתחת ידו מאחר שיוצאת עשייתו מתוך בלבול ומשמוש כאמור.

התשועה הגדולה של ימי החנוכה היא, שהאור הנמצא בלב כל יהודי, יהיה אשר יהיה, בכחו להתפשט ולהתגבר על הבהובי התהו, עד שבסופו של דבר תתגלה האמת בלבו בגילוי בהיר ומתקיים.

הופיע הקובץ הששי - ימי החנוכה

קנקן חדש מלא ישן, אמרות טהורות וחידו"ת, אגרות קודש וכתבי חסידים המלאים זיו ומפיקים נוגה, מאורס הבהיר של רבוה"ק מבעלזא

מדורים נרחבים ומיוחדים לימי החנוכה במשנת רבותינו הקדושים

אמרות טהורות

"לך נא ראה את שלום אחיך" – את שלימותו ולא את חסרונו

ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך (ל, יד). "הנראה לי לרמוז בזה, עד כמה האדם צריך לשמור את עצמו לבל ישים עיניו ודביו על חבירו, רק יסתכל במעלת חבירו ויעלים עינו מחסרונו. וזהו שנאמר (תהלים ל, יד): 'מי האיש ההפץ חיים אוהב ימים לראות טוב' פירוש, יסתכל רק הטוב אשר בחבירו, 'נצור לשונך מרע ושתתק מדבר מרמה סוד מרע ועשה טוב', כי כאשר האדם מוציא דביו על חבירו, אזי הוא גורם רעה לעצמו להיות נופל ח"ו ברשת היצר, כמו שמצינו (תנכ"א י"ט פ"ה) גם כן במלאכים שקטרו בשעת כריאת העולם: 'מה אנשי כי תזכרנו' (תהלים י, י) אף שהיו אז במעלה גדולה מאד, אחר כך נפלו למטה, כמ"ש (לעיל ה, ב): ויראו את בנות האדם וגו'...

והענין הוא, כי מלחמת היצר רבה היא מאוד, ולולי הקב"ה עזרו לא היה יכול לו (פס"ה נ"ב). לכן אם האדם מספר בגנות חבירו ודימה בנפשו ובלבבו ירים כי הוא בטוח להנצל מפיתיו היצר, לכן הקב"ה מסיר ממנו העזר ונופל ברשת ח"ו, לכן כאשר תסור מלחמתך ברע של חבירך, אז תוכל לעשות טוב. וזה הרמז גם כן כאן שאמר יעקב אבינו ליוסף: **"לך נא ראה את שלום אחיך"** פירוש, השלימות והטוב אשר באחריך ולא תביט בחסרונם".

שתהא העבודה בלתי לה לבדו – ולא לכבוד אנוכיותו

ויאמר את אחי אנכי מבקש וגו' (ל, מ). "שמעתי בשם הרב המגיד החסיד המפורסם רוצינא קדישא מו"ה **יחיאל מיכל [מזלצטשניץ]** [ולזה"ה על הפסוק (דברים ה, ה) 'אנכי עומד היום בין ה' ובניכם' רצ"ל, דמה שכונת האדם בעשיית המצוות או בעסקו בתורה בשבילו ולא למען כבוד ה' לבדו, וזהו 'אנכי' – שכונתו למענו, זהו מסך מבדיל בין ה' ובניו, והיינו 'עומד בין ה' ובניכם', עכד"ה". ולכן צריך האדם לדקדק

היטב בכל מעשיו שיהיו רק למען כבוד שמו יתברך, ואף כשעושה מצוות עליו להתבונן היטב שלא תהא ח"ו מחשבה אפילו דקה מן הדקה לכבודו ולא לכבוד השי"ת.

זהו שמרמז לנו הכתוב גם כאן: "ויאמר" – שיומר תמיד אל לבו בחשבו: "את אחי" – אף כשאני מתאחד ומתבדק אל השי"ת, מכל מקום "אנכי מבקש" – אין כוונתי למען כבוד השי"ת, אלא כבוד עצמי, 'אנוכיות' אני מבקש, ועל ידי שיחושוש ויירא תמיד שמה יש פניה בעבודתו, יתאמץ ביותר לזכך את מעשיו שיהיו בלתי לה' לבדו.

מבשר צדק

על האדם להתבונן בנפשו ולחשוב "ואני אנה אני בא"

וישב ראובן אל הכור והנה אין יוסף בכור ויקרע את בגדיו. וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא (ל, כ"ג-ל). פסוקים אלו מעוררים את האדם משינת הזמן: "וישב ראובן אל הכור" – ראובן פנה במחשבתו ולבו אל הקבר, והתבונן כי "הנה אין יוסף בכור", כי בקבר אין יכולת להוסיף עוד בעבודת השי"ת, "ויקרע את בגדיו" כמשמעו, "וישב אל אחיו" – אלו האברים, והסתכל בם, "ויאמר הילד איננו" – ימי הנעורים כבר איננו, "ואני אנה אני בא" – במה אבוא למעלה.

הרה"ק רבי אהרן ממשעניאביל זי"ע (מובא בילקום מאורי אור)

יוסף הורד ממדרגתו – כדי שיוכל לבא לידי נסיון

ויوسف הורד מצרימה וגו' (ל, א). "נראה דאף שכבר כתוב (ל, ב): 'ויביאו את יוסף מצרימה', וכן (שם ל) 'זהמדים מכרו אותו אל מצרים', סיפר הכתוב ככאן – שוב יוסף הורד מצרימה' – ענין אחר, היינו שבאשר רצה לספר נסיון יוסף, ויוסף בעוד היה עומד במדרגתו, שהיה ירא ה', כמו שכתוב (לח"ל נ"ב, יח): 'את האלקים אני ירא', לא היה דבר זה נחשב אצלו לנסיון, מה גם יראה ופחד ה' שהיה על יוסף. לזה אמר הכתוב 'יוסף הורד מצרימה', היינו שהורד ממדרגתו, כדי שיוכל להיות הנסיון".

שם שמשמאל (תרע"ה)

רועים בשכם" – שרצה לומר, הלא אחיך מוקדקם כל כך שלא להנות מן הגזל אפילו משל הפקר, שהרי לכן הלכו עד שכם, ואם נתרדקו כל כך כגזל ממון כנענים, בוודאי לא יעשו חסם בגופו של אחיהם, ולפיכך "למה ואשאלך אלהים" ואין אתה צריך לפחד מכלום.

ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר (ל, יד). יש לדקדק למה אמר פעמיים "שלום", והיה די באומרו: **"לך נא ראה את שלום אחיך והצאן"**, ועוד, למה אמר "והשיבני דבר", הא פשיטא היא, שהרי לך שלוו. וי"ל על פי המסופר בגמרא (פסחים ג:) שיוהנן הקוקא יצא לכפרים לראות ולבדוק את התבואה, וכשהוא שאלוהו: "היטין נעשו יפות. אמר להם: שעורים נעשו יפות", והבינו שההטים לא נעשו יפות, ואמר כן ברמז מפני ש"לא היה רוצה להוציא דבר קללה מפיו".

וזהו שאמר יעקב: **"לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן"**, ועל ידי זה "והשיבני דבר" – תוכל להשיב לי תשובה, שאם ח"ו לא יהיה להם שלום, והרי אין דרך צדיקים להוציא שמועה רעה מפיהם, אזי כשתחזור ואשאלך על אחד מהם ולא תוכל להודיעני, אזי תוכל להשיב לי על שלום השני, ואבין מעצמי.

שני המאורות (מהר"ה, ירושלים תשס"ה)

ויאמר ויהיה הוציאהו ותשרף (ל, כד). איתא במדרש (בר"ר פ"ו, י): "אפרים מקשאה תלמידו של ר' מאיר אמר משום רבי מאיר: תמר בתו של שם היתה – לפיכך הוציאהו ותשרף" – כדין בת כהן.

יש לפרש שרבי מאיר אמר כן לפי שיטתו, דהנה, שם כבר היה מות באותה שעה (וכמ"ש בנפשו י. שנתנה עינים לדבריה וכו' יתוסה אני) ואפשר, כי מה שהקפידה התורה על בת כהן שהוללה, ותשרף באש, כי "את אביה היא מוחלת" (ויקרא כ"א, ט), היינו דוקא בחייו, שמתבייש בה, אך לא במת, דאין לו וילדות. אולם ר' מאיר אמר המעם: משום שאומרים ארור שו ילד ארור שו גידל (פסח"ר נ"ב), וזה שייך גם אחר מותו. ועל כן אמר תלמידו שדנה בשריפה, כדין בת כהן.

אריך המדה להמליכ"ם

יתרון דעת

ניצוצי אור יקרות עלי חנוכה

חריכת הפתילות / בענין מנורת חנוכה – אי מוקצה כל שמות הימים / חלונות פתוחים בהדלקת נרות חנוכה – וטעמים בלילות שאר ימות השנה, בפרט בהדלקת נרות שבת, ועוד

... ומחריכי הפתילות של נר חנוכה במקומן וכן לשבת, ואמר (בעל 'תרומת הדשן'), שאין חובה להחריכה הפתילות גבי נר חנוכה, וגם לפעמים הוא עצמו אינו מחריך הפתילות של נר חנוכה כשמדליק על השמן. ולאחר שאמר הנרות הללו היה מנגנין "מעוז צור ישועתי", לפעמים אמר אותו בדילוג, וחזרני כשהדליק בערב שבת אמר הזמר "מעוז צור ישועתי" בליל שבת על השלחן עם שאר מזמורים. לקט יוסף – לתלמידי בעל תרומת הדשן זצ"ל (עמ' קכב)

לשון ריא"ז: נר חנוכה שכבה, אסרו להדליקו לעשות בו חפציו, שכבר הקצוה למצותו כל ח' ימי חנוכה, וכן השמן שנשאר בנר אסור להשתמש ממנו, כדין אתרוג שחנך למצותו כל ימי החג. אבל אחר שעברו כל ח' לילות, שכבר עבר זמן מצותו לגמרי, מותר ליהנות בין בנר בין בשמן הנשאר, כמו שביאר מו"ה.

שלטי הגבורים על הר"ף (שבת ט)

ואת לדעת דמשמע מדבריו דגם בהנר שמדליק בו – היינו הכלי שמדליק בתוכו – אסור להשתמש בתוכו תשמיש אחר כל שמות ימי חנוכה, אבל ודאי לאחר שמות ימי חנוכה מותר להשתמש בכלי, דומיא דעצי הסוכה לאחר החג. חידושי מהר"א (מאמר א) את סו. וראה שו"ת 'משנה שכר' א"ח סי' רה-רו שהאריך שם להוכיח שאסור להשתמש בהמנורה אפילו לצורך מצוה, ואפילו במשך היום שאינו זמן הדלקה, וכל זמן מצותו אסורין בהנאה בחיוב, ע"ש באריכות, וז"ע בשו"ת 'אמרי בחן' סי' א. וז"ע שו"ת 'שיח יצחק' א"ח סי' שגו שהאריך ג"כ לאיסורו

מנחתו של הרב (הרה"ק מקאריץ זי"ע) ד"ל היה שלא לסתום החלונות בחנוכה בשעת הדלקת הנרות, כדי שיאירו הנרות דרך החלונות ברחוב, משום פרסומי ניסא. ובשאר ימות השנה הקפיד דוקא לסתומן בתחילת הלילה, והלאה – וצ"ע (ההר"ם) צריכין להיות בחוץ ולא בפנים. כי איתא בזה, והוא ברע"מ פרשת פנחס (רמב"א) שכלילה תרעין דגן עין סתימין, ותרעין דליבא אינן עינין סתימין בגין דלא יסתכלו במיין ק"ש, ע"כ.

וכשם שצ"ל לחלונות – דלחות שקורין לאדריך כך יש לעינים – עפעפים, וכשם שנסתמו בעינים כך צריך לסתום החלונות, שלא יבטו דרך החלונות, שהם משוטטים בלילה בעולם. ולכן נופל אדם בשניה ונשאר להיות רק בלב מתקבץ הרביעית דם והוא נקרא קיסטא דחיותא (ח"א פ"ג, א), וכדי שלא יסתכלו החיצונים דרך העינים לכך סוגרים אותם בעת השינה, ולכן צריך להיות לאדריך מבוהק ולא מבפנים כמו העפעפים.

ואמר, כי כל מה שבראש יש ג"כ בבית, החלונות הם העינים, והנור אופה כמו האינצטומבא, ויש כלי שנותלין בו הוא פסולת וכו'. ולכן צריכים החלונות להיות סגורים בדלחות כמו העינים, ודוקא מבוהק, כי במי שהוא כסוי העינים, ואם הן מבפנים דומה כמו אדם שיש לו עוררין שקורין "שטאם", והקפיד עבור זה לסתום היטב בתחילת הלילה, וביותר שבת. אמרי פנחס השלם (ח"א שער תורת האדם, אות קפח)

ונראה מדבריו קדשו (של הרה"ק מקאריץ זי"ע), כי בחנוכה גם בלילה (בשעת הדלקה) תרעין דגן עין פתוחין, ויש לרמוז בהם פסוק, בהל' תהלים קי"ח, "פתחו לי שערי צדק" – תרעין דגן עין – "אבא בם אוריה-ה" – היינו בזמן ההוראה בחנוכה. ולפי הנ"ל מובן הדבר, כיון שסגולת חנוכה להנצל מדין גיהנם, אם כן לבעבור זה תרעין דגן עין פתוחין, הבן. ונראה לי גם ע"פ הדיון את לסתום את החלונות בשעת ההדלקה, כיון שע"פ הדיון הוא להדליק בחוץ משום פרסומי ניסא, ובטלו זה בעבור הסכנה ומדליקין בפנים. עכ"פ מה דאפשר למיעבד לפרסומי ניסא עבדינן, כן נראה לי.

בני יששכר (כסלו מאמר ד אות סה)

ואחד הדברים שקיבל מרן הבעש"ט הק' זי"ע מהר"ק מקאריץ זי"ע, הוא סתימת החלונות אחר הדלקת נר שבת, בל יתראה אור הנר לחוץ, שלא יהנו החיצונים מאור הקדושה של נר שבת.

והבהדל בין נר שבת לנר חנוכה הוא, כי נר חנוכה מצוה להנדיח על פתח ביתו מבוהק, כי "מצותה היא עד שתכלה רגל מן השוק" ופעולתה היא לכלות את החיצונים, אבל נר שבת הוא משם שלום בית, היינו המושכת הקדושה ברמ"ח אברים, השלום הפנימי שלום בית, ולכן צריך ליזהר שלא יהנו החיצונים מהאור ולא לקלקל את שלום הבית, והבן. לקט אמרי פנחס (שער הסיפורים אות גא) – מספר 'תורת אבות' (מאניסטרטש) ערך אבות הע' ה. וראה מש"כ לקטו בס' 'מעבר יבק' (שפתי צדק פכ"ו): "נכון לאדם לעשות בכל יום בבוהק קודם עליית השמש למפתח חלונות ביתו, ויכין לעשות פתח ומסלול לחוץ של חסד שיכנס בבית ובחומותיו, כי זה חסד א-ל-היה בביתו כל היום. והחפץ בתחילת הלילה, שבו תרמוש כל חיותי יער, יסורו חלונותיו, ויכין להבדיל בין הקדוש ובין החול, ע"כ כי יבא זמן הצוה, שאז יחיו ויתבדלו בנקבא דתתומוהו רב. והכל תורף אחר כונת הלב, שכפי הכוונה כך יפעל המעשה ויתרעה למעלה. ולא דבר ריק הוא זה למי שגדל על ברכי הדבקים, וכל המלעיג צריך כפרה וראי: עכ"ה".

"אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק את הניצוץ היהודי". אתה יכול להיות שותף בפרסומי ניסא

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי משולם זלמן מירלש זי"ע אב"ד אה"י יומא דהילולא כ"ב כסלו (תס"ז)

"גדול בענקים, דברו ותיקנו עתיק יומין, הישש כאבני שיש טהור, ר"מ ודיינא" - כך מכתיר רבינו מהר"ם יסקינד רוטנבורג זצ"ל אב"ד לובלין באחת מתשובותיו (סי' יז, האמבורג תע"ו) את הגה"ק רבי משולם זלמן ניימארק זי"ע, ממשפחת מירלש המפורסמת, שכיחן כרם של שלש קהילות קדושות מפורסמות במדינת אשכנז שהיו סמוכות זו לזו: אלטונא האמבורג וואנדסבעק.

וכך הנוצח שמו לזכרון עולם, עוד בחיים חיותו, בהוספות שבסוף ספר 'צמח דוד' חלק ראשון (להגאון רבי דוד גאון זצ"ל, תלמיד מהר"ל מפראג זי"ע. מהד' ווארשא תרס"ט, עמ' לב): 'ר' שלמה המכונה זלמן, אחד ממגורשי ווינא, וכעת בשנת תנ"ב רב ור"מ בק"ק האמבורג ואלטונא, ומשם נתקבל לק"ק זאלקווי ולק"ק טיקטין אבל לא נסע לשם, והוא חריף ובקי בים התלמוד ופוסקים, ועד היום עומד על משמרתו בחריפותו לשרת לפני ה'. וה' יאריך ימיו ושניו עד עולם אמן'.

שלשלת היוחסין:

אילנו של רבי משולם [שלמה] זלמן היה נטוע בקרקע פוריה ומבורכת לתורה ויראת שמים, בהיותו נין ונכד לשושלת רבנים גדולי תורה וענקי רוח, פרנסים, טפסרים ואישי ציבור, מגזע היחס משפחת מירלש-ניימארק המפורסמת, שתורה וגדולה התאחדו על שולחנם, וכדברי חתנו הגה"ק רבי **צבי אשכנזי** זי"ע - היחסם צבי, בהקדמת ספרו: "ומי הרב הגדול כמוהו" **ר' זלמן מירלש** זצלה"ה שהיה אב"ד ור"מ בק"ק המבורג ואלטונא מגזע היחס ממשפחת רם שבמשפחות המיוחסות והמפורסמות שבאשכנז". ובנו הגר"י עמדין זי"ע כותב בספרו 'מגלת ספר' (מהד' ווארשא תרצ"ו, עמ' 110): "מגזע הנחבר משפחת מירלש המפורסמת, מחסיד ק"ק ווינא הישנה... וכל הגאונים שבאותו דור דבקו בהם והתחננו מהם, כי גדלה מאוד מעלתם בתורה ביראה, במעשים, בעושר ובנכסים, בגדולה, בשם טוב וביחסים". אורו זרח בשנת שפ"ד בערך, לאביו הגאון רבי **יעקב דוד קאפיל** זצ"ל מחריף ווינא וראב"ד בעיר, בן הגאון הגדול רבי **נפתלי צבי הירש** זצ"ל אב"ד פולדא, שהיה חוטר מגזע רבינו **נתן מרומי** - בעל 'הערוד' זי"ע.

בהגיע תור הנישואין נשא את הרבנית גנעדיל ע"ה בת הגאון רבי **יעקב** זצ"ל רבה של ווינא². בשנת ת"ל עזב את ווינא בעקבות גירוש היהודים משם בגזירת המלך ליאופולד הראשון, והשתקע עם משפחתו בעיר ברלין, שם ישב על התורה והעבודה והתעסק בצרכי הקהלה. בשנת תל"ו ייסד חברה-קדישה בעיר ועמד בראשה. בשנת תל"ח נשלח מקהל גולי ווינא, להשתדל בבית המלכות עבור הלוואה "כי היה גדול ונכבד בבית השרים והמלכות" (וא"ה למושב, קראקא תרס"ג, עמ' 8). ביום ו' אייר שנת ת"מ, כשעזב הגה"ק רבי **הלל ב"ר נפתלי הירץ אשכנזי** זצ"ל - בעל 'בית הילל' את הרבנות בשלשלת קהילות המאוחדות - אה"י, וחזר למקום מולדתו בזאלקווא כאב"ד³ שם, נתקבל במקומו רבינו משולם זלמן, שהאריך ימים על ממלכתו עד זקנה ושיבה, ושם חלקת מחוקק ספון.

"מופת הדור"

עשרים ושש שנה "הנהיג את הציבור במישור ובחכמה, וכן גדלו השלש קהילות בימיו, רבו למעלה ראש בעשירות ובכבוד" (מגלת ספר, עמ' 110). הוא התנשא לתל תלפיות שכל פיות פונים אליו כסמכות עליונה בהוראה, וביחוד בדיני ממונות, בגלל התמצאותו בדרכי התגרים ובמסחר אבנים טובות ויהלומים שהתרכזו אז בהאמבורג-עיר-הנמל.

בבית דינו הגדק ישוב עמו כסאות למשפט רבנים וגאונים מובהקים, מהם נודעו: רבי **ירמ' פירשט** זצ"ל⁴ ורבי **יצחק אייזיק ב"ר מנחם מן** זצ"ל⁵. בית דין זה היה היחיד באירופה המערבית שהיה מוכר ונאמור מטעם הרשות, ולפסקי דינו היתה גושפנקה רשמית מטעם מלך דנמרק, קריסטיאן הרביעי, שליטה של אה"י בתקופה ההיא, ודנו בו בדיני נחלות וכדומה (ק"י יחלקי אבנים, בסוף שו"ת נשאל דוד, עמ' רטא; קובץ יתנים, גל ב, ב"ב שליט"א, עמ' 88). עם בואו לאה"י הקים בה ישיבה גדולה, בה הרבין תורה רבנים, "ולמד יום ולילה עם תלמידים צעירי הצאן", וממנו יצא לו שם תהלתו כ"זקן ויושב בישיבה" - תואר שענדו שאר בשור הגה"ק רבי **אברהם ברודא** זצ"ל מפפ"מ - בעל 'אשל אברהם', בהסכמה לספר הטורים עם פירוש 'הבית יוסף' (שהדפיס בנו רבי זאב וואלף מירלש זצ"ל בברלין שנת תס"ו).

בהשתדלותו נבנה באלטונא בשנת תנ"א בית הכנסת גדול, שהיה בשעתו מהיפים ביותר בארצות אירופה, ועמד עד לפרוץ השואה האיומה.

בשנת תנ"ב נקרא רבי משולם זלמן אחר כבוד להתעטר בכתר הרבנות בעיר זאלקווא וטיקטין, אולם הוא לא רצה

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך'ר יסכר בעריש ברונשטיין ז"ה ת.כ.צ.ב.ה.

פקודתו על אשתו שלא תגלה זאת לשום אדם שבעולם, וכן שמרה פקודתו כמה שנים. אמנם מן השמים גילו זאת לחמיו הוא הגה"ק רשכבה"ג **ר' זלמן מירלש** אב"ד אה"י, כי נעשה רעש גדול בשמים מזה, שפעם אחת חש בראשו היחסם צבי, וצעקו בפמליא של מעלה מי יחדש תורת אמת אם יניחו אותו להתנהג כל כך בסיגופים, והוא רך וענוג, וגילו זאת לחמיו, וקרא אותו לפניו והוכיחו באהבה, הלא אמרו ז"ל שמהראו לישן ח' שעות במעט לנת רצונו וישנת אי"ז נוח ל"י נא"ב ג. יס... והשיבו אא"י היחסם צבי, רק זאת אוכל לעשות לקיים המאמר באופן לישן ד' שעות והוכיחו באהבה, הלא אמרו ז"ל שמהראו לישן ח' שעות במעט לנת רצונו וישנת אי"ז נוח ל"י נא"ב ג. יס... והשיבו אא"י היחסם צבי, רק זאת אוכל לעשות לקיים המאמר באופן לישן ד' שעות במעט לנת, ויהיה הפירוש: 'אי"ז ישנת נוח ל"י היינו שבמשך ב' מעת לעת שיש בהם מ"ח שעות אישן ח' וישאר י"ל - ל"י גימטריא ארבעים" (עי' ב"ר ח'ס"ב) א"ה"ס ס"א קס"ב).

כאמור, האריך ימים למעלה מגבורות, וזכה להעמיד דור ישרים ומבורכים, ששה בניו וחמש בנות, וראה כמהה וחמשים נפשות מיוצאי חלציו, אף דור החמישי זכה לראות⁶, וכולם היו "אנשים גדולים בתורה ובמעשים, מהם רבנים, מהם קצינים במדינת פולין וליטא, מלאו פני תבל והארץ האירה מכבודם" (מגלת ספר, עמ' 110).

בהיותו זקן ושבע ימים, בן פ"ג שנים, ביום כ"ב כסלו שנת תס"ז, נתבקש רבינו משולם זלמן בישיבה של מעלה. וכך נחרת על אבן מצבתו:

משלם מעלות זקן תפס ישיבה שלש קהילות לשפט נחת שובה לענוה מעשי שמן תורק מכתת תהלות ר' ישראל הכבה חריף גללות עניו חסיד במעלות זנבלי רטיבה משפחת ניימארק

הגאון מופת הדור אב"ד ור"מ מהור"ר **משלם זלמן** במהור"ר יעקב דוד קאפיל ז"ל נפטר ונקבר יום א' כ"ב כסלו תס"ז ת. כ. צ. ב. ה.

מקצת מתשובותיו ותורתו נדפסו בספרי חכמי דורו, ביניהם, בשו"ת 'אבן השמה ומאירת עינים' להגאון רבי **אליקים געץ** זצ"ל אב"ד הילדסהיים (דיהרפורט צע"ג, סי' נח), שו"ת **מהר"ם יסקינד רוטנבורג** (סי' יז, ואולי גם תשלה בסי' ק היא ממנו), שו"ת 'חינוך בית יהודה' להגאון רבי **יהודה ליב** זצ"ל אב"ד **פפערשי** והמדינה (פפ"ד"מ תס"ח, סי' קמ-הראשון. ומביאו גם בסי' קמט). כן נתפרסם ממנו תשובה מכת"י בענין ספק תקנת שו"ם בקובץ 'מוריה' (ס' נה גליון ה-ה, עמ' יד).

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

- אודות האשה הצדיקת **מירל** שזכתה שיוצאי חלציה נקראים על שמה "**מירלש**" - ראה בספר 'פאר מרדכי' עלולות הגה"ק מהר"ם בנעט זי"ע (מאת ראובן פארבר, תיא' תשי"א, פרק 'יהנר הששי' עמ' 46).
- כמובא בס' 'דעת קדושים' (לר"ש אייזנשטאט, פערסבורג תרנ"ז-י"ח, עמ' 48), אך לפי 'מגילת היוחסין' של המשפחה היא היתה בתו של רבי **ברוך קרפליש**, י"א אומרים שנשא בתו של רבי **אליעזר ליפמאן**, חתן רבי **אשר אונליש ספירא** פרנס ומנהיג בפראג. [עסק בכך הרב שלמה אנגלארד ברבעון 'צפונות' (ג' ג' עמ' פט) והעלה ששלש פעמים נשא אשה. בדיוור' היה חתנו של הגה"ק המקובל רבי **יעקב תעמירלש** זי"ע - בעל 'ספרא דציעותא דיעקב' (וראה מ"ש בזה הג"ר י"ס ליפמאן ראקאו שליט"א, שם, ג' יד עמ' קט), בדיוור' נשא את הרבנית מרת מרים בת הקצין מ"ה **נתן פרידלענדער** ז"ל (וממנה בתו שנשאה להיחסם צבי). ובדיוור' שליש נשא את מרת גנעדיל בתו של הקצין ר' **ברוך קרפליש**].
- אודות זיווגו האחרון מספר הג"ר **יוסף לעווניטשיין** זצ"ל הרב מסערצאק בשם אבותיו: בעת כשנפטרה אשת רבי זלמן מירלש, והתאבל מאד עליה, דיבר היחסם צבי על לבו שישא אשה אחרת השיב לו: 'אני יותר מששים ומי תרצה להינשא ל... והלך אז היחסם צבי, ומצא בגורת אחת ושמה גנעדיל, בת הקצין ר' ברוך קרעפליש, ושאלה אם רצונה להנשא להר"ב דפה, אמרה לו: לידחוף רגלי אדוני - רצוני. הובילה לביתו, ובעת קידושה אמר לה הח"כ"ש שהוא מבטיח לה שתלך בן מאתו, ואכן ילדה את הג"ר **אהרן מירלש** זצ"ל (אביו של הג"ר **צבי הירש מירלש** זצ"ל אב"ד שווערין בעל 'מספר צאטס'). בעת הברית בכתה הרבנית גנעדיל, ושאלה בעלה הגדול על בכייתה. השיבתו: נתתי ל' בן, אבל מי יוליד אותו לחופה. אמר לו הח"כ"ש לחותנו: השמעתם מדיבורי הרבנית השיבו: ומה אוכל לעשות? אמר הח"כ"ש: תשבעו לה להובילו לחופה, ואני ערב בדבר. ובלי לחופתם שכב אשתו לא יסוף לקום" (ק"י 'בית צדיק', שבסו"ס 'צבי לצדיק', עמ' 19 ע"ב, ה"ח).
- 'איש ח'י וראוי לישב בעגלה בגורן, מופלא בסנהדרין, דין ושופט צדק' - מנוסח מצבתו.
- שבה היתה הקפדה של הגר"א ברודא על היחסם צבי, אבל התפרשו ביניהם (עי' 'מגלת ספר' עמ' 52. וראה בס' 'בנין שאול' להגר"ש מהאג צע"י, 'ירושלים תשס"ה, במבוא התולדות עמ' עט).
- בקר' 'חלוקי אבנים' (שבסו"ס 'יש מנהיגין', 'ירושלים תשמ"ו, סי' קמ) כתוב שהיו לו כ"ה בנים ובנות, וקודם מותו היו לו ארבע מאות (י) 'צ"ז. (רשימה חלקית מצאצאי אבן באלף מרגליות לר"מ ווטר, 'ירושלים תשנ"ג, עמ' 441).

מאת: ה"ה **ישכר בעריש ווייס** ברוקלין, נ.י.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת 'דף היומי'

מסכת קידושין

האם מותר לעבור על איסור גניבה בכדי להטहर ממזרות?

שנינו (טע"א): "דבי טרפון אמר: יכולין ממזרין ליהודה, כיצד, ממזר שנשא שפחה הולד עבר, שיחררו נמצא הבן בן חורין, רבי אליעזר אמר: הרי זה עבר ממזר", ובגמרא דנו בדבריו ר"ט: "אביעאי להו, רבי טרפון לכתחילה קאמר (כלומר, שמומזר מותר לו לכתחילה לינשא לשפחה, וכי כתיב לא ידחה קדש – בישראל כשר כתיב ולא בממזר. רש"י), או ידעבר קאמר (ממזר שנשא שפחה, אבל לכתחילה לא ישא, דהא ישראל הוא, וקרינא ביה לא ידחה קדש. רש"י) וכו', ת"ש, דאשפוזיכניה דרבי שמלאי ממזר הוה, ואמר ליה, אי אקדמותך טהרתניהו לבנך, אי אמרת בשלמא לכתחילה שפיר, אלא אי אמרת דיעבר, מאי ניהו, דמנסיב ליה עצה ואמר ליה זיל גוב ואיזדבן בעבר עברי, ובשני דר' שמלאי עבר עברי מי הוה, והאמר מר אין עבר עברי נוהג אלא בזמן שהיוזבל נוהג, אלא לאו ש"מ רבי טרפון לכתחילה קאמר". ומבאר רש"י את השקלא וטריא: "דמנסיב לו עצה ואמר ליה זיל גוב ותיזדבן לעבר עברי ותהא שפחה מותרת לך, דמכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית ולא מוכר עצמו, ולחלה נקט זיל גוב. וד"ה נמי מצא לאנסובי שרי לעצמו ממויגב, אלא כן בשפחה אחת סלקיה...". נמצא מדברי רש"י, שעצד זה, שילך לגוב, אינה עצה שיעשה בן לכתחילה, דפשיטא שאילו היה גוב יש כאן איסור גנבה, ואין ייעצו שיעשה בן לכתחילה, ואכן כן כתבו גם הרשב"א (בפירוש הא') והריטב"א, וציינו את מאמר הגמרא לעיל (נה): "וכי אומרים לו לאדם עמוד וחסותא – כדי שתזכה".

מאיך מצינו בראשונים שעצה זו של "זיל גוב" היא לכתחילה, וכ"כ בתוס' הרא"ש: "ואיפשר, שימצא אדם שימחול לו העון, ובלבד שיהא עליו דין חיוב מכירה כדי לטהר בניו" (וכ"ה בתוס' טור כאן), ודכוונה היא שימחול לו עון הגנבה, אבל לא ימחול לו את ממון הגנבה, דאילו מחל לו גם על הממון, מדוע ימכרוהו בית דין, הלא אינו חייב כלום, וכן מדויק לשונו שכתב: "שימחול לו העון" – העון ולא הממון.

הרשב"א (בסוגיין) כתב לתרץ קושיא זו – אין התיר לו רבי שמלאי לגוב: "אפשר דבענין זה היה מותר כדי לטהר את דורותיו", ולכאורה הדברים קשים מאוד, כי אמנם ישנו ענין גדול לטהר דורותיו הבאים, אכן איזה התיר יש בשביל זה לגוב, וגדולה מזו מצינו שדנו הפוסקים (ראה טושו"ע ח"מ סי' שנט ס"ד; פרשת דרכים דרוש יט; שו"ת חת"ם אור"ח סי' רה; שו"ת בנין ציון ח"א סי' קסו-קסט ועוד) אם מותר לאדם להציל את עצמו במקום פיקוח נפש בממון חברו, ובענינו שאין כאן משום פיקוח נפש, מאיזו סיבה יתכן לומר שלצורך טהרת הדורות מותר לגוב.

והנה התוס' ר"ד הוסיף נופך על תירוצו של הרשב"א, וז"ל: "והא דמשיא עצה לגוב – אין איסור דגבר, בין שברעתו לשלם ומתכוון להכשיר ורע", נימוק זה – "בין שברעתו לשלם" – מאיר קצת את הענין, והאמנם שהריטב"א (לעיל דף) שולל גם נימוק זה: "וכי תעלה על דעתך שיאמר לו רבי שמלאי שיגובו ויעברו על לאו של תורה, שהרי אפילו בגונב ע"מ למקט (כלומר, שאין בוונתו להחזיק הגנבה לעצמו, אלא שרעה להקט את חברו בנטילת ממנו לזמן, ע"י חר"מ סי' שמח ס"א ובסמ"ע ס"ק וקצה"ח ס"א)... יש לאו כדאיתא בפר' איהו נשך (כ"מ טא)", אכן, דבר זה שהגונב ע"מ למקט שיש בזה איסור תורה, ושנם המצדדים בדעת הרמב"ם (פ"א מהל' גבה ד"ב וע"י לח"מ סי' ובסמ"ח מצוה רכז) שאינו אלא מדרבנן, ויתכן שכן סובר גם התוס' ר"ד – שאינו אלא מדרבנן, והם התירו במקום הצורך כגון בשביל טהרת הדורות (וע"י ביאר נטף בדברי התוס' ר"ד בשו"ת שנינו ע"י טוב סי' מח).

והנה מדברי כל אלו הראשונים נמצינו למדים חידוש בענין חיובי איסור גנבה, כי הלא בכל פעולת גנבה יש שני חלקים: בין אדם למקום ובין אדם לחברו, והחלק שבין אדם למקום הוא עצם איסור גנבה שאסרה התורה, והחלק שבין אדם לחברו הוא מה שגוב ממנו וחיוב להחזירו, ובכלל זה ישנם כמה דינים, כי כל הגונב מחברו קבעה התורה עליו קניני גנבה, שאם אינו הגונב בידו חייב באונסים כמו השואל חפץ מחברו, שזו חיוב קניני על עצם הגונב הגנבה כמו שהיא, וחיוב נוסף בהחזרת גנבה הוא מה שהתורה חייבה את הגנב בתשלומי כפל.

ומאלו הראשונים יש להוכיח שחיוב אונסים והכפל גובע מהחלק שבין אדם לחברו לבד, ולא מחמת האיסור גנבה שאסרה התורה מתחייב הגנב בחיובים אלו, וגם כשאין האיסור שבין אדם למקום ישנם חיובים אלו, והלא לפי דבריהם של הרא"ש והרי"ד היא מותר לו לגוב לכתחילה, אם ע"י המחזילה שמחל לו לפני הגנבה – כדברי הרא"ש, ואם משום שדעתו לשלם – כדברי התוס' ר"ד, ואעפ"כ אם לא יהיה בידו לשלם, ב"ד מוכרים אותו כבד"ו לשלם את הגנבה. וכלפי דינים הללו שבי"ד מוכרים הגנב כשאין לו מה לשלם – האריך המנחת חינוך (מצוה מב אות א) שאין ב"ד יכולים למכור כי אם בסוג גנבה כזה שיש בו קניני גנבה וחייב כפל, ולאפוקי עבדים וקרקעות ושטרות שאין בהם קניני גנבה וחייב כפל – שאין נמכרים עליהם, וכמו כן לענינו כשגנב ברשות מסוגין שמוכרים אותו כשלא יהיה לו לשלם, מוכריהם לומר שהגנב ברשות ובהיתר מתחייב גם כן בקניני גנבה – שחיובי באונסים וכפל, ויתכן שזוכיני מסוגין שלא כדמנ"ח, שבי"ד מוכרים גנב שאינו משלם גם כשאין לו קניני גנבה ואינו מתחייב בכפל, וגם הגונב עבדים וקרקעות מוכרים אותו כשלא יהיה לו לשלם, ולפי זה יתכן שחיובי גנבה גם הם אינם רק כשישנו איסור גנבה שבין אדם למקום, וב"ד יכולים למכור את הגנב גם כשליטא לחיובי גנבה (וע"י מנ"ח שם אות א; ספר המקנה לעיל טו, א בתורה ואידך; קוב"ש קידושין אות ק).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני הדלקת נרות ושאר השתמשויות בשמן שביעית

א. הדלקת נר שבת ויו"ט בשמן שיש בו קדושת שביעית - מותרת, וכן מותר להשתמש לאורה בימות החול, ואפילו אם הוא שמן שראוי לאכילה, דכיון שהאדם נהנה ממנו, אינו נחשב להפסד, אלא "לאכלה" (ע"י שביעית פ"ח מ"ב ובמשנה ראשונה שם; חוט השני על שביעית פ"ה).

ב. הדלקת נר נשמה - או נר ביומא דהילולא של צדיק וכדו' - בשמן של שביעית, יש אוסרים, ואע"פ דמותר מדינת להנות מן האור, מכל מקום עיקר ההדלקה הוא לכבוד הנפטר, ולשיטתם הוא הדין דאסור להדליק שמן שביעית לצורך נרות בית הכנסת, כיון שעיקר הדלקת נרות אלו היא לכבוד, ולא להנות ממנו, [ואכן אם הדליקו נרות אלו בשביל להאיר בבית הכנסת, מותר]. ויש מתירין, כיון שמותר להנות מן האור (ע"י תורת הארץ פ"ח אות מז).

ג. הדלקת נרות חנוכה בשמן שביעית - יש אוסרים, דכיון שאסור להנות מנרות אלו, אם כן זה נחשב להפסד, ויש מתירים, דשפיר חשיבא הדלקה לצורך (ע"י שו"ת אמרי יוסר ח"א סי' ק דאוסר, וכן דעת הרידב"ז, וע"י דרך אמונה פ"ח מ"ב מהל' שמיטה ס"ק מט, ועיי"ש בבא"ה, וע"י שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' מב ובאר לציון על שביעית פ"ב ח"ג דמתיר, וע"י שו"ת שבת הלוי ח"א סי' קפד).

ד. לדעת האוסרים להדליק נרות חנוכה בשמן שביעית, נראה שאסור להדליק בו גם נרות המהדרין, היינו שאר הנרות שמוסיפים בכל לילה, שהרי גם אלו הנרות אסור להנות מהם (ע"י באה"ט סי' תרע סק"ב בשם ס' ג המלך).

ה. ולדעתם, כמו כן אסור להדליק משמן שביעית את נרות החנוכה שמדליקים בבית הכנסת, שגם הם אסורים בהנאה (כמ"ש הפניני, מובא בפ"ב סי' תרע סק"י).

ו. כן נראה, לדעת האוסרים, שגם קטנים שמדליקים נרות חנוכה בגלל מצות חינוך, אסורים להדליק בשמן שביעית, כי גם מנרות שלהם אסור להנות (ע"י תוס' סוכה מה. ד"ה מיד, תפא"י סוכה פ"ד מ"ז, וע"י שו"ת שבת הקהתי ח"ג סי' רד).

ז. אסור למשוך תבנית או מחבת בשמן של שביעית - כשהמשיחה היא רק כדי שלא ידבק המאכל, אבל אם המשיחה היא גם כדי שהשמן יוסיף וטעם במאכל - מותר, והשמן שנותר יש לשמרו בקדושת שביעית, ואפילו אם נפסל באכילה, ראוי עדיין להדלקה (ע"י משפטי ארץ על שביעית פ"א סי' ט וע"י דעת הרמ"א שם - ונראה אע"י דמותר לסוך גופו בשמן של שביעית, היינו טעמא דסיכה הוי כשתי, משא"י לסוך הכלים אסור. ע"י רמב"ם הל' שמיטה פ"ו ח"י ובדבר אמונה בשם פיהמ"ש להרמב"ם והר"י קורקוס. ברם ע"י משפטי ארץ פ"ד סי' שהביא בשם הגר"ש אלישיב שליט"א דבזמנו שאין הדרך לסוך כלל בשמן זית, אלא לרפאה, אסור לסוך אפילו לרפאה, דרופי אסור במירות שביעית, עיי"ש, וע"י חוט השני על שביעית עמ' רנל דמתיר לסוך גם בזמננו). מאת: הג"ר שמאי קתה כהנא גראס שליט"א

עלֵי מודע

שגגת השבטים ויוסף – שהתנהגו כ"כ"ף,

ניחוח החשמונאים שתקנו את ה"כ"ף ל"כ"ף

"... וענין יתקע כף ירך עקב" (בראשית לב, כז), נתחפץ. רז"ל אמרו (ב"ר ע, א): "יורא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו" – הם הדורות היוצאים מירך עקב, דהיינו הגוירות שגזרו האומות. וכשנבחרו על היונים נתחפץ היכ"ף ל"כ"ף, והוא כף שמן, והירך נתחפץ לירך מנורה. ועתה ארמנו ענין יכ"ף ויכ"ף, כי האותיות שוין, רק יכ"ף נכתב באותיות) 'כי כפופה ו'ף' פתוחה, ויכ"ף' הוא להיפך - 'פי' כפופה ו'ד' פתוחה. ויכ"ף היא גריעתא, כי [האות] 'כ'ף' רומז לכף יד, ויכ"ף רומז לפה. ומעלה גדולה היא שתהיה כף של אדם פתוחה לצדקה, כמו שנאמר (דברים טו, ח), 'פתוח תפתח את ירך', ואח"כ מעלה גדולה של אדם יהיה כפוף ולא פתוח, כי אין מעלה בעולם ממעלת השתיקה. וביכ"ף שגגו השבטים ויוסף, בפה, יויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם' (ב, לו), השבטים התאוו לכסף נמאס, למכור את יוסף ביעשרים כסף' (שם פסוק כח).

ונמצא בספר יוסיפון בן גוריון (פרק כ), כשנצחו חשמונאים מלחמות גדולות, אז חלקו הרבה מהשלל להעניים. חרי יכ"ף שלחם היתה פתוחה. אחר כך הרגו מלשני ישראל שהיו מלשנים על היהודים למסותי מלכי יון, והרג אותם יהודה מכבי, כאשר סיפר חיוסיפון, הרי תקנו 'פא' שהוא פה להיות כפוף. זהו סוד יכ"ף שמצאו - שהוא היפך מן יכ"ף.

וזהו רמז מה שאמרו (שבת כא. ב): לא מספידים (שבת כא). ואיתו הספד, סיפוק כף על ירך (ע"י ביצה ל. רש"י ד"ה מספיקין). כי יתקע כף ירך' ראוי להספיד, אבל מן יכ"ף נעשה יכ"ף, ויירך' הוא ירך המנורה. ורמז כף של שמן, כי השמן הוא מאיר. ולענין יתחפץ חפץ לקרן דהיינו לקריון אור, ויוחזר הגוף לתבנית אור, ואייר שניחם, הגוף והנפש, זה מאור הגדול וזה מאור הקטן, מכל מקום הגוף והנפש, והיו למאורות, הגוף שהוא כלי להנשמה יאיר גם כן. והפך הוא הגוף שהוא הכלי, הוא מלא שמן המאיר, ואור הנר המאיר למעלה, כטבע האור שעולה, הוא סוד אור הגדול של הנשמה".

יאיר נרי על חנוכה - שמונה שערים רחבים בעיני אורות חנוכה (מהם: מסירות נפש, תורה בטוהר, תורת ישראל נגד תרבות יון, טבע ונס בחנוכה, שייכות הצלת יוסף ע"י ראובן עם נס חנוכה, ועוד); ל"ו האורות יקרות ויעינים מעמקים בעיני נס חנוכה; פ"ח קשיות וביאורים נפלאים בהלכות חנוכה. נכתבו ועברו בידי אמן הרב נחמן יוסף וילהלם, בני ברק תשס"ט (תצא עמי).

מרתא אצורת העבר - "יוונים נקבצו עליה". הצצה מרתקת לעולמם של בני ירושלים בתקופת מלכות יון הרשעה והחשמונאים הצדיקים, מבעד למשקפיו של ילד בן התקופה. תיאור נפלא ומוחש שבושג לב בני העוורים, בספר מרהיב עין, מאת מ. ספרא, ירושלים תשס"ט (רצא עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>מזמור לתודה</p> <p>מוגשת בזה מתוך לב הזומה העריכה רבה ותודה מרובה להאי נגיד ושות, עושה ומעשה יומם ולילה לטובת חולי ישראל ה", הוא ניהו איש החסד והמעש שוע ונגיד בעמנו רב היוחסין כשמן תורק שמו ותפארתו</p> <p>הר"ר אליקים שרגא מייזוויט שטירא הי"ו</p> <p>לרגל המעמד המפואר והמרשים בחזקת בית הכנסת אורחים בבתי החולים בבגליה</p> <p>שהתקיים בשבוע שעבר ועשה רושם אדיר וקידוש השם בקרב גדולי הרופאים ואוה"ע ונבחר מחתא נבחר את כל המסייעים בידו והעומדים למינוי ואלו שארגנו את המעמד המרומם על צד הטוב והנאה ביותר</p> <p>ברך ה' חילים ופועל ידם תרצה, וכל אשר יעשו יצליחו. אמן.</p> <p>המברכים ברוב הנרצה והעריכה, ידידי ומוקייו ל. ב. מ. פ.</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>מוה"ר ר' נפתלי ב"ר יום טוב ע"ה פאללאק</p> <p>נלב"ע ז"ך כסלו תשמ"ו לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בני משפחתו הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>מוה"ר ר' אפרים ברוך ב"ר יחזקאל יום טוב ע"ה</p> <p>נלב"ע כ"ז כסלו נ"ב. דחנוכה</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בני מוה"ר אשר יחזקאל אגד הי"ו</p>	<p>רשת מוסדות התורה והחינוך דחסידי בעלזא - אנטווערפן</p> <p>ברכת מזל טוב חמה ולבבית מוגשת בזה לידידתו הנעלה הנגיד המרומם מגדולי תומכי מוסדותינו הקרובים משה אביגדור קעניג הי"ו לרגל השמחה השווה במעמדו באח"ט בט בכורא אציל המדות ועמים ההליכות הבה"ח כמר חיים פיינחס יהודא י"ו עב"ג תח' במזל טוב ובשנה טובה ומוצלחת</p> <p>בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ושרים ומבורכים מתוך רוב נחת דקדושה. אושר ועושר וכל טוב סלה. אמן</p> <p>המברכים בשלם רבנו ותלמידיהוה תרתיהם המוסדות</p>
--	---	---	--

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' מקץ - "שבת חנוכה"
כ"ט כסלו תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרמ"ח

הולדת מוצ"ש ר"ת	16:22	17:39	17:53
אנטווערפן	16:22	17:39	17:53
לונדון	15:42	16:57	17:09
מאנשעסטער	15:40	16:58	17:07
ציריך	16:21	17:35	17:54
ווינ	15:48	17:01	17:19
אמסטרדם	16:14	17:34	17:49
פאריז	16:41	17:55	18:16
פראנקפורט	16:10	17:26	17:45

תורתו של ראשונים

"שמעתי כי יש שבר במצרים" - וכי בניו לא שמעו?

וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למח תתראו. ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר וגו' (מכ, א-ב). "לפי שראה אותם עצלים ועצבים, לפי שכמו ששמע יעקב שיש שבר במצרים - כן שמעו הם, וכמו שראה אביהם - כן ראו הם, כי לא היו חרשים ועורים. אבל נתנו אל לבם במכירת יוסף, שמכרוהו לישמעאלים ההולכים להוריד מצרימה, ולכן נתעצלו ויתעצבו - ויאמרו: איך נרד למצרים לראות אחינו שבוי ואסור בכבלי ברזל כעבד. ואם באולי לא נמצאוהו שם, יהיו שם הישמעאלים אשר מכרנו אותו להם, ויהיה חרפה גדולה לנו... כי יאמרו לנו שאנו בוגדים גדולים שמכרנו אחינו בשרינו, ואולי יתנו לנו כמרגלים את הארץ, ואולי יחייבו אותנו בדין המלכות, כי לכל הדתות אנו חייבים מיתה. וכוה וכוה היו מדברים אלו עם אלו, עד שהיו מראים חרנם ועצבונם בפנים, והיו מכוהלים ודחופים ועצלים, לפי שראו ההליכה למצרים היתה מוכרתה, ולכן אמר להם אביהם: בני, למח תתראו פניכם רעים ועצלים וחלשים, ואתם גיבורים כאריות. רדו שמה בלי פחד ודאגה ועצלה, והוא לא ידע כי פחדו בציון חטאים (ע"פ ישע"ה, יד)...".

למח ראה לוי ראשון שהושב לו הכסף?

וישאו את שברם על המוריהם וילכו משם. ויפתח האחד את שקו לתת מספואו לחמוריו במלון וירא את כספו וגו' (מכ, כו-כו). וברש"י (כ"ט המדרש): "האחד - הוא לוי שנשאר יחיד משמעון בן זוגו". ולמה באמת דוק לוי מוצא את הכסף בפי האמתה. ונראה, דכיון שנשאר יחיד מבין זוגו היה עליו לנהוג גם את חמורו של שמעון, וכדי להקל ממשאו הכבול, שיקל לו לנהוג בשני החמורים, רצה לתת ולחלק לכל האחים מן המספוא שבאמתה שמעון, ולכן פתח הוא ראשון את האמתה ומצא את הכסף אשר הישב.

גדול כיבוד אב של השבטים

כי לולא התחממוהו כי אתה שבנו זה עמלים (מכ, י). "למדך הכתוב שדחקו עצמם במאכל ולא הטיחו דברים כלפי אביהם, עד שנתרצה מעצמם, לפי שכבוד גדול היה נהוגים בו. וכיון שנתרצה השיאם עצה בחבושה דברים: האחד, 'הורידו לאיש מנחה'; השני, 'יכנס משנה קחו בידכם'; השלישי, 'צאת הכסף המורש וגו' אולי משנה הוא', שמה הממונה על הכית שכחו שגג, וצוה להם יעקב להחזיר מפני קדוש השם; הרביעי, 'צאת אחיכם קחו'; החמישי, תפלה, אמר להם: 'צאל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש'".

רבינו הנגאל (מובא בפי' רבינו בחיי)

"הרעותם אשר עשיתם" - אינכם יודעים אומנות הגניבה

הלא זה אשר ישתה אדוני בו והוא נחש ינחש בו הרעותם אשר עשיתם (מכ, ה). הנה, כל גנב יודע לשמור על שלושת תנאים אלו - כדי שלא יתמצא הגניבה בידו: א. שלא יגנוב כלי שמשתמשים בו תמיד, כי אם כן, ירגישו מיד בגניבת הכלי; ב. שלא יגנוב מכות האדון דבר שיהיה מאד עליו; ג. שלא יגנוב דבר ששווייו גדול מאוד, כיון שגם אז יחזרו היטב הדק, וימצא הגנב. ולזה כוון כאן שליחו של יוסף בדבריו אל השבטים באמרו להם שחטאו ולא נשמרו בכל שלושת התנאים: א. גנבתם גביע שהוא דבר שמשתמשים בו תמיד - "הלא זה אשר ישתה"; ג. גם מעיתם בתנאי השני - "אדוני בו"; גם מעיתם בתנאי השלישי, ששווייו גדול מאוד מהוד שהרי "הוא נחש ינחש בו" - הוא כלי שמנחש בו ויודע העתידות. והוסף לומר: "הרעותם אשר עשיתם" כלומר, השחתתם את אומנות הגניבה, שלא ידעתם לגנוב, "כמו שאומר משל הדיוט: אין תולין לגנב לפי שגנב, אלא לפי שלא ידע לגנוב. ולזה אמר: רע עשיתם".

תולדות יצחק

לקח טוב

פך שמן טהור בחותמו של כהן גדול - הארה מאור ה'

בוראו ברחמי ובחסדיו המרובים, למען תהיה לו הזדמנות להיאחז בניצוץ האור המתנוצץ מעל ראשו, ואחת ולתמיד יתרום ויתנשא מעל המים הזדונים האומרים לכסותו ולהטביעו במצולות ים. ואם רק ינצל הזדמנות נפלאה זו, תתעלה נפשו, תתחזק ותתראפא והיתה לה שמחת עולם.

וכן היו בימי חנוכה, כאשר טימאו היוונים את כל השמנים, והאמת הצרופה לא היתה יכולה להאיר בלבם של ישראל, האיר הקב"ה בכבודו

הבלי העולם, שכל כולם לא באו אלא לפתות את האדם לסמכות מדרך האמת, להשכיחו תורת ה' ולהעבירו מחוקי רצונו ית"ש, אינם אלא חושך ענן וערפל, כי בקרבם לא ישכון האור. וכמו שבחושך לא יראה איש את אחיו ולא יקום איש מתחתיו, כך העוסק בהבלי העולם, סופו שאינו רואה את זולתו, ונבצר ממנו להתרומם ולהתנשא ממעמדו, כי חבלים חבלים המה לכבלי בעבותות אל עפר הארץ.

וכאשר יכנים האדם את ראשו ורובו במים וידונים אלה של הבלי העולם, בעבור עליו זמן מסוים כבר לא יהיה מסוגל להאיר את נפשו, כי הולך חשכים ואין נוגה לו.

אלא שלפעמים, המאיר לארץ ולדרים עליה ית"ש, שולח בכבודו ובעצמו מאורו האין סוף, להאיר אף במקום חשכים האמור, וברגע שהארה זאת משגת את בני אדם יושבי חושך וצלמות, יתעורר האדם בפתע פתאום, וימצא את עצמו ממאם בכל ההבל והחושך האופפו. לבו מתמלא סלידה נוראה אל הענן והערפל בהם הוא נמצא זה עידן עידינים, ואין לו שמוץ של מושג מאין השיגתו סלידה זו.

אם לא מחכמה ישאל, עלול הוא לראות בכך מרה שחורה בלבד, שפוקדתו וממרת את נפשו, ודכאון בעלמא מבקר בהיכלו. אין זה אלא מום עובר, ורק לזמן מה לא יהיה בקו הבריאות, ואומר הוא לנפשו, ואחר עיבור יום או יומיים, תעבור ממנו רעות רוח זו, ויקום ויתהלך בחוץ על משענתו, ורפוא ירפא מומתו ומחלתו. לאמתו של דבר, כמה מסכן אדם זה, שהזדמנות יקרה מזהב ומפז עוברת לנוכח עיניו, אין לו אלא להיאחז בה על מנת לשחרר את נפשו מכבלי החושך, והוא איננו מכיר במיבה של הזדמנות זו, לא ידע כבואה ובצאתה, ונותן לה לעבור על פניו עד שחזור למצבו הקודם.

כי אם את פי חכמה ישאל, יבין וישכיל כי אין זאת אלא הארה והתגלות נפלאה שהאיר עליו

אותיות מחכימות

... וידוע שאי אפשר למקום חושך לא מטוהרם לבא קדושה, רק ממקום גבוה מאד, ולזה לא היה יכול מלאך לבוא למאדים... ורק הקב"ה בכבודו ובעצמו...

וכן כנס חנוכה, מחמת גדול רשעת וחשכת היוונים שטימאו כל השמנים, היינו שסתמו אור חכמת אמת כהבליים כחכמת חילונית ויונית, והאיר הקב"ה ממקום גבוה וקדוש למאד, וקרא פך שמן שחתם בחותמו של כהן גדול, היינו ע"ד שאמרו (סנהדרין נט.) אלקיכם כהן הוה, וחזתם אמת. וכשנמלא אופה החכמה ואור האמת נתגלה, נפל החושך...

כידוע לכל מי שיש בו נשמת מוצר ישראל, שאין לך אדם שאין לו עשה, ולפעמים יתעורר לאדם ילאת הסם וקדושתו, ומואם בכל עניני גשיות וחומיות, וכמעט מואם בחיו על מעשה לא טוב עשה. והוא ע"ד המיתון שמתעורר ומתעסק כהבליים כדרך התינוקות, וכמעט כל חושי בטלים במעשה תענופים והבליים, וכשרואה לאנשי הולך מרחוק, משליך הכל מעליו וקורא אבי אבי. כמו כן כשאדם נתפתה אחר ילד הרע... אבל כשהשי"ת ברחמיו מעורר בקדושתו לנשמת האדם הזה... שחזר כל החומיות וזעק, אבינו מלכנו השופע נא...

אך יש בני אדם שאינם מרגישים יפה, והוא אז לפי דעתם כעין מרה שחורה, וכשעובד זה הזמן חוזר האדם לסורו בעוה"ל. אך מי שילת ה' בלבו לרץ להסתעור כיראה ותשובה לקיום (שה"ש ג' ד) אחתיו ולא ארפגו...

דברי חיים (עש"ז)

ובעצמו מפך שמן טהור מונח בחותמו יתברך, חותם האמת, ודרך פך שמן טהור זה יכלו כל ישראל להתנער ולהתנתק מן האפילה האופפתם, ובאור חדש זה באו לדבר ביתו ית', והדליקו נרות בחצרות קדשו כקדם.

אמרות טהורות

יתרו צער ועצבון שבא לעורר ישנים משנתם

ויחי יוסף שנתים ימים (מא, א). ובמדרש (כ"ד פס, ב) מסמיק לכאן הפסוק (משלי יד, כג): "בכל עצב יהיה מוֹתֵר ודבר שפתיים אך למחזור". וצריך להבין שייכות פסוק זה לכאן. ונראה לפרש, שהמדרש מתכוון הרי העצבות מדה מגונה היא, ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, אם כן היא אפשר שיהיה בזה יתרון – "בכל עצב יהיה מוֹתֵר". אולם רמז לנו הכתוב כאן, שכל היסורים שמביא הקב"ה על האדם והוא עצב בו, אינם אלא למוכתו, כדי שיקוץ משנתו – שינת הזמן, וכמשל האדם שמשועק בשניה עמוקה, שמעוררים אותו בעקיצת מחט וכדומה, שזה למוכתו, כמו כן השי"ת שולח על האדם יסורים בכדי לעוררו שיתחזק יותר בעבודתו ה'.

וזהו הרמז: **"ויחי"** – אין ויהי אלא לשון צער, ולמה בא צער על האדם: **"מקץ שנתים ימים"** – כדי שיקוץ האדם הישן כל ימיו ומשועק בעולם הזה, ולכן השי"ת שולח לו קצת צער לעוררו משנתו.

וזו כוונת המדרש: "בכל עצב יהיה מוֹתֵר" – עצבון כזה שבא לעורר את האדם יש בו יתרון, וכמו שמסיים הפסוק: "ודבר שפתיים אך למחזור", שהאדם צריך לומר שסיבת היסורים היא בשביל שחיסר בעבודת השי"ת.

זכרון שמואל, אוסטרובא

"וזהם לא הכירוהו"

כי נשתנה צורתו על ידי שהוסף בקדושתו

ויחי יוסף את אחיו וזהם לא הכירוהו (מב, ח). אפשר לפרש על דרך שפירש ארמ"ז זצלה"ה (הרח"ק רבינו מרמינוב ז"ל) על הפסוק (שמות טז, טו) "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא", היינו, כי המן היה מאכל שמלאכי השרת אוכלין אותו (ויסא עתה), ועל ידי אכילתו נודעו כל כך, עד שנשתנה צורתם לשבת, ולא הכירו איש את אחיו. ומדויק הלשון: "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא" (י). ששאלו אחד על חברו מי הוא. וכן על דרך זה ראיתי בהרב בעל **עקידה** (שער טו) על פסוק (ישעי' נט) "בן מי זה העלם", ע"ש.

אמירה נעימה

ויחי כאשר פתר לנו כן היה אותי השיב על בני וגו' (מא, יג). פירש"י: "פרעה הנזכר למעלה... הרי מקרא קצר לשון ולא פירש מי השיב".

לולי פירוש רש"י היה נראה לפרש, ששר המשקים לא רצה להביא ליוסף ולהגדיל את שמו שיועד לפתור הלומויות כי ה' מראה לו פתרון האמת, אלא תלה קיום פתורו שהוא בגלל שההלומויות הולכים אחר הפה. ולכן אמר: "כאשר פתר לנו כן הידי", כוונתו, כי כמה שפטר לנו כן הוציא הדברים מפיו, בזה גרם שכן הידי: "אותי השיב על בני" על ידי פתורו, ולא שהיה נגזר כן מקדם.

ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה וגו' (מב, ב). פירש"י: "רדו שמה, ולא אמר 'לכו', רמז למאיתים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים, כמנין רדו".

והקשה הר"א"ח, מה תמיהה היא זו, הלא כל ההולך מארץ ישראל לחוץ לארץ נקרא יורד, שהרי א"י גבוה מכל הארצות; ועוד, הרי גם בספיא דקרא כתיב (פסוק ג): "וירדו אחי יוסף", ולא כתיב "וילכו", והתם לא שייך רמז זה. ונראה דהוא קושיא מתורצת בחברתה, כי באמת בספיא, לגבי "וירדו אחי יוסף", הטעם שכתב כן הוא משום שכל ההולך מא"י למצרים נקרא יורד, משום שא"י גבוה, אבל ברישא דקרא דכתיב "רדו שמה", שמשמע שבארץ מצרים עצמה רדו, דאי לא הכי הוי ליה למימר: רדו למצרים, ועכשיו שאמר "רדו שמה" משמע שבארץ מצרים עצמה ירדו, וזה לא יתכן, שהרי מצרים גופא ארץ המישור היא, וזהו לו לומר 'לכו שמה', אלא ודאי לרמז על רדו"ש שנים שיהיו שם בגלות. יעלה חן

הן כסף אשר מצאנו כפי אמתחותינו השיבונו אליך מארץ כנען ואיך נגנוב מבית אדוניך כסף או זהב (פס, ח). וקשה, דלמא כסף אכן השיבו, אבל את הנביע אשר נחש ינחש בו ואין לו תשלומין, לכן נגנוב אותו.

וי"ל, דהנה בגמרא דרשו (ב"ק קנא): "לכל אבידת אחיך"

ועל פי זה יש לומר, שיוסף הצדיק היה מוסף והולך בצדקתו יום יום, עד שנשתנה צורתו ותוארו ולא הכירוהו, אבל אחיו מחמת מעשה מכירת יוסף שלא היה כהונן, עמדו במעמדם על כל פנים, על כן "ויבר יוסף אותם". **שובע שמחות** (ע"י במדור ושמי')

כשאדם מתפלל באמת על התאוות ומניעות היצירה – הקב"ה נענה לו

ויחי הם מריקים שקיהם והנה איש צורר כספו בשקו ויראו את צוררות כספיהם המה ואביהם ויראו (מב, לה). יש לומר ע"ד ששמעתי בשם דודי-זקני הצדיק הקדוש ר' יצחק ז"ע **מראדוויל**, בנוסח הפייט ידיד נפש: "כי זה כמה נכסף נכספתי לראות וכו', אלה חמדה לבי והוסה נא ואל תתעלם", שיש לדקדק כפל הלשון "נכסף נכספתי".

ואמר, "דהנה לדבר שבקדושה קשה מאוד להיות משתוקק בחשק נמרצת כמו שחושק לדברים הגשמיים, מפאת היצר הרע המונע לזה. **נכסף נכספתי** – הפירוש, שרוצה שיהיה רוצה, כי מפאת נשמתו ה'ק', משתוקק שיהיה באמת, אבל היצירה אינו מניח, אבל **אלה** היינו לתאוות הגשמיות, דהם בחינת **אלה** אלוהיך ישראל' (שמות לב, ד), **יחמדה לבי** לעשות בלי שום מפרע, השם ישמרני. ולזה אנו מבקשים מאת השי"ת **יחוסה נא** על נפשינו **יאל תתעלם** מאתנו, ולהיות משגיח על כל תנועתו, ודפח"ח".

וזהו: **ויחי הם מריקים שקיהם** – ע"ד הפסוק (ישעי' נה, ו) "פתח הרצבות רשע" – כלומר, כשאדם פותח ורוצה לפשפש במעשיו, **"והנה איש צורר כספו בשקו"** – היינו "שהביסין והתאוות עדיין צוררות בשמלותם ולא נפלט מדה לגמרי, וכשאדם מתחנן לפני השי"ת על זה באמת, אזי הקב"ה מאיר עיניו שיראה אותם תמיד לגנב עיניו לא ימיושו מזכרונם, כמאמר דוד המלך (תהלים נא, ה) 'ודמתי נגדי תמיד'. וזהו, **ויראו את צוררות כספיהם**, כלומר, שנראות ונגלות לעיניהם, **יחמה ואביהם** – הן אותן התאוות מפאת עצמו והן שהם מפאת הולקן אב ואם (קדושין ג, ו) כיוון שהאיר ה' את עיניהם, מיד **ויראו** באו לידי ראות הרוממות. השם יוכני לזה".

קב נקני

(דברים כג, ב) – "לאחיך אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לכנעני", ויש מהלוקת: חד אמר פרט לעכו"ם – שאין מחזיר להחזיר לו, אבל הרשות בידו להחזיר, וחד אמר פרט לעכו"ם – שאסור להחזיר. וזה תלוי בדין גזל עכו"ם, אם נאמר שגזל עכו"ם מותר, אם כן פשיטא שאבידת עכו"ם מותרת, ולמה לי פסוק "לכל אבידת אחיך", אלא על כרחך שבא לאסור השבת אבידת לעכו"ם. אבל אם גזל עכו"ם אסור – אפשר לומר שהפסוק "לכל אבידת אחיך" בא ללמד שאבידה – אין צריך להחזיר לו, אבל הרשות בידו להחזיר.

ולפי זה, כך אמרו: **"הן כסף אשר מצאנו כפי אמתחותינו השיבונו אליך"**, ואם כן על כרחך ש"לכל אבידת אחיך" בא ללמד שאבידת עכו"ם מותרת, אבל אם רוצה להחזיר רשאי, ואם כן גזל עכו"ם אסור, כאמור, **"ואיך נגנוב מבית אדוניך כסף או זהב"**.

אשר אברהם הנביא אברהם ברודא זצ"ל מדרש יתונת להגיד והנהגת אייבויש זצ"ל (מאמר נט)

אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנהנו נחיה לאדוני לעבדים. ויאמר גם עתה כדבריהם כן הוא וגו' (פס, ט-י). דהנה דרך בעל נפש לשמור את נפשו, אבל ריקים ופוחזים וחברת גנבים, דרכם להיות מופקרים. ולכן אמר: "גם עתה כדבריהם", כלומר, לפי הפסק שפסקתם על עצמכם מורה שכן הוא שאתם חברי גנבים, לפי שאתם מופקרים. **ישמע משה**

ויאמר להם יוסף מה המעשה הזה אשר עשיתם הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני (פס, טו). הקשה בספר **מאור עינים** (ידה כדבריהם), הלא בוודאי "כי לא נחש ביעקב" (במדבר כג, כג) והוא אדם כן הוציא מפיו דבר שקר לומר "כי נחש ינחש איש אשר כמוני", וגם איך כתבה זאת תורת אמת.

ונראה, כי ודאי אמת דיבר יוסף, אך אמרו בלשון שלא יבינו אחיו, ואמר: "כי נחש ינחש איש אשר כמוני" – על דרך "כי כמון כפרעה" (פס, יח) שהיה שוה לפרעה – איש אשר כמוני הוא ינחש, אבל הלילה לי לנחש, "כן היה כוונתו, וכן הכנים כוונתו בדיבור אמת, שלא יבינו האחים". **אורח לחיים** (מהדורת תשס"ו)

יתרון דעת

ניצוצי אור יקרות עלי חנוכה

נסילת ימים קודם הברכה / לברך מתוך שמחה ובכוונות פשוטות / לבדוק הציציות קודם הדלקת נר חנוכה, ועוד

והנה הנרות של חנוכה הבאים לזכרון תוקף הנס הגדול, שהן נרות קדושים ומקודשים בקדושה עילאה, ומראין על נרות ומדות העליונות אשר הם מתעוררים ומתלהבים בגבורה לפעול דין בהרשעים, ועל כן כתב הרב מהר"י סג"ל (מנהגים הל' בדיקת חמץ) **שנכון הוא ליטול ידיו קודם שיברך על הדלקת נר חנוכה**, אך מפני שלא יחשב כיוזמה, על כן כתבו האחרונים (ש"ת מהרש"ל ס"ס פו) שראוי הוא להביא עצמו לידי חיוב נסילה, כדי שישלל ידיו א"כ קודם הדלקת הנרות. וידוע כי כותבתי לעיל, פרק י"ד, שבכל מצוה ומצוה שאדם עושה, נולדים ונבראים מלאכים קדושים ממנה, ולכל מצוה שבראים ממנה מלאכים, הן נקראים מתנה של מצוה זו. וזהו פשוט שבכל מצוה שמברכין עליה, מתכנסין אליה אותן המלאכים, ועומדין סביבות המברך ושוועין הברכה ועונין אמן, ורמז לדבר "מלאך" הוא גימטריא "אמן". ולכן כשישראל עונין בברכה או בקידוש ואומרים "אמן" יכונו לאותן המלאכים שיענו אמן...

והנה בברכה הראשונה של נר חנוכה יש י"ג תיבות, וצריך לכין שהן מעוררים י"ג מדות רחמים. וכן יש י"ג תיבות בברכה שניה, שהן מעוררים י"ג מדות רחמים, שיתקין יחד הן כ"ו תיבות כנגד שם הוי"ה. ויכוין השיבו **בברכות של הדלקת הנרות לאומרים מתוך שמחה**, באשר המצוה היא חביבה בשעתה לזמן פעם אחת בשנה, ולכבוד המלאכים קדישין הבאים להבית בשביל מצוה זו, ידליק הנרות כשהוא לבוש בבגד עליון, כמו שהולך לבית הכנסת... קב הישר (פרק צו)

קודם שיתחיל לברך הברכות יאמר בפה מלא "לשם יחוד" וכו' בשמחה עצומה, "יחיד נועם" וכו' עד "כוננה לעיני". הנה זה בלי ספק, האמת יורה דרכו דרך ישר לפני איש אשר נתן לו ה' בהמה ודגנו בינה ודעה להשיג עמקי סוד כונת הציצין, כי נטל עליו לכון הכוונות שכתב בברכות נר חנוכה, אך אני לא על הכלל כולו יצאתי בזה החבור, רק להורות לאנוש בערכי הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה בכלל עשות את מצוה ה' אלקינו ית"ש במצות אנשים מלומדה, ח"ו. לכן גם במצוה זו החביבה בשעתה, באתי להזהיר את האדם שלא יעשה אותה בלא לב ולב במצות אנשים מלומדה ח"ו, אך יעשה אותה בשמחה **עצומה ובכוונות פשוטות** הראיה לה לכל ברכה וברכה.

והנה כוונת אמרו בברכה הראשונה: "אשר קדשנו במצותיו וצונו" הלא ידוע בשערים הקדומים (שער ב פ"ד) בפרט הצריך לכלל כל ברכת המצוות. אך בחתימת ברכה זו באמרו: "להדליק נר חנוכה", יכניס בלבו ובמחשבתו שמחה עצומה באלקותו ית"ש ויתעלה זכרו לעד, על ערצם הנס שנעשה בימים האלו בבית המקדש בפר של שכן, כדאינתא בגמרא הקדושה (שבת כא) כשנכנסו גוים להיכל, טמאו כל השמנים וכו', ולא היה בו אלא כדי להדליק יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים.

ובברכת "שעשה נסים לאבותינו", יתן הוראה עצומה במחשבתו ובחשך גדול ליצרנינו ובוראנו ית"ש ויתעלה על כלליות כל הנפש והישועות הגדולות שעשה עם אבותינו בימים האלו, ויצויר במחשבתו בהוראה זו, כאילו עשה ית"ש ויתעלה עמו ממש הישועות והנסים בימים ההם. וברכת "שהחיינו" הלא מלתו כבר אמורה למעלה כוונתה בשערים הקדומים (שער ט פ"ה), ולא יברך אותה כמדות אנשים מלומדה ח"ו, ודי בזה.

יסוד ושורש העבודה (שער יב פ"א, יע"ש עור)

בשעה שבא להדליק נר חנוכה, בלילה הראשונה לפחות, יבדוק הציציות בעת ההיא אם הם כשרים כדי שיקוים בו "והיוטו המצוות לא במהרה יתקן" (קהלת ד, יג), דהם מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובעל הבית באמצע בטלית מצויצית, וכדכתב בספר "שבלי הלשק" (סי' קפה) דהא"ר חוטא (סי' תרעא) יע"ש. וכל זה אם הם כשרים, לכן ראוי לבדוק אותם לענות כאלו כמו בברכת הללבה. **מועד לכל חי** (סי' כו סע"ה)

עבודת הקדוש של רביה"ק (מראשון זצ"ל, נבד הרה"ק מט"רעשין זצ"ל) בימי חנוכה אין להעלות על הכתב, וקראי אני עליו "רבות בנות עשו חיל ואת עליית על בולנה" (משלי לא, טט), ומדי לילה בלילה אחר הכנה רבה וטבילה לבד שבת וביקר על הנרות לפני בני ביתו, ואחר הדלקה הלכו כל העולם לחדרו ואמר במקלות שירות וזמירות של שביק בקול הדר ובנעימה קדושה, ואח"כ שוררו הפיוט של "מעוז צור" ודלק משקה לאנשיהם, והלכו לביתם, ונשארו אגוד יחידי סגולה ודבר עמהם – כמו שענה – מעניני הנס, ואח"כ בבוקר הוסיף חיל בתפלת שחרית, וכמעט רוב היום היה לה', ומיעוטו "לכם", ומי שבא לשם היה נראה לו כאלו בא מעוזה"ל לעוזה"ב וראה עולם חדש לפניו וכו'. **הלולא דרבי להגאון מנינוב זצ"ל** (אות בט)

"אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק את הניצוצי היהודי". אתה יכול להשיג שותף בפרסומי ניסא

דבר בעתו

מצות הדלקת נרות חנוכה על נס הנרות או על נס נצחון המלחמה?
מאי חנוכה דתנו רבנן, כ"ה בכסליו יומי דחנוכה וכו', וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדרקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעו ושאוּם ימים טובים בהלל והודאה (שבת כא:).

והקשה המהר"ל זצ"ל בספרו "נר מצוה" (על עניני חנוכה): "ואם תאמר, וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה, שלא תהיה בטילה ההדלקה, היו קובעין חנוכה, כי מה שחיב להורות ולהלל, זהו כאשר נעשה לו נס ובשביל הצלתו, ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות המצוה, כי אין המצוה הנאה אל האדם". יסוד הקושיא הוא, כי חיוב ההודאה על הנסים הוא רק בנסים שנעשים להצלת והנאת האדם, ואילו נס זה שנעשה להם בשמן, לכאורה לא היתה בוה שום הצלה והנאה גשמית לבני ישראל.

ותירץ: "... כי כוונת היונים לבטל התורה והקדושה של ישראל... ובדאי בטול התורה הוא בטול ישראל, וכל העולם היה בטל, ולפיכך נעשה להם הנס במצות הדלקה שהיא אחת מן מצות התורה, שבאו היונים לבטל התורה ומצותיה מן ישראל... ולפיכך קבעו הדלקת הנרות, וזכר לנס שנעשה להם במצות הדלקה". והיינו, שגם נס המנורה מורה על הצלת בני ישראל, ויותר מכך, נס הצלה לכל העולם, כי כל תכלית הנס היתה להתגבר על היונים שרצו לבטל את התורה, ובזה היה נגדם בטול כל ישראל ובטול כל העולם כולו, ולכן מן הראוי לעשות זכר לנס זה.

וממשיך וכותב: "ועוד י"ל, שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה בשביל שהיו מנצחים את היונים, רק שלא היה נראה שהיה כאן נצחון הן על ידי נס – שנעשה לו הנס"ת ולא היה זה מכחם וגבורתם. ולפיכך נעשה הנס על ידי נרות המנורה, שידעו שחבל היה בנס מן הנס"ת, וכך המלחמה שהיו מנצחים ישראל היה מן הנס"ת". כלומר, שאכן קביעת ימי חנוכה ומצותיה היא בשביל נס נצחון המלחמה, שהיא אכן הצלת בני ישראל, ולא נס הנרות ואילו כי אם שידעו שנס נצחון המלחמה היה על ידי הקב"ה.

ואמנם ענין זה יסודתו בדברי הראשונים. בפי' רבינו יהונתן מלוניל עמ"ס שבת (כא:) מבואר שתקנת ימי חנוכה היתה בגלל נס נצחון המלחמה, ובגלל שהיה גם נס הנרות הוסיפו מצות הדלקת נרות, וז"ל: "לשנה אחרת קבעו ימים טובים – כל השמונה ימים, ולא נעשה נס בזה לישראל, שאילו פרעה לא גזר על המצות, ויהן הרשעה גזרה, לפיכך האריכו אלו הימים כשיעור החג שהיה שמונה ימים – להוכיח בהם הנס, ואפילו לא היה נעשה בהם בשמן – כמו כן היו שמחים ומזכירין מעשה נסים כשיעור יום טוב הארוך מכל המועדות, אך לא היו מדליקין נרות כלל, אלא מהללים ומרוממים כשאר המועדות. וכשכא ונבפל להם נס בשמן, הוסיפו להדליק הנרות להזכיר בפילות הנס".

לעומתו יש להביא דברי המאירי (שבת סח:) "לילה הראשון שלא היה שם נס השמן מברכין על הגאולה ועל הודאת מציאת הפך, ושאר הלילות על נס השמן". דברי המאירי באים לתרץ את הקושיא המפורסמת בשם "קושיית הדב"ת יוסף" (ארח סי' תתק:): "למה קבעו שמנה ימים, דכיון דשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחת, ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות", ועל כך תירץ שכלילה הראשון מברכים ומוזים על הגאולה ועל הודאת מציאת הפך, ואילו בשאר הלילות מברכים על נס השמן (ועי' פרי חדש סי' תרע' שיתקין כן).

ולפי האמור נובל להבין דעת רובתניו הראשונים והאחרונים שטורו ליישב קושיית ה"ב" ולמצוא שגם ביום ראשון היה נס בנרות, דלשיטתם מצות ימי חנוכה נקבעה רק לזכר נס הנרות, ולא על נס נצחון המלחמה. ויחבן לבאר דעתם, כי אם אמנם שקביעת ימי חנוכה להלל ולהודות היתה על נס נצחון המלחמה, אכן מצות הדלקת הנרות נקבעה על נס הנרות בלבד, כדברי הר"י מלוניל הנ"ל, ולא כדברי המאירי שמצות הדלקת הנרות בלילה הראשונה נתקן לזכר נס נצחון המלחמה, וכלפי מצות נס הנרות שפיר הקשו מדוע תקנו להדליק ביום הראשון, ולפי זה לא היתה הקושיא כי אם כלפי מצות ההדלקה, שמן הראוי היה לקבוע שמונה ימים להלל והודאה, ובשבעה ימים, מן היום השני הלאה, לקבוע מצות הנרות.

וכמו כן לגבי מצות הלל בחנוכה, מצינו במאירי שנקבעה גם כן על שני הדברים יחד, וז"ל: "לשנה אחרת קבעו ימים טובים, ולא לבטול מלאכה אלא ליאסר להספד ובתענית, ולהודאה בתפילה לגמור את ההלל, ואע"פ שבגאולות מצרים – אין גומרין את ההלל אלא יום ראשון, ולא אמרו לגמור ב' ימים של חג, אלא שהקרבת חלוקים לעצמם בכל יום חנוכה שאני שבכל יום ויום היה הנס מתרבה ומתחדש יותר".

וביסוד הדבר של אלו הסוברים שלא נקבעו הימים לזכר נס נצחון המלחמה יש להביא דברי הט"ז (סי' תרע"א סק"א) שמבאר מדוע לא נקבעו הימים לימי משתה והשמחה וז"ל: "ונראה הטעם דלא קבעו כאן לשמחה כמו בפורים, דבפורים היה הנס מפורסם להצלת נפשות, ועל זה יש שמחה בעולם הזה, משא"כ בחנוכה דאע"ג דהיתה ישועה ממנו יתברך במלחמה מכל מקום לא היה מפורסם על צד הנס, רק בנרות היה הנס מפורסם על כן קבעו להלל ולהודות, כי אין מזה שמחה בעת"ז, והצלת נפשות היה טפל בזה, על כן עשו עיקר מן הנס המפורסם שהוא מורה על הודיה, כי כן ראו רצונו ית' בזה", כי קביעת ימים אלו היתה על הנס המפורסם שהיה להם, הודא נס הנרות, ולכן לא נקבעו לימי משתה ושמחה, כי נס זה לא היה בדברים שיש בהם שמחה בעת"ז, ואילו נס נצחון המלחמה לא היה נס מפורסם לא נקבעו מצות ימי החג לזכור (ועי' לבוש שם טעם אחר מדוע לא נתקן לימי משתה ושמחה, ולפי דבריו אכן נקבעו ימים אלו גם לזכר נס נצחון המלחמה, יע"ש בדבריו, ועי' מש"כ עוד בענין זה במדורנו ג' (שמח).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מצות ביעור פירות שביעית (א)

א. כתיב בתורה הק' (ויקרא כה, יז-יח): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו' ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול". (דרשו רז"ל (שם בתו"כ): "כל זמן שהיה אוכל בשדה, האכל לבהמתך מן הבית. כלה ליה מן השדה, כלה לבהמתך מן הבית". מכאן למדנו אחת מן המצוות שצטוונו בפירות שביעית, והיא מצות ביעור, והיינו שאין לאכול מפירות שביעית שאסף האדם לתוך רשותו, אלא כל זמן שהם מצויים גם בשדה, אבל בזמן שאחד המינים כבר אינו מצוי בשדה, חייב לבער אותו המין מרשותו.

במהות מצות ביעור – יש ראשונים שסוברים שמצוה לבער הפירות מן העולם, וכן הוא מנהג בני ספרד, ויש ראשונים שסוברים שהביעור הוא, להפקיר הפירות, ולאחר שהפקירם מותרים הפירות באכילה, וכן נוהגים בני אשכנז.

טעם המצוה הוא, כדי להראות שאינו בעלים בשנה זו, ופירות שביעית צריכים להיות לכולם בשוה, ואם אין לחיה בשדה לאכול – לא נאכל גם אנו וגו' (לקיטוס תו"א סי' זרע"ס יז).

סוף זמנו של ביעור פירות שביעית מתפרסם על ידי ועדי השמיטה, זמנו של כל מין פרי לעצמו, וצריך לעקוב ולהיזהר בכך.

ב. מי שיש לו פירות בקדושת שביעית יותר ממזון משלש סעודות, גם אם יש לו הרבה פירות ממין זה מפירות חולין, בהגיע זמן הביעור יוציא את הפירות מביתו ויניחם במקום שרבים עוברים שם, ויפקירם בפני שלשה, גם אם הם אוהביו שבודאי לא יקחוהו, ויאמר בפניהם: 'פירות אלו הם הפקר לכולם' (מבין שהלכות אלו הן לבני אשכנז, שנהגים להפקיר כ"ל. בני ספרד יעשו כפי שיורו להם הפוסקים ומו"ר דרכי הגאונים שליט"א).

יש מממירים שיפקיר בפני שלשה אנשי שכשרים לעדות, ויש שסוברים שדי אם יהיו שנים מהם שכשרים לעדות, ויש שסוברים שאין צורך שיהא שכשרים לעדות ויכול להפקיר אפילו בפני אשתו ובניו (ראה להשיטות בזה בדרך אמונה פ"ו מהל' שמיטה בבין חלכה ס"ק א' וס"ק י' ועי' עמודי ארץ פט"ז סק"י).

ג. אם קשה לו להוציא הפירות לרשות הרבים יכול להפקיר בביתו בפני שלשה אנשים (עי' דרך אמונה שם ס"ק כט בשם החזו"א זצ"ל).

ד. אחרי שהפקיר בזמן הביעור רשאי לחזור ולזכות בהם. ומי שזכה בהם – הן אחר והן אם בעל הפירות זכה בהם – יכול לקחתם לרשותו אפילו הם יותר משלש סעודות.

ה. לאחר שקיים מצות ביעור וזכה בהם, עדיין יש לפירות קדושת שביעית, ונוהג בהם כל הדינים שנהג בהביעור.

ו. אם אינו יודע זמן הביעור, יפקירם בזמן המוקדם, ויכול להכניסם לביתו, ולא יתכוון לזכות בהם עד שיעבור בודאי זמן הביעור (עי' דרך אמונה פ"ו מהל' שמיטה סוף סק"י).

ז. פירות הנמצאים ברשות 'אוצר בית דין' או חייבים בביעור, דנחשבת להפקר, והלוקח מהם אחר זמן הביעור אינו צריך להפקירם, שכבר נתקיים המצוה ברשות ב"ד, אבל אם לקח מהם קודם זמן הביעור חייב לבער כשיגיע זמן הביעור. מנחת ח"ד' שמהא קותהכין נראס שליט"א, המשך מגל הבא מנחת

עלי מודע

"זאת חנוכה" – כי מיום זה נלמד עיקר מצות חנוכה שהוא מ"לא תסור"

איתא במדרש תנחומא (פר' נשא, כט): "ביום השמיני נשיא לבני מנשה" (במדב' ז, כד): "ו... נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מוסיק עליו כל שהוא מדליקו ביום שני וכו' וכן בשאר הימים, אבל הותיר ביום שמיני עשה לו מדורה בפני עצמו, למה, כיון שהקוצה למצוה אסור להשתמש ממנו. לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים, הואיל ואינו מן התורה, אמר להם הקב"ה, בני אין אתם רשאים לומר כך, אלא כל מה שגזירים עליכם תהיו מקיימין, שנאמר (דברים יז, יא) 'ועשית על פי התורה אשר יורוך וגו' [לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל], למה, שאף על דבריהם אני מסכים וכו', תדע לך, שהרי יעקב בשעה שברך מנשה ואפרים, מה כתיב שם (בראשית מח, ט) 'וישם את אפרים לפני מנשה... וקיים הקב"ה גזרתו, איתמל, בקרבנות הנשיאים שהקריב שבט אפרים תחלה" וכו'.

במדרש זה "אמרתיו טעם הגון על מה שקורין ביום השמיני של חנוכה: 'זאת חנוכה', והוא, דמציתו בגמרא (שבת כג.) לענין נר חנוכה: המדליק ביום ראשון קדשנו במצותיו וצוננו, והיכן צונו, מ"לא תסור". ואומר אני, כי הפסוק עצמו מרמז לדברי המדרש, וזה שאמר: 'לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך' מטעם שגם אני מסכים על דם, וראה לזה: 'ימין ושמאל', היינו ימין ושמאל של יעקב, שנאמר: 'וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים וגו' ואת שמאלו על ראש מנשה וגו' וישם את אפרים לפני מנשה', והקב"ה חסידים על ידו, שנאמר: 'ביום השביעי נשיא לפני אפרים... ביום השמיני נשיא לבני מנשה'.

וכיון שביום החי"ת שלחנוכה אנו קורין 'ביום השמיני נשיא לבני מנשה' (אחר שקורין ביום ה'י' נשיא לבני אפרים), שמהו אנו למדין לשמוע לדברי חכמים, שתקנו מצות חנוכה, ולברך עליו 'וצוננו', על כן נקרא אותו יום 'זאת חנוכה', כי ממנו נובע לקיים מצות חנוכה, וכאמור, וזה נכון ונחמד". **ייטב לב** (בסוף פרשתנו. עו"ש ובקו' 'מנח ירחים' שנה ג' - תרפ"ז, חוברת ג' דף כב)

עלי ספר

עירי קדישין שלם - תורת הרה"ק רבי ישראל מרזיני זי"ע. דברים יקרים העומדים ברומו של עולם על פסוקי התורה, מועדים, נ"י ושי"ס, ועוד אמירות טהורות וענינים מופלאים לפי ערכים מסודרים. מלוטט מספרים ומכתבי יד, מהם כתבי" עתיקים ונאמנים אשר לא שופע עין עד עצם היום הזה, בתוספת מקורות, הערות ומפתחות מפורטים. כל אלה נערכו ונסדרו להפליא בידי בנשי"ק הרב נפתלי הירץ פלינטנשטיין, ויצאו לאור בשני כרכים בתכלית השלמות והפאר על ידי מכון 'שפתי צדיקים' שע"י מרכז תורני 'איתור ישראל' - קאפיטשניץ, וירושלים תשס"ט (תתע"ט עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר שלמה יהודה נ"י ע"ב ג' תתי' במוזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בביימח"ד חסידים בענזא (מרסי), קדושה רבה אחר התפילה. נעש"י - באולם "בנות ירושלים"	הרה"ח ר' לוי הערש דירנפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר שלום דוב נ"י ע"ב ג' תתי' במוזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בביימח"ד חסידים בענזא (מרסי), קדושה רבה אחר התפילה. נעש"י - באולם "בנות ירושלים"	לעילוי נשמת הרה"ח מרת פייגא פעסיל ב"ר שמעון ע"ה נלב"ע ב' טבת תרצ"ד לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי ינו, ידידנו הנגיד הנכבד איש החסד והמעש, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה ועומד למייננו בכל עת ועונה הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטשע) קאניג הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוחנן ב"ר יצחק ע"ה האבדוהייזער נלב"ע ביום ב' טבת תשל"ג לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בני המשפחה שיחיו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' זאב ב"ר נחמן ע"ה טאבאק נלב"ע בזאת חנוכה תשנ"ח לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי ידידיו נריב הלב ומוזכה הרבים הרה"ח ר' יוסף טאבאק הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף טאבאק הי"ו נלב"ע ביום כ"א כסלו תשס"ה לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי ידידיו נריב הלב ומוזכה הרבים הרה"ח ר' יוסף טאבאק הי"ו
---	--	---	---	---	---

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' ויגש			
ו' טבת תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרמ"ט			
הדפוס מוצ"ש ר"ת	16:29	17:46	18:00
אנטווערפן	15:48	17:03	17:16
לונדון	15:47	17:05	17:15
מאנשעסטער	16:27	17:40	18:00
ציריך	15:54	17:07	17:25
ווינ	16:21	17:40	17:56
אמסטרדם	16:48	18:01	18:22
פאריז	16:17	17:32	17:51
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

ביאור שאלת פרעה "כמה ימי שני חייד" ותשובת יעקב אבינו "ימי שני מגוריי וגו'

ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייד. ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חייד ולא השיגו את ימי שני חייד אבותי בימי מגוריהם (מז, ה-ט). "לא ידעתי מעם הזקן אבינו, מה מוסר הוא שיתאונן אל המלך, ומה מעט לאמר ילא השיגו את ימי שני חייד אבותי, כי אולי עוד ישיגם ויחיה יותר מהם. ונראה לי, כי יעקב אבינו זרקא בו שיבה, והיה נראה זקן מאד, ופרעה תמה על זקנותו, כי אין רוב אנשי זמנו מאורכים ימים כל כך, שכבר קצרו שנותם ו-י"כ בדורות אברהם יצחק ויעקב היו הימים בעם שבעים ושמונים שנה, כאשר הזכיר משה רבינו בתפלתו (תהלים צ, י). אבל הצדיקים בדורותם יראת ה' תוסף בהם ימים, כי פרעה תמה על יעקב, והוא הפליגו בימי אבותיו, כמו שאמר ילא השיגו את ימי שני חייד אבותי בימי מגוריהם" (לשון הרמב"ן לעיל ה, ד).

ולכן שאל לו "כמה ימי שני חייד", כי לא ראתי כמותך זקן בכל מלכותי. אז ענה יעקב כי ימיו שלשים ומאת שנה, ואל יתמה בהם, כי מעט הם כנגד שנות אבותיו שהיו יותר, אבל מפני היותם רעים בעמל ואנחה זרקא בו שיבה ונראה זקן מאד.

רמב"ן

ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייד - "תמה, כי לא היה דבר מצוי במצרים שיאריך אדם ימים כל כך שיועיל לפרק שהיה אז יעקב בו, וגם שיבה זרקא בו".

והשיב לו יעקב: "מעט ורעים היו ימי שני חייד. על מה שאמרת 'כמה ימי שני חייד' - אני אומר כי שני חייד היו מעט ורעים, ברוב טודת מזונות ודאגות הקורות, כי הימים אשר הם יהיה האדם בצרה, לא יקראו 'שני חייד', אבל ימי שני מגורי היו בין הכל מאה ושלשים שנה. ולא השיגו את ימי שני חייד אבותי בימי מגוריהם, כי אבותי אף על פי שהיו גם הם גרים בארץ לא להם, מכל מקום היו להם ימי חיים רבים בלתי צרות, אבל שני חייד לא השיגו לשני חייד אבותי שהיו להם בימי מגוריהם".

ספרנו

יעקב אבינו לא רצה להתיישב במצרים אלא בארץ גושן הקרובה

וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה וגו' (מז, כז). "עיר גושן קרובה למצרים, ומפני שהיו שנים עשר בניו הגונים ונכבדים, כל אחד מהם לפני מלכים יתיצב, לכך רצה יעקב להתיישב בארץ גושן ולא במצרים ממש אשר שם המלכות, לבל יעשו מהם גזברים ושלטונים.

ונראה בפשט הכתוב הזה, כי לפי שהיה יודע יעקב אבינו ירידתם למצרים סביבת הגלות לזרעו, וכי יתחיל בו עתה, מפני זה יאמר: **וישב ישראל**, כלומר נתיישב שם, לא במחשבת בניו שאמרו לפרעה ולעיל פסוק ד: **לגור בארץ באנו**, כי היו סבורים לחזור לארץ כנען ככלות הרעב מיד, ועל כן אמרו: **לגור**, ולא להתיישב. ואמר: **ויאחזו בה** - מלשון אחזה ונחלה, ולא נתייבשה מחשבתם. והיה ראוי לומר **ויאחזו בניו בה**, אבל הוא מלשון השורש הנאחז בקרקע ממנו נמשכים הענפים ויפרו וירבו מאד, ועל כן לא הוצרך הכתוב לפרש אלא סתם **ויאחזו**, לפי שכבר הזכיר ישראל שהוא השורש, אין ספק שהענפים נאחזים מן השורש.

והנה הצדיקים המשלים הכתוב לשורש הממלא כל הארץ, הוא שכתוב (תהלים פ, י): **פנית לפניך ותרשרש שרשיה ותמלא ארץ**, וכתוב (ישעיה כ, י): **הבאים ישרש יעקב**... מה שאין כן ברשעים, שהכתוב ימשילם לאילן שאין לו שורש, לפי שאין להם קיום ועמידה, שכן תמצא בסנהדרין הרשע (והוא לא א, ג): **הנה אשור ארז בלבנון יפה ענף וחרש מוצל**... והזכיר הכתוב רומם של אילן וגבוליו וענפיו ופריה, ולא הזכיר בו שורש וכו'... אבל הצדיקים שיש להם שורש ושורשם מתקיים לעד לעולם איננו מתמוטט, וכן אמר שלמה (משלי יב, ג): **לא יכון אדם ברשע ושורש צדיקים כל ימוט**."

רבינו בחיי

לקח טוב

"כי עבדך ערב את הנער" - עצה לתפילה

כי גם אם אמת נכון הדבר שאנכי עפר ואפר, ואינני ראוי ואינני כדאי לשאול מאומה מבית המלך, הלא לא לעצמי אני מבקש אלא לזולתי. זאת ועוד, כי ממצות המלך עלי להיות ערב לחברי, ולא להתעלם מדאגתו או צרתו, ולפעול ולהשתדל לתועלתו באותה מדה שהייתי עושה לעצמי. מצות ה' היא עלי, ואינני יכול להיפטר מחובה קדושה זו. כיון שכן, מה אעשה ומוכרח

כדי שהתפילה תהיה נכונה וערוכה כראוי, על האדם המתפלל לראות בעיני שכלו דברים כהווייתן, את תמונת המצב כפי שהיא באמת, והיינו שרגליו מוליכות אותו לפני כסא הכבוד וניתנת לו ברוב רחמי וחסדי ה' הזדמנות לפתוח פיו ולהגיד תהלותיו ית"ש לפניו, ולהתחנן ולבקש על נפשו.

אם תחזינה עיניו את התמונה השכלית האמורה, אין ספק שפיק ברכיים יאחזנו מרוב אימה ופחד, רתת וזיעה, על שעומדות רגליו לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. מהפחד הנורא יהיו שפתותיו דא לרא נקשן, ולא יהא מסוגל לפתוח פיו. מה עוד, בהעלותו בדעתו את תוכן הבקשה אשר הכין לשמוח לפני המלך, וברגע הזה כאשר נעמד לפני גדלותו של האל-הגדול הגבור והנורא, מתעוררת אצלו כל שפלותו הוא, ואין צריך לומר את רוב מריו פשעו ומרדו נגד אל-עליון. איך יעיו עכשיו פניו לבקש טובת עצמו מאת האדון הנורא, בעת שאת פיו המרה ועל דבריו עבר במצח נחושה.

תמונת מצב זו היא המהוויית אל האדם המתכוונן לגשת אל בוראו (ומי שלא אחזתו פלצות, מובן שעדיין לא הטיב להפנים את הוראת חכמינו וז"ל: **"דע לפני מי אתה עומד"**). אלא שאם כן, וכך עולה בלב הניגוש, הרי יברח משם כל עוד נפשו בו, ומלח לא יוציא מפיו. ומה יעשה האדם כדי שיוכל להתפלל באמת, כי ממה נפשך: אם לא תאחזנו היראה האמורה, סימן הדבר שלא התכוונן כראוי. ואם כן תאחזנו לא תצא תפלתו כלל.

אלא שאותה מניעה המוחלטת לפתוח פיו ולפרוס את בקשתו, כמה דברים אמורים, כאשר שאלתו מוסבת לצרכי עצמו, שאז באה שפלותו ומוטרת לו על לחיו לאמר: איך תעזי פניך נגד בוראך ית'. אמנם אם לא את טובת עצמו הוא דורש, כי אם תועלת חבירו, או אז תשתנה תמונת המצב לחלוטין.

אותיות מהכימות

ויגש אליו יהודה וגו'. כי עבדך ערב את הנער וגו'. כדרך רמז, התורה מלמד את בני ישראל סדר תפלות ישראל. האדם העומד להתפלל לריך לעמוד לפני ה' ברוח נמוכה, ולחשוב בלבו כמו שאמר יהודה כפר' מקד' (מד, טז): **"ויהא יהודה מה נאמר לאדוני, מה נדבר ומה נעמד, האלקים מלא את עון עבדיך"**.

ואם כן איך יוכל האדם ליגש ולהתפלל לפני הקב"ה. על זה נתנה תורה עצה, שכל אחד מיישראל יתפלל בעד חבירו, וזהו הדבר יוכל ליגש ולהתפלל. כמו שאנו רואים בטבעי בני אדם, שבאדם אדם רואה שחבירו יתן לו נדקא מתנת חנם, מתבייש מאד לומר לחבירו ליתן לו. אך כאשר אדם רואה לקבל מחבירו עבור איש אחר ליתן נדקא, אז אינו מתבייש... כן הוא בענין התפלה.

ולא תקוב בתורה "ויגש אליו יהודה וגו'. כי עבדך ערב את הנער מעט אבי לאמר אס לא צדיקנו אלא וחסדתי לאבי כל הימים" וז"פ בש"ס (שבוטות לט). וישראל ערבים זה בזה, שכל אחד מיישראל הוא ערב לחבירו, **"כי עבדך ערב את הנער מעט אבי"**, היינו מהקב"ה... **אס און האדם מתפלל עבור בני ישראל אפילו יוס אמן, אין לו שלמות לעולם הבא**...

תפלת שלמה

אני לפתוח פי בתפלה ובקשה, ואין בתחנוני אלה העוה כלשהיא, כי לא את תועלתני אני מבקש, וגם מקיים אני בזאת מצות ה' עלי.

עצה זו לימדנו יהודה, כאשר ניגש אל יוסף להתחנן לפניו, והיה מוכרח להסביר איך יעיו פניו נגד המלך אחר שנתפסו בגניבתם, התנצל ואמר: **"כי עבדך ערב את הנער"**. לא את טובת עצמי אני דורש, וגם מחוייב אני בכך - -

אמרות טהורות

תפלה קודם גשת הארץ לעבודת השם

ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוד כפרעה (מד, יח). יש כאן רמז איך יגש האדם לתפלה: "ויגש אליו יהודה" – היהודי צריך להיות נגש אל עצמו וללבו, "ויאמר" – וכך ראוי לו לומר לפני השי"ת: "בי אדוני" – הנני מבקשך, השי"ת, "ידבר נא עבדך דבר" – יהי רצון מלפניך שאוכה לומר לפניך דיבורים כאלו – "באזני אדוני" – שיכנסו באזניך ולא יהיו נדחים חלילה לתיך, "ואל יחר אפך בעבדך" – במעשים שלי שעשיתי לפניך, אל יחר אפך בהם, "בי כמוד כפרעה" – מלשון גלוי ופריעה, מלשון "כי פרעה אחרך" (שמות לב, כה) – כי לפניך נגלו כל תעלומות ואתה יודע היטב כי רצוננו לעבוד אותך בלב שלם אך שאור שבניסח מעכב (ברכות יז).

ישרש יעקב

חזירות מומדת העצבות שמביאה לידי כעס

ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם וגו' (פס, ה). ידוע מספרים הקדושים, אשר על ידי מודת עצבות ומרה שחורה ח"ו יכול האדם לבוא לידי כעס חלילה. ומהאי מעמא הוהדורי שביום התענית, בו גובר העצבות, לא יבוא לידי כעס חלילה, כדי שלא יצא שכרו בהפסדו. וזהו תרמו: "ועתה אל תעצבו" – כדי שיזאל יחר בעיניכם – שלא תבואו לידי כעס, רח"ל.

קב ונקי

הרבה דרכים בעבודת הבורא

ויאמר אלהם אל תרגזו בדרך (פס, כד). "אמר א"ו" (הרה"ק רבי יחזקאל מקאמיר) זצוק"ל, פירוש: "אל תרגזו בדרך", רצ"ל בדרכי החסידות, היינו כשאתה עובד להבורא יתברך על פי איזה דרך, וכשאתה רואה שהבירך אינו עובד על דרך זה שאתה הולך, אל תרגז עליו, כי הרבה דרכים יש בעבודת הבורא ית"ש, עבודה"ק.

אמירה נעימה

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי (ג, ב). וקשה, למה שאל "העוד אבי חי", הלא כבר נאמר למעלה (פס, כו) (כ) כשבאו אליו בפעם השנייה: "וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם וגו' העודנו חי, ויאמרו שלום וגו' עודנו חי", ועוד, מה שיכתב שאלה זו למה שאמר "אני יוסף", עד שתיכף שאלם "העוד אבי חי".

וי"ל, הדנה לעיל כתוב (פס, כ): "ונאמר אל אדוני יש לנו אב זקן וילד זקונים קטן ואחיו מת", ופירש"י: ואחיו מת, מפני הוראה היה מוציא דבר שקר לומר על יוסף שמת, כדי שלא יאמר הביאהו אלי. נמצא, שכמו כן היה אפשר לומר כאן, שלכן אמרו שאביו חי, כדי שיוכלו למען ולומר: "לא יוכל הנער לעזוב את אביו" וגו', ובאמת יתכן שכבר מת אביהם. ולכן, עתה, לאחר שאמר להם "אני יוסף" שאל תיכף שוב: "העוד אבי חי", ויאמרו לי האמת, שהרי אתם אמרתם על אחיכם שהוא מת, ולמה אמרתם כן, מפני הוראה שלא אמר הביאהו אלי, ואם כן יתכן שאביו מת, ורק מאותה סיבה שיניתם ואמרתם לי שהוא חי, ולכן שאל שוב: "העוד אבי חי". שני המאורות – "בשם הרב המאור הגדול מהור"ר יעקב הרב דק"ק האפסטיין".

וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה (פס, ז). יש לדייק באומרו "וישלחני אלקים", שהרי מדובר כאן בטובה, והיה לו לומר בשם הוי"ה, שהוא רחמים, ולא בשם אלקים, שהוא דין, גם מה שאמר "לשום לכם שארית בארץ" הוא מיותר, והיה די לומר "להחיות לכם לפליטה גדולה".

אלא רבותינו ז"ל אמרו (שבת פס): "ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו", ולכן ירד לגלות מצרים בכבוד גדול. והנה, התחלת הירידה לגלות מצרים, היתה על ידי יוסף, שירד תחילה למצרים,

והענין מה שראה על ככה להזהיר אותם על זה, יש לומר כי מהלכות השבטים עם יוסף עד שמכרוהו, בוודאי לא היה בדברים גשמיים, רק בדרכי החסידות כמובן, לפיכך הזהיר אותם עכשיו שאל ירגזו עוד בדרכי החסידות שלהם, רק בינו שיש הרבה דרכים בעבודת הבורא, והכל עולה בקנה אחד. וכמו כן יש לפרש, וזה שאמר יהודה אל יוסף לעיל (פס, יח): "ואל יחר אפך בעבדך", פירוש שאל יחר אפך בשביל העבודות שלך, שאתה עובד ה' בדרך הזה והבירך אינו עובד ה' כמוך, וד"ל".

דברי ישראל

תכלית ירדת ויציאת מצרים היא קבלת התורה –

שיחק בלב כל ישראל עד עולם

אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם עלה (ד, נראה לפרש בס"ד, הדנה בתיב (במדבר יא, כא): "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב" כו', ונראה פירוש, דהא "אנכי" ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענוס (פסות כה, א), ומוזה נרשם ונחקק "אנכי" בקרב כל איש מישראל, שיהיו תמיד דבוקים בשמו הגדול. וזהו: "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב", שנשאר בקרבם רשימה של "אנכי" עד עולם, ואתה אמרת בשר אתן להם" כו', וכפירוש רש"י ז"ל (שם): אמר ר' שמעון, ואתה אמרת בשר אתן להם ואחר כך תהרגו אותם הם ושלום. אומה כזו שנרשם ונחקק בקרבם "אנכי", אדרבא מהראוי ליתן להם רק טוב וברכה".

והנה, תכלית גלות וגאולת מצרים היתה קבלת התורה, שנאמר (שמות ג, יב): "וזה לך האות בהוציא את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה". וזהו תרמו: **"אנכי"** ארד עמך מצרימה" – שירידת מצרים היא לתכלית שיתן לנו השי"ת את התורה ושנשמע מפי הגבורה "אנכי", ועל כך הבטיחו השי"ת: **"ואנכי אעלה גם עלה"** – שינאלו ממצרים ויתן לנו התורה, "ושנשמע מפי הגבורה" "אנכי" ויורשם ויחקק בלב כל איש מישראל אנכי עד עולם, אמר". קדישת לוי

והוא ירד למצרים בצער גדול, שנמכר לעבד. וזה שאמר: "וישלחני אלקים לפניכם", כלומר, ירדתי למצרים בראשונה, לפניכם, היתה על ידי דין ויסורים, וגם היה בזה מודת הדין לכם, כדי "לשום לכם שארית בארץ", והיינו, כי בעת שסיפר להם יוסף הלוטמותיו, השיבו לו הם מתוך גדלות: "המלך תמלך עלינו" (לעיל ד, ה). בלשון תימה, כי היה רחוק מהם דבר זה, שהיו חושבים שהם גדולים ממנו, והוא היה כשיירשם בעיניהם, ועל כן נתקיים החלום, ומלך עליהם.

והנה, רז"ל דרשו (ר"ה ט), על פסוק (מכה יח, יח) "לשארית גדלת" – שהקב"ה נושא עון למי שמישים עצמו כשיריים. וזהו שאמר להם יוסף, תחילת ירדתי למצרים היתה "לשום לכם שארית בארץ" – להשפיל אתכם ולעשותכם כשיריים, על שדברתם בנאות: "המלך תמלך עלינו", בה"א התימה, ולכן נתקיים החלום, וירדתי למצרים כדי שאמלך עליכם. ועל כן הזכיר נמי מלת "אלקים", שהוא דין, גם כן לאחיו. אורח לחיים (מהר"ה תשס"ט)

ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חיך. ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים וזאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חי וגו' (פס, ה-ט). ולכאורה אינו מובן, שהרי פרעה לא שאל רק כמה חייו, ולמה השיב "מעט ורעים היו ימי שני חי", הלא לא נשאל כלל, אם היו טובים או רעים.

ויש ליישב על פי מה דאיתא (שבת קה) "בבלאי, ימים האריכו שנים לא האריכו", ופירש"י: "שכלו ימיהם בטוב, דחשיב אריכות ימים", הרי, ש"אריכות ימים" מוסב על האריכות, והיינו חיים טובים, ו"אריכות שנים" על הכמות, דהיינו הרבה שנים. והנה פרעה שאל את יעקב: "כמה ימי שני חיך", הזכיר ימים ושנים, ואם כן שאל על שני דברים, אם מכלה ימיו בטוב, ואם חי שנים הרבה, ולכן שפיר השיב לו יעקב על שתי השאלות: "מעט ורעים היו ימי שני חי".

מהרש"א במהורה"א בתרא (להג"ר משה יצחק אביד' לובלין זצ"ל, חתנו של מהרש"א, עמ"ס שבת שם, וע"פ ב"פרש"י יוסף כאן)

יתרון דעת

התרת החגורה בשעת הסעודה (א)

רמזים וטעמים / האם מותר להתירה בין נטילה לאכילה? / להתיר ולהרפות – אך לא להסיר / הסרת החגורה בסעודת שבת, ועוד

ומאמתי התחלת אכילה, רב אמר משיטול ידי, ור' חנינא אמר משיטיר חגורה, ולא פליגי, הא לן והא להו. פירש"י: הא לן והא להו – בני בבל היו חוגרין את עצמן בחווק, וכשאוכלין צריכין להתירם, ובני ארץ ישראל לא היו נוהגין כן בהתרת חגורה קודם נטילת ידים.

מסכת שבת (טז), וע"ש בגליון הש"ס: מצינו כן ביהו"קא (כג, טו) שאמר על בבל "חגורי אזור במתניהם", וע"ש במהרש"א – דאחר נטילת ידים קודם אכילה אף בני בבל לא היו נוהגין בהתרת חגורה משום הפסק בין נטילה לאכילה, וק"ל (תעו"ש ב"קרבן נתנאל" על הרא"ש סי' י"ח סק"ח)

הא לן והא להו. עיין רש"י ז"ל. ועוד נ"ל בס"ד, בני בבל שותין מי חדקל ומי פרת, שהמים קלים בטבען ועושים תאווה לאדם לאכול הרבה, וכיון דאוכלים הרבה מתמלא כריסם, ולכן מורחים להתיר האזור שלהם שלא ידחוק אותם בזמן האכילה שמרבים בה, אבל בארץ ישראל שותין מי מטר או מעיינות קטנים, שהמים כבדין, ואין עושים תאווה לאדם לאכול הרבה, ולכן לא ימלאו כריסם במאכל, וממילא אין צריכים להתיר האזור שלהם.

בניהו להגאון ה"ב איש חי זצ"ל (שבת טז)

*

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם וגו' ויאמרו כן תעשה כאשר דברת (בראשית יח, ה). תעשה כאשר דברת ס"ת למפרע: "התיר" חגורה קודם אכילה ואוכל, מכאן אמרו רבותינו ז"ל מאמתי שעת סעודה, לבני בבל משעה שיתיר חגורה. תוספות השלם (פר' וירא יח, ה אות יב)

ואקחה פת לחם. "ואקחה" למפרע: ה'תר ח'גורה ק'ודם א'כילה. פת לחם ר"ת: פ'ן ת'בוא ל'ידי ח'ולל מ'עיים. פרישה (ארח' סי' נו, וכ"ה בב"ש שם)

ואני מצאתי כתוב תיבת "ואקחה" כפשוטה – ו'קודם א'כילה ק'שר ח'גורך ה'תר, פ'ן ת'בא ל'ידי ח'ולל מ'עיים. יד אחרון להגאון רבי אהרן אלפנר זצ"ל (ארח' סי' קנא)

ועיין מהרש"א שבת (טז, ב) שכתב, דאחר נטילת ידים קודם אכילה אף בני בבל לא היו נוהגין בהתרת חגורה משום הפסק בין נטילה לאכילה. יעו"ש. אבל ה'עך השלחן אות א' כתב דלא הוי הפסק כיון דצורך סעודה הוא, יעו"ש.

ועל כן נראה דלכתחילה יש להתיר קודם נטילה או אחר שיברך 'המוציא' ויאכל כזית, ובדיעבד אם התיר בין נטילה להמוציא לא הוי הפסק וכי'.

כף החיים (ארח' סי' קסו אות א)

הרה"ק משינאווא ז"ע הקפיד להתיר את האבנט שעל בגדו לפני הסעודה, ולברכת המזון חזר וחגרו. דברי יחזקאל (עמ' שכה)

ברכת "אזור ישראל בגבורה", נתקנה על האיזור החגורה, שזוהו רמז שצריך להתגבר בגבורה וללחום עם היצר הרע בשעת הסעודה דאיהי שעת קרבא, כדאיתא בוהרד הק' (ח"ג רעב, א). אבל בסעודת שבת קודש, שהיא גופא סעודת דמצוה למעלה מן הביורים, לא שייך מלחמה הנוכח לעיל, וראוי ודאי להסיר האזור לסעודתא דשבת קודש. תולדות יצחק, נעשכ"ו (ליקוטים עמ' ריח)

התיר חגורך קודם אכילה. יש לדקדק דנקט לשון "התיר" ולמה לא אמר 'הסיר חגורך'.

אמנם באמת רק להתיר ולהרפות את החגורה רשאי, אבל לעולם צריך הוא להיות חגור נגד היצר, מפני שהיצר משוטט אצל אדם בשעת אכילה מחמת שאז יש לו מקום ודרך לתופסו ברשתו, אשר על כן צריך האדם לשנס מתניו ולאזור חלציו ולחגור עצמו היטב בחגורה שלא יפול או ברשת היצר חלילה.

אמרי נועם להרה"ק מוואלברג זי"ע – בעל 'עבודת יששכר'

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאיזביצא זי"ע – בעל 'מי השלוח' יומא דהילולא ז' טבת (תרי"ד)

בהקדמה ארוכה ומאלפת ביותר – בענין השתלשלות ומסורת חכמת הקבלה מיום שניתנה תורה לישראל – שהקדים הרה"ק רבי גרשון הענין מראדזין זי"ע, שימא דהילולא חל השבעת ביום ד' טבת (תרי"א), לספר 'בית יעקב' מאת אביו הרה"ק רבי יעקב מאיזביצא זי"ע, מתאר הוא נשבות את זקנו הקדוש רבי מרדכי יוסף מאיזביצא זי"ע. בתוך דבריו כותב הוא מהלכותיו בקדוש, בזה"ל: "... הוא היה אחד המיוחד שבחדרו, חדר צאן קדושים של רבו (הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע), אשר עשה כרבי שמעון בן יוחאי ועלתה בידו (ברכות לה:), עזב כל עניני עולם הזה ומכר ביתו נחלת אבותיו בית מחית פרנסה וכל כלי תשמישו הנשארים לו מאביו הרב הגדול המקובל מוה"ר יעקב זלחני, וכתת רגליו ללמוד תורה, וכלכל עצמו בלחם צר ופת במלח ומים במשורה, ולא מנע עצמו מבית מדרשו של רבו תשע שנים רצופים, רק על שבתות אחדים בשנה נסע לביתו לפעמים על חג הפסח. ואף כי היה גבר חלש תש הכה וידוע חולי, מחלת החזה רח"ל, לא הביט כלום לטובת גופו, וסבל צער וקור וחום מחוסר בגדי החורף, ואף כי מתולדתו היה ענוג מאד בן לאביו ודך לפני אמו. גזע משפחתו מיוחסת עד רש"י ז"ל ורבי יוחנן הסנדלר ומורעא דדוד קא אתינא" הבה ונפרט קצת מתולדותיו וקורותיו לכבוד יומא דהילולא שחל בשבת קודש זו, יום ז' טבת.

בעל רבו הק' מפרשיסחא:

הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאיזביצא נולד בטאמשוב לאביו המקובל רבי יעקב זצ"ל, ממורם היחס, נכד הגה"ק רבי יעקב "בעל מופת" מלובלין, בן הגה"ק רבי יהושע העשיל אבד"ק טארנאפול, בהגה"ק רבי צבי הירש אבד"ק לובלין, בהגה"ק רבי זכריה מענדל (זכריה הבבאי) מקראקא, נצר מגזע השר הגאון רבי שאול וואהל זצ"ל מברסק.

כבר משחר ילדותו נודע לעילוי מופלג, שמו הלך לפניו כשקדן עצום ובעל נפש איתנה העשויה ללא חת, למרות חולשתו הגופנית שהיתה תמיד מנת חלקו.

כשהגיע לפרקו נלקח אחר כבוד לחתן הגאון רבי יוסף זצ"ל, דומ"ץ דק"ק טאמשוב, מתלמידיו של הגה"ק רבי יוסף הויקילערנר זצ"ל בעל ה'משנת חכמים' מוזאמושט.

לאחר נישואיו התחבר לחבורת אברכים מופלאים שדבקו בהרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע. עם החבורה שמנתה עיליים חריפים מסלחה ומשמנה של טאמשוב והתנהלה על ידי הרה"ק רבי נחמס מענדל מקאצק זי"ע, שהתגורר אז בטאמשוב, עלה ונתעלה במעלות נשבות בקדושה ובפרישות יתירה.

בשנת תקע"ט, התכונן לנסוע בפעם הראשונה להסתופף בצל רבו הקדוש בפרשיסחא, כהכנה דרבה, "הכין לבבו ונפשו כי יהיה ראוי ומוכן ומוכשר לקבל תורת אמת, ולמד כל ספרי הקבלה אשר היו בבית מדרש עירו עד שהיו כולם שגורים בפיו, והיה מלא תורת ה' במקרא במשנה וגמרא והלכה ומדרשים וזוהר הקדוש והתבה משנתו סדורה מאד".

נכדו הרה"ק מראדזין שמספר על כך בהקדמה האמורה, ממשיך לתאר את אשר היה כשכנס לפני ולפנים אל הקדוש פינמה, והרבי ר' בונם קבלו בחביבות מיוחדת, בפנותו אליו: "בא ומדוד עצמינו, מי משנינו גדול. ומדד עצמו עמו וסמך ידיו עליו, ואמר לו בזה הלשון: **לעז עתה אני גדול ממך, לעז אתה עודך צעיר ועול ימים, עוד תוכל לגדול.** ובפירושו לא כוון על גידול הקומה, כי רבינו שמחה בונם זלחני"ה היה ארוך בדורו הן בקומה הן בתורה, ואאזמו"ר זלחני"ה עם שהיה ארוך בתורה אכן היה קצר הקומה". עכ"ל.

מאות קשרה נפשו בנפש רבו בקשר עילאי בל ינתק, ונשאר לשבת באהלה של פרשיסחא, כשאת מרבית חדשי השנה עשה במחיצת רבו, כמובא לעיל בראש דבריו. שם הודבק שבעתיים בקדושה ובטוהרה באופן נעלה ונורא כשתורת רבו מאירה לו את הדרך אשר יצעד בה לאורך ימיו.

כאמור, הראה רבו חיבה יתירה והערצה מיוחדת ופעם התבטא עליו, כי דומה הוא לימי השילוח' ההולכים לאיטם וחופרים עמוקות... (בהקדמה תי"ט).

בפרשיסחא, בתקופת שהותו בצל רבו הגדול, התלקטו סביבו מאות אברכים צעירים שדבקו בו בעז, והוא ניהלם והנחיל להם מדרקי היראה והחסידות על פי תורת רבם הקדוש. גם רעו וידידו הרה"ק מקאצק זי"ע, שהסתופף אז בצל הרבי ר' בונם, שלח אליו מפעם לפעם אברכים למען יתנהלו תחת הדרכתו הישרה.

תשע שנים הסתופף רבי מרדכי יוסף בצל רבו הק', עד יום הסתלקות הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא לפני רוס ביום י"ב אלול שנת תקפ"ז.

עם פטירת רבו, חזר לטאמשוב, שם התאספו רבים מגדולי תלמידיו פרשיסחא, והכתירו עליהם את הרה"ק מקאצק למנהיג ולמורה. גם רבי מרדכי יוסף יחד עם תלמידיו הרבים, דבקו בו בעז וקיבלו עליהם את מורו.

כשהתקיים הרה"ק רבי נחמס מענדל מקום מושבו לקאצק, נשאר הוא לשבת בטאמשוב, ומשם היה נוסע לעתים קרובות, יחד עם בני חבורתו, לקאצק, שם היה נמנה על ראשי החסידים ולאיש אמונו של הרבי מקאצק זי"ע.

יסורים של אהבה:

כאמור, ידוע היה כרווי סבל ומכאוב. מחלת חזה קשה גרמה לו יסורים בכל שנות חייו, שהיו רצופות התנגדות עזה ורדיפות מרות.

בענין זה מסופר על חסיד אחד שהגיע פעם על ראש השנה לאיזביצא להסתופף בצל קדשו. בימי שהותו שם נצצו בו הרהורי חרטה על נסיעתו לרבי שיש עליו התנגדות. בתוך כך חשב בדעתו: אולי עדף שאסע לרבי אחר שאין עליו התנגדות. אולם תיכף דחה הרהור זה באמרו בלבו, הלא המהרהר אחרי רבו כמהרהר אחר השכינה... "וכך חלפו חליפות עשתונותיו ברבות מחשבות ולא היה יכול לשית עצות בנפשו, ולבסוף גמר בדעתו לעשות לו סימן בזה, שאם יראה חסיד מרגיש במחשבותיו אז יידע שהוא הצדיק הדור האמיתי, והרבי אשר תורה יבקש מפיו כי מלאך ה' צבקות הוא".

גרגרים ממשנתו מתוך ספרו 'פרי צדיק' לתלמידיו הכהן הגדול רבי צדוק מלובלין זי"ע

יקיצת המתים:

"ושמעתי מרבינו הקדוש זצוק"ל ביחוד, שכל אחד מזהר ישראל לעליד בתחית המתים מתברר שם מלא, רק היה כישן, וכמו שכתוב (ישעי' כו. יט): **'הקיצו ורגעו שוכני עפר'**, וכמו שנדרש בגמרא (תענית ה:): מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, ואין הקיש למחצה, כן מקיש זרעו לו, וכל זרע יעקב יתברר ומדרגת יעקב לא מת, **וכשינער ממשנתו יזכור כל הדברי תורה.** ועל זה מבקשים (בסיים מסכתא): לא תנגש מין לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי".

פרי צדיק ז"ל (ג' בעומר אות ט' וי"ג) בס' 'בית אלקים' להמב"ט, שער היסודות פרק ט' ד"ה אבל הנשמה שתחזור (אות יז).

הפחד במוצי"ש:

"... וכמו ששמעתי מרבינו הקדוש זצלה"ה שאמר בשם אחד, **שבמוציא שבת הוא כמו שממליכין אותו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא**, ומטעם זה אומרים במוציא שבת הפסוק 'וזה אל ישועתי אבטס ולא אפחד' ואין אומרים אל תירא אלא למי שמתאיר, שאז נולד פחד על האדם כשרואה שיוציא מקדושת חשבת לימי החול. ולכן אומרים 'אל ישועתי אבטס ולא אפחד'. ומשום זה אומרים גם כן שיר של פגעים במוציא שבת קודש...".

קדושת כהנים – מקדושת ישראל:

"... שכל הקדושות יש בישראל, ורק שהכהנים נבחרו לעבוד עבודת הקדוש, שמקדושת ישראל טעל קדושת הכהנים, וכדברי רבינו הקדוש (מאיזביצא) זצ"ל ששאל: מדוע אין הכהנים מברכין בכל יום שעשאי בקרי. **והשיבתי:** הלא גם ישראל אינם מברכין שעשאי ישראל, רק 'שלא עשאינו גוי יעבד', וגם אין מברכין שעשאי איש, רק 'שלא עשאינו אשה' (ענין באי"ח סי' סו בתי"א ותי"א סו). והטעם שאין לברך שעשאי ישראל, כי האדם עדיין הוא תחת הבחירה ובשם 'ישראל' לא שייך לברך שבוחר בטוב, וימי יודע אם יעמוד בבחירתו, ולכן אינם מברכין רק שלא עשאינו גוי ועבד, ועל כל פנים ניתן תחת הבחירה לבחור בטוב מחמת שאינו גוי ועבד, וכן שלא עשאינו אשה ובבחירתו לקיים כל המצוות שהאיש מצווה יתר האשה, וכן ביניה לא שייך לברך שעשאי כהן, כי גם כן תחתיה בידו להכניס הקדושה בלבו, וגם צריך שלא לחלל את כהונתו, ושלם עשאי ישראל בודאי לא שייך לברך, דגם חס ישראל גם כן וחס ושלום לומר בו. והסכים לדברי שהוא תירוץ אמיתי, **והוא צ"ל אמר, שלעזות כהנים אין בהם מעלה באמת, דכל הקדושה שבהם מנח ישראל, שמכניסין בהם קדושה.**

והוסיף אמר שזה הוא הפלגות בין התנאים במשנה (פ"ב דמדות מ"ו) ראש פספסין מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת כהנים, היינו שלא היו מעלות בין עזרת ישראל לעזרת כהנים, רק פספסין מבדילין, ור' אליעזר בן יעקב אומר מעלה היתה וגובה אמה, ומרומה דהתנא קמא סובר שאין לכהן שום מעלה על ישראל, שקדושת הכהנים הוא מצד קדושת ישראל, כמו שכתוב (וכרי' יז): ממנו יתד ממנו יתד, ור' אליעזר בן יעקב סובר שיש לכהנים צד קדושה יתירה על קדושת ישראל, ולזה אמר שהיה שם מעלה אחת, וידוע דבכל הפלוגות אלו ואלו דברי אלקים חיים ושניהם אמת, כי הצד מעלה יתירה שיש לכהנים הוא גם כן מצד קדושת ישראל...".

אחר שהנה כשכנס האיש אל הקדוש, פתח הרבי ואמר לו: כתוב: "את חג המצות תשמור" דע לך, כי תלמיד הכס נקרא בשם 'חג', ותיבת 'מצות' נגזרת מלשון 'מצה ומריבה', אשר על כן: "את חג המצות תשמור" - הצדיק שיש עליו מצה ומריבה, אותו תשמור לדבקה בו - - -

משתאה יצא החסיד מאת רבו, בראותו כי מלאך ה' צבקות הוא, ודבק בו כל חייו (דור ישרים' להרה"צ ר' חיים שמחה ליינער זצ"ל ע"מ לה, בילגוריא תרפ"ח).

"י"ג שנה הנהיג רבינו את צאן מרעיתו באהבה ובמסירות אין קץ, כשאיש חס על עצמו ועל יסוריו שתקפוחו מדי פעם והחלישו אותו מאוד. בתחילת שנת תרי"ח הורע מצבו, וחולשתו גברה מיום ליום, עד ליום ז' טבת בו השיב את נשמתו הסתורה לבורא, למגנית לב אלפי חסידיו וכל בית ישראל.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

יוסף הוא המשיב:

נסיעותיו אלו נמשכו כמה שנים, עד שהחל הרה"ק מקאצק להסתגר בחדרו ולפרוש מחסידיו הרבים, כידוע. בתקופה זו נפרדו דרכיהם, כשפרש רבי מרדכי יוסף - ביום שמחת תורה - יחד עם רבים ממאמניו והחל להנהיג עדה.

עם פרוס החג, עזב ביחד עם תלמידיו את העיר קאצק, וישמו פעמיהם לנעדרו הסמוכה. שם שהה זמן קצר עד שעתה לבקשת תלמידיו באיזביצא הסמוכה שהזמינוהו להתיישב בקרסם, וקבע את משכנו בעיר. בה בנה את ביתו אשר הפך לחל תלפיות ולמגדל אור לאלפי החסידים שהיו נוהרים ממרחקים לחסות בצילו וחסותם מזיו תורתו.

בין עדת חסידיו, שגדלה מיום ליום, נמנו גאונים ועילויים חריפים ובראשם הרה"ק רבי לייבלי אייגר מלובלין זי"ע בעל 'תורת אמת' זי"ע - שנמנה על בני חבורתו עוד בעת היותם בקאצק ודבק אליו על פי פקודת הרה"ק מקאצק עצמו - והרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע שדבק בו בלב ונפש, אחרי חלום מופלא שראה.

ומסופר, כי למחרת אותו חלום נכנס רבי צדוק אל רבינו מרדכי יוסף עם 'קוויטל' ופדיון נפש. וכשכנס חטף הצדיק זאת מידו, באמרו לו: "בדמים קנייתיו". לשמע הדברים נעה רבי צדוק: "אינכם צריכים לחטוף, כי בין כך הנינו כבר שלכם"... ואמנם מני אז לא משה ידו מתוך ידו, כי ימי שנות חיי רבינו. [נוצחין לדבריו המופלאים של הרה"ק רבי צדוק זי"ע בקנטרסו 'דברי חלומות': אות א] "חלם לי בהיותי באיזביצא שהיו מגלין לי איזה דברים משרש נשמתו, ובכל הדברים היו אומרים לי כי הדור של משיח יהיה אותם הנפשות עצמן של דור המדבר ומשיח (נשמת משה רבינו), והן עצמן אותן הנפשות עצמן של דור המדבר...".

לימים, כשדבר כדי חיפוש ספר מסויים בארון הספרים שמע רבי צדוק שמדברים מגדולת רבו, התבטא ואמר: "אלמלא היה בזמן הגאונים היה גאון, בזמן האומרים דאחי הוא אמורא, וגם בזמן התנאים לבטח היה תנא, ומה אומר לכם יותר! הוא חשוב ויקר אצלי יותר מכל הספרים הללו".

הרה"ק מאיזביצא הודיק את חסידיו באהבת אב אב, בנו והרביץ להם מתורתו, אמרות וטוהרות מוזקקות שבעתיים, כאשר מעיד נאמנה נכדו הגה"ק רבי גרשון הענין מראדזין (בהקדמה תי"ט):

"והוא החל לגלות טעמי תורה בלשון תורה, ולפרש דברי תורה בסדר מסודר ונכון להפיץ מעינותיו הקדושים והטהורים, מיוסדים על יסודי האמת והאמונה, ולימד דעת לתלמידיו המקשיבים לקולו, והסיר מהם כל מבוכות, והתיר להם כל הספיקות הצריכים ביאור, ולקט סולת נקיה, לבאר דברי חכמינו ז"ל האמורים במעטפות ולבושים המסתירים אורם, וכל סיונות בהררי קודש, **והרביץ תורה לרבים עד שלמד והבין ולימד דעת את כל תלמידיו שיבינו בדברי רבי שמעון בן יוחאי ובדברי האר"י ז"ל כמו שמבינים פשוטי דברי הלכה**... ואף כי לא נכתבו דבריו בחייו, ולו היו נכתבים בחייו **לא שבקי ערות אילי נביות וקדר לכתוב כולם**".

מעט מוזיער ומתורתו נקצבו והועלו על ספר **'מי השילוח'**, על ידי נכדיו הרה"ק מראדזין ואחיו הרה"ק רבי מרדכי יוסף בעל 'תפארת יוסף' זי"ע.

בד בבד עם השפעתו הרוחנית לחסידיו היתה לבבו נתונה גם לקשיית העגמיים. סיפורים למאות התהלכו בין החסידים על גודל מדרגתו והשגתו באהבת ישראל. מוכן ומזומן היה לעשות את כל אשר לאל ידו על מנת לעזור ליהודי נזקק, את כל חונו פיזר לצרכי צדקה כשלעצמו לא השאיר אף פרוטה שחוקה, שבזר כל דורשי ישועה נושעו אצלו על ידי ברכותיו הקדושות אשר האציל עליהם, כמסופר, על אחד מחסידיו שהתאונן לפניו על מצבו הכספי הדחוק. באותה שבת שחל בה פרשת תצוה, הגיש לו רבינו בעת עריכת שולחנו, כוס יין, בחושי, על כלי כבוד בואת הסידרה: "ועשית משבצות זהב" - זאלסט האבין פיללע קעסטליך מיט גאלד (שתתברך בארגוים מלאים זהב...). לא עברו ימים רבים, והאיש זכה בגורל ה"לאטערע" הגדול ביותר ונעשר עושר רב (דור ישרים ע"מ לט).

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומיי"

שמירת שבת – אצל האבות הקדושים

שנינו במשנה בסוף מסכת קידושין (פב ע"א): "רבי נהוראי אומר, מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא, ושאר כל אומנות אינן כן, כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו, הרי הוא מת ברעב, אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחריית תקוה בזקנותו וכו', וכן הוא אומר באברהם אבינו (בראשית כד, א) 'ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל', מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר (שם כו, ה) 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרותי מצותי חוקותי ותורותי'."

משנה זו היא אחד המקורות בדברי חכמינו ד"ל בענין קיום מצוות התורה על ידי האבות הקדושים (ע"ע יומא כה: ועי' ענין איראל' סוף תולדות). ואמנם כבר האריכו בזה בהרבה ספרי דרשו, ובמאמר שלפנינו לא נרדף כי אם בנקודה מסוימת בזה, במה שהביא בפרשת דרכים (דרך האתרים, דרוש ראשון) בשם היפה תואר (על ב"ר צג, ו), להוכיח ממאמר זה – "שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה" – כדעת האומרים שהאבות הקדושים היה להם דין ישראל, ויצאו מכלל בני נח גם להקל. וכידוע שנחלקו בזה הראשונים, ו"א אברהם וכן ורעם אחריהם – עד מתי תורה, היה דינם כבני נח, ורק להחמיר על עצמם קיימו המצוות, אבל לא להקל במקום שיש חומר בן נח, ו"א, כי מעת שנימול אברהם דין האבות חורגם כשיראל לגמרי, ואפילו להקל (ע"י רמב"ן פר' אמור כו, י שנחלק בזה עם חכמי הצרפתים), כי בכלל כל התורה כולה שקיים היתה גם מצות שבת, ואכן מצינו ביעקב אבינו שמר את השבת (ע"י ב"ר עט, ו), וכן מצינו אצל יוסף במצרים (שם צב, ד) שמר את השבת, ודלא קייל (סנהדרין נח) בדברי חכמינו, שנאמר (בראשית כ, דב) 'יום ולילה לא ישבותו', ואם נשאר עליהם דין בן נח עד מתן תורה, איך היו יכולים לשמור את השבת, אלא על כרחך שיצאו מכלל בני נח גם לקלוא, ולכן היו יכולים לשמור את השבת.

ידוע תירצו של הפנים יפות (פר' נח בפסוק 'יום ולילה לא ישבותו', וכן בספר המקנה קידושין לו: על ה"ח"ה ממחרת) שלכתב: "כי קודם מתן תורה היה אברהם נמשך אחר אדום... וכן הוא אומר כאן יום ולילה לא ישבותו, היינו, שלא ישבותו יום ואחרי כן לילה, ואינו חייב מיתה אלא אם שבת עד סוף הלילה, כי אם עשה מלאכה בסוף הלילה – לא עבר על הלאו של יום ולילה לא ישבותו, שהוא שביתת כל היום וכל הלילה שלאחריו, אבל שמירת שבת של אברהם אבינו, היה כמו שידעה אחר מתן תורה, דיינין, שהיום הולך אחר הלילה, נמצא שקיים שתיקן, שעשה מלאכה בששי ביום ועשה מלאכה במצ"ש, הרי שלא שבת יום ולילה."

בהקדמת המו"ל לדרשות חתם סופר (עמ' ג), בין הדרשי אגדה שרשמים הדת'ס בילדותו ששמעם מרבו, מביא מה שהעיר על זה הרב הגאון רבי נתן אדלער ז"ע, דאם כן איך שמר אברהם אבינו יום הסמך בשבת (עי' יומא שם: "אמר רבא ואיתימא רב אשי, קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, ועירובי תבשילין אינו כי אם בדין הסמך לשבת), הלא באופן כזה שבת גם ביום הששי, ואף שבים הששי היה מותר באוכל נפש, והיה ביכולתו לעשות מלאכה לצורך אוכל נפש, הרי כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ה ה"י): "וכן עבר"ם ששבת אפילו אם מימית החול אם עשאוהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה, ואין צריך לומר אם עשה מועד לעצמו, ונמצא שאסור לעבור"ם לעשות אפילו מועד לעצמו, ואם כן מצינו דין בן נח לא היה מותר לו לקבוע מועד ביום הששי, כי מתוך כן היה שובת ביום הששי וכלילה שלאחריו.

כיצא בזה הקשה הגרע"ק אייגר (שו"ת מהדור"ס סי' קא בהשמוטה), כי על פי דין תורה יכול לחול שבת ויום הכיפורים סמוכים זה לזה, ואז היה צריך לשבות גם ממלאכת אוכל נפש ביום השבת ולילה שלאחריו, ולכן נח אסור לעשות כן.

החתם סופר בחידושי עמ"ס שבת (קל: ד"ה הוצא) הביא בזה"ל: "שמעתי בשם קדמון אחד ליישב קושיא פרשת דרכים, איך קיימו אבותינו התורה, הלא גוי ששבת חייב מיתה, ומישהו הגאון ז"ל, ולבשו טלית מציינת כהלתה בשבת, ולשיראל תכשית הוא ולכן בשמאיו הוא, דפ"ח"ד. היינו, שלבשו טלית מציינת כהלתה בשבת ויצאו בו ברישות דרבים, כי אם דינם כבני ישראל חרידו תכשית, ולא עברו על מלאכת הוצאה בשבת, ואם דינם כבני נח, הרי היה משאוי, ונמצא שעברו על מלאכת הוצאה, ולא שמרו את השבת. והת"ס העיר על תירוצו זה: 'ויש להשיב, כיון דרצו לקיים המצות הוה תכשית אפילו דינם כבני נח', כלומר, כי סוף סוף היתה כל כוונתם בלבישת הטלית לשם מצוה, ואף אם דינם כבני נח, לבישת טלית לשם מצוה – נחשבת כתכשית, גם אם לאמיתו לא הענין לא נתיקם בזה שום מצוה.

ידוע משאוי, ונמצא ששני אחרונים שנתבאר מעין סגנון אחד, בשו"ת בנין ציון (סי' קכו) ובספר המקנה (להגיד אלעזר זוסמן סופר, כלל ח פט ו) דחובת שמירת שבת לבני ישראל היא בשמירה מעשית כל המלאכה, וכן ל"ט מלאכות שהיו במשכן, ובזמן חובה להזהר שלא לעשותן בשבת, כאן אם יתעסק האדם בדבר שהוא טירחא במשכן כל יום השבת, כגון שסדר אבנים גדולות בחצרו, ולא עשה שום מלאכה מן המלאכות אינו נחשב בעושה מלאכה בשבת, ושונה הוא האיסור של בן נח לשמור את השבת, שהוא בשביתתו מכל עמל וטירחה, ואז חייב מיתה. ואינו חלוי בשביתת מל"ט מלאכות (עי' הטב בדריהם). ולפי זה מתיישבת הדב הקושיא איך שמרו האבות הקדושים את השבת, כי היו שומרים אותה מעשית ל"ט מלאכות, ואכן לא שבתו ממלאכת עמל וטירחה, ונמצא שמצד דינם כבני נח לא שמרו את השבת כלל, ושפיר עולה בקנה אחד שמירת שבת בדין ישראל ואי שמירת שבת בדין בני נח.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מצות ביעור פירות שביעית (ב)

א. אם עבר יום הביעור ולא הפקיר הפירות, הם אסורים באכילה. ויש שסוברים שאם לא ביער מחמת אונס – הפירות מותרים, ויש מקילים גם אם לא ביער בשוגג – שאין הפירות נאסרים (עי' דרך אמונה הל' שמיטה פ"ז סקט"ז; משפטי ארץ פליב סי', ועיי' בהערות בשם הגרשי"א שליט"א שאותם שאינם שומרים שמיטה, פירותיהם אסורים ואינם נחשבים לשוגגים).

ב. פירות של שביעית שכבר הוציאום לחו"ל, והגיע זמן הביעור, אפשר לבער בחו"ל, ואין צורך להחזירם לארץ ישראל (רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ז ה"ב).

ג. כלים שנתבשלו בהם פירות שביעית, ונבלע בהם טעם הפירות, בהגיע זמן הביעור של המאכלים, אין הטעם הבלוע חייב ביעור, ואין צורך להגעיל הכלי (עי' שו"ת מנחת שלמה סי' נא סי"ט. ועי' משפטי ארץ על שביעית פכ"ח סי' ו' ובהערות שם).

ד. וכן כלי שנתבשלו בו פירות שביעית, אם מבשל אח"כ באותה קדירה תבשיל אחר שאינו מפירות שביעית, אפילו אם היה בן יומו מעת שנתבשלו בה פירות שביעית, אין על התבשיל קדושת שמיטה (עי' דרך אמונה הל' שמיטה פ"ז סי' ט"ז ובהערות שם סי' ט"ז).

ה. כאמור, השיעור שחייב בביעור הוא כשיש לו יותר ממזון שלש סעודות. שיעור מזון שלש-סעודות, משערים כפי דרך אכילתו של אדם בכל מאכל ומאכל, כגון במרקחת של אתרוגים משערין כמה אדם אוכל ממנה בסעודה כלפתן, וכדומה, וכן בכל מין מין כדרך אכילתו, ולפי זה נקבע שיעור שלש סעודות. ושיעור שלש-סעודות נקבע לפי מספר נפשות בני ביתו הסמוכים על שלחנו, שיהא שלש סעודות לכל אחד ואחד, ואינו צריך לחקוט הסעודות לאנשי ביתו, אלא נחשב כמי הסמוכים על שלחנו (עי' משפטי ארץ על שביעית פ"ז סי' ט"ז בשם הגרשי"א שליט"א).

ו. מותר לבשל פירות וירקות של שביעית על יום אחר, ולא אמרינן כיון שעבר הלילה נחשב כפגמו מאחר שעובר צורתו, שענין זה הוא רק הלכה בקדשים דעובר צורתו נפסל (עי' שו"ת תת"ס או"ח סי' קנה; פאת השלחן פ"ה ה"ב).

ז. מותר לבשל אתרוג ולעשות ממנה ריבה או מרקחת, ומי הבישול מותר לשופכם, כיון שהם מרים ואינם עומדים לשתייה, וכן מותר לזרוק את ריעיני האתרוג, שאינם ראויים לאדם, כי מרים הם, ואין הדרך ליתנם לבהמה בחו"ל (עי' חוט שני על שביעית עמ' תלט. ועי' רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"א שגרעיני אתרוג של תרומה פ"ז סי' ט"ז ברדב"ז הטעם לפי שכן מרים).

ח. קליפי אתרוג יש בהם גם כן קדושת שביעית, שאפשר לאכלו על ידי הבישול (עי' רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"י שבי' א"ע"פ שאין בהן אוכל יש בהן קדושת תרומה, וא"כ ח"ה לבני קדושת שביעית. וכן אי בחכמת אדם הל' אי"ע על שביעית סי' ה סי"א לבני קדושת שביעית).

ט. גם אם התחיל לאכול מהמרקחת של אתרוגים לפני זמן הביעור, בהגיע זמן הביעור צריך לבער. ואע"פ דכנת הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ז ה"י) שאם התחיל לאכול מן החבית וכו' אין צריך לבער, דהוי כמבוער, ויש דס"ל ג"כ בתבשיל של פירות דאין צריך לבער (עי' מסי' ע"ש פ"ה מ"ו ברע"ב שם בפמ"ש להרמב"ם מ"י), הרי כתבו שם הטעם דכיון דהתחיל לאכול ממנו אם ישאר וישהה יפסיד, וכן תבשיל של פירות שביעית הרי הוא כמבוער, דאי אפשר להשהותו, עיי"ש, אבל מרקחת של אתרוגים שאפשר להשהות זמן מרובה, ובפרט במקרה כן במקמיא, ואפילו תבשיל של שאר פירות, שבזמנו אפשר להשהות זמן מרובה, נראה דאין דינו כמבוער וחייב לבער (נ"ל). ועי' דרך אמונה הל' שמיטה פ"ז ה"י סקט"ח, בציון הלכה ובביאור הלכה שם בסעיף כ"א. ועי' שם שיעור צדק לח"א על שביעית פ"ז ה"י ובהגות אדם שם ובדברי חכמה ובהערות שם).

י. זמן הביעור באתרוגים: יש אומרים שהוא בחדש שבט, אבל הואיל וקשה לקבוע בכך דבר ברור, לכן נכתבה"ל יפקיר את האתרוגים אם המרקחת או הריבה שעשה מהם לפני חודש שבט של שנה הצינתי, ויכניס לבית מותן כונה שלא לזכות בהם (עי' חו"א"ש שביעית פ"ז ה"י; בריית שלם על שביעית סי' ח סקט"ז. ועי' בסי' דנין שביעית הטעם פרק אה"כ). ועי' בספר השמיטה בשם הגרשי"א מסאלאנט צ"ל זוסמן הביעור של אתרוג ברוב השנים הוא שבט. ועי' שם עמודי ארץ על שמיטה פ"ז ה"י ובהערות שם).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

ברכת יוסף – אוסף של אמרות טהורות, פנינים יקרים, עובדות וסיפורים, מקור מחצבתו, ותולדותיו, מפעלותיו וקורות ימי חייו של הגה"ק רבי יוסף מיאמפאלא זי"ע, בנו בכורו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מאלאטשוב זי"ע (שהעיר עליו "שילחם פי שניים"). נערך בטוב טעם ודעת ויצא לאור ברב פאר על ידי מכון להפצת תורת החסידות 'נחלת צבי', בני ברק תשס"ט (קטק עמ').

דרכי חיים החדש – יפרד לשני חלקים: חלק א – ההנהגות והדרכות, חלק ב – שיחות ועובדות, מהגה"ק רבי חיים מנצא זי"ע בעל הדברי חיים. נכתב וז"ל ע"י מומשוש בקדוש הרה"ק ר' רפאל הלוי סג"ל צימטטובים זי"ל. ועתה נדפס מחדש בתמונת ותקונים רבים, בשילוב אוצר חדש מלא ישן, תוספת מתניה מנחם דהב"ח זי"ע ממקור מים חיים מרנן ורבנן נכדיו ותלמידיו בני דור הישן זצ"ל, ומצורף לו 'צאר חיים', בו מתבארים הדברים בהתארה אור לחיים. ערך והו"ל ברוב פאר והדר חיים שלמה לרענר, תשס"ח (שכב עמ').

תורת הישיבה – אוצר יזנים ומנהגים מעשיים תשכחים בבן ישיבה, ובפרט בענינים 'אקסוטאליים' המצויים בחיי היום יום והנוגעים לזמני ומועדי השנה, כולל ביאורים ומקורות מגדולי הפוסקים מדורות עברו ומדורות שליט"א, ובשיטת דגש בחילוקי הדנים בין בני ספרד ואשכנז. חיבר להפליא והו"ל ברב פאר והדר הרב מאיר פנחס, ירושלים תשס"ח (ער עמ').

תודותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

מוה"ר' מנחם מנדל פרוכטר הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בתו תת"י עב"ג הבה"ח כמר אברהם אליעזר נ"י בן מחו"ר מוה"ר א' אהרן בינעט הי"ו – ברוקלין במזל טוב ובשענה טובה ומוצלחת	הר"ר שמשון ראנד הי"ו לרגל שמחת הכנסת בנו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הר"ר שלמה פלטיאל פארבער הי"ו חתן הרה"ח ר' משה גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח שמעון פיליפ הי"ו חתן הרה"ח ר' יודא מרדכי גראס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה
לעילוי נשמת מרת חיה שרה חנה ב"ר מנחם ע"ה נלב"ע בדמי ימיה ס' טבת תשנ"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי חתנה הרה"ח ר' אהרן בערגעני הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיים פרץ לעבל שליט"א לרגל שמחת לידת הבת תת"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' משה דוד ב"ר יהושע העשיל ע"ה נלב"ע ביום ו' טבת תשל"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' שמשון מאנדל הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמעון ב"ר אלכסנדר זושא ז"ל נלב"ע ביום ז' טבת ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת מרת חנה חיה ב"ר אליהו ע"ה נלב"ע בעשרה בטבת תשס"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי חתנה הרה"ח ר' חלל מילר הי"ו – ביב	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמעון ב"ר אלכסנדר זושא ז"ל נלב"ע ביום ז' טבת ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' משה דוד ב"ר יהושע העשיל ע"ה נלב"ע ביום ו' טבת תשל"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' שמשון מאנדל הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמעון ב"ר אלכסנדר זושא ז"ל נלב"ע ביום ז' טבת ת.נ.צ.ב.ה.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת ויחי

י"ג טבת תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרנ"ז

הדלגות מוצי"ט	הדלגות מוצי"ט	הדלגות מוצי"ט
18:09	17:54	16:37
17:25	17:11	15:57
17:24	17:13	15:56
18:08	17:48	16:35
17:34	17:14	16:02
18:05	17:48	16:30
18:31	18:09	16:56
18:00	17:40	16:25

תורת של ראשונים

האם הוצרכו השבטים למחילת יוסף על המכירה?

ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו. ויוצו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר. כח תאמר ליוסף אנא שא נא פשע אחיך והטאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך ויבך יוסף בדברים אליו וגו'. ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי תחת אלקים אני. ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה וגו'. וינחם אותם וידבר על לבם (ג. טו. כא).

"תיקף שהזכירו לו אביו, בכה לגדול האהבה, ונכמרו רחמיו. והנה אחיו בקשו ממנו מחילה, ולא באר באר הכתוב שמחל להם. וכבר בארו רז"ל (בבא קמא צב.) שכל מי שחטא לחברו ועשה תשובה, אינו נמחל לעולם עד שירצה את חברו. ואף על פי שהזכיר הכתוב (פסוק כא): 'וינחם אותם וידבר על לבם', שגראה בזה שהיה להם רצון מיוסף, מכל מקום לא ראינו שזכיר הכתוב מחילה ביוסף, ולא שיוודה להם שישא פשעם והטאתם, ואם כן מותו בענשם בלא מחילת יוסף, ואי אפשר להתכפר עונם רק במחילתו, ועל כן הוצרך העונש להיותו כמותם וחתום להיפקד אחר זמן בענין עשרה הרוגי מלכות (נ"י דבריו בסוף פסוק).

וקרוב אני לומר שיש מזה רמז בכתוב, ממה שנכפל הלשון ועשה בזה שני חלקים: 'פשע אחיך והטאתם', 'פשע עבדי אלקי אביך', והיה ראוי הכתוב לומר: 'זענתה שא נא לפשעם'. אבל כיון הכתוב לרמוז: אם תשא פשע אחיך והטאתם, יהיה פשע עבדי אלקי אביך נמחל. ובאר הכתוב: כי פשע עבדי אלקי אביו הוא פשע אחיו, כי יזכיר להם השי"ת עונות ראשונים. והבן זה".

רבינו בחיי ונ"י אור החיים הק' (פסוק יט): 'ומעם שלא מחל להם, אפשר לצד שבני נח אין הדבר תלוי במחילתם, כי יחטא אדם לחברו כמו שתאמר גדלו ומחל הגנול אינו פטור הגנול ממיתה, או אפילו ישראל אם גנב ישראל ומכרו אין ביד הגנב לפטור לגנב ממות' וכו'.

ויראו אחי יוסף כי מת אביהם וגו'. 'ויאמר, כי אחר שמת אביהם ראו שהיו מעותדים לקבל תגמולם מאת יוסף אחיהם, כי מעתה לא יסמכו על אור מני הזקן כי יחל עליהם, ובשאתם ובתתם בענין ראו במחשבתם כי על דרך האמת לא הרעו עמו, אדרבא, היו סבה אל הגיעו כל הגדולה אשר גדלו השי"ת. ולזה אמרו: מי יתן יחשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו'. כלומר, שלא ישיב עלינו רק טוב עמו שסבבנו לו. ולזה מה שאמרו, או צו לאמר לו, בשם אביו: 'אנא שא נא פשע אחיך והטאתם כי רעה גמלוך'. אמנם בשם עצמם אמרו: 'זענתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך', שאנחנו היינו כולנו משרתיו ועושי רצונו לסבב מה שיעץ עליך טובה, כלומר, שהיה ראוי שיהיוק להם טובה.

'ויבך יוסף בדברים אליו', כי ראה כי מיראה באו על אלו העניינים, וירד לבבו עליהם. גם המה נתפעלו לכבייתו 'ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים' מכל מקום.

'ויאמר להם יוסף אל תיראו כי תחת אלקים אני'. אמר להם: ודאי אין אתם צריכים מחילתי והבטחתני, ואין אתם ראויין לקבל שכר ממני, 'כי תחת אלקים אני' שאהיוק לכם טובה במה שמיעתם לבצו את מעשהו, 'ואתם חשבתם עלי רעה' ולא כיוונתם כי אם להזיקני, 'אלקים חשבה לטובה', לא למעני לבד, כי אם למען הטוב הכללי, 'למען עשה כיום הזה עמכם ולהחיות עם רב' מבלעדי. והנה אתם חייבים משני הצדדים. ומכל מקום: 'זענתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם', כאלו אתם ראויים לקבל שכר. ולפי שדבר אליהם כדברים האלה הוצרך לנחם אותם ולדבר על לבם בדברים טובים לחזור ולישב את דעתם עמו – 'וינחם אותם וידבר על לבם'.

עקידת יצחק (שער לג)

לקח טוב

שמחה בגלל השמחה

ולתרכנו בה עד שיהיה שמחה בה. זאת אומרת, עצם הדבר שהצליח להוליד רגש השמחה בליבו על גורלו, הצלחה זו היא בעצמה חייבת לגרום לשמחה נוספת. להיות שמחה בשמחתו. צא ולמד כמה אנשים נמצאים בעולם שב"ה יש להם ממה להיות מאושר, ובכל זאת מסתובבים המה בשברון לב, בהתמרמרות ואף בדכאון. ההשקפה השלילית על גורלם היא שגורמת להם את הצרה. ובכן אין ספק שבעל השקפה חיובית השמחה בחלקו חייב להיות שמחה על כך שהוא שמחה.

הדברים אמורים גם בעבודה רוחנית. יכול אדם להיות מתפלל, לומד ומקיים מצוות, וחי חי יהודי כראוי, ואינו מוצא את עצמו מאושר בכך, כי משום מה הרגשת השמחה בעבודתו היא ממנו והלאה.

אותיות מחכימות

מאשר שמנה לחמו וסוף יתן מעלנו מלך. דהנה שמעתי ממורי ור' הלוי מ' בער ז"ל (המגיד ממעזריטש ז"ע) פירוש הפסוק 'שש אלפים כס', 'לחמי שק', ויש לי שמחה ופענוג מה שזכיתי לחיות כנועם ה' ולהשתעשע בעבודתו, ומזה עלמו יש לי שמחה שזכיתי להתקרב להשם ויתכרך ולהשתעשע מעבודתו מרוב כל. וזהו 'שש אלפים' שק יש לי שמחה ופענוג ממה שזכיתי 'שש אלפים כס' ולהשתעשע מעבודתו ויתכרך. עד כאן דבריו.

זהו 'מאשר שמנה לחמו'. מאשר הוא פולס הפענוג. מזה שק לנו פענוג מעבודת הסי"ת. מזה עלמו יש לנו שמחה ופענוג שזכינו להשתעשע מעבודתו ית'. וזהו 'שמנה לחמו' שלש נקלה פענוג. מזה עלמו שזכינו להשתעשע בעבודתו, מזה עלמו יש לנו פענוג שזכינו להם.

גם בזה אמרו רבותינו שתלוי הדבר ביכולת להיות 'שמחה בחלקו'. לא רק בגשמייות, כי אם גם ברוחניות. ומי שמטיב לאמן את עיניו שכלו להתבונן בזה שהוא מצליח להוציא מלים כראוי בתפלה, ששכלו מביין דברי תורה, או שזוכה לקיים מצוה כתיקונה (כפי מדריגתו), מובטח לו שתופיע השמחה בשערי נפשו. וכאשר תופיע השמחה, ישמח שמחה נוספת על עצם הופעתה.

לזכר עולם יהיה צדיק

גליון זה הונצח לזכרו ולעילוי נשמתו הטהורה של רבינו הגדול, בקי בכולא תלמודי בבלי וירושלמי, פזר נתן לאביונים, אב רחמן ליתומים ואלמנות וכל נדבאי לב, רועה נאמן ומסור לעדתו כמעט יובל שנים, משרידי גאוני יהדות פולין המעטיירה, ה"ה גאב"ד אנטווערפן וצ"ו הגאון רבי חיים ב"ר אברהם יוסף קרייזווירטה זצ"ל נלב"ע ביום ט"ז טבת תשס"ב לפ"ק ומנוחתו כבוד בהר המנוחות בירושלים ע"ה"ק תובב"א

הונצח על ידי הנדיבים הרגולים מוקירי זכרו הטהור הר"ר שמואל זעקסלער ובניו שיחיו

אמרות טהורות

רק על ידי גדרים וסיונים בני ישראל

המה בבחינת בנים למקום

ויקרא לבנו ליוסף וגו' שים נא ידך תחת ריכי וגו' (כו, כט).
לכאורה היה צריך לומר: "לבנו יוסף, מהו "לבנו ליוסף".
אולם בא הכתוב לרמוז, כי כשהאדם מקיים התורה ואינו עובר על מצוות ה', אינו אלא במדרגת **עבד**, שאינו עובר על מצות אדונו, אבל להיות נקרא **בן** למקום, אינו זוכה אלא כשעושה לעצמו גדרים וסיונים ומוסיף תמיד בעבודתו ית"ש ומתעלה ממדרגה למדרגה לפי שכלו.
זהו הרמז בכתוב: "ויקרא לבנו" – מי הוא האדם שנקרא בנו של השם ית"ש, "ליוסף" – זה שמוסיף תמיד בעבודתו ית"ש.
אולם כאשר אדם מתעלה יותר ויותר ומוסיף בעבודה, הרי הוא יכול לבוא לידי גאווה ח"ו, לכן מסיים הכתוב: "שים נא ידך תחת ריכי" כי כשייתבונן האדם במדרגתו בקדושה יצל מן הגאווה.
נעים אלימלך

לימוד והבנת התורה – בחבורה

הקבצו ושמעו בני יעקב וגו' (מט, ב). יש לדקדק בכפל השלשון – "הקבצו ושמעו".
ויש לומר על דרך מה שאמרו חז"ל (ברכות כ): שאין התורה נקנית אלא בחבורה, וזהו: "הקבצו", ועל ידי זה "ושמעו" – לשון הבנה בתורה, כמו: "כי שומע יוסף" (לעיל כט, כ). ופירש"י: מכין וכו', וכמו שאמרו חז"ל (שם) על הכתוב (ירמ' לו, ה) "חרב אל חבדים וגו'" – "חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה, ולא עוד אלא שממשיכים וכו'".
משמרת איתמר

עיקר השכר לאדם הוא שמשפר חומריותו

יששכר חמור גרם וגו' (פז, יט). "פירוש, דעיקר שכר המגיע לאדם, הוא מהמת שרגיל מנעוריו בתאות הגופניות, כי נפש השכלי בא לו אחר י"ג שנים (עיין אבות דרבי פי"ז מ"ב; וזוה"ק ד"א קס"ח), והוא משוקע בתאות, והוא משכר התאות הגשמיות ועובד את ה', מהמת זה מגיע לו שכר, אבל כשלא

היה לאדם תאות החומריים לא הגיע לאדם שכרו.
זהו: "יששכר חמור גרם" – אותיות "יש שכר", והיינו שישולם לאדם הגמול, "חמור גרם", פירוש, החומריות שהוא משוקע זה גורם לשכר".
קדושת לוי

העוסק בממולות חסדים – זוכה לשמירה

גד גדוד יגדנו והוא יגוד עקב (פז, יט). ג"ד הוא ראשי תיבות: ג'מול ד'לים (שבת קד), ודומה "שמי שגמול חסד לזרע ישראל בכל כוחו, גדוד יגדנו – אזי תנות (גדודים) של מלאכי השרת סובבים אותו ושומרים אותו מכל דבר רע ח"ו, והוא יגוד עקב" – פירוש, עוד זוכה שמבדיל ומכריח מאתו היצר הרע שנקרא "עקב" וכמ"ש (ג, טו): "זאתה תשופנו עקב". ויגוד: הוא לשון כריתת כמו "גדוד אילנא" (נביא יא, יא).
אור לשמים

מגדל קדושתו של יוסף הצדיק

לא הזיקו לו מחשבות הרשעים

בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו' (פס, כב). וברש"י: "בן פורת, בן חן, והוא לשון ארמי וכו', בן פורת, עלי עין, חנו נטוי על העין הראה אותו. בנות צעדה עלי שור, בנות מצרים היו צועדות על החומה להסתכל ביופיו". ויש להבין איזה שבה ומעלה הוא ליוסף הצדיק מה שמצא חן בעיני בנות מצרים הראעות.
ויש לומר, הדגה איתא בספרים הק' שמחשבות טמאות של רשעים יכולות לגרום לפעמים הרהורים רעים גם לצדיקים, אע"פ שמוצד עצמם אין להם שום שיניות למחשבות אלו (עי' "בן פורת יוסף" לקוים דף ק). ותשובה חן פר' לך ד"ה בשם הבכש"ט הק' (ועד).
וזהו ששייב יעקב אבינו את יוסף הצדיק: "בן פורת יוסף" וגו', והיינו, שיוסף הצדיק קידש את עצמו באופן שגם מחשבות הרשע שהרהרו עליו הרשעים, לא גרמו לו שום הרהור רע ח"ו. וזהו: "בן פורת עלי עין", פירוש, הוא היה למעלה מן העין, כי: "בנות צעדה עלי שור" – להסתכל ביופיו, ובודאי הרהרו בלכם מחשבות טמאות, ואף על פי כן לא בא לו על ידם שום הרהור רע ח"ו, בשל עוצם קדושתו.
כ"מ מרן אדמו"ר מהרי"ד מבעלזא ז"ע (ביאורי ההפסד פר' וידע ע"מ תרע"ו)

ונראה, דאיתא בגמרא (יבמות פ) "סימן לעבירה – הדרוקן", ופירש"י: פניהן של עוברי עבירה מוריקין. והנה, מצינו תקנה לזה שישתה כוס של עקרון (שבת קט, ו) ועי' ט"ש בפירושו ג'ל תתח, אמנם רפואה זו – צרתה בצידה, דאיתא בגמרא (שם ק) שהשוותה כוס של עקרון נעקד מלחוליד.
ולפי זה כך הוא הפירוש: "ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך", והיינו פניו, כמו שהותה בשעה שהלכת ממני, "לא פללתי" לראות, כי אמרתי שעשית עבירה על ידי אשת פוטיפר, וסימן לעבירה שפניו מוריקין. ואם תקשה, שמה המא, ושתה אח"כ כוס של עקרון לרפואה, כאמור, לפיכך אמר: "וזהנה הראה אותי אלקים גם את זרעך", ואם כן על כרחך שלא שתית כוס של עקרון.
שני המאורות (וכ"כ בחזקת התורה) החדש בשם הגר"י יעקב מלובלין זצ"ל. ועי' פני דוד' להרחי"א אות (ב)

ויקרא ימי ישראל למות וגו' (כו, כט). איתא במדרש (בריד צ, ד): מהו "ויקרא", אמר הקב"ה (ליועקב) היום קובל עליך – "ויקרא" לשון קרב. מתנות כהונה. והוא תמורה.
ויש לפרש, דאיתא בגמרא (צד) שמן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה, והנה מדת אורכו של העולם היא כמדת גובהו מן הארץ עד לרקיע (תניא יב). ואם כן מאחר שהיום הוא כ"ד שעות הרי השמש מקפה את העולם מקצה אל הקצה מהלך ת"ק שנה בתוך כ"ד שעות, ואם יהיה מסוף העולם ועד סופו יותר מת"ק שנים אז מהכרח שיהיה היום יותר מכ"ד שעות (ועי' בס' שפתי כהן פר' בראשית ע"ה וידע האדם).
והנה איתא בילקוט (פר עקב) על פסוק (דברים יא, כא) "למען ירבו ימיכם וגו'" לתת להם כימי השמים על הארץ, שמן השמים עד הארץ הוא מהלך ת"ק שנה כימי האבות: אברהם די קע"ה יצחק ק"פ יעקב קמ"ז ס"ה תק"ב, הוצא שנתנים, שלא הכיר אברהם את בורא עד ג' שנים. אם כן את זה לעומת זה עשה אלקים שתהיה המדה בין השמים עד הארץ ואורך העולם כימי האבות. ויעקב היה האחרון באבות, וא"כ אם יהיה יעקב יותר מקמ"ז שנים אז צריכין להוסיף גם על שמים וארץ יותר מת"ק שנה, וא"כ צריך גם שיהיה היום יותר מכ"ד שעות כאמור, וזהו שאמר: "היום קובל עליך".
לקוים מהרי"ד להנאן הדרשן מהר"ר מאיר זצ"ל (בערךלן תענו, אות ע)

יתרון דעת

התרת החגורה בשעת הסעודה (ב)

ליל הסדר – ענף האזור/ שינה בחגורה ובטלית קטן / בסוד מנהגי צדיקי בית רוזין בענין החגורה בעריכת השלחן

אחר גמר הסעודה (בביל הסדר) יציא האפיקומן כמו שהוא כרוך במפה וישלשל לאחוריו וילך בבית ארבע אמות ויאמר: כך היו אבותינו הולכין משארותם צורות בשמלותם. ומנהגי ליקח מקל בידי ומנעלי ברגלי ולומר: "זוכה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפון פסח הוא לה" (שמות יב, יא), ולכן אני נוהג שלא להפשיט האזור בביל פסח עד אחר אכילת אפיקומן.

פסח משובץ לבעל "כנסת הגדולה" (אות שטו, הובא בבאר היטב אור"ח סי' תעז ס"א)

יזהר מאד שלא לישן עד אחר ג' שעות בלילה. יקבע לימודו קודם אכילה ואחריה. וטוב ללמוד בלילה אגרה שמכפרת עוונות, כי מענישין יותר על ביטול לימוד הלילה מביטול ביום. יזהר לשכב בחגורה ובטלית קטן, ומה טוב שירגיל עצמו לישן במקצת מלבשו כדי שיקל לו לקום בזריזות לעורר השחר ובפרט בחורף.
סידור תפלה ישרה – בחר נהורא (עמ קבב)

*

שמעתי מכ"מ אאמ"ר שליט"א (הרה"ק ר' חוד משה מטשורקוב ז"ע) שב"ק זקני הקדוש זצלה"ה (הרה"ק מרדכי ז"ע) הלך להשלחן בשבת קודש ויום טוב בלא גארטיל. מרשימות הרה"ק ר' ישראל מטשורקוב ז"ע (נדפס בקובץ "בית אורח וישראל" שנהו ג'א, עמ' כט)

ואודות שדרשת ממנו מציב פתגם שאמרו לך בעת שבת אחים בשם כ"ק דודי ה"צ שליט"א (הרה"ק רבי ישראל מחזקוני זצ"ל) בנידון התרת החגורה (כשניגש לשלחן הסדר בפעם הראשונה תהיה את חגורתו ואמר את המימרא דחז"ל: "מאימתי התחלת אכילה – משיתיר חגורתך"). בנים הדברים. והיות שהמנהג היה בהוסיאטין אצל כ"ק זקני חז"ק והנראה זצוק"ל (הרה"ק רבי מרדכי שרגא מחזקוני זצ"ל) לילך להשלחן שישב בשבת קודש במסיבת חסידים בחזקת חגורה, תחת אשר בסדיגורא היה המנהג לחגור חגורה אצל השלחן, וכן היה המנהג בבאיאן, ואלו ואלו דא"ת. וענין חגירת החגורה בעת השלחן, כי היא עבודה כמו תפילה. והתרת החגורה היא על אופן עבודה בבחינת (שמות כד, יא) "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו", ומבשרי אחזה אלו"ק" (איוב טו, כ) וכמובאר בוודר הקדוש (בראשית ג, ב) האי בישרא דאדם לבושר אדם מיקרי, וכשעובדין להש"ת באכילה ושתיה היא בבחינת "בכל לבבך" – שני יצרין (ברכות נד, ו) ומ"כתנות עור" – בעין, נעשה "כתנות אור" – באלף, כמו שהיה כתוב בתורתו של רבי מאיר (ב"ר כט, ו) ולכן אין צריכין להפסיק בין לבו לעורה אחרי שמבשרי אחזה אלו"ק נהפך הכל לשרש, שרומז לגבוה מעל גבוה, וזה הוא כונת דודי ה"צ אור יקרות וקפאון קדושה. וזכר אני את הפתגם הלז.
דעת משה להרחיק רבי משה מבאיאן – קראקא זצ"ל (אגרת א, ו) ואה שם בתולדות המחבר פני משה" עמ' רכה: הוא חגר למתניו אגנט משי רחב ביותר, ובביל ש"ק באמורא את הממוזר "אשת חיל" בקול רם ובמבטנה, בהגיה לפסוק "והעור נתנה לכבשני" היה מאריך מאוד, תחת ידו לאבנט ומזו אותו ממין לשמאל)

אני רוצה לאמור לכם דבור ממנו (הרה"ק רבי ישראל מחזקוני זצ"ל) שאמר אותו בטרם נכנס לעריכת שלחנו הראשון אחר שבתו על כסא אביו זצוק"ל. בהוסיאטין היה המנהג לשבת אל השלחן בלי החגורה, ובעת התרת החגורה בחדרו אמר הדבור הזה – אשר אניגד לכם – למקורבו (רד"ש ע"ה, שהיה חסיד ותיק). אך צריך אני להקדים מלים אחרים לתוספת ביאור:

בפרשת בראשית (כ, כה) כותב רש"י: ולא יתבוששו, לא ניתן בו יצהר הרע עד אבל מן העץ, ור"ע ספורנו מסביר את הענין כך: לפני החטא, לפני בניית יצהר היו כל פעולותיהם וכל איברייהם לעשות רצון קונם בלבד, לא להשיג תענוגות נפסדות כלל, לכן היו כל איברייהם שווים, והנה רבי הקב"ה יצר הרע – ברא לו תבלין (קידושין כ), לכן בה במדה שהאדם חולץ ומשתלם בקדושת התורה, בה במדה חולץ יצהר חלוק תחלש, ובהתאם לכך חולכים האיברים ומשתווים. והנה טעם החגורה, שלא יראה הלב את איברים של מטה, אולם על ידי השתלמות האדם בקדושת התורה הגורמת לטיהור ולזיכרון של פעולות האיברים שתבוצענה, לא להשיג תענוגות נפסדות, כי אם לעשות רצון קונם – חולכים האיברים ומשתווים והחגורה נעשית מיותרת. ואמר כ"ק ז"ל: מתי אפשר להתחיל בהנהגה 'שולחנות' – בזמן שההשתלמות בקדושה התקדמה כל כך, שכבר אפשר לוותר על החגורה. וסיים: "אימתי התחלת אכילה? משיתיר החגורה".
אחרי יעקב ע"ה הרה"ק רבי יעקב מחזקוני זצ"ל – חתן הרה"ק רבי ישראל מחזקוני זצ"ל (עמ' פח)

בדין כריכת חוט ברזל בשבת / בענין נוטל ידיו טמאות ורוצה ליטול שוב לצורך סעודה, כיצד יעשה

א. במה שכתב הגרש"ק גראס שליט"א בדין מלאכה קושר (גל תרנב, ע"ל אורח סי' קנ) שו"ת שבת הלוי (ח"א סי' נח) שו"ת עמק התשובה (ח"א סי' יא), שו"ת דברי שלום (ח"א סי' יג) מגילת ספר (כ"א אות ו) אמת לעקב להגרי" קמניצקי זצ"ל (סי' יז) וארחות שבת (בביתו הלכה בשבת"ה סי' א אות יא). וכמעט מפורש הדבר בריטב"א (שבת ע"ד), ע"י ב"י שבת לרמיהו (ע"מ ש"ע). ולכן המיקל בזה בודאי דיש לו על מי לסמוך. וראו מלפני רק פעם אחת, בזה אף אם נדמו לדברי הרמב"ם יחא מותר, כיון שבוה אין דמיון כלל לפותל חבלים, וכ"כ באיל משולש על הלי קושר ומתיר (ע"מ קפ"ח פ"א) בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א.

ב. במה שהעיר הכותב (גל תרנב, ע"ל הגיון) על מש"כ הגרש"ק גראס שליט"א (בגל תרנב) - שהוצא מבית"ה ורוצה לאכול, נכון שיטול ידיו פעמיים, בראשונה יטול ידיו באופן שאינו יוצא לגבי נטילת ידים לסעודה וכו' - וע"ז הוער שבספר 'אור צדיקים' כתוב עוד עצה, דהיינו שיטול ידיו ויברך אשר יצר וכו', ואח"כ יגע את עצמו בראשו או בשאר מקום מכוסה, ויחזור ויטול ידיו לאכילה.

הנה לפלא על הכותב שלא ראה שהמג"א בסי' קסה (סי' ב) מבאיע עצה זו בשם השלי"ה הק', אלא שהמג"א חולק עליו מטעמא דהוי"ל גורם ברכה שאינה צריכה, כיון שידיו נקיות, ולכן לא הביא המבשרים וכל הפוסקים עצה זו, משום חשש גורם ברכה שאי"צ. ואף למי שרוצה ליטול ידיו בכלי יש עצה שיטול נטילה שלא כדינה אפילו ע"י כלי, וכמשי"כ בקצוה"ש (סי' גל סק"ד) וז"ל: ועניי המנהג ליטול ג' פעמים לסירוגין בשעה צרכיו... נראה שאחר שנטל ידו אחד פעם אחת יגע בה ביד השנייה שאינה נטילה, וכן יעשה אחר כל פעם שנטל אתה מידיו לטהרת ביהכ"ס, ובאופן כזה לא יהיו ידיו טהורות לסעודה ויוכל לברך ענטי"א אחר הנטילה השניה לכ"ע וכו', עכ"ל. וע"ז בסי' מחשבות בעצה (א"ח"ה סי' ב).

ומי"מ בדיעבד כבר נטל ידיו כדן מחמת הרגלו, ע"י בתה"ל"ד (סי' קא) דאולי בבחי' ג' המג"א יודה שישנו במקום מכוסה, ורק לכתחילה חולק על השלי"ה. וכן מוכח בביתאור הלכה (סי' קט ד"ה ולכתחילה), וע"ז בסידור התהלה והתפארת (בהל' נט"מ) ובסי' ליבון הלכות (א"ח"ה סי' ד) ובסי' שאלת רב (ע"מ רטא).

שלמה דוד קליין, עורך גליון ילדופקי בתשובה, לונדון

חשיבות מלבושי צדיקים - עד כמה / מעשה רב

קראתי בעונן את לקט המאמרים שהבתנים (יתרון דעת) גל תצ- (ת"ה) מספר רבותני הראשונים והאחרונים בענין חשיבות וטענת מלבושי וחפצי צדיקים, והקדושה השורה עליהם, אשר יש בהם 'תועלת כל דבר, לקדושה ולטהרה ליראה ולאהבה ה' הגדול והנורא ולפניו ולחלוצה' וכו' (כלשון בעל אור התורה סי' חקת), אמרתי להוסיף עובדא דהוי אצל מרן מהר"א מבעלזא ע"ה, שנתן פעם אחד המשמשים את הכובע שלהם במתנה, וכעבור זמן מה שאל אותו מרן: האם אתה לובש את הכובע והשיש שלא, כי זה גדול מדי, וברצוני קודם להקטין. שאל אותו מרן: איך אתה רוצה להקטין אותו? ענה, שעל ידי 'פאנצ' (הדיס) ניתן לכונן ולהקטין. ענה מרן בוה"ל: זאלסט זעהן אויפצופאסען אז סיואל קיין פאדעם נישט פארלירען ווערן! (הענין שלא יאבד אפילו חוט אחד מכל...).

כעין זה מסופר בסי' 'מאמר מורדכי' להצדיק מ"ח מסלונים זצ"ל (ח"ב ע"מ קסו) שהרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ביקש לאחר פטירתו של הרה"ק מאוריטש שישלחו לו בגד שלבש בו הרה"ק מאוריטש, ושלוש לו אחד מהבגדים, והיו צריכים לתקן להתאימו למדתו, והביא הרה"ק חייט צביה שיעבוד רק בביתו ושאת השירים יגנולו ולא יזרקו. ומי יבא בסוד קדושים. י. א. כ"ץ, ירושלים

אין לומר 'אין לי' ולהתכוון: אין לי עבור אחרים

רציתי להצדיק מש"כ הגרש"ק גראס שליט"א בע"ל אורח"י (גל תרנב) בהלכות מצוות בין שכנים, שאם דרך השכן הלוה

שאינו מחזיר, והמלוה מתבייש להזכירו, "אזי מן הדין אינו חייב להלוותו, אך אסור לשקר ולומר שאין לו, אלא יתחמק בלשון דמשתמע לתרי אנפין" וכו', ובגל' תרמ"ד הביא אחד הקוראים בשם הגרש"א זצ"ל דבחי"ג מותר לומר 'אין לי' ולהתכוון שאין לו עבור אחרים, עיי"ש.

וז"ל 'ספר הדינים' (סי' תכז): "ידע אע"פ שאמר מותר לשנות בדברי שלום, אם יבא נכרי או יהודי ויאמר לאדם תלוה לי מעות, ואינו מלוה לו ברצון, כי ירא פן לא יפרע לו, אינו יכול לומר 'אין לי', כי מה שאמר שמונת לשנות בדברי שלום, זהו בשכר עבר הדבר", עכ"ל, וכן פסק המג"א (סי' קנ) והשו"ע הרב (קט, ה) שמונת לשנות רק בשכר. ומבואר בהדיא דלא כחמ"ל.

א. ש. מאנטריאל

תיקון מכת"י ספר 'רבינו ירוחם'

ברצוני להעיר על מה שנכתב בגליון פרי מקץ תשס"ט (מדור עלי הגיון) בענין לימוד הלכות חנוכה בחנוכה, ושם נכתב שיש לציון מקור הדבר בספר 'רבינו ירוחם' (נתיב תשי"ט) וז"ל ש: 'בימי יונים בביה"מ ימים של כסלו וכו' וקבעום לדורות להיות ימים טובים לקרות בהם ההלל ולהזכיר דינם ולהודות עליו, והם שמונה ימי חנוכה'. ע"כ. והנה הכותב דייק מלשון 'ולהזכיר דינם' שיש חיוב ללמוד בחנוכה הלכות חנוכה. ברם במה שכתב אחרים 'ולהודות עליו' אינו מבואר על מה צריך להודות, וגם אין לו שייכות לענין להזכיר דינם.

והנה ידוע שבספר 'רבינו ירוחם' ישנם הרבה טעויות של המדפיסים, ועתה שזכינו לאורם של כתח"י, מצאנו שכתב בכת"י (RAB 669) כך: "לקרות בהם ההלל ולהזכיר הנס ולהודות עליו". ור"ת את הדין, וזה אולי יימיר מענין ההודאה והנס, ואם כן אין לדייק מכאן דיש חיוב ללמוד הלכות חנוכה בחנוכה. יאיר חזן, עורך ומז"ל ספר רבינו ירוחם השלם, ירושלים

לכשתדייקו בלשון 'רבינו ירוחם' (כ"פ שנדפס בספרים) תראה שאין הכוונה לכל להזכיר דיני חנוכה, רק הכוונה היא להזכיר את הדין שעשה הריש"ת ביוניו, וכמו שאמרם בנוסח על הניסים: "ירבת את ריבם, וזת את דינם", ועל זה שפיר קאמר "ולהזכיר דינם ולהודות עליו", ואם כוונתו על דיני חנוכה, מה שייך לומר על זה 'ולהודות עליו'.

יוסף צבי מאנהייט, אנטוורפן; אברהם מרדכי אלברט אשד; ראובן קאלינסקי, ירושלים [שאר ההערות בעניני חנוכה יפורסמו במדורו ב"ה]

שר המשקים והאופים נענשו בגלל חטא האופה והמשקה במה שהובא בגליון תרמ"ז, במדור 'יתרון' על ראשונים, בענין חטא שר המשקים והאופים, בשם ספר 'תולדות יצחק', שעבד שר המשקים ושר האופים הם אלו שהטאון, ופרעה קצף על השרים בגלל שמיו אנשים בלתי ארויים, רציתי לציון שכדברים האלה ממש איתא פירש שם גם ב'ספרנו', ופירש שהקצף היה בגלל שלא השגירו על עבדיהם, והוסיף לפרש בזה הפסוק (בראשית ג' ח): "ויחלמו חלום שניהם וגו' איש כפתרון חלמו המשקה והאופה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר", וז"ל: "יחלמו כמו משקה ואופה, לא כמו שרים מצויים לעבדיהם, וזה בהיותם אסורים ולבם חלל בקרבם בלי להרהר בשום שררה". ע"כ. וכמו כן מפרש בזה לשון הפסוק (שם להל' ג) "ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו", וז"ל: "כמשפט הראשון - קודם שעלית להיות שר, אשר היית משקהו - אתה בעצמך, וזה יעשה עתה להראות ולחודע שהוא מקבל אותך בסבר פנים יפות".

הק' שלום ט. הוויזין, בארא פארק

בין אכילה לטעימה - לגבי שיעור בברכה ראשונה בגליון שפ"ג (עקב תש"ה) הביא הגאון רבי שמאי גרס שמועה שמרן רבי אהרן מבעלזא ז"ע הקפיד שלא לברך ברכה ראשונה על שיעור משהו, אלא שיחא שיעור שראוי לברך עליו. ובגליון תרנ"ד (ראת תש"ח) סמך לכן הרב יוסף צבי פערל, שהתנהג זה כבר פורסמה עוד בחיי מרן בשו"ת 'אמרי כהן' סי' ח' (פטרקוב תרצ"ז) מהגה"ה רבי יחזקאל מיכל הכהן האללענער זצ"ל הי"ד מטטנא. אולם כד דייקנו, לא קרב זה אל זה. בשו"ת הגי"ל הביא שבעת טעימת הדגים בער"ש, הקפיד על שיעור, ואכן בסוגיא של "מטעמתי" הלא נחלקו הראשונים אם הפטור של מטעמת הוא דוקא כשפוטל, או אפילו בבולע, ולדעתם הפטור הוא רק עד רביעית, שברביעית יש לו כוונת אכילה, וגם בפסק ההלכה נחלקו בה הלבוש והמג"א, לכן רצה להוציא מדין מלתוק ואכל כשיעור. אבל באכילה, הרי דעת כל הראשונים להוציא מדעת השאלות, שברכה ראשונה אינה צריכה שיעור, ואין שום דמיון בין אכילה למטעמת.

לעילוי נשמת הרה"ח בנש"ק ר' מאיר יחיאל ע"ה בהרה"צ ר' חיים זצ"ל אבדין ברוזנסקי - גאליצא נלב"ע י"ג טבת תשל"ד לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ה. הונחה ע"י בנו הרה"ח ר' בנימין וואלקענפעלד הי"ו

עוד בענין חגורה בשעת התפילה א. בענין מ"ש (גל תרנב יתרון דעת) שיטת היראים שהחגורה צריכה להיות על הגוף ממש, מן הראוי להביא בזה הגהות הג"ר יהודה בכר זצ"ל (במחסי' 'מקוץ הגרי"ב') אבד"ק סיני עמ"ס ברכות (נד, א) וז"ל ש: "ראיתי דבר חדש בספר יראים להגאון רבינו ר"א ממיץ, שלא הזכירו דין זה בפוסקים, ראשונים ואחרונים, וזהו לשון בעמוד היראה סי' י"ב: וכי מהניא בהפסקת טלית בגד ועור או חגור, כגון שהוא חגור על בשרו מלמטה ממלבושיו, אבל אם הוא חגור מלמעלה ממלבושיו, אין זה הפסק, שהרי המלבוש עושה הכל אחד, וכל מה שתחת המלבוש אינו מפסיק חגור שעל המלבוש, עכ"ל. ולא נראה הב"י והרמ"א והראשונים, ולא ראיתי ולא שמעתי אף מגדולי הדור שיהירו בזה. ותמוה לי מאוד שדחו דברי הרא"מ ז"ל שהרי כתב זה מסברא. ועכ"פ היה להפוסקים להביא דבריו ולספור. וראיתי ב'שמחה חדשה' סי' א' סלי"ח שכתב, ויש ליהור אפילו אם חולק במכנסים תחת כותנתו כו', ועייש מ"ש ב'תבואת שור' על זה, וזה נגד דברי הר"א ממיץ הגי"ל, וכעת צע"ג. עכ"ל.

ב. במ"ש בענין ברכת 'אזור ישראל בגבורה', יש להביא מש"כ בספר 'רוממות התפלה' (הספד לספר 'יתירות התפלה') ארת קב, שהארץ שם בענין החיוב לחגור חגורה בעת התפלה, ושכמעט כל הפוסקים ס"ל שצריכים לחגור חגורה על המלבוש בשעת התפלה, ולא חילוק שום חילוק אם גיל בזה אם לאו וכו', ובתוה"ד הביא שם מהרב הגאון הצדיק המזכה את הרבים הרה"ר שמשון ב"ר רפאל הירש זצ"ל אבד"ק פראנקפורט דמיין בביתאור נוסח ברכת 'אזור ישראל בגבורה', דהיינו, שכוונת האזור היא כדי שיתגבר חלק העליון של האדם על חצי התחתון, וזהו ישל יאה לבד רועא את הערוע, שהלב ששם משכן מחשבת השכל אלקית, לא יראה ולא יחשוב במחשבת הערוע, ויתגבר השכלות על הסכלות, עכתי"ד, ודפח"ח.

ח.מ. גליק, בני ברק

בענין התמיהה איך הזכיר יעקב אבינו שם אבותיו בעלי הגיון פרי תולדות (גל תרנב) הובאה תשובה הגאון רבי משה פאלאק זצוק"ל אב"ד באניהאד בספרו 'יודבר משה' (סי' פ' וחי חלק יחלה למשה) היאך כתוב בפר' וחי (בראשית מט, א) "שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את לאה", ומדמייים "שמה קברתי את לאה" מוכח שיעקב עצמו כן, ולא שהכתוב סיפר זאת, ואם כן תמוה טובא, איך קרא לאה בשמן, והיה ליה לומר שמה קברו את אבי יצחק, כדאיתא בש"ס ופוסקים ביו"ד סי' ר"מ: ולא יקראנו בשמן לא בחייו ולא במותו אלא אומר אבא מאיר וכו'.

והנה הגאון החיד"א ב'עין זוכר' (מ"ח אות כ, וכן בעד מקומות) מבאיע את דברי הרמ"א (ביו"ד סי' רמב סעיף טו) שמונת לומר ר' מורי פלגין, והרח"ה דפוס שהיה הדין גם בהוכיח את האב (ודא כמהר"ש). ולפי זה אפ"ל שבפר' וחי, יעקב אבינו הזכיר "אבותי", כדכתיב קודם לכן (בפסוק טו) שאמר לבניו "קברו אותי אל אבותי", ולכן היה מותר להזכיר את השם. יוסף ויכלדר, ירושלים

אנ"א ש"א נ"א

כהוספה לתולדות הרה"ק רבי אריה ליבוש מלאנצחוט וקעשינוב ז"ע בעל 'חומת אריאל' (גל תרל"ט, מדור 'יומא דשמתא') אציין ד"ת לפלא ממנו שראיתי בספר 'אסיפת דברי הכמים' להגה"ח רבי חיים ירוחם מסנאטין זצ"ל (הו' מכו' סוד ישרים, ירושלים תשס"א), מ"ה הרה"ק רבי מלאנצוט זצ"ל, ע"מ (סד) וז"ל: "עוד בשמן ז"ל שאמר במסיבת לפני הרב הצדיק קדוש ד' הרב מאפטע זצ"ל. אמר על פסוק יכה תאמר ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וגו' ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך וגו' (בראשית ג' יז), אמר, כי ארבע חיות שבמרכבה שויר איריה נשר אידם - ר"ת: ש"א נ"א, וברצונם עקרו שויר, ונשאר רק אידם נשר איריה. וזה: יאנא שא נא, במשניות ש"א נ"א שהם ר"ת: שויר איריה נשר אידם, לא נשאר רק אנ"א שהם ר"ת: אידם נשר איריה. ועתה שיוסף התקרא שויר קיים, נמצא כמו שהיה מקודם שויר איריה נשר אידם, וזה ועתה ש"א נ"א כי הם בשלימות במקודם. נמצא אתה תעלית יותר מקודם, כי נגלת מאשת פוטפיר שבער"ש דידק גדול יותר מקודם, אי לוא היא יומא כימה יוסף איכא ב'שוקא (פסחים טו) - ר"ת: אלקי אבינו". ואמר עליו הרב הצדיק מאפטע שיכול לומר זה התורה לפני משיח צדקנו בבמה צדקנו".

יעקב צבי מאשקאוויטש, ברוקלין נ.י. [א.ה. ד"ת זה בתוספת יתר, וסיפור מופלא בעקבותיו, הובא כבר בגליון פ' וחי תשנ"ו, ג' ת, במדור 'עלי שו"ת' מתוך ספר 'קוץ יעקב' להגה"צ רבי אליעזר יעקב רויזנצ'י זצ"ל הי"ד מזענטע, בפרשת וחי. ונשנה כאן בגלל פרשנא דיומא. ע"ש ותמצא נחת]

לעילוי נשמת מרת גיטל צפורה ב"ר דוד הלוי ע"ה נלב"ע ט"ז טבת תשס"ז לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ה. הונחה על ידי בנה הרה"ח ר' משה שלמה גרויז הי"ו

עלי הדר

ענין שנלמד במסגרת "דרף היומית"

מסכת בבא קמא

בענין חיוב מסירת ממון בעבור קיום המצוה

הלכה פסוקה היא בשו"ע (א"ח ס' תרטו): "ומי שאין לו אתרוג או שאר מצוה עוברת אין צריך לכבדו עליהם הון רב, וכמו שאמרו (כתובות ג.) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש אפילו מצוה עוברת". מקורה הוא בסוגייתנו (ט ע"ב): "אמר רבי זירא אמר רב הונא, במצוה עד שליש, מאי שליש, אילינא שליש ביתו, אלא מעתה אי איתרמי ליה תלתא מצותא ליתובי כלוליה ביתיה..." וכתבו התוס' (ר"ה אילינא, וכו' ברא"ש כאן ס' ז): "משמע דאין צריך לכבדו כל ממונו לקנות אתרוג, אפילו לא ימצא בפחות, והוא מצוה עוברת, ואפילו שליש ביתו משמע דלא מחייב..." הרשב"א האריך כאן בבאור הדברים, וז"ל: "מזה דאמרין אלו מתרמי ליה תלתא מצות ידובי כלוליה ביתיה, משמע דאפילו למצוה עוברת – באתרוג וסוכה, לא מחייב הוא לתת אפילו שליש ממנו. וזה תימה האין נתנו דמים למצוה עוברת, וכתב הרשב"א ז"ל כדי שלא יבוא לידי עוני ויפיל עצמו על הציבור, וכמו שאמרו (פסחים קכב.) 'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות', וכן אמרו: 'המבזבז אל יבזבז יותר מחומש', שהענין במיתה".

וממשיך הרשב"א: "ומכל מקום לא כמיתה ממש אמר הרב (-הראב"ד). רצ"ל דלכן אמרו חיוב של מסירת ממון בעבור קיום המצוה. כי הוא גדר (והי בהם ולא שימות בהם). ולא אמרו אלא במצוה עשה – בשב ואל תעשה, אבל במצוה לא תעשה אפילו כל ממונו, וכן הוא בשו"ע (שם) 'ודווקא מ"ע, אבל ל"ת יתן כל ממונו קודם שיעבור'".

בביאור החילוק בין מ"ע – שאין חיוב לכבדו עליה הון רב, למצוה ל"ת – שחובה ליתן כל ממון לכל לעבור עליה, מצינו שביאורים בהגדרתם הקובעים גם נפקא מינה הלכה למעשה. הנה הב"ח (ס' תרטו ד"ה ואיכא למידק) כתב, שד"ק זה שחייבים לכבדו כל ההון – עכ"פ במצוה ל"ת – נלמד ממקרא מפורש (דברים ה, ה): 'ואהבת את ה' אלקיך...' ובכל נפש ובכל מאריך, ואמרו (סנהדרין ע"ד): 'רבי אליעזר אומר, 'ואהבת את ה' א"ה... ובכל נפש ובכל מאריך, אם נאמר 'בכל נפש' למה נאמר 'בכל מאריך', ואם נאמר 'בכל מאריך' למה נאמר 'בכל נפש', ואם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו – לך נאמר 'בכל נפש', ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו – לך נאמר 'בכל מאריך', הרי שחייבים למסור כל הממון בעבור קיום המצוה, והגם שבגמרא (שם) מבואר שפסוק זה נאמר כלפי עבודה זרה, והרי חטא ע"ז חמור משאר כל מצות שבתורה כלפי חיוב מסירת נפש, מ"מ לענין חיוב מסירת ממון אין הבדל בין ע"ז לשאר המצוות, ומע"ז יליפין לשאר מצוות שבתורה (ועיי' שם מילתא בטעמא, וראה גם שו"ת מהר"ם שיק א"ח ס' שלא).

ובכל זאת לא למדו מזה רק למצוות ל"ת, כדוגמת ע"ז שהיא בלא תעשה, אבל במ"ע לא מצינו בתורה שיש חיוב של מסירת ממון. נמצינו למדים מזה, שברין זה מצינו חומרא במצוה ל"ת יותר ממצוות עשה, שבל"ת יש חיוב מסירת ממון ובמ"ע אין חיוב כזה (עיי' מור וקציעה ס' תרטא ובמהר"ץ חיות בסוגיין).

מאידך, כתב בזה הלב"ש (ס' תרטו): "אע"פ שחייב אדם לתת כל ממונו כדי שלא יעבור על אחת ממצוות השש"י... וזני מילי, במצוה ל"ת – שלא יעבור עליה בקום ועשה, אם יכול לפטור א"ע אפילו כל ממון מאד, מחייב הוא לתת כל ממונו ולא יעבור על אחד מהם, אבל במ"ע שלא יעבור עליה – אין אדם מצוה לתת כל ממונו בשבילי להביא א"ע לידי עוני ולהפיל עצמו על הציבור, שהענין חשוב כמות, וטוב לו לישב בשב ואל תעשה, ואפילו היא מצוה עוברת ותיכשל המצוה, ויקים הרבה מצות כנגדה משיביא עצמו לידי עוני החשוב כמות". ובמאור, שבעצם הדין אין חילוק בין מ"ע למצוה ל"ת, כי חיוב מסירת ממון נאמר על כל המצוות שבתורה בשוה, אלא, ההבדל הוא בעצרת קיום המצוה, כי מ"ע קיומה הוא בקום ועשה, וההימנעות ממנה היא בשב ואל תעשה, ואילו מצוה ל"ת – קיומה הוא בשב וא"ת, ולעבור עליה הוא בקום ועשה, ומשור"ה יש חילוק ביניהם לגבי חיוב מסירת ממון, דלא מצינו שחייבה התורה את האדם למסור ממנו בשביל קיום המצוה, כי אם באופן שלא יעבור על המצוה בקום ועשה, ודוגמת חטא ע"ז – שעליו אמרה התורה שחייבים להזהר בו גם באופן של מסירת ממון, וזאת ע"ז הוא דין בקום ועשה, ואילו באופן שהעניבה אינה כי אם בשב וא"ת, לא אמרה התורה שחייבים במסירת הממון, ואכן כדבריו מדויק לשון הרשב"א (שהוא המקור לד"ה): "שלא אמרו אלא במצוה עשה – בשב ואל תעשה".

הנפק"מ בין שני צדדים הללו, הוא כמ"ש הפמ"ג (ס' תרטו א"א סק"ה): "ויראה החילוק בין עשה לל"ת – זה קו"ע וזה שב וא"ת, וממילא אם אנסו עבר"ם לעבור ביב"ל יראה' בחמץ בפסח בשב וא"ת, י"ל דאין מחויב לכבדו הון רב, על דרך משל שלא לבער חמץ שנחתמין בפסח, הרי הם לא שגונו אינו עובר", וב"כ הפמ"ג לחקור בספרו תיבת גומא (ע"ה), בסוה"ס קהיר (ד), ועוד חקר שם להפך – במ"ע שהעובר עליה חוטא בקו"ע, האם חייב לכבדו כל ממונו, וב"כ החת"ס (בהגה' על שו"ע שם): "לפענ"ד, לאו במ"ע ול"ת תליא מילתא, אלא או בקו"ע או שווא", אשר על כן לאכול 'פירות שביעית' אע"פ שאינו אלא עשה, וכן 'טעם בעיקר' שאינו אלא עשה לחד דיעה, מ"מ יתן כל אשר לו (-כי בכל אלו עוברים בקו"ע), וההפך – א"ע והחילוק של ממונו שלא יביאודו לידי ל"ת ותחייבו ממנו עד בוקר – אע"פ שהוא לא תעשה, מ"מ כיון שאינו בקום ועבור א"ע להוציא כל ממנו, וב"כ בשו"ת חות יואר (סי קלט) לגבי איסור ד"לא תלך נפולתו על העץ" וז"ל: "מאחר דלא עבר הל"ת בפועל לא ח"כ במ"ע, ולא דמי לל"ת נפולתו שמוחייב לבזבז כל ממונו" (ולעומת זה עיי' בריב"ש ס' שפ' ששלל סברא זאת לגמרי, ודבריו הם כדברי הב"ח הנ"ל, ועיי' יו"ד ס' קנן ס' ו). והנהגת רע"א שם, ובפ"ת סק"ד באריכות).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מצות הכנסת אורחים (א)

בעת הזאת, עת צרה ליעקב, עלה בגורלם של המוני אחב"י בארץ ישראל לקיים מצות הכנסת אורחים, מצוה רבתית "שאיין לך מצוה גדולה הימנה" - כפי שמגדירה המאירי (שבת קכז). גם אם לפעמים יש קשיים בקיומה, מתקיימת היא בהידור ובמסירות גדולה, הן על ידי מכניסי אורחים פרטיים שהכניסו לביתם משפחות שלמות שנדדו מביתם מחמת אימת המלחמה, והן על ידי מוסדות תורה וחסד שהכניסו בין כותליהם תלמידי מוסדות מן הערים המוכות. על כן, עתה כשהדבר נוגע הלכה למעשה, נשנה שוב על פרטי מצוה רבה זו, עניינה והכלותיה. וככל שאנו נרבה במעשי חסד למטה, כך תתעורר מדת הרחמים למעלה ותפיל תחנותינו לפני שומע תפלה יתייש עדי נזכה לישועת ישראל בבי"א.

א. חז"ל הפליגו בגדול מצות הכנסת אורחים (ראה שבת קכז). ואמרו: "גדולה הכנסת אורחים, כהכנסת בית המדרש", ויש אומרים "יותר מהכנסת ביתמ"ד". כן אמרו: "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה..." - שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול: המתן עד שאבוא אצלך, ואילו אברהם אבינו אמר להקב"ה: המתן עד שאכניס אורחים, שנאמר (בראשית יח, א): "אם לא מצאתיך אל נא תעבור" וגו'.

ב. הכנסת אורחים היא מהמצוות שאדם אובל פירותיהן בעולם הזה והקורן קיימת לו לעולם הבא (שבת שם). ועיי' רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"א. ונודע מספח"ק שמצוה זו מסוגלת לזרע של קיימא (דברי מאיר פ"י וינש: סימן לדבר מפסוק 'והא כל זרע' - ה"א ר"ת ח'כנסת אורחים), וכן מצאנו באברהם אבינו ע"ה שנתבשר בבשרות חצר אורח שקיים מצות הכנסת אורחים (עיי' כד הקטמ' אות א מצי אורחים, ומקורו הוא במדר"פ פ"י שמות סי' טז - שכן יתירו ויתברכו בבנים אחר שקבלו אורחים בביתם, עיי"ש). כן ידוע שהכנסת אורחים היא סגולה לרפואה, וכאמרתו של הרה"ק רבי פנחס מקארץ זצ"ל ש"יאורח מביא רפואה... לכן כאשר יש לאדם ח"ו חולה בתוך ביתו, והשטי"ת מוכה אותו עם אורח, יהיה לבו בטוח שיתחיה רפואה לחולתו..." (נצור החיים אות סקס). והרמב"ם אורחים - שכניה שרויה בתוך ביתו (דברי מאיר פ"י וינש).

ג. הכנסת אורחים אינה דוקא בעניים, שצאלם הוי מטעם מצות צדקה, אלא גם לעשירים וכן איתא בסו"ס מהרי"ל, הובא בס' יש נחלין. והך מהרי"ל הוי מרגלא בפומא דכ"ק מרן מהר"י מבעלזא זצ"ל.

התנהגות בעה"ב עם האורח:

ד. אחד מתנאי המצוה הוא ש"יהי ביתך פתוח לרוחך", כדתן באבות (פ"א מ"ה), ופירש שם הרע"ב: "כביתו של אברהם אע"ה שהיה פתוח לארבע רוחות העולם כדי שלא יצטרכו האורחים להקיף למצוא הפתח". (והגם שבזמננו כמעט לא שייך שיהא פתוח ל"ד רוחות, מ"מ יש להקפיד שיהא מספר הבית ושם הרחוב וכדו', מסומנים העט, להקל על האורחים למצוא הבית. ועובדא דיעמא שדיק מן מהרי"ל מבעלזא זצ"ל ע"כ פעם ליד בית שהכניסה אליו היתה מאחוריו... והעיר על אתר שאין זה כביתו של אע"ה, כי הכניסה צריכה להיות באופן שלא יצטרך האורח לחפש אחריה, עכ"ל).

ה. עיקר המצוה הוא שיקבל פני האורחים בסבר פנים יפות, כדאיתא ביארות חיים לרבינו הרמ"א זצ"ל (סי' נג): "אל יהא פניך זעומות כנגד עוברים ושבאים וקבל אותם בפנים מאירים". וכ"כ הרע"ב (אבות פ"א מ"ט) וז"ל: "... כשאתה מכניס אורחים לביתך, לא תתן להם ופניך כבשות בקרקע, שכל הנותן ופניו כבשות בקרקע אפילו נותן כל מתנות שבעולם, מעלין עליו כאילו לא נתן כלום" (עיי' כף החיים לגר"ח פלאגי ה, יד ובס' אהבת חסד ח"ג פ"ה). והאיתא בשם הגה"ק ר' ארון מפרמישלאן זצ"ל, שבאופן שבעה"ב מקבל פני האורח בעוה"ז, כן באופן זה יקבלו את נשמתו כשתעלה למעלה, ואם קיבל בספ"י ג"כ יקבלוה בספ"י (ובמא' שם ידן ביתו עמ"ס אבות פ"א מ"ה, ובס' דברי מאיר דף קמ. ועיי' בספר חסידים ס"י תתרטו שיש ללמוד אידן להקבל אורח בסבר פנים יפות - מפרשת אליעזר כשהלך לבית לבן וכו', ועיי"ש).

ו. יאכלו את האורח כל הסוב והמחנך שבעולתו (עיי' רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"א). ואין מסתכלין בפני האורח כשאוכל, ולא במנתו, כדי שלא יתבייש (אורח"ס סי' קע ס"ד).

ז. אם קשה לו להוציא הוצאות ממועתי - מותר לו לקחת מכסף מעשר. ואם אין לו כסף מעשר מותר לו לקחת ממועתי צדקה, שאין לך צדקה גדולה מזו להנאות את הנסים, פליטי חרב, שגולים ממקום למקום.

ח. לא יהא בעה"ב קפזן בעת הסעודה, כי האורח מתבייש לאכול אז (שם ס"ו, ועיי"ש במ"ב). וכן איתא בס' אורחות צדיקים ערך כעס - דמח"ט לא יכעס בפני האורחים).

מאת: הג"ר שמאי קתת הכהן גראס שליט"א/ המשך בגל הבא בע"ה

עלי ספר

שבת בשבתו על הלכות שבת - סידור עיני דברי רבותינו הראשונים והאחרונים עם קצת חידושים וביאורי לפי סדר השו"ע, בתוספת הרבה פסקי הלכות בקצרה העולים מדבריהם ונוגעים למעשה, אשר חרבו להפליא מתוך שעוירי הג"ר בן ציון הכהן שטראסנער, אבדק"ק נייטרא ב"ב. ויצא לאור בשני תוכני מהדורות (תשרי תשס"ט): א. סימן שכו - שלא (שע ע"ז). ב. סימן שלב - (תנא עמל).

קול רפאל על התורה - אוצר בלום של חידושים ופירושים, מוסר ויראת ה', סיפורים וחידושים, חידות ותעצצים, קובץ מאגזל של עלוני קול רפאל שתפרסמו במשך שנה אחת ויצאו לאור ליוכי הרבים על ידי הרב אלעזר אהרון אבוהב, בני ברק תשס"ח.

רעך - זה אתה - בו נקבצו עיונות נפלאות להעמקת המושג "בין אדם לחבירו", ע"פ תוה"ק במצוותיה המופלאות "ואהבת לרעך כמוך" "לא תשנא את אחיך כלבבך" ועוד. קו"י קטן הכמות ורב האיתוס שנערך באמרות קצרות על ידי הרב אלעזר אהרון אבוהב, בני ברק תשס"ח.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אברהם יוסף הכהן זורנגר הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר מנחם זכרי' ני"ו ע"ב תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לתת העלי' לתורה והקידוש ביהמ"ד וחסדי וינש (ברא"ה)	הרה"ח ר' אלכסנדר י.ז. האכהייזער הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב"ג החתן היקר כמר רפאל יפהעל ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לתת	הרה"ח ר' מרדכי ראטענבערג הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב"ג החתן היקר כמר ירחמיאל אונגארשינער ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לתת	הרה"ח ר' אהרן כהן שליט"א רב ביהמ"ד מוה"ר ורב בתי החולים בבליגא לרגל אירוסיו בתו תתי' ע"ב" הבה"ח כמר ישראל ארי' ני"ו - בן מחו' הרה"ח ר' אברהם יצחק זילבערג שליט"א מנהל רוחני ור"ת וחסיד בעלזא - לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לתת
בית המדרש מוה"ר - אנטוורפן ברכת מזל טוב חמה ולבבית מוגשת בזה לחתן ובת בית מדרשו איש חי ורב פעלים לתורה ולחסידים כהן שדעתו יפה הרה"ג רבי אהרן כהן שליט"א לרגל השמחה המצוינת במעונו ביאורסי הבת המצוינת תתי' ע"ב" החתן המצוינ רבי ישראל אריה זילביג ני"ו ויה רצון שיוכל לנכות בית נאמן בישראל מתוך אושר ועושר ורוב נחת דקדושה, אמן	בית המדרש מוה"ר - אנטוורפן ברכת מזל טוב חמה ולבבית מוגשת בזה לחתן ובת בית מדרשו איש חי ורב פעלים לתורה ולחסידים כהן שדעתו יפה הרה"ג רבי אהרן כהן שליט"א לרגל השמחה המצוינת במעונו ביאורסי הבת המצוינת תתי' ע"ב" החתן המצוינ רבי ישראל אריה זילביג ני"ו ויה רצון שיוכל לנכות בית נאמן בישראל מתוך אושר ועושר ורוב נחת דקדושה, אמן	הרה"ח ר' שלמה יוסף פרידמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב"ג החתן היקר כמר אהרן גראסקאפני ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לתת	הרה"ח ר' יחזקאל שרגא בוים הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש ביהמ"ד וחסדי בעלזא (מרכ"י)
יירדינו החשובים המחותנים הנכבדים הרה"ח ר' ישראל משה גרינוואלד שליט"א - "ראש החברה" לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב"ג החתן היקר כמר אביגדור קופפערשטיין ני"ו בן מחו' הרב החסיד ר' ברוך מרדכי קופפערשטיין שליט"א - מרבני מכון 'מעשה רוקח' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לתת			

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרי שמות
כ' טבת תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרנ"א

הדפוס	מו"ס	דף
אנטווערפן	16:48	18:19
לונדון	16:07	17:36
מאנטשעסטער	16:07	17:36
ציריך	16:44	18:17
ווינ	16:15	17:43
אמסטרדם	16:49	18:13
פאריז	17:05	18:37
פראנקפורט	16:35	18:07

תורת של ראשונים

שפירה ופועה - שרות על המילדות

ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה (א, טו). שפירה ופועה - "שרות" היו על כל המילדות. כי אין ספק כי יותר מחמש מאות מילדות היו, אלא אלו שתיהן שרות היו עליהן לתת מס למלך מהשכר. וככה ראיתי היום במקומות רבות. והאם זהבתי היו בדרך קבלה (פסח) יא: - הובא ברשי - שפירה זו יוכבד ופועה זו מרים, כי נכון הוא". ראב"ע

אמונת ישראל במשנה אינה מפני האותות

ויען משה ויאמר וכן לא יאמינו לי וגו' (ה, א). "משה רבינו, לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהאמינו על פי האותות יש בלבד דופי, שאפשר שיעשה האות בלם וכשוק, אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו, וכיון לא להביא ראיה על הנבואה היה צריך להשקיע את המצריים, קרע את הים והצליח בתוכו; צרכנו למזון - הוריד לנו את המן; צמאו - בקע להן את האבן; כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן הארץ; וכן שאר כל האותות, ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זר ואנוניו שמענו ולא אחר האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל, והקול מדבר אליו, ואנו שומעים: משה לך אמור להן כך וכך, וכן הוא אומר (דברים ה, ד) 'פנים בפנים דבר ה' עמכם' ונאמר 'לא את אבותינו ברת ה' את הברית הזאת' (שם פסוק ג), ומניין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת, שאין בו דופי, שנאמר (הלל ה, ט): 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם' מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה".

"נמצאו אלו ששולח להן, הם הנקדים על נבואתו שהיא אמת ואינו צריך לעשות להן אות אחר, שהם והוא עדים בדבר, כשני עדים שראו דבר אחד ביחד שכל אחד מהם על לחיבורו שהוא אומר אמת ואין אחד מהם צריך להביא ראיה לחיבורו, כך משה רבינו - כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני, ואינו צריך לעשות להם אות, וזהו שאמר לו הקב"ה בתחילת נבואתו, בעת שנתן לו האותות לעשות במצרים, ואמר לו 'זשמעו לקולך', ידע משה רבינו שהאמינו על פי האותות יש בלבדו דופי ומהרהר ומחשב, והיה נשפט מליך, ואמר: 'זהו לא יאמינו לי', עד שהודיעו הקב"ה שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו מצרים, ואחר שיצאו ויעמדו על החר הזה יסתלק ההרהור שמהרהרין אחריו, שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני שלחתיך באמת מתחילה ולא ישאר בלבם הרהור, והוא שהכתוב אומר: 'זהו לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאת את העם ממצרים תעבדון את האלהים על החר הזה' וכיו".

רמב"ם (פ"ח מהל' יסודי התורה, ע"י"ש בלח"ט)

למה לא ריפא הקב"ה את משה רבינו מכבד פיו?

לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי (ד, י). "על דרך הפשט יאמר, כי אני כבד פה גם מתמול גם משלשום, כי מנעורי הייתי כבד פה, אף כי עתה כי אני זקן. וגם מאז דברך היום אל עבדך, כי לא הסירות כבודו פי בצוהר אותי ללכת אל פרעה לדבר בשמך, ואם כן איך אלך לפניו".

והנה משה מרוב הפצו שלא ילך, לא התפלל לפניו יתברך שיסיר כבודו פיו, אבל טען: אחרי שלא הסירות כבודו פי מעת שדברתי לי ללכת, אל תצווני שאלך, כי לא יתכן לאדון הכל לשלוח שליח ערל שפתים למלך עמים וניתחלל שם שמים, כי יאמר: אילו היית שלוחו למה לא תיקן לשונך (פי' המור). והקב"ה, כיון שלא התפלל בכך, לא רצה לרפאותו, אבל אמר לו: 'אנכי אהיה עם פוך ותוריתך אשר תדבר' (פסוק יב), שהיו דברי אשר אישים בפוך במלות נכונות, שתוכל לבטא בהן יפה".

רמב"ן (ע"י"ש)

לקח טוב

"הם ילכו" - בהדרגה כפי כחם

עולם המעשה - בו אנו נמצאים - מלא וגדוש במדות גשמיות מוחשיות. כל דבר ודבר יש לו מדת אור, רוח, גובה ועומק, המוגדרות ברורות במספרים המציניים את גודלה של כל מדה ומדה. מדות מוחשיות אלו מקילות עלינו לחוש בהמצאותו של החפץ הנמדד. כתוצאה מכך מתרגל האדם לראות ולחוש את הכל במדות גשמיות, עד שבחיעדר ממנו מדות אלה, לא יוכל לתפוס את הענין במוחו. דבר שאי אפשר להחישו כאחד החושים בהם ניהון האדם מאת בוראו, מיד מציב קושי בהבנתו ותפיסתו. כדי שיוכל האדם להתגבר על הקושי הזה, מן ההכרח להפש דרך על מנת להביא את הדבר שהוא לידי המחשה מסוימת, ומעתה ייעשה הדבר קל יותר להיאחז בו, וממילא לראותו בעין השכלי ולהבינו על בורי.

מובן איפוא, שגם בעסק האדם בעבודה רוחנית, לשרת את צורו וקונו, יחפש את המדות המוחשיות שתעזורנה לו להגדיר את עבודתו בכך וכך, כלומר: זה אשר עלי לעשות, ההשגה שלי צריכה להגיע לא פחות ממדה פלונית, ולא יותר ממדה אלמונית. כל כמה שיוכל לצייר את חובתו בגבולות מדודות, כך תקל עשייתו עליו.

זאת הסיבה שבני אדם בעבודתם הרוחנית, מציבים מטרות מסוימות - אשר כמה רואים ומוציאים בחיך וזולתם - נוכח פניהם לאמר מתי יגיעו מעשי למטרה זו. היעד הזה מוכרח לו בכדי לשער את המוטל עליו באמידה קלה. לפי יעד זה יתכן לו למדוד את התקדמותו בכברת הדרך עליו ללכת.

אך אין דרך זו נכונה, כי זרועה היא קוצים, ומליאה אבני מכשלה. כל אדם וכשרונותיו, כל אדם וחובותיו, נשלחה נשמתו מתחת כסא הכבוד, והורדה עלי אדמות בכדי למלאות מטרה מסוימת המיועדת אך ורק אליו, ולא אל זולתו. איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את זאת, שאין חובתו הוא, דומה ככמלא נימה לחובת אחרים, וכל כולה אינה נערכת אלא בשבילו ולפי מדות הנפשיות בהן נברא. אמת היא, שקשה לו להבין את אשר מוטל עליו עקב חוסר גבולות ברורות ומוגדרות, ולא ידע מה יעשה עד בואו שמה. אך מעות היא בידו אם מפאת חסרונ זה

אף שהלה עומד בפסגת מרומים, והוא אינו אלא בתחתית החר. כי אין עבודת איש הישראלי דורשת ממנו השגה, כי אם התעלות ממדרגה למדרגה, בלי התחשב איה מקום המדרגה, ובאיוזה שליבה היא נמצאת בסולם העולה בית קל.

אם יאחז אדם בדרך זו, ויעצום עיניו מלהציין בהישג ידו של חבירו, לחמוד אליו ולעשות כמעשהו, תהיה דעתו מיושבת עליו ולא טרופה, ותמצא נפשו מנוחה רוחנית, ומעתה יוכל בהשקט ובטח למצוא את דרכו ומסילתו בעבודת אלקיו.

אותיות מחכימות

לא תאספון לתת תנן לעם ללכך הלכנים כתמול שלשום הם ילכו וקאספו לסת תנן. ו"ל כי האדם הראשון לילך בדרכי אמת בדרכי הסי"ת, אסור לו לחפוש ולחקור אחר חכמות גדולות ומעלות, ואין מסלולך לעשות פעולה יותר מכח, כי אם אשך תננוהו..."

זה פירוש הפסוק: "לא תאספון לתת תנן לעם", פי' שלא לחפוש אחר תבונה ויחסי יוסף ממדריגתו, ללכון לבנים", פי' הגם שכונתו הוא לשמים - ללכך וללכך עלמו, אף על פי כן אסור לו לעשות יותר מכח. "כתמול שלשום" - רומז על זכות הראשונים, רק "הם ילכו", ועיקר הדבר הניגון הוא לילך בסדרה ממדריגה כפי כחו.

אור לשמים

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי הלל ב"ר נפתלי הירץ זי"ע – בעל ה"בית הלל" יומא דהילולא כ"ב טבת (ת"נ)

"שמו נודע בשערים שערי ציון המצוינים בהלכה, אשרי העם שלו ככה, כשמו כן תהלתו, הילל בן שחר, וקרא את שם החיבור על שמו 'בית הלל' על היותה דעה ואבן העזר, והוא כולו מחמדים, דברים ערבים כנתנו מסיני, ובידועים ומכירים היינו את כבוד הרב המופלג ז"ל ואת שיחו, טעמנו מעט דבש מדברי פי חכם ואורו עינינו וידענוהו, וממעשיו הטובים הכרנוהו שמועודו עד יום פקודתו לא מש מתוך האהל של תורה..." - בזו הלשון מעידים "המאורות הגדולים המופלגים מו"צ דארבעה ארצות יצ"ו" בהסכמתם לספר 'בית הלל' (דוידהרפורט תני"א) שחיבר "המאור הגדול ראש הגולה, רבן של כל בני הגולה, הגאון המפורסם כבוד אומר כולו לשמו, בכל מקום הלכה כמותו" (כנאמר על שער ספרו) רבינו הלל ב"ר נפתלי הירץ זי"ע, אשר בין גדולי הפוסקים יחל אור חכמתו, והארץ מלאה מפרשתי גדולתו.

לא בכדי ידוע כי גדולי דורו כמו אלו שאחריו, כאביר הפוסקים ואת ספרו כאבן האזל, מכיון ש"מנו ורבו בית שמאי ו'בית הלל' ונמצאו מרוב... הוקבע ההלכה לדורות להורות כ'בית הלל' המחבר... הילל בן שחר, אשר אלקים בו בחר, והאיר עניו כהילל לבדוק בכל סדק אור, טוב תורת מיו מחורף ומפז ומכסף נבחר. מי זה האיש יורנו ה' בדרך יבחר, את גאון לנו, להאיר בנו, בתורתו אמונתו, ורוחב בינתו, אשרי יולדתו והורתו, קב ונקי משנתו, יראתו קודמת לחכמתו, המפורסם אינו צריך יראתו..." - כלשון בעל הגאון רבי משה זצ"ל בהקדמה לספר אביו, אותו טרח והביא לבית הדפוס.

אריה למושב...

היה זה בשנת ת"ל כשתעלה לישב על כס הרבנות בקהילות אלטונא והאמברג, עיר מלאה חכמים ונבונים, להראות להם חוקים ומשפטים, בין איש ובין רעהו על פיו שפוטים" (לשון בנו בהקדמה). בשנה שלאחריה, כשתאחדה קהילת וואנדסבעק הסמוכה להן, נתקבל לרב ולאקוץ גם לקהלה קדושה זו.

בשנת תל"ה נבחר מחדש לרבה של שלש הקהילות אח"י לתקופה של חמש שנים נוספות. הרבה מפסקי דיניו ניתנו בשבת על כורסיא דיקריה זו, ואף ישר את ההדורים בין שתי הקהילות אלטונא וואנדסבעק (כשמהלוקת הפרידה ביניהם. ראה על כך בספר 'אריה למושב' עמ' 3).

כן מצוינו מתקופת רבנותו הסכמות למספר רב של ספרים, ביניהם ספר 'אור חדש' להגאון רבי חיים באכנער מקראקא זצ"ל (אמשטרדם תל"ח), 'דברי שמואל' להגאון רבי שמואל זנוויל מלובלין זצ"ל (אמשטרדם תל"ח), 'עולת תמיד' להגאון רבי שמואל ב"ר יוסף זצ"ל דיין בקראקא (אמשטרדם תמ"א) ו'ילקוט דוד' להגאון רבי דוד ב"ר הירץ פוזנער מק"ק קראטשין (דוידהרפורט תני"א).

בשנת ת"מ, "חזר הלגלג עד שנתקבל לעיר ואם בישראל מלאה חכמים וסופרים, ק"ק זאלקווא, עיר המלוכה יפה נוף משוש כל הארץ, אשר שמש הטוב נודע בכנף הארץ". שם השלים את ספרו המפורסם 'בית הלל' על יורה-דעה ואבן-העזר (ראה להלן). חתימתו מופיעה בפנקס הקהלה של זאלקווא, ממנו מענין לציין שתיים מתקנותיו: "לא להניח לשום דרשן לדרוש בשחרית בשבת, כי אם במוחה משום טראה דצבורא", "לא לכבד שום אורח לעלות לתורה נוסף על הקרואים הנהוגים".

כן מופיעות חתימותיו בפנקס ועד ארבע ארצות, בישיבתו ביערסלוב. וכך כותב בנו (בהקדמה) על השתתפותו של אביו באסיפות ועד ארבע ארצות: "וסמך לה זמן אסיפה לכל שנאספו שם כל האדריס, חכמים קצינים ורוזנים, לעשות תיקונים, כדת ומתקנים, נופת נבונים, בית עם מבנים, נטיעות דרבוניים, בצירוף הרבנים המופלגים, גאוניים גדולים ומפורסמים. והנה גם כסאו של אמי" הגאון החסיד ז"ל היה מוטל בין הגדולים הגאונים, שהיה נבחר לעשות חוקים ומשפטים ותיקונים..."

בימי שבתו בזאלקווא הרביץ תורה ברבים, ורבים באו אליו לשמוע תורה מפיו. בין הבאים בצל קורתו היה הגה"ק רבי אלכסנדר סענדר שור זי"ע - בעל ה'יתבואות שור', שהיה חביב אצלו עד למאוד, ולא זהו ידו כמעט מתוך ידו. בספרו 'שמלה חדשה' (סי' לה סי' ס"ח) מתאר בזה"ל: "... וכאשר העיד עליהם הרב הזקן יושב בישיבה והורה הוראה ברוב ימים בכמה קהילות גדולות מחבר ספר 'בית הלל'..."

בספריו 'יתבואות שור', 'כבוד שור' ו'שמלה חדשה' הרבה לצטט את אשר שמע ממנו, וכל היוצא מפיו היה בעיניו תורת אמת שאין להרהר אחריה גם אם רבים וטובים נחלקו עליו, וכגון בספרו 'שמלה חדשה' (סי' טו סי' ק"ד): "אמנם בכל מקום עדותו של 'בית הלל' אמת שראה נוהגין שאין שוחטין כל שלא הלק, והיונו אפילו אחר ז' ימים ומנהג זה מסכים למה שכתבתי..."

(וולת בשני מקומות חלק עליו היתבואות שור, ומקל במקום שה'בית הלל' מחמיר - בסי' יח בדין סכין עולה ויורד, ובסי' א לענין מחלל שבת באיסור דרבנן).

עשר שנים ישב על כס הרבנות בזאלקווא, עד היום בו נתבקש בישיבה של מעלה, וכדברי קינתו של בנו בהקדמה הנוכרת: "... והלל היה זקן ושבע ימים, בן חמש ושבועים שנה, בשנת תתל"ח נפטר, נפלה עטרת מעל ראשו, ולשני החדשים הוא חודש העשירי, נהפך לאבל כנור, ונטל מעלי הודי והדרי. ואשא בכי נהי ויליל, ועיני דמעות תזל יומם וליל, ועליו אין לגמור ההלל, אשר נלקח ארון אלקים ונאחו ארון הקודש, בשנים ועשרים יום לחודש, הוא חודש טבת, שהתחילו לישראל

רבינו הלל, שנודע למשגב על שם ספרו הגדול 'בית הלל', נולד בק"ק בריסק דליטא בשנת שעה, לאביו רבי נפתלי הירץ זצ"ל, בן 'המרומם הראש אשר שמו היה נודע בשערים המפורסם' רבי שמואל זצ"ל, פרנס ועד ארבע ארצות מטעם קהילת בריסק, אחיו של הגה"ק רבי אהרן זעליג זצ"ל בעל 'עמודי השבעה' על הזוהר הק'. בימי בחירתו קיבל מפי הגאון רבי הירש דרשן זצ"ל, אותו מכנה בתואר 'מורי' (עיי' יו"ד סי' פד סק"ד), ולאחר מכן יצק מים על ידי גאוני הדור, הלא המה: רבי משה לימא זי"ע אב"ד ווילנא - בעל ה'חלקת מחוקק' (עיי' סי' רמב סק"ה) ורבי יהושע חר"ף זי"ע אב"ד קראקא - בעל ה'מגיני שלמה', שהיה בעל דודתו (סי' פד סק"ד).

בהגיעו לפרקו בנה את ביתו עם הרבנית הצדיקת שרה ע"ה בת מו"ה יעקב אליעזר זצ"ל, הנודע בשם 'ר' לייזר קצינ', מגדולי עשירי ווילנא וממנהיגי ועד מדינת ליטא וראה מאסף 'ישורון' חלק י' עמי תשכ"ח, תשל"א, במאמר של ר"ש אגנלרד: "יתב יחוס עתיק לצאצאי משפחת הרמ"א והש"ד").

בשנת ת"י לערך, והוא עדיין בימי חורפו, נבחר לכהן כחבר בבי דינא רבה דק"ק ווילנא, שבראשו עמד רבו הגדול בעל ה'חלקת מחוקק', בד בבד בצוותא עם גאוני הדור רבי אפרים הכהן - בעל שו"ת 'שער אפרים' ורבי אהרן שמואל קאייזנבורג - בעל 'ברכת הזבח' ושו"ת 'אמונת שמואל'.

כבר אז, בעודו אבר"ק, מצוינו דעתו מכרעת בהלכה, וכך כותב בספרו (יו"ד סי' קי סק"א): "מעשה שהיה בק"ק ווילנא בקצב אחד ששחט שבעה בהמות בביתו, והיו כולם בחזקת כשרות, והוציא מן ביתו למקולין שקורין בשלון אשכנז 'קטעש' בחצר הכנסת שני בהמות, דהיינו כמו שמוכר במקולין בלי אחריים, ועוד הוציא מן הבהמה השלישית חצי בהמה למקולין, וחצי בהמה שקורין פירט"ל - הניח בביתו עם הארבעה בהמות שנשארו בביתו, ונתערבו הבני מעיים של כל השבעה בהמות, ונמצא מחט בבית הכסות שהיה טריפה על פי חדין בלי שום קפקא, ואינו יודע בשל איזה בהמה היה הטריפות וכו'... והנה נפק מפי הרב הגאון בעל 'חלקת מחוקק' לחתיר, והסכים הרב הגאון מהר"ר העשיל ז"ל מקראקא, אבל הרב הגאון מהר"ר שמואל ז"ל קאייזנבורג בעל 'ברכת הזבח' וגם אנכי פסקנו לחומרא ע"פ חדין של תורה, והנה אמר הגאון בעל 'חלקת מחוקק' בזה הלשון: אף שהדין נראה עמי לחתיר, אעפ"י כן אני מסכים לדעתכם מאחד שאדם מטרופין. וכן פסק בעמשה".

על דיון אחר בבי"ד בוויילנא, בענין גזל בעל כרחא, בו היתה הסכמת כל השלשה, מספר רבינו בספרו (יו"ד סי' קפז): "... וראה דזה הדין איירי קודם שנתפשט תקנות הגאון רבינו גרשום, אבל עכשיו שנתפשט תקנות ר"ג הג"ל שאין לגרש אשה בעל כרחא... וכן נעשה מעשה בק"ק ווילנא בשנת ת"י לפ"ק שיצא לפסק דין במעשה כזה ממש מפי הרב הגאון בעל 'חלקת מחוקק' בצירוף בעל 'ברכת הזבח' וגם בצירוף אותי, ויצא מפניו הלכה למעשה..."

לאחר שנת תכ"ד, עזב רבינו את ווילנא, וכיהן פאר במספר קהילות במדינת ליטא - כשאת מקומו בבי"ד בוויילנא מילא רבינו הש"ך זי"ע - עד שנקרא לכהן בקידאן שמדינת זאמוט, וממנה לקהלות אשכנז, וכלשון חתימתו בהסכמה למשניות עם פירוש 'באר אברהם ומי באר' (מהגרי"א אברהם ב"ר חיים לייסקר זצ"ל אב"ד ראסיץ, פנ"א תמ"א): "הלל ב"ר נפתלי הירץ אב"ד קידאן שנתקבל לאב"ד"ק האמבורג ואלטונא".

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ר יצחק בעריש ברוזנשטיין ז"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הצרות. נשאו רדידי עלי שומרי החומות, ונצחו העליונים במלחמות, הוא נסע למנוחות, ואותו הניח ליוגו ואחותו, עולם חשך בעדינו, אשר לקח את אדונינו, גאון עוזנו, מורינו ורבינו, רבן של בני גלילנו, מחמד עינינו".

תולדותיו אחריו המה הגאונים: בנו רבי משה אב"ד קעמפנא שבפולין ואח"כ דרשן וראב"ד בוויילנא, רבי אברהם ורבי אהרן זעליג שהיה ראש ומנהיג בזאלקווא, ונשתמר נוסח מצבתו: "ואחריו בן שלש ושמונים שנה בעמדו לפני מלכו של עולם, בחודש החמישי ביום חמשה עשר שנת תצ"ד, הראש ומנהיג התורני מהר"ר אהרן זעליג בן הרב הגאון המאה"ג מו"ה הלל זצ"ל בעל מחבר ס' 'בית הלל'".

"הלכה כבית הלל"

רבינו היבית הלל' היה נחשב לאחד מגדולי הפוסקים בדורו, כמותאר בהקדמת בנו המו"ל לספר 'בית הלל' על יו"ד, ובהסכמת רבני ועד ארבע ארצות, ופסקיו נתקבלו לדורות עולם, וכדברי עדותו של הגה"ק רבי יעקב עמדין זצ"ל בספר 'מגלת ספר': "הרב החסיד בעל הוראה 'בית הלל' ומובאים דבריו בכל פסקי אחרונים".

על אף שחידש הרבה בהלכה ובאגדה וגם כתבם על גליונות ספריו, נדחק להוציא חידושי בדפוס. רק בערוב ימיו שינה טעמו והתחיל להזכין חידושי בדפוס. בסביבת שינוי זה, כתב בנו המו"ל, שהיה לו לאחר שנתקבל לרבנות זאלקווא, אשר בה התקיימה לפעמים ועידת רבני ארבע ארצות, הופיע באסיפתם והשמיע מנועם דבריו בהלכה, והרבנים שהשתתפו שם הם אלו שהפצירו בו שימסור חידושי לדפוס.

ברם מאחר וחידושי בהלכה היו כתובים בתוך הגהות על גליוני ספרו הש"י, ולכן נרשמו בקצור אמרים, היה מן הצורך להעתיקם ולהרחיבם כפי הצורך. גם בין זמן כתיבת החידושים לזמן סידורם זכינו לאור פירושי הטי"ז והש"ך שדפסו על שו"ע יו"ד, וכמה מהחידושים היו כבר כתובים מעל דפי שני הספרים הנ"ל, לכן חס על הגיי"ר מלהדפיס דברים המפורסמים, היה מן הצורך לעבור על הדברים ולהשמיט מה שכבר חידשו הטי"ז והש"ך.

ואמנם לעת זמננו התחילו רבינו במלאכת ההעתקה והסידור, והיתה ראשיתו בחלק יו"ד, אך בערך שנת תמ"ח, בהיותו בן ע"ג, קשתה עליו המלאכה, וביקש מאת בנו הצעיר, הגי"ר משה זצ"ל, שדו בעיר קאליש שבפולין, שיבא לעזרתו בסידור כתביו. ואכן בנו מילא משאלת אביו הגדול והעתיק את הכתבים המסודרים, וגם השלים העתק החידושים על חלק יו"ד מגליוני הספרים ומפי אביו. אח"כ התחיל גם בהעתקת חלק אה"ע, אך מאחר וארכו עליו הימים, הוצרך לחזור לעירו. במשך שנתיים הבאים עמל רבינו המחבר בעצמו בסידור הספר, אך לא עלה בידו כי אם על כעשרים סימנים מאה"ע.

טרם פטירתו ביקש רבינו מצאצאיו, ובפרט מבנו רבי משה, שבינתים נתקבל לרב בקעמפנא שבפולין, שישתדלו בהדפסת כל חידושי המורבים. לצורך הדפסה הקדיש רבי הלל את כל עזבונו, כלשון בנו בהקדמה: "וטרם שנתבקש אמי" הגאון החסיד ז"ל לשיבה של מעלה בעודו על משכבתו, אשר ממנו נגוע ואסף לבית עולמו, וקרבו ימיו למות, ויקרא לבניו לצוות, לבית הלל, ובפרט אלי היה הדיבור והצוה מגיע: בעזון שלו שלא ליגע, בכל כסף והנה אשר כל ימיו כפי הגיע, רק לראות ולהדיר ולהוציא תעלומות אור חכמתו להאיר לעולם ולזכות את הרבים..."

ואמנם כשנה אחר הסתלקות, בשנת תני"א, הדפיס בנו בדוידהרפורט ספר 'בית הלל' על יו"ד ואה"ע, בתוספת נוסף משלו, בדפוסו של הגאון רבי שבת משרור באס זצ"ל - בעל הישפתי חכמים' על פירש"י, שאף הספיק דברים משלו בעל הספר, על שזכה להדפיס את "הספר הנכבד והנחמד שלשה דברים חדשים אשר לא שמעה אוזן ולא שזפתם עין מעולם. כי כשמו כן תהלתו, שמו נאה לו והוא נאה לשמו, פאר מקדושים אשר לשמו מפארים ומקדישים ומעריצים באראלי קודש הלולי, וה' עמו, הלכה כמותו בכל מקום, בנמוקו וטעמו..."

בנו המו"ל ייעד גם להעתיק גליוני אביו על שו"ע ואו"ח וחוי"מ ולהדפיסם, אך לא איסתייע מילתא ולא זכינו לאורם. חיבור נוסף הנוכר בהקדמה ליו"ד, הוא ספר 'דברי בית הלל' על התורה, בו רשם המחבר בעצמו דרושי העמוקות ומשולבות בדרך לפלול, ודברי הלכה משולב בענינים עמוקים על דרך הקבלה - אשר בקרבו יופיע אורה ע"י מכו"ן 'זכרון אהרן' המפורסם לשו"ת (ממנו נתפרסם דרוש לפרשת שמות במאסף 'ישורון' חלק י' עמ' קב).

נדפסו ממנו תשובות בשו"ת 'אמונת שמואל' (להגה"ק רבי אהרן שמואל קאייזנבורג זי"ע, סי' ג) ובשו"ת 'אהל יעקב' (מהגרי"א רבי יעקב שפירנס זי"ע, סי' מב). בשו"ת 'יצחק דקדק' (להגה"ק רבי מנחם מענדל קראכמאל זי"ע אב"ד ניקלסבורג, סי' קכח) ישנו תשובה אליו, בו מתארחו: "הלל בן שחר, כצמר צהר, מכסף נבחר, האלוף התורני, נר ישראל, פטיש החוק, כהה"ר הלל יצ"ו..."

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן.

מאת: יצחק בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלִי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

מצות הכנסת אורחים (ב)

א. "אם יבוא לבינתך אורח אל תשאל לו מדברי תורה, אלא אם כן תדע שידע להשיב - שלא יתבייש" (ספר חסידים סי' שיב). וכן נראה שלא ידבר בפניו בלימוד, כי אם אינו יכול להתערב בשיחה יתבייש.

האורח, שלא יחשוב האורח שמדברים ממנו (שבט מוסר).

ד. מפני כבוד האורח - יאכל וישבע (ועמו). ומהאי טעמא התיירו לו לבעה"ב לבצוק אף על פת עכו"ם. לכתבד האורח שאינו נזהר מלאכול טעמים (ואיחא סי' קסח ס"ח). ועייניש במ"ב סקניא. תע"ע מג"ח ה' י"ט סי' תקטו סק"ו. הובא בשם שרייף הרב ובמ"ב סקני"ב.

יהיה צידה לדרך, ובו תסעדו לבכם בדרך אחר שתעבורו מכאן (סי' תורת שמעון).

מהכנסת. אמרו חכמים (סוטה מו'): כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים" (וכן העתיקו הסמ"ע בחי"מ סי' תכד). [נראה בסי' ארורות איש (דף שבע) שהחז"ל צ"ל נשאל, למה אין העולם נוהרים במצות הלוויית אורחים, והשיב דאפשר דחיוב ליה אינו אלא למי שהולך בדרך יחידי, אבל היום

שנוסעים הרבה אנשים יחד, נעשה כ"א בן-לויה לחבריו. ע"כ. וגו'ל דעכ"פ ליה איתו ד' אמות מפתח ביתו, שזו סגולה שלא יהיה ניזוק כאמור, וגו"כ הוי כבוד לאורח]. וכן איתא בס' ארחות חיים להרא"ש (ס"ק נט): "אל תשכח להעניק להם צדה ולעשות ליה להם ותנחמם בדברים".

לומר לו שרוצים לאכול ושיכינו שולחן (כבר לאדון לחמדי"א ז"ל - מובא בבבא"ס קע סקמחית).

ט. **האורה יהנה** - כל אחד לפי ערכו וממונו - **את בעה"ב** (ע"י יומא יב. רש"י במדבר כ. יז. ונ"ע כ"ף החיים להגרי"מ פאלאגי זצ"ל - ח - שיבא האורה ממתקים וכדו' לבני הבית). **גם אם האורה משלם ממון לבעה"ב, אין זה גורע ממצות הכנסת אורחים** (בס פסן מרן מהרי"א מבעלזא זי"ע ואמר שני טעמים לכך:

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המושד בגלי הבא בע"ה

	ערלי ספר	
--	-----------------	--

המפורסמים בתחנת השליטה, אולדת המידע העצום, מראים קומות, השוואות והערות עם מפתחות ופוטופקס, הבחנה פרקי זדלדלות, וכל הדור הפלא העצום, מאגיסראל תסטיס.

החוקר דבלי על הדורה - החוקר רבי גא אלמלך מדלבו יוצי, יצא אורח הולא השוואה ומפארא, וזכורו מותקת ע"י שראו ראשון ראשון, ע"י בלור והחזק' החולא כל הדור הכולא שפארא. ובלור רבנו ומקורל מכל הספרא אול עליהם נסוב דבריו, מופיע לשרון ע"י בלור'י' ובלור'י' ובלור'י' באבארט עמוק'י' ע' ספח'י' מלכל עמק'י' הארץ שכל המצר ח'א' - בראשית, ח'א' - יקרא במבד' בדרים, ח'א' עתה חל' ע' שבות, ע' מפתחות מפרסטיס וכלל'י' ע' כל החלקים, ע"י מכול להחזאות

דוּתֵינוּ וּבִרְכוּתֵינוּ נִתְּנוּת לְאֵלֹהֵי שְׁנֵדְבוּ הַדְּעָאֵת הַגְּלִיטִין לְזִיכּוֹי רַבּוֹת מֵאַחַב־

<p>ידידנו הנכבדים המחזתנים החשובים הרה"ח ר' אלכסנדר הכהן מאטיאש שליט"א לרגל יושיא בתי תחי' ע"כ החתן היקר כמר משה יוסף פ"ק בן מתי' הרה"ח ר' מרדכי פריעדמאן שליט"א במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>ברכת מזל טוב מהו ולבבית שלוחה בזה לה הא' גברא רבה ויקרא. א"י שמדות ורוב תבונות, ה"ה הרה"ח ר' פינחס אברהם מייזרס שליט"א א"י האג ובמעמסין נחלת פנינים סגול לרגל השמחה במעוננו בנישואי הבת תח"י ע"כ, החתן היקר כמר הלל הלוי מאנן נ"י מאחלים: ידידיו ומעריציו</p>	<p>הרה"ח ר' ברוך נתן פייבוש שליט"א לרגל שמחת לידת הבן תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדישה השלו' זכר בביהמ"ד דחסדי' בעלזא (מרכז)</p>	<p>הרה"ח ר' ברוך נתן פייבוש שליט"א לרגל שמחת לידת הבן תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדישה השלו' זכר בביהמ"ד דחסדי' בעלזא (מרכז)</p>
<p>הרה"ח ר' מות' לאנגסאם הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדישה הקידוש בביהמ"ד דחסדי' בעלזא (לעס)</p>	<p>הרה"ח ר' משה יוסף נוימאן הי"ו לרגל שמחת לידת הבן תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדישה השלו' זכר בביהמ"ד קהל חסידים</p>	<p>הרה"ח ר' ברוך נתן פייבוש שליט"א לרגל שמחת לידת הבן תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדישה השלו' זכר בביהמ"ד דחסדי' בעלזא (מרכז)</p>	<p>הרה"ח ר' ברוך נתן פייבוש שליט"א לרגל שמחת לידת הבן תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדישה השלו' זכר בביהמ"ד דחסדי' בעלזא (מרכז)</p>
<p>הרה"ח ר' יוסף בן מרדכי דוד ע"ה נלבד ביום כ' כסלו תשס"ט לפ"ק</p>	<p>הרה"ח ר' יוסף בן מרדכי דוד ע"ה נלבד ביום כ' כסלו תשס"ט לפ"ק</p>	<p>הרה"ח ר' יוסף בן מרדכי דוד ע"ה נלבד ביום כ' כסלו תשס"ט לפ"ק</p>	<p>הרה"ח ר' יוסף בן מרדכי דוד ע"ה נלבד ביום כ' כסלו תשס"ט לפ"ק</p>
<p>הרה"ח ר' יוסף בן מרדכי דוד ע"ה נלבד ביום כ' כסלו תשס"ט לפ"ק</p>	<p>הרה"ח ר' יוסף בן מרדכי דוד ע"ה נלבד ביום כ' כסלו תשס"ט לפ"ק</p>	<p>הרה"ח ר' יוסף בן מרדכי דוד ע"ה נלבד ביום כ' כסלו תשס"ט לפ"ק</p>	<p>הרה"ח ר' יוסף בן מרדכי דוד ע"ה נלבד ביום כ' כסלו תשס"ט לפ"ק</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ריין

בס"ד, עש"ק פרשת וארא			
ז"ך טבת תשס"ט לפ"ק - שנה ז"ך גליון תרנ"ב			
ר"ת	מוע"ט	החל"צ	אנטיסיופיען
18:31	18:14	16:59	לונדון
17:48	17:31	16:19	מאנשטער
17:49	17:35	16:20	ציריך
18:27	18:05	16:54	ווינ
17:54	17:32	16:22	אמסטרדם
18:28	18:09	16:53	פאריז
18:51	18:27	17:16	פראנקפורט
18:21	17:59	16:46	

מבדוק: החדש: ראש חודש שבט ביום שישי
המולד: לפנות בוקר יום שני בשעה 4:54 - 17:17 חלקים

תורתן של ראשונים

החרטומים עשו כנים - אך לא יכלו להסירם

ויעשו כן החרטומים בלתייהם להוציא את הכנים ולא יכלו ויהי הכנם באדם ובבהמה (ת, יד). פירש רש"י שהחרטומים רצו להוציא ולבראות כנים, ולא יכלו לפי שאין חשד שולט על בריה פחותה מכשעורה (ועי' רמב"ן).

ויש לשאול: א. הלא מיפת דם היא פחותה מכשערה, ובכל זאת הפכו את הכנים לדם; ב. מהו "ויעשו כן", הלא לא עשו כן, והיה לו לכתוב: וישתדלו החרטומים לעשות כן ולא יכלו; ג. הלשון "להוציא את הכנים" אינו מובן, כי אהרן לא הוציא כנים אלא הולידם בעפר הארץ; ד. למה אמר שנית "ותיה הכנם באדם ובבהמה", והלא כבר הוזכר זאת למעלה, ולמה חזר על כך לאחר ענין החרטומים.

אלא, אומר אני, שהחרטומים עשו כנים מעפר הארץ, כמו שעשה אהרן, ועל זה נאמר: "ויעשו כן החרטומים בלתייהם" - שעשו כן בפועל. האמנם פרעה היה מותר בהם, שלא היה הפץ שעוד יוסיפו צרה על המכות, ורצה שיסירו אותם כמו שהסיר משה מכת הצפרדעים, וכאשר יעשה המכה כאהרן, ויסירו אותה גם כן כמשה, יודע שהם חכמים מחוכמים. אבל אם בענין העשייה הצליחו לעשות כאהרן, כמו שאמר: "ויעשו כן החרטומים בלתייהם", אבל מיד אחרי זה השתדלו "להוציא את הכנים" ולהסירם מן הארץ, "ולא יכלו" - שלא היו יכולים להסירם, כי "ותיה הכנם באדם ובבהמה", והמה עצמם, החרטומים ומוסריהם, היו מלאים מהם, וכוזה כסתה בלימה פניהם: "ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלקים היא".

אברבנאל (ובע"ז בפי המור ובכבוד שור, עיי"ש)

"כי טרם תיראון מפני ה' אלקים" - מה רצה לומר להם בזה?

ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלקים. והשפחה והשעורה נכתה וגו'. והחטא והכוסמת לא נכו וגו' (פ, ל-לז). פירש"י: "טרם תיראון" - עדיין לא תיראון, וכן כל טרם שבמקרא: עדיין לא הוא, ואינו לשון קדם וכו', אף זה כן הוא: ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשתהיה הרווחה תעמדו בקלקולם.

ולפי זה צריך להבין למה נכנסו בכאן אלו שני הפסוקים "והשפחה והשעורה נכתה וגו'". והחטא והכוסמת לא נכו וגו'. ויש לפרש שאמר: ידעתי כי קודם התפלה תיראון, לפי שהשפחה והשעורה נכתה והחטא והכוסמת לא נכו, ואתם רוצים שאתפלל מיד שלא ירד ברד וישחית את מה שלא הוכה. וזהו שאמר (פסוק לד): "וירא פרעה כי חדל הברד והחמטר" - בתפילה, ולכן "ויחזק לב פרעה" וגו' (פסוק לה).

ורבינו עקיבא גאון ז"ל דבק הענין וחיבר שני הכתובים, וככה פירש: "אמר משה לפרעה, אני אתפלל להסיר מכת הברד, רק מה שהשחית - השחית. וטעם 'והשפחה והשעורה נכתה' - זה לא ישוב ולא אתפלל להפאס". והטעם שאתפלל על העתיד ולא על העבר הוא, כי קודם שתיראון מפני ה' אלקים וקודם שתודה ותאמר "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים" כבר הוכחה הפשטה והשעורה, שהם כבדים ואין להם תקנה, אבל החטא והכוסמת, שהם מוון האדם, לא נכו עדיין, והוא הנשאר לכם אם לא תוסיפו לחטוא. אכן עזרא, רבינו בחיי

ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון - "כלומר, יודע אני כי טרם שתשלחו אותנו תיראון - תהיה לכם יראה ופחד גדולה מוון".

דבר אחר: ידעתי כי טרם תיראון - עדיין אינכם יראים, שהרי החטא והכוסמת לא נכו ועדיין יש לכם לאכול.

חזקוני

לקח טוב

"כבד לב פרעה"

אמור מעתה: התופעה - המוסר או השבח - השפיעה על שתי הקצוות. אלא שהשוני וההבדל שאפשר למצוא בין תגובות האנשים נובע מהשוני בטבעם ובמוגנם. אבל שניהם שמעו והושפעו. אותם דברים שריכזו את הראשון הקשו את השני. ואותן מילים שקירבו וחימומו את האחד, ריחקו וקיררו את רעהו.

משל למה הדבר דומה, להשפעת האש על הבשר. בעוד שכל התיכת בשר תתרכך ותתרחב בעקבות האש המבשלתה, הרי שהכבד לא יתרחב כלל, ולא עוד אלא שגם יתקשה. אותה

אותיות מהכימות

כבד לב פרעה מאן לשלם העם. היינו יג על טבע הכבד. כי כל מין בשר מתגדל על ידי האור והתעבה, והיינו כל שואל גדול מזה, על ידי ניסול האור יולא חוץ מגבולו ומשטתו ומתגדל ומתעבה ביותר. וסוף, לפי שמתרכך. מה שאין כן בשר הכבד, אדרבה, על ידי האור מתקשה ביותר ממה שקשה חי.

וילגה לפי זה: "כבד לב פרעה", נעשה ככבד שלא נתייך על ידי האור. ודברי הקדוש ב"ה הם כה דברי כלא נאום ה', וסוף נעשה ככבד שלא נתייך, על כן "מאן לשלם העם", ככבד שאינו יולא משטתו, רק נשאר על מעמדו, כי זה טבעו בלימה להגביל דסם, כך פרעה מאן לשלם וכו' ומגבילם בגבולו לכל יקלחם. (אברבנאל דלהלל ווע"ש)

אש בוערת מתחת לקדירה, והשפעתה על שתי התיכות הבשר שונה מקצה אל הקצה. מובן מאליו במקרה כזה שאין תלות את השוני באש עצמה, אלא בחדותיכות הבשר ובטבעם.

אם שמע פרעה את דברי הקדוש ברוך הוא לשלח את בני ישראל מארצו, ולא נכנע מדברי המוסר, אין פשר הדבר שהדברים לא היו חריפים מספיק, או שאולי כלל לא קלטו אוזנו את המסר שבהם. לא ולא. פשר הדבר הוא שדוקא כן שמע וקלט היטב, אלא שלבו מתנהג כטבע הכבד, שלא נותן לאש לרככו. אם הקשה את לבבו, זה מפאת ש"כבד לב פרעה".

מכונן "אור הצפון" בחסידי בעלזא - אנטיסיופיען ברכת מול טוב נאמנה

מוגשת בזאת לידידנו היקר ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, רודף צדקה וחסד, ביתו פתוח לרווחה ומקבל כל אחד בסבר פנים יפות, בונה ומייסד מכוננו לפני כשלושים שנה הרה"ח ר' עמרם פריינד הי"ו

לרגל שמחת הויכנס נכדו היקר כמר שלמה ניי"ו - בן בנו ידידנו החשוב העסקן הדגול הרה"ח ר' אהרן קלמן ניי"ו - לעול התורה והמצוות במזל טוב וגדלי יאה ויהא רעוא שיזכה לרווחת ממנו ומכל יוצי"ח רוב נחת דקדושה מתוך אושר ועושר וכל מילי דמיטב, אמן המברכים מקרב לב: ההנהלה

אמרות טהורות

"האבות" – שלש דרכים בעבודת השי"ת

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב (י. ב.) פירש"י ז"ל: "וארא – אל האבות". צריך ביאור, מה רצה להוסיף בזה על המפורש בפסוק.

ונראה, שהקשה לרש"י למה נאמר תיבת "אל" אצל כל אחד ואחד, והיה די לומר "אל אברהם יצחק ויעקב". ועל כך מתרץ: "אל האבות" – למה נאמר "אל" אצל כל אחד – בשביל שהם "האבות", כמו שאמרו חז"ל (ברכות פז.) שאין קוראין אבות אלא לשלשה. והטעם הוא, מפני שכל אחד מהם פתח שער חדש בעבודת ה'; אברהם אחו במדת החסד, והראה לכל באי עולם איך לעבוד את ה' באהבה. יצחק – במדת הגבורה, ולימד לעבוד את השי"ת ביראה ופחד, ויעקב – במדת תפארת, לפאר ולרום את מלכנו. ומפני זה לא נקראו "אבות" אלא אלו השלשה אשר האירו לנו את הדרך בעבודת ה', וכל הבאים אחריהם נקראים "בנים", מפני שכל עבודתם אינה אלא ירושה מהאבות.

וזאת היא כוונת רש"י, כי מאחר שהם "האבות", שהיה לכל אחד דרך חדש בעבודת ה', לכן נאמר "אל" אצל כל אחד ואחד.

ב"ק מ"ן אדמו"ר מו"ר"ש מבעלזא ז"ע

התולה הכל בסיבתו – בנקל מחול לחבירו

ובני מורי מחלי ומרשי וגו' (י. ט.) – "על דרך מה שאמרו חז"ל (פגולה כה) מעולם לא עלתה קללת חברי על מותי... (כי) הא דמר זוטרא כי הוה סליק לפורייא אמו: שרי ליה מריה לכל מאן דצערין עיי"ש. וזה אי אפשר כי אם למי שמאמין בהשגחה פרטית מאל ית"ש ויודע שחכל מעשיו גרמו לו, וכמ"ש ר' שמעון בן אלעזר (קידושין כב.) "ראית מימך היה ועוף שיש להם אומונת, והן מתפרנסין שלא בצער וכו', אלא שהעויות את מעשי וקפחתי את פרנסתי, וכל מיני מריבות ומחלוקת שיש לו הכל מעשיו גרמו לו זאת, ועל ידי זה – כשיודע שחכל הוא בעמיו – בנקל לו למחול לחבירו. וזהו: **ובני מורי**" – שאומר שכל המרידות שלי מעצמי

אמירה נעימה

וידיבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' (י. ב.) פירש"י: "נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני". ויש לחבין ההגדרה "למתהלכים לפני", ולמה לא אמר לעושי דברי' וכדומה.

אלא, רז"ל (אבות ה. יז) מנו ארבע מדות בחולכי בית המדרש, ואחת מהן: "הולך ואינו עושה" – שכר הליכה בידו. והנה, משה רבינו שאל "למה זה שלחתני" (י. כב.) כי הלכתי בשליחותו של מקום, ולא פעלתי מאומה, והליכתי לריק היתה. ועל כך השיב לו הקב"ה: "אני ה' – נאמן לשלם שכר טוב" – לא רק לעושי דברי, אלא גם "למתהלכים לפני". כלומר, שכר הליכה בידך, ולא לחנם שלחתך. דברי ישראל

והוצאתי אתכם ממצרים (י. ב.) – כאן כתיב "סבלת" חסר, ואח"כ נאמר (פסוק ו.) "ולקחתי אתכם לי לעם וגו' וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם ממצרים ממצרים" – כתיב מלא.

ונראה, כי כשגלו למצרים גלתה עמם שיכניה (פגולה כב.) והנה איש ההמון כמנון, אין ביכולתו להשיג דברים העומדים בכבשונם של עולם. אכן בשעה שקבלו ישראל את התורה, היו כולם משינים ומבינים מטרי תורה, כידוע.

לפיכך אמר: "והוצאתי אתכם ממצרים ממצרים", והיינו, עתה, אינכם מבינים כי אם **סבלת** – חסר – הסבל שלכם הגשמי, אכן לאחר שאקח אתכם לי לעם, והיינו כשתקבלו את התורה, וידעתם כי אני ה' אלקיכם וגו', אז תדעו ותבינו שהוצאתי אתכם "ממצרים ממצרים" – מלא, לרבות גם גלות השכינה, כאמור.

הג"ר אברהם שטיינר אבד"ק ברעזלא זצ"ל בעל "פתח הבית" (מבאר כס' עולת שבת בשבתו מתוך כתר)

וידיבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואני ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים (י. יב.) ידועה הקושיא, הא יש פרכא על ק"ו זה, שהרי מפורש בפסוק (ט) שבני ישראל לא שמעו "מקוצר רוח ומעבודה קשה", וזה לא היה שייך אצל פרעה; ותו, לא היה ענין הוסף לומר "ואני ערל

וממעשי, ואני גרמתי לי זאת, עיי"ז 'מחלי' – שמוחל לחברו, 'מורשי' – שהטיגה הוסר [ומש] ממנו לגמרי".

משמרת איתמר

הנאולה תהיה בב"א כשיתבטל ה"ערוב"

והפולתי ביום ההוא את ארץ גרשן וגו' לבטלי חיות שם ערוב (ת. יד.) רז"ל על פי מה שמעתי ממורי הגאון מוה"ר מאיר א"ש זצ"ל בעקבות שו"ת 'אמרי אש', הדנה אמרו רז"ל (פגולין גז.) 'אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב'. ודבריהם צריכין ביאור, אך יתכן לומר שלא יבוא בן דוד רק בדור שכולו חייב. אך הכוונה הוא שיהיה [אז] הכיור, כי מי שיהיה זכאי יהיה כולו זכאי, ומי שיהיה חייב ח"ו יהיה כולו חייב, וזה כל עיקבו הנאולה שצריך להתמחמה כדי שיהיה הכיור והזכאי יהיה כולו זכאי והחייב יהיה כולו חייב... (עניינש).

ועל פי זה י"ל ג"כ כאן ברמז הפסוק שאמר: 'זהפולתי ביום ההוא את ארץ גרשן אשר עמי עמד עליה', ורז"ל, כי **ביום ההוא** הכוונה על נאולה העתידה, כטעם: 'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' (יבר' יד. טו), אז פירש הש"ת הזכאי מן החייב ויהיה הכיור האמיתי, וזה שאמר: 'לבטלי חיות שם ערוב', רצ"ל שלא יהיה שום תערובות דע כמובן. רק מי שיהיה זכאי יהיה כולו זכאי ומי שיהיה חייב ח"ו יהיה כולו חייב.

אמרי יוסף (וכנ"ל אותה בספיק' עמדת ישועה אות כ)

פרות – שלא ילכו בעוונת התנאה

והפולתי ביום ההוא את ארץ גרשן וגו'. ושמותי פדות בין עמי ובין עמך (ת. יח-ט). מה נשתנה מכה זו, שהוכתחה בה פדות יותר משאר המכות.

אלא מובאר במדרש (שמי' פ. ט.) שכל המכות באו על המצריים מדה כנגד מדה, ומכת ערוב באה על ששלחו את בני ישראל לשדות ומדבריות לצוד להם חיות. והנה, הגם שלא הלכו ישראל מרצונם הטוב, היו לפעמים נהנים מזה אלו ההולכים אחר תאוות לבם, לשחק עם החיות. הנאה זו – אף שלא היתה ככוונה תחילה – הצריכם לשמרה לבל ישלחו הערוב גם עליהם, ועל כן באה הבטחת השי"ת במכה זו: "שמותי פדות בין עמי ובין עמך".

אזור אליהו

שפתיים, הלא ידע מזה בתחילת שליחותו.

וי"ל, כי מנהיג ישראל, אם בני ישראל שמו עיניהם עליו למנותו עליהם, אזי אפילו אם באמת אינו ראוי והגון לכך, גדול כח הצבור לתת שאינו זוכה – כזכור, כדמצינו בגמרא (ר"ה כה): "שאפילו קל שבקולן ונתמנה פרנס על הציבור הרי הוא כאביר שבאבירים". וזהו דכתיב (מלאכי ג. טז): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו לירא ה' וגו' שכאשר כל ישראל אומרים על איש שהוא ירא שמים, כותבו הקב"ה בין יראי השם.

ולפיכך, אע"פ שמושה רבינו החשיב עצמו לאינו הגון, קיבל את השליחות אם בני ישראל יסכימו לכך שהוא יהיה השליח. ולכן אמר: "הן בני ישראל לא שמעו אלי" ואין מנעים אותי להיות שליחם, ואם כן "ואך ישמעני פרעה", כי אני מעצמי "אני ערל שפתיים" ואינו מסוגל לזה, ורק במחתי על זאת הצבור.

בחיית הפקר להנהיג רבי שאלו בראך וצ"ל

ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי אעתיר וגו' להכבית הצפרדעים וגו'. ויאמר למחר ויאמר כדברך למען תדע כי אין כח' אלקיני (ת. יח-ט). "כדברך", כלומר, מדברי עצמך תוכל להכיר שאין הדבור ברשותך, רק הוא בידו של הקב"ה, והאות לכך הוא כי לא שאלת להכבית הצפרדעים תיכף ומיד, רק אמרת "למחר", ומאות "תדע כי אין כח' אלקיני".

בארית המים

וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו וגו'. (ת. יח.) נראה לפרש הענין שפרעה הכביד את לבו כשראה שהיתה לו הרוחה, כי פרעה היה מסופק אם משה הוא שליח ה' או סתם מכשף, ולכן אמר לו פרעה (פסוק ד.) "יורם הצפרדעים ממני ומעמי". ושלחה את הקטן ויבדלו לה", ובלבו גמר אמר שלא לשלוח, ובוז ייבחר משה: אם הוא באמת שליח ה' היא עליו לזעקת כי פרעה משקר, ולא יסורו ממנו הצפרדעים, ואם לא ה' שלחו, אלא מעשה כישוף היה כאן, יסור ממנו הצפרדעים. ולפיכך כשראה פרעה "כי היתה הרוחה" – אף שלכו לא היתה עמו בהכמתו לשלוח את ישראל, ולכן: "והכבד את לבו".

ערבי חל

יתרון דעת

לימוד מקרא ואמירת תהלים בלילה (א)
מקורות וטעמים, רמזים וענינים/בליל
שישי מותר ללמוד מקרא בלילה

ומנ"ן היה יודע משה רבינו אימתי ה' יום ואימתי לילה, שהוא מחשב ארבעים יום וארבעים לילה אצל הקב"ה, אלא בשעה שהיה הקב"ה מלמדו מקרא היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו משנה, היה יודע שהוא לילה. ומנ"ן שהקב"ה עוסק במקרא ביום ובמשנה בלילה, שנאמר (שה"ש ה. י.) "דודי צח ואדרום", כשהוא עוסק במקרא ביום פניו צחות כשלג, ואין דודי אלא ארבעה ועשרים ספרים, שכן "דודי" בגימטריא ארבעה ועשרים, וכשהוא עוסק במשנה בלילות, פניו מאדימות.

מדרש תהלים (מהר"י באבער, מזמור יט. ז.)

"יום ליום יביע אומר" – זה תורה נביאים כתובים, ולילה ללילה יתורה דעת" – אלו המשניות (תנא דבי אילורא רבא פ"ק). המאמר הזה הוא תמוה מאוד וכו'. נראה לי לתרץ על דרך מאמר חז"ל במדרש רבה (שמי' מ. ה.) וכן בשוחר טוב במזמור זה (תהלים ט.) וז"ל: כתיב במשה (שמות לד. כה) "וידע שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה", והלא כתיב (וינאל ב. כב) "ונהורא עמיה שרא", וכתיב (תהלים קלט. יב) "גם חושך לא יחשיך ממך", ואיך משה יודע מתי יום ומתי לילה שהיה מחשב ארבעים יום וארבעים לילה. א"ר אבדימי, בשעה שהקב"ה מלמדו מקרא היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו משנה היה יודע שהוא לילה, וכו'.

ולפי זה אתי שפיר מה שאמר התנא דבי אליהו "יום ליום יביע אומר" – זו תורה נביאים וכתובים, ולילה ללילה יתורה דעת" – אלו המשניות, **שביום צריך לעסוק בתנ"ך הנקרא תורה שבכתב, ובלילה צריך לעסוק במשניות הנקראות תורה שבעל פה**, והטעם באמת למה יעסוק בתורה שבכתב דוקא ביום ובתורה שבעל פה דוקא בלילה, הענין הוא על פי הסוד כידוע ליודעי חן וכו'...

זקוקין דירא (על תנבא"ר שם)

רבי יהושע בן קרחה אומר, ארבעים יום עשה משה בהר, קורא במקרא ביום ושונה במשנה בלילה (פרקי דרבי אליעזר פרק מז).

ופשוטו של דברים זמן המקרא ביום מפני שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה, וצריך לגורסן מתוך הספר, ולא לכולי עלמא שכיון בלילה נרות, לכן אין זמנה אלא ביום שחכל יכולין לגורסה מתוך הספר, ובלילה קבעו זמן לתורה שבעל פה.

ביאור הד"ל (שם על פירד"א אות י.)

בשאר לילי השבוע אין ראוי לקרא מקרא, לפי שהמקרא הוא בעשיה, והלילה עצמה הוא בחינת עשיה, והכל הוא דינין, ואין ראוי לעורר דינין. אבל בליל ו', יען כי יום הששי מכין לשבת, והרחמים מתעוררים בו, לכן יכול לקרא מקרא אף בלילה.

שער המצות להארי"ל (פר' ואתחנן דף לה, ב. כ"ה בפע"ח שער הנהגת הלימוד דף פד, ב.)

יערף כמטר לקחי תול בטל אמרתי (דברים לב. ב.) עוד ירצה ע"ד אומרם אנשי אמת כי מצות עסק תורה שבכתב אינה אלא ביום ולא בלילה. וכן אמרו בברייתא (מדרש שוה"ט ט. ז.) כמשה באותן ארבעים יום שהיה אצל ה' היה מכיר בין היום ללילה מהלימוד שהיה ה' מלמדו, כשהיה מלמדו משנה היה יודע שהוא לילה. ויש טעם טוב בדבר שאין לימוד מקרא בלילה. ולזה כינה תורה שבכתב למטר, שאינו תמיד אלא בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה, וצא ולמד מה שאירע לרבא (תענית כה.) על שהטריח לחורירי גשמים שלא בעתם, כמו כן המקרא הוא דוקא בזמנו המוגבל לו יום ולא לילה. ודימה התורה שבעל פה לטל, כמו שהטל לא מפסיק קיץ וחורף ויוםם ולילה, כמו כן תורה שבעל פה אין לך זמן שאינו זמנה.

אור החיים הק' (פר' האזינו שם)

כתבו גורי האר"י זצ"ל, שלא ילמד מקרא בלילה. והרי מוכח ממאמרו ז"ל בליקוט סוף פרשת תשא רמז ת"ו, מנ"ן היה משה יודע אימתי יום ואימתי לילה, בשעה שהקב"ה מלמדו מקרא יודע שהוא יום, ובשעה שמלמדו משנה יודע שהוא לילה. איכרא שלא למדנו אלא דמשה רבינו לא היה קורא מקרא בלילה, ועדיין יש לומר דבי היכי דאנן בדידן קרינן משנה ותלמוד ביום הכי נמי שפיר דמי שאנו נקרא מקרא בלילה, ואין מופת חותך. ובפסוק "קומי רוני בלילה" (איכה ב. יט) תרגם המתרגם: עסוקי משנה בליליא. ברכי יוסף להרד"א (א"ח סי' רלח ס"ב)

הגה"ק רבי אליעזר לאזי זי"ע – בעל "משנת דרבי אליעזר" יומא דהילולא ר"ה שבט (תקע"ד)

נדמן לנו שוב שנית לקדשה, לעסוק ברציפות באחד מגדולי המאורות אשר יא"וה למושב לוי' והאיר באור תורתו בשלושת הקהילות המאוחדות והמפורסמות אלטונה האמבורג וואנדסבעק הוא הגאון רבי **אליעזר לאזי זי"ע** בעל **"משנת דרבי אליעזר"** על שו"ע חושן משפט, "אשר מעודו עד מלאת ימיו כשבעים שנה לא מש מתוך אהל של תורה" – כעדותם של די"ני ק"ק ברלין, ובראשם האב"ד הגאון רבי מאיר ווייל זצ"ל.

הגאון רבי לאזי – כפי שהיה מכונה בפי הכל – "זקן ויושב בישיבה היה, ישיבה שיש בו סמיכה, סמיכת חכמים ויושבים כסאות למשפט על גפי מרומים... זה היום יותר שלשים שנים שלימים אשר פה או"ה למושב לו, להיות שר ושופט עליהם **דיני ממונות... תורת אמת היתה בפינו בצדק ובמישור הלך עמהם, ורבים השיב מעון...**" – מעדות בנו הג"ר משה זצ"ל, ששקד רבות על הוצאת ספרו של אביו הגדול זצ"ל.

ואם כי כלום בן מעיד על אביו, מצאנו ששמו היה מהולל ומפורא בפי גדולי גאוני דורו. הגה"ק רבי עקיבא איגר זצ"ל מתאר בהסכמתו: **"הרב המאור הגדול המפורסם מוה"ר לאזי זצ"ל שהיה איתן מושבו שבת תכמוני ראב"ד בק"ק האמבורג... ואפס קצתו ראיתי לאשר כשמן תורק שמו של הרב המחבר זצ"ל נודף למרחוק ונודע לכל שכל ימיו היה תורתו אומנתו ביגיעה רבה... הולך במישרים ואוהב את האמת..."**

וכך רבי עליו הגה"ק רבי יעקב מליסא זצ"ל בעל היחות דעת' בהסכמה: **"... לאותו צדיק הרב המנוח המאה"ג המפורסם מוה"ר לאזי זצ"ל... וכבר נתפרסם בין החיים עצום חכמתו של הרב המנוח זי"ל... ומאן כבר דקא משהיד עליה ה"ה הגאון האמיתי המפורסם מ' עקיבא אב"ד דק"ק פרידלאנד אשר הפליג בשבחו..."**

ואילו הגה"ק בעל היחות סופר' זצ"ל מתאר בתשובה אלו: **"שם האחד המיוחד בעדו, אליעזר – אלקי אבי יהיה בעזרתו, ה"ה הרב המופלא באנשינו, חכם חריש, המאור הגדול כש"ת מו"ה לאזי זי"ע ראב"ד דק"ק אה"י יע"א..."** (אח"י ח"א סי' מט). בשורות הבאות ננסה איפוא לבקש קצרים תולדותיו של האי גאון עולם, תוך כדי שילוב מעט מדברי הימים, כפי שמצאנו כתוב בין בתי דברי בנו הגאון רבי משה זצ"ל בהקדמה לספר אביו ובספר "או"ה למושב" (תולדות רבני אה"י, למו"ה יחזקאל דוקקעס ע"ה, קראקא תרס"ג, עמ' 83).

"דמשק אליעזר"

רבינו **אליעזר לאזי** נולד בשנת תק"ד בעיר ברלין שבגולת אשכנז, לאביו "הרבני המופלא נעלה ביראה ומושלם במו"מ מו"ה יוסף היילבוט זי"ל, בן "הרב המופלג עשה פלא, בכתם פו לא יסולא, בקי בנגלה ובנסתר" רבי **לאזי חסיד** מחברשטאט זצ"ל – אשר מראשית כואת הודיע לבנו ר' יוסף "כי למעד האחרת יולד נכדו אשר יקרא על שמו, ויהיה מופלא בתורה ויראה".

הבטחת חסבה עשתה פירות, והנכד שנקרא על שמו הוכר כבר משחרית ימיו כיניק וחכם, והצטיין בהתמדה נפלאה. אף כי הקיפוהו חלאים ומכאובים רבים אחרי שנעשה בר מצוה, עד שהיה צריך להיות במודד בבית אבותיו, עם כל זאת התורה היתה שעשועיו ולא בטל מלימודה. לאחר שנפרא מחליו הלך ללמוד תורה בעיר באמבורג, ושיבת הגאון רבי דוד טעבלי שיאיר זצ"ל, שיהיה אח"כ אב"ד מיינץ.

בשובו לביתו, ארש לו אביו את בת גילו מרת ביילא ע"ה בת הנגיד מו"ה טודרוס מינץ זי"ל, ממכבדי ק"ק פוזנא. אחרי שבא בברית האירוסין, למד במשך שנתיים ימים, עד עת חתונתו, בעיר שווערזען הסמוכה לפוזנא, בישיבת הגאון רבי גדליה טיקטין זצ"ל, וחתנתו הגבירה היה בתמכו להתחזק בלימודים.

לאחר נישואיו, היה סמוך לשלחן חותנו בפוזנא, והרביץ תורה לתלמידים הנוגים. ברבות הימים נתקבל שם "להיות אחד מדייני מומחים הקבועים יושבי על מדין". בעת ההיא כיהן גם ברבנות הגה"ק רבי רפאל הכהן זצ"ל בעל שו"ת "ושב הכהן". אהבה עזה שררה בין הגאונים הללו, וכשעזב רבי רפאל הכהן את רבנות פוזנא ועבר לשמש כאב"ד בקהילות אה"י, הלך רבי לאזי אחריו.

באלטונה נתכבד לדרוש ברבים בבית הכנסת הגדול, ודרשתו ופסולתו עשו רושם רב על למדי העיר, ולאחר מכן קנה שבייתה בעיר זו. בישוב שם הגיעתו שמועה לא טובה מפוזנא, כי מתה עליו אשת נעוריו. לאחר מכן נשא בזיווג שני את מרת מינדל ע"ה בת רבי מן זצ"ל, חתן הגאון רבי יהודה ליב זצ"ל אב"ד פפערשי בעל "חינוך בית יהודה". בשנת תקמ"ד נתקבל לדיין בקהילת וואנדסבעק, וכעבור זמן מה נתמנה לרב גם בשתי הקהילות המפורסמות אלטונה והאמבורג. במינוי זה נתמלא רצונו להיות בצוותא עם רבי רפאל הכהן, ששימש אז כרבם של אותן קהילות המשולשת.

בשלהי שנת תקנ"ט, אחרי שעזב רבי רפאל הכהן את כס הרבנות באה"י – כשהיה בדעתו לעלות לאה"י – נבחר הוא לכהן כראב"ד בקהילות אה"י. עד מהרה נודע שמו בכל קהילות אשכנז כפוסק הדור, ופסקי בית דינו נתקבלו ללא כל עוררין.

גם היותו טרוך בחבילין וטרדותיו הכלל, כשמצודתו היתה פרושה על אזור שלזוויג הולשטיין שבשלטון דנמרק, היה לאיש אשר מוסריו הקשיבו כמהים, "ורבים השיב מעון על פי דברי חן אשר הוצק בעפפותיו, ישרים למוצאיהם ונכוחים למביניהם" (נכתב על שער ספרו).

אנשי קהילתו העלו על נס את מדותיו התרומיות וחכמתו המופלגת, אשר יראתו קדמה לה, באשר היה "יירא וחרד על דבר ה' וזכה לכתר תורה להורות הוראה בישראל" (מהסכמת הגאונים די"ני ק"ק אלטונה), ובין השאר סופר אודותיו, שממיו לא

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק – ר' משה ברוך'ר יצחק בעריש ברושטיין ז"ה ת.צ.צ.ב.ה.

לימים בבירור כל ענין מסובך עד לתומו, וכאשר גמר וגזר כן עשו. בשנת תבכ"ע העיר נגמר הפשר.

בשנת תקע"ג, אחר שחיללי הצאר אלכסנדר הרוסי, נצחו את נאפוליון וצבאו, שברחו לנפסם, וכתוצאה מהאדמה החרוכה שהותירו אחריהם החיילים הרוסים, כשאלפים מהצבא הצרפתי נפל חלל מרעב ומקור החורף הרוסי העז, אשר לא הסכימו לו מארצות מוצאם, עד שגם מהעיר האמבורג נסו הצרפתים, לאחר ששמעו כי טענטבארג, שר הצבא הרוסי, הנה הוא בא וגבורותיו אותו, ויריעו לקראתו כל יושבי העיר. אך לא ארכו ימי השמחה, ויהי כמשלוש חדשים, פתאום באה השמועה שהצרפתים שבסם העירה, ותחי הוה על הוה, והצבא הרוסי מחר לטוס מן העיר, ואומנם הצבא הצרפתי חזר וכבש את העיר, ושר הצבא עקמיהל הטיל מסים גבוהים ודמי קנס לכל תושביה, כדי לשלש סכומי עתק לקופת האוצר הצרפתי, כפיצוי על הוצאת המלחמה שנגרמו בגינם.

ביום שביעי כן חשוון תקע"ד, הכריז שר הצבא עקמיהל: באה העיר במצור, על כן כל איש ואיש יכין לו מזון במכסת נפשות ביתו לששה חדשים. וקרא להראב"ד, רבינו לאזי זצ"ל, ואמר לו: ידעת שאתה גדול העיר ולקולך ישמעו כל היהודים, לכן בגזירת מלך נאפוליון אני מצווה, שתשיג חיטב שאין ישראל אחד מהיהודים אשר לא הכין לו מזון לששה חדשים, לגור בעיר.

רבי לאזי, שכל דאגתו היתה נתונה על היהודים העניים ודלים, הרהיב בנפשו עוז, לפני מלכים התייצב ולא ירא, ועה להשר: אדוני, מה תטאו עניי העיר, הלא זו אכזריות גדולה, לגרשם מהעיר חת צרה כואת, רק עבדו שאין להם מלאות את ביתם במזון לששה חדשים... אבל השר אטם אזניו, ופקד על שוטריו ונוגשיו שילכו בחשכת לילה לבדוק בבתי ישראל, לראות אם הכינו להם אוכל לנפשם, והיה כל בית אשר לא מצאו די מחסורם, ויחזיקו ביושביהם וישליכום חוצה לעיר על פני השרה בפרסום ובחורס כל. בה בעת סובב רבי לאזי על פתחי הדיבים שנסארו בעיר, ויזרו אותם וידבר על לבם לררם על אחיהם בני ישראל לתת להם צידה לדרך להם לאכול ובגד ללבוש בעת הקרח הנורא, באפרו להם: בעת צרה מותר לפזר יתור מחומם, כי דומה ממש לפזרו נפש אשר אין לה שיעור.

נאח דרש – נאח קיים, וגם הוא עצמו פיזר את כל ממונו עד פרוטה אחרונה. וכמסופר, שהיתה לו קופסת "טאבאק" מכסף אשר היתה רגילה להיות אצלו, ואחר זמן לא ראו אצלו את הקופסא, אבל לא רצו לשאלו אודותיה. אחרי מותו מצאו את ה"טאבאק פשוט" בתוך קופה שכתב עליה "חסך משערי", ונמצא כתוב אצלו, שפעם אחת לא היו לו מעות לצורך ביתו, ולוה לעצמו מכסף מעשר שלו ונתן את הקופסא למשכון...

ביום ב' כסלו תקע"ד קרא לו שר הצבא הצרפתי, שיבא אליו עם שאר די"ני הקהילה, אבל תש כחו ולא היה יכול לילך ולעמוד לפני השר, ושלת במקומו את בנו רבי משה שילך וישאל מה עשר מבקש ממנו. ענה השר: אמור לאבדך, שהיהודים היושבים בהאמבורג צריכים בלי איחור לשלם קנס חמישים אלף פראנקס! על זה השיב הראב"ד על ידי בנו: העשיית כבר עזבו את השר, ואני יודע ממני אגבה סכום עתק זה. ודבר אחר שר הצבא קשות: לך אמור לאבדך הרב, אם מחר לעת הזאת אין הכסף המבוקש בידך, אז אגרש מכאן את כל היהודים בלי רחמנות. ויהי ממחרת והכסף לא בא לידו, קצף השר עד מאוד וחמתו כערה בו, ושלת שני חיילים לרבי לאזי להביא אליו בחזקה. בבואו לביתו אמר להם: ראו, כי אני זקן וחולה, לכו אמרו לאדוניכם שאין ביכולתי לבוא לפניו, וגם לא ידעתי מאין אקח המעות. הראב"ד ידע חיטב ששר הצבא עשה זאת מדעת עצמו, ואין לו רשות לגרש היהודים אשר הכינו להם מזון, רק רצה להוציא כסף מידם, ואומנם לא הגיעו לידו פשרה.

לא זכה רבי לאזי לראות בהצלת ובשמחת העיר האמבורג, כי ביום אחרון של פסח שנת תקע"ד בא קול רנה וישועה, כי לחמו המלכים בנאפוליון גם יכלו לו, והממשלה האנגלית הגלתה את נאפוליון לאי קטן ומבודד, סנט-הלנה, אשר בדרום האוקיינוס האטלנטי, באזור דרום אפריקה, משם לא יצא עד יום מותו, בשנת תקפ"א. ויהידי האמבורג נשמו לרווחה.

אחר מאורעות אלו והרפתקי דעדו עליה, נאסף הגאון רבי לאזי אל אבותיו, ותעל נשמתו בסערה השמימה, ביום שביעי ר"ח שבט שנת תקע"ד, והוא בן שנות אנוש – שבעים שנה. וימין כי היתה אז העיר האמבורג סגורה ומסוגרת, אין יוצא ואין אכן, לכן נקבר למחרתו בחצר בית הכנסת דשם, ושם נשאר מקום מנוחתו, למרות שקודם הקבורה הכריז משם הקהל שקוברים אותו בתנאי, לא מנת לפנותו אחר כך משם, אך אח"כ משום כבוד שאר המתים שקברו שם באותה תקופה, לא רצו לפנותו מחד.

וכך נחרת על מצבתו: **"ל"א זי"ז כבודינו, השאיר בקחתו את נפש קדוש וטהור, לא מש מאהלה של תורה, חבר ספרים נחמדים על התורה ועל הש"ס ועל אה"ע והח"מ ודרשות נחמדות, שופט צדק ושוטא בצע ומתנות, עשה צדקות וגמל חסדים בהנצח לבת, הגאון המפורסם מוה"ר ר"ר אליעזר לאזי בן להרב מוה"ר יוסף זצוקלה"ה שהיה ראב"ד בק"ק אה"ב יע"א, עלה למרום ביום ש"ק ר"ח שבט, ונקבר למחרת ביום א' בו התקע"ד. לו המנוחה ולנו האבידה, ותהי נפשו צורה בצורו החיים. וזכורנו יקו עליו ועל כל ישראל, אמן.**

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלִי אורה

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא קמא

א. אורח אסור לתת מִמָּנָה שהונחה על השלחן לבני ביתו של בעל הבית - אם לא נטל רשות

שגנו (כנ ע"ב): "איהוה תם ואינו מועד, מועד כל שהעידו בו שלשה ימים, ותם משיחורו בו שלשה ימים, דברי ר' יהודה. רבי מאיר אומר, מועד שהעידו בו שלשה פעמים, ותם כל שיהו הניגוחות משמשין בו ואינו נוגח". מחלוקתם היא: בשור שנגח שלשה פעמים ביום אחד – דלרבי יהודה אינו נעשה מועד, כי אם כשנגחו ג' פעמים בשלשה ימים נפרדים. ולרבי מאיר נעשה מועד גם על ידי שלשה ניגוחים ביום אחד. ומבואר בגמרא, דרבי יהודה ליק' מלשון הפסוק (שמות כא. טז) "ואם שור נגח וגו' מתמול שלשם וחזעו דבבעליו ולא ישמרנו", הריש שהסגנון בימים נפרדים קובעות דין מועד, ואילו בביאור שיטת רבי מאיר הובאה ברייתא: "אמר רבי מאיר, ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו כל כשכן", כלומר, שאם הנגיחות בימים נפרדים קובעות על השור דין מועד, כל כשכן כשהיו הנגיחות קרובות ביום אחד.

ג. **האורח אל יטריח את בעה"ב**, ולמדים זאת מאליעזר עבד אברהם שאמר (בראשית כד, נו) "אל תאחור אותי" (ס"ח ס"י תת"ט). ולכן יזהר וישתדל לאכול ולישן בזמן הרצוי לבעה"ב, ויעזור במה שיכול בגופו, כדי לחקק על בעה"ב. או האורח רואה שהוא למשא על מארחו, או שהבעה"ב אינו נותן בספ"י, או שנותן רק מחמת בושח וכדו', ילך משם, ואם אינו הולך משם אל מחנה"ב, תעיד ליתן את הדין (שם ס"י סט).

דכתיב "וברכת את" אלו קיד" - את לרבות בעה"י. כן הביא הבאה"ט שם בשם מהר"ש, וז"ל באבודרהם. ועי' באורח נאמן ס"י רא). והא דאורח מברך לבעה"ב הוא רק כשנותן לו אכלו בתנא, אבל אם משלם לו מעות על כך אין צריך לברכו (כה"פ ס"י רא ס"יא).

ה. וזה לשון המדרש (תנחומא פר שמות אות טז): "...ומי שהוא פתח פתחו להבירו (שמואלסניס לביתו), נפשו הוא (האורח) חייב לו (משום הכרת הטוב) וכו'... ולא עוד אלא כל הפותח פתח לחבירו (האורח) כבדו ויתר מאביו ומאמו". ומבנה ראינו מאלעזר שסייעה לו לילך אצל אביו ואמו להחיותו, שכחה את אבן אכסנייה שבה, וכן ראינו שהיה לה להחיות אבותיה שכחה בה על צרפתי, אלא שמסר את נפשו על אכסנייה שלו... עיי"ש.

שלא יקפצו עליו ויכלו ממנו (חז"ם י' רסב ס"א), ועייש בסמ"ע שבשעה שמתארח אצל ראובן, וירא שגם הלה יבא להתאכסן שם ויבדל על ראובן, יכול לשנות ולומר לו שמתארח אצל שמעון וכו', עייש. ועי' במג"א ס' קט. ועי' בי"צ ב"ח: דאורח לא יכנס אורח. ופירש שם הרשב"ם, דדיו אס מנהל לו בעתה"ל.

ונסיים מאמרנו בענין הכנסת אורחים בדברי הערוך מקודש' (ס' נה ס"א) שנותן טעם לשבח למה - בעת שחתך בלילה הכהן את ביתו - מעמידין חופה על גבי כלונסאות העשויות כצורת הפתח מארבע רוחות, כי יש בזה "רמז וזכרון טוב ויקר לביתו של אברהם אבינו ע"ה שהיה פתוח לארבע רוחות העולם, ומזכיר **שיקבלו עליהם שיהיה ביתם פתוח לרוחה מעין ביתו של אברהם אבינו** ע"ה, לאהוב גמילות חסדים, ולהיות מתלמידיו של אאע"ה במדות טובות בנפש, ולשמוח בחלקו שקונו לו, ולא לחמוד לזולתו... ולזה בנשואין נזכר להכנסת אורחים מעין ביתו של אאע"ה" עייש.

פינים : **ישתלם על תורה** - למרגל רבנו הנהיג רבי **פינחס הלוי איש הוויז'ניץ** מכתב ספרים וה'פלאר' וסאת ספרים. הוצאה תורה מתוקנת ומבוארת, ובה מעלות רבות וחשובות, כגון: חלוקת קטעים להתברת הדברים, סיכום וניקוד חדשים ומדויקים, וזאת הפסקים ומאמרי חכמים; השלמות, השמובאות המצרכים להתנת הענין, השוואות מדברי המחבר במקומות אחרים, ביאורים והערות תמציתיים במקום הצורך, ועוד, ע"י הרב אברהם יוסף גראס, ירושלים תשס"ט. לעת עתה יולי שני חלקים מלאים, וכל ספר בראשית ופסח **שמות**.

זוהי (כלביו) ג' חבצות תרמ"ה, אלא לאור לראשונה בשנת תרס"ט. סמיון חזיוני זקן בעל ה**הירוק ששן** זצ"ל ורעת ז' בחדש אדרה ומאמר ענינם, מעוטרת בחרטום מקומות על בעל ה**הירבת ששן** זצ"ל. בחרטום פרקי תולדות המהמר ובפחתות, על ידי כה"מ הרב אהרן אימלנץ חיים פרנקלז תאומים זצ"ל,א. הצרפת מכוין בירד תשס"ט, ורועלים תשס"ט.

פציונים – **הפרשה** – חדות ושעשועי שון על פרישת התורה. לאבות ובנים, מלמדים ותלמידים, זקנים וגרים. מחולק על שני מדורים. א. אביון מלך – חדות על פני משמעותי **הירידות** בפרישה, מפתחות מותן הגבה מחודדת ולפעמים מות בקראות בסיסית, ב. **ששני** – שעשועי שרון, חדות מחודדת ומבטות על מילים וסיווימות מהפרישה. ספר מהסדה על **פני ששן** (צו 190).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

תלמוד תורה אנטוורפן
הזמנה
 הנהנו מתכבדים להזמין בזה את
 ושלח כבוד ידידינו הנכבדים ציונר

ורגל רגל השמחה במינוני אינדיסו הבת המצויץ
 הבח"ח בן **דוד** יצ"ב תתי"ו - חן מחו
 ההי"ח ר' **יעקב מאליק** שליט"א - ירושת"ו
 ברזל טוב ובשעה טובה ומואלצת
 בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים
 ומבורכים ותרוב תחת והרובות הדעת ומותר
 אשר יעשר כל טוב אגור.
 שחורחורכי **רוב מטהרה**

ביום ראשון פרשת בא
באזלם "בית רחל"
בשעה 20:30
מצפים להשתתפותכם למען החזקת הת"ח
הנחלת התלמוד מרים

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת בשלח – "שבת שירה"
י"ב שבט תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרנ"ד

הלו"ה	מו"ש	ר"ת
18:56	18:36	17:24
18:13	17:54	16:44
18:16	17:59	16:47
18:49	18:25	17:16
18:16	17:53	16:44
18:54	18:32	17:19
19:14	18:48	17:39
18:45	18:21	17:10

תורת של ראשונים

"מה תצעק אלי" – למי ועל מה היתה הבורח?

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יה. פירש"י): "למדנו שהיה משה עומד ומתפלל" וכו'.
ופירוש זה, שמושה רבינו היה צועק אל השם, איננו נכון לפי הפשט, שהרי כבר אמר לו הקב"ה (ואכבדה בפרעה) (לעיל פסוק ד), ובטוח היה משה רבינו שיהיו נושעים. אלא על ישראל הוא אמר "מה תצעק אלי", על שהיו צועקים אל ה', ואמר: מה אתם צועקים. שכן בכל מקום הוא מדבר עם משה במקום ישראל. ואמר: "דבר אל בני ישראל ויסעו", שהרי כבר אמרת להם בשמי (ה' ילחם לכם" (פסוק יד), במיוחדים יהיו שלא אניה לנצחנה. "ויסעו" – מוטע מוטע עד שיגיעו לשפת הים.
אבן עזרא: חזקוני

"ורבותינו אמרו (מכילתא כאן) שהיה משה צועק ומתפלל, והוא הנכון, כי לא ידע משה יעשה, ואף על פי שאמר לו השם ואכבדה בפרעה, הוא לא היה יודע איך יתנהג, כי הוא על שפת הים והשונא רודף ומשוה, והיה מתפלל שיוצאו ה' דרך יבנה, וזה טעם: 'מה תצעק אלי', שהיה צריך לשאול מה תעשה, ואין לך צורך לצעוק, כי כבר הודעתיו ואכבדה בפרעה, ולא סיפר הכתוב צעקת משה, כי הוא בכלל ישראל".
רמב"ן

מה תצעק אלי – "כי אמנם הוא (משה) היה בכלל יוצעקו בני ישראל אל ה'" (פסוק י), אמנם צעקת משה לא היתה מיראת פרעה וחילו, כי כבר הגיד לישראל את מפתח המצרים ומיתתם, כאמור 'לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ה' ילחם לכם' (פסוק י), אבל היתה צעקתו על שר ישראל שהעניו פניהם באמרם 'המבלי אין קברים' (פסוק יא), והשב בשביל זה שלא ישמעו לו להכנס בים. לפיכך אמר לו: 'מה תצעק אלי' בזה, כי אמנם אתה חושד בכשרים. 'דבר אל בני ישראל ויסעו'. ולא ימרו את פיה".
ספרנו

מה תצעק אלי – "וכי זה כבודי, שאתה צועק לפני, וכי כך אני, שישראל באו כאן עלי ועל במוחני, ובמחצותי, ואנחנו בידם. 'דבר אל בני ישראל ויסעו' כי אין לירא כלום".
בכור שור

"ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר" – מוסר לדורות

זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אוכלו עומר לגלגלת וגו'. ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעיט. וימרו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר וגו' (טו. פו. יז).
"ויעשו כן בני ישראל" – אמר, שעשו כן בני ישראל, שנתעסקו בלקיטת, וילקטו כל אחד לפי אומד דעתו, או כמו שנזכר לו להרבות או להמעיט ממנו, על דעת למדוד אותו שם במדבר או באהלים, ולהשיב העודף, ולהשלים מה שחסר. ונעשה להם גם נפלא, כי כשמדדוהו בעומר, מצאודו מצומצם 'עומר לגלגלת', איש לכל אשר באהלו, לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר.

אמנם היה זה הפלא לצורך ההישרה הגדולה שאמרו תחלה מענין הספוק (ע"ש שמאריך דבר בענין זה), יראה להם בעיניהם, ולהורות נתן בלבם, כי בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון, בכל מה שהם חיים בעולמם אלו ואלו, הם רצים לבקש אוכל לנפשם. אלא שרובם יתחלקו לשני חלקים: מהם שמוחרים לצורכם, ומהם שעודפים עליו. והנה ביוצאים מן העולם נמצא שהממעיט לא חסר לו דבר, כי כבר הוזהר את נפשו עד עת קצו, וגם המרבה לא העדיף, כי גם כי יעשיר וירבה כבוד ביתו לא יסאר בידו מאומה מכל עמלו, ולא ירד אחריו כבודו. וזה מוסר גדול לשתתק האדם כדי ספוק, אחר שהעודף הוא ענין רע נתן אלקים לבני האדם לענות בו לארוב דמו ולצפון לבפשו. ולזה באה המצוה עליו: 'איש אל יותר ממנו עד בוקר', כי לא הותר להם רק על ענין ברוך ה' יום יום (ביצה טז).
עקידת יצחק (שער מא, ע"ש בארובה המשך ביאר הפרשה)

לקח טוב

"מה תצעק אלי" – כבר צעקו בני ישראל

הספורות, ידוע ידוע את משמעות הדברים, וכי לא מצא בנם זמן להקדיש אל אהבתם, ולא כתב מלים אלו אלא לצאת ידי חובתו, נכון הדבר שלא נתמלאה ציפיתם על צד חיותו טוב.
אלא שמבחינה מסוימת דוק עובדא זו מרוממת אותם וממלאת את לבם אהבה יתירה ונוספת אל בנם יחידם. הא כיצד. כי הבהלה הבולטת בכתיבת אותן מלים ספורות, הבהלה ההיא מעידה על רמת החשיבות וגודל היחס שיש לו לבנם אל הוריו ואל שמירת הקשר בינו לביניהם.

אותיות מהכימות

וינאלו מלך וילקטו. ופירש"י: "תפשו אומנות אבותם" וכו'. הנה קרא לתפלה בלשון אומנות. היינו כמ"ס תפלות אבות תקטס. וזהו ללאורסו כולל אחוז אומנות אבותם או לקחו, מלך "תפשו", משמע בחפזן.
וכן למד סק, היינו כדרך ליתא בקס הבנעל קס טוב ז"ל שאלמר: תלע עכר ישראל סוף כל היום על יומא דקרא, ולעת ערב סגולה לו נחמד וזמור לוי יל שאלמר זמן נמנה, וכן לית אחד ומתפלל נמנה ואינו יודע מה שמדבר, ואפילו הכי מדעוהו שרפס ואופנים מזה ט"ס.
וכי בליאית מלרים, שקים האמן ככול כי גורש ממלרים ולא יכלו להסתמאם וגם לזה לא עשו להם, והם לפנים והסגולה לאחרים, ולא היה פלא לנשות הכנות ולהתפלל בטעות. אז שאלמר: "תפשו אומנות אבותם", היינו שתפשו וחטפו את התפלה במהירות ובחפזן בלא הכנה ובכל טוטה, ואף על פי כן נתקבלה לטון, כי אין הקב"ה בל בטויהאל עס ברוחיו כיל. חס שאלמר לו הקב"ה לתקן "מה תלעק אלי", ופירש"י, לא עת פתח להלך תפלה, שיקרא נחמים נלמה, היינו כלומר. וכן זה שאלמר במדקס "מה תלעק אלי" – ככר קדמות תפלתן של בני התפלתן". וללאורסו מה דמיון תפלתם לתפלת מלך סקי בטעות ובסודות ויחודים ונלרים, אלא היינו כלומר, וז"ל. דכתי קראל

ועם זה שלצער הרב שכח לגמרי מחובתו זו מושך כל הזמן שעבר עליו עד הנה, אבל עכשיו שנזכר, חיש מהר נבהל ונחפז כל עוד נשמתו בו בכדי לשמור את מצוות הוריו עליו ולא יאחרנה.
בסופו של דבר, גם אם היו הוריו מעדיפים אגרת שלומים ראויה לשמה, הרי שמכתב קצר זה, המעיד על בהלת נפשו לשמור פקודתם עליו, גם הוא מחמם את לבם ושמים אותו במקום מיוחד לזכרון ולשמירת...

מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא - אנטווערפן
קור צהלה ורנה שפתינו תרננה
ברכת "מלך טוב" ולבבה שגורה בזה לידיו הנלכב, הנדיב הנכבד והנעלה, מרבה להיטיב ועושה חסד לאלפים, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, ועומד לימינו לתמוכנו בכל עת ועונה, שמו מפארים לשם ותהילה
הרה"ח ר' משה יצחק אדלער שליט"א
אבי בעיר ואם בישראל מאנטריאל יע"א
לרגל השמחה השוריה במעונו בהולדת הבן נ"י
במזל טבא וגדיא יאה
ויהא רעוא שיזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך מלא חפיים נחת דקדושה, מתוך אושר ועושר ומתוך הרחבת הדעת וכל מילי דמטיב, אכ"ר
כעתירת וברכת המערכת

בן יחיד שנשם למרחקים, צווי הוריו מולידו שישלח אגרת שלומים מדי חודש בחדשו. הן כבר בעוד טרם עברה קף רגלו על מפתן ביתם לדרכו הרחוקה, כבר כלתה נפשם אליו, כי הוא חייהם ואורך ימיהם וכבת עינם. ברוב אהבתם גם לא מנעו ממנו לנסוע, אלא שהציבו לו נצאי שלא יעבור עליו חודש מבלי שישדר שופריה למען יחזו הוריו ביקרן. נוסע לו הבן ממקום למקום וממדינה למדינה, ועיניו מגלות עולם ומלואו. אנשים שונים, ארצות חדשות, תרבויות שונות, ואף גם בהמות חיות ועופות אשר עינו עוד לא ראתה כהנה בארץ מולדתו. מובן מאליו שתשומת לבו נתונה אך ורק לגילויים החדשים מרחיבי העין אותם הוא פוגש עלי דרכו יום יום, ערב בקר וצהרים. גם אם אהבתו אל הוריו שלימה וכנה היא ללא סיג ופגם, עדיין אין כל מעייניו מכוונים אל אהבה זו. ולא עוד אלא שעוברים עליו ימים שלמים ושבויות מלאים מבלי שיקדיש מחשבה כלשהיא לאביו ואמו האהובים היושבים בביתם ומצפים בכליון עינים לשמוע בשורת מה מבנם מחמד עינם.

כמעט עובר החודש הראשון מאז שנשם מביתו, וביום האחרון נזכר בפתע פתאום ובבהלת הנפש שבאוולתו כי רבה עלתה לו לשכוח את צווי הוריו עליו, וכבר בהזדמנות ראשונה לא עמד בהבטחתו. כל עוד נפשו מבוהלה בו, נמחר הוא לבית הדואר על מנת לשלוח מכתב. בשמעו שם כי בעוד רגע יאחר את מועד היציאה ויצטרך לחכות עד שבוע הבא, לא היתה לו ברירה והסתפק במלים ספורות בכתב מחיר גם אם לא עט סופר. ואף כי ידע עד מאד שאין זאת אותה אגרת שלומים שאביו ואמו דרשו ממנו, וכי רחוקים הדברים ממנה כרחוק מזרח ממערב, אך מה יעשה בשעה שאין לו ברירה אחרת, ואם לא יסתפק בזו יאחר את המועד לגמרי. מוטב לו לעמוד בצווי הוריו, המקודש עליו מאד, ושלגופו של ענין יותר חשוב הוא לו מכל הדברים האחרים המעסיקים קעת את תשומת לבו.

כאשר מגיע מכתב מבוהל זה הביתה, והוריו פותחים בידים רועדות, ותחזינה עיניהם את המלים

הופיע!
ביננו גיל הדות העל לשני על
הופעת הספר הקדושה
מאיר עינים שיטת לב שיעור סודות תורה
מאת ח"ק אדמו"ר הגדול מאלכסנדר זוקללה"ה
על סדר שמות, פורים, וד' פרישיות
ענינות נעלים גנוים ושזורים בפרש' התורה, על פי דברי
דברי הדות אבות החסידות, המכניסים את המסד לעולם
נאצל של אסתר וקדושה וטורה עם הנבעה וביטול להשי"ת...
ניתן להשיג
בכל חנויות הספרים

אמירות טהורות

תפילה - חכמה ואינה מלאכה

ופרעה הקריב וישיא בני ישראל את עיניהם וגו' וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' (ד, יז, יח) פירש"י: "תפשו אומנות אבותם" וכו'. והקשו המפרשים (עי' רמב"ן, ועוד) היאך תפסו אומנות אבותם, והלא היו כפויי טובה ובעטו בישועה שעשה להם, ואמרו (פסוק יז) "טוב לנו עבוד את מצרים" וגו', בדיונים שקועים במו"ט שערי טומאה (זה"ק פ"א יתרו לר' א.)

"ואמרתי על דרך המליצה: 'תפסו אומנות' - אבותם, שהיו סוברים שהצדקה אל ה' הוא אומנות, אבל באמת היא חכמה ואינה מלאכה, שהאבות היו מתפללים במסירות נפש, וכל תפלתם היה בעבור שמו הגדול, ועל דרך שאמרו חז"ל (ברכות כג.) דאנן צוודין כולא יומא ולית מאן דאשגח בן, יען כי הראשונים היו מוסרים נפשם על קדושת השם" - ורצ"ל בשביל השם, על דרך שכתוב (תהלים כ, י): "ימלא ה' כל משאלותיך", ועל דרך (שם ס, יח): "באלקים נעשה חיל", ורצ"ל על דרך (שם סח, לה): "תנו עוז לאלקים" כו', ועל דרך שאמרו חז"ל (אבות ד, א.) "ישראל מוסיפין כח בגבורה של מעלה, וכמו שאמר הנביא (יחזקאל כ, ה): 'אנכי מלאתי כח את רוח ה'", ובעניני עצמן לא הרהרו אחר מדותיה, ומסרו את עצמן על קדושת שמו יתברך. אבל ישראל באותו זמן סברו שזה אומנות לבד לצעוק לה' על צער עצמו לדחותו".

צמח צדק (לצבי נעניש)

קב"ה חס על כבוד ישראל יותר מאשר על כבודו

ויאמר ה' אל משה מה תצטק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (ד, יח). הקרישאי ידועה, מה היה צריך משה רבינו לעשות אם לא לצעוק אל ה', ולמה אמר לו השי"ת: "מה תצטק אלי".

יש לומר, כי משה היה עומד ומתפלל על כבוד שמו, לכל יהיה ח"ו חלול השם על ידי שיתגברו הנוצרים ח"ו על ישראל. אמנם הכורא ב"ה חס יותר על כבוד עמו ישראל, שעל כבודו הוא מוחל, ועל כבוד עמו בני ישראל אינו מוחל. והוא שאמר

אמירה נעימה

ויחי בשלח פרעה את העם (יג, יח). ואיתא במדרש (פ"ח) "ויחי בשלח" - שפרעה צווח ווי.

ונראה לכאור, דהנה הפרשה הקודמת מסתיימת בפרשת תפילין "והיה לאות על ידכה", ואיתא (נשים לה) שעבד שברח מרבו, ורבו התייבש ממנו, חייב העבד בתפילין. ולפי זה אתי שפיר הסמיכות: "והיה לאות על ידכה", ואם תקשה: הלא היו עבדים לפרעה, ועבד אמור בתפילין, לפיכך אמר: "ויהי בשלח פרעה" - שפרעה צווח ווי והתייבש מהם, וממילא נתחייב בתפילין.

וישם את הים לחרבה ויבקעו המים (יד, כא). איתא במכילתא (פרק ד אות ו): "ומנין אתה אומר אף המים העליונים ושבתותיהם נבקעו, שנאמר (תהלים עז, יז): 'ראדך מים אלקים ראדך מים יחילו אף ירגזו תהומות'... ראדך מים יחילו - אלו העליונים, אף ירגזו תהומות - אלו התחתונים".

וצריך להבין בשלמא כל מימות התחתונים נבקעו כדי לפרסם העם לכל באי עולם, אבל מים העליונים למה נבקעו. ונראה חס פ"י מה דאיתא במדרש (הובא בילקוט ראובני פ' ויקרא): "מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, בשעה שהלך הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו מים התחתונים בוכים וכו', אמר להם הקב"ה: הוואי ולכבודי עשיתם כל כך, אין להם רשות למים העליונים לומר שירה עד שיש לו רשות מכם, שנאמר (תהלים צג, ד): 'מקולות מים רבים אדירים משברי ים', ומה הן אומרים: 'אדיר כמרים ה'".

היוצא מזה, שמים התחתונים קודמים בשירתם לפני העליונים. וידוע שהילוכם של המים זהו קילום (כמבואר במד' בראשית פ"א א), ואם כן כשנבקעו מים התחתונים ופסקו משירתם הוכרחו גם כל מים העליונים להפסיק שירתם, שהרי אין להם רשות לומר שירה עד שיאמרו מים התחתונים תחילה. ואם כן מובן היטב למה נבקעו גם מים העליונים, מאחר שהוצרכו להפסיק הילוכם ושירתם.

מרבית המעשה על המכילתא

השי"ת למשה: "מה תצטק אלי" - למה אתה מתפלל ודואג על כבודי, "דבר אל בני ישראל" - התפלל נא בעד כבוד בני ישראל, שיותר אני חס על כבודם, ובודאי אושע אותם מכל צרותם.

"מסתכלין כלפי מעלה" - כל אחד כלפי מעלת חבירו ועל ידי זה היו מתגברין

והיה כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל וגו' (יד, יא). אמרו רז"ל: (ר"ה כפ.) "כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין וכו'. ויש לדקדק על לשון "מסתכלין כלפי מעלה", מה זה "כלפי מעלה", והיה לו לומר: כל זמן שישאל משעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין וכו'; ותו מאי שייכות לזה שירים משה את ידו, שעל ידי כן היו מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם, באיזה אופן היה הדבר.

אלא הענין הוא, כי ידוע שמדרגתו של משה רבינו ע"ה היתה מדרת ענוה, שהיה עניו ושפל מכל אדם אשר על פני האדמה, והיה כל אדם חשוב ממנו בעיני עצמו, וזו היתה עבודתו של משה רבינו להביא את ישראל גם כל למדריגה נעלה זאת, שיאהוב כל אחד את חבירו על ידי שיהיה שפל בעיני עצמו. וחבירו יהיה במעלה גדולה ממנו, ועל ידי כן יאהב כל אחד את חבירו, כנ"ל.

וזהו "כאשר ירים משה את ידו" פירוש "ידו" - כוחו. כלומר, כאשר ירים משה את ידו, דהיינו כוחו ומדריגתו, שהוא מדרת ענוה באמת, והיתה בישראל גם כן מדרת ענוה, ואז היה מסתכל כל אחד על המעלות של חבירו, וממילא היה שפל מאד בעיני עצמו, ועל ידי כן אהב כל אחד את חבירו באהבה שלמה, ועל ידי זה היו נוצחים את "עמלק", שהוא גימטריא "דס", שהיה מביאם לידי גאווה וגדלות, וגבר ישראל.

הוא אשר רמזו רז"ל: "כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה", כלומר, שהיו מסתכלין כל אחד ואחד על המעלה של חבירו, וזהו היו משעבדין את לבם, וממילא לכן היו מתגברין. **מאור ושמש** (פר' תצוה ד"ה ויחזק)

אכלותו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה (טו, כה). פירש"י: "שחרית שהיו רגילין לצאת וללקוט, באו לשאול אם נצא אם לאו, אמר להם את שבידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו לצאת, אמר להם: שבת היום" וכו'. ויפלא הדבר, מאחר שאמר להם בשחרית "כי שבת היום" ולא יבא המן, למה רצו לצאת בערב, הלא מעולם לא ירד להם המן בערב.

וי"ל על מה שמבואר בספר "פנים יפות" שקודם מות תורה היה הלילה הולך אחר היום. והנה, מבואר ברש"י (פסוק כב) שאותה שבת היתה שבת ראשונה ששמרו ישראל. ואם כן אפשר לומר שישאל הורגלו שהמן ירד בכל יום בתחלת מועת לעת, דהיינו בשחרית, כיון שהלילה הולך אחר היום. אולם עתה כשנצטוו בשבת לשבות "מערב עד ערב" הבינו שמדיום והלאה יתחיל המעט לעת מערב, כיון שיום השבת מתחיל בערב, וסברו כי כמו שעד עתה ירד המן בתחילת המועת לעת, דהיינו בשחרית, כמו כן ירד גם עתה בתחילת המועת לעת, דהיינו בשחרית, ואלכן חזרו ושאלו בערב אם לצאת.

של תורה להגרים אריק וצ"ל - כשם בנו הג"ר דוד וצ"ל

ויחי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו (טו, כז). איתא בגמרא (שבת קה) "אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון, דכתיב ויחי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט" וגו' וכתוב בתריה (לקט יו, ח) "ויבא עמלק". עוד איתא בגמרא (שם): "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין". ויש לדקדק מדוע כאן אמרו שתי שבתות, ולעיל אמרו שבת אחת.

אלא, ידוע שהשבת מעידה על ישראל (עי' תוס' תענית ג, ד"ה ופי' כע"פ). כי ידוע שעד אחד המסייע להחזיק מה שביד המוחזק - דיו, אך אם רצה להוציא מחבירו צריך להביא שני עדים. ולפי זה, אם כן כשלא היו בני ישראל בגלות, עדיין היה עד אחד די להם, דהיינו שבת אחת, ולכן אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה היתה אז הגאולה שלימה ולא היו עוד בגלות, אבל עתה כשאנו בגלות, הרי זהו כמו שבא להוציא מיד אחר שצריך שני עדים, לפיכך "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין".

ילקוט האורים בשם פ' שארית יעקב

יתרון דעת

לימוד מקרא ואמירת תהלים בלילה (ג)

אמירת תהלים אחרי חצות לילה, ועוד יזהר שלא יקרא מקרא בלילה קודם חצות, כי מגביר כח הדין דעשיה, חוץ מליל ששי מותר.

אור צדיקים (עמוד התפלה ס"א ס"א) אלהו וזאת (א"ח ס"א ס"ב)

כתב בלבנת הספיר, מאן דקאים בחצות לילה למיגרס, יעסוק בתורה שבכל פה. **הרב האר"י זצ"ל** הזהיר שלא יקרא מקרא בלילה, והחולקים אחרי ההדרי"ם מנהגי האר"י זצ"ל אין קורין **אפילו אחר חצות** מקרא, וזה פשוט. ושמעתי מהמקובל המופלא ח"ק במהר"ר **שלום שרעבי** זלה"ה, שהיה מפקפק על מה שנהגו לקרות בבתי כנסיות סמוך ליום תהלים, ונתפשט מנהג זה בכל ארץ ישראל שיש בחבורת לוח (ראה ד"ר, ואין ולא ורפאי בידה. ומקובלים נמנעו לקרות תהלים בחול כל שלא האזין היום. גם לענין מ"ש הרב ז"ל שלא לתת צדקה בלילה, נמנעים אפילו אחר חצות וכו'... שו"ת חיים שאל להרד"א (ח"ב כ"ה)

שאל ישאלו רבים מיראי ה' המישרים ארחותם על פי מנהגי הרב הקדוש רבינו האר"י ז"ל כי תאזה נפשם ללמוד ממוזרי תהלים באשמורת, אם יכולים לקרות בעוד לילה, או לפי דברי רבינו האר"י ז"ל כי הוא אמר דאין לקרא מקרא בלילה חוץ מליל הששי, גם תהלים באשמורת אין לקרות.

וזאת אשיב, כי הנה בעה"ק ירושלם ת"ו ועד"ק חברון ת"ו (ובשאר א"י לא ידעתי) נוהגים בדברי רבינו האר"י ז"ל דאין קורין מקרא בלילה וכו'. ועכ"פ מנהג קדום כי בכל לילה באשמורת קורין בבתי כנסיות ה' ספרי תהלים בכל לילה. ושמעתי ממקובל מופלא בדורנו ז"ל דאמר מר כי אין לימוד תהלים בכלל אחרת רבינו האר"י ז"ל וכול לקרות תהלים באשמורת, עכ"פ.

ואני בעני מצאתי סמך לזה בבראשית רבה פ' ט"ז, דאמרו שם דיעקב אבינו ע"ה היה קורא תהלים בלילה. ומעיקרא דיד המלך ע"ה רוב תהלותיו יסוך ואמון לראש אשמורת. הגם שיש לחלק, ועתה אמת אנכי כי לקרא תהלים באשמורת ושואלני אני אמר שיש לו סמך, אמנם אני בעיני ירא אנכי ואין אני קורא תהלים בלילה, (והטעם כי רבינו האר"י ז"ל סתם וכתב דאין לקרות מקרא בלילה, קא פסיק וחגי מקרא ותהלים בכלל, וכל כי הנה היה לאדוני. ודע דכל דבר אשר אני עושה שריש שסידר מהר"ש ויטאל ז"ל, אני סומך עליו כי רואה בזה חסידים, דאנו נוהגין בכל מילי דמר רבינו האר"י ז"ל, אנו לומדים בכל הלילות תהלים לרפואת החולים ולמנוחת המתים, ובפרט בשבת ו' של עומר, שאנחנו עושים תיקון כרת כל השבוע בחצי הלילה אנו לומדים תהלים בכנופא...

אמת לעיניך לחמקול מהר"י ניינז וכל (ק' שפת אמת ס' מג) נדע דאחר חצות לילה מותר לקרות תהלים, והגם דהרב הגדול מהר"א ז"ל בספר יוסף אומץ ס' ד"ו, נשאל אם מותר ללמוד תהלים באשמורת, השיב דהקורא לא לו סמך, אבל הוא בעצמו גילה דעתו דמתירא לקרות תהלים בלילה, והטעם דרבינו האר"י ז"ל דאין לקרא בלילה וקא פסיק וחגי מקרא ותהלים בכלל, מכל מקום כבר נתפשט מנהג בכל המקומות לקרות תהלים אחר חצות לילה, ואפילו בקהילותינו ק"ק חסידים, דאנו נוהגין בכל מילי דמר רבינו האר"י ז"ל, אנו לומדים בכל הלילות תהלים לרפואת החולים ולמנוחת המתים, ובפרט בשבת ו' של עומר, שאנחנו עושים תיקון כרת כל השבוע בחצי הלילה אנו לומדים תהלים בכנופא...

יד אליהו - שו"ת להרב מר קשישא במהר"ר אליהו מלובלין, ויעל אליהו בעה"ק חברון ת"ו והיה מופלג בוקנה ובתורה והיתה מנחתו שם. ושמעתי מחקי רבני עה"ק חברון ת"ו מהפלט בקיאותו, ושדיה הולך בחצות לילה לבית הכנסת וקורא תהלים בבכי גדול פלג מים ירדו עיניו. **שם הגדולים** להרד"א (מע"ס ס' י אות יא)

בענין אמירת תהלים, המנהג לומר אחר חצות ואפילו בליל חול, ונראה הטעם משום שהיו שירות יהודיות וכתוב (תהלים קט, טב) "חצות לילה אקום לדורות" וכו' ועיין ברכות ג' ע"ב דדק.

עלי מועד

"אז ישיר משה" - בשבת שירה

אז ישיר משה וגו'. בשם כ"ק הרה"ק רשכ"ג רבינו מלולין זצלה"ה ז"ע: "אז" נטויקין אל"ף וי"ן - אל"ף, פירוש, בזמן שלומדים השירה, וזהו בשבת בשלח שקוראים פשת השירה, זי"ן, פירוש, שביעי של פסח, אותו הזמן שאמרו בו משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', "ישיר משה ובני ישראל" וגו' לשון תעיד וזהו (ענין ש"ה), פירוש, בכל שנה ושנה באלו שני הזמנים נתעורר מחדש ענין השירה, ומחדש ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'.

וזה פירוש אמור ז"ל (שבת נא): "וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר" וכו', פירוש, בעלי השיר היו משה ואהרן ומרים וכל הדור דעה, בכל שנה ושנה באלו שני הזמנים ה"ל שקוראים את השירה, הם יוצאים מגן עדן העליון בשיר, ונמשכין לזה העולם בשיר, "ומזין עליהם", פירוש, שמשכין העשועות ומזונות על הממשכים אותם, "וטובלן במקומו" פירוש, בעת שהולכים חזרה למקומו צריכים טבילה בנהר דינור.

נהר שלום להרה"ק רבי מאיר שלום מקאלישין ז"ע (לקוטים)

הגה"ק רבי ישראל יונה לנדא מקעמפנא זי"ע – בעל "מעון הברכות" יומא דהילולא י"ח שבט (תקפ"ד)

"מי לא שמע מתפארת גדולתו אשר היה גאון הגאונים, שר התורה וארי שבחבורה, מופת דורו חסיד קדוש וטהור, ומקובל אלקי בעל פועל ישועות, כאשר עד היום בגליל קעמפנא ומולין גדול בסביבות ויערשוב מספרים למאות ממופתיו ונפלאותיו ומעשיו הנוראים בכח תפלתו הקדושה ובקבלה מעשיות..." - בזו הלשון פותח הגי"ר צבי יחזקאל מיכלזאהן זצ"ל, הרב מפלונסק ומרבני ווארשא, את דבריו בשבח זקנו הגה"ק רבי ישראל יונה הלוי לנדא זצ"ל אב"ד קעמפנא. הגאון רבי אברהם צבי פערלמוטער זצ"ל, רבה של ראדום ולאחר מכן מרבני ווארשא, מספר במכתב, שבביקורו פעם בקעמפנא אצל הראב"ד, הגאון רבי יעקב שמחה רעהפיש זצ"ל - בעל 'משכן העדות', ונכחו שם גם שאר תלמידי חכמים שבעיר, "היה שיח וסג מענין הגאונים דפרישע, ובהגיע תור רבם בעל 'מעון הברכות', כולם יתנו זדקתו וקדושתו, נוסף על הדר גאון עוזו עד להפליא, ויתנוהו לאיש מופת ונאמר עליו 'רצון יראיו יעשה'..."

גם הגאון רבי שמשון אורנשטיין זצ"ל אב"ד קאליש, מעיד באגרת מאשר שמע מפי אבותיו: "התבל הרעשה לנגדו, כי אליו נהרו רבים וכן שלמים, מקצו ארץ באו לראות גדולתו ולשמע חכמתו בנגלה ונסתר, וכל חולה שראה אותו נתרפא, כי מרגלית התורה והקבלה היתה תלויה על צוארו".

הגי"ר צבי יחזקאל מיכלזאהן זצ"ל הנוכח, שהיה חתן נכדו של רבינו, וזכה לעסוק בקדשים ולהו"ל את שארי ספרי זקנו הקדוש, הלא המה: "שירת ישראל" (ביאורים על תנ"ך ומדרשי חז"ל, ירושלים תרנ"ז), "עין הבדולח" (על מסכתות תש"ס, פערטקוב תרס"א), "עלה דיונה" (ביאורים על אגדות ירושלמי, ווארשא תרצ"ד), "עשרת ישועות" (על הש"ס, ווארשא תרנ"ח), הציב גם ספר תולדות האדם הגדול בענקים בראש ספר 'שירת ישראל' וביתר שאת במבוא לספר 'עין הבדולח', ונקרא בשם קונטרס 'מטה לוי', ומשם שבאנו מלא חפניים למאמר שלפנו. ספרו הנודע, על שמו נקרא, 'מעון הברכות' על מסכת ברכות, נדפס בחיים חיותו של רבינו המחבר (זיהרפרט תקצ"ו).

"בן יברך ישראל"

אביר היחס היה רבי ישראל יונה. אביו הגאון רבי יוסף סג"ל לנדא זצ"ל אב"ד ראהטין וחמלניק, היה בן הגה"ק רבי חיים יהודה ליב איטינא זצ"ל לבוב והגליל, וחתן הגה"ק רבי יצחק סג"ל לנדא זצ"ל אב"ד זאלקווא ואחיי"ר רבה של קראקא ודודו של בעל ה'עדות ביהודה' זי"ע. רבי יוסף התכבד בחותנו ונקרא גם 'לפעמים' "לנדא", וגם בני יוסף רק בשם משפחת לנדא יקראו, על מטה בית אדם. ע"י בחקדמה לסי' יעלה דיונה).

בהגיע לפרקו זכה בו הגביר הנודע בדורו, הקדוש רבי שמואל ב"ר משה זצ"ל הי"ד, בן למשפחת פרץ המהוללה מק"ק לוברטוב, הסמוכה ללובלין, (ר' שמואל נהרג עקב"ש יחד עם אשתו. סיבת הריגתו מתוארת בקי' מטה לוי דף ע"ח ע"ב).

לאחר נישואיו, סמוך היה רבינו על שלחן חותנו בלברטוב, שם ישב באהלה של תורה במחיצת תלמידי חכמים מופלגים מקרב משפחתו, עליהם נמנו גאוני ארץ וקדושי עליון, כמו רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע ורבי ישכר בער מולאטשוב זי"ע - בעל ה'בית עיני', שהיו חתנים לבני משפחת פרץ. בן התרועע שם עם הגה"ק רבי יוסף תאומים זי"ע - ה'פרי מגדים'.

באותו שנים העמיד גם בתורת הסותר, אותה למד מפי אחי חותנו הגאון המקובל רבי אריה ליבוש פרץ זצ"ל בעל 'בית פרי' (על קבלה, עדיין כתיב), אשר בו גם בן החזיק אחיו הנגיד ר' שמואל כדי שיוכל לשקוד על התורה מתוך מנוחה ורבי ליבוש מוזכר בסי' 'מעון הברכות' דף כ, טו, כו, סא).

בעודו אברך צעיר לימים בחרו בו ראשי ק"ק לובלין כאלוף לראש, לאחר שהתנפה סכסוך הרבנות בעירם עם פטירת הגאון רבי צבי הירש מרגליות זצ"ל (בן הגה"ק רבי שאול זצ"ל אב"ד לובלין, בן בעל 'פאר תנאים' זי"ע). אולם מששמע כי גם שאר הרב בקראשניק, הגה"ק רבי עזריאל הלוי איש הוורוויץ זצ"ל, הנודע בכינויו 'דער אייזערנער קאפ' - (ראש הברזל), מעומד לרבנות לובלין, יתיר בגודל ענותנותו על כסא רם ונשיא זה.

רבי עזריאל הלוי העריצו מאוד, ומתאר נשגבות במכתב אליו מחודש ניסן תקע"ג: "גפן אדרת, גולת הכותרת, עטרת תפארת, ישנה כארז, ה"ה כבוד אהובי מחו' ושי"ב, ידידי ורחימי בעל טעם, זאת קראתיו נועם, הרב הגדול החריץ המפורסם, נ"י ע"ה פ"ה, אביר הרועים, נודע בשם קדשו, מו"ה יונה נ"י אב"ד קעמפנא. מאמר החכם יכמראה במראה מנוגה נגדו כן לב האדם לרעהו הוא סמכתי כי בחנתי ומצאתי את לבבי נאמן אליו..."

ראשית כחותו היתה בעיר לובמלא. הוצעה לו הרבנות של פינסק, וכנאמר בהסכמה שהעניק לספר 'תורת משה' להגי"ר משה קרנר זצ"ל מולאטווי (נאוו דוואר תקמ"ו): "הסכמת הרב הגאון המפורסם מופת הדור שהי' אב"ד דק"ק לובמלא, וכעת שמעתי שינה מצא מנוח להיות מצ"פ (מפדוה פרושה) לקי"ק פינסק והגליל" (ובעני' א' עמ' לא, שם מביא ממנו פירוש נחמד על הפיוט "באין מליץ יוש"ר), אולם מענותנותו הרבה סירב לה ולא נענה. כן התבקש לכהן כרב ואב"ד בקאליש, אבל גם כאן ויתרשביל מועמדתו של הגאון רבי אברהם אבלי הכהן זצ"ל.

בשנת תקמ"ו לערך, נקרא בקריאה של חיבה לבוא ולכהן ברבנות קעמפנא שבפולין, ורבינו נעתר לה. ארבעים שנה ישב

את מעשיו עשה אמנם במסחרים ובהצנע לכת, והיה נותן קמיעות ליחידים בתנאי שלא יפרסמו הדבר ברבים, כמפורש יוצא ממכתב גאון ישראל רבי עקיבא איגר זי"ע אליו, אודות אחד מווארשא שנתפאה אשתו ע"י קמיע כזו, והוחא "אמר לי שבאמת מקיים הבטחתו למעכ"ת הגאון נ"י דלא יגלה זה לזולתו..." (אגרות סופרים, וויא תרפ"ח, מכתב ג).

במכתב זה, ממקובל הרקיע"א שיתן קמיע עבור חולה: "והנה פה בעירי נער א' ירא שמים בן ט"ז שנים בשמו שמואל הנולד מאשה הדס, מעוטף ומדוכא בחולי נופל ר"ל ממש בכל יום ב' וגי פעמים, ובא לו זה ערך חמש שנים, והוא ממש בסכנה כי נחלש מזה עד לדכוחו של נפש, לזה נפשי בשאלתי מאד מכם ונעשה זה למעני, יושלח לידי ע"י דואר המוקדם קמיע עבורי, אולי יתן ד' ויצליח וממש כמחי' נפש מישראל... ואבטח כי לא יאמר מעכ"ת נושא לדברי, וימלא רצוני בזה במקום..." (וואר ע"ד שם, מכתב יד).

שמן ששון מחבר"ך

נערך ונקדש היה בעיני כל גדולי וחכמי דורו, מהם מאורי החסידות. מסופר סיפור פלא, שפעם שבת בארץ, ברצונו להיפגש עם המגיד הקי' רבי ישראל זי"ע, ובכוונה תחילה הלך אליו לסעודה שלישית, כשהשכה לוטה בבית המדרש ולא יוכל לזהותו. אולם מיד בחכסו, נעמד המגיד מקאנץ והכריז: "ברוך הבא הרב מקעמפנא..." אולם רבינו השיב על אתר: "עם רוח הקודש לא ירכש אותי, אך אם יתן לי דברי הר"ן התמוהים לי זה לאכרע עשרה שנים, אז אכף ראשו לפניו". המגיד הקי' צוה להפתח את השרה, והתחיל ללמוד עמו בתוך הספר ופירש לו הענין מתחילתו, ושהגיע אל המקום המוקשה כבר ראה הרב מקעמפנא דלא קשה מידי, אז אמר לו הרה"ק המגיד: "יכן הוא הדבר, אם לומדים לשמה, אין הר"ן קשה וחמור" (נודד דעה' להגרי"א קומפלר זצ"ל, ח"א עמ' ר).

בספר 'מעון הברכות' (סוף פ"ה דברכות) כותב הוא בענין אמירת "לשם ייחוד" בזה"ל: "אזכיר דבר נכון להלץ בעד אנשי סגולה יודעי חן, המצמיחים פרי למעלה. ראיתי גדול בענקים מדבר, היה בן דודי הגאון מוהרי" לנדא מפראג בספרו 'נודע ביהודה' חלק יו"ד תשובה צג בתחלת: ועל הרביעית אשר שאל בנוסח לשם ייחוד כו', והתחיל דעתו לאסור אמירות לשם ייחוד לתפילה כו'... ואני בעני, לדעתי הקלושה יש לישב דברי קדמוניו המקובלים ז"ל ומצאתי הוכחה לדבריהן ממקומו... ומאוד נכון שיסוד לנו קדמוניו והמקובלים ז"ל אמירות לשם ייחוד בכל מצות שנמרו ע"י בעלים המהדרים לקיימם..."

באחרית ימיו כהה מאוד עיניו, ומסר את סידור יסודיו לבנו הגה"ק רבי יוסף שמואל זצ"ל, וכדבריו (בסוף ספרו 'מעון הברכות' דף קלא): "ולאשר אין אתי אור עיני, פרקתי עול ממני, הן בסדר הכתיבה, לערוך שולחני, למוג ולמסור ייני. הכל עמסתי על בני, מחמדני עיני, יוסף שמואל הקטן עדיני עצני, יושב בשבת תחכמוני, צעיר לימים וזכה לתבונה, בני המופלג השנון..."

כמה שיעור לפני פטירתו דרש ברבים בביתו ונערך את בני עדות לעבודת ה', ובתוך דבריו אמר להם "כי שפט אותם כארבעים שנה, וכי זאת היא דרשתו האחרונה".

גם פטירתו נפלאה היא: ביום ערב שבת קודש, ט"ז שבט, כבדוהו בסנדקאות, ואשתו הרבינית רצתה למענו מכך מפאת הקור הגדול והשלג, אך הוא ז"ל השיב כי לא יוכל לדחות מצות סנדקאות האחרונה בחייו. ביום שבי"ק בלובלין הרגיש קרירות באבריו, ועשו עבורו פעולות שונות לחממו, והוא נענה שבאם הקב"ה משליך קרחו וקפירות על האדם, אין בכח האנושי לחמם. לעת ערב, צוה למהר בתפילת מנחה, ויהי בעלות המנחה... כלילותו להתפטר יצאה נשמתו השמימה בקדושה ובטהרה, י"ח לחודש שבט שנת תקפ"ד (נודד דעה, ח"ב עמ' קצב בתה"ה, ובקי' מטה לוי סוף הע' א).

דור ישרים יבורך השאיר אחריו, בניו: החריץ הנגיד רבי אריה ליב סג"ל זצ"ל (ניסו של האון רבי דוב בעריש מייזליש זצ"ל אב"ד ווארשא); ממלא מקומו בקעמפנא הגה"ק רבי יוסף שמואל זצ"ל - בעל 'משכן שילה' ויגרן אט"ד (יהי חתן דודו, אחי אמו, הגביר הקטן רבי יונה יהושע פרץ זצ"ל מלובלין); הצדיק רבי אברהם אהרן משה זצ"ל (נוכר במעשה דף ב). וחתניו: הנגיד מו"ה אברהם אריה ז"ל, הגאון רבי יצחק נתן לייפשיץ זצ"ל אב"ד סאטוב והגאון רבי מרדכי זאב אשכנזי זצ"ל (בן הגאון רבי משה'ל זלמן אשכנזי זצ"ל אב"ד לובלין).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. משפחת פרץ המעשירה - שמתייחסת להגאון רבי פרץ תאומים בן הגה"ק בעל 'קיקיון דיונה' זצ"ל - זכתה לתורה וגדולה. בעל 'פרי מגדים' בהקדמה לספרו של אביו ר' פנינים' (תפ"ד) כותב: "מכיר לשבח את ארבעת האחים לבית פרץ, אשר היו טובים בברייתא אחרים, מחזיקי תורה ודאק, יעו"ש".
2. בקשר להתמנות בנו הגרש"י לרבנות קעמפנא ראה סיפור מופלא בהקדמה ל'משכן שילה' (עמ' י"ה כו). מינו זה שלא ענה לו על מי מנוחתו, מתוארת בקובץ 'מוהרי' שנה כג, גל ה- ו, עמ' נ. ועו"ש, שנה כג, גל ה-ט, עמ' סב).

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין, נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת בבא קמא

בענין דרשת רבי עקיבא "את ה' אלקיך תירא" – לרבות תלמידי חכמים תניא, שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע ל"את ה' אלקיך תירא" (דברים יב, ה) פירש. אמרו לו תלמידיו, רבי כל אתין שדרשת מזה תהא עליהם. אמר להם, כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי על הפרשיה, עד שברא רבי עקיבא ולימד "את ה' אלקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים וךף מא ע"ב. מאמר זה מובא גם בפסחים כב; קידושין נו. בברכות וז).

בספר תורת חיים (כאן) כתב בדברים מאלפים בביאור דרשת רבי עקיבא, בה השווה מורא ת"ח למורא שמים, חו לשונו: "את ה' אלקיך תירא" – לרבות תלמידי חכמים, דבכל מקום אתא לרביי 'את' – דבר הדומה לאתו דבר שכתוב בהדיא. או דבר הטפל ודבוק בו, כמו (עירובין ד') 'ורחץ את בשרו' (ויקרא יד, ח) – 'לרבות שער', ותלמידי חכמים אשר לא טעמו טעם חטא, ומשלימין אבריהם בתר"י מצות שהן נגד רמ"ח אברים וס"ה גידין, נמי יש להן כביכול דמיון למרכבה העליונה, כי בצלם אלקים עשה את האדם, והיינו מה שאמרו (ב"ר מו, י) 'ואבות הן קין המרכבה', ששם שהקב"ה מתייחד במרכבה העליונה, ועושה פעולתו על ידי מרכבתו, כך הוא משרה שכנינו על נביאיו וחסידיו קרושי עליון, ועושה נפלאות גדולות על ידיהן, על ידי שפע צינור היורד מאתו יתברך על הנביא ההוא, כי אז נעשה פי הנביא כפיהו ית' על ידי דביקות השפע הבא מאתו ית', וזה טעם גזירת כל הנביאים שנתקיימו מיד, כגון אלישע ואליהו ויהושע שאמר שמש בגבעון דום, לפי שגזירת מאמרו היה כמאמרו של הקב"ה, על ידי דביקות השפע העליון ממנו ית'... ומזמאי טעמא היה כח ביד תלמידי חכמים הראשונים לענוש בעיניהם כרביש"י (שבת לד.) ורבי יוחנן (ב"ב עה), בשורייני דעינא בלבא תלין, ולבם היה דבוק בו יתברך."

ומוסיף לבאר בזה מה שנתקשר המפרשים (ראה חו"ט הרא"ש כאן ובקידושין שם, ועוד), מדוע לא פירש קודם לכן כשהגיע לפסוק (דברים ו, ה): "ואהבת את ה' אלקיך": "משום התורה והמצוה יש להן שייכות ודבקות בהקב"ה, כי כל התורה כולה שמותיו הן, וכן כל המצוות כולן הן סוד קדושתו ית' כידוע, ואיכא למימר שפיר ד'ואהבת את ה' אלקיך" – אתי לרביי שחייב האדם לאהוב התורה והמצוה, כמ"ש (ההלים קט, צו): "מה אהבתי תורתך", (שם, מה) "ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי", אבל מורא קא סלקא דעתך דלא שייך כי אם בהקב"ה, שלא האדם מתיירא מן התורה והמצוה, אלא ממי שצוה עליהן...". ואמנם כעין זה הביא כבר השיטה מקובצת בשם רבינו ישעיה ז"ל: "ומה שלא פירש מבי הגיע ל'ואהבת את ה' אלקיך" – שהוא קודם, ואיכא למדרש 'ואהבת את עבודת ה' אלקיך'."

על עיקר הקושיא מה הפסוק 'ואהבת את ה' אלקיך' כ' תוס' הרא"ש (קידושין שם): "ואע"ג ד'ואהבת את ה' – קדים ל'את ה' אלקיך תירא' לענין אהבה, הוה ניהא ליה למידרש לרביי אב ואם או תלמידי חכמים, אבל לא לענין יראתו" (ראה דבריו גם במגילתא). ולמדנו מדבריו שיש חובה מן התורה כלפי אב ואם – לאהוב אותם, בנוסף לחובת כיבוד ומורא, ומצינו לזה מקורות נוספים, כמ"ש ב"ב ב"ה (פ"ב כ"ה ת"א): "כברא דאשתדל בהון בתר אביו ואמיה, דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה רוחיה ונשמותיה, וכל עלמא דהוה ליה חשוב ליה לאין למעבד ביה רעווא דהפלא ואמיה ולמפלח ולמפרק לון ביה", וכתב **החרידים** (ט, לו): "למדנו, שקבלה בידם **שבכלל כבודם האהבה**, ודין הוא, שהרי אמרו במדרש דכל מצות כבוד אב ואם היא פרעון חוב שהן חייב לפרוע לאביו ולאמו הטובה שגמלוהו, ומי שאינו מכבדם נקרא רשע דחביב' ליה רשע ולא ישלם', והמאכילם ומשקה אותם ועושה להם כל צרכיהם נקרא צדיק, שנאמר 'צדיק חונן ונותן', היינו שנותן להם בלב חנן כדרך שהיו הם נותנים לו ולא בלב אכזרי. ובכלל הפרעון, שיהיה אותם אהבה עזה כדרך שהיו הם אוהבים אותו, ולא יהיו עליו לטרוח ולמשא כבד". מבואר, ששלימות מצות כיבוד אב ואם היא כשהכיבוד הוא מתוך אהבה (עי' ח"י אדם כלל ס"א ס"א).

וכמו כן למדנו על חובת אהבת תלמידי חכמים, כדאינתא בסמ"ק (מצוה ד): "ובאהבה וביראה כתיב 'את' לרבות תלמידי חכמים... על כן יש לאהבה ולירא מהם, ועוד אמרו חכמים במסכת שבת (כג): 'דמוקיר רבנן הוו ליה חתני רבנן' – משמע שמצוה לכבדם... ואמרין (שם) 'דרחים רבנן הוו ליה בני רבנן' וכו', הרי שגם כלפי תלמידי חכמים ישנן שלש מצוות: יראה, אהבה וכיבוד."

וכן כתב בספר **חרידים** (שם, יא): "לאהבה תלמידי חכמים כבניו, שנאמר 'ואהבת את ה' אלקיך', 'את' לרבות תלמידי חכמים... ונדהגת בזכרים ונקבות, ואמרו בפרק במה מדליקין 'מאן דרחים רבנן הויין ליה בני רבנן'... ופירש רש"י 'דרחים – אוהב, 'חויין ליה בני רבנן' – ואהבתו להם כאב על כן', עכ"ל...".

בעל **החרידים** גם הגדיר את גודל חובת אהבה לתלמידי חכמים שהוא כאהבת אב לבן, ולכן שכרה – שיהיה לו 'בני רבנן' – ובדברי רש"י: "ואהבתו להם כאב לבן". וכן יש להביא לשון **המהרי"ל** (בשרת ס"א א) בענין זה: "גבי אהבה כתיב בהו בכל ישראל (ויקרא יט, יז) 'ואהבת לרעך כמוך', ומזהו היריבו 'את' דמרביתן תלמידי חכמים (כלומר, שנתקשה בהו, במה נתרבתה חובת אהבת ת"ח יותר מאהבת שאר הבריות), צריכים לומר, חיבה יתירה ואהבה עזה לחדבק בהן ולאהוב אותן כנפש, כאשר התפאר החסיד (שבת קט), 'יתחי לי כי אתא דינא לצורבא מרבנן לקמן לא מנחמא ירישא אבי סתאי עד דמהפכנא בכותיה', וכן ההוא מאן דהו דאמר 'פסלינא ליה לצורבא מרבנן לדינא דרחימנא ליה כנפשא', ואין אדם רואה חובה לעצמו, ולכי האי גוונא אתא קרא להוסיף בהן אהבה על שאר בני ברית".

עלֵי אורחָה

אורחות חיים הלכה למעשה

מהל' בונה וסותר - השכיחות בעת עשיית שמחות בשבת
א. מותר להעמיד בשבת מחיצה באולם שמחות וכדו' כדי להפריד בין גברים לנשים, או כדי להפריד בין שני בעלי שמחות, דהא דאסור לעשות מחיצה בשבת אין זה אלא כשמחיצה נעשית להתיר טלטול בשבת או להכשיר סוכה וכדומה (י"מחיצה המתירה), אבל מחיצה הנעשית לצניעות בעלמא שרי, כיון שהמחיצה אינה נאשרת שם אח"כ. ואמנם אם המחיצה תישאר שם קבע לזמן מרובה - אסור לעשות אפילו מחיצה של צניעות (וגדר קבע - לדעת הפמ"ג הוא ז' ימים, ועי' בבברי יעקב סי' תרכו סק"א) ובתוסי' ביכורים וכן בשו"ת עטרת חכמים לבעל התרומה טעם סי' ו - דס"ל דז' ימים לא הוי קבע, ויש שכתב שהשיעור הוא לו יום. עי' שם שבת בשבתו סי' שטו ס"א).

ב. אסור לפרק מחיצה המתירה - כל זמן שמותר [טלטול בשבת וכדו', כנ"ל], משום איסור סותר, אבל אח"כ כשאין בה עוד צורך, ושוב אינה משמשת כמחיצה המתירה, מותר לפרקה (הגרש"י אויערבאך זצ"ל, ראה שש"כ פכ"ד תת' קלג; שלחן שלמה שם או"יך ב"ג. ועי' בקצה"ש סי' קכ סק"ו דמסתפק בדבר). ואסור שיאמר אדם לחברו שיעשה מחיצה, כשכוונתו היא שתהא מחיצה המתירה, אע"פ שחבירו העושה המחיצה אינו יודע שנעשה להתיר, משום דחשיב כמותרו (ועי' שלחן שלמה שם או"יך ג' בשם החי' אדם).

ג. מותר להעמיד מחיצה בשבועה זו אינה אלא משום צניעות בעלמא, אף על פי שלאחר זמן נמשך כמחיצה המתירה (ועי' שש"כ סי' כד הל"ה).

ד. על אף שאסור לעשות מחיצה המתירה בשבת, מכל מקום מותר לסגור חלון או דלת בשבת - לסתום בפני הטומאה, כדי להתיר כניסה לכהנים, כיון שעשוי לפתיחה ולסגירה (ועי' שלחן שלמה שם או"יך ג').

ה. שלחנות, כסאות, ערישה או לול של תינוק - שמתקפלות, מותר לפתוח או לסגור בשבת, שהרי הם עשויים ועומדים לכך מבעוד יום, אלא ששבשבת פותחם ומעמידם היטב, כדי לישב, ואכילא לשכב עליהם (ועי' או"יך סי' שטו ס"א, מ"ב ובא"ה שם).

ו. אם רוצה להעמיד שלחן על ידי הנחת דף על רגלי השלחן, אם הרגלים רחבים טפח, לא יעמיד קודם הרגלים ואח"כ הדף, כיון שזו דרך עשיית אהל, דהיינו, שמעמידים קודם המחיצות מלמטה ואח"כ עושין גג, אלא ישנה ויעשה שלא כדרך, דהיינו, שיחזיק הדף מלמעלה, ואח"כ יעמיד תחתיו את רגלי השולחן.

אבל אם אין הרגלים רחבים טפח, כשכחי לרוב בזמננו, מותר להעמיד קודם הרגלים ואח"כ לשים עליו את הדף דכיון שאין הרגלים טפח, נמצא שאין כאן דין מחיצות, אלא גג, וגג בלי מחיצות אין שם אהל עליו (ועי' או"יך סי' שטו ס"א ובני"ב).

ז. אם רוצה לפרק שולחן שעשוי מדף המונח על רגלים שרחבם טפח, לא יסיר תחלה הדף, אלא יחזיק הדף בידיו, ויסלק תחילה את הרגלים, ואח"כ יניח הדף על מקומו (ועי' שש"כ פכ"ד ס"ב).

ח. אם להתירו הרכבת שולחן בשבת באופן האמור, וזה דוקא אם ההרכבה נעשית ברפיון, מכל אם הדף שעל השולחן מוהדק ותקוע בחוזק, כמו שמצוי בכמה שלחנות, אסור להרכיבו כן בשבת, משום בנין, ואפילו אם עתה אינו תקוע בחוזק, אלא כיון שדרכו להיות תמיד מוהדק ותקוע בחוזק, אסור (ועי' סי' שטו מ"ב סק"ב).

ט. מותר להאריך שלחן על ידי הארכת הדף שנמצא באמצע השלחן וכדו', ואפילו אם הדף מתחבר על ידי תחיבת פינים (שישים, יתדות ו' או ברזל וכדו') מהדף לתוך הנקבים הנמצאים מולם בשלחן לצורך זה. וכן מותר לפתוח בשבת כפני השלחן כדי להאריכו, והטעם, שאין זה אלא תוספת אהל ארעני, דמותרת בשבת (ועי' מג"א סי' שטו ס"א. ועי' שש"כ פרק כד ס"א).

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

נחמד נועים - אמרות טהורות ומאמרים מופלאים על התורה, נ"ך, יסוד הטעמים, כללי לוח הנגינות, ליקוטי ש"ס, חידושי שטות, פרקי אבות, ליקוטי אמרים ועוד, מאת הרח"ק רבי ברוך מקאסוב י"זע בעצמ"ס יסוד האמונה ועמוד העבודה. נסדר מחדש באותיות מאירות עינים בהוספת פיסוק וקישוט, תיקונים ומראי מקומות, הערות ציונים והשוואות, מפתחות מפורטים ועוד מעלות רבות, על ידי הרב יעקב אהרן אילאוויטש, ברוקלין נ.י. תשס"ט.

נצח ישעיה על התורה - פנינים יקרים ואמרות טהורות, להלחיק את הלבבות ולעורר את הנפשות, מאת הגאון הצדיק רבי ישעי' שנייבלג זצלה"ה נאב"ד יבני ראם וראב"ד דק"ק מחזיקי הדת בארץ ישראל. נערך ויצא לאור ברב פאר וחדר, בצירוף מפתחות מפורטים ופרקים מאלפים מתולדותיו, על ידי מכוון יצחק ישעיה, בני ברק תשס"ט (ח"א) - רפ"ע עמ').

רחמי א המפורא - ח"י סימנים מלאים זין אורחות חיים, הנחתות ומדות ישירות, מאת הגה"ק רבי יעקב קטינא זצ"ל דיין דק"ק חוסט, בעצמ"ס 'קרבן העני' ת"ת, עם הארות והערות מהנה"ק רבי שלמה זלמן עהרנרייך זצ"ל הי"ד אב"ד ק"ק שאמלוי. נסדר מחדש עם מקורות והוספות חדשות, ויצא לאור ברב פאר על ידי נכד המתבר הרב יהושע העשל קטינא, אלעז תשס"ח.

ספר מאורות הדף היומי לילדים - קטעים נבחרים מהדף היומי, מתוצמטים ביותר ומונעים בשפה נעימה. בתוספת מדורים שעריים בתוכן וערך, דף לחביב את אוצר ידיעותיהם של תשבי"ר ולהספינס בערכים נעלים. ערך לפי סדר דפי הגמרא. לצד מדור משניות חז"ל, סיפורי השכל שנקלטו מבין דפי הגמרא, בצירוף תולדותיהם של חז"ל, סקירה ביוגרפית קצרה על תולדותיהם של התנאים האמוראים הקדושים, ואחריהם הגאונים הראשונים גדולי האחרונים, חלק א - מסכתות ברכות, שבת, ערובין, פסחים. הוצאה מפורטת ביותר מבית "מאורות הדף היומי" בראשות הרח"ח קובלסקי שליט"א, בני ברק תשס"ט.

תודותינו וברכותינו נתונים באלו שנדבו הוצאת הגלילי לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' משה דוד זואלף הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר יהודה לייביש ני"ו עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לתור העלי' לתורה והקידוש ביהמ"ד אור שרגא - כולל	הרה"ח ר' נעים שרדון הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר נתנאל יעקב ני"ו עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לתור העלי' לתורה והקידוש ביהמ"ד דחסידי בעלזא (לאנגע לעעם)
הרה"ח ר' שמואל יצחק הכהן סאנדער הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר חיים עוזר הכהן ני"ו עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לתור העלי' לתורה והקידוש ביהמ"ד קהל יטב לב דסאטמאר - לנשים באולם DE BOECK	הרה"ח ר' נעים שרדון הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר נתנאל יעקב ני"ו עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לתור העלי' לתורה והקידוש ביהמ"ד דחסידי צאנז
הרה"ח ר' ישראל יצחק ב"ר אברהם ע"ה העכט נלב"ע י"ד שבט תשנ"ז לפ"ק ת.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו וידידו היקר הרה"ח ר' עמרם פרידמן הי"ו	הרה"ח ר' משה ב"ר אהרן הכהן ע"ה גראס מגענף נלב"ע ט"ז שבט תש"מ לפ"ק ת.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו החשובים הרה"ח ר' גדלי' יוסף שליט"א והרומ"ץ הרה"ח ר' אהרן יהושע שליט"א

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת יתרו

י"ט שבט תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרנ"ה

הדלח"ע מוצ"ש ר"ת		
19:08	18:48	17:37
18:26	18:06	16:57
18:30	18:12	17:01
19:00	18:35	17:26
18:27	18:03	16:56
19:07	18:44	17:32
19:25	18:59	17:50
18:57	18:32	17:22

תורת של ראשונים

מה שמועך שמע יתרו שעשה אלקים למשה?

וישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה אלקים למשה ולעשרת בני ישראל אשר יצאו ממצרים (יה"א). "למה אמר אלקים? פירוש, אשר עשה הקב"ה למשה, א-לוחים לפרעה" (לעיל ג, א: "ראה נתתיך א-לוחים לפרעה" וברש"י שם: "שופט ורודף, לרדוף במכות וסוריק"). "אי נמו, שמע שבא עליו במדת הדין - אלקים" - לחרגו על שלא מל את בנו, שנאמר (לעיל ב, כד) "ויפגשוהו" ויבקש המיתו, ושמע שניצל מזה".

למשה ולעשרת בני ישראל - כי שמע הנפלאות שעשה עם משה, שבא אל פרעה תמיד ומביא עליו מכות גדולות ואינו מפחד ממנו, ונפלאות שעשה לישראל עמו.

ורבי אברהם (אבן עזרא) אמר, בעבור משה וישראל עמו, ורצה לומר, המכות ומביעת פרעה שעשה בעבור משה וישראל עמו".

אשר עשה אלקים למשה - "שלא הוסיק פרעה, ושהגדילו הקב"ה בעיני פרעה ועבדיו, ועשה לישראל נסים על ידו".

רש"י

פירוש תיבות "שלוהיה" ומוי שלח?

ויקח יתרו את צפורה אשת משה אחר שלוחיה (יה"ב). כל מה שאדם נותן לבתו בשעה שמשאיה לבעל נקראים "שלוהיה", שעל ידי כן משלחה מביתו, וכן כתב (מ"א פ, חו): "ויתנה שלוחים לבתו אשת שלמה", שנתן אותה העיר שלוחים לבתו. וכן כאן, כשראה יתרו שמשאיה מתאחר לבא, לקח את צפורה משה - "אחר שלוחיה" - להיות עומדת אחר שלוחיה, סמוך לשלוחיה, הקרקעות שניתנו לו כשנישאת לבעלה, לעבדם ולשכמם.

בכור שור

ויקח יתרו את צפורה אשת משה אחר שלוחיה - אחר ששלחה אליו צפורה, לאחר יציאת מצרים, לדעת איזה מקום מנוחתו. כי משה החזיר את צפורה עם הבנים אל יתרו מרס צאתו לשליחות הקב"ה במצרים, ולכן שלחה אליו שליחות לדעת איזה המקום בו יעמוד ויגור, כדי שתוכל לבא אליו. והודיע להם שלא יגור עד אשר יבוא אל הר האלקים, ששם יעבדוהו, כמו שיעד באמרו "תעבדון את האלקים על ההר הזה" (לעיל ג, יב), ולפיכך אחר יתרו לבא עד היות משה ועמו שם.

למה הזכיר ופירש כאן שם הבנים?

ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה. ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי וגו' (יה"ב-ג). אף על פי שלא עכשו נולדו ולא כאן הוא מקום מולדתם, הזכיר ופירש כאן שם הבנים, לפי שלא היה לו מקום עד עתה מקום לקרות שם לאליעזר, מפני שלא מל אותו - כי היה נחזק לדרך, ובהמולד היה נפגש מן המלאך (לעיל ד, כד-כח) ולא קרא לו שם, ואמו גם כן לא קראה לו. וכאן רצה להזכיר ההסד שעשה עמו הקב"ה, שהיה גר בארץ נכריה, ונתן הודאה להשי"ת שהצילו מחרב פרעה בברחו הימנו, ועתה הוא מלך על ישראל, והמביע את פרעה.

רמב"ם, פי הטור

יתרו היה דור עשירי למצרים בן חם

ויחד יתרו וגו' (יה"ט). וברש"י: "ומדרשו (פנהדרין צד), נעשה בשרו חודשין חודשין, מיצר על איבוד מצרים, היינו דאמר אינשי: גיורא עד עשרה דרי לא תבזו ארמאה באפיה" ופירש"י שם בסנהדרין: "הכי הוא משל בני אדם, ומיהו יתרו לאו עשירי הוה". "ויבאור" עד עשרה דרי, כי יתרו היה עשירי למצרים בנו של חם, והיו המצריים אנשי בריתו וקרוביו, ואף בני מצרים ובני מדין קרובים היו, שהיו מדין בנו של אברהם היה מקומה (בראשית כה, ב), ואברהם יצא מדין בנו של נח, ומצרים בנו של חם, שנאמר (שם י, ז): "ובני חם כוש ומצרים, וכשם שהיו עשרה דורות מנה ועד אברהם, כך תמצא עשרה דורות מוסר בן נח עד מדין בן אברהם, ועשרה דורות ממצרים בן חם עד יתרו, שהוא מבני מדין, ועל כן דרשו" עד עשרה דרי, שהיו יתרו אע"פ שנתגזר ונכדל לגמרי מהם, מכל מקום בשרו יבאם עליו כפורענותם אף בדור עשירי".

רבינו בחיי

לקח טוב

"ויגד משה את דברי העם - אל השם"

השתנתה מכל וכל, וצו השעה הוא לחליץ את התלמיד מן המיצר האופף אותו, לקרב אותו בכל מה שאפשר, עד שבעזר ממורם ישוב למעמדו מתמול שלשום, והכל על מקומו יבוא בשלום.

לאמותו של דבר, גם הרב ידע את כל אשר נעשה בבית התלמיד, ולמרות כן עדיין לא הסביר לו פנים כלל וכלל כאמור. אם כן איפוא, מה גילה לו ידיו ונאמנו שיש בו משום חידוש שבעקבותיו שינה הרב מעמו.

אין זה אלא שהדבר תלוי בדיעה חדשה שלא שמענה אונן מקדם. גם אם כבר נודעה תמונת המצב מכבר, הרי שעדיין אין בה משום להצדיק את הפירצה שנעשתה. אלא מה, תלוי הדבר איפה הדגש נתון. אם על עצם פנייתו של התלמיד, תשוב

תלמיד שפצה פיו לשאול ולדרוש עניני הפצו מרבו חזק והמכובד באופן שכלל אינו מתאים, מטבע הדברים הוא שלב הרב לא יטה לשמוע דברי התלמיד ולקבלם. לא רק בגלל שהשאלות והדרישות פחותות וגרועות הן, ואין התלמיד וכאי אליהן כלל ועיקר, אלא אף זו שברמות עינים וגבה לבב פנה במשאלותיו אלו אל הרב. האמת ייאמר, שאין הרב עומד על כבודו ומאז ומתמיד נמנה הוא על אלה שנעלבים ואינם עולבים, ואף שומעים חרפתם ואינם משיבים, ואף על פי כן עדיין אין בכך הצדקה למלאות את דרישותיו חסרות השחר של תלמידו, כאשר הוא עוד מציב אותן בצורה שהיא לכל הדעות מעבר לגבולות המסגרת שבין רב לתלמיד.

בצדק ובויושר תישארה דרישות התלמיד מונחות ולא מטופלות, ואף תרחפנה באויר החדר בו הושמעו ואין אוזן קשבת הפונה אליהן. גם חכמים אמרו "פעמים שאתה מתעלם" בכגון דא.

אלא שהגיע אל הרב אחד מידידיו ונאמנו, הקרוב אצל משפחת התלמיד, עד כדי שכל עניניו וצרכיו קרובים אל לבו. בעוד שנרתע ונסוג אחר בשמוע אונן גופא דעובדא היכי הוה, מתחיל הוא לגלות את אוזן הרב האהוב עליו שאין הדברים כהווייתן, וכי ענינים פנימיים - טמירים ונעלמים מן העין הרגילה - המה אשר הביאו אותו תלמיד לידי כך. מצבו בבית ומסביב לו החמיר לאחרונה, ותנאי היו התדרדרו באופן שבאו מים עד נפש ופרוץ מרובה על העומד. בעקבות תנאים גרועים אלו אין דעתו של התלמיד מיושבת עליו, ואמת נכון הדבר שנוקט הוא בדרכים לא מתאימות בנסיון למצוא הקלה כלשהיא לקשייו המורכבים, אך מה יעשה הבן שלא יצא מדעתו.

זאת ועוד, ממשך אותו ידיר נאמן לגלות לרב, לגופו של ענין אוהב התלמיד את רבו אהבת נפש, ואם נצליח למצות את עומק דרישותיו ולחפש מאין מקום מוצאם, נגלה שכל עיקר של רצונו זה נובע מתוהלת ממושכה ומכליון עינים לחזור אל מצבו הטוב כימי קדם ויוכל בנוח שוב לחסות תחת צל כנפי רבו היקר.

אין ספק שבכחם של דברים אלו לרכך את לב הרב, לא רק שיתעלם מהיחס של ולוול בו פנה תלמידו אליו, אלא אף זו שגם ירוץ למלא דרישותיו, ולא יבקר בין מוצדק לחסר פשר. תמונת המצב

אותיות מחכימות

ויגד משה את דברי העם אל ה'. להנה למעלה כתיב (יה"ט) "היה אתה לעם מול האלקים", ופרש"י, שלח ומלך ביוחסם לנקום. היינו שתמלך עליהם כל טוב בכל עניני בנקשם, אף על פי שם מנקשים לרבי שולם הוא שאינם כדאי, הנה הלוקח לידו להמליך ולהעלות הכל למונת נאם שמים.

וחזו (סס) "ויבא אתה את הדברים אל האלקים". פירוש, תעלה ותביא את תפלתם ודבריהם לפני הש"ת ב"ה אף כי הם בעצמם אינם ראויים לה, הנה אתה תביא את תפלתם ולקונו עליהם לטובה. וחזו (סס ג, יט) "ומתו אתי אל אשך אחו", אף על פי שאינו סגן ואינו כדאי, הנה על ידי הלוקח אחו ואלהם עליהם כ"ל.

וחזו שאלה: "ויגד משה את דברי העם", משה רבינו ע"ה עסק כן וסגד והתקדש דברי פשוטי העם, כי בקשם "אל ה'" כמו שהיו מסויגם הכל אל ה'...

שאלתו ריקם, בצדק מוחלט. אך אם יסור הדגש מעל הפניה וייתגן על המצב שמאחוריה, יש בכך לשנות את טעמו של הרב. הידיד הנאמן לא חידש, אלא העביר את ההתמקדות.

זהו תפקידו של הצדיק, בקרב את דברי העם אל ה'. פשוטי העם בנשמתם אל בוראם בתפלה, אין מכוונים כראוי, ופעמים אף שרק בשפתם יכבדוהו ולבם כל עמם. הצדיק יורד לעומק הענין ודולה את הבסיס האמיתי, שלפיו אין משאלותיהם אלא צרכי גבוה וחפץ ה' בידם יצליח. ענין טמיר ונעלם זה, מוציא הצדיק ובו הוא מלביש את התפילות הפשוטות עד שתזהרנה כזוהר הרקיע.

אמרות טהורות

התחזקות נגד מרת עמלק המקרר את האמונה

וישמע יתרו וגו' (יח, א.) וברש"י: "מה שמועה שמע וכו', קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".

הרשעים הכופרים, על אף שיראו אותות ומופתים, מבחישים הם את השגתה הכזבא ב"ה או את האמונה בצדיקים, ועל ידי זה מקלקלים ומקררים הם את היראים מן העבודה ומן האמונה, וזה היה פשעו של עמלק: "אשר קרד" (בדברים נה, יח) – שקייר את ישראל – "משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד, קפץ וירד לתוכה, אע"פ שנכחה הקרה אותה בפני אהר"ם" (מוכא ברש"י שם), ולכן נשבע הקב"ה: "כי יד על כל יד-ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור" (לעיל יח, טז).

ולכן, האנשים הכשרים, כשרואים את ההמאים האלה בנפשותם, שומרים עצמם מהם ומתחזקים יותר באמונה ובטהרה. וזהו: "וישמע יתרו – מה שמועה שמע וכו', קריעת ים סוף" – שהיה ניכר ונגלה לעין כל התגלות כבודו ית"ש, ואע"פ "ויבא עמלק וילחם עם ישראל", ולכן 'מאויבי תחכמני' – התגבר יתרו וכו' תיכף.

לב שמח (ומסיום שם: "ונאמר כבר מעין זה בשם מר"ם [מרת משה] מבליעל [ולח"ה])

"שיכינו עצמם היום ומחר" – ולא יהא נהמא דכסיפא

ויגר משה את דברי העם אל ה' (יח, טז.) וברש"י: "תשובה על דבר זה שמועתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו". ובפסוק שאחר כך כתיב: "ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר", וברש"י: "והייתם, שיכינו עצמם היום ומחר", והיינו, שיעשו הכנה למצוה.

יש לבאר רציפות הדברים, כי הקב"ה נתן לבני ישראל מצוות לקיימן כדי שלא יאכלו נהמא דכסיפא, כדאיתא בירושלמי (עלה א): "דאכל מן הכריה בדיח מסתכל ביה", וזהו שאמרו בני ישראל: "רצוננו לראות את מלכנו", שהם רוצים לקיים את המצוות, כדי שעל ידי זה יוכלו להסתכל על מלכם

אמירה נעימה

ויחד יתרו (יח, טז.) ובגמרא (פסחים צד) פליגי רב ושמואל, רב אמר שהעביר הרב חדה על בשרו (ש-ל את עצמו ותגיד, רש"י), ושמואל אמר שנעשה חודים חודים כל בשרו. אמר רב, היינו דאמרי אינשי נורא עד עשרה דרי לא תבה ארמאי קמיה.

רבים יבקשו להעמיד את דברי רב – "היינו דאמרי אינשי" כו' שיתאמו לדברי עצמו שאמר "שהעביר הרב חדה", ולא על דברי שמואל – שנעשה חודים חודים כל בשרו – כמו שפירש רש"י בחומש, כי לא יתכן שהביא רב ראה לדברי שמואל בר פלוגתא.

ויש לומר, דהנה מה שאמר "עד עשרה דרי", היינו, לפי שהיה יתרו המדיני מורע קמורה שהיה הגר המצרי, (עי' רבינו בחי, וכתב לעיל במדור 'תורתן של ראשונים'), והנה לדעת הרמב"ם (הל' מלכים פ"י ה"ח) כל הדורות הבאים מבני קמורה היו חייבין במילה, ואם כן למה אמר יתרו מלכנו עד עכשיו, וצריך לומר שבאמת לא שפיר עבד עד עכשיו שקבל עליו על מלכות שמים כראוי. ובגמ' (יבמות ע"א) איתא, במדבר מוא טעמא לא מהילי, משום דלא נשבה רוח צפונת. וקשה לפי זה, היאך מל יתרו את עצמו עכשיו ולא חש לסכנה.

ועל כרחק צריך לומר – כמו שכתב הרא"ם בפרשת שמות לגבי משה שאמר "אמול ואצא" כו' (נדרים א), הובא ברש"י שם (ד, כד) – דמאחר שנצטוו על המילה, וקודם כותן תורה לא נאמר "וחי בהם" (ויקרא יח, ה), היו חייבין למול אף במקום סכנה. ויתרו היה חייב במילה לפי שהוא מבני קמורה, והוא עדיין לא נתגייר ולא היה שייך בו "וחי בהם", לכן מל את עצמו והעביר הרב חדה על בשרו.

והשתא אתי שפיר, וכך אמר רב: לפי פירושי שהעביר הרב חדה, אם כן צריך לומר שהיה יתרו מבני קמורה, שהוא הגר המצרי, ונוכל לפרש גם כן שנעשה בשרו חודים בשמעו בזיונם של המצרים, כדאמרי אינשי וכו'.

בנין אריאל
ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה וגו' (יח, יב.) וברש"י: "משה היכן הלך וכו', אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם".

ולא יתביישו. אולם ידוע שגם בקיום המצוות זקוק האדם לעזר ממעל, ואלמלא הקב"ה שעוזרו אין יכול לו (עי' קדושין ל). נמצא שגם כשמקיימים את המצוות עדיין יש מקום להתבייש "לראות את מלכנו", שהרי קיימנו את המצוות רק בסייעתא שמיא ובכחם. אולם איתא בשם צדיקים, שהתשוקה שיש לאדם לפני המצוה, היא באה מצד האדם עצמו, כיון שהצידה"ר הוא מלאך, והמלאכים אינם יודעים מחשבות בני האדם, וממילא אינו יכול להפריע לאדם בשעת ההכנה למצוה, ואם כן יכול הוא לעשות את ההכנה גם בלא העזר ממעל.

וזהו שאמר הש"ת למשה רבינו שיאמר לבני ישראל, שאם יש ברצונם לראות את מלכם ושלאל יהיה נהמא דכסיפא, אז העצה לכן היא: "שיכינו עצמם היום ומחר", ויעשו את ההכנה בכוחות עצמם, וממילא לא יהיה נהמא דכסיפא, ויכולו לראות את מלכם ולא להתבייש.

הרח"ק רבי נחום אהרן ממאגורוב זצ"ל – בהרח"ק רבי לייבוש ממאגורוב, בן ב"ק מרת משה' מבליעל ז"ע (מוכא בס' אלה דברי שמואל' להרח"ק רבי שמואל שמעלקא סג"ל אבדין קליינארדיין. תשי"ח להרח"ק ר' משה אהרן רינגל מירושל' שהמציא לנו פנינה יקרה זו)

האפשרות לקיים "לא תחמוד" היא על ידי התמדה לרצון ה'

לא תחמוד (כ, יח.) ידועה קושיית ה"אבן עזרא" (כא) "אך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו, כל מה שהוא נחמד למראה עיניו", ועיי' תירוצו.

ויש לפרש בהקדם אמרם ז"ל (אבות ב, ד): "בטל רצונך מפני רצונו", ונראה ככוונתם, שמפני תשוקתך לרצון ה', יתבטלו כל הרצונות וההמדות שבעולם. "כי אף שיש חמדה לעניני עולם הזה, אך התשוקה צריך להיות באדם לקיים מאמר ה', וזאת ההמדה תגבור נגד כל החמדות שבעולם".

שפת אמת (תרל"ז)

העובד את ה' בגלל חזולת – עומד מרחוק

וירא העם ויזנועו ויעמדו מרחוק (כ, כט.) "וירא העם ויזנועו" – אם מנענע את עצמו בשביל 'וירא העם', סימן הוא כי 'ויעמדו מרחוק' – שהוא רחוק מהש"ת.

בעל שם טוב הק'

וכבר תמחו הראשונים, הא לפי מה שאמרו חז"ל על הפסוק הסמוך: "ויהי ממחרת" – ממחרת יום הכיפורים (הובא ברש"י, משמע שאותו היום שאכלו היה יום הכיפורים (עי' רמב"ן ותוס' ע"ה). עיי' שם, ונראה, דכיון שירד משה מן ההר ביום הכיפורים, ולא קבלו עליהם התענית אלא מלפני, לכן לא התענו באותה שנה ואכלו בו עם חותן משה). אולם, משה רבינו ע"ה לא אכל עמדם כי הוא קבל עליו תענית מבקרב והתענה.

התם ספר

ואתה תחזה מכל העם וגו' (יח, כא.) שנינו (אבות ד, א): "איהו חכם – הלומד מכל אדם", וזה החילוק שבין תואר 'חכם' לתלמיד חכם. משה רבינו ע"ה היה חכם ורבן של כל ישראל, וישראל היו בכחינת 'תלמיד חכם'.

הוא אשר נרמז בפסוק: "ואתה" שחכם אתה "תחזה מכל העם", היינו תוכל לראות ולחזות ולהשכיל מכל העם, בתואר חכם הנזכר, שלומד מכל אדם.

דגל מנחה אפרים

ומשה עלה אל האלקים וגו' (יח, א.) "שמעתי מאדמו"ר הרב הגאון הקדוש מהרור כו' לוי יצחק ז"ל אב"ד דק"ק בארדיטשוב שאמר, שזה הוא תימה, למה בשליחות מצרים סירב משה בשליחות המקום – כדי שלא לקבל גדולה קודם אחיו אהרן שהיה גדול ממנו, ובקבלת התורה שנעשה רבן של כל ישראל ומוזיו יותר כיהורא, לא סירב. ותתיין, שמשא ראה שבאו כל הדורים הגבוהים בשעת קבלת התורה ומאם בהם הכורא, כמו שדרשו (מגילה כט) על פסוק (תהלים ס, יח) 'הרים גבוננים', ובהר בהר סיני יותר מכל הרים הגבוהים, לפי שהוא יותר קטן מכולם, וגם התורה אינה מתקיימת אלא במי שמקטין ומשפיל את עצמו, לכן בחר בסיני. וזה ידע משה באמת בעצמו, שהוא יותר שפל מכל האדם, שבהינתן השפלות הוא, שסובר שכל אדם הוא יותר צדיק ממנו. ולכן תיכף כשאמר לו הכורא לקבל התורה ציית ולא סירב לו.

וזה פירוש המשנה (אבות א, ה): 'משה קיבל תורה', אך קשה קושיא הג"ל – למה לא סירב – ומתרצת המשנה בעצמה: 'מוסיני', כלומר מסיני למד דבר זה, כמבואר. עד כאן דבריו הקדושים, ודפח"ה.

תולדות אהרן (פר' בשלח ד"ה ואתה הרם)

יתרון דעת

לימוד מקרא ואמירת תהלים בלילה (ד)

עיקר הקפידא הוא על מקרא – ולא על תהלים / בעשרה – מותר גם בלילה / התחיל ביום – מותר להמשיך בלילה / באלול מותר בתחילת הלילה / החולך בדרך – ביום – יעסוק בתורה שבכתב, ועוד

ועסק התורה יהיה בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה (עי' קידושין ל). והם העמודים החולכים לפני המטה של אדם שעסק בתורה שבכתב ושבעל פה. כי עמוד הענן שהלך לפני מנחה ישראל במדבר הוא תורה שבכתב, ועמוד האש הוא תורה שבעל פה (עי' שפתי חן פר' בשלח ד"ה לנחותם), והם העמודים החולכים לפני מטו של אדם שעסק בהם, וכדמצינו כמה פעמים. ואשרי למי שזוכה לזה. **וענין תורה שבכתב הוא עסק לימוד היום, ותורה שבעל פה הוא עסק לימוד הלילה**, ולכן הלך עמוד הענן, שהוא תורה שבכתב – 'יומם' – ועמוד האש, הוא תורה שבעל פה – בלילה. וכדמצינו באיש קדוש מורנו הרב משה קורדובר ז"ל (ההמק), ובתוכו אמר קדוש משה' ר' יצחק לוריא (האר"ה) ז"ל, ובהליכתו אמר משה' ר' יצחק לוריא: מי הוראה מזה שאני רואה ענין גדול כאן, ואין ענה. רק נער אחד היה שם והתחיל ואמר: רבי, אני רואה. אמר לו: מה אתה רואה. אמר לו: שני עמודים של אש המאירים עד מאד החולכים לפני מנחתו. ואור הישר (עמוד התורה) פ"א. ועי' 'משנת רוקח' פר' וילך אות א).

וח' חולך לפנינו וגו' (שמות יג, כא.) נ"ל, כי עמוד ענן רומז על תורה שבכתב, כי כמו שהענן הוא חושך מול כל התורה שבכתב היא חתומה מאתנו עד שהשי"ת ברוב רחמי ישלח לנו משיחו במהרה ויגלה לנו התורה שבכתב. ועמוד האש רומז לתורה שבעל פה שהוא גלוי. וא' בגמרא (תענית ט) בפסוק "אל תרגזו בדרך" (בראשית מה, כד) – אל תתעסקו בדבר הלכה, נמצא אסור לאדם לעסוק בדרך בתורה שבע"פ, רק בתורה שבכתב, וזה נוכח דא"ב בגמרא החולך בדרך ואינו עוסק בתורה וכו'. נמצא חוב לאדם לעסוק בדרך בתורה, ולכא' שני הגמרות סותרות זו את זו. וצ"ל כדברינו הנ"ל, שצ"ל, שבתורה שבכתב חוב לו לאדם ללמוד בדרך ולא בתורה שבע"פ, רק בלילה שאינו חולך בדרך ועומד לפוש בעצמו, אז מותר לו לעסוק בתורה שבעל פה, וזאת נותן לו כח והארה על הליכתו שילך ביום.

וזה נרמז בפסוק "וה' חולך לפנינו יומם בעמוד ענן" – קאי על תורה שבכתב, 'לנחותם הדרך', דהיינו בעת הליכתו בדרך אז מותר לו לעסוק בתורה שבכתב. "ולילה", שעומד לפוש בעצמו – "בעמוד אש" – קאי על תורה שבע"פ, שאז מותר לו ג"כ לעסוק בתורה שבע"פ. וזה – "להאיר להם ללכת יומם ולילה" – שמה שלומד בלילה תורה שבע"פ יש לו כח והארה ביום בעת הליכתו, וכדברינו הנ"ל.

אור לשמונים (פר' בשלח, ע"ה) קהלת משה' להרח"ק מאקניץ פר' בשלח ד"ה לא מיש' בענין תהלים בלי הפסק, מנהגו (של הרד"ק רבי פנחס מקארין ז"ע) להתפלל מנחה מקדם ולהתחיל תהלים, ואף שהיה נמשך תוך הלילה לא הקפיד, כיון שהתחיל ביום, כך היה עושה לפעמים.

נתתי לו פדיון עבור חולה במוצאי שבת קודש, וציזה לומר תהלים. ואמר, שבאלול מותר לאדם תהלים בתחילת הלילה. אמרי פנחס (שער סדר היום, אות קכח)

... יש לומר שאין שום קפידא על אמירת מזמורי תהלים בלילה לכולי עלמא, כיון שקבע הש"ת שאמירת תהלים יהיה חשוב כנגעים ואהלות (מדרש תהלים פ"א), אם כן דרי זה כלומר משניות שומנו בתחילת הלילה. ובמקום אחר כתבתי עוד שאמר אין קפידא בשאמורים בעשרה. גם עיקר הקפידא היא על לימוד המקרא. ועל ידי זה יש זכות על כל המנהגים ונהגים לומר מזמורים אחר מעריב. וארבעה מזמורים ראשונים דתהלים נהגים רבים על שלמים על פי הארז"ל לומר קודם שינה.

חצות לילה, הסכימו כל האחרונים בשוה בקץ ובחורף היינו י"ב שעות אחר חצות היום. אך מי שקשה לו לכוון חצות הלילה ממש, יוכל לומר מתחלת האשמורה התיכונה עד אור היום. ונלע"ד דלפי זה מה שהוזכרו שלא ללמוד מקרא וקבלה בלילה, י"ל גם כן דמאשמורה התיכונה עד אור הבוקר שפיר דמי. כך כתב רבינו הרב בסידור שלו וז"ל: והנה הגם שהזמן המוכרח הוא בחצות האמתי דוקא. אע"פ אין זה לעכב, אלא תחלת זמנה, מתחלת האשמורה התיכונה, כמי שבוחר פר' ויקהל שהוא ב' שעות קודם חצות האמתי בין בקץ בין בחורף, וסוף זמנה נמשך עד אור היום למי שלא היה יכול להקדים כמי שפיר עץ חיים ע"ל. על כן בימינו שנשתנו הסדרים, חזן שכביה חזן קימה מאוחר, יכולים לומר מיד חצות קודם השינה אחר ב' שעות קודם חצות. ועי' בס' תיקון פנחס בסופו. ומדבריו רבינו למדתי שגם מקרא וקבלה שרי מתחילת אשמורה התיכונה ואילך, כיון שמתחיל זמן תיקון חצות מאז לדעת רבינו. ועי' לקמן בהלכות ר"ה (סי' מא ס"ד). משמרת שלום (ס' גכ)

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"ג שבט (תרנ"ד)

לקט עובדות מאגפלות, שיהות קודש ואמרות טהורות

איתא בגמרא (תענית כג.): "תנו רבנן, מה שלחו בל לשכת הגזית לחונו המעגל, יתגורר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור" (אייב כב, כח-ט), "תגורר אומר" - אתה גזרת מלמטה והקב"ה מקיים מאמרך מלמעלה, יועל דרכיך נגה אור" - דור שהיה אפל הארת בתפלתך, "כי השפילו ותאמר גוה" - דור שהיה שפל הגבהתו בתפלתך, יושע עינים וישועי - דור ששח בעונו הושעתו בתפלתך, "ימלט אי נקי" - דור שלא היה נקי מלשונותו בתפלתך, "ינמלט בבור כפיד" - מלשונותו במעשה ידיך הברורין".

והנה דרש זה מתאים כמין חומר לתפילותיו ולעבודתו ולפעילותו של כ"ק אאזמ"ר רבי יהושע זצוקלה"ה מבעלזא, שביטל גזירות רעות מישראל - "ותגורר אומר"; והאיר את הדור בתפילותיו - "ועל דרכיך נגה אור"; והגביר את השפל - "כי השפילו ותאמר גוה"; וחי בדור ששח בעונו והאנשים והתבטלו והתרפסו אל הפושעים והוא הושיע אותם והצילם מידם - "יושע עינים וישועי", וגם מרומנו כאן שמו הקדוש; "דור שלא היה נקי" - שהי בדור שהיה מעורב ביניהם פסולת, ומלבד מה ששח בעונו הושעתו בתפלתך, "ימלט אי נקי" - "מלשונותו בתפלתך", פעל גם במעשי ידיו כשיום והקים את 'מחזיקי הדת' וניגש לזה כשהוא ברור ובטוח בעצמו כי טוב הדבר, ולא מתוך ספיקות - "מלשונותו במעשה ידיך הברורין", ודו"ק.

... על כ"ק זקני ז"ל אפשר לומר: "רבה דעמיה מדברנא דאומתיה" (סנהדרין יד, ד), כי זהו החילוק שבין שאר צדיקים דורו לבניו, מה שבנוסף לחיותו "רבה דעמיה", היה גם כן "מדברנא דאומתיה" - מנהיג ופרנס לבני דורו ודואג לכל צרכיהם בפועל ממש ולכל ענייני הכלל והפרט. פרשת מרדכי - כתבי כ"ק מהר"ם מביילגוריא זי"ע (מתוך קובץ יאור הצפון - ז', שבט תשס"ט, עמ' ס-סא)

"... ואחרון הכביד אשר תסמר שערות בשרי, ובזכרי יתר לבי ממקומו, או לי כי עונות הדור גרמו שניטל כבוד מבית חיינו אדמו"ר הרב הגאון הצדיק יסוד עולם בוצינא קדישא מאור הגולה מו"ה יהושע רוקח זצ"ל שהיה אבי"ד חונה מלאך ה' בק"ק בעלזא זי"ע, זהו בכלל שמועות רעות, כי אלפים ורבות מישראל צועקים יתומים היינו ואין אב, וצועקים נפלה עטרת ראשינו, ואי נא לנו כי חטאנו, ואלפים ורבות מישראל צועקים אבי אבי רבי ישראל ופרשיו..."

"על כן אחביי, עליו לצעוק יאבי אבי רבי ישראל ופרשיו, שהוא היה ממש אביונו של ישראל. מי שהיה לו דאגת פרנסה אנה פנה לעצה, לק"ק בעלזא; מי שהיה לו חולה בתוך ביתו למי פנה, לק"ק בעלזא, והוא היה ממש אב לבני דורו, שמדרך האב שאם בנו שואל ומבקש מאתו בקשה, סובל ומעלים עין ממעלילו, וסובל ומעלים עין מרוע מפעליו, כדכתיב 'כרחם אב על בנים', כי אם בשעה שממלא בקשתו אומר לו בלשון רכה, ראה בני, הנני ממלא בקשתך, אבל כמאן ואילך תתנהג באורח מישור, וכן היה דרכו של רבינו הקדוש, שהיה מקבל כל אדם בסבר פנים יפות ממש כאב את בנו, ובאמת בעיני ראיתי וכן הרגשתי בעצמי, כשנסעתי לקבל פני השכינה הרגשתי שמחה וששון כמו שנוסע אל אביו, על כן לך יאות למבכי לך יאות למעבד הספידא ולצעוק מרה יתומים היינו ואין אב, אלפים ורבות מישראל שזכו ליהנות מקבלת פני קדשו כקבלת פני השכינה כולם צועקים אבי אבי רבי ישראל ופרשיו..."

"וזה - מסירות נפש בשביל כללות ישראל - היה נראה ממש ברבינו הקדוש, דבאמת לא היה הצורך והכרח גדול כל כך לאפערצאצ"ע שלו, אבל היה מטעם מאד על צדן של ישראל, בפרט כי גזירי רוסיה תלמידי חכמים המגורשים היו מסתופפים בצל, כל תחינה ובקשה... הכל היה מובא לפניו; כל מר נפש היה משתפך בפניו לפניו; כל תפילת ישראל היו עולין דרך צינורו; כל תפילות עניים היו מתעטפים בתפילותיו, והיה קשה לפניו מאד שלא היה יכול להשיעם מצרתם, והיה תולה הדבר גם מחמת שגופו אינו נקי כראוי, היה מוסר נפשו בשביל אהבת ישראל, כמו שראינו שהיה מוכן ומזומן לזה, שכן כתב צוואה ואמר וידוי קודם האפערצאצ"ע, היינו ממש בחינת משה רבינו, יעזבה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. על דא לך יאות למבכי, לך יאות למעבד הספידא, ולצעוק מרה אבי אבי רבי ישראל ופרשיו, ויש לומר ישראל ראשי תיבות איל שדי יתן ליכם ריחמים, ווי לדרא דאשתאר יתום ממך".

עונות הבשם להנהיג רבי משה ברבי עמרם גרינוואלד זצ"ל מחוסט (פרשת תצוה) - בדברי הספדו על כ"ק מרן מהר"י זי"ע

"מה שמועה שמע ובה" - להספיק לראותו

ואזכרתן מילתא נאה גדליה יאה ואמרא יאה, ששמועתי מהרבי ר' מאיר שטערן ז"ל מסאטמר, בן אחות הגרש"ז שפיצער זצ"ל אבי"ד וינא, דבדידיה הוה עובדא, בעת אשר הגהי"ק רבי יהושע מבעלזא זצ"ל חלה את חליו, ושהה בווינא לשאול ברופאים, זכה הרבני הנ"ל לשמשו ולסעדו, ונזדמן לשם גדול אשר בשמעו שהגהי"ק חולה, עלה רעיון במחשבתו, מי יודע אם יזכה להבריאה מחליו, ושמה אל יזכה עוד לראות זיו קדשו, ואם לא עכשיו אימתי, ונזדורר ובא מיד לאכסניית הגהי"ק לקבל פניו.

וכאשר נכנס אל הגהי"ק במחשבה הנ"ל, הרגיש בזה ופתח בדברי תורה בפרשתן (פ' יתרו), ודיק בדברי רש"י (ח, א): "מה שמועה שמע ובה, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק", אמאי נקט רש"י יתבת יובא, דמשמע שאך שמע וכבר לא לכאן, הו"ל"ל ימה שמועה שמע. אלא, שיתרו שמע קריעת ים סוף עת נראה לכל כחו הגדול של משה רבינו, שנאמר (שם יד, כא): "ויס משה את ידו על הים וגו' וישם את הים לחרבה ויבקעו המים", ושוב שמע על מלחמת עמלק שהיו יידי משה בכדים" (שם יז, ג), ומורא נפל בלבו הרי הצדיק בחולשה, ומי יודע אם אספיק לראותו עוד, ועל כן מיד כששמע - מיד הוזרר ובא, בלא שום עיכובים, עכדפ"ח.

ברכת אברהם להנהיג ר' אברהם צבי ווייס זצ"ל אבי"ד נוח אחיעזר (פ' יתרו) [נמסרים שם: "ויכאשר ספירתו עובדא זו לנכדו הרח"צ מהר"ם מביילגוריא זצ"ל, נתנה מאוד מזה, ואמר כי חדיק בדברי רש"י הוא 'בעלעזר דיוק', וזה מורה על אמיתות הדברים" (עיי' בספיק' ערות הבושם) שייך בזה בשם מרן מהר"ם. תשוב"ח לנכדו האבר"ד ר' אהרן יוסף ווייס מברוקלין המחציא לנו פניה יקרה זו]

וכשהתעוררות באה לידי מעשה - היצר הרע מקרר את האדם שכן שמעתי מפ"ק אדמו"ר דודי הרה"ק מבעלזא זצ"ל שהיה, שאמר, מכל מקום חזין שקודם בראת הימים טובים בין פורים ופסח ושאר מועדים כל איש ישראל נתעורר מאד ומצפה להקדושה שיבוא, ואח"כ בעת בוא הימים טובים הוא נתקרב מאד. אמר -

דלמשה המדורר ענין לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך'ר יסכר בעריש ברושטשין ג"ה ת.נ.צ.ב.ה.

תשעים! ועד סוף ימה היתה מספרת סיפור זה, למען ידעו דור אחרון כוחם של צדיקים.

אור הצפון - קובץ ז', שבט תשס"ט (מדור 'עדות משמיעות' עמ' מ, מתוך מכתבו של בנ הר"ה ר' יצחק מרדכי לברון מאנטוורפן)

על האדם לבקש מהש"ת על הרצון לבחור בטוב

שאלני אחד מחברייא על מה שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות לג.): "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" - משום שהבחירה היא ביד האדם, עיי"ש, היאך נפרנס מה שאנו מתפללין בכל יום: "ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך", "ויישם בלבנו אהבתו ויראתו" וכיוצא בזה, דאך שייך ענין תפלה על מה שהבחירה חפשיית ביד האדם.

והשבתי לו על פי מה ששמעתי מפי קדשו של אדמו"ר הגאון הקדוש האלקי רבינו יהושע מבעלזא זי"ע בעת קבלת ברכת פרידתי ממנו מהיכל קדשו, שאמר אלי בתוך אחד השיחים ואמרי קדוש בענין יראת שמים, בזה"ל: אם אמנם שהוא בבחירת האדם, עם כל זה יש לו לבקש מהש"ת על הרצון, שהש"ת יעזור לו על התעוררות הרצון לבחור בטוב. ואולי זהו כוונת המאמר (בחרו יריד נפש): "כי זה כמה נכסוף נכספתי לראותי וכו', כפילת הלשון מאי אומרת! ולהאמור המכוון על הרצון לרצון. עד כאן שמעתי.

כרם אפרים להרה"ר ר' אלטער שטינגליץ זצ"ל בעמח"ס 'צליח החיים' ו'תורת חסד' (מאמר כו), [נמסרים שם: "ואחרי זמן מופלג האיר ה' עיני שכבר נגע בהשגרה זאת מאור עיניו רש"י ז"ל במסכת מגילה (כה) בד"ה חוץ מיראת שמים, כתב בזה"ל: 'ואותה מסורה ביד אדם, שיהא הוא עצמו מכוין לכוך, אף על גב שהיכולת בידו להכין לבבנו אליו, דכתיב (ויק"ו יח, ו) 'חנה' כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל, ואומר (וחזקאל לו, כו) 'והסירותי את לב האבן מבשרכם' עכ"ל. אלה הדברים מורים לחדא כמאמר אדמו"ר זי"ע, כמבואר להלמעיין. ועי' 'אבן עזרא' פ"ר נצבים בפסוק וימל ה' אלקיך, כו', ובעקרי' מאמר ד סוף פכ"ה מעין אותו ענין. אמור מעתה דוהו מטרות בקשתינו ייחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, ויישם בלבנו אהבתו ויראתו' אכ"ר"ר, ע"כ. ועיי"ש בהערות 'מחול הכרם']

הקב"ה מוציא מחשבות טובות לשלימות המעשה, והצדיקים הושיעים בנפשם שמעיהם לא עלתה להם כראי

זכור מאמר אדמו"ר הגאון הקדוש משיח ה' מרן יהושע מבעלזא זי"ע בפרשת מטעי, דשם נאמר (מגדבר ג, ב) "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם", והדקדוק מבואר כפילת הלשון והיפך הסדר, דבראשונה כתיב "את מוצאיהם למסעיהם" ואחר כך "ואלה מסעיהם למוצאיהם".

אמנם רוא דמילתא כך הוא, דהנה אמרו חז"ל (קידושין מ. ב) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, וצירופו של הקב"ה למעשה הוא עם כל היחודים והכוונות באופנים הנאותים על צד היותר טוב (עיי' שיחמא משה פ"ר יוצא תפ"ס וידר יעקב דר - בהגיה, שו"ת יתורה לשמה" ס' יז). אמנם דרך הצדיקים אחרי אשר הרבו בקדושת עבודתם, עודנה לבם נוקפם אם יצאו ידי חובתם, וחושבים בנפשם כאילו לא עשו כלום, כמאמר רבי אבהו (במדר' פ"ח פ"א סב, ב; שמו"ר ג, ב) "ואני אמרתי לריק יעתיני לתוהו והבל כחי כיליתי" (שע"י מט, ד), כי שב בנפשו כאילו עדיין עומד בהתחלה.

והנה נתבאר בספרי קדוש (עיי' זוה"ק ח"ב קט. ואחרי"ח ק"ר פ"א) דבאלו המי"ב מסעות עשו בני ישראל יחודים ותיקונים גדולים בטרהו וקדושה, ולכן כאשר אף התחילו לצאת למסעיהם - במחשבה טובה - תיכף כתב משה "את מוצאיהם למסעיהם" על פי ה' - מוצא למסע [שעל פי ה' כבר נחשבת היציאה - כאילו כבר נסע, צירפו וזכרו כל המקומות], אבל "ואלה" - בני ישראל - "מסעיהם למוצאיהם" - חשבו גם את המסע למוצא, [היינו, גם לאחר שכבר נסעו כל המסעות חשבו ודימו בנפשם כאילו עדיין עומדים הם בראשית היציאה]. עד כאן דברי קדשו.

שם (מאמר ה)

כדאי היא ביאתם וכדאי הוא הביטול תורה - --

בימיו של כ"ק א"ז ז"ל (מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע) לא היה נהוג שיביאו אתם החסידים את ילדיהם בנשיעוניהם אליו, ואצל כ"ק זקניי ז"ל (מרן מהר"י זי"ע) התחילו החסידים להביא אתם גם את בניהם, והיו הילדים נומדים על החלונות בעת ה"שיעור". פעם כפף עצמו כ"ק זקניי ז"ל לעבר כ"ק א"א ז"ל (מרן מהר"ד זי"ע), גחין ולחיש ליה באזונו, ואמר לו: "בדין הוא שלא אסכים שיביאו, מטעם ביטול תורה, אבל מה אעשה, איך זעה אז די קינדער בעקומען דא אן אנדער פנים" (-אני רואה שהילדים מקבלים כאן פנים אחרות...).

ופעם אצ"ל אמר: "איך זעה זיי ווען זיי קומען נעמען 'שלוש', און איך זעה זיי ווען זיי קומען זיך גיזעגענען, זעה איך אויף זייער פנים, אז ס'איז כדאי זיי זאלען קומען, און ס'איז כדאי זעה ביטול תורה" (-אני רואה אותם בהגיהם לקבל ממני ברכת 'שלוש', ושוב רואה אני אותם בבואם לקבל ברכת פרידה, ורואה אני על פניהם שדאי אני בביאתם וכדאי הוא הביטול תורה)... פרשת מרדכי - כתבי כ"ק מהר"ם מביילגוריא זי"ע (מתוך קובץ יאור הצפון - ז', שבט תשס"ט, עמ' סח)

עלִי אורה

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא קמא

(דף מז ע"א): "הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא

ובחמשך: "אמר רב שש, אמרנא, ב' נינים ושכירי ב' אמור להא שמעתא, דתניא. הנותן סם המות לכל בהמות בחייו פטור מדיני אדם וחייב דיניי שמיים, סם המות הוא דלא עבידא דאכלה, כל פירות דעבידא דאכלה, דיניי אדם נמי מבייב, ואמאי 'הויא' לא שלא תאכל'." רצ"ל שהסברא 'הויא' לא שלא תאכל, לא נאמרה כי אם בדברים שאין בהמה רגילה לאכלם, אבל כמאכלים ופירות שהבמה רגילה לאכלם, אין אומרים סברא זו, והמה לאפני בהמה נפטר במזיק בידיה, וחייל על פיהל עולו. ועל כן היצר: "אמרי, הדין אפילו פירות נמי פטור מדיני אדם, והא קא משמע לן – דאפילו סם המות נמי דלא עבידא דאכלה חייב דיניי שמיים." כלומר, שגם סם המות 'דלא עבידא דאכלה', חייבים לצאת ידי שמים, ואילו כלפי דיני אדם אין הבל בין אמאי, דעבידא דאכלה; לסם המות 'דלא עבידא דאכלה'. עוד היצרנו בגמרא: "ואיבעית אימא, סם המות נמי באפירותא דהיינו פירי", פירוש, שגם סם המות מיידי באופן שרגילה לאכול, כגון בהניה שעשים שדם סם המות, ועשים רגילות באפירות לאכול, ואכן בכל סוגי ממשלם ופירות שייכא הסברא "הויא לא שלא תאכל", והגמני פירות לכן בהמה ותיקנה נחשבים כגורמם בעלמא.

כיו"ב איתא בשו"ת האהל לך שלמה (א"ח סי' קלה): "שאלתו – אם מותר להעמיד סם לפני הוויכוחים בשבת, ראה שהוא אסור, ומה שרצה רום מעלות דלמותו זה למה שיתאם בחז"מ הל' נויקח בהעמיד סם המוות לפני הדין חרבו שחלו פטור דריואי לה שלא תאכל, זה אינו, חדא, דגם סם אינו קטור בדיעבד, אבל לכתחילה אסור לעשות. ויעוד מה מדרה אסורא לממונא, התם גרמא פטור ובשבת אפילו ידבור אסור. ויפה הביא רום מעלתו סם שמוכח בש"ס ופוסקים, שאסור להעמיד מצודה בשבת לצוד בו עופות, ולמה לא אמרנו? הוי לה לא תכנסו."

ובחמש כתב השבות יעקב: "ואם אנו רוצין לקיים דברי הגדול הנזכרים, היה אפשר לקיים אותו – שלא משטמנו, ולתלות ולתלות חמו שכתב המרדכי בפרק כל כתיבי שכתב, לחל: 'דשאר כל מוסקין וכו', וכתיב ר"ת דה"ה פרעוש וכיוצא בזה מותר להרגום, ושטמא משום דבר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, ומשום צערא שיהיה לכתלה... עכ"ל, אף דלא נזכר דברים הם החולקים, ונקטין להורמא כמבואר ב... אם אירא ס' שטו, מכל מקום י"ל, היינו דוקא להרגן בידיים, אבל גרמא בעלמא לכ"ע שרי... אם כן הוא הדין דלי להיתר משום צערא דהאט שיש יתושין קרובים שמעצמן י"ל, ומזאי צעמא היה נראה לי להיתר היכא שעבברים מצויין דמזין ומצערא, שמותר להניח לפניהם סם להימית אותן." השב"ר צירף בזה שני כללים להיתר, שמה מלאכה שאינה צריכה לגופה, וגם אינא גרמא בעלמא, ולפני שיתר (ראה האלף לך שלמה שם, שלא צירף סברא זו חלק, וחשב להורמא, כפי אלו המוסקין שהיית מדיקת נחשבת מלאכה היתרית לגופה).

שאלה זו נוגעת למעשה, לענין ריסוס חומרים הקוטלים חרקים בשבת, האם ישנו איסור בזה – באופן שאין מרססים על החרקים עצמם. ער נדון שהשוו לזה האחרונים, לענין בליעת תרופות ההורגות תולעים בגוף האדם, האם מותר לבלעם בשבת, ותלוי בכל האמור.

	לעילוי נשמות		
--	--------------	--	--

<p>ידידנו הגביר הנכבד הרה"ח ר' משה חיים הערצל הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' ע"ה החתן הדיק כמר ישכר דוב פינטער נ"ו בן מחו' הרה"ח ר' מאיר פינטער שליט"א רמ' בישיבת 'צור עקב' החדיר גלגל בטעלן סטון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>הרה"ח ר' מאיר פרידמאן הי"ו לרגל שמחת אירוס' בתו תחי' ע"ה הבתי' כמר אברהם יהושע קופליק נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"ר אהרן יוסף ע"ה לוו"ה נלב"ע כ"ה שבט תשס"ב לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי חתנו הרה"ח ר' אליעזר י.פ. פריעדמאן הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת מרת גאלדא ב"ר משה חיים ע"ה נלב"ע ביום ח"י שבט תשנ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנה הרה"ח ר' דוד שווארץ הי"ו</p>
<p>ישיבת לצעירים דחסדי' בעלזא - אנטווערפן קול צהלה ורנה שפתינו תרננה ברכת "מזל טוב" לבית מוגשת בזה לידידנו החשוב הונצה, רודף וחסד ומקבל כל אחד בסדר פנים יפות, מעמודי התווך של ישיבתנו הקדושה הרה"ח ר' משה חיים הערצל שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו תחי' ע"ה החתן הדיק והמצויין כמר ישכר דוב פינטער נ"ו בורא עולם בקני השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחל וכל טוב סלה, אמן</p>	<p>ישיבת לצעירים דחסדי' בעלזא - אנטווערפן קול צהלה ורנה שפתינו תרננה ברכת "מזל טוב" לבית מוגשת בזה לידידנו החשוב הונצה, רודף וחסד ומקבל כל אחד בסדר פנים יפות, מעמודי התווך של ישיבתנו הקדושה הרה"ח ר' מאיר פרידמאן שליט"א לרגל שמחת אירוס' בתו תחי' ע"ה הבת' ה' המצויין כמר אברהם יהושע קופליק נ"ו בורא עולם בקני השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחל וכל טוב סלה, אמן</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' אברהם ב"ר יעקב ע"ה נלב"ע ביום כ"ה שבט תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי משפחת אורילעוויטש הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה והצנועה מרת מרים ב"ר גבריאל חיים ע"ה פאפנהיים ע"ה נלב"ע ביום כ"ה שבט תשנ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנה ידידנו העסקן הדגור והמורמוס הרה"ח ר' ישראל גבריאל אדלר הי"ו מירושתו</p>

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' משפטים – "שבת שקלים"
כ"ז שבט תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרנ"ז

מועדים	החג	אסטרונומיה
19:21	18:59	17:49
18:39	18:17	17:10
18:43	18:25	17:14
19:11	18:45	17:37
18:38	18:14	17:07
19:20	18:57	17:45
19:37	19:09	18:02
19:09	18:43	17:34

מבית התורה: ראש חודש אדר ביום שלישי ודברי
המולד: ביום שלישי בשעה 17:39

תורתן של ראשונים

"אשר תשים" – זכה נעשה לו עם חיים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם (כא, א) – "זכה נעשה לו עם חיים לא זכה נעשה לו עם המות (עי' יומא עב); ובאור זה, שלכך הזכיר לשון 'תשים' – מלשון עם (שם), להורות שאם הדין שופט בצדק, הוא לו עם חיים, ואם לא, נעשה לו עם המות. ודומה לזה מה שדרשו רז"ל (פסוקי דזמיר פ"ד ע"ב) בפסוק (דברים יא, יח) 'ושמתם את דברי אלה; מלשון עם, הוא שאמרו (יומא שם); זכה אדם בדברי תורה נעשים לו עם חיים, לא זכה נעשים לו עם מות'."

רבינו בחיי

"נקם ינקם" – כדי לעקור רוע הלב והאכזריות מישראל

וכי יכה איש את עבדו וגו' (ומת תחת ידו נקם ינקם (כא, ב). "משרשי מצוה זו, שרצה האל–ל לעקור מתוך אומתו הקדושה רוע הלב והאכזריות הגדולה, ועל כן צוהה שכל מי שיוגבר עליו כעס גדול כל כך שיכה הכאת מות עבדו שהוא בביתו ואין לו מושיע, שיומת העושה זה, אף על פי שהעבד קנין כספו ואיבד את ממונו כמותו, אף על פי כן יהרג, אחר שהגביר כעסו על נפשו כל כך, ודין ראוי וכשר הוא, משפטי ה' אמת צדקו והדין'."

ספר החינוך (מצוה ג)

"ושמעתי כי חנון אני" – טובה אי רעה ה'?

אם חבול תחבול שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו. כי היא כמותו לבדה היא שמלתו לעורו במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני (כב, כה–כו). "ושמעתי כי חנון אני – חונן ומקבל תחנת כל אדם אע"פ שאינו חנון, מוגזרת חנם ונכחו שדרשו רז"ל (ברכות ז): 'והנחתי את אשר אחזק' (לשון לז, יט) – אע"פ שאינו ראוי והנחן. (רבינו בחיי). והענין שלא תחשוב, לא אחבול שלמת הצדיק, אבל שלמת אדם שאינו צדיק אקח ולא אשיבנו, כי צעקתו לא ישמע א–ל, לפיכך אמר: 'כי חנון אני' ושווע צעקת כל מתחנן ל'."

ושמעתי כי חנון אני – "אף על פי שלא יוכל לצעוק עליך חכם, שהרי הוא חייב לך, מכל מקום כשיצעק אלי על עניונו הגורם לו להיות ערום בלי לבוש על ידך, אתן לו קצת כומה שהייתי חנון אותך יותר על ספוקך כדי שתוכל לפרנס בו אחרים, 'כי חנון אני' – והנני חנון כל צועק בשאין לו חנון זולתי. לפיכך טוב לך שאתה תחננהו בהשבת עובט, באופן שיתמיד לך החן מאתי, שתוכל אתה להלוות ולפרנס אחרים'."

ספרנו

והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני – "אף על פי שבדין לקחתו הימנו, אני חנון ואינו רוצה שתדחקנו יותר מדאי, ואם אתה רוצה ליפרע ממנו בקו המשפט, גם אני – כשיהיה לי חוב עליך אפרע ממך. ומהו הצעקה שצועק אומר כן: רבון העולמים נבראתי בצלמותך כמותו, והוא שוכב בהנאה במטתו, ואין לי במה לשכב" (בעין פירוש זה פירשו שאר הראשונים. ראה רש"ם בכור שור חקוני ועוד).

אך פירוש זה קשה, כי לא מצינו לשון 'חנון' לרעה. לכן נראה לפרש דקאי אדלעיל: "עד בא השמש תשיבנו לו" – כמות יום, וכמות לילה עד הבקר, ואם תעשה כן 'והיה כי יצעק אלי' – ויתפלל עליך על הטובה אשר עשית לו, 'ושמעתי כי חנון אני' – אשעה ואשמע תפלתו, כמו שאתה חנון ומרחם על בריותי, שהרי בעל חוב קונה ממשכן (כ"ט פ"ב), ואתה רחמת עלו, אני שנקרא 'חנון', ארחם ואחזק עליך ואברכך, והוא היא דכתיב (דברים טו, א): 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך'."

פי' רבותינו בעלי התוס'

לקח טוב

"מחצית השקל" – ערבות בני ישראל זה לזה

שלא יזוז האחד מבלי שהבירו יתלווה אליו, ועדיין יישארו שני דברים נפרדים.

אשר על כן מניע ענין הערבות של "כל ישראל ערבים זה לזה" וטופח לו לאדם על פניו. כי אם אמיתו של דבר הוא ששנינו נפרדים בגוף, בדעה ובנשמה, באיזה צדק ובאיזה יושר עלי לשאת חלק מהאשמה בכשלונות זולתי. אם אומנם מותר לבקש ממני לעשות כל מה שבכוחי לדאוג לטובת השני ואף לתועלת הכלל, אך לדרוש ממני, ואולי אף להעניש אותי, היתכן?

אותיות מהכימות

זו יתנו כל העוברים על הפקודים מחלית השקל בשקל הקדש וגו'... למה מחלית מטבע ולא שלם.

והכ"ר' שלמה אלקבץ, והאלקבץ מביאו (שמות ל, יג) ביאר עמו וזה לשונו: להורות בני ישראל יחוס אחדות, כל יעלה על לב איש מהם שחול נפרד מחבירו, כי אם כחילו כל אחד חלי, ובהתחברו עם כל אחד ואחד מן ישראל נעשה שלם, על כן כל אחד יתן מחלית.

והכ"ר אלקבץ מילא דבריו בלומרו: "ונתנו איש כופר נפשו", והקשה למה נתחייבו כופר נפש על עון עגל, הלא אשר חטאו בעדים והתעלה, בני לוי המיתוס, ובלא התעלה נגפו (יומא טו:). ואלא בעדים דקדק כסוות (פ"י מד), ואם כן הנשאלים למה הוצרכו לכופר, ועל כרחך משום שלא מיתו וכו'. ושמא יאמרו מי עשאו ערבים, על כן רימו לנו ית' במחלית השקל, שכל אחד עם חבירו הוא אחד, כי כל איש מן ישראל נפשו קשורה בחבירו, כי ממקור אחד הן ונפשות כל איש ישראל לאחת תשבו, על כן יציאו כל אחד מחלית, להורות כי כל אחד עם כל איש וזולתו אחד הוא, ובכן ערבים הם זה לזה, ודפח"ת...

חולות ועקב יוסף (עש"ק)

טוביה חטא וזיגוד מנגיד. באה הערבות והופכת את הקערה על פיה. אינכם נפרדים כלל ועיקר, כי אין זה אלא אחיות עינים המטעה אתכם. לפי האמת לאמיתו, אין כולכם אלא איש אחד.

ובמתת השקלים, שבאו לכפר על כללות בני ישראל, ודוקא מאלה שלא חטאו, עומד בני ישראל על לימוד גדול זה, בצוות ה' לתת כל אחד מחצית השקל, המוכיח שרק בהתחברו עם רעהו יהיה שלם.

עם ישראל, כולנו בני איש אחד נחנו. מקור מחצבתנו הוא מהאבות והאמהות הק'. ובכל זאת נמצא כל אחד ואחד מבני ישראל בגוף נפרד, שמבחינה חומרית אין לו שום קשר עם הגוף השני, אף שגם השני מבני ישראל הוא. עובדה זו, שכל אחד רואה את עצמו בגופו כיחידה נפרדת ומובדלת משאר היחידות, היא אשר תמיד בעוכרנו, מאחר שמחדירה היא בלבות בני אדם תחושה והרגשה של פירוד במהות.

כל איש ישראל מימי קטנותו מודע לחובת האחדות, ומימי קטנותו למד שדבר זה שימש אף תנאי מוקדם לפני קבלת התורה, שקיומו התבטא בחנייתם נגד ההר כאיש אחד בלב אחד. ואף על פי כן, לעול האדם לראות ענין זה כחובה המוטלת על הכלל, לחפש דרכי התחברות, ליצור קשרים ולבנות גשרים, על מנת לקרב את הלבבות ולאחד את הדעות, וכל המרבה לעשות בכיוצא באלה הרי זה משובח.

אם נבדוק בעין השכל את היכולת ליצור קשרים ולחבר חיבורים, לא נצטרך לעיין הרבה. כאמור, בני איש אחד נחנו. לכולנו נודעו תכונות ונסיונות מסוימות הניכרות בהגדרות כלליות של בני ישראל, שאף אומות העולם מצביעות עליהן כבחינות המיוחדות לעם היהודי, ואין כאן המקום לפרט או להאריך. ואם נהיה מאד מציאותיים, עצם השנאה שירדה מסיני לזולתנו נגדנו, ועדיין מחלחלת ומפעפעת באופן מורגש ומוחש, כבר יש בה כדי להתגבר על כל מכושול ולאחד את כל ישראל בתכלית האחדות.

אך בסופו של דבר, חובה היא מוטלת על שכם הכלל, בעוד שה'מציאות' אינה תומכת בה. כי סוף סוף, כמו שהגופים נפרדים – אומר לנו השכל הפשוט – כך הדעות נפרדות. כל מה שרק נעשה כדי להתאחד ולהתחבר, איננו אלא נסיון ליצור רעיון מסויים, שלגופו של ענין, הוא נוגד את המציאות. זאת אומרת, יתכן לקחת שני חפצים ולנסות להדביקם זה לזה בכל מיני אופנים, ואפילו המוצלחים ביותר, ולכל היותר היטבת לדאוג לכך

אמרות טהורות

על צדיקי הדור להשפיע פרנסה לישראל

ואלה המשפטים אשר תשים לפניך (כא, א): וברש"י ז"ל: "אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר: אשנה להם הפרק וההלכה וכו' ואני ממריח עצמי להבינם מעמי הדבר ופירושו, לכן נאמר: אשר תשים לפניך, כשלהן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם".

נראה לפרש ע"פ מה שמצינו בגמ' (עירובין מא) שעניות מעבירה את האדם "על דעת קונו", דקדקו לומר על דעת, היינו, כי הגם שהם עניים, הלילה לומר על דעת ישראל אשר מחמת זה הם עובדי עבירה, או שאינם לומדים את התורה, הלילה לומר כך, כי הם לומדי תורה מתוך דוחק, רק שהעניות גורם שאינם יכולים ללמוד בדעת צלולה ולחדש חידושי תורה, כי שמעתיא בני צילתא (בבלי כה). וזהו "על דעת קונו" דייקא.

על כן הוזהר הש"ת את ראשי הדור שיפתחו שערי פרנסה לישראל, שיוכלו להבינ מעמי תורה בדעת צלולה, וזהו: שלא תאמר אשנה להם פרק ולא אודיע להם מעמי תורה, על כן אני מזהירך שתראה שיהא להם שלחן ערוך מוכן לאכול לפניך, ועיני יבינו גם סודות התורה וטעמי התורה".

אמרי נועם

מעלת וחשיבות תורה ותפלה בשחן מתוך טירדה

מלאכת דומעך לא תאחר בכור בניך תתן לי (כב, כח). בא הכתוב "להזהיר להאדם שמתוך דוחקו – בסדרות צער ח"ו לא יתנכר מתורה ותפלה, כי בהתגברו או להסיר מטרותיו שהם מעשה היצר בלבד – זה המוכרח שבתפלות, ובזמן שאין לאדם מטרות אין התפלה ברורה כל כך כמו מי שרכו בלבושין מזהיר ומתגבר עליהם. וזהו מבואר בזה"ק (תצוה קפד). בדברי ר' נהוראי סבא (דאמר) לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא, ע"ש. ובדוק ומונסה לצדיקים והסידים אמיתים".

וזהו הרמז: **"מלאכתך"** – לשון תלמוד – מעיפותך ויגיעתך, **"דומעך"** – לשון בלבול ותעורבות, דהיינו שנעדר ממנו צלילות הדעת מרוב מטרות שמטרידו – **"לא תאחר"** – לא תתנכר ותאחר, כי אדרבה, בהתגברך בשעה זו, אזי **"בכור**

בניך תתן לי" – מוכחרת וברורה שבתפלות ובמעשים טובים תתן לי.

"תשמרו" – כי רק אתם מקבלים ממני ולא מן המזלות

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלוהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך (כג, יג). יש להבין, שהרי לא נזכר בפסוק על מה היא השמירה, וגם מה שייכות יש לרישא דקרא לספא (ועי' פירש"י).

ונראה לפרש על דרך שאמרו ר"ל (ברכות א): "את ה' האמרת היום וז' האמירך היום" (דברים כג, יח), אמר הקב"ה לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, שנאמר (דברים יא, יד) "שמי ישראל ה' אלוקי ה' אחד", ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר (ש"ב כג) "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", עד כאן. כלומר, שאנחנו קבלנו לעבוד את הש"ת, ואנחנו גוי אחד בארץ העובדים אותו ית"ש, כי אנו חלקי ונחלתו, למעלה מן המזלות והמכשיות, כדכתיב (דברים לב, ט) "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו". לא כן כל האומות, שהם תחת שליטת מזלות, ומקבלים מהם.

וזהו: **"ובכל אשר אמרתי אליכם"** ועשיתי אתכם חטיבה אחת בעולם, ובהרתי בכס מכל האומות, להיות גוי אחד בארץ לעבודת הש"ת, ולחיות חלקי, ולקבל ממני, ולא מתחת המזל ככל האומות, "תשמרו", שתהיו גוי אחד בארץ, לקבל ממני, ולחיות חלקי, ולא לדרוש במזלות ובמכשיות. "ושם אלוהים אחרים", הם המכשיות ומזלות, "לא תזכירו, לא ישמע על פיך", רק תשמרו לקבל ממני לבד כנ"ל.

אורה לחיים

"ועבדתם את ה' אלוקיכם" –

הן במדת חרין והן במדת רחמים

ועבדתם את ה' אלוקיכם וגו' (כג, כח). יש לרמוז על דרך מאמר חז"ל (ברכות נד): "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה". וזה שאמר הכתוב: **"ועבדתם"** – שצריך לעבוד את הבורא כ"ה ולכרכו, בין אם מתנהג עמכם כבחינת רחמים – **את ה'** – שהוא הייח"ב כ"ה, ובין אם ח"ו במדת חרין הרמוזה בשם אלוקים – **אלוקיכם**, בין כך ובין כך צריך להללו ולשבח. מעשי מלך

אפילו אם בא לידי כעס והכח ככה ובמקום שיש בו כדי לחמית, מ"מ הוי ליה כאונם קצת, כיון שתחילתו היתה בחינת, לכן דנה אותו התורה ב"יום או יומים", שאם ישאר בחיים עד אז, פטור.

אבל אם לקח סוף להכותו, מה שאין לו רשות כלל לקחת לידו, שהרי לא התירה תורה אלא שבט להפחיד את העבד שיעשה כראוי, הרי הוי תחילתו בפשיעה, אם כן אע"ג דסופו הוא כאונם, מ"מ הא קי"ל שתחילתו בפשיעה וסופו כאונם חייב, ומוכן היטב לפי זה פסקו של הרמב"ם, ורמזו הכתוב כמה שאמר "בשבט" בפתח – בשבט הידוע. מהר"ם שיק

על כל דבר פשע וגו' אשר יאמר כי הוא זה וגו' ישלם שנים לרעהו (כג, ח). בפרק שירה (פ"ח) כתוב שפסוק זה הוא שירת הוואב, וצריך לתת טעם לדבר.

ויל', דהנה הכתוב מדבר כאן בטוען טענת גנב – בפקדון – ונמצא שהוא עצמו גנבו, שמשלם כפל (כ"ש רש"י). כן נכלל כאן דין הטוען בפקדון טענת אונם ונמצא תחת ידו, שהחייב.

והנה, מצינו בגמרא (כ"ט ג:) שהוואב נמנה על החיות הטורפות המצויות ביישוב. ואפשר שלכן זהו שירתו של הוואב – על שהאדם אינו יכול לפטור עצמו מותשלומין, על ידי טענה שהפקדון נאנס ע"י זאב שטרפו, כי נודע הדבר בעדים שהוא שקר, ואם כן לא יגיע חיוב על ידו, ועל כן משבח את הקב"ה בזה שלא הניע נזק על ידו.

מדרש קדש

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלוהים אחרים לא תזכירו וגו' (כג, יג). לכאורה, היה לו לכתוב: "ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו", ולמה נכתב: "ובכל אשר וגו' תשמרו".

אלא, מבואר בדברי חז"ל (בבביות טו) שאמרו להרפאות בדברי תורה, אך להגן – שאנו, ומותר להגן על איש ישראל על ידי דברי תורה, כגון "יושב בסתר עליון" וגו', ע"ש. ואפשר שדבר זה מרמז בפסוק שלפנינו: **"ובכל אשר אמרתי אליכם"** – בכל מצות ודברי התורה אשר אמרתי אליכם – **"תשמרו"** – רשאים אתם להשתמר בהם, שיגיבו בעדכם שלא יבוא עליכם שום רע ח"ו.

אורה ישראל

יתרון דעת

לימוד מקרא ואמירת תהלים בלילה (ה)

אמירה בלא לימוד / אמירת פסוקים במוצ"ש / אופנים וזמני היתר מקרא בלילה, ועוד

יש לומר ק"ל פעמים אליהו הנביא קודם הבדלה. ואין לומר שום פסוקים ולא פרשת וישלח ולא פסוקים הקטורת, כנודע מהאריז"ל. ובתיקוני שבת (בסופו) כתב לומר פסוקים, ותלה באריז"ל מה שלא עלה על דעתו, וכן האחרונים, רק אם יש לו דרך ליטע יאמר פרשת וישלח.

באר היטב (א"ח סי' רצט סק"ד) כבר ביארתי, כי מה שנהג לומר בכל מוצאי שבת סדר האלפא ביתא (יהי תמניא אפי אלפא ביתא שספסר תהלים ממזמור קי"ט) קודם תפילת ערבי, לא היה מורי ז"ל (האריז"ל) נוהג לאומרה. ולא כל אותם השירים והמעלות כן והמזמורים כהלך ועיקר, וכמ"ש בסדר נוסח תפילת שחרית לעיל.

שער הכוונות למרח"ו (ענין שינוי התפלות ד"ס, א. ויעי' 'אמירות' עמ' קפב, ובספר 'סוד היום' סדר ט"א)

והשבעות אין אנו נוהגין לומר כלל, שומר נפשו ירחק מהם. גם לא תהיה אבי מורי הגאון ז"ל (בעל חסם צבי ידע) לומר שום פרשה של תורה בליל מוצאי שבת, שאין זמנה בלילה כמו שנתבאר לעיל בסדר הלילה.

סידור הגרי"ע (סדר מוצ"ש פ"א אות ט)

אין לקרוא מקרא בלילות של חול, והטעם, דהמקרא בעשיה, והלילה בחינת עשיה, והכל הוא דינין, ואין לעורר דינין, וכמו שכתב רבינו ז"ל בשער המצוות פרשת ואתחנן ע"ש. מיהו בליל שבת וליל יו"ט קורין מקרא וכן לחוש, וכן בליל ששי קורין כ"ז פסוקים, ואין חשש. אבל ליל ראש חודש דינו בענין זה כשאר לילות החול. והגאון החיד"א ז"ל בהשמשות ספר 'פתח עינים' כתב, דעם הארץ שאינו יודע לקרוא אלא רק תורה שבכתב, שרי לקרוא בלילה, ע"ש. מיהו נראה, אם יודע לקרוא פרק "איהו מקומן" או פתיחת אליהו וזכור לטוב, שיש בסידורים באשורית ומנוקדים – יקרא אותם, ויחזור אותם כמה פעמים, וזה עדיף מלקרוא מקרא. וכתב הגאון חיד"א ז"ל, ששמע מאדם גדול ומקובל, דיש לחלק בין קריאת תהלים לשאר המקרא, יע"ש. ויש לסמוך על דברי בקריאת תהלים אחר חצות לילה דוקא. ואם קורא המקרא בלשונות אחרים כדי להתלמד באור המקרא באותו לשון – פשיטא דשרי, וכמו שכתב הכנה"ג, דבתרגום לא שייך לומר "דברים שבכתב אי אפשר לאמדם בעל פה".

איש חי (ש"א פ"ו פקודי אות ז), וכן המנהג בבבלא, שאפילו ביה"ח ובחושני"ק אומרים תהלים רק אחרי חצות הלילה. וזהו ע"פ ש"ת רב פעלים (א"ח ח"ב סי' ב מש"כ בזה)

בערבית אין ליתן צדקה כי אז היא זמן שליטת דינין גמורין וכתוב (דברים כה, ד) "לא תחסום שור בדישו" כמבואר בספר הקנה, וכן אין לומר שום תהלים או תמניא אפי' (ממזמור קי"ט) קודם ערבי, כי המזמורים הם ממורים את הקוצים והחוחים, אבל עתה שהיא זמן שליטתן ואין זמן ביעורם, רק מקריאת איזה פסוקים כגורשם לפניך למזק מעט דין הקשה שלא ישלטו יותר מדאי כמ"ש לעיל. ואלו הן הפסוקים: "שיר המעלות" וכו'.

סידור האריז"ל – "קול יעקב" לרבי יעקב קאפלי לפשוטן ז"ל (דף קל"ה, ב. וראה בסידור האריז"ל לרבי שבת מאשקאב ז"ל עמ' טו שאין לומר פרשת הקטורת בערבית כי אין בנענין – כי או ממשלתו, וע"ע בשער הכוונות להאריז"ל ענין תפילת ערבית דף נב, ב)

ובענין סתירת דברי תשובת 'אבני צדק' (י"ד סי' קב) בשם 'משנת חסידים' ויסוד ושורש העבודה, דרך לימוד עם הפירושים יש להחזיר יותר, וב'אשל אברהם' סי' ר"ח כתב דאדרבא דרך לימוד חמור יותר. ולעני' ז"ל מקום לתרווייהו, דוודאי בפירושים של ראשונים כמו פירש"י ז"ל וכיו"ב שהם עפ"י יסוד דברי חז"ל הוה ליה כחורה שבעל פה, והרי כל תורה שבע"פ יסודה במקרא ובמעט אין דף בש"ס שלא נזכר לימוד הלכה ממקראות. אך שאר פירושים, כמו העתק בלע"ז פשוט אינו בכלל זה. ואמירה לבד ז"ל דהוה כמו תחינה ותפילה, דאפילו ק"ש של שחרית חשבו כעין תפילה לענין ברכת התורה במקום לימוד על ארץ, ע"ב סי' מ"ז כידוע, והכל ע"ג ב"ס.

ש"ת לבושי מרדכי (באיה"ת א"ח סי' קפ, יע"ש באיכות)

זה איזה שנים דברתי בזה עם הרח"ק מקובל אלוקי בקש"ת מדר"ש קראלא פסקו זע"א. ואמר לי דענין מקרא בלילה שחששו עליו, הוא דווקא אם רוצה לעשות איזה תיקון עם לימוד בשמים ממעל וכו', ועוד אמר שבאמת אין לו בעל מקרא דחגיגה (דף יא, ד) "משען" – אלו בעלי מקרא, ע"ש דר"ק. ועיין בסדר משנה על הרמב"ם (פ"א מהלכות יסודות ה"א) ד"ה ועוד בה דרש"י, כתב דברים ממוקים למען תורה שבכתב מדרת יום, ותורה שבע"פ מדרת לילה, עיי' שם בדברי דר"ק. ש"ת שיד יצחק (א"ח סי' קטו ע"ש)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אורי הכהן מסאמבור זי"ע יומא דהילולא ב' דראש הודש אדר (ע"ת"ר)

הרה"ק רבי אורי הכהן מסאמבור זי"ע נולד בעיר לבוב שבגאליציה, ביום כ"ד אייר תקצ"ב, לאביו החסיד המקובל רבי אפרים צבי הכהן יאללעס זצ"ל, מיחסי כהונה ומגדולי תלמידי השרף רבי אורי מסטרעליסק זי"ע ותלמידו הרה"ק רבי יהודה צבי מסטרעטין זי"ע.

מנעוריו היה רבי אורי שוקד בהתמדה עצומה ולימה בלימוד התורה, ולמד יחד עם חברו הגאון רבי יצחק שמעלקיס זצ"ל בעל ה"בית יצחק" אצל רבם פוסק הדור הגאון רבי יוסף שאול טאטנזאן זצ"ל בעל השואל ומשיב. כבר בימי נעוריו העיד עליו ידידו הגאון בעל "בית יצחק" שהיה לומד ט"ז שעות דבר יום ביומו. בהיותו בן י"ח שנה הוסמך להוראה על ידי רבו הגדול. בהגיעו לפרקו לקחו הגאון רבי שמשון טנא זצ"ל דומ"ץ ומגיד מישרים בקמארנא כחתן לבתו הצדיקת מרת שרה יענטא ע"ה. למרות שרבו הגדול בעל השואל ומשיב לא נמנה כלל עם עדת החסידים, לא נמנע רבי אורי מלנסוע מדי פעם בפעם להסתופף בצל צדיקי הדור מאורי החסידות, והיה מרבה לשבות את שבתיו בבעלזא בצל קדשו של מרן השר שלום זי"ע, כדי להרוות את נפש הצמאה לדרבי החסידות והליכותיה.

רבו בעל השואל ומשיב ביקש להושיבו על כסא הרבנות בק"ק סוירזש, אך כששאל את רבו השר שלום לא הסכים לכך, באמרו לו "לא לכך נוצרתי". ברם גם אח"כ שמר על קשר אמיץ עם רבו השואל ומשיב והמשיך לשאת ולתת עמו בהלכה. וכך אנו מוצאים ב"מזכרונות" ספרו (שו"מ מהד"ק ח"ב סי' מו): "בשנת תרנ"ז הגיעני תשובה מתלמידי הרבני המופלג מו"ה אורי הכהן יאלשי חתן הרב מנחם מו"ה שמשון ז"ל מ"מ ומו"ץ דק"ק קמארנא במה בחביות כרוב בחביות ובדק אותו מתולעים" וכי ומתוך השאלה מתבטל רב חילה בהוראה.

לאחר הסתלקות רבו, מרן מהרי"ש מבעלזא, ב"ז"ך אלול תרט"ו, דבק בעוז בהרה"ק רבי אברהם מסטרעטין זי"ע, ונסע אליו תמידים כסדרם. בקץ של שנת תרכ"ד, חדשים ספורים לפני הסתלקות הרה"ק מסטרעטין, סמך עליו רבו את ידו והכתירו כרבי ובירכו שיוכל לפעול ישועות לטובת כלל ישראל.

ואמנם מני אז נתפרסם שם קדשו, ושלחבת עבודתו, שהיתה על דרך סטרעליסק-סטרעטין, האירה לבות המוני בני ישראל שנהגו למכור שבתו לקבל ממנו תורה, להנות ממנו נעה ותנועה ולהיושע בכח תפלותיו. וכפי שהיה רגיל רבינו לומר פירוש הפסוק: "כי רוצה ה' בעמו יפאר עמים בשיועתי" - השי"ת מפאר עמים, אלו שהם בעיני עצמם כאין ואפס, בשיועה, שיהיו מעלי ישועות, כדי לקרב לבות ישראל לעבודתו ית"ש.

אחר פטירת רבו הק' מסטרעטין דבק בהרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע בכל נימי נפשו, והיה נוסע אליו למרות שכבר היה רבי ומונהיג עדה בישראל. וכך התבטא פעם: "גופי נמצא בסאמבור, אבל נשמתו היא בסאדיגורא". וכששאלו פעם הגאון רבי פנחס רימאלט זצ"ל אב"ד זאקלוא למה הוא ממשיך לנסוע כעת לרבי אורי, שהיה עצמו כבר מפורסם לרבי, השיבו: איתא באבות דר"ן (פ"ג ה"ח), שאדם צריך לקבל משלשה צדיקים, כגון רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא. "דער הייליגער רב (מבעלזא) איז מיין רבי אליעזר, דער רבי (מסטרעטין) איז מיין רבי עקיבא, און דער סאדיגערער רבי איז מיין רבי יהושע בן חנניה, פון איהם האב געלערנט דברים העומדים ברובם של עולם".

בשנת תרל"ח התניק את דירתו לעיר סאמבור, עפ"י עצת רבו הרה"ק מסאדיגורא, בה נהג באדמו"רות במשך ל"ב שנה. באחרית ימיו כהו מאור עיניו הקדושים ונעשה סגני נהור רח"ל. עם כל זה לא נח ולא שקט מעבודתו הקדושה, וזכה לסיים אז את השי"ס שבצ פנימים.

בעצם יום השבת ב' דר"ח אדר שני שנת עת"ר, עלתה נשמתו הטהורה לגנוי מרומים, בעת שהיה מעוסק בטלית בעת קדושת כתר בתפילת מוסף של שבת ד"ח פרשת שקלים, ושם מנוחתו כבוד, כשאלה הוסק על מצבת קדשו.

השאר אחריו שלשה בנים צדיקים מפורסמים: רבי יהודה צבי הכהן שמילא את מקומו בסאמבור, רבי שלום הכהן אב"ד סטריא - בעל "שפתי שלום", ורבי נחום הכהן מחיראב, כ"כ"ע.

קונטרס מדברי תורתו בשם "אמרות טהורות" נדפס בסוף ספר "מספד תמורות" (לבוש תר"א), וכן הובאו מאמרותיו בהגדה של פסח "שולחן טהור" (לעצמגור תר"ח) ועוד, והנה זה עתה אור חדש האיר והכל נקבצו ובאו, בצירוף תולדותיו ודרכיו בקודש, בספר "אור קדוש" (מעשי ידי הגה"צ רבי מרדכי ישראל חיים סאמער שליט"א אב"ד סאמבור ברקולין ג.י.). והרי לפנינו לקט קציר ממנו, עובדות וכמה אמרות ומליצות יושר על כלל ישראל שיצאו מפי קדשו, ככל אשר תכיל יריעה זעירא הדין.

"גילוי אליהו הנביא"

כאמור, היה הרה"ק רבי אורי זי"ע נוסע מדי פעם לבעלזא להסתופף בצל אדמו"רותא, מרן מהרי"ש זי"ע. עוד בימי חברותו עזב את בית אביו והלך לבעלזא, שם היה אחד מה"יושבים" לערך שתי שנים, משנת תר"ט עד לנישואיו בתחילת שנת תרי"א. כל ימי שהותו שם, היה רושם בכל מוצאי שבת על גילון דברי אלקים חיים ששמע מפי רבו הק' בעת עריכת שלחנותיו הטהורות.

לאחר פטירת חותנו הגאון רבי שמשון טנא זצ"ל, בשבתו בעיר מגורי חותנו בקאמארנא, סבל מעוני והיה מדוכה ביסורין רח"ל. כל פרנסת הבית היתה מזה שגונגו הצדיקת קבלה על עצמה לתפור שקים בשביל איזה בית מסחר, והוא ישב והתעלה בתורה ועבודה. וכך מסופר באימרות טהורות: "כי בעודו דר בקאמארנא בימים הראשונים, היה עני גדול רח"ל, ולא היה לו מעות על קייניציל (נ) להאיר לו בלילה שיוכל ללמוד אצלו, והיה דר אצל חייט, והחייט עבד את עבודתו עד שעה עשירית בלילה, ואח"כ נתן לו כ"ק קייניץ שלו, ולמד כ"ק עד קום החייט לעבודתו, והחיר לו את הקייניץ, כן עשה כל החורף..."

פעם בחורף שנת תרט"ו, כשהלכה אשתו וחבילה של שקים על שכמה לבית המסחר, והקור היה גדול מאוד, בדרך מעדה רגלה ונפלה. כשהודיעו את הדבר לבעלה רבי אורי, מיהר אל ביתו ומצא שם נשים רבות שטיפלו בה, וזו אומרת להשיב נפשה עם מעט יין וזו מחפשת מעט מרקחת ליתן לתוך פיה, אבל בבית אין כל. שפכו הנשים את המותן על בעלה הצדיק, שעל הפרנסה מוטלת על שכם אשתו האומללה והוא מבלה כל ימיו בבייח"מ כבטלן. בצר לו עזב את ביתו והלך אל רבו לשפוך לפניו את לבו. בחצי הלילה הגיע לעיר לבוב והיה רעב מאוד, עייף מן הדרך ולא ידע מה לעשות, כי כל אשני העיר נמו את שנתם. פתאום נשא את עיניו וראה איש אחד עומד לנגדו, שאל אותו האיש: "את מי תבקש?" אמר לו רבי אורי, שהוא עובר אורח ומחפש בית להיכנס בו ולנוח מדרכו, ואולי אף להחיות

ישראל. כאשר באו לפניו הזכרות הנוגעות לכללות ישראל התענה אז כל היום. אמירת תורתו היתה בהתלהבות גדולה כאש בוערת בקדושה ובטהרה, להלהיב את לבות בני ישראל לעבודת הבורא. לפעמים באמצע התורה היה מספר כמה סיפורים או היה מנגן איזה גיונוים, ובכך פעל ישועות למען הכלל. על זאת סיפור שפגם בנתן שותחיל קיסר טורקיא לקחת אנשי צבא מישראל, צוה רבינו מאיש אחד שבא מארץ ישראל, שיומר ניוון מארץ ישראל, באמרו: "כי באם משוררים איזה גיונון מאותו מקום, אז יש לו להשר משם מפלה על ידי זה" (ופירש אז הפסוק "והוא יהיה פרא אדם", עיר"ש).

צדקת פורונו של הצדיק רבי אורי"ע לא תתואר ולא תשוער. את כל הונו, חמה הפזיונות והדורות, פזיר נתן לאביונים. בכל עת ורגע פעל ועסק בעניינים אלו בלי שום ליאות ועיפיות עד אין שיעור וערך. כמה מאות נפשות היו רשומים על פנקסו לחלוקת צדקה קבועה מדי שבוע בשבוע.

וכך היה רגיל על לשונו: צדקה צריך"ן ליתן במסירות נפש. אמנם גם אם יתן איש את כל הון ביתו לצדקה, ולא ישייר לעצמו כלום, אין זו מסירות נפש, כי אינה אלא מסירת הגוף, אבל הלווה מעות מאחרים כדי לתת צדקה, זהו מסירות נפש, כי על ידי זה יוכל ח"ו ליפול בחובות ולהיות ח"ו בדרך "לילה" רשע ולא "ישראל" (תהלים לו, כא), זאת היא מסירות נפש! (והוא בס' 'בית דלי' להרה"ק ר' מרדכי לידער ז"ל מו"ח"ק טבריה ת"י).

פעם בראש השנה, פירש בדרך צחות את שאומרים בפיט "לבושו צדקה" ואמר: למה עושה הקב"ה את לבושו דוקא ממצות הצדקה ולא משאר המצוות? אלא שאם היה עושה הקב"ה את לבושו משאר מצוות, אזי אם יבוא אחד להוסיף על המצוות, כדי להוסיף על לבושו של הקב"ה כביכול, הרי יכול לעבור משום "בית תוסין", כגון בתפילין וציצית, וכדומה. מה שאין כן בצדקה, הלא אפשר להוסיף עלה כמה שירצה, לכן עשה הבורא יתברך את לבושו מן הצדקה, וכל מי שירצה יבוא להוסיף על לבושו כביכול.

"קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה"

"בהגדה של פסח: 'קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה', פירש בדרך הלכה בדמות אומרים זה לזה בבוקר - 'צפרא טבא', ובערב - 'עפריא טבא', מה שאין כן ביום השבת אין חילוק בין בוקר לערב, רק בשניהם אומרים 'שבתא טבא'. ולעתיד לבא הרי יהיה יום שכולו שבת, לכן אנו מבקשים מאת הבורא ית"ש שיקרב את הגאולה ויתן לנו היום שכולו שבת - 'אשר הוא לא יום ולא לילה' - במהרה בימינו אמן, ולא נצטרך עוד לומר יום ולילה, רק 'שבתא טבא', אמן כן יהי רצון".

פעם המליץ בלשון קדשו ואמר על אמרם ז"ל (בצה"ט: טו) במי שאין לו כדי צרכי שבת, שהקב"ה אומר "ליו עלי - ואני פורע". ולכאורה ייפלא, הן אם הקב"ה רוצה לפרוע, למה יחא צריך האיש כלל ללוות, יתן לו ה' מיד את צרכו, חיד ה' תקצר כעת! אולם הענין הוא כך, כי כשאדם עושה עבירה ח"ו הרי הוא מתרחק מהשי"ת והוא כמזרח הנאה, ולכן לא יוכל השי"ת ליתן לו פרנסתו. אמנם הנה איתא בבמרא (נדרים ג:) שהמזרח הנאה מחבירו, יכול הלה לפרוע לו את חובו. והנה כי כן אומר הקב"ה: אף על פי שלא אוכל ליתן לך, עם כל זה 'ליו עלי - ואני פורע'.

שוב פעם אחת בראש השנה המליץ טוב על ישראל ואמר לפרש "מה שאח אומרים ביום טוב 'אתה בחרתני', ולכאורה יש להבין, מה תועלת יצא לנו מזה שחבר בנו הבורא יתברך מקודם, הלא אם ירצה יוכל להתחרט ח"ו ולומר: כיון שחשאתם איני רוצה בכס. אך הענין הוא, עפ"י דין המבורא בחו"מ (ס"ד ר"ח) שאם הלוקח סבר וקבל, ואם עבר הזמן עד שיראה לתגר, אינו יכול לחזור עוד. וכיון שהכל גלוי וידוע לפניך, הלא ידעת כי יכולין אנו לחטוא רח"ל לפניך; גם ידעת החסרון שיש בנו שנקראים אנו חטאים קשה עורף, והכל סברת וקבלת, לכן אין עוד בידך לחזור, ומוכרח אתה להחזיק אותנו לעמך עד עולם עלפי דין תוה"ק, ולכן נתן לנו את ההצטרפות, אף שאין אנו כדאין, וזאת יעדנו קיסר גיט זיין חיל (כמו שכל קיסר נתון לחיל שלו) את ההצטרפות, גם הן בלבנו לשוב אלך בתשובה שלמה ונחיה כדאים בעיניך להשפיע לנו כל טוב..." (אמרות טהורות ע"י ח).

ונסיים בעובדא נאה: פעם, בעת חוליו בא אליו לבקר הרב הצדיק ר' נחמן צבי ריון ז"ל, אמר לו הרה"ק רבי אורי: הייט דאמרי אינני "לא אורח ברענא א רפואה" (אורח במיא רפואה). שאלו הרה"צ ר' נחמן צבי: היכא רמזא.

השיב לו הרה"ק רבי אורי: "אורח" - הוא אותיות "רופא", אך בהבדל בין אות ח ל-פ. וכמה הוי"ו יותר מ-ח - ע"ב, כמנין חס"י. וכשיבוא אורח ובעל הבית יעשה עמו חסד, הרי מ"אורח" יהיה "רופא". זי"ע וע"כ.י. אמן.

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברקולין ג.י.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא קמא

לוחות הראשונות והאחרונות, ומה שביניהם

שאל רבי חנינא בן עגלי את רבי חייה בר אבא, מפני מה דברות הראשונות לא נאמר בהם 'טוב' ודברות האחרונות נאמר בהם 'טוב' (-גבי כיבוד אב ואם, דרכיב בן' למען ייטב לך'. רש"י), אמר לו, עד שאתה שואלני נאמר בהם 'טוב', שאלני אם נאמר בהם 'טוב' אם לאו - שאינו יודע אם נאמר בהם 'טוב' אם לאו, כלל אצל רבי תנחום בר חנינאי שהיה רגיל אצל רבי יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה וכו' (נר ע"ב - ג"ה ע"א).

בתוס' במס' בבא בתרא (קז. ד"ה תרוויחיה) כתבו: "...פעמים שלא היו בקיאין בפסוקים, וכן מצינו בסוף שור שנגח את הפרה 'מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות טוב בו' א"ל עד שאתה שואלני בו' שאינו יודע אם נאמר בהם טוב או לאו' כו". וכלפי ביאור התוס' יש להביא דברי העינין ועקב בזה: "צא ולמד מדורות הראשונים, שלא היו מתגדרים ומתאפרים במה שאין בהם, עד שאמר על עצמו שאינו בעל הגדה, שאמילו דבריו תורה אלא בקי בל כן...". לעומת זה מצינו בספרי דרוש ואגדה ביאורים שונים בתשובת רבי חייה בר אבא, כי דברי התוס' קשים להלומם ולאומרם, שחכמי התלמוד שדרשו חסידות ויתירות בתורה, לא היו בקיאים ויודעים המקראות (ראה שר"ת מהר"ל סי' קטנ; פתח עינים כאן), ובניא בזה היתירן שתיירו האחרונים ומבוסס ביסוד הדברים של הדברות הכתובות בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן, ואיזה מהן היה כתוב על הלוחות.

בביאור הרי"ף על העין יעקב כתב: "ונראה לפרש, דרבי חייה נסתפק אם הדברות הכתובים בפרשת ואתחנן הם עצמם הנאמרים בפרשת יתרו, כי לא נשתנו זה מזה כלל, ואינם נקראים ראשונים ואחרונים, אלא נקראו ראשונים על שם שהם כתובים ראשונה בשעת מתן תורה, וחזרו ונשנו בערבות מואב - ונקראו אלו אחרונים, ואם כך הוא - יש לנו לומר - בפרשת יתרו נאמר בהם 'כי טוב', אלא שלא נכתב שם בפירוש - כמו שנכתב בסדר ואתחנן, אבל הם הם עצמם בלי שינוי כלל, ועכשיו חזר ושנה בערבות מואב, כל מה שנאמר בסיני, ואין כאן שאלה 'מפני מה לא נאמר כי טוב' בדברות הראשונים אלא ראשונים, כי האחרונים הם שנשנו וחזרו בערבות מואב, ובזה ובה נאמר 'כי טוב', כי לא יתכן להיות ביניהם שום שינוי כלל. וגם יש לומר שדברות הראשונות הם הכתובים בלוחות הראשונים, ואלו הכתובים כאן (בפר' ואתחנן) הם שנכתבו בלוחות האחרונות, וכפי זה בלוחות ראשונות לא נכתב 'כי טוב', ובאחרונות נכתב 'כי טוב', ויש כאן שאלה 'מפני מה לא נאמרו בדברות הראשונות, ולכן אמר 'עד שאתה שאלני למה לא נאמר', כנראה שפשוט לך שדברות הראשונות הם אותם שנכתבו בלוחות ראשונות - 'שאלני אם נאמר בהם כי טוב', כי מי יודע מה שהיה כתוב בלוחות הראשונות, ואולי נאמר בהם 'כי טוב', ואלו הנכתבות בסדר יתרו הם הדברות של הלוחות האחרונות, וגם אלה של סדר ואתחנן הם הם עצמם, אלא שחזרו ונשנו בערבות מואב, ובדאי שלא היה שום שינוי בין הדברות שנאמרו בהר סיני לדברות שנשנו בערבות מואב, אלא שלא חש הכתוב להאריך ולכתוב שם 'למען ייטב לך'."

הנה במהות הדברות הכתובות בשתי הפרשות, יתרו ואתחנן, האם הן דברות נפרדות, כי הנאמר בפרשת יתרו היו כתובות בלוחות הראשונות שנשברו, ואילו הנאמר בפרשת ואתחנן היו כתובות בלוחות השניות, או שהן הן עצמן אותן הדברות, וחזרו ונשנו בערבות מואב מה שנאמר בסיני, כי להאריך הרבה. ואכן מדברי הגמרא בסוגייתנו מוכח שהכמינו ז"ל אכן נקטו שכן דברות נפרדות, ומה שנאמר בפרשת יתרו היו כתובות בלוחות הראשונות, ומה שנאמר בפרשת ואתחנן היו כתובות בלוחות השניות (עי' אבן עזרא יתרו כ. א. רמב"ן ואתחנן ה. ה).

כמוכן ששאלה זו מאירה גם במהות שאר השינויים שאנו מוצאים בין הדברות הכתובות בפרשת יתרו לבין הדברות הכתובות בפרשת ואתחנן, כמו שכתב בעל ה'טורים בפר' ואתחנן (ה. טז): "ו"ז תיבות יתירות דברות אחרונות על הראשונות. כמנין 'טוב', וזהו שכתוב כאן 'למען ייטב לך' - שאינו בראשונות, ואחד השינויים הוא מה שאמרו חז"ל (ר"ה כו.): "זכור ושמור בדיבור אחד נאמר, ובפרשת יתרו נאמר 'זכור', ואילו בפרשת ואתחנן נאמר 'שמור', וכמו כן שאר השינויים (עי' בארוכה בהפארת ישראל' פרקים מג-מח), ויש להביא לזה לשון הרד"ק"א (דברים אחרים, דרוש בו שכתב קלה כלל, ב. א.) "ובמשל' זכור ושמור בדיבור אחד נאמר, והכי נמי השינויים שיש ביניהם בדיבור אחד נאמר, והרי לפי מסקנתנו מוכח שהנאמר, בנוסח הדברות הכתובות בפרשת יתרו היה על הלוחות הראשונות, ואילו הנוסח של פרשת ואתחנן היה על השניות.

הרד"ק בדרביו ביאר בדרך האמור את תשובת רבי חייה בר אבא: "עד שאתה שואלני למה נאמר בהם 'טוב', שאלני אם נאמר בהם 'טוב' אם לאו" - מוזית שונה, כי גם רבי חייה בר אבא ידע בנוסח הלוחות הנאמרות בפרשת ואתחנן הוא כפי שנאמרו בפר' ובהנחת שונה ממה שנאמר בפרשת יתרו, ולא שהם רק דברי משה שחזר ושנה מה שנאמר לו בסיני, כי אכן נאמרו הדברות בשני נוסחאות, והוכחה לכך היא אמרם ז"ל: "זכור ושמור בדיבור אחד נאמר", אלא שהסתפק האם היה כן שבלוחות הראשונות היה כתוב הנוסח של פרשת יתרו, ובלוחות השניות היה כתוב הנוסח של פרשת ואתחנן, או שיתכן שבשתי הלוחות היה כתוב נוסח אחד, או הנוסח של פרשת יתרו או הנוסח של פרשת ואתחנן, אלא שהחורחה כתבה שני הנוסחאות שונות שבדבר ה' על דא סיני היו כלולים שני הנוסחאות, ואין שום הכרח שאכן היו חלוקים הנוסחאות בשני הלוחות, ולכן ענה מה שענה (על דרך האמור ע"ע בפני יהושע כאן, וע"ע בספר 'מעשה רוקח' פר' יתרו אף שביאר הענין בדרך דרוש).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מצות שמחת חתן וכלה והכנסתם לחופה (ב)

א. מותר להכניס חתן וכלה לחופה ממועת מעשר (עי' אהבת חסד ח"ב סי"ט. ועי' יו"ד סי' רנ סי"א שמעוה צדקה נותנים לחתן הנצרך כל צרכי החתונה והדיוור וכו'). "גבאי צדקה שיש בידם מעות צדקה, ושיאו בהם בתולות עניות, שאין צדקה גדולה מזו" (שו"ע שם סי' רמט סט"ו). ועי' שו"ת סי' רנ סק"ב שמחויב גבאי צדקה ללוות כסף לצורך הכנסת כלה).

ב. כשנותן כסף עבור מצות הכנסת כלה אל יעשהו בפרהסיא אלא בצנעה (עי' סוכה מט: דדריש "והצנע לכת עם הקדוש" - זו הכנסת כלה, ועיי' בפירושי' בפני השני).

ג. מי שואסף כסף עבור חתן נצרך, ורשאי לומר שאוסף בשביל "הכנסת כלה" ואין זו גניבת דעת, כיון דבשלון בני אדם "הכנסת כלה" כוללת ג"כ צרכי החתן (עי' משי"כ בשבט הקהתי ח"ב סי' שלח).

ד. אם רוצה לנסוע לחתונה לשמח החתן, ואין לו כסף משלו עבור הנסיעה, מותר לנסוע ממועת מעשר (עי' שו"ת בצל החכמה ח"ב סי' סא).

ה. מצות שמחת חתן וכלה היא גם בנישואי זיווג שני. וראי' לכך מהא דכשהחזיר עמרם את יוכבד אחר שגירשה, היו אחריו ומרים מרקדין לפניו (עי' סוטה יב), ואם במחזיר גרושתו לשמחה זו עושה, אם כן כל שכן שיש לשמח בזיווג שני (נ"ס).

ו. ממצות שמחת חתן וכלה היא לשבח את החתן ואת הכלה (כתובות יז. שו"ע אה"ע סי' סה סי"א - לגבי הכלה, וה"ה החתן, ראה ביאור הרד"ל על פרקי דר"א פט"ז סק"ט: מה מלך הכל מקלסין אותו, כך החתן הכל מקלסין אותו כל ז' ימי המשחה. ועיי' שתי' למה נקט הש"ס בכתובות רק דמשבחין הכלה). ואפילו אם משבח במה שאין בהם, אין בכך משום "מדבר שקר תרחק", מפני שזהו מדרכי שלום (ריס"א ו'תוס' ר"י בכתובות יז.).

ז. יזהרו בעת הריקודין שלא להזיק זה את זה מחמת שמחת נישואין (ואם הויזק אי חייב לשלם - עי' חו"מ סי' שש ס"ט; דרכי משה או"ח סי' תרצו). וכן על הבדחן להזהר מאוד, בשעה שמשמח את החתן בדברים, שלא יבייש ח"ו שום אדם אפילו ברם, גם אם עושה זאת מחמת שמחה.

ח. לדעת האוסרים לרקוד ולהכות כף אל כף בשבת (עי' או"ח סי' שלט) הוא הדין דאסור בשמחת חתן וכלה בשבת (עי' שו"ע הרב שם סי' פמ"א בא"י שם סק"א), אכן יש מתירים לרקוד לצורך חתן וכלה (עי' ים שלמה עמ"ס ביצה פ"ה סי' יז, וכן א"י באשל אברהם להנ"ח מבוססאטש עיי"ש).

ט. לא יזהרו שום איסור עבור שמחת חתן וכלה, כגון ללבוש בגדי אשה לאיש או איפכא (עי' טו"ז יו"ד סי' קפב בשם הב"ח, חובא גם במ"ב סי' תרצו סק"ט), וכן איסור נישוח וקסמים, ואסור גם להסתכל בהם. אבל עם נכרי עושה - מותר (עי' חכמת אדם כלל פט סי"ח). וכתב הבן איש חי (פרי שופטים שנה א אות יח): "מצוה גדולה לשמח חתן וכלה, ולעשות להם מילי דבדיחות שישמחו, ושכר המשמחם עצום מאוד, ורק יזהר שלא ישמחם בליצנות, וכל איסור קל אפילו מדרבנן... איסור, כי יתגרה יצר הרע באנשים הרואין" וכו', עיי' שו"ת וכן האריך בשו"ח מעי חתן וכלה אות יב. ובסי' אהבת חסד להח"ח ח"ב ריש פ"ו ובביאור הלכה סי' שלט סי"ג ד"ה להקל).

וכתוב בשבט מוסר (פכ"ד ע"ה כה): הנשים והבתולות שזבות לשמח הכלה, יזהרו שלא לעשות בפני החתן או שום אדם שבעולם, כדי שלא יבאו ליכשל בהן, רק תהינה שמורות בבית הכלה וכו', וגם לא תרמנה קולן בשירים בקול רב באופן שישמעו אנשים, דקול באשה ערוה, רק ישירו בקול נמוך, ובזה תהיה המצוה שלימה על ידן, עכ"ל.

עיקר הכל הוא ששמחת החתן והריקודים יהיו על טהרת הקודש, ללא שום פירצה בגדרי הצניעות והקדושה, כדאיתא בספר חסידים (ט"ז שש"נ וז"ל: "כל מצוה הבאה בעבירה על ידה, מוטב שלא יעשה המצוה, כמו מצוה לשמח החתן, ואם יש פריצים ויודע שבלא פריצות לא יתקן, ואז אינו יכול להיות בלא הרעור, או אינו יכול להיות מלראות בנשים, אל ויהיה שם" (עי' שו"ת זכרון יוסף סי' יז, חובא בא"י סי' שלט באריכות; שו"ת צנין ביון ח"א סי' קלט; פלא יתר עי' חתן).

ונסיים בלשון קדשו של רבינו המאירי (ברכות ז'): "אף על פי שאדם צריך לעמוד ביראה ובכניעת לב, יש בדברים שהאדם צריך להתעורר בהם לשמחה, ואחת מהם - סעודת חתן, וראוי לשמח שם בכל מיני שמחות, ובלבד שלא ללדו הוללות, אלא שתהא יראת השם קבועה בלב" וכו'.

עלי שני

אמרי מנחם על סדר שמות, פורים, וד' פרשיות - "רעיונות נעלים בנוים ושזורים בפרד"ס התורה, על פי דברי צדיקי הדורות אבות החסידות, המכניסים את הלומד לעולם נאצל של אמונה וקדושה וטהרה עם הכניעה וביטול להשייטת", אשר השאיר אחריו ברכה כתוב בעצם כתי"ק, ואשר חזיל כטל אמרוניו אצל שלחן חסדו, כ"ק אדמו"ר הגאון הק' מאלכסנדר זוקללה"ח זי"ע. נערך בטוב טעם ודעת ויצא לאור ברוב פאר והדר, מסודר באותיות מאוריות עינים, עם הוספת אלפי מראי מקומות וציורים, ע"י מכוני הוצאת ספרים וכו"י של חסידי אלכסנדר, בני ברק תשס"ט (ח"ב, תנו עמו).

תולדות עם עולם כרך שמלני - החלק האחרון מסידרת ספרים מפורסמת זו שנתחברו על ידי הרב"ה רבי שלמה רוטנברג זצ"ל, והוא המשך של הכרכים הקודמים הכוללים דברי ימי ישראל באופן מפורט ומנושל, עפ"י חז"ל וספרי הראשונים והאחרונים, בצירוף כל המקורות. כרך זה כולל המשך דורות האמוראים, ונושק בהרחבה בתקופת חולן של חתימת התלמוד הירושלמי והבבלי, וכן על התקופה העלומה של רבנן סבוראי ופעליהם. יצא לאור במהדורה מנוצרת ע"י משפחת המחבר. תשס"ח (תקצד עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרבני החסיד המפואר מסור בכל נימי נפשו לכל קרשי בית בעלזא מוה"ר ר' יעקב ב"ר שמואל משה ע"ה גאלד נלב"ע ביום שבי"ק ר"ה אדר תשס"א לפ"ק ר.ב.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת ולזכר צדיק</p> <p>הרה"ק רבי ראובן ב"ר חיים יעקב הלוי הורוויץ זצוק"ל</p> <p>מזארנאוועא - בעל ה"דודאים בשדה"</p> <p>לכבוד יומא דהילוליה בכ"ט שבט</p> <p>זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן</p> <p>הונצח על ידי נכדו ידידנו העומד לימיננו בכל עת ועונה הנגיד הנכבד הרה"ח ר' יעקב יצחק קאניג שליט"א</p>	<p>הר"ר בנימין אלטר שפירא הי"ו</p> <p>חתן הרה"ח ר' חיים מרדכי שפרענער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>הקידוש א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)</p> <p>ברכת מזל טוב נלבכה</p> <p>שלוחה בזה קדם גיסי היקר האבר"ך כמדרישו שמו מפאריס לשו"ת</p> <p>הר"ר שמואל יעקב דייזמאן הי"ו</p> <p>לרגל השמחה השיריה במעונו בהולדת הבן נ"י</p> <p>ויהי רצון שיוזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת אושר ועושר וכל טוב סלה.</p> <p>מנאי, גיסו מוקירו</p> <p>יהושע שיינבערגער - גליון</p>
<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרבנית מרת רחל ע"ה</p> <p>בהגה"צ ר' עמרם ניישלאס זצ"ל הי"ד מפאקש א"ה הגה"צ ר' דוד מאסקאוויטש זצ"ל אב"ד באניאד נלב"ע ל' שבט תשמ"ג לפ"ק ר.ב.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מוויזניץ</p> <p>מרת לאה אסתר ע"ה בת הרה"צ ר' חיים מנחם מענדל זצ"ל מדעעש</p> <p>נלב"ע בשב"ק ב"ט שבט תשנ"ג לפ"ק ר.ב.צ.ב.ה.</p> <p>הונצחה על ידי בתה הרבנית הצדקנית מבעלזא שתליט"א</p>	

אמרות טהורות

מקבל הצדקה יכוין לשם שמים

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כה, ב.) ופירשנו: "לי – לשמי".

"שמעתי מפי מוה'ר שמואל קאמינקר ז"ל שאמר לפני הבעש"ט ז"ל ביאור על פירש"י הנ"ל על פי הקדמתו שקיבל ממנו (מהבעש"ט) שנתנת הצדקה עולה יפה אפילו כשאין נותנים לשם שמים, כי טרם הכל ניוון העני, ומדיה את נפשו בצדקה. וביאר שזה פירש"י ז"ל, שהוקשה לו דהכי הו' ליה למכתב: זיתנו לי תרומה, אלא שמלת 'לי' מורה על 'לשמי', כי כפשוטו לא יתפרש, כי לי תכל ומלואה, וכיון שמלת 'לי' הכונה בזה 'לי לשמי', שוב לא יוכל למכתב: זיתנו לי תרומה, דבאמת נתנת הצדקה יכולה להיות אפילו לשם שמים, רק שכיון שכן הדבר, שהותר ליתן צדקה אפילו שלא לשם שמים, עכ"פ: זיקחו לי תרומה, שיראה מקבל הצדקה לקבלת לשם שמים, שלא לקבל הצדקה לצורך מותרות ח"ו, רק לאשר מצטרך להחיות נפשו ונפשות ביתו כל אחד לפי אשר יאות ונכון לו, ע"כ, ודפ"ח".

תשובות הן

מאת כל תאוות איש – תקחו לעבוד את ה'

ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כה, ב.) "תרומה" היא לשון הפרשה. "ואמר הכתוב: זיקחו לי תרומה" – כשיקחו ישראל את עצמם שיהיו מופרשים לי, "מאת כל איש אשר ידבנו לבו", מן כל איש אשר לבו יתאוה ויחשוק לאיזה דבר, 'תקחו את תרומתי', מזה תלמדו עד כמה צריכים להיות מופרשים לי; כגון מי שמתאוה לממון, לצבור הון ועושר, לא ינוה ולא יעקוט יומם ולילה מלעסוק במשא ומתן ומלאכה, ולעבור ימים ונהרות, מוכנים את עצמו בסכנת נפשות, כדי להשיג תאוותו המדומה, שאינה אלא לשעה וכחלום יעוף, בפרט עבודתי צריכה להיות בחשק גדול, שלא יבטל אתכם שום מניעה בעולם מעבודתי במסירות נפש ממש".

דברי יחזקאל

אמירה נעימה

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כה, ב.) תנא דבי אליהו (רבה פ"ח:): "... וכיון שקבלו ישראל עול מלכות שמים בשמחה ואמרו 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע' מיד אמר הקב"ה למשה שיאמר לישראל שיעשו לו משכן שנאמר 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו'..." וצריך ביאור.

ושמעתיה לתרי, דהנה ידוע (תרומה פ"ד מ"ט) ששיעור נתינת תרומה הוא, עין יפה – אחד מארבעים, עין רעה – אחד מששים, ובניגונית – אחד מחמישים. ולפי זה יתורין שפיר, דכיון שאמרו "נעשה ונשמע" והקדימו נעשה לנשמע, והיה להם דין עין יפה שתורם אחד מארבעים, שפיר אמר הקב"ה: "זיקחו לי תרומה", פירוש שיתרמו אחד מארבעים, כמנין לי שהוא בנימטריא ארבעים (עין בעל הפרשם בא"ט).

מהרש"א א"ש צ"ח

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כה, א-ב.)

רצה הקב"ה לזכות את ישראל שיתנו תרומה מעצמם בלא שום ציווי, אלא מרצונם הטוב, בלב ונפש חפצה. ולפיכך לא נאמר: 'צו את בני ישראל ויקחו לי תרומה' – כדכתיב (ויקרא כה, ב): 'צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית וד' – אלא: "דבר אל בני ישראל", כי לא ציוה למשה שיצוו על לקיחת תרומה, רק ביקש ממנו שידבר אל בני ישראל מענין המשכן: "מה טוב היה לעשות משכן זה, וכמה תועלת היה נמשך להם מזה אם גרמו השראת השכינה", עד שהחמם ויתעוררו בנפשם להשתתף בעשייתו. וזהו: "דבר אל בני ישראל" באופן כזה ש"זיקחו לי תרומה" – מעצמם.

אין עדת

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כה, ב.) ובמדרש פליאה (הובא בנתיב יושר): "זיקחו לי תרומה – תה' (דברים ג, ד): שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

נראה לפרש, כי ידוע שתרומת המשכן באה לכפר על עון העגל (תנחומא ח), והנה, המפרשים הקשו (ע"פ עין עקב שבת נה)

על האדם לעשות גדר ומסגרת לתאוותיו וטבעותיו

לעומת המסגרת תהיון הטבעיות (כה, כז.) "הטבעיות" רומז על טבע האדם, ומרמז שכל תאוות האדם מושרשות בטבעיות שלו, ועל האדם לראות שיהיו הטבעיות שלו מוסגרים במסגרת לכל יציאו הוין לגבול.

הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע בהר"ק רבי יהואל מיכל מולאטשוב זי"ע (הביאו בשמו תלמידיו הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע, ומובא ב"פ"רש"ת גדולת מרדכי)

בקשת גשמיית תהיה כמלכה בתוך התפילה על רוחניות

ושמתי את השלחן מחוץ לפרוכת ואת המנורה נוכח השלחן על צלע המשכן תימנה והשלחן תתן על צלע צפון (כה, לה.) יש לדקדק, כיון שאמר: "ואת המנורה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה" מוכן מאליו שהשלחן יהא בצפון, אם כן למה חזר ואמר: "והשלחן תתן על צלע צפון".

ו"ל על פי מאמרם ז"ל (שבת פג, ב): "מאי דכתיב (משלי ג, טז): 'אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד' – אלא למיימינא בה אורך ימים איכא וכ"ש עושר וכבוד, למשמאלים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא". ופירש שם רש"י ז"ל: "מיימינא בה – עוסקין לשמה; משמאלים – שלא לשמה", ולכאורה, אם העוסקים לשמה זוכים לשתיים: אורך ימים עם עושר וכבוד, למה אם כן לא כתיב בהדיא: 'אורך ימים ועושר וכבוד בימינה'. ונראה, שבא לרמז בזה דהעושר והכבוד צריכים להיות כלולים בתוך האורך ימים, שהוא עבודת ה', כדאיא בפסוק: 'דכשארם רוצה להתפלל על פרנסה, יתפלל להשי'ת שיוכל בנקל לעבוד אותו ית' בלי שום מניעה ודאגה, וממילא נכללת בתפילה זו גם בקשת פרנסה, שהרי לעבודת השי'ת צריכין גם לפרנסה בהרחבה, ומעלת תפילה זו היא, שכיון שבקשת הפרנסה צפונה וטמונה בתוך תפילתו על רוחניותו, אין עליה שום קטרונו.

וזהו הרמז: "והשלחן" – כשישקבש על פרנסה, "תתן על צלע צפון" – שתפלה זו תהיה צפונה ומכוסה בתוך התפילה על עבודת ה'.

כ"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע

לפי מה דאינא דלכן לא מזהל הקב"ה לאדם הראשון על המא, אע"ג שאם עבר אדם עבירה ראשונה מזהלתי לו (ויטא פ"א), משום שהציווי אליו היה מפי הקב"ה בעצמו, ולכן לא נזהל לו, ולכאורה אם כן למה נזהל לישראל המא העגל, והלא "אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמענו (פסוק כד.), אלא, שלישאל היתה מענת אונם, שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגונית (שבת פ"ח), וכבר הקשו על טענה זו, הא דינא דמלכותא דינא וא"כ חייבים לצייט ובטלה מענת האונם. ויתרצו דהו דוקא בגזירה כוללת (כדא בשריע ה"ט פ"י שט"ט ס"ח), אבל התורה והמצוה נאמרו כי לישראל, לא שייך בזה דינא דמלכותא דינא. אולם, בעבודה זרה אי אפשר לתרין כן, משום שהיא משבעת מצות בני נה, ואם כן הו' גזירה כוללת, וממילא שייך לומר בה דינא דמלכותא דינא, ובטלה מענת אונם.

ועל זה אמר: "זיקחו לי תרומה" – לכפר על עון העגל, ואם תאמר הא שמענו אנכי מפי הגבורה וא"כ אין כפרה מועילה בזה. אמנם הרי היתה להם מענת אונם, ואע"ג דבע"ז לא מועילה מענה זו משום דדינא דמלכותא דינא בגזירה כוללת, אולם עון העגל לא הו' גזירה כוללת, משום דכן נה אינו מצווה על איסור שיתוף (ע"י רמ"א אורח סי' קנ) – "הוא היה דכתיב: שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" ורק הם מוזהרים שלא לשתף, ואין בני נה מוזהרים על כך, ושפיר מועילה מענת אונם ויכולים להתכפר.

אריך חמדה להמלכ"ם זצ"ל

והקמית את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר (כו, ל.) הנה, בפסוק (כה): "והבירה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה", כתב תרגום יונתן: "דכד הו' מוקמין ית משכנא הוה מתגלגל הו' כעכנא וכי וכד הוה מתפרק הוה פשיט הו' כחוטרא" – (כשהקמו את המשכן היה הבריה מתעקם כנחש, וכך סובב את כל רוחותיו, וכשפרקוהו היה מתפשט וישר כמטה, וע"י גם כשבת צה: וברשי וותם שם. וע"ע בפי רבינו בחיי ורשב"ם כאן). הוא אשר נרמז כאן: "והקמית את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר" – כמו שהראה לו כשהיה לראשונה בהר סיני (לעיל ד, ג-ד), שהמטה נעשה חוש ולכמך מטה.

ראשי בשמים

יתרון דעת

לימוד מקרא ואמירת תהלים בלילה (ו)

איך תקנו מקרא מגילה בלילה? מקור המנהג לקרא את המגילה במצ"ש עד פורים / ביאור ענין "פני החמה" וכו' / דיתר לימוד מקרא עם פירוש, וכשנאמר בדרך תפלה וכו'.

שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות (תהלים קל"א, א.) קאי על העומד בחצות לילה, ונקרא "עבדי" שיש להם מעלה יותר מבנים. וזה מורה אהבת אדם לברוא שהוא עובד ועבודתו מה שהוא בינו לבין קונו.

שאו יריכם קודש וברכו את ה' (שם פסוק ב.) דאינא – בגמרא מנחות (ק:) מהו בלילות, א"ר: אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה כאלו עוסקים בעבודה, אף שעבודה פסולה בלילה, וז"ש: "שאו יריכם" – שגם נשיאת כפים אסור בלילה. וצריך ללמוד תורה שבע"פ ולא תורה שכתב, משום אל תחסום כו', וז"ש במגילה (ד.) מ"ח נביאים לא פתחו ולא הותירו אלא מקרא מגילה. וקשה ומה פתחו או הותירו במקרא מגילה, אלא שאמרו לקרות בלילה.

וביאר: איך עלה על דעת חכמינו ז"ל לתקן לקרא המגילה בלילה, הא מקרא אין זמנו בלילה, וז"ל דמינו הפורים מזמנו על לעתיד לבא, ואז יהיה כולו יום וזמנו הוא (ספר שני צמידים ח"ב). תורה שבכתב רומז לדיבור מדר גבורה ותורה שבע"פ רומז לאמירה מלכות, וז"ש (שמות לד, כב) "זייתי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה. וידבר ה' אל משה לאמר". כשהיה לומר תורה שבכתב היה יודע שהוא יום, ותורה שבע"פ – היה יודע שהוא לילה (רע אחיו פר' תרומה). תהלים "אין חיים" להנהיג רבי אברהם חיים כהן מניקלשבורג – נבד בעל הסמ"ע זצ"ל (תהלים שם, ובהערות ארץ ישראל שם, ע"ש).

במסכת סופרים איתא, שהיה המנהג בישראל לקרות את המגילה במצאי שבת קודש ראשון של אדר עד "בלילה ההוא", ומצאי שבת קודש שני שלפני הפורים מ"בלילה ההוא" עד סופה (פיר' הלכה יח) – לפיכך נהגו לקרותה במצ"ש שתיים וכו', ומקרי דכ"י קרי, בשבת ראשונה של אדר קורין העם ביחד עד "בלילה ההוא", ובמצ"ש שניה קורין מ"בלילה ההוא" עד "וידבר שלום לכל זרעו". והערתיו זה, שמי שירצה לנהוג כן ינהוג, כי מסתמא יש בזה טעמים רמים ונשגבים. ושמעתי כי א"ח הרה"ק מוה' יצחק ז"ל מסקווירא דיה נהגו ע"פ מס' סופרים הנ"ל.

שמירת שלום (סי' נ ס"א, ואכן המנהג בסקווירא לקרות המגילה במצ"ש אחר חצות הלילה וידיק)

וליישב למה משנה כשר ביום לא מקרא בלילה, הדבר פשוט מהא דחולין דף ס, ב בקטרוג הירח, שאמר הקב"ה ללכנה: לכו ומשול ביום ובלילה. א"ל: שרגא בטיהרא מה מהני. אם כן מדר לילה, שהיא משנה, ניתן לה ממשלה גם ביום, אבל מקרא, מדר יום, אין לו לכנס במדר לילה, שלא יתעורר קטרוג הירח. ומשה כשלמדו הקב"ה משנה היה יודע שהוא לילה, דאז אין מאיר אור מקרא. וכשמאיר אור מקרא מדר יום אז משנה המאור הקטן לממשלת הלילה לא שרגא בטיהרא מה מהני, ודוק, ומה מבורר דללמוד מקרא בצבור ג"כ לא כשר בלילה, דהא משה שקול כנגד כל ישראל וחזותיה נפש מוכותא דציבורא, והקב"ה עצמו למדו תורה, ואפילו הכי לא למדו מקרא בלילה, שזה מועט באור הלכה, שניתן לה לממשלת לילה.

וחבנת ענין זה קאמ' ע"י א"ח סי' תכ"ו שמלכות דוד נמשל ללכנה, ע"ש, ובדוד נאמר (ש"א יח, יד) "בכל דרכי משכיל הו' עמו" – שהלכה כמותו (פסדהי צב), והיא יסוד תורה שבעל פה שהוא המשנה. והנה תורה שבע"פ מסורה לחכמי הדורות שזוכין ביגיעת העיון, ובטרים השלים העיון האור חסר, וגם אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל (גישק מג). דוגמת הלכנה שמתמטע ומתחדשת, אבל המקרא מפורש ואין בו חסרון, וזה, פני משה בפני חמה (כ"ב ע"ה) – בלי חסרון, ופשי יהושע בפני לבנה – נשלם אחר החסרון.

וידוע שמה לא נכנס לארץ כדי שתאיר אור הלכנה, דהיינו שישלם את עצמו מחסרונו, ויהיה דוגמת אור החמה בכך עצמו מהקב"ה בלי אמצעות החמה, וכן יהיה לעתיד אור הלכנה כאור החמה (ישעי' ל, כו) וישלם תורה שבע"פ, זו המשנה שסידר רבי דאני מדרו שמלכותו נמשל ללכנה, שאמר לה הקב"ה לכו ומשול ביום ובלילה לתקן חסרונה. אבל המאור הגדול לממשלת היום אינו נכנס בתחתיו הלילה, עד יתקון אור הלכנה והיו שניהם למאורות הגדולים.

ש"ת בנף רננה (י"ד סי' מד, יע"ש)

אספר לך אהובי מעשה רב, שפעם אחת באתי לשחר פני כבוד קדושת מורי ורבי מובהק הה"ק מופת הדור מו"ה ר' יחיאל מאיר זצ"ל זי"ע בק' גאסטינין בלילה ממש, ופגשתי בלמדו עם תלמידו המשמשוה ה' כמ' אברהם יוסף נ"י חומש, ואנכי ידעתי מה שכן מנהגו תמיד ללמוד עמו בכל ערב חומש, ולא מלאני לבו לשאלו על כך, ובפרט כי נאמר לי מפי ה' הנ"ל נ"י שאמר לו שכן נצטוו מפה קדשו של מו"ר הה"ק מקאצק זצ"ל זי"ע.

המשך <

מצות הכנסת אורחים – סגולה לבנים/ מקור

בענין מצות הכנסת אורחים - שהיא סגולה לבנים (גל' תרי"ג, עלי אורח), יש להביא עוד מקור מדברי חז"ל בשילהי משכת ברכות (ס' ע"ג), גבי חמות [אשתו של עובד אדום] ושבעה כלותיה שילדו ששה בשרם אחד אחר שהיו אכסניא לארון, ודרשו בגמרא: "והאל דברים קל וחומר, ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבוד ורובץ לפניו - כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה". הרי שמצוה זו מסוגלת לבנים.

אברהם יצחק גולדנברג, באלטימאר

הגאריטל של הגה"ק ד'באר שמואל/ מאונסדארף זצ"ל/ מעשה רב

בנוגע למה שהובא בגליונותיכם אודות לבשת חגורה (יתרון דעת' מגל' תרל"ט ואילך) הגני להוסיף עובדא שסיפר הגה"צ ר' שמעון יחזקאל יעקובוביץ זצ"ל אב"ד וואדקערט (הובא בס' סימן טוב' עמ' 33), שבבחרותו למד בישיבתו של הגה"ק רבי שמואל יאזנבערג זצ"ל אבדק"ק אוסדארף בעמ"ס 'באר שמואל' ומשם נסע כמה פעמים להתתופץ בצל קדשו של הרה"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זצ"ל, וכאשר נכנס לראשונה אל מרן מהרי"ד קיבלו במאור פנים וקירבו עד מאוד, הוא סלסל בפאותיו ודיבר עמו בד"ת והתענין על הליכות חייו של מרן ורבו הגה"ק מאונסדארף, ומנטח שאלותיו של מרן מהרי"ד הבחין שידוע על תהלוכותיו בקודש של רבו. כששאל אותו מרן אם רבו חובש "גארטל" בעת התפילה, ענה שאינו חובש. וכאשר חזר לאונסדארף קבלו רבו בחבה יתירה והתעניין על כל שאלותיו של מרן אודותיו, וכשסיפר לו שהשיב בשילהי על שאלתו אם הוא חובש גארטל, העיר לו רבו בתמיחה: וואס, איך טראג נישט קיין גארטל! (מה! האם אינו חובש גארטל?), והרים את שולי מעילו והראוהו שחובש גארטל מיוחד מרתת מעילו.

ומענין לענין יש לציין מה שסיפר עוד הגני, שכאשר שמע את רבו הגה"ק מאונסדארף זצ"ל הבחין במכתב שהגיע אליו ממרן מהרי"ד מבעלזא כל הוא מבקש מרבינו שיתפלל לרפואתו, היות ואינו מרגיש בקו הבריאות, ובסוף המכתב חתם את שמו ושם אמו לרפ"ש.

יונה צבי ווטנברג נכד הגה"ק מאונסדארף זצוק"ל, ירושלים

בענין ליצנות וגזמאות לצורך שמחת חתן וכלה

בענין מה שהובא לגבי שמחה וליצנות לשמח חתן וכלה (עלי אורח' גל' תרט), מהראוי להביא מה שכתוב במהרי"ל, בהלכות שערות ימי תשובה, וז"ל שם באמצע דבריו: "וכן ישמר שלא להתלוצץ (בעשיית) לומר: אעשה ליצנות בפני הבריות, למען יאמרו עלי שאדם נחמד אני, וארבה בתחבולות בפניהם ויחכו שקורין (לאכין), הלא עבירה גדולה היא, דכל המתלוצץ - תחלתו יסורים וסופו כליהה ויורש גיהנם, אך לשמח חתן וכלה מצוה להתלוצץ בפניהם לשמחם". מ. יו"ס, בארא פארק

במה שכי הגרש"ק הכהן גראס שליט"א (גל' תרט, עלי אורח) במצות שמחת חתן וכלה, שאפילו אם משבח משה שאין בהם, אין בכך משום 'מדבר שקר תרחק', מפני שזהו מדרכי שלום, והוא מהריטב"א ונתן רי"ד בכתובות דף ק"ז ע"א, ועיי"ש.

יש לציין שהבית שמואל (האג"ז סי' ס"ה סק"א) הביא בשם הפרישה דדוקא "נאה וחסודה" וכדומה, דיש לתרץ דבריו דהיינו נאה במעשיה, עיי"ש. אבל ה"ט"ז שם כתב שכן מותר, שמאחר וכיום ידוע מנהג העולם לשבח את מקחו של החתן ולשמחו, מכליל כבר אין לחשוש לאיסור שקר, שהרי הכל יודעים ומבינים את כוונתו, עיי"ש.

ובשם הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל כתוב (ע"י בספר 'חכמת חיים' פרשת משפטים) שאין כאן לא דברי שקר ולא הגזמה אלא רמז כי הכלה היא בתולה כשרה ומגיע לה כתובתה

המדור נערך ליכוד נשמת הרה"ק - ר' משה בהר"ר יצחק בעריש ברוסטיין זצ"ל ת.צ.ב.ה.

כמוהר הבתולות מאתים זו, ומרומזו בתיבות "כלה נאה וחסודה" בגימטריא "מאתים", עיי"ש.

מנחם מנחם דאוויד, ירושלים

בענין ביטול ת"ת בכדי להשתתף בחופה

ברצוני להאיר אודות הנחת בגליון פ' יתרו במדור "עלי אורח" אות ד', לגבי שמבטלים ת"ת לצורך הכנסת חתן וכלה, אפילו מי שתורתו אומנתו וזו חובה ולא רשות, והביא שם את דברי החילוקת מחוקק' דהיינו דוקא כשרואה אותן נכנסים לחופה, ואת דברי הב"ש, שאפילו אם אינו רואה מחוייב להיבטל מלימודו ולילך שמה.

מן הראוי לציין בזה את דברי הפוסק הגדול מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, כפי שהובא בספר 'יחזקאל' (פרק קידושין): "וכי ההיתר שלא להשתתף בכל חופה, הוא משום שדברך כלל, החופות אינן מתקיימות בשעה שנקבעה מראש, ואילו על שאר הזמן שממתינים לחופה, אין צריך להיבטל מתלמוד תורה". ובהערה פ"א שם, כתב המחבר הרב אליהו נאה שליט"א, שמן הסתם סבירא ליה לרבינו כדברי החלקת מחוקק הנ"ל.

שלמה בן ציון פרידמן, בני ברק

הר המוריה נעקר ובה למדבר סיני/ שמירת שבת של האבות הק' ועוד

א. במה שהובא בגל' תרמ"ח במדור "עלי הגיון" לקט מאמרים שבמה ומעלת לימוד תורה בא"י, בשם ספח"ק 'דגל מנחה אפרים' פ' יתרו, "ששבת מתן תורה נקשר במוריה והגיע למדבר סיני, למען תגדל השגת ישראל עיקר מתן תורה, ע"כ. כעת לא מצאתי שם. ולעצם הדבר, איתא במדרש שוחר טוב (מהדור' בור, סח, ומובא במכלול מאמרים ופתיגים ערך 'סיני' - שם כ': מ"ט סח, ט, והכוונה: מדרש תהלים, כ"ח): "סיני מהיכן בא, מהר המוריה נשלח כלחה מעיסה" וכו', עיי"ש. ובה שמעתי לבאר מה שאומרים בפיוט "יום שבתון" לשב"ק: דיבר בקדשו בהר המור יום השביעי זכור ושמו"ר, וקשה הלא זאת נאמר בהר סיני, ולא בהר המוריה, ולהחיל אתי שפיר. עוד שמעתי לתרץ לפי דברי הגמ' בתענית (טו). "מאי הר המוריה" וכו', וברש"י שם: "לשבת אחריתא הר המוריה הר סיני" וכו', עיי"ש.

ב. במש"כ ב' ויגש (גל' תרמ"ט) במדור "עלי הדף" - "שמירת שבת - אצל האבות הקדושים", והבאתם תירוצו של ה'פנים יפות' (פ' נח ע"פ ויום וליה לא ישבות) שקודם מתן תורה שבתו "יום ולילה", והאבות שמרו כאחרי מתן תורה - "לילה ויום", ועשו מלאכה בלילה שלאחריו, ובהו ממה נפשך עשו כהו"ן, אי דינם כבני נח לא שמרו שבת, ואי כבני ישראל שמרו כאחרי מתן תורה, וא"ש. אח"כ הבאתם מהקדמות דרשות חת"ס בשם רבו הגה"ק נתן אדלער זצ"ל, להקשות, דאיך איך שמרו יו"ט הסמוך לשבת, גיי"כ אסור לעכו"ם, ושוב שבתו "יום ולילה", דהיינו יום ששי וליל שבת.

הנה בספר תורת אמת להגר"ן אדלער הגי' פ' נח ע"פ הגי'ל, הביא שבת הגי'ל בעצמותי כהפנים יפות, ובהע' שם הביא משו"ת ביהמ"ק (פ' מ"ט) שהחתנים הוא איש כבבת יחיד, עיי"ש מיו"ט כני"ל, עיי"ש. ועיי"ש בהע' במקורות המצויינים שם.

עוד אציין תי' לזה, מספח"ק 'מעגלי צדק' להגה"ק מדענש זצ"ל (פ' במדבר ד"ה ושמעתי), וז"ל בא"ד: "ואמרתי, ענפמי"ש "מחללה מות יומת ובוים השבת שני כבשים" בדבור אחד, ואצאיה שיהי ביהמ"ק בבאר שבע, ולא ח"י כבבת יחיד, דהא הוא ח"י כרכא דכולא בי, ובדאי שמר שב"ק כדינו דהיינו להקריב שני כבשים, וא"ש, דאם הוא בן נח חילל שייק במלאכות שבקרבנות, דהא אינו מצווה על המוספים, ובישראל המצוה כך, עכלק"ק. ועיי"ש שם מה שמפלפל בזה. וכן כי בקיצור נמרץ בספרו שו"ת 'שערי צדק' סי' קע"ח (בא"ה אמנם בקצוה"ח, בסוגריים מרובעות). [ומה ששד"ב נ"ג, דכ"ז בחו"ל, משא"כ כשעקב אצ"ה היה במצרים, וכן יוסף, שא"י במד' ששמר שבת במצרים, והלא שם לא הקריבו קרבנות, עיי"ש, או ח"ל כמש"כ בספח"ק 'עצי חיים' פ' שמות ד"ה הבאים וכו' ואפשר לומר וכו', בשם זוה"ק והארי"ז ז"ל "שקשו הלא ידוע איסור קדשים בחוץ לביהמ"ק וא"כ הקריבו ישראל קרבנותיהם בעת

ההוא במדבר, ויתרץ כמו דמצינו בעיקב שקיפל הקב"ה כל ארי" תחתיו, כמו כן בישראל בעת צאתם ממצרים בכל מקום שהיה חנייתם הי' שם קדושת ארץ ישראל" וכו' עכ"ד, וא"כ דון מינה כשאמר הקב"ה לעקב "נאכי ארד עמך מצרים" וכו' והרי הוא כאלו הי' באר"י וכו', עכלק"ק עיי"ש, וא"ש ודו"ק].

בן ציון גרינפלד, ברוקלין נ"י.

בענין אורח בתשלום אי מברך לבעה"ב/ בטעם שהיו אחרון ומרים מרקדין בשהחזיר עמרם את יוכבד, והמסתעף א. במש"כ בגליון תרנ"ב בעלי אורח' שאורח המשלם דמי מזונו אינו צריך לברך את בעה"ב בברכת המזון, וציון לכך החיים (פ' ר"א).

יש להעיר דהגרעב"ץ במור וקציעה (ס' ר"א) העיר ע"ז המג"א (ס' ר"א סק"ה) וז"ל: דמאן יימר דאורח דמי מזונותיו לאו שמיה אורח, וכי אמרו אורח האוכל בחנם דוקא הוא יברך בעל הבית, אטו רובא דעלמא בכדי אכלי בי אושפיזא, וגם האושפיזא הטובה בעד דמיס היא ראויה לברכה. ע"כ. ובדעת תורת ציון ש"כ"י בסידור העיב"ץ.

ועיין במ"ב (סימן ר"א) העתיק דברי המג"א להלכה, ועיי"ש בשעה"צ (ס' סק"ז סק"ק ס"א), ובפרט"ש (ר"א ס"ב) דאינו נחשב ככהאי גוונא כאורח אלא כבעה"ב.

ונפק"מי טובא למעשה, לגבי בחורים בשיבה - אם מחוייבים לברך את בעל הבית. וי"ל למש"כ בשו"ע הרב (ס"ד) דדינא דאורח מברך הוא רק כשבעה"ב מיסב עמהם, ולפ"ז בחורי ישיבה, שדברך כלל אין בעה"ב מיסב עמהם, ליכא חיוב. ומסתברא דאף דליכא חיוב באופנים הנ"ל, מכל מקום בוודאי על זה נאמר עיין אורח' יוכבד"י בכל אופן.

ב. במש"כ בגליון תרנ"ו בעלי אורח' להביא ראיא דמצות שמחת חתן וכלה היא גם בזיווג שני, מהא דכשהחזיר עמרם את יוכבד אחר גירשה היו אחרון ומרים מרקדין לפניו, ואם במחזיר גרושתו לשמחה זו עושה, אם כן ש"כ שיש לשמח בזיווג שני, ע"כ. נלענ"ד דאינה ראיא כלל, דהתם ע"כ לאו משום מצות שמחת חתן וכלה, דהא קי"ל במ"ק (נ) דאין נושאין נשים במועד משום אין מערבין שמחה בשמחה, ואפ"ה קי"ל שם דמותר להחזיר גרושתו דלא הוי שמחה, וכי"כ במרומי שדה (פ"ב קכ). ועיין רשב"ס (פ"ב שם) דאין אורח ומרים משוררים לפניו מתוך שמחה שהיה עתיד משה רבינו לצאת מן, ועיי"ש מהרש"א שם. ובגן יהודי"ע (ס' ס"ט) כתב דכיון בזה להודיע ששבה לערותיה, ולכן עשה לה כמשפט משה רבינו כשחזר משוררים לפניו מתוך שמחה שהיה עתיד להחזיר מפני שאין שייך בו גזירת פרעה, כיון דאינה ראויה להוליד, דהיינו שכן, עכ"ד. ובתוספות ישינים (נדפס בעלית שלמה ספר זכרון א"ל) כתב הטעם דהיו מרקדים לפניו, לפי שפירש ממנה ורצה לפרסם הדבר שהחזירה, אי נמי כדי שילמדו אחרים ממנו שלא יפרשו מנשותיהם, ע"כ. ולפ"ז ליכא ראי' כלל דאיכא שמחה (ועיי' בורר גרר שמות ב, א והמשכיל לדוד שם).

ובגוף השאלה יש להביא ראיא ממש"כ בברכי"ו (ויר"ד סי' שצ"א סק"ה) דמותר לאלל להשתתף בסעודת נישואין של מחזיר גרושתו, דליכא שמחה וליכא משום אין מערבין שמחה בשמחה, משא"כ בזיווג שני פשיטא דאסור, דסעודת שמחה מיקרי ומברכין בסעודה "שהשמחה במעונו" ואין נושאין במועד, עיי"ש. ועיי"ש בשו"ת מערכת חתן וכלה (אות כ"ה) בענין נישואין דזיווג שני בעשיית, די"ל דשרי דליכא שמחה כל כך, עיי"ש, הובא בא"ח המגן (ס' תרי"ב סק"ח).

ישראל שוורץ, רב ואב"ד תל ציון ור"מ דיישית סוכטשוב ירושת"ו

דברים שהותרו משום מצות הכנסת אורחים

בענין מה שהובא על הכנסת אורחים (גל' תר"י - תרנ"ב, עלי אורח), יש לציין מה שכתב בתולדות יעקב יוסף בשם רבו הבעש"ט הק' זל, בהא דאמר רז"ל (ב"מ פ' א): "גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה", ופרש"י דהיינו שלפעמים הכנסת אורחים היא ביטול תורה או סיפורי לח"ר וכו', מכל מקום הכנסת הכנסת אורחים. והגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, גוי"ל בעל התולדות זצ"ל, הביא (הליכות שלמה' הל' תפלה פ"ה ע"מ סח) דבר זה ואמר שבוודאי כוונתו לאבק לח"ר גרידא, ואמר דאף על פי כן חידוש גדול הוא לדינא עכ"ד. "ומכל מקום הזכיר רבנו לפעמים דבר זה, כשקרה שההכרח אילצו להאריך שבת עם אורחים פשוטים ששוחזו בדברים של מה בכך", עיי"ש עוד.

הרב אהרן מנדלזון, ירושלים

יתרון דעת

אך נראה לפענ"ד לומר, דכל זה לא שייך רק דרך קריאה בלחוד, אבל דרך תפלה או דרך סימן טוב. ודרך שמירה והצלה והגנה אין בית מיוחד בזה. דאם לא כן תיקשי בפסוקים שקודם "יראו עינינו" (שנאמר בחור' בהפלת מערב), ופסוקי קריאת שמע עצמה שהיא מדאורייתא. או מומרים אחרים הנחוצים לאמרום בלילה, כגון "לדור מזמור" בימים נוראים, ופסוקים שקודם ערבית דחול וכו'. אלא על כרחך דדרך תפלה או שמירה והצלה או ברכה והודיה או סימן טוב והצלה אין חשש לעולם וכו'. ובפסוקים שבסדרי התפלות והסליחות בלאו הכי י"ל כעין שכתב הירושלמי גבי ברהמ"ז שאומרים "רענו ונשחור פרנסנו" וכו' בשב"ק, משום דטופס ברכות כן דוא, דהי נמי כהאי גוונא. ודון מינה נמי לכל דאיכא דהוי רק דרך תפלה וכו' וי"ל בטר טעמא. משום התעוררות הדינים, ובכה"ג שאומרים דרך תפלה או שבוש של מקום וכד' עוד נתבטלים הדינים ונמתקו בשרשם. שו"ת ויחי יעקב להגאון ר' יעקב חיים גולדשלאג זצ"ל אבד"ק לובראנץ (א"ח ס' ט, יע"ש באריכות)

ואולם עתה בישיבי אצלו בשעת מעשה הביט בי ואמר לי בזה"ל: בטח תמיה אצלכם על זה שאני לומד חומש בלילה. אך אני מפרש לעצמי האזהרה בזה, שלא הכוונה אלא על לימוד המקראות בלבד, בלא פירוש"י.

ובהכילו הדברים עתה לי: אין לי חדשות, כי כדברי מורי כן מפורש להדיא במקור האזהרה הלז, והפה קדוש שאסר לימוד מקרא בלילה הוא הפה קדוש שהתיר ללמודו עם פירוש, שכן מצונו להדיא בכתבי האריז"ל בסידור ר' שבת בזה"ל: בלא פירוש דוקא. ובשמעו מפי דברים אלו נתמלאו כל בתי לבו אורה ושמחה כי וזה לכון אל האמת וכו'. והנה עדיין צריכים למודעי שלפי זה אין אומרים פסוקי "ויתן לך" במוצאי שבת, וכן הפסוקים והמזמורים שיסרו לאמרו בשעת שכיבה, וכן הפסוקים שנאמרים בלילה בשעת הסליחות בימי אלול וימים נוראים, ועוד כהנה, אם נאמר שהקריאה במקרא סתם בלא פירוש מעורר הדינים.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת שבא קמא

בגדרי מצות הלא תעשה שנאמר במצות צדקה:
"לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ ירך מאחריך האביון"

בסוגייתנו נזר בענין "פרוטה דרב יוסף" (דף נו ע"ב – נז ע"א) – שפירושו, שהמקיים מצות השבת אבידה פטור מלתת פרוטה לעני בשעה שמתפל באבידה, וככה למדנו מרב יוסף, שהסיק ששומר אבידה דינו כשומר שר – והייב גם בגיבוי ואבידה, כי מבח שמירת האבידה מרויח פרוטה זו – שלא ליתנה לעני, ונמצא שנהנה משמירתו (ענין זה מובא בעור כמה מקומות בש"ס: נדרים לג; ב"מ כט, פב. שבעות מהר).

בטעם הדבר שפטור מלתת פרוטה לעני בשעה שמתפל באבידה, שהוא משום ש"עוסק במצוה פטור מן המצוה", נתקשו כמה אחרונים, דללא הכלל של "העוסק במצוה פטור מן המצוה" לא נאמר כי אם לענין מצות עשה, שהעוסק בקיום מצות עשה פטור מלקיים מצות עשה אחרת, אכן, ממצות לא תעשה לא נפטר, והרי בקיום מצות צדקה נאמר עשה ולא תעשה, המצוה עשה – נכפלה כמה פעמים בתורה, שנאמר (ויקרא כה, לה): "וזהוקת בו גר ותושב וחי עמך", וכן (שם, לו): "וחי אחיך עמך", וכן נאמר (דברים טו, ח): "פתוח תפתח את ירך לוי" (ראה ספר החינוך מצוה תטע), ומצות לפ"ט – שנאמר (שם, יז): "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ ירך מאחריך האביון", ואם כן מדוע נפטר העוסק במצוה מלקיים מצות צדקה, הלא יש במצוה זו גם ל"ת שהעוסק במצוה אינו פטור מל"ת.

כמה אחרונים (ש"ת שו"ת קמא ח"א סי' גה; ש"ת ברית יעקב ח"א סי' בא; אמרי בינה אורח סי' יג, ג; ש"ת חתן סופר סי' יד, אור שמח הל' פ"ט ח"א ה"ה; קובץ הערות סי' חט; קובץ שיעורים ב"ב אות מה; קה"י קידושין סי' לב אות ד; תירוצו, על פי יסודו של הרמב"ן במס' קידושין (לד. ד"ה והא), שבמקום עשה שהחזירה התורה אותן בל"ת, לא בא הל"ת כי אם לחזק ולקיים העשה, שבאופנים שיש בהם חובל לקיים העשה, היתלה התורה גם אזהרה על קיומה, אכן אין האזהרה אזהרה כשלעצמה, ולכן באופנים שלא נאמרו בהם העשה – אין בהם אזהרה, ובכן העוסק במצוה השבת אבידה נפטר ממצוה עשה של צדקה, הריחו נפטר גם ממצוה ל"ת שבה, כי הלאים של "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ ירך מאחריך האביון" לא נאמרו כי אם בבדי לחזק העשה במקום שנצטוונו עליו, והעוסק במצוה לא נצטווה כלל במצוה צדקה.

עוד תירוצו האחרונים (ראה שו"ת ברית יעקב ח"א סי' כה; קובץ שיעורים שם; וע"ע פמ"ג פתחיה להל' שבת ויר"ת החלק השני אות כה; וכן יצחק ח"א סי' ז) שזה שהעוסק במצוה לא הותר לו לעבור על מצות ל"ת, כונת הדברים היא, שגם כשהאדם עוסק בעשיית המצוה אין לו היתר לעבור על דברי תורה, וזה אמור רק כשעובר על איסור תורה בקיום ועשה, אכן, בהימנע מן האדם מלתת צדקה אין זה אלא בשב ואל תעשה, ובמצות ל"ת כגון זו – נפטרים כאשר עוסקים במצוה, ומש"ה כשמחזירים אבידה פטורים מלקיים מצות צדקה, הן מצד העשה והן מצד הל"ת (ועי פמ"ג שם לענין און במצות תשכיתו ובל יראה ובל ימצא, שהוא פטור מלקיים המצוה משום עוסק במצוה שפטור מן המצוה, וגם מצד הל"ת אינו מחויב, מאחר שאינו עובר בקום ועשה).

יש שתירוצו (ראה גליוני הש"ס כאן; קהלות יעקב והדגשים) ח"ו סי' לט), שאזהרת התורה של "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחריך האביון" אינה כי אם במי שמונע את עצמו מלתת צדקה בגלל אימוץ הלב, ואימץ לבבו גורם לו שיקפוץ ידו מלתת צדקה לעני העובר לפניו (ראה ספר החינוך מצוה תטע סימון ל"ה וזו), אכן, כשנמנעים מלתת צדקה מחמת סיבות אחרות, אין עוברים על לאוים אלו, ולכן הקופץ ידו מלתת צדקה משום שפטור ממצוה נתנה בגלל שהוא עוסק במצוה, אין בזה איסור של אימוץ הלב וקפיצת ידו כלל.

הגאון מליסא ז"ע בספריו **בית יעקב** (ענפי כתובות מט: על תורה אכפיה) ו**נחלת יעקב** (ענה"ת פר' ראה ענה"ת א' תאמץ) הקשה קושיא זו, ובספרו בית יעקב שו"ת בצ"ע, ואילו בספרו נחלת יעקב כתב לחדש, שהדבר תלוי בין עני שהוא ערום מכל לבד, לעני שיש לו כסף ואכן אין לו מאתים זה, שגם בו ישנה מצות נתינת צדקה, אלא, שבעני כזה נאמרו השיעורים של חובש מעשר, ואילו עני שהוא חסר מכל וכל – אין שיעור למצות צדקה. וכמו כן הלאוים הללו לא נאמרו אלא בענין שהוא ערום מכל, ואילו בעני שאין לו מאתים זה אין בו כי אם מצות עשה, ובעני כזה שפיר פטורים מלתת צדקה כשעוסקים במצוה (ועי בהגהות שהעיר מדברי הפיה"מ להר"ם פאה א, א שלא משמע כן).

בענין הדברים כתב בספר **חמדת ישראל** (לבעל הכלי חמדה נר מצוה אות ט מצוה רלב), **האמרי בינה** (שם) כתב לחדש בזה, דדלואין לא נאמרו כי אם בעני כזה הצריך ל"די מחסורו אשר יחסר לו", ואינו מתכוון לחזור על הפתחים ליקח מכל אחד דבר מועט, אלא, שהולך לעשיר גדול אחד ומבקש ממנו למלווא לו חסרונו, באופן זה הוזהרה התורה "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחריך האביון", כי אם לא ימלא לו חסרונו לא ימשך לחזור על הפתחים מחמת בושתו. אכן, בעני המחזור על הפתחים, אפשר שאין בזה אזהרה זו, כי אם לא יקבל מזה איסור אצל אחרים ויקבל מזה הצדקה (עי שו"ת י"ד סי' ר סק"ד).

תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחריך האביון", כי אם לא ימלא לו חסרונו לא ימשך לחזור על הפתחים מחמת בושתו. אכן, בעני המחזור על הפתחים, אפשר שאין בזה אזהרה זו, כי אם לא יקבל מזה איסור אצל אחרים ויקבל מזה הצדקה (עי שו"ת י"ד סי' ר סק"ד). ובאופן זה אמרו "פרוטה דרב יוסף", שפטור גם מל"ת, אכן, באם לא יוכל לפנות לאחרים ולקבל צדקה, לא ידא מופטר מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה (יישובים נוספים בזה, עי ש"ת יד אליעזר סי' לה; גליוני הש"ס שם; שו"ת מהר"ח סי' יג; וכן יצחק שם; וע"ע שו"ת ח"מ סי' רסא).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני ניקוי הרצפה והמפה בשבת

א. מותר בשבת לטאטא במטאטא את רצפת הבית שמרופצת באבנים או בקרשים, כיון שרוב רצפות הבתים בזמננו הן מרופצות, ולא שייך החשש שמא ישוה גומות בקרקע ויתחייב משום בונה. אבל אם הקרקע אינו מרופצ באבנים, כגון בחצר הבית, או למשל בסוכה שעשאוה במקום שאינו מרופצ, אסור לכבד שם הרצפה במטאטא, מחשש שיבוא להשוות הגומות (עי אורח סי' שלו ובא"ה שם).

ב. אם כשמתאטא את הבית מונח דבר מוקצה על הרצפה, מותר לטאטאו, משום דהוה טלטול מן הצד על ידי דבר אחר לצורך שבת (ועיי' בשער הציון סק"י).

ג. שטיח – אסור לנקותו, גם לא במכשיר המיוחד לניקוי שאינו פועל על ידי חשמל, וכן אין לטאטא השטיח במטאטא בחזקה. כמו כן אסור לנער השטיח מהאבק, משום איסור מלבן. אבל מותר לטאטאו במברשת רכה שמסיר רק הפסולת מעל השטיח, ולא ינקת מה שדבוק בתוך השטיח, וכמו שמותר בשבת להסיר נוצות מבגד, כיון שאין הנוצות תחובין בתוכו אלא עומדין מלמעלה (וכא"ה ברמ"א סי' שב ס"א). ועיי' שו"ת פכ"י סי"ד ובהע' שם ס"ק חז).

ד. והמאי טעמא נראה גם כן, דאע"י דמותר לנקות המפה שמונחת על השלחן, היינו דוקא מהפסולת שמונחת על המפה, אבל מה שנבלע במפה, אין לנקות, וגם לא לעררה. ושכ"ח, למשל אם נשפך טאבוק על המפה ונבלע בתוכה, אסור לנקות נקוה שנבלע בתוך המפה. אבל אם המפה היא מניילון וכדומה, שלא נבלעים בתוכה, אין שום חשש של מלבן כשמנקת אותה (עי).

ה. אע"פ שמותר לטאטא את הרצפה, ככ"ל, מכל מקום אסור לשטוף את הרצפה במים, אפילו באופן שאינו מדיחה במטלית וכדומה, אלא שופך מים על הרצפה ומנגבה במקל-מגב, שאין אז חשש סחיטה או כיבוס, ורק לטאטא הבית התינו חז"ל, שכיבוד הבית הוא יותר דבר נחוץ משטיפת הרצפה (עי ש"ת שו"ת סי"ג ובמ"א שם).

ו. אע"פ שאסור לשטוף את הרצפה במים, מכל מקום אם נשפך מעט יין או שמן וכדומה על הרצפה, מותר ליתן מים על אותו מקום בלבד ולנגבו אח"כ על ידי מגבת המיוחדת לניקוי. אך אם יש הרבה מים, שיש חשש שמא יסחוט, לא ינגב, רק ישים את המגבת המיוחדת לזה על הדבר שנשפך (עי ש"ת שו"ת סי"ג ובמ"א שם).

ז. שלחן של שיש במטבח, למרות שיש בו חורים ואע"פ שמוחבר לקרקע, אין חשש לנקותו אפילו במים (עי הטעם בשבט הקהתי ח"ב סי' ק סק"ג).

ח. אם נתלכלכה הרצפה, לא ינקת במטלית שאינה עשויה לקנח את הרצפה, כגון במגבת שמקנחים בו החידים וכדומה, משום דחיישינן שמא יבוא לכבש המפה (עי ש"ת שו"ת סי' כט, ועיי' שו"ת סי"ב). ועיי' שו"ת סי"ב, ובענין ששפיץ בשבת חז"ל סי' כט. וראינו בשם הגרש"א ז"ל דאסור ג"כ מטעם שהמגבת תמאס ותיעשה מוקצה, והוה מבטל כלי מהיכנו. עי שלחן שלמה סי' שח י"ג.

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

בית יצחק על מסכת מגילה - מאת הגה"ק רבי יצחק אייזיק ווייס זצ"ל אבד"ק סוואליאוו וראב"ד דמונקאטש, בעמ"ח יתולדות יצחקי, ודברי יצחקי [תלמידי הגה"ק מהר"א מייזיטשוב ומרן חשר שלום מבבלזא זי"ע]. חיבור מיוחד במינו, בו מובאר כל דבר גדול וקטן ע"י דפוס בהסברה נפלאה קולעת לא השערה. יצא לאור במהדורה חדשה, מפוארת, מתוקנת ומושלמת להפליא, בצירוף מפתח ענינים ויתולדות המחבר על ידי נכד המחבר, ביתר תש"ס (שצד עמי).

מה יפו פנימין פורים וד' פרשיות - הרביעי בסידרת האוצר על המועדים. יצירה מחודשת רבת גוונים. מכלל כתובי מנעים אמרתיים של כמה וחמישים גדולים - רבותינו האדמו"רים וראשי הישיבות; שיעורים, דברי תורה, שיחות ומכתבים, וכן לקט נרחב של נושאים למדניים, עיוניים, פלפולים, הלכות ומנהגים, מנינים, זמרים, משלים, עובדות, כפחות קהודש וכו' וכו'. דפס בפורט כ"ס לחנות המאמר שפר בכל פינות ומחנות. מאת הרה"ק אלימלך שפיטצער. יצא לאור ע"י מכון ירושלים עני"ג. תשס"ח (תשד עמי).

שעשועי תורה על כ"ו מלאכות שבת (שני חלקים) - צולל במים אדירים ומבאר בעומק הסוגיות עד אחרוני זמננו. חידושים וביאורים נפלאים, הערות והארות עמ"ס שבת, על סדר דהף ובשו"ע. מאת הרה"ק ר' יוסף מרדכי שורצמן [מח"ס שעשועי תורה עמ"ס יבמות וסנהדרין, שבת ח"א, נדה ועל כתר בחלב] מליקוואד, תשס"ט (תצד עמי).

נביאים וכתובים עם פירש"י ומצודות עם פירוש עברי-טייטש חדש יש אם למקרא' - שמקורו טהור מפירוש העברי-טייטש ממחבר היצאיה וראינוהו ונדפס בשנת שפ"ג (לפני כ-400 שנה!) בהסכמת ק' מגדולי הדור, ובראשם רבותינו ה' המהרש"א והב"ח ועוד זי"ע, [גדולי הדורות המלוצו בספריהם חק' (נרות דבש), פלא יועץ, שארית תורה ועוד] ללמוד ולתרגם הספרים בשלשון אשכנז המדוברת, כדי שגם נשים וטף יוכלו ללמוד בהם], ועתה נעתיק ונסדר על פי יד"ו לובלין' (מלפני כ-120 שנה), מסודר מחדש באותיות מאירות עינים. נערך ויצא לאור בשבעה כרכים מפוארים על ידי הרב אברהם ג-אטשעמאן מה'מסרה' - לאנדא, הוכן והובא לדפוס על ידי הרב א. בלום ירושלים.

נפלאים מעשיו - לקט סיפורים נפלאים מתולדותיהם של צדיקים אלו מעשיות הטובים, צדיקי בית שאנן שינאוהו, תלמידי בעש"ט הק' ושאר צדיקי יקדים עליו, אשר שמע וקובל מחת"ס הרב פרץ הלוי לעפקאויטש מאנטווערפן מפי רבו, הגה"צ רבי יחזקאל שרנא ויינבערגער זצ"ל הי"ד אב"ד פאעז והגלילות, ומפי אנשים נאמנים. נערך באופן נאה ומסודר וי"ל ברב פאר ע"י הרב יואל דאסקאל, ב"ב תשס"ח (תקל עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' חיים משה יקותיאל שווארץ הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי"ג חתתן היקר כמר אברהם יהושע העשיל נ"י בן מחו"ה הרה"ח ר' ישעי' שפיצער הי"ו - ב"ב למזל טוב ובשעה טובה ומיוצלת	הרה"ח ר' מרדכי זאב שוומנפלד הי"ו לרגל שמחת הולדת הנכדה תתי' - בת לחתנו הרה"ר אהרן ראטה הי"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' מיכאל צבי וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש אי"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכזי)
לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב ב"ר אהרן ע"ה ארלער נלב"ע במוצ"ש העבר - ב"ח שבט תשס"ט ולעילוי נשמת מרת טוביבא ב"ר בעלזאל ע"ה נלב"ע ה' אדר תשס"ה לפ"ק	לעילוי נשמת הרה"צ רבי שמואל מנחם ב"ר פנחס ברוך זצ"ל ארמו"ר מליטשיק - ירושלים נלב"ע ו' אדר תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בנו הרה"ח ר' פנחס ברוך בערנשטיין הי"ו	לעילוי נשמת מרת חיה ברייניל ב"ר דוד ע"ה גאלדרייך נלב"ע ביום ח' אדר א' תשס"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. מוקריי זכרה מתבקשים ללמוד משניות לטובת נשמתה היות ולא השאירה אחריה זשיק
תהא נשמתם צרורה בצרור החיים הונצתו על ידי חתנם הרה"ח ר' אלטר אסטרייכער הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"ר ישעי' אלימלך ע"ה וויינגארטן פטורן התלמוד תורה עשרות שנים במסירות מופלאה נלב"ע בשם טוב ביום ז' אדר תש"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישעי' יצחק ב"ר מרדכי ע"ה נלב"ע ה' אדר תשמ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בנו הרה"ח ר' משה עדעל הי"ו - ב"ב

עלילתם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' תצוה - "שבת זכור"

י' אדר תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרנ"ח

הדפסה	מועד	דף
אנטוורפן	18:14	19:23
לונדון	17:35	18:41
מאנטשטער	17:41	18:51
ציריך	17:58	19:06
ווינ	17:29	18:35
אמסטרדם	18:11	19:22
פאריז	18:24	19:31
פראנקפורט	17:58	19:06

תורת של ראשונים

"למאור להעלות נר תמיד" -

רמז לבית המקדש השלישי שיעמוד לתמיד

ואתה תצוה וגו' ויקחו אליהם שמן זית דף כתיבת למאור להעלות נר תמיד (כז, כ) "ובמדרש: 'כתיבת' זה מקדש ראשון שעמד ת"י שנה, מקדש שני ת"י שנה, ומקדש שלישי זהו רמזו לשני מקדשים, והיה ראוי לרמוז גם השלישי העתיד.

אבל יתכן לומר, כי המדרש הזה אפשר שירמז על המקדשים שהיו זמנם קצוב, ולפי ששניהם עתידים להיחרב ולהיות מרמס, לכך נאמר הרמז בשניהם בלשון 'כתיבת', שהוא לשון כתישה ומרמס, אבל הבית השלישי העתיד, אע"פ שלא בא בהשבו, לפי שאין זמנו קצוב, הנה נרמז במלת 'למאור', והוא כלשון 'ישעיה' א: 'קומי אורי כי בא אורך', והוא הכתוב בבית השלישי בחזרת השכינה, והוא שאמר דוד ע"ה (תהלים כז, א): 'אורי וישעיה', ואמר עוד (שם קיח, כז): 'א-ל ה' יואר לנו', ולפי שאין זמן לעמידת בניינו, אבל הוא עומד לעד לעולם, לכך אמר 'להעלות נר תמיד', כלומר, כי מעלתו תמידית ושוב אינה פוסקת.

רבינו בחיי וזקנינו כ"כ פתולדות יצחק, וראוי לציון כי בספר 'ישמח משה' בפרשתנו ד"ה כתיבת, האריך לבאר במשל נפלא ששני המקדשים שנבנתו והרבו היו הנחת ויסוד לבית המקדש השלישי שיבנה בב"א, ולכן אכן נרמזו ב'כתיבת', שכל תכליתם היתה לצורך הבנין השלישי - שגרמו ב'להעלות נר תמיד', וכן באריות ביאורו הנפלא בהן.

אחרון הכהן זכה לאורים ותומים בזכות שלא קינא באחיו

ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים והיו על לב אהרן (כח, ל). ר"ל אמרו (שבת קל"ט). שבשכר "וראך ושמה בלבו" (לעיל ד, יד) - זכה לחשן המשפט על לבו. והיו, כי מאחר שהיה קשה למשה לדבר אל פרעה, בהיותו ערל שפתיים, ואחרן סייע לו והיה למתורגמן שלו, על אף שהוא עצמו היה גדול ממנו בשנים ואף קודם אליו בנבואה (ראה ש"א ב, כז, יחזקאל י, ז ובפירוש שם, עכ"ז לא נתקנא לו ושמה להיות לו לעזר. ויש להבין, "מדוע נתת זה הנבואה לאהרן על מוב לבבו בנבואת משה, יותר מכמה מעלות שהיו לאהרן מצד כהונתו".

"והתשובה בזה, שכבר הודיענו ר"ל (פנדרין ז). שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה וכו'. ורצה זה השי"ת, כדי שתתיישב ענין ההשגחה בזה בני האדם, כי אם לא יבא הנבואה המוב ולא יהיה [בענין] הפעל המוב, אפשר שיהיה זה נתלה במקרה ובמנהגו של עולם, אבל כאשר יבא הנבואה באותו ענין בעצמו שהיה הפעל המוב, אז יודע כי זה בהשגחה מהשי"ת ובכונה ממנו לשלם טוב למובים. ולכן יחמו ז"ל זה הנבואה לאהרן תחת זה הפעל יותר מכמה מעלות טובות שהיו בכהונה גדולה, שהוא מורה שלא זכה אהרן לזאת המעלה כי אם לגמול מזה הפעל.

כי דבר ידוע הוא שעל ידי החשן היה נודע ענין העתידות, וזה לא היה ראוי שהיה מגיע לחלקו של אהרן, כי הודעת העתידות הוא דבר ראוי לנביא, לא לכהן. כי כמו שמענין הנביא הוא הגדת העתידות, לא ענין העבודות כלל, כן מענין הכהן - מעשה העבודות, לא הגדת העתידות. ושמה תאמר שכיון שרצה השי"ת שיהיה כהן גדול משמש בשמונה כלים אשר החשן מכללם, זכה אהרן לזאת המעלה מצד כהונתו, אין הענין כן, כי החשן אינו מוגד העתידות מצד היותו חשן לבד, אבל מצד האורים והתומים שהיו בין כפוליו שלא היו מכלל הבגדים, ושהיו בבית שני לא היו אורים ותומים, ועכ"ז היה כה"ג משמש בשמונה בגדים... וא"כ למה זכה בו אהרן?

לפיכך דרשו ר"ל שזכה לגמול טוב באותו ענין בעצמו שהראה טוב לבבו. ששם היותו קודם למשה בנבואה, לא נתקנא בו כשנבחר לנביא, ולפיכך וכו' השי"ת בחלק הנכבד בהגדת העתידות, אע"פ שלא היה ראוי לענין הכהונה, אבל מאשר לא נתקנא בנבואת משה - זכה בהודעת העתידות שזה לנבואה או יותר מנבואה, שכבר הודיענו ר"ל בפרק לא בו כה"ג. (ויטא ע"ג). שהעתידות הנודעות על ידי אורים ותומים מהיוויבות יותר מהודעות בנבואה וכו', הנה שזכה אהרן לגמול גדול קרובה למדרגת הנבואה ולא עוד אלא שזכה בה לו ולזרעו, וכל זה בשכר שנתקנס עם משה רבינו בענין יציאת מצרים ולא נתקנא במשה.

דרשות הר"ן (הדרוש השלישי)

לקח טוב

"כתבנו לדורות"

ולסיום, הבדל עקרוני: כדי לדלות מסר מסיפור של חול, על ה"דולה" לרצות במשהו, והפך ברעיון מסויים, וענינו תרות למצוא לו אסמכתא. ברצון מוגדר זה, דורש את הסיפור והופך בו עד ש"מוצא" בו את מבוקשו.

מעצמם לא יציעו הסיפורים כל רעיונות ומסרים. מה שאין כן בסיפורי המקרא, שרוח הקודש שבהם מומנת בה רמזים לכל אחד ואחד מישראל, עד שכל מי שישב ויתבונן במקרא ימצא בו - אף בלי כוונה מוקדמת ומודעת - הדרכה והוראה השייכת דוקא אליו ולנפשו.

אסתר המלכה ידעה בצדקתה שסיפור המגילה מומן בקרבן אותם כחות נשגבים שבסיפורי המקרא הנכתבים ברוח הקודש, ושכדורי דורות הבאים אחריה, יתכן לו לכל בן ישראל ואיש יהודי למצוא בו לא רק את מבוקשו, אלא גם מה שלא התכוון אליו. ועל כן הציעה את בקשתה לפני

בכל סיפור אפשר למצוא מסרים שונים. בעלי הדרוש ומגידים מוכשרים תמיד ייטיבו למשמש בסיפור ישן ולמצוא בו טעם חדש המתאים לרעיון המרכזי עליו הם בונים את הדרוש. מבחינה זו, דומה הדבר לסיפורי הקודש הנכתבים בתורה, נביאים וכתובים. אך הבדלים גדולים ונשגבים יש ביניהם, כמובן.

ראשית, בסיפור של חול, גם אם תצליח לדלות ממנו איזה רעיון מסויים או מסר משמעותי, הרי ברור הדבר שאין הרעיון או המסר חייב להיות קשור לסיפור כלל. אתה הוא זה שרצית לעורר את הרעיון, וניסית להשתמש בסיפור ככלי לסייע לך להעביר אותו בצורה יפה. ואולי אף הצלחת בהפצת זה. אולם בסופו של דבר אין זה אלא פרי דמיוןך הפורה והמוכשר. בשעה שקרה הסיפור באמת, יתכן שאף אחד לא כוון אז לאותו מסר.

סיפורי תורה נביאים וכתובים, נכתבו ברוח הקודש. משמעות הדבר היא, שהיון מעצם הסיפור שאמנם קרה ועליו יספר, טמונים במלים הכתובות תלי תלים של רמזים וסודות נפלאים, המולידים רעיונות ומסרים שאליהם מתכוון הסיפור באופן ישיר. האימרות היופות, הפרפראות המשובחות והרעיונות המבריקים של הכמינו ורבותינו, תלויין בפירוש מקורי על דברי פסוק, כל אלה היו כלולים בכונת הכתיבה שנקראה ברוח הקודש. אין לראותן כרעיונות יפים שהפסוק רק משמש להם כלי עזר להעברתם. לא ולא. המקרא מתכוון אליהם באופן מודע וישייר.

הבדל נוסף בין קודש לחול: בסיפור של חול, ככל אשר יהא יפה ובעל תוכן משמעותי, הרי יש גבול עד היכן אפשר למצוא אותו, ומכמה כיוונים ונקודות מבט אפשר להסתכל עליו. גם אם תוכל למצוא בו ענינים ספורים שונים זה מזה, בכל זאת יש לדבר סוף. מאידך, רוח הקודש שבה נכתבו סיפורי המקרא העניקה למעשיות אלו תכונה של אין סוף. אין שום גבול העוצר את מציוי הסיפור לאורכו לרוחבו, לעומקו ולגובהו, ולכל כיוון ששייך. כי כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בו, הרי שגם לזה התכוונה הכתיבה.

הופיע קובץ "אור הצפון" - חודש אדר

קובץ מוגדל ומיוחד לרגל ימי הפורים ולכבוד יו"ד של הרבי ר' אלימלך מליזענסקי זי"ע

- אמרות טהורות והליכות בקודש על ימי הפורים
- "טהרתן של ישראל" - מאמר מיוחד על הטבילה במקוה במשנתם של רבנו"ק מבעלזא זי"ע
- "דברי הימים" - לוח איוריו חודש אדר הקשורים לחצ"ק בעלזא
- תיאור פורים דמוקפין תש"ד בצל קדשו של מרן זי"ע

אמרות טהורות

זכות המצוות – תלויה במחשבות המוכיחות

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וגו' (כז).
 כ. "התורה הקדושה מלמדת אותנו דרכי מוסר ותוכחה, אך יוכיח אדם את חבריו. דהנה, האדם הרוצה להוכיח בני אדם, צריך להיות קדוש וטהור בכל בחינותיו, דהיינו נפש רוח נשמה, הוא טהור וגופו טהור, ואז: 'הוכח תוכיח את עמיתך ולא ישא עליו חטא' (ויקרא יז, יז), דאי לא הכי שיהיה נבון עם כל אופניו בקדושה ובטהרה, אזי בלתי אפשרי שתוכחתו יעלה כהונן, אף אם יצוה במוסר לבני אדם ויעניע על פיו. גם שניהם אינם יכולים שיהיה מעשיהם בשלימות ויפנה לבבם, זה (המוכיח) בפה יאמר בלבבו, להתפאר בלבו אך מועלתו גדולה שזיכה את חבריו במצות ה' לעשותם, ותועבת ה' כל גבה לב. וזה יאמר בלבו גם כן בהתפארות להתפאר בפני בני אדם ולא יעשה המצוה בשלימות לכבוד השי"ת, רק שיבא לו פניות רבות בלבבו, וכל זה הוא מחמת שזה המצוה לו במוסר, אין שלם בצדקו בכל בחינותיו כנ"ל. אבל הצדיק השלם, לו ראוי והגון להוכיח, והעושה כמצותו אף בפניו, לא יגבה לבבו בקרבו לשום פניה אחרת, לא הוא ולא העושים, רק שניהם כאחד מוכיח יעניע לכבוד השי"ת".

זהו שרמו הכתוב: "ואתה תצוה את בני ישראל" – אם אתה, משה רבינו, תהיה המצוה והמוכיח, אז יהיה: "ויקחו אליך שמן זית זך" – ושיקומו המצוות בשלימות, בלי שום פניות, כשמן זית זך.

"ואתה תצוה את בני ישראל" – שיהיו באחרות

ואתה תצוה את בני ישראל וגו' (כז, כח). במסורה: "ואתה תצוה את בני ישראל", "ואתה תצוה את הכהנים" (יהושע ג, ח). ונראה לפרש, כי נודע שבית המקדש השני נחרב בשביל שנאת חנם (יומא פא), והנה, "בימי הגלות אין מוצא ואין ציווי לכהנים על עבודת הקרבנות, אבל כשיחזקנו ישראל עון שנאת חנם ויהיה שלום ביניהם, ויבנה בית המקדש ויהיה הציווי לכהנים על עבודתם".

אמירה נעימה

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו' (כח, א). איתא במדרש (שפירא לו, ד): כשאמר הקב"ה למשה "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו' לכהנו לי", הרע לו למשה. אמר לו הקב"ה: תורה שלי היתה ונתתיה לך וכו', עיי"ש.

וידועה התמיהה, וכי משה רבינו, העניו מכל האדם אשר על פני האדמה, לא היה שמה חיו בגדולתו אחיו הגדול ממנו. ונראה, כי אדרבא, משה היה שמוח מאד בגדולת אחיו, ומחמת רוב ענותנותו היה מחזיק לאהרן שהוא גדול ממנו, והוא הדבר אשר הרע לו למשה כשאמר לו הקב"ה: "ואתה הקרב אליך וגו'", כי הבין שאהרן יהיה נצרך לו שהוא יקריב אותו, והרע לו: הלא אדרבא, שורת הדין הוא שאהרן יהיה צריך להקריב אותו אליו, שהרי הוא גדול הימנו. ולפיכך אמר לו הקב"ה: תורה שלי היתה ונתתיה לך. דהיינו, כי רק משה היה יכול לקבל את התורה מאתו ית"ש, מחמת גדול ענותנותו, מה שלא מצינו כן אצל יהושע, שהיה צריך לקבלה דייקא ממושה, כדתנן (אבות א, א): "מושה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע", ולכן גם כאן היה מוכרח הכל להיות על ידי משה, ועל כן צריך אתה להקריבו אליך. "והוא פירוש אמת על פי פשט".

ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאותיו רוח חכמה (כח, ג). פתח בלשון רבים: "אל כל חכמי לב" ומסיים בלשון יחיד: "אשר מלאותיו". וי"ל, כי בכל מקום שיש אחדות, נקראים גם הרבים בלשון יחיד, כמו שקורא לבני יעקב: "שבעים נפש" (עיי' רש"י בראשית פז, כח). והנה הקב"ה נתן בחכמי לב חכמה ותבונה, כדתנן בפר' ויקהל (א, א), וידוע מאמרם ז"ל (ברכות נג, ב) שיש שפרצופיהן אינן שווין כך דעותיהן אינן שוות. אם כן לפי זה, כל חכם וחכם ישכיל אף לעשות כלי המשכן לפי דעתו וחכמתו, וממילא יתבטל הכל. לכן השווה הקב"ה אותם בדעותיהם, שכולם יסכימו וישכילו לדבר אחד כאיש אחד, כענין שמצינו במסכת מגילה (טז, ב) שעשה כן הקב"ה להוקנים שתרנמו את התורה לתלמי המלך.

וזהו הרמז במסורה: "ואתה תצוה את בני ישראל" – תצוה לשון צוואה וחבור, רצ"ל, שתגרום שיהא שלום ואהבה וצוותא חדא בין ישראל, ואז תהיה הגאולה ויבנה בית מקדש ותצטרך לצוות לכהנים על עבודת הקרבנות, וזהו: "ואתה תצוה את הכהנים".

כח הפועל בנפעל

וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה וגו' (כח, ה). יש לפרש פירוש 'חשב' מלשון מחשבה. והענין הוא כך, דידוע כי כח הפועל בנפעל, בין לרע בין לטוב. כנודע מ'שבחי הבעש"ט' ז"ל שהיה רב צדיק אחד שהיה לו מחשבה זרה בתפלתו. ואמר לו הבעש"ט ז"ל שהוא מחמת 'השיות' שכנגדו על הכותל, שהסופר שכתבה היה רשע, עיי"ש. וכן הוא בהיפך לטוב, כגון למשל מצות תפילין, שאנו מבקשין 'ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי להיות לי שפע קודש ומחשבות קדושות' וכו', צריך לדקדק ולהדר אחר סופר ירא שמים, וכפי המחשבות קדושות של הסופר שכתב התפילין לשמו – כך מחשבת הלושב את התפילין. וכמו כן הבגדי כהונה שעשאו חכמי לב הקדושים במחשבות קדושות ובמדות העליונים, כן הכהן כשלבש את הבגדים היה לו שפע קודש ומחשבות קדושות.

וזה הפירוש: 'וחשב אפודתו אשר עליו', רצ"ל מחשבת הלושב את הבגדים אשר עליו, 'כמעשהו' הוא כפי מחשבת מעשהו את הבגדים, 'ממנו יהיה' – כי כח הפועל בנפעל, ודי למבין".

"יהיה פי ראשו בתוכו" – שלא ידבר מוזלות

יהיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב (כח, לב). הן ידוע שהמעיל מכפר על לשון הרע (זכחים פח), והנה אין לדבר מושם אדם שבעולם, וכמו שאמרו חז"ל (ערכין פא): "לעולם אל יספר אדם במוכתו של חברו שמתוך מוכתו בא לידי רעתו" (ועיי' באורך באלשון הק"כא).

וזהו הרמז: "יהיה פי ראשו בתוכו", דהיינו שלא ידבר רק ממנו בעצמו ולא מוזלות – "שפה יהיה לפיו סביב".

אך פרי תבואה

יתרון דעת

ברכת החמה (א)

"הרואה חמה בתקופתה" – אימתי היא? השיטות בזה

תנו רבנן, הרואה חמה בתקופתה ו-מקום שהיא חזרת שם לתחילת היקפה, היא שעת תלית המאורות ומאז התחילה להקיץ ולשמש. רש"י לבנה בגבורתה ומוכבים במסילות ומזלות כסדרן, אומר "ברוך עושה בראשית". ואימתו הוי ו-אחמה בתקופתה קאי, אומר אביו, כל כ"ח שנין ו-של תקופת ניסן שבסוף כ"ח כשהחור מחזור גדול של חמה להיות תקופה נופלת בשעת תלית המאורות בשבתאי היא שעה תחלת ליל רביעי' והדר מחזור ונפלה תקופת ניסן בשבת ויתחיל ליל ד', נגהי – ליל וכו'. שבתאי – שם כוכב שעה ראשונה של ליל ד', שבאותה שעה נתלו מאורות ושבע מזלות הן, וחזרות חלילה, שצ"ח חנכ"ל, תמצא בהיקף סדרן של עולם. סימני שעות תחלת הלילות כצ"ש חל"ם. מוצאי שבת – כוכב, תחלת ליל ב' – צדק, תחלת ליל ג' – נוגה, תחלת ליל רביעי' – שבתאי, תחלת ליל ה' – חמה, תחלת ליל ששי – לבנה, תחלת ליל שבת – מאדים. וסדר תחלת הימים בעלות השחר: חל"ם כצ"ש, ותקופה מושבת בחברתה ד' שעות ומחצה (עיי' עירובין נז). כלומר מתאחרת אחר היום והשעה שנופלה בחברתה ד' שעות ומחצה, הרי שלשים שעות לארבע תופה, הרי יום ורביע לשנה, ל"ד שנים – חמשה ימים. למדת שאין תקופה נופלת בתחלת הלילה אלא לסוף ד' שנים שהוא מחזור קטן, וד' מחזורים קטנים למחזור גדול וסימנך: דב"ז הגא"ה. הרי שאינה באה לתחלת ליל ד' אלא מב"ח שנים כ"ח שנים, בראש כל מחזור קטן באה לתחלת הלילה, ובראש מחזור הגדול באה לתקופה הראשונה שהוא תחלת ליל ד'.

תלמוד בבלי – ברכות (טז) ופירוש"י (שם) ונראה עוד אריכות בפירוט וביאור הענין ב'פירקין דרבי אליעזר' פ"ק ו

הרואה את החמה בתקופתה ואת הלבנה בתקופתה ואת הרקיע בטהירו, אומר "ברוך עושה בראשית". אומר ר' הונא, הדא דאיתמר בימות הגשמים בלבד לאחר שלשה ימים. תלמוד ירושלמי – ברכות (פ"ט) ה"ב. עיי"ש בפ"י שדה יהושע

פירוש, זה שאומר חמה בתקופתה ומוכבים ומזלות כסדרן, בימות הגשמים בעת שהיו שלשה ימים מעוננים ולא נראתה חמה בהם ולא כוכבים, אותה העת צריכין לברך עליהם בעת שיתראו, וחולתי זו העת לא. רבינו חננאל (ברכות נט)

ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם (איוב לו, כא). תנא הרואה החמה בתקופתה לבנה בכדורה כוכבים במסלות ומזלות כסדרן אומר "ברוך עושה מעשה בראשית". אומר ר' הונא הדא דאיתמר בימות הגשמים ובלבד לאחר שלשה ימים. ויקרא רבה (כג, ח)

זה שלא שיטת תלמודא דידן דבעי אימת הוי חמה בתקופתה, אומר אביו כל כ"ח שנין הדר מחזור ונפלת תקופת ניסן בשבתאי באורתא דתלת נגהי ארבעה. ופי' המפרשים שבתחלת מחזור כ"ח שנופלת תקופת ניסן בתחלת ליל ד' בכוכב שבתאי בתחלת ברייתו וכו'. אבל רב הונא דמיתא הכא דהיינו בימות הגשמים שעברו ג' ימים מעוננים ולא נראת חמה בהם ולא כוכבים, בעת שיתראו צריכים לברך עליהם, ומייתא טמך מ'ועתה לא ראו אור' וכו', דהני קאמר, כשעברו ימים מעוננים ולא ראו שוב יש בהיות שחקים, ראוי לשבח לשמו יתברך דהיינו – "היטפסר לו כי אדבר" – דכתיב היום (כאזי) דמיייר בסיפור שבו יתברך וכו'. וכן הביא בעל הערוך (ערך חמה, יע"ש). ומכל מקום לענין דינא אין לנו אלא כפירוש תלמודא דידן, וכך כתבו פרק התקופה.

יפה תואר – על ויקרא (שם). ועיי' מ"א סי' רכט ס"ק, עטרת זקנים שם, א"ר שם ס"ד, מור קציעה שם, שרית שבות יעקב ח"ג סי' לא, סי' טוב ע"ז. להרחיב"א סי' יח אות נח, שרית חת"ס א"ר סי' נז. ועיי' שרית עטרת ישועה ח"א סי' כח שהאריך בזה

והיו לאותות (בראשית א, יד). שהם אותות לישראל בקריאת שמע של בוקר שמצותה עם הנץ החמה, וקרי"ש של ערב שמצותה עם צאת הכוכבים. גם בחיוב ברכת השמש בתקופת תמוז שהיב אדם לברך "ברוך עושה בראשית" וכן דרשו ר"ל בברכות פרק הברואים (נט): תנו רבנן הרואה חמה בתקופתה ולבנה בטהרתה ומוכבים במשמרות ומזלות בעתם אומר "ברוך עושה בראשית". רבינו בחיי (בראשית שם, וכו' בספרו שפירא) על ארבע שער א. ומקורו נמצא כבר בסידור רב סעדיה גאון עמ"צ שכתב: "ועל השמש ביום תקופת תמוז, מברכים ג' עושה בראשית". וכו' בפ"י רב סעדיה גאון פ"ר בראשית

חוש הראות יש ברכות הרבה, כגון הרואה את השמש בתקופת תמוז שיש לברך עליו "ברוך עושה בראשית", וכן ברכת הלבנה בכל חודש, וכן הרואה חמה בתקופתה לבנה בטהרתה ומוכבים במשמרות ומזלות בעת אומר "ברוך עושה בראשית".

מדרש תלפיות (ענין חושים). ועיי' שרית מנחם משיב ח"א סי' לח משיב בזה

ומדויק בפסוק: "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאותיו" – לשון יחיד – "רוח חכמה", דהיינו, שכולם יחד כאחד הסכימו לדעה אחת.

ונשמע קולו כבואו אל הקודש (כח, לה). ג' במסורה: דין, ואידך: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (לעיל כח, ז), ונשמע פתגם המלך. (אסתר א, כ). ויש לומר על פי מה שכתב הרב בעל 'זרע ברוך' וצ"ל שמלאכי השרת סברו שבעלי חיים נבראו לשמשם, והראה להם הקב"ה שמעלת ישראל גדולה משלהם, וראה, שהרי הקב"ה אמר להם: "נעשה אדם" (בראשית א, כו), כלומר, שכל אחד יעשה אדם, ולא יכלו לעשות. אמנם בני ישראל בוראים מלאכים על ידי המצוות שהם מקיימים, כי בכל מצוה שהאדם מקיים – נברא מלאך (עיי' מהרש"א שבת לב, ד"ה אלו הן; וראה מ"ש בגי' של מדר אפרות טהורות).

וזו היתה כונת בני ישראל שאמרו בעת קבלת התורה: "נעשה ונשמע", הקדימו לומר 'נעשה', כלומר, נעשה המצוות מה שנצטוונו כבר במרה, שבת, כבוד אב ואם ודינין (עיי' רש"י לעיל פז, כח), ועל ידי זה ייבראו מלאכים, ודין גרמא ונשמע' – שנכלל לשמוע ולקבל שאר מצוות, כי שוב לא יקטרגו המלאכים על נתנת התורה לישראל, שהרי חמה חשובים יותר מן המלאכים.

וזהו שאמרו (תנאיד פ"י): "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע מיד אמר להם הקב"ה ויקחו לי תרומה", כי בכך שהקדימו נעשה לנשמע הורו שמעלתם גדולה ממועלת מלאכי השרת, כי בני ישראל יכולים לברוא מלאכים על ידי המצוות, או אז אמר ה': "ויקחו לי תרומה" – למשכן – "ושכנתי בתוכם", כי מעתה אין כח למלאכי השרת לקטרג. וזו כונת המסורה: "ונשמע פתגם המלך" – היינו קבלת התורה לישראל, וגם זכו למשכן; ונשמע קולו בבואו אל הקדש, וכי תימא איך יתכן שמלאכי השרת לא זכו בתורה. גם שישכון כבוד ה' במשכן, לזה אמר: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", דהיינו נעשה המצוות ויבראו מלאכים וכו', כאמור, וזהו נצחונם של בני ישראל, כי מלאכי השרת אינם יכולים לברא מלאכים.

פני דוד

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי מאיר ווייל זי"ע ראב"ד ברלין יומא דהילולא ז' אדר (תקפ"ו)

אחד ממאורי הדור ומאירי ארץ אשכנז, היה רבינו מאיר ווייל זצ"ל ששימש כראב"ד בברלין ורבה הראשי של מדינת בראנדנבורג שבגרמניה, כפי שמתארוהו רבים של שלש קהלות אה"י, הגאון רבי צבי הירש מזאמזשטש זצ"ל בשו"ת 'תפארת צבי' (נ"ד ס"י יח): **"מאיר עיני חכמים, נבחר מכל ראשי בשמים, ריחו נודף כקטורת הסמים, ה"ה כבוד אהובי מחותני ידידי וחביבי, הרב המאור הגדול, הגאון המופלא ומופלג, חכם וסופר, אשכול הכופר..."** (וראה עוד שם באה"ע ס"י טז).

ידיד נפש היה לגאון ישראל וקדושו רבי **עקיבא איגר** זי"ע, והרבה חילופי תשובות היו ביניהם. הגרעק"א מכנהו בתדירות: **"שאר בשרי הרב הגאון הגדול..."**, וחותם לפעמים את תשובות אלו: **"ידידו ש"ב קשור באהבתו"** (קמא ח"א, י"ד ס"י טז), וכן **"ש"ב אהוב נפשו דבוק מאח"** (רביעאה, א"ח ס"י טה).

בעבודות אהבה נתקשרו עוד מתקופת שבתם בעיר ליסא, מלבד היותם קרובי משפחה, באשר גם הוא כרעק"א היה מצאצאי הגה"ק רבי אברהם ברודא זצ"ל רבה של פראנקפורט-דמיין - בעל 'אשל אברהם', וזאת למרות שרבי מאיר היה גדול בשנים מהגרעק"א כבעשרים שנה. על גודל הערצתו אלו של הגרעק"א ניתן ללמוד מתשובתו אלו - אחת מני רבות - בה כותב הוא: **"תתנו לי הענייני מכתב קדשו... מצוה רבה עשה בזה להשיב רוחי מגודל דאגתי ועצבוני שהיה לי על שלילות מכתבו ממנו זה כמה..."** (תלפיהא, ס"י טז).

כן מוצאים אנו בין הטורים שמבקש משארו, הגר"מ ווייל, **"להזכירני בתפלת האימים הבע"ל, וצריך אני לתפלת צדיקים כי נחלתני מאוד מאוד"** (לקוטי חי' רעק"א, ירושלים תשי"ז, ס"י יא). ובמקום אחר הוא מבקשו **"להזכירני בתפלתו בימי האימים הבאים לקראתנו, שיחזקני ד' ויאמציני לעבודתו ושלא יצא מכשול ותקלה מתח"י ח"ו"** (רביעאה, א"ח ס"י טה), וחותם: **"ידידו ש"ב דורש שלום תורתו, ומבקש מאוד להזכירו בתוך תפלתו לד' להאיר עיני בתורתו ויראתו"** (שם, אה"ע ס"י ה).

המאיר לארץ:

רבינו **מאיר ב"ר שמחה** (שמכונה ע"ש אביו: ר' מאיר שמחה) **ווייל** נולד בשנת תקנ"ד, בעיר המעטירה ליסא, שהייתה ברוכה בתלמידי חכמים וגדולי התורה, וכפי שכינה **"כינבעת אריות"** (על שם הרבה גדולי תורה שהיו בה בשם "רי ליב", ראה עשרת פז, עמ' נל, שפרט מקצתם). על כל הרבנות שימש בשעתו הגאון רבי דוד טעביל קאצינבלינג זצ"ל - בעל 'נפש דוד', והוא ובנו הגאון רבי זכריה מענדל זצ"ל - שנמנהגה אחר פטירת אביו לראב"ד בליסא ובסוף ימיו לראב"ד לעסלא - שניהם נמנו עם ידידיו הנאמנים של הגר"מ ווייל.

באוריה של תורה וחכמה גדל בימי עלומיו, בחברת עילויים מופלגים, בני עירו ליסא, ביניהם הגאונים: רבי יהושע הלוי פיביבלמן, דיין בליסא ואח"כ ראב"ד סאמטער (חותנו של הגרעק"א ביווי"ש), רבי יוסף פוזנער - בעל 'הבית מאיר'; רבי יהודה ליב קאלישער - בעל 'יד החזקה', ששימש כאב"ד ליסא בשנים הבאות; רבי חיים אויערבאך, אב"ד לונטשיץ - בעל 'דברי משפט'; רבי חיים דאווידזאהן, שלימים נתמנה לרב ואב"ד בווארשא, ועוד. זכר צדיקים לברכה. בהגיעו לשנות הבחרות, נכנס להתבשם מתורת רבו הגדול הגאון רבי צבי הירש יאנוב זצ"ל אב"ד צילץ ופיוורא (ראה שו"ת 'מקור ברוך' לגיסו הגאון רבי ברוך בעדעט ווייל זצ"ל אב"ד ברעסלא, אמשטרדם תקל"א, דף ט"ז ע"א).

בשנת תקל"א, בהיותו בן זי"ח, נתמנה לכהן כדיין ומורה צדק בליסא, וכעבור שנים אחדות, בשנת תקל"ו בערך, היה הוא מועמד לרבנות ליסא יחד עם הגאון רבי מאיר צילץ זצ"ל, גם הוא מתושבי אשכנז. אבל מאת ה' היתה ששכח זה האחרון, ורבי מאיר קיבל זאת באהבה ובשמחה, וכפי שמספר על כך הגה"ק רבי אפרים הלוי זצ"ל אב"ד קויל בצוואתו לבניו (נדפס בספר 'פתיחי שערים' לחתנו הגאון רבי ישכר זצ"ל אב"ד טשענסטוב, בילגוריא תרס"ח) וז"ל:

"העיקר שלא להצטרע אל אחד מקדישי אתכם, כי בעסק רבנות רב בעסק אחר. כן קרה לרבינו ר' מאיר ווייל ראב"ד דעיר ברלין בעסק הרבנות, אשר הרב הגדול ר' איטשילי זצ"ל מפלאצק התאמץ עיבורו, וכבר שלחו לו כתב רבנות ע"י משולחים, ועל דרך תהפך הדבר, וקבלו את הגאון ר' מאיר צילץ זי"ל, והגאון מו"ה מאיר ווייל ידע שיבואו המשולחים, וכבר נתפרסם בק' ליסא שנתקבל לראב"ד בק' לאסק והכין סעודה בעד המשולחים, ופתאום באו לבית הגאון ר' מאיר צילץ זי"ל. ואין לשער גודל אומץ לב ושמחה אשר הראה הגאון מוה"ר"מ ווייל בבקר בבית הכנסת כאלו לא היה דבר. ואל תדמו כי לא היה חסר להגאון הגי"ל בליסא. לאמונה כי ישב בדוחק גדול, אשר אין לחשוב ולספר, ועכ"ז הראה חדוה ושמחה כאלו העשיר, ואמר: **ברוך ה' אשר נתחני בדרך האמת, מאחר שאין הדבר משמים, ואם היה הדבר נגמר, מי ידע מה נולד אחר כך, וברוך ה' ששמר רגלי מלכדי'..." (ראה עיר לסק וחכמים, לאדו תרפ"ז, עמ' לא).**

אור תורתו של רבינו מאיר הבריק וזרח למרחוק, ובשנת תקל"ז נתבקש מאת ראשי וקציני קהילת ברלין, עיר הבירה במדינת פרוסיה וממלכת גרמניה, שיבא לחון בעירם ולשמש בתור רב בית המדרש. כעבור שבע שנים, בשנת תקמ"ט, נתמנה שם לדיין ומורה צדק, ומשנת תקס"ט, עלה ונתעלה לשבת על כסא רב ונשא כראש בית דין.

בספר 'יתולדות יוסף' (וכן בקונטרס 'חסד רב', דף טז ע"א, בראש ספר 'צא רב'), פטריקוב תרס"ח, מובא סיפור שסיפר הגאון רבי אביגדור יהודה הלוי זצ"ל אב"ד קויל אותו שמע מזקנו הגה"ק רבי

והמריבות שבה (ע"י גם בשו"ת חת"ס, ח"ו ס"י פז, צא).

בספר 'ילושן חכמים' (ברלין תקצ"ז, עמ' לה) מסופר, שכשבא אליו פעם **"משכיל"** אחד בטענה שיש צורך להכניס **"תיקונים"** ו"התחדשות" בדת, ואמר לו שאלו היה משה רבינו חי בזמנו ודאי היה מתאים את התורתו לרוח הזמן, החדש וה"טאור". השיב לו רבי מאיר: **"הזכרתי מעשה העגלון, שסוחר אחד שכרו להביאו ליום השוק ללייפציג, והתנה עמו שבמקרה ולא יגיעו למחוז חפצם ליום השוק יפסיד את משכורתו. העגלון קיבל את התנאי, ויצאו לדרך. הימים היו ימי טבת, ימי גשמים, ובדרך בוץ ורפש, ועקב כך אכן איחרו את יום השוק. הסוחר לא רצה לשלם לעגלון, וזה הזמניו על הרב דלין תורה, והרב פסק לרעתו של העגלון. צעק העגלון: רבי, מדוע חייבתני בדן? אמר הרב: בני, לא אני חייבתני רק תורתני הקדושה חיבה אותך. שאל העגלון: אדוני הרב, מתי ניתנה התורה? אמר הרב: בחג השבועות, ו' סיון. קפץ העגלון בנצחון: אם כן צדקתי, הרי בי סיון אין גשמים ובין, לפי תורה שנתנה בי סיון אי אפשר לפסוק בדן בעתה של ימי טבת. כן גם טענתכם להתאים את התורה לרוח הזמן... (יש שמייחסים אימרה טאה זו להג"ר צבי הירש מברלין זצ"ל).**

שוב פעם נכנסו אליו כמה **"משכילים"** וטענתם בפייהם שיש צורך לעשות **"תיקונים"** בדת כדי להקל על אלה שרצונם לקיים מצוות, אך קשה להם לקיים את כל המצוות... אמר להם רבי מאיר: בתורה הקדושה כתוב **"ולא תגרעו ממנו לשמור את מצות ה'..."** כלומר, אל תגרעו מהמצוות אפילו בכדי **"לשמור את מצות ה'..."**

טו"ב שנה רבינו מאיר במשרה רמה זו. בפקס **"בית הכנסת הקדוש"** בברלין רשום שמו לצד בן הרבנים ששימשו פאר בקהלא קדישא הדן ש"לא הניחו כמוהם בגולה, מצודתם היתה פרוסה לחן עליו בתורה ובתפלה, הרביצו תורה בישראל והעמידו תלמידים הרבה, ועשו משפט וצדקה לשר המסילה" (ראה: קובי סיני יח, עמ' רכה). בבית דין הצדק שימשו דינים מובהקים, הגאונים רבי שמעי' לאנצבורג זצ"ל, רבי יעקב יוסף ב"ר מרדכי זצ"ל ורבי ליוז סג"ל הורוויץ זצ"ל. בשנת תקפ"ד, לאחר פטירת הגר"ש לאנצבורג זצ"ל, השתדל הגאון רבי פרץ זאבל איגר זצ"ל אב"ד ברוינשווייג שימונה תחתיו גיסו הגאון ר' מן ראזענבאך זצ"ל ממק"ח הלבירשטאט, וכה כתב מכתב המלצה: **"לעם ה' עדת קדושים היושבים ראשונה בקר' נאמנה לשם ולתהלה בארץ, ועל צבאם מנהל העדה האלופים קצינים פרנסים ומנהיגים נודעים בשערים רוזני ארץ, ועל ראשם מאיר עיני חכמים, ידיו נפשי הרב הגאון הגדול המפורסם, מופת הדור, מו"ה מאיר ווייל נ"י ויזרח בקרב הארץ. אשאי ידי אל דברי קדשכם, ונדרשתי לאשר שאלוני ידידי ורב חביבי ה"ה גיסי הרב החרוץ וכי' מוה"ר מן ראזענבאך נ"י... אולי ייטב בעיני העדה עדת קדושים וחכמים מנהלי שופטי צדק וגאון עוזם נ"י להביא את גיסי הרב המפורא הגי"ל להמשיכו לבהמ"ד ולחושבו כי כנו, ואם אמנם אין עדותי בקרובים משגת כדי גאולתו, אמנם גדול בקרבכם **קדוש ישראל** הגאון ראב"ד נ"י אשר גם הוא יבחיך כבוד בחינתו..."** (פורסם בקובץ 'יחס שלמה' למעשה, מסיבות לא ידועות לנו לא נתמנה גיסו לאחד מדייני ברלין).

נח נפשתי דרבי מאיר ביום ז' אדר ראשון שנת תקפ"ו לפ"ק, ומנוחתו כבוד בעיר ברלין. בין מספידיו מוצאים אנו את הגאון מפלאצק מהרא"ל ציץ זי"ע (הובא בסוף ספרו 'סיכ חליצה', ווארשא תר"ט): **"היתה בעוה"ר כן קרה לנו, אשר הצדק אבד, המה צדיקים גבורי רב אנושי השם, המלך הגאונים רבו מוה' מאיר ווייל זצ"ל וחרב מוה' מאיר צילץ זצ"ל, המה גבורים בכח מעשיהם, וכמו שישד הפייטן: 'אנשי אמונה ממנו אבדו באים בכח מעשיהם גבורים לעמוד בפרץ'... ועל גדולים אלו נאמר: 'ירוח אפינו משיח י' - ר"ת מאיר, נלכד בשחיתותם בעון הדור. 'אשר אמרו בצלם נחיה' וגו' - הימא דרוב מ' מאיר ווייל, אשר חיה חשוב אצל גדולי המדינה לעמוד לדרוש טוב לעמו..."**

גם הגאון רבי גבריאל ב"ר יאקב כ"ץ זצ"ל ראב"ד טערשטיגל נשא עליו מספד מר, וכנדפס בספרו 'דרשות גברי' (ח"א דרוש לה), ומבחר מה: **"כי נלקח ממנו ארון אלפים ברוב פשעינו, חץ אחר חץ בא בכליותינו, נמשכו כוכבי נאשק ונלקו המאורות, כי מת אדונינו מורינו ורבינו, גאון ופאר הדור, ה"ה מו"ה מאיר במו"ה שמחה אב"ד ור"מ דק"ק בערלין והמדינה, המאיר לארץ ולדדים עליה, ועוד היתה ידו נטויה, ברוב עוונות שגבר קנקן הישן מלא עתיק כי נכבה המאור הגדול הגאון המפורסם לשבח, פלא הדור, ה"ה מו"ה גדלי' במ"ה אב"ד ור"מ דק"ק חאדאזיש (לעל 'חומרי מנהיגות'), הם שני עמודי אש אשר האירו לנו בלילה זו הגלות החשיכה הזאת..."**

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

1. מאז פטירת רבה של ברלין הגאון רבי צבי הירש לעווין זצ"ל, בשנת תקס"ט, אל הרשוש עוד לקראו את הרבנים בתואר **"אב"ד"**. למעשה, שימש רבינו הגר"מ ווייל כרבה האחרון של החזרדים לדבר ה' בברלין, כי תיפק אחר פטירתו גברה יד הרפורמים ובחרו רב משלהם.

2. אודותיו בהקדמת הפס"ג חלק י"ד, שם מזכירו לטובה ולברכה.

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלִי אורה

עלִים לתרופה – להפצת תורה וחסידות. © יו"ל ע"י מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא אנטווערפן – פקס. (32 3) 226.62.55. Van Spangenstr. 9 2018 Antwerpen – Belgie.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' כי תשא – "שבת פרה"
טו"ב אדר תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרנ"ט

הדל"ע מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ח
19:57	18:26	אנטווערפן
19:16	18:54	לונדון
19:23	19:04	מאנשעסטער
19:42	19:16	ציריך
19:11	18:45	ווינ
19:59	19:34	אמסטרדם
20:10	19:42	פאריז
19:44	19:17	פראנקפורט

תורת של ראשונים

למה לא שבר משה את הלוחות מיד כששמע שהטא?
ויחי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידייו את הלוחות וישבר אותם תחת החר (לכ, יט). מדוע לא שבר את הלוחות תיכף כשאמר לו הקב"ה (פסוק ח): "סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו" וגו', והמתין עד עתה שקרב אל המחנה. יש לומר, כי אמר משה בלבו, אפשר אחר שאמר לי הקב"ה כן, התחרטו והתאבלו על החטא שעשו, אולם כשראה עגל ומחולות, אמר: לא די שאינם מתאבלים, אלא יש להם שמחה פי רע"ת כי תעלוי (ירמ' יא, טו), אז אז הרה אפו ושבר הלוחות. תשובה שניה יש לומר, שהרואה בעינו מתפעל יותר מן השומע, ולכן: "וירא את העגל ומחולות – וישלך מידייו את הלוחות". תשובה שלישית: כדי שיראו ישראל שחרד משה הרדה גדולה מאד, אחר ששיבר לוחות קדושות וטהורות כתובות באצבע אלקים, וידעו הרעה הגדולה הזאת שעשו, ויפול רעדה בלבבם ויתחרטו. וכן אמר בפרשת עקב (כ, יז): "ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם".

תולדות יצחק

למה נטח משה אהלו מחוץ למחנה?
ומשה יקח את האהל ונטח לו מחוץ למחנה הרוקח מן המחנה וקרא לו אהל מועד ויחיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה (לכ, יז). "אהל", משה בחבטתו עשה זה, בענין שיתקיים מאמר ה' יתברך שאמר כי לא אעלה בקרבך (לעיל ג), ולכן נטח האהל מחוץ למחנה, להשלים רצון השם, בענין שכשיבא לסדר שאלתו יהיו ישראל מוכנים, וכל דברי השם מקיימים, ולא יהיה לו פתרון פה כנגדו".

כוונת משרע"ה בבקשת "הראני נא את כבודך"
ויאמר הראני נא את כבודך (לכ, יח). "תמנה" על עצמך, היאך מלאו לבו למשה רבינו להנות מזיו שכינה, והלא הכתוב מושבו (ז, י): "ייתמר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים". ואלא חס ושלום, לא נתבון אלא לברות ברית על שני דברים שנתרצה לו הקב"ה: על קירון של 'נפילנו אני ועמך' (לעיל פסוק טו). ולפירוש ביקש משה רבינו: "שאלתי ואקבל אני לבדי מעל כס ישראל, לדעת כי אני נאמן לנביא ולמוכיח ויהיו שומעים לדברי", וזה היה ענין קירון עור פניו, ועל 'פני ילכו' (פסוק יח) להניח מכל אויבך (שאתר לו הקב"ה), שאני בעצמי אלק עמכם וכו', ע"ש פירוש.

וכך אמר: "הראני נא את כבודך" – בכריתות ברית על מה שהבטחתני. כמו שעשה לאברהם כשאמר: "במה אדע" (בראשית טו, ח), וכתוב שם: "והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים" וסמך ליה: "ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי". אף כאן שאל משה להקב"ה קיום ברית, ונתרצה לו הקב"ה שיראה לו בכריתות ברית, כדכתיב (ז, יח): "זיעבור ה' על פניו ויקרא וגו' וכתוב בתריה (פסוק י): "הנה אנכי כורת ברית (וזהו ע"ש 'פני ילכו' וכו', ועל מה שבקשתי: 'נפילנו אני ועמך' – על זה אמר) 'נגד כל עמך אעשה נפלאות – מלשון הפלאה והבדלה – וראה כל העם... את מעשה ה' כי גורא הוא" (י) קאי על משרע"ה, שנעשה יראוי על ידי הקירון, כדכתיב (שם ז): "זייראו מנשת אליו".

רשב"ם

סמיכות ציווי חג המצות לשמור וגו' (לכ, יח).
אלוהי מסכה לא תעשה לך. את חג המצות תשמור וגו' (לכ, יח). סמיכות הפסוקים הוא: "את חג המצות תשמור" – ולא תוסיף לבדות חג מעצמך, כמו שאמרתם "חג לה' מחר" (לעיל לב, ח), אלא חג המצות אשר צוית לך, אותו תשמור.

דעת זקנים מבקשה"ת: בכור שור

לקח טוב

"מטהר טמאים ומטמא טהורים"

באמרה לנפש: אני האכלתי את הפיל. וכל מי שיראה את הנמלה מתפארת בכך, יבין תיכף ומיד שענינה מסנוורות ואיננה רואה צורת הדבר כמו שהיא. מאידך, אם יראנה דואגת ומצטערת על שהיסרה במאכל לפני הפיל, בידוע שענינה פקחות.

מי שעובד את בוראו ולאחר שירותו בקודש אומר: שלום עלי נפשי, כי מילאתי אחר פקודי ה' ויצאתי ידי חובתי, אין הרגשתו זו משמשת אלא הוכחה שאמונות עיניו מראות, לא יראה ולא יבין כי בחשכה מתהלך ואין נוגה לו. חשכה זו האופפתו ומונעת בעדו מלראות את אמיתות הדברים, איננה אלא תוצאה מאוזן אשר בידו ועיול אשר בכפו. חטאיו ועוונותיו הם המה בעוכריו ומרוב זוהמתם סבבוהו ענן וערפל עד שעצומה עיניו מראות.

אותיות מחכימות

... הפרס מעשרת טמאים ומטמא טהורים. האנשים אשר הם טמאים ויחלסו בעיניהם, ונגד פניהם נבונים, ומדמים בנפשם שהם יולאים ויו חוכה בעבודתם להס יתכד, בולאי הם טמאים לנפש ועדיין הם מלככים בעונות וטמאים בחשכה ויהללו. אבל האלוקי הטוב ה' כלמת הוא להסדך, שכל מעשיו וטובותו להס יתכד מדמה הכל בנפש שאלו טמא כלום ומולא בעלמו תמיד חסרונות שמתכר בעבודתו ולא עשה כתיקונו, ועל ידי זה הולך ומתגבר בכל יום בעבודה ותמיד אינו נוח לו ממעשיו ואין לו מנוחה והולך עד אין קץ ותכלית.

וזהו "מטמא טהורים", להס לומר האלוקים הטהורים היא מטמאה, פירוש שמדמים בעלמם שהם טמאים חס וחלילה בחטאם. "ומטהר טמאים", ההפוך כשעשים החוטאים שומעים תמיד שהם האלוקים הטהורים...

נעם אלמלך

מאידך, זה שעובד את אלקיו, ומיד אחר עבודתו נאנח ומיצר על פחיתות שירותו ושאנינו הגון ואינו כדאי להיות עבד לעבדי עבדיו של מקום, מה עוד לשרת לפני המלך בכבודו ובעצמו, ודואג ומצטער על שלא יצא ידי חובתו, בידוע שעניני שכלו פקחות ופתוהות לרווחה, ואין זה אלא שטחור מכל חטא ועון ועל כן רואה הוא דברים כהווייתם.

אם ישתדל האדם בכל כחו ויתאמץ בכל נימיו נפשו בעבודתו כלפי שמיא ושירותו את פני צורו וקונו, נכון הדבר שטרחתו זאת תשבה את מעשהו ופעולתו לאין ערוך, מאחר שכל מה שטרח זה לא טרח אלא בשביל צורו וקונו לעשות נחת רוח לפניו יתברך שמו. אולם לאמיתו של דבר, כל מה שלא יוסף ולא ירבה בה עדיין תקצר יד עבודתו מלהיות הגון וכדאי באמת לעלות על שלחן מלך מלכי המלכים ברוך הוא שאין לו ראשית ולא תכלית. מול אלקינו זה שאין קצה אל גבחותו ואין סוף אל עומק מדותיו, במה תצדק כל פעולה, תהיה גדולה ומכובדת כפי שתהיה.

כיון שכן, היה צריך להיות טבע הדברים שכאשר יסיים האדם עבודה כלשהיא אל אביו שבשמים, יימלא לבו תוגה ודאגה על שקצרה ידו מלשרת, ומי יודע אם יצא ידי חובתו כלל וכלל, ולא עוד כי אולי גם גרם לפגום חלילה בכבוד הא-ל הגדול והנורא בזה שהגיש לפניו עבודה כל כך שפלה ובזויה.

טבע זה מובן מאליו, כאשר ישים האדם את עיניו מצד אחד בגדלותו ורוממותו של מקום שאין לו חקר, ומצד שני בשפלותו ופחיתותו הוא. וכמו שהנמלה לא תרגיש סיפוק ושבועות רצון בהגשה פירור של עלה לפני הפיל שממנו יאכל וישבע רעבונו, על אחת כמה וכמה לאין שיעור וערך שאין לו לאדם להרגיש סיפוק בכומר עבודתו לפני המקום.

כאמור, הרגשת ההעדר והחסרון חייבת להיות טבעית. אלא שתנאי אחד מותנה בהרגשה כנה ואמיתית זו, והוא שתהינה עיניו של אדם רואות את הדברים כהווייתם.

הנמלה יודעת שקצרה ידה מלכלכל את הפיל, מאחר שענינה רואות את קטנותה מול הענק העומד לנגדה. אך אם לא היתה הנמלה רואה את הבדלי המדות, גם אם תבין את גודל מדותיו וממדיו הענקיים של הפיל, הרי שמאחר שאיננה משערת את קוטנה וזילותה עצמה כראוי, יתכן לה להשים את התיכת העלה למרגלותיו של הפיל ולהיות ששה ומתפארת בכומר ועוצם פעולתה,

אמרות טהורות

זכאי, עשה מצוה אחת אשריו שמכריע אותו ואת כל העולם

לכך זכות, עבר עבירה אחת, או לו שהכריע את עצמו לכך חובה וכו'.

ולפי זה על כל אדם, הן אם הוא צדיק והן אם ח"ו לא, להחזיק עצמו כבינוני. "ובהעלותו על לבו בשעת עשיית המצוה, שהוא וכל העולם תלוי בעשיית המצוה הזאת, יתלהב לבו ויעשה המצוה בדביקות גדול ובחשק גדול עד מאוד. וכן יבירה מן העבירה".

וזה שרמזו כאן הכתוב: "זה יתנו כל", ר"ל בין מי שהוא במדרגת צדיק הנקרא 'כל' (צדיק דאיתקרי כל) וזהו תרומה קלה, ובין הרשע 'העובר על הפקודים' – פקודי ה' ישרים, כל אחד יתן על לבו: "מחצית השקל בשקל הקודש", שהוא כבינוני, מחציה על מחצה, ובזיו להכריע את העולם לכאן או לכאן.

אורח לחיים

הנהגת ישראל בשפלות ובגבהות

ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתותי תשמורו (לא, יג), הנה, "איש הישראלי צריך לאחוז בשני הקצוות, היינו לפעמים צריך לאחוז בגבהות, על דרך הכתוב (יהי יו, יג) יגבה לבו בדרכי ה'", ולפעמים צריך להתרחק מגבהות ולאחוז בשפלות, ולא יספיק לו הממוצע, רק צריך לאחוז בשפלות עד קצה אחריו, ועל כן צריך כל איש המשיג לשקול במאזני צדק בכל פעם באיזה צד להטות עצמו ולהכריע, לפעמים בגדולות ולפעמים בשפלות לפי צורך השעה, ויאהז צדיק דרכו הראוי לו באותה שעה וזמן".

ונודע, כי אכן ורקין הן מיעוטי, ואתין וגמין – רבויין (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה). וזהו הרמז: "ואתה דבר אל בני ישראל" – "דבר" הוא לשון הנהגה ועל דרך מאמרים – (פגהדרין ט) "דבר אחד לדור" (וברשי" שם: "מנהג אחד") – פירושו, שתראה להנהיג את בני ישראל, פעמים בהנהגת המעלה והרוממות ופעמים בשפלות וענוה, הרמוזות בתיבות "אך" ו"את", והיינו מיעוט ורביו, לרמז כאמור, שצריך להשתמש בשתי הקצוות, בגבהות ושפלות, "ומתוך זה תזכיר לשבתותי תשמורו", וד"ל.

אהבת שלום (ענין שפר' ויצא ד"ה והנה)

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם (לוי, יב), יש לפרש, כי הנה הטבע המוטבע באיש הישראלי הוא למסור נפשו על קדושת שמו ית'. והוא אשר רמז הכתוב: "כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם", רצ"ל כשתרצה להרים קרנם ולפקוד אותם בדבר ישועה ורחמים, "ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקוד אותם", רצ"ל, תזכור את זאת אשר כל איש ישראל מוכן למסור נפשו על קדושת שמו יתברך, ואז "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם" – לא יהיה שום מניעה וחסרון מלהשפיע להם כל טוב בעת פקוד אותם.

אמרי יוסף

צדקה – יותר מכפי יכולתו – תציל ממות

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל וגו' (לוי, יג), יבואר ע"פ מה שפירשתי מה שאנו אומרים (בברכת יוצר שחרית שבת): "מובים מאורות שברא אלקינו", הנה ראש וסוף תיבת 'מאורות' – אותיות מ"ת, ותיבת 'אור' מפסיק ביניהן, "כי כן כח הצדיק להפריד בין האותיות האלו להפוך אותם למובים" (עני דבריו לעיל פר' שקלים ד"ה כי תשא).

והנה, גם בתיבת 'מחצית' תיבת 'חצי' מפסיק בין אותיות מ"ת, שבראשו וסופו, "כי המחצית השקל היה לכפרת בני ישראל להצילם ממות לחיים. לכן גם עתה בזמן הגלות שאין לנו המצוה הזאת, התקנה לזה [היא] נתינת הצדקה יותר מכדי יכולתו כמו שפירשתי (שמות כא, לה): 'חצו את כספו וגם את המת יחצו' – אם מנדבת לבו נתן צדקה אף בחצי עשרו אזי גם 'את המת יחצו' – 'מחצית' ו'מאורות' כנ"ל – להציל ממות נפשו ויזכה לחיים ארוכים".

תהארת שלמה

כל אדם צריך להחזיק עצמו כבינוני

מחצית השקל תרומה לה' (לוי, יג), הנה, חז"ל אמרו (קידושין מ): לעולם יראה אדם כאילו כל העולם כולו חציו חייב חציו

אמירה נעימה

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' וגו' (לוי, יב).

אמרו רז"ל (פגלה יג): "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליון לשקליו". עוד אמרו (שם ובתנ"ך), שהמן הרשע היה מונה חדשים וימים עד שהפיל פור הוא הגורל, ונפל בחודש אדר, או אז "שמה שמחה גדולה, אמר: נפל לי פור בירה שמת בו משה".

ובזה יש לפרש כוונת הפסוק: "כי תשא את ראש בני ישראל", רצ"ל כאשר יצטרך לסלק את ראש בני ישראל, הוא משה רבינו ע"ה, וזאת משום: "לפקדיהם", כלומר בעבור חסרונותיהם והמאיתיהם [מלשון ב' (במדבר לא, טז): 'ולא נפקד ממוני איש', כי כידוע שהצדיק נפטר בעון הדור, וכמו שאמר הנביא (ישעי נז, א): 'כי מפני הרעה נאסף הצדיק', לפיכך: "ונתנו איש כופר נפשו", שהוא מחצית השקל, כדי להקדים ולבטל שקלי המן שרצה להשמיד ולהרוג את כל היהודים בחודש שמת בו משה.

ראשי משמים

כי תשא את ראש בני ישראל וגו' (לוי, יב), איתא במדרש (תנחומא ס"ח ג): "וכן משה למד תורה לישראל והדריכן למצות ונתן להם סדרי תורה ופרשיות שקוראים בהם בכל שבת ובכל חודש וחודש ובכל מועד והם מוכיחים אותו בכל פרשה ופרשה. ובפרשת שקלים, אמר משה לפני הקב"ה: רבוננו של עולם, משאני מת אין אני נזכר אמר לו הקב"ה: חייך וכו'. וכבר עמדו בזה המפרשים, למה דוק בפרשת שקלים דאג משה רבינו ע"ה שלא יהא נזכר יותר מכל פרשיות שבתורה.

וי"ל, כי ידוע שישעיון ה'ם הלכה למשה מסיני (עירובין ד). ומבואר בתשובות הרא"ש (כלל טו ס"א) דהא דאמרין דנער בן י"ג שנים ויום אחד נעשה בר עונשין וזוהי במצות הוא בכלל 'שעיון' שהם הלכה למשה מסיני, ע"ש. והנה, בשאר מצוות התורה, כגון מצות אכילת מצה, אם ישאל אדם – הא

יתרון דעת

ברכת החמה (ב)

מעמדי ברכת החמה אצל גדולי הראשונים והאחרונים: רש"י, ר"ת, מהרי"ל, תרומת הרשן, מהר"י מיניץ, מהרש"ל השני, מהרש"ל השני, מהרש"ל השני

כ"ז אדר ב' שנת ד' אלפים תתמ"ה: ובימי ראיתי שנכנס מחזור רנ"ו (של לבנה, והיינו שנשלם מחזור קטן של לבנה – מחזור רנ"ה, והתחיל מחזור קטן חדש – מחזור רנ"ו) באותה שנה (=שנת ד' אלפים תתמ"ה. רנ"ה פעמים י"ט שנים, (היינו שבשנת ד' אלפים תתמ"ה נשלם ג"כ מחזור גדול של חמה – מחזור קט"ג – וקט"ג פעמים כ"ח שנים שהוא מחזור גדול של חמה = ד"א תתמ"ה) והתחיל מחזור גדול של חמה – מחזור קט"ד. וכתב בספר הקנה ור"ה סוד ברכת הלבנה: "דע שכל תקל"ב שנה, חמה ולבנה שוות בנקודת תלייתן ברקיע השמים, כי בכל תקל"ב שנה הוא סוף מחזור גדול מבי"ח וסוף מחזור קטן מי"ט פעמים בי"ח = תקל"ב, דע, כי בכל התחלת שוויים אי אפשר בלא סמנים רבים ומופתים נראים בעולם וכו'. ע"ש, ובשנת ד' אלפים תתמ"ה נסתיימו המחזור הגדול והמחזור הקטן באותה שנה ממש, וזה הכוונה 'נשלם מחזור תקל"ב', ובאותה לנו חמה בתקופתה בתחילת ליל רביעי של אותו ניסן שלפני התשרי שהתחיל בו מחזור רנ"ו. ואז זכינו לברך את החמה בבקרו של יום רביעי "ברוך עושה מעשה בראשית", כמו ששנינו בהרואה (ברכות נט). והיא הייתה שנת מ"ה לפרט של עולם (הוא כל ביום ד' פ' וקרא כ"ז אדר ב' ד' אלפים תתמ"ה). פירוש רש"י על יוצר לפרשת חורש בפיוט "אבי כל חוה" – שכתבו משמשו ותלמידו המובהק רבינו שמעיה ב"ר משה זצ"ל (=שכתב כמה חיבורים של רש"י הק. עמוד לצאת לאור א"ה על ידי הרב אהרן אייזנבאך שליט"א מירושלם"ו. ותש"ח לו)

לסוף מחזור של כ"ח נופלת בתחילת ליל ד' בבתחילה, ועל זה שנו חכמים (ברכות נט): "הרואה חמה בתקופתה אומר ברוך עושה מעשה בראשית". ועל זה יסד רבינו תם היראה זו: "יבואו (ישראל) באמנה, לעשרים ושמונה (שנים) ליום בו נתמנה (השמש). להאיר על ארץ ישראל" (א"ת, ע"י ירמיה יא, מחזור ויטרי (סוף ח"ב עמ' 9)

כ"ג ניסן ה"א קפ"א: מחזור הגדול התחיל פעם אחת קפ"א לפ"ק, ותהי תקופת ניסן ליל ד' כ"ג בו. אז צוה מהר"י סג"ל לשמש העיר להכריז בבית הכנסת בערב קודם לכן, שלמחר ביום יזהר כל אדם כשרואה הניץ החמה אז יברך: "ברוך אתה ה' אמי"ה עושה מעשה בראשית". וכן בסמ"ק בהלכות ברכות (ס"ט ק"א), משום דכל תחילת המחזור חורר לגלגל החמה אל מקום אשר תלך שם בביראית עולם, ויראה הדעה התקופה ליל ד' ודנלל גם המאורות בביראית עולם בדי' ולחכי נקרא "מחזור" שחורר לחילה. למקומה בבראשונה.

מנהגי מהר"ל (ליקוטים אות טט)

ב' ניסן ר"ט, י"ב ניסן ר"ל: וזכורני שפעם אחת (ב' ניסן ה"א ר"ט) היה (מור" בעל תרומת הרשן) מברך ברכת החמה. ועיין באו"ח בסי' רכ"ט. וכן ראיתי פעם אחת ממורנו הרב יודא מיניץ צ"ו (הוא רבו המהר"י מיניץ זצ"ל, ב"ב ניסן ר"ז).

לקט יושר (חלק א"ח עמ' 43)

כ"א ניסן, שביעי של פסח, רס"ה: כט אדר ב' רצ"ג: אבי ואמי עובדו זה לי כ"ח שנה בפרואה הקריה, אשר במחוז ויניציא, סמוך על מורי חמי המקובל הגדול מהר"י יוסף אב שרגא נצב"ה. ואז (שנת ה"א רס"ה) היה תחלת מחזור הגדול, כי ראיתי אז (בשביעי של פסח) את הרב הגדול מהר"ר יהודה (מהר"י) מיניץ נצב"ה אשר היה אז כבן מאה שנה (גולד קס"ה ונפטר רס"ט) ועלה על מעלה גבוה בקבוץ כל קהלות הקודש אשר היו אז שם בקריה הנזכרה, וברך "ברוך אתה ה' אמי"ה עושה מעשה בראשית", ברכה דמכ"ח שנה לכ"ח שנה קאיתא, כמו שאמרו בפרק הירואה (נט) ת"ר הירואה חמה בתקופתה וכו', וכתב הרמב"ם ז"ל (הל' ברכות פ"י ה"ה) זה לשונו: הירואה את החמה ביום תקופת ניסן של תחלת המחזור של כ"ח שנה, שהתקופה בתחלת ליל רביעי, כשרואה אותה ביום רביעי בבוקר מברך "ברוך עושה מעשה בראשית". ידי רצון מלפני אבינו שבשמים שנזכה לברך אותה בשנה הזאת (כ"ט אדר ב' ה' רצ"ג) בעזרת הש"י. וכ"ח מעשיו יגיד לנו וזכה לברך אותה עוד בעזרת הש"י.

חסדי ד' להגאון הקדמון רבי יוסף יעבץ זצ"ל (קושטא רצ"ג) – בהקדמה מאת בנו רבי יצחק יעבץ זצ"ל שכתבה בשנת ברכת החמה ה' רצ"ג (ועי' שם הגדולים: להרחי"א מע"ג מע' יא אות מה, ובס' טוב עין י"ח אות נח)

יומא דנשמתא

הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע

יומא דהילולא כ"א אדר (תקמ"ז)

לקט נבחר של אמרות טהורות ועובדות מאלפות

עמוד מעוטף על קברו ומתפלל - - -

"בילדותי שמעתי מפי חסיד נאמן שסיפר לי שהוא היה באותו מעמד, פעם אחת נסע ה'תפארת שלמה' לליזענסק להשתטח על קבר ה'נעם אלימלך' זי"ע, ומיד עברו דרך קראקא אמר לאנשי שלומיו בזה"ל: אם היה כאן המגיד הגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל היה שואל אותי קושיא עצומה, מדוע על קבר ה'נעם אלימלך' אני נוסע ועל הקברים הגאונים הקדושים מנו"כ בקראקא אין אני הולך. אבל התירוץ הוא פשוט, דאפילו עצם אחד לא ימצא מנופס, דכל העצמות נגללו לארץ ישראל, ואחד הוא הבעל 'נעם אלימלך' שהתפלל ופעל את זאת שעצמותיו ישאר על מקומו כדי שיהיו באפשרות לבוא ולהשתטח על קברו. וסיים בזה"ל: וגם עתה, אם אנו הולכין על קברו רואין אנו שהוא עומד על קברו ומעוטף בטלית ותפילין ומתפלל עבור כלל ישראל".

א"ר"ץ צבי על הגש"פ (עמ"ס, ברוקלין תשכ"ח) - להגיד יוסף הירש זצ"ל מו"ץ בקראקא אלאחמ"כ רב בטאראט מח"ס שו"ת חדות יוסף וא"ס

היודע סוד הילולת רשב"י יודע למה גופו הק' של הרבי ר' אלימלך נשאר בחו"ל

"יודע שבעת שהיה רבינו הקדוש (ה'אבני נור' מסאכטשוב) זצ"ל פעם אחת על קבר האיש האלקים המגיד הגדול רבי ר' בער ממזריטש זצ"ל, כשיצא מאחלו הקדוש אמר שגופו הק' של הרבי ר' בער אינו עוד פה, וכבר נישא לארץ ישראל, ומכל מקום האדמה שהיה טמון בה פה אדמת קודש היא, ומאז שמעתי מפוס חסידים נאמנים ששמעו פעם אחת מפיו הקדוש ב"ג בעומר כשישב בסעודה לכבוד ה'יח"ט של הילולא דרשב"י בהנהגת שלחן הטהור בדרכו בקודש שאמר, שהגם שיש צדיקים שזכו להוביל גופם הטהור מכאן לארץ ישראל, אבל גופו הטהור של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצוק"ל עדיין הוא פה בחוץ לארץ, ואמר רבינו הקדוש זצ"ל שמי שיועד הסוד של שמחת הילולא דרשב"י יותר מבשאר תנאים הוא יודע גם כן הסעם למה דוקא הרבי ר' אלימלך נשאר גופו בחוץ לארץ. זי"ע".

מדת ההשתוות

"... דברי פה קדוש הרב החסיד אור ישראל קדושו מוה"ר אלימלך ז"ל באמת ז"ל (נדה ל:) 'אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך רשע', וכבר אמרו ז"ל (אבות פ"ב מ"ג) 'אל תהי רשע בפני עצמך'. ואמר, דהכוונה על [מדת] ההשתוות, אפילו כל [העולם כולו] אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כאלו אומרים לך רשע [אתה], והבן היטב. ע"כ"ד פח"ח".

נעם מגדים (פ"ר כל ד"ה א"י אל תירא)

צדיק אמת דבריו נשמעים ומתקבלים על הלב

"והנה יש ב' מדרגות בבני אדם, שפלים ורשעים בראותם הצדיק שהולך בצדקו ותומו מתקנאים בו ומתקוטטים ועוררים עליו באמרים כוונתם לקנא קנאת ה' צב-אות הבורע בלבם, ויש צדיקים המתקנאים באמת קנאת ה' צב-אות ברשעים גמורים, ומאן נזכר מי האמת אתו, הזה או זה. אלא כן הדבר, מי שדבריו נשמעים ומתקבלים אל הלב, בודאי דבריו כנים ואמיתים והוא הצדיק שדבריו יוצאים ונכנסים אל הלב, ועל ידי זה יבא אחדות להם בינו לביןם".

נעם אלימלך (פרשת פנחס ד"ה בד"א כי)

ל"א ידעתי יום מותי" - עולם כמנהגו

נוהג והאדם שוכח מיום מיתו

"... ואפילו האדם יוכל לישא עליו בימי נערותו עול תורה יותר, כי אז עדיין לא האריך ימים על העולם הגשמי ולא נתגשם כל כך עדיין שישכח לגמרי מהבורא יתברך, ובימי זקנתו שרואה שהוא מאריך ימים כסבור שלעולם יחיה והכל הוא דרך הטבע ועולם כמנהגו נוהג, כמו שאנו רואים שלעולם החמה יוצאת במזרח ושוקעת במערב וכן הלבנה מהלכת בכל חדש בשהו. ושעמתי מאדמו"ר הקדוש המנוח מו"ה אלימלך זצוק"ל על פסוק (בראשית כו, ה) 'הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי', כלומר, מחמת שאני זקנתי והארכתי ימים בזה העולם, על ידי זה 'לא ידעתי יום מותי', פירוש, אינני זוכר את יום המיתה, שמדומה בעיני שאחיה לעולם, וזה דרך הטבע שעולם כמנהגו נוהג".

מאור ושמש (שבועי של פסח ד"ה וישב)

לישועתן של ישראל

"שמעתי מאדמו"ר מובהק הרב הקדוש [רבי] יצחק אייזיק יהודה יחיאל מקאמארא - בעל 'יחזקל הברכה' זלה"ה, שסיפר לי בשם רבינו רבי אלימלך זלה"ה מליזענסק, שכל ימיו היה חופש בדרכי השי"ת להיות בשפלות הרוח אין ממש, בלי שום ישות גשמיות, אלא כשבא לפניו איזה ישראל להושיע לו לצורכיו, אז היה מתגבר

על פי כן כיון שהיה עם מחלוקת, אמר יעקב אבינו ע"ה 'בסודם אל תבא נפשי' (בראשית מט, ו) - איני רוצה בסודות שלהם ובעבודת שלהם, כי הוא מעלמא דפרודא, ודי למבין".

דברי ישראל (פ"ר ויחי ד"ה בסודם)

פועל ישיעות - בכח אחדות והתחברות הצדיקים

"... שהעיקר החדר הוא התחברות ישראל, שיהיה אהבה ואחוה ורעות ביניהם, והדבר הזה פועל ישיעות גדולות ומסלק כל המקטרגים, כדכתיב (והשע ד, יז) 'תבור עצבים אֶפְרַיִם הַחַל לִי'. וכן שמעתי מפי אדמו"ר בוצינא קדישא מו"ה אלימלך זצוק"ל כששאל אותו ביחוד הצדיק המפורסם בוצינא קדישא אחיו מו"ה משולם זושא זלה"ה, הייתי אז אצלם כששאל אותו בזה הלשון: אחי לומד לי זה שאתה הוא פועל נסים ונפלאות ומעשים נוראים שאוכל גם כן לפעול כך. כלל הדברים בקיצור שהשיב לו אדמו"ר, שהוא על ידי התחברות הצדיקים ואהבה וחיבה ורעות ביניהם, על ידי כן נפעלים ומעשים כל הנסים וכל הפעולות והמעשים נוראים, והודה הצדיק הנ"ל לדבריו ואמר בודאי כי זה עיקר הכל. ואיתא גם כן בגמרא דסנהדרין (נא: -) כינוס לצדיקים נאה להם ונאה לעולם, דהיינו כו"ל...".

מאור ושמש (פ"ר בלק ד"ה וירא)

תהלתו ותפארתו ית"ש - להיות מנוצח מבניו

"שמעתי בשם החסיד הקדוש האלקי המפורסם מו"ה אלימלך מליזענסק זצוק"ל, שאמר לפרש מה שסידו בחרו האדרת והאמונה: 'הני והנצח לחי עולמים'. כי מלך בשר ודם אם מנצחין אותו אין זה תפארתו, אבל הקב"ה ית"ש הוא תפארתו ותהלתו שמניח לבניו שינצחוהו כביכול, וקא חדי ואמר: ניצחוני בני. כמבואר בבבא מציעא פרק הוזהב (ט: -) בתנור של עכנאי. והיינו: 'הני והנצח' - הוא - רק 'לחי עולמים'. ודפח"ח ושי"י".

ישמח משה (פ"ר נח)

יתפלל במחשבה שלא יבינו המקטרגים

"שמעתי מאדמו"ר הק' מ' אלימלך זצוק"ל, כשצריך לאדם על איזה דבר, יתפלל במחשבה ולא בדיבור, שלא ישמעו המקטרגים ולא יקטרגו עליו. והמשל כשאדם הולך בפני כלב ויש מקל בידו, צריך להטמין המקל תחת בגדו, שאם יראה הכלב את המקל בידו יתגרר עליו וישכנו. והמשל מובן, כשאדם מתפלל בדיבור יכול להביא ח"ו קטרוג על עצמו, אלא יתפלל במחשבה שלא יבינו המקטרגים, (וה' יודע מחשבותיו). ליקוטי מהרי"ל (פ"ר במדבר)

"ישראל ערבים זה לזה" - מתפללים זה על זה

"אמרו בגמרא (גיטין ז: -) מי שיש לו צעקת לגימל על חבירו ודומם הקב"ה עושה לו דין. ראה לפרש הפירוש, מפני שהאדם יש לו להתפלל תמיד בעד חבירו, שלעצמו אין יכול לפעול כל כך, שאין חבשו מתיר [עצמו] כו' (ברכות ה: -), אבל על חבירו הוא נענה מהרה (עי' ב"ק צב), וכל אחד יש לו להתפלל בעד חבירו. ונמצא זה פועל לזה חפצו וזה לזה, עד שכולם נעים. וזהו שאמרו (שבועת ט: -) ישראל ערבים זה לזה, פירוש 'יערבים' לשון מתיקות, כמו 'קולך ערב' (שה"ש כ, יד), מפני שממתיקין זה לזה בתפלתם שמתפללין כל אחד בעד חבירו ועל ידי זה הם נעים. ועיקר התפלה היא במחשבה, מפני שבמחשבה יכול בנקל להתקבל תפלתו, בעבור שאין עליה קטרוג. וזהו פירוש: כל מי שיש לו צעקת לגימל על חבירו, שצועק בשביל חבירו שאין לו פרנסה, ידומם, פירוש שמעלה תפלתו בעולם המחשבה, הקב"ה עושה לו דין, פירוש, שפועל רצונו הטוב ונענה בתפלתו".

נעם אלימלך (ליקוטי שושנה)

דורות הראשונים בטלו עצמם בלי שום גיאור והתנשאות

"הנה בדורות שלפנינו כאשר באו אנשים להצדיק לעורר לבם בדרכי ה' לא היו צריכים הצדיקים להאשים בדברי תורה לעורר אותם, כי תיכף ומיד בדברם עמם דיבורים אחדים נתעוררו ורוח נכון נתחדש בקרבם, ואפילו משיחת חולין שלהם לקחו לקח טוב כמאמר חז"ל במדרש שוחר טוב ששקולה שיחת חולין של תלמידי חכמים כנגד כל התורה, וכמו שמעתי מספרים מרבי אלימלך זצ"ל שהיה עוסק בין מנחה למערב בסיפורי מעשיות בדברים פשוטים וכל אחד ואחד שהיה אז בעת שדיבר דבריו לקחו לעצמם מוסר והתעוררו על ידי סיפוריו, וכעת אנו רואים שאנו מדברים על לבם הרבה דברי תורה בדרכי ה' ואינם מועילים כל כך. והתירוץ הוא פשוט, כי אז קודם שבאו אל הצדיק היו מלאים תורה, ונוסף לזה היו מביאים נגיע לבבם אל הצדיק וביטלו את עצמם אליו בלי שום גיאור והתנשאות לכן היה בנקל להושיעם...".

תולדות אדם (פ"ר מצורע)

פרקי משה, להרה"ק רבי משה א"ב מקאנוץ (אבות א, ז)

אין דור ריק מצדיקים

"... והייתי רוצה לגלג לך כמה חידושים שסיפר אאמ"ן נ"י (הרבי ר' אלימלך זי"ע) מהצדיקים... וכך אמר אאמ"ן נ"י על פסוק (תהלים קמה, ד: -) 'דור לדור ישבח מעשיך', כי איתא בגמרא (קדושין עב: -) 'עד שלא שקעה שמשא של עלי זרחה שמשו של שמואל, עד שלא שקעה שמשו של רבי כו', כי אין הדור ריק מן הצדיקים בכל דור דור, רק שאין מאמינים - רק מי שיש לו נשמה קדושה ולא טנפה בעבירות. הגם שמביאין להם ראיה מן הצדיקים ומדורות הקדמונים, אומרים בזה הלשון: אנו מאמינים בחכמים קדמונים שהיה להם מדרגת רוח הקודש, אבל עתה בדור הזה בלתי אפשר להיות זאת. וכן בכל דור דור אומרים כך, כמו שמצינו בשאול המלך ע"ה כידוע. אהובי אחי, יהי לבך בטוח כי גם בימי הקדוש האר"י ז"ל היו גם כן מתקוטטין עמו.

וזהו פירוש הפסוק: 'דור לדור ישבח מעשיך', רצה לומר, דור שהוא עתה, מודים בעצמם שהדורות שהיו לפנים היו להם מדרגת רוח הקודש, וזהו 'ישבח מעשיך' - שמשבחים ומודים שגדולים מעשה ד' שנותן לצדיקים, אבל לא בדור הזה. וזהו פירוש הגמרא (חולין ז: -) 'גדולים הצדיקים במיתתם יותר מבחייהם', כי בחייהם היו מתקוטטים מעמם, ואחר מיתתם כולם מודים ומשבחים אותו שהיו לו מדרגת הנ"ל...".

אגרת הקדוש להרה"ק רבי אלעזר מליזענסק זי"ע (בפסוק שפורסח"ק ינעם אלימלך)

"אל תבא נפשי" בסוד המחלוקת

אמר אא"י [הרה"ק רבי יחזקאל מקאמארי] זצוק"ל בשם הרבי ר' אלימלך הקדוש זצוק"ל, כי כוונת קרח בוודאי לא היה גאות כפשוטו, רק כוונת בודאי היתה עבדות וסודות, אף

יתרונו דעת

מ"ה ש"ה (הוא הגאון ר' שלמה בן הגאון ר' יהודה לייבוש אב"ד ר"מ לובלין, תלמיד המהרש"ל) [ביום רביעי ט' ניסן שב"א], וגם אנכי בשנת שש"ט (בחדל המועד פסח, י"ט ניסן), גם עכשיו איה"ה לתקופת ניסן שלפנינו (כט אדר ב' שע"ז) דעתי לעשות כך.

ש"ת משאת בנימין (ס"ק קא. ע"ש באריכות ענין חשבון התקופות לפי שמואל ופי' רב אדא. ועי' מג"א ס"א רכט סק"ה, ובשרית' דהם סופר אר"ח ס"ג שדארך בזה)

ט' ניסן שב"א; י"ט ניסן, חול המועד פסח, שמו"ט; כ"ט אדר ב' שע"ז:

בני ידידי ויקירי, עץ עושה פרי, האלוף ר"מ ואב"ד מוהר"ר יעקל נר"ו. מה ששאלת שבשחל תקופת ניסן בתחילת ליל ד' שאז ביום ד' בשחרית כשיוצאין מבית הכנסת שמתאספין הקהל יחד ומברכין "ברוך עושה מעשה בראשית". יפה כתבת, כי כן הוא הדין בפרק הירואה (ברכות נט: -) ובטור אר"ח ובשו"ע ס' רכ"ט (ס"ב). וכן ראיתי נוהג מורי

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת בבא קמא

בענין "גנב ומכר בשבת" – מדוע חלה המכירה?

בין אופני מכירת שור ושה שנגנב, שחייבים בהם ארבעה וחמשה, נמנה במשנה (דף ע"א): **"גנב ומכר בשבת"**, שהגם שהמכירה נעשית באיסור – חייבים ד' וה', ושונה הוא בטבב בשבת שפטורים מחמת 'קים ליה בדרבה מינה', כי חלל את השבת שבחשיתו. בהמשך הסוגיא (שם ע"ב) מקשה מבחינת דתניא בה איפכא: **"גנב ומכר בשבת – פטור"**. ויסוד תירוצי הגמרא על סתירה זו בנוי, שבכרייתא מדובר באופן שמעשה המכירה בשבת נעשית על ידי איסור דאורייתא, וכגון: "באומר לו עקור לך תאנה מתאנתי (כדמי הגניבה) ותיקני לי גניבותך", או "באומר לו זרוק גניבותך לחצרי ותיקני לי גניבותך", שבאופנים הללו ישנם איסור דאורייתא – קוצר או זורק מרשות הרבים לרשות היחיד במעשה הקניה והמכירה, ולכן גנב ומכר בשבת פטור מד' וה', כי במעשה המכירה ישנו מצב של קים ליה בדרבה מינה, כי נחתים מיתה על פעולת המכירה שעשה, ואילו במשנתנו מדובר, כשלא עבר בשעת מעשה המכירה על איסור תורה, ולכן חייב ארבעה וחמשה, כי אין כאן מצב של "קים ליה בדרבה מינה".

ובענין עצם המכירה בשבת, דנו גדולי האחרונים, היאך חלה המכירה כלל, דהא קי"ל (תמורה ד: ה) כרבא דס"ל ד"כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד – אי עביד לא מהני" ודל"ל כאביי שסובר "אי עביד מהני", והלא מקח וממכר אסור לעשות בשבת, ועל כן יש מקום לדון איך חלה המכירה באופן שעשה המכירה – אם באיסור דאורייתא ואם באיסור דרבנן, דהא "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני", ולא תחול המכירה, ובמה יתחייב ארבעה וחמשה. ובעיקר איסור מקח וממכר בשבת, ראה רש"י ביצה לו. ד"ה משום: "ומקח וממכר אסור מן המקרא, דכתיב (ישעי' נה, יג) 'ממנו חפץ ודבר דבר', אי נמי מקח וממכר אתי לדיד כתיבה שטרי מביד", לפי פירוש א' של רש"י האיסור הוא מדברי קבלה, ולפי פירוש הב' אינו אלא מדברי סופרים. עי' רמב"ם הל' שבת פכ"ב ה"ב שכתב בפירושו ב' של רש"י, וראה עוד רמב"ן וקרא כג, כד – ובדבריו מבואר שיש מקום לומר שיש בזה איסור תורה מצד האמצעי עשה של 'שבתוך' הנאמרה בשבת וי"ט, עי"ש. ונאמר בזה כמה תירוצים, ונביא חומות מהם: הנה, בכלל של "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני", דנו האחרונים אם נאמר גם באיסורי דרבנן, יש שצדדו שלא נאמר כלל זה (עי' שו"ת פנים מאירות סי' קעד; שו"ת נוב"י אבה"ע קמא סי' עה שו"ת חת"ס יו"ד סי' 1), ויש שצדדו, שגם באיסורי דרבנן נאמר כלל זה (עי' מהר"ם ס"ק 107). וראה בארוכה שו"ת כללים מע"ב, כג. ובמה כן דנו בזה לענין איסור הגלמוד מעשה, כגון לאו הבא מכלל עשה, האם נאמר כלל זה (עי' שו"ת שם כלל סט). ואיסור זה של מקח וממכר בשבת הינו איסור דרבנן, ולכל היותר הגדרת האיסור היא איסור עשה ובג"ל, ולכן לפי אלו האחרונים שבאיסורים הללו לא נאמר הכלל ד"אי עביד לא מהני", יובן מדוע ב"גנב ומכר בשבת" ללא איסור דאורייתא חלה המכירה, ואין לנו כי אם ליישב לפי דעת האחרונים שהכריעו שגם באיסורים כגון אלו נאמר כלל זה (עי' שו"ת רע"א סי' קעד).

הש"ך (ח"מ סי' רח סק"ב) יישב קושיא זו על פי היסוד שיש **הסמ"ע** (שם) שדבר זה ד"אי עביד לא מהני", לא נאמר כי אם בדברים שאי אפשר לעשותם כי אם באיסור, כגון האיסור של תמורה – שעל איסור זה מבוסס הסוגיא של "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד", שלא שייך להמיר באיסור מותר, אכן, באיסור כזה שאפשר לעשותו בהיתר, כגון מקח וממכר, שיכולים לעשותו בימות החול, בכל כגון זה – גם כשנעשה באיסור הל הקנין והמכירה (ראה שם קצוה"ח סק"א נתיב"ח סי' קעד).

בשו"ת מהר"ט (ח"א סי' טט) תירץ בזה, כי הכלל ד"אי עביד לא מהני", נאמר כדי לבטל המעשה שעשה ויהיו דברי תורה קיימים, כגון באיסור תמורה, שהתמורה לא תחול, ונמצא שדברי תורה שאסרה להמיר קיימים, אכן, במכירה בשבת באופן של איסור תורה, כגון במכירה בקציצה תאנה או על ידי הוצאה, גם אם נבטל המכירה – לא מתבטל האיסור שעשה, כי סוף סוף קצץ התאנה וזרק את הגניבה לחצרי, ולכן לא מתבטל המעשה שעשה, כי ממילא לא יתבטל האיסור.

יסוד זה מעלה ארוכה – כלפי מכירה שנעשית באיסור תורה – שלא מתבטל המכירה, אכן, לא היה בזה רק איסור דרבנן – האיסור של מקח וממכר בשבת, עדיין הקושיא לכאורה במקומה עומדת, כי אם מתבטלת המכירה נמצא שלא היה כאן מקח וממכר, ול"ל עבר על איסור מקח וממכר בשבת. ובכלל זה מצינו שני תירוצים באחרונים: הראשון, שאין שייך בתשובותיו (שם) כתב, שגם לענין איסור מקח וממכר בשבת מובן יסוד זה, שהרי מן התורה חלה המכירה, כי אין איסורו אלא מדרבנן, וגם אי נימא שלא תחול המכירה – לא תחול המכירה רק מדרבנן, ואילו מדאורייתא חלה המכירה, ולאמתו של דבר אין כאן ביטול מכירה, ולכן אין אומרים בזה "אי עביד לא מהני".

הנתיבות (שם) כתב עוד בזה, כי יסוד איסור מקח וממכר בשבת, אינו מעשה הקנין כשלעצמו, כי אם המשא ומתן שעשה, וגם אם מתבטל הקנין – לא נתבטל ונעקר המר"מ, ונמצא שהמעשה של איסור מקח וממכר לא יתוקן – אם נבטל המכירה, ולכן לא נאמר כאן הכלל של "אי עביד לא מהני".

הטורי זהב (ח"מ שם סק"ב) כתב ליישב, כי באיסורי שבת לא נאמר כלל זה, כיון שאין האיסור מצד עצמו, כי המכירה כשלעצמה מותרת, ואין האיסור כי אם מצד היום, והכלל ד"כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני", נאמר באיסורים עצמיים, כגון איסורי גזילה ותמורה, ולא באיסורים שהוזמן גרמן (ביסוד זה ראה עוד שער המלך הל' גרושין פ"ג ה"ט; שו"ת רע"א סי' קט; שו"ת בני עולם יו"ד סי' מו אות יח).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני מעות צדקה והמסתעף

נסדר כאן בע"ה כמה הלכות השייכות למעות צדקה, לגבאים ולנצרכים, ונוגעות לימים אלה, בעבור ימי הפורים האלה:

א. **גבאי צדקה שגבו מעות לצורך איזה עני מסוים, כדי להשלים לו די מחסורו, והצליחו וגבו די והותר, שאינו צריך עתה כל כך, יתנו לו כל המעות, כי הכל שייך לאותו עני.** וכן אם גבו מעות צדקה לצורך קבוצת נצרכים מסויימת, ולאחר שתנו להם די קצבם נשאר מעות בקופה, הכל שייך לקבוצה זו. **אבל אם גבו לצורך עניים סתם, ולקבוצה זו יש לה כבר כל צרכה, שייך המותר לעניים אחרים** (עיי' שקלים פ"ב מ"ה; יו"ד סי' רג ס"ה; ועי' שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קט ושם הלוי ח"ט סי' רד).

ב. **אם העני צריך סכום מסוים לצורך איזו הוצאה גדולה, אזי אם כמה אנשים נתנו כל אחד בבת אחת את כל הסכום הנצרך, הכל שלו, על אף שעכשיו יהיה לו יותר ממה שצריך** (עיי' פאה פ"ח מ"ח; יו"ד סי' רג ס"א).

ג. **מי שנוסע מעיר לעיר לקצץ צדקה עבור צורך מסוים, אזי כל הדרך שהיה בדעתו ליסע כשיצא מביתו נקרא 'פעם אחת' ויכול לקבל כסף צדקה כל מה שנותנים לו** (עיי' יו"ד סי' רג ס"א ברמ"א בשם המרדכי, ועיי' בפ"ת סק"א בשם תשו הרדב"ז טעם נוסף למה יכול לקח אנ"פ שיש לו כבר כל צרכו).

ומהאי טעמא, גם מי ששלח מכתבים לכמה נדיבים וקיבל מנדים אחד השיעור הצריך לו, כל מה שיקבל אח"כ – מאותם שכבר שלח קודם לכן – רשאי לקבלם ואינו צריך להחזיר או להושיעם ואינו צריך (סי' צדקה ומשפט פ"ב סק"י).

ד. **שנים שרוצים להתנדב לצורך עני אחד כל צרכו, וכשיש לו כדי צרכו אסור לקחת ממעות צדקה, אזי העצה היא שיתנו לו שניהם בבת אחת, ואז יכול לקבל משניהם** (עיי' ברכי יוסף בשו"ת ברכה יו"ד סי' רג סק"א).

ה. **אם גבו צדקה לצורך אדם מסוים שחשבו שהוא עני ונתברר שהוא עירש, אין הכסף שייך לו, וצריך להחזירם למתנדבים**, שהרי נתנו את המעות בטעות (עיי' ירושלמי שקלים פ"ב ח"ה; ביאור הגר"א יו"ד סי' רג סק"ד; תשו' חת"ס יו"ד סי' רלז).

ו. **מי שקיבץ מעות לצורך פרנסת ביתו, אין בעלי חובותיו יכולים להפרע ממנו ממה שגבה בצדקה, מלבד אם היה כתוב בהמצאה שיש לו חובות, שאז נתנו לו אדעתא דהכי שיפרע חובות** (עיי' שו"ע יו"ד סי' רג ס"ב; ועיי' בביאור הגר"א שיש חולקין על כך. ועיי' דרך אמונה הל' מתניע פ"ט בציון הלכה ס"ק קמ"ו וכן היא דעת החזו"א שכול בעי"ח לנבנת חובר, עיי"ש).

ז. **מי שיש לו חובות, יש אומרים שחייב לחזור על הפתחים כדי לפרוע החובות** (עיי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' שלא). **ויש אומרים שאינו חייב לחזר על הפתחים** (עיי' פני מנחת פתים חו"מ סי' צז סט"ז, וכן תשו"ת בשו"ת שטת חו"ד סי' קט; ועיי' בנתיבות המשפט חו"מ סי' פו בחי' סק"א דאנ"י דאין המלוה יכול לטרוף מן הלוה מהצדקה שקיבל, מ"מ החיוב מוטל אקרקפתא דגבא לשלם חובו מכל מה שהעני לידו אם יש בידו יותר מכדי סידור בעי"ח עיי' ועיי' בס' צדקה ומשפט פ"ב ח"ג בנ).

ח. ונסיים בדברי הילקוט שמעוני (תהלים רמז תש) עה"פ בתהלים (לו, כא) "לוה רשע ולא ישלם צדיק חנון ונותן", וז"ל: "אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם וכיו' הלוה ואינו משלם, שנאמר **לוה רשע ולא ישלם' שמשעה שהוא לוה נותן עיניו שלא לפרוע, אבל צדיק לוה ונותן עיניו לפרוע ונותן עוד צדקה שנאמר 'צדיק חנון ונותן'**".

בענין טלית שנמצא בו שעטנז

רבים שואלים אם נמצא חוט של פשתן בתוך טלית של צמר והוציאו אותו מן הטלית, ועכשיו יודעים בבירור שלא נשאר בו אפילו חוט אחד של פשתן, האם צריך לחשוש על הצניצת שעטנז כשהיה הבגד עם שעטנז, משום תעשה ולא מן העשוי, שהרי בשעת תלית הצניצת לא היה הבגד ראוי ללבישה.

התשובה היא, שאכן יש להחמיר ולהתיר כל חוטי הצניצות ולחזור ולקשרם (עיי' פמ"ז במשב"ז סי' חי סק"א שכ' דיש חשש של תעשה ולא מן העשוי וכן איי' בבהא"ס סי' י"א סק"י בשם הגה"מ ורד"ם. ועיי' בהגה" רעק"א או"ח סי' י"ח דס"ל דאין חשש של תולמי"ת. אכן עיי' באמרי בינה סי' ב' בדיוק על רעק"א וכן פסק המ"ב בסי' יא סקמ"ז דיש להחמיר כגו"ל).

עלֵי ספר

ברית שלום על התורה - כלל דרושים עצומים ונפלאים עה"ת, חמש מגילות והגדה של פסח, חברו חד מן קמאי הגה"ק רבי פינחס זצ"ל אב"ד ור"מ ואלו"וי (נסתלק י' אדר תשנ"ו). יצא לאור מחדש ברב פאר וחדר, באותיות מאירות עינים, מראי מקומות ומפתחות מפורטים על ידי הרב ישראל מאירוביץ ז"ל, אשדוד תשס"ח (תתקפה עמ').

דמשק אליעזר על התורה ומועדים - אוצר בלום ממאמרי חז"ל ומדרשים פלואים ושונים הצריכים לביאור אשר חקר והוכיח הגה"ק רבי **אליעזר זוסטמן סופר** זצ"ל אבד"ק **פאקש**, בעל ילקוט אליעזר, ספר המקנה גי"ח עט סופר ד"ח ושא"ס. נדפס לראשונה ע"י המחבר זצ"ל בשנת תרי"מ, וכעת יצא לאור מחדש בשני כרכים מפוארים, כשמחבר לטווח ספר **זכרון אפרים** עה"ת וני"ן מאת בנו הגדול הגאון ר' **ישראל מרדכי אפרים** הנודע בשם ר' **פישל סופר** זצ"ל אבד"ק שאוראור והגליל. כל אלה נדפסו באותיות מאירות עינים עם הרבה תיקונים השלמות והוספות מכת"י, עיי' נכדי המחבר הרב יוסף יודא סופר ובנו הרב יחזקאל אליעזר מרדכי אפרים פישל, תשס"ט פל"ק.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>רשת מוסדות התורה והחינוך דחסידי בעלזא – אנטווערפן ברכת "מזל טוב" תמה ולבבית מוגשת בזה לידידנו הנעלה איש החסד והמעש הגנדי המרום מגדולי תומכי מוסדותינו הק' הר"ר משה אביגדור קעניג הי"ו לרגל השמחה השרירה במעונו בנישואי בנו בכורו החתן היקר והמצויין אציל המדות ונעים ההליכות חמישים פינחס יהודא יו"ו עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת דקדושה, אושר ועושר וכל טוב סלה. אמן המברכים בשם רבנן ותלמידיהו הנהגות המוסדות</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' פינחס ב"ר ישראל ע"ה פריעדמאן נלב"ע י"ט אדר א' תשמ"ז לפ"ק ת.צ.ב.ב.ה. הונצח על ידי בניו וידידיו היקרים העסקנים החשובים הרה"ח ר' שמואל אברהם שליט"א והרה"ח ר' אליעזר שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב מיטלמאן ע"ה ב"ר חיים ישראל יהודה הי"ד היה רבוק כל ימיו בכל נימי נפשו ברחובות מבעלזא נלב"ע ב'ט"ז ע"ק ויקהל כ"ג אדר א' תשס"ה לפ"ק ת.צ.ב.ב.ה.</p>
<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' מרדכי דוב ב"ר יעקב ע"ה בס נלב"ע י"ט אדר א' תרצ"ב לפ"ק</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה אפרים ב"ר יוסף חיים ע"ה שיעראדוקי נלב"ע ח"י אדר תשס"ו לפ"ק</p>	<p>לעילוי נשמת מרת גאלדע ב"ר אליעזר ישעי' ע"ה שיליץ-שיעראדוקי נלב"ע כ"ד אדר ב' תשל"ג לפ"ק</p>
<p>לעילוי נשמת מרת גאלדע ב"ר אליעזר ישעי' ע"ה שיליץ-שיעראדוקי נלב"ע כ"ד אדר ב' תשל"ג לפ"ק</p>	<p>לעילוי נשמת מרת אסתר מלכה ב"ר מנחם מענדל ע"ה שיעראדוקי נלב"ע כ"ה אדר תשל"ח לפ"ק</p>	<p>לעילוי נשמת מרת גאלדע ב"ר אליעזר ישעי' ע"ה שיליץ-שיעראדוקי נלב"ע כ"ד אדר ב' תשל"ג לפ"ק</p>
<p>תורה ושבתות בצירור החיים הונצחו על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב בס הי"ו</p>	<p>תורה ושבתות בצירור החיים הונצחו על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב בס הי"ו</p>	<p>תורה ושבתות בצירור החיים הונצחו על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב בס הי"ו</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' ויקהל פקודי - "שבת החודש"
כ"ה אדר תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תר"ט

מוע"ט	החל"צ	אנציונר
20:09	19:47	18:38
19:28	19:06	17:59
19:36	19:17	18:08
19:52	19:26	18:19
19:21	18:56	17:49
20:11	19:47	18:36
20:21	19:53	18:46
19:55	19:29	18:20

מבין החודשים ראש חודש ניסן ביום המשיח
המולד: ביום המשיח בבוקר בשעה 6:23-1 הלל

תורתן של ראשונים

מצות העסק בפרשת המשכן - וגדל שכרה

דע, כי הספור בענין המשכן וכליו, וההקדמה בתכונות צורותיו ומבואיו ושעור ארכן ורחבן וקומתו, אף על פי שאין בית המקדש קיים **מצוה גדולה היא, עד שמיה יגיע שכרה**, ותורה היא וללמוד אנו צריכין, וכן הוכיחו ר"ל בענין הקרבנות, כי כל המתעסק בלימוד פרשיות, וישא ויתן בלבו עניניהם, כאלו הקריב הקרבן עצמו, הוא שאמרו (פנחות ק): כל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה; בפרשת חטאת כאלו הקריב חטאת. וכן כולם. הא למדת מזה על הספור בפיו בלבד - שכרו אתו ופעולתו לפניו, כאלו עשה המעשה והקריב קרבן על המזבח, והוא הדיון בספור עניני המשכן והמקדש, שיש לנו זכות עצומה ועקב רב כאשר נהגה בהם ונשתדל להבין פשוטם ונגליתם, על אחת כמה וכמה אם נזכה להשיג תוכנם להשכיל אחד מומיהם. והוא שהוכיח דוד על הענין הזה על הנסתר והגלוי (תהלים סח, יג-יד): **פנו ציון והקריבו פסרי מנגיליה שיתו לבכם לחילה פסנו ארמנותיה למען תספרו לדור אחרינו**, ובזכות הספור וההקדש בנגלה ובנסתר ישיב שכירתו לתוכו, שנאמר (שם סח): **כי זה אלקים אלקינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות**."

הקדמת שבת למלאכת המשכן - למכור חיי עוה"ב לצורך חיי עוה"ב

ויקהל משה וגו'. **ששת ימים תעשה מלאכה וביים השביעי יהיה לך קודש שבת שבתון לה' וגו' (א-ב)**. "אחר שהקהילה לא היתה אלא לצוות על מלאכת המשכן, אין כאן מקום למצות שבת. ואמרו חכמים ז"ל (בבליא) לומר שאין מלאכת המשכן דוחה את השבת. וגראה שהמעס שהקדים השבת, בעבור שכל מי שמבקש שיעשו נדבה, צריך להקדים שזה העולם הוא הבל ורעות רוח, ושהמונן והנכסים לא יועילו לא אלא עבודת השם יתברך, ולכן הקדים השבת שמורה עולם הבא, לומר המזבח הצפונה לצדיקים היא המזבח האמיתית, והעולם הזה והעושר אין תכליתו אלא העולם הבא, ולכן ראוי למכור העוה"ב והעושר שבו ולקנות בו חיי העוה"ב, ולכן תעשו נדבה".

תולדות יצחק

משה רבינו נחשד שנגב מ"ו שקלים

אלה פקודי המשכן משכן העדות וגו' (א-ב). לכן נאמר "משכן העדות" - שמשא אמרו בשעה שהשדוהו שנגב מ"ו שקלים ממלאכת המשכן, אמר משה: אני רוצה שיהא המשכן עדות, וחזרו זמנו ומצאו השבוע, שהושמו בוין לעמודים. והיינו דכתיב (לעיל לו, ז): "המלאכה היתה דים" וגו', קח וא"ו ד"המלאכה" והיא ד"היתת" ודל"ת ד"דים" - ועולים מ"ו, כלומר, מ"ו שקלים "הותר". ומיד נתן משה מ"ו תשכחות להקב"ה, והן ב"שתבה" - "שיר ושבחה", וכנגד מ"ו "ברוך" - ב"ברוך שאמר", וכנגד מ"ו וזין של שבת ב"אמת ויצב, ונבון, וקיס" וכו'.

פירוש רבינו בעלי התוספות (דעת קנים ועוד)

למה הרבה לכתוב "כאשר צוה ה' את משה"?

ויבא את הארון אל המשכן וגו' כאשר צוה ה' את משה וגו' (א-ב). הרבה הכתוב וכתב - בהקמת המשכן ועשיית הכלים (כפר פקדי) - על כל דבר ודבר "כאשר צוה ה' את משה", זאת כנגד מה שאמר משה "מהני נא" (לעיל לב, ז), ולכן הרבה להזכירו. וי"ח פעמים נאמר "כאשר צוה ה' את משה" ו"ככל אשר צוה ה' את משה", וכנגדם תקנו י"ח ברכות (בשמי"ט), ופעם אחד נאמר: "כאשר צוה ה' בן עשו" (לפ, נג), ותקנו כנגדו ברכת המנינים. ויש בהם קרי' תבות, וכן בסופי הברכות, כמו: "ברוך אתה ה' מוה אברהם", "ברוך אתה ה' מוהיה המתים" וכו', ובהם קרי' תבות. וקרי' פעמים נאמר "לכי" בחומש להורות שצריכים אלו לכוננת הלל (ר' ברכות לה).

לקח טוב

"החודש הזה לכם" - בגלל נחת רוח שישראל עושים לה'

חכמי הפילוסופיה מדורות הקודמים לא היו כסילים להכביש בבריאת העולם. היו חכמים מדי מלהאמין שהעולם קדמון ושהכל התפתח מאליו. ברור היה להם כי אפשר לעולם ומלואו מבלי אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, והוא ברא את העולם. עוד זאת לנו בעל כורח השכל וההגיון, שכורא העולם יתברך שמו הוא לא בראו פעם אחת ודיו, אלא מחדש הוא יתברך בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. ודבר זה מוכרח מאליו. כי מה שאנו רגילים לראות שיוצר כלי מסלם את ידו מן הכלי אחרי היווצרו ועדיין הכלי קיים, הרי זה בגלל שהיוצר לא ברא את הכלי יש מאין. כל מה שעשה היוצר אינו אלא שקיבץ וצירף חומרים קיימים כבר, דבקם אלו באלו, ועל ידי הצירוף והשילוב החדש נוצר כלי חדש. הרי שה"ש" הנמצא קיים היה מזה כבר. ואין פלא איפוא שיכול הוא להשיאר קיים גם אחר סילוק יד היוצר ממנו. מי שלא הביא קיום הדבר לעולם, אין העדרו מכלהו.

אותיות מהכימות

וילמס' א' אל משק ואל אסון כללך מנעים לאמנ. הוודק הזה לנס לאש חקש וגו'. יס לומה, דהנה ידוע, עיקר תכלית בריאת העולם היה כפיל בני ישראל עששו לען הבורא כיוון הוא ומקבל מהם נחת רוח. לא כמו שהפילוסופים שלמנו שאין זה כבוד הבורא, שאף אין סוף, ויקבל תענוג מגושי עפר, ולכן לר"ל לעבוד לסוכים ומזלות. ובאמת, בני ישראל פס קרוב, מאמינים שהם מעלים רוח נוחה לפני הבורא כיוון הוא על ידי עבודתם. וזה: "אחש הזה לנס", שעיקר התחשקות ממלכה לא היה רק: לנס - כפילם, כדי שחששו לען ויקבל מהם נחת רוח...

עמודה וקלל

אשר על כן באה בזה הודעתו של הבורא ברוך הוא בכבודו ובעצמו, בה הוא יתברך מגלה את אונתו, שלא רק הבריאה עצמה, כל כולה לא היתה אלא "בראשית" - בשביל ישראל, היינו בשביל קורת הרוח שעתידיים ישראל לספק לפניו ית"ש בתורה אשר הם לומדים ובמצוות אשר המה מקיימים. לא רק זאת, אלא אף החידוש התמידי של מעשה בראשית שבכל יום, כל מעשה החידוש הזה כולו איננו מיועד אלא לכך שבבריאה החדשה של הרגע הזה ירים יהודי את עיניו אל אביו שבשמים ויברך ברכה כלשהיא. נחת הרוח שנגרם על ידי כך לכבודו יתברך, היא היא הסיבה שכל העולם ומלואו התחדש ברגע זה.

חכמי הפילוסופיה מדורות הקודמים לא היו כסילים להכביש בבריאת העולם. היו חכמים מדי מלהאמין שהעולם קדמון ושהכל התפתח מאליו. ברור היה להם כי אפשר לעולם ומלואו מבלי אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, והוא ברא את העולם.

עוד זאת לנו בעל כורח השכל וההגיון, שכורא העולם יתברך שמו הוא לא בראו פעם אחת ודיו, אלא מחדש הוא יתברך בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. ודבר זה מוכרח מאליו.

כי מה שאנו רגילים לראות שיוצר כלי מסלם את ידו מן הכלי אחרי היווצרו ועדיין הכלי קיים, הרי זה בגלל שהיוצר לא ברא את הכלי יש מאין. כל מה שעשה היוצר אינו אלא שקיבץ וצירף חומרים קיימים כבר, דבקם אלו באלו, ועל ידי הצירוף והשילוב החדש נוצר כלי חדש. הרי שה"ש" הנמצא קיים היה מזה כבר. ואין פלא איפוא שיכול הוא להשיאר קיים גם אחר סילוק יד היוצר ממנו. מי שלא הביא קיום הדבר לעולם, אין העדרו מכלהו.

מה שאין כן בבורא עולם ברוך הוא, שברא את כל העולם ומלואו יש מאין, היינו שטרם כל יציר נברא לא היה שום מציאות בעולם כלל וכלל. תהו ובהו במלוא מובן המושג. ובתוך העדר מוחלט זה ברא מציאות חדשה, יש מאין, אי אפשר לאותו נברא להתקיים אפילו שעה אחת מבלי שבוראו יחדש בכל עת את בריאתו. כי מאחר שקיומו הוא מ"אין", אין שום סיבה שיישאר קיים אם לא ייברא מחדש.

עד כאן - ולא דוקא עד בכלל - יכולים היו חכמי הפילוסופיה להסכים. מכאן ואילך היו שרונים במחלוקת. מי שבכחו לברוא עולם ומלואו - אמרו הפילוסופים - הרי אין חקר לגדולתו ולתבונתו. אין לו גבול ותכלית. מציאות כזה של "אין סוף", אין לה שום שיג ושיח עם נבראים בעלי גבול ותכלית.

זאת אומרת, גם אם ברא ה' את העולם, הרי שלאחר בריאתו עזבו שיתנהל לפי סדרי הטבע שהטביע בו בשעת הבריאה. לא יתכן - סברו - שיהיה הבורא מציץ מן החלונות ומשגיח מן

עלילם לתרופה - להפצת תורה וחסידות

רני ושמחי ליעקב

קול צהלה ונהה שפתינו תרנגה בעת שמחה היא ליעקב, איש החסד והמעש בה' והדיעה, עוסק בצרכי ציבור באמונה, ראש ונחשון לכל דבר שבקדושה, לו נאה כל שבח ותהלה, הוא ניהו י"ד המכון - לו חבים הכרת תורה רבבות קוראי ה"עלים לתרופה"

הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן שליט"א

ולמשפחתו הכבדה, שיהיו טוב ובעינינו עמו"ש לרגל השמחה השרי' במעונם באירוסין הבן הבה"ח כמר משה יוסף ניי"ו משיב"ק אל"כ מ"ח אדמו"ר מבעלזא שליט"א עב"ג תתי' בת מחו' העסקן הדגול מסור בלב ונפש לכל קדשי בית בעלזא שמו מפארים עדת חבלי הרה"ח ר' ראובן חיים וויינבערגער שליט"א במזל טבא וגדיא יאה

כל זרע יעקב יכבדוהו ויברכוהו שיוכז לכונת בית נאמן בישראל על אדני התורה והחסידות, מתוך רוב נחת דקדושה, מתוך אושר ועושר, הרחבת הדעת וכל מילי דמיטב, אמן כעצירת וברכת: מערכת עלים לתרופה - על כל שלוחותיה ברחבי תבל

אמרות טהורות

תכלית כל עניני עוה"ז – לצורך נבוכ

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם. ששת ימים תעשה וגו' (לה, א-ב). הקשה לא אחר, הלא לא מצינו כאן שום מצוות עשה שיאמר עליו 'לעשות אותם' (ע"ר מבין ופנים ופאת). ונראה, כי ידוע שכל עניני העולם צריכין תיקון ועשייה. והנה אם עוסק האדם במלאכת עולם על דרך הכנה, דהיינו שיהיו לו כל צרכיו כדי שאם ישובת מהעבודה יעבוד את הש"ת בלי מורד ומנוע, זאת היא תיקונם ועלייתם.

והנה איתא במסכת שבת (אז:): "רבי אומר, 'דברים' 'הדברים' אלה הדברים' – אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיון" (וברשי"ם: שם: דברים משמע תרי"ג מ"א מ"ב ח"ד, הא תלת: אלה בניספריא ל"ז, אלו ל"ט וכו'). והנה, ידוע שכל המלאכות ועניני העולם נכללים בל"ט מלאכות ותולדותיהן (ע"י 'סידורו של שבת' ח"ב דרוש ופ"א מאמר יג).

וזהו שאמר הכתוב: "אלה הדברים", היינו הל"ט מלאכות, כדרשת ר"ל, "אשר צוה ה' לעשות אותם", רצ"ל לתקן אותם [ועושה] הוא לשון תיקון, כמ"ש רש"י ד"ל עושה" (בראשית א, ז) "ויעש אלקים את הרקיע", וכן (דברים כא, יב): "ויעשה את צפרניה". ומפרש הפסוק היאך יהיו תיקונם: "ששת ימים תעשה מלאכה" על אופן ש"זכונים השביעי יהיה לכם קודש שבת שתבון, וכאמור.

זכונת תשובה ושמירת שבת מוחלין כל העונות

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם (לה, א). ומדקדק האוה"ח חק' למה נאמר 'לעשות אותם', הלא שמירת שבת היא ב"שכ ואל תעשה.

ו"ל על פי מה דאיתא בריש הקדמות ספח"ק 'דרך פקודי', דהנה נודע שכל המצוות שאדם עושה בעוודו רשע לא ירצו, ואדרבה הוא נתן ח"ו כח להסמ"א והקליפות, אלא צריך תהילה לתקן את אשר עוונת. אמנם אל יאמר האדם אם כן אפסור את נפשי מתורה ומצוות עד אשר אשוב ואתקן דרכי,

אמירה נעימה

ויקהל משה וגו'. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתך וגו' (לה, א-ב). ופירש"י: "ויקהל משה – למחרת יום הכפורים וכו'. ששת ימים – הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת".

יש לפרש שייכות דברי רש"י – שהיה ממחרת יוה"כ, לדבריו אוה"כ – מכאן שאין מלאכת המשכן דוחה שבת, דהנה איתא בגמרא (ספ"ק מילה): "משה תקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בעניניו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג". ולפי זה קשה, מניין לו לרש"י שבא ללמד שאין מלאכת המשכן דוחה שבת, דילמא דוחה שבת, ואם תאמר למה הקדים מלאכת שבת, כי שמוא אותו היום שבת היה, ודרש להם קודם מועדו כי שם, אלא אי אמרת שממחרת יוה"כ היה, אי אפשר לומר ששבת היה, שהרי שבת ויוה"כ אי אפשר שיהיו זה אחר זה (ע"י שו"ע א"ח ריש סי' תנח). ולכן פירש"י תחלה שזה היה ממחרת יוה"כ, ועכשיו אי אפשר שיהיה אותו יום שבת, כנ"ל, ולמה הקדים, אלא לחזרות דאין מלאכת המשכן דוחה שבת.

שני המאורות בשם הגד"ק יודא לוב מ"ק פאלאנא זצ"ל (ומצינו שם: "אפשר שהוא 'המכירה' שהיה מתלמידי הבעש"ט ז"ל")

וביום השביעי יהיה לכם קודש וגו' (לה, ב). איתא בילקוט (בריש הפרשה): "שלא יהו אומרים הואיל ואנו מותרים לעשות מלאכה בבית המקדש – (דהיינו קרבן תמיד. פי' יזית רענן להמנ"א) נהא מותרין לעשות מלאכה בגבולין, תלמוד לומר: 'וביום השביעי יהיה לכם קודש', לכם יהיה קודש, ולמקום – חול". ולכאורה ייפלא, היאך יעלה על הדעת דבגבולין יהא מותר לעשות מלאכה בשבת, דאם כן אזהרת התורה "לא תעשה כל מלאכה" היכי משכחת לה (וכן הקשה שם בבית רענן, ע"ש). וי"ל הכוונה, דהנה נזי דקיי"ל דשחיטה כשרה בור, מכל מקום בשבת אסור לור לשחוט. דדוקא לכהן, דניתן שבת

כי ענין התשובה הוא רק הרטה כנה על מעשיו אשר הכעים את בורא העולם וקבלה אמיתית שלא ישוב עוד לכסלה. והנה, אמר חז"ל (שבת קה): "כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו". והקשה הרמ"ז (ריש הל' שבת): אי לא עשה תשובה – שבת מאי מהני, ואי עשה תשובה – שבת למה לי. ונראה, דמיידי שעשה תשובה, אך אינה מועילה שימחלו לו, כדאיתא (יומא פג): "עבר על כריתות ומיתות ב"ד, תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין. וקמ"ל שאם בעשותו תשובה שומר הוא שבת כהלכתו, מהני התשובה שיהו מוחלין לו. עכ"ל.

וכזה יבואר הפסוק. דהנה זה היה אחר מעשה העגל, והרי עון ע"ז הוא מחייב כריתות ומיתות ב"ד אשר אין מועיל לו תשובה ויוה"כ, ולא ידעו ישראל לשית עצה אך לקיים התורה והמצוות, שלא יהיו ח"ו מאותן שנאמר עליהם (ירמ' ד, ג): "נזרו לכם נזר ולא תורעו אל הקוצים". ובה משה נתן להם עצת מובה, לשמור את השבת כהלכתה, ועל ידי שמירת שבת כצירוף התשובה יתכפר להם הכל, כאמור. והוה: "אלה הדברים", קאי על שבת, כמו שדרשו מכאן ל"ט מלאכות (שבת עג): "אשר צוה ה' לעשות אותם" – קאי על כל התורה והמצוות, כלומר, שעל ידי שמירת שבת, כצירוף התשובה שכבר עשו, ויכול לקיים ולעשות את כל המצוות אשר צוה ה' לעשות.

שתי מדרגות במתנדבים בעם

ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו (לה, כא). "פירוש אומרו 'נשאו לבו' ו'נדבה' וגו', דע, כי יש שתי הדרגות במתנדבים, הא' הוא המתנדב בראצון נפשו כפי יכולתו וערך ממונו, ולזה יקרא 'נדבה רוחו', לשלול שאינו עושה הדבר כמו צער בנפשו; והב' הוא המתנדב יותר מיכולתו, מגודל טוביות לבו, ולזה יקרא 'נשאו לבו', פירוש שהלב מנשאו ומעריכו בערך עשיר יותר ממה שהוא, לתת דבר יקר.

ולזה אמר כי בישראל נמצאו שני סוגים הנזכרים, ופתח במעולה שבשניהם, ואמר: "כל איש אשר נשאו לבו", ודקדק לומר תיבת איש לשון חשיבות, וכנגד חב' אמר: "וכל אשר נדבה רוחו" ולא אמר 'איש' כי אינו חשוב בערך הראשון". אור החיים חק' (ע"ש)

לדחות אצלו בלאו הכי בכל שאר העבודות, כגון הפשט והקטרה והטבת הנרות וכיוצא בזה, הותרה שחיטה נמי, אבל לא לגבי זה. וכן מוכח מרש"י ביבמות לג: ד"ה שחיטה בור. וע"ע בפרד"י כאן ובפר"י תשא לא, יג; ובפר"י ויקרא א, ח). ולפי זה יש לפרש כוונת דברי הילקוט, דקאי על הכהנים שיאמרו כך: הואיל ואנו מותרין לעשות מלאכה בבית המקדש, דהיינו בעבודת התמיד וקרבנות המוספין, נהא מותרין לעשות מלאכה בגבולין (ע"ד דא' במנחות מה. וס"דא הואיל ואשתרי מליקה לכהנים תשתי נמי נבילה וטרפה), אבל ישראלים גמורים שלא הותר להם מלאכה במקדש לגמרי ואפילו כשהשם אסורים כנ"ל, והאי דלא מצי לומר הואיל ואנו מותרין לעשות מלאכה בשבת וכו', ואם כן ידרשו להכניס כל הני קראי דכתיבי לא תעשה כל מלאכה דקאי על ישראלים גמורים ולא על כהנים, לכך איצטריך יהיה לכם קודש.

יש סדר למשנה להג"ר ישע"י פיק זצ"ל (ע"מ יומא פ"ג ש"ד)

ויעשו את בגדי הקודש אשר לאהרן כאשר צוה ה' את משה (לה, א). כבר עמדו על כך המפרשים למה הפסיק בין מעשה המשכן וכליו (שכפרשת ויקהל) ובין עשיית בגדי הכהונה, בזה ובספ של פקודי העדה וכו'.

ואפשר לומר ע"פ דברי חז"ל (מובא ברש"י לעיל לה, כז): "מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המזבה בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו ציבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו ציבור את הכל שנאמר 'והמלאכה היתה דים', אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השוחם וגו', לכך התנדבו בחנוכה המזבה תחלה וכו'".

נמצא אפוא, שלא הביאו הנשיאים נדבתם רק אחר שנודע מספר כל הנדבה שהביא הציבור למלאכת הקודש, כי רק אז ראו שהחסרים אבני השוחם, והביאם הנשיאים. ולכן נכתבה עשיית בגדי הכהונה אחר פקודי המשכן, ולא כן מלאכת המשכן, שאותה התחילו האומנים לעשות מיד כשראו שהמלאכה היתה דים.

יתרון דעת

ברכת החמה (ג)

זכרון מעמדי ברכת החמה אצל גדולי הראשונים והאחרונים: בעל יוסף אומ"ץ, רבי משולם אליעזר ווסמאן ברילין אב"ד וורמיישא ופולדא, רבי אהרן תאומים דרשן אב"ד וורמיישא, בעל 'תוספות יו"ט', בעל 'מגניני שלמה', רבי יצחק הגדול מפוזנא, בעל 'עטרת דקנים', רבי שלמה אמאריילין אב"ד שאלוניקי ובנו רבי חיים משה בעל 'הדבר משה'

לסוף כל מחזור גדול, ביום ד' הראשון בחודש ניסן שבו התקופה נופלת בשנה ראשונה במחזור גדול, מקדישין החמה. והמנהג פה (פראנקפורט דמיין) שכל הקהל הולכים תיכף אחר בית הכנסת לחצר בית עלמין, ואומרים: "ברוך אתה ה"א מלך העולם עושה מעשה בראשית", והשמש מכריז בשחרית בבית הכנסת שילכו כל הקהל לקדש החמה. יוסף אומ"ץ (אות שעה) – להנהיג רבי יוסף יוסף אהן נירילינגן זצ"ל ושל – ט' ניסן ע"ז

ב"ט אדר ב' שש; ט' ניסן ת"ה; י"ט ניסן תל"ג:

מנהג קידוש החמה כך הוא: הראה חמה בתקופתו, והוא מעשרים ושמונה שנה לעשרים ושמונה שנה, והתקופה בניסן בתחילת ליל ד', כשראה אותה ביום רביעי בבוקר, אומר: "ברוך א"י אמי"ה עושה מעשה בראשית". נהיגא, כד הוי"ט ט"א (בן יג שנה) בתחלת מחזור קצ"ג (ב"ט אדר ב' שש) בק"ק בולדא, במקום מולדת, נתקבצו יחד כל הקהל בחצר בית הכנסת, וברכו על החמה ברכת עושה מעשה בראשית, אחרי שהוא מצוה הבאה אחת לעשרים ושמונה שנה חביבה, וברכו עם הדרת מלך. וכן היה נהג מורי, האלוף הותיק, האב ב"ד, מוהר"ר זוסמן ברילין נ"ר, פה ק"ק וורמיישא בתחלת מחזור קצ"ד (ט' ניסן ת"ה). ועל ידי השמש היה מכריז שחרית בבית הכנסת שיהיו כולם מוכנים קרוב לשעה רביעית על יום, לקדש החמה (ע"י לבוש סי' רכט ט"ב) ואח"כ כשהגיע שעה רביעית, הכריז השמש דרך החרוב מלמטה למעלה, בזה הלשון: "חמה מקדש זיו"ן, ובאו כל הקהל מבלעדי הנשים והילדים, וקבצו יחד אחורי הכנסת, לפני הבריית' חז"י (בבית החתונות), והרב הג"ל התחיל בברכה, וברכו כולם בקול רם: "בא"י אמי"ה עושה מעשה בראשית". וכן היה נהג מורי, האלוף הותיק, האב ב"ד, מוהר"ר אהרן תאומים דרשן נ"ר, פה ק"ק וורמיישא, בתחלת מחזור קצ"ה (י"ט ניסן תל"ג) שהכריז על ידי השמש שחרית בבית הכנסת, שיהיו כולם מוכנים בין שעה שלישית לרביעית על היום לקדש החמה. והיה בו ביום יום המעון, לא נראתה החמה בשעה ההוא, עד בין שעה חמישית לששית, ואז הכריז השמש דרך החרוב מלמטה למעלה בזה הלשון: "חמה מקדש זיו"ן, ובאו כל האנשים והבחורים בחצר החיצונה של בית הכנסת, ודרב התחיל בברכה, וברכו כולם בקול רם "בא"י אמי"ה עושה מעשה בראשית".

ברוך ה' אשר זכני לקדש החמה שלשה פעמים, בתחלת מחזור קצ"ג בק"ק בולדא, ובתחלת מחזור קצ"ד, וכן בתחלת קצ"ה פה ק"ק וורמיישא. ואני יוסף שמש הייתי המכריז: "חמה מקדש זיו"ן, בשני המחזורים של קצ"ד ושל קצ"ה, בה יוכני ה' לחיים טובים, ואזכה לקדש אותה גם במחזור קצ"ו (כ"ז אדר ב' תס"א) הבעל"ט, אמן כן יהי רצון. בה יוכני עוד לחיים טובים ולאורך ימים ולבלות וקנתי בטוב אמן.

מנהגים דק"ק וורמיישא (ח"ב שם רטט) לרבי יוסף יוסף אהרן מנצפר שמש זצ"ל (י"ג אדר"א שס"ד – י"ג שבט תל"ח)

ט' ניסן ת"ה; י"ט ניסן, חו"ה מ"ט, תל"ג:

שאלה אחת קטנה שנאלתי מפי הרב אב"ד דק"ק קראטשין מוהר"ר מענדיל נ"ר (בעל 'עטרת דקנים') חז"ל: בבית כי בניסן הבעל"ט (י"ט ניסן תל"ג) תהיה תקופת ניסן בתחלת ליל ד', וידוע למעב"ת מה שמוזבא בשו"ת בעל 'משאת בנימין' ששאל ממנו בנו מ"ו הגאון מו"ה יעקל ז"ל כדת לעשות, והשיב לו בשו"ת סי' ק"א וכו'... עכ"ל. וכן ראיתי הלכה למעשה בימי חורפ בק"ק קראקא בשנת ת"ה לפ"ק (ט' ניסן) לפני הגאונים מורי מוהר"ר רייפמאן סג"ל בעל תוס' יו"ט ומוהר"ר יושע (בעל 'מגניני שלמה') זצלה"ה. אך לבי מהסס, בדיותי כי לדעתו הוא ספק ברכות להקל, כי מצאתי ב'ערך' ערך חמה וכו'... ע"כ נלפ"ד שיש לברך כל שם ומלכות. כנלפ"ד. ובכן בשו"ת שו"תעני נא מכת"ר דעתו הרמה בזה הואיל שזכינו מאת הש"י שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה ראוי שלא לעשות אגודות אגודות. כ"ד הקטן מנחם מענדיל בלא"א במהרה"ר ולמ"י יצ"ו אייערבך פה ק"ק קראטשין.

תשובה. חלילה לנו לזוז מדברי הרמב"ם פ"ו מהל' ברכות (הל' י"ח) ומחשורו א"ח סי' רכ"ט וכו'... ולכן להלכתא כתלמודא דידן, ולכן לא כתב הרמב"ם רק פירוש התלמוד דידן. כן נראה לפע"ד. הצעיר יצחק.

שו"ת רבינו יצחק מפוזנא אברהם (ספ"ק ח) – רבי של בעל היגמ' אברהם זצ"ל (ע"ע עטרת דקנים א"ח סי' רכט)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אהרן מאוסטרהא ("ד"ר גארדיא") זי"ע יומא דהילולא כ"ו אדר (תק"ע)

הרה"ק רבי אהרן מאוסטרהא זי"ע - שנדע בשעתו כ"ד"ר גארדיא - היה רופא האישי של מלך פרוסיה, ובהשפעת הרה"ק המגיד הגדול רבי דוב בער ממעזריטש זי"ע שינה טעמו והפך לבעל תשובה, ועלה ונתעלה עדי נחשב לאחד מגדולי תלמידי המגיד ממעזריטש שהאיר את העולם בתורתו בקדושתו ובצדקתו.

וכך הונחצ לזכרון עולם בספר 'מוזכרת לגדולי אוסטרהא' (בארזשיבו תרס"ז, עמ' 246): **"הישיש מוה"ר אהרן דאקטער גארדיא. מהולל ומשובח בלשון חסידים אשר מעריצים ומקדישים אותו ונפלאות יספרו ממנו...** וקבלתי מפי זקנים נאמנים אשר בעת שנכבשה מדינת פולין לפני ממשלת רוסיה ומשטר חדש נעשה במדינת פולין, הוכרח הדאקטער גארדי לעמוד למבחן לפני שלטון חכמי הרופאים מרוסיה, ואז נתקבל בעיניו לרופא המחוז, והיה הולך חגור חרבו על ירכיו לאות הכבוד, והרבה נפלאות מספרים ממנו בעיניו. לעת זקנתו קראו אותו בשם 'רבי' בעירנו, כי אמרו אשר ברוח א-להין קדישין בו מרפא הוא את החולים ולא על פי חכמת הרפואה..."

מגיד שבחו של אהרן:

רבי אהרן גארדיא נולד במדינת פרוסיה לאביו רבי שמעון ז"ל. בגעוריו השתלם בחכמת הרפואה עד שנתמנה להיות רופא המלך וכל אנשי החצר. משם עבר לוואהלן, ולאחר חקירת מדינת פולין נתמנה לרופא בחצר מלך רוסיה. כאות הצטיינות לפעולותיו במקצוע הרפואה הורשה לחגור חרב על ירכיו והיתה לו השפעה רבה.

לאחר שנוכח במעשה פלא מהמגיד הק' ממעזריטש זי"ע, עזב את כל הכבוד והגדולה שהיו מנת חלקו בחצר המלך וחזר לכור מחצבתו. רבו הגירסאות על דבר התקרבותו של רבי אהרן ד"ר גארדיא זצ"ל אל רבו הגדול המגיד ממעזריטש, על מקור נוסחא דיליה ראה: 'עדת צדיקים', לובלין תר"ס עמ' יט ואילך; 'דור דעה' להגרי"ח קאמלר זצ"ל, ח"א עמ' סב; 'ער ישראל' - רוזין, ח"א עמ' תז; 'נהר היצא מעדן' לר"מ גרליץ, ב"ב תשס"ו, פרק יב עמ' סז). והרי אחת מהנה:

פעם אחת, עבר יהודי איש נכבד מווילנא דרך עיר מעזריטש לעסקיו, וכאשר שמע מפליאם את גדולת הרב המגיד נתיישב בדעתו לילך לחלות את פני המגיד הקדוש, ובכניסתו סיפר להרב המגיד כי על אף ששום בקשה מיוחדת אין לו מאת הצדיק, טרח ובא עד הלום משום שמעו של הצדיק שהגיע לאזניו, ועורר בו את הרצון לזכות ולראות את פניו הקדושים. נתנה המגיד ואמר לו: "תדע, כי לא הרפא מרפא את החולה, כי אם המלאך המתלהו עמו, הוא המביא את הרפואה! ואם הוא רופא המלך מתלהו עמו המלאך רפאל בעצמו!" נדהם היהודי למשמע התשובה המוזרה שלא ממין השאלה, ולא ידע את נפשו. וכן, כשתמיחה רבתית מקרבתו במרוח, יצא ממעזריטש לשונו דלורכי.

לא ארכו הימים, והיה בשבוע לביתו, נפל אותו יהודי למשכב ומחלה אנושה דבקה בו. חייו היה בסכנה חמורה, וכל הרופאים שהוועקו אל מיטתו, נואשו הימנו. בעת ההיא, ערך מלך פרוסיה מסע, ובמהלכו הגיע עם ממליתו להעיר ווילנא, בתוכם היה גם רופאו האישי, ד"ר גארדיא. נכנסו ובאו קרובי האיש ההוא אל הרופא לבקש ולהתחנן לפניו שיבוא לטפל בקרובם החולה, ונתער למבוקשם. כבואו אל מיטת החולה, ואך החל לבדוקו, מיד נענה ואמר אל הנוכחים במורת רוח: "לשם מה הוזמנתם אותי הנה? כלום מחיה מתים אני?! והלא אפסו כבר כל סיכויי של החולה להחלים..."

משפנה אל כיוון חדלת, בטרם צאתו, העיף הרופא מבט אחרון אל עבר החולה, ולפתע הבחין שפניו נשתנה לטובה. חזר הרופא על עקביו וניגש אל המיטה, משתומם על המראה, והתחיל למשש את דופק החולה, והנה ראוי כי יש תקוה ונתיישב לרשום "רעצפט", ושיגר שליח לבית המרקחת להביא תרופה מתאימה.

אולם, כאשר אך יצוא יצא השליח, הבחין הרופא בשיפור נוסף, וצוה להחזיר את השליח ורשם תרופה אחרת, בהתאם למצב הנוכחי. משיצא השליח בפעם השניה אל עבר בית המרקחת, ראה הרופא כי לחולה חוטב הרבה וצריך הוא לתרופות אחרות, וצעק שיקראו לשליח ויחזירוהו שוב

בלילות היו באים לשתות. אח"כ עזב את הפרנסה הזאת ונעשה סוחר עירות ועשיר גדול, אך הגויים הרגילים כאן ביישיש באים בכל לילה להעיר אותו שיתן להם יישיש לשתות, אזי הוא עונה להם כל פעם, שאין זה כבר פרנסתו ואינו שייך לזה, עד שהם מתרגלים שאין להם כבר מה לבא אליו. וכמו כן ישיב למחשבותיו ממשעיו הקודמים הבאים ודופקים על דלתו לבו: **איני כבר אותו האיש, אני כבר בריה חדשה שאין לי שום שייכות למחשבות כאלו,** ואז יפרשו כבר ממנו".

סיפור פלא מסופר, שפעם אחת, בערב שבת אחד לפנות ערב, כשבגרו יסוריו של המגיד הקדוש, עד כי נצטר ממנו לצאת ולהתפלל עם הציבור. נותר הוא, איפוא, להתפלל בחדרו, כשרופאו הנאמן, רבי אהרן גארדיא, ניצב עליו לשומרו. כאשר פתח המגיד באמירת המזמור "יהודי" (תהלים קז) שלפני מנחה, "ואמר הצדיק גארדי", כי ראה מטותו של הרב המגיד מונחת כשתי אמות באויר בעת אמירת 'יהודי'... ובהגיע הרב המגיד לפסוק **'כל אולת תבע נפשי'**, לא היה עוד הצדיק יכול לסבול מחמת גודל עריבות נעימות ומתיקות, וברח מהחדר אחר שמעו התיבות הללו, ואח"כ לא היה יכול שבע שלם להכניס לפיו כל מאכל, כי קצה נפשו מאד באוכל... ואח"כ אמר לו המגיד שטוב עשה שיצא קודם ששמע ממנו הפסוק יויגעי עד שערי מות, כי אם היה שומע היתר אלו היה גרוע ממשי...". ('עדת צדיקים' שם, ובסגנון קצת שונה בספר 'מאמר מרדכי' להגרי"ח סלונים זצ"ל, ח"ב עמ' נג, ועד).

באמת אמרו, שבאותה שעה, ציף המגיד הקדוש את קרבו של הרופא, הבעל תשובה, מכל גיעול ופיגול שבאו לתוכה אי פעם, ולקדש את גופו בקדושה של מעלה (נהר היצא מעדן עמ' שס). ואכן מובא בשמו של הרה"ק רבי אהרן שפעם אמר על עצמו ברוב ענוותנותו: "יתחלתי 'ידבר פי' (תהלים קמה, כא) - אם פה כמו פי, שהכניסה אליה כל דבר אסור, יכולה לומר תתחלתי ה', אזי ודאי 'ויברך כל בשר שם קדשו' - יכול כל בשר לברך את שם קדשו...". (ראה סי' 'ימות עולם' מהרה"ק רבי יצחק מאמשינוב זצ"ל, ירושלים תש"ס, עמ' קב. וסי' 'מוקנים אתבונן' הני"ל עמ' סט).

אהרן קדוש ה':

זכה רבי אהרן גארדיא לשוב בתשובה שלימה מאהבה, עד שהגיע למדרגות רמות ועולות בתורה ובחסידות, ועי"ז נקדש בסוד ישרים ועדה, ותפס מקום נכבד בקרב החבורה הקדושה של "שלוש מאות תלמידים, כולם בעלי רוח הקדוש אמיתי" שהיו לו "הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע (לדברי הרה"ק מהרי"א מקאמלר זי"ע בספר הקדוש 'תבן מנחם' שער היתר פ"ד אות ד). אחרי הסתלקות המגיד הגדול זי"ע נתמנה ד"ר גארדיא מטעם קהילת אוסטרהא לרופא העיר והסביבה, והיה יושב כל היום ספון בבית המדרש על התורה ועל העבודה, כשבד בבד המוני חולי ישראל צובאים על דלתותיו, והכל יודעים שלא על פי חכמת הרפואה הוא מרפא, אלא בכח קדושתו עוזו ונפלאותיו.

מסופר שפעם כשישב רבי אהרן בקלויז של אוסטרהא, ביחד עם הגה"ק רבי אשר צבי מאוסטרהא זי"ע בעל מחבר 'מעין החכמה' - אף הוא תלמידו של המגיד ממעזריטש, אז נדברו ריאי ה' ובתוך הדברים הסביר לו רבי אהרן שלא הרופאים מרפאים, ואילו רבי אשר צבי לעומתו שיבח את הרופאים לימים הלך רבי אהרן לבקר איזה חולה אנוש, וראה שאין תקוה למחלתו, אבל כדי לשבר את העין רשם עלי הנייר איזו תרופה כל שהיא. למחרת באה אשת החולה להודות לד"ר גארדיא על שיעונו. שאלתו: "מה קרה?" ענתה האשה ברוב בורות ותמימות: "שמתי את התקת של הרופא סביב ושישול שהכנתי לבעלי... והיה לו לרפואה! פנה רבי אהרן גארדיא אל רבי אשר צבי ואמר לו: "ימאכא ראה שאני הוא הצודק".

זקן ושבוע ימים, כבן צ"ה שנים, היה כשנסתלק לעלמא דקשוט וגופו הקדוש הוטמן בין גדולי אוסטרהא ורביה. על פי צוואתו לא נרשמו שבחים על מצבתו, כי אם אלה הדברים: **פ"נ הישיש והזקן שהלך ושימש חכמים, אשר שימש להרב בוצינא קדישא מ"מ דק"ק מעזריטש, מ' אהרן במו' שמשון דאקטער גארדיא, נפטר כ"ו אדר שני תק"ע לפ' ת"נ/צ"ב/ה' (צילום מהתמצב - ב'יתנהר היצא מעדן' עמ' שלב).** לפי המובא ב'מוזכרת לגדולי אוסטרהא' לא הניח אחריו בנים, "כי אם בת אחת, וקראו אותה בעירו 'חנה'יל די דאקטריין' - הרפואה) כי ידעה וחכירה בשרשי עשבים וסמי מרפא... כפי שקבלה מאביה".

זי"ע ועי"א

מאת: ח"ה ישר בעריש ווייס, ברוקלין נ. י.

יתרון דעת

ימים מעוננים ולא נראית חמה וכוכבים זה אינו מצוי לעבור ג' ימים בלא חמה וכוכבים, לכן לא מברכין בריכה זו, ואע"ז דאיכא פירושא אחר-כך - ספק ברכות להקל בע"ל וכו'. ועל האמת נראה שכל לידות דברי הרמב"ם וכל שאר רבנות רוב בנין ומגן ועשו מעשה האחרונים ז"ל שכדכתבנא מפני אותו הפירוש של הר"ב הערוך ז"ל, שלא מצינו אותו בשום פוסק, ואף הר"ב הערוך ז"ל לא לענין מעשה אמרה, וכל שכן שאפשר לומר שב' הפירושים הם אמת. וכן שמעתי עשה מעשה רב מר אבא ז"ל (רבי שלמה מאמירליי זצ"ל אב"ד שאלונקי בעל שו"ת 'שלמה' ועוד) עם בני ישיבתו שאמרו בכינופויא ביציאתם מן הישיבה (ביום כ"ו אדר ב' ת"ס), וכן עשינו מעשה (ביום ד' ניסן ת"ס). ה' יגיענו עוד לתקופות החמה הבאים עלינו לשלום בעה"י.

שו"ת דבר משה להגאון רבי חיים משה אמאירליי זצ"ל אב"ד שאלונקי (א"ח סי' יח, ע"ר ש באריכות)

בו אדר ב' ת"ס: ז' ניסן ת"ס: ברוך שהדיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, יום שבעה לחודש ניסן משנתנו ה'תפ"ט ליציירה, שבו שנת תקופת החמה כמ"ש האחרונים ז"ל והובא בס' באר היטב סי' רכ"ט, והכי איתא בפרק היראה דף נ"ט ע"ב ת"ר היראה חמה בתקופתה כו' אומר ברוך עושה בראשית וכו', וכ"כ הרמב"ם ז"ל וכו', וכן פסק בסמ"ג עשין כ"ז, ומזה"ד אבדרהם בהל' ברכות שער ה' דף צ"ג סע"ד, ורבינו ירוחם הירא"ש ובנו הירב"ה, ומרן בשלחנו הטהור סי' רכ"ט והר"ב הלבוש ז"ל, ובתבו רבני האחרונים ז"ל דכן ראוי לעשות וכו'. אך זאת מצאנו להר"ב "שיירי בנסת הגדולה" ז"ל (ר"ט) דכתב, למה אינם נהנים עכשיו לומר בריכה זו כיון שהיא תלמוד ערוך ובתבואה כל הפוסקים, ומסיק ז"ל הדיינו טעמא מפני פירוש של הר"ב הערוך ז"ל בערך חמה והביאו הגדוה מיימוניות, דיש מי שפירש "היראה חמה בתקופתה" הוא כשיהיו ג'

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת בבא קמא
בענין תקנת קריאת התורה – באגדה ובהלכה

אחת מעשר תקנות שתיקן עזרא, איתא בגמרא (דף פב ע"א), היא קריאת התורה בציבור – "שקורין במנוחה בשבת, וקורין בשני ובחמישי". ודנה הגמרא בהא דאמרין שעזרא תיקנה: "הוא מעיקרא הוה מיתקנא, דתניא זילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים" (שמות טו, כב) דרשוי רשומות אמרו אין מים אלא תורה, שנאמר (ישעי' נה, א) 'הוי כל צמא לכו למים', כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה נלאו, עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהיו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת, וקורין בשני ומפסיקין שלישי רביעי וקורין בחמישי, ומפסיקין ערב שבת, כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה". ותיצא: "מעיקרא תקנו חד גברא תלתא פסוקי, אי נמי תלתא גברי תלתא פסוקי כנגד כהנים ליום וישראלים, אתא הוא תיקן תלתא גברי ועשרה פסוקי כנגד עשרה בטלנין".

ותחילה נביא דברי הראשונים בביאור חששם "שהלכו שלשת ימים בלא תורה", וכתוצאה מכך – נלאו". וכך מבואר בחידושי רבינו יונתן מנולג: "כדי שלא ילינו שלשה ימים בלא דברי תורה, כדי שלא ישלטו בהם אויביהם, כמו שמצינו במדבר כשעמדו שלשה ימים בלא תורה נצטער שלא מצאו מים לשתות". אך אין מבואר מה הקשר בין שלשת ימים בלא תורה, לחשש שליטת האויבים, ואמנם ביתר ביאור הוא במאמרי עמ"ס מגלה (כא), ד"ל: "תקן להם משה רבינו שלשה ימים שיהיו קורין בשבת שדירת ובשני ובחמישי כדי שלא יעמדו שלשה ימים בלא תורה, כמו שאמרו בדרש 'כל העומד שלשה ימים בלא תורה נופל ביד אויביו, שנאמר זילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים', אין מים אלא תורה, וכתביה בתורה יוצא עמלק". וממשיך המאמר וכותב: "ובכך שדרשו בכאן 'מים' על דרך דרש – שמוטב לו (תורה) כך דרשו בו 'עמלק' על דרך דרש, וכבר ידעת מושל האויבים השולטים בהעדר דרכי התורה שהוא השונא המדיח והוא ראש צרים ומלך גדול". כי אכן, עמידתם שלשה ימים בלא תורה הביאה על בני ישראל את עמלק, ויתר מכך, כי גם ענין שליטת האויבים מתפרש בדרך רמז, שמוטב על הדיצ' הרע "שהוא השונא המדיח והוא ראש צרים ומלך גדול".

להשלמת הדברים יש להביא דברי התורות חיים (שם): "שלא ילינו שלשה ימים בלא תורה" – לפי שיצורו של אדם מתחדש ומתגבר עליו בכל יום ומבקש להמית... והתורה תבליט ליצור הרע... לכך כל זמן שלא נתגבר עליו הדיצ'ר אלא יום או יומים – עדיין כח ביד האדם לטלטל כשעוסק בתורה, אבל כשתגבר עליו שלשה ימים זה אחר זה, הרי הוא כחוט המשוש אשר לא במהרה ינתק, דכיון דרש דש, ותלת יומין היו חזקה, להדיח כתיב (ישעי' ז, יח) 'הוי מושכי העין בחבלי השוא' – בחבל שיש בו שלשה גדילין שזורין ואחוזין יחד זה בזה, לכך תיקנו לא ילינו שלשה ימים רצופין בלא תורה".

המורש"א בחידושי אגרות ביאר שחששם היתה לענין עצם ביטול תורה: "...דרשו שהלכו ג' ימים בלא תורה, ונתחזק להם ביטול התורה, והיו נלאין לשתות מי התורה, כי היו מרים להם, כנאמר 'אם תעזובי יום יומים אעזובך', עד שהורה להם ה' עץ וגו', שהתורה היא 'עץ חיים למחיוקים בה', והחזקה הוא בכל דבר בג' פעמים...". והמסתפק להלכה מסוגיתנו, נביא תחילה דברי הגר"י ענגיל ז"ע, חו לשונה: "נסתפקתי מצות קריאת התורה מה ענינה, אם ההיזב הוא אך השמיעה לדברי תורה הנקראים, או שבאמת מוסיבים כל אחד ואחד לקרות, רק שהקרא מוציא אותם בקריאתו, ויערש בהמשך הדברים כמה הלכותא גבירתא התלויות בחקירה זו. ואח"כ כתב "הנהגה לפי המבואר בבבא קמא דעיקר התקנה היתה שכיון שהלכו ג' ימים בלא תורה נלאו כו' עמדו נביאים שביניהם, ותיקנו להם שיהיו קורין כו', נראה מזה דעיקר מצות קריאת התורה הוא אך לקיים מצות תלמוד תורה, ואם כן מוכח בהמצאה היא השמיעה לבד, ולענין מצות לימוד התורה ודאי דעיקר המצוה הוא אך הידיעה וההכנה לבד, וכמבואר בביאורי הגר"א לאח"ה הל' ברכת התורה (סי' מז), עיין שם שהמה על מה שכנה המחבר (שם סיד) ד"המהרהר בדברי תורה אין צריך תהלה, ותמה הוא כתיב (דושיע' א, ה) 'והיגית בה יומם לילה', והענין הוא בלב, כמו 'הגלים' (תהי' טו) 'והענין לבי לפתח'... ובענין פרק כיצד מעבירין (גז) הגדילו חכמינו ז"ל מעלת הדיבור בתורה לתועלת הזכרון, אבל לענין התקנה שלא יהיו ג' ימים בלי לימוד התורה – ודאי דדי בזה בשמיעה וידיעת דברי התורה ששומע...".

כיוצא בזה כתב בספר דבר אברהם (ה"א סי' טו ע"א): "...היזב דהקריאה בציבור הוא דוקא באופן שבקריאתה מתקיימת מצות תלמוד תורה בציבור, אבל קריאה שאין בה קיום מצות תלמוד תורה, אע"פ שמדבר שאר דיני הקריאה כהלכתה היא, אינה מועילה, שהרי עיקר קריאת התורה בציבור משום מצות תלמוד תורה תקנהו..." (ועיין בדבריו כמה אופנים של קריאה בתורה – באופן שאם התקיים מצות תלמוד תורה, ובקריאה כגון זו לא יצאו ידי חובת).

כן יש להביא הערת הגר"מ אריק ז"ע בספרו שו"ת אמרי ישר (ה"ב סי' סח) על דברי הפרי מגדים (פתחת לה' הפילין): "נסתפקתי אם כתב הפילין וספר תורה מזוה על עור איסורי הנאה של עכו"ם, אי שריין או לאו", וכתב: "ומצות לאו להנות נתנו (ולכן יש להדחיק), ואפילו מצוה דרבנן כמו ספר תורה וקריאת נביאים הוה, ולבעל המאמר שסובר ד"ה ק"ח כ"ח ע"א 'מצות דרבנן להנות נתנו' הפרש' יש בין תפילין מותר וספר תורה אסור, היינו, כי בתפילין שהוא מצוה דאורייתא נאמר מצות לאו להנות ניתנו ומותר, ואילו קריאת התורה שהיא תקנה דרבנן – אסור, כי אסור להנות מאיסורי הנאה, והעיר הגר"מ, כי לפי הפירוש שהיה – נכללת בתקנת קריאת התורה מצוה דאורייתא של לימוד התורה, ולכן גם בס"ת הנכתב על עור של איסור הנאה נאמר מצות לאו להנות ניתנו, כי מצוה דאורייתא היא.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור נתינת וקבלת מתנה בשבת

א. חז"ל אסרו לתת מתנה בשבת ויום טוב, משום דדמי למקח וממכר (נעי' ב"י אור"ח סי' תקכו סוד"ה וכשם – בשם המרדכי. ועי' ברכ"י אור"ח סי' שו, וי"ח בנמ"א שם סקט"יו ובסוף סי' ג). ועי' שו"ת כתב סופר אור"ח סי' נט; פ"ת אה"ע סי' מה סק"א בשם הבית מאיר).

ב. אך דבר שהוא לצורך שבת – מותר, ומהאי טעמא מותר ליתן מאכל ומשקה שהוא לצורך היום, וכן מותר ליתן לולב ואתרוג ביו"ט ראשון של סוכה במתנה על מנת להחזיר (נעי"ש בב"י, וכן מי שלא טבל כלי שקנה מעכו"ם, שאסור לטובלו בשבת, מותר ליתנו בשבת לגוי במתנה, ואח"כ ישאלו ממנו כדי שיוכל להשתמש בו בשבת (נעי' סי' שכג ס"י ובמ"ב סק"ל"ד. ועי' שו"ע הרב סי' שו ס"יד ובסי' תמד ס"ט. ועי' שו"ת תורת חסד אור"ח סי' ג; שלחן שלמה סי' שו סק"ל"ד).

ג. הפוסקים דנים אם האיסור הוא על נתן המתנה או על מקבל המתנה, ונפקא מינה אם הנותן או המקבל הוא נכרי – אי מותר ליתן או לקבל ממנו. ברם הרבה פוסקים ס"ל – דמשמע מהרמב"ם – שהאיסור הוא על שניהם, ועל כן אסור לקחת מנכרי מתנה או ליתן לו מתנה (נעי' מנחת שבת סי' צ סק"א). ועי' דעות אור"ח סי' יג ס"ג מה שהאריך. ויעי' בגליוני השי"ס להגריי ענגיל במס' עירובין סו ע"א).

ד. ומאחר שיש איסור נתינת מתנה בשבת, אסור לתת מתנה לחתן או לבר מצוה. וישנה עצה, שאם יקנה לו את המתנה על ידי אחר מערב שבת, ואם כן כבר זכה בו מער"ש, אז מותר ליתנו בשבת (נעי' הנהגות ח"ס [כתב סופר] סי' שו על המניא סקט"יו שאם כבר הפרשי את המתנה מער"ש – מותר, דאז כבר יצא משרותו, וע"כ כונתו שמזכה את המתנה עבור החתן על ידי אחר. ויעי' בחי' רעק"א שם).

ה. אבל אם לא הקנה מערב שבת על ידי אחר אסור לתת מתנה בשבת. ואם הנותן אינו יודע שאסור ונותנה, יכוין מקבל המתנה שלא לזכות בדברו עד אחרי שבת (נעי' תשו' מהר"י סי' פ"ג. ועי' השי"ס סי' שו סקט"יו שלמה זכות על אותם שנותנין מתנה לחתן וכלה בשבת, ודמקרי דבר מצוה, שהרי מצוה לשמח חתן וכלה, וגם הוי צורך היום, נעי"ש. ולפי' מה שנתן דורך לבר מצוה או לזולת וכדומה, אם אין בו צורך שבת אכתי אסור).

ו. מי שרוצה לתת מתנה לחבירו ספר שחיבר, כדי שילמד בו בשבת, לכאורה אין חשש, כיון דהוי לצורך שבת, כדי שילמד בו בשבת. מ"מ נראה שיכוין לא לזכות בו, דהא דאשכחן דלצורך מצוה מותר ליתן מתנה, היינו באופן שצריך שיאה החפץ קנוי לו, כגון ליתן האתרוג במתנה ביו"ט ראשון של סוכות, או ליתן הכלי לגוי במתנה בשבת, וכן מאכל ומשקה לצורך שבת, ע"כ קטנו שהרי אוכלו ושותה בשבת, אבל ליתן ספר במתנה כדי ללמוד בו, אינו צריך שיאה קנוי לו, ועל כן נראה שעדיף שיכוין שלא לקנות הספר עד אחר שבת (סי' ט).

ז. יש שוברים שאפילו האמירה בשבת – לומר שיתן מתנה אחר השבת – אסורה (נעי' דעות סי' שו סי' שהביא מן מהותי ר"ד וכן איתא בס' תהלה לדוד סי' שו סקט"יו. ודי המניא סקט"יו והמ"ב סוס"י ל' צ"ב).

ח. אם קיבל בטעות מתנה מחבירו בשבת – לא תועיל העצה שיחזירה לו בשבת, שהרי כבר נעשה הקנין, ואדברה בזה שמחזיר לו בלא תועיל מעורב עוד פנים על נתינת מתנה בשבת (נעי').

עלֵי ספר

דרושים נחמדים – חידושים ופנינים יקרים על סדר פרשיות התורה, מגילות, נ"ך וליקוטים מאת הגה"ק רבי מאיר שיף – המהר"ם שיף ז"ל [שנייד' חל בכ"א אדר]. נדפס לראשונה בשנת תק"א, וכעת נלקט ונערך מחדש באותיות מדפוס מאירות עינים ובתוספת מרובה מתוך חידושי לשי"ם ומכתבי תלמידים עם ההנהגות והביאורים מדפוס פאריז (שנת תק"ש), ובתוספת מאות מ"מ, הערות ומפתחות, ציונים וביאורים, ונקרא בשם 'מחמדי הדרש', ביצורף מביא נרחב לתולדות המחבר ותולדות הגאונים בעלי חיבוריו וצ"ל עיי' המו"ל הרב מרדכי אליעזר ליסטוקין, מודיעין עילית תשס"ט (כרך א).

שם אפרים – חידושים ותיקונים בפרוש רש"י על התורה מאת גאון ישראל ותפארתו רבי אפרים זלמן מרגליות ז"ל ע"ה מביא. נדפס לראשונה בשנת תקפ"ה בחומש עם פנים יפות, ושבו בשנת תרע"א על ידי הגה"ק רבי ישעיה מאלקא זצ"ל אבד"ק וואדקערט עם הנהגותיו בשם יד ושם, ועתה יצא לאור במהדורה חדשה ומאירות עינים על ידי הרב בנימין שפירא, הוצאת מכון 'בית אפרים', ירושלים תשס"ט (קטו עמ').

ברכת החמה בתקופתה – כל בו על ברכת החמה ותקופתה, על המחזוריות שלה, על כוכבי הלכת וכוכבי השבת ומפת השמים, חשבונות תקופות בשנת תקפ"ה בחומש עם פנים יפות, ושימוש המולות' במסורת חז"ל; אסופת דיונים ומנהגים, תפילות ומנהגים; מעמדי ברכת החמה על נדולי הדורות ועוד הרבה. עיקרו מובא בלוח דבר בעתו של הרה"ק מרדכי גוט, ועתה יצא לאור בתוספת מרובה, כולל גזירות מכת"י ראשונים ואחרונים, מבחירה ומבארת, באותיות מאירות עינים, על ידי מכון 'דבר בעתו', בני ברק תה"ש"ט (752 עמ').

קידוש החמה – אוצר בלום על ברכת קידוש החמה, הלכותיה ונוסחאותיה, תוכנה ענינה, סקירה נרחבת על תולדותיה במשך דורות קיום עם ישראל לתפוצותיהם עם צניצת ופרחתה, כולל הסבר נרחב על מהלך גלגל החמה ומחזוריה, סדר חשבון תקופת מחזור הגדול וזמן קידוש החמה בליווי ציורים, וגם לרבות לקט נבחר של דברי תורה ודרושים נחמדים, הלכות והלכות מאוצרות דידקו וגאונים הדורות, ועוד. נאסף נערך ונסדר להפליא על ידי הרב יונה (בר"י) בוקסבוים, שיכון סקווירא, תשס"ט (תסט עמ')

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדברו הוציאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הרב שובקס ישהה באנטווערפן ביום ראשון ושני הבעל"ט. לארגון הרצאה נא לפנות למס' 0484-800430</p>		<p>גלגל חמה שיעור מרתק ושווה לכל נפש בענין "ברכת החמה" מלווה במצגת עם עשרות טקעי המחשה מרהיבים ע"י הרה"ג יחזקאל שובקס מחזורי ישראל זכ"ה ע"ה שאו קורום עיניכם וראו...</p>		<p>בית המדרש "ישמח ישראל" דחסידי אלכסנדר – אנטווערפן יצ"ו: ברוך הבה בשם ד' בחדרת קודש ויוראת הכבוד מקבלים אנו בברכה ובחזרה עילאה את פני כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שבא לחנות את פני העיר וישובת עמנו השבת זמני התמורה ועריכת השולחנות בבית מדרשו: מנחה ער"ש בזמן הדלה"ה 18:37 עריכת השלחן בליל שב"ק – 22:00 באולם נשי אגוני שחרית בשעה 8:30 מנחה וסעודת דרעון בישעה 18:30</p>
<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב אלימלך ב"ר חיים אברהם משה ע"ה קאהן (נאכמאן) נלביע ביום כ"ה אדר תשס"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו וחתניו הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב אלימלך ב"ר חיים אברהם משה ע"ה קאהן (נאכמאן) נלביע ביום כ"ה אדר תשס"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו וחתניו הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' דוב ב"ר יצחק ע"ה אבערלינדער נלביע ביום כ"ה אדר תשס"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בניו החסידים הרה"ר יצחק יהודה צבי אלימלך הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת מרת מרים ע"ה בת הגה"צ ר' עמרם ניישלאס זצ"ל הי"ד מפאקש נלביע ב' ניסן תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' יעקב ישעי' ווינטערניץ הי"ו</p>	<p>ביום ראשון כ"ו אדר הבעל"ט תתקכ"ס הכנסת ספר תורה לבית מדרשו שחאז בהמון בתוספת חתומים ובמחולות בשעה 17:00 מבית מדרשו הרב הגר"א שיף שליט"א Belgielei 38 יהי בנאל לחיוון ולברכה לכל תושבי עירנו</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת ויקרא			
ב' ניסן תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרס"א			
הדל"ע מוצ"ש ר"ת	מוצ"ש	דל"ע	ר"ת
20:21	19:59	18:49	אנטווערפן
19:39	19:18	18:11	לונדון
19:49	19:31	18:20	מאנשטער
20:02	19:36	18:29	ציריך
19:39	19:07	18:00	ווינ
20:23	20:00	18:48	אמסטרדם
20:31	20:04	18:56	פאריז
20:07	19:40	18:32	פראנקפורט

תורת של ראשונים

הלוויים ניגנו בעת הקרבת הקרבן - והשמחה נחשבה לבעלים
 דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' (א, ב). הנה, כל מביא קרבן צריך שיתודה המאמץ, וכנאמר להלן בפרשה (ה, ה): "והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה". והידיד צריך להיות בהכנעה וחרטה, ושישים אל לבו שלא ישוב עוד לכפלה, שהרי גם השונג נקרא חוטא - שלא נזהר מלחטא, וכמו שמצינו שהחטא שנענישו עליו משה ואהרן שונג היה, וגם נדב ואביהוא מתו על השונג, וכן עוזא על השל (ש"ב ג, ז). נמצא אם כן שהידיד והתשובה הם בעצבון ובכיה, והלא יש לנו הקדמה שכל המצות - צריך העושה אותן להיות בשמחה, "שכזה נדע שיש לו בקנין אותה המצוה, כמו שנתבאר במקומו, ולזה אמר (דברים כה, מו-מח) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ועבדת את אויביך, שאין העונש בעבור שלא עבד, אלא בעבור שלא עבדו בשמחה, ואם כן איך אפשר שיקריב הקרבן בשמחה ובעצבון שהם הפכים".

התשובה לזה היא, שלכן היו הלוויים משררים בשעת הקרבת הקרבן, לפי שהדברים הרוחניים מקבלים גודל ושמחה בניגון ושר, ולכן אמר הקב"ה החוטא יתודה כשיביא קרבנו, שהשב בשמחה צריך הכנעה, ולפי שכל מצוה צריך שמחה, ינגנו הלוויים במקום הבעלים ויהיה נחשב כאלו הבעלים שמחים".

דברים הכשרים בקרבן בור - היו הבעלים חייבים לעשות
 ושחט את בן הבקר וגו' (א, ה). ברש"י: "מקבלה ואילך מצוה בהונה, למד על השחיטה שכשרה בור", עיי"ש.

"נראה לי שכל הדברים שלא נתייחסו לכהנים והם כשרים בזרים, היה הבעל המקריב חייב לעשותם בעצמו, והם חמשה דברים: הא' היא הפנימה, כמו שאמר 'וסמך ידו על ראש העולה'... הב' היא השחיטה, כמו שאמר 'ושחט את בן הבקר לפני ה' - שהבעל המקריב ישחטוהו... והג' היא ההפשטה, כמו שאמר 'הפשט את העולה' שהבעל יפשיט מעליה עורה, והד' הנתירה, כמו שאמר 'נתת אותה לנתחיה', רוצה לומר שהבעל יעשה מהבהמה ההיא חלקים ונתחיה... והה' היא הריצה, כמו שאמר 'וקרבו וקרעו ירחץ במים', והיה זה להסיר לכלוכס לכבוד הגבוה. ואמר רז"ל שהפדר הוא החלב שהיו מניחים על בית השחיטה, אך הפרש התמלים לא היו נשרפים אלא מושלכים במי השלוה שבמקדש פן יסריחו, שגם זה יעשה הבעל המקריב בידיד, כי הנה אף על פי שיהיה המקריב מלך ישראל, היה חייב לעשות בידידו בקרבנו חמשה הדברים האלה, ואין ספק שסייעותו משרתו ועבדו, אבל עכ"פ ידיו יגעו בעשייתם".

אברבנאל

החמיר יותר בחוקי הבריות - מבחוקי יתברך

נפש כי תמעול מעל והטא בשגגה מקדשי ה' (ה, טו). "הקדים כאן - בפרשת הקדש - מעילה לחטא, ובפרשה פקדון ודברים שבין אדם לחבירו הקדים חטא למעילה, הוא שאמר (להלן פסוק כא): 'נפש כי תחטא ומעלה מעל בה', וכן הוזכר כאן (פסוק טו): 'זאת חמייטו', ובפרשת פקדון (פסוק כד) 'חמייטיו'. והטעם בכל זה, כי לשון מעילה הוא מיד, כאמרו (עזרא מ, ב): 'יד השרים והסבנים היתה במעל הזה ראשונה', ולשון חטא הוא השונג, מלשון (שופטים ב, טו) 'אלא יחטאו'. ולכן הקדים בהקדש, שהוא מחקי הקב"ה, מעילה לחטא, ושם הדבר שונג, ועל כן אמר לשון חטא שהוא השונג. אבל בחקי הבריות, בתביעות שבין אדם לחברו, הקדים חטא למעילה, ושם הדבר זדון, ולפיכך הוזכר מעילה באחרונה. וכל זה מוסדי השם יתברך, כי החמיר יותר בחקי הבריות בין זה לזה יותר ממה שהחמיר בחקי יתברך".

רבינו בחיי (ועיי' ב"ב פ"ה פ"ה ובפ"ה הרשב"ם שם)

לקח טוב

מקרבן בהמה - יקח האדם לימוד לקדושת עצמו

שלו בעבר, כגון יכולת האדם לנשום. לא רק שאין הדבר תלוי במעשהו מתמול שלשום, אף זאת שבשעה שהוא נושם אף איננו מודע על כך, וגופו פועל בלי ידיעתו. כשרון טבעי הוא שיש לו לגוף, אין פעולה קודמת שלו שזיכתה אותו בכשרון זה, וגם אין לך פעולה קודמת שתהיה מסוגלת לקחת את זה ממנו. ככה נברא גופו של אדם, ואין הדבר תלוי במעשיו הקודמים.

הוא הדבר בכשרונה של נשמה יהודית להתקדש. אין הדבר תלוי כלל וכלל במעשיו הקודמים של האדם. גם אם ירד הוא לדיוטא התחתונה של שאל תחתית, אין מדרגתו זאת מונעת בעדו ליצור קדושה. כשרון טבעי הוא לנשמת ישראל להיות מסוגלת להתקדש, ואין כל סיבה בעולם שבגללה תיעדר יכולת הקדושה ממנה.

אותיות מהכימות

אלס כי יקריב מנס וגו'. פירוש, האלס הסוף בדרגתו ואין לו שום התקדמות לה' ב"ה, יקח לו ראה מן הכהמה נעשית הקדש להקדש על פי דיבורו של האלס שאמר הכי וזו עולה, ונעשית קודש קדש רק ע"י דיבורו והכל פיו של האלס עליה, ואף על פי שהכמה עולה לא נעשית וזהו כמו שהיה. אך הדיבור שמוציא האלס הוא קודש קדש, והוא שחל על הכמה והקדושה. אם כן יראה האלס גודל הקדושה אשר בו, ומה עור, קל וחומר הדיבור של חורס ותפלה לפני השם יתברך.

זה פירוש: "אלס כי יקריב מנס", שרואה להתקרב לה', "מן הכמה" וכן משלמו שחל הקדושה עליה על ידי דיבור פיו. וזהו "תקריבו את קרבנס", כי די לו בדרגתו ה' אשר בקרבנו, והוא משקל לו.

תדע שכך הוא, מזה שכל אדם מישראל, אם יוציא מלים ספורות של דיבור בלבד על בהמה פשוטה, הרי שבין רגע עוברת הבהמה מלהיות חולי חולין ומתרוממת אלי אלפים ורובא רבבות מדרגות אין ספור להיות קודש קדשים. אותה בהמה שלפני דקה לא היתה נחשבת לכלום, עומדת כעת ברומם של עולם. ואיך התחולל אותו שינוי נורא ואיום, רק על ידי דיבור של בן ישראל, ללא הבדל במדרגתו במצבו או במעמדו.

תופעה מובנת היא שהאדם נרתע לאחור כאשר זקוק לנשמת לעבוד עבודת גבוה, בשעה שאיננו רואה עצמו כדאי והגון לכך. לא רק מובנת היא אלא גם מכובדת. סוף סוף עדות היא על כך שניגש הוא אל עבודת גבוה בריצונות ובכבוד ראש, ומודד הוא את הדבר לפי שפלות עצמו וגדלות הבורא יתברך, עד שהוא מסיק שלא תיתכן עבודה זו לפניו. גם אם המסקנא איננה נכונה, וברוב המקרים איננה אלא מוזימת היצר, הרי שלכאורה אי אפשר לפסול את הילוך המחשבה המוביל אל מסקנא כזו, העוסק בהכנה דרבה, בהתבוננו מי הוא הניגש לעבוד ולפני מי אמורה העבודה להיות לנחת רוח.

ובכל זאת, ענונה מחשבה זו במועית יסודית. כי יוצאת היא מתוך הנחת יסוד שיכולת האדם להתקדש תלויה ועומדת במדרגתו הנוכחית. זאת אומרת, כל כמה שהצליח בעבר להתרומם, כך גדלה עמו יכולת הקדושה. וממילא, אם בעבר לא כל כך הצליח, ואיננו רואה את עצמו מרומם כל עיקר, וכי מכך רגל ועד ראש אין בו מתום, הרי שלפי ההנחה האמורה אין לו אפשרות של התקדשות כל עיקר. מדרגתו הנוכחית נמוכה מדי בכדי שתהיה נפשו מוכשרת להוליד קדושה מעצמה.

אין ספק שכאשר יוצאת מחשבת האדם מתוך הנחה כזאת, יהיה האדם דומם כאבן כאשר יראה את עצמו נעדר מן הקדושה מימים יוממה. אין תקוה לאחריתו, ומה שהיה הוא שיהיה, כי מאין יבא עזרו.

אלא שכאמור, מוטעית היא הנחה זו. אין הדבר דומה אלא לגופו של אדם, שיתכן מצוה בו כשרונות מסויימים, שאין כל אדם רוכש אותו רק מי שהתאמן בו, כגון עוצמה גופנית שעל פי רוב תלויה במאכלו ובנוהגו כל ימי חייו. כל כמה שהתכוון לקראת הכשרת הגוף, באותה מדה ימצא את כחותיו מתגברים והולכים. מאידך ישנם כשרונות גופניים, שאינם מותנים באף נוהג

אמרות טהורות

"אלף ועירא" – להורות שאין לשנות אפילו שינוי בלשון בחינוך הבנים

ויקרא אל משה וגו' (א. א.) "ויקרא" ככתב באלף ועירא (ראה בעל הטורים). איתא בשם הרמב"ם רבי פנחס מקארנין ז"ע שנרמז כאן מה שמצינו במדרש (תנחומא צו יח) שמתחילים ללמוד עם תינוקות של בית רבן בספר ויקרא, וזהו: "ויקרא" – אלף ועירא, אלף הוא מלשון לימוד, כדכתיב (איוב לג. ג): "ואאלף חכמה", כלומר, ספר ויקרא מתחילים ללמוד עם ילדי ישראל הפעוטים (ראה עליו יקר).

והנה, כ"ק אבי ז"ל (מרן מהר"ד מבעלזא ז"ע) אמר הענין שבפרשת "וזהו אם שמוע" הפסיקה התורה במצות לימוד התורה עם הבנים – בין שתי מצוות התלויות בכתביה: תפילין ומוזוה, כדכתיב (דברים יא. יג): "וקשרתם אותם לאזני על ידם והיו למוטפות בין עיניכם. ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך כביתך וגו'. וכתבתם על מוזות ביתך ובשעריך", התורה רצתה להורות לנו בזה, כי כמו שבמצות תפילין ומוזוה לא יעלה על דעת האדם לשנות אותן בכתבתם, ואפילו כקוצו של יו"ד, מכפי שנמסרה ההלכה למשה בסני, כך גם במצות חינוך הבנים אסור לשנות כלל מדרכי אבותינו ורבותינו מדור דור.

והנה, "ויקרא" בלא אלף היא ויקרא, שהוא רמז לתפילין, כמו שדרשו רז"ל (מגילה פא. ב): "ויקרא – אלו תפילין", ע"ש. וזהו הרמז במקרא שלפננו: "ויקרא" – כמו שבמצות תפילין אסור לשנות כלל, כך גם "אלף ועירא" – אסור לשנות כלל ועיקר באופן לימוד התורה עם הילדים.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא ז"ע

עיקר הקרבן – לב נכנע

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' (א. ב.) "הנה", באמת אין חפץ השי"ת בקרבנות, רק עיקר הקרבנות שיכניע את לבו לפני המקום ויתודה את חטאיו, כמו שנאמר (ישע' סו. כב): "החפץ ה' בעולות וזבחים וגו', וגם מקרא מלא (תהלים נא. יט): 'זבחי אלקים רוח נשברה' וגו'.

אמירה נעימה

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מואהל מועד לאמר (א. א.) איתא במדרש (ויקרא א. ד): "רבי אבין בשם רבי ברכיה מביא פתח (תהלים פ. ב): 'אז דברת בחזון לחסידך', וכו' בחזון – זה משה שנדבר עמו בדיבור ובהזון שנאמר (במדבר יב. ח): 'פה אל פה אדבר בו' וגו', 'לחסידך' – שהיה משבטו של לוי שנאמר (דברים לג. ח): 'תמיד ואורח לאיש חסידך'."

ויש להבין, מה הוקשה לו לרבי אבין בפסוק שלפננו עד שהיה צריך לפתוח ולדרוש הפסוק "אז דברת בחזון לחסידך".

ונראה, דהנה רש"י מביא: "מואהל מועד לאמר – צא ואמור להם דברי כבושין, בשבילכם הוא נדבר עמי, שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנונים מן המרגלים ואילך לא נתייחד הדבור עם משה, שנאמר (דברים יז. יד): 'וזהו כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וגו'. וידבר ה' אלי לאמר – אלי היה הדבור". והנה כן איתא בגמרא (תענית ג.) וכתב שם רש"י: "ואף על גב דמקמי הכי כתיבי קראי בהו 'ידבר', איכא דאמרי לא היה פה אל פה, אלא בחזון לילה".

ובזה יבא על נכון המדרש הנ"ל, שהיה קשה לו לרבי אבין היאך אמר "צא ואמור להם דברי כבושין, בשבילכם הוא נדבר עמי שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנונים מן המרגלים ואילך לא נתייחד הדבור עם משה", הלא הרבה פסוקים כתוב בהם "וידבר", ועל כרחק צריך לומר – כתיבין רש"י – שלא היה הדיבור פה אל פה אלא בחזון, ואם כן צריכין אנו לומר שדיבר הקב"ה עם משה בדיבור ובהזון, לכך פתח שפיר: "אז דברת בחזון לחסידך" – מדבר במשה שנדבר עמו בדיבור ובהזון.

בתנתי אור

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' (א. ב.) איתא בזהר הק' (בפרשתנו ה. ה): "אדם כי יקריב מכם קרבן לה', וכו' – מהו מכם, אלא לאפקי אדם הראשון, דהוא אקריב קרבנא כד ברא קודשא בריך הוא עלמא".

וזהו שאמר: 'אדם' – בנימטריא מ"ה – 'כי יקריב מכם', רצ"ל אם תקריב זה המדה של 'מה' – מכם – שתהיו אתם במדרגות 'מה' (ענין: 'נחנה מה' שמות פו. ז), וזהו: 'קרבן לה' – שחפץ בו השי"ת".

הדיבקות בהשי"ת – תלויה בקדושת הדיבור

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר (א. ב.) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" – באופן אחד יכול אדם לקרב עצמו אל השי"ת: "מן הבהמה" – שישים עצמו כאלם לגבי דברי העוה"ז (עי' הל"ח פא.). כמו הבהמה שהיא אלמת ואינה יכולה לדבר, כי רוב פגמי וקלקלי האדם הם על ידי הדיבור, שמדבר דברים בטלים או אסורים, כמו כזב ולשון הרע: "מן הבקר" – שיבקר בין דיבורים מוכים לדיבורים רעים, וכשיעשה כן ינצל מפגם הדיבור ויזכה להיות דבוק בהשי"ת. רב ייבי (עניני)

בתחלת תיקון מדות האדם – ילך מקצה לקצה

כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח (ב. יא. ג.) בספר "עיר מקלט" להגה"ק רבי דוד לידא זצ"ל (בפרשתו מצוה קט) מביא בשם הריקנטי מעם לשבח למה אין מקריבים שאור ודבש, להורות שעל האדם ללכת בדרך הממוצע, בכל המדות, ולא לאהזו באחד הקצוות, והיות ושאור ודבש מרומים על שני הקצוות הקיצוניים, כי הדבש הוא היפה השאור, לכן אמרה תורה: "כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'", ע"ש.

אמנם, מבואר ברמב"ם ז"ל (שמונה פרקים להרמב"ם פ"ד. וראה בה' דעות פ"ב ה"ג) שבתחלת דרכו של האדם, כשרואה בעצמו מדה רעה, צריך ללכת מזהיף להיפך עד קצה האחרון, וזהו שמרומז בפסוק: הנה ששאור ודבש לא תקריבו, כאמור, אמנם: "קרבן ראשית" – בתחילת דרכו של אדם – "תקריבו" – להתקרב אל השי"ת באופן של הליכה עד קצה האחרון, אבל "ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח" – אך פרי תבואה

ויש לפרש, דהנה איתא (אבות דרבי א. ח) שאדם הראשון הקריב קרבנות בשבת. ולכאורה קשה, היאך חילל את השבת. אלא על כרחק שהקריב קרבן תמיד שדוחה שבת (פסחים סו. ב.) והנה קרבן תמיד הוא דוקא מושל צבור (מנחות פה.). אך זה לא היה שייך אצל אדם הראשון. וזהו שאמר: "אדם כי יקריב מכם" – היינו מושל הציבור, לאפקי אדם הראשון שהיה יחיד והקריב קרבן תמיד.

דרוש שמואל להג"ר שמואל פייזש כתנא (נכד חסיד) זצ"ל (נפס' בסוף ספרו לקט שמואל, וזניציאה תנ"ח)

ונפש כי תקריב קרבן מנחה (ב. א.) וברש"י ז"ל: "אלא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה, אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה – עני, אמר הקדוש ברוך הוא, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו".

ולכאורה, אם כן מה יביא העשיר כדי שיהיה נחשב כאילו הקריב נפשו, והלא "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים", ועל כל פנים לא יגרע המרבה.

ויש לפרש, דהנה ידוע שענין וכוונת הקרבנות, ששחטת והקרת הבעל חי נחשבת כשחטת והקרת האדם המביא את הקרבן, וממילא נחשב שפיר כאילו הקריב נפשו. אבל זה הענין שמביא דרם קרן מה הצומח, מנחת סולת, אם כן לא יתכן שיקריבה כבוהו, על כל הוכחותיה התורה לפרש גם כמנחת העני – "ונפש כי תקריב" – שנחשב לו כאילו הקריב את נפשו. דברי שמואל להגה"ר ראמה זצ"ל

אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו' (ג. ד.)

יש לפרש, כי באמת "המוכה את הרבים אין חטא בא על ידו" (אבות יח. ה), ואם כן לא היה ראוי שיבא חטא אל הכהן המשיח, אך אם הדור הוא דור עקש ופתלתול ואין למדים ממנהיגים ואינם נוטים אונם לקול דבריו, אז אין המנהיג בכחינת "מוכה את הרבים".

וזהו: "אם הכהן המשיח יחטא" הרי זה "לאשמת העם", ככך הוכח שהעם אשם, ואין הוא בכחינת מוכה את הרבים, כאמור.

כתב סופר

יתרון דעת

ברכת החמה (ד)

זכרון מעמדי ברכת החמה אצל גדולי הראשונים והאחרונים: בעל 'פנים מאירות', בעל 'ילקוט מעם לעז', בעל 'אדני פז', בעל 'ד'הכם צבי', הג"ח יהודה מילר אב"ד קליווא, בעל 'זהוה כצאן יוסף', בעל 'ב'ח שור'.

ט' ניסן תפ"ט:

הרואה חמה בתקופתה – אומר ברוך עושה מעשה בראשית וכו' (ברכות נט.) ... והנה מבואר טעם ברכה זו משום שהחמה באה בנקודה בתחלת בריאתה, אם כן אף שעניים מכסים השמש ראוי לברך, "והרואה חמה" – לא דווקא גוף השמש, אלא הרואה אור השמש המאירה ביום ונהנה ממנה ביום שנתלה במרכז הראשון צריך לברך עושה מעשה בראשית, ומצינו כמה פעמים ב"שם דלאו דווקא נקט, והם רבו כמו וכו'... דעיקר הברכה שכוני לראות השמש בנקודה הראשונה בשעה שנתלו המאורות, ושימשא אכולי עלמא נייח, ואע"פ שעניים מכסים אותה מכל מקום אנו יודעים שהיא בעת ההיא בנקודה הראשונה והיא מאירה לנו באור היום ראוי לברך בבוקר, וכן אירע בניסן (ו. ה) שנת תפ"ט שהיינו מצפים לברך ברכה וד' עניים ולא נראה גוף השמש, והראינו לברך ע"פ בלא שם ומלכות, וסמכתו על הראב"ד שכתב (על הריף ברכות מז. א) שכל ברכות שבפרק הראוא מברכים בלא שם ומלכות אבל לדינא נראה לי לברך אף בשם ומלכות. ש"ת פנים מאירות (ח"ב סי' לח)

... ודעו כי כל כ"ח שנה גומרת השמש את סיבובה והיא באה על אותו מקום בשמים שבו נמצאה ברקיע בבריאת העולם ביום רביעי. והמדי נופלת התקופה בליל ד' בחודש ניסן, וחייבו חכמים לברך ברכת החמה ביום רביעי בבוקר כשמופיעה השמש, וזה נוסחה: "ברוך אתה ה' מ"ה עושה מעשה בראשית". וצריך לאומרה בשעת הנץ החמה, ולכן מכריזים יום קודם להזכיר האנשים, ואם עברו ג' שעות של יום, שוב אי אפשר לאומרה כי שוב אינה במקום הראשון וכבר נתידחה. ונראה שנת ה'תפ"ט היה זמנה. אבל לא יכולנו להגיד כי אותו יום היה משוען עד שעבר זמנה. ליקוט מעם לעז (פרי בראשית נ"ג טו)

באמת מיד בעלות השחר בשליטת כוכב נמי מותר לברך, אבל כיון דאי אפשר לברך אז, כיון דאין החמה נראית, ע"כ ביום מיד בהנץ החמה מחויב לברך. ומכל מקום טוב יותר להמתין עד אחר יציאת בית הכנסת לתחילת שעה ג', שאז החמה עומדת בשליטת שבתאי, כמו שהיתה עומדת בשעת תליית המאורות ממש – תחת שבתאי, ועכשיו עומדת בעת שליטת שבתאי בפעם הראשונה שיכולים לקרשה, כי בלילה אי אפשר לקרש החמה וכשהיא בשליטת שבתאי. ואין לאחר יותר מעת שליטת שבתאי, שהוא בשעה ג', כיון שמתחילה נמי היתה החמה בהתחלת הלילה בעת שליטת שבתאי, ודוק היטב הדק כי יתחנה ד' בדרך אמת וכו'...

גם נ"ל לברך "עושה מעשה בראשית" אף דאיתא בחסור ושו"ע (סי' רכ"ט) "עושה בראשית", הם קצור בלשונם וסמכו על היודעים כמו דסמכי נמי ולא כתיבו שם ומלכות, וכן הוא במשנה פרק הראשון נוסח זה, וכן הוא באבדורדס והלבוש, וכן עשינו, וקדשנו החמה שנת תפ"ט הנ"ל פה בקליוו וברכנו ברוך א"י אמ"ה עושה מעשה בראשית, וכאשר זכינו לקיים מצות קידוש החמה במנחה, כה יזכנו ויגיענו לקדשה עוד בברית ד' חנה, בעליצות ציון בברכה, אמן. כתבתי להיות משמרת, מיד ולדורות.

א"ת פ' להגיד אפרים העשירי זצ"ל אב"ד האמרינו (על שרע איהו סי' רכט. ע"ש בארבות)

הרואה חמה בתקופתה וכו'... לפי זה כיון שהוא מצוה עוברת צריך כל אדם ליהדר להשיגה על זה בפרט במצוה הבאה פעם אחת לכ"ח שנה, וכו', ויהי' המחזור הראשון מהיום בשנת התפ"ט, אשרי המוחכב ויגיע לימים אלה. צא וחשו מברית העולם עד שנת תפ"ח באלף הקדוש שאנו עומדים בו תמצא שכלו קצו' מחזורים גדולים, שבכל מחזור כ"ח שנה. ומתחיל הקצו' מתפ"ט.

כתב אדוני מו"ח נר"י (הוא הג"ר יהודה מילר זצ"ל אב"ד קליווא בינא. ועי' ש"ת שלו (סי' קא) לפי מש"כ שלי"ה (שער האותיות את קדושה) הטעם שאין הנשים מקדישין החודש לפי שהן גרמו לקי' הלבנה וכו'... וסיים, לפי זה קדוש החמה דנהגי לברך כל תחלת מחזור גדול, נשים ראויות וחייבות לברך. ודומה הדיברים לפני הגאון חכם צבי ויהודה לדרביו והסכים עמו, וכתב לו שעל ידי זה צוה לזוגתו הרבנית שתקדש החמה ע"כ כל ישראל בזמן שניתלו המאורות, דבזה הברכה לא נזכר שום דבר בפגם הלבנה.

נהג כצאן יוסף (הל' קידוש הלבנה אות ט-ו)

ט"ז ניסן, יו"ט שני דפסח, תקנ"ז:

ציון במשפט תפ"ה (תפ"ט) היה התחלת מחזור גדול, ובמקלות ברכנו את ה' ברכה הסדירה לנו מפי חכמינו ז"ל בתקופת ניסן, והבסכתם פוסקים ראשונים ואחרונים ז"ע שהעידו שכן נהגו בפני הגדולים אשר בארץ וכו'.

עלי הגיון

קידוש לבנה: להפסיק בין תיבת שבתחשך לתיבת עטרת

הנני להעיר במה שרבים אינם מדייקים בנושא ברכת קידוש לבנה: "וללכנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים" וכו', ואומרים כך: "וללכנה אמר שתתחדש עטרת תפארת", ואינם מפסיקים בין תיבת "שתתחדש" לתיבת "עטרת", כך שיוצא ממשמעות הדברים שהקב"ה אמר ללבנה שתתחדש העטרת לעם ישראל. וזה אינו נכון, כי כך מפרש רש"י הקי' בגמרא (סנהדרין מב): "וללכנה אמר - הקב"ה, שתתחדש - כלל חודש" ואח"כ מפרש: "עטרת תפארת - היא זו לעמוסי בטן - לבני ישראל, סימן הוא להם, שאף הם שמונים לה, עתידים להתחדש בגלותן (הנהי' הבין: גדולתן) כמותה ולפאר יוצרים". כלומר, שהקב"ה אמר להלבנה שתתחדש בכל חודש ולא שתתחדש העטרת לבני ישראל, וזה יהיה סימן לבני ישראל שהם עתידים להתחדש כמותה וכו'. ואמנם כבר כתב ה'פרי מגדים' (סי' תכו בא"א סק"ט) בהדאי: "וראו להפסיק בין 'שתתחדש' ובין 'עטרת', והובא ב'כף החיים' (שם סק"ט). יעקב כהן, אלעד

בענין איסור קבלת מתנה בשבת / מעשה רב

אודות מה שכתב בענין איסור נתת מתנה בשבת וגל' תרי"ס, עלי אורח) הנני להעתיק מעשה בענין זה שהובא בסי' בקדושתו של אהרן' (ח"ב עמ' עז): שמעתי מידידי הגר"י רוזנברג שליט"א רב דקרית רמ"א בבית שמש, דאביו הגה"צ אב"ד גמזו זצ"ל רצה ליתן ספר שו"ת 'תורת יקותיאל' מאביו זצ"ל אל מרן מהר"א [מבעלזא] י"ע בשבת, ואמר לו מרן ז"ל שאינו רוצה לקבלו עד מוצאי שבת קודש (מנחת שי להג"ר שלמה יהודה הירש שליט"א).

ג.א. אשדוד

הג"ר יצחק זעקיל פאללאק זצ"ל מרבין תורה בעיר באניהאד

ראיתי לנכון להעיר במה שכתב בגליון תרמ"ו, במדור 'יומא דנשמתא', בו הובא מספר 'ידך הנשר' על הרה"ג רבי יצחק זעקיל פאללאק זצ"ל וצוין עליו "שהיה אב"ד ורי"מ דק"ק באניהאד". ובמח"כ טעות היא, ראשית מפני שבספר 'ידך הנשר' לא נכתב כלל שהיה אב"ד באניהאד, ועוד כי באמת לא היה אב"ד, וכפי שהיה מתואר בכמה ספרים שהיה תופס ישיבה ומרבץ תורה בעיר באניהאד (וכן הוא בספר חכמי הנוהריה, ואמנם בנו הג"ר משה זצ"ל [בעל הוידבר משה] וגם נכדו הג"ר אברהם זצ"ל שמשו ברבנות בק"ק באניהאד. גם בסי' 'ברכת יצחק' עה"ת להג"ר זעקיל שפיץ זצ"ל וי"ל מחזשי נ"י (תשי"ד) כותב המו"ל: "והגאון המחבר ספר הזה אבי זקינו של הגאון צדיק תמים רבינו יצחק המכונה זעקיל הלוי פאללאק זצ"ל שהיה מרבץ תורה בעיר באניהאד בעמח"ס ברכת יצחק על סוגיות הש"ס, אבי הרה"ג המפורסם כ"ק רבינו משה הלוי פאללאק זצ"ל אב"ד ורי"מ בעיר באניהאד

המבור נערך לזכר נשמת הרה"ה - ר' משה בהר"ר יצחק זעקיל פאללאק זצ"ל בברגסטיין ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

בעמח"ס 'וידבר משה' עה"ת וספר 'תיקון משה' על מועדים וספר 'ברכת משה' עמ"ס חולין.

ואמנם שמעתי מאממו"ר הרה"ח ר' יהושע מנחם זצ"ל ששמע מאביו הג"ר אברהם גלנדזאר זצ"ל, שכיהן כמג"ש בשיבתו של הג"ר זעקיל פולק באניהאד, בטעמא דמילתא, וכך הוה גופא דעובדא: שפעם אחת הביעו גדולי תלמידי החת"ס זצ"ל, ובתוכם הג"ר זעקיל הני"ל, את מבוקשם בפני רבם שברצונם לזכות למדרגת גילוי אליהו הנביא ז"ל... אולם החת"ס אמר להם שילכו ללמוד בביהמ"ד. באמצע לימודם נכנס לביהמ"ד וכן אחד בלבד בלוי ומרופט וישב לו בקרן זוית. כאשר הבחינו בו התלמידים, התוודעה ביניהם שלש קבוצות, קבוצה אחת שנגשה אל הזקן וברכתו בשלום עליכם, השניה המשיכה בלימודם ולא התייחסה אליו בכלל, והקבוצה השלישית נגשה אליו ועשתה לחוכא ואיטולוא... לאחר מכן קם הזקן ממקומו והלך לו.

כעבור זמן מה נכנס החת"ס לביהמ"ד ואמר להם: זכיתם מקודם לגילוי אליהו הנביא... והמשך ואמר: אלו שברכותו בשלום יזכו לשמש כרבנים בקהילות גדולות, אלו שהמשיכו בלימודם ולא נעשו אליו, לא יהיו רבנים, אבל יזכו להיות תופסי ישיבות, ואלו שפגעו בו יש לחוש שיצאו לתרבות רעה ח"ו...

והרה"ח רבי זעקיל פאללאק היה מאלו שהמשיכו בלימודם, ולכן באמת היה תופס ישיבה ומרבץ תורה בק"ק באניהאד, אולם לא זכה לשמש בה באב"ד, כי אם צאצאיו ובניו. אברהם דוד גלנדזאר, ירושלים עה"ק

אודות ספר 'מטפחת ספרים' להגאון היעב"ץ זצ"ל

דבר הפקפוקים שהוזכרו מספר 'מטפחת ספרים' להגאון היעב"ץ זצ"ל אודות דברי הזוהר הק' נגל' תרי"ב, עלי מוע"ז) ראוי להביא מה שכתב הרב החיד"א ב'שם הגדולים' (מע"ס, מע' ז אות ה') וז"ל שם: "עתה מקרוב בא לידי מטפחת ספרים, וראיתי בהעברה בעלמא עשעה פלילות, עד שכתב שאינו לתנא אלא לאחרון, ופקפק על הגדולות והנוראות אשר בוזהר. ולפום ריהטא הייתי תמיא מאד על דבריו בכלל ובפרט, ורבותני אירון דאורייתא מהר"ם קורדוברי"ו והארי"י זצ"ל בעלי רוח הקודש ואשר נגלה אליהם אליהו זכור לטוב ובכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם הם נגדו ואחריהם כמה קדישי עליונין. ולכן נראה לי כי גם הרב ז"ל ידע באמת ובתמים ענין הזוהר הקדוש, אך בקטאתו על כת האמורה שעוברים על כריתות ומיתות ב"ד דתלו עצמם בלשונות הזוהר בדברי שוא ושקר, לכן הראה פנים לקעקע ביצתם ולומר משום 'עת לעשות' פקפוקים אלו וכוונתו לשמים. וה' ברחמי דיינו לכך זכות". עכ"ל.

ובהנהגת 'שארית ציון' (על שה"י שם) להג"ר מנחם מענדל קרענגל ז"ל מקראקא כי בזה"ל: "ויהרב מהר"ם קוניץ חיבר ספר 'בן יוחאי' בו לבש קטא ריע אף יצירה לוחם מלחמת תנופה נגד ספר ה'מטפחת' להגאון יעב"ץ מהחל עד כלה. ושמעתי מאממו"ר הגאון מהר"י שמעון סופר אבד"ק קראקא ז"ל ששמע מאביו הגאון בעש"ת 'חתם סופר' שאמר בזה"ל, דהוא אחד מדברים מהופכין שראיתי בעולם, דיותר היה ראוי דספר ה'מטפחת' יצא מתחת ידי ה"רם קוניץ, וספר 'בן יוחאי' יצא מתחת ידי הגאון המקובל יעב"ץ, ודפח"ח. ושמעתי דרבני

יתרון דעת

המשד

חדור אסרו מלביא לבית הדפוס עוד הפעם את הספר 'מטפחת', ועכ"ז קמו כעת פריצי חדור ופרצו דרך של ראשונים, והביאו לביה"ד מחדש, עכ"ל. [נוע"ע בשו"ת חת"ס חלק ו' סימן נ"ט ובשו"ת דברי ישראל ח"ג סימן ק"ע].

ח.מ. גליק, בני ברק

בענין שכרם של מחזיקי תורה - כשהלומד אינו לומד תורה לשמה

בגל' תרנ"א (מדור עלי הדף) הובא חבל ספה"ק בענין "שכרם של מחזיקי לומדי תורה - כשהלומד תורה אינו לומד לשמה", מהם הסוברים ששכרם הוא רק כלמוד תורה שלא לשמה, ויש סוברים ששכרם הוא כלמוד תורה לשמה, על אף שהלומד בעצמו יקבל שכר רק כלומד שלא לשמה, כפי שלמד. וצווינו שם דברי הרחיד"א זצ"ל שדבר זה תלוי במחלוקת אמוראים. [נאלי י"ל שגם במחלוקת תנאים היא שנויה, במס' ב"מ (פ"ג מ"ב): "השוכר פרה מחברו והשאלה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר כדרכה והשואל ישלם לשוכר, אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו, אלא תחזור פרה לבעל"ה, ודוק].

הנה ראה ראיתי בספר 'פרדס מרדכי' להג"ר מרדכי וויליגנר ז"ל (פרי נשא ד"ה כה תברכו) שהביא בשם הרחיד"א זצ"ל שאמנם שניהם מקבלים שכר כאילו למד "וישכר" לשמה, וז"ל שם:

ונו"ל עמ"י דברי החיד"א לפרש דברי שלמה המע"ה בקהלת (ד, טו-טז) 'טובים השנים מן האחד אשר יש להם שָׁכָר טוֹב בְּעֵמְלָם. כִּי אִם יִפְלוּ הָאֶחָד יָקִים אֶת חֲבֵרוֹ וְאִילוּ הָאֶחָד שִׁפְּזוּ וְאֵין לָהֶם חֲקִימוֹ, הֵעֵיז בָּאִם שִׁשְׁכָר וּזְבוּלוֹן לְדִין, שִׁזְבוּלוֹן עֵסֶק בִּפְרָקְמִטִּיא וְיִשְׁשֹׁכָר בְּתוֹרָה, וּזְבוּלוֹן הַחֲזִיק אֶת יִשְׁשֹׁכָר, וְטוֹעֵן זְבוּלוֹן שִׁמְגִיעַ לוֹ שֹׁכֵר הַתּוֹרָה, שֶׁעַל יְדוֹ עֵסֶק יִשְׁשֹׁכָר בְּתוֹרָה, וּבִדְקִים לִימוּדוֹ שֶׁל יִשְׁשֹׁכָר וְרוֹאִים שֶׁלֹּמֶד שֶׁלֹּא לִשְׁמָה וְרוֹצִים לְקַפֵּחַ שְׁכָרוֹ שֶׁל זְבוּלוֹן, טוֹעֵן הַמֵּדָת הַרְחָמִים שֶׁלִּזְבוּלוֹן מְגִיעַ בְּכָל אֹפֶן הַשְׁכָּר, דְּמָה חִיב זְבוּלוֹן שֶׁיִּשְׁשֹׁכָר לִמֵּד שֶׁלֹּא לִשְׁמָה, וְהַמֵּדָה"ד טוֹעֵן הָלֹא יְדוֹ לְבֹא מִן הַדִּין לְהִיטֵב כְּנֻדוֹ, הַאִיךְ אִפְשָׁר שִׁזְבוּלוֹן יִקְבַּל שְׁכָר עֲבוּר תּוֹרָתוֹ שֶׁל יִשְׁשֹׁכָר בַּעַת שֶׁיִּשְׁשֹׁכָר בַּעֲצֻמּוֹ אִינוֹ מְקַבֵּל שְׁכָר מִשּׁוֹם שֶׁלֹּמֶד שֶׁלֹּא לִשְׁמָה. וְהֵנָּה עַמ"י הַשְׁכָּל צִדְקָה הַמֵּדָת הַרְחָמִים שִׁמְגִיעַ שְׁכָר לְזְבוּלוֹן, וְאִיכָּךְ עֲכָשׂוּ זְבוּלוֹן מְקַבֵּל שְׁכָר עַמ"י יִשְׁשֹׁכָר שֶׁנֶּחֱמַעַת שְׁכָר לִשְׁשֹׁכָר, שֶׁהוּא ה"י הַגּוֹרֵם שִׁזְבוּלוֹן יִקְבַּל שְׁכָר, דְּסוֹף סוֹף קִיבַּל זְבוּלוֹן שְׁכָר עַמ"י יִשְׁשֹׁכָר, וְחוּזֵר הַדִּין, עֲכַתְדָּה. וְהֵיטָב (בַּמִּדָּה ו, כט): 'כֹּה תִּבְרַכְוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם, לִשׁוֹן רַבִּים, לְכוּלֵם, הֵן לְלוּמְדֵי הַתּוֹרָה וְהֵן לְאֻלֵם שִׁמְחֻזִּיקִים אוֹתָם, וְאִזְלִי וּמִפְרֹשׁ: 'יִבְרַכְךָ ה' - בְּמִמּוֹ, וּבְצִדְקָה, שֶׁאֲחַד נוֹתֵן צִדְקָה, וּמִמִּילָא: 'וְיִשְׁמְרֶךָ' - מִן הַמְזִיקֶיךָ, וְהֵיטָב שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָה הוּא סֵם הַמּוֹת וְתַעֲנִית (ז, א) אֵבֶל עַל יְדֵי הַמְּחֻזֵּק אוֹתוֹ נִיצֵל גַּם יִשְׁשֹׁכָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִיּוּק, וְעַל שְׁנֵיהֶם חַל הַבְּרָכָה, עַכ"ל.

ולחסוברים ששכר זבולון הוא כלמוד התורה לשמה, עמ"י בסי' 'שיחת חולין של ת"ח' (פ"ד) שכתב: 'שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול' (תהלים קיט, סה), שמעתי כי זה קאי על ישכר זבולון, ועל המחזיקים בעלי תורה, וזה אוהבי תורתך ואין למו מכשול, כי לבעלי תורה בעצמם יש לפעמים מכשול, אם אינם לומדים לשמה, אמנם לאוהבי תורתך ומחזיקים בה, להם שלום רב בכל עת, כי הם עשו פועלתם בשלמות, ואם הבעלי תורה בעצמם יקבלו עונש, להמחזיקים אותם שלום רב, ע"כ.

בן ציון גרינפעלד, ברוקלין נ"י

מראייתה בערפל ועלטה סביבותיה, שבשביל זה לא נשתנה סידורו של עולם, שעב"פ השמש בגלגלה עומדת כעת בנקודה שהיתה בעת שנוצר וכו'.

אמרתיו לו, לפי דבריך תקשה לנפשך על מ"ש הרמב"ם (פ"י מהל' ברכות ה"א) הוראה את החמה וכו', כשרואה אותה ביום ד' בבוקר מברך ברוך עושה מעשה בראשית, ולפי דבריך שאין הברכה על ראיתו השמש ממש רק על אותו הזמן שהוא בנקודה שהיתה בו ימי בראשית, א"כ יותר היה ראוי שיברכו זאת הברכה בתחלת הלילה, אור ליום הרביעי, שאז הוא ממש אותו רגע של תקופה הראשונה, ולאיהז ענין ימיתו מלברך עד הבוקר, אם לא מזה הטעם שהקפידו בזה ג"כ על זמן שיכול נוכח לה לראותה, שאז יברכו וכו'. ועתה יגדל נא כ"ח, ויחלימונו ויחינו כיום הזה, עד שובו עוד תקופתה על קצותה בשנת תקמ"ה (ביום כ"ז שו"ת בח שור להגאון ר' יחזק שור זצ"ל אב"ד ק"ק גואדוויץ (סי' בו, יע"ש באריכות) נ"ס).

המשד

עלי אורה

פמ"ג בפתוחא להל' ברכות ס"ק ח"י שברכת השבח ושא"י לברך מיושב [לבד מברכת הלבנה - דהוי כאילו הקביל פני השכינה]. ועי' פמ"ג סי' תלב משב"ז סק"א. ועי' שו"ת מהרש"ג ח"ג סי' ה סק"א דכ' דאם מברכין באסיפת ציבור גדול כמו שהנתיים לפי שאינה באה אלא מזמן רב לומר ר' יש לעמוד מפני כבוד הציבור).

ז.

א. מברכין ששכרם של ברכת קידוש החמה, ואע"פ שהברכה באה אחרי זמן רב, מ"מ כיון שאין ניכר לעין שום שינוי בחילוך החמה השמים, רק זכך האדם לעת שהחמה מגיעה למקום שבה התחילה מהלכה בששת ימי בראשית, בזמן שתלה השי"ת את המאורות ברקיע השמים, וענין זה הוי רק בידיעת השכל, וכל שלעין הוראה אין חדשות אין מברכין זמן ע"י שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' צ' ובשו"ת כתי"ס או"ח סי' לח). ועוד, דלא מציעו ברכה על ברכה (עי' שו"ת רבי עקיבא יוסף [שלזניג] זצ"ל או"ח סי' פח). ומי"מ היו שנהגו לחדר לברך שהחיינו על בגד או פרי חדש שהניחו לפניהם ולכוין גם על מצוה זו.

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א / המשד אי"ת בגליון הבא

- אם נתאחר מלברך עד שהגיע זמן שריפת חמץ, ויש לו עדיין זמן לשרוף החמץ בזמנו - ברכת החמה קודמת, ויש שמתקיימים לשרוף החמץ קודם. אם יש ברית מילה בערב פסח - יש למוול התינוק ואח"כ לברך ברכת החמה, כיון שברכת החמה היא מצות עשה דאורייתא ותדירא (מובא בספר הנפלא 'אוצר המזנים' שיצא עתה לאור, עמ' רפו - בשם הגר"מ' הרשקאוויטש שליט"א).
- ראוי ללבוש בגדים נאים לקראת ברכת החמה. [לגבי קידוש לבנה איתא בשו"ע סי' תכו שיש ללבוש בגדים נאים, דהוי כמקבל פני השכינה. ואע"פ שזה לא שייך בברכת החמה, מ"מ איתא בשו"ת מהרש"ג ח"ג סי' ה סק"א) כיון שברכת החמה אינה באה אלא מזמן רב לומר רב, אזי חשובה היא מאוד, ובפרט אם מברכה ברב עם, נכון ללבוש בגדים נאים לכבוד הציבור ולכבוד הברכה הבאה מזמן רב לומר רב, עכ"ל]. ויש שנהגו לברכה מעוטר בטלית ותפילין.
- נהגו לברך ברכת החמה בעמידה, על אף שהמדינא אין צורך בכך, והואיל והוא ברכת השבח (עי'

עלי הדר

ענין שנלמד במסגרת "דרף היומי"

מסכת בבא קמא

בענין קטן שהדיק בקטנותו – אי חייב לשלם כשיגדל

שנינו (דף פא ע"א): "חרש שוטח וקטן פוגיעתן רעה – החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורים. העבר ואהש פוגיעתן רעה – החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורים; אבל משלמין לאחר זמן, נתגרשה ואהש נשתחרר העבר – חייבים לשלם". ופירשו: "עבר ואהש שחבלו באחרים פטורים – שאין להם מה לשלם. נתגרשה ואהש ונשתחרר העבר – וקטן נכסים. חייבין לשלם – שהרי מתחלה הן חייבין אלא שאין להם מה לשלם שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעל לפירות ולירושה", והיינו, שעבר ואהש, כשמוקדים חלה עליהם חובת תשלומי הדיק, אלא שאין להם מה לשלם. לכן כשמוקדים להם נכסים חייבים לשלם עתה מה שכבר נתחייבו. אולם, כלפי חרש שוטח וקטן לא נתבאר במשנה – מהו הדין כשנתפתח החרש ונשתפה השוטה ונתגדל הקטן – האם חלה עליהם חובה לשלם או לא.

והנה, מזה שלא הזכירה המשנה "אבל משלמין לאחר זמן" – אצל חרש שוטח וקטן יש להוכיח שאינם חייבים לשלם כשיגדלו לכלל דעת, ואכן כן מבאר ברמב"ם (פ"ד מה' חובל ומוקד ה"ב): "חרש שוטח וקטן פוגיעתן רעה, החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורים, אע"פ שנתפתח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן – אינם חייבין לשלם, שבשעה שחבלו לא היו בני דעת". וכן כתב בחידושי רבינו יונה מלוגיל (כאן): "והם שחבלו באחרים פטורים, דלאו בני דעת נינהו, ואינן מתכונין לבייש ולא להדיק, ובדין אנוסין דיינינן להו, ומשום הכי אף לאחר שנפראו פטורים מלשלם" (ועי' מאירי כאן).

כן יש להביא דברי הרא"ש בפירקין (סי' ט) "חרש שוטח וקטן אין להטפל בהם החובל בהן חייב. והם שחבלו באחרים פטורים. העבר ואהש כמו כן החובל בהן חייב. הם שחבלו באחרים פטורים. נתגרשה ואהש ונשתחרר העבר חייבין, דלא דמי פטוריהו לפטורא דחרש שוטח וקטן, דהנך לאו בני דעת נינהו, אבל פטוריהו דעבר ואהש משום דאין להן נכסים". וכן כתב בספר התרומות (שער לו ה"ב סי' י) כשמיבא דין משנתנו: "מזה למדנו, שהאשה ועבר דבני דעה נינהו בשעת ההדיק משלמין לאחר זמן, אבל קטן דלאו בני דעת הוא בשעה שהדיק אף כשיגדיל נפטור הימנו, דהא לא קתני במתניתין 'הגדיל הקטן חייב לשלם, אלא אשה ועבר דאריא רביע עליהו מחייבי לאחר זמן, אבל קטן אפילו הגדיל פטור' (שטה"ז מובאת להלכה, ראה שו"ע ח"מ סי' תכ"ח).

לעומתם ישנן דעות בראשונים כלפי קטן שהגדיל שחייב לשלם, כמ"ש האור זרוע (פסקי ב"ק סי' שמו חובא בהגדה"ה על הרא"ש שם): "אבל רש"י זצ"ל פירש לקמן בפרק הגזול עצים (הח' בפניה הפרם לרב אשי ששרץ שטר חוב בילדותו ואגביה מיניה גוביין מעליתא, משמע דקטן שהדיק חייב לשלם כשהגדיל (ביישב הוכחה זו ראה הידושי ר"י מלוגיל ב"ק שם; פלפולא הירפאת פרק הגזול עצים סי' יג אות ב; שיש פרק החובל סי' כו ופרק הגזול עצים סי' ט; ט"ז א"ח סי' שמנ ובח"מ סי' ששט סי' ג; שו"ת מנחת כהן מפדואה סי' ג; שו"ת נתיב חיים ח"מ כ"ל ג סי' יג; מראה הפנים על הירושלמי במכילתין פרק החובל ה"ה), ולכאורה מסתייע מפרק שור שנגח ד' חד' (לעיל ט"ז). בגי' שור של חרש שוטח וקטן שהדיקו נגחין שמעמידין להן אפטורפוס – לשוניהו מועד, דכי הדר נגח לשלם מן העליה, ואיפליגו בה רבי יוחנן ורבי יוסי בר חנינא, דרבי יוחנן אמר מעלית תימננס ורבי"ח אמר מעלית אפטורפוס, וחורחין ונפרעין מן התימננס כפי גדלי. וכל שכן הדיבא דנפשיהו אוקי דפרעי לגבי גדלי".

עוד יש להביא דברי הספר חסידים (סי' תרצב) בזה, וז"ל: "אחד בא לפני חכם, אמר לו זוכר אני כשהייתי קטן הייתי גונב לבני אדם, וגם הייתי חוטא בשאר אפסין, אמר שמוא איני צריך תשובה לשלם הגניבות, כי כשחטאתי לא הייתי בן י"ג שנים ויום אחד, וכיון שהייתי קטן למה אני צריך תשובה ולשלם, אמר לו כל עונות שאתה זוכר וכל אשר גנבת אתה צריך לשלם, שהרי אישורו שב מכל עונות ושלם כל אשר דין שלא כדן (עי' שבת נ"ג), שצוה להפסיק ממון שלא בדיון בקטנותו... אבל אם אמר לו מאוד קטן הייתי כשגנבתיו, כיון שאינו זוכר בו אינו צריך לשלם".

ומבאר החתם סופר (כאן) בביאור דברי חסידים דברים אחרים שגדירי תשלומי נזק ממון, ודנה בעבירות שבין אדם למקום (א"ז דנו הפוסקים האם קטן חייב לשלם על מה שחטא בקטנותו (עי' תרומה"ד פסקים וכתבים סי' סב), ובשו"ע (א"ח סי' שמג) איתא: "וקטן שחבא את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו, אע"פ שאין צריך תשובה כשיגדל, מ"מ טוב לו שיתקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה, אע"פ שערב קודם שנעשה בר עונשין" (עי' ט"ז שם ס"ב), מבואר שממדת חסידות על הקטן לשלם בתשובה, וכפלי זה כתב החת"ס: "על כל נלע"ה, אפילו אי נימא בעבירות שבין אדם למקום לא מתחייב אלא ממדת חסידות, מ"מ במה שבין אדם לחבירו חייב מדינא זה שחשיר את חבירו, כלומר, תשלומי נזק וגניבה אינם בגדר עונשים על פעולה שעשה הגנב או המזיק, כי אילו היה כן – שפיר יש לומר שקטן אינו נענש על פעולתו ומעשיו, כי אין בו דעת ואינו אחראי עליהם, אלא יסוד תשלומי נזק הוא "שהחשיר חבירו", וחסרון זה יש למלאותו ללא כל קשר אל היתה לו דעת בשעת פעולתו, ולכן חייבים מדינא לשלם כשהגדיל, כדי למלאות חסרון ממון חבירו (ולפ"ז גם חרש שנתפתח ושוטה שנתפתח הדין כן).

לעומת דברי החת"ס – שחובת תשלומי נזק קטן היא מעיקר הדין – יש לציון לדברי הב"ח (סי' שמג) בביאור דברי הא"ז, שחובת תשלומי קטן כשנתגדל היא מתקנת חכמים, שתיקנו כן לצורך תשלומי דברי הא"ז, וע"ש בארובה. ולהלכה נקטו הפוסקים (ראה מ"ב סי' שמג סק"ט), שמשורת הדין פטורים מלשלם, ולפנים משורת הדין יש להחמיר ולשלם.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני ברכת החמה בתקופתה (א)

חביבה היא מאוד מצוה זו של ברכת וקידוש החמה הנאה במחזור של כ"ח שנים, כאשר החמה חוזרת למקומה כמו שהיתה בשעה שבראה השי"ת בששת ימי בראשית. אשר על כן עלינו לשבח לאדון הכל שברא ומנהיג את השמש והירח, הכוכבים והמזלות וכל צבא השמים, בכל יום תמיד, בבח שאין לו הפסק וסוף בחכמה נפלאה, יתברך שמו ויתרומם וזכרו לעולמי עולמים, "אם כן איפוא, יפה תקנו לנו רבנן תקיפין, תנאים מוסדי ארץ, לברך ולהודות לאלקינו שבשמים, כשהחמה תגיע לאותה נקודה שהיתה בתחלת הבריאה" (מנחת חסידים חגיר יעקב חי מלילדה זצ"ל סי' לט; יבקר יורח, מהדו"ח תשי"ט ע"מ סה). ועי' שו"ת מים חיים להג"ר רפאפורט סי' כב).

"והנה חז"ל רצו לתקן ברכת החמה, להוציא מלב העובדים לשמש החושבים שהשמש היא אלקות, ומה שבראה השמש שם לאותה נקודה שנתלה במבור שאינה אלקות, שאל"כ היתה מתפשטת כרצונה עד בלי ד', ומי צוה עליה שתשוב למקומה, על כרחך שיש עליה מצוה וסרה למשמעתה, ואלקי עולם בראה על זה האופן שתשוב למקומה, וצוה עליה עד פה תבוא ולא תוסף, ואח"כ חזרת חלילה, וזה הרמז מכ"ח שנה לכ"ח שנה שהוא מורה שגם היא נבראת כמו כל הכ"ח עתים" (מנחת חסידים חגירי"ש נאטונא זצ"ל מלוב ביום כ"ז ניסן תרכ"ט. נדפס ב'המגיד' אייר תרכ"ט, וחובא בספרי הליקוטים החדשים).

א. מברכין ברכת "עושה מעשה בראשית" בשם ומלכות. [אע"פ שבשו"ע (סי' רכט סי"ב) איתא סתם: "ברוך עושה בראשית" ובלי שו"מ (עי' באריכות באדני פ"ל על שו"ע שם). (חובא לעיל במדור "יתרון דעת").

ב. נהוג לברך ברכה זו ברג עם הדת מלך, מפאת נדירותה וחביבותה, למרות שמן הדין אפשר לברכה ביחידות (עי' שו"ת משאת בנימין סי' קא ועוד ספרי פוסקים).

ג. להחיות מצותה להקדים לברך כל מה שאפשר. [ונע"פ הסכימו הרבה אחרונים בשבטת בתחילת אפריל לברך עד חצות. עני' שיעת"י סי' רכט סק"ב, שו"ת בית אפרים סי' ז – שכן נהג הנובי"ז זצ"ל שברך שעה לפני חצות בשם ומלכות. וכ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא זי"ע בירך בשבת תשי"ג בשו"מ קרוב לחצות חיים). ואמנם יש שהקילו לברך גם אחר חצות (עי' מור קציעה להרע"ב"ץ סי' רכט ובתשו' מהר"א אור"ח סי' ז), אבל למעשה, בדיעבד לא יברך אחר חצות בשו"מ, אבל את הפזמונים והפיוטים יכול לומר (עי' דגול מרבה והנה"ה חכמת שלמה שם).

ואמנם נתפשט המנהג בהרבה קהילות להקדים בבורך ולהתפלל שחיות עם נץ החמה, ואח"כ ביציתא מבית הכנסת מברך כל הקהל ביש"ח ברכת החמה בשבחה רבה, ומהדרין שלא לאכול קודם. אבל מותר לשתות תה או קפה.

השנה שמברכין ברכת החמה בערב פסח, יש להזהר ביותר להקדים ולברכה, כדי שיוכלו להפסיק לאכול חמץ קודם זמן איסורו.

המשך בעמוד הקודם

עלי ספר

שבח פסח עם הגדה של פסח – על עניני חודש ניסן וחג הפסח

אוצר כל בו, הלכות ומנהגים הנוגעים למעשה בעניני חודש ניסן, אפיית מצות, בדיקת חמץ, מכירת חמץ, מצוה שרית, חומרות במאכלים, יין לארבע כוסות, ערב פסח, הכנה לליל הסדר, דיני ומנהגי ליל התקדוש חג. נלקטו מתוך סיעוריו של הרד"ק ר' חיים בן ציון פאלנער שליט"א בישיבת כרם שלמה דיבאבוב, ומעריב בסבב סעודת ודעת עם מפתחות מפורטים, ויצאו לאור ברוב פאר והדר על ידי מכון "עצמ" יעקב" בראשות הרב אברהם יע"י [בתגיד המפר' הרה"ח ר' חיים] יוגיע, ברוקלין נ"י. תשס"ט (תכב עמ')

סוב דברך על הגדה של פסח ושירי חסידים – מאת הגה"ק רבי שאול בראך זי"ע אב"ד קאשוי. [כידוע שהמש"כ מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע באר"י בהגדה זו]. יצא לאור בעריכת מחודשת ומפורטת עם הוספות מרובות שנלקטו מכל ספרי המחבר חקן ובצירוף מפתחות מפורטים, על ידי כנדי המחבר זצ"ל הרב שאול אלעזר ברודי – ירושלים, וצאת נפלא בערב ברודי – בני ברק, תשס"ט (שני עמ')

בקר יורח השלם סדר ברכת החמה בתקופתה – כפי שנדפס בליוורו בשנת תקמ"ה על ידי הג"ר יעקב חי מלילדה זצ"ל, ונשנה אח"כ בלונדון בשנים תקנ"ו ותרי"א בתוספת הדינים השייכים מאת הג"ר רפאל מלילדה זצ"ל אבדק"ס בלונדון בעל "חופת תהנים", ושוב בשנת תרנ"ו בקראקע עם הוספות וחיזושי דיינים, חזרות, באורים בפלפול ואגדה בשם שיערי מנחה ע"י הג"ר יקותיאל אריה קאמלמאן זצ"ל. מהד"ו זו יו"ל בלונדון על ידי הרד"ק ר' שאול אלעזר ביום ז'ל ועתה יו"ל מחדש עם הרבה הוספות ותיקונים [בצירוף סדר ברכת החמה שנהג מרן מהר"א מבעלזא זי"ע] עיי' נכדו הרב יעקב יחושע ביום, קרית בעלזא ירושלים תשס"ט.

יורח אור דיני ומנהגי וסדר ברכת החמה בתקופתה – מאת הגאון הדוקדק רבי פנחס זעלי הכהן שווארץ זצ"ל חידושי ר"מ ב"ק קליינווארד, וכולל מקורות והלכות, ענינים נפלאים ושו"ת מגדולי הזמן זצ"ל, קצור ודין ומנהגי ברכת החמה. יצא לאור לאשונה בשנת תרפ"ה, ועתה נסדר בעריכה מחודשת ובהנהגה מדויקת, בתוספת מאמר מקומות ותיקונים נחוצים על ידי ביא"ה הרד"ק רבי אליעזר עהרעניץ שליט"א רב ממאד, בהוצאת "חברת מפיצי תורה משמחת קול אריה" ברוקלין נ"י. תשס"ט.

בית יצחק על התורה – אוצר בלום של דרושים נפלאים בתורה וחסידות, ויסודות איתנים בעבודת השי"ת, אמונה ובטחון ועוד, שיצא מפוס האי ממלך דוברין כקש"י הגה"צ אבד"ק טורקא זצ"ל. נדפס בראשונה בשנת תשל"ב ע"י המחבר זצ"ל מעוטר בסמכות גדולה דודור הקודם, וכעת יצא לאור מחדש ברוב פאר והדר בשני כרכים מפוארים באותיות מאירות עינים עם מ"מ והוספות מכת"י, ובאפלי השוואות מספרי מאורי חסידות זי"ע, עם מפתחות מפורטים, בצירוף תולדות המחבר זצ"ל, על ידי בנו הרב ישכר דוב בערש והרב אפרים פישל ישראל וויינבערגער שליט"א, תשס"ט למ"ק.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>טנא מבלא ברכות</p> <p>מוגש בזה קדם ידידנו הנעלה האי גבאר מרדכי ויקריא, צבא מלא ספרא חובר חיבורים מחוכמים הרה"ג רבי פינחס אברהם מיינערס שליט"א אבד"ק האג לרגל הופעת ספרו החדש שו"ת דברי פינחס חלק ראשון – כרך שלישי בסדרת תשובות על ארבעה חלקי השו"ע</p> <p>יד יד' עמו ויתבדרון מליה בבי מדרשי וכל אשר יעשה יצליח מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וטכ"ס</p> <p>מבין "אור הצפון" דחסידי בעלזא – אנטווערפן</p> <p>קול צהלה ורנה שפתינו תננה</p> <p>ברכת "מלכות טוב" לכבית מדרשו בזה לילדיו היקר איש החסד והמעש, כביר הפעלים לטובת מוסדות התורה והחסד, כשמן הטוב תורם שמו ותפארתו</p> <p>הרה"ח ר' מרדכי זאב שוומנעפלד שליט"א</p> <p>מראשוני ומייסדי המכון</p> <p>לרגל שמחת אירוסית הבת תח"י עב"ה החתן היקר כמו יוחזקאל יוחאל נ"ו בן מחו</p> <p>הרה"ח ר' אריה זרח שפירא שליט"א</p> <p>אב"י במאנטריאל</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>ויהי רצון שיוכל לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ושרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכל טוב סלה.</p> <p>כברכת: המערכת</p>	<p>בית המדרש "ישמח ישראל"</p> <p>דחסידי אלכסנדר – אנטווערפן, יו"א</p> <p>מזמור לתורה</p> <p>מתוך רגשי כבוד ורחשי תורה הננו להביע בזה את תודותינו וברכותינו מקרב לב לתושבי עירו, ה' עליהם יחיו, על שפירא בהשתתפותם ושמתם עמנו בשמחת הכנסת ספר תורה שהתקיימה השבוע בקול המון חוגג ורוב עם הדת מלך בראשונה של</p> <p>כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א</p> <p>ויהא רעוא שזוכה כולנו לרב שפע ושובע שמחות משמחה חדוונת עליאה זו, עדי נזכה במהרה בימינו בשב"ה שבות עמו יגל יעקב יסמ"ח ישראל, אמן</p> <p>בעתירת וברכת: הגבאים והמתפללים</p> <p>ד"ר שרר כדחכם!</p> <p>התורה והברכה מוגשות בזה לידידי וחבירי עסקני חסיד בעלזא, כל אחד בשמו הטוב יבורך, על הארגון והסיוע בחפץ לב ובסבר פנים יפות להצלחת ביקורו המרומם של כ"ק אדמו"ר מאלכסנדר שליט"א בבאנטווערפן.</p> <p>ויהי נועם ה' עליכם ותשרה הברכה בכל מעשי ידיכם</p> <p>אלי' מאנדל</p> <p>מנבא ביחמ"ד "ישמח ישראל" דחסידי אלכסנדר</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>האשה החשובה נודעה בשערים במעשי עזקה וחסד</p> <p>מרת חיה פלוטשעניק ע"ה</p> <p>בת הרה"ח ר' מנחם עבי (הרש"ל) האלבערסאהל ע"ה</p> <p>ואשת הרה"ח ר' יצחק פלוטשעניק ע"ה</p> <p>נלב"ע י' ניסן תשס"ז לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונעחה על ידי בניה החשובים</p> <p>הרה"ח ר' משה חיים שליט"א</p> <p>והרה"ח ר' שמואל יוסף שליט"א</p>	<p>עלים לתרופה – להפעת תורה וחסידות. © יו"ל ע"י מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא אנטווערפן – Van Spangenstr. 9 2018 Antwerpen – Belgie. Fax. (32 3) 226.62.55.</p>
---	---	--	--

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת צו – "שבת הגדול"
ט' ניסן תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרס"ב

החלפת מועד	מועד	ר"ת
21:32	21:12	20:01
20:51	20:31	19:22
21:02	20:44	19:33
21:12	20:47	19:38
20:41	20:17	19:10
21:35	21:13	20:00
21:42	21:15	20:07
21:18	20:52	19:43

גליון מוגדל לרגל מצות "ברכת החמור"

בסיוע קרן 'קור' למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

אמרות טהורות

צו את אהרן וגו' זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה (ו, ב). "יתכן להוציא מתוך מקרא פרשה זו שלפנינו רמז נכון בדרכי לימוד התורה, שכך דרשו רז"ל (מנחות ק). זאת תורת כו' – כאילו הקריב כו', ונאמר 'זאת העולה' – על המזבח כל הלילה, להורות לנו הדרך ישכון אור התורה ללכת בה יומם ולילה ואש אהבתה תוקד בנו תמיד, וביותר בזמננו זה, שהכל טרודים בפרנסתם ללחם ביתם, דבר יום ביומו, ואין להם שעת הכושר אלא בלילה כשעה שבני אדם מצויים בבתיהם. אישוי שיאחז במשא ומתן באמונה ביום, ואל יחז ידו מזה להיות חלקי עם יושבי בית המדרש הפתוח לרוחה ועם אנשי משמר העומדים בבית ה' כלילות ומנדיין שנתם בעוה"ז לעבודה ולשמירה ולהעלות העולה הרצויה לפני המקום יתברך בלימוד התורה הקדושה אשר לעולם זאת על ישראל במקום קרבן ומנחה טהורה".

בנין אריאל

צו את אהרן וגו' זאת תורת העולה וגו' (ו, ב). וברשי' וז"ל: "אין צו אלא לשון ורזו וכו', איך שמענו ביותר צריך הכתוב לרזו במקום שיש בו חסרון כים".

"מקום שיש בו חסרון כים" – רומז על המחשבה, כי לאברים המיוחדים יש להם כים לכסותם מפני העבירה, כגון את העין אפשר לכסות בתוך עפעפי, וכן שאר האברים, אולם לא כן המחשבה וההרהור שאחר כים לכסותו, לכן צריך האדם להוזהר בו ביותר. ומרומז ב"היא העולה" – כי העולה באה לכפר על המחשבה (ויקרא יג, ג). הנחיק בעל החושב יתיר וי"ע

א"ש

אש תמיד תוקד על המזבח (ו, ג). "אש" רומז על התורה – "הלאו כה דברי כאש נאם ה'" (ויקרא כג, כג). רמז כאן שצריך ללמוד אצל השלחן בשעת אכילה "זאת תורת העולה" על המזבח – הוא שלחן של אדם שאוכל עליו, שהוא בכוחות המזבח (ברכות נה).

א"ש

זאת תורת העולה למנחה ולחמאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים (ו, ד). חכמינו ז"ל דרשו מכאן ש"כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה מאת ואשם" (מנחות ק). והנה, ראשי התיבות של פסוק זה עולות בגימטריא מאה ואחד, לרמז על אמרם שאינו דומה שונה פרק מאה פעמים לשונה מאה ואחד (הגיה נה).

א"ש

ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד (ו, ה). וברשי' "זה אחד מן המקומות שהחוקק מועד את המורכב", ואיתא ב"תורת כהנים" (פר' שמיי) שביום שהוקם המשכן ברכם משה. רבי מאיר אומר כך בירכב: "ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלה פעמים".

י"ל המעט למה בירכב דוקא בברכה זו, לפי שראה שהשטח שהיה בחצר לפני פתח האהל מועד, דהיינו ג' אמה על ג' אמה, התרחב והחזיק בו את כל ישראל. והנה, תנן במשנה (אבות ה, ה) שבבית המקדש היו עומדים צופים ומשתחוים רוחים, וא"כ בשעת שהשתחוה היה צריך לכל אחד ד' אמות. דהנה, האדם יושב ברוחב אמה (פסוק ג, ג) וגובהו הוא ד' אמות (עירובין מה). יוצא שבשעת השתחוה מלא כל אחד ד' אמות על אמה. ולמספר שש מאות אלה ושלשת אלפים מישראל ועשרים ושנים אלה ליום, לכל אחד ד' אמות, והוצרכו לשני מליון וחמש מאות אלה אמות, והצר המשכן היה ג' על ג', שהוא אלפים וחמש מאות אמות, א"כ נתרבה חצר המשכן אלה פעמים. ולפ"ז כיון שראה שנכנסה הברכה ונתרחבה החצר בעבורם אלה פעמים, לכן בירכב: "יוסף עליכם ככם אלה פעמים".

א"ש

ויהגור אותם אבנט ויהביש להם מנבעות (ו, ו). כתוב "אבנט" – לשון יחיד, "מנבעות" – לשון רבים. ונכון הוא לפי מה שכתב הרמב"ם (הל' בלי המקדש פ"ה הי"ט) שהאבנט היה אורכו ל"ב אמה ורחבו כשלוש אצבעות, אם כן מידה אחת היתה לכל האבנטים, ולכן כתוב בלשון יחיד: "אבנט". אבל המנבעות היו במדרגם של כל כהן, לכל אחד כמדתו, ולכן כתוב "מנבעות" – בלשון רבים, שהיה בהרבה מדות.

מש"כ

לקח טוב

חירות משעבוד – מגדילה ומשלימה את השבת

כובל שני שעבודים, מזה אחד ומוזה. שעבוד זר מונע ממונו להקדיש את לבו לעול מלכו של עולם יתברך. נמצינו למדים שכל כמה שהאדם מוצליח לשחרר את נפשו משעבודים אחרים, מעול מלכות ומעול דרך ארץ, כך ובאותה מדה זוכה הוא לקבל על עצמו קבלת עול מלכות שמים שלימה.

אותיות מחכימות

... דהנה שבת הוא קבלת עול מלכות שמים. ואיתא בזוהר הק' (בכר) כי אי אפשר לקבל עומ"ש כלאוי מאן דלויסו כפות באלהא, היינו שמעונו כקפות לבו וילכו רע. ואיתא ג"כ (אבות פ"ג) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ כו'. ובהנה לפעם מ"ש ז"ל (שבת קיח): אילו משמכין ב' שבתות מיד נגאלין, ופירש מו"ז (החידושי הרי"ם) ז"ל בס' הכר' ש'מעלקא' ז"ל, כי על ידי שבת אחד – שבת ימי החול כלאוי, ועי"ז שבת הכ' כלאוי כו'. ולהלן מוכן בפשיטות, דכתיב "זכור" ו"שמור". וז"ל "זכור" (פ' יתרו) נאמר "כי שבת ימים כו' וינת ביום השביעי" כו', וז"ל "שמור" (פ' ואתחנן) כתיב "הוליאך ה' ממלכתי על כן לך" כו'. ופי' שמירה הוא כימות החול, למעור עמלו שלא לקבל עול ושעבוד לדבר אחר, שנקרא עבודה זרה שהיא זרה לך כו'. והטעם, סוליאנו ה' ממלכתי ויש בידני כח להסיר כל השעבודים ממ"ש "עבדי הס' כו' ו"זכור" הוא קבלת עומ"ש עות שהי"ת ברא הכל. ולכן, ע"י שבת אחד כלאוי, ע"י קבלת עומ"ש מעבירין עול דברים אחרים, והשבעו כלאוי. ועי"ז אינו כפות באלהא, ושבת השני כלאוי כו'.

בשעה שיצאו ישראל ממצרים, ויוציאם ה' מעבדות ושעבוד ביד חזקה ובזרוע נטויה, התעלו ישראל לחירות רוחנית כזאת שהכשירה אותם לקיים את מצות "זכור" של שבת באופן כזה, שמיום עומדם על דעתם לא נודע להם. באותה שעה היו לראשונה מוכנים ומוזמנים לקיים מצות שביתת השבת עם כוונתה העמוקה: להעיד על בריאת העולם ולקבל עול מלכות שמים שלימה. ועל כן נקראת שבת זו "שבת הגדול".

בעשרת הדברות שבפרשת יתרו כתוב: "זכור את יום השבת לקדשו". כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, את הים ואת כל אשר בהם, וינת ביום השביעי. על כן ברח ה' את יום השבת ויקדשהו" (שמות כ, ח). בעוד שבפרשת ואתחנן כתוב: "שמור את יום השבת לקדשו... וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלקיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, על כן צוה ה' אלקיך לעשות את יום השבת" (דברים ה, יב). הרי לנו שמצות ה"זכור" של שבת תלויה במעשה בראשית ובזכירתו, בעוד שמצות ה"שמור" תלויה ביציאת מצרים ובזכירתה. לגופו של ענין ברור הדבר ששביתת השבת אמורה להזכיר את ששת ימי בראשית. זכירת השבת מעידה על שהבורא יתברך שמו בורא ומנהיג לכל הברואים, ומחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, ואין אדם נוקף אצבעו למטה עד שמכריזין עליו מלמעלה. עדות זו מובילה את האדם למסקנה מוכרחת שעליו לקבל על עצמו עול מלכות שמים באופן מוחלט וחד משמעי. מצות "זכור" היא איפוא קבלת עול מלכות שמים.

אמנם משישט ימי בראשית והלאה, כאשר הורגלו האנשים להיות עם הטבע החוזר על עצמו יום יום, לא הופיעה בעולם הוכחה על כך שיש בורא ומנהיג לבירה. וכך היתה אמונת הברואים שוממת עד עבור כאלפיים וחצי שנה, בשעה שיצאו ישראל ממצרים, תוך כדי אותות ומופתים נסים ונפלאות ביד חזקה ובזרוע נטויה, בשידוד כל מערכות הטבע, ובה חזרה אמונתם של כל באי עולם במעשה בראשית. יציאת מצרים שימשה איפוא הוכחה חותכת על מעשה בראשית.

חלקה זה של יציאת מצרים בעדות הכללית של מעשה בראשית הוא לכל באי עולם. אך לבני ישראל הביאה יציאת מצרים חידוד נוסף בעדות על בריאת העולם. כי מאחר שעדות זאת מובילה לקבלת עול מלכות שמים מוחלטת, כאמור, הרי שכל זמן שישראל היו משועבדים לענינים אחרים, אי אפשר היה להם לקבל קבלה כזו בשלימות. לבו של אדם אינו

הודעה חשובה
לכל עניני הפצת הקובץ
"אור הצפון", ניתן לפנות
למס' הסלולרי:
972-573161599

הופיע!!! קובץ "אור הצפון" לחודשי ניסן-אדר

גליון מורחב ומוגדל ובו מדורים מיוחדים בעניני חג הפסח ו"ברכת החמה" ועוד...

יריעה מיוחדת לזכרו של הרה"ק רבי פינחס מאוסטילא זי"ע ה"ד
חתן כ"ק מן מהר"ד מבעלזא זי"ע

יתרון דעת

ברכת החמה (ה)

מדור מיוחד ומורחב ובו המשך זכרון מעמדי ברכת החמה אצל גדולי מאורי ישראל לדורותיהם, כולל הלכות והליכות בקודש, חידושים נפלאים ומנהגים מופלאים/ פרי ליקוטו של הרב אשר ישעי' נוסביום שליט"א

ט"ז ניסן – יו"ט שני של פסח – תקי"ז

הגריעב"ן: "ראוי לברך כל אותו היום"

בטור: והתקופה בתחילת ליל ד'. רצ"ל תקופת ניסן, שכן היא נופלת לעולם בראש מחזור גדול, ביום ד', כמו בתחילת בריאת עולם, דלתקופה כר' יהושע מינין (-שבניסן נברא העולם), והיא אז שוה עם ראש מחזור הלבנה בתחלת מזל טלה ג"כ, שבתקופת ניסן מתחיל בטלה, והיתה בשנת תקי"ז בט"ז ניסן ותחול שנת תקמ"ה לפ"ק, וכל יחיד ויחיד חייב בברכה זו. עיין במג"א (סי' רכט סק"ה) שנ"ל אם לא ברך עד ג' שעות שוב לא יברך, שכבר עברה ממקום הזה. ונראה שלקח זה מן ה'לבוש', שכתב שהוא בכמו ג' שעות על היום, שאז עומדת בנקודה שהיתה עומדת בתחלת התולדה ברקיע במעשה בראשית, ולא נתחוויר לי דברים הללו, כי הלא בתחלת ליל רביעי נתלו המאורות בגלגל, וכמ"ש בפרקי דר' אליעזר פרק ז' חמה ולבנה שוין בתחלת ליל ד' בשעת שבתאי בשעה שנברא, וכלישנא דגמרא, א"כ בג' שעות על היום כבר עברו ט"ו שעות מן התקופה, ואין זו נקודת התלות ברקיע במעשה בראשית, ופשיטא כבר עברה חמה מן הנקודה שהיא הרבה. וכמדומה דטעמא ד'לבוש' לפי שבבריאה עמדו חמה ולבנה בחלון אחד (כמ"ש הקליר ביוצר לפ' החדש בפיוט אבי כל חוזה) עד ג' שעות על היום, כמ"ש בס' תכ"ט, ואז קטרגה הלבנה ונתנופה ולא שמשו עוד עד וי"ד וכו'... א"כ ראוי לברך לפחות כל אותו היום החדש. והרי על הלבנה מברכין כל חצי החדש. ולפחות כל זמן שהוא הולך ואור עד נכון היום רצ"ל עד חצות, וכ"כ בשם התוספות יו"ט (בס' מלבושי יו"ט סי' רכ"ט) וכו', השוכח או נתעצל, לא הפסיד ברכה עד שש שעות.

מור קציעה להגאון העיב"ן (אור"ח סי' רכט)

קהילות שלא נהגו לברך

מרביר הרב 'שיירי כנסת הגדולה' למדנו דבקשטנדינה ואימיר, כרכים ועיירות גדולות מטורקיא ופוזווריה, לא נהגו לברך. ודלא כמ"ש 'עטרת זקנים' דרך נהגו בכל קהילות ישראל. ומיהו כמדומה דברוך העולם מברכין וכו'. ובשנת התקי"ז אני הצעיר הייתי (בליורנו) בשליחות מצוה, ולא ידעתי מנהג עה"ק ירושלם. אך ראיתי להרב 'פרי אדמה' (חיד דף ג') העד העיד בנו שביורכו בעה"ק ירושלם ת"ו בשנת התקי"ז ע"ש.

מחזיק ברכה להרב החיד"א (אור"ח סי' רכט). וראה מה שכתב בספר 'טוב עין' (סי' יח סעי' נח): 'בארץ העזבי וקצת גלילות טורקיא ופולוניא ששם רבבות אלפי ישראל מברכין ברכה זו. גם פה ליוורנו מברכין אותה' וכו' (ע"ש)

כ"ו ניסן תקמ"ה

הרחי"א זכה לברך פעמיים באהבה

כ"ו ניסן תקמ"ה. יום ד' בבוקר בירכתי ברכת החמה ת"ל, וכבר בירכתי פה ליוורנו שנת תקי"ז, בדרך שהייתי וקיימנו לזמן הזה. הוא ברחמי יאריך ימינו בטוב ושנותינו בנעימים לענ' ולע" תל"ש כ"ר.

מעגל טוב להרחי"א (עמ' 180)

ה'נורע ביהודה: בשם ומלכות שעה קודם חצות

ונראה לי דאם לא בירך עד אחר ג' שעות לא יברך כו' (מג"א סי' רכט סק"ה). ולענ"ד דכל היום זמנא הוא, ובוקר דקאמר הרמב"ם (הל' ברכות י, יח) משום זריזות הוא, ואפילו אם נימא דבוקר דקאמר, אולי למעט ערב אתי, דהיינו משעה שהחמה נוטה למערב, ואם כן עכ"פ עד חצות יברך בשם ומלכות, וכן עשיתי הלכה למעשה בשנת תקמ"ה שלא זרחה השמש עד שעה קודם חצות וברכתי בשם ומלכות.

דגול מרבבה (אור"ח סי' רכט, ועי' שו"ת תשובה מאהבה על אור"ח סי' רכט)

מחר"ם ברבי: אם לא תזרח השמש אין מקדישין

יתכתב זאת לזרח אחרון, איך שביים ד' כ"ו ניסן תקמ"ה ל', היה קידוש החמה, והיה השלג קורח גדול מונח על הקדש, וימים מקדם היו יומא דעיבא אשר לא נראתה השמש בצהרם, והיה ספיא דדינא אם לא תיראה החמה ביום ההוא אם מקדישין אותה או לאו, ונפק פסק מבי רב האי גאון אב"ד דקהלתינו (-פרעשבורג) מו"ה מאיר ברבי נר"י, אם לא תזרח השמש ביום ההוא – אין מקדישין. אעפ"כ הוכרז בבית הכנסת ביום ג', שלפניו, שלמחר ישיכמו כל הקהל לביהכ"נ הגדולה בשעה ה', ויתפללו שמה, ואח"כ יקדשו את החמה במקהלות וברוכו עם הדרת מלך, ולא קידשו אגודות אגודות, רק מכל בתי כנסיות ומגנים ימיתו עד יציאת ער מביהכ"נ הגדול. וכן עשינו, וזרחה השמש בבוקר בשעה ה', ואחר תפילת שחרית, קדשנו את השמש בקהל רב, ביום ההוא. בשעה י' שקעה החמה ולא נראתה עוד ביום ההוא וכמה ימים שלאחריו, מחמת ריבוי השלגים. וכתבתי זאת למשמרת. הק' בנימין וואלף בהר"ר הירש טעבן ז"ל.

אבני בית היוצר להגאון מוורביו צ"ל (דף מב, ב)

הג"ר ידידיה טיאה ווייל – טעם למה עד ג' שעות

בשנה זו השמ"ר (תקמ"ה) לפ"ק הוא תחילת מחזור גדול קצ"ט וכו'... ומשכימים לבית הכנסת וכל הקהל יתאספו יחד לאחר יציאת ביהכ"נ, ומברכין בריאת החמה "ברוך וכו' עושה מעשה בראשית", ואח"כ אומרים "שיר למעלות אשא עיני" וכו' "הללו" הללו את ה' מן השמים" וכו', "עלינו", ואומרים קדיש. בענין הנשים אם רצו גם הן מברכות ברכה זו, אע"ג דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, הלא אם רצו מברכין על מצות עשה שהז"ג, כדאיתא בגמ' דחגיגה דף ט"ז שהביאו קרבן חגיגה בעזרת נשים לסמוך כדי לעשות נחת רוח לנשים וכו', וכבר נהגו עלמא כר"ת דמברכין על מצות עשה שהזמן גרמא. על כל פנים רק לאחר שיצאו האנשים אז יתאספו הנשים, כי היכי דלא יבואו לידי תערובות, דהא גם בשמחת בית השואבה תקנו תקון גדול כדאיתא פרק החליל (סוכה נא).

ובענין הזמן ודאי זריזין מקדימין למצות ומברכין מיד בהנץ החמה. וכתב המג"א ונ"ל דאם לא בירך עד אחר ג' שעות לא יברך שכבר עברה ממקום הזה עכ"ל. וכוונתו נעלמה ממני איזה מקום קאמר שהשמש יבוא ויפנה, דהא הבריאה ותליית המאורות היו בתחילת ליל ד' וכו'. ונראה דסמך בזה על ה'לבוש' שכתב שהוא בכמו ג' שעות על היום ההוא עכ"ל. וגם בזה טעמו נעלם ממני וכו'.

ואפשר לתת טעם מפני שהמלכים ישנים עד ג' שעות וכשהחמה זורחת משתחווים לשמש ואז הקב"ה כועס, כדאיתא בברכות דף ו, א. לעומת זה, אנו מברכים בזמן הזה להקב"ה. אמנם ב'מלבושי יו"ט' להגאון בעל התוס' יו"ט כתב: נ"ל דיכול לברך כל היום ולפחות עד חצות. עכ"ל. וכן משמעות רוב הפוסקים דסתמו בדיהם, משמע דזמנו כל היום. וכ"כ ה'אליהו רבה' דב'צידה לדרך' כתב סתם ביום יברך.

והיכא דהוא יום המעון בזה לא דיברו הפוסקים, אלא דמשמעות לשונם משמע דבעינן ראיא ממש, שכתבו – כשרואה אותה בבוקר. ולכאורה קשה הא עיקר הטעם הוא זכר לתליית המאורות בתחילת הבריאה, אם כן מה בכך, בשלמא בלילה לא מקדישין משום דאין נהנין מאורה, אבל ביום נהנין מאורה וכו'. לכך נראה דמ"ש – וכשרואה אותה בבוקר – לאו ראיא גמורה בעי, אלא כל שנראים נצוצי השמש של נץ החמה נמי מברכין, והוא כאלו העשר שמתפרצין לבאן ולבאן, וזה נראה לעי' כל אף שהיום מעון בהבטו קצת לצד מורח בעליות השמש או יבחון ויכיר כל שמש שזפתו עין וכנ"ל.

שו"ת הג"ר ידידיה טיאה ווייל זצ"ל אב"ד קארלסרוא – בן ה'קרבן נתנאל' זצ"ל, ותלמיד הגר"ר יונתן אייבשיץ זצ"ל (נפס בקובץ 'מוריה' שבת תשמ"א עמ' כו-כו)

כ"ו ניסן תקמ"ה: ז' ניסן תקע"ג

הגה"ק רבי נתן אדלר בירך כשהחמה היתה מוכסה עננים אך רישומה ניכר

נשאלתי מהרבה אנשים ששמעו בשם ת"ח אחד שהורה בהגיע יום ד' הבע"ל שהוא זמן קידוש החמה א"ה שמברכים ברכה זו אפילו אם לא תראה החמה מה דעתי בזה, ואמרתי אין דעתי מסכמת כלל, אמנם נהירנא ביצקי מים על ידי מורי הגאון החסיד מו"ר נתן אדלר זצ"ל בשנת תקמ"ה, והוא נשען על ידי, ובירך, והיתה מוכסה בעבים, אך נראית רישומה מבין העבים. אבל כשלא תיראה כלל לא נראה לי לברך על אור היום, אע"ג דיומא דעיבא כולי' שמשא (יומא כה) מ"מ אין לברך, אלא כלשון הש"ס (ברכות נט) הריאה חמה בתקופתה, והרמב"ם פרק י"ד מברכות הלכה י"ח, הריאה חמה ביום תקופה של ניסן וכו' כשרואה אותה ביום רביעי בבוקר וכו', מדחור וכתב כשרואה אותה ביום רביעי בבוקר, ולא אמר סתמא ביום רביעי בבוקר כשיאיר היום יברך, אלא על כרחך דוקא כשרואה אותה בבוקר. וכן הוא לשון רבינו יונה פרק הריאה וכו'...

ונ"ל דאם אין רישומה ניכרת בעבים לא יברכו כלל אפילו בלא שם ומלכות. ואם יאחר דבר עד אחר ג' שעות זמנים על היום יברכו עד חצות בלי שם ומלכות וכו'... מכל מקום כשהוא יום מעון כל הקודם לברך כשרואה החמה, אפילו ביחידות, מוקדם לברכה וכו'. ברוך ה' כי הגיענו ליום ד' ז' ניסן וברכנו ברכה זו באסיפת עם ה' פה פרעשבורג תקע"ג לפ"ק. קודם הברכה אמרנו "הללו את ה' מן השמים", ואחר ברכת "עושה מעשה בראשית", אמרנו פיוט "אל ארוך על כל המעשים" עד "והיות הקודש", ואח"כ מזמור "השמים מספרים כבוד אל", ואח"כ "עלינו לשבח" וקדיש. פ"ב יום ה' ז' ניסן תקע"ג לפ"ק. שו"ת חתם סופר (אור"ח סי' נו. יעו"ש באריכות)

הגרמ"א אורנשטיין ובנו הישועות יעקב: עד חצות היום

... כתב בס' 'מגן אברהם' דאחר ג' שעות לא יברך ברכה זו וכו', ומ"מ הסכים בעל 'לחם חמדות' לברך כל היום אם לא נראית החמה בתחילת היום ועכ"פ עד חצות. והנה מ"ש כל היום הוא נגד לשון רבינו שכ' 'בבוקר', אמנם מש"כ "עד חצות היום" בזה נ"ל שהדיוק עמו, וכן עשה מעשה מר אבא הגאון החסיד (רבי מרדכי זאב אורנשטיין זצ"ל אב"ד לבוב) בשנת תקמ"ה, ואני הקטן אחריו בשנת תקע"ג פה לבוב. יושעות יעקב (אור"ח סי' נו. יעו"ש באריכות)

עקי ספר

בצאתי ממצרים בשבוע לירושלים - אוצר נפלא ובו ליקוט נרחב ממקורות חכמינו ז"ל מסודרים ומתומצתים בשמונה פרקים, בעניינים שחקיפו את חיי אבותינו ארבעים שנה במדבר: ענין כבוד, חניית בני ישראל, בארה של מרים והדגלים, וסיכום השיטות בלשון קצרה, עם הוספות מחכמי הדורות, ונלווים עליהם ציון פרקי השלמות, והם עניינים שצוינו בהרחבה. ערך כשלוש רב ובטוב טעם הרב מרדכי אליהו שפר, ירושלים תשס"ז (תחת עמ')

הגדה של פסח זכרון נפלאות - מאת הגה"ק רבי אלעזר הכהן ממוילטס זצ"ל בעל חידושי מהרא"י [חתן הגה"ק בעל החוות דעות מליטא זי"ע], ונלוו פלפולים יקרים בענייני לישת מצות דני חלה ושאר דברים השייכים לענייני דיומא. נדפס לראשונה בוורשא שנת תר"מ, ונעת יצא לאור במחזורת חדשה ומפורטת, מתוקנת ומנוגחת, בתוספת מראי מקורות, וציונים, ובסופו קונטרס 'עץ אבות' - תולדות המחבר. ירושלים תשס"ט (רלט עמ')

הגדה של פסח - ליעניסק - מעוטר בליקוטים ומפנים יקרים אשר יצאו מפי קדשו של הרח"ק הרבי ר' אלימלך מליעניסק זי"ע, מלוטק מספריו הקדושים 'עננים אלימלך' ו'ליקוטי שושנה' ומספרים אחרים, ומאחיו הרח"ק הרבי ר' זושא מאנימלי זי"ע ונבינים הקדושים זי"ע. נסדר מחדש באותיות מאירות עינים ובחפשות רבות. נערך ונסדר להפליא על ידי הרב יעקב שבת שליט"א, ירושלים תשס"ט (שני עמ')

הגדה של פסח ארץ צבי - מאת הגה"ק רבי אריה צבי פרומי זצ"ל אב"ד קווינילוב רי"י חכמי לובלין. נלקט וערך להפליא על ידי הרח"ק דוד אברהם מנדלבוים שליט"א, בני ברק תשס"ט (שלא עמ')

הגדה של פסח אור המאיר - מאת הגה"ק רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין, מייסד וראש ישיבת חכמי לובלין ומחולל לימוד הדף היומי. נלקט וערך להפליא על ידי הרח"ק דוד אברהם מנדלבוים שליט"א, בני ברק תשס"ט (קצע עמ')

האשל אברהם מבוטשאטש: במלכות ובהדרה השמות

...ה'פנים מאירות' (ח"ב סי' לח) כתב לברך על החמה גם כשמוכסה בעבים, וראיתי כן בילדותי ואיני זוכר בבירור היאך כוונתי, וכו', והיום (ו' ניסן תקע"ג) היה זמן ברכה הווא ושלחתי אתמול חיות שיתפלל כל הקהל בביה"כ ובבית המדרש הק', ואחר התפילה עמדנו לברך, והיה אז לפני רביעיית היום, אך לא נראתה החמה כלל עד אחר רביעי היום ולא נודע מקומה, וכיון שאי אפשר כעת להשיג ידיעה מק"ק בוטשאטש יצ"ו ששם יש שו"ת פנים מאירות, ואין לי הכרע בספק זה"ל שבכוונתי, על ידי זה לא יכולנו לברך בשם ומלכות, וברכנו במלכות ובהדרה השמות, (אני אמרתי ג"כ תיבת "רחמנא", וכמו שכתבתי במקומות רבים, וכתבתי כמה פעמים שאני חושש לפרסם כן לרבים שאינם בקיאים וכו') ואחר כך (רבים אמרו שהיה אז אחר רביעיית היום מעמוד השחר לצאת הכוכבים) נראית החמה להדיא, ואמרתי שנית הברכה בלא שם ומלכות, וכן אמרתי לרבים.

אשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש (א"ח סי' רכט.
יע"ש שהאר"ק בכמה נקודות בברכה זו)

בפירארה ברכו אחר השיעור – תוך ג' שעות

הרואה חמה בתקופתה וכו', הא דאמר הרואה, לאו למימרא דראיית גוף החמה מעכב, אלא היכא דאפשר ודאי נכון הדבר לילך במקום דנפקא שמשא, אך אם אינו יכול ליעשות כן אינו מעכב, אלא כל שהוא רואה השמים ומקום שהחמה מתפשטת בו הריחוק ממצבו, שמקום עמידתו אינו במקום שהחמה זורחת, אפ"ה שפיר דמי לברוכי, שאין זה כמו הלכנה בחידושה, חדא דאי אפשר לאיסתכלי בחמה ולראותה כמו שרואין הלכנה, ועוד דשאני לבנה דבפירוש אתמר (ש"ע א"ח סי' תכ"א) שאין לברך עליה עד שיאירו לאורה, משא"כ הכא שהוא מברך על מה שהחמה נמצאת עתה בנקודה שהיתה עומדת בבריאת העולם. ועוד, דהכא שאני שהרי אדם נהנה מאור החמה אע"פ שאינו עומד במקום שהוא זורחת, משא"כ בלבנה, כ"כ ה"ב 'מאמר מרדכי' בהשמועות סוף ח"ב, וכ"כ בספרו 'דברי מרדכי', ושם הביא דעת הרב חיד"א ז"ל בספר 'מחזיק ברכה', דנכון הדבר לברך במקום שרואה לגלגל החמה, הרי דדוקא הטוב והנכון קאמר ולא מעיקר הדין. ובזמן הראוי לברך הווי"ם מקדימים למצות לברכה בבוקר, ועל כן היה מזהיר"ל מכריז ביום הקודם, וכ"כ הרמ"ע. אמנם איכא מאן דנהיג לברכם אחר תפלת שחרית. ועיין בספר 'פחד יצחק' ערך חמה, שבפירארה בשנת ה'תפ"ט ברכו הרבנים אחר לימוד ההלכה, בתוך ג' שעות מהיום, כי כ"ה ה'ה'ב' נמשך בהשמועות סוף ח"ב, וכ"כ עד חצות או לא וכו', ואיכא מאן דס"ל, שיש זמן לברך כל היום ההוא, עיין במ"ש הר"ב 'עיקרי הד"ט' סי' אות ל"א. ואדוני אבי מורי ורבי זלה"ה בספרו 'פירושי לחם' כ"ה א"ח סי' ה"ג, כתב דבשנת ה'תקמ"ה ברביעי בשבת, כ"ו לחדש ניסן נפלה תקופת שמואל, ובו ביום היה ראוי לברך על ראיית חמה בתקופתה, ובעבור שכל הלילה וכל הבוקר עד חצות היה קור גדול ושלג ומטר, לא נראית החמה עד חצות, וברך אז בלא שם ומלכות, לאפוקי נפשיה מצימא לאור הנו', וכן פסק מ"ו ב'זרע אמת' ח"ג א"ח סי' כ"ד, שאין לברך אחר ג' שעות ביום, משום דספק ברכות להקל וכו'.

והא לך הסדר אשר סדר והתקין א"א מ"ו זלה"ה ביום ז' לחודש הראשון שנת התקע"ג, דנפלה אז תקופת שמואל באורתא דתלת נגהי ארבע: "ויאמר אלקים ידי מאורות" עד "ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי". כי שמש ומגן ה' אלקים' וגו', "ויראוך עם שמש" וגו', "הורינו לך אלקים" וגו', "וורחה לכם יראי שמי" וגו', "הגידו השמים צדקך וגו", "הללוהו הללו את ה' עד "והשמים" עד "תן נתן ולא יעבור". הברכה "עושה מעשה בראשית", מזמור י"ט – "השמים מספרים", מזמור ל"ג – "רגנו צדיקים", מזמור ע"ד – "משכיל לאסף", מזמור קכ"א – "שיר למעלות". הגמ' ברכות נט, ב – "הנו רבנן, הרואה חמה בתקופתה" עד "נגהי ארבע", "ו' נהנה בן עקשיא" וכו', "אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא" וכו', וקדיש. ואח"כ אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוקי אבותינו, כמו שהחיינו וקיימתנו והגענו לזמן הזה וכו' אמן סלה.

זכר דוד להגאון המקובל רבי דוד זכותא
זצ"ל אב"ד ור"מ במדינתא (מאמר ג' פ"ז)

בעל הפלא יועץ: הוריו יברך לאחר נץ החמה – אפילו ביחיד

הרואה חמה בתקופתה וכו'... מיד בהנץ החמה מברך ברוך "עושה מעשה בראשית". וזהו הסדר שעשינו בשנת ה'תקע"ג: "כי שמש ומגן ה' אלקים" וכו'... – כמעט כל הסדר כמו בס' זכר דוד ה"ל. ונהוג לברך ברכה זו אגב אסיפה בצאת ישראל מתפילת השחר, וזריון מקדימין עדיף מברוכ עם. ומיהו הזריון לברך כשרואה הנץ החמה שפיר דמי לברך בפרס מלאות אור החמה בתפילה ולברך בעשרה, דאין זה אלא מנהג משום ברוב עם, ואין זה דבר שטעון עשרה. ויכול לברכה עד חצות, וי"א עד ג' שעות. ואם הענן מכסה השמש מברך בלא שם ומלכות. ואם היו ג' ימים דעלמא – לא בייסוף) מעונן ולא נראה שמש וכוכבים אומר בלי שם. מחב"ד.

חסד לאלפים לבעל הפלא יועץ (א"ח סי' רכ"א סכ"ח ב"ט)

רבני דויני דפירארה בירכו כשהיה מעונן ולא נראתה החמה כלל

שאלה מאת בני עירנו בעלי נפש איך נעשה בקידוש החמה שיהי ביו"ש שני של פסח הבע"ל (שנת תר"א). תשובה. לא ידעתי מה ספק איכא בדבר, הלא מובאר בברכות פ' הרואה בטו"ש א"ח סי' רכ"ט דמברכין ברוך "עושה מעשה בראשית", וקיי"ל כל ברכה שאינו בשם ומלכות אינו ברכה, דבדורא דמיא שמש יו"ש אין קפידא. דדוקא בקידוש לבנה דאין מקדישין אותה במוצ"ש שחל יו"ש ביום א' הטעם וכו'... וזה לא שייך בקידוש

הגדה של פסח הבינו תורתך – מעריכ לב דעת על פי הספרים הקדושים: "שפת אמת", "שם משמאל", 'פירי דצדיק'. מאמרים נפלאים ועיוני מחשבה על עניני בדיקת חמץ, הגדה של פסח, שיר השירים ועו'. נערך בטוב טעם בחשכל ודעת ויצא לאור ברוב פאר והדר על ידי הרח"ו נחמן יוסף וילהלם, בני ברק, תשס"ט (תנצ"ע).

הגדה של פסח אוצר המדרשים – כולל לקוט מדרשי חז"ל, ראשונים ואחרונים, מתוך ים המדרשים והפירושים המפורסם בשי"ס בבלי וירושלמי, מסכתות קטנות, אבות דרבי, תוספתא, מכלית וכל המדרשים. נלקט, נערך וסודר דבר דבור על אפניו, דבר נאה ומתקבל, על ידי הרב נפתלי גרינבוים עם צוות חברי 'מכון המדרש' שעי' חברת 'תפארת בחורים' בארץ ישראל. מהדורת פריעמאן, ירושלים תשס"ח (רעו עמ').

ספר תהלים עם חידושי רבי יצבי – מאת הרח"ו רבי יעקב יוסף מאוסטרטא זצ"ע "אשר מעייניו יפצו חוצה ותרונה אומנת על יין קפלט תהלים" ומחבר לטעור ספר 'מורא משה' אשר הדיס המהבר חק' בקי"ק קארעז בעוד חיים חינות לראשונה בשנת תקצ"ב. יצא לאור במהדורה מחודשת, מתוקנת, מפורטת ומשולמת, עם מפתחות מפורטים, על ידי מכון 'סוד ישרים'. ירושלים תשס"ח (תמצד עמ').

החמה כלל וכו', ובוה נראה מה שראיתי כד הוינא קטן בשעת קידוש החמה (בשנת תקמ"ה). דהיה בזמן אב"ד דקהילתנו הגאון מו"ה צבי הירש יאנוב זצלה"ה (אב"ד פיוראד, חתן הג"ר רפאל הכהן זצ"ל מהאמבורג בעל "דש הכהן") עם בית דינו הגדול, והושיב ביד"ל על כך, וגמרו שהש"ץ יעמוד על כסא גבוה ויאמר בקול רם הברכה בשם ומלכות, וכד הוינא לגברא לא נודע לי הטעם, דאין לומר דטעמו דברך הש"ץ ויציא כל אחד בברכתו, דהלא הראב"ן כתב בהדיא, דכל אחד מישראל יברך וכו'... אבל טעם הדבר, לפי דאפשר שמקצת לומדים פקפקו בברכה זו מבלי לברך בשם ומלכות מזה דברי 'עולת תמיד' בשם כנה"ג, שהכנה"ג הנ"ל טרח תמיד לקיים דברי 'עולת תמיד' ולישב קושיות ה'מג"א' מעליו, אבל כזה לא נראה בעינינו כן להלכה, לכן הראה לעם דמחויב לברך בשם ומלכות דליכא ספק כלל וכדאמרו. וכן שמעתי מפי זקנים הטעם דהרב הנ"ל היה להודיע שיברך בשם ומלכות וכו'.

אך עדיין צריך להודיע באם אינו זורח החמה ורקיע מלא עבים אם יברך או לא, דשמעתי מפי תלמידי הר"ר יואל ענץ, שהרב ר' מנחם מנדל קרוני נר"ו (תלמיד הגב"י ובעל הפלגא, בעמ"ח 'צידולי טהרה') מפקפק בזה, ואין שהות בידי לשאול מיניה נימוק בפנים מסבירות להלכה, באשר שאצים עלי המדפיסים לומר כלה מעשך וכו'.

בחמה – הטעם דמברכין על אשר הוא כן בעת הבראה, להודות לה' על הכל ולהודיע גבורתו ויתברך ולקבל על מלכותו, כמ"ש 'הצידה לדרך' במאמר א' כלל ג' ולא משום הנאה, ואפילו את"ל דמשום דנהנה מאור החמה, מ"מ אפי' נתכסה בענן עב נמי נהנה מאורו, דאלמלא אור החמה לא נמצא בכל העולם, לא יהיה אור כלל, ומה"ט נראה דאין מברכין שהחיינו בקידוש החמה וכו', דליכא שמוחה והנאה בדבר לא שייך ברכת זמן, ואפילו תימא דיש הנאה באור החמה, אם כן זה הנאה הוי בכל יום, ואין מברכין מה פחות משלשים יום וכו'.

ורקיע"ל דאמנא בגודלן מה שראו בכתן במילי דרבנן, כדאיתא בפ"ב דכתובות, ואני מעיד שהייתי במעמד קידוש החמה כשהייתי קטן, דהגאון מהר"ה (רבי צבי הירש) יאנוב וב"ד ז"ל בשנת תקמ"ה שהיה השמים מלא עננים מחמת השלג שנפל, ולא ה' חמה זורח, והיינו מברכין, ואף גם ראיתי בשנת תקע"ג ל'אדמו"ר מהר"ק ז"ל (רבי משולם זלמן הכהן זצ"ל אב"ד פיוראד, בעמ"ח 'בגדי כהונה' ועוד) שמברך עם בית דינו וכל הקהל כשלא נראה מהחמה כלום, וגם זקנים מפח שהיו בעיירות גדולות במקומות אחרים בזמן הנ"ל, העידו כן שהרבנים עם ב"ד והלומדים במקומות ההם היו מברכין הברכה, אע"פ שהחמה אינה זורחת כלל וכו'... להודות לה' יתברך על בריאת עולמו וחידושו ולהיות ניצול מכל פחתים וברקנים וחיות רעות ח"ו ע"י האור החמה שנברא ונתלה המאור הגדול בשעה זו וכו', וכן אמר לי הזקן והישיש התורני כ"ה משה צירנדארפער שהיה ג"כ פה בשתי קידוש החמה, כשהיו הרבנים ובית דינם זצלה"ה הנ"ל היו מברכים ברכת עמ"ב, הגם שלא נראו זכרי חמה כלל מפני העבים וכו', וכן העיד המדפיס הרבני הר"ר דוד בן מו"ה איציק צירנדארפער, שהוא כעת בן ס"ח שנים לא"ט, וכשזכרה בן י"ב שנים בתקופת ניסן תקמ"ה לפ"ק, ראה ושמע שהיו צריכים להשכיר פועלים להסיר השלג היורד מן השמים מחצר ביהכ"נ, כדי שיוכלו הציבור לעמוד בחצר ביהכ"נ פה קהלתנו יע"א והשמש היה מכוסה ביום ההוא. וגם בתקופת ניסן תקע"ג היה ר' דוד הנ"ל בתוך המברכין, וגם ביום ההוא היה יום המעונן מאוד ולא נראה החמה כלל וכלל, ובכל זה עשו שני המאורות הגדולים נחוי נפש הרבנים דקהלתנו הנ"ל להלכה למעשה והיו מברכין עם כל הקהל ברכת עמ"ב עם שם ומלכות.

וכן העיד תלמידי מו"ה משה כהן, כשהי' בפראנקפורט בשנת תקע"ג, שהרב וב"ד וכל הקהל שם היו מקדישין החמה והיו מברכין ברוך עמ"ב, הגם שלא היה נראה זכרורי חמה, וכן העיד מו"ה ז"נ שגאטריך. וכן ראיתי בלוח משנת תר"א שחא הלוח שנרפס בפפד"מ על ידי חכמי העיר שם מפורש היטב, שצריך לקדש ולברך על החמה בכל ענף, אף שמכוסה היא מכל וכל, וכן אמרו לי רבים מבני עירנו הש"י, וזה מקובל וברור להלכה. הרחמן הוא יחינו להיות מוזהרים כוודר דורקיע וממצידיק הרבים אמן וכיז"ר.
שו"ת שמלת בנימין להג"ר אברהם בנימין וואלף דאמבורג זצ"ל אב"ד פיוראד (דף קלב)

ז' ניסן תקע"ג; ג' ט"ז ניסן – יום ב' דפסח – תר"א

לברך מיד בהנץ החמה – בשם ומלכות

הרואה חמה בתקופתה וכו' בבוקר. מדברי ה'משאש בנימין' סי' ק"א נראה שהוא אחר תפילת שחרית. ולעז"ן דהעיקר לברך מיד בהנץ החמה קודם תפילה, דאם מצינו בברכת לבנה שיש זמן ימים הרבה וגם בלילה זמנה כל הלילה, עכ"ז אם לא התפלל תפילת ערבית וירא שחא יכסה הענן יברך ברכת לבנה ואח"כ יתפלל תפילת ערבית, כל שכן בברכת החמה שזמנה קצרה, כי למרבה הוא עד חצות, ואם יבוא הענן ויכסה אותו אחר התפילה יהיה מפסיד הברכה לגמרי. והעיקר הוא זריון מקדימין למצות קודם לברוכ עם הדרת מלך, כמ"ש ברי"ה דף ל"ב, וכן היא הסכמת רוב רבני האחרונים וכמ"ש בסה"ק 'ערת החיים' סי' כ"ח אות ו' יע"ש. ועיין להרב 'מאמר מרדכי' ח"ב דשל"ב, ולפי דבריו יותר טוב קודם תפילה ודו"ק.

ברכה זאת יש לברך בשם ומלכות, כמו שהסכימו רוב רבני האחרונים וכמ"ש בסה"ק 'ערת החיים' שם אות ח', וכן עשית מעשה בשנת ה'תקע"ג עם עט"ר הגאון מו"ה ז"ל – מורי זקני הרב. הגדול בעל 'חקי לב' וברכנו ברכה זאת בשם ומלכות, וכן נעשה מעשה השתא הכא בשנת ה'תר"א ביום טוב שני של חג הפסח, לברך ברכה זאת בשם ומלכות וכו'.
רוח חיים להגה"ח פאלאני זצ"ל (סי' רכט)

עקי ספר

שפע חיים וברכה – ברכת החמה – מאורי אור ולקט נפלא מספרי הנח"ק מצאנו זי"ע בעל 'דברי יציב' יושע חיים, כולל דרשות, תשובות להלכה, פרטי דינים ועניני הלכה; סדר ברכת החמה והמומרים, וסדר המומרים שאומרים בשעת קידוש ברכה וענינים, תיאורים קצרים על מומדי ברכת החמה בחצרות קדש של צדיקי בית צאנו לדורותיהם, ובשלהי הלכת, תמונות נדירות והיסטוריות ממעמדי ברכת החמה בשנת תשמ"א. נערך ויצא לאור ברוב פאר והדר על ידי מכון 'שפע חיים' קרית צאנז נתניה, תשס"ט.

הגדה של פסח קול יהודה – מאת הגאון הצדיק רבי חיים יהודה סג"ל דייטש זצ"ל דומ"ץ דק"ק מאקאווא, ומשוכן בעיר עדיים, דברים נפלאים, מברוה"ק מבעלזא מרגן מהר"ש, מהר"י, מהר"י"ל ומהר"א, זכ"ע. יצא לאור בשנת תרצ"ו על ידי בן המחבר הגה"ה המפ"ר רבי יושע סג"ל דייטש זצ"ל גאב"ד קאטמון-ירושלים, ועתה יצא לאור בהוצאה חדשה ומשולמת ברוב פאר והדר, בתוספת מראי מקומות ומפתחות, ציונים והוספות נחוצות על ידי נכד המחבר הרח"ג חיים יהודה הלוי דייטש, רב ואב"ד חוג חתם סופר – פ"ת, תשס"ח (שצח עמ').

להוסיף מזמורים – דלמה תיגרע ברכת החמה מברכת הלבנה

בשנת תר"א ביום ד' יו"ט שני של (חול) המועד פסח, זכינו לברך על תקופת החמה בקהל רב באסיפה גדולה ונכבדה לפני בית הכנסת הגדול והקדוש דפה (אוסטרהא).
אמרתנו קודם הברכה מזמור "הללו את ה'" ואח"כ ברכנו ברכת החמה, ואחר הברכה אמרנו "אנא בכח" ומזמור "למנוצח בנגינות" ו"עלינו" וקדיש יתום, כי אמרתי למה יגרע מברכת הלבנה שמברכים בכל חודש וחודש, וזה בא לפרקים מכ"ח שנה לכ"ח שנה, בדואי יפה לנו להלל ולשבח לאדון הכל שהגיענו לזה, ככה יגיענו לראות ולהראות בבית תפארתנו במהרה בימינו אמן.

וכאשר בשנה זו שהיא שנת ת"ר טו"ב (תר"ו) הגיע לידי שו"ת הגאון המובהק האחרון בזמן שו"ת 'חתם סופר', ראיתי שכוונתי לדעתו דעת קדושים תל"ת, שכן הוא בתשובתו חלק אר"ח סי' נ"ו, ע"ש.

שו"ת מים חיים להגה"ק רבי חיים הכהן רפאפורט זצ"ל אב"ד אוסטרהא (אר"ח ס"ס כב)

הגר"ש קלוגר: אחר ג' שעות בלי שם ומלכות

הרואה חמה בתקופתה וכו'. נ"ב. הנה ראיתי באחרונים שהביאו בשם שו"ת 'פנים מאירות' (ח"ב סי' לח) שפסק לברך אף ביום המעונן ואינו רואה את החמה וכו', ותמה תמה אקרא, דהרי מפורש בש"ס (ברכות נט) דקאמר "הרואה חמה", מבואר עכ"פ דראייה בעיני וכו', ולכך חס להזכיר לברך ביום המעונן בלי ראיה. וגם נראה לדינא דעיקר כהלבוש (ס"ב) והמג"א (ס"ה) שאחר ג' שעות ביום לא יברך, ולא כדעת המתירין לברך עד חצות וכו', וכן ראיתי בא"ר (ס"ד) בשם הערוך, דבלאו הכי אין מברכין כלל על החמה בכ"ח שנה, מטעם דהוי ספק ברכות, וכתב דחכי נוהגין ע"ש. וניהו דאנו אין נוהגין כן, עכ"פ אחר ג' שעות דהוי ספק ספיקא אין לברך, והמברך בשם ומלכות הוי ברכה לבטלה. **והוריתי הלכה למעשה בשנה הזאת שנת תר"א, שהיה זמן הברכה ביו"ט ב' של פסח, ולא נראה החמה עד שעה קודם חצות, וברכתי בלי שם ומלכות,** וכן עיקר לדעתי בעוז"י וד"ק היטב.

חכמת שלמה להגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל אב"ד בראד (אר"ח סי' רכט ס"ב)

רבי צדוק הכהן מלובלין: ב"ה שהיה יום מעונן ולא באנו לידי חשש ברכה לבטלה

הרואה החמה בתקופתה והוא בתקופת ניסן של ראש מחזור גדול של כ"ח שנה שאז התקופה בתחלת ליל ד', וכמו שנתבאר בחשבון שכן היה בתחלת היצירה, כשרואה אותה ביום ד' בבוקר, מצות חכמים לברך "ברוך א"י אמ"ה עושה בראשית" וכו', ונכון להקדים הברכה כל מה שאפשר בבוקר משום דוריון מקדימין, ועוד שמא תתכסה החמה בעבים ב"ס אם לא שממתין לרוב עם. וגם אז **אם הוא קצת יום מעונן שיש לחוש מן התכסה בענן לא ימתין ויקיים לברך בעצמו,** וכו'. ושפשו דאף בחל ביו"ט יברך, דלא דמי לקדשו לבנה. וכן נמי אין צריך לברכה מעומד דוקא. ומברך בבית כל שרואה דרך חלון ופתח.

ומסתברא דכל שרואה גוף החמה, אע"פ שרואה אותה דרך עננים הסובבים עליה, אם אינם עננים עבים שמאפילים ומונעים ראיייתה, אלא נראית דרך העננים, אע"פ שאיננה מבהקת כל כך מ"מ מברך, שהרי בלא"ה נמי מאהילין על גוף החמה ב' גלגלים שתחתיה. ודרך אותם הגלגלים הוא נראה, ובדאי אילו לא היו הם מסך המבדיל היתה מבהקת עוד יותר, אלא דכיון שנראה גוף החמה שפיר דמי ומברכין וכו'.

ויש חולקים ע"ז וטוברים דאין צריך לברך על זה כלל וכו', וכתב בכנסת הגדולה לחוש לדעתו ולברך עד חמה בתקופתה בלי שם ומלכות, וכל האחרונים השיגו עליו ועשו מעשה לברך בשם ומלכות. ולענ"ד צריך עיון בלא"ה בזה וכו' (-משום שמחזור כ"ח שנה הוא לפי שיטת שמואל, ואנן קי"ל כשיטת רב אדא. יע"ש), **ולכן לענ"ד עדיף טפי לברך בלי שם ומלכות.** ונראה לי דיהריר דבלו השם ומלכות ושפיר דמי, וב"ה **בימינו בתקופת ניסן שנת תר"א ביום ב' של פסח** שהוא תחילת מחזור גדול, **לא הביאנו יו"ט לחשש ברכה לבטלה והיה יום מעונן עד אחר חצות ואז ברכנו בלי שם ומלכות דהוא אליבא דכולי עלמא** וכו'.
ספר החזקוניות להגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל (מע"ג פ"ה, יע"ש באריכות)

מהר"א אסאד: זמנו כל היום לברך בשם ומלכות

תשובה לגדול א' מפורסם. ע"ד קידוש החמה שזכינו לאורה ביום ד' ט"ז ניסן שנת תר"א לפ"ק, **ולא דרחה השמש עד אחר שלשה שעות אחר חצות היום, והוריתי לברך אז בשם ומלכות,** וכן עשינו בקהל רב תהלי"ת.

ואברר דבריי. הנה במס' ברכות ב"פ הרואה דף נ"ט ריש ע"ב גרסי', ת"ר הרואה חמה בתקופתה וכו', ע"ן ר"ל ברור דכין דברייאנו נקט "הרואה חמה בתקופתה" והיא בשעת שבתאי אחר הערב שמש יום ג' ליל ד' תחילתה, ואז על כרחך אין לברך מיד, דהא קתני "הרואה" בשעת ראיה, ועל כרחך **ביום ד'** קאמר, ולא מיד בלילה, ומדלא מפרש הש"ס שיעורא עד כמה זמן ביום ההוא ליול ולברך, על כרחך **כל היום זמנו**, דלא באו חז"ל לסתום אלא לפרש, והרמב"ם שכתב ביום ד' **בבוקר**, לזרוז בעלמא כתב כן, דכך ראוי להקדים ליתן שבת להקב"ה וכו'.... אלא ודאי כל היום זמנו, והרואה בדוקא בעינן, **ואם עננים מכסים אותה ימתין מלברך עד סוף היום ויברכו בשם ומלכות,** אבל בלא ראיתיה אין לברך בשם ומלכות. ולראי' נ"ל, וכו', שוב מצאתי ב'לחם חמודות' תמה על ה'לבוש' בזה, ו'מלבוש' יו"ט

(סי' רכט ס"א) כתב נ"ל דיכול לברך כן כל היום, ולכל הפחות עד חצות וכו'.

שו"ת מהר"א – יהודה ועלה להגה"ק רבי יהודה אסאד זצ"ל אב"ד סערעדעלהי (אר"ח סי' ז. יע"ש שהארין בזה הרבה)

מהר"י א מקאמרנא: אין צורך כלל לראות החמה

הרואה החמה מכ"ח שנה לכ"ח שנה... אז אחר התפלה באסיפת הקהל בידה, אז קודם התפלה, כי לכתחילה יברך בעת עלות השמש על הארץ, ובדיעבד עד שלוש שעות על היום, יאספו כל הקהל יחד ויאמרו הללו' "מן השמים" עד "ולא יעבור", בשמחה, ויאמרו הלל הגדול **בנעימה ובשיר, ויברך הגדול שבהם "ברוך א"י אמ"ה עושה מעשה בראשית" ויאמרו אמן, ואח"כ יברכו הקהל, כי דעתם שלא לצאת, ואח"כ יזמרו 'נשמת כל חי' עד 'ברכות והודאות'.**

לכתחילה יברך בעלות השמש, ואם כסדו העבים ימתין עד שלש שעות שאז נתלו המאורות ואז בא השמש לנקודה שבו נתלו המאורות, ואם אעפ"כ כסדו העבים יברך, כי אותה ראייה אינה אלא שכלית ואין צריך כלל אף לכתחלה להמתין לראות השמש עצמה וכו', ואעפ"כ לכתחילה ימתין עד ויגיער ניין (שעה השע) שהוא שלש שעות על היום לכר"ע בענין התקפות, אבל אם כסדו העבים יברך בשם ומלכות ובהלולים ובאסיפה זייעגר ניין, ולא יאחור, כי משם ולהלן עברה ממקומה שעמדה בעת הבריאה, וכו'. ויכול לברך אף בבית הכנסת אף שאינו רואה כל השמש וכו'... וזכוני השי"ת לשנת תרכ"ט **לברך בשמחה ובששון ובקול תודה, כי עדיין לא זכיתי לברך באסיפת עם, כי בשנת תקע"ג ילד קטן הייתי, וחלש הייתי, וברכתי בבוקר ביחידות, כי לא יכולתי לילך לביה"ב,** ובשנת תר"א **שחל ביום שני של פסח כסדו העננים המותני עד חצות, ואני ברכתי ביחידות בזמנה, וזכיתי שנתגלה השמש לאותו רגע שברכתי, וזכוני השם לשנת תרכ"ט ואברך בשיר ובקול תודה חמרה בנבל וכנור סב"א.**

שלחן הטהור להגה"ק ר"א מקאמרנא זצ"ל (סי' רכט ס"ב-ג)

כ"ז ניסן תרכ"ט

רבי יהושע מדזיקוב: נשים יברכו בבית מבעד לחלון

ב"ה, ד' שמיני עת החמ"ה בנקידת"ה (תרכ"ט) לפ"ק. לחכם אחד. מכתבו השגתי, את אשר הציע לפני איהו הערות בעניני דיומא **בברכת החמה אשר זיכנו היום** (כ"ז ניסן תרכ"ט), ולאשר כי חביבי אלי מצוה זו. לי זמנה תאריך מכ"ח שנין אלא שנין אמרתי להשיבחו. וראיתי לכ"מ שהביא דברי הערוך בשם הירושלמי דפירש "חמה בתקופתה" פירוש אחר, ודלא כש"ס דידן, והיינו כשהוא ג' ימים מעוננים וכו'... ואת אשר מסתפק אי נשים חייבות בברכת החמה, כמדומה לי שבתשובת 'חתם סופר' (סי' נ) כבר מסתפק בזה, ואין לפני כעת לעיין בו וכו'...

וכאשר ערכתי להגאון מלבוז (כעל 'שואל ומשיב') והארכתי בענינים אלו, השיב לי, דלפי דמצינו דבימי ירמיה היו הנשים מקטרים להשמש, על כן מהנכון לבל יברכו ברכת חמה, כדי שלא יטעו. אמנם אין למדין להלכה מטעמים כאלו, לזאת לדינא נלעג"ד, להנכון שיברכו, אך לפימ"ש 'המשאת בנימין' (סי' קא) דעיקר מצוה נתיסדה שיהי' ברבים ברוב עם כו', וכיון דכל כבודה בת מלך פנימה, א"כ אין מהנכון שיאספו נשים בשוק, **אבל עכ"פ נכון שיברכו בבית בעד החלון.** וכו'.

שו"ת עטרת ישועה להגה"ק מדזיקוב זצ"ל (סי' כה. וע"ע בשו"ת 'שואל ומשיב' מהדו"ת ח"ד סי' קסח)

ברכת החמה – לדעת ר' יהושע שבניסן נברא העולם

שילית' י"ג ניסן תרכ"ט לפ"ק. החיים והשלום וכל טוב לאהובי תלמידי הרב המאור"ג המופלג בתורה וביראה כש"ת מוהר"ר **זוסמאן סופר** נר"ו. אברק"ק האלאש יע"א. מכתבו קבלתי, ואשר העיר מעלתו נ"י על ענין קידוש החמה שיהי' איה' (כ"ז ניסן). ג' הערות: א', קידוש החמה בדויות תקופת ניסן בתחילת ליל ד' כמו שהיה בתחילת הבריאה, וזה שייך לר' יהושע דבניסן נברא העולם, אבל לר' אליעזר דס"ל בתשרי נברא העולם, ולזה אנו אומרים ברה"ה 'היום דרת עולם' למה מברכין על תקופת החמה בניסן; והב', אם מברכין שהחיינו על פרי שמתחדש משנה לשנה, למה לא נברך אף כאן מכ"ח לכ"ח שנה. והג', אמאי לא יברכו נשים וכו', אשיב לו על ראשון ראשון וכו'...

שו"ת מהר"ם שיק (אר"ח סי' צ. יע"ש באריכות. וראה שו"ת כתב סופר אר"ח סי' לד שהארין בענינים אלו. יע"ש)

בווילנא – יש שברכו מיד בהנץ החמה קודם התפילה

וכן עשינו מעשה בשנה זו בעז"ה, **וברכנו על החמה באסיפת עם ה' ביום ד' כ"ז ניסן שנת ה' אלפים תרכ"ט בבוקר בשעה שישית. ויש שברכו קודם התפילה, מיד בהנץ החמה, ויש שברכו מיד אחר תפילת ותיקין, ובתחילה אמרנו מזמור "הללו את ה' מן השמים", ואח"כ ברכנו כולנו בשם ומלכות "בא"י אמ"ה עושה מעשה בראשית", ואח"כ אמרנו מזמור "השמים מספרים" ומזמור "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" (קל"ו) וקצת אמרו גם תפילת "אל אדון" עד "והדות הקדוש" (וכמ"ש הגאון בעל חת"ס ז"ל) וקדיש. וכן יזכנו ה' לברך עוד ברכה זו על החמה בראש מחזור גדול של ר"ג הבעל"ט, ויהי' **בשנת תרנ"ז ביום ד' חמשה ימים בחודש ניסן**, (שיח"ד בשנת י"ד להמחזור קטן ורח"ל השנה מעוברת. ור"ח ניסן יחול אז בש"ק) **וה' יזכנו לברך אז ברכה זו כתיקונה בירושלים עיר קדשנו ות"ב בימינו אמן.** וראיתי להזכיר קצת פרטי דינים אשר הודענו בעז"ה מבערב היום ההוא בדיני ברכה זו.**

שו"ת ראשית בבורים להג"ר בצלאל הכהן זצ"ל מו"צ בוויילנא (עמ' קמח)

עיקרי ספר

השעטנז להלכה ולמעשה - תמצית עיקרי הלכות כלאי בגדים, כולל הדינים הנוגעים למעשה על פי המציאות בימינו. נלקט ונורך בטוב טעם ודעת ממאות ספרי חידושים ושו"ת מרבותינו הראשונים והאחרונים עד אחרוני זמננו, עם מפתחות מפורטים, על ידי הרב אלחנן כהן, בני ברק תשס"ח (תכד עמ').

קובץ עץ חיים קובץ ח - שבט תשס"ט - ובו ברורי הלכה ופלפולי דאורייתא, מנהגי ישראל ומילי דחסידותא. מן המיוחד שבקובץ זה: מדור 'שפתי ישנים' - ענינים נפלאים ביותר מנאוו ישראל לדורותיהם; מדור 'יזרח אור' - בעניני ברכת החמה; 'גולת החמה' - ספר מגילת ספר, הכתי"י והדפוסים השונים ואמיתות ייחוסו להיעבץ; 'לדעת ביסתר'ים' חכמה - מדור לעניני כתיבה ועשיית סת"ם; 'קורות העתים' - הליכות בקדוש ותולדות הה"ק רבי שאגא מתיבבב יזי"ע, ועוד ועוד. נערך ע"י תלמידי וחסידי באבוב ווייל ע"י מערכת בית צדיקים ברוקלין נ.י. (שצו עמ').

שלשה ספרים מופלאים מאת הה"ק רבי **אהרן הכהן מזעליבוז** זצ"ל, אשר ליקט וערך את דברי קדשו של מו"ר הבעש"ט חק' ותכליתו חק' ומסרם לנחלה לדורות עולם, ואלו הם:

אור הגנוז לצדיקים - התנוות החסידות ומדות שירות שמבוארות בכל ספרי הצדיקים, מלוקט מספרים ומפי סופרים קדושי עליון, ונדפס לראשונה בשנת תק"ס בזאנקלוא; **עונג שבת** - על כ"ד פרקים דמסכת שבת, והם פרטי המעשיות שבספר 'מקדוש שבת'. נדפס לראשונה בשנת תקנ"י בלבוז; **ליקוטי בעש"ט** - כולל גם השמעות אשר חסר ביכר שם טוב. נדפס לראשונה בשנת תרע"א בק"ק ווארשא. כל אלה נערכו ויצאו לאור מחדש בכרך אחד ברוב פאר והדר על ידי מכון יסוד ישירים, ירושלים תשס"ח (שכח עמ').

שער הבית הקצא יסודות הבית היהודי - אוצר בלום של הלכות, תהנוות והדרכות, להאיר ולסלול דרך ישרה ואורח מישור להקים בית נאמן בישראל. מהדורה מיוחדת בשפת האידיש שמיועדת לכלות ולנשים צעירות - הלכות און אונווייזונען פאר אידישע פרויען ווי אזוי בויען זייער חיוז אויפן תורה'דיגע וועג לבנות ישראל. מאת הרה"ג משה דוד שארן, ירושלים תשס"ט (שג עמ').

"עושה מעשה בראשית" – בשביל ישראל שנקרא ראשית

קידוש החמה. שמעתי מפ"ק הר"ה רבי אברהם יעקב מסדיגורא זצ"ל תר"כ ט"ד שמיני אחר ברכת החמה אמר: ברכת החמה הוא בכ"ח שנים, "כ"ח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תהלים קיא, ו). האומות העולם מונין לחמה, והקב"ה באמת נותן גם כל קניני עוה"ז ג"כ לישראל, וזה ענין הברכה "עושה מעשה בראשית", ו"בראשית" – בשביל ישראל, כל העוה"ז נברא רק בשביל ישראל, ועל כן בכל פעם שמגיעים להקדוה שה' בעת הבריאה מברכים "עושה מעשה בראשית", שהכל נברא בשביל ישראל שנקראים ראשית (ויק"ר לו, ד), כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים.

אח"כ דיבר מזה שאיתא במדרש (שמו"ר יח, יב) סימן זה מסור לכם שבאותה הלילה שה' גאולת מצרים ידו גאולה המקוה לנו ב"ב, ובתיקוני זוה"ק (תי"כ"א נה) איתא שיהיה הגאולה בשבועות, וכן היו צדיקים שאמרו על שבועות. אמר בפ"ק: אמת הוא ששניהם צדקו, אם ישראל ידיו זכאים ידו הגאולה בשבועות, ואם ידו' בחסד ד' יהי' בפסח.

ביום ד' אחר הברכה, סיפר מעשה, איך שאביו הר"ה זצ"ל ישב פעם והיה זמן קידוש לבנה, ולבנה טובה היתה, בא אחד ואמר לו: יש לבנה טובה, ולא הלך. בא זה האיש עוד הפעם, וכן הרבה פעמים, עד שהלך וברכה, אח"כ שאל להאיש הזה: מה זה ההתלבבות שהיה לך כל כך להלבנה. השיב לו האיש הזה מחמת שהוא פעם אחד בחודש, לא היו צריכים להתפלל גם כן איך פעם אחד בחודש, ה' לי לתפלה ג"כ התלהבות. ואמר בפ"ק: העולם מזוהים לקיים זה המצוה של ברכת החמה שהוא פעם במחזור, באמת הקב"ה עושה מעשה בראשית בכל יום, ובכל יום ובכל רגע צריכים לברך את זאת, יעזור ה' שיתחיל המחזור לטובה, כי הוא גלגל החזור ויתהפך הכל לטובה לכלל ישראל, עכ"ל.

ביום ג' קודם התפילה, קודם יום ברכת החמה, דיבר מענין שאין מברכין בעת התקופה, ודיבר מסברת הלבוש (ס' רט) ואמר: האמת הוא שהכל הוא כמו האקלים של ארץ ישראל, וזה הוא שאין מברכין עד יום ד', כי בשם אי אפשר לברך עד אז. וברכה אמר: יתן ה' המחזור לטובה, כי בשעה שנתלו המאורות ביום ד' היה קיטרוג. יעזור הש"ת עתה שלא יהי' שום קיטרוג ויהי' החזרה לטובה לכלל ישראל, עכ"ל.

בנין שלמה להגיד מאיר לייבש אב"ד טורקא זצ"ל (מע' ק אות ב)

ה' ניסן תרנ"ז

על ידי ברכת החמה – השפעה לישראל לכל כ"ח שנים הבעל"ט

לקידוש החמה תרנ"ז ה' ניסן, בפסוק (תהלים קמח, טו-טז) "עניני כל אליך ישרו ואתה נותן להם את אכלם בעתו. פותח את ידיך". בהקדם פתיחת התורה "בראשית ברא אלקים", וברשי' ד': "א"ר יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם, ומאי טעמא פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים". ונראה דהוקשה לו לר' יצחק, הלא ישראל מונין ללבנה, אם כן הי' צריך להיות פתיחת התורה במצוה של "החודש הזה לכם" שהוא קידוש לבנה, כי התורה היא בשביל ישראל, ומי' פתח ב"בראשית" שהוא רומז לקידוש החמה, כמו שמברכין בשעת קידוש החמה ברכת "עושה מעשה בראשית".

ומתוך, משום "כ"ח מעשיו הגיד לעמו", היינו כל כ"ח שנים מברכין ברכת החמה, להורות אשר ע"י בריה זו, יש כח לישראל לקבל השפעה מעצמם, ולא ע"י אומות העולם שמונין לחמה, שהוא בחינת משפיע, רק – לתת להם נחלת גוים – היא החמה שהיא נחלת גוים, זה הכח נותן לישראל שיהיו הם משפיעים, ואומות העולם יקבלו רק התמצית ופסולת.

וזה "עניני כל" – עולה חמ"ה לבנה". כי חמה משפיע ללבנה; ואתה נותן להם את אכלם בעתו" – היינו בעת קידוש החמה אתה נותן להם את אכלם שיקבלו בעצמם השפעה, ע"כ – בעת"ז – עולה קידוש החמה. וזו "פותח את ידיך" – היינו, ב' פעמים "יד עולה כ"ח, רומז על כ"ח שנים, נותן לישראל הכח שיקבלו בעצמם השפעה. וזהו בזמן כ"ח שנים שמקדישין החמה פעם אחת מקדישים הלבנה שמי' פעמים, כי י"ב חודשים בכל שנה, כ"ח פעמים "ב עולה של", ובכ"ח שנים יש יו"ד חודשי העיבור, ועם של' עולה שמי', וזהו: "ומשביע לכל חי רצונו", עולה שמי', כמספר שמקדישין הלבנה בכ"ח שנים, ועי"ז נשפע שובע ושפע מן קידוש החמה בכל כ"ח שנים העולה ב' פעמים י"ד.

עטרת ישועה (ליקוטים), סוף דברים אות מד. ועשר' אות מה)

יום קידוש החמה – יום טוב

בשנת תרנ"ז בחודש ניסן שהי' אז קידוש החמה הי' (בעל האמרי יוסף) בדיחא דעתיה מאד, וכמדרומה שלש השטריימל בשעת סעודתו, וסיפר שבליילה בחלום נדמה לו שאיש אחד פתח פתח חדרו ובא לביתו ואמר לו ברכת ייט, ושאלו אמרתי: הכי יו"ט היום. והשיב לו: מפני שלמחר מקדישין החמה על כן נחשב ליו"ט, והאיש הי' לבוש בגדי הוד והדר, וזה היה אחד ממלכי ישראל, ולפי מלבושיו הנכבדים הי' תמיה בעיניו מה שנכתב עליו בכתובים.

מתוך הקדמת הר"ה ק בעל החקל יצחק לספח"ק 'אמרי יוסף' (מאמר תשיעי סוף אות ו). וראה 'ארחות חיים' ספנקא, ס' רטט ס"ג)

ברכת החמה על הגג – והחזן יברך אחר כל הקהל ויוציא יד"ח הנשים והסומים

הרואה חמה בתקופתה וכו', הנשים – נסתפק בהם הגאון 'חתם סופר' (א"ח ס' נו) אם יברכו או לאו, ועיין להגאון בנו 'כתב סופר' (א"ח ס' לד), ולכן יבואו הנשים ויעמדו אצל האנשים, וכשיברך החזן לבדו בקול רם יכוין להוציאם ידי חובתן, והנשים יכוונו ג"כ לצאת ידי חובתן בשמיעתם הברכה. וכן יכוין החזן על הסומים, והם ג"כ יתכוונו לצאת. והא דאין מברכים "שהחיינו" על מצוה זו כתב הגאון 'כתב סופר' טעם לזה.

קודם הברכה יעמדו הקהל והחזן במקום אחד על הגג, ותחלה יאמרו מזמור "השמים מספרים כבוד אל" כולו בניגון, כמו הניגון שאומרים פה עירנו – (בגאון) קודם ברכת הלבנה, ואח"כ מזמור הללו את ה' מן השמים, ואח"כ פסוקים אלו: כי שמש ומגן ה' וגו', "ויראוך עם שמש" וגו', "הודינו לך אלקים וגו', וזרחה לכם יראי שמו וגו', והי' אור הלבנה כאור החמה וגו', וכן הוא אמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ואח"כ יאמרו פרשת יום רביעי, ויאמרו אלקים ידו מאורות ברקיע השמים וכו' עד ויהי ערב ויהי בוקר יום רביעי, ואח"כ יאמרו: לשם יחוד וכו', ואח"כ יאמרו כל הקהל הברכה

בקול אחד בשמחה וששון, והחזן יאמר אחריהם הברכה לבדו לעצמו וירם קולו ויכוין להוציא יד"ח לסומין ולנשים השומעים קולו. אח"כ יאמרו מזמור "הדרו לה' כי טוב כל"ח" כולו עד "הדרו לאל השמים" בניגון יפה, ואח"כ "אל אדון על כל המעשים ברוך ומבורך" וכו' עד "היהו הקודש", אח"כ "עלינו לשבח לאדון הכל" וכו', עד "יהיה ה' אחד ושמו אחד", ואח"כ פיוט "אדון עולם אשר מלך" וכו', ואח"כ יאמרו בקשה זו: "ידו רצון מלפניך וכו'... ויהי נועם וכו', יהיו לרצון וכו', ואח"כ "רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל" וכו', ואח"כ קדיש "על ישראל".

ואנכי הצעיר המתברך אזכיר חסדי הש"ת אשר זכני בחסדו בשנה זו שנת התרנ"ז ביום חמשה לחודש ניסן ברביעי בשבת קודש בקיבוץ קהל רב, שעלינו על הגג של בית הכנסת הגדולה, ועשינו בעוה"א כאשר כתבנו למעלה, וגם נשים רבים נקבצו שם, וברכתי אני בקול רם וכוונתי להוציא יד"ח לנשים וסומין, כאשר ביארנו לעיל בס"ד, ואחר כל הסדר הנו' אמרו הקהל קדיש "על ישראל", ועמדתי ודרשתי בעוה"א בענין המצוה דבר בעתו מה טוב, השי"ת יזכינו ברחמי וחסדיו לברך ברכת החמה בירושלים תוב"ב, אשר תודמן בשנת תפ"ה ליציאה בחודש ניסן שבו תפ"ה ותברכה הישועה והברכה והטובה לנו ולכל ישראל ולארץ הקדושה, יראו עינינו וישמח לבנו בבית הגואל משיח צדקינו במהרה בימינו אבי"ר.

בן איש חי (ס"פ עקב)

י"ד ניסן – ערב פסח – תרפ"ה

פני משה בפני החמה

בשנת תרפ"ה היה אז קידוש החמה אמר אז (הרה"ק מאוסטרובצה) בדרוש של שבת הגדול. איתא בגמ' (כ"ב עה) "פני משה בפני חמה ופני יהושע בפני לבנה". משה היה כוחו גדול שדי היה בקדושתו להשפיע על מי שהביט בפניו קדושה על כ"ח שנים, ופני יהושע בפני לבנה, אם הביט בפני יהושע לא היה יכול להשפיע בקדושתו יותר מעל חודש בפני לבנה וכו'... עוד אמר: מעת בריאת העולם חל ג' פעמים קידוש החמה בערב פסח: שנת יציאת מצרים, מבואר בגמרא (ראה פסיקתא דר"כ חודש כ"א) שאירע קידוש החמה בערב פסח שחל אז ביום ד', והקידוש השני היה בשנת הגאולה של מרדכי ואסתר שהתענו אז י"ד ט"ז וט"ז בניסן, ופעם שלישית בעת שיחול קידוש החמה בערב פסח לא ימשך עוד זמן רב ויהי' הגאולה בעוה"א.

מאיר עיני חכמים (מהר"ת עה"ת עמ' 52. בענין מאמר זה האחרון, שהוא כולו פלאי, כבר דשו בו רבים, ראה בספרים החדשים ש"ל לקראת ברכת החמה)

מין מהר"ד מבעלזא בירך "עושה מעשה בראשית, עושה בראשית"

מקובל אצל החסידים, כי כ"ק מין מהר"ד מבעלזא זי"ע ברך ברכת החמה בשנת תרפ"ה בקול רם בזה הנוסח: "ברוך אתה ה' מלך העולם עושה מעשה בראשית, עושה בראשית". ויצוין, כי במחזור הקודם, בשנת תרנ"ז, כיסו עננים כבדים את החמה, ולא נראית שם החמה, ומרן מהר"ד בירך אז את הברכה בלי שם ומלכות, כפי שסיפר בנו, כ"ק מין מהר"ד זי"ע, במעמד ברכת החמה בשנת תשי"ג.

בנוסף לכך העידו אלו שהיו בשנת תרפ"ה בעיר בעלזא, כי כ"ק מין מהר"ד זי"ע דיבר אז בארוכה על ענין ברכת החמה, ועל הקביעות המיוחדות של השנה הזאת לברך ברכת החמה בערב פסח, ואמר: "קידוש החמה בערב פסח הוא מאד נדיר מאד, ומיוחד עזרא עד היום היה כן רק ג' פעמים". ודהיינו, מעת תחילת קביעות הלוח ע"י הלל הגנאי: בשנת ד' אלפים שס"ט (בתקופת רבנן סבוראי), בשנת ד' אלפים תנ"ג (בתחילת תקופת הגאונים) ובשנת ד' אלפים ס"ט (בתקופתם של הראשונים: הרשב"א, הגאון, הרא"ש והריטב"א והטור). קובץ "אור הצפון" החדש – ק"ט ניסן תשס"ט (מרור) מועדים ומנונים. וראה שם בהערות)

כ"ג בניסן (אסרו חג הפסח ויד"ט שני לבני חו"ל) שנת תשי"ג

מין מהר"ד מבעלזא: "א גוט קידוש החמה"

בשעה 11:40, דקות ספורות קודם חצות היום, נעמד מרן זי"ע, חבש בקאלפיק על ראשו ועטוף בטלית. מרן זי"ע נשא את עיניו הקדושות השמימה, לפני הברכה, ואף החזוה באצבעו כלפיה. יש לציין, כי מרן זי"ע היה חש בעיניו מה שנים רבות, ובכל זאת התאמן לראות את החמה לפני הברכה (ועדי ראהו מוסיפים, שמרן הרכיב את משקפיו והסתכל על החמה כדרך שהיה מסתכל על הלבנה, הביט כה וכה, עד שאמר: "יא! איך זע"ל").

קודם לכן, בביתו, דיבר מרן זי"ע עם המשב"ק והגה"צ ר' אהרן מרדכי רוטנער שליט"א, דומ"ץ דקהל מחזיקי הדת באר"ץ בענין סדר האמירה בעת קידוש החמה, והוא אמר הסדר שהוא באיה קונטרס שיצא לאור בעיה"ק ירושלים באותם ימים, אולם מרן לא אמר כסדר הזה, אלא הסדר שבעיקרו הוא מסדר קידוש לבנה. מרן זי"ע פתח במזמור קמ"ח שבתהלים: 'הללו את ה' מן השמים', עד 'ולא יעבור', וכל הקהל ענה אחריו. אחר זאת הברכה בקול רם: "עושה מעשה בראשית" בשם ומלכות. ואחר אמרו מזמור קכ"א: "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים; מזמור קנ': 'הללו א-ל בקדשו; מזמור ס"ז 'למנצח בנגינתו; אחר אמר תפילת "עלינו לשבח" ואחר כך אמרו קדיש. לאחר מכן ביקש מרן זי"ע מחותנו, האדמו"ר ממאקאווא זצ"ל, שיברכנו, והוא מנהג עתיק יומין לברך אחר ברכת החמה.

מרן זי"ע לא ערך "לעקך און בראנפין". אמנם נכנסו הקהל לשבת ב"גריוסע שטוב" (ולא בבית התפילה כמו בקידוש לבנה). כשמרן זי"ע יושב ליד שולחנו הטהור. מרן זי"ע כיבד את חותנו האדמו"ר ממאקאווא זצ"ל לומר ניגון שמחה על מזמור "למנצח... השמים מספרים".

לאחר ברכת החמה שאל מרן זי"ע להגאון הר"ה ר' שלום פויגל ז"ל: "מה אומרים א' גוט קידוש החמה" או א' גוט חידוש החמה". ענה ר' שלום שאומרים: "א גוט קידוש החמה, ותיכף אמר מרן זי"ע לקהל ג' פעמים: "א גוט קידוש החמה! והשי"ת יעזור שנוכה לנסים ישועות ונחמות", ומרן זי"ע שב לחדרו בכולו הכל.

קובץ "אור הצפון" החדש – ק"ט ניסן תשס"ט (מרור) מועדים ומנונים. נרשם לאחר בירור יסודי מפי המשמשים בקדוש ויעדים נאמנים, במפורט בקובץ, בניגוד לאי דיוקים וסילופים שנפסדו עתה בספרים שונים. ויעי' עור שם הרבה בהערות)

עלי מועד

"מצה זו שאנו אוכלים על שום מה" – טעם אכילת מצה במצרים ולדורות

בסדר ההגדה מובא מאמרו של רבן גמליאל, שאמר: "מצה זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, שנאמר (שמות יב, לט) ויאפר את הבצק אשר הוציאו ממצרים, ונת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמחמה וגם צדה לא עשו להם". ותקשו הרשונים בפשר מאמר זה, "כי הנה קודם היציאה ממצרים צוה הקב"ה בפרשת החודש על המצה, שנאמר (שם, ח) ויצונו על מרורים יאכלוהו, ואמר (שם, יד-טו) ויהי היום הזה לכם לזכרון וחתום אותו חג לה' וגו' שבעת ימים מצות תאכלו, ואם קודם שיצאו ממצרים צוה יתברך על מצות המצה ואיסור החמץ, איך אמר רבן גמליאל שהיה טעמה על שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגאל" (לשון האברבנאל פר בא).
וכותב ה**אברבנאל** בפירושו עה"ת (שם) ובפירושו זבח פסח' על ההגדה, כשדן בזה כתב בתחילה: "הנה הר"ן בחדושי על הר"ף בפרק ערבי פסחים כתב על זה, וז"ל: מצה זו על שום שנגאל, שנאמר ויאפר את הבצק... ולא יכלו להתמחמה, שאלו יכלו היו מחמיצים אותו, דפסח מצרים לא עשו אלא לילה ויום אחד בפסח שני, ולמחר היו מותרין באחמץ ובמלאכה, לפיכך אלו יכלו להתמחמה היו מחמיצין עסותיהן לצורך מחר שלא הוזכרו בבל יאיה, אבל מתוך שלא היה להם פנאי אפרוהו מצה, וזכר לאותה גאולה נטעו באכילת המצה, עד כאן. יראה שהרב הבין, שמוצת המצה במצרים היתה בלבד בפסוק (שם שם, ח) ויצונו על מרורים יאכלוהו, וכי זה בלבד דיבר בפסח מצרים. ושאמר אחר כך (שם שם, יד-טו): ויהי היום הזה לכם לזכרון וחתום אותו חג וגו', שבעת ימים מצות תאכלו, הוא בפסח דורות אחרי בואם אל הארץ, ששם יהיה אסור החמץ כל שבעה, כי לדעתו, לא היה אסור החמץ והיוצא ממצרים כי אם בלילה הראשון". כלומר, שמוצת אכילת מצה בליל פסח והזיכרון המזהר בשאר ימי הפסח – שתי מוצות נפרדות הן, וטעם ההזכרות מחמץ הוא משום "שלא הספיק בצקם להחמיץ", ואכן במצרים, כשעוד לא היה שייך טעם זה לא נטעו כי אם במוצת מצה בלילה הראשון (ראה ע"ז הדעת טוב למחרת פר בא שם).

גם ה**אברבנאל** בחדושי אגרות (פסוק טז ד"ה מצה זו) ה"ל בדרך זו: "והי' לעיני בזה לפי טעם זה ושללא הספיק בצקם להחמיץ היה ראוי להיות מצות אכילת מצה אחר חצות לילה – שזו יצאו ממצרים, ותקיים ויאפר את הבצק אשר הוציאו וגו', גם בפסח שאכלו במצרים – למח אכלו אז מצה, דאין סברא שאכלוהו על שם, וי"ל דודאי אסור חמץ כל ז' הוא מטעם אחר, וזאת מצה אכילת מצה בערב הוא מטעם אחר..."
האברבנאל הרבה להקשות על יסוד זה, כי פשטות הפסוקים נוטה שגם בפסח מצרים נטעו באיסור חמץ לשבעת ימי הפסח (ע"ז רמב"ן בא יב, לט; דע"ז שם ועוד), וציוויו זה היה טרם יציאתם בחפזן ממצרים, ואם כן הקושיא במקומה עומדת, היאך נטעו במצוה זו בעוד שלא היה שייך טעם המצה. זאת ועוד, דלפי הר"ן אין מתישבים דברי ר"ג גמליאל המוסבים על מצות מצה של ליל פסח, וכלשון הברייתא: "מצה זו שאוכלים על שום מה", בעוד שהטעם שנתן אינו על מצה זו, כי אם על המצה של שאר ימי הפסח.

האברבנאל בפירושו על הגדה מיישב הקושיא בשלושה אופנים, והרי שנים מהם: אופן אחד – כדברי הראשונים הנ"ל, שהציוו היה על שם העתיד, וביתר ביאור: "שהאל ית' שהוא יודע מה שיהיה יצוה אותם לעשות המצה – לזכרון אותו פלא שהיה עתיד לעשות עליהם, הלא תראה שצוה בפסח מצרים משום 'פסח ה' על פסחח', ובאה המצה קודם מעשה הנס, כן היה צוה לעשות המצה – מפני הפון היציאה נטעו בה".

בענין זה, שקיום מצות פסח מצרים היה לזכר נס העתיד, יש להשוות חידוש גדול שכתב ה**מאור עינים** (פר' צו ד"ה פסח), בענין מצות הפסח שקיימו בני ישראל טרם יציאתם, כי "במצרים עשו ישראל כל חסדר בלילה כהויה כצורתה כמו שאנו עושים, והיו מספרים ביציאת מצרים, שהיו מאמינים שבדאי יהיו יוצאים", והנינו, שבנוסף לשאר מצוות הלילה גם קיימו במצרים מצות סיפור יציאת מצרים, וכל זה כתוצאה מגודל אמונתם בה, עד שהיו הנסים נחשבים בעיניהם כמי שכבר היו.

אופן נוסף – כתב האברבנאל – כי "ראה רבן גמליאל בתורה שני טעמים במצות המצה, הראשון: מורה על הגלות. בהיות המצה לחם עוני – לחם הנאות לעמלים – לא גבוה ותפוח, וכמו שהיה אוכלים בארץ מצרים... השני: מורה על הגאולה, הורה עליו משה רבע"ה במשנה תורה (טו, א) 'שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזן יצאת משם...', ומבואר שהמצה זכר ליציאת המהירה ולא גלותה... ואחר שמצא ר"ג סתירה זו בטעם אכילת מצה, חילק שהמצה שנצטוו עליה בפסח מצרים היתה זכר לגלות ולעוני, אבל אותה שצוה לדורות היא זכר לחפזן ומהירות הגאולה, ועל כן אמר ר"ג 'מצה זו שאנו אוכלים' – בדור הזה... איננו משום הטעם שנצטוו בה בפסח מצרים – משום העוני, אלא 'על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ', והוא טעם הגאולה..." (ע"ז בענין קושיא זו בגבורות ה' פרק לו; מעשה ה', פירוש ההגדה ד"ה מצה זו; הגדת מעשה נסים; הגדת מגיד דבריו ליעקב, ועוד).

עלי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני ברכת החמה בתקופתה (ב)

א. לפני הברכה יסתכל על החמה, ויזהר לברך במקום שרואה לגלגל החמה, ולא די אם רואה רק את אור זריחתה (מחזיק ברכה להרחי"א סי' רכט סק"ד, מובא בשע"ת שם סק"ב ובבן איש חי שנה א' פר' עקב אות יט. כשיבירך כיון מרן מהר"א מבעלזא זי"ע ברכת החמה, בשעת תשי"ח, לפני שחתחיל לומר יחללו א-ל בקדושתו האתמך ביותר להסתכל לרגע למעלה לכיוון גלגל החמה). אך יזהר אח"כ כשמשתחוה בעת שאומר 'עלינו', שיצדד עצמו שלא יראה כמשתחוה אל השמש.

ב. הרואה את החמה בתקופתה פעם ראשונה, מותר לכתחילה לדחות הברכה, ואין צורך לברכה על אחר, אם רוצה לברכה אח"כ ברוב עם (ע"ז שו"ת בצל החכמה ח"ה סי' כז; שו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' קט"ז).

ג. סומא - יברך בלי שם ומלכות, וישתדל לשמוע הברכה מאחר. כן פסקו האחרונים (כה"ח סי' רכט ס"ח; בן איש חי שם), מאחר שיש בזה מחלוקת, זי"א שסומא מברך, כיון שנהנה מהחמה על ידי אנשים אחרים שרואים (ע"ז שו"ת דור אמת ח"ג סי' כד. וכן איי במגן גיבורים סי' רכט סק"ג - שאין הברכה תלויה בראיה, אלא על ידיעה שחזרת השמש נלקדה ראשונה של שעת בראיתה, וכן איי שם בשלחן הסוהר) וזי"א שאינו מברך - כיון שאינו רואה בעצמו את החמה (ע"ז מחזיק ברכה - מובא בשע"ת סי' רכט סק"ב וברוח חיים שם).

ד. ברם המסתכל על ידי משקפיים, אע"פ שאינו רואה בעדה, לכו"פ אפשר לו לברך (כ"י בשע"ת סי' רכט סק"ג לגבי קידוש לבנה). וכן אם מסתכל דרך משקפת יכול לברך. אבל הרואה את החמה דרך מחשב וכדומה, לא יברך, כיון שאינו רואה את השמש עצמה, דהוי כמי"ש בפוסקים בשם רש"י רואה את החמה דרך מראה - לא יברך (ע"ז שו"ת מהלל אומר סי' קמו בשם ד"ר שטואל).

ה. מי שקשה לו לצאת מביתו - יכול לברך מביתו דרך החלון, כל שרואה החמה דרך החלון. ולכתחילה יפתח החלון, ואם אי אפשר - יברך גם אם החלון סגור (ע"ז טו"ז סי' תכו סק"ד ובמנ"א שם סק"ד בשם הב"ח לגבי קידוש לבנה, ואין פן במקור חיים להחייב סי' רכט).

ו. נשים - יש מחלוקת הפוסקים אי מברכות ברכה זו, ולכן מספק לא יברכו, ואפשר להן לשמוע הברכה מאחרים ויכונו לצאת או שתרבות בלי שם ומלכות, ואלי שנוהגות לברך, יש להן על מה שישמכו ורשאות לברך, אך תיזהרנה שלא תברכנה בכנופיא וברוב עם, אלא כל אחת בפני עצמה. ויכולה לברך מחלון ביתה כ"ל (ע"ז שו"ת תח"ס או"ח סי' נו; שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' צ ושאר פוסקים. וע"ז שו"ת ר' לדידה טיאה וייל או"ח סי' יז).

ז. קטנים שהגיעו לחינוך - מחנכים אותם לברך ברכת החמה (ע"ז שלחן הסוהר להנח"ק מקאמארט וצ"ל (סי' רכט ס"ג): "בשעת תענית יקל ידן הייתי וחלש הייתי וברכתי בבוקר ביחידות כי לא יכולתי לילך לבח"י").

ח. אונן רח"ל אינו מברך ברכת החמה, כדן שאר ברכות. ואג"ל תוך שבעה - מברך, ויברך מתוך ביתו, ולא באסיפת רוב עם (ע"ז רוח חיים סי' רכט; שו"ת מע ברבות סי' ב סק"ח; כה"פ סי' רכט סק"ח).

ט. ביום המעונן - אם אין נראה כלל לגלגל חמה, אין לברך, כיון שיש בזה מחלוקת אם אפשר לברך, ומספק אין לברך. אבל אם ניכר קצת רישומו של גלגל החמה דרך העננים - אפשר

לברך (ע"ז שו"ת תח"ס או"ח סי' נו, מובא במ"ב סי' רכט סק"ה. וכן העלה בדע"ת או"ח סי' רכט. וכ"ה בסי' בבוקר יורה השלם פ"ה). ואע"פ שלגבי קידוש לבנה מתמרים שלא לברך אם אין הלבנה נראית היטב, דהתם בעינין שיהנה מאורה, אבל בברכת החמה די בראיית מקום השמש שהיא עומדת באותה שעה. ומי"מ ביום המעונן אם חושש שיתכסה השמש לגמרי, אפשר לברך גם ביחידות ואפילו קודם התפלה, כל זמן שרישומה של החמה ניכרת. וי"ל שאם השמש מכוסה לגמרי מן העננים, שאי אפשר לו לברך, יכיון בברכת יוצר אור - ויוצר האמורות על כן על ברכת החמה. ואם אמנם בירך בלי שו"מ כשהחמה היתה מכוסה, ואח"כ נתגלתה החמה אפשר לברך בשו"מ" (כ"פ הגר"ש אלישיב שליט"א)

י. יש להזהר לא לצלם את השמש בעת הזריחה ובעת ברכת החמה. [ק"י בשו"ע ויור"ד סי' קמא ס"ה] שאסור לצליר צורת החמה וכו', ולפי זה פסקו הפוסקים שאין לצלם ולעשות תמונות מחשבתו וכו' (ע"ז בשט ח"ה ח"א סי' קדל ס"ה הו-ו. וכן דעת הגר"ש אלישיב שליט"א - כפי שמסר לו מקורבו ההר"ח ר' משה [ב"ר עמרם] פריעד שליט"א). ואין לומר, דכיון שצונו התמונה בברכים, וברבים ליכא חשדא, ועי"ש, דהא דהא דברכים ליכא חשדא, היינו דוקא כשהרבים עושים ביחד, אבל לא כשיחידים עושים בפני, ואפילו אם הם רבים דאכתי שייך חשדא, כדאי בתשו' תח"ס או"ח סי' ט, ועוד דהא אפילו מי שלא עשה - אסור להחזיק בה, כדאי בשו"ע שם, וכשמתווקה לא הוי ברבים, אלא בביתו, ע"כ ליכא חשדא דברכים ליכא חשדא, ועוד דהא כי השי"ת דהא דברכים ליכא חשדא היינו רק להשתותם, אבל לעשותם אין חילוק בין יחיד לרבים.

ונסיים בלקח טוב, וזאת למודעי שברכת החמה היא הכרה והכרה שהעולם אינו קדמון, אלא הכל נברא על ידי הבורא ית"ש המחודש בטובו ביום תמיד מעשה בראשית, ושאונו מאמינים שכל צבא השמים נתלו בתחילת ליל רביעי על משל בראשית, כפי שכתוב בתורה הקדושה, ובכך אנו קובעים בנפשינו שאע"פ שאין אנו רואים שום שינוי ביום חידושה של החמה, ברור לנו שהכל עשה ויושה הקב"ה, וכל מעשה בראשית מקבלים מאתו ית' בכל רגע חיות והשפעה מחודש. וטעם הספרים שעל האדם לקחת מאוסר מברכת החמה, היאך יתנהג אדם עם שמותו, שגם נשמת האדם חוזרת אחר שנים למקומה, וצריכה ליתן דין וחשבון אם עשתה רצונו ית', ואם החוזרת טוהרה כפי שניתנה לו (ע"ז סי' ברכת החמה בהלכה דף קפז, ובסי' יורה אור אות ח). ויהי רצון, שכשם שאנו זוכים לברך ברכת החמה, כן נזכה לאור שבעת ימי בראשית שיהא אור הלבנה כאור החמה ואור החמה כאור שבעת ימי בראשית וגו' ובקשו ה' ואת דוד מלכם בב"א.
מאת: הגר"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישעי' יצחק ב"ר ישראל ע"ה פריעדמאן נלב"ע י"ח ניסן תשס"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת מרת מרים הינדא ב"ר דוב ע"ה נלב"ע ט"ז ניסן תשנ"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגל שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' מתתיהו ב"ר מרדכי ע"ה נלב"ע ביום ו' מנחם אב תשס"ח לפ"ק ולעילוי נשמת מרת ויסל ב"ר אשה דוד ע"ה נלב"ע בערב פסח תשנ"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>מסיבת קמחא דפסחא בואו בהמוניכם לחוק ולתמוך לכבוד יו"ט ישיבת באבוב - אנטווערפן מהמוסדות המפארים בעירנו בע"ה ביום ראשון הבעל"ט זייטנאט פאר פסח משעה 20:30 בהיכל ישיבתנער 66 Lamorinerstr • "טוענייה": חמין וקרים מטעמי מלך מוכנים ברחוב, יאכלו עינים וישבעו. • "קוונטס שעי ציון": חולק, מעניני קידוש החמה בימים וספירים. • "סדר סעט מפארא": כל משתתף יכנס בגורל ל"סדר סעט" כראוי לבני מלכים. • "ספר הגדה שבת פסח": הספר החדש המבוקש, לכל תורם מעל 75 יוריו. הקב"ה מבטיח: אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך (רש"י, ראה) בברכת חג כשר ושמח</p>
<p>לעילוי נשמת איש החסד והמעש מוה"ר אשר אנשיל ב"ר מנחם מענדיל ע"ה פרובטער נלב"ע באסור חג הפסח - כ"ג ניסן תשס"ד לפ"ק ונסמן בחר המנוחות בעת"ק ויושלים תונביא תהא נשמתו צדורה בצרור החיים הונצח על ידי זוגתו מרת בלומה תחי' הובנים - האחים היקרים הר"ר מנחם מענדיל הי"ד והר"ר ניסן קלמן הי"ד</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' שלום ב"ר שלמה ע"ה קליין נלב"ע כ"ט ניסן תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בני המשפחה הי"ד</p>	<p>מפרסמך עושי מצוה - שנטלו חלק בזיכוי הרבים HERSHKOWITZ-KATZ ISABELLALEI 47 tel. 03.218 79 62 מרכז הקניות הגדול באנטווערפן למוצרי המזון</p>	

עלילם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' תזריע מצורע (אבות ב)
אדר"ח אייר תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גיליון תרס"ג

הדפוס	מו"ט	ר"ת
22:07	21:51	20:35
21:26	21:11	19:58
21:40	21:29	20:11
21:41	21:20	20:08
21:12	20:52	19:40
22:12	21:55	20:37
22:13	21:50	20:38
21:51	21:30	20:16

אנטווערפן
לונדון
מאנטשעסטר
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

תורת של ראשונים

פירוש 'ועמוק אין מראה'

ואם בהרת לבנה היא בעור בשור ועמוק אין מראה מן העור (וי). פירש"י: 'ועמוק אין מראה מן העור' – לא ידעתי פירושו, כי הוקשה לו לפי מה שפירש בפסוק הקודם: 'ומראה הנגע עמוק מעור בשור' – כל מראה לבן עמוק הוא, כמראה חמה עמוק מן הצל, ולמה אם כן כאן אין מראה עמוק מן העור. ויש לפרש פירוש הפסוק כך: 'ואם בהרת לבנה היא בעור בשור ועמוק' – בדרך כל דבר לבן, ואח"כ אמר: 'אין מראה מן העור', ותחלת דבר הוא, כלומר, שהוא עמוק מחמת הלובן, ואין מראה מן העור. ומעמי המקרא יורו על זה הפירוש, כי תיבת 'ועמוק' מוטעמת במעם מפסק.

מדר"ם מירושלם (מובא בפ' תהור)

'ויש אומרים' 'ועמוק אין מראה' – כמו גבי שחן, כדאיאת בתורת כהנים (בפרשתו ד. ה): 'מניין לרבות השוה לגבוה, פירוש, שהנגע שוה לשאר בשור, תלמוד לומר, 'זשפלה איננה' (ולחן פסק כא), הכא נמי איצטריך 'ועמוק אין מראה מן העור' – לרבות השוה לגבוה. חזקוני

'ולפי הנראה אין הנכון לפרש כן, דאם כן היה לו לכתוב 'ועמוק איננה', כי לשון 'ועמוק אין מראה' משמע שמראה הנגע אינה עמוק, אף כי הנגע עמוק ואינו שוה לשאר בשור. ריב"א

למה בשכמתה הצרעת את כל גופו – הוא מהור?

ואם פירוש תפירה הצרעת וכו' וכשתה הצרעת את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו (וי. יב). מעם מהרת הפריחה, לפי הפשט, כי כשהנגע מתפשט, אז אינו נכנס בעומק הבשר, והוא סימן שקרוב להתרפאות, אבל כשאינו מתפשט בכל הגוף, אז אוכל ויורד תחתיו.

'יש להקשות, איך אפשר שאם כולו מלא צרעת מראשו ועד רגליו שיהיה מהור, ובנגע צרעת קטן יהיה מלא. התשובה, שהצרעת תהיה באדם בחטא לשון הרע, והלשון הרע נאמר לאחד משתי תכליות: האחד לתכלית עשות רעה לחבירו, והוא נאמר בסתר, ולזה אמר הכתוב (וי. טו): 'בדד יושב מחוץ למחנה מושבו', בעבור שכוונתו בזה הלשון הרע לחזק לחבירו, ושישנאורו האנשים ושיבדלו ממנו, ולכן מזה כנגד מזה בדד יושב, והלשון הרע השני אינו לתכלית רע, ולא להשניא בעיני הבריות, אלא לומר צרות ודרך שחן וכדומה, והוא נאמר בפרהסיא, ולכן באה לו הצרעת בפרהסיא מראשו ועד רגליו, ולכן אין ראוי שיהיה מלא ובדד, שלא היתה כוונתו להשניא לחבירו עם הבריות אלא דרך צדוה'.

תולדות יצחק

"שקערורות" – מה זה?

וראה את הנגע והנה הנגע בקירות הבית שקערורות ירקרקות או אדמדמות ומראיהן שפל מן הקיר (וי. לו). פירש"י: 'שקערורות' – שוקעות במראיהן, כלומר, אך לא בממדות (ומקורו בתורת כהנים ט. ח). וקשה בעיני מאד, שאם כן מהו זה שכתבו אחר זה: 'ומראיהן שפל מן הקיר', מה הפרש יש בין 'שוקעות במראיהן' ל'מראיהן שפל', ושואל יש לומר שהוא תוספת ביאור.

ר"א מרחי

שקערורות – קיום, כעין חומים?

רבינו סעדיה גאון (יע"ב באבן עזרא)

שקערורות – 'בקעים'. ויש מי שפירש בו קיום. והבקיעים יותר ראוי בו, כי הקיום אשר לא יעברו שטח והגוף אל עומקו. והחפץ בשקערורות הם הקיום המעמיק בגוף. והראיה על זה, אמרו 'ומראיהן שפל מן הקיר', ומה שעור הפירוש הזה, התרגום שאמרו בו: 'פתחין', הנגזר מפחות, הוא החסרון, והדומה לאמרו (ש"ב, יו. ט) 'לאחת הפחתים' (ש"ב, יו. ט).

רבינו יונה אבן גאנה

שקערורות – 'מן אחד מן המראות הוא, שחבריו מוכיחים עליו: ירקרקות אדמדמות', כמו שמוציא 'אמוצים ברודים' בתרי עשר (וכר"י, ג. ג.) מיני מראות'.

רש"ב

לקח טוב

על ידי ראיית הכהן נמשכת הטומאה חוצה

לסגור ולנעול את ידיעת לבבם זו במקום אשר לא ייוכר ולא ייפקד, חותם בתוך חותם, כאמרם לנפשם: אם לא נדבר ואף לא נחשוב, יהיה כל קיומו של הנגע מוכחש וכאילו לא היה קיים מעולם.

ישנם כאלה שגם בינם לבין עצמם אינם מוכנים להיוודע לנגע אשר בקרבם, וידיעה אפשרית כזאת מאיימת עליהם, וגלל כן לעולם אינם מגיעים להכרה שלימה בדבר החסר. מאידך, יש ויודעים את הפגום בינם לבין עצמם, אך את כל חייהם יקריבו כדי שלגפש וזולתם לא יוודע הדבר, ועקב כך לא יתכן להם להוציא את הענין חוצה. הצד השוה שבשני סוגים אלה, שאין הנגע יוצא מעור בשור, ואין הרפואה יכולה להיחלץ בו.

אותיות מחכימות

אלס כי יסיה בעור כסרו כו' ... והנה גזירת הכתוב שטומאתן וטהרתן (קל נעשים) על ידי כסן.

ובשלא הטהרה ניתן כמתנה לאהרן, על כי הנגעים היו באים על קסן הרע, ולאחר היה אהרן שלם ורוקף שלם. אך מה טעם קסיה הטומאה בלחית הכהן, והלא "עוב עין הוא יבורך"? רק כנ"ל, כסנע רפואה הוא. כדליתא: מלורע – מוליא רע. פירוש קסל ידי הנגע נמשך הרע מפנימיות האדם לחוץ... וכו' ואלו אדם סקלס ראו לו נמשך בזה שקראו שפלותו, וקסל ידו זה וזה להטהר מלהיות הטומאה טמונה בפנימיותו. ולכן על ידי לחית הכהן נמשך הטומאה לחוץ...

שפת אמת (תקל"ה)

אמור מעתה: היוודע הנגע והוצאתו חוצה הוא שלב ראשון וגורלי בתהליך הטהרה. מובן איפוא שהעניקתה תורה לכהנים בני אהרן לא רק את מהרת הנגע, אלא גם ראייתו וטומאתו, מאחר שקביעת טומאת הנגע בעור בשר האדם איננה אלא צעד ראשון בתהליכה של טהרה.

מכנו "אור הצפון" דחסידי בעלזא

יהודה אתה יודוך אחיך

מריחוק מקום ומקירוב הלב, הנו מברכים בקול ששון ובקול שמחה, את מעלת כבוד ידידו ועמיתו, זוכה ומזכה את הרבים בהפצת תורה וחסידות לאלפים ולרבבות, ממציא עליהם לתרופה"ה לדורשי ומבקשי דבר ה', ברוך הכשרונות ומושך בעט סופר מהיר, נודע לשם ולתהילה

הרה"ח ר' יהודה א. צ. הכהן הרשקוביץ שליט"א

עורך גיליון "עלים לתרופה" ועורך הכללי של קובץ "אור הצפון"

לרגל השמחה השרויה במעונו, באירוסית בתו הכלה החשובה שתח"י - עב"ג הבה"ח והמצויין כמר יוסף יהודה גלנדואר נ"י בן מחותנו החשוב איש החסד והמעש הרבה"ח ר' חיים צבי גלנדואר שליט"א - אבי בעיר לונדון יע"א אילן אילן במה נברך, פיתוחך מתקדם וצילך נאה, אמת המים עוברת תחתך, אלא שכל טיטוע שנוטעים ממך יהיו כמותך, ושהזיווג יעלה יפה יפ"ה, ויזכו להקים דור ישרים יבורך, מתוך רוב שמחה ואושר ומתוך עושר וכבוד וכל טוב.

הכ"ד ידידו ומקיריו, בשם חברי מערכת "אור הצפון" פה אה"ק

ישראל צבי רוטמן

אהרן שטרנליט

שלמה י. מונד

אמרות טהורות

נגעי הראש באים על דעות כוזבות ומשובשות

ואיש כי ימרט ראשו וגו'. איש צרוע הוא טמא הוא וגו' בראש נגעי (ויק, טז-טז).

הנה הקב"ה מעניש מדה כנגד מדה (סוטה טז), ועל קיומין צרות עין באים נגעי בתים וכיוצא בזה (עי' ערכין טז), ואם הגעגוע הוא בראש, אזי בודאי הוא משובש בכח השכל ובדעות וזרות, ולכן, מדה כנגד מדה, באה הצרעת בקרחתו, מקום המחשבה, ומשכן השכל. והנה אם ההטא שלו הוא במדות ובמדות הנפש אז בפעולות, כמו שאמר: על שבעה דברים נגעים באין (שם), אז אינו מיוחד ההטא מצד כח השכלי המיוחד את האדם משרא בעלי חיים, לא כן אם הטא בכח שכלו, שאז הנגע בראשו, כי הוא הוטא בכח שכלו המיוחד באדם מצד שהוא איש, שאינו בשום חי בלתי מדבר, לכן אמר הפסוק: **"איש צרוע הוא טמא הוא וגו' בראשו נגעי"**. משה הכהמ

"והצרוע אשר בו הנגע" – באיש צמוע מדבר הכתוב אשר "וטמא טמא יקרא" – לכל אשר אינו חולך בדרכיו

והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרושים וראשו יהיה פרוץ ועל שפם יעטמו וטמא טמא יקרא. כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו' (ויק, טז-טז). יש לדקדק, הדין לו לומר "והצרוע אשר בו הנגע יפרוש בגדיו ויפרע ראשו; גם מהו הלשון "וטמא טמא יקרא".

וה"ל דמיררי במי שנגע בקירות לבו, ואמר: "והצרוע אשר בו הנגע" – בו דייקא, שהנגע קבוע בו וטמאנה רעתו בקרבו, ימונה כן הוא: "בגדיו יהיו פרושים" – כמאבאל על חורבן ירושלים (עי' ב"ק נ"א), או על עונותיו, "וראשו יהיה פרוץ" – כגדיו עולם, "ועל שפם יעטמו" – מבלי הרים קולו בדבורו, והולך מנוקם במליותו כחמור (עי' רש"י דברים א' יג), "וטמא טמא יקרא" – הוא קורא לכל טמא, כאילו מעשי כל אדם רע הואיל ואינם חולכים בדרכיו (עי' שבט מוסר פ"א אות כו-כט), ואמר עליו: **"כל ימי אשר הנגע בו יטמא"**, פירוש, שזהו

אמירה נעימה

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויק, יב, ג). ובמדרש (תנחומא אות ה'): "וביום השמיני ימול, אין כתיב שם (כלומר, לא נזכר שם ה' במצוה מילה), וכיון שיוצא הוצאות על המילה, בא וראה כמה ישראל מחבבין את המצות שהם מוציאים הוצאות כדי לשמור את המצות ולשמור בהם. אמר הקב"ה וכו' אני מוסף לכם שמחה וכו'".

בזה נראה לפרש מדרש פליאה: "וידום אהרן – מהו הוה ליה (לאהרן) למימרה? וביום השמיני ימול בשר ערלתו", כי שם (ולעיל ג' ג) נאמר: "הוא אשר דיבר ה' לאמר בקרובי אקדש", ולכאורה, איך שיוצא מזה דבר מצוה – "בקרובי אקדש", לא היה לו למשה להזכיר את השם, שהוא מדת הרהמים, כיון שהיה לרעה, וכמו בהוצאות המילה – דאיתא בתנחומא שהקב"ה שמח בו ולא נזכר השם כנ"ל, ואף על פי כן: "וידום אהרן", ולא אמר למשה להזכיר שם ה'.

אין המדה

והסגור הכהן את הנגע שבעת ימים (ויק, ד).

יש שני ענינים בחומא, כי לפעמים בא החטא על ידי התחברות לרשעים, אבל האדם בעצמותו הוא טוב, ולכן ינסה הכהן בהסגור, לכל יבוא שום אדם אצלו, אולי יטהר. ויש להיפך, שלא זו בלבד שהוטא, אלא שמחטא גם לאחרים, וזה תרופתו קשה, כאמרו (אבות ה' יח) "וכל המחטא את הרבים אין מספקין בידו לעשות תשובה", ולכן יסגורו הכהן לכל יפשה הנגע לשמא ולהסית לאחרים, כי אז אי אפשר לו לטהר, אבל בזה ישוב ורפא לו.

תפארת יהונתן

כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא כד יושב מחוץ למחנה מושבו (ויק, טז).

הנה כתיב שאיוב ביקש: "מי יתן אפו ויקתבון מלי מי יתן בספר ויוחקו" (איוב י"ב, כג), ויש לפרש על פי מאמרו ז"ל (ברכות ו') שנים שיושבין ועוסקים בתורה שכינה עמהם שנאמר (מלאכי ג' טז) "אז נדברו וירא ה' איש אל רעהו וגו' ויכתב ספר זכרון לפניו וגו', ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר וכו', ומאחר שאפילו

הטמא בתכלית הטומאה, לא די שמתמא עצמו, כי גם הימים שלו מתמא, וכבר ידעת מ"ש אצלנו במקום אחר באריכות על קדושת הימים וטומאתן (עי' שבט מוסר פרק לה אות יא וכו' ובדרשות הת"ם דף ק. ד"ה ירמיה), על כן אמר שזהו מהרשעים נגמרים המתמאים אפילו ימיהם.

התם סופר

רפואת המצורע נוגדת רפואת הטבע – בני שיוונה וישוב בתשובה

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו וגו'. והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע (ויק, טז-טז).

נראה לפרש, "לזהות שהצרעת כפי הטבע תכונתו תתהוה מעפשות וזיהום הגוף, ותגבורת המרה אשר תתגבר באדם, ועיושה רועש כבשרו, ודבר זה יסבבנו העיצובן וצרות הלב ושממון השכל, והרפואה הטבעית לזה היא, הרחוקות העצובות, וענינים המרחיבים לבו של אדם ומשמים אותו.

והנה בבוא נגע צרעת על האדם, יכול אדם לומר כי חולי טבעי הוא אשר יקרה להאדם, ובאמור לו כי הוא זה בשביל לשון הרע לא יאמין ולא יצדיק הדברים, לזה נתחכם א-ל עליון וצוה שיסגר המצורע בדד יושב ובגדיו יהיו פרושים וראשו יהיה פרוץ ועל שפם יעטמו, ודברים אלו הם כפי הטבע נגדיים לרפואת סיבת הנגע, ואדרבה יולידו הנגע מחדש, וכאשר יראה האדם שהגע שעשה דברים אלו שהם נגדיים, אעפ"כ על ידי שהרדף תשובה ותהודה הטמאנו כי בעינו אשר פשט לשון גילה הנגע את עינו, וישב מחטאתו ויטהר לשונו, ויראה כי הפך הנגע את עינו, בזה ידע ויכחח הוכחה ברורה שלא בא לו הנגע אלא לצד שדיבר לשון הרע.

והוא אומר: זאת תהיה תורת – (המצורע) – מוציא שם רע (עי' ערכין טז), והכרת הדבר והוכחתו 'ביום טהרתו', שהגע שעשה דברים נגדיים לחלוף, כנזכר, אף על פי כן נסתר, בזה ידע כי תורת לשונו הרע הוא זה, ולא מקרה הטבעי, כחשיבי מחשבות און, וישמור פיו ולשונו. והוא מה שגמר אומר: 'נרפא נגע הצרעת מן הצרוע', פירוש, מן הצרוע באה רפואתו, ששם ורפא לו.

אור החיים (ועי' גם ב'מדרש שמואל' ענין אבות בהסגור ד"ה ואשר)

זה, תרי מביעא. ומתריץ: תרי מיכתבן מיליהו בספר הזכרונות, חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות, ע"כ.

נמצא לפי זה, שאיוב שהיה מצורע (כדכתיב באיוב ב' ג' ו"ד את איוב בבחן ר"ע ועי' ויקר טז, א), היה יושב בדד, דקו"ל שאפילו שני מצורעים אסורין לישב יחד, שנאמר "בדד יושב" (עי' צפנת פענח) להגאון מראשונים וצ"ל כאן בפרשה, ובס' איל המלאים בהפסדות פר מצורע), לכן התפלל שיתרפא מצרעתו ויוכל לעסוק בתורה עם חברו ויכתבו מיליה בספר.

מליצי אש (ניסן אייר ע"מ שבו – בשם ספר בית יעקב כ"ח)

זאת תהיה תורת המצורע (ויק, טז).

במדרש (ויק' טז, ב): מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לצפורי והיה מכריו ואומר: 'מאן בעי למיזבן סם דחיים וכו'. רבי ינאי היה יתיב ופשט בתורקלינה (בתורקלינה) שמעיה דמכריו 'מאן בעי סם חיים, אמר ליה: תא סק להכא זבין לו וכו', סליק לנביה, הוציא לו ספר תהילים, הראה לו פסוק (לז, יג): 'מי האיש החפץ חיים', מה כתיב בתריה: 'נצור לשונך מרע', 'סור מרע ועשה טוב'... אמר ר' ינאי, כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה, ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיעני. וכבר תמדה כל המפרשים, מה חידש כאן רוכל זה מה שלא ידע ר' ינאי.

וה"ל, כי מדרך העולם בשעה שהתלמיד הכמים אומרים מוסר ומוכיחים את העם, מענה יש בפייהם, מה לנו ולזהם, הלא הם יושבים תמיד בבית המדרש ואינם יודעים כמוב העולם, לא כן אנהו הצריכים להסתובב בשווקים ולעסוק במשא ומתן, קשה מאוד להזהר בכל האזהרות הללו. אולם כשמוסר כמותם מוכיחם ומייערם בדברים, אינם יכולים לדחותו בקש, כמענה זו, והימים הם בלית ברירה לקבל דברי תוכחתו.

זו היתה כוונת ר' ינאי כמה שהפליא את דברי הרוכל: "כל ימי הייתי קורא את הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט" – שכל ימיו היה דורש ומוכיח את פשוטי העם להזהר באיסור לשון הרע, ולא הועיל באשר הם אומרים שקשה להזהר, אבל עכשיו כשרוכל המהור בעיירות למסחרו עומד ומזהיר על לשון הרע, בודאי יקבלו הימנו להזהר בה.

תכלת מרדכי

יתרון דעת

פיוטי שבתות שבין פסח לשבועות (א)

מנהג אמירים במדינות אשכנז וסודרם, ועוד

"זולת" דראש חודש נדחה מפני "זולת" שבין פסח לעצרת. ובין זו וזו "זולת" דברית מילה נדחה מפניהם. ואומר שתי גאולים: "יום ליבשה" אומר קודם שירה חדשה, וגאולה דשבת אומרים במקום הקבוע לו. "זולתות" שבין פסח לשבועות אין מתחילין רק אחר ר"ח אייר, בכל שבת עד שבועות, וסימן סידורם סופי תיבות שלהם כמחז"ם, רצ"ל מצפים ומתאווים לגאולה – לנחמה. מנהג הוא דלאחר ר"ח אייר מתחילין לומר "זולתות" שנתקנו על הגזירות, משום דבאותו זמן התחילו בער"ה גזירות תת"ן שהיה בכל תפוצות ישראל. יש מקומות שאומרים בכל שבת "זולת" עד ר"ח סיון. ויש מוסיפין לומר עד י"ז בתמוז, ויש מוסיפין יותר. פוק חזי מאי עמא דבר. בורמיישא אומרים "זולת" מ"ח אייר עד ר"ח סיון. שבת א' – "אתה אלקים זולתך אין עוד"; בשני – "אלקים אל דמי לך". ג' – "זולתך אדונים", ולא אומרים "אחרי נמכר" ולא א'–ל' חי ארנן"; שבת ד' שלפני שבועות, אם יבוא לפני ר"ח אומרים אותך ומזכירן נשמות ההרונים באותו שבת אומרים אב הרחמים ואומרים שלמוניות במהירות. ואין לובשין בגדי שבת ואין הולכין למשאות מב"ג אייר עד ר"ח סיון. ואין מזכירין נשמות אחר ר"ח סיון. אותך כל היום לאהבה, וזולת אלקים באזנינו שמענו. מילה שחל באלו ד' שבתות שבין פסח לעצרת אומר "יצר" ו"אופן" וגאולה של מילה, והשאר השייך לאותו שבת. ראש חודש ומילה נוהגין לומר "יצר" ו"אופן" דר"ח. פעם אחת מעשה בוויגא ב"ח אייר חל בשבת וגם מילה היתה באותה שבת, ואמר ש"צ "יצר" ו"אופן" דר"ח והשאר ששייך לאותו שבת. ואמר שתי גאולות, גאולה דמילה וגאולה דשבת, וכך נוהגין בוויגא.

מנהגי מהר"ל (דני דהמים שבין פסח לשבועות, אות ג) שבת הראשון שאחר הפסח אומרים יצר – "וישע אור ישראל": אופן – "אורגו עוז", ויש אומרים "אראלים חשמלים", זולת – "אין כמך", גאולה – "שביה ענייה". וכן בכל השבתות שבין פסח לעצרת אומרים גזירות המדברים מענין גאולה, ומתאננים בזמן הזה אחר זכרון גאולת מצרים על הגלות ועל הצרות שיש לנו עכשיו בין הגוים שיגאלנו מהרה, ומזכירין כל הגזירות שהיו באלו המדינות ובמדינות אשכנז, מפני שבעונותיהם כלם או רובם היו בזמן הזה, לכן מתפללין אנו להשי"י שיוכרז ויכריז מצרים דאנו נפלאות.

בשבת שניה שאחר פסח אומרים מאורה – "שמחי ועלזי"; זולת – "אל אל חי ארנן". גאולה – "שנותני ספר". ואם הוא ר"ח אייר אומרים גם יצר ואופן דר"ח. וגראה לו גאולה באותו ארצות שנהגים על פי מנהגי מהר"ל (דני אהיק טירא) שאין אומרים באלו השבתות שבין פסח לעצרת שום יצר, אבל לפי מנהגי מדינת פולין שאומרים יצר בכל אלו השבתות גם כן, אם חל ר"ח אייר בשבת אומרים אותו היצר של אותו השבת, שהוא תדיר ותדיר קדם. והיינו "ארנן" וכו'. ואין אומרים משל ר"ח חק האופן, והשאר כל השייך לאותו שבת. בשבת שלישית, אהבה – "מלכה אורתיך"; זולת – "אריית הדיח", וגאולה – "שודדים נודדים".

שבת רביעית, אהבה – "איומה נשאתי"; זולת – "אלקי כך אחבב". גאולה – "שכולה אברה". בשבת חמישית, אהבה – "סגולתי משכתך חסד"; זולת – "אלקים אל ארע"; גאולה – "יקוש בענין". ובשנות העיבור שרגילין להיות בהר ובחוקות חלוקים, אומרים "יקוש בענין" בשבת רביעי שקורין בו בהר, דשייך לפרשת בהר, משום שיש בו תרונות אחרי נמכר גאולה תהיה לו. ואז אומרים "שכולה" בשבת חמישי.

בשבת שלפני שבועות אומר, יצר – "אהלל בצלצלי שמע", אופן – "אורחות אראלים"; אהבה – "יונה יעלת חן"; זולת – "אלקי אקראך". גאולה – "יונה נשאת". וכשקורין פרשת נשא בשבת שקודם שבעות או אומרים גם – "אשר יחידיו", ששיבא לפרשה זו, ואומרים אותה במקום מאורה, קודם "אור חדש" וכו'. ויש מקומות שאומרים יצר ג"כ בכל אלו השבתות, ורובם מדברים מענין מתן תורה, והיה נהג פשוט, פוק חזי מאי עמא דבר, כי לא כתבתי אלא מנהגי מהר"ל א"טירא" ומהגותיו אשר נתפשטו בכל אלו הארצות. לבוש (אורח סי' תנצ"ס)

והמנהג בכל המקומות שאין עושין נשואין אלא ביום ל"ג בעומר, לא לפניו ולא לאחריו עד עצרת וכו'... וי"ל דהיא העיקר שאחר ל"ג בעומר לא מתו, ואפילו הכי נוהגין קצת אבילות מחמת גזירת תת"ן שהיתה באשכנז בין פסח לעצרת, כמח ממוגרש ביוצרות פיוטים שאנו אומרים בשבתות ההם נתיסרו כמו קינות, כן נראה לענ"ד טעם המנהג שלנו שאין נשואין אחר ל"ג בעומר. סודי (הם אורח סי' תנצ"ס)

בעל המהר"ם א"ש וצ"ל לא הסתפר בכל ימי הספירה אף בל"ג בעומר כמו דאיתא בשם האר"י הקדוש. וגם אמר בשבתות של ימי הספירה הפיוטים אחרי גמר התפילה כמו שארי הפיוטים, ואמר, כי מחבריהם היה הקדושה והגדולים אשר מפיחם אנו חיים כמו רבינו יוסף טוב עלם ורבינו רש"י וכדומה להם. והנה אחר אשר המה קטנו לומר בשבתות האלו מי יבוא אחריהם לבטל דבריהם. וזכר יתודה (דף לה, א)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא זי"ע – ה"אמרי יוסף" במלאות מאה שנה להסתלקותו ביום ו' אייר תרס"ט לפ"ק

זכינו וסדר תולדותיו והליכותיו בקדוש של הרה"ק המקובל האלקי **רבי יוסף מאיר מספינקא** זי"ע, נרשמו בעט ברזל ובאש קודש ע"י בנו הרה"ק רבי **יצחק אייזיק** זי"ע, בהקדמתו הנפלאה והמפורסמת על ה"אמרי יוסף" שנקראה בשם "עשרה מאמרות". ואחר הקדמה ארוכה זו, המהווה חיבור גדול וקדוש בפני עצמו, בה מתאר גם את לימוד תורתו, עוצם עבודתו, גודל נוראותיו ועיון נפלאותיו של אביו האדם הגדול בענקים, חותם ומסיים בנו בעל החיחקל יצחק: **"ידע אחי נאמנה, כי לא הגדתי אף חצצי מגדולת קדושתו כי נלאיתי למורט, וגם מספירי נוראותיו אפס קצהו תראה, כי הנחתי את הספק מאומד ומשמועה, ותפסתי את הודאי דברים הברורים לי כל ספק..."**

"חד בדרא" היה בהפגלת שלושת עמודי העולם – תורה עבודה וגמילות חסדים – כהגדרת בנו הרה"ק החיחקל יצחק, וכל זאת בזכות התבטלותו ודביקותו המופלאה בדיקני דורו. והרי לשונו בזה:

"נהירנא, פעם אחת עמדתי לפניו והראה לי באבות דרבי נתן (פ"ג ה"ח) 'חובה היא לאדם שימשש שלשה תלמידי חכמים' וכו'... והנה נודע דכל צדיק וצדיק יש לו מדה אחת שהוא נוהר בה מאד מאד, והיא היסוד לכל שאר מדות הטובות שלו כי היא מאירה אותו. ובה פירשו בספרי הקדושים מאמר חז"ל (שבת ק"ח): 'אבוד במאי זהיר טפי', כידוע... ועל כן חובה היא לאדם שימשש ג' חכמים כאלו, כדי שילמוד מהם להיות נוהר מאד בג' דברים הללו (תורה, עבודה, גמ"ח, עיי"ש) שהם עמודי העולם (אבות פ"א מ"ב).

והנה אבא מאיר זצ"ל הכימ' קיים בעצמו מאמר האדר"ה הנ"ל, כי בימי חורפו – בהיותו דר בבארשא היה בדוק ברבו הגה"ק **מהר"ש מבעלזא**, והיה אז עמוד התורה, ובהיותו דר במונקאטש היה בדוק ברבינו הק' **מהרי"א מזידיטשוב**, וגם בהגה"ק **מהרי"א מקאמרנא**, ונעשה אז גם עמוד העבודה, ובהיותו דר בספינקא היה בדוק ברבינו הגה"ק **מהר"ח מצאנץ**, ונעשה גם עמוד גמ"ח, ולדעתי היה **חד בדרא** בהפגלת ג' מדות הג"ל צמודים יחד **אשר עליו נשען העולם**"... (מאמר א' אות ה-ו). וראה ש בהמשך נדלשט כמה צדיקים י"ח דוקא במי שנסיעתו להצדיקים הוא כדי ללמוד מתורתם וממעשיהם הטובים... אבל האנשים שכל עיקר נסיעתם להצדיקים הוא רק כדי לקבל ישועה בגופנית, או אפ"י ברוחנית, לא טוב עבורו לנסוע לצדיקים הרבה... וד"ל, עיי"ש).

לראשונה היה בבעלזא אצל מרן ה"שר שלום" זי"ע, כשאביו לקחו פעם בילדותו על חג השבועות – ומספר בנו: "ואיש אחד תם סיפר לי, שהיה גם כן עממה אז בבעלזא, **הגביה הכובע של אאמור"ר והסתכל במוחו, ואמר בזה הלשון: א' שיען מוח"ל, א' שיען מוח"ל!** (בתרגום: מוח יפה...)".

על אודות רבו הגדול הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, מספר החיחקל יצחק ש"היה חביב אצלו עד לחדא, והשפיע לו תורה ועבודה ויראה במדה גדושה, כי דרכו היה לנסוע לזידיטשוב בימי אלול והיה יושב שמה עד אחר סוכות, וגם מסוף ימי הספירה עד אחר שבועות, וגם בתוך ימי החורף היה שמה לפעמים על חנוכה ולפעמים על פורים ולפעמים על פסח, ובכל פעם ימי שמה כמה וכמה שבועות. ובכל ימי משך ישיבתו היה רבינו הק' [מזידיטשוב] קורא אותו בכל יום אחר שינת הצהרים **ודיבר עמו כמה שעות דברי חכמה ויראה, וכמה פעמים היה לומד עמו בספרו הק' לקוטי תורה והש"ס... וכשהיה רבינו הק' לומד עמו, לא היה אדם רשאי לגשת אליהם, ואפילו בני רבינו כשהיו באים באמצע המדבר, היו עומדים מנגד ויראים לגשת!...**

אחרי הסתלקות רבו הגדול מזידיטשוב, נסע להרה"ק בעל הידברי חיים מצאנץ זי"ע **"וקבלו באישורו לרבו מונה, קדדק אחר כל תנועה ותנועה ללמוד מהם אורחות חיים, ובפרט על צדקותיו ופירותיו, אשר עשה במשך כל קץ, רבו אאמור"ר עיניו הטהורים ללמוד ממנו לעשות כמעשהו, ומאז נסע בכל שנה ושנה לרבינו הגה"ק מצאנץ עד הסתלקותו, זי"ע ועכ"ו..."**

ואלה תולדותיו:

נולד בחי' (א' י"ח) אדר שנת תקצ"ח לאביו רבי **שמואל צבי** זצ"ל ראב"ד במונקאטש – גאון וצדיק שגם "היה בקי בכל כתבי הארז"ז"ל" (ראה הקדמת רבינו האימרי יוסף לספח"ק 'לקוטי תורה וישי').

כשהיה בן י"ב שנה למד במחיצת דודו – אחי אביו – הגה"ק רבי **יצחק אייזיק** זצ"ל אב"ד סוואליבא, "והיה לומד עמו רק באשמורת הבוקר ובלילה אחר תפילות ערבית, ובכל יום באשמורת למדו שני דפין חושן משפט עם השמ"ע והש"ד, ובלילה שיעור עיון בש"ס ומפרשים... ובחורף הזה (שנת תרי"א) למד מס' בכורות עם הרי"ט אלגאזי וגמ' פשוט מס' ברכות כולה ומס' שבת רובה את חציה, חוץ כמה שלמד בתנ"ך, וגם מעט מחכמת הקדדוק. ומה יזבן גודל שקידתו ועוצם השגתו."

כעבור שנה, גלה למקום תורה לשיבת הגה"צ רבי **מאיר אייזנשטאדט**, המהר"ם א"ש, באונגוואר, "ובתחלת בואו למדו אז סוגיא ד'קרבן או פסלי' במס' סנהדרין, וכאשר השלימו הסוגיא הגיד הגאון הג"ל חילוק עצום בחריפות גדול, וכ"כ אאמור"ר הביט תיכף ומיד והתחיל לפלפל עמו בזה, והוא היה רק בשנים וקטן בקומה, והיו שם תלמידים אשר באו בשנים מופלגי תורה אשר לא ירדו עדיין לדעת רבם, ונתקאו בו ורצו להשתיקו. והגאון הג"ל הבין זאת, וקרא לו ופלפל עמו וחבבו, ומאז צוה לו שכל זמן הלימוד יעמוד אצלו, והראה לו מאז חיבה יתירה, עד שת פטירתו בחודש סבט (אחתה שנה), ובחורף הזה נשא אאמור"ר שמה ולמד אצל [בנו] הרה"ק מהר"י מנחם זי"ל...". אחר כך נדד לעיר הגדולה חוסט, לשיבת הגה"צ רבי **שמואל שמעלקא קליין** זצ"ל בעל 'צור החיים', לימים אב"ד ק"ס, ויצא מים על דיו במשך שנתים ימים, כשהוא "משים לילות כימים בלימוד התורה", ועל ידי זה היה חביב מאוד בעיני כל ראווי ובפרט בעיני רבו...".

בשנת תרי"ז זכה בו כחתן לבתו הגניח החסיד רבי **מרדכי מאבארשא** ע"ה, אשר החזיק בו בכבוד, "וישם עלה במעלות התורה והעבודה, ויצא לו שם כשם הגדולים אשר בארץ, ונתקבצו אליו בחורי חמד והחזיק ישיבה גדולה...", תוך שהוא מתנהג בקדושה יתירה, בפרשיות ובסגופים גדולים.

בימי מגוריו בבארשא, נהג כאמור לחשוף לעתים מזומנות לבעלזא, ולקטנאף בצל רבו הק' מרן המהר"ש זי"ע, ודבק בו ובאמונתו. כן נסע כפעם בפעם לויז'ניץ הסמוכה, לקבל פני רבו הרה"ק רבי **מנחם מענדל** בעל היצחק צדיק זי"ע ש"חבבו וקרבו עד מאד".

ד' למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק –
ר' משה ברוך'ר יסכר בעריש
ברושטיץ' יצ"ח ת.צ.צ.ב.ה.

מרגיש בנפשו אח"כ טהרה וקדושה כל כך עד שהגם שמנהגו היה בכל יום לטבול את עצמו במקוה קודם התפלה, באותו היום אם היה הזמן קצר לו, לא היה הולך להמקוה. ומהו תבין גודל קדושת עבודתו בזה..." (נתיבי רמז נפלא בזה).

לאחר תקופת מנוחה קצרה, קפצה עליו שוב רוגזו של יוסף וזוגתו השניה נפטרה למנוחתו, לפני חג הפסח שנת תר"ל, ואותו עזבה לאנחות מטופל בשתי ילדות קטנות. גם הפעם קיבל יסוריו באהבה ונודך בכור הנסיונות. ישועת ה' לא בוששה לבוא ותוך תקופה קצרה דברו בו את בתו של הגניח החסיד רבי עזרא יעקב אב"ש מספינקא, ובהסכמת רבו הק' מזידיטשוב עבר עם שתי בנותיו להתגורר בעיירה ספינקא, שבתבל מאמרשו. [ראוי לציין מדברי החיחקל יצחק זצ"ל: "הרבה יסורין של אהבה עברו על כ"ק אאמור"ר זצ"ל... כמו שנודע כמה צדיקים, ובפרט מהרה"ק רבי ר' **משה מזידיטשוב** (מ-סאמבור) זצ"ל שהיה מקבל עליו יסורין עבור צרות ישראל, ואולי מהאי טעמו גם כ"ק אאמור"ר נסתלק ו' אייר ביומא הדלולא דהר"מ זצוק"ל..." (נתיבי)].

ואז לאחר שהקב"ה "נסחו בכמה נסיונות גדולות, ועמד בכולם, נשא לו גדולה ונשיאות ראש על כל העולם". אור חדש החל להאיר בספינקא. בשלהי קיץ תר"ל שהה ה"אמרי יוסף" בזידיטשוב כמה שבועות, ואז התחיל רבו הק' "לסדר לו סדר הנשיאות... דברים נוראים ונפלאים, תקצר היריעה מהכילים: עד כי סמכו בשתי ידים ועשאו כלי מלא וגדשו למלאות מקומו ולהתנהג הדור אחריו".

בהוראת רבו לא היה בא אליו לימים נוראים בימי נשיאותו, כי אם על חג השבועות, "וכן מקובל מהצדיקים, שכל אדם יהיה לו מועד קבוע להיות אצל רבו, כי אם המועד הזה הוא לו חק קבוע בחייו, גם לאחר פטירתו מניחין אותו בעולם בעליון לקבל פני רבו במועד ההוא".

גבולות היריעה מגבילות ומכריחות אותנו לקצר במקום שהיה ראוי להאריך: קשריו המופלאים עם רבו והתנהגותו וקורותיו עמו באחרית ימיו, קודם הסתלקותו – בטי' סיון תרל"ג, כמו גם מדרגותיו הנשגבות ומדותיו הנאצלות, ועוד חזון למועד בע"ה... (ראה בהקדמה הג"ל מאמר ו' אות ה-ו). כן היה לנו לעינים הספר הנפלא "שיתולת ספינקא" שנכתב בידי אמן, הסופר הרה"ח ר' אהרן טורסקי שליט"א.

ואמנם תקופת מה לאחר הסתלקות רבו הקדוש, החלה העיירה ספינקא להיות אבן שואבת להמוני בית ישראל: אם בני עלה, תלמידי חכמים, גאונים ורבנים, שבאו לצורך גבוה – תורה עבודה ודרך ה', ואם סתם 'עמך' שבאו להיזקק ולהיפקד בדבר ישועה ורחמים, אחר שנודע עמו כעמוד צלותהו ד' ישראל ופועל ישועות בקרב הארץ, וכעדות בנו הרה"ק, ש"פעל ישועות רבות ועצומות בברכתו, ופקד עקרית בתפלתו וירפא חולים בעתירתו ובקע קרעין בשיחתו, **ומאעט ואלס להגיד שכל דיבור שיצא מפיו הק' לא ריקם רק עשה רועל למטה ורושם למעלה... אמנם ידעתי כי מסר נפשו בתפלתו עבור כללות ישראל לבטל מהם גזרות רעות...**"

שנותיו האחרונות:

באחרית שנותיו, משנת תרס"א, הכירו בו הכל איך שמכין צעדי לקראת יומו האחרון על אדמות: "בימי החול היה מתפלל בחדר בבוקר. ואמר לי הטעם **כי רוצה לטהר ולקדש את חדרו על יגע האמונה שלו**."

כן עלה ברצונו לבנות, מקדש מעט, בית מדרש קבוע לתורה ולתפלה, "ויבסוף חורף תרס"ב עשה הכנה דרבה וקדש מקום הביהמ"ד, **ואמר שממשיך לשם קדושת ארץ ישראל וגם קדושת הביהמ"ד על רבוה"ק מזידיטשוב, וכן במשך ד' ימים הבנין ברוב הימים ששהיה הולך למקוה בבוקר הלך למקוה הבנין, וכמה פעמים עשה שם גם קצת מלאכה להבנין. וסיפר לי שרבינו הגה"ק מהר"ש מבעלזא בנה הבית הכנסת בקדושה יתירה ובכונה מיוחדת שתמשוך אליה נפשות ישראל. והבנתי מתוך דבריו שגם הוא מכין בכונה הזאת...**" (נתיבי).

בשנת תרס"ד חלה אנושות, ואראלים גם מצוקים אחרו בארון הקודש, ובזכות תפלת רבים הוסיפו לו משמים עוד חמש שנות חיים (וראה שם במאמר ו' אות ז' גילויים נוראים) – עד יום ג' ו' אייר תרס"ט, ושא נסתלק לשמי רום "זקן ושבע ימים בתוך שנת ע"ב כמנין חסיד לחייו".

השאריו אחריו ברכה לדורות, הלא המה ספריו הקדושים 'אמרי יוסף' עה"ת והמועדים, אשר מלבד תוכנם הקדוש והמופלא בפד"ס התורה – כותב בנו הרה"ק החיחקל יצחק – "בלי ספק יהיה לכן לשמירה גדולה ומועילה בתוך האליכס, ולגבריה והצלה בתוך משכנותיהם..."

חלקים נרחבים מתורה שבנגלה מספריו הקדושים זכו לעדנה ונפסו בשם 'ליקוטי אמרי יוסף' על ידי מכון 'בחי משה' [לעילוי נשמת הרה"ח ר' **משה ב"ר ישכר בעריש** ברוינשטיין ז"ל חתן הרה"ק ר' ישראל חיים הי"ד בנו בכורו של הרה"ק בעל החיחקל יצחק זי"ע], שעוסק בקדשים בהדרת ספרי אדמו"רי בית ספינקא זי"ע ועוד, ואף נוטל חלק בראש בפרוס חסותו על מדורו זה כמה שנים, להעלות זכרונם קדוש של צדיקי וגאוני הדורות זי"ע ועכ"ו."

עלֵי אורה
אורחות חיים הלכה למעשה
הלכות חמץ שעבר עליו הפסח והמסתעף
א. חמץ גמור של ישראל שעבר עליו הפסח אסור באכילה ובהנאה לכל אחד ואחד , גם אם ביטל את החמץ קודם הפסח, ואפילו אם השאירו בשובג או באונס, שקסוהו חז"ל מאחר שעבר על לאו דבל יראה (עיי' שו"ע או"ח סי' תמח ס"ג; שו"ע הרב שם ס"א). ואם בדק וביער את החמץ כדין, ונמצא חמץ אחר הפסח - יש בזה מחלוקת אי אסור בהנאה, ובמקום הפסד מרובה יש להקל בהנאה (עיי' שו"ע שם ובמ"ב סק"ח).
ב. ואם החמץ שעבר עליו הפסח הוא בתערובות - יש בזה כמה חילוקי דינים וישאל שאלת חכם (עיי' סי' תמו ס"יא ובמ"ב שם). וכן חמץ שהוא בשותפות ישראל וגוי, ולא מכר הישראל החמץ ישאל ש"ח. אבל כשמכר את חמצו לגוי כנהוג, וכתב בכל מקום שיש חמץ - מכור, אזי כיון שהחמץ היה ברשות הגוי, מותר לאחר הפסח.
ג. כלים שנתבשל בהם חמץ, אפילו נתבשלו בפסח, מותר להשתמש בהם אחר הפסח , דאז כבר הוי אינו בן יומיו, ולא שייך למגור אטו בן יומיו, אך ישפץ היטב את הכלי כדי שלא ישתמש בחמץ שהוא בעין, אבל על הבלילות אין כל חשש (עיי' סי' תמו ס"א ובמ"ב סק"ד).
ד. מחשש חמץ שעבר עליו הפסח - צריך לקנות לאחר הפסח את כל מוצרי החמץ רק מחנויות שמכרו את החמץ לפני פסח כדת וכדין. וגם קונה מחנות של גוי, יברר היטב אם הגוי לא קיבל מוצרי חמץ מיהודי שלא מכר חמצו, שאז אסור בהנאה . וכן יברר אם אין הגוי שותף עם ישראל (ועיי' שו"ע הרב סי' תמח ס"ג).
ה. חמץ של קטן שעבר עליו הפסח - מסתפק המ"ג אי אסור החמץ לאחר הפסח (עיי' תלד בא"י סק"י; מוצא במ"ב שם סקט"ז) - דנטה להקל, ועיי' בפמ"ג בפתיחה כוללת ח"ד אות ב דאוסר משום לא פליג, ויש מי שמחלק בן קטן שלא הגיע לחינוך - שמותר, לבין קטן שהגיע לחינוך דאסור (עיי' שו"ת הר צבי על הל' פסח סי' מה שמחלק בן ומיישב ענייני סתירת הפמ"ג, ע"י"ש).
ו. ספק אם הוי חמץ שעבר עליו הפסח, אסור באכילה ומותר בהנאה . ויש מקילין שמותר גם באכילה, כיון דחמץ שעבר עליו הפסח הוי רק איסור דרבנן וספקא דרבנן לקולא (עיי' מ"א סי' תמט, בח"י ובמ"ב שם) ובמקום הפסד מרובה יש להקל ג"כ באכילה (עיי' שו"ע הרב סי' תמח ס"ג).
ז. לאחר הפסח מותר לקנות תרופות שיש בהם חשש חמץ בבית מרקחת יהודי - לצורך חולה, אע"פ שאין בו סכנה, ואע"פ שהלה לא מכר החמץ שלו לפני הפסח לגוי [באופן שקשה לו להשיג התרופה מבית מרקחת שמכרו החמץ לגוי]. ואין צורך לומר שמותר תרופות שאין בהן טעם, שאפילו בפסח גופא מותר לקנותן, כמו שהאריכו הפוסקים, אלא אפילו תרופות שיש בהן טעם, ויש בהן חשש חמץ, יש להקל, ובפרט אם הוא בתערובות (ועיי' שו"ע סי' תסו סק"ג).
ח. מצה כפולה ונפוחה ומותרת באכילה לאחר הפסח , שהרי אין בה אלא חשש חמץ (עיי' ח"י סי' תס"ג סק"י; שו"ע הרב סי' תסו סק"ט ומ"ב סי' תס"א סק"ג). ופשוט שמצה מכונה עם הכשר לפסח, אע"פ שמחמיר לה לא לאכלו בפסח, אין כל חשש לאכלה אחר הפסח.

עלֵי שיה

וראהו הכנה - - -

"שמעתי בשם הרה"ק רבי **זאב וואלף מסטריקוב** זי"ע, בעת שנסע פעם אל אדמו"ר הרה"ק **מאלכסנדר** זי"ע היה שם חסיד אחד שאמר לו שהוא ישרן. וכשהחל לנהוג בעצמו ברבנות בא אליו החסיד הנ"ל. אמר לו הרה"ק מסטריקוב זצ"ל בדרך הלצה: בימים הקדמונים מי שהיה לו נגע בא אל הכהן. ומדוע באים נגעים, אמרו חז"ל (ערכי טו -) בשביל לומר הרע. ולפלא הדבר, הלא המדבר לשון הרע אומר תמיד אמת... ואילו הכהן שרודף שלום, התיר לו חז"ל לומר שקר - כדי לעשות שלום, כמו שאמרו (אבות יא) על אחרן הכהן שהיה "אוהב שלום ורודף שלום". וצוהה התורה על זה שבא אליו הנגע, דהיינו על הדובר 'אמת', שיבוא אל הכהן, שדובר ישקר", ואם הכהן הישקר' אומר לו טמא, הוא טמא באמת".

שפת צדיקים (מבא בס' "שיח צדיקים" הוצאת מכון יבחי משח)

עלֵי ספר

אוצר ביאורים על מסכת יבמות - אוצר גדול של עיונים, ביאורים וסברות, הערות והארות, קושיות ופירוקים, שתחדשו ותלבנו בין כותלי בני מדרשא על חברי כולל עניי שעי' מרכז הכוללים דשיכון סקווירא זי"א. נערכו ונסדרו בטוב טעם ודעת וז"ל ברוב פאר והדר על ידי הרב יעקב יוסף ב"ר"ב גרין, שיכון סקווירא תשס"ט (תתלח עמ').

גנוי שבת - מתנה טובה - על הלכות שבת, סימנים שח - שכא: 'גנוי שבת' טובב על דברי השו"ע, להרחיב בביאור דברי המחבר והרמ"א, ומתנה טובה' כולל ענינים שונים וביוריו הלכה מתוך דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים לאסוקי שמעתות אליבא דהלכתא בטוב טעם ודעת. כר עמלו וגייעו ותרחה של הרה"ק פתחיה זי"א, מראשי כולל עיון דחסידי בעלזא, ירושלמי תשס"ט (מחדו' לאקס - ופר עמ').

מעדני אשר חלק ג' - עיונים וביאורים בהלכה בעניני הפרשה מאת הרה"א אשר אנשיל שוורץ. קובץ מהלכות הנפלאים שיצאו לאור בשנת תשס"ח עם מפתח ערכים מפורט. רמת בית שמש, תשס"ט.

כנפי נוגה - תולדות הרה"ק רבי **אהרן צבי טערקעלטויב** זי"ע אדמו"ר מבריד (נ' כ' סבת תרמ"ג) וסדר יוצי"ח, כולל תולדות חישוב היהודי בבריד שבקארפאטין והסביבה, ומחובר לו קוץ 'תפארת צבי' - תולדות משפחת הרה"ח ר' אברהם יהודה הערשקאוויטש זי"ל מהישוב הרעכלי שבקארפאטין, כולל מפתח שמות מפורט. ספר תולדות ויוחסין נפלא שערך על ידי הרב יהודה ארי' טעסלער, אנטווערפן תשס"ז (תמנ עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לזכר עולם יהיה צדיק	
הרה"ק רבי יוסף מאיר בהרה"ק רבי טמואל צבי מסיננקא זצללה"ה בעל היאמרי יוסף זי"ע ועכ"א - נסתלק ביום ו' אייר תרס"ט לפ"ק	
הונגה במלאות שנה להסתלקותו על ידי נכדו החשוב הנגיד הנכבד הרה"ח ר' ישכר בעריש ברונשטיין שליט"א	
ידידים וקרובים, רעים ואהובים. מתוך שבה הוודי' להשי"ת על העבר ובתפילה על העתיד, שמחים אנו להודיעכם שביום ראשון פ"ו אחר-קדושים הבעל"ט, ב' אייר, יתקיים א"ה מסיבת "הווארט" לרגל שמחת איורסי צאצאיו שיחיו במז"ט ובשטט"מ, באולם "בנות ירושלים", החל משעה 20:00 ואילך.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף ארי' ב"ר אליהו בערגמאן ע"ה נלב"ע ז' אייר תשכ"א לפ"ק
	ת.נ.צ.ב.ה.
	הונגה על ידי בניו ונכדיו שיחיו לאויט"א
לעילוי נשמת הרה"ח המפור' נפתלי ב"ר אלתר אליעזר ז"ל רוקח מקביר וחשובי חסדי בעלזא	
נלב"ע ד' אייר תשס"ה לפ"ק	
ת.נ.צ.ב.ה.	

עלֵי הדף
נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"
מסכת בבא קמא
בענין קבלת צדקה מנשים
הלכה פסוקה היא (ש"ע י"ד הל' צדקה סי' רמח ס"ד): "גבאי צדקה - אין מקבלין מהנשים ומהעבדים ומהתינוקות. אלא דבר מועט וכו'. ובמה הוא דבר מועט, הכל לפי עושר הבעלים ועניותם. והני מילי בסתמא, אבל אם הבעל מוחה, אפילו כל שהוא אסור לקבל מהם". מקור הלכה זו הוא בסוגייתנו (דף קט ע"א): "תנו רבנן, לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל, אבל לא יינות ושמינים וסלתות וכו', גבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה..." בהמשך מסופר: " רבינא (-גבאי צדקה היה. רש"י) איקלע לבו מחוזה, אתו נשי דבי מחוזה, רמו קמיה כבלי ושיורי (-הטילו לפניו שרשרות חב וצמידין), קביל מינייהו. אמר ליה רבה תוספאה לרבינא, והתניא 'גבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה', אמר ליה, הני לבני מחוזה (-עשירים הם. רש"י) דבר מועט נינהו ". במאמרנו נציין לכמה ענינים שנוגעים בפוסקים בדין זה, ודנהה העטם הפשוט בזה שאין מקבלים צדקה מנשים עבדים קטנים הוא כי אין להם רכוש פרטי, ולכן אל להם לתת צדקה מרכוש גולה של בעל הבית, כדכר נהגו". ודאי, כדבר מועט אין דרך להקפיד, והבעלים מותרים, והרי זה כאילו נתנו רשות לתת (עיי' לשון הרשב"א כאן; ח"י הר"ן ב"מ כב. ד"ה אממור), ואמנם מה"ט אם הבעל גילה דעתו שמקפיד גם בדבר מועט, אין לקבל מהן גם דבר מועט (עיי' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' שגנ).
גם בדבר מועט - כתבו הפוסקים (עיי' שו"ת בית יעקב סי' יב וסי' נו וזאב ב"ת שם סק"ד) שהיתיר זה אינו לדבר מצוה, כגון צדקה וכיוצא בזה, כי לדבר מצוה אין דרך הבעל להקפיד בדבר מועט. וכמו כן כתב המאירי אודות קבלת דבר מועט מן האשה: "ולא סוף דבר בצדקה, אלא אף בכל הדברים הנהוגים, והוא שאמרו בתוספתא 'דבן שהיה אוכל משל אביו ועבד משל רבו, קוצה ונותן פרוסה לבנו ולבתו ולעבדו של אוהבו, ואינו חושש משום גולה של בעל הבית, שדכר נהגו". והיינו, שכל דבר מועט בבני אדם, לא היה חולתו, מן הסתם הבעלים נותנין רשות ומוחלין. אכן, כאשר אשה נותנת מתנה בעלמא - שאינו נהוג לתת, ואינו לדבר מצוה, יש בזה חשש גזל, ואסור לקבל ממנה.
שיעור דבר מועט הוא "הכל לפי עושר הבעלים ועניותם" (לשון הש"ע). ומקורו ברמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ב, ואכן כן מוכח ממה שהיה אצל רבינא שקבל מנשי דברי מחוזה תכשיטין דבר - ונימק את מעשיו: "הני לבני מחוזה דבר מועט נינהו", והסברא מובנת, כי שיעור הדבר - במה קפידו הבעלים ובמה לא - תלוי כפי עושרם ועניותם. ובזה ראינו להביא דברי המהר"ל בתשובותיו (הדעות סי' קט), שאין דין זה אמור רק כלפי שיעור הפרשת מעשר כספים ממעות הבעל, כי בכגון זה ודאי "תבא עליה ברכה שלא להאכילו דבר שאינו מעושר" (כן הוא שיטת המהר"ל, שכל זמן שלא הופרש מעשר כספים הן הכספים כמו טבל. ראה שם סי' קה, ובשו"ת מהר"ל הנ"ל הפוסק סי' נד), אלא, אפילו כשהפרישה לצדקה יותר משיעור מעשר אין לחוש, כי בודאי אין הבעל מקפיד, ורא"י לכך היא ממעשה דרבינא. שנתנו את תכשיטין לצדקה, ובפשוטו נתניהו זו לא היתה מחמת הפרשת כספים. ברם עם כל האמור כתב המהר"ל בהמשך: "אף כי אני רגיל ולהזהיר וללמד לנשים, שיטלו רשות מבעליהן להוציא לצדקה".
כן נכון לציין את דברי הרד"ב (על הרמב"ם (שם) בזה: " אם אינו מכיר את הבעלים לא יקח מהם אלא דבר מועט, דספק גזל אסור ". והדבר מוכן מאוד, כי אין לנו להסיק מודעתנו על הוולת - כשאין אנו יודעים את מצבו הכספי, אם יש לו כסף רב, ואינו מקפיד על אשתו שותחן הדבה צדקה מנכסיו, כי אמנם כשיודעים בבירור שיש לו נכסים מרובים, מותר לנו להחזיק שמרשה לאשתו לתת ממעותיו לצדקה.
אשה שמנהלת נכסי בעלה או מפרנסת אותו: ה"ם של שלמה" (בפיקדון אות נט) הביא בשם הראב"ן (כחי על מבליקין), ש"האידנא נשים אפטרופסים של בעליהן, לוקחין מהן כל דבר". וכן מקבלין מהן צדקה - אפילו דבר מרובה, והסיק על דבריו, שהדבר תלוי במהות כח הניהול שמסר הבעל לאשתו, כי אם לא מסר לה רק נגלה את צרכי הבית, ואין לה רשות למכור ולתת מנכסיו, אין לה לתת צדקה ללא רשות מבעלה, וכמו כן כתב שאם האשה היא אשת חיל "ומידיה את בעלה", "אז אפילו סך מרובה מסתמא מרשה לה בעלה, וניתחא ליה, שאם ימחה תפסיק מלישא וליתן".
עוד פן יש לציין לגבי אשה שהיא המפניסת העיקרית, וכמ"ש ה"ערוך השולחן (י"ד סי' רמח ס"ב): "ודע, דיש מי שסובר דאשה כשהיא עסוקה במסחר לא אמרינן בזה 'מה שקנתה אשה קנה בעלה' (עיי' משנה למלך הל' אישות פכ"א ה"א בשם הרשב"א ומהרי"ט), ולפי זה מאשה כזו, בודאי רשאין ליקח צדקה".
ולסיים נביא דברי הספורנו על הפסוק (שמות לה. כב): "ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת" וגו', וז"ל: "ויבאו האנשים על הנשים" - עם הנשים המתנדבות באו האנשים שלחן להסכים בנדבה. כדי שיקבלו הגבאין מהן, שאין מקבלין מן הנשים אלא דבר מועט" (ע"ע פנים יפות וחת"ס שם). ולעומת זה כתב האה"ח הק' עה"פ (שם כה. ב): "אם כאל איש אשר דיבנו לבו קחחו את תרומתו", 'כל איש' בא לרבות את הנשים, כי היה מותר לקחת מהן גם דבר גדול (ע"ע משך חכמה שם), ויש טעם בדבר על פי דבריהם ז"ל שאמרו, כי המושכן חזר אחר כפרה על מעשה העגל, עוד אמרו (שם י"ד, ה): "חל' 'אמר משה לפני ה' ובי ישראל כוהלין לבנות משכן א"ל מהקצת שבהם בו' כי המן היה מוריד לישראל אבנים שחורות ומרגליות" ע"כ, וגם אמרו (בכורות ה) כי מבית מצרים נשלחו קטן שבעשר מאש מן המבורי כסף הזהב ואבנים שחורות וכו', ואמרו עוד (מכ"ר י"ב): "שבית הים גדולה מבית מצרים, הרי שהיה לישראל עושר מופלג", ובמקום כפרה מותר לקחת מהן גם דבר גדול, וגם כ"שיתנו דבר גדול בערך עושרם המופלג - דבר קטן יחשב".

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' אחרי קדושים (אבות ג)

ז' אייר תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרס"ד

הדל"ה מוצ"ש ר"ת	22:18	22:05	20:47
אנטווערפן	21:38	21:25	20:09
לונדון	21:53	21:44	20:24
מאנטשעסטר	21:51	21:31	20:17
ציריך	21:22	21:04	19:50
ווינ	21:24	22:09	20:49
אמסטרדם	22:23	22:02	20:48
פאריז	22:02	21:43	20:27
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

"כי בענן אראה על הכפורת" – מה נתינת טעם היא זו?

ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו' **כי בענן אראה על הכפורת** (פס. ב). לא אמר הכתוב 'כי אראה בענן על הכפורת', שאילו אמר כן, היה במשמע כי ההיראות וההתגלות תהיה בענן, ואם כן מה המעלה היתירה שהיתה לכהן גדול יותר משאר כל ישראל, והלא כל ישראל היו רואין הכבוד (השכינה) בענן, כמו שכתוב (שמות טו, י): "ויהי כדבר אהרן אל כל עדת בני ישראל ויפנו אל הכבוד והנה כבוד ה' נראה בענן" – דמשמע שנראה כן אל כל בני ישראל, וכן כתיב (שם, לג, י): "וראה כל העם את עמוד הענן".

אבל עתה שאמר "כי בענן אראה על הכפורת" באר, כי לאחר שיבוא שם בענן ישמט הכבוד מן הענן ויהיה מתראה על הכפורת (היגו, לאחר שיכנס הכהן הגדול ויעשנו ולקטורת) לשם ויעלה תמורת עשנו שם ויהיה הכבוד נכנס מענינו – לשון רבינו ס"פ במדבר. הנה' הרב שניידעל. ולכן סמך ההיראות אל הכפורת – ולא אמר 'כי אראה בענן' אלא "כי בענן אראה" – כלומר, אני בא בעמוד ענן ואח"כ אשמט מן הענן ואראה על הכפורת.

"וכן דרך הכבוד בכל שאר ימות השנה, להראות שם על הכפורת, ובהן גדול אינו רשאי להכנס שם בשאר ימות השנה כי אם ביום הכפורים, ולפיכך היה צריך ביום הכפורים לקטורת, כדי שיהיה לו כסות עינים ולא יזונו עיניו מזיו הכבוד".

רבינו בחיי (וע"ע מ"ש בס"פ במדבר ע"ה פ' "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש")

כי בענן אראה על הכפורת – "לפי פשוטו, שהרי מתוך עמוד הענן אני נראה כל שעה על הכפורת, כדכתיב (שמות כה, כב) 'ודברתי אתך מעל הכפורת מביני שני הכרובים', ואם יראה הכהן ימות. לפיכך כשיכנס ביום הכפורים ציווה הקב"ה להקטיר קטורת בפנים, תחילה להחשיך את הכית בענן הקטורת, ואח"כ יביא דם הפר ודם השעיר".

"עשו משמרת למשמרת" – ככל הדורות

ושמרתם את משמרת וגו' (יה, יח). ודרשו רז"ל (מנחם): "עשו משמרת למשמרת".

ככל הזמנים צריך שיהיו מנהיגי הדורות עושים גדרים וסייגים לפי מה שיראו שיהיה צורך השעה וצורך הדור, כענין "עשו משמרת למשמרת", וכן "עשו סייג לתורה" (אבות א, א). וראוי לקיימם ושלל להשיבם אחור, כי אף על פי שאינם גופי מצוות, הם תועלת וסיבה המביאה לקיום התורה והמצוות.

פ"י רבינו מנחם מנחם (ע"ה פ' במדבר כב, כה): "אל תבט גבול עולם אשר עשו אבותיך"

רצה הקב"ה לעשר את ישראל במדות טובות

ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור ולקט קצירך לא תלקט (שם, ט). "משרשי המצוה, כי ה' ברוך הוא רצה להיות עמו אשר בחר, מעומרים בכל מידה טובה ויקרה, ושיחיה להם נפש ברכה ורוח נדיבה... **כי מתוך הפעולות תתפצל הנפש ותהיה טובה, ותחול ברכת ה' בה**. ואין ספק כי בהותיר האדם חלק אחד מפירותיו בשדה ויפקירם שיהיו בו הצריכים, תראה בנפשו שובע רצון ורוח נכון ומכובד, וכי ה' השביעו בטובו וגם נפשו בטוב תלין (ע"פ תהלים כה, יז). והמאסף הכל אל הבית, ולא ישאיר אחריו ברכה שיהיו בהם האביונים, אשר ראו השדה בקמותיה ויתאו תאוה אלה למלא נפשם בה כי רעבו, וירה בנפשו בלי ספק רוע לב ונפש רעה, וגם רעה תבואה, וכמו שאמרו ז"ל (פסוק ה) במדה שאדם מודד בה מודדין לו. וזה הענין יספיק לנו **על צד הפשט גם במצוות לקט ושכחה, ופרט הכרם ועוללות**".

לקח טוב

"ושמרתם את חקותי ואת משפטי" – הדרך הנכונה

מצות צדקה ואהבת חברים, לדוגמה, מובנות מאד ומקובלות על דעת האדם, והיה עושה אותן גם אם לא היו מופיעות בתורת ה'. לכן יתכן מאד, שבקיים האדם מצוות אלו, תהיה דעתו נוטה אל מעמם המובן, ומחשבתו מכוונת אל התועלות המובנות היוצאות מתוך המשפטים המקובלים. לא תהיה עשייתו לשם ה', מאחר שאין קיומו מכוונת אל רצון בורא, כי אם אל תועלת העולם.

מלאכת ההבחנה לבד לא תספיק לו לאדם להתגבר על כוונה זו. כי גם כאשר יבחין בנוכחותה, עדיין לא יירתע לאחר מנהג, כי סוף סוף, אין כוונתו רעה, ואין בה און. להיפך, הרי בזה מנלה הוא את טוב לבו, ומציג את מוכנותו לערוך את מעשיו למען הוולת, למען הרבות אחוה ורעיות בסביבתו. ובכל זאת גישתו למצוה אינה לשמה.

אותיות מחכימות

... וכמ"ס מהר"י אלנז ז"ל בעקרים מאמר ג' פרק כ"ח ע"פ, שפירק שלימות הנפש מהמשפטים לא מפני המעשה, או הנשגב מעצמו בלא תעשה, כי אם מפאת המעשה שמחשבו שפירק כן מכה מזה ה' בהם, לא מפני ששכלו מחייב כן. כי בלמה יש משפטים ג"כ טעמים ועלמים מעין כל חי. וענין זה יקשה על האדם לשכר הטבע לכלי להכחוש להנחה כי אם לשם שמים...

וזו אמרו (יה, יח): **ושמרתם – תחלה – את חוקתי** בשמירה, להכחוש בהם אך לסי' ולא לשם הנאה, כמו משום תשלוט גמול שכן וכדומה. ואח"כ: **ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם**, ר"ל שמהלכו היה שפעה אותם האדם מעצמו מחמת שיש בו חי העולם... וזהו אמר שאתם תשמרו שיהא הכוונה בהם מכה מכה ה' גזרתי, ולא מפני תיקון העולם, אך מכה גזרתי מלך מלכי המלכים הוא יעשה לבדו לעבדו בחמה.

ויסב לב (ע"פ פ' באורך וינעם נד)

איזו דרך איפוא יבור לו האדם, למען ולך לבטח דרכו. באחזה בחיפוש בשני כיוונים, אל השלילי, וגם אל החיובי. מחד, עליו לערוך בדיקה מקפדת למצוא כל כוונה פסולה כלשהי, ולבער קוצים אלו משדהו. ומאידך, שומה עליו לברר בנפשו, האם אמנם מסתכל הוא כלפי מעלה, ומשעבד את לבו לאביו שבשמים, ועושה את מעשהו לשם קיום רצון העליון. בהקפדתו על שני ענינים אלו, גם בחקי ה' וגם במשפטי ית"ש, יהיו כל מעשיו רצויים לריח ניחוח לה'.

ההרד לדבר ה', רצונו לעשות רצון אביו שבשמים. גם אם השאור שבעיסה מעכבו, אין בדעתו לתת ליצרו להוליכו שולל, ומנסה תמיד להיאבק עמו ולהתגבר עליו, כשעניניו נשואות אל רבונו, שאלמלא עוזרו לא יכול לו. אולם ערום הוא הנחש, ובתחבולות וטכסיסים אורב הוא אל קרבנו. כמו במלחמה, מסתתר היצר ומחביא את נשקו מעיני האדם, למען לא יבחין בנוכחותו, ויפלו רגליו כבור שחת בלא יודעים.

ברור איפוא, שהחוק הראשון בכבישת היצר הוא, ההבחנה באויב ואיתורו. אסור לאדם לתת שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, אלא בכל עת ובכל שעה עליו לבדוק בחורין ובספקין ובכל מקום שיד שכלו מנגעת, לגלות מחבואי יצרו. וכאשר יבחין בו, גרש יגרשנו מנחלתו.

ובכן, בשמח המעשה, אין הבחנה זו קשה כל כך, ובכל יעמוד האדם על מוימות יצרו, כאשר יפתחו לשלוח ידיהו במעשה מוחשי למעול מעל בה'. אם למשל מנדרו לעשות מעשה חילול שבת ה"ז, או להכניס מאכלות אסורות לתוך פיו, וכיוצא באלה, הרי מיד יבחין האדם בנכלו, ויראה את יריבו לנוכח עיניו, ובעזר ממעל ידע לזוהר ממנו.

אימתי תהיה הבחנה זו מלאכה קשה? בשמח המחשבה. עשיית רצון הבורא דורשת לא רק המעשה המתאים, אלא גם כוונה לקיים מצות ה' עליו. משימה זו תכבד ביותר, כי בעת גשתו לקיים אחת ממצוות ה', או בתורה ותפילה, פורש היצר רשתות לרגליו, על ידי שמחידר כוונות לא טהורות לתוך מחשבתו, שאינן מוחשיות ומורגשות. ומה גם, אם יצליח היצר להכניס כוונה פסולה, כגון להתגדל ולהתפאר על זולתו, או אף על מנת לקנטר, הרי בטכסיסו זו עלה בידו להבאיש את ריח המצוה מכל וכל, עד שתיחשב למעילה בקדשי שמים.

הנה כי כן, על האדם להיות ער אל כוונותיו המופשטות, ולערוך חיפוש תמידי בתוך עמקי מחשבתו, למען גלות מטמוני היצר בקרבו, וליטהר ממנו.

אמנם קיים סוג אחר של כוונה שלא לשמה, שפעולת ההבחנה בעצמה לא תספיק לגרשה. והוא בקיום משפטי ה', שענינם מובן לבני אדם, וגם בלעדי צווי ה' היה שכל האנושי משיגם, והיו עושים אותם מדעת עצמם, מסיבות חברתיות וכדומה.

אמרות טהורות

בכל עת ומצב אפשר לעבוד את השי"ת

ויאמר ה' אל משה דבר אל אחרי אהיך ואל יבא בכל עת אל הקדוש (טו, ב). לכאורה היה צריך לומר 'ואל יבוא בכל יום אל הקדוש', שהרי בלילה מומילא אין העבודה כשרה, ולמה נקט הכתוב "בכל עת".

אלא בא הכתוב לרמז כלל גדול בעבודת השי"ת, שהרי הכתוב אומר (קהל מ, ח) "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר". ופירושו הוא, שהתורה והמצוות שהאדם עושה צריכים להיות לבנים בלי שום כתם – בשלימות הכוונה ובטהרת המחשבה בלי שום תערובת הסמיא ח"ו, ואם כן אמור יאמר האדם לנפשו: כשאחיה במדרגה זו אעבוד את השי"ת בתורה ותפלה, אבל כשאני עדיין במדרגה נעלה כזו, שיהא הכל בטהרת המחשבה כראוי, איך אפצה פה לפני השי"ת בתורה ותפלה.

על כך באה אזהרת הכתוב: "ואל יבוא בכל עת אל הקדוש" שלא יהיה האדם עומד ומצפה וממתין עד שיבוא אל הקדש בבחינת "בכל עת יהיו בגדיך לבנים", אלא תמיד, באיזה מצב ובאיזה לבית ישראל ע"י תפילתם חוכה, שגם בעת תפילתם לעומדים להתפלל לפני ה', הגם שהם דבוקים מאוד בהשי"ת בהשתוקקות נמרץ, עם כל זה יזכרו ג"כ או להתפלל בעד כל קהל ישראל להשפיע להם גם ברכות גופניות, כי 'אם אין קמח אין תורה' (אבות ג, י).

וזהו: **ובל אדם** – הוא הצדיק השלם שנקרא 'אדם' מלשון (ישעי' יח, ד): 'אדמה לעליון' – לא יהיה באדם מונע – הוא מקום התפילה שנקרא 'אהל מועד' מקדש מעט – **בבואו לכפר**

צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל (טו, ז).

"התורה מלמדת לצדיקי הדור, אשר בכוחם להשפיע רב טוב לבית ישראל ע"י תפילתם חוכה, שגם בעת תפילתם לעומדים להתפלל לפני ה', הגם שהם דבוקים מאוד בהשי"ת בהשתוקקות נמרץ, עם כל זה יזכרו ג"כ או להתפלל בעד כל קהל ישראל להשפיע להם גם ברכות גופניות, כי 'אם אין קמח אין תורה' (אבות ג, י).

וזהו: **ובל אדם** – הוא הצדיק השלם שנקרא 'אדם' מלשון (ישעי' יח, ד): 'אדמה לעליון' – לא יהיה באדם מונע – הוא מקום התפילה שנקרא 'אהל מועד' מקדש מעט – **בבואו לכפר**

אמירה נעימה

בקרבתם לפני ה' ימותו (טו, א). איתא במדרש (ויק"ר פ"ב, ח): "בשביל ארבעה דברים מתו בניו של אהרן וכו', ועל שלא נטלו קצה זה מזה, שנאמר 'איש מהתת' – איש מעצמו עשו, שלא נטלו קצה זה מזה". ויש להבין הכוונה בזה.

וי"ל, דהנה איתא בגמרא (פסחים נב.) שגדב ואביוהו דברו ביניהם על משה ואהרן: "אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננחיו את הדור. אמר להם הקב"ה: נראה מי קובר את מיי"ע"ש. והנה מצינו אצל קרה, שהיה נחלק מי כהונה ולכן נתחייב בחג (היינו בליעה) ובני עדתו שנחלקו על המלוכה נתחייבו בשריפה. ולפי זה, לכאורה קשה, למה מתו נדב ואביוהו שניהם בשריפה, הלא אחד מהם רצה להיות כהן ואחד רצה להיות מלך.

וזו היתה כוונת המדרש לכאר, למה נשרפו שני בני אהרן במיתה אחת, ואמר: "על שלא נטלו קצה זה מזה", היינו, שלא אמרו זה לזה אני אחיה כהן ואתה מלך, או להיפך, אלא סתמא, ועל כן נשרפו שניהם במיתה החמורה שבהם, וק"ל.

שני המאורות בשם הגה"ק רבי ישראל מזאסלאב ו"ע

בזאת יבא אהרן אל הקדש כפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה כנתת בך קדש ילכש (טו, ג-ד). איתא במדרש (רבה כא, ח): "מפני מה אין כהן גדול נכנס בכנדי זהב, אלא אין קטיוור נעשה סניגור, כדי שלא ליתן פתחון פה לשטן לקטור ולומר: אתמול עשו להם אלוהי זהב, והיום הם מבקשים לשמש בכנדי זהב. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אומר, בשביל להוסיף על ממונו ישראל".

הדברים תמוהים, הלא מומילא היה צריך ללבוש בגדי זהב בעבודת חוץ, ואם כן לא שייך לומר שהתורה חסה כאן על ממונו ישראל, ובשלמא על מעט "אין קטיוור נעשה סניגור" לא קשה כלום. כדאמרין בגמרא (ר"ה כז.) דזה לא נאמר אלא בעבודת פנים, אבל הטעם השני צריך ביאור, ומה גם שאמרו חז"ל (ויפא לז.) "בשחר היה לבוש פלוסין של

בקדש עד צאתו, היינו, שלא יהיה בכחי יציאתו מעולם הזה, שלא יעלה כלל במחשבתו שום ענינים השפעות עוה"ז, רק אדרבא לא יהיה בכחי זו עד צאתו, רק: **וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל** – להשפיע להם כל טוב אמן סלה ועד".

אמרי נועם

בין צדיק לשאר בני אדם

וזרק הכהן את הדם (יז, ו). "יש בני אדם שמדמים בעצמם שיש להם יראה ואהבה, אבל הצדיק רואה שלא התחיל מאומה בעבודת הבורא, וזהו שאמר: 'וזרק הכהן' – הצדיק, שהוא כהן לא-ל עליון ועובד ה' באמת, הוא זורק מואתו 'את הדם' – הדמוניות. שאינו מדמה בעצמו שיש לו שום יראה ואהבה, כי רואה שלא עשה מאומה נגד גדולת הבורא ית"ש".

קול יעקב

רק ככה האחדות אפשר לקיים כל התרי"ג מצוות

דבר אל בני עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב). "הנה השי"ן נתן לנו התורה, ועלינו החיוב לקיים כל התרי"ג מצוות הכתובים בה. והנה לא כל אדם זוכה לקיים כולם, אמנם השי"ן ברוב רחמיו על עם סגולתו בני ישראל, מצרף כללות ישראל בעסק המצוות, ואחד מקיים מצוה זו והשני מקיים מצוה אחרת, וע"י ההצטרפות בכללות מתקיימים כל התרי"ג מצוות, ונחשב בעיניו כאילו כל אחד קיים כל המצוות. אמנם אימתי יוכל להיות כזאת, כהיות אחדות ושלוש בין עם ישראל, ואז הם כאיש אחד בלב אחד, ונחשב כאילו כל אחד קיים כל התרי"ג מצוות ע"י האחדות וההתחברות יחד.

זהו שאמר: **קדושים** – באם תרצו להיות קדושים בקיום התרי"ג מצוות, כי בקיים האדם כל התרי"ג מצוות קדוש יאמר לו. לזה אמר: **תהיו** – בהיותך תהיו, שתהיו בהיותך אחד ובאחדות, כמו הו"ה ב"ה שהוא אחדות גמור, **כי קדוש אני ה' אלקיכם**, רצ"ל כי קדוש שתוכלו ללמוד ממני להיות, 'כי אני ה' אלקיכם' – אלקי של כל אחד ואחד, הגם שאתם פגורים זה בזה וזה בזה, מכל מקום אני אלוה של כולכם בכללות, כן תהיו גם אתם".

דעת משה

"ה מנה" וכו' – שהיו בגדי הלבן יקרים מאד, יותר מכבדי הזהב.

ונראה לפרש בדרך צחות, כי הכהן גדול היה מתפלל לפני ולפנים שישפיע הקב"ה לישראל כסף וזהב שלא יצטרכו בני ישראל זה לזה ולא לעם אחר (שם), ויש להוסיף פן יקטרג השטן שכבר עשו להם עגל ע"י שנתן להם השי"ת כסף וזהב לרוב, כמו שנאמר "וידו זהב" (דברים א, א) שעשו העגל בשביל רוב זהב שהיה להם (רש"י שם). אולם באמת עשו כבר ישראל תשובה וראויים הם שוב שישפיע להם השי"ת כל טוב, ולכן לא נכנס הכהן גדול לפנים בכנדי זהב, שלא להזכיר הטא העגל, וזאת כדי לחוס על ממונו ישראל – שתועיל תפלתו של הכהן גדול להשפיע ממונו לישראל ולא ימנעו המקטרגים את תפלתו.

ערוגת הבושם

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב). ובמדרש (ויק"ר כד, ט): "יכול כמון, תלמוד לומר כי קדוש אני ה'". והדברים צריכים ביאור.

ונראה על פי מה שאמרו חז"ל (מבא ברשי" לקמן כ, כז): "רבי אלעזר בן עזריה אומר, מניין שלא יאמר אדם: נפשי קצה בכשר חויר, אי אפשר ללבוש כלאים, אבל ואמר: אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, תלמוד לומר: 'יאבדיל אתכם מן העמים להיות לי' – שתהא חבדלתכם מוחל לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים".

והנה, ישנם בני אדם שבטבעם המה מופרשים מכל התועבות, אבל אין מקיימים בזה רצון הבורא ית"ש, כי רצון השי"ת הוא שהיה האדם מתאווה לכל ואעפ"י ימנע עצמו מפני ציוו ה' שצוה להידמות אליו להיות קדוש ופריש כבודו.

וזאת היא כוונת המדרש: "יכול כמון" – שיהיה קדוש בטבעו, ולא יהיה לו שום תאוה ונטיה לדברים גשמיים כמו השי"ת כביכול, שהוא קדוש בעצם ולא ישיגוהו משיגי הגוף, "תלמוד לומר כי קדוש אני ה'" – שתהיה לך תאוה, ואעפ"י תקדש עצמך ותמנע מהבלי עוה"ז מפני "כי קדוש אני ה'" ואני מצוה אתכם להידמות אלי להיות קדושים.

כתב סופר

יתרון דעת

פיוט שבתות שבין פסח לשבועות (ב) אמירות במו"ש/ שירתם בסעודת שב"ק, ועוד

כתבתי במקום אחר אודות הפיוטים. ומשנתפשט המנהג עכשיו במדינות אלו שלא לאומרים כי אם אחר חזרת י"ח, ולא בתוך הברכות, נתפשט בין כמה אנשים שלא לאומרים ברבים כלל וכו'... ויש גם כן מקום לומר, שמדאורי"ז י"ל והלאה שהובטחו עם בני ישראל שלא יהי' עוד גזירת שמד ח"ו על רבים, והשי"ת יעזור גם על יחידים עם בני ישראל שלא יחול עליהם מעין גזירה הדיא ח"ו, על ידי זה נכון למעט מלומר בשבת קדוש דברים המעוררים דרך עוצב, כגון בשבתות ק' שבין פסח לעצרת וכו', וכמו שאמר חז"ל (ר"ה יח.) אין מלחמה אין שלום – רצו מתענים רצו אין מתענים, וכל שכן בזה שאין ללמוד מהזמן שסידו בו הפיוטים, שיעקב אז מתוך צרה, שלפעמים מתריעין בשבת קדוש על צרה שלא תבוא.

ושמעתי בשם הרב מוה"ר יעקב ז"ל אב"ד דק"ק פאטיק יצ"ו בשם אביו הגאון החסיד המקובל המובהק המפורסם בשם טוב מהר"ר יצחק שור ז"ל אב"ד דק"ק גוארדיץ יצ"ו, שהיה נוהג לומר הפיוטים המעוררים דרך עוצב קודם נוסח מזמור אליהו הנביא שאומרים במוצאי שבת קדוש, ונהניתי הרבה. אך בין רבים שאם לא יאמרו בקיבוץ זמן התפלה לא יאמרו כלל וירבו בשיחה בטילה, הרי טוב לאמרם בקיבוץ אחר זמן שחרית.

אשל אברהם (א"ח סי. סח.) יע"ש באריכות. וע"ע בשו"ת 'שח' צחק' להגאון מוהר"ר זצ"ל א"ח סי' רלא – רלב)

בספרי 'זדרת קודש' – דאיתם שמצייקין על הפתח אמה על אמה וכותבים 'זכר לחורבן', לכאורה היה צריך בשבת קדוש לכסותו, דבנין בית המקדש אינו דוחה שבת, כעת מצאתי ב'חתם סופר' חלק א"ח סי' ק' בענין אי מותר לקיים שלוח הקן בשבת, ומביא בשם שו"ת 'חות יאיר' (סי' ס"ז) ובשם ספר 'הוה"ק' (תקצ"ח חקן ו) בשילוח האם דעורר יללת אימא עלאה על בניה, וא"כ בשבת וי"ט אסור לעורר יללה לעילא, והוא מעין סגנון ברבנו. ובספר הקדוש 'אשל אברהם' מביא דהגאון ר' יצחק שור האבדק"ק גוארדיץ זצ"ל לא אמר הפיוטין שבין פסח לעצרת רק במדע"ש. ואנחנו בעינינו ראינו אצל רבה"ק (מסטרעטין) שדרורו אצל השלחן הזהב את הפיוטים בגנינים המעוררים את הלב והורידו כנחל דמעה.

וי"ל ע"ד שכתב בזה"ק (אמור קה, א) דמי שמתענה תענית חלום בשבת דאז הוא תענוג בכל העולמות והוא מתענה ומצטער נעשה רעש גדול לעילא ומוחלין לו כל עוונותיו, ומכל שכן אם מצטער על גלות השכינה וחלול השם ותורתו הקדושה כאשר נאמר שם, י"ל דאדרבא מתעורר עת רצון לקרב לנו קץ הישועה בב"א.

מייכלא דאסותא להגאון מנוניב זצ"ל (אות לו)

מה ששאל אם המהר"ם שיק אמר 'מעריבת' בליל יו"ט, כמדרומה לי שכבר כתבתי ל"ת שליט"א בזה שנהגו כרבו בעל חתם סופר ז"ל בזה, שלא אמר שום פיוט בתוך התפלה, רק אחר החזרת השי"ת התפלה אמרו הפיוטים, וגם ב"ק אאמ"ר ז"ל (הג"ר יעקב יוסף גינא אב"ד בוטערמיץ בעמ"ס 'הרי בשמים' הנדפיג בן בבית מדרשו, ו"מעריבת' היה נוהג ליתן לשוררו בתוך סעודת הלילה, ומנהג זה קיבל בעל חתם סופר ז"ל מרבו בעל ההפלאה זי"ע, והוא קיבלו מהמגיד הקדוש (ממעריטש) זי"ע, והמגיד הק' מהעבש"ט זי"ע, כך קבלתי מכ"ק אאמ"ר זי"ע, וכו'.

דברי משה החרש (עמ' כד)

סיפר מרן (הרה"ק רבי יצחק מנעשכין) זצוקלה"ה, שהרב הצדיק הקדוש מאפסא ומעזיבוז זצוקלה"ה, היה אומר כל סדר הפיוט בתוך סעודתו לכבוד המחברים הקדושים שחיברוהו.

זכרון טוב – נעשכיו (עניני תפלה אות ד. וע"ע פרי יוסף פק"פ וקד' דהשר פק"פ)

אחר ברכת המזון בליל שבת קדוש היו עושים רקידה בעיגול ומזמרים, וגם רבינו הקדוש (רבי ירחמיאל משה מקאניניץ זי"ע) ריקד קצת, ובלילי שבתות שמפסח ועד עצרת וזמרו בשעת הרקידה "על אחת כמה וכמה" שבהגדה היו פסח בניגון הידוע וכו', ושבת שיש בו פיוט, היו מזמרים הפיוט בסעודה, וכן בשבתות שבין פסח לעצרת היו מזמרים הפיוט בסעודה. גם כשהיה ברית מילה וזמרו הזמור "יום ליבשה" וברכו ברכת המזון.

ספר של צדיקים (ערך הרה"ק ר' ירחמיאל משה מקאניניץ אות י)

ג. ב. לרבים השואלים היכן מודפסים הפיוטים שבין פסח לשבועות, הנה הם כתובים בסידור השלי"ת, במחזור כל בו, בסידור עבודת ישראל (בער) ובסידור אוצר התפילות, ועוד.

עוד ציינן, ש"כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י מבעלזא זי"ע אמר ד"ת על הפיוט של יצר שבת אחרי פסח יק"ר רוח הקודש הלכשו בחזיונים, גי' צדיק שומר אמונים, מראש מאנה יוש' יוש' נחלתו, ברבינו אצאצאי חתמו קדוש מעלתו, ויאמינו בדביו ישריו תהלתו, נדפס בלקט אמרי קודש – מועדים (עמ' רצה)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי משה מדראגניטשין זי"ע – בעל "מגיד משנה" יומא דהילולא ו' אייר (תקמ"א)

אמת אשר אדמו"ר הצה"ק רשכבה"ג מוהר"ש מבעל
זללה"ה קבע שיעורים בכל יום ללמוד בספר הקדוש 'משנת
חסידיים' עם פירוש 'מגיד משנה'.

ראוי לציון מדברי רבינו משה בהקדמתו זו"ל: "והנה אור לי
בנפשי ותנור במורשי לבבי ורשפי לחבת אש חשקת חמדת חכמת
האמת בערי בי כי היא חכמה רמה ונשגבה עד אין חקר, ומי שלא
טעם טעם חכמה זו לא ראה מאורות מימינו... אמנם, דע לך
נאמנה שכל מי שאינו מופלג גדול בגפ"ת, אין לו עסק בנסתרות
גנוי האר"י ז"ל, כי חכמת האר"י ז"ל לא כל מה סביל להבין
עומק דבריו, כי הם חריפים מאוד עד אין חקר כנודע
להמעמיקים ולומדים כתבי האר"י ז"ל. ומי שאין לו שכל מחודד
ולב חריף, ולומד כתבי האר"י ז"ל, יהיה כחולס ואין פתור..."
(וראה הסכמות לספר 'יסוד האמונה' להרה"ק רבי ברוך מקאסוב זי"ע ואמנם
הרה"ק מקאסוב מביא שם בספרו, ביומא סי' קמ).

חיבורים נוספים ממנו הם: ספר 'קריית ארבע' - על ארבעת
הקריש שקוראים בכל יום (נדפס פעם אחת, בזאלקווא תקכ"ה.
והרה"ק מהרש"ל מדייטשבו זי"ע מביא בספרו 'פרי קודש הלולים';
'חלוקת דרבנן' - חידושים על השי"ש; 'מרכבת המשנה' - על
חידוד גפ"ת ולשונית הרמב"ם, ו'מראה אופנים' - מפתח גדול
על חכמת התכונה וקדושת החודש.

סיפור מופלא מובא בעשר עטרות (שם אות ד) מתוך מכתב
הג"ר אברהם סג"ל אטינגא זצ"ל מודקולא: "הגאון הקדוש
רבי משה מדראגניטשין נסע בסוף ימיו לארץ הקודש, וכתב
מכתב לבנו הגאון הקדוש רבי יצחק אבד"ק סאמבור, וז"ל: ...
כאשר דרכו כף רגלי על אדמת הקודש, רציתי לילך על קברו של
רבי יהודה בר אילעאי... ורכבתי על חמור, וכבואי אל הדרך בין
ההרים הרמים והגבעות הנשאות שאין באפשר לרכוב על חמור,
התחלתי ללכת ברגלי, ויגעתי ונעתי עד שלא יכולתי ללכת
הלאה, פתאום התעורר רוח סערה, וינטלני וינשאני עד מקום
קברו של רבי יהודה בר אילעאי, שמה עשיתי יחודים גדולים,
ואחר כך נעשיתי קל ברגלי עד אשר הלכתי לביתי ברגלי."

"עוד כתב לי הרב הגאון מוהר"ר אברהם אטינגא שיחי
הני"ל: האדמו"ר תספר, כי בעל 'משנת חסידיים' אמר: כי האיש
אשר עשה פירוש על חיבורו, ולא יקלע אל מטרת כוונתו - לא
יוצא שנתו. והאיש אשר יכוין אל עומק מצימתו - הוא יזכה
לישכב אצלו. וכאשר חבר הוא (רבי משה מדראגניטשין) את פירושו,
וראה שהוציא שנתו - הבין כי הוא כיוון יפה, לכן נסע לעת זקנתו
לארץ ישראל. ולאחר פטירתו, רצו להניחו אצל בעל 'משנת
חסידיים' (שלי דעה אחת, מנ"י שם על בית העלמין העתיק בצפת), אך
המקום היה צר מאוד, ועם כל זה התחיל לחפור חפירה, וראו
שהמקום נתרומם מאלו"ו (שם אות ח). לפי גרסא אחרת, זוה האילן שעמדה
על יד קברו של המשנת חסידיים, כדי שיוכל לקבור אצלו).

וכך נאמר בהספד שנשא בעליו במקהלות בנו הגה"ק רבי יצחק
חריף מסאמבור זי"ע בבית הכנסת החדש בלבוב, ביום שבעה
עשר בתמוז תקמ"א: "... כמה יש לבכות ולהתאונן על צדיק
ותלמיד חכם כזה, אדוני אבי זצ"ל אשר עקר סיכ"ה ומשכנה
לילך בדרך רחוקה לארץ ישראל, וכל ימיו של אותו צדיק היו
בצער, ואמר מתי מצוה זו ללכת ואקיימנה לשק פערות
ארץ הקדושה, לקיים 'כי רצו עבדך את אבניו ואת עפרה
יחונני', וכן עלתה לו ונתקיים בו ממש מאמר חז"ל: 'חד מינן כי
סליק להתם עדיף תכרי מינייהו, כאשר כתב באגרתו בעודנו
בחיים חיותו, איך שהרבה ניסים נעשה לו כאשר הלך ועלה
ברגל על הר גבוה סמוך לצפת תוב"ב להשתטח על קבר הצדיק
החסיד ר' יהודה ב"ר אילעאי ולא רצה לרכב על החמור מטעם
הכמוס, ומחמת גודל חולשתו לא יכל ללכת מאמצע ההר,
ונעשה לו נס ורוח נסע מזה ה' ונשא אותו כעל כנפי נשרים
בקלי קלות, ובהיותו משתטח על קבר הצדיק הנ"ל ולמד שם
תורה ויחיד יהודים והרבה בתפילותיו והשיג ממש בחוש כח
רוחני שניתוסף בו, ומחמת גודל שמחה ודביקות רוחא ברוחא,
זלגו עיניו דמעות כמעין הנובע שלא כדרך הטבע, עד שהגיע
להתפשטות הגשמיים והפליא לעשות ביהודי תורתו ותפילותו
בכוונותיו העצומים בתורה ומוצות. כזו דאיי קא בציגא, ועל זה
נאמר איני נא לה אמרה רקת כי אבדה כלי חמדה גנוזו..." (נעתק
בספר 'יהלך לפי שלמו', בהקדמתו נכד המחבר).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. יצ"וין שגם חזנתו של הגה"ק רבי יהודה זצ"ל, הוא יהיה הגה"ק רבי
משה מסאמבור זי"ע בעל 'תפלה למשנה' (אחיו של הרה"ק רבי צבי
הירש מדייטשבו ז"ע) ונשתלץ ביום ו' אייר, שנת ת"ר. וכבר הבאנו
במאמרנו הנ"ל כי יפה הומלץ על פרט נפלא זה: "ביוון תתקטור".

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס הי"ד, ברוקלין נ.י.

ובנסתר, ופומיה מסחיה עליה, כאשר שמענו מפיו כמה וכמה
דברים חריפים נחמדים בגללה אשר יקבע בדפוס קצתם
ובנסתר ג"כ שקדו חכמים עליו, והחברים אשר אתנו בבית
מדרשינו נתנו עידתו והצדיקו כי צדקו דבריו..."

משרת רבנותו הראשונה היתה בעיירה דראגניטשין, שליד
פינסק במדינת ליטא, ולאחר מכן, בשנת תק"ה, נתקבל ל"אחד
המיוחד מן ראשי בית דין, רבנים מופלגים היושבים על כסא
הוראה ויושבים על מדין במותבא רבא דק"ק פינסק."

בשנת תקכ"ה, נתמנה להיות אב"ד נאמן בק"ק סאמבור
והקרייז (כשבאותה תקופה חלה והוסיפו לו השם "יוסף"). בערוב ימיו
עלה לחונן את ארץ הצבי, בה השיב את נשמתו הקדושה
ליוצרה, ביום ו' אייר שנת תקמ"א לפ"ק.

רבינו משה השאיר אחריו בנים כיצא בו - אשר הרה"ק
רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע מעיד עליהם (בהסכמה על
ספר 'תולדות אברהם' הנ"ל): "שהלימוד שלהם הי' בהריפות
וגאונות בדביקות השכינה ובזיכרון החומר ובקדושה גדולה"
- הלא המה הקדושים אשר בארץ - רבי יהודה זצ"ל [שגם
הוא השיב את נשמתו הטהורה ביום ו' אייר, בשנת תקס"ט,
ומנ"י כסאמבור]; רבי יצחק מסאמבור זצ"ל, שהיה מכונה
בדורו "רבי איציקל חריף" - בעל שו"ת 'פני יצחק' ו'האלף
לך שלמה' (ולתרץ אלף קושיות תוס' על רש"י, שלא תירצם הגה"ק בעל
המינני שלמה זי"ע. ראה במאמרנו הנ"ל אודותיו); החריף רבי ישראל
איסר זצ"ל, שנפטר בסאמבור בדמי ימיו (כ"ה תשרי תקס"ט),
ורבי גרשון זצ"ל אב"ד גלונא. זי"ע ועכ"א.

"מגיד משנה"

בהיותו רב חילו בתורת הרו והסוד, והיו "גילגל רזא
פתוחים לפניו סתרי תורה, והיה בעל מעשים מעשי נוראים"
(ראה 'מילצין אש', ו' אייר; 'עשר קדושות' תניינא אות ד - שם מובא סיפור
פלא ממנו), חשקה נפשו לחבר פירוש לחלק הראשון שבספר
הקדוש 'משנת חסידיים' המדבר מן 'מפתח העולמות',
ויקראתו בשם 'מגיד משנה' (וזאלקווא תק"ה) - על שמו
התפרסם לדורות עולם.

גדול ומקובל דורו, וידעו ומכיריו, וכן צדיקי הדורות
אחרים, כולם מעריצים ומשבחים שמו ומפעלו הנשגב לבאר
ולפרש את הספר הקדוש 'משנת חסידיים' - ה"משנה תורה"
בחכמת האמת וכתבי האר"י ז"ל (כתגרות שר בית הווהר בעל העטרת
צבי מדייטשבו זי"ע, שחיבר המקובל האלקי רבי רפאל עמנואל
חי ריקי זי"ע הי"ד (ראה אודותיו במדורו גל' רח"ט) - שהיה עד אז
ספר חתום, אינו יוצא ואין בא, כי כל דבריו הם בדרך קצרה,
ורבי משה מדראגניטשין הראה בפירושו 'מגיד משנה' מקום
מוצא מים מביט ו' וביאר את דבריו לאמיתו.

וכך מפלג לתארו ריעו הגה"ק רבי משה אוסטרער זי"ע
הני"ל: "משה עומד בפתח ראשון מפתח עולמות של 'משנת
חסידיים', משה כתב ספרו ובו עלה למרום בשכלו, וכל
מטמרינו ליה גליין ותמונת ד' יבט לגלות סתרי תעלומות
חכמה אשר יכוס בספר 'משנת חסידיים' והיה ממש על
הנה כקופה שאין לו אוזנים עד שבה הרב הגדול המופלג
מוהר"ר משה הרואה ראי' מהימנא ועלה לדרך עץ החיים
ומפרי מעללו יאכל ויגעתי ומצאתי תאמיני כי כמעט שיבאר
כל דבריו לאמתו והבין רמיוותיו ועשה מחברתו היסוד
למחברתו הקדוש הוא הספר הקדוש 'משנת חסידיים', וכסוד
שמשה זכה לעצמו כן יזכה את הרבים, כי בדור הזה כל ספרי
קבלה ובפרט ספר הקדוש והטהור דע"ה מונח בקרן זוית..."
בהסכמה על הספר מספר הרה"ק רבי יוסף מאיר
מפינקא זי"ע - בעל ה'אמרי יוסף', כי "שמעתי מפי מגיד

בדור דעה של גאונים וצדיקים שהעניקו חמה בקומתם ובגדולתם, חי ופעל "הגאון הגדול, המקובל האלקי, המפורסם
בקדושתו ובחסידותו" - כפי שמתואר עליו שער ספר שו"ת 'פני יצחק' לבנו הגה"ק רבי יצחק מסאמבור זי"ע (נאשר זכרו קדוש הועלה
במדורו גל' תק"ט) - רבינו משה מדראגניטשין זי"ע, שהיה ראב"ד בפינסק דליטא ואח"כ רב ואב"ד בסאמבור והולגל, ובערוב ימיו
עלה לעינה"ק צפת תוב"ב ושם חלקת מחוסק ספון.

וכך העיד עליו נשגבות הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע בהסכמה על ספר 'תולדות אברהם' (לנכדו הגה"ק רבי אברהם
מאליניטוב זי"ע, פרעמיסלא תרמ"ב): "שמעתי מפי אדמו"ר חמי מו"ה אברהם מרדכי מפינטשבו ז"ל, שהיה תלמיד מובהק של אדמו"ר
איש אלקים רבינו אלימלך מליזענסק זי"ע ועכ"ה, שאמר ששמע מפי רבו רבינו אלימלך, שאמר על הרב 'מגיד משנה', שפניו פני
השכינה ממש! "

והאיש משה

מקור מחצבתו וגזע היחס של הגה"ק רבי יוסף משה
חריף אייזנבערג מדראגניטשין זי"ע הוצע לרבים בחתימת
הקדמתו לספרו 'מגיד משנה' (נעתק גם בעשר עטרות, מערכת א
אות ב) וז"ל:

"כח דברי זעירא דמן חברי"א הק' משה במוה"ר יקותיאל
זלמן ע"ה (אב"ד זאלשין), נכד לאחי הגאון הגדול המפורסם
המנוח מהור"ר אליעזר זלח"ה שהיה אב"ד ור"מ דק"ק
טיקטין, שהיה נקרא בפי כל: ר' ליועזר חריף. ונכד אנכי לאבי
אמי, הרב המאור הגדול החריף המנוח מהור"ר משה אלימלך
פלוט שהיה אב"ד בק"ק סטריא (מקום רבנות של שרי התורה
הגאונים הגדולים רבי ארי' לב בעל יקצות החושן) ורבי יעקב מליסא בעל
'נתיבות המשפט', אחי הגאונים המפורסמים: האחד המיוחד
הרב המאה"ג הגאון המנוח מהור"ר רבי אליעזר ירמ"י שהיה
אב"ד ק"ק טישאוויץ, ושני בדומה לו הרב המאה"ג המנוח
מהור"ר יצחק שהיה אב"ד ק"ק קרילבא וכו'. ושלשה אחים
מאורות הגדולים הנ"ל היו בני אב אחד, ה"ה הרב הגאון
המפורסם זקן ויושב בישיבה היה כל ימיו, והיה אב"ד ור"מ
בכמה קהילות קדושות ומרבץ תורה והעמיד תלמידים הרבה,
מנוחתו כבוד מהור"ר רבי אליקים געץ זלח"ה (בעל שו"ת 'אבן
שוחם' וימארת עינים)... משלשלת היחס, רבנים מוסמכים רבני
גאוני קשישאי, גאון אחר גאון, עד י"ג דורות..."

כשהגיע לפרקו בנה את ביתו עם בתו של "התורני הרבני
הראש הנגיד והטפסר כבוד מהור"ר יהודה בהמנוח מהור"ר
יצחק - נכד הגאון המפורסם מהור"ר משה איש ליפשיץ
בעל המחבר ספר 'לחם משנה' על המשניות."

מעוררו ישב על התורה על העבודה ותעלה במדרגות רמות
ונשגבות, והצטיין בדרך לימודו, אודותיה מספר בהקדמה
לספרו 'מגיד משנה' בין השאר: "הנה כל ימי צללתי במים
אדירים ים התלמוד והפוסקים בחידוד גדול כפי אשר קבלתי
מרבותי, וביותר מחבירי המקשיבים לקולי, וגם היתה מגמת
נפשי לחשווקם בחכמת התכונה אשר היא חכמה גדולה
המביאה את האדם להתבונן ברוממות האל-יתעלה, וגם עם
חכמה זו יובנו כמה וכמה מקומות בגפ"ת אשר אם ישאל אדם
לחכם שבגאונים אינו יודע להשיב אם אין לו ידיעה בתחילה
בחכמה התכונה, וגם חכמת התכונה היא קצת פתח פתוח
לחכמת האמת שאין אחריה חכמה בתך האדם..."

מספר שבוותן זכה לחסות בנועם כותלי "הקלויז" רבתי
בבראד, ולן בעומקה של תורה בחברת רעיו ועמיתיו ראשי
חכמי הקלויז, הלא המה הגאונים הקדושים, רבי חיים
צאנזער, רבי משה אוסטרער - בעל 'ערוגת הבושם' על שיר
השירים, ורבי יחזקאל סג"ל לנדא - בעל ה'נדוע ביהודה', כפי
שהעלה על נס בהסכמתו על ספרו 'מגיד משנה'.

לימים העידו עליו חבריו "הכמים השלמים רבנים מופלגים
המפורסמים המוכתרים בענוה וחסידות חכמי ק"ק בראד
היושבים בקלויז", בעל ה'נדוע ביהודה' ורבי חיים צאנזער,
זכ"י, בהסכמתם על ספרו: "משה עלה למרום ותמונת ד'
יבט דין גלי רואה ה"ה הרב הגדול המופלג החכם השלם
כבוד מוהר"ר משה במוה"ר יקותיאל זלמן אב"ד דק"ק
דראגניטשין וכעת הורם לשבת בק"ק פינסק לחד מראשי ב"ד,
ואיש משה ישב אתנו כמה שבוותן בבית מדרשינו, ספרו כאן
ווייני עליו ידיו רב לו למטרה ואסוקי שמעתא בגללה

הרה"ק מרדכי פאקין זי"ע (ש-יזמא דהילולא חל השבע ב"א אייר) היה מדיחל הגיגן, ומנגנוניתו
אשר יסד וחיבר מוקבלים ומסורים מאבות רבנים, ושגורים בפי ישרים ובלשון חסידים שבמערב
גאליציא. דרכו בקדוש היה, בעת שהיה הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע בחיים חיותו, לנסוע
ללובלין על ימים נוראים, ושם חיבר ויסד את הדיגונים המפורסמים בשם "גנוני ראפשיץ"
המלהיבים את הלבבות ומביאים לידי התעוררות בענימה קדושה וכו', בין פסח לעצרת ביום

יתרונו דעת

המשד

שבת קודש, היו מנגנים על השלחן הפיוטים מהזיכרון לשבתות הללו כמו "סגולת",
"דודי", ובשלשה שבתות שב"בין המצרים" היו מומריין הפיוט של ר"ה "שפור משיבם".
דור דעה (מערכת הרה"ק מראפשיץ אות ד). א.ה. ונציין בזה את אשר ספרו תלמידים כי
הגה"ק המפר' רבי אשר נוסבחים זצ"ל ממעלין, ראש ישיבת בעלזא באנטווערפן ובאח"כ
(שהושבע חל דוא"צ שלו - בפסח שני) היה תמיד לומר פיוטים אלו שבין פסח
לשבועות, ואף גם בעת חיותו בגלות סיכיר בשנות השואה, והקפיד לומר פיוטים אלו

עלֵי הַדָּף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא מציעא

בגדרי איסור "לא תחמוד"

הדיבור העשירי מעשרת הדברות הוא (שמות כ, יד): **"לא תחמוד בית רעך וגו' וכל אשר לרעך"**, ומצינו במכילתא (דף ה ע"ב) בסוגיא שדנו בענין שבועת השומרים: **"אלא הא דאמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו, נימא מיגו דחשיר אממונא חשיר אשבוטא"** – קשיית הגמרא היא, איך משביעים את השומר שהפקדון לא נמצא ברשותו, הלא אם נמצא ברשותו – הריהו חשוד על גזילת ממון, והבכלל הוא שמי שחשוד על ממונא חשוד שישבע לשקר. ומתרתא הגמרא: **"התם נמי מורה ואמר דמי קא ייהבנא ליה"**, היינו, השומר שמחזיק את הפקדון ברשותו מורה היתר לעצמו לגזול, כי משלם את דמי הפקדון, וחושב לעצמו שאין איסור בדבר, ואכן אינו חשוד לעבור על איסור תורה ללא הוראת היתר, ולכן אין לחשושו שישבע לשקר. וממשיכה הגמ': **"אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא, והא קא עבר על לאו דלא תחמוד"**, כלומר, גם כאשר נותן את דמיו יש בזה איסור 'לא תחמוד', ועדיין חשוד לעבור על איסור תורה בשתהיה לו תועלת ממזנית, וא"כ יש לחשושו גם על שבועת שקר, ועל כך בא התירוץ: **"לא תחמוד"** – לאינשי בלא דמי משמע 'לח', כלומר, בעיני בני אדם נראה שאין עוברים על 'לא תחמוד' כשנותן דמים בעד החפץ שלוקח מחבירו מחמת חמדותו.

משמעות לשון הגמרא נוטה, שאיסור 'לא תחמוד' הוא גם במקרה שהקונה נותן דמים וישלם את מחירו המלא עבור החפץ אותו חמד, אלא שלענין בני אדם נראה שהאיסור אינו כי אם בחומרו ונטולו ללא נתינת תמורתו, וכן פסק הרמב"ם (הל' גולה ואבדה פ"א מהט'): **"כל החומר עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו וכו' והפציר בו עד שלקחו ממנו, אע"פ שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר 'לא תחמוד', ועין המגיד משנה שמקורו טהור הוא בסוגייתו, במה שאמרו 'לא תחמוד' – לאינשי בלא דמי משמע 'לח', וכאמור."**

והנה, הראב"ד בהשגותיו הוסיף תנאי בדבר, שהדברים אמורים כי אם כשהמוכר – הבעלים הקודמים – **"לא אמר רוצה אני"**, היינו, שלא הסכים במכירתו, ומכרו בעל כרחו, אבל אם בסופו של דבר הסכים ואמר רוצה אני, אין עובר הקונה על לא תחמוד. ובדעת הרמב"ם כתבו האחרונים (מגיד משנה שם ח' רע"א במכילתא כאן; מ"ח מצוה לח אות א ד"ה ודעת) שבכל ענין – בין כשהסכים המוכר בין שלא הסכים – עובר החומד והלוקח בלא תחמוד.

שיטה נוספת מצינו בדברי הראשונים, שמה שאמרו: **"לא תחמוד"** – לאינשי בלא דמי משמע 'לח', שאכן כן הוא גם לאמתו של דבר – שלא תחמוד אינו כי אם כשלא נתן דמים, ואם נתן דמים תמורת החפץ אינו עובר על איסור זה. כן כתבו התוס' בסנהדרין (כה: ד"ה מעיקרא), והסמ"ג (לאון קנה), וכן כתבו המהרש"א והמהר"ם שיש בדעת התוס' בסוגייתו.

בשרית שואל ומשיב (תניא, ח"ג סי' ט) מבאר מחלוקת הראשונים על פי יסודו של החכם צבי בתשובותיו (סי' כז) ובענין ש' הראשונים ש'גזילו וגביהו הגוי אסורה בלא – כמו של ישראל, והקשה על כך המהרש"ל: **"ודבר תימה הוא בעיני, כי התורה בכללה ובפרטה לישראל ניתנה"**, וכתב ע"כ החכם צבי: **"וכי הרמב"ם סבור, שהנכרי נצטווה שלא יניח לישראל לגזול או לגנוב ממנו, והלא אנוניו נצטווה שלא לעשות מעשים מכוערים, ולא יתן אלא גונב... על מנת לשלם תשלומם כפל – אף שאינו מתחבין לגנוב, ולא עוד אלא שמחבין לטובת הגנב, עכ"ו נצטווה אנוניו שלא להרגיל עצמנו לגנוב, וכבר מצינו שני לאון מפורשים בגמ' לא תתעמר בה' וימכור לא תמכרנה בבסקי, ובשצריך על עיר הנכרי נצטווה להניח רוח אמת מבלי מצור לכל מי שירצה להמלט על נפשו... וכן כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום..." וכל זה אינו בעבור הפעול, אלא בעבורינו – אנוניו הפועלים – לקנות בנפשנו דעות אמיתיות ומדות טובות וישרות – לזכותנו לטוב לנו, וזה ברור מאוד"**. ותמצית הענין היא, כי האיסור 'לא תגזול' לא נאמר להגנת הגזול ואמנם אם היה כן היתה מובנת קו' המהרש"ל, שבדאי אין התורה באה להזהיר שהנכרי לא יפסיד את נכסיו, אכן יסוד מצוות אלו הוא: **"בעבורינו – אנוניו הפועלים – לקנות בנפשנו דעות אמיתיות ומדות טובות וישרות – לזכותנו לטוב לנו"**, והרי גם בגניבת גזולת נכרים, יש להזהיר את ישראל בכדי שלא ישתרש בנו מדות רעות ואכזריות וכדו'.

וכותב השו"מ: **"ולפי זה מצות גזילה היא על שני פנים, אם שלא לעשות לחבירו עול (כדעת המהרש"ל), וגם מבלי לעשות בעצמותו מעשה מגונה ואכזריות (כדעת החכ"צ) ולפי זה בזה הלשון 'לא תחמוד' כל שנותן ממון, אם אין מחסר לחבירו, בזה נתקל, זה שסבירא ליה (דעת התוס' והסמ"ג) דאינו איסור כלל, סבירא ליה דעיקר ציווי התורה היה בשביל שלא להגיע לחבירו רעה... כל שאינו מחסר לחבירו ממון לא אכפת לו... ומה דסבירא ליה (דעת הרמב"ם והראב"ד) דבאמת אסור הוא משום דהפעולה מגונה ואכזריות לחמוד, ולמחך יחמוד ולא יתן דמים"**.

ויוצין, שבדברי השו"מ נתבאר שמתוך חקירה זו יש ללמוד עוד שני דינים להלכה ולמעשה: א. האם יש איסור 'לא תחמוד' על חפץ של נכרי, דאם האיסור הוא 'בשביל שלא להגיע לחבירו רעה', א"כ בנכרי ודאי לא הוזהרה התורה על כך, ואם האיסור הוא 'משום דהפעולה מגונה ואכזריות לחמוד', גם בחפץ של נכרי יש לאיסור (ע"י מהנה חיים א"ח ח"ג סי' לא ב). אי שיש איסור חמדת פחות משוה פרוטה, כי לדעת הראשונים שהאיסור הוא גם בלי חיסור ממון חבירו, הרי גם בפחות משר"פ יש מקום לאסור, ומה גם 'משום דהפעולה מגונה ואכזריות לחמוד', אכן, אם האיסור הוא חיסור ממון חבירו, הרי בפחות משר"פ לא נקרא חיסור ממון חבירו (ראה עוד יד המלך על הרמב"ם סי' דה נסתפקת; מנחת חינוך שם אות ה' רב ברכות מע' לא אות א).

עלֵי אֹרֶחַ

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות קניית ולבישת בגדים חדשים בימי הספיירה

א. **בימי הספיירה נוהגים קצת דיני אבלות**, וכמה טעמים נאמרו בזה: א. משום שבמים אלו מתו תלמידי רבי עקיבא; ב. בגלל הגזירות והשמדות שהיו באשכנז רח"ל בתקופה זו, וכמו שמפורש בפיוטים ויוצרות שנתקנו לשבתות אלו (ע"י אשל אברהם להנאון מבוטשטאט סי' סח – הובא במדור 'יתרון דעת'); ג. בגלל שמשפטי רשעים בגיהנום לר' יוחנן בן נורי הוי מפסח עד עצרת; ד. מפני שהם ימי דין על התבואה (ע"י טו"ס סי' תצג סק"ב; חק עיבק סק"י).

ב. **מנהג העולם שאין לובשים בגד חדש בימי הספיירה** (ע"י לקט יושר – לתלמיד בעל התרומות הדשן דף צז; יוסף אומץ אות תתמה ובמהנני ורמייזא, וכן מובא בס' תשובות ופסקים לחכמי אשכנז סי' סט בשם רב שרירא גאון. וע"י בס' עקרי הדיין על א"ח סי' כא אות יד בשם הפחד יצחק).

ומה שהקפידו שלא לחדש בגד, היינו **דוקא בגד חשוב, אבל בגד שאינו חשוב**, כגון בגדים הסמוכים לגוף או גרביים וכדומה, **מותר לחדש** (ע"י מ"ב סי' תקטא ס"ק מה שבבין המצרים – מותר, אי"כ כן שבבין הספיירה, דקול ט"ו. וכן אי' שם בפחד יצחק). **וכן מותר לחדש כיפה, או אם יש לו צורך ללבוש בגד חדש, כגון שאין לו בגד ראוי ללבוש**. וכ"ש דיש להקל ללבוש בגדים חדשים לילדים כשיש צורך בכך. **וכן יש להקל ללבוש טלית חדשה** – דהוי בגד של מצוה (ע"י שבת הקהתי ח"ג סי' קפא).

ג. **קניית או תפירת בגד חדש** – יש הרבה מקילין בזה. ויש שהיו מחמירין אפילו לקנות ולתפור. וע"פ מי שצריך ללבוש בגד חדש, ילבשו ויחדשו בשבת (ע"י לקט יושר ויוסף אומץ שם).

ד. **נער שנעשה בר מצוה בימי הספיירה, ולא קנה ולבש הבגדים לפני ימי הספיירה, מותר לו לקנות ולחדש הבגדים בימי הספיירה** (ע"י מלך חיים סי' תצג לבני בעל בית, ונ"ל דכ"ש דשרי לבר מצוה).

ה. **וכן מותר לקנות בגדים חדשים לצורך שידוכים וכדומה, כשאין לו בגד נאה אחר. וכן מי שיש לו נישואין בל"ג בעומר, מותר לו לחדש בגדים חדשים בשבת שלפני ל"ג בעומר** (ע"י אחרות חיים סי' תצג סק"ב).

ו. **נוהגין שלא להיכנס לדירה חדשה בימי הספיירה** (ע"י שו"ת אבני צדק יו"ד סי' מז). אבל נכנסין לדירה שכורה. ואם אין לו מקום לדור מותר להיכנס אפילו לדירה חדשה. **ומותר לקנות או לבנות דירה, וכן מותר לשפץ או לסייד את הדירה בימים אלו**.

ז. **קניית דברים או שאר כלי בית, או רכב, יש להקל, ובפרט כשנחזק לו**.

ח. **בל"ג בעומר מותר ללבוש בגדים חדשים** (ע"י לקט יושר ויוסף אומץ שם).

מאת: הג"ר שמאי קתה כהנן גראס שליט"א

עלֵי שִׁיחַ

השיכון אהרן בתוך טומאות

"שמעתי מרב מפורסם, שפעם אחת נסע הרב הקדוש מאפטא צ"ל לאיזה עיר, והכינו עבורו שתי אכסניות, שניהם היו גבירים, שניהם הנהיגו ביתם בהכשר ויתרון כראוי, שניהם היו להם דירות מרווחות לקבל בביתם אורח כזה. אך אחד חיו מרגנים עליו בעבירות חמורות. ואמנם פלוגי זה ידע ערכו והיה טוב המוג ושלפ בעינו. והשני לא היו מרגנים עליו, רק היה בעל גאון הנקרא 'שייער יוד'."

והנה בחירת האכסניא נמסר להר"ק בעצמו, ובחר בזה שהיו מרגנים עליו ושמה התאכסן. ונשאל על טעם בחירה הזאת, והשיב: **"אצל פלוגי, אף אם אולי הוא נקי מעבירות, אמנם על ידי הגאון אמר חקב"ה (סוטה ה) 'אין אני והוא יכולין לדור בעולם' ואם כביכול הקב"ה האט דארט כביכול קיין פלאטץ נישט, מכל שכן אני... ואמנם אצל זה שאין בו סוטה הרה, רק שיש בו עבירות, והנה מפורש בתורתנו הקדושה (ויקרא טו, טו) 'השוכן אתם בתוך טומאות', ואם הקב"ה כביכול יש לו שם אכסניא גם אנכי התאכסנתי אצלו, ודפח"ח"**.

איש אמו ואביו תיראו

"מרן ז"ל (הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע) בשם הרה"ק הר"מ מלובניץ זי"ע: **'אביו ואמו'** – בלשון אשכנז: **'פאטער ומוטער'**, צריכים להתייאר את הפטור ומן המותר. ואמר מרן ז"ל: במשך חצי שנה עבדתי את חקב"ה עם מאמר זה".

עלֵי סֵפֶר

מצות ספירת העומר – כל בו על מצות ספירת העומר, כולל דברי הראשונים והאחרונים ז"ל בעניני המצוה והלכותיה, מסודר לפי נושאים, עם באורים וברורים וסיכום ההלכות. ולוהו אלו ספר **'הלכות ימי תעומה'** על ההלכות והמנהגים של ימי הספיירה, גם הוא מסודר וערוך בטוב טעם לפי נושאים, עם באורים וברורים וסיכומים. מאת הרה"ק פינחס זינאל ויסמן, מדורחה חדשה ומורחבת, בני ברק תשס"ט.

להלכה פסקי הלכות המצוות בבית היהודי – ספקי והוראות הלכה למעשה בשאלות השכיחות ומצוות בימינו. חלק א': **הלכות ברכת הנהנין והשבת – שבת**. מועדים: ערך בבהירות, בטוב טעם ודעת ובשפה ברורה ונעימה באופן השווה לכל נפש, הרב אהרן ל"ב'ר אלעזר אלין וייכמן, ועבר הנהה להכתיב על ידי הג"ר שמואל פ. טרוביטש שליט"א, מו"ץ דקהל מחזיקי דת באר"י, עם מפתחות מפורטים. אשדוד תשס"ט (תקט עמ').

ספר זְכִיכָה – להאלוף מוה"ר זכריה סימנר צ"ל. אוצר בלום של מוסר, הלכות, סגולות, רפואות (נדפס לראשונה בשנת תס"ס). נדפס מחדש בהדור רב, באותיות מאירות עינים ומנוקדות, קטעים מפוסקים, מפתחות מפורטים ועוד מעלות רבות. בשוליו חונה ספר **'זכיות מנחם'** ובו: באורים, הגות, חידושים והוספות על ספר זכריה ועוד. ירושלים: כ"ב, תשס"ט (תרי עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הגה"ח רבי אשר ישעי' ב"ר נפתלי נוסביום צ"ל</p> <p>הרביץ תורה והעמיד תלמידים מופלגים במסירות נפש ממש בגלות סיביר בימי הזעם ואח"כ בישיבת בעלזא באנטווערפן ובארצה"ב</p> <p>נלב"ע בדמ"ו בפסח שני תשכ"ו לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ד.</p>	<p>הרה"ח ר' שמואל גראסמאן הי"ו</p> <p>לרגל שמחת הכנסת בנו הורח הנוול</p> <p>בבריתו של אברהם אבינו ע"ה</p> <p>למול טוב ורוב נחת דקדושה</p>	 <p>מודעה רבה</p> <p>הדיני השנתני ייערך בע"ה</p> <p>ביום המשיב פ"ר: אמו"ר – אור ל"ד אייר</p> <p>פסח שני הבעל"ט, יו"ד דהתנא האלוך</p> <p>רבי מאיר בעל הנס זי"ע</p> <p>בשעה 20:30 באולם "בית רחל"</p>
<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' מתת' קליין ע"ה</p> <p>נלב"ע י"א אייר תשס"ב לפ"ק</p> <p>בן הרה"ח ר' שלמה זלמן ב"ר אלעזר הי"ד</p> <p>נעקדש באשוויץ י"ד סיון תשי"ד לפ"ק</p> <p>הונצח על ידי בנו-נכדו</p> <p>הרה"ח ר' שלמה זלמן קליין הי"ו</p>	<p>הרה"ח ר' יונה בנימין ברוך קליין הי"ו</p> <p>לרגל שמחת אירוסיו בנו</p> <p>הבה"ח כמר אהרן משה ניו"ר ע"ב"א תחי'</p> <p>בת מחו' הרה"ח ר' ישיב פולק הי"ו – ב"ב</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>נואם הכבוד</p> <p>הרה"ח המפורסם מה מפיץ מרגליות</p> <p>רבי שמעון הירשליער שליט"א</p> <p>מלונדון ע"ה</p> <p>הכוין בכרכה מחמדים להופעתם</p> <p>ועד גבאי גבאי – אנטווערפן</p>
<p>לעילוי נשמת</p> <p>מרת בלומא בת הרה"ח ר' שלום</p> <p>ראוענבלום ע"ה</p> <p>נלב"ע י"א אייר תשס"ג לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ד.</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' אליעזר ב"ר מנחם צבי ע"ה</p> <p>נלב"ע ח' אייר תשס"ג לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ד.</p> <p>הונצח על ידי בנו</p> <p>הרה"ח ר' אשר שטייטש הי"ו – ירושת"ו</p>	

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' אמור - פסח שני			
יד איר תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גיליון תרס"ה			
הדל"ע מוצ"ש ר"ת	22:30	22:19	20:58
אנטווערפן	21:49	21:39	20:21
לונדון	22:05	22:00	20:36
מאנטשעסטר	22:00	21:43	20:27
ציריך	21:32	21:15	20:00
ווינ	22:36	22:24	21:00
אמסטרדם	22:33	22:15	20:58
פאריז	22:12	21:56	20:37
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

שלוש פעולות שהיו עושים על מיתת קרובים

לא יקרהו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרמט. (כא. ה.). נקט שלש אלה, "לפי שהוא דרך לקרחה הראש על האב, לפי שנתן תורה על ראש הבן ולימוד לו תורה, או שלחו לרבו לשמוע ללמוד וללמד, לזה אמר: לא יקרהו קרחה בראשם; ולפי שדרך על בן ובת למרוט זקנו מתוך צער, לזה אמר: ופאת זקנם לא יגלחו; ולפי שהוא דרך לשרוט שרט על אחיו, כי אחינו בשרינו הוא, וכשמת אחיו שהוא בשרו דרך לשרוט בשרו, לזה אמר: וצבשרם לא ישרטו שרמט."

תולדות יצחק (ועיי' חפשי סיבות למה אסר לעשות כן)

למה שנה שנית מצוות פאה ולקט?

ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך וגו' (כז, כב), וברש"י: "חזור ושנה (שהרי כבר כתב מצוה זו לעיל בפר' קדושים יט, ט) - לעבור עליו בשני לאוין. א"ר אבדימי ברבי יוסף, מה ראה הכתוב ליתנה באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן, ר"ה ויום הכפורים והחג מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי, מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב קרבנותיו בתוכו". ע"כ. טעם שהזכיר מצות פאה שנית, אחר שכבר הזכירה לעיל, יען כי חג השבועות הוא תחלת קציר הטים, לכן הוזכר שוב שלא נשכח את הציווי שצטוונו לעשות בימים אלו.

ראב"ע

והנכון בעיני, שפסוק זה - "ובקצרכם את קציר ארצכם" - מוסב על קציר העומר הנזכר בראש הפרשה (לעיל פסוק ו), ואומר, שכאשר תבואו אל הארץ וקצרתם את העומר ראשית קצירכם, אזי לא תכלו את פאת השדה ההיא לצורך העומר, ולא תלקטו את חלקם, כלומר, שלא תדחה מצות העומר את הלאוין האלה. רמב"ן

כיצד מברכין

ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה וגו'. ויקוב בן האשה הישראלית את השם ויקלל וגו' (כד, י-יא). ובפירש"י: "בן איש מצרי - הוא המצרי שהרג משה". והוא מוסיף לב, דה"ה, "יש לשאול, אם היו שניהם מריבים זה עם זה, למה זה יברך את השם על זאת, היה ראוי לו להתרעם על משה או שיכנו ויהרגנו. אבל יתכן לומר, כי איש הישראלי סיפר לו ענין אביו הנזכר, והזכיר לו הידך היתה מיתתו, כי משה הרגו בשם המפורש, ולפיכך: ויקוב בן האשה הישראלית את השם ויקלל, כלומר את השם ששמו בסני פירש וקלל (הוא מוסיף דה"ה ק) - הע' הרחיק שיעורו). ולפיכך נסמכה פרשת מקלל לפרשת בהר סיני."

"ואני כבאך בנא": למה הוצרכה תורה בסיפור המעשה הזה שאירע ראש במדבר, והיה ראוי להסתייר הענין לכבוד השם ולא לגלותו כלל, רק שיוידע הדיון לישראל בכלל ויאמר: איש כי יקלל אלוהיו ונשא חטאו, ונקב שם ה' מות יומת, כי גם בני נח הם מוזהרין על ברכת השם ואין צריך לומר ישראל.

וגראה לומר, כי כוונת התורה בסיפור המעשה הזה לשתי תועלות: האחת, להודיענו שאין אחד מישראל נכשל בחטא עצום כזה כי אם הפושע הרשע המוחלט אשר הוא בעקר תולדתו פגום מצד אביו ואמו.

והשנית, כי מכאן יתבאר לנו עקב גדול ופנה עצומה בברכות, וכיצד יתחייב האדם לברך השם, שהרי המקלל בתהלה פירש את ה' באותיותיו ואחר כך קלל, והוא שאמר: ויקוב בן האשה הישראלית את ה' ויקלל, ונתחייב על זה בעונש מיתה, וכן כנגדו לענין הברכה והשכר, צריך המברך כשהוא מברך את ה' שיתבונן תחלה בלבו בפירוש אותיות ה', ובמה שהן מורות, ולכונן בהם במחשבתו, ואח"כ יברך את ה' ויזכירונו בפיו, ועם זה יקבל שכרו משלם ויחיה חי עד. וזכר לדבר מה שכתוב (תהלים קמ"א): 'ארומוך אלוהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד', יאמר 'ארומוך' - תחלה במחשבתו ובכוונת הלב, ואחר כך: 'ואברכה', כענין שאמרנו (ברכות ה'): 'לעולם יכנס אדם שעור שני פתחים ואח"כ יתפלל'."

לקח טוב

"הוד שבהוד" - הודאה על החודאה

היתה הבעיה הולכת ומחמירה עקב הזנחת השורש ממנו היא גודלת והמקור ממנו היא נובעת.

אמת נכון הדבר, שבמקרים רבים עדיין כבדת דרך ארוכה משעז זה עד לרפואה שלימה ומוחלטת, ואף יתכן קשיים ומכשולים הורזים עלי כבדת דרך זו. רחוק הוא מלברך על המוגמר. ועם כל זה, אין ספק ששלב זה בו הגיע לידי הכרת השורש, הוא שהביא את המפנה הגורלי במיפול, שבלעדי מפנה זה אין תקוה לאחריתו חלילה, כי לא היה מיפולו מכוון כנגד מחלתו.

אותיות מחכימות

... הנה לנו אומרים כמרים דרכן: "מודים אנחנו לך וכו' ברכות וכו' וכו' על שאלו מודים לך, ברוך אל הסודות", וכן הכינוי יונה (ברכות יג: דפ"ה ה"י"ף) המונה, דעל זה גופא לנו מודים, על שזכינו לסודות לו. ויש לזכור יותר בס"ד...

... ובזה יש להבין ענין ל"ג בשומר, שהוא יומא דפגרא רבנן, ונוסחין בו היתר דבריהם שאסור בספירה. והנה מבואר בספרי מוסר ענין הספירה, לזכר מדותיו ולטעם עלמו מכל סוג ופגם. והנה עתה עכבר עברה רוב הספירה, ועדיין לא פעל מאומה, ומבין גסם הרגון של אינו בשלימות, ואפילו אם היו לו לפעמים איזה מחשבה טובה, אינה חלה מחמת התערבות דלילות, אם כי נמש כל לזכר. אבל אם יזכור הסי"ת שכל עכ"פ לידי הכרה אמיתית שהוא כחול וכאפס, ועדיין לא עשה כלום, על זה גופא יש לו להיות שמח, שמכיר את מקומו ושורש על האמת.

והנה, אחת משבע מדות הוא 'סוד', והוא ענין הודאה על האמת, דכשבו ז' שמכוון כנגד מדה ה"ל, לר"ל להשלים עלמו בזה. ול"ג בשומר הוא הוד שסוד, וזה בחינת הודאה על הסודות, ע"ד 'על שאלתנו מודים לך ברוך אל הסודות' דפ"ה ה"י"ף.

עונת הסוד (בפירוש ד"ה וכו' וכו'). יו"ט כ"ה

ואם כן איפוא, עליו לקום על רגליו, ובשמחה עצומה להודות את שמו יתברך על שהביאו לידי הכרה גורלית זו, ועל שמכאן ואילך תהיינה פעולות המיפול קולעות למטרה.

בעבור רובם של ימי הספירה, ונוכח האדם לדעת שעדיין לא פעל כלום ואין בידו מאומה, עליו לערוך שבה והודאה להשם על שזיכהו לבוא לידי הכרה זו שאינה אלה "הודאה על האמת". וזאת היא מדת ה"הוד שבהוד" ביום ל"ג בשומר, שמודה על ההודאה.

בתחום הרפואה מצויה תופעה זו לרוב. מנסים לטפל בחולה רח"ל ולמצוא לו תרופה מספיקה על מנת להחלימו ולהחיותו, להחזיקו ולרפאותו, ונוקטים בפעולות שונות למיניהן - פעולות כאלו שכבר הוכיחו את עצמן כבדוקות ומנוסות, ואין מטיל ספק בתועלתן - כדי לקדם את מצב בריאותו או לחזק את איברי גופו שיוכלו לעמוד איתן נגד הרעה המאיימת עליו. כעבור זמן מסוים מגלים שכל הנעשה כבר לא הצליח לשנות את תמונת המצב ולא הועילו הכמים בתקנתם מאומה. במקרה כזה אין ברירה אחרת אלא לקבוע שלא קלעו החכמים והרופאים למטרה הנכונה וכי התמקדו על ענין צדדי, כי לא הצליחו לזהות את שורש הבעיה. אחרי קביעה כזו, עורכים בדיקות יסודיות, עד שבסופו של דבר נמצא הגורם והוא מונח בהתפתחות בריאותית מהותית וגורלית.

ולא רק בתחום הרפואה, אלא גם במיפולים בתחומים אחרים אמורים הדברים, וכגון בבעיות של קשיי למידה שבהן לפעמים מקדישים ומבזבזים המון זמן וכסף במיפול בקושי, בשעה שעדיין לא נקבע שורש הבעיה ומקורה, לדעת מאין היא נובעת. לאחר זמן מרומים ידיום בראש בהרגשה מעיקה של "צוּעק ואינו נענה", עד שסוף סוף מתברר שבסיסים מסוימים של ידע או כשרון למידה חסרים, ואין למיפול אלא להתמקד על אותו שלב.

ובכן, מנקודת מבט פשוטה ובלתי מחושבת, יתכן שבשלב זה שבו הגיע החולה או המטופל לידי הכרה שהרעה הפוקדתו מונעת ממנו דבר יותר יסודי, בסיסי וגורלי ממה שאמודחו עד הנה, תהיה הרגשת היאוש ואבדון יותר חריפה וחמורה מכאן והלאה, מאחר שאין לנו עסק בדבר של מה בכך, אלא בענין יותר רציני.

אך לאמיתו של דבר, דוקא בשלב זה מתחילה ישועתו לנצנץ ולהאיר לו פנים. כל מה שנעשה ונפעל עד עכשיו, לרוב היתה גניעתה, שהרי לא קלעו למטרה כלל ועיקר. אילו היו ממשויכים לתעות אחרי הנחתם המוטעית, היו עלולים לחזור על קלקולם ככל ששאל קיוא פעמים אין ספור. לא רק שלא היו מועילים כלום, אלא עוד זו שבמשך הזמן

אמרות טהורות

"יום ליום יביע אומר" – הימים אומרים לכל יומא האדם

אמור אל הכהנים (כא, א). איתא במדרש רבה (כ, ד): "זהו שאמר הכתוב (תהלים יב, ג): יום ליום יביע אומר" וכו'. ויש לדקדק מה השייכות של פסוק זה לכאן. ונראה לבאר על פי מה דאיתא בילקוט (פר' יתרו) ששם"ה מצות לא תעשה הן נגד שם"ה ימים – שכל יום ויום אומר לאדם: בבקשה ממך אל תעשה בי עבירה, ע"כ. ויש לומר שהיא היא הכת קול המכרות בכל יום על התשובה (כ"ש באבות פ"ו מ"ב). ובוזה יתפרש הפסוק (שם מ"ב, ד): **"באמור אלי כל היום איה אלוך"** – שכל יום ויום צועק ואומר 'איה אלוך', ובפרט כשהושב האדם ח"ו לעבור מדרך התורה, אזי היום צועק ואומר: 'איה אלוך'. והוא שאנו אומרים בברכת יוצר: "המשובת והמפואר והמתנשא מיומיו עולם", כלומר, מהימים שמבקשים 'אל תעשה בי עבירה', מזה מתנשא שמו של הקב"ה.

והנה, עובדי השם מרגישים וזוכים לשמוע בכל יום אמירת היום וצעתך. ורמזו הכתוב כאן: "אמור אל הכהנים" – הם עובדי השי"ת – "ואמרת אליהם", ולכאורה קשה כפל הלשון: "אמור" – ואמרת, ועל כך מותרין המדרש: "זהו שאמר הכתוב: יום ליום יביע אומר", רצ"ל, שמרמז כאן גם אמירתו של כל יום ויום אל הכהנים בני אהרן: **לנפש לא יטמא בעמיו. דברי ישראל**

ככל שתיישר ויחלש הגוף – יוסיפו שלימות רוחנית

קדושים יהיו לאלוקיהם ולא יחללו שם אלקיהם וגו' (כא, ו). "ללמד לאדם דעת, שהיסורין הבאים עליו הם הם המביאים אותו לקדושה רבה ויתירה, כאשר הכמים הגדול (ע"י ברכות ה). כל שהקב"ה הפך בו מדכאן ביסורין" וכו'. וענין הדבר, כי על ידי שהגוף נכבד מתקשר ונכנס, תגובה הנפש מעלה מעלה, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (פיה"ק פ"ט, ט) מעם על שוקני תלמידי חכמים – כל זמן שמזקנים, דעתם

אמירה נעימה

ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו. כי אם לשאר הקרוב אליו לאמור ולאביו וגו' (כא, ז). פירש"י: "כי אם לשאר, אין שארו אלא אישתו". ולכאורה יפלא, למה התחיל הכתוב באשתו, ולא באביו ואמו. ויש לומר, על פי מה דאיתא בגמרא (ע"ז יג). שכן רשאי לצאת לחוץ לארץ לשאת אשה אף על גב שארץ העמים מטמאה. ולפי זה יתפרש הפסוק כך: "לנפש לא יטמא בעמיו. כי אם לשאר" – לשאת אשה, שאו מותר לו לצאת לחוץ לארץ ולהיטמא בטומאת ארץ העמים.

כסף נבחר

ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' (כג, ט). איתא במדרש (תנחומא אות כב): "ראשון לחשבון עונות". ויש לפרש על פי הדיוע שמדת החטא היא לפי האדם, כי יש המאים קטנים שבאדם בינוני אינם נחשבים לחטא כלל, ורק בצדיקים הקרובים אל ה' נחשבים המה לחטא, וכמו שדרשו רז"ל (ב"ק ג) שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים ומבייבי אפילו כחוט השערה, כי החטא הוא מסך המבדיל בין האדם לבין ית"ש, "כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם" (ישעיה נג, ב).

אי לכך כשמתכפרים החטאים והוסר המסך המבדיל, ונעשה האדם קרוב להשי"ת, אזי עולים ומתחדשים שוב אותם החטאים הדקים שעשה מתחילה, כשהיה עדיין רחוק מהשי"ת, שאז לא היו נחשבים לחטא כלל, אך עתה כשהוסר המסך המבדיל ונתקרב אל השי"ת ומבייב, והלא הקב"ה מדקדק עם סביבו כחוט השערה, מעתה נחשבים גם המה לחטאים, ולכן צריך האדם לשוב בתשובה שנית על אותם החטאים הדקים (ע"י מ"ש במדורנו ג' תשח).

על כן ניתן עבור זה ארבעה ימים בין יוה"כ לסכות, והוא כענין ביקור שמצינו בקרבן פסח ותמיד, שצריכין ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחימה (פסחים צו), והביקור שם

מתיישבת עליהם, כי בשעה שהם מזקנים ונחלשים ויפסיד גופם, תרבה כחמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלימות, וכדאיתא בזה"ק (נדא פק). אע"פ דלוק ונהורא דלא סליק יבטשון ליה ויסלק נהורא ביה וינהיר (ע"י מ"ש במדורנו ג' ש"נ וג' תג). "וזהו המבין הדבר הזה, היסורים באמת יחשבו אצלו לחסד, רק עם כל זה שם דין יקרא עליהם, כי משם באו, אבל באמת לתכלית הם חסדים גדולים ואמיתים" (ע"י מ"ש במדורנו ג' תג).

"וזהו: קדושים יהיו לאלוקיהם" – בשביל אלוהיהם – הם הדין והיסורין (כ"ד לג, ג), וזכה לקדושה רבה, ולזה יזהרו ולא יחללו, רצ"ל, שלא יבעטו ביסורין, שזהו חילול (ע"י ברכות שס), ואמר: 'את שם אלוהיהם, רצ"ל היסורין, שבפנימיות באמת הם חסדים ורחמים גדולים, שהרי מביאין לקדושה יתירה והיי עולם, רק בשם קראו אלקיהם, כי לפנים הם דין. והוא אומר: 'את שם אלוהיהם' כי רק בשם יקראו דין".

נועם מגדים (ע"י ש"ש)

"והקרבנם מנחה חדשה לה" – לימוד התורה אחר יום טוב

והקרבנם מנחה חדשה לה' (כג, טז). הכתוב יבאר "על פי מה ששמעתי ממורי מהר"ם מפריסמיטק שיח" (הרח"ק רבי מנחם מענדל מריסמיטק ז"ע. ויד דל השבוע בל"ד בעומר), שאמר שביום טוב יורד הארה גדולה, שהשי"ת נותן לנו מתנה ביו"ט שיש לכל איש ישראלי מוחין גדולות, וכל אחד בא לשכל חדש בדיעת הכורא כ"ה וב"ש, אך אחר יו"ט יוצא אותו השכל מהאדם, והאיש המשיכיל יראה שמיד ביציאת יו"ט ילמוד בתורת ה', דאורייתא וקב"ה חדא הוא, ואז ישאר לו אותו המתנה שנתן לו השי"ת ביו"ט, ולא יצא ממנו אחר יו"ט.

והוא שנאמר: "והקרבנם מנחה חדשה; היינו המתנה שנתן לנו השי"ת ביום טוב, שנתן לנו שכל חדש בדיעת הכורא ב"ה וב"ש, תקרב אותו לה', והיינו שתלמוד מיד, דאורייתא וקב"ה חדא הוא, ואז ישאר לו אותו המתנה אף לאחר יום טוב, כאמור".

ג"כ אינו על דבר גלוי, כי דבר גלוי נראה מיד ואין צורך ביקור ד' ימים, ורק לפי שיש מומים דקים, שאפילו דוקן שבעין נמו פסלי (נפיש נג). לכן צריך ביקור ד' ימים. ועל כן ניתן ד' ימים אחרי יוה"כ להיות האדם מבקר ומחפש בהם מומיו הדקים עד שיתודעו לו גם המאיו הדקים, ואח"כ בא חג הסוכות, והוא זמן תשובה (ע"י בני יששכר תשרי מאמר י"ס ב) שנית על אותם החטאים הדקים אשר הם המאים רק מפאת הדקדוק שהקב"ה מדקדק עם סביביו וכו'.

והנה תיבת 'חשבון' תוראתה 'דקדוק' כדמצינו בגמרא (ב"ק קנ) פירוש הפסוק (לפ"ק כה, ג) "חשב עם קנה" – ידקדק עם קנהו. והוא שאמר: "ראשון לחשבון עונות" הוא גם כן כמו 'ראשון לדקדוק עונות', והיינו שיום ראשון של חג הסוכות הוא יום הראשון לדקדוק עונות שהקב"ה מדקדק עם סביביו.

אצטרוב ויפס להגרי' ענג'ל זצ"ל
לשבת שובה שנת תרע"ו, דף יב.

וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל (כג, מד). ובתרגום אונקלוס: "ומליל משה ית סדר מועדיא דה' ואלפלגין לבני ישראל". הוסף תיבת "ואלפלגין" – שענינה אינו מוכר בפסוק.

ונראה שהתרגום רוצה לפרש כדרשת חז"ל (מגילה ד). שלמדו ממקרא זה ש"משה תיקן לישראל שיהיו שואלין ודורשין בעניני של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת והלכות חג ב'חג', והיינו משום שהוקשה להם לחכמיו ז"ל, שאם הכוונה היא כפשוטו, שאמר להם מועדי ה', היה לו לומר: 'וידבר משה כן אל בני ישראל' – דהוי משמע שדיבר כן כמו שאמר לו הקב"ה כל המועדים דלעיל. אבל עכשיו שאמר: "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל", משמע שהוא ענין חדש, שדיבר להם מעניני מועדי ה' והודיע להם הלכותיו כל אחד בזמנו. ולוישב דקדוק זה כיוון גם התרגום באומרו: **"ואלפלגין לבני ישראל"** – שלמד עמם הלכות ודיני חג ב'חג', בעת המועדים שאמר לו ה'.

אמרי שפר

יתרון דעת

פיוטי שבתות שבין פסח לשבועות (ג)

בשבתות שבין ר"ח אייר לחג השבועות יש מקומות שנוהגים לאמר בכל שבת "ולת" אחד, אמנם באלו הארצות אין נוהגים לומר כי אם בשבת שלפני שבועות אומרים זאת: "אלקים באזנינו שמענו". ובשינוי לומר "ולחידך באהבו", או אמר: "אחרי כל היום קיונו", כאשר תמצא שלפני ר"ח סיון הגבלה מ"ח ואילך, רק מקדימים בשבת שלפני ר"ח סיון לאמר הוולת ו"אב הרחמים", ואח"כ מברכין ר"ח ומאז "החלל", ואין אומרים "החלל" קרוב ל"אב הרחמים" כבשבת לפני ט' באב. כן מצאתי אני המגיה בכתב ידי א"א מהר"ה זלה"ה בשם הגאון מהר"ר מינץ ז"ל שהנהיג כן בפדואה, ובסדר הזה הנהיג גם ממהר"ר ענשכין ז"ל במונטיאנא.

מעגלי צדק להגרי' בנימין זצ"ל
מצי"ל מגדולי רבני שאלוניקי (לחודש אייר)

אסור לבכות בשבת, אם לא שהוא בוכה כשמתפלל בבונה מתוך דבקותו בהקב"ה, כגון ביוצרות בין פסח לעצרת וכו' ג שרי, או שהוא צועק וכוה"ה על חילול שיש בו סכנה הדיום. שלחן שלמה להגרי' זצ"ל אבד"ק מיר (א"ח סי' רפח ט"א)

אלו הימים שבין פסח לעצרת מחזק אצל כל ישראל זה שנות מאות רבות לימי דין וימי אבל, מפני שבזמן הקצר הזה מתו י"ב אלף זוגות תלמידי חכמים תלמידי ר' עקיבא כדאיתא ביבמות (סב) וכולם מתו במיתא אסכרא, ועוד ראינו שעיקרי ימי הגזירות בשנות מאות שעברו בצרפת ואשכנז היו בימים אלו, כמבאר מהפייטנים שעשו קדמונינו על שבתות אלו שבין פסח לעצרת, והם מלאים קנים וזהו. ויש עוד טעמים על ימים אלו שיהיו ימי דין (ע"י חק יעקב סק"ג).

ערך השלחן (א"ח סי' תנ"ג ט"א)

*

ומי בין התלמידים הרבים של רבנו ז"ע (הגרי' שמואל דוד אונגר זצ"ל אב"ד גיטרא) שחיים עדנה היום הד"ר, לא יזכר את גודל ההתעוררות כשאמר רבינו ז"ע כמנהגינו אנו בני אשכנז, את הפייטנים שסדרו לנו רבותינו בעל התוספות ז"ל לאומרים בשבתות שבין פסח לשבועות על גזירות הקהלות שהיו בימי הספירה בשנת תתנ"ו.

ואותם המעטים מן התלמידים שנשארו בחיים, שהתפללו עם רבנו ז"ע בזמן השמד, אך ימצאו המה פה ולשון להגיד לזכר אחרון על התנחלה ועל הבכיה כשהתפלל רבינו ז"ע אותם הפייטנים באותם השבתות שבין פסח לשבועות בשנת תש"ב, כשבת הגזירה הנוראה עליו להגיד לנו פירוש המלות הקדושות האזימות שלו אלו התפלות, או כשעצמו טעם אבותינו קדושים קדם שסדרו אותם – באותם השבתות, אשר אז כמאז – בימי הספירה בשנת תתנ"ו, ימי דין ישראל מומנם של תלמידי ר' עקיבא – הלכו בגולה יהודי סלאוואקיא בראש כל יהודי אייראפא – ועדיין לא ידענו אז בשבת תש"ב – את עומק האבדון אשר נטמן תחת שמות הארורים של אישוווסין וטרעבלניקא אשר גלו לשם.

ומי ממנו לא יזכר לעד את האנחה אשר לא תשכח – בשבתות שבין פסח לשבועות בשנת תש"ג – כשבר ידענו את כל הנעשה, שאחינו הגולים במחוז לובלין כבר נהרגו כולם עם אלפי אלפים ישראל בפולין ושאר גולה היי"ד – ואין נמס כל לב, כשלו כל הברכים על הבכיות ועל האנחות כשעבר רבינו ז"ע לפני התיבה בשבתות שבין פסח לשבועות בשבת תש"ד לומר אלו הפייטנים – כשירדה הגזירה על הקהלות הקדושות שבהונגאריא – וידענו אז בבירור גמור שיום נשחיתם ונתנקים ונשרפים י"ב אלף אנשים נשים וטף, ה' יקום דמם הטהור.

מי שמע וישבח את זקת הלב ממעמקם, כשהגיע רבינו ז"ע אל החרו"ט טובו ילדים הכינו, ברכת הובב כונו, שמע ישראל ה' אחד וניחדנו" (ב"ולת" לשבת ראשונה אחר פסח) – אז כשלמדנו הדינים הללו הלכה למעשה, וידענו שבין הפייטן הקדוש באמרו ברכת הובב כונו, על הדין המפורש בתש"ב, ואשר רבינו השל"ה כוון לחשוש מדידה, שכל בן ישראל הנהרג על קידוש ה' חייב לבקר בשם ומלכות לאמר, "ברוך את ה' אמי"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש שמו ברבים" – אז כשנראה ללב כולנו אך באותם השבועות האזימות בודאי ברכו את הברכה הזאת תלמידי חכמים ובעלי בתים פשוטים, ואת ביתם היי"ד – אז כשהי' עלינו תמיד כאילו אוננו שומע את הצעק של אלפים אנשים ונשים וקנים וילדים – את הצעק האחרון הקדוש, אשר צעקוהו רבבות אלפי ישראל על קידוש שמו מדרות עולם של שמד וחרג – הפסוק של מלכות שמים "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" – כמו שהזכירו הפייט הזה בדורו של שמד בימי רש"י ורבותינו בעל התוספות.

מן המוצר להגרי' מיכאל בער
וויסמאנדל זצ"ל (עמ' לט-מ)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יהושע העשיל באב"ד זי"ע – בעל "ספר יהושע" יומא דהילולא י"ז אייר (תקצ"ה)

אחד מגדולי ראשי שושלת רבנים מפוארת, משפחת באב"ד המעטירה, היה הגה"ק רבי יהושע העשיל באב"ד זי"ע רבה של טארניפאל, הנועד על שם ספרו 'ספר יהושע' - שכולל שאלות ותשובות בארבעת חלקי השו"ע, פסקים וכתבים בש"ס ופוסקים (ואלקווא תקפ"ט).

הגאונים האדירים בעל ה'קצות החושן', היתביבות המשפט', רבי סענדר מרגליות אב"ד סאטנוב, ה'בית שמואל אחרון', הי"ד יוסף, הי"ד המאיר, ה'בית אפרים' ורבי שלמה קלוגער, עוד מגדולי ומאורי דורו - היו אחוזת מרעיו ואנשי עצתו, ופעמים רבות לא רצו להכריע בדבר הלכה אלא אם כן יסכים עמם. עם רובם היה לו גם משפחתי. ספרו הגדול מלא בחידושי תורה ותשובות בהלכה שהתכתבו זה עם זה.

יהושע מלא רוח הכמה:

שמש של רבינו יהושע העשיל זרח עלי אדמות בערך בשנת תקפ"ד (ישנן כמה גרסאות בזה) בעיר בראד, לאביו הגאון רבי יצחק באב"ד זצ"ל ולאמו הצדיקת מרת רעאל ע"ה בת הקצין מו"ה אברהם ר' חיימיש מלובלין זצ"ל, פרנס ועד ארבע ארצות.

רבינו היה "נצר נחמד מגזע שורש פורה מראש נטעי נאמנה" - כנאמר על שער ספרו - בן אחר בן עד רשכבה"ג הרבי ר' העשיל מקראקא זי"ע, על שמו נקרא. הסנדק שלו היה גאון ישראל וקדושו בעל ה'נועד ביהודה' זי"ע, שכן כן היה נין ונכד להרבי ר' העשיל זי"ע, כן מצד אביו והן מצד אמו.

את תורתו קיבל מפי הגה"ק רבי משולם חיימיש הלוי הורוויץ זי"ע אב"ד קרעמניץ בעל 'משנת חיים' (חתנו של הר"ק רבי אברהם המלאך זי"ע). בהגיעו לפרקו נשא את בת דודו, אחי אביו, הג"ר שמואל באב"ד זצ"ל, חתן הג"ר משה רוקח אב"ד זלאטשוב זצ"ל [בן הגה"ק רבי אלעזר רוקח מאמשטרדם זי"ע - בעל 'מעשה רוקח'].

בימי חורפו נתקבל רבינו לאב"ד פודקאמין ואח"כ בבזונב. בשנת תקס"א, אחר שכן דודו הגה"ק רבי שמואל פאלקינפעלד זי"ע - בעל ה'בית שמואל אחרון' עזב את רבנות טארניפאל ועבר לפוזנא (בה מילא מקום אחיו הגה"ק רבי יוסף הצדיק זי"ע - חתן השוב"י), נתקבל רבינו במקומו לרב ואב"ד טארניפאל וגלילותיה. משם נתפרסם שמו לגאון ולתפארת כאחד הגאונים והפוסקים שבדור, אשר "ידיו רב לו לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא בפלפול עצום" (לשון בעל 'קצות החושן' בספרו 'אבני מלואים' סוף ח"א), ורבים מחכמי דורו היו משיכמים לפתחו לשאול ממנו דבר ה' זו הלכה ברורה, ביניהם גם אחיו הגדול הג"ר נתן באב"ד זצ"ל אב"ד יאברוב, בן דודו בעל ה'בית שמואל אחרון' הני"ל, וגאונים בראד - ש"י ומח"י הג"ר אפרים זלמן מרגליות בעל ה'בית אפרים' והג"ר שלמה קלוגער, זכ"ע.

התורה הקדושה היתה בפעל חייו, בה הגה כל שותיו, יומם ולילה, ויהושע הוא חלן בעמקה של הלכה. במכתבו לנכדו החביב בעל ה'מנחת חינוך' זי"ע (סי' לה), מגלה לו זקינו את אשר בסתר לבו "למצוא מנוחה לכך גרלי ולפרנסתי מבלי עול ברנות". אך מן השמים שאמר אחרת, ללמוד וללמד ולהרבות בתורה בישראל.

מיום עלותו על כסא הרבנות בטארניפאל, מהגדולות שבדרום גאליציה, עם אוכלוסיה מכובדת יותר מעשרת אלפים יחודים (לעומת הגויים שהיוו בה מיעוט), תקפוחו סרודות שונות מכל עבר וצד שגול הרבה מזמניו היקר, וכפי שמתאון על כך בכמה וכמה מתשובותיו, כמו: "... לא אאריך בזה לאשר ידידי יודע כמה סרודות רבו, ובכל יום ויום הולכים ומתגברים, ואין פנאי אף ללמוד מקצת שיעורים החיובים, מכל שכן לעיין בדברים" (סי' ז); "... אך מה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי להיות מושעב ברוב סרודות התלאות בעבודת ציבור, ועבודת משא העם קודש עלי בכתף ישא...". (סי' ט); "אם אמרתי אספרא עמוס התלאות מרוב הנכנסין ויוצאים, זה בשאלות ממון, וזה בשאלות הוראה אור"י, וזה בהבלי הזמן" (סי' לה); "ויאל ירע בעיני כבודי על אשר עברתי על כל תאחר בזה, כי גלי לכבודי רוב סרודות, ואין פנאי לבלוע רוקי ממשי" (סי' טא).

מרוב סרודותיו לא מצא זמן פנוי לעיין בשאלות בהלכה שהגיעו למענו מרחוק ומקרוב, אלא "בשבת אחר חצות היום" כשלא הגיד שיעורים ובהיותו פנוי מ'סרודות' אנשים המוטלים עליו והסובבים אותו ככוסלא לעוגיא" (סי' לה, וכן סי' ט).

ואמנם, מרבית תשובותיו הגאונים והמקומיים נכתבו תחת לחץ זמן, מה שלא גרעו כלל ממהותו וסגנונו שהיו בלשון קצר וברור. ופעמים רבות השיב לשואלו בתשובות עמוקות בתוכן על פי הזכרון, מבלי עיון בנוף הספר כולו (ראה סי' מ ועוד).

במשך הזמן התרבו והתקצבו סביבו עדרי צאן קדשים, לתלמידים צורבים, חריפי מוח ובקאים, חכמים ונבונים, עבדים פעל מתוך אהבה עד אין קץ והגיד לפניהם שיעורין כסדרן, וכן שבע הרבה נחת מתלמידיו וראה ברכה בעמלו, וכפי שמעיד

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך' יצחק בעריש ברושניצ'ה י"ה ת.צ.ב.ה.

שבעדי בבראד הוא בערך ארבעים שנה הגדתי זאת לפני הגאון האמתי מ' סענדר מרגליות האב"ד דק' סאטניוב, והוטב בעיניו" (סי' קז).

כן היה בידידות עם הגה"ק בעל ה'קצות החושן' זצ"ל, אליו הרץ תשובה בשנת תקס"ו בעסק עגונה אחת (ספר יהושע סי' טט), ועל זה השיב בעל ה'קצות' בשבחים רבים: "שלום לכבוד אהובי ידיד ה' וידיד נפשי ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם, החריף ובקי, בן של קדושים אראלים ותרשישים, נ"י ע"ה פ"ה, פה מפיק מרגליות, ק"ש מו"ה יהושע העשילי יצ"ו... האיר אל עבר פני מכתב חדרה מעכ"ת הרמה והנשאה... ומע"כ אין צריך לגמרא דידו ולא לסברא דידו..." (אבני מלואים' סוף ח"א).

תשובה זו של רבינו זכתה לפירסום רב עקב היותו מודפס בספר 'אבני מלואים' (סוף ח"א), וכן כשהדפיס רבינו את ספרו 'ספר יהושע' הזכיר רבינו זאת בסוף תשובתו הני"ל (סי' טט) וז"ל: "ותשובה זאת ימצא המעיין בספר 'אבני מלואים' ח"א מה שכתבתי להגאון בעל 'קצות החושן' וראב"י מלואים...", וכמו"כ בתשובה אחרת (סי' פא) כותב רבינו: "יומה שיש לפקפק בדבריו כתבתי בתשובות שאלה להגאון בעהמ"ח 'קצות החושן' ונדפס בספרו הקדוש ספר 'אבני מלואים' שחיבר הגאון הני"ל על אח"י יע"ש".

עוד חלופי שו"ת שהתנהלה ביניהם ראה 'ספר יהושע' (סי' ק) שם מתארחו בעל ה'קצות': "שלומים אלף לשר האלף, עין השכל ומקור החכמה והתבונה, אהוב החכמים ורצוי המשכילים, ידיד נפשי וחמדת לבבי, ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כ"ש מהור"ר יהושע העש"י נ"י...".

חליפת מכתבים תכופה התנהלה בינו לבין הגה"ק רבי צבי הירש קארא זצ"ל אב"ד בוטשאטש בעל שו"ת 'נטע שעשועים' (ואלקווא תקפ"ט), שכותב באחד מתשובותיו אל רבינו בזה"ל: "הרב הגאון המפורסם בדורו, רבנים צריכים לאורו... ועם כל לא אוכל להתעלם מלהשיב מפני הכבוד להדרת גאון כי חקר כבודו רב ועצום הוא..." (שם סי' פ).

עוד מצאנו לו חיבה יתירה מאת מחותנו הגה"ק בעל ה'חיות דעת' מליסא זצ"ל, אשר רבינו מגלה בספרו (סי' קט) טפח מעונו אהבתו: "ואת אשר פקפק בפסק הדיינים... ונסתייע מדברי מח"י הגאון אב"ד"ק לייסר בעתמי"ח 'תניבו הספטי' שכבת שם... ולאשר אין חפצי לאהבתו לחלק עליו בזה...". גם ביניהם התקיימו חליפת מכתבים ותשובות ברצאו ושוב, כשנאחת מהם קובע הגאון מליסא ש"כל דבריו הם אמתיים" (ספר יהושע סי' יד).

"הנה שמענוה באפרתה - זה ספר יהושע"

בשנת דבר ד' אל יהושע ל"ק" (תקפ"ט) הביא רבינו את ספרו 'ספר יהושע' - אשר על שמו נקרא עד עצם היום הזה "בעל ספר יהושע" - לדפוס בעיר זאלקווא. את שם הספר קרא לה עפ"י הגמרא (נדרים כב): "אלמלי לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, ופירש"י שם, לפי שבעטו וחטאו נוסף להם רוב חכמה ושאר הספרים להטריחין יותר" (מקדמה). וכנראה גם כדי לרמז את שמו על ספרו (דפוס בעריכה מחודשת ומתוקנת, עם מראי מקומות ומילואים, על ידי נוי הרב גדלי' דינאל באב"ד, ירושלים תשנ"א).

תשובותיו של רבינו הם בעיניהם ונושאים שונים, מעשי חידודים פלאי פלאים, לאור חיציו יהלכו לדור דור. תשובה מפורסמת ביותר היא תשובתו (ענין תקנת הארצות) בירד מנכסיו כשהמסלול ב' שלשים מהדונגיו היו כמסלול, בה חייה דעתו "דהתקנה היתה דהוי כמו סילוק והצד שכנגדו מחוייב לקיים השידוך ואם הוא חוזר חייב בקט"י. במשך הדורות פלפלו הגאונים יושבי על מדון בתשובותיהם בענין "שיטת ספר יהושע", הללו מוכיזים והללו מחיבים, כדרכה של תורה (בין לחקת נביאים שומדריס ומפליגים בדברי רבינו בסי' צג: חם: שו"ת יחסד לאברהם, שו"ת ישאל ומשיב, שו"ת מהרש"ם, שו"ת בית יצחק, שו"ת מהר"ש עניני, 'משפט שלום', שו"ת ישעיה דעה' ועוד).

חיבוריו הנוספים המה: 'ספר הנעים' על התורה, 'ספר הותיק' חידושים לסוגיות הש"ס, חיבור שלם עם דרשות שונות וחידושים להלכות גיטין, אך לא זכינו לאורם כי נשרפו כולם והיו למאכלות אש (כך מעיד נכדו הג"ר יוסף בניצין באב"ד זצ"ל אב"ד מיקוליניץ, בספר 'מליצי אש' מלואים והשטות לחודש אייר. בשנת תשי"ג הו"ל נכדו הני"ל ספר הנעים' עת"ת וספר הותיק' על הש"ס, רמב"ם ושו"ע, ממה שישק ספר תורה הגדול של רבינו יהושע. מאמרנו זה מבוסס על סדר התולדות המקיף שהפליא לעשות שם בראש הספר).

רבינו נסתלק לשמי רום זקן ושבע ימים, ביום י"ז אייר שנת תקצ"ח לערך. ממנו נשתלשלו משפחת רבנים מפוארת לבית באב"ד, אשר היו מפורסמים ליום ולתהלה בקהילות קודש ברחבי גאליציה, כשהמפורסם ביותר ביניהם הוא נכדו - אשר האיר באור תורתו לדורות עולם - הגה"ק רבי יוסף באב"ד מטארניפאל זי"ע בעל ה'מנחת חינוך' [בן בנו הגאון רבי משה באב"ד זצ"ל אב"ד פשעווארסק]. והיו קהילות קודש שבהן החזיקו בני משפחת באב"ד ברבנות בן אחר בן מאה וחמשים שנה ברציפות עד עלות הכורת, ובפועל נתקיימה משמעותו של שם זה באב"ד - בן אב בית דין. זי"ע ועכ"א.

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

בעצמו: "שמחתי ושמחתי כי ת"ל יתברך הנני רואה ברכה בתלמידיו כי יגדילו בעזה"ה בתורת ה' ובחכמה מאוד מאוד" (סי' יח), "והנה זאת נחמתי כי ת"ל יתברך לא היה העמל של לריק, ומובטחני בחש"י שירה תלמידו הוראה בקרוב" (סי' קה). ענותו הגדולה באה לידי ביטוי בהרבה מתשובותיו, שהיו ערוכות בלשון הכנעה וענוה לא שכיחה, וביותר מצינו שקיים בתלמידיו דברי המשנה (אבות פ"ד מ"ב): "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך", שכן באגרות תורה היה פונה אליהם בלשון: "תלמידו דידו".

על משמרת הקודש:

בימים ההם כשבתו בטארניפאל, כבר החלה ההשכלה האורורה להופיע בשמי גאליציה, ומנהיגיה ניסו להשתלט על הציבור הנאמנים לדבר ה' ולתורתו, והיה אז המשכילים מבצר וקו טארניפאל בהשראתו של ראש המשכילים דאז בגאליציה יוסף פערל שריי. רבינו עמד איתן על משמר חומת חדת, והיה להם כחומת ברזל בינם ובין העם, אשר הערצתם אהבתם ונאמנותם לרבים לא ידעה גבול, ומשום כך היה רבינו מטרה לחיצי המשכילים, ורעות שבעה נפשו מצד אנשי ההשכלה שרדפוחו מרורות.

אין כל פלא, איפוא, שבשנת תקפ"ח לערך, כאשר נקרא לכהן לרב ואב"ד בעיר ואם בישראל לובלין ולמלאות מקום הגה"ק רבי עזריאל הלוי אש הורוויץ זצ"ל - שנקרא "ראש הברזל" - לא היסס כלל, שכן שמח להתפטר ממרדפותיו ולהגיע למנוחות, ושם איהו למושב לו שהיתה מקום אבותיו ה"ה הרבי ר' שכנא מלובלין, המהרש"ל, מהר"ם מלובלין, והגה"ק רבי יעקב מלובלין (אבי הרבי ר' העשיל מקראקא), זי"ע.

ברם דא עקא, בהגיעו למקומו החדש, נודע לראשי הקהילה המתנגדים שהוא מתנהג בחסידות על דרך תלמידי הבעש"ט זי"ע, מאריך בסעודה שלישית ומזמר "בני היכלא", וכיוצא בהם (ראה הסכמה קמח על ספר 'אורח לחיים' להר"ק רבינו זלאטשוב זי"ע), חזרו בהם, והתנגדו לו ראשי הקהל ופרנסיה. לכן אחר חצי שנה כשחזר רבינו לטארניפאל להביא משם את בני ביתו וספריו ללובלין, מצא כאן בעל חוב מקום לגבות את חובו, וראשי הקהל שלחו אליו לאמר כי לא יוכל לשוב בולגריה

בתואנה שאין לו רשיון מהשלטון להעתיק משכנו מגאליציה, ואמנם אלה הלשינו עליו לפני שלטונות הרוסיים בווארשא, שבתור נתין אוסטרי אין לו רשיון לגור בלובלין (ורבינו מוכיז זאת בפסקים וכתבים) סי' פד: "נשאלתי מלובלין וכו' ובהיותי עדיין בטריניפאל מחמת שהרשיון מחקר המלך מוארשא עדיין לא השיגנו כדת מה לעשות...".

בסופו של דבר, נאלץ אכן לוותר על הרבנות בלובלין, וחזר לטארניפאל, שם נהג ברבנות עד אחרית ימיו. באותה תקופה שבין רבנות לובלין-טארניפאל בא רבינו בהסכמה - אחת מני הרבה הסכמות שיצא מתח"י - על ספר 'עצי לבנון' (תל' שו"ע יו"ד להג"ר יוסף יצחק מו"ח שו"ת מוארשא רבתי, דילקאב תקצ"ח) ("יום א' ה' אלול תקפ"ח ל"ק הקי יהושע העשיל חונה בק"ק טרניפאל והגליל ומ"י" (מצודתו פורשה) פה"ק לובלין יצ"ו").

למרות שידע סבל ומחלוקת, קיים בעצמו "דרכיה דרכי נועם וכל תביעותיה שלום". עד כדי כך היה זהיר בכך, שאפילו בפלפול דברי תורה הקפיד שלא להתערב בדבר שיכול להביא למחלוקת. דברים אלה מצינו גם בספרו: "... ואמרתי בתחילה להיות אולם לא אפתח פי, מחמת ששמעתי כי נפל מחלוקת בקהלתכם בזה, ואמרתי שהקלם אל תחד כבודי, אך להפצרות ר' דוד הנ"ל... אמרתי אשיב את אשר יחון ה' אותי דעה בינה והשכל ולעשות שלום ביניהם", ובסיום התשובה: "ווא אהובי ידידי, אבקש שיהיה שלום ביניהם, ומאי דהוה הוה, והימים הראשונים יפלו..." (סי' כח. ראה סי' עט).

תורה יבקשו מפיה:

רבינו עמד בקשרי ידידות עם הגה"ק רבי אלכסנדר סענדר מרגליות זצ"ל אב"ד סאטנוב, שהעריך את רבינו ותורתו, בכתבו כי "דבריו בורים ואין להרהר אחריהן" (ספר יהושע סי' לח. והוא לו נדפסו גם בספרו 'שו"ת אפרים' סי' ח).

כבר בימי חורפו הרצה רבינו לפניו את חידושי תורתו, וכדבריו: "כבר כתבתי בזה בילדותי תערין מתפיק, ונהירא

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת בבא מציעא

בענין אין שליח לדבר עבירה – במלך

בסוגיא לענין קניית גניבה (דף י"ג ע"ב) למדנו בענין הכלל הידוע שאין שליח לדבר עבירה, שהקשה: "איני סלקא דעתך חצר משום שליחות איתרבא, אם כן מציענו שליח לדבר עבירה, וקיימא לן 'אין שליח לדבר עבירה'. אמר רבינא, היבא אמרינן ד'אין שליח לדבר עבירה' – היבא דשליח בר חיובא הוא, אבל בחצר דלאו בר חיובא הוא מיחייב שולח... רב סמא אמר, היבא אמרינן 'אין שליח לדבר עבירה' – היבא דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד, אבל חצר דבעל כרחיה מותיב בה מיחייב שולח". ומציענו בכמה מקורות חידוש גדול על פי יסודו של רב סמא, שאם אמנם קיבל בכל התורה כולה שאין שליח לדבר עבירה, אין זה כי אם בסתם בני אדם, אולם, במלך – כאשר שולח שליח לדבר עבירה, מחייב שולחו, שהרי אין יכולת לעבור על דברו, והריהו המלך שידר תקיפה דומה לחצר – "דבעל כרחיה מותיב בה מיחייב שולחו".

ואנחנו יסוד הדבר כבר נמצא ברד"ק על הפסוק שנאמר אצל דוד המלך ע"ה בענין הריגת אוריה החתי (ש"ב י"ט ט), שאמר לו נתן הנביא: "מדוע בית את דבר ה' לעשות הרע בעיניו את אוריה החתי הכית בחרב ואת אשתו לקחת לך לאשה ואתו הרגת בחרב בני עמון", ואף שלא הרגו בידים, שהרי נהרג על ידי יואב, נאמר עליה: "את אוריה החתי הכית בחרב", וכתב הרד"ק: "אף על גב דבכל התורה כולה 'אין שליח לדבר עבירה', כי בכל מקום השולח פטור והשליח חייב, הכא שאני שהכתוב קרא הורג שנאמר 'ואתו הרגה', והטעם, לפי שהיה מלך הוא עובר על מצותו כאילו הוא הרגה, וכן שאול שצוה להרוג נוב עיר הכהנים כאילו הוא הרגה, ואע"ג שאין לאדם לעשות מצות מלך בזה הענין וכיו"ב, כמו שכתבנו למעלה 'כל אדם אשר ימרה את פירי יומת', יכול אפילו לדבר עבירה, ת"ל, 'דק', אף על פי כן אין כל אדם נזהר בזה ויודע לדרוש אבין ורקין, לפיכך העונש בעל בחירה אף שהוא מוכרח שלא יתחייב מיתה, מ"מ מקרי אי בעי עביד" (נע"ש). העונש של המלך, כדברי הרד"ק, יש לזון הרבה לפי המובא בסוגיית הגמרא במס' קידושין מג. ראה שיטה לא נודע למי שם: שו"ת שו"ת ומושיב תניא ח"ב סי' סט, ואבמ"ל.

כדברי הרד"ק אנו מוצאים גם בפירוש רבינו חננאל עמ"ס קדושין (שם, דפוס מכת"י בספר אהל חייא עמ"ס קדושין, ב"ב תס"ו), וז"ל: "אשר התם דגלי ביה רחמנא דהוא הרגת" – קרא הורג, שמע מינה משום דהוי מלך ואין רשות לאדם להמרות פיו ואסור לעבור על גזירותיו, וכל כהאי גוונא השולח חייב".

אמנם בשו"ת נודע ביהודה (א"ח ע"ג קמא סי' ע"ח) הביא מדברי הגאון רבי יצחק מזהאמבורג זי"ע, ומדבריו יוצא כדברי הרד"ק, שיוצא כשהורג את אוריה החתי "היה מוכרח להורגו, דאי לא הכי היה הוא מורד במלכות, א"כ היה הוא מוכרח לעשות כך והיו כחצרו, ולכ"ש יש שליח לדבר עבירה". והשיב לו הגו"י (שם סי' פ): "לדידי לא דמי כעובל לאדם, דאדם שהוא בעל בחירה אף שהוא מוכרח שלא יתחייב מיתה, מ"מ מקרי אי בעי עביד" (נע"ש). הרי לנו שאלה יסודות לענין בעל בחירה שכופים אותו לעשות דבר עבירה, שלפי דעת הרד"ק ור"ח – ריגו כחצרו, ויש שליח לדבר עבירה, "דבעל כרחיה מותיב בה" חייב שולחו, ולפי הגו"י – אין דינו כחצר, כי בעל בחירה אף פעם אינו כמוכרח ממש.

ענין זה נדרש במין חומר במה שמציענו אצל פרעה מלך מצרים (שמו"א טז): "ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האנשים אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת הוא והייתן", ויאמר ממדרש (שמו"א יד): "למה צוה להרוג אותם על ידי המלכות כדי שלא יתבע הקב"ה ממנו ויפרע מהן", וביאר היפה תואר את דברי המדרש: "למה צוה אותם על ידי המלכות – שיכולות להשתמש ממוצות, כמו שהיה, ולא צוה לעבדיו – כמו שאמר אחר כך 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו', כדי שלא יתבע הקב"ה ממנו ויפרע מהם, פירוש, דאילו יצוה בפירוש לעבדיו... ויאמר משיבוע הקב"ה דמים מידו ויפרע מהם משא"כ עכשיו, דאין שליח לדבר עבירה, ואע"פ שמצות מלך היא עליהן שיהרגום... מכל מקום – מאחר שבידן להשתמש ולומר כמו שאמרנו 'כי לא כנשים המצויות העבריות' – דמן בראשן, ושיין לומר כן אף שליח לדבר עבירה, משא"כ כשיצוה לעבדיו 'כל הבן הילוד' – שאי אפשר להם לעבור על דבריו שיעשו הוא ועמו עמו". והדברים מבוארים היטב כפי דברי הר"ח והרד"ק שבציווי המלך שאי אפשר להשתמש שלא לקיימו. לא נאמר "אין שליח לדבר עבירה", ולכן אמר פרעה תחלה למלכות, שהן היו יכולות להשתמש, ואם היו מצויות לו לא היה נענש – כי "אין שליח לדבר עבירה".

בספר ערבי נחל (פ"י יתרו דרוש א' דרוש ב' לשב"ה) הביא עוד בזה משי"כ הורע ברך (פ"י בשלח) בביאור מה שאיתא בילקוט שמעוני (בשלח רמא): "בשעה שביקש הקב"ה להטביע את מצרים עמד עזאזר שר של מצרים לפניו וקרא הקב"ה ואמר לפניו: רבוש"ע, נקראת צדיק וישן ואין לפניך לא עולה ולא משוא פנים ולא מקח שחד, למה אתה רוצה להטביע מצרים, כלום הטביעו בני מבניך או הרגו", והדבר תמוה מאוד, הלא מקרא מפורש הוא שהמצריםים הטביעו את בני ישראל ביאור, ואיך טען "כלום הטביעו בני מבניך". וכתב הורע ברך, כי אם אמנם שפרעה צוה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", אכן, הוא לא עשה מאומה, רק שלח שלוחים, וגם צוה להמצריםים שהם לא יעשו בעצמם רק היתה הגזירה שישראל עצמם ישליכוהו הבן הילוד, ועשה זאת בכונה כדי שיהיו העונש עליהם ולא עליו ועל עמו, מטעם ד"אין שליח לדבר עבירה". ומסיק הערבי נחל שבאמת לא הועילה לו עצתו, כי "היבא שיד הממשלה תקיפה על השליח, ובעל כרחו לעשות השליחות לא אמרינן 'אין שליח לדבר עבירה', דמי לחצר דאמרינן בב"מ דאש שיש אין שליח לדבר עבירה משום דבע"כ מותיב ביה, ע"ש, ממילא מעיקרא דדינא פרכא, דאע"פ שפרעה אינו רק משלח אפילו הכי חייב כיון שהיה מלך עז ובעל כרחם להצרכו לעשות דבריו" (נע"ש).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מהלכות ספירת העומר

א. אם הגיע לבית הכנסת אחרי תפלת מעריב של הצבור, קודם ספירת העומר, ואין שם מנין נוסף לתפילת מעריב, ויצטרף להתפלל מעריב ביחידות, יש אומרים שיתפלל קודם מעריב, דהוי תדיר וקרי"ש הוי דאורייתא, משא"כ ספירת העומר לרוב הפוסקים היא מדרבנן. ויש אומרים שאפשר לדחות את התדיר ומי"ע דאורייתא של קרי"ש כדי לספור ברב עם, אע"ג שמן הדין אין צורך מנין לספירת העומר, מכל מקום רבים העושים מצוה ביחד – יש לזה חשיבות יתירה. ודעבד כמר עבד דדעבד כמר עבד, ועכ"ז נ"ל שמשום חששא – שאם יתפלל מעריב קודם ולא יספור עתה עם הצבור – שישכח אח"כ לספור, על כן עדיף שיספור עם הצבור ואח"כ יתפלל מעריב. נו"ש לציין למשי"כ בסי' שפרי הקודש על סי' עבודת הקודש להרחיב"א (סי' ר"ח), וז"ל: "ומה מאוד ראוי להדיר ביותר בימים אלו של ספירה להתפלל תפלת ערבית בצבור, כי מתוך זה יהיה מצוה גוררת מצוה שלא ישכח מלספור, כי בזמן שמתפלל ביחידות נלול מאוד שישכח מלספור באחד מן הימים, עיי"ש".

ב. הגיע חצי שעה לפני צאת הכוכבים, אפילו אם כבר התפלל מעריב, אסור לאכול סעודה, עד שיספור. ואם התחיל לאכול – פסק והחל לכוף – אפילו להני דסבורים דספירת העומר בזמן הזה הוי דרבנן (נ"י אור"ח סי' ט"ג סוף ונב"י).

אבל אם התחיל לאכול קודם שהגיע הזמן, דהיינו קודם חצי שעה שלפני צאה"כ, אינו צריך להפסיק, אפילו להני דסבורים דספיה"ע בזה"ז הוי דאורייתא, אלא גומר אכילתו וסופר אח"כ (שו"י).

והא דאסור לאכול, היינו סעודה, כאמור, אבל פירות ומזונות או אפילו פת עד כביצה, מותר (נ"י סי' רלב סי' לגבי מנחה, וה"ה כאן לגבי ספיה"ע). ומי שקובע עצמו לאכול סעודת הערב, הגם שאינו אוכל פת, ראוי להחמיר שלא לקבוע סעודה (נ"י).

ג. אם מעמיד שומר שיזכירו לספור ספירת העומר, חנה לגבי אכילה לפני מעריב, כשקשה לו להתפלל מעריב קודם האכילה, יש מקילין לאכול אם יש לו מנין קבוע (נ"י מג"א סי' רה סק"ד ובסי' רלב סק"ח), ואם כן הכי נמי לגבי אכילה לפני ספיה"ע מועיל אפילו כשהגיע הזמן (נ"י שו"ת אג"מ אור"ח חיד"י סי' צט סק"א).

ומכל מקום נזהגין המדקדקים להחמיר, לא להתחיל לאכול ולהתעסק במלאכה משהגיע זמן ספירת העומר, ואין סומכין על המנין קבוע או העמדת שומר (נ"י הלכות שלפוח על ספיה"ע פי"א ח"א).

ד. העמדת שומר מועילה רק כשהשומר אינו אוכל עמו, ואפילו אם יש רבים שאוכלים, לא אמרינן רבים מזכירין זה את זה (נ"י א"ח סי' רצט שמחמיר) ויש מקילין לומר שרבים מזכירין זה את זה (נ"י מ"ב רס"ב רסט בפתיה שם ונ"י א"ח סי' דמק"ל).

ה. אם מינה שומר לפני שהתחיל לאכול, ואח"כ הלך השומר משם או ש"כ נתיישב לאכול, מותר לגמור סעודתו, כיון שהתחיל בהיתר (א"ח סי' רצט סי"א).

ו. אשתו – כשאינה אוכלת עמו – יכולה להיות שומר (נ"י ע"ה סי' לגבי שבת דמחני, והכי נמי הכא).

ז. קטן אינו יכול להיות שומר, גם אם אומר שישמרנו, וכ"ש דעכו"ם אינו מועיל (נ"י ע"ה סי' ע"ה). וראה להני שיטות דס"ל דספירת העומר בזה"ז דרבנן, וכן הוא דעת רוב הפוסקים, אפשר לסמוך על קטן בר דעת, דהא סמכין על בדיקת חמץ שבדקו, כיון שהיא דרבנן (נ"י סוסי"ה תלו, ונ"י יר"ד סי' קכ סוף ב"מ"ז לגבי טבילת כלים בפניית שם. נ"י).

ח. שעון מעורר: הפוסקים דנים אם שעון מעורר מועיל בתורת שומר, יש אומרים שמועיל (נ"י לקט הקטח על תפלה סי' פט ס"ק סו). ובשם הגרש"י איועירבאך צ"ל מובא (בסי' אשי ישראל פכ"ז ח"י פ"ג) שלשינה אינו מועיל שעון מעורר, שיש לחוש שאע"פ שיתעורר ירצה להמשיך ולנמנם עוד קצת וישקע בשינה, אבל לענין אכילה – מועיל. אמנם יש להזהר שמיד כשהשעון מצלצל – יפסיק לאכול (נ"י ע"ה).

ונסיים המאמר בדברי קדשו של רבינו הרש"י זי"ע בספיה"ע נהר שלום (לג ע"ה) שכותב בזה"ל: כי פסח וימנע אלו ימי ספירת העומר הם שורש לכל ימות השנה ובדרך שחולק בהם בה מוליכים אותו כל ימות השנה וכו', עכ"ל.

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

מעשה רב – מעשה ידי צדיק, וכל מצעדות איש אשר רוח אלקים בו רבינו אליהו חסידא קדישא זי"ע מוויילנא, כולל התנחומים בהלכות שבכל יום, שבת ומועדים. נכתב על ידי גדולי תלמידיו וחכמי בית מדרשו וי"ל לראשונה בווילנא תקצ"ב. עתה נערך ונסדר מחדש וי"ל ברוב פאר וחדר, ונלוו עליו ליקוטי הגר"א – השוואות ומקורות מדברי רבינו הגר"א בביתאור השו"ע ושאר חיבוריו ועוד: 'קובץ מפרשים' – חיבורי המפרשים גדולי הדורות שנכתב על 'מעשה רב', ערוכים ומסודרים מחדש עם חוספות רבות; 'מקורות וביאורים' – לבאר ולברר עיקרי שיטות הראשונים והפוסקים, הכרעות ותהנות הגר"א, כולל מראי קממות ציונים והערות. מועשה ידי אמן הרב יעקב דלושניסקי, ירושלים תשס"ט.

אור הקיזק הם יעושה – גיצא אש וניצוצי אורות, עניני ל"ג בעומר, רשבי"ו ותורתו. כולל חמשה שיעורים נרחבים: עניני שמחת ל"ג בעומר, מנהגי רומני ל"ג בעומר, שבחי רשבי"ו ותורתו, סוגיית רשבי"ו במערה, תספורת בני שלוש. נכתבו ונערכו בידי אמן הרב נתןמן יוסף וילהלם, ויצא לאור על ידי מכון "ידרוש נוי", בני ברק תשס"ט (קמח עמ').

נועם הברכה – שיחות ואמרי שפר, פנינים יקרים, פפראות לחכמה, עבודות וסיפורי קודש מאוצר המנוצח שהעניק הרח"ק בעל המקור ברוך' מסערת-ויזיניץ זי"ע. רשם, אסף וכינס, ערך בעט סופר דבר דבור על אופיו והוציא לאור בהדר וביופי עם מפתחות מפורטים, הרב מנשה מילר, רמת ויזיניץ, חפ"ה תשס"ט (שפ"ב עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו היוצאת הגלוין לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת מרת איטא ליבא ב"ר מאיר ע"ה נלב"ע ביום ט"ז אייר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' מאיר פרידמאן זי"ו</p> <p>התודה והברכה לכבוד ידידי איש המעש, האומר מעשה ועושה הרבה מזה"ל משה מיינוער נ"י שעמד על ראש שמחת בסעודת הרב מצוה לבני היקר שי"ח וסידר הכל עצמו וט"ט לשביעת צדון כל המשתתפים ואתו עמו כל העסקנים החשובים בחברת "שוש אישיש" בכבוד והוקרה (מלא) אבא חיהלמן</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' אלטר ב. מ. אסטרייכער זי"ו לכבוד ב"ג בעומר יומא דהילולא דהתנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי הוא ימליץ טוב בעדנו אדוננו בר יוחאי ולכבוד יו"ד והרבי ר' מנחם מענדל בהר"ק רבי יוסף מרימינוב זקוקל בליד בעומר זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל. אמן</p> <p>לעילוי נשמת רב האי גאון ועדיק, סיני ועוקר הרים, נודע בשערים המצוינים בהלכה, ענוותן וספ"ל ביי, שייף עילי שייף ונפיק ולא מחזיקי טיביותא לנפשיה, רבי אלטר אליהו הלוי דובינשיט"ל זצ"ל בהרה"ח ר' אפרים פישל הלוי ע"ה נאב"ד רקיק מחזיק הדת באנטווערפן ומח"ס 'מגורות אלה' נלב"ע במיטב שנותיו בל"ג בעומר תשס"ה לפ"ק ובו ביום נטמן בהר המנוחות בירושלים ע"ה"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי מוקיר וכו"ר הסהור הזי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרבנית מרת יהודית ע"ה בת הרב שמעיה הלוי זצ"ל א"ח הגר"י ישי"י הכהן גרונפלד זצ"ל דומ"ץ ביד"ץ לונדון נלב"ע בל"ג בעומר תשנ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב ב"ר יו"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' אלטר ב. מ. אסטרייכער זי"ו לכבוד ב"ג בעומר יומא דהילולא דהתנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי הוא ימליץ טוב בעדנו אדוננו בר יוחאי ולכבוד יו"ד והרבי ר' מנחם מענדל בהר"ק רבי יוסף מרימינוב זקוקל בליד בעומר זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל. אמן</p>
---	---	---	--

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' בהר בחקותי (אבות ה)
כ"א אייר תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרס"ז

הדל"ע מוצ"ש	21:09	22:32	22:40
אנטווערפן	20:31	21:53	22:00
לונדון	20:48	22:15	22:17
מאנטשעסטר	20:36	21:53	22:09
ציריך	20:10	21:27	21:41
ווינ	21:12	22:38	22:47
אמסטרדם	21:08	22:26	22:43
פאריז	20:47	22:08	22:22
פראנקפורט			

תורתן של ראשונים

"חמור גזל העכו"ם מגזל ישראל"

וכי תשיג יד גר ותרשע עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך וגו'. אחרי נמכר גאולה תחיה לו וגו'. וחשב עם קניחו משנת המכר לו עד שנת היובל וגו' (כח, ג). "ויהי הכתוב שידקדק עמו בחשבון ולא יבא עליו בעקפין (ב-חכמה) רש"י ב"ק קיג, לפי שגזל הגוי אסור מפני חלול השם, ובגוי שתחת ידו הכתוב מוכר, ואף על פי כן הוזהרה עליו התורה שיהיה עמו שלא יגזול אותו. וכן אמרו רז"ל (ב"ק קיג, א) וכן העלו שם בגמרא (ב"ב ע"ג): ריביתא דעכו"ם מותר, שנאמר (דברים כג, כא) 'לעבדו תשיך'... אבל להטעונו אסור, שהרי יש בזה חלול ה', ואם החזיר לו טעונו – הרי זה קדוש ה', ומפני זה צוה יעקב לבניו להחזיר טעונו של גוי, הוא שכתוב (בראשית מג, יג): 'זאת הכסף המושב בפי אמתותיכם תשיבו בידכם, ואני'פ' שהיו המצריים עובדי ע"ז, צוה להחזיר אותו מפני קדוש ה', והיה זה קודם מתן תורה, וכל שכן בזמן הזה שהארץ חייב בכך. גזל אסור, ממה שכתוב (דברים י, טו): 'ואכלת את כל העמים אשר ה' אלקיך נותן לך' (ב"ב שם), בזמן כבוש ארץ ישראל שהיו מסורין בידך.

ועוד מהכתוב הזה: 'וחשב עם קניחו', שיש לו לזה שגזל את העבד לדקדק עם העכו"ם אדוניו בחשבון כפי שניו, שאם לא דקדק וגזל ממנו יש בדבר חלול ה' יותר מהגזל לישראל. וכן מצינו בתוספתא דבבא קמא (י, טו): הגזל את העכו"ם חייב להחזיר, חמור גזל העכו"ם מגזל ישראל מפני חלול ה', עד כאן.

טעם הדבר: כי הגזל לישראל חבירו אינו קורא תגר ואינו נותן דופי באמונת ישראל, אבל הגזל את העכו"ם קורא תגר ונותן דופי באמונת ישראל ובתורת משה, והרי זה מחלל את ה'. מצורף לזה תמצא, שהתפלה שלמה ע"ה להקב"ה, כי כשיבא ישראל להתפלל בבית שבנה לשמו שיתן לו שאלתו כפי מה שידע שראוי לכך, והו' שאמר (מ"א ת, לו): 'אשר תדע את לבבך, ואם יבא הנכרי שם להתפלל שיתן לו שאלתו על כל פנים, והו' שאמר (שם מג) 'ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי, כלומר בין ראוי בין שאינו ראוי, תן לו (תנחומא תרומה ט, והטעם לפי שהישראל אינו קורא תגר – ואם אין תפלתו נשמעת תולה בעצמו ובחמאו (ע"י דברי רבינו בפר' במדבר סוף פסוק א) – והנכרי קורא תגר".

רבינו בחיי

איסור אונאה בדבר קטן כבדבר גדול

וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תנו איש את אחיו (כח, יד). "וכי תמכרו ממכר" – קרי ביה: מ"ם כור, "או קנה", כלומר, הן אם אתה מוכר לו שדה של מ' כור והן אם אתה מורד לו שדה שאין בו אלא מלא קנה, "אל תנו", כלומר, לא בדבר גדול ולא בדבר קטן.

"ונפלו לפניכם להרב" – בהרב של מין"

הרב לא תעבור בארצכם. וירדפתם את איוביכם ונפלו לפניכם להרב (כח, יז). כך הוא פירוש הפסוק: "והרב לא תעבור בארצכם", שלא ימצא בגבול ארץ ישראל כל הרב (וכמו שסיפר בבבא מציעא ראשונים (ראה ש"א יג, טז-כב)), ואם תשאל, כשיבואו עליהם האיובים – במה ילחמו נגדם, לזה אמר: "וירדפתם את איוביכם" – בלא הרב והנית, בדרך פלא שלא כמנהג העולם. ואחר שירדפום וישגורם – במה יחרגו? לזה אמר (פסוק ח): "ונפלו איוביכם לפניכם להרב" – איש בהרב רעהו, כאמור (תהלים לו, טו): "והרבם תבא בלכם", או שישאל יחרגו בהרבם, כמו שעשה דוד, כדכתיב (ש"א יז, ג-גא): "והרב אין ביד דוד. וירץ דוד ויעמד אל הפלשתי ויקח את חרבו וישלפה מתערה וימתהו". צרור המור

לקח טוב

"גרים ותושבים אתם עמדי"

אלא שסוף סוף נשא עיניו להציץ דרך חזוכית המחזקת, ולמרבח פליאתו מתגלה לנגד עיניו יהלום של כתר המלכות, האבן הכי יקרה שבמינו, הן מבחינת נדירותה והן מבחינת גודלה. וליד יהלום נפלא זה הודבקה מודעה המספרת את עברה של אבן טובה ויקרה זו, ואת שוויונה הכספית בהון רב ובסכומים עתיקים שאון לא שמעתה.

ולפתע אורו עיניו כאשר עלתה השגת שכלו ממדרגה למדרגה, כי עכשיו הטיב להבין ענין נוסף. לא רק שהטפלים במלים אל העיקר, אלא עוד זאת שאין העיקר והטפל נמדדים לפי מדות גובה רוחב או אורך, וגם לא לפי מדת משך זמן. כי כבר יתכן

בין המבקרים בארמונו של מלך טייל לו ילד קטן שגם הוא חשקה נפשו להזין את עינו מאוצרות המלכות, לחזות בנועם המלך ולראות את יקר תפארת גדולתו. מחדר אל חדר יצא ונכנס ונהנה ממראה עיניו, עד שהגיע לשער גדול מרהיב עין, אשר אין לעבור דרכו כל הישר בעיניו מבלי שיבדקוהו שני השומרים העומדים מזה אחד ומזה, כשהבדיקה נערכת בקפידה מיוחדת.

לב הקטן הומה מפאר השער ומאימת השומרים, ומתפעל בנפשו לאמר: מה גדלו אוצרותיו של מלך לכלול שער נורא כזה, עם שומרים גבורי חיל כאלו, שרק מראיתם מטילה אימה על רחוקים בקרובים.

בהגיע תורו להיבדק כמעט ופרחה נשמתו מרוב התפעלות, אך מיד בהיכנסו לחדר הבין כי ההתרשמות וההתלהבות שנודעו לו מבחוץ לא קלעו בעצם אל המטרה האמיתית. כי ביחס למה שחוו עיניו בחדר פנימה, היה יופי השער ואימת השומרים כאין וכאפס ובקליפת השום.

במרכזו של האולם עמד ארון ענק שעובי דפנותיו טפח שלם, וחזוכית דלתותיו היתה משוריינת ומחזקת באמצעים שמיים עמדו על דעתו לא ראתה עין חילד בדומה להם. ולא עוד, אלא שכל הארון היה מעשה אומן, לוחות עץ זית ממולאים בחוטי זהב כסף ונחושת, הפלא ופלא. ליד הארון תלתה מודעה שמלאכת עשיית הארון נערכה בידי המומחים המפורסמים אשר בארץ, ונמשכה עבודת בנייתו רבות בשנים.

לא היה הילד מסוגל להסיר את עינו מדופני הארון ומשלל הצבעים היוצא מתערובת העין העדין עם חוטי הכסף והזהב. שלא לדבר על הציוורים מרהיבי העין שהיו נחרטים מעשי אומן, וכל כולו אומר כבוד המלכות.

שמו לב הקטן על שהצליח להבין שמה שהמה לבו מבחוץ בטעות היתה, כי אז עדיין לא ראתה עינו את נפלאות הארון. אך כעת הטיב להשכיל גופו של ענין, ויווכח לדעת שכל עצמותו של השער הנורא מבחוץ, וכל תפקידם של גבורי החיל מטילי אימה השומרים בשתי צידי השער, כל אלה אינם אלא טפלים אל העיקר, כי אינם נועדים אלא לשמור על האוצר הנורא הנמצא בפנים, הארון הזה ממנו אין עיניו סרות.

אותיות מחכימות

פסוק "והאלף לא תמכר לנמיתות כו' גרים ופושעים אתם עמדי". שני ישראל לריכין להיות בעולם הזה גרים, לידע כי עיקר שלם למעלה... ופירוש "עמדי", כמו שקדשתו ית' למעלה מכל, רק לעמית יורד למטה איזה הלה סתם וגילוי, כן לריכין להיות בני ישראל בעולם הזה בעליהם. כמ"ץ חסידים וחרוץ קצת ומלאכתן ערלי.

ואפילו מי שצריך לעסוק בפנימיה של שעות, ובתורה שעה אחת, אף על פי כן לריכין להיות הפורק קצת. וכן היתה מלות השמיטה, אע"פ ששעה שנים היו פוסקין במלאכתן ושמיטה היו פנוים, מכל מקום על ידי שהיו פוסקין אחר השמיטין ויוצאות, היה זה להראות שמלאכתן ערלי והיה בטל כל המלאכות אל השמיטה.

וכן הוא בימי המשעשע שצריכין להיות בטלן אל השבת, ואז יכולין להרגיש הקדושה בכל הימים, ולא להיות נפרד מן הסוף... שעת אמת (תה"ל)

שיחיה כל הארמון על כל חדריו שעריו וארונותיו, יחד עם כל גבורי החיל העומדים בכל פינה ופינה, כל אלה טפלים אל יהלום קטן אחד שבקושי אפשר לראותו, ובכל זאת הוא העיקר, ועיניהם של כולם נשואות רק אליו.

בן ישראל יכול להיות טרוד בעבודה חומרית ובעסק הגשמי רוב שעותיו ורוב שנותיו. ובכל זאת אם יודע הוא בנפשו שכל עבודתו וטרחתו אינה אלא טפל האמור להתבטל אל העיקר, היינו השעה הקבועה לו ללמוד תורת ה', הרי שכל המטרות והמלאכות בענינים גשמיים, כל אלה נטפלים אל שעה יקרה זו ונהפכים להיות כולם רוחניות.

אמרות טהורות

"בחר סיני לאמר" – בזכות שיחיוק עצמו במדת הר סיני
וידבר ה' אל משה בחר סיני לאמר (כח, א). נראה לפרש על פי מה ששינונו בפרקי אבות (א, א) "משה קבל תורה מסיני". דהנה, איתא בגמרא (מגילה כט.) שנתקצו הדורים לפני השם יתברך שיתן עליהם התורה, ואמר להם הש"ת "כולכם בעלי זמנים, ואני אצט"ל, ומעלתו של הר סיני היתה, לפי שהיה נמוך מכולם, ללמד שאין התורה מותקיימת אלא במי שמנמיך עצמו (הד"ק ארץ זש"א, ח). ומשה רבינו ע"ה היה עניו מאד מכל האדם, לכן היה יכול לקבל התורה מהש"ת בעצמו. וזהו: "משה קבל תורה מסיני" – בכח שלמד מדר סיני, שנתן הש"ת את התורה עליו מחמת שהוא נמוך מכל ההרים. וזהו: "וידבר ה' אל משה בחר סיני לאמר" – פירושו, החזק עצמו במדת הר סיני, ועל ידי זה תוכל לומר לישראל התורה הקדושה בגודל קדושתה".

נרעם אלימלך (ע"ש באריכות)

משכני ישראל הם בבחינת תושב בעוז' – הקב"ה הוא בבחינת גר

כי גרים ותושבים אתם עמדי (כה, כג). מצינו במקרא שהקב"ה נקרא גר – "למה תהיה כגר בארץ וכו' כאיש נדחם כגבור לא יוכל להושיע" (דברים יד, ח-ט), וגם צדיק נקרא בעולם הזה גר, כמו שנאמר (תהלים קמ, יט): "גר אנכי בארץ", והמה שני הפכים, בזמן שאדם מחזיק עצמו כגר – הקב"ה נקרא תושב, כמו שנאמר (שמות כה, ח) "ושכנתי בתוכם", ואם האדם מחזיק עצמו בעולם הזה כתושב, לילך אחרי שרירות לבו הרע, אז אין הקב"ה יכול לדור אצלו ונעשה כביכול כגר.

וזהו פירוש הפסוק: "כי גרים ותושבים אתם עמדי", היינו אחד מבינינו הוא תמיד כגר או כתושב, אם אתם גרים בעולם הזה – אני תושב, ואם אתם תושבים – אני כבחינת גר. דרשות חת"ם (דברים ל"ה דף ב, ב)

שכר גם על מחשבה טובה

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (כו, ג-ד). איתא בספר "דרך

פקודי' (מצות כיבוד אב ואם חלק המחשבה אתו ו בחגיגה) בשם הרבי מלובלין ז"ע שפירש כך את הפסוק (תהלים קמ, יד): "יזכר עון אבותיו אל ה' ותטאת אמו אל תמח" ויזכר עון אבותיו אל ה' – אפילו אותם העוונות שאבה ורצה לעשות ולא עלתה בידו, גם הן יזכרו לפני ה' ותטאת אמו אל תמח" – אמו, לשון אם שלו, היינו אפילו כמה שהיה מוסרף אם לעשות העבירה או לא, יהיה גם כן נחשב לו לעבירה, ע"ש. והנה, הרי מדה טובה מרובה ממדת פורענות, ואם כן על אחת כמה וכמה כשרק עולה על דעת אדם לעשות איזו מצוה, שנחשב לו הדבר למצוה, שהרי אצל ישראל הקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה (קדושים ז).

וזהו שאמר הכתוב: **"אם בחוקתי תלכו"** – אפילו רק יעלה על דעתכם אם לילך בחוקותי, "ואת מצותי תשמרו" – לשון מוצפה (על דרך הכתוב (בראשית לו, יא) "ואבינו שמר את הדבר") – אפילו מה שתצפו לקיים המצוה היא נחשב למצוה. ועל ידי זה: "ונתתי גשמיכם בעתם" וגו'.

אמרי יהודה

רוב ההשפעה – כפי ערך קביעות העתים לתורה

ונתתי גשמיכם בעתם (כו, ד). "לפי ערך שאנו עוסקים בתורה ותפילה, כפי ערך זה אנו ממשוכים עליו השפעות מן השמים".

וזהו: "ונתתי גשמיכם" – אשפיע לכם השפעות בגשמייות – **"בעתם"** – כפי ערך קביעות העתים לתורה שאדם קובעם. **אהבת שלום**

"וישן מפני חדש תוציא" – לגרש היצ"ה מפני היצ"ה

וישן מפני חדש תוציא (כו, י). היצר הרע נקרא "מלך זקן וכסיל" (קדרי ד, יג, ועי' וז"א קט"ז). על שם שהוא ישן נושן, ומיוס הולדו לפתח הטאת רובין (בראשית ד, ז, עי' פנהדרין צא). והיצר טוב נקרא "ילד מסכן" (קהלת שם) על שם שהוא חדש, ומקורב בא לאדם בחיותו בן י"ג שנים, שאז נעשה בר מצוה ונכנס בו היצר טוב, וצריך להוציא ולגרש היצר הרע שנמצא בו עד כה. וזהו: "וישן" – הוא היצר הרע – "מפני חדש" – הוא היצר טוב – "תוציא" ותגרשנו מכאן. **דברי ישראל**

ויש לפרש, דהנה כתיב (בראשית א, יא): "ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא וגו' עין פרי עושה פרי" וגו', ופירש"י: "עין פרי – שיהא מעט העין כמעט הפרי, והוא לא עשה כן, אלא 'תוציא' הארץ וגו' עין עושה פרי ולא העין פרי, לפיכך כשנתקל אדם על עינו נפקדה מה היא על עינו ותתקללה". ולכאורה פליאה דעת היא, מנין בא לה לארץ שתחטא כנגד יוצרה י"ת. דבשלמא באדם, שייך לומר לפעמים שיחטא, מפני יצר הרע השוכן בקרבו, אך שאר הנבראים כולם כאחד ששים ושמהם לעשות רצון קונם באין מונע, ומנין אם כן בא לה לארץ זה הרצון להטוא, ולא רק זה, אלא שעוד תפגום בכך במעלתה, שהקב"ה פקדה לטובתה שגם זה העין יהא טוב למאכל, כמו הפרי עצמו, והיא קלקלה ונתנה מעט לפגם.

אלא, במדת לא חטאה הארץ כלל, אדרבה, היא אלה דבר גדול במסורות נפש ולא חסה על קלקלה וכבודו, אלא על כבוד שמים ועל האדם כדי להקל מעליה עונת החטא, ולשם שמים נתכונה, וכענין שאמר חז"ל (נזיר כג) "גדולה עבירה לשמה", כי כך אמרה הארץ: הלא האדם קרוב לחטא מחמת יצרו הרע, וכשיחטא יגרום בזה פגם גדול בשורש נשמתו ולא יועיל לו שום תיקון ודרך תשובה, אשר על כן נתחבבה האדמה ושינתה תחילה ציווי הבורא ית', ובכך תהיה לו לאדם אמתלא נכונה כשיחטא ח"ו, כשיתלה סיבת הקלקלה בכך ששורש גופו הוא מן האדמה ששינתה זה מכבר את רצון הבורא ית', ותולין הקלקלה במקולקל (כ"ב קט"ז) וממילא לא יתלו את החסרון והסרחון בנשמה הרוחנית. ולכן לא נענשה הארץ תיכף, כי קמי שמיא גילא כוונתה הרצויה שהיתה רק לכבוד יוצרה ולטובת האדם.

אך כשחטא האדם, או נפקדה גם הארץ על חטאה, כדי להוציא את רצונה מן הכח אל הפועל, שאם לא נתן לה הש"ת עונש כלל אז לא היה נודע הדבר שחטאה כלל, והיה אם כן חטא האדם קשה מאוד ולא היה נשלם רצון הארץ אשר עיקר כוונתה היה רק עבור זה שיתלו חטא האדם בה (עי' מ"ש במדור 'אמרות טהורות' גל רצא ותחס).

וזהו שאמר: "והארץ אוכזר", כלומר, שאזכור את הארץ אשר חטאה וממנה נלקח האדם, והיא אשר גרמה שקלקל האדם והלך אחר חומרו הרע, אבל מצד נשמתו לא היה חוטא כלל. **אוהב ישראל** (פר' בראשית)

יתרון דעת

"שונה הלכות" (א)

מעלת וסגולת לימוד הלכות בכל יום / לקט דברי רז"ל
אמר ליה רבא לרפרם בר פפא, לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא חסדא מילי דבי בנישתא, אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתיב (תהלים פו, ב) "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב" – **אוהב ה' שערים המצוינים שם בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות**, והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דרעולא, מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד.

ואמר אביי, מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמענא להא דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דרעולא מיום שחרב ביתא מ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. רבי אמי רבי אסי אף על גב דהוה לזו תלסר בי כנישתא בטבריא, לא מצלו אלא בני עמודי היכא דהוה גרסי.

תנא מרי בר בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא, אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, שמתוך כך וזכרהו. **שם** (דף לא ע"א)

אמר ר' ירמיה א"ר אלעזר, שני תלמידי חכמים המזהירין זה לזה בהלכה, הקב"ה מצליח להם. שנאמר (תהלים מה, ה) "והדריך צלח", אל תקרי והדריך אלא וחדריך; ולא עוד אלא שעולין לגדולה, שנאמר (שם) "צלח רכב". וכו'. א"ר ירמיה אמר ר' שמעון בן לקיש, שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה, הקב"ה מקשיב להן. שנאמר (מלאכי ג, טו) "אז נדברו יראי ה' וגו' וכו'. אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים המוקשיבים זה לזה בהלכה הקב"ה שומע לקולן וכו'. אמר רבי אבא א"ר שמעון בן לקיש, שני תלמידי חכמים המודגלים זה לזה בהלכה הקב"ה אוהבן, שנאמר (ש"ש כ"ד, ב) "ודגלו עלי אהבה". **מסכת שבת** (דף סג ע"א)

תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שנאמר (חבקוק ג, א) "הלכות עולם לו" – אל תקרי הלכות אלא הלכות. **מסכת מגילה** (דף קכ"ב)

תנו רבנן, משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בעניניו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג. **שם** (דף קכ ע"א)

החכם אומר הריני לומד שתי הלכות היום ושתיים למחר עד שאני לומדה כולה. **שיר השירים** רבא (ה, יא)

ר' יצחק בן פנחס אומר, כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות לא טעם טעם של חכמה וכו'... הוא היה אומר, כל שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות זה גבור ואינו מוויין. **אבות דרבי נתן** (סוף פרק כט)

רבי יהושע אומר, שונה אדם שתי הלכות בשחרית ושתי הלכות בערבית ועוסק במלאכתו כל היום מעלין עליו כאלו קיים את כל התורה כולה וקיים והגית בו יומם ולילה (יהושע א, ח).

מדרש תנחומא (פר' בשלח פרק כ, ו"ה) במבילתא פרי בשלח – ויסע פ"ב

פיוטי שבתות שבין פסח לשבועות (ד)

הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, היה מקפיד מאוד לומר בתפילות את כל הפיוטים והדיוצרות הנמצאים במחזור, ובה מעיד תלמידו הגר"ש הלוי וואזנר שליט"א, אבי"ד זכרון מאיר (הש"ת ירמיהו במחזה בתושחי"ז) רבינו הקפיד לומר את הפיוטים שהותקנו לאמרם בשעת התפילה. אפילו ה"יצירות" לשבתות שבין פסח וחג השבועות, גם אלה שבברכת קריאת שמע לפני "גאל ישראל", לא דילג עליהם, באמרו: איך אפשר לפסוח על פיוטי "ברח דודי" המלאים בכל חרוזים השתפכות נפשית באהבת כנסת ישראל אל דודה הקב"ה. גם ביום כיפור, היום הקדוש, נהג לאמור את כל הפיוטים הנכללים במחזור, גם את אלה שלפני שמונה עשרה. נהנינא פעם אחת, בשבת שבין פסח לעצרת, ראיתי שהוציא מבית עקד ספרו את כל הסידורים – ממזמורות ודפוסים שונים – כדי לזכות אותנו, תלמידיו, באמירת פיוטי ה"אתבה" שאינם שכיחים בכל הסידורים, כשהוא מספר לנו מעשה מצדיקי אמת בענין גודל ערך אמירת פיוטי "ברח דודי". **ישיבת חכמי לובלין** (ח"ב עמ' קכח)

אמירה נעימה

ולא תתנו איש את עמיתו ויראת מאלקדך כי אני ה' אלקיכם (כה, יא). אמרו חז"ל (כ"ב יא): "כ"ש שמוזנותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה". נמצא, שאם תונה את עמיתך, יהא הקב"ה מוכרח להפסיד ממקום אחר, ולא תרויה כלשהו יותר ממה שנגזר ונקבע לו. והוכרח לומר יהא על ידי קלילות דברים או על ידי חולי רח"ל, כנזכר שם במעשה הרבן יוחנן בן זכאי, ע"ש. ועל כן אמר: "ולא תתנו איש את עמיתו ויראת מאלקדך", שיהא מוכרח להתנהג עפ"י במדת הדין ולהפסיד ממקום אחר; "כי אני ה' – מדת הרחמים – אלקיכם", ולכן צריך אני לשלם לחברך ההפסד מזה שהפסדתו מן הקצוב לו בראש השנה. "ואם תאמר, אע"פ לו טובה להנות אותו, כדי שלא יפסיד ממקום אחר על ידי חולי או קלילות דברים ח"ו, לזה אמר: 'אני ה' אלקיכם, הן לשכר הן לעונש, אין הדבר מוטל עליך, ואתה עשה כמצותי, שמור מצותי וזהו'". **מלא העומר**

את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו (כו, ב). רבים תמהים ואומרים למה חזר הכתוב לצוות כאן על השבת. ואפשר לומר, שמוסב על השמיטות שהן נקראות 'שבתות', דכתיב (לעיל כה, ב): 'שבת לז', ובא להזהיר עליהן לשומריה. ומה שמכך לומר: "ומקדשי תיראו" הוא על דרך אומרים ז"ל (עי' ת"כ בחוקותי אות לו) שלא נחרב הבית אלא בשביל שלא שמרו מצות השביעית, וכן אמר הכתוב (להלן כג, לו-לז): "וזהו ארצכם שטמה ועריכם יהיו חרבה. אז תרצה הארץ את שבתותיה".

וזהו שאמר: **"את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו"** – שלא תסבכו להחרביו כשלא תקיימו מצות השבתות. **אור החיים** הק'

וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אוכזר והארץ אוכזר (כו, מב). לכאורה קשה, דבשלמא זכירת האבות ניהא, דבזכותם יגן עלינו, אבל מה אהני לן זכירת הארץ – שאמר "והארץ אוכזר".

עלי הגיון

מקום קבורת הגה"ק רבי עמנואל חי ריקי ז"ע בעל המשתתף חסידים – באיטליה ולא בעפת

בעלים להרפה' (גליון תרס"ד) הובא מסי' עשר עטרות' (מערכת א' אות ח') שהרה"ק רבי משה מדראגניטשין זצ"ל בעל 'מגיד משנה' נטמן ליד הרה"ק רבי רפאל עמנואל חי ריקי זצ"ל בעל 'משנת חסידים' בבית העלמין העתיק בצפת.

אין ספק שנפל כאן טעות, מאחר שבעל 'משנת חסידים' נטמן באיטליה. וידוע שבעל 'משנת חסידים' נסע בשנת תע"ח מאיטליה לחונן את עפר אי"י, והשתקע בעיר צפת בסמיכות להרה"ק רבי חיים אבולעפאי זצ"ל. אך אחר כמה שנים, בעקבות מגיפה גדולה, נסע חזרה לאיטליה. משם יצא במסע ארוך להפיץ ספריו בערי איורפה, עד שחזר בשנת תצ"ז דרך דמשק לירושלים. בשנת תק"א נסע פעם שנית לפריז (פאריז) לטובת ישיבתו, והצליח מאד במשימתו. לאחר שהתכונן לשוב לירושלים ובידו כסף רב התנפלו עליו שודדים והרגוהו ברי"ח אדר תש"א על אם הדרך, בין עיר מודינה לבולוניה. ששה ימים היה קבור על שפת הנחל עד שמצאנה אנשי מודינה, והביאו את גופו הטחור לקבר ישראל בעיר גינטן באיטליה. וידוע שאת מיתתו זו על קידוש השם חזה וחלם בעל 'משנת חסידים' בעצמו קודם מותו, כפי שהעיד בנו בכת"ק בסידור שלו, ונדפס בסו"ס 'חזה ציון' עמ' יד (ליוורנו תקנ"י). הובא ביחז ציון השל"ם ירושלים תשס"ג.

ובאירוי הלבונו' (חיד' עמ' אלף תתקפ"ה) הביא עדות בן דורו המקובל רבי אברהם מיוחס זצ"ל שכתב בסו"ס 'דגלי אהבה' (ח"ב) "ביום זה באה שמעות הרב מוה"ר עמנואל חי ריקי זלה"ה הוא הרב הקדוש בעמ"ס משנת חסידים ועד ספרים קדושים אין נהרג על קידוש ה' ביום ר"ח אדר שנת תק"ג כשהלך שליח בעיר מודינה ונמצא הרוג". וכן הביא במחקר "ישיבתו של רבי עמנואל חי ריקי בירושלים" (בניהו עמ' ל"א מכת"י ישן: "לקץ הימים מסר נפשו הטחורה על קידוש השם בשפולי גבולי מדינת איטליה עת מלחמה אשר השחיתו והתעיבו עלילות דברים עליה". ובספר 'בנין שאול' (עמ' רמ"ח) הוספת, כי לימים היה זה בעל 'אור החיים' הקדוש שהקים ישיבתו 'נכסת ישראל' בירושלים בחצר בעל 'משנת חסידים', בעזרת נדיבים מאיטליה. כך שהשמועה כאילו בעל 'משנת חסידים' טמון בצפת, מופרכת לגמרי.

הק' פינחס אברהם מיערס, אבד"ק האג ציון א"ה. הצדק עמכם [וכי"ב חיד' עמ' אלף תתקפ"ה] יוסף אובי' ב"ב, ובמכתב הבא מובא הודעת הבע"ד עצמו ששטות היתה בידו, ומקורו בשקר מוחלט:

אודות המאמר במדור 'יומא דנשמתא' בגל' תרס"ד, על הגה"ק רבי משה מדראגניטשין ז"ע בעל 'מגיד משנה'. הנה לא מכבר נדפס בקובץ 'חילת הבשע' (גל' כה עמ' קכ-קכד) מהדו"ב מחס' 'עשר עטרות' המערכת הגה"ק ר"מ מדראגניטשין, ושם סיפור יקר שסיפר הרה"ק מוה"ר א' קמנונה מה ששמע מאביו הרה"ק ר' סענדר, על שאביו הרה"ק ר' אייזיק מסאפרין היה נוסע בכל יום לק' סאמבור להתראות פנים עם הגה"ק הנ"ל בעל 'מגיד משנה' (ועי"ש דבר מופת נפלא).

ובעיקר נוגע לענייננו משי"ש שם בהמשך, על הסיפור שהובא ביומא דנשמתא' הנ"ל מחס' 'עשר עטרות'. וז"ל: "על מה שמובא בספרי 'עשר עטרות' מהדו"ק מע' א' מרבינו 'מגיד משנה' אות ח' בשם האגדה הספר, שהרה"ק 'משנת חסידים' הביטיח להמפרש [את ספרו] שיקבר אצלו, ולכן נסע 'מגיד משנה' לאחי"ק ונקבר אצלו וכו', עי"ש. הנה נתברר לפני ה'יטב, שכל הסיפור הזה אינו ממקור אמת, ויסודותו בהררי שקר מוחלט. כי הרי"ק בעל 'משנת חסידים' נהרג בעה"ר במדינת איטליה אומדן לעיר מודינה ונקבר בקברי ישראל בעיר גינטן, כמ"ש בן המחבר הקדוש ז"ל בסוף ספר 'חזה ציון' על תהלים מהה"ק בעל 'משנת חסידים', והעתיק לי משם ידידי הרה"ק ר' שבתאי ליפשיץ נ"י האבד"ק אורשואו.

וגם ידידי הרב חסיד החריף מו"ה יחזקאל יעקב ארביטמאן שליט"א מאפסא כתב לי, שהיה חזי התהלה 'חזה ציון' מה'משנת חסידים', ושם הוגבה עדות שיום לפני נסעו מאחי"ק להיות שד"ר לחו"ל הוגד לו בחלום שהוא נשמת ר"י בן בבא מעשרה הרוג וכו'. וכתב למוכרת על התהלים וחתם עצמו בדמע. וכן ה' שנהרג ע"י גוים בח"ל ונקבר שם באיטליה". עכ"ל.

יוחשע מודשיין, ירושת"ו

בענין גזירות השמד שבטול מתקופת הארז"ל

לרביש השואלים איה מקורם טחור של דברי בעל האישל אברהם' (סי' סה) שהובא ב'יתרון דעת' (גל' תרס"ד) בו כותב שהובטחו מזמן הארז"ל שלא תהינה עוד גזירות שמד, הנה מקורם נמצא בספר הקדמון 'ויקחל משה' המקובל הגה"ק רבי ב"ר מנחם גרא זצ"ל (דף ז' דפס בדמשק, תניס) וז"ל:

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה בהר"ר יצחק בעריש ברונשטיין צ"ח ת.צ.ב.ה.

"והרב האר"י זלה"ה בא לנו בשנת של"ה לאלף הששי, ואמר לנו שהיה אחריו ברכה משנת של"ה ואילך התחילו להתנוצץ נשמות וניצוצות קדושות מעולם התיקון, והא ראייה הבטיח לנו שלא יהי' גזירות שמדות כאשר היו בדורות ראשונים מעולם החורבן וכו'... אבל משל"ה באלף הששי ואילך התחילו להתנוצץ נשמות וניצוצות מעולם התיקון בסוד רזי דאורייתא" וכו'. ועי"ש בסוד הדבר (וראה עוד באריכות משי"ש בזה המאן החיד"א בס' שם הגדולים' עמ"י אות א' סי' רט - בעל הרוקח).

והענין הנ"ל מובאר באריכות בספר 'שערי תשובה' להרה"ק רבי דובער מליובאוויטש זצ"ל - בן הגה"ק בעל התניא זצ"ל (ח"א שער התשובה דף ה') וז"ל: "בזמן בית המקדש ראשון שהיו עובדים את ה' ולא פרקו עול מלכות שמים, רק דבר ע"ז פרקו עול מלכות, והיה להם בזה לבד תאוה נפלאה, עד שלא נשאר רק שבעת אלפים שלא כרעו לבעל בימי אחאב (מ"א יט, יח), וכל המלכים שעבדו ע"ז היו אנשים גדולים (ע"י סנהדרין ק"ג), ורק בעון פלילי דע"ז דבקו בו, ולא ה' לכל הדורות הללו, שהיו נשמות בנהות, עליו ותיקון, עד בזמן הפילוסופים שבזמן רש"י והרמב"ם עד האר"י ז"ל, שזה ה' משנת גזירת תתני' שבימי רש"י, עד גירוש פרוטונאל בזמן רנ"ב, עד שבא זמנו של האר"י ז"ל בשל"ג שנפטר (ע"י שער הגלגלים למחרתיו הקדמה לח) אמר בפירוש שבזמנו דווקא בטלו השמות שהי' בכל משך הזמן הזה, ערך ת"ק שנה, וכל אותו שקידוש השם אלפים ורבבות בכל דור כמבאר בס' 'שבת ייחוד' מכל פרטי השמות שהיה בכל שנה בזמן ת"ק שנה הנ"ל בצורת דוקא, הכל היה מנשמות שהיו בזמן ביהמ"ק ראשון...

על כן התיקון ה'י במסירתו נפש על קידוש השם באמונה פשוטה, שהיא נגד סברת שכל האנושי דפלוסופים אחר כל החקירה והיו כולם פילוסופים גדולים לחקור באלקות, שזהו נגד העי"ז שלא יאמין רק בחקירת שכלו, ויתלוצץ מכל ע"ז וימאסו בה, ואמנם בה' אחד - גם אחר החקירה בקדמות וכיוצא - מסרו נפשם על קה"ש, נמצא שהיה התיקון במקום הצריך, שאין לך תיקון מעובד ע"ז שנעשה פילוסוף ומוסר נפשו על קידוש השם וד"ל וכו', אך בזמן האר"י ז"ל שהיה מבחי התיקון ונגלה אליו חכמת הקבלה האמיתי בטלו השמות וזה היה עוד כו', וד"ל. עלכ"ה.

עוד יצויין את שמבאר ברזי הענין הגה"ק רבי הלל הלוי מפאריזש זצ"ל אב"ד באבירסק (תלמיד בעל היב ע"י ובעל היצא צדק) בספרו 'פלא הרה"ק' פרי בא' (דף ע"ג, א), ועי"ש. בספר 'ישמח משה' (דף ק"ה, א) משי"ש את אשר 'במבואי חג השבועות אלי דבר יגוב' בחלומי' וראה גם לדברי ה'אגרא דכלה' פרי נח (ח, ט), ע"י בכל אלה ויונעם לכס. אשר ישע"י נוסבים, בני ברק [עורך מדור 'יתרון דעת']

אודות פיוטי שבתות שבין פסח לשבועות ועוד - שנהגו לשוררם בעת הסעודה/ הארות יקרות

לאור מה שהובא בגליונות האחרונים, במדור 'יתרון דעת' אודות פיוטי שבתות שבין פסח לשבועות, הנני למסור לכם מה שנמצא באמתחתי.

המנהג בבאבוב, ומקורו מדזיקוב וראפשיץ (כמבאר בהקדמה לספר 'קדושת ציון' עמ"י ח"א עמ' יג), לשורר בעת עריכת השלחן פיוטים ויוצרות שדילו עליהם בשעת התפלה. ובבלי שבעי על פסח שרים "חסיד ה' כי לא תמנו", שהוא הפיוט האחרון שאומרים קודם קדושה של שחרית ליום שבעי של פסח הקצרות 'סילוק'. וצריך להבין, דהלא אומרים אותו בתפלה, ומה טעם שרים אותו עוד פעם. [ונבפשוטו, נוכל לומר שהוא שרי נאה מדבר מציאות מצרים והתאבלה העתידה. אכן בסטריטשין שרים גם הפיוט "שם נקרא" ובשבועות "ישראל נועש". ואי"ח הרה"ק ר' משה ענגלענדער ז"ל נהג לשורר היזלו"ת של שבעי של פסח "אי פתורס", שמן הסתם הוא מנהג שינאווא.]

והנה, במחזור מהדורת גולדשמידט-פרנקל מופיע הפיוט "חסיד ה'" במילואו, ומציין שישנו אותו והחמיטו שורות שלמות מפני אימת הצענוור. ואעתיק משם ואשזה הנוסחאות ויתבררו לנו הדברים. במקום שיש שינויים, אזי הנוסח המקורי הוא באותיות בולטות. השינויים בנוסח שלנו - בסוגריים:

"חסיד ה' כי לא תמנו. ולא כלו רחמינו ממנו. יום יום יעמנו לנ. ואישועינו. ובמצרים נגלה עבוד לנאלנו. ובכל צרה עמנו להושיענו. לא מאסנו ולא געלנו לכלותינו. ולא עשה עמנו כלה כהמאיתנו. ובכל עת ידו נמויה עלינו. בגלות שנער שלח למעננו. ובעיילם שת כסא לרחמנו. ובעבודותנו לא עובנו אלקינו. ויש עלינו חסד לפני שובינו. לתת לנו מוחה ולרומם בית מאוינו. גרנו מישך עם קדר לשכנינו. ולא עשה כלה עם שאריתנו. ובארץ נכריה כמעט שכנה דומה נפשינו. ובאדום (ובארץ נכריה) כמעט שכנה דומה נפשינו. לולא ה' שהיה בעזרתנו. כי בכל פה אכלנו להדיקנו. ועלם הכבד מכבידים (הכבדו) עלינו. עד יערה ממרום רוח לנחמנו.

ובאדום יתן נקמתו בידינו, כי איד עשיו יבוא עליו עת ופקדנו, שודר ורעו ואחריו ושכניו ואיננו, וקבעת כום התרעלה ישקנו, קמן בגוים בזוי באדם יתננו, ואם יגביה קנו כנשר משם ויירדנו, בדבר ובדם ישפטנו, כמחפכת סדום ועמורה יהפכנו, נקמת דם עבדיו וידע בגוים לעינינו, ושבעתים ישיב אל חיקם לשכנינו, כי ה' שופטינו - ה' מוהקקנו, ה' מלכנו - הוא יושיענו,

כשאר שמע למצרים ישמע לאויבנו, בישמעאל ובאדום ובכל צרינו, (קול גאולה ישמע בארצנו). ה' חנו לך קוינו. היה זרעם לבקרים אף ישועתנו. ולא נסוג אהור מנך ותחינו. תמורה לשכון כבוד בארצנו. ויבא מבשר שלום לבשרנו. וישאו קול רננה כל צופינו. בבוקר תסדן שבענו. ותרננה ונשמחנו כל ימינו. וכימות ענייתנו שמהנו. ומעשה ידנו כוננה עלינו. הושיעה ימיך ועננו. ומתהומות הארץ תשוב תעלנו. ישועתך אלקים תשכנו. ונהללה שוך בשיר ונגדלנו. כי אלקים וישע ציון בימינו..." עד כאן.

ובכן, נראה שהמנהג היח, שבבית הכנסת אמרו את הנוסח המצונזר, ובבית שרו את הנוסח המלא. ויתכן, שכאשר התחילו החסידים להשמיע יוצרות שונות מהתפילות, משום שרצו לצמצם מוחם בעיקרי התפילה, וסתם לעקור תפילה לא נכון בעיניהם, על כן הנהגו לשוררם בסעודה, כאשר היה ידוע להם מנהג זה בהפיט "חסיד ה'".

ובאותו ענין אודות הפיוט "אילי הצדק". הנה במנהגות וורמייזא לר"י קורכום, בשמיני של פסח, מביא בהגהות: "מציאתי במחזור ישן שרבינו אליהו הזקן מפרי"ז נתארח אצל ר' שמעון הגדול, וכשהתחיל ר' שמעון לייסד סדר זו, אז ביקש רבינו אליהו הזקן מרבי שמעון לייסד חרוזה אחת בשמו, ורבינו שמעון הגדול הנהיג בו כבוד והקדים את שמו של אליהו לפני שמו ומתחיל סדרו 'אילי הצדק'".

ירחם אלי' ראזענפלד, ברוקלין

ד"ר מרדכי מוה"ר על פיוט לשבת שלפני חג השבועות

במדור 'יתרון דעת' (גל' תרס"ד) צויינה הערה בשולי המדור ש"כ"ן מרן אדמו"ר מהר"י מבעלזא ז"ע אמר ד"ת על הפיוט של יוצר שבת אחרי פסח ייקר רוח הקודש בחזיונים, גוי צדיק שומר אמונים, מראש אמה ירש יש נחלתו, ברביוני צאצאיו חתמו קדוש מעלתו, ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו, ונדפס ב'לקט אמרי קודש' - מונעים (עמ' רצח).

והנני בזה על ד"ת שאמר מרן מהר"י על פיוט של שבת לפני שבועות, והוא נדפסה זה עתה ב'יקורא' עונג פרי אח"ק, במדור הנפלא 'אורח' שבחבורה' של הרה"ק ר' עקיבא אשר פדווא שליט"א, ואביאנה בקיצור:

הגאון רבי יהודה מדרין מסינעט זצ"ל, שהיה תלמיד החתם סופר ז"ע, והיה גם דבוק ברהב"ק מרן מהר"ש ומהר"י מבעלזא ז"ע, היה פעם בראש השנה בעל קדשו של מרן מהר"י ז"ע, ואחר ההפסקה, קודם התקיעות, ביקש ממנו מרן מהר"י שיאמר לו איהו דבר תורה מרוב מרן החת"ס ז"ע.

תחילה עמד רבי יהודה משתאה מה להשיב, שהרי ספרי החת"ס נודעים ומפורסמים ואיהו דבר חידוש יכול הוא להציע למרן משמו. תוך כדי כך נזכר בקושיא ששמע מפי רבו על הגמרא בסוכה (נ"ג): "חסידים ואנשי מעשה היו מוקדין, תנו רבנן, יש מהן אומרים אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנותנו, אלו חסידים ואנשי מעשה". ופירש"י: "כל חסיד הוא חסיד מעיקרא". ובפשוטו נראה כוונת רש"י חסיד היינו מי שלא חטא מעולם. והקשה על זה החת"ס מהגמרא בבא קמא דף ק"א על המשנה "הגזול את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו, ויליכנו אחרי אפילו למדי" ופירש בגמרא (שנבע לו - אין, לא נשבע לו - לא, מני לא רבי טרפון ולא רבי עקיבא וכו'...) מתיב רבא, מעשה בחסיד אחד שלקח משני בני אדם ולא היה יודע מאיהו מהן לקח, ובא לפני רבי טרפון, אמר לו הנח דמי מקחך בניהם והסתלק. לא לפני רבי עקיבא, אמר לו אין לקחך עד שתשלם לכל אחד ואחד, ואי שלקא דעתך דמישתבע, חסיד מי מישתבע בשיקרא, וכי תימא דמישתבע והדר הוא חסיד, והא כל הלא דאמרנין מעשה בחסיד אחד או רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה ברבי יליאלי, ורבי"ב ורבי"א חסידים מעיקרא חוו"י וכו', עי"ש, ומשמע דאי לא דמיייר בריב"ב ורבי"א שהם חסידים דמעיקרא, שפיר הוא אמרנין דמעשה בחסיד' מיייר שנשבע לשקר והדר הוא חסיד, והרי דלא כדברי רש"י דכל חסיד משמע "חסיד מעיקרא".

כשמוע מרן את הקושיא השיב תיכף, דאיתא ביוצר לשבת שלפני שבועות (בפני אהל לאלקים אומות תורתו אות ט): "טו"ט העולם הבא שחסידינו מוז נצמחים". והיתה כוונתו לתרץ כוונת רש"י, שכל חסיד חסיד מעיקרא, היינו לרמוז לכך שהחסידיים נבראים מלכתחילה מאותו הטיט מעולם הבא "שחסידינו מוז נצמחים".

אנשי פדו, ברוקלין נ.י.

עללים לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת במדבר (אבות ו)			
כ"ה אייר תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גיליון תרס"ז			
ר"ת	מו"ט	דל"ח	אנאדורפער
22:50	22:45	21:19	לונדון
22:10	22:06	20:41	מאנשטער
22:28	22:06	20:59	ציריך
22:18	22:04	20:44	ווינ
21:50	21:37	20:18	אמסטרדם
22:57	22:52	21:22	פאריז
22:52	22:37	21:17	פראנקפורט
22:32	22:20	20:57	

מבית החרושת האט תורס פון ביום ראשון
המולד: ביום ראשון בבוקר בשעה 7:51-3 ו' חלקים

תורתן של ראשונים

כל יוצא צבא בישראל - להקהל בעדה

מבין עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל תפקידו אותם (א). פירוש: "מגיד שאין יוצא בצבא פחות מבין עשרים" ולפירושו ש"כל יוצא צבא" - הכוונה לצבא המלחמה, אפשר שהיה המעט שלא יצאו פחות מבין עשרים שנה, "בעבור שאינו חזק למלחמה בפחות מעשרים, וכמו שאמרו (אבות ה, כא): בן עשרים לדרוף". אולם יתכן לפרש: "כל יוצא צבא" - לא בצבא המלחמה מדבר הכתוב אלא - כל היוצאים להקהל בעדה, ובפחות מבין עשרים אין נמנים על הקהל, "כי הנערים לא יקהלו בתוך העם". וקחילת אסיפת עם נקראת בלשון - "צבא", כמו: "לצבא בעבודת אהל מועד" (דל"ח ה, כד) "שוב מצבא העובדה" (שם כה) "במראות הצובאות אשר צבאו" (שמות לז, ח), וכן "צבא השמים" (דברים י, יא) "וכל צבאם צוית" (ישעיה מה, יב), ולכן כאשר מדבר הכתוב מחיל המלחמה מפרש בהדיא: "מצבא המלחמה" (דל"ח לא, יד) "והתחיישם בצבא במלחמה" (דברים י, טו).

ומה שקורא אותם כאן: "כל יוצא צבא", הוא כענין שכתוב "כל יוצאי שער עיר". ואמר: "לצבאותם" - שהם צבאות רבות, כי כל שבט ושבט צבא גדול.

על מי מוסבת תיבת "הבכור"?

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' וגו', ואלה שמות בני אהרן הבכור נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר (א-ג). לכאורה מצינו נפקותא איכא מבכורתו של נדב, והלא ממילא לא יטול פי שנים בהלקות הארץ, כי הבכנים לא נטלו חלק בארץ (דברים יח, א). וגראה לפרש, הדנה יש פסק בין תיבת "הבכור" לתיבת "נדב", לומר שתיבת "הבכור" מוסבת על אהרן הכהן: "ואלה שמות בני אהרן הבכור". ואמר כן, כי ברצונו לפרש למה הקדים בפסוק שלפניו לומר אהרן קודם למשה - "ואלה תולדות אהרן ומשה", כי אהרן היה הבכור, וזמן ממושך. ולעולם כשמונה אהרן הפסוק סדר התולדות, מונה לפי סדר השנים. וכן (שמות כ): "ותלד לו את אהרן ואת משה", ואח"כ כתיב: "הוא אהרן ומשה" (שם טו) - המוזכר למעלה בסדר התולדות, ואח"כ כתיב: "הם המדברים אל פרעה..." משה ואהרן" (שם כו) כלומר, לענין להחשיב לפני המלך ולהוציא את ישראל קדם משה לאהרן.

ואלה שמות בני אהרן הבכור נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר - כתיב "הבכור נדב", ומפסיק באתנחתא, כדי "להורות שנדב הבכור היה שקול כנגד אביהוא אלעזר ואיתמר". ועל "אביהוא" ניקד טעם זקן-גדול, כי "כשנצרך אביהוא עם נדב - יהיו נדב ואביהוא שקולים כנגד כל ישראל, ואח"כ כתיב: "הם המדברים אל פרעה" אלעזר ואיתמר" - ולכן גם לא חיבר אלעזר ואביהוא בוא"ו החיבור לומר "ואלעזר", להפסיק אביהוא לחוד ואלעזר ואיתמר לחוד.

חזון חזון (ענין)

בכור נטל פי שנים - חלקו וחלק חלוי

לקחתי את הלוי וגו' תחת כל בכור (ג, יב). "לא היו הבכורות ראויים לנחלה, שלא יהא להם עסק רק בעבודת הקב"ה, שיהיו זריזים ומלומדים בה, ומשגלוקו הלויים במקומם, צוה הקב"ה שלא תינתן ללוי נחלה, אך המעשרות ינתנו להם. ולפיכך נטל הבכור פי שנים: חלקו הראוי לו וחלקו הראוי ללוי".

לקח טוב

תכלית מנין בני ישראל - התאמצות וחזק חלב

לדבר כלשהוא, אם איננו מאמין בדבר ולא שייך אליו. שר צבא חכם ומלומד ידאג לא רק לכל הבחינות המבצעיות ולגבורה הנשמית. אלא שרם יצאו למלחמה ידאג לכך שכל איש חיל יתלהב לבו לקראת המטרה, וירגיש שדבר המלחמה בנפשו. את אלה לא יוכל שר הצבא להשיג לפני שיצליח להחדיר בלבם שכל אחד ואחד מהם ממלא תפקיד חשוב וגדול, וכל אחד באופן פרטי הוא קובע בנצחון המערכה.

גם עולם החינוך עוסק בהכשרת חיילים למערכה הרוחנית, ואין ספק שהמתחנכים עתידים לעמוד באש ובמים, ויהיה עליהם לא רק לשרוד אלא אף להתגבר. טוב וישר הוא שדרך החינוך תספק להם את הכלים הזקוקים לכך: מיומנויות, מוסמחויות לימודיות, ידע נחוץ, השקפה נכונה וברורה, יחד עם מבחר גדול ועשיר של עצות מעשיות.

אותיות מהכימות

... להבין ענין מספר בני ישראל... והנה ידוע כי האותיות גדול לעולם מלחמה הוא חזק חלב, וכן כתוב (דברים כ) "בקרובם אל המלחמה וגם הכהן ודבר אל העם וגו' אל יך לבכסם" וגו'... ומזה יובן למעלה למקטל מלחמה כדמותו עיני ססל תלוי כס הוא המלחמה וחזק חלב, שלא יכשל דעתו מפני כל המניעות והמאמרים, ויהיה חזק בעיני עמו, ויחלה את עמו כליו כל העולם כולו תלוי בו...

ועל כן, טרם שננסו ישראל למלחמה ללחם את המלחמה הגדולה כדמותו (מכאן חזק חלב), כזה המלחמה למעשה, כי דבר שגמולו חזק חלב, למען יחזיקו מעמד מלחמה הגדולה ההיא, שלא יוכלו הם להטעות ולהמיר לבכסם...

שם משמאל (תפ"ה, וטע"ה)

וכל זה איננו שוה להם, אם תיעדר מלב הצעירים הרגשת החשיבות, שידעו באמת שכל אחד ואחד מהם באופן פרטי, הוא חשוב כמאד מאד וגבוהה מרת נחיצותו עד שמי שמים, כי בשבילו נברא העולם. ואין בכלל ישראל אלא מה שבפרט שלו. או אז לא יתן ולא יתע, יאמין לכבוד לקראת המערכה, ובעזר מרומם יכריעה.

צבא הנערך למלחמה גשמית, עליו לספק את כל המלחמה הנדרשים להגנה וגם להתקפה, ולדאוג לכך שמצב הכלים יהיה שפיר ומצויין, ואין צורך לומר שיהיו מן המהודשים ביותר עם המצאות מתחכמות. מלבד כל המלחמה, על קציני הצבא לדאוג שחיילים יהיו לא רק רבים, אלא בעיקר שיהיו בריאים וחזקים כבושר גבוה מבחינה גופנית. אין ספק שזקוקים גם למודיעין מדויק ולאסטרטגיות ותחבולות טובות, שגם אלה מכריעים ומוסיפים למדת הגבורה של הצבא. כללו של דבר: הגבורה הגשמית של הצבא, מכל בחינותיה, חייבת להיות עליונה ביותר.

אך אם יחשוב שר הצבא שכזה בלבד כבר הכריע את גורל המלחמה מראש, דיש מדר עלול הוא להיווכח לדעת כי מרה טעותו. כבר היה לעולמים לא פעם ולא פעמים שצבא גדול ומצויד להפליא נחל מפלות ותבוסות כואבות, על אף עליונותו מבחינת הגבורה הגשמית.

ואין תופעה זו אימרת אלא דרשונה. שר הצבא המובס יושב ותוהה: הרי אנשינו גבורי חיל מלומדי מאבק ומספרם כחול דום, הרי לנו כל מלחמה חדשים ומעולים שיש בהם כדי להחריב את כל העולם. גבורתנו היא עוצמתית, ואין למעלה חומה. ועם כל זה נפלנו וכשלונו בידו אויבנו שהיכינו מכת חרב דרג ואבדן. מה היה חסר לנו? התשובה פשוטה אך לעמים מפתיעה: גבורה גשמית, כמה שהיא חשובה ונחוצה ויכולה בהחלט להיות גורלית, עדיין איננה סופה של דבר. ישנה גבורה מסוג אחר שעלולה להכריע את המערכה, ללא הבדל למי הרכב ולמי הסוסים, והוא: גבורה נפשית.

חיילים היוצאים למערכה מלחמתית, חייבים להיות חדורי אמונה במטרת המאבק וגם - אולי אף בעיקר - אמונה ביכולתם לנצח במערכה. אם ירך לבבם, בגלל שאין הם יודעים ומבינים בעד מה ומי הם נלחמים וממילא מנותקים ממה מן המטרה, הרי שכאשר יגיעו לעימות הראשון, ורגלם תינגף באבן מכושל ועזירה, וכאשר ייתקלו בקשיים קצת מעבר לכך, ירפו ידיהם מן המערכה ויברחו לנפשם.

כי נקוט כלל אז בידך: אין האדם מסוגל להתאמץ

הגליון נודב: לעילוי נשמתו הטהורה של האי גאון אדיר, צדיק חסיד וקדוש

רבי שמחה בונם לייזרזון זצ"ל

המשפיע הרחני ביישוב "שפת אמת" בירושלים

נלב"ע ביום כ"ט אייר תש"ו בשנת השלששים לימי חייו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו יחידו העסקן הרגול והנמרץ הפועל גדולות ונצורות

למען הכלל והפרט עוסק בצרכי ציבור באמונה בנש"ק

הרב אברהם יוסף לייזרזון שליט"א

יורד החינוך העצמאי בארץ ישראל

דופיע! חודש סיון

וישן בכלי חדש תוציא...

שנה לקובץ "אור הצפון"!

יום ט' סיון, יום ה'אירצייט' של משפחת כ"ק מרן מהר"א זי"ע!

ההזמנות לחתונות באותיות כתב. מדוע?

ישועות ורפואות בכוח קדושת התורה.

צדיקי עולם ומאורי דור בחג השבועות בבעלזא!

אקדמות מלי:

ורשמי רשנותא:

בקהמקתא ובדעתא:

צלותהון בן קוקבל:

בהנהו חבורתא:

אמרות טהורות

ענה ונאה דקדושה

ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו הוא

(א. ד.) "איש" הוא לשון חשיבות ("אין אומרים איש אלא לאדם חשוב" תנחומא סימני טו.) והנה, "לעולם צריך אדם להחזיק עצמו לבינוני, שהאדם צריך שלא יהיה לו שום גאות, וישפיל את עצמו מאוד מאוד. ואך (היות) ופעמים יתגבר עליו המרה שחורה, שהוא היצר הרע מצד העצבות, ויפתה אותו שאין מעשיו נחשבים לכלום, גם אם יעשה הטוב, לכך צריך אדם להביא, גם שאדם בשר ודם טפה סרוחה, מכל מקום אם יעשה מעשים טובים יהיה עולה למדרגה גדולה".

וזהו הרמז בפסוק: "ואתכם יהיה איש איש למטה" – על האדם שהוא במדרגת 'איש' להשפיל עצמו ולחשוב בנפשו שהוא למטה מכל אדם. אך כדי שלא יתגבר עליו היצר הרע להביאו לידי עצבות וכז' עליו לידע בנפשו: "איש ראש לבית אבותיו הוא" – שכל אחד יכול לעלות ולהשיג מדרגת 'איש' ולהיות ראש לבני ישראל, והיינו, כשהוא כשהולך לבית אבותיו, ומעשיו מנוגים למעשה אבות.

רב ייבי

בכח התורה וזכים לכל הקדושות אף בחזק לארץ

איש על גדלו באותות וגו' (ב. ב.) איתא במדרש (במדבר ב. ד.) שאומות העולם אומרים לישראל "שובי שובי השולמית (שיהי' ז. א.) – הדבוק לנו, בואו אצלנו ואנו עושים אתכם שלמונים וכו'... וישראל משיבים להם: 'מה תהוו בשולמית' – מה גדולה אתם נותנים לנו, שמה 'כמחולת המהנים, שמה אתם יכולים לעשות לנו כגדולה שעשה האלקים במדבר: דגל מחנה יהודה, דגל מחנה ראובן וכו'". ע"ש.

ביאור הענין שכני ישראל משיבים לאומות העולם מגדלות הדגלים הוא, דהנה מענת האומות היא בזמן הגלות, כאשר הם רואים שישראל עניים ומרודים, סחופים ושפלים, וברצונם לנצל זאת לנתק את ישראל מהש"ת, לכן

אומרים להם לפתותם: אמנם, בזמן שישבתם בארץ ישראל והמקדש היה קיים, וזכיתם לכל המעלות והקדושות, הייתם דבקים בעבודת הש"ת, אבל עתה שגליתם מארצכם ואינכם זוכים עוד לכל אותן המעלות ושפע הקדושה, אזי: "שובי שובי השולמית – הדבוק לנו, בואו אצלנו ואנו עושים אתכם שלמונים" וכו'.

על כך משיבים בני ישראל ממעלת הדגלים, שהרי ענין הדגלים הוא רם ונשא, שזכו בהם לקדושה גדולה להיות מרכבה לשכינה וכמעלות המלאכים, כדאייתא בזה"ק (ה"ג קה"ה) וכן איתא במדרש (במדבר ב. ב.) שבשעת קבלת התורה ראו ישראל את כחות המלאכים שהיו כולם עשויים דגלים גדלים... והתחילו מתאווים לדגלים, אמרו: הלואי כך אנו נעשים דגלים גדלים כמותן וכו', ואכן מילא הקב"ה את משאלותם וזכו לדגלים, אף על פי שהיו במדבר שהיו חזין לארץ. מכאן שבכח התורה הקדושה יכולים לזכות לכל הגדולות והקדושות אף בגלות ובחז"ל, כמו בזמן המקדש.

וזהו עומק תשובתם הניצחת של ישראל לאוה"ע, שמענין הדגלים למדים, שאף בגלות ההל זה אפשר לזכות לכל המעלות וההשפעות, וזאת על ידי לימוד התורה הקדושה.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י מבעלזא ז"ע

עבודת ה' בחבורה עדיפה על העבודה ביחידות

נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי למשפחתם לבית אבותם (ה. ב.) "קהת" – הוא לשון אסיפה, מלשון הכתוב (בראשית טז. ט.) "ולו יקחת עמים", ו"לוי" הוא לשון דבקות, מלשון הכתוב (שם כמ. לד.) "הפעם לזה איש אלו".

ורמז הכתוב: "בני קהת" – אותם המתאספים בחבורת מצוה לעבוד עבודתו יתברך שמו, להם תהיה נשיאות ראש "מתוך בני לוי", כלומר, יותר משאר בני לוי, הם אותם הדבקים בקיום לבד, כי להם עומדת זכות "למשפחתם לבית אבותם", ובית אבותם של ראש מסייע (ע"י אבות ב. ב.) וזכות רבים עדיף.

אנרא דכלה

ואתה הפקד את הלויים וגו' (א. ג.) וביב"ע המפורסם: שנים כמסורה, הכא, ואידך: "הפקד עליו רשע" (תהלים קמ. ו.).

ביאור הדברים הוא על פי מה שאמרו חז"ל (ספ"ה נב.) שכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ואם כן כשנתעלו הלויים לשמור את משמרת הקודש, אזי גם יצטרם נתעלה עמיהם הלוי גדול. וזהו: "הפקד את הלויים" – ובמילא יהיה גם "הפקד עליו רשע" – שהיצר הרע, שנקרא 'רשע' כמו שנאמר (תהלים לו. לב.) "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", גם הוא יתגדל ויתגבר, ואילו ה' ב' בעורו לא יכול לו.

כתב סופר

וימת נדב ואביהוא לפני ה' כחקריכם אש זרה לפני ה' במדבר סיני ובנינים לא היה להם (ג. ד.) צריך ביאור לאיזה צורך מספרת לנו התורה שהיה "במדבר סיני", ולמאי נפקא מינה אם לית' במדבר סיני או במקום אחר.

ונראה לפרש ולתת טעם מדוע נתחייבו בשריפה דייקא, על פי מאמרים (מדרש' שמיני) שהטאם של נדב ואביהוא היה "שהיו אומרים מתי ימותו שני זקנים חללו ואני ואתה ננהג את הדור", הרי שנצנצה בהם מדת הגאון להנהיג שררה על ישראל, ומצינו בחז"ל (ויקרא ו.) ש"כל המתנאה גדון באש". ולכן נענשו בשריפה, על שנכשלו בגאון.

והנה, יתכן שהיו יכולים להתנצל ולומר שלא ידעו חומרת העון ועד כמה מנוגה היא מדת הגאון. אך אחר שנתן הקב"ה את התורה על הר סיני, ואמרו חז"ל (פסח ה.) "לעולם ילמד אדם מודעת קונו שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכיתתו על הר סיני" – שהיה נמוך מכולם. עוד דרשו (פסח כט.) "למה תרצדון הרים וגבעונים" (תהלים סה. יז) – "כולם בעלי מומין אתם אצל סיני" – מפני גאון שלכם. ואם כן, כבר ידעו כולם שתועבת ה' כל גבה לב, ולפיכך נענשו.

זהו שאמר הכתוב: "וימת נדב ואביהוא – לפני ה' במדבר סיני" – במקום שהיה ראוי לעיוב הגאון. דבשלא אם היה במקום אחר, יתכן שהיו יכולים להתנצל שלא ידעו עד כמה מאוסה היא מדת הגאון בעיניו ית"ש, אך אחר שראו שנתן הקב"ה את התורה במדבר סיני, להורות שצריכים להתנהג במדת ענוה ושפלות, והם התנהגו בהיפך, לכן נדונו כמזידים ונענשו בשריפה דייקא, כאמור. **אמרי שפר**

יתרון דעת

"שונה הלכות" (ב)

חובת ומעלת הלימוד הלכה למעשה בכל יום, ועוד

אם חשב אדם ללמוד לשמה, כיצד, חישוב כלבי כשלמוד, כל מה שאלמוד אקיים.

ספר חסידים (סי' תתקמ"ד)

טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח (קהלת ד. ו.) "טוב מלא כף נחת" – **שידע האדם פוסקי הלכות למעשה**, "ממלא חפנים עמל" – שידע להקשות ולתרוץ ולהפוך בתלמוד, "ורעות רוח" – להראות רוחו הרחבה להתגאות שהוא חריף ומפולפל.

ספר חסידים – כתי"י פארמא (סי' תרמ"ח)

ובתורתו יגהה יומם וְלַיְלָה (תהלים א. ב.) – להעמיד דבר על בוריו, במצותיו חפץ מאד (שם ק"ב, א.) – **אלו פסקי הלכות, כשיבא לידי מעשה שידע אם לאסור או להתיר**, וכן הוא אמר (שם מ. ט.) לעשות רצונך אֶלְכֵךְ חֻקֵּי וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מַעֲשֵׂי – **פסקי הלכות לעשות מעשה על דים**.

שם (סי' תש"ד)

שאלתי על החכמים שכותבים בלי שינוי (בבא"מ). אם יפרשו פירוש פסוק או הלכה ומחשיבין בה חידוש ובעבור שלא ישכחו בתוכם אותו חידוש בחולו של מועד, ואמרו: שאין לך דבר האבוד גדול מזה, ואם לא יכתוב עתה שמה ישכת, ושאלתי אם מותר לכתוב הפירושים ההם או לאו.

והשיבו: אהב ה' שיערי ציון מכל משכנות יעקב (תהלים פו. ב.) – אהב ה' שיערי המצות, וכל מי שמוחשב מחשבות הבנת התשובה, ובליילה השנית שניתו ושאלתי לפרש לי

התשובה או להשיב תשובה אחרת מבוארת, והשיבו לי כבראשונה ופירשו לי: **אויב ה' שיערים המצוינים בהלכה – כשמחשבים חידוש בהלכה ומעמידין אותה על ביהור, אותן שיערים נאחזים לפני המלך הגדול יותר מכל משכנות יעקב המוקיימים בהם שאר המצות, וכל מי שמוחשב מחשבות וסובר סברות בהלכות חמורות ובפסקים החמורים נאחז ונחמד לפני המלך העליון, וזהו שאמרו (פרסות ו.) אגרא דשמעתתא סכרא, והדברים והמחשבות ההם הם כמרגלים ודיקרות בעיניו, ואם על אבידת כסף אחד או שוה כסף התיירה התיירה לעשות מלאכה בחולו של מועד, כל שכן שיש לרוס על אבידת המרגלים ודיקרות ההם לכתבם ולחתמם למען לא יאבדו, והכותב והחותם יקבל שכר עליהם, כל זה פירשו לי ושמו בפי באמת.**

ש"ת מן השמיני לרבינו יעקב הלוי ממרז"ש זצ"ל – מבעלי התוספות (סי' לב)

אם הוא תלמיד חכם, אף על פי שהוא לומד בכל יום הלכה אחת או שתיים אינו פטור אם אינו בקי בפוסקים לכל דבר, כי הריה בני אדם עוסקים בתורה ואינם משימים לבם לאמתה של תורה, וגם יש לומדים הרבה ושוכחים, ויש לו לאדם לשים לב לכל מסקנות הדברים ולעסוק בספר המצוות ובמיימון או בספריים שחברו גדולים ופוסקי הדברים לאמתם, ואם אינו עושה כן פעמים שבא לידי הוראה או שאלה ששואלים ממנו ואינו יודע ומורה שלא בהלכה וטועה ומטעה אחרים ועליו נאמר: כי רבים קללים הפילה (משלי ו. כו.) – זה שלא הגיע להוראה ומורה (סוטה כב.). הסמ"ק מצורף לרבינו משה מצורף זצ"ל (מצות ק' סק"ו)

זהו והיר להאריך ולהעמיק ולחפש אחר כל הספרים בדרך פסק ההלכה בדבר הצריך לעולם, ולא תאריך ולא תעמיק בדברי קושיות שלא לצורך, כי אינם עושים רוב בני אדם כי אם לזכות שם מערבב בעלי הגמרא, ובכל מסכתא שתלמוד ובתנו מנע בכל מן הפוסקים, ומן ההלכות המעורבות כתוב הכללים כדי שיהיו בידך, ואם תספק באחד מהם תמצאם בפעם האחרת, ובה יצאו דברים לא ותתקיים תורתך, ותוכבו שתקרא ותוציא לשון הגמרא בפך, ולא תגמגם בקריאתה, כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא (משלי ד. כב.) – למצאיהם בפח (עירובין ד.). תוכחת רבינו יעקב בעל הספרים (נרדס בס"ס פ"י העור ע"ה)

הו והירץ לעסוק בתורה בקבע, ותשאו ותתנו בה, והשתדלו להגיד הלכה בכל יום לאחרים ובזה תצטרכו לדקדק בה, וגם בהוציאכם אותה בפה לאחרים תיקבע בלבבכם. ותחזרו תמיד למעלה, ואם תוכלו מראש המסכתא, ורז"ל (תניגה טו) דרשו בין עבד אלקים לאשר לא עבדו (מלאכי ג. יח) – אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה ואחד. ועל כן כל הלכה תקראו מאה פעמים, וגם תקבעו שעות ללמוד הלכה מפוסקים בכל יום.

צאת רבינו יהודה בן האי"ש (נרדס בס"ס וכו'ן יהודה)

מי שיש עליו מצוה ותלמוד תורה, אם ה' מצוה עוברת – יקדים למצוה ואח"כ לתלמוד, ואם ה' מצוה שאין שעתן עוברת, אם הוא צריך ללמוד יקדים לתלמוד, שהתלמוד מופה את המעשה ומשילמו, והמצוה מהוררת יותר כשיצוה מפי ה' יודע ענינה. ואם הוא מאותם היודעים ואינו צריך ללמוד, אע"פ שרוצה ללמוד לאחרים אינו דוחה את המצוה בשביל לימוד אחרים.

חידושי המאירי (ב"ק ה.)

לקט מאמרים ה' – בחסות חברת "גדיל תורה" לרגל תחילת לימוד מחזור ב' ממנשה ברורה במסגרת לימוד הלכה יומית. המעוניינים לקבל לוח סדר הלימוד יכלים לפנות למספר טלפון: 972-2-5389924 או 972-2-5383716 או באי"מ halacha0@gmail.com

יומא דנשמתא

רבינו יצחק מקורביל זי"ע – ה"סמ"ק" יומא דהילולא כ"ה אייר (ה"א מ')

"כי מצרפת תצא תורה ודבר ה' מאשכנז" - כך משבח הריב"ש בתשובותיו (סי' שט) את תקופת בעלי התוספות, אשר היתה משופעת בבתי מדרשות, ומאורי התורה העמידו בה תלמידים הרבה, ואף הניחו תורה בכתב המאירה לארץ ולדורים לדורות עולם.

אחד מגדולי רבותינו שבצרפת ומבעלי התוספות האחרונים, היה רבינו **יצחק בן רבינו יוסף מקורביל** זי"ע, או כפי שרגיל לכנותו "**הסמ"ק**" - על שם חיבורו **יספר מצות קטן** - תלמידם המובהק של רבינו דוד מחכמי צרפת, של חותנו רבינו יחיאל מפאריס, ושל "רבותינו מאיוורא", הלא המה האחים: רבינו שמואל ב"ר שניאור, רבינו משה ב"ר שניאור, רבינו שמשון ב"ר שניאור ורבי יצחק ב"ר שניאור, מבעלי התוספות הצרפתיים, והיה ריעם ועמיתם של רבינו יונה - "החסיד מגירונדי" ורבינו מהר"ם מרטנבורג. זכ"ע.

רבינו הסמ"ק תואר בידי רבותינו הראשונים בתואר "**בעל החוטם**" (כמ"ש רבינו שמשון בר צדוק בספרו תשב"ץ, סי' כה) - הגדרה על גדול הדור, כמו שמצינו (תנ"כי כט) שקראו לרבן גמליאל "בעל החוטם", ופירש שם רש"י: "בעל קומה וצורה, לישראל אחריני גדול הדור".¹

גדולי וחכמי הדורות מזכירים את שמו בסילודין, תוך כדי שבח לרום חכמתו וחדר גאווה. וכבר כתב רבינו יוסף קולון: "...אנו יתמי דיתמי מה חתנו ומה גבורותינו שנחלק לא על דברי ר"י **מקורביל** ז"ל ולא על דברי שום אחד מקטני המלמדיו, והלא **היו הם כמלאכים** ואין לנו אפילו כבני אדם..." (שו"ת מהר"ק סי' קסט).

"ספר מצות קטן"

סדר תולדותיו וקורותיו של רבינו יצחק מקורביל זי"ע, כמו רוב פרטי חייו ובני משפחתו, נעלם מאתנו. אולם, יזה ספר תולדות האדם" - ספרו המפורסם הן הן תולדותיו.

בימי רבינו הסמ"ק נתרבו הגזירות והרדיפות נגד היהודים, רבו הצרות ומתעטעו הלבבות, ואלה גרמו לשכחת התלמוד. משרוא כן, התעורר רבינו והבין שגבר הצורך לחבר ספרים עם קיצור פסקי המצוות והלכותיהן, וממחשבה למעשה חיבר את ספרו, בו ביאר בקצרה את המצוות הנהוגות בגולה בזמן הזה. וכך כותב בריש הקדמתו לספרו, הוא ספר **"עמודי גולה"** הנקרא **"יספר מצות קטן"** - סמ"ק: **"יען כי בעונות - התורה משתכחת, ויראתי שלא ידעו רבים היטב ביאור המצוות המוטלות עלינו, כתבתי אלו המצוות המוטלות עלינו בזמן הזה בשבעה עמודים כנגד שבעה ימי השבוע, ובקשתי כל איש לקרא בכל יום עמוד אחד למען ייטב לו"**. וכו'.

חיבור זה, שהוא אחד מספרי היסוד בהלכה, היא קיצור מ"ספר מצות הגדול" - סמ"ק" לרבינו משה מקוצי זי"ע מבעלי התוספות, אשר אסף אל ספרו גם את הדינים הנהוגים בזמן הבית ביירושלים. ברם ספרו שונה מספר סמ"ק, כי בעוד שהסמ"ק מאריך בהבאת כל הדעות ובביאור הטעמים והראיות, היה הסמ"ק ממוחזק כעין קיצור שלחן ערוך.

את ספרו ערך בדרך קצרה ובלשון ברורה להקל על המון העם, וכינהו בשם "עמודי גולה" על שם שבעה עמודים ומחולקים לשבעת ימי השבוע, ומבאר בהקדמה שעשה כן, כדי שיכלו לעבור בקלות על המצוות שמחויבים בהן, ולכן לא מנה כי את המצוות הנהוגות בזמן הזה, כי לאלו הוצרכו לדעת הלכה למעשה.

הסמ"ק דאג להפיץ את ספרו בקרב כל הקהילות, כדי שהספר יהיה למשמרת, וביקש שכל מי שירצה ללמוד בו ישאלו לו את הספר. ולכן אף שיטח בקשתו שיעשו העתקות רבות מספרו, וכל מי שירצה להעתיק ממנו יעתיק, למען לא תשכח תורת התלמוד מכל וכל. וכך כתב בהדיא באגרתו לקהלות אשכנז:

"... וכל גבאי עיר ועיר יצו להעתיק את המצוות האלה ולתת השכר מן הקופה ואחרי כן יהיו בידיהם למשמרת, וכל איש אשר ירצה להעתיק לא ללמוד בו, ישאלם ויחזירם בו ביום להם, ולהם תהיה הצדקה, כי יהיו בטורה. ואם יצטרך לשהות השליח (הגבא) להעתיק את הספר) בעיר עבור העתקת המצוות, יתנו לו שכרו מן הקופה ששה פשוטים טורני"ס קטנים ליום וארוחה ולינה מן הבעלי בתים כמשפט שאר אורחים..." (אגרת זו נדפסה בהקדמה לספר).

בהיות ספר הסמ"ק נפוץ מאוד, באשר מתוכו ידע המון העם את המעשה אשר יעשה, טרחו בהרבה מקומות להוסיף עלי ליוון הספר דינים רבים שלא הובאו בספר הסמ"ק, למען ידע המעיין אם יש חולקין על פסק הסמ"ק, ואם יש עוד פרטים במצוה זו שלא נדעו לו, וכפי שהתייחס לכך הגאון החדיד"א זצ"ל, שמצוין לשבח את ריבוי הגהותיהם של גדולי ישראל הנספחות אל הסמ"ק, וכדבריו בספרו "שם הגדולים" (חלק ספרים, מע' ע אט סא): "...ושלח הספר לכל בני הגולה שיעתיקוהו בכל מדינתו ולו, וכל שרש המצוות והלכותיהן, וכמו שכתב בהקדמת הספר. ודין גרמיה שבאשכנז יש הרבה סמ"ק על קלף, ובכל סמ"ק יש הגהות מתחלפות, לא ראי זה כראי זה, דבכל עיר גדולי הדורות כתבו הגהות כפי דעתם. וראיתי כמה סמ"ק כל אחד בהגהות שונות".

ואכן ידועות הגהותיהם של הגאון רבי יהושע צייטליש זצ"ל

(שנדפס בשו"ת 'מהרי"ל החדשות', מכון ירושלמי תשל"ז, עמ' רפט), בה הוא משיב לחכם אחד ששאלו על דבר הסתירות בין הסמ"ק לסמ"ק ואחרים, אשר זה מנה במנין המצוות מצוות אלה וזה מצוות אלה, ועוד על הסתירות בפירוש ומנין מצות התורה, וז"ל: "... גם על מפרשים על פרש"י כל אחד יפרש לדעתו מדלא קאמר הכי ומדלא קאמר הכי, ש"מ דעתו כן, והעליתי על לבי שעל כל פנים אם חשב הכותב בלשון אם אומר כן יטעו וכן יטעו אבל כן אין לטעות, קודם שחשב כל זה יותר בקל היה מפרש להדיא. **אלא ודאי המפרש והלמדנים לשם שמים יבא דבריהם ודעתם בפייהם הפסק אמיתי ברוח הקודש**, ואחרי שכן בא להם האמת בדבור היותר שלם בלי חסרון, וכן המעיין מעמיקים ביושר הלשון והיתורא ושינוי הלשון יגיד שהפירוש והדעת כן, דאם לא כן הלשון חסר. וכן המחברים ספרים, הגדולים אשר נתן ה' בדעתם לחבר ספרים, זה במדינה זו ובדור זה, וזה במדינה פלוני, וזה במדינה דור פלוני, על פי שם ה', לבס כחאד ליסר העם ולהורות להם, כמו שכתב ר"מ מקוצי (בהקדמה לספרו) שבא לו בחלום לחבר (את הסמ"ק) וגם חלום ששכח מצוה. **ולפיכך לפי צורך השעה והזמן במה שהיה הדור פרוץ, שם ה' בפייהם ברוח הקודש לקצא או להאריך לעשות עיקר מדבר לקבוע בלב שלא לזלזל. ובה יתשבח הרבה מן השינויים, ומה שלפעמים אחד יעשה עיקר דבר אחד ואחר יתקן לפי הדור ומקומו**, כו'. צעיר מן החכמים בא בימים. יוחנן בן מורנו הרב ר' מתתיה זלה"ה".

"באר לחי רואי"

רבינו יצחק הרחיב את ישיבתו בעיר קורביל בצרפת, הרביץ והגדיל תורה וריבה בה תלמידים, שאחר כך גדלו ונחשבו לגדולי הדור וחכמי התורה, והיה רבן של המדינה שהכל שואלים ונמלכים בתורתו. תלמידיו מסרו כי רבם "החסיד הגדול" היה משלים "בכל שנה שיתא סדרי וארבעה ועשרים, הן עם תלמידים, הן בלא תלמידים, כי מה שלא היו מספיקים התלמידים ללמוד, היה הוא חוזר בפני עצמו" (יבעלי התוספות, כר ב, עמ' 572).

כן עמד כחומה בצורה על משמר כרם בית ישראל לכל יפרצו בו פרצה, וקרא תגר נגד אלו המתבטלים מלימוד התורה הקדוש, וכפי שכתב רבינו משה מצורף בהגהותיו על הסמ"ק: "... בשם ר"י **מקורביל** שהיה אוסר להתיר שביעה לאיש שנשבע מלשחוק בקוביא" (וגם רבינו תם אומר שאין להתיר לו) ואפילו עבר בכך, דאם כן מצונו חוטא נשכר אלא יש לנדונו ולהבדילו עד שישים קנס ויקבל עליו שלא ליטע עוד בין המשחקים" (הסמ"ק מצורף, מצוה פ אות רלד. ח"א עמ' קסט).

וראוי לציין מדברי קדשו, בהדגישו שמידת הזריזות, שהיא כטוי לאהבת ה' ויראתו, חשובה לקיום מצוות עשה, וגם למניעת עבירה על מצוות לא תעשה. וז"ל שם (מצוה ד - מצוה לירא את הקב"ה): "... ואהבה והיראה יכולין להיות במקום אחד, כמו שמצינו באברהם שקרא 'אבותי' וירא, **אוהב** - שנאמר (דה"ב כ, א): 'לזרע אברהם אוהבך, **וירא** - שנאמר (בראשית כב, יג): 'כי ירא אלוקים אתה'. ואם תאמר הייך יתכן להיות, אם יהיה אוהב את ירא, ואם ירא את אוהב. **השאלה, האוהב - הוא יחיד במצוה עשה ולא תעשה**, וכמו כן שלא על מנת לקבל פרס... ומדת האהבה, זו היא זריזות להיות רזי לעשות גדר לפרוש קודם שבא החטא לידו, ומדת האהבה שוהיה זריזות, גדולה ממדת היראה שוהיה זריזות להיות רזי לשבח עבירה לידו לא יעשה, אבל האהבה היא זריזות מקודם לכן שלא יבא ליד עבירה".

כך גם מצונו כשמיים דבריו בחומר איסור חמדות העולם הזה (מצוה יט) חותם הוא דבריו בזו הלשון: "ואשר הקץ בו, כי הוא כחלום יעוף".

בנוסף לספר הסמ"ק נדפסו ממנו שיטות תוספות לש"ס, ספר 'לקוטים מדינים' (מובא בשו"ת מהרי"ל, דפוס האוניא, סי' קפח), ופסקי הר"ר יצחק מקורביל - שנדפסו כמה פעמים - מעשה ידי תלמיד שהוציא את פסקי רבו מתוך תשובותיו ורשם הכרעותיו במעשים שבאו לפניו (ראה 'יבעלי התוספות' הני"ל עמ' 575, יסיני תשי"ל, כרך טז עמ' רמז ט, 'המעין תשל"ז, כרך טז עמ' 92-104 ועוד).

נשמתו עלתה השמימה בטהרה ביום שני פרשת במדבר כ"ח אייר שנת ה' אלפים מ' (הקדמה לסמ"ק דפוס קושטא).⁴

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן.

- וכ"ה בפירוש המייחס לרבינו גרשום מאור הגולה (שם): "בעל החוטם, מחשוב שבחס"י, אגמם ראה ביסוד הדורות, שנת ה"א ל' ובקראת הדורות, יד ת"ב ע"ב
- רבינו פרץ מזכיר בהגהותיו את שאר רבותיו - בלשון "מור" - המה: רבינו שמואל מאיוורא, רבינו יחיאל מפאריס ורבי יעקב מקניון.
- מהדורות הראשונה נדפסה בקושטא קודם לשנת ע"ר. מהדורה נוספת של הספר נדפסה בקרימונה שנת שס"ז עם הגהות רבינו פרץ, לאחריה בליאד שנת תקס"ה (בתקופת הרה"ק בעל התניא ד"ט), ושוב בקאפוטש שנת תקפ"ג, ובסאטמאר שנת תרצ"ה (המהדורה הנפוצה כיום) - בתוספת מראי שונות. הספר "הסמ"ק מצורף" הני"ל נדפס לראשונה בירושלים תשמ"א, עפ"י הכתי" הממצא במחזיקון הברית.
- נפסקות אודות תאריך פטירתו, דאה: 'תולדות חכמי הדורות' עמ' קנח אות ג; 'תלפיות' כרך ג, ח"א ד-ג עמ' 635.

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס הי"ד, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת בבא מציעא

מנין ידע יעקב אבינו ש"כתנות בני חיה רעה אכלתהו" – הלא חיישינן לשאלה?
 אחת מדרכי החזרת אבידה לבעליה היא על ידי סימנים, כי כשמוצא האבידה מקבל סימנים, יש לו להכריע על ידם שאבידה זו שייכת לבעליה, וחייב להחזירה לו. ומצינו בסוגיותינו (דף פ"ב ע"ב) לדון באבידה שמורכבת משני חלקים, בחלק אחד של האבידה יש בו סימן, ובחלק השני אין בו סימן, ואכן בא אחד ונתן אותו סימן, אי נכריע על פי זה גם על אותו חלק שאין בו סימן, ונחזיר את שני החלקים לנותן הסימן או יש לחשוש, שמא השאיל את החלק שיש בו סימן לאחר, והלה הרכיבו עם החלק השני, ונמצא שאכן באותו חלק שיש בו הסימן נכריע – שמי שנתן את הסימן הוא בעל האבידה, ואולם – אין לנו עדיין הכרעה על החלק השני.
 והגמרא מביאה ברייתא בענין היתר עגונה: "אין מעדין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם, אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו", ועל כך דנו מדוע אין סומכים על הסימנים, ויתירו בגמרא, כלפי סימני הגוף – שאין לנו סימן מיוחד על אותו מת אלא שהוא גדול או קטן, וסימן זה אינו נחשב לסימן, כי "הריבה ארוכין וגוצים יש", וכלפי סימני הכלים אמרו: "חיישינן לשאלה", כלומר, אנו חוששים שמא השאיל בעלה את בגדיו לאדם אחר ודיה לבוש בהן כשמת, והמת שנומצא לפנינו אינו בעל האשה כלל כי אם אדם אחר ששאל ממנו את הבגד, לכן אין אנו מכריעים בזה על פי סימני הכלים.
 ובהמשך דנים "אין חיישינן לשאלה – חמור בסימני אוכף היכי מהדרין", כלומר, אם כן אין נחזיר חמור כשלא יתן בו כי אם סימנין על האוכף, כי אם אמנם נכריע שהאוכף שייך למי שנתן הסימנים, אין בידינו להכריע שגם החמור שייך לו, נדחוש שהשאילו לאחר, ועל כך תירצו: "אוכף לא שאולי אינשו, אוכפא משום דמסק ליה לחמרא", כלומר, אין שמים על חמור אוכף שאינו רגיל בה, ולכן לא חוששים שהשאיל את החמור לאחר. כענין זה אמרו גם לענין טבעת או כיס או ארנקי שהיו קשורים לגט אשה – ונאבדו יחד, שסימני הטבעת והכיס מכריעים גם לענין חזרת הגט, כי "כיס וארנקי וטבעת לא משאלי אינשו", ע"ש.
 לאור האמור נחקשו המפרשים בפרשת וישב, כשהביאו השבטים את כתנות יוסף אל יעקב אבינו, כתיב (בראשית לו, א'–ג'): "ויקחו את כתנת יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבילו את כתנתו בדם. וישלחו את כתנת הפסים ויביאו אל אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר נא הכתנת בנך הוא אם לא. ויכירה ויאמר כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף יוסף", דלכאורה, מנין לו שטרף טרף יוסף, הלא "חיישינן לשאלה", ויתכן שהשאיל יוסף את הכתנות לאחר, והלה נטרף – ולא יוסף.

החתם סופר (וישב שם) כתב בזה: "ויכירה ויאמר כתנות בני", ר"ל ב'ויכירה', בטביעת עין וגמור... והוסיף לומר 'כתנות בני' – דלא נחוש לשאלה ומכירה וכדומה, ואחר היה מלוכבש בו ונטרף על ידי חיה, כי ידע בודאי שיוסף לא ישאיל ומכור בלי רשותו. וכן כתב בתשובת **צמח צדק** (הקדמון סי' ק) להתיר עגונה ע"פ סברא זו, דנמצא כלי מושאל אצל החורג, ומסתמא לא השאיל לאחר – דאין השואל רשאי להשאיל, ודכי נמי ידע יעקב שיוסף לא ישאיל בלא רשותו, ומשום כן החליט 'חיה רעה אכלתהו'. הנה בעוד שהחתם לא ביאר לנו מדוע אכן לא היה יוסף משאיל ללא רשותו, יש לציין לשוית **חמדת שלמה** (אה"ע סי' לא) שכתב בזה: "הואיל ויוסף היה סמוך על שולחן אביו, לא היה הכתנות שלו ולא היה רשות להשאיל".

בספר **באר מים חיים** (וישב שם) כתב בזה: "...שנתחבמו (השבטים) דוקא להפשיט את כתנות הפסים, שיהיה זה סימן מובהק לעקב שטרף טרף יוסף. מפני שבגד זה הוא המיוחד לו ואין דרך לאחר באותו מקום ללבושו, ובוה לא חיישינן לשאלה, וכדברי הרא"ם" בתשובה (ה"א סי' עז, והובא בבאר היטב אה"ע סי' יז סקע"א) עיין שם... ויביאו אל אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר נא הכתנות בנך הוא אם לא ויכירה ויאמר כתנות בני... כלומר, כיון שיש כאן כתנות המיוחד לבן ואין אחר ללבושו ועולם מה ודאי שהיה רעה אכלתהו כי כבר ראוי להעיד כבוה אף להתיר אשת איש לעלמא מאחר שהוא מיוחד אליו לא חיישינן לשאלה ובודאי 'חיה רעה אכלתהו'".

בספר **ישמח משה** (וישב שם) כתב בזה על פי מה שהאר"ק בתשובותיו (ש"ת השיב משה אה"ע סי' ז), שמה שאנו חוששים לשאלה אין זה כי אם כלפי סימנים, כלומר, כשאין אנו יודעים על זהות הבגד ובעליו כי אם בסימנים, אכן, כשמכירים על הבגד בטביעת עין (ראה מביתכן כג' ע"ב) לא חיישינן לשאלה, וראה שם הסכרא בזה, "ועל פי זה יתבאר הפסוק 'ויכירה', רצונו לומר, שהכירה בטביעות עין ויאמר 'כתנות בני', אם כן ודאי 'חיה רעה אכלתהו', דאלו על ידי סימן, היה מקום לומר... דילמא שאל בגדיו לזולתו הנהרג ויוסף עורנו ד, משא"כ אחר שהכיר הכתנות בטביעות עין, ליכא למימר הכי" (וכן כתב בש"ת חמדת שלמה אה"ע סי' מב אות יז).

בש"ת **נפש חיה** (אה"ע סי' ד) כתב בזה, על פי מה "דאיתא ב'צירור המור' דזטעם שנתקנאו אחיו בכתנות פסים, שקשה לומר שנתקנאו בשני סלעים מילת, ופירוש, דהאי כתנות פסים היו בגדי כתנות, שרצה ליתן לו הבעבור, ומתחלה היה העבורה בכתנות כמו משם ששימש בחלוק לבן... ואם כן היה כתונה הזה בגד של מצוה, ולא חיישינן לשאלה, כפי דברי הפוסקים (ראה ש"ת נפש חיה שם) דלבגד של ציצית לא חיישינן לשאלה, דלא מושלי אינשו מצוה דידיה לאחריא". (לחיתום נוספים בזה ראה: ש"ת חמדת שלמה שם סי' לא אות ד, סי' לב אות א, סי' מ אות ז, חמדת שלמה ב"מ כאן; מלא העומר פ"י וישב; ש"ת צמח צדק – ליבאוויטש, אה"ע סי' נט; ש"ת שואל ומשיב קמא ח"א סי' רנב; ש"ת זכר יהוסף סי' כט; פתחי עזרה אה"ע סי' יז סק"ח).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות ליום טוב ולערב חג השבועות

א. מותר להשתמש ביום טוב במים חמים היוצאים מדוד השמש, ואף על פי שבמקומם נכנסים מים קרים לתוך הדוד, שיש בו מים רותחים ומתבשלים שם המים הקרים. טעם החיתר הוא, חדא, כי אפשר שאח"כ ישתמש עם המים שנתבשלו לצורך אוכל נפש וכדומה, ועוד דכיון דאי אפשר להוציא מים חמים אלא אם כן נכנסים תחתיהם מים קרים, י"ל דחשיב צורך אוכל נפש.

ב. כמו כן מותר להשתמש במים חמים מהרזו שמקורם מדוד ("ויבילערי") **חשמלי,** ואעפ"י שכשמשתמש במים חמים אלו נכנסים שם מים קרים, **אך זאת בתנאי כשמשתמש מהמים לא נדלק אח"כ הטערמוסטאט,** אבל אם אח"כ נדלק הטערמוסטאט – יש בזה מחלוקת בהפוסקים אי מותר להשתמש במים, יש מותרין כיון דהוי גרם הבערה לצורך אוכל נפש, ויש שאוסרין, וכדאי להחמיר.

ג. אבל אסור לכר"ע להשתמש ביו"ט במים חמים – שיתקן כשפותחים את ברז המים החמים נדלק הגז (ע"י שלחן שלמה הל' יו"ט סי' תקנ סק"י; חוט השני הל' יו"ט דף סב. וע"י שו"ת ויער יוסף אור"ח).

ד. החיתר להשתמש בברז של מים חמים [באופן שלא נדלק האור] – כ"ל – אינו דוקא אם משתמש לצורך או"י, **אלא גם אם משתמש במים חמים לצורך הדחת פניו וידיו, וכן להדחת הכלים שנתלכלכו ביו"ט – ג"כ מותר – כשצריך להשתמש עם הכלים ביו"ט** (ע"י רמ"א סי' תקיא סי' ב).

ה. ולצורך הדחת כלים ביו"ט שחל בערב שבת – לצורך שבת, כשעשה עירובי תבשילין, יש מחמירין שלא ישתמש במים חמים אלו, דס"ל דהעירוב מהני רק שיהא מותר לתקן צרכי סעודה לצורך שבת ולא לשאר דברים, **ומנהג העולם להקל** (במציא) ס"י תקנח סק"ב מחמיר, ובתנאות רעק"א סי' תרסו מקיל, וכ"ה בשו"ע הרב סי' תקנ סק"ג. וע"י שו"ת סי' שש סק"ב בשם הגרעק"א שמוהר להציע המטות מיו"ט לשבת אף לא הניח לעירובי תבשילין).

ו. ביו"ט מותר לקלוף פירות במקלף המיוחד לקלוף, כיון שאם יקדים ויקלף אותם מערב יו"ט אזי מאבדים הם קצת מטיבם (ע"י סי' תקי ס"ד, וע"י חוט השני על יו"ט דף קכז).

ז. השנה שיו"ט שני של בני חו"ל חל בשבת קודש – יכול בן אר"י להוציא בן חו"ל בקידוש בצמצא דשבתא, הגם שאצלו הוא רק שבי"ק ואצל הבן חו"ל הוא גם יו"ט, **וכן במוצ"ש יכול בן אר"י להוציא בן חו"ל בהבדלה,** הגם שבן חו"ל צריך להבדיל גם כן משום מוצאי יו"ט, כיון ששניהם מחויבים בקידוש ובהבדלה (כן מסתברא. וע"י שלחן שלמה בהל' יו"ט, דיני קידוש והבדלה סק"י וסי' כג. ע"י בחוט השני הל' יו"ט, סופ"ק, שגי"כ כתב, כי וכי' שהשמועה שאומרים בשם החזו"א שאינו יכול להוציא אינה נכונה וכו', ע"ש).

ח. בערב חג השבועות יש להזהר ביותר שלא להקיד דם או להתרים דם או לעשות ניתוח וכדומה, וטוב להימנע גם מבדיקת דם, אם אינו נחוץ. והטעם לפי שביום שבועות, קודם מ"ת, יצא רוח ששמו טבוח שאם לא יקבלו ישראל את התורה היה טבוח בהם, לפיכך יש סכנה לדורות להקיד דם בערב שבועות (ע"י שבת דף קנט). **אבל כשיש חשש סכנה באופן שאי אפשר לדחותו – אין כל חשש, ואפילו אם יש ספק סכנה, לא יימנע מכך. וכן בלילה, אור לערב יו"ט, אין כל חשש** (ע"י אור"ח סוסי"א תסח, ובמציא ובמ"י שם ובא"ר סוסי"א תצג. וע"י נשמת אברהם סי' תסח. וע"י שו"ת מהרי"א ברוטא סי' קיח בשם מהרי"ל – מובא בדע"ת סי' תסח – שאם חל שבועות ביום ראשון אסור להקיד בערב"ש, דהוי כערב יו"ט).

עלֵי ספר

מדבר קדש על מועדים חלק שני – אמרות טחורות מכ"ק מרן אדמו"ר חשר שלום מבעלזא זי"ע מתוך כמה כתבי קודש נדירים וליקוט מספרים שונים תלמידי רבינו ותלמידי תלמידי. רואה אור לראשונה במהדורת כלילת היופי והשלמות: אבותיהו בהירות ומאורות עינים, פננתא אלפי ראשי תיבות והנהגה מוזקת בעינים, ציוני אלפי מקורות, עם האורות, והפוסט ובאורים הפותחים צוהר לפשט הדברים הנשגבים בכל חלומים, בצירוף מפתחות מפורטים ומפתח ערכים. י"ל על ידי חברת "מחזיקי תורה" קרית בעלזא ירושלים תשס"ט (תמו עמו).

מועדים בלחם חלק שניש, אייר סיון – ביאורים ובידורים מקיפים בהלכה ובמנהג בעיני חג ומועד; אוצר בלום על עניני ספירת העומר, פסח שני, ל"ג בעומר, רשבי" וזוה"ק, מ"ג בעומר – ויום ההילולא של שמואל הנביא, ימי ההכנה לקבלת התורה, הליכות ומנהגי חג השבועות, ועוד הרבה. חיבר חלפניאל הרב טוביה פריינד, מערכת 'אוצר הפוסקים' ירושלים תשס"ח (תקל עמו).

אוצר אפרים עה"ת ספר במדבר – אוצר מלא ברכת ה', אמרות שפר, פרפראות ופנינים, מאמרים ופירושים יקרים מלקוטים מספרי רבו"ק תלמידי הבעש"ט הק' ומספרי גדולי וגאונים הדורות, וגם לרבות מערכות מיוחדות על ענינים שונים לפי סדר פרשיות התורה. בסוף כל פרשה מדור מיוחד במינו בשם 'יותוסף אסתר' – ד"ת ודומים על הפרשה הקשורים לעניני אמירת תחנון. מאת הרב אפרים פישל סיון, קרית ויוניץ ב"ב תשס"ט. שני חלקים: חלק א' – על פ"ה במדבר נשא, חלק ב' – על פ"ה בהעלותך שלח (אלף קלו עמו).

זכור לקדשו ביוריי הלכה במצוות השבת – ביורר מקיף בעיני המצוות הנהוגות בשבת: מוסע, אברב, חלקת הנרות, קידוש, סעודות שבת, לחם משנה, הבדלה ועוד, מפורט ומבואר ממקורם וטעמם בסוגיות הש"ס ובדברי הראשונים והפוסקים עד להלכה למעשה. ועליו חונה מאמר מיוחד בו מבוארות דרכי העבודה, המעלות, ההשגות וההשפעות שנמשכות מקדושת השבת וקיום מצוותיה. נערך ונסדר על ידי הרב"ח אברהם יקותיאל יהודה לאבין שליט"א, ירושלים תשס"ט (תמו עמו).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יצחק משה גרוני היו"ר לרגל שמחת אירוסיה הבת תחי' ע"ב"ג הבה"ח כמר אלעזר נ"י בן מחו' הרה"ח ר' חיים עבי פרידמאן הי"ד כ.ב.ב. במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפתח לעילוי נשמת	הרה"ח ר' עבי (הערסל) וויינגארטען היו"ר לרגל שמחת אירוסיה הבת תחי' ע"ב"ג הבה"ח כמר דוד נ"י בן מחו' הרה"ח ר' שמעון פרטש הי"ד – ורושתיו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפתח לעילוי נשמת	הרה"ח ר' אברהם נחום בעלז היו"ר לרגל שמחת אירוסיה בנו החתן היקר כמר שלום ע"ב נ"י ע"ב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפתח – העלי' לתורה והקידוש בקלויז טשורטקוב –	הרה"ח ר' נפתלי (בהרה"ח ר' אהרן) פערדער היו"ר חתן הרה"ח ר' אליעזר י.פ. פריעדמאן היו"ר לרגל שמחת לילית הבן נ"י במזל טוב ורוב נחת דקדושה השולם זכר – בביתח"ד דחסידי בעלזא (מרכז)
הרה"ח ר' עבי יהודה ב"ר מרדכי קליין ע"ה נלב"ע ברמי ימיו ביום ב' סיון תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' עבי יהודה ב"ר מרדכי קליין ע"ה נלב"ע ברמי ימיה כ"ט אייר תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת	לעילוי נשמת

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ערב חג השבועות
ה' סיון תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גלוין תרס"ח

הולדת	מוצא	רית
22:59	22:56	21:26
22:19	22:17	20:49
22:37	22:44	21:08
22:25	22:13	20:51
21:57	21:47	20:25
23:07	23:04	21:30
22:59	22:47	21:24
22:40	22:31	21:04

אנטוורפן
לונדון
מאנשטער
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

תורת של ראשונים

בני ישראל נצטוו להיות נעורים כלילת לפני קבלת התורה
ויאמר ה' אל משה לך אל העם וגו'. והיו נכונים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם וגו' (וי, ג). אולי היתה כוונתו לומר בזה שלא יישן אדם בהם כלילת, כדי שישמעו קול ה' בבקר, כדרך כהן גדול שלא היה ישן בליל הכיפורים.

אבן עזרא

"לא יוכל העם לעלות אל הר סיני"

ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו (וי, כג). פירש"י: "איני צריך להעיד בהם, שהרי מוֹתְרִים ועומדים הם היום שלשת ימים" (וכו, ע"ב).

"המפרש שכך אמר משה: כבר אמרת לנו זה שלשה ימים והגבלת את העם וגו' השמרו לכם עלות בהר" (פסוק יב) ולמה אתה צריך לומר לי עכשיו פעם שניה – מעות הוא בידו, שהרי מוֹתְרִים לאדם בשעת מעשה אף לאחר שוֹרְרוֹתוֹ קודם מעשה, שמוֹתְרִים לאדם פעם שניה בשעת מעשה לומר: עתה הגיע הזמן לעשות מה שאמרתי; ועוד פסוק שני שחזר ואמר לו 'לך רד וגו' והכהנים והעם אל יחרסו לעלות' וגו' (פסוק כד) – מה בא לחדש?

אלא כך אמר משה לחקב"ה, דרך שאלה, וכך שאל לו: אתמול שלשום אמרת לי שלא יוכל העם לעלות אל הר סיני, כשהוֹתֵה את העם על ידי בהגבלת, אמרת לי 'השמרו לכם עלות בהר' (פסוק יב), ועכשיו אתה אומר לי 'פן יחרסו אל ה' לראות' (פסוק כא), שמוא אתה מוסיף שאפילו להתקרב מעט כדי להסתכל ולראות אפילו רחוק מן ההר אסור; והשיב לו חקב"ה: 'לך רד ועלית אתה ואחרך עמך, והכהנים והעם אל יחרסו אל ה' לעלות' (פסוק כד), וגם עתה לא אמרתי לראות, בלא עלייה לא אמרתי לך ו-גם עתה כשאמרתי (בפסוק כא) 'פן יחרסו אל ה' לראות' (ל').

רשב"ם

מצינו בפרשה שלש אזהרות: השמרו לכם עלות בהר (פסוק יב), רד הער בעם פן יחרסו אל ה' לראות (פסוק כא), אל יחרסו לעלות אל ה' (פסוק כד). "זאם תאמר שלש אזהרות למה? אלא, הא דכתיב: 'לא יוכל העם לעלות' (פסוק כג), לעיל קא, דאמר: 'פן יחרסו אל ה' לראות' (פסוק כא), כלומר, לא יוכלו לעלות שהרי מוֹתְרִים הם ועומדים, כדכתיב לעיל: 'השמרו לכם עלות בהר' (פסוק יב), ושולמים הם בגלגלם. אבל על מה שאמרתי: 'פן יחרסו אל ה' לראות', אינן שולמים בעיניהם ויהא להם פתחון פה לומר: רצוננו לראות את מלכנו. אמר לו חקב"ה: 'פה אמרת, לך רד וגו' והכהנים והעם אל יחרסו לעלות', כלומר אין אני מענישכם רק על העלייה (ולא על הריאה). כמ"ש הרשב"ם (היל', היינו דכתיב: אל יחרסו לעלות".

חזקוני

"והאלקים יענו בקול" – סייע למשה להגביה קולו

ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד משה ירבר והאלהים יענו בקול (וי, יט). "היה פלא גדול שכל ישראל, שהיו מוהלך ג' פרסאות, שישמעו כולן קולו של משה, ועוד שהיה שם קול השופר והיה ראוי לעיב, ועל כן יבאר הכתוב הנם הגדול הנעשה בזה, כי משה ידבר, והאלקים נותן לו כח וסיוע בקולו שיוכל להגביהו כשעור שישמעו כל ישראל קולו ויבינו ממנו. ומלת 'יענו' – מלשון (הושע ב, כג) 'אענה נאם ה' אענה את השמים' שהוא לשון עזר וסיוע".

רבינו בחיי

לקח טוב

משה רבינו נתן כח הארת החג בכל איש ישראל

נשמת ישראל היא חלק אלוך ממעל, וקדושה היא וגם מהורה ממקור מחצבתה מתחת כסא הכבוד. כיון שכן אין לו לבן ישראל להטיל ספק ביכולתו וסגולתו להתעלות ולהתדבק אל הקדושה. ואם לחשו יצרו לאמר מי שמך לאיש להתדבק על שערי הקדש, יענהו בקול ובנערה שאין ספק בכך כלל ועיקר, כי מקדושה זו מקור מוצאו, ואליה הוא שייך בכל נימי נפשו.

שונה המצב במועדי ה' ובימים טובים וחגים. משה רבינו ע"ה תיקן להם לישראל להיות שואלין ודורשין בעניניו של יום. ואין הכוונה בהלכות היום בלבד. אלא שתיקן והנהיג להם את ענין המועדות, שיוכל כל איש ישראל, בכל מצב שהוא, לעורר בקרבו את פנימיות החג ועיקר ענינה, בין אם קרוב הדבר אליו מתמול שלשום או לא. את זה גזר וקבע רבן של ישראל לכל הדורות הבאים אחריו.

אותיות מחכימות

וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. משה תיקן לישראל להיות שואלין ודורשין בעניניו של יום כו' (מגילה לז.). פירש"י: "מ"ז ז"ל (ה-המחזיקי הרי"ם ז"ל) שנתן זה הכח והארת היום טוב לכל איש ישראל שיוכל לדרוש ולחקור בעניניו של יום כו'.

וי"ל "וידבר" מלשון הסגנה, שהסגנה הארת המועדות אל בני ישראל. לכן לר"ק כל איש ישראל להסתובב בכל מועד להיות מוכן לקבל פני ה', כמ"ס 'ישראל כל זכוכי'. ואף שתיקן המלוא אין לנו. מכל מקום הסגנה כלל הוא העיקר.

ובפרט ביום זה שעמדנו לפני ה' היום הזה סיני, ומלוא לזכור יום זה לעולם כמ"ס 'יום אשר עמדת לפני ה' חלקך בחורב'... לכן יכול כל אדם למלא גוליו זה בכל שנה ביום זה וחג הזה....

שפת אמת (תל"ד)

ומתקנתו זו ואילך, אין לך בן ישראל שלא יצליח להתדבק אם רק ינסה לעורר עניניו של יום במועדים וזמנים המקודשים. ואם בכל המועדות כך, הרי דברים קל וחומר לזמן מתן תורתנו, יום המעמד הנשגב אותו נצטוונו לזכור כל ימי חיינו.

לכשתמצא, בזה אפשר לקיים מצות עליה לרגל לראות את פני ה', אף בזמן שבועותינו הרבים אין לנו לא כהן ולא מקדש. כי עיקר המצוה הוא שנבין את לבבינו להעמיד עצמנו לפני ה', ויציאת הדבר לפועל ממש איננה אלא תוצאה. והכנת הלב זו היא שתיוקן והנהיג משה, ואין על תיקון זה עוררין.

נשמת ישראל היא חלק אלוך ממעל, וקדושה היא וגם מהורה ממקור מחצבתה מתחת כסא הכבוד. כיון שכן אין לו לבן ישראל להטיל ספק ביכולתו וסגולתו להתעלות ולהתדבק אל הקדושה. ואם לחשו יצרו לאמר מי שמך לאיש להתדבק על שערי הקדש, יענהו בקול ובנערה שאין ספק בכך כלל ועיקר, כי מקדושה זו מקור מוצאו, ואליה הוא שייך בכל נימי נפשו.

אלא שמצליח היצר פעמים רבות להטיל ספק בלבנו של אדם. גם אם יודע בן ישראל שממקור קדוש חוצבה נשמתו, הרי שאיננו מוצא בקרבו את הנטייה לשמי מרום אותה חשב למוצאו. ותהיה הסברה של התופעה אשר תהיה, מה יעשה ולבו אומר לו כי רחוקה הרגשה זו ממנו כמעבר לים.

וכבר אמרו רבותינו ז"ל, שגדולה מלחמה זו מעצם הסתת היצר לעבור עבירה. כי בהסתת ממקדת על עבירה מסוימת, עדיין יוכל יהודי להגור מתניו לקראת האויב הרוחני ולהתגבר על תחבולותיו להישמר מן החטא. מה שאין כן כאשר לוחש לו היצר מחשבות של ריחוק וניתוק מן הקדושה, הרי מי כמוהו יודע שמבוססים הדברים על עובדות נכונות. והרי צודקת הקביעה שכרגע אין לו לאיש זה קירבה מיוחדת אל הקדושה. ומכאן עד להנחתו של היצר – כי רחוק ממנו הדבר מאוד – אינה אלא פסיעה קטנה.

כיצד יילחם בן ישראל נגד לחישה מסוכנת זו שיש בה כדי להמית את נפשו. אין לו אלא להתעמק ולהתבונן בגופו של ענין שנשמתו היא חלק אלוך ממעל כאמור, ולא יתכן בשום פנים ואופן שתהיה דרך הקדושה רחוקה ממנו מאוד. ממש בא ושמח ויכל לשוב, בלי ספק. כמה שיתבונן בזה ביותר, תהיה נפשו יותר מחוסנת נגד ערמת היצר האמורה.

אך סוף סוף איננו מוצא את הקדושה בתוככי לבו, והעדר הרגשה זו רק מסייעת ומחזקת את הנחתו של היצר, למרות כל הסבר הגיוני הנוגדתה. לפי האמת, אין העדר ההרגשה זה מוכיח דבר ולא חצי דבר. התעוררות הלב איננה באה מאליה בדרך כלל, ומובן הדבר שעל האדם לעבוד על כך רבות.

עלי מועד

”בעצרת על פירות האילן” חובת לימוד התורה – ביום דינה

חייב אדם לשמוח בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה. ובפסחים פרק אלו דברים (סח:): ”הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכב, מר בריה דרבנא יתיב כולא שתא בתעניתא בר מעצרתא ויזמא דפוריא” וכו', מכל מקום ”גילו ברעדה” כתיב. **והשמחה אשר שמח תהיה שמחה רוחנית,** והודות והלל להשי"ת שנתן לנו התורה מתעורר מאוד בלבו להתקדש ולתקן מעשיו ולהיות מוכתר בכתר תורה לקיים ”והגית בו יומם ולילה” (יהושע א, ח), **כי היום הקדוש הזה הוא יומא דדינא.**

זה לשון ’תולעת יעקב’ (דף נח: ודע, כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשיג ולדרוש מעשה בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וכו'... כן רצה ביום מתן תורה, שהוא מורה על חידוש העולם, להשיג ולדרוש על מעשה העולם ולדון על פירות האילן, כדאיתא בפרק קמא דראש השנה (טו:): ”בעצרת – על פירות האילן”. וכבר ביארנו כי הפירות ההם, הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, **והעולם נידון ביום זה על התורה שנתנה בו – שבתו עצמו מנמנה,** והוא אמרם ”על פירות האילן” בלא השלימים בתורה ובמצות כראוי וכו'.

❦

שמעתי על קדוש ה' רבינו ברוך (ממעינינו) אור עולם, נכד הבעש"ט, שהיה אומר, **שהוא מתיירא משובעות יותר מראש השנה,** כי בראש השנה העיקר המשפט והדין על הגשמיים, אבל שבועות אמרו רז"ל: ”בעצרת על פירות האילן”, ופירוש בוזה הק' (ח"ב קכ"א. ובר"מ שם) על נשמות ישראל.

דברי שלום (פר' במדבר. וכע"ז מובא בס' 'ברצינא דנהורא')

❦

בעל 'תרומת הדשן' זצ"ל, היה מנהגו ללמוד עם בניו ביום ראשון של שבועות בשחרית קודם שהלך לבית הכנסת – בסמ"ק המצוה ללמוד תורה, ולפעמים במימוני הלכות תלמוד תורה פרק אחד.

❦

ישתדל ללמוד ביום קבלת התורה, ואי לא אפשר מתוך כובד ראש בשינה, ינוח מעט ויקום ויחזור על לימודו כל היום, כי גדול וקדוש היום יום קבלת התורה, ויעשה סעודת יום טוב ודעתו על התורה. אם בר הכי הוא ישתדל לחדש איהו חידוש בתורה, והוא סימן טוב להתחיל לחדש ביום מתן תורה לכל השנה, ואי לא ניסה באלה, ישתדל לידע חידוש בתורה אשר לא ידעו מקודם.

אור שני של חג השבועות ישתדל לקבוע עת לתורה, וכבר ידוע ממעשה שאירע למרן הק' ז"ל שעשו לימוד גם בליל שני. גם ביום השני יתאמץ בתורה, דלדעת ר' יוסי ביום ז' בסיון נתנה תורה, וכבר ידוע מה שכתב הרמ"ע ז"ל (עשרה מאמרות' מאמר חקור דין ח"ב פ' טו). הרמ"ק ז"ל כתב דביום השבועות היה עוסק בחכמת האמת, והיה רואה סימן יפה במשנתו.

❦

... ובחג השבועות החדש לנפש ונשמה, לזה אנחנו מחוייבים להודות לה' אלוהינו בחג הקדוש הזה ברוחניות שלנו בשכל ונשמה בתוספת אהבה לבוראנו יצירנו, ויראה ודביקות בו בלב והכרת רוב גדולתו והכרת רוב חסדו עלינו בנתינת תורתו הקדושה לנו, וגם שנצטוונו בו על שמחת יום טוב בשלמים ואכילה ושתיה וקרבתנו היום, זה אינו רק לבוש וכסות להרוחניות, והעיקר עבודה שבלב בחג הזה לקדש מחשבותינו אליו ושנהיה בלי זוהמא, כאבותינו ביום הזה (שבת קמז), ולהתלהב לבנינו לעבודתו ולעשות נחת רוח לפניו, כחשד שעשה עמנו ברוחניות.

ועל דרך זה פירשנו אמרם ז"ל (ר"ה טו:): ”בעצרת על פירות האילן כו', ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת. מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקב"ה: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן”. דמה ענין דין פירות האילן ליום מתן תורה הקדושה, אך יש פנימיות בדבר, כי ידוע כי הצדיק נקרא אילן ועץ (עי' רש"י במדבר יג, ב). כמו ”כי האדם עץ השדה” (דברים יט, ט), ופירות הם תולדות חידושין דאורייתא שהוא מחדש, כמו שכתב הר"מ אלשיך ז"ל בפסוק (תהלים א, א) ”והיה כעץ שתול כו' אשר פריו יתן בעתו”... עין שם בדברי קדשו כי פלאות הנה.

לזה, ביום מתן תורה מתעורר בכל שנה אור זה, להוריד אור חדש לעולם, ונידון בו הצדיקים מי שיחדש כך חידושין, ומי כן, זה בכה וזה בכה, אם בגלוי אם בסתר, לפי קדושת כל אחד – כן יקבל האורה ביום מתן תורה, וזהו: ”בעצרת על פירות האילן” – חידושין שיחדש האילנות, הן הן צדיקי וגדולי הדור, וצריך לזה אתערותא דלתתא לעסוק בתורה ביום זה בתורה שבעל פה בלילה, כמו שכתוב בוזה הקדוש (פר' אמור צח:): ואליפנא דאורייתא כו' תורה שבעל פה, וביום – בתורה שבכתב. וזהו ”שתי הלחם” כמו שכתבו המחברים וברע"מ, על דרך ”לכו לחמו בלחמ” כו' (מש"ל ט, ח), וגם לחדש חידושין לפרש המקראות הסתומים על פי הקדמה מתורה שבעל פה, הרי זה יחיד גמור שמתחיידיהם תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

וזהו ”שתי הלחם” דהוי ליה למימר 'שתי לחמים', אך שאנחנו עושים משתי לחם – אחד מיוחד, והבן, ועל ידי זה אנו מעוררים אור תורה עלינו.

וזהו אמרם ז"ל: הביאו לפני שתי לחם בעצרת כדי שאברך לכם פירות האילן, אור חדש להוציא פרי תורה לאילני הדור כמ"ש, והכל ברוחניות ידבר, כי יום של רוחניות הוא, כמו שכתבנו.

נועם מגדים (פר' ראה, דרוש לשבועות. יע"ש באריכות)

עלי שיח

’ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה’, אם כן אהבת ישראל הוא התיקון, אתם אומרים תיקון ואנחנו עושים תיקון, עכלה"ק.

ולכאורה, וכי מה ענין אהבת ישראל לעצם אמירת התיקון. אלא באמת יש להבין למה התיקון בליל שבועות הוא בדרך זילגו, לא כמו בחושענא רבה שהוא קריאה שלימה. ונראה לי על פי המדרש (במדבר ב, א) על הכתוב (במדבר ב, א) 'איש על דגלו' - הדא הוא דכתיב (שח"ש ב, ד) 'ודגלו עלי אתהב', אפילו תלמיד חכם שיושב ועוסק בתורה ומדלג מפסוק לפסוק ומחלכה להלכה חביב לפני הקב"ה, וכן כתיב 'ודגלו עלי אתהב' - ודילוגו עלי אתהב, עכ"ל.

והנה בקבלת התורה בחר הקב"ה בעמו ישראל באהבה, כמו שנאמר להם (שמות יט, ח) 'והייתם לי סגולה מכל העמים' ופירש"י 'אוצר חביב', וכמדרש (שמו"ר לב, א): 'אמר הקב"ה, משעה שעמדתם בסיני וקבלתם את התורה כתבתי שאני אוהב אתכם, שנאמר 'כי מאהבת ה' אתכם, עי"ש. לכן הוא הענין שהתיקון ועסק בתורה בליל קבלת התורה הוא דוקא בדרך דילוג מפסוק לפסוק ומחלכה להלכה, להראות כי דילוגו עלי אתהב".

דברי ישראל (פר' קדושים, בהגהות מהר"ק ה'אמרי שאול' זצ"ל אות י)

”שובו לכם לאהליכם”

פעם אחת הגיעו חסידים הרבה על חג השבועות לראדאמסק אצל זקני הרה"ק בעל ה'תפארת שלמה' זי"ע, ומחמת שהיו שם כמה מאות חסידים ולא הכינו צרכי החג עבור 'עולם' כזה, לכן לא היו יכולים לקיים את מאמר חז"ל (פסחים סח:) ”הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס”. וכאשר לקחו פרידת השלום מזקני זצלה"ה אמר להם בבדיחותא: ”שובו לכם לאהליכם”, היינו ה'לכם' שהיה חסר לכם פה, תקחו אותו לאהליכם שיהיה לכם באהליכם פרנסה וברכה וכל טוב.

עמו, וא"כ מה תועלת בנסיעתם לכאן וטרחתם הגדולה, וגמרו ליכנס אל הקדוש פנימה ולהגיד טענה זו לפני הרב.

אמנם בבעלו היה פחד גדול כל כך לכונס לחדר הרבי, עד שהדלת היתה תמיד בלתי סגור, ולא עמד שום שומר אצל הפתח, ועם כל זה לא העיז שום אדם לכונס בלי רשות, ורק כשפתחו הדלת לכונס אז נכנסו. מה עשה אותו חסיד, קיבץ בשביל כניסה זו חברה גדולה מחסידים, והוא קיבל על עצמו ללכת בראש והם אחריו. הדבר היה ביום א' דשבועות קודם התפלה. כשנכנסו והציעו טענתם, השיבם הרב: לא מיבעיא מי ששומע דברי תורה מהרב ומעין בדברי תורה ששמע בכל עת, ולוקח מהד"צ עצות והדרכה לעבודת השי"ת, בוודאי יש לו שייכות לרבו להיות בעולם העליון בחברתו, וגם מי שזוכר הדברי תורה ששמע מרבו רק לעתים רחוקים ולפרקים, יש לו שייכות לרבו, כמו שאומרים באקדמות: **’זכאני כד שמעתון שבה דא שירתא קביעין כן תהוון בהנהו חבורתא’,** רצ"ל שגם אלו שהם זכאים רק בעת ששומעין הדברי תורה, גם כן יהיו 'בהנהו חבורתא'. מצאו להם החבורה נוחם ומרפא בדברי הרב ויצאו שמחים וטובי לב".

קונטרס 'וראה ישר' (בראש סידור 'אור הישר', אות ט). ויש לציון כי אמנם הנה"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע כותב בכתביו, שאבי זקנו, כ"ק מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע, אמר שבעת אמירת האקדמות, כשהגיע לחרוז "קביעין כן תהוון בהנהו חבורתא", היה מקשר עצמו ואת כל החוסים בצלו, אשר ישנו פה ואשר איננו פה, אל השי"ת.

תיקון ליל שבועות - אהבת ישראל

”פעם אחת בליל שבועות כשנכנסו אא"ז [הרה"ק רבי יחזקאל] זצוק"ל מקאזמיר לבית המדרש לסעודה, פנה אל המסובין ואמר בזה הלשון: ליעבע יודישע קינדערלעך! אמרתם תיקון, אבל מה תיקון, פסוק מכאן ופסוק משם, וכן הלכות משניות ואגדות מענינים ומקומות שונים שבכל התורה, נמצא כי זה כלל התורה. והנה אמרו חכמינו ז"ל:

”וירד משה מן ההר אל העם”

”הרב הצדיק הקדוש מראדאמסק בעל המחבר ספר 'תפארת שלמה' זצוק"ל, היה פעם אחת בקאזמיר קודם חג השבועות, ורצה להיות גם חג השבועות שמה, ולא הסכים אא"ז [הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר] זצוק"ל, באמרו אליו יען כי החסידים המסתופפים בצלו משתוקקים שיבא לביתו ויקבלו פני רבם ברגל, לכן אין להשיג על עצמו רק לנסוע לביתו להמסתופפים בצלו ללמדם אורחות חיים. והרה"ק מראדאמסק לא רצה לנסוע לביתו, ואמר: גם אני רוצה לקבל התורה, ואיך נוסעים מן ההר סיני.

אמר לו אא"ז זי"ל: כתיב (שמות יט, יד) **’וירד משה מן ההר אל העם’,** ופירש רש"י: מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם. ולכאורה הוא תימה, וכי איהו עסקים היו לו למשה רבינו, הכי היה סוחר עצים וכדומה שאמר שלא היה פונה לעסקיו. אלא הכוונה, שלא היה פונה לעסקיו, היינו לעשות הכנה לעצמו לקבל התורה כערך דרגתו הגבוהה, רק הלך מן ההר אל העם - ללמד את העם לקבל התורה, וזאת היה שבו של משה רעיא מהימנא, שהניח את עצמו ועשה רק הצריך לישראל, עכדה"ק".

”קביעין כן תהוון בהנהו חבורתא”

”בחג שבועות אחד נאספו הרבה חסידים ממקומות רחוקים אצל רבינו ה'ה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע. בשוחרם יחד על הקושי שבנסיעתם לבעלו, העיר אחד המיוחד שבהם איך שנסיעתם לבעלו עולה להם במסירות נפש והוצאות מרובים וטרחות ויגיעות אין מספר, ובעולם העליון יהיה הרבי בקדושתו במקום גבוה נבדל מהם, ולא יהיה להם שום שייכות

ד' למשה
המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ק -
ר' משה בהר"ק ישיב' בעריש -
ברובשטיין ע"ה ת.צ.צ.ב.ה.

דבר בעתו

כשחזרו לאחוריהם י"ב מילין וחזרו אל הר סיני למה לא היה בזה משום איסור תחומין?

אמר רבי יהושע בן לוי, כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהם שנים עשר מיל, והיו מלאכי השרת מדידן אותן, שנאמר (תהלים סח, יג) "מלכי צבאות יודון יודון", אל תיקרי יודון אלא יודון (שבת פח).

ידועה קרשיית הראשונים, הלא קי"ל "דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל" (שם פא), ואם כן היאך חזרו לאחוריהם י"ב מיל, הא עברו על איסור תחומין, וכן לא היו מותרים לחזור ולהתקרב אל הר סיני וגם למד" שאיסור תחומין אינו אלא מדרבנן קשה וקשיא זו, כל פי דעת הירושלמי (עירובין פ"ג ה"ד) בשיעור י"ב מיל – ישנו איסור תחומין לכו"ע, וכ"פ הרמב"ם (הל' שבת פכ"ז ה"א).

ו"ל הרקח (סי' קעח): "בשבת ניתנה תורה לישראל, ואמרין במכילתא 'מקול הדיבור חזרו לאחוריהם י"ב מיל' הרי יצאו מתחומן, י"ל הואיל וענגים מקיפים אותם הוי כמחיצות בני אדם, כאלו לא יצאו" (הובא בא"ר אורח סי' שצ סק"א), וכן יש להביא דברי המהר"ם מוטרנברג (שו"ת מהר"ם בר ברוך ח"ג סי' שצ) בהו: "אשר שאלת למד" בשבת ניתנה תורה לישראל, האיך חזרו לאחוריהם י"ב מילין, הלא לא קשיא דאפילו למד" תחומין דאורייתא מוקפין היו ענגי כבוד, והוי כמחיצת בני אדם... ואצ"ג דענגים של עכשיו אינם נחשבים בממש, ענגים שלהם שאני, שהקיפן הקב"ה להגן מפני האומות, ובכל שדיו חולקין היו ענגי הכבוד עליהם..." (דברים אלו מובאים גם בפנעה רוא פר' יתר, ובאמרי נועם – פי' מבעלי התוס' – פר' יתר כ, יד, וע"ע מושב זקנים במדבר כ, ד).

חידוש גדול יש בדבריהם, שענגי הכבוד היה להם דין מחיצות העשויות בידי אדם, ולכן לא היה נחשב כמי שיצאו מחוץ לתחום, והיו מותרים לחזור לאחוריהם ולשוב אל הר סיני, ובכך הרבו מוטרנברג לרדק בענין זה (עי' המש' לקצת דברו"ב דרוש יג: מרכבת המענה על המכילתא פר' יתר ט, ג, הגהות השר"ע על שו"ת מהר"ם ב"ב שם; שו"ת אבני נזר אורח סי' רשע; אמרי בינה הל' שבת סי' לה; שו"ת תורת חסד אורח סי' לה, ועוד) ואבמ"ל בהו, ונביא כאן רק קרשיית הפר' מגדים (אורח סי' שצ א"א סק"ה) שמקשה, כי לדבריהם נמצא שכל מחנה ישראל היה מוקף מחיצות, ומן הראוי היה שהיה דינו כרשות היחיד, ואם כן הדרת החזרה בענין המן (פר' בשלח טו, כט): "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" – שמהו למדים דין הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים (עי' עירובין יז; שבת ב, תר"ח יציאת ה'ב), ולפי האמור, הרי אין כאן כלל הוצאה מרשות לרשות.

והנה, העיון יעקב ציין לדברי הראשונים הנו, והוסיף עוד שני תירוצים בהו, האחד – מקורו בדברי רש"י שכתב: "י"ב מיל – זו היא מדת מחניהם, והיו הקרובים לדיבור חוזרים מפחד הקול עד קצה המחנה", דמשמע שכשחזרו לאחוריהם לא חזרו כי אם עד קצה המחנה, שהם מקום מתן תורה היה מיד אחרי מחנה ישראל, ככתוב (שמות יט, יז): "ויצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה" (ראה רבינו בחי' שם), וכפי הנראה מדברי רש"י – לא חזרו כי אם עד לקצה מחנה ישראל, והקרובים אל הדיבור חזרו לאחוריהם י"ב מיל – עד קצה המחנה, ואילו הרחוקים מן הדיבור חזרו פחות מכן – ממקום שעמדו עד קצה המחנה, ונמצא שלא יצאו מחוץ לתחום כלל (עי' תירוצ' הא' על הע"י).

יתר מכן, וגם אם ננקוט שכל אחד מבני ישראל חזר י"ב מיל ממקום שעמד בו, יש להביא כאן את תירוצו של המרכבת המענה (שם) על קשיא זה, כי שיעור התחום נמדד מקצה מחנה ישראל – מקום ששבתו שם מערב שבת (עי' שם שבט) ששבתו דבריו על המנצח בעירובין נה), ונמצא ששיעור תחום שבת הוא כב"ד מילין, כי המחנה עצמו היה י"ב מילין, ושיעור התחום שהוא עוד י"ב מילין הוא מחוץ למחנה, וגם אם כל ישראל נרתע לתארוץ – ממקום שעמד לפני הר סיני י"ב מילין לא היה יצא משיעור תחום שבת ונע"ש במרכבת המענה שהוסיף לרדק בהו, דלכאורה מה שמחנה ישראל היה י"ב מילין, היינו, מלבד מחנה הערב רב, שהיו כפלים מבני ישראל, וא"כ מן הראוי למדוד את שיעור תחום שבת במדבר מקצה מחנה הערב רב, ונמצא, שבכל אופן לא יצאו מבני ישראל מחוץ לתחום.

עוד תירץ העיון יעקב: "כיון דעל פי אונס יצאו חוץ לתחום והחזירו, הוי כאילו הוציאו גוים, וכמבואר באורח חיים סי' תה סעיף ה', וביאור הדברים הוא, כי הנה נפסק בשו"ע (שם): "מי שהוציאו חוץ לתחום לסטים או רוח רעה או שאר כל אונס, או ששגג ויצא, אין לו אלא ארבע אמות החזירו לחוץ התחום, כאילו לא יצא, ודאי כל העיר כד' אמות בבתחלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח", ובני ישראל כשחזרו לאחוריהם – מפחד הקול, וגם חזרתם שהיה על ידי מלאכי השרת שהיו מדידן אותם, הרי זה נחשב כמי שיצאו מאונס, ולכן לא היה אצלם משום איסור תחומין.

דברים האלו כתב גם הפנים יפות בפר' יתר (ט, יח), ואילו תלמידו הגאון החתם סופר ז"ע הביא (תורת משה יתר בפסוק וירא העם) דברי רבו בתוספת דברים, כי אכן מה שחזרו לאחוריהם י"ב מיל היה מחוץ אונס, ומש"ה לא היו מותרים לחזור, ולכן החזירים המלאכים, והגם שהיו נושא את עצמם (עי' שבת ע"ד), מכל מקום היו חולין מחמת שיצאה נשמתם כששמעו הדברות, ובחולה אין אומרים הכלל ש"הי נושא את עצמו" (עי' יומא סו), ונמצא שבחזירתם לא היה כלל חשש של איסור תחומין.

עוד הביא בשם רבו, שלמ"ד שאין תחומים למעלה מעשרה (עי' עירובין מג), יש לומר שמלאכי השרת החזירו למעלה מעשרה, ונמצא שלא עברו בחרתם כלל על הא"י תחומין (כ"כ במרכבת המענה שם, וע"ע תוס' שבת פח; אמרי בינה שם; שו"ת בנן שלמה סי' ס"א יט; הבעלת השוקן פר' יתר ועוד).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

לרגל יום קבלת התורה:

לקט הוראות אחדות בדרכי לימוד התורה הקדושה

"עולם הבא מסכתא"

א. איתא בספר 'יחנה דרבה' מהגה"ק בעל 'ערוגת הבושם' ז"ל (אות ז): **"מה טוב ומה נעים לכל תלמיד חכם שיקבע לו מסכת אחת מש"ס שיבחר להיות בקי בה בעל פה באופן שיתקיים בו במסכת זו מצות עשה 'ושונתם' שדרשו חז"ל (קידושין ז) שאם ישאלך אדם שלא תגמס, וילמוד במסכת זו כל ימיו דף או עמוד אחד עם פרש"י ותוס' ויחזור כן חלילה, ושמעתי שהיה המנהג כן בת"ח קדמונים, והוא קורין למסכת זו שבחרו להם להיות בקי בה 'עולם הבא מסכת', וגם הגאון ה'אמרי א"ל היה מתנהג כן, ואמרו עליו כשהיה לומד מסכת הנ"ל עם השיעור שלא לשיעור עיון, מכל מקום לא החזיל מללמוד דף אחד ממסכת הנ"ל בפני עצמו בשביל טעם הנ"ל, עכ"ל"ק (ועי' מש"כ על זה בגו הגה"ק בעל היינד עקב) ז"ל בספרו 'צידה לדרך' אות ל' לימוד אות ז שמצא לכך בתקיקו"ז.**

לימוד כל המסכתא בלי דילוגים:

ב. איתא באבות דרבי נתן (פכ"ו ה"ט): **"מפני מה תלמידי חכמים מתים כשהן קטנים... אלא שפוסקין מדברי תורה ועוסקים בדברי שיחה (ומכאן אזהרה נוראה שלא להפסיק באמצע הלימוד, לשיתת ריעים או לדבר עם הטלפון וכדו'), ועוד שאין מתחילין במקום שפוסקים",** והבא ג"כ בספר 'וצר חסד' מנ"ש אבות (פ"ד מה' מ"ה) ונ"ל: **"ומפני מה מתים קטנים... ומה ש"ס חסד"ק, שבח השבועות הוא יומא דהילולא, וז"ל צ"ל היה מלא שריטות (סימנים), שהתחיל במקום שפסקו... עכ"ל"ק.** וראה מה שהאר"ך הגה"ק החתם סופר זצ"ל (נ"מ"ש שבת קמ:), וכתב, דראוי שלא לבלבל סדר הלימוד, שלא לדלג ממסכתא למסכתא, אלא כל מסכת שהתחיל - יגמרו וכו' (נ"ע ביהכנה דרבה אות כא).

גם הגה"ק בעל היבני יששכר' מדינב כתב בהנהגות שלו (סעי' כב): **בכל ספר שנלמדו, נתחיל מראש, ונלמדנו עד גמירא ולא בדילוג.** וגם כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא ז"ע הזהיר ללמוד כל המסכתא מבלי דלג, ואמר שמי שמדלג חלקים מן המסכתא, דומה למי שבונה בנין ומשאיר פתוח את החלל שעשו לצורך חלונות ודלתות... עכ"ל"ק (שמעתי מהרה"ח ר' משה שיערשט שליט"א, שפרץ יצא אמר כן פנים להגר"מ שיערשט שליט"א כשלמד בגיטת חרון שיספור זאת לבחורים שם).

לאו נשכחת התורה:

ג. שנינו במסכת אבות (פ"ג מ"ח): **"כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו" וכו',** ויש שתמחו למה הרמב"ם אינו מביא הלכה זו (עי' חקרי לב י"ד ח"ד סי' לא), ומתוך כך כתבו, שאפשר שבזמן הזה, שהתורה לכתוב כל התורה, אזי כל מה שאפשר למצוא מתוך הכתוב אין זה בגדר שכחה, כי הכונה הייתה רק שלא לשכוח מהתורה שביע"כ, כי על ידי שכחתה, תאבד לגמרי ח"ו (וכ"כ בס' דברי דוד להנח"מ מבוטאטש זצ"ל עמ"ס אבות שם, וכ"ה בס' כתר ראש סי' סז בשם הגר"ח מוואלוין זצ"ל). ועי' בחי' הגר"ח ע"ה"ת פ"ר ואתחנן שמבאר בדבריו דעיקר אזהרה זו הוא על המשנה המסורה בעל פה, שלא תישכח, עיי"ש.

אולם הגה"ק בעל התניא חולק על כך בשי"ע הרב (הל' ת"ת פ"ב ח"ד), וכתב: **"וגם עכשיו שנכתבה תורה שבע"פ ויוכל לעיין בספרים מה ששכח, אין זה מועיל כלום, כי מיד ששכח עובר בלא קודם שיעיין, כמו בימים שעבר בלא בשעה ששוכח, אף שאח"כ יחזור וישאל מרבו וילמדנו מה ששכח, ועוד שמצות התורה לא תשתנה בשינוי הדורות ולא יחליף ולא ימיר דתו לעולמים"** (ועי' מה שהאר"ך שם בקו"א אחרון פ"ג ה"א בהא דלא הביא הרמב"ם הלכה זו, ועיי"ש שכי שיעקר חובת ההיכרה לא לומר ההלכות בטעמיהם, ולא להפליג, והאר"ך עיי"ש בראיות מוצקות).

"ושונתם" - חובת החזרה והשינון:

ד. עכ"פ הכל מודים שיש לחזור כל ימיו ולשנן מה שלמד, כדי שידע את המעשה אשר יעשה, וגם משום מצות ידיעת התורה, ועוד, כדי שיוכרו ליום הדין את כל מה שלמד, כדאיתא במדרש שמואל (פ"י). מובא בבא"ה סי' קמ"א אף שאומרים לאדם אחרי שיתורו שיאמר כל מה שקרא ושנה בחייו, מקרא משנה אגדה וכו', **"מכאן אמרו, כל מה שקרא אדם יהא תפוס בידו, ומה ששנה תהא תפוס בידו, שלא תשיגו בושה וכלימה ליום הדין"** וכו', ומסיים המדרש: **"מכאן היה רבי ישמעאל אומר, אשרי תלמיד חכם שמשומר למדו בידו, כדי שיהא לו פתחון פה להשיב להקב"ה ליום הדין"**, ועיי"ש באריכות.

ונסיים בדברי קדשו של רבינו החיד"א זצ"ל בספרו 'שמחת הרגל' (על הגש"פ), שמבאר גודל השגת (קדושת התנאים והאמוראים, שהיגר הרע לא שלט בהם, כי אז הייתה תורה שבעל פה שגורה בפהם, יען כי לא נתנה הרשות לכתוב תורה שבע"פ, ואף כי נכתבה המעשה, מכל מקום כל הברייתות והתלמוד היו על פה, ואשר נשאו לבו ללמוד היה מוכרח יום וליילה לחזור על למדו תמיד, ולא פסקה פיהם מגירסת תורה"ק, על כן זכו למה שזכר, עיי"ש.

מאת: הגב' שפאית קתה הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

עומק הכבוד - ביאור ממקורות תנ"ך חז"ל וראשונים בענין הכבוד ומתוכו יתבאר אם הכבוד הוא טוב ואמת או רע ומזומן; עוד יבוארו דברי ספר החידושים שהגן צריך לחשוב בלבו שהוריו אנשים גדולים וחשובים, ואף אם באמת אינם כן; האם עיקר מצות כיבוד אב"ה הוא בלב; ביאור מהות הכבוד ואיך יתכן לכבד בעי"ח ודוממים, ועוד. מתוך שיעוריו של הה"ח רבי משה הילמן שליט"א וערכו על ידו בטוב טעם ודעת באופן השווה לכל נפש. ברוקלין נ.י. תשס"ט.

מנהג ישראל תורה חלק שביעי - על סדר סימני שו"ע יורה דעה, הלכות תביעת ספר תורה, שמות הקדושים, חלה, והשמטות. מראה מקור טהור מלמנצי ישראל, ובמיוחד בענינים הנוגעים להלכה, בדברי הפוסקים, השו"ע והנ"י, ספרי שו"ת ראשונים ואחרונים ושאר ספרי"ק, תוך כדי משא ומתן של הלכה ליישב מהגמים שונים הנראים כסותרים להלכה. נלקט מעד נוסדד להפלא על ידי הרב יוסף לעוו, תשס"ט (רכ"ע מ).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יעקב ישעי' ווינטערניץ הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר משה דוד נ"י ע"ב תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל' לתורה והקידוש בביהמ"ד בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' יעקב דוד מאירוביץ הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר משה יהודה ליב נ"י ע"ב תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל' לתורה והקידוש בביהמ"ד בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' יעקב חיים משה הופשטטר הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר אביגדור אברהם צבי נ"י ע"ב בת הרה"ג רבי פנחס לייבוש פדווא שליט"א אב"ד קהל עץ חיים – אמסטרדם במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב חיים משה הופשטטר הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר אביגדור אברהם צבי נ"י ע"ב בת הרה"ג רבי פנחס לייבוש פדווא שליט"א אב"ד קהל עץ חיים – אמסטרדם במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
ברכת מזל טוב חמה ולבבית מוגשת בזה קדם אבי מורי היקר שבערסין איש החסד והמעש ביתו פתוח לרוחה שמו מפארים לשם ותהילה הרה"ח ר' יעקב ח.מ. הופשטטר שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בנו-אחי היקר הבה"ח והמצויין הרב הגאון ר' פנחס לייבוש פדווא שליט"א אב"ד קהל עץ חיים באמסטרדם בורא עולם בקנן השלם זה הבנן עדי עד ויוצא לבנות בית טאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים וכל טוב סלה המברך באהבה רבה: מאיר הופשטטר	לעילוי נשמת הרה"ח ר' פנחס זעליג נלב"ע בערב חג השבועות תשנ"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישעי' ב"ר יום טוב צבי ע"ה נלב"ע א' דשבועות סיון תשל"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' פישל ברגר הי"ו	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת קיילא ע"ה בת הרב שמעון הלוי זצ"ל נלב"ע ביום י"א סיון תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי נכדה הרה"ח ר' ישראל יעקב ב"ר הי"ו
לעילוי נשמתו הטהורה, משיירי כנסת הגדולה, מיוחד בדורו במעשי הצדקה והחסד, הרב הצדיק רבי שמחה רובין זצ"ל מן הרה"צ רבי חנוך העניך זצ"ל – הארמון מסאסוב נלב"ע י' סיון תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי נכדו הרה"ח ר' אלעזר רוקח שליט"א			

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' נשא (בחו"ל) – אבות א'
י"ג סיון תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליץ תרס"ט

ה'תש"ט	ה'תש"ס	ה'תש"א
23:06	23:06	21:35
22:27	22:27	20:58
22:55	22:55	21:17
22:31	22:20	20:58
22:03	21:55	20:33
23:14	23:14	21:39
23:06	22:55	21:32
22:47	22:39	21:12

תורת של ראשונים

אל לו לאדם לספק עצמו בדברים המתקנים כחו

בא הכתוב להורות את הדרך אשר ילכו בה ואמר (י, ב-ג): "איש או אשה כי יפליא" – יפריש עצמו מן הכלי ותענוגות בני האדם; "לנדור נדר נזיר" – להיות נזיר ולהפריש עצמו מכל התענוגות המורגלים, למען יהיה כולו לה' – "להזיר לה" – לעסוק בתורתו וללכת בדרכיו ולדבקה בו, אזי: "מיון ושכר יזיר" – ר"ל, שלא יסגף עצמו בתענוגות, דבר שממנו כמלאכת שמים כדבריהם ז"ל (תענית יא), "לא יצער גופו במכות פרושים (ר' סוטה כב) כמנהג צבועים וכומרים, אלא יפריש עצמו מן חייו, שבוה הוא ממנו מאוד את התאוות וימנעו יצרו, ולא יתיש כחו בזה כלל".

ספרו

לו חפץ ה' לברך את ישראל – למה יש צורך בברכת כהנים?
דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל וגו' (י, ב-ג). "משרשי המצוה, שחפץ השם במובו הגדול לברך עמו על ידי המשרתים החונים תמיד בית ה', וכל מהשבתם דבקה בעבודתו ונפשם קשורה ביראתו כל היום, ובזכותם תהול הברכה עליהם ויתברכו כל מעשיהם ויהי נועם ה' עליהם.

ואל תתמה לאמור: ולו חפץ ה' בברכתם, יצו אתם את הברכה ואין צורך בברכת הכהנים. כי כבר הקדמתי לך פעמים רבות, כי **בכה הכשר מעשינו תהול הברכה עלינו**, כי ידו ברוך הוא פתוחה לכל שואל – **בחייתו מוכשר ומזון לקבלת הטוב**. ועל כן כי בחר בנו מכל העמים, ורצה שנזכה במובו, הוזהרו וצונו להזין מעשינו ולהכשיר גופינו במצוותיו להזינותו ראויים אל הטוב; גם ציונו במובו הגדול לבקש ממנו הברכה ושנשאל אותה על ידי המשרתים המהורים, כי כל זה יהיה זכות לנפשנו, ומתוך כך **נזכה במובו**".

ספר החינוך

מעלת משה רבינו על כל הנביאים

וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו' מבין שני הכרובים וידבר אליו (עב, טז). תיבות "וידבר אליו" הן לכאורה אך למותר. ורש"י פירש "וידבר אליו" – למעט את אהרן מן הדברות. ועדיין צ"ב.

"ויתכן לפרש וידבר אליו – כי משה הוא המדבר, ובא להורות מעלת משה על כל שאר הנביאים כי לא היה נרתע ונבהל בנבואתו מלהשיב, כענין שכתוב: ודבר ה' אל משה פנים אל פנים **כאשר ידבר איש אל רעהו**" (שמות לז, יא) ודרך האדם עם חברו – זה מדבר וזה משיב, וכן אמר בכתוב הזה, כי הקול היה מדבר אל משה מעל הכפרות מבין שני הכרובים וידבר אליו, כלומר ומשה מדבר אליו מיד בכל עת שירצה, כענין שכתוב: "עמדו ואשמעו" (זחל, פ, ח), והזכיר זה במשכן כשם שהזכיר בסני: **משה וידבר והאלקים יענו בקול** (שמות יט, יט), שפירושו: משה וידבר אחר שהאלקים יענו בקול, כי הכתוב הזה מועיד על מעלתו בנבואה שהיה שומע הקול מפי הנבואה ולא היה נבהל ונרתע לאחוריו מה ששאר הנביאים נבהלים ונרעדים אף מראיה המלאכים ולא נשאר בהם כח. וכן באאן יזכיר, כי הקול היה מדבר למשה מבין שני הכרובים, ומשה הגדול בנבואה וידבר אליו גם כן ולא יבהל, וזהו וידבר אליו. ובכאן גלה לנו הכתוב, כי השיג משה תכלית השגת המין האנושי כל מה שבכחו לחשי, וידע חשי ידעיה ברורה כנאמן בית יודע אדוניו, ויוצא ונכנס כרצונו, ומדבר ומשיב בכל עת כרצונו, ולכן נקרא נאמן ביתו של הקב"ה, הוא שכתוב (לשון יב, יז): לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא".

רבינו בחיי

לקח טוב

"ביטולו של דבר – זה קיומו"

אך אם יתבונן האדם ימצא תופעה "מוזרה" זו גם בעולם המעשה, ובמיוחד בהמצאות הטכנולוגיות של ימינו. אנו. מכונות גדולות משוכללות ומסובכות, עם תלי תלים של מערכות בנויות אחת על השניה, ומכונות אלו מפעילות מאות ואלפים פעולות בבת אחת, ומחזיק נובע כחה של מערכת אדירה זו, מאיזה כרמים או שבב אלקטרוני עלוב שמדותיו כל כך זעירות שכמעט ולא רואים אותו. תוציא את הגרגיר הקטן הזה, וכל המכונה שובתת על כל זרועותיה, מערכתה ושכלוליה.

אותיות מחכימות

במדבר כה תכרו וכו' ואלעזר לגוי גדול והיה ברכה כו' ע"ש. הענין הוא שהקב"ה וכו' אמר לאברהם אבינו ע"ה לך מאלף כו'. וביטול כל הטבע עומד עליו, ועל ידי זה עומד נעם הוא הברכה, ונמשך קיום הטוב על ידו, להודיע כי קיום כל הטבע על ידי הביטול אליו ית'. וכמו כן נתקיים בבני ישראל בכלל, שהם הנפרשין מאלפי הטבע ובפרט במדבר שנמשכו אחרי ית' למקום מדבר שממה, ולכן נמשך הברכה בידיהם. ובפרט הנהיגם שאין להם חלק בלחם, והיו מופרכים רק לעבודת המקדש והיו הם המכריזים לכל.

ומהאי טעמא נסמכה פרש' זו (ברכת כהנים) לפרשת מזר, לומר שכל ידי הנהיגה וספיקה מן הטבע, שורה הברכה בטבע. וביטולו של דבר זה קיומו.

ומהאי טעמא נסמכה פרש' קלף יורד ברכה על כל ימי המעשה על ידי קלף זו ביטול הטבע וכל מעשה גשמי, לכן הוא מקור הברכה...

שפת אמת (תקמ"ז)

ובעצם, למה לנו לחפש במרחק אם "מבשרי אחזה אלוך". כל המעשים שנוף האדם חולל נעשים דרך אבריו הגשמיים, ובאלה כחו רב. בכל זאת, ברור לכל ילד שעיקר ומקור חיותו של אדם גשמי זה על כל גידיו ואבריו היא דוקא מנשמתו, שאין לה גוף ולא צורת הגוף והיא עצמה איננה פועלת פעולה כלשהיא ולא כלום. הרי לנו גם בעולם המעשה, שעיקרו האמיתי של דבר לפעמים שובת מכל וכל ומלאכת אותו הדבר עצמו.

במושגי הקודש מצויה תופעה זו לא אחת ולא פעמים: קיום הדבר נובע דוקא ממקום ביטולו. דוגמא ידועה: השבת נקראת "מקור הברכה" וממנה מתברכין ששת ימי המעשה. למרות שבאותו יום שובתים ישראל מכל מלאכה ומעשה של חול. נמצא שדוקא השבתה ממלאכה היא המביאה את הברכה לתוך המלאכות.

דוגמא אחרת, מפרשתנו: כהני ה' עובדי המקדש, לא שלחו ידם במלאכת חולין ואף לא היה להם חלק בנחלת הארץ ולא יכלו לעבוד את אדמתה. ביחס לכלל ישראל הם המה שובתי המלאכה. ודוקא כהנים אלה נבחרו ממרום להיות משפיעי כל הברכות לכלל ישראל. (ומכאן יתד נאמן שדוקא מחזיק לומדי התורה, הפורשים מן העולם ושובתים ממלאכה, תצא ותושפע השפעת הטובה על שאר העם).

חכמינו ז"ל הראו לנו שכבר מעת לידת האומה הישראלית נודעה תופעה זו, כאשר אברהם אבינו ע"ה נצטוו לצאת לדרך, שבדרך כלל מועטת את הממון ואת הבנים, וכל הנהגתו של אברהם היתה מיוחדת ומופרשת מן הנהגה שבעולם, ודוקא עליו נאמר "והיה ברכה", שממנו יתברכו כל האומות. כל עצמו, טבעו ומהותו, הוא להיות מופרש מכולם, וגם עוסק בדברים שמטבעם ממועים את הרכוש הגשמי, ודוקא ממנו תצא ברכה לכל העולם.

תופעה מוזרה לאוזני בשר. מאחר שנברא ונוצר האדם בגוף ובאברים גשמיים, וכל פעוליו נעשים על ידי אבריו אלו, מובן שהצד המעשי של כל דבר תופס אצלו מקום הכי חשוב. גם כל העולם הזה נקרא "עולם המעשה". בעקבות עדיפות זו הניתנת לצד המעשה, קשה לה לאוזן אנושית לשמוע ולקבל רעיון מוזר זה, שדוקא הביטול גורם לקיום, והשבתה מברכת את המלאכה.

אמרות טהורות

תיקון ומיום הגלות – על ידי אחרות ישראל

נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחותם (כב, הבורא כ"ה נקרא ראש) (הוא נקרא ראש וראשון) ויצר לפרשת החדש, ועי' שמור מו, א: ערכי הכינויים עי' ריש ותי ראש, וידוע שכל מקום שגלו ישראל – שכניהם עמם (מגילה כט), "ועיקר הגלות היה עבור שנאת חנם (חטא כט), והתקין צריך להיות עיני אחרות ישראל – ואז נצא מהגלות", וכדי לזכות לכך ולצאת מהגלות צריך סיעתא מלעילא, כי אין בידנו כח ומעש, וכבר אמר השי"ת: "למעני למעני אנעשה" (ישעי' מה, א).

זהו הרמז: "נשא את ראש בני גרשון" – הוא הקב"ה שביכולתו מגורש עמונו בגלות, ואמר לשון "נשא" – נושא את עצמו, ע"ד הארון נושא את נושאו (פסח לה), ורצ"ל שהשי"ת ינשא ויעלה את עצמו מהגלות, "גם הם" – וממילא גם בני ישראל המגורשים תהיה להם נשיאות ועליה מהגלות, ומפרש ששורש התיקון שעל ישראל לתקן הוא עון שנאת חנם, ועליהם להיות באחרות ולהתקשר יחד – "לבית אבותם למשפחותם".

הנשיעה לצדיקי הדור – טובה לטהרת המחשבה

נשא את ראש בני גרשון וגו' (כב, ו), ופירש רש"י ז"ל: "כמו שצויתך על בני קהת".

"הנה נודע אשר נסיעה לצדיקי הדור היא טובה גדולה מאוד לטהרת המחשבות ומועילה מאוד לתקן המחשבות שיהיו קדושות וטהורות, כי הגם שיוכל כל אדם לישב בביתו על התורה והעבודה ולהגות בספרי יראים ומוסר, אבל אינה דומה שמועה לראיה, כי הדיבור של הצדיק עושה רושם, ויש בוטה כמדקרות חרב" (משלי יב, יח) ומתקן הרהורי הלב, ועל כן נקרא 'ראש הדור', שהוא מתקן המחשבה שבראש ומכניס תחת כנפי העבודה.

וזהו: "נשא את ראש בני גרשון, היינו – בני גרשון – הגם אנחנו אשר חז' נתגורר מהסתמך בנחלת ח' וצריך לנשא ולהרים המחשבות שבראשם, אז העצה לנסוע

אמירה נעימה

קח מואתם והיו לעבד את עבודת אהל מעד ונתתה אתם אל הלוים איש כפי עבודתו (ה, ח), וברש"י ז"ל: "שלא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום".

ביאור הדברים, כי אז בראש חודש ניסן, כשהקריבו הנשיאים את נדבתם, עדיין לא הוחלפו הכבדים בלוים. אבל משה רבינו ע"ה ששמע כל התורה בסני כבר ידע שיתחלף, וחשש משה שכונת הנשיאים היא, כל אחד לטובת שבטו, להקל על כבדו כל שבט ושבט, לפי דעתם שהכבדים יצטרכו לשאת את המשכן, ולכן המציאו להם עגלות, ואילו היו יודעים שלבסוף יוחלפו הלוים ולא עליהם יהיה המשא לא היו מתנדבים העגלות, לכן לא רצה לקבל מהם כדי שלא יהיה כנוגד דעת, עד שאמר לו השי"ת שיקבל מהם, שהרי הוא בוחן כליות ולב וידע שכונתם היתה לשם שמים, כמו שנאמר: "ויביאו את קרבנם לפני ח' – ולא לשום כוונה אחרת.

ואם אין לאיש גואל לחשיב האשם אליו האשם המושב לה' לכהן (ה, ח), לבל יתחמץ לבו, אחר שכבר מת הגזול, כמה יתוקן אשמתו כזה שיישב לאיש אשר לא עמל בו, לפיכך אמר: "לה' לכהן", ופירש רש"י: "קנאו השם ונתנו לכהן". והוא על פי מה שאמר בגמרא (פסחים ת:), "כי המשפט לאלקים הוא" (דברים יז, י) – "אמר הקב"ה: לא דיין לרשעים שנוטלים מהם ממון ונותנים להם שלא כדון, אלא שמתורין אותו להחזיר ממון לבעליו" (ועי' אבות ב, ט), נמצא שאם אחד גזל מחבירו, הדין הוא שיישב לו את הגזילה, ואל יאמר שהשי"ת ישלים חסרונו, כי חובה היא על הגזול לתקן עונו ולהחזיר הגזילה.

ואולם זה הגזול שאין לו גואל, ולא זכה לקבל הגזילה בחייו מן הגזול, הרי הוצרך הקב"ה למלאות את חסרונו הגזילה, אם כן "האשם המושב לה" – שאמנם שייך לה, וכמו שכתב רש"י: "קנאו השם", שהרי הוא יתיש כבר השיבו לו, והוא יתברך משלוי נתנו לכהן.

מלא העימר

לצדיקי ולראשי הדור ולהיות עמם בצוותא חדא ועיני יתקנו המחשבות וכו'. וזה שפירש רש"י ז"ל: "כמו שצויתך על בני קהת", היינו, להיות בצוותא חדא עם הצדיק הדור שמרומנו בתיבת קהת, כמעט 'ולו קהת עמים' (בראשית מט, י). עשרת ישיעה

תיקון הימים הראשונים על ידי ריבוי לימוד התורה

והזיר לה' את ימי נזרו וגו' והימים הראשונים יפלו כי נאמר נזרו. וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו וגו' (י, יב-יג), פירש"י ז"ל: "והזיר לה' את ימי נזרו – יהזור וימנה נזירותו כבתחלה". פליאה דעת היא, מה שייך לומר כאן "וזאת תורת הנזיר", הלא מדבר כאן בנזיר שנמאס ונסתרו ימי נזירותו, ותורת הנזיר הלא היא שיהא קדוש וטהור.

וי"ל, הדנה דוד המע"ה אמר (תהלים קטו, א-ב): "אהבתי כי ישמעתי ה' את קולי תחנוני. כי הטח אזני לו ובימי אקרא", פירוש, שדוד התנצל לפני השי"ת ואמר: "אהבתי כי ישמעתי ה' את קולי תחנוני" – הן אמת שהתשובה היא טובה ומועילה מאוד ומתקבלת לרצון, אך עדיין לבי דוי על אותם הימים שהטאתי בהם והפסדתי יען שלא עבדתי אותך בהם – "בימי אקרא" – ועליהם אני קובל, על הימים שעברו. ואמנם, גם ימים עברו אלו אפשר לתקן, והוא, אם בזמנים שהאדם פטור בהם מלימוד התורה, כגון זמן שינה ואכילה וכדו', יקדישם לתורה ועבודה, דהיינו ע"י שימנע מהשינה והאכילה, או אשר היה רגיל עד כה ויקדיש יותר זמן ללימוד התורה, או יצטרפו בידו זמן וזמנים טובים ויעלו לימים שעברו בלא תורה. וזהו הרמז בפסוק: "והזיר לה' את ימי נזרו" – "יהזור וימנה נזירותו כבתחלה", שמוסב על זה שרוצה לתקן מעשיו, אך מה יעשה עם הימים הראשונים שנפלו בלא תורה, והו שכתב כמותה ואומר: "הימים הראשונים יפלו"? ומשיב הכתוב: "וזאת תורת הנזיר", כלומר, ע"י לימוד התורה בעתים האמורים, שבאמת פטור בהם מלימוד תורה – "ביום מלאת ימי נזרו" – בזה יוכל לתקן הימים הראשונים שנפלו עד שייחשב כאילו גם באותם הימים היה עוסק בתורה ובעבודה.

כ"ץ מן דאמרי' מהר"י מבבל' זי"ע (ועי' בס' 'אין תחיים' – לה'כ"ר מים חיים' – עמ"ס ברכות דף ק"ה ד"ה אם רואה אדם)

ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה (ה, י), פירש"י: "מגיד שטובת הנאתן לבעלים".

יש לפרש על פי משי"ב הריטב"א (בספר האיש מקדש, ועי"ש בתוס' היריד דף נח) שאע"פ שאמרו בתרומה הדומה אחת פוטרת את הכרי, היינו לאפקוי איסורי, אבל אינו יוצא ידי נתניה עד שיתן שיעור נתניה לכהן. ובספר המקנה (עמ"ס קדושין שם) כתבנו שהוא הדין להיפוך, דאע"פ שאמרו (תרומות פ"ד מ"ה) יכול לעשות כל הכרי תרומה וכלבד שיששיר, מכל מקום אינו מחויב ליתן לכהן אלא כדי שיעור נתניה, ושאר התרומה הוא לבעלים למכרו לכהנים.

וזהו שאמר הכתוב: "ואיש את קדשיו לו יהיו", אע"פ שהוסף להפריש תרומה הנקראת 'קודש' בכתבים (ויקרא כד, ו-י): "ולא יאכל מן הקדשים. ואחר יאכל מן הקדשים", אבל התוספת משיעור הנתניה היא של הבעלים, וכן להיפוך "אשר יתן לכהן", פירוש מה שראוי ליתן לכהן "לו יהיו".

פנים יפות (ועי"ש), ובפר' שלח עי"ש מראשית ערומותכם. ובשור' נובית יוד' פי' רא ד"ה ואמר אני, ובמשנ' מל' ח' מתנות עניים פי' ח"ו

ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה (י, יב), אצל מטה יהודה לא הוזכר 'נשיא' כלל, אצל מטה יששכר הוזכר לבסוף: "נתנאל בן צוער נשיא יששכר" (פסחים), ואצל שאר השבטים הוזכר נשיא בתחלה: "נשיא לבני זבולון", וכן כולם.

וי"ל על פי אמרם ז"ל (ברכות לה) לגבי תפלת שמונה עשרה, שמלך כורע מתחלה ועד סוף וכהן גדול כורע בתחלה וסוף כל ברכה, ושאר האנשים אינם כורעים כי אם בכרכה ראשונה ובי'מודים, עי"ש. ומעם הדבר, מפני שכל הגדול ביותר – צריך ליתר הכנעה (עי"ש בפריש"י), ולפי זה גם כאן, כשכב יהודה, שהוא המלך בבני ישראל, לא נזכר 'נשיא' כלל, כי מפני גודל רוממותו – בעת אשר קרב על גבי המזבח לא זכר כלל מנשיאותו, שבט ישישכר – שהיו שנים ויהודה בסדר הגדלים מפני חשיבותם, כתב תחלה שמו ואח"כ לבסוף הוזכר מעלת ה'נשיא', ובשאר כל הנשיאים הוזכר תחילה 'נשיא', כי לא היו צריכים להראות שפלות כלל.

אזור אליהו

יתרון דעת

"שונה הלכות" (ד)

עסק ההלכה בעיון/ "שונה הלכות" – הלכות פסוקות, ועוד בענין עסק ההלכה בעיון עם החברים, ראיתי למורי זלה"ה מתגבר כארי בכח בעת שהיה עוסק בהלכה עד שהיה נלאה ומוזיע וזעה גדולה, ושאלתי את פיו מדוע טורח כל כך, והשיב לי, כי הנה העיון לשכר הקליפות שהם הקשויות שיש בכלה ההיא, שאין מניחים לאדם להבין אותה, ולכן צריך האדם לטרוח ולהתיש כוחו אז, כי לכן נקרא התורה 'תושיה' – שמתשת כחו של העוסק בה, ולכן ראוי לטרוח ולהתיש כוחו בהיות עוסק בהלכה וכו'. והיה מורי ז"ל אומר, כי מי ששכלו ח' ורק חריף לעין ההלכה הריבה, עד שעיון ההלכה, לא טוב הוא עושה, ודומה למי שמשבר כל היום אגוזים ואינו אוכל מה שבתוכם. ויותר טוב לו שיעסוק בעצמה בדיקן ובמדרשים ובסודות. ואמנם מורי ז"ל היה מהיר וקל העיון בתכלית, ורוב הפעמים היה מעיין בכל הלכה והלכה ששה דרכים של פלפול כנגד ששת ימי החול. ואח"כ היה מעיין דרך שבעי ע"ד הסוד כנגד יום השבת שאין בו קליפות.

שער המצות למחז"י (פר' ואחנתן, דף עט.)

נודע היות אמת שעיקר עסק התורה הוא להביאה לקיום המעשה כפירוש במסכת ברכות (יז) מרגלא בפומיה דרבא: תכלית החכמה תשובה ומנשכים טובים, שלא היא אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו, ובמי שגדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר (תהלים קא, י) "ראשית חכמתי יראת ה' ששיל טוב לכל עושהם" – ללומדיהם לא נאמר, אלא לעושהם, לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה, וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא עב"ל. חזון לומר לעושים לשמה וכו', שלבאורה הוא מיותר, אלא ללמדנו: שעיקר תורה לשמה היא התורה שאדם לומד כדי לקיימה.

וכן היא הבנת הפסוק: בזמן שיקדים האדם לחכמה יראת ה', תתן החכמה שכל טוב לכל עושהם, מפני שאין כוונת החכמה אלא ליראת ה', שהחכמה תלמד לאדם דרכי היראה, ומוכרח הוא שתהיה החכמה שכל טוב לכל עושהם ושקטתהם בו החכמה, כיון שלא למד החכמה אלא לעשותה כלי ליראה, והיורה הוא המעשה.

ראשית חכמה (בדקדמה)

צריך להיות חזק במיל דברכות, כמו שאמר בבבא קמא פרק המניח (ל) האי מאן דבעי למיהוי חסידא, לקיים מהדלי דברכות. ועוד אמר: מילי דאבות ומילי דנוזין. וכתב רבינו חם בספר הישר, שלמד האדם הדינים והנהיגים בתוך ביתו, שהיה בקי בהם, כגון דיני דברכות ונטילת ידים, דיני שבת ועירובין, דיני איסור והיתר כדיני מליחה וכו', כדי שתהיה התורה אור להאיר מחשבו, לבל יכשל בעבודת הבורא.

תנא דאיתא לבעל הראשית חכמה (אות כז)

יש בעלי בתים נזהגין ללמוד בכל יום גפ"ת ולא שאר פוסקים, ומביאים ראיה מזה דאמרין סוף פרק בתרא דנדה (עג.) "חנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום מוסיף לו שהוא בן העולם הבא", אבל לי נראה כי לא זאת המרגוע ולא בואת יתחלל המתחלל, כי אם בואת יתחלל השכל וידע בספרי פוסקים דיני תורה, כגון האלפסי והמרדכי וראש"י ודומיהם, דיון שורש ועקר לתורה ואינם יוצאים כלל בלימוד 'גמרא פירוש תוספות', דהא דתנא דבי אליהו וכו' כבר כתב רש"י שם: **כל השונה הלכות, פירוש, הלכות פסוקות**.

דרישה (יוד' סי' רמז, חובב טוב"ו וכו' שם)

מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד (ברכות ת). דבזמן שביט המקדש קיים ה' שם לשבת הגויות שמשם יוצאת הלכה פסוקה וכן פי סנהדרין, ועמהם ודאי השכינה יוצאת, ועכשיו שחרב בית המקדש, אותן ד' אמות של הלכה שכל תלמוד חכם קובע לו לגירסתו בתלמוד היא תחתיה להיות השכינה עמו.

חידוש מהרש"א (ברכות שם)

בלימוד הרי"ף וטורים אני צריך להזהיר אתכם, כי מזהירים אתה למי שירצה להריבין תורה בישראל. הלא יש לך באורים שלי שיתוכלו לעין ולהגיד, גם דבר בעת – הלכות פסח בפסח וכן כל המעשים – פעם בטור ובבית יוסף ופעם בהרי"ף ומרדכי, חידושים – פלאים. ותרגיל אחר לימוד הזה **ראה להחזיר תמיד בשלחן ערוך שתהא רגיל בו כ"אשרו שתהיה בקי למצוא חפץ**, ואחר כך תענין בגוף הפוסקים, כי בקאות מגדיל שמכס כשידיו שונים בפנים, אף אם חשבו אצל עמודי עולם יהיו שערי דינים ערוכים על שפתיהם.

יש נחלק – צוואת רבי שפנצל זצ"ל, בן השלי"ה הק' (אות כה)

צריך האדם לזהר לילך לשייבה של הרב מורה צדק לעדתו. וכתב הרב רבי יעקב בן יצחק ז"ל (רבו של מרן הד"ר יוסף) כי כנגד כל פעם שאדם מונע עצמו ללכת לשייבה בעולם הזה – כך חרוץ אותו מן שייבה של מעלה בעולם הבא במספר הימים: צריך לזהר בעל תורה מנאור, כמו שהארכתי לעיל (רפ"ז): **צריך האדם ללמוד הלכה בכל יום**, ויבין לייקק היטב ולחסידי לפי שכלו כל הקשויות שבה, ובהו הוא מסיר מן השכינה כל הקליפות אותה בקשויות, כי אותיות "הלכה" הן אותיות "הכלה" (פי' ימים שער הנהגה הלימוד) ולא יבוש לומר על דבר שלא שמע ולא ידע – לא שמעתי. ולימוד בבח עד שיעי, ובהו הוא משבר הקליפות.

קב הישר (פרק ג)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע – בעל "בית אהרן" יומא דהילולא י"ז סיון (תרל"ב)

ביום כ"ט אייר שנת תקס"ב זרח אורו של הרה"ק רבי אהרן מקארלין, שנולד לאביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין, ונכנס לבית ביי"ט שני של חג השבועות. שמו בישראל נקרא ע"ש זקינו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין - שלשים שנה לאחר הסתלקותו, ביי"ט ניסן תקל"ב.

כבר בשחר טל ילדותו ניכר עליו כי נוצר לגדולות, לא זזה ידו מתחת יד אביו הגדול והקדוש שהועידו להיות מנהיג בישראל. מחנכו היו זקני החסידים גדולי תורה ועובדי השי"ת, שהיו בקיאים לא רק בשי"ס ופוסקים, אלא גם בספרי קבלה, כפי שהעיד עליהם לימים הילד הרך.

מסופר כי בהיותו עדיין ילד קטן, נכנס לחדרו של אביו, לברכו בברכת לילה-טוב לפני השינה, ליווה אותו האב בחזרתו ואמר: **אשרי לאב שיש לו בן כזה, ואשרי הוא הדור שזה עתיד להנהיגו.**

רועה ישראל:

בהגיעו לגיל המצוות, דובר בו נכבדות עם בתו של הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע - בנו של הרבי ר' יחיאל מיכל מולאטשוב זי"ע - ששלח את תלמידו הרה"ק רבי ישעיה שור, רבה של יאסי, לתהות על קנקנו ולעמוד על טיבו של הנער הצעיר לימים.

בשנים מאוחרות יותר ביקר הרה"ק רבי אהרן אצל הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע - תלמידו המובהק של חותנו הגדול מקרעמניץ - יחד עם בנו הרה"ק רבי אשר - הצעיר - מסטאלין, והצדיק מפרמישלאן קיבל אותם בסבר פנים יפות וכיבדם בצורה בלתי רגילה, כשהוא בעצמו עורך לפניהם את השולחן, ובהיותם אצלו סיפר להם כי הוא היה נוכח בכלולותיו, כאשר נשא לאשה את בת רבו הק' בקרעמניץ, 'יושקרא מורי ורבי את הכתובה, כשאמר: 'ומפרנסין לנשיתון בקושטא', הוסיף: להנהיג את ישראל בקושטא, **שיהיה מנהיג הדור באמת.**

לאחר מכן - בגדל ענותנותו - הרבה לשבח את רבי אהרן מקארלין באמרו: אתם הייתם אז בשעת הנישואין קטן, וגדלתם להיות צדיק גדול, אולם אני נשארת מה שנשארת... אך אין זה חידוש, כי זכיתם לקחת את בתו של רבינו לאשה, והרי העיד עליה אביה כי היא בעלת מוח.

שמו הלך לפניו עוד בהיותו צעיר לימים, וכשנסע להסתופף בצלו של חסידא קדושא בעל "אוהב ישראל" מאפסא זי"ע, בהיותו סמוך על שולחן חותנו בקרעמניץ, הכתירו אותו צדיק באגרת ששלח לאביו הרה"ק מסטאלין בתואר **"החכם הצדיק"**, כשהוא מוסר בשמו פריסת שלום לאביו.

בספרו 'בית אהרן' (לפסח פ, ב) מציין הוא: **"...ושמעתי מפי הקדוש הרב הצדיק מאפסע זצוקל"ה**, כתב: 'יהנה ערשו ערש ברזל הלה היא ברבת בני עמון תשע אמות ארכה' וגו' (דברים ג, יא), ולכאורה למה נצרך כך כל לידע ארכו של מטות של עוג מלך הבשן, רק האמת בא להראות אשר להקליפה אין להם יותר רק תשע, אבל בהקדושה יש מספר עשר, כידוע" (עיי"ש מה שביאר הוא עצמו ענין רכב פרעה וסיסרא וכו').

למרות נסע אליו כמה פעמים והערצו ביותר, הדגיש כי את רבו רואה הוא רק באביו, אך הוסיף כי "אוהבים אנו זקנים וקדושים כמו הרב מאפסא ומחותנו הקדוש מרוזין" - אבי חתנו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא זי"ע.

כ"יו תשרי תקפ"ז ניטלה העטרה, ואביו נסתלק לבית עולם, כשהוא מותיר אחריו את בנו יחידו - רבינו שעדיין לא מלאו לו כ"ה שנים.

דודו, הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע - חתנו של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע - שיגר אגרת נתחומים בה הורה לחסידי קרלין להכתיר את רבינו בתור רבם.

באגרת הלבבית כותב הוא בין היתר: **"כאשר כבוד גיסי הק' זי"ע נאסף לאוצר הנשמות הקדושות, והשאיר אחריו ברכה מהברכה העליונה בן יקיר הערך אשר כל רואיו יכירו ויאמרו כי לה' אלקים הרחמים. עיני ראו ולא זר פניו נעימים ותנונו כבדו הוא הרב המופלג ירא אלקים ספיר גזרתו ותחיו חוצבתו**

בקדוש הקדשים הרב ר' אהרן, כאשר ראיתו, ותחי נפשי נפש שוקק, בקהילת קאליק, ולא זזתי מחבלי, לשמו ולזכרו תאות נפשי, ומובטחני בו וזכותו אבותיו הקדושים כי ימלא מקום אבותיו, מלא וגדוש ברכת ה' ביראה ואהבה, לעבדו שכם אחד, וה' אשר היה עם אבותיו הקדושים, כן יהיה עם זרעם, ותפלתם תהיה מקובלת להשפיע טוב וחסד על כל העולם וכו', לכן גדול בשתי ואוהרתי לאיש החפץ חיים ואוהב ימים לראות טוב באמת, מקומם אל ינוחו, וכמאז וקדם אל ישו את תפקידם וכו', **ומי בעל דברים יגש אל כבוד הרב, בן הרב הק' גיסי נ"ע יכתירו בכתר שם טוב, עולה על ראש צדיק בן צדיק, וכן**

בעיון, כי על ידי זה מברר השכל, ויוכל אחר כך להתפלל, ואמר בשם רבינו ר' שלמה קארלינער זצוק"ל על הכתוב: 'אשר עשה האלקים את האדם ישר' (קהלת ז, כט) ואחר כך נתעקם (יהומה בקשו חשבונות דברים). **העיקר הוא ישרות השכל, שהוא בתורה הקדושה, וכאשר לומדים בעיון לפני התפילה מתיישר השכל, ואז התפילה היא כראוי, והרי זה תיקון על הכל.**

חידוש מופלא הוא מגלה, **"אשר מה שהיו צריכים הצדיקים הראשונים להשיג בכמה ימים אחדים, אפשר כעת לתקן בשעה אחת**, מחמת שבעת העולם היא יותר בשפלות, חס הקב"ה על עולמו, ומוריד קדושתו למטה, **וכעת ת"ל שורה קדושתו למטה לארץ, והוה עיקר העליה של העולם הזה** (בית אהרן' לפסח פ, א).

"אמר בשם צדיקים, בזהר הקדוש - כבר נפתח פתח על ידי הארז"ל, ובמדרש - השער סגור, לא יפתח עד ביאת המשיח בב"א" (שם קמה, א).

מיצודתו פרושה בארץ ישראל:

זכה רבינו לייסד בית מדרש של אנשי שלומו חסידי קארלין בעיה"ק טבריא ת"י, ולאחר יגיעה רבה והשתדלות עצומה עלה בידם לרכוש את בית מדרשו של מאריה דארעא דירשאל - מייסד היישוב החסידי בא"י - הרה"ק רבי מנחם מנדל מוויטעבסק זי"ע בעל "פרי הארץ".

וכך כתב באגרתו - בשנתו האחרונה תרל"ב (ראה: 'ילקוט דברי

אהרן' להר"א הויזמאן הי"ד עמ' עד) **"... וכפי שזכינו השי"ת שנתמלא רצון אבותי הקדושים, שיהיו מאנשי מקורבנו הנלוים אלינו**

בארצות החיים, מקום השתוקקות והתקשרות ועליית התפלות למקור הקדושים, ובעזר השי"ת שנתקיים להיות מהנלוים ומקושרים בעבודתו האהבה אלינו בארץ הקודש, ובעזרה שייית

מצאו מקום מנוחה בהנחלה לקיבוץ חברים המקשיבים לקול תורה ותפילה במקום דריסת רגלי הצדיקים הקדושים אשר בארץ בכלל, ובפרט אדמת מקום קבוע לתפלה מקדוש עליון הרב

הצדיק ושמו קודש מנחם זצוקל"ה אשר ידיו הקדושים יסדו מקום הקדוש, ובעזרה שיהיה עלה בידי אנשי לקנות המקום הקדוש

לא זכה בה אדם, עד הנה עזר השי"ת, ועדיין צריכים לעזר אחבי"י בפרט לאנשי החפצים באהבתנו וכו', מהראוי להיות לעזר ולסעד להם בעין יפה ורוח נדיבה, ועל ידי מקנת כספים

יהיה חלקם בארץ החיים במקום המקדוש בעשר קדושות".

בהקשר ליישוב החסידי בארץ ישראל, הורה להעמיד קופסאות של צדקה בכל בתי כנסיות "בכדי לזכור קודם כל תפלה מאמר

חז"ל יכין לבו כנגד בית קודש הקדשים, שכתוב 'והתפללו אלך דרך ארצם' (מ"א ח, מה) היינו להתקשר מנקודת הלב בעבודת הלב

שהיא תפלה, במקום שענינו ולבו שם כל הימים, כי כמו שהלב הוא חיות ונקודת כל האדם, כן מקום המקדוש בית תפלה לעליות כל

התפלות דרך שם כל האחינו בני ישראל סולם מוצב ארצה וגו', על כן יתחזקו את עצמם לעזר ולחזק ישיבת אחינו בני ישראל

בקדוש במנוחה בכל האפשר".

כמנהיג בחסד עליון ניצב על משמר הנהגת החסידים בא"י, וכאשר נודע לו על רצון לשנות את המלבושים שם, שיגר אגרת

חרפה (שם עמ' טו) **"להזהיר לכל הסרים למשמעו ייזהרו מזה הן אנשים נשים וטף לקיים מנהג אבותיהם, שלא יעשו שום שינוי במלבושיהם, כי הלבוש משנה הפנים והפנימיות"** (עיי"ש עמ' טו שכתב).

הסתלקותו במאלינוב שבזאחליץ:

בשנה האחרונה לחייו - כך גילה בנו האדמו"ר הצעיר רבי אשר לאחר הסתלקותו אביו (בית אהרן' לקוטים קנ"ג, א) - טרם ששם פעמיו

לדרך ההוא שנתבקש בשם לשיבה של מעלה אמר לי בזו הלשון: **"על הציון הקדוש של אא"י הקדוש הרב ר' אהרן הגדול**

מקארלין, זצוקל"ה" יש לקונן ולפרש הפסוק: 'ידרכי ציון אבילות מבלי באי מועד' (נאכ"ה ד, ט) שהדרכים של אותו הציון המה אבילות

מבלי באי מועד, ולא כן ציוני הצדיקים שהמה במדינת וואהלין, שרבים משתטחים עליהם בתפלה ותחנונים לפני השי"ת, כך אמר

לי בפני הקדוש, והבנתי מדבריו הקדושים שהתפלל על זה לעת מצוא (כלומר, שמוחתו היתה וואהלין) וכך הועילה לו תפלתו".

בשבת האחרונה לחייו, פרשת בהעלותך תרל"ב, שבת בעיר מאלינוב, ואמר תורה על הכתוב: **ויש אשר יהיה הענין וגו' (במדבר ט, ב-ג) וסיום: 'ובהעלותו יסעו' (בית אהרן' בהעלותך קד, א) **"שהצדיק****

כבר העלה את כל מה שצריך להעלות: יסעו - צריך ליסע מזה העולם להעולם האמת, רוח ה' דיבר בו, ולמחרת ביום ראשון,

בנו זי"ע אמר (בית אהרן' שם) לאחר הסתלקותו אביו בשם הרבי ר' ברוך ממעזיבו זצלה"ה הפירוש: **ברוך פודה ומציל ברוך שמו - "היינו שהקב"ה בעצמו עושה הפדיון בשמו הגדול, ומשפיע כל טוב לישראל"**.

מפני עטו של הרב החסיד ר' שלום חיים פרוש זצ"ל (עלים לתרופה גל קעה)

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות היסח הדעת בסעודה

כה"ח סי' קעט סי"ג בשם פתח הדביר).

ו. אם אמר "הב לן וברך" והסיח דעתו משום שסבר שאין עוד מה לאכול, ואמר לו שמיאנים עוד מאכל ועדיין לא נגמרה הסעודה, הוי היסח הדעת בטעות, כי אילו ידע זאת לא היה אומר "הב לן וברך", שהרי מטעם זה אין אמירת האורח כלום, שסומך על בעה"ב ואינו יודע אם נגמרה הסעודה, ואם כן הוא הדין בבעה"ב כן. וכן אורח באכסניא, שמשלם מעות, ואמר "הב לן וברך" והודיעוהו שיש עוד דבר מה לאכול, הוי היסח הדעת בטעות. אבל אם גמר בעה"ב בדעתו לכל לאכול עוד, אף אם יש עוד מה לאכול, הוי היסח הדעת ולא בטעות, דזיל בתר טעמא (נ"י ע"ה"ש) קטע סי' מ"א סי' קצ סק"י ורובלשי (שם).

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מסכת בבא מציעא

שלא בעדים ושלא בהתראה יצתה בת קול ואמרה לו 'וכתוב יושר דברי אמת' – 'על פי שנים עדים או שלושה עדים יקום דבר'."

תפילותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו היצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

בהרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא זי"ע - ה"אמרי יוסף"
 נתיב"ה"י"נ סיון תש"ד הי"ד

אכ"ר.
ריכרד דאורייתא

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' שלח (בחו"ל) - אבות ג'
כ' סיון תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרע"א

הדפוס	מו"ט	דף
23:14	23:16	21:43
22:34	22:37	21:07
22:54	23:07	21:27
22:38	22:29	21:06
22:11	22:03	20:40
23:25	23:25	21:48
23:13	23:03	21:40
22:54	22:49	21:20

תורת של ראשונים

ילידי הענק היו שם בחיות עיר עתיקה מדור הנפילים

ויעלו בנגב ויבא עד חברון ושם אחימן שש וותלמי ילידי הענק והחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים (יח, כב). לפי פשוטו נבנתה לפני צוען, וגם כן חשובה יותר עיר הישנה מן העיר החדשה. ואמר כן, מפני שהיו ישראל מכירים הישבותה של צוען, לפיכך הוצרך לומר שערי ישראל חשוכים יותר, וגם כי מתוך יושנה היו בה ענקים שהם מדורות הראשונים, שלא מרנו הנפילים שהיו שם מימים קדמונים, ובא הכתוב להכחיש את המרגלים שעתידיים לומר (להלן פסוק לב) "ארץ אוכלת יושביה היא".
רשב"ם: חזקוני (ע"י רמב"ן)

"סלחתי" - זה כבר - כדברך"

ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצוני וגו'. אכני בדבר ואורשנו ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו. ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים כי העלית בכוחך את העם הזה מקרבו. ואמר אל יושב הארץ הזאת וגו'. ויאמר ה' סלחתי כדברך (יד, יא-כ). כששמע משה רבינו שאמר הקב"ה "אכני בדבר", חשב שברצונו ית' להכות תיכף את כולם, ולכן התעורר לשאול מה יעשה לשמו הגדול: "ושמעו מצרים וגו'. והמתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים וגו'. מבחתי יכולת ה' להביא את העם הזה וגו'". ועל כך השיב לו הקב"ה: "סלחתי כדברך" (פסוק כ) - לא אמר "אסלח" וכדו' אלא סלחתי לשון עבר, רצה לומר, כשאמרתי "אכני בדבר" כבר סלחתי כדברך שאתה אומר עכשיו, כי מתחילה לא היה בדעתי שאמית אותם כולם יחדיו, אלא מעט מעט במדבר, ולא יכנס איש מהם לארץ.

"יום לשנה ויום לשנה" - ולא: שנה ליום שנה ליום

במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום ויום לשנה יום לשנה תשאו את עניותכם ארבעים שנה וגו' (יה, לה). "היה לו לומר: 'שנה ליום, שנה ליום', כלומר, אני מעניש אתכם וגו' עליכם שתהיה מטולטלין במדבר כאהל רועים המטלטל ממקום למקום שנה אחת לכל יום ויום אשר תרתם את הארץ, ולפי קשור הענין היה לו להקדים הפורענות.

אבל בא להודיענו, שמתוך ענינו ותוכחתו למדנו רחמנות, וכשאמר יום לשנה יום לשנה' בא לרמוז מה שדרשו רז"ל (במדבר תנחומא, בפרשת אהרן ה, ובמד"ד פו, יא): והלא ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, והיאך הספיקו ללכת בארבעים יום, אלא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין שיגזור עליהם שנה ליום, וקצר להם את הדרך. ולפיכך אמר: יום לשנה יום לשנה, כאב המכה את בנו לא מכת אביו אלא כרחם אב על בנים, ובאורו: הנני קצרתי לכם את הדרך כדי שימנע שבועתי".

קשרי הציצית - קשרים לזכרון

והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' (טו, טז). פירושו בפשוטו, שהציצית אינו אלא לזכירה, "וכשרואה זאת המצוה, וזכר ונתן לב לשמור המצוה, כי הציצית כמו חותם שבכסותו, שעושה לעבד סימן שהוא משועבד לרבו, וכשרואים ישראל, וזכרים שהם משועבדים להקב"ה, ועליהם לקיים כל מצותיו".

"משל לאדם שאמר לעבדו לך לעיר פלוני וקנה לי כך וכך, וקשר לו קשרים בחגורתו כמה (דברים) צוה לו, כך צוה הקב"ה חמשה קשרים, שיוכר חמשה חומשי תורה ובהם כל המצוות".
רבינו אפרים

לקח טוב

גדול כוחה של התעוררות ממצוה מעשית

לא דוקא מצליחות לחבר אותו אליו. פעולה מעשית יכולה להכניס את התלמיד בעובי הקורה עד שיראה וירגיש את עצמו חלק ממנו, וממילא מתחבר לכל הנושא על כל פרטיו ועניניו.

אלא שהסבר הדברים עמוק יותר. אין הדבר דומה אלא להבדיל בין שני אנשים הלומדים נהיגה, זה נוסע ברכב וזה נהוג את הרכב. אין צורך לדון בזה, כי ברור מעל כל ספק, שלימודו של זה שנוהג בפועל עולה יפה פי כמה מלימודו של זה שרק ניתן לו להיות נוסע. אף על פי שהנוסע מרגיש ורואה את תנועת הרכב, עדיין אין הנהיגה עצמה נוגעת אליו, כי אין הוא פועל בה ולא כלום. מה שאין כן הנהוג, הוא מרגיש שבמו ידיו ורגליו מבצע את הנהיגה, ושהוא בעצמו יוצר את תנועת הרכב. והוא הדין בכל דבר.

אותיות מחכימות

במדקש, שאלמר משה רבינו ע"ה שלך חטא המקדש, כי בחול יס תפלין, ובשבת אין לו מה לזכור, ונתן מזות לזיית. וקשה, כי מזות שבת הוא אף כמות תפלין. ונראה, שזוהי התלויה במעשה גשמי מעורר יותר האדם. כי קדושת שבת קניעו וקיימא. והמלות שהם במעשה האדם מביאין קדושה גם למעשה גשמי, כמ"ש במדקש שכל דבר יש מזות ע"ש על פסוק 'ה' חפץ כו' יגדיל תורה' כו'. על כן נתן הסי"ת המלות שיהיה מסייעין לאדם להמשיך קדושת התורה בכל דבר.

שפת אמת (תל"ז)

כל מצוה שהיא, מקדשת את המקיים אותה. אלא שבמצוה שאיננה מעשית, ואין האדם המקיימה לוקח חבל בביצוע פעולה גשמית על מנת לקיימה, נעדרת ממנו ההרגשה שהוא הוא זה המעביר את הקדושה, מורידה ומשפיעה מלמעלה למטה, ומכניס את אור ה' בענינים גשמיים. אף אם הוא יודע ומאמין שהקדושה נשפעת על ידי קיום המצוה, עדיין אין הוא מבצע את הדבר.

ולכן ברצות הקב"ה לזכות את ישראל הרבה להם גם מצוות מעשיות, שיקיים אותן האדם על ידי פעולות גשמיות, לא רק כדי שיתחבר יותר, אלא כדי שירגיש שהוא בעצמו מביא את הקדושה אל תוך הגשמיות, ויתעורר לבו ויתלהב אל עבודת אביו שבשמים.

ידוע בעולם החינוך של היום שאין להסתפק בהוראה שמיעתית, היינו שהמלמד יורה יסביר ויפרש בקולו הנשמע לאוזני מאזיניו הצעירים, אלא יש לחפש דרכים נוספות, כמו המחשה, שענין התלמידים יראו את הדברים מסודרים כשולחן ערוך. עד כמה שאפשר, יתכן גם לחבר לנושא הנלמד בחינה רגשית שתפעם את לב השומעים. כך שלא רק ישמעו את המלים ויראו את הדברים, אלא גם ירגישו אותם.

יותר מועילה משמיעה, ראייה או הרגשה, היא הפעולה. ליצור הזדמנויות שהלומדים יקחו חלק מעשי בביצוע הדברים, וירתמו את איברייהם הגשמיים לפעולת הענין הנלמד.

אם נקח את מצות ציצית לדוגמה: אפשר להם להניחים לשמוע את דיני המצוה ועניניה, לראות תמונות הממחישות את פרטי הדינים, לקרוא או לשמוע סיפורים המבטאים את גודל ענין המצוה וזכותה למען יתעורר בלבם רגש עמוק לקראת קיום המצוה. ויתכן גם לשתתף באריגת הבגד ובמחוייבי החומים לשם מצות ציצית, וקשירת חוטי הציצית לבגד כדת וכהלכה. אין ספק שזה האחרון, הפעולה עצמה, ויעיל ביותר ללימוד מצוה זו.

לאמיתו של דבר, לכל נחשוב כי זו המצוה של ימינו אנו, כי כבר מצינו אצל אבינו אברהם ע"ה ששיתף את בנו ישמעאל במעשה בהכנסת האורחים, כדי "לחנכו במצוות" (רש"י, בראשית יח ז). אף על פי שישמעאל ראה את אביו הזקן והחולה מורח במסירות נפש לכבוד המצוה, ולכאורה אין לך חינוך גדול מזה, לא הסתפק אביו בכך, ומצא לנכון לשתף אותו בפעולה מעשית לשם החינוך.

פשר הדבר, כפי שאנחנו רגילים להבין אותו, הוא, שכדי שהלומד יקלוט ויתפוס את הדבר הנלמד לאורכו לרוחבו ולעומקו, עליו להתחבר אל הנושא. כל זמן שהוא אינו מחובר בפועל, יכול הוא לראות ולשמוע ואפילו להבין ולהשכיל בו, ובכל זאת אין לימודו אלא מן השפה ולחוץ, כי עדיין מנותק הוא ממנו ואין הדבר נוגע אליו ממש. הראייה וההמחשה אמנם מקרבות את הענין אליו בדרכים שונות, אבל

אמרות טהורות

"שמעלה היתה לפני המנוחה" – זו מעלת הוראת שעה

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנוחה יאירו שבעת הנרות (ב, 1), וברשי' ז"ל: "מכאן שמעלה היתה לפני המנוחה שעליה הכהן עומד ומטיב". צריך להבין, הלא גם ההדלקה היתה על גבי המעלה, ואם כן למה נקט רש"י הלשון "שמעלה עומד הכהן ומטיב"? וי"ל על פי מה שביאר א"א ז"ל (ב"ב פרק פטריה ו"ע) בדברי רש"י: "למה נסמכה פרשת המנוחה לפרשת הנשיאים, לפי כשראה אהרן הנזכה הנשיאים חלשה או דעתו, שלא היה עומדם כהנזכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, היך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות", וצריך להבין מה היה חלישות דעתו, וכמה נתפיים. אלא שמצינו בקרבנות הנשיאים שהיתה שם "הוראת שעה" כמבואר ברש"י ז"ל ע"פ "מלאה קטרת" (לעיל ג, ד): "לא מצינו קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד, והוראת שעה היתה", וענין זה מורה על הכיבוד מיוחדת מאת המקום, ועל כך נצטער אהרן שלא זכה להיכבד יתירה זו. ופיים אותו הקב"ה בהדלקת והטבת הנרות שגם בהן יש חיבה יתירה זו של "הוראת שעה", שהרי אמרו חז"ל (יבמות 101): שהטבת הנרות הזקוקה לשתי פעמים, דכתיב "בבקר בבקר בהטיבו את הנרות" – הזקוקה לשני בקרים. ונחלקו שם אם מפסיק ביניהם עם דם התמיד, או בקטרת. וצריך להפסיק קודם חמש, ואח"כ שנים, כי אין "נרות" פחותים משנים. ומבואר שם במפרשים (ר"ע תמיד פ"ד מ"ט ע"ה) כי בזמן הנס שזיהה נר מערבי דולק תמיד, לא היו מטיבין בפעם הב' אלא נר אחד, וכדי לפרסם הנס היו דוחין מצוה זו של הטבת "שתי נרות", וזו גם כן ענין של "הוראת שעה" ובכל יום.

וזהו שרמו רש"י: "מעלה היתה לפני המנוחה" – מעלת עבודת המנוחה היתה בשעה "שמעלה הכהן עומד ומטיב" – שהטבת הנרות דייקה היתה בה ענין של הוראה שעה וחובה יתירה בכל יום – שגר המערבי היה דולק עד הערב.

כ"כ מין אמר' מחר' מבעל'א ז"ע

אמירה נעימה

ולקחו פר בן בקר וגו' ופר שני בן בקר תקח לחטאת (ח, 1). פירש"י: "פר בן בקר – והוא עולה, כמו שכתוב (פסוקים) 'ועשה את וגו' ואת האחד עולה, והוא קרבן ציבור בעבודה זרה". ולכאורה, הרי רש"י עצמו מביא בפרשת ויקרא (ח, 1) שהטאת קודמת לעולה – "למה הדבר דומה לפרקליט שנכנס לרצות, רצה פרקליט, נכנס דורון אחריו", ולמה אם כן הקדים כאן עולה קודם לחטאת. ואפשר לומר, שלעומת החטאת – שהיא מכפרת – נחשבת העולה כדורון, שנכנס לרצות אחר הפרקליט, אבל בשעה שהעולה גם כן מכפר, אזי נחשבת היא ג"כ כפרקליט, ולכאן נפקותא איזה נכנס תחילה. והנה, ידוע שהעולה מכפר על המחשבה. אולם באמת "מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה הו"צ ממחשבת עבודה זרה" (קדושין 10).

וזה שאמר כאן: "ולקחו פר בן בקר – והוא עולה, כמו שכתוב ועשה את האחד עולה", ואם יקשה לך, הלא אם הוא עולה, מפני מה קרב קודם לחטאת, ועל זה מומשיך רש"י ומתיר' ואומר: "והוא קרבן ציבור בעבודה זרה", ובמחשבת ע"ז צריכין כפרה, ולפיכך גם העולה מכפר, ונחשב כפרקליט, ויכול להיקרב קודם לחטאת.

ויחי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' (ב, 1). איתא בגמרא (סוכה 47): "איתם אנשים מי היו – נושאי ארוננו של יוסף היו דברי ר' יוסף הגלילי". וכו'.

ומקשין העולם, מנין שהיו דוקא נושאי ארוננו של יוסף, הלא איתא (בר"ר 9, א) שאף עצמות כל השבטים העלו עמם, ואם כן יתכן שהיו נושאי הארון של שבט אהרן. וי"ל, דהנה איתא בגמרא (גיטין 5): א"ר לוי שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן, אלו הן וכו' ופרשת טמאים ופרשת שילוח טמאים, ע"ש, ובזוית רענן הוכיח ש"פרשת טמאים" שנאמרה בו ביום היא רק בטומאת מוגע במוטע, אבל טומאת אהל וישאר טומאת לא נאמרו באותו יום. וא"ל לאו הכי קשה, היאך היתה מותרת לכלים שהיו מונחים במשכן כשמתו נדב ואביהוא, והרי הכל נטמא בטומאת אהל. אלא ודאי שלא נאמר להם בו ביום כי

הבן לחדש חידושי תורה – כי אם על ידי ניגעה

וזה מעשה המנוחה מקשה זהב וגו' כמראה אשר תראה ח' את משה בן עשה את המנוחה (ח, 1). ידוע, שהמנוחה רומזת על חכמת התורה (שמנוחה בדרום, והרצה להחכים ידרים, ב"ב 107), ואמרו רז"ל (מגילה 1): "יגעתי ומצאתי תאמון". וזהו חרבו: "זה מעשה המנוחה וגו' עד ירכה עד פרחת מקשה היא" – שחכמת התורה אפשר להשיג רק על ידי הניגעה בה. והנה, באמת כל אחד מיישראל יש לו חלק בתורה הקדושה, והשי"ת הראה לו למשה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש (ויקרא 28, א), דהיינו, משום שהשי"ת נתן זאת בכח, והאדם צריך לחדש ולהוציא מן הכח אל הפועל, ואילו לא היה כבר בכח לא היה ביכולת האדם לחדש (עי' צונעם אלת"ך פר' ויקרא ד"ה וזה ושמעה). וכמו כן, אם השי"ת היה מוציאה אל הפועל היתה הבחירה בטלה. וזהו: "כמראה אשר תראה ח' את משה בן עשה את המנוחה" – שעל ידי זה יכול לחדש. **אך פרי תבואה**

מגדל החשנה – גודל החסרון

והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה (כ, 1). לכאורה, איך יתכן שהיה עניו מכל האדם, הלא ידע שרק עמו דיבר ח'.

אך יתכן על דרך – כי כמו שבדברים הארציים אין אדם מת וחיצי תאוות בידו, יש לו מנה מבקש מאתים (וכי' הקד"ר, א, 1), ואם כן הוא חסר כל כך בערך שיש לו, ואשר יש לו פחות מבקש פחות, נמצא כשנכנס אל חסרון שניהם, הראשון חסר יותר מן השני, כן על דרך משל בדברים השמימיים, כפי ערך צדקת האדם והשגתו, הפי' להשיג עוד כל כך כפי שיש לו, כי משיג יותר חסרונו, ואשר הוא קטן בהשגתו, חסר לו השגה מועטת כמוהו כי אינו משיג חסרונו, נמצא משה על ידי שהיה גדול בהשגתו מאוד, היה חסרונו גדול מאוד, והוא לא היה מביט כמה שמשגי, כי אם כמה שחסר לו, הרי חסרונו גדול מאוד מכל האדם, ולכן היה עניו מאוד וכו'.

מאור עינים (פר' קדושים)

אם טומאת מוגע במת עצמו.

ולפי זה מובן, כי על הארון של שאר שבטים לא היתה טומאה כלל, שהרי עדיין לא היתה נוגעת טומאה רק כמנוע מן עצמו. אבל ארוננו של יוסף היה של חכמת (ספס 1), ואיתא בגמרא (שבת 34): "בהלל חרב – חרב הרי הוא כחלל", וממילא אף שנגעו בארוננו הו"צ כמנוע במת עצמו, והיה שייך שפיר טומאה, ולכן דוקא "נושאי ארוננו של יוסף היו". **אור יקרות (כ"ש בן נט"ו ד"ר)** המופלא המנה מודר' יצחק זצ"ל

והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו וישבו וגו' (ב, 1). וזהו שכתבנו **מי ואכלנו בשר (יא, 1)**, והלא טעם המן היה משתנה לכל מה שהיו רוצים לטעום (יבמות 101), וגם טעם בשר בכלל לא היה כן אמר: "מי ואכלנו בשר". ונראה שאנשי' שהיו יכולים לטעום במן כל הטעמים, מכל מקום הרי נאמר על המן (שמות 16): "ומעמנו כצפיות בדבש" – שיעצם טעם המן היה של דבש ובנוסף לזה היו יכולים לטעום גם שאר הטעמים, ביהוד עם טעם הדבש. וידוע הוא שהבשר פוגם טעם הדבש, וכמו שנפסק להלכה (ש"ע י"ד פ"ק ס"ד) שבשר בדבש דינו כנותן טעם לפגם, ולכן לא רצו ישראל לטעום טעם בשר באכילת המן, מאחר שעל ידי זה נפגם טעם העצמי שהוא של דבש. ועל כן אמר: "מי ואכלנו בשר" – בשר לחד, ומן לחד, כי אי אפשר לערב את שני הדברים ביחד.

ישועות יעקב

ויאספסוף את השליו וגו' וישטחו להם שטוח סביבות המהמה (יא, 1). במדרש: אל תקרי שטוח אלא שחוט, מלמד שירדו שחוטם בן השמים. והוא המהמה.

ונראה לפרש, דהנה משה אמר (פסוק 1): "הצאן ובקר ישחט להם וגו' אם את כל דג הים יאספ להם", ולכאורה, למה לא הזכיר גם חיות ועופות. אלא, כי אפילו אם יהיו להם חיות ועופות לא יתא באפשרות לשחטם, שהרי דמם מעון כיסוי הדם בעפר, מה שלא היה שייך במדבר – כי אין מוסקין בעפר המדבר (ש"ע י"ד פ"ק ס"ד).

וזהו כוונת המדרש: "אל תקרי שטוח אלא שחוט, מלמד שירדו שחוטם בן השמים" ולא היו צריכים לכסוי הדם. **נחלת בנימין (מצות קפה ס"ג-ה) אבשטרם (מ"ב)**

יתרון דעת

"שונה הלכות" (ח)

"תורה לשמה" – לימוד חלק 'אורח חיים', והוא קודם לכל לימוד אחר!

לימוד הלכה בכל יום, ואז מובטח לו שהוא בן עולם הבא. ונראה לי אם לומד שיעור בספר אלפסי, יוצא בזה ידי לימוד הלכה, ולתנאים ולבבאים אין לימוד בעולם המצליח בידם כמו האלפסי, דאידו כרכא דכולהו ביה, מבוא ומפתח לכל הפוסקים, ומועיל מאד לעיני התוספות במקומות שמביאין גמרא זרה. ולימוד האלפסי לנערים ולבחרים יהיה באופן שיבאר: בתחלה למגרט ביה כפשוטו, ולחזור כמה וכמה פעמים עד שיהיה בקי בפנים, והרי לעיניה ברין ושאר מפרשים. וכן ראיתי לאבי מורי ורבי החסיד (הג"ד פחט זעליקמאן) זלה"ה נוהג ללמוד האלפסי עם תלמידיו בבוקר **הלכה בין הזמנים**, והוא ז"ל היה הממציא הראשון להרגיל לימוד האלפסי בפי הבריות, ועל ידי כך באו לדפוס באול (– בשנת ה'ש"ס) הלכות האלפסי הקטנים בלי פירושים וכו'.

ובפרטות לימוד וידקדק מאד בדיני ברכות בכל פרטיון שהם המורין מאוד ועונש הנזנה בלא ברכה חמור מאד, ואם מברך ברכה שאינה ראויה עונשו כפול: א', שנהנה בלא ברכה, ב', שמברך ברכה לבטלה אחרי שהברכה היתה בטעות, ועונש ברכה לבטלה חמור מאד. וכן אם מברך ברכה אחרונה על פחות מכשיעור הוא גם כן ברכה לבטלה, לכן צריך לדקדק על שיעור כל דבר לברכה אחרונה. טוב ללמוד הלכות פסח סמוך לפסח והלכות חג והלכות י"ט וזוה"מ אתרוג לולב סמוך לחג והלכות עצרת סמוך לעצרת וכו'... **ואפילו מה שאינו מובן מורי הגאון מהר"ה ס"ל ז"ל** **אב"ד פה** (רבי אהרן אברם נפתלי הורץ הלוי אב"ד פ"מ) בעל הגהות על ספר המהרי"ל. נפטר ב"ב תמוז ש"ט) **שלא רצה לדלג**, שכשנאמר לנו טורים אמר לנו גם הלכות כתיבת תפילין רק בלשונם, וכן סדר ניקור, כי אמר שהוא ביוש גדול למה שמדלגין.

... רק שדבר בעתו מה טוב, ואין ראוי למאס מי השלוח והחולכים לאט שיש בהם יפוי כח וחוכה, אי בעית אימא **משום דתירי שהוה חובות חיים שראוי לדעת כל איש ישראל, והוא חלק 'אורח חיים' ואחריו חלק 'עירוב דעה' שג"כ מה טוב ומה נעים שידע להבין ולהורות בביתו דברים קלים** שהם כביעותא כבוחתא, או אם יתבונן במקום שאין איש, ואי בעית אימא משום מקדושת, שישני חלקים אלו וכללים תלמי תלמי מצוות חובות הגוף הנה ודקדוקיות, כפלי כפלים ממה שימצאו ב'חושן משפט', אף כי בכללם אין בהם חובת ידיעה המגיע לחובת מעשה.

והנה בדורותינו זה החלק המבורך והטוב, חלק 'אורח חיים' כשמו כן הוא, ישוב שכול וגלמוד אין איש שם על לב, ודוגמת מסכת 'מועד קטן' שזכר בעל ספר חסידים (סי' 184). והנה בדורות הראשונים לפי מה ששמעתי היו שומעים ולומדים בבחורות ספר העקידה והעקרים והכחור ודוגמתן, מפני שהיה כל מגמתן להשלמת נפשם שזוהא האמונה בשרשי הדת, לכן למדו ספרים המדברים וחוקרים בזה. וזוהי יפה עושין דורות הללו שמתרחקים מאותן הלימודים, כי טוב ויפה לנו לבנינו להאמץ האמונות המוטלים עלינו בלי חקירה... גם היו קצתם לומדים מטעם הגיל ספר חובות הלבבות, והוא מדבר ג"כ בחקירה בשער הראשון, ובשאר שערים מלא דעת ויראת ה', ועיין מה שכתב בהקדמה על איש ששלח דני גיטין וקדושין ולא ידע דבר מחובות הלבבות המוטלים על כל איש ישראל יע"ש.

ענין עוד בספר עיקרים מאמר א' ס"פ ג' כי שייך למבוקשני פה. כי גם חלק 'אורח חיים' מוטל על כל איש ישראל לדעת לפחות כלליו רוב פרטיו, והרי זה לימוד המבורך ששנו רז"ל (אבות 1, ה) הלמד על מנת לעשות ולעמוד שמספיקין בידו וכו'. וידוע שפיר כל לימוד הוא המעשה, אף כי הלימוד בתורת ה' מצד עצמו עלה ונתעלה יותר מכל מעשה, כדברת רז"ל (מ"ק 10) על כל חפצו לא ישנו בה, גם אגוני מגינה ואצילי מצלי וגמשה לאור, משא"כ המצוה (עי' סוטה 31). **מכל מקום בלי ספק, לימוד המוביא לידי מעשה יש בו מעלה יתירה כפול ומכופל מלימוד אחר**, וכמו שאמרנו (קדושין 10) גדול תלמוד שמביא לידי מעשה.

ש"ת חות אייר (סי' קכ"ד, יע"ש באריכות)

וכשמתחילים ללמוד שולחן ערוך ופוסקים חייבים ללמוד קדם חלק 'אורח חיים' וזה הנקרא לימוד לשמה, כדי ששאר לעבוד את הבורא. אך אם נתחילה הוא לימוד סמ"ע על 'חושן משפט', וזה לימוד כדי לדעת כיצד לפסוק בין אנשים בעלי דינים ועל מנת להירשש ולקצר דרכו אל הרבנות, ומעט מעט אפשר שיהיה לשם שמים. על כן יחשוב כל אדם בידעו איך לא אלא ראשי באורח חיים שחובות אחרות לעולם הבא. שהרי אין דרך אחרת לדעת במה לעבוד את הבורא. וזה נוגע בכל יום ויום שהוא דבר הבא לידי ובכל שעה ובכל רגע קרוב להכשל מחסרון ידיעה. והנה בער"ה מאז בטל סדר הלימוד – בטל הלימוד עצמו. כי גירסת ינקותא מתקיימת, ואמרו חכמינו (שבת קנב) ינקותא בלילא דוורדא. היינו שכל תורה שקונה בילדותו כן נשאר קיים ועלול עומד. אבל אם לא למד בסדר נכון בילדותו, מה ערך ללימודו וכו'.

שמונת השבועות להאמן הקדמון רבי אלתן העלה קירבון זצ"ל – חתן בעל קב' דהש"ר זצ"ל (שער ד פרק י)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יחיאל מיכל מנעמירוב הי"ד זי"ע

יומא דהילולא כ' (או: כ"ב) סיון (ת"ח)

זְהִיר וְזִרְיוֹ בַּמִּצּוֹת אֶל-הַאֲלֹהִים הַגָּאון הַרֵב מוהר"ר יְחִיאֵל מִיכֵל, נָפָא יָדוֹ וְלָבָו לֹא-לֵא, הוּא הוּא אֲרִיֶּאֱל אֲרִיֶּאֱל. חֲמִיד וְנִגְיָג לְעִילָא קִלְתָּא, בְּדָרִי מְעַלָּה וּבְדָרִי מְסָה, וְזִרְיוֹ רָאשׁוֹ בְּחֶבֶד לְהוֹסֵף, רָאָה ה' חֶרְפָּתוֹ וְהַפְּסִיחַ. בְּשׁוּרֹת אֱלוֹ מַבְכִּים מִיִּמִּיחִידִים אֶת זָכְרוֹ שֶׁל הַגָּה"ק רבי יחיאל מיכל מנעמירוב הי"ד בתפלת "קל מלא רחמים" - שנתקנה על הרוגי קהילות ישראל בגזירת שנת ת"ח ות"ט הי"ד - הנאמרת בסליחות לז' סיון. רושמי הדורות כותבים שרבינו השי"ע זי"ע תיקן תפילה זו. ואמנם בימלת עיפה שכתב רבינו השי"ע על גזירות שנות ת"ח-ת"ט, מקומו הוא עליו בפרטות, וז"ל: "... ובאו לקהלת נעמירוב וכו' והרגו בעיר כמו ששת אלפים נפשות קדושים, גאונים ורבנים, חכמים ונבונים, זקנים וישישים, ובפרט הגאון מורינו הרב מוהר"ר יחיאל מיכל חכם חרישים...".

גם בעל היתוספות יום טוב זי"ע הזכירו בקינה שכתב: "יום העשרים בסיון קדושים היו לאוד אש ועשנים, והגאון מוהר"ר יחיאל מעוטס בחכמות לאין מניין ומנינים, מסר נפשו ולבו וגויתו לא-ל כבן שבעים ושמונים, טמן זר רשת לנער וזקן, קדמם בברזל קנים, ולבית אל-בעיר נעמירוב רץ כאילה וסכסכו וכעננים...".

כן נזכר בספר 'עטרת צבי ונחלת צבי' על שו"ע או"ח (מובא הרבה במ"ח) בזה"ל: "והובאו דברי כבר אל הגאון הקדוש והטהור מהר"ר יחיאל מיכל מק"ק נעמירוב אשר בעוה"ר שנה זו שנת ת"ח נהרג בגורת הרקים, והרבה להשיב באריכות" (סי' שא ס"ב).

בספר 'צער בת רבים' - (וויניציא ת"כ, ע"י מהר"ם זכות וצ"ל) מקומו בחרו "ויצא מישראל כל הדרה שהיה בק"ק נעמירוב הרב וכו', ובראש הגאון הגדול מוהר"ר יחיאל מיכל ראש ישיבה ואב"ד ק"ק נעמירוב הבירה, שהיה בקי בכל חדרי התורה כמו איזה תנא או אמורא... ואי נא לנו שלא זכינו לאורה, כי נגזר בשעת הגזירה" וכו'.

"שברי לוחות"

רבינו יחיאל מיכל היה בנו של רבי אליעזר (ו"א: אלעזר) מזלאטשוב (שהיה חתן רבי יחיאל מיכל עפשטיין (חתן רבי מרדכי יפה, בעל הלבושים), בנו של רבי אברהם מהורודנא, בריסק ולובלין (חתן רבי יחיאל לוריא מלובלין - בנו של רבינו המהרש"ל, וזכ"י), וכיהן כראש ישיבה וכתב ואב"ד הקהילה בעיר הגדולה נעמירוב שבאוקראינה.

כשהחלו הפרעות הנוראות שהיו בשנות ת"ח ות"ט, היתה קהילה קדושה זו מהראשונות שנפלו בידי הרשעים האחרים, הקוזקים ימ"ש, וביום כ' (או: כ"ב) סיון נהרג רבינו יחיאל מיכל בתוך אלפים ורבבות שנהרגו ונטבחו על ידי קידוש השם, הי"ד. לאחר מכן נספד, בין השאר, על ידי הגה"ק רבי אברהם כ"ץ רפאפורט זי"ע מלבוז¹, בעל שו"ת 'איתן האורח' (נדפס שם בקונטרס אחרון ס"פ תקת).

מכל חידושו וחיבוריו לא נשאר פליטה אלא חיבור אחד, אשר שמו נקרא 'שברי לוחות' - "על קצת פרשיות של תורה, וביאור על ה'אל תקרי' אשר בגמרא" - אותו הביא לבית הדפוס בלובלין בן אחיו, הגאון רבי יצחק מוכיח אב"ד טרעבובילא שבפודוליא², בשנת ת"מ. וזה כותב בהקדמה: "באשר שלא נשאר מהר הגאון לא נין ולא נכד בעוה"ר³, כי תיכף אחר הגזירה שחר אדוני אבי המופלג בתורה כמנהג"ר יד"ה ליעברמאן צירים (שליחים) להוציא משם יתר הפליטה מבניו (ש-ל אחיו רבינו יחיאל מיכל), והוציא בת אחת ושני בנים, ובכל זאת לא שב אף ה' ונעה בהם די השם, ולא נשאר כי אם נכד אחד בחור חשוב, וגם הוא נלקח עם השבי מעיר קאמנץ פאדאלסקי לארץ ישמעאל, ושאר שם והלך לעולמו, וכאשר אמרו חז"ל עיקר תולדותיהם של צדיקים - תורה ומעשים טובים, על כן טרחתו להביא דבריו המעיינים לבית הדפוס לחלקם בעיקב...".

ציין כי על שער הספר נכתב: "הספר הקדוש הזה הוא סגולה גדולה להנצל בבית מכל צרה ומחלה, ולשפץ ברכה והצלחה, עושר וגדולה".

בן אחיו, רבי יצחק הנוכח, זכה בילדותו להסתופף בצל דודו הקדוש, ולמרות גילו הרך ידע להתבונן בהליכות דודו, כפי שמגלה לנו פרטים שונים וידיעות חשובות בהקדמתו ל'שברי לוחות', ובספרו 'שירי הלויים'⁴.

וכן פותח את הקדמתו: "יודעי התורה ומשכילי העם, הלא המה הרבנים הגדולים תלמידי חכמים ובעלי בתים אשר במדינתנו, היו יודעים ומכירים את יקר תפארת מעלת גדולות דודי הרב הגדול והקדוש הגאון מוהר"ר יחיאל מיכל שנהרג על קדושת השם ית' בק"ק נעמירוב הגדולה בשנת ת"ח לפ"ק, השם ינקום דמו ודם כל הקדושים, והיה רב מובהק בכל הז' חכמות ומבין בכל מדע, לא הניח אחריו דוגמתו, כאשר מלאה הארץ תהילתו...".

בהמשך מביא עדות רבו - תלמיד רבינו יחיאל מיכל: "שמעתי הרבה פעמים ממורי ורבי הרב המופלג החסיד כמנהג"ר אברהם אב"ד דק"ק בוטשאטש, שהיה לומד אצלו בחברותו בק"ק נעמירוב, וקיבל ממנו ספר העברונות ופרק שירה על הדקדוק, ואמר לי שהגיד לי את שני הספרים הנ"ל בעל פה מתחילה ועד סוף, וכן שאר ענינים גדולים ונפלאים...".

ומספר על עצמו: "ואני בחייתי בביתו קודם הגזירה לא הייתי רק כבן ט' שנים, ולא יכולתי לעמוד על חכמותו, רק

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך'ר יסכר בערש ברושטיין צ"ח ת.צ.צ.ב.ה.

הבוקר, ולמחר, ביום כ"ב סיון, היו מחפשים גם כן בבתי שםא נחבא שם איזה יהודי, וברח הגאון משם עם אמו לבית החיים, כדי שאם יהרגו היו על בית החיים ויבואו לקבורה. ויהי כאשר הגיע סמוך לבית החיים, רץ אחריו יון אחד מאנשי העיר, והוא תופר מנעלים, ומקלו בידו, והכה להגאון במקלו ופצעו, וביקשה ממנו אמו של הגאון שהיה איתה תחת בנה, ולא שמע, והרג מתחלה להגאון ואח"כ לאמו. השם ינקום דמם".

בשנת ת"י התכנסו חכמי הדור, גדולי הי"ע ארבע ארצות, והחליטו במוסכם ביניהם "לקבל עליהם ועל זרעם אחריהם להתענות בכל ארבע הארצות (פלון גדול, פלון קטן, ליטא ורוסיין) את יום העשרים בסיון". בכך חידשו תקנה קדומה, כי יום זה, שהוכפלו בו הצרות על לולת ישראל בארצות אירופא, כבר נקבע לתענית ולתפלה על ידי רבותינו הראשונים חכמי צרפת, ובראשם רבינו תם, אחרי המאורעות שאירעו בשנת ה"א ותקל"א בעיר בלויאש, ובמשך הדורות שתקע דבר. ואם כי לראשונה הותקן התענית רק על עיר בלויאש לבדה, למרות שגם שאר ארצות קיבלוהו עליהם, הרי תוקף התענית ניתן כעשוי בכל הארצות ששתו את כוס התערלה ונחרבו על ידי הצורך חמיל ימ"ש וגייסותיו⁵.

"חבלי משיח"

רמזים רבים וסודות מופלאים נאמרו על עת פקידת שנת ת"ח, מהם: שגזירת המן, שנתבטלה בשעתו, נדחתה ותקיימה בשנת ת"ח (ראה מה שהבאנו בגל' מה מדור 'יתרון דעת'), ושהיתה ראויה להיות שנת חבלי משיח, וסמכם לפסוק וייקרא טו, ה: "בזאת יבא אחרון אל הקדוש" - זאת בגימטריא ת"ח, שבה יהיה בנין המקדש ויבא אחרון אל הקדוש (הובא בבליון רסט מדור 'עלי שיה', ע"י"ש).

רבינו עצמו ראה בכך משום חבלי משיח, וכפי שכותב בן אחיו הנ"ל בספרו 'שירי הלויים' (סוף פ"א), בתוך דבריו בענין זקופת האצבעות כלפי מעלה בעת התפלה (ראה מ"ש בענין זה בגל' מה מדור 'יתרון דעת'), כותב: "ראיתי בקטנותי, כשהייתי רך בשנים משתעשע אצל דודי איש אלקים קדוש וגאון כמנהג"ר יחיאל מיכל הי"ד במהרה בימינו שנהרג בק"ק נעמירוב הגדולה, והייתי אצלו שתי שנים קודם גזירות ת"ח והתבוננתי אלו בכמה פעמים בעת תפילתו תפלת י"ח, והיה מגביה ידיו למעלה כל ברכת אבות, ואז לי שלא זכיתי עדיין לשנים לראות מראות אלקים פני המנונה הטהורה לעמוד על סוד השגת חכמת התורה, אף גם בכל החכמות היה מלא כדת וכשוה אחת מהנה לא נעדרה, כי נלקח ארון אלקים בעוונותיו ויתהלך את אלקים ואינו, יהי רצון שיזכה במהרה בימינו לעמוד לתחיית המתים בהדר גאון".

גזירות ת"ח ת"ט:

בשנת ש"ס נפלו מדינות אוקראינה פודוליא וואהלין תחת שלטון מלך פולין, והאיכרים, שרבים מהם היו מגודלי הקוזקים שהתיישבו בחבלי ארץ אלו, נשתעבדו לאצילי פולין. במשך השנים התרבו היהודים באזורים אלו, ואצילים רבים מינו אותם למוכסים וגובי מסים. האיכרים שלא רצו לשלם מסים נעשו מרמרים על ידי הפריצים, ומכובן שראו ביהודים את הגורם והסיבה לכל צרותיהם. בחודש סיון שנת ת"ח, פרצה מלחמה נגד פולין, והקוזקים בשאתם - גם יחד עם הסוחרים בקטאנים - עשו יד אחת וכתרו ברית עם ממשלת קיסר רוסיא. פולין היתה נתונה תחת המלך וולאדיסלב, שהיה מטיב עם היהודים, עד שיקם הצורך הנועד לשפעה תמלצקי ימ"ש, ויצא בראש גייסות של כששים אלף קוזקים למרוד כנגד השלטון. לאחר הנצחון, כשחזרו משדה המלחמה, וביותר אחרי מותו של המלך, החלו לשלוח יד בבזיה ובאנשים להרגם ולקחתם בשבי. במסע הנצחון של, עבר אותו רשע עם גדודיו ברחבי ארץ מדינות, והחריב מאות קהילות קדושות, כשדמם של מאות אלפי יהודים נשפך כמים. תקופה נוראה זו ידועה כ'גזירות ת"ח ות"ט' או 'החרוב השלישי' - כפי שמגדירה הג"ר שבתי שפטייל בנו של הש"ח הק' בצוואתו: "ממש דומה לחרוב הראשון והשני".

על חורבנה של העיר נעמירוב מסופר, כי מאחר שהעיר היתה מבוצרת, לא יכלו הקוזקים לפרוץ לתוכה. כעבור כמה ימי מצור, הערימו והיסו עצמם לחיילים פולנים, בהניפם את דגלי פולין, וביום הרביעי כי לחודש סיון פתחו להם שומרי העיר את שערות, שבסרם שהם חיילים הבאים להגן על העיר. מיד עם כניסתם החלו לפרוע באכזריות, להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן. רבים מבין היהודים קפצו לאגם המים שלדי המבצר, אך גם שם נטבחו בידי הפורעים עד שהמים האדימו מדם הנתבחים.

הגה"ק רבי נתן נטע הנובר הי"ד, שהעלה עלי כתובים זכרון תקופה נוראה זו בספרו 'יון מצולה' (וויניציאה ת"י). הוא עצמו גיבס נהרג עקב"ש שב' תמוז תפ"ט, כותב על קורות ק"ק נעמירוב ומספר כי בשבת שקודם הגזירה דרש "ראה השיבה" רבינו יחיאל מיכל לפני בני הקהילה "והזהיר את העם, שאם יבוא השונא חלילה, שיקדשו שם שמים ולא ימירו דתם". לאחר שכנסו הקוזקים, וגם הם עשה כן וקפץ לתוך המים, "תפסו יון אחד, ורצה להרוג, ובקש הגאון ממנו שלא יחרגו, ויתן לו כסף וזהב לרוב, ושמע לו היון והולכי לביתו, אל המקום אשר כספו וזהבו טמון שם, ופטרנו זה הקאקו והניחו בחיים. והלך הגאון משם עם אמו ויתבאו שם בבית אחד כל הלילה עד אור

- שנקרא 'רב אברהם שרעניצלי' - ע"ש חותנו רבי מרדכי שרעניצלי מלבוז. יומא דהילולא חל השבוע ב"ח סיון (ת"א). בראש המסכמים על ספרו 'איתן האורח' נמצא הסכמת הרה"ק רבי לוי יצחק ממאדירטשוב זי"ע.
- "הרב החסיד הגדול בדורו מוה"ר יצחק מוכיח ז"ל... היה גם כן אב"ד זסלב, ואשתו היתה אחות המקובל האלקי רבי שמשון מאוטרטצ'א ז"ל הי"ד. ובנו אותו המגיד המקובל ר' פסח מזאלקאוי ז"ל המו"ל פעם ראשונה ס' 'קרנים' וזן ידיו לדודו מהר"ש מאוטרטצ'א, ומובא בס' 'מפעלות אלקים' (מתוך מכתב הג"ר יוסף לעוונישטיין אב"ד שם שתרצ"א אל מו"ל הישרי לוחות במהדורה שניה, בווארשא שנת תרע"א, הג"ר יעקב חיים זעליג גאלדשלאג אב"ד לובראנץ ואח"כ מו"ל בווארשא. נדפס שם בהקדמה עמ' 8 בהערה).
- במהדורה השניה של הישרי לוחות מקדים המו"ל הנ"ל ששמע מאביו הג"ר יחיאל מיכל זצ"ל אב"ד ק"ק שעפס, "כי קבלה אצלו מפי אבותיו נוחי נפש וצללה"ה כי יחוסם נראה מראש צורים רבינו המחבר הקדוש הי"ד ז"ל, ושמו - 'יחיאל מיכל' - נצמח ממנו" וכו', ומציין לדברי "הרב המו"ל הראשון, בן אחיו ז"ל, בהקדמתו, מבואר שמדע דוד - לא נשאר שארית בחיים, וכבר עמדו על מבוכה זו בלי החלטה, שנראה שלא נתברר לפני הרב המו"ל בן אחיו ז"ל ה"ל מהנעשה עם התולדות שנתדקדקו אחר הסתלקות הקדוש הי"ד בשב"י, ראינו רבים מהגדולים הקדושים מיתוסים אחד ג"ע הקדוש הי"ד עמם. ע"י ספר: 'ירח האיתנים' (אוטרטא תקנ"ו), 'תועפות ראש' (זאלקאוי תרס"ו), 'עיר השם' (לבוז תרע"ט), שו"ת 'למטה יהודה' (ווארשא תרנ"ב), 'בית יהודה' עה"ת (ווארשא תרנ"ו) ועוד" וכו', ע"י"ש.
- ספרו זה נדפס פעם אחת בלבד בלובלין שנת תל"ו, ועתה ראה אור שוב במהדורה חדשה עם תיקונים ציונים והערות בתוך ספר 'שירת שמואל' על אמירת שיר של יום להרב פרץ שמואל מאנשול (כ"ב, תשס"א).
- יום זה נקבע לסליחות ולתענית לדורות בכל מלכות פולין. ראה: 'מג"א' ס' תקפ סק"ח ושע"ת שם; ט"ז ס' תקסו סק"ג (וכבר הבאנו מה שכתוב בספרים הקדושים במעלת וסגולת היום. ראה גל' רעד מדור 'עלי מועד').

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת בבא מציעא

ביאור השוואת "מי שאינו עומד בדיבורו" – לחטאי דור המבול
 שנינו (דף מד ע"א): "נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות ויכול לחזור בו, אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להפרע ממנו שאינו עומד בדיבורו". קללה זו מובאת בברייתא בגמרא (דף מח ע"א) בתוספת: "אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סודם ועמורה וממצרים בים הוא עתיד ליפרע ממנו שאינו עומד בדיבורו", ואכן כיוצא בה אוררין אותו בבית דין, כנפסק בשו"ע (ה"מ ס' ר"ד ס"א וס"ד). והמפרשים ביארו כל אחד לפי דרכו את הענין שמוזכרים בקללה זו את עונש אנשי דור המבול ודור הפלגה, סודם ועמורה וממצרים. והרי אחדים מהם:
התוספות הרא"ש (מח. ד"ה מי) כתב: "מי שפרע מדור המבול" – שהיו מלאים חמס ולא היו עומדים בדיבורם, ודור הפלגה נקט אגב דור המבול, ומצרים לא היו עומדים בדבוריהם שבכל שעה היו אומרים לשלח את ישראל וחזור בהם" (וכע"ז במהרש"א בחדושי אגדות מט.).

ואילו **הסמ"ע** (ה"מ שם סק"ה וע"ע שם פרישה סק"ב) כתב שההשוואה בזה היא לענין מהות העונש: "... נקט הני – משום דבהני נתפרסם השגחת השי"ת על מעשיהם הרים דבני אדם, ופרע כל בומבי לפי מעשיהם, ומשום הכי נמי אמרו 'וממצרים שטענו בים', מפני שטביעה בים סוף היה גדול שבניסים, ובדרך השגחיית שבדבר שזרז להשליך בני ישראל לים בא עליהם".

הענין יעקב ביאר הענין בדרך דרוש: "על דרך דאיתא בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לה): 'אמר רב, בשעה שבקש הקב"ה לבראות את האדם, ברא את אחד של מלאכי השרת, אמר להם, רצונכם נעשה אדם בצלמנו. אמרו לפניו, רבש"ע מה מעשיו. א"ל, כך וכך מעשיו. אמרו לפניו, רבש"ע, 'מה אנש כי תוכרנו וכן אדם כי תפקדנו'. הושיט אצבעו קטנה בניהן ושרפם. וכן כת שניה. כת שלשית אמרו לפניו, רבש"ע, ראשונים שאמרנו לפניך מה הועילך, כל העולם כולו שלך הוא, כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך עשה, כיון שהגיע לאנשי דור המבול ואנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלק, אמרו לפניו, רבש"ע, לא יפה אמרו ראשונים לפניך, אמר להן 'יעד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול', ואיתא בבראשית רבה (ח. ה): 'בשעה שברא הקב"ה לבראות את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יבא, ומהם אומרים יבא... חסד אומר יבא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יבא שכולו שקרים'. נמצא שזה שריבר שקר היה ראוי לעכב בבריות האדם כמו אנשי דור המבול ואינן, לכך ראוי להיות עונשם שזה, לפי שרצה לסתור כוונת הקב"ה שאמר 'נעשה אדם'".

האבני נזר בתשובותיו (ה"מ ס' לה) הביא בשם **החידושי הרי"ם** ביאור הדברים בדרך מוסר: "שמעתי מפה מוך כ"ק הרי"ם זצלה"ה מגור פירוש המשנה 'מי שפרע מדור המבול בו', כי הנהגה לא היה להם תורה, ואעפ"כ נענשו, יען עשו דבר שהשכל מחייב שהם עומדים מתעבים, על כן אף שמן הדין יכול לחזור – הדבר מוכן מעצמו שהוא עוולה".

יסוד דבריו בנויים על דברי **האזקוני** בפשר עונש דור המבול (בראשית ז, כא): "ואם תאמר, איך נענשו דור המבול מאחר שלא נצטוו על המצות. ויש לומר, יש כמה מצות שחייבים בני אדם לשמורן מכח סברת הדעת אעפ"י שלא נצטוו, ולפיכך נענשו כמו קין שנענש על שפיתות דמים אעפ"י שלא נצטוו על כך, או שמא על הגזל עצמו נצטוו". הרי שיש שני ביאורים בפשר עונש דור המבול, כל החאמים שחטאו היו בדברים כאלו "שחייבים בני אדם לשמורן מכח סברת הדעת – אעפ"י שלא נצטוו", ועוד, כי כבר נצטוו על גזל עצמו – ולכן נענשו על שמלאה הארץ חמס.

מהביאור הראשון למדנו, שעל דברים כאלו "שחייבים בני אדם לשמורן מכח סברת הדעת" נענשים גם ללא ציווי מפורש עליהם, וכך אמנם האריך גם **רב נסים גאון** בהקדמתו על הש"ס, בפשר עונש האומות: "כי כל המצות שהן תלוין בסברה ובאובונתא דליבא כבר הלי מחייבים בהן מן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ עליו ועל דורו אחריז לדור ודורם..." (עע"ש).

וכן לדור במי שנתן מעות על המקד ועדיין לא משכו, שמעיקר הדין יכול לחזור בו – ואין בו איסור מפורש, אכן דבר זה הוא מן הדברים "שהן תלוין בסברה ובאובונתא דליבא", ו"חייבים בני אדם לשמורן מכח סברת הדעת אעפ"י שלא נצטוו", לכן כשהחזר האדם ממקד כזה – אומרים לו: "מי שפרע מאנשי דור המבול... הוא יפרע ממנו שאינו עומד בדבורו", כי גם הם נענשו על דברים כאלו.

על פי דברי החידושי הרי"ם ז"ע מובנים דברי נכדו **ה'שפת אמת'** בספרו על התורה (פר נח, תרמ ד"ה תשא), וז"ל: "חטא דור המבול היה בבחינת 'דרך ארץ שקדמה לתורה' (תנכ"א רבא) – כי יש שני אלפים תורה עד האבות שהתחיל שני אלפים תורה, לכן גם צדקת נח היה בבחינת 'דרך ארץ'... כי בחינת 'דרך ארץ' הוא תיקון הגוף והמידות... ולכן אמרו 'מי שפרע מדור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להפרע ממנו שאינו עומד בדיבורו', שיעקב אברהם היה בבחינת 'דרך ארץ'...", כי ענין דרך ארץ – "הוא תיקון הגוף והמידות", כלומר, שיהא האדם שלם גם במה שהשכל מחייב להזהר בהם, והזהירות בזה "קדמה לתורה", כי גם ללא ציווי התורה עלינו להיות שלם בהם – מצד הדעת והשכל, ובחטאים כאלו נכשלו דור המבול, והשכיל כן נענשו, וכמו כן מי שאינו עומד בדיבורו – הגם שאין בזה איסור מפורש בתורה, הרי הוא מהדברים הנכללים בכלל דרך ארץ שקדמה לתורה, ופגמו הוא כפגם דור המבול, והכן.

עלֵי אורחָה

אורחות חיים הכלה למעשה

דיניי שבע ברכות

א. סדר הברכות שמברכים בשבעת ימי המשטה של חתן וכלה אחר ברכת המזון – **אינו מעכב, ואם דילג על ברכה אחת, יכול לברכה אח"כ כשנזכר** (תשו' הרמב"ם בפאר סדור ח"ח, מובא בבאח"י סי' סב סק"א. וז"ח במסכת כלה רבתי פ"א).

ואמנם אם טעה ויברך 'אשר יצר את האדם בצלמו' קודם ברכת 'יוצר האדם', יש סוברים שלא יברך שוב 'יוצר האדם', כי ברכת 'אשר יצר' כוללת כבר גם את ברכת 'יוצר האדם', אבל למעשה כתבו הרבה פוסקים שיכול לברך אח"כ ברכת 'יוצר האדם', שכן משמע מתשו' הרמב"ם הנ"י שבכל ענין יצא אם שינה סדר הברכות (ע"י שו"ת שבת הלוי ח"ח סי' רעד).

ב. ומהאי טעמא, אם כשצריך לברך ברכת 'שוש תשיש' או 'שמח תשמח' התחיל המברך לומר בטעות 'ברוך אתה ה'", **יסיים את הברכה אחריית – 'אשר ברא ששון ושמחה' וכו', כיון שסדר הברכות אינו מעכב, ואח"כ יאמר 'שוש תשיש' ו'שמח תשמח' (ני"ט).**

ג. אם טעה ובברכת 'שמח תשמח' סיים 'שמח חתן עם הכלה' במקום 'שמח חתן וכלה', או אם טעה ובברכה אחריית – 'אשר ברא' – סיים 'שמח חתן וכלה' במקום 'שמח חתן עם הכלה', נחלקו חכמי דורנו אי יצא, יש אומרים שלא יצא, שיש חילוק ושינוי משמעות בניהן, כמו שמפרש רש"י בכתובות פ"ח ד"ה שמח. ואמנם הרא"ה לו חכם א' שלטי"א שבמחזור וסו"ר כתב בהדיא שאם שינה סיום הברכה לא יצא, כיון שיש שינוי במשמעות (הסו"ר), ויש אומרים שיצא, דהגם שרש"י מפרש החילוק, היינו רק לכתחילה (כך הא דעת הגרי"ש אלישיב שליט"א).

ד. אם בירך 'שהכל נהיה בדברו' במקום 'שהכל ברא לכבודו' – לא יצא, ששינה ממטבע הברכות (פשוט).

ה. לכתחלה אין להפסיק בדיבור בין ברכת המזון לבין שבע הברכות, משום דהוי כהמשך ברכה אחת (ע"י עור מקדש אח"ע סי' סב ס"ט). ונוון להמתין ולשמוע כל הברכות, ולא לצאת לקרוא סייומן (יש מחלוקת הפוסקים בזה אם משתמין הסעודה צריכים להמתין על השבע ברכות). ולכן אין יודע מראש שיהא צריך להקדים וללכת משם, כיון בעת שנטול ידיו לסעודה שאין בדעתו להצטרף ביחד בסעודה, ואז אינו חייב להמתין.

ו. האם אפשר לכבד אחד שלא השתתף בטעודה – בברכה משבע הברכות? יש סוברים שאפשר לברך גם אם לא אכל כלום. ויש סוברים שצריך שיאכל פת. ומונה העולם דסגי אם אכל מגדנות וכדומה. וכן ידקדק הפנים חדשות – שמברכין בשבילו – שיתעם לפחות מהמגדנות שבטעודה (ע"י שו"ת האלקי כל שלמה ארי"ח סי' צג. ע"י משנת הפוסקים הל' שבע ברכות עמ' יב. ולכו"ע צריך שהחתן יאכל פת, ובבא"ה אין מברכין שבע ברכות אפי"ן שיש שרשה אובלי פת וזולתו. ע"י האלקי כל שלמה שם).

ז. מעיקר הדין אין צורך להכניס הכלה בשעה שמברכין שבע ברכות, אך נהוג להכניס הכלה, והוא מנהג יפה, לפי שהברכה היא על הצלחת שניהם, וראוי שיעמדו לשמוע את הברכות, אבל אין לה ליעזבא (ע"י יו"ש פ"ק דכתובות ס"ו).

ח. אין מברכין ברכת חתנים אלא במניין עשרה, ואם בתחלת הברכות היו שם עשרה ובאמצע יצאו מיעוטם ולא נשארו עשרה, ממשיכים לברך, כל עוד שנשאר שם רוב, כדין קדוש ושמור"ע. אבל אם יצא אחד קודם שהתחילו לברך, אפילו יצא אחר בהרמ"ז, אינו מברך כל זמן שאין שם עשרה (ע"י משנת הפוסקים על שבע ברכות עמ' ו).

ט. אין מכבדים בברכה משבע הברכות לאחד שמחלל שבת בפרהסיא, שדינו כנכרי, אך בדיעבד אין בירך – כשיש ספק אם הוא בתינוק שנשבע, אין צריך לברך שוב (ע"י ארי"ח סי' שפ ס"ג ובמ"ז סק"א). וע"י שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ק סק"י שרצוי שלא לצרף לפניו – ולכל דבר שבקדושה הדרוש עשרה – למחלל שבת בפרהסיא. ואם יש עשרה בלעדי אפשר לקרוא אותם לתורה, וכתבו האחרונים שיש להקפיד שלא יחא בחשבון השבעה קרואים והנפטר, אלא יעשו חוספות, ויותר טוב לכבדם בהנחה ונלילה והוצאת ספר תורה והכנסת, ובפרט בשני וחמישי שאי"ל להוסיף חוספות. וכשיש לו יארגיטי ורוצה ללח, אין למנוע ממנו, אם אינו עובר שום להכנס, אלא בדרך תיטק שנשבע. וע"י שו"ת משיב דבר ח"י ס"ט; שו"ת מהרי"א ארי"ח סי' כו. וע"י מ"ב סי' נה סקמ"ז ובבא"ה סי' נטר ד"ה המברך).

י. מצוה להדר לשמוע ברכות נישואין ולענות עליהן אמן (סידור הארז"ל לרבי שבתי ז"ל דף קע"ב).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

שו"ת צדרי פינחס ח"א – תשובות וברורי הלכות בשאלות הנחוצות למעשה בזמננו בארבעה חלקי השו"ע ע"פ הפוסקים הראשונים והאחרונים, שנערכו בטוב טעם ודעת על ידי הגי' פינחס אברהם מייטער שליט"א אב"דקי האג יי"ו, וגם לרבות איהו ענייניו והנהגות בהוראה אשר העלה בספרו שו"ת 'נחלת פינחס'. חלק ראשון, תשובות מהדורא תלתאה, ירושלים תשס"ט (תני עמ').

ספר ויקרא – במדבר מחמשה חומשי תורה עם פירוש **שרת"י במדינות** – והוא לקט יקר על תרגום ויתון מאוצר חכמים, מראשי הראשונים עד גדולי האחרונים ע"ד פרד"ס התורה, עם מראי מקומות ומפתחות. ליפט, חיבר וערך להפלא הרב הענין של גדולי הערוין מח"ס 'שיר המעלות לשלמה' על שיר השירים. שני כרכים מפוארים נוספים על הראשונים. בסוף חלק במדבר צורף מדור מיוחד עם מפתח נרחב ערוך לפי נושאים על כל החמשה כרכים. ירושלים תשס"ט.

בניד לימודי ה' – הנחנות ישירות, מנהגים טהורים ואורחות חיים לזכות לבנים תלמידי חכמים ויראי ה'. נערך לפי סדר שנות גדילת הליל (ברית, חלאקה, ת"ת, בר מצוה וכו'), ונלוה אליו ביאור 'שלום בניד' – מקורות וביאורים החצובים ממעינות טהורות, ובסופו אוצר עובדות ומעשיות, ושער תחינות ובקשות לזכות לבנין רבנן. לקט וערך בשום חכמה ותבונה הרב יעון וחקלאה הכהן, ירושלים תשס"ט (רנט עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

מוה"ר ר' משה חיים וואלף הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו היקר כמר יעקב ישראל יו"ז עב"ג תחי' במזל טוב ובשעיה טובה ומוצלחת העליה לתורה והקידוש ביהמ"ד 'זכרון בנימין'	מוה"ר ר' יעקב גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת ה"בר מצוה" של בנו היקר כמר מרדכי ני"ץ במזל טוב ובשעיה טובה ומוצלחת העליה לתורה בביהמ"ד בית יעקב והקידוש באו"ח 'עשות אברהם'	לזכר עולם יהיה צדיק לע"נ הגאון הצדיק רבי יצחק שלמה רבי אברהם צבי אונגור זצלה"ה ראש ישיבת 'מתנה אברהם' וגאב"ד חוג חתם סופר ב"ב נסתלק בעש"ק ש' שלח ב"ב סיון תשס"ד לפ"ק ונטמן בביה"ח בב"ב תהא נשמתו צרורה בצרור החיים	לעילוי נשמות הרה"ח ר' מרדכי אברהם ב"ר מאיר ע"ה נלב"ע י"א סיון תשכ"ה לפ"ק ובנו העלם מאיר ב"ר מרדכי אברהם הי"ד נלב"ע י"א סיון תש"ה תהא נשמתו צרורה בצרור החיים	לעילוי נשמות הרה"ח ר' יוסף צבי ב"ר מרדכי זאב הכהן ע"ה נלב"ע כ"ג סיון ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמות הרה"ח ר' משה ב"ר אברהם הלוי ע"ה נלב"ע כ' סיון תשל"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמות מרת פייגא בת הרה"ק יקותיאל יהודה ע"ה א"ח הגה"ח ר' חיים ברוך פיליט"א נלב"ע כ"ג סיון תשנ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמות הרה"ח ר' משה אפרים ב"ר ירוחם ע"ה נלב"ע כ"ג סיון תשכ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנו הרה"ח ר' ירוחם קלוניגער הי"ו	לעילוי נשמות מרת פערל ב"ר שלמה נפתלי הכהן פריד ע"ה נלב"ע ט"ז סיון תשס"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בניה הרה"ח ר' נפתלי והרה"ח ר' משה ניימאן הי"ו
---	---	--	---	---	---	---	--	--

אמרות טהורות

הכנעה מעולה שהתפלה תהיה כבוונה ובהתבודדות גם כשהוא בתוך רבים

שלח לך אנשים וייתורו את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למשח וגו' (יג, ב). הכתוב יורנו דרך נפלא מהסוד ה' על בראויו הבאים לטהר, כי יש אדם שיבחר מחשבתו בשעת תורה ותפלה בלתי לה לבדו ומגורש כל הפניות מלבד. אך לא יוכל לעשות הדבר כי אם בהתייחדו והתבודדו, אבל כבואו בין האנשים ירבו פניותיו, ומה תקנתו של האיש הזה, כי אם ישב בדד כל ימיו איך יעשה בדבר שבקדושה הצריך עשרה, וגם הבריאה לא היתה על אופן זה, ולא תהא בראה' (ישעי' מו, ח), ולא טוב היות האדם לבדו' (בראשית ב, ח), ואם ילך בין האנשים יתרבו הפניות.

אך וז' הפין דכאז (ישעי' נג, י), אם ישים אליו לבו בהכנעה וענוה רבה קודם התפלה, כדבריהם ז"ל (ברכות ל). 'אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש' – הכנעה (פירש"י שם, אוי – מן השמים יסייעוהו, והיה בענינו כאילו אינו בין האנשים כלל...".

וזוהו הרמז: 'שלח לך אנשים' – שתשלח מואתך, ממשכות לבך, את האנשים הגורמים לך פניות בעבודתו ית'. ומבאר הכתוב איך יעשה זאת: 'וייתורו את ארץ כנען' – רומז למדת הכנעה, שיכניע עצמו עדי ארץ (רש"י דלתא א, ד: 'הענינים הנמנעים המנעין עצמם עד לארץ'), ואז יהא: 'אשר אני נתן לבני ישראל' – יזכה לסיוע משמים שירגיש בעצמו כאילו 'איש אחד איש אחד' – גם כשהוא בין אנשים ידמה בנפשו כאילו אין שם עוד אחד וזולתו, ואז תהא התפלה בשלימות הכוונה ללא פניות.

עבודת הש"ת עם היצר הרע

ויאמר אליהם וגו' ועליהם את החר (יג, יז). יש לפרש על דרך שכתבתי בשם הרב הגדול בוצינא קדישא מוהר"ר דוב בער זללה"ה ממעוררש פירוש מה שאמרו בנמרא (קדושין ל) "... כל הקב"ה אמר להם לישראל: בני, בראתי יצר הרע

אמירה נעימה

שלח לך אנשים וייתורו את ארץ כנען וגו' (יג, ב). פירש"י: "שלח לך – לדעתך".

יש לפרש הכוונה לפי דרשת הגמרא (סנהדרין ת): כתיב (דברים לא ח) 'ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו וגו' כי אתה תבאר את העם הזה אל הארץ' וגו', משמע שאתה – יהושע – והזקנים שווים, וכתיב (שם כג): 'כי אתה תבאר את בני ישראל אל הארץ' וגו'. אלא, משה אמר לו ליהושע: אתה והזקנים שבדור יהיו עמך. אבל הקב"ה אמר ליהושע: 'כי אתה תבאר' – הכל תלוי בך, 'טוב מכל וחדך על קדקדם, דבר (מנהיג אחד לדור ואין שני דברין לדור'. ואותה בזהר הק' (פרשתנו, קנה). המעם למה באמת דבר מרגלים רעה על הארץ, משום שידעו שכאשר יבואו לארץ שוב לא יהיו נשיאים.

ובזה יבא על נכון: 'שלח לך אנשים', ולכאורה קשה, למה שלח אותם, והלא מכיוון שיכנסו לארץ ולא יהיו עוד נשיאים אם כן בודאי ידברו רעה על הארץ. ולכן מתרגם: 'לדעתך' – כמו שאתה סובר, שאמרת ליהושע אתה והזקנים שבדור יהיו עמך, ואם כן ידברו טוב על הארץ.

אסיפת הכהן (אמשטרדם, תצ"ב)

וישלח אתם משה ממדבר פארן על פי ה' כולם אנשים יג, וברש"י ז"ל: "באותה שעה כשרים היו".

באמת כבר אמרו (תנחומא תרועה ט) שאין הקב"ה מייחד שמו על הרשעים, ואם כן למה הזכיר כאן על פי ה', הלא רשעים היו, כפי שהזכיר סופם.

אמנם מצינו אצל ישמעאל ששמע ה' לקולו "באשר הוא שם" (בראשית כא, יז) ופירש שם רש"י: "שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים: רבנו של עולם, מי שעתיד ורעו להמית בנביא בצמא אתה מעלה לו באר, והוא משיבם: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע, אמרו לו: צדיק, אמר להם: לפי מעשיו של עכשיו אתה דנו. וזהו: באשר הוא שם".

והנה, 'ישמעאל היה דן במדבר פארן' (שם כא), ורמז כאן הכתוב: 'וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' – שלא יקשה לך איך הזכיר שם ה' על המרגלים שהיו רשעים, לכך אמר 'ממדבר פארן' – שמשם ראהו שאין הקב"ה דן

ובראתי לו תורה תבלין" וכו', ולכאורה אין המשל דומה למשל, כי באוכל – הכשר הוא עיקר המאכל והתבלין הוא מפל לו, וכאן בהמשל המשיל את התורה שהוא תבלין ליצר הרע, ויצא שהיצה"ר הוא העיקר, "ואמר שבאמת הוא כך, שאי אפשר לאדם לעבוד את ה' אלא בהתלכדות כח היצר שבו, ולולא כח היצר לא היו עבודת כלל".

והנה, היצה"ר נקרא 'חר', כמו שאמרו (סוכה נב). 'לצדיקים נדמה כחר'. וזהו שרמו ואמר: 'עליהם את החר' – עם החר, הוא יצר הרע, תהיה לכם עליה והתעלות, "כי כשתעבדו את הש"ת עם היצר תעשו מן היצה"ר – יצר טוב, ולא יהיה לכם אלא לב אחד לאבינו שבשמים וזוהו יהיה ליצר הרע עליה גדולה, וזהו: ועליהם – יהיה לכם עליה – את החר – עם החר".

אורח לחיים

שכירת הטבעיות – מקין ארבעים יום

וישבו מתור הארץ מקין ארבעים יום (יג, כה). י"ל בדרך רמז, הדנה איתא בספח"ק שאם מוטבע באדם איזו מדה רעה ז"ל צריך להתגבר עליה ולשבר טבעו כמשך ארבעים יום, כנגד ארבעים יום יציירת הולד, ושוב לא תהיה בו מדה רעה זו (ראה 'נעים אלמלך', צנעל קפן סעי' פו).

הוא הדבר שרמזה תורתנו הקדושה: 'וישבו מתור הארץ מקין ארבעים יום' – שיכול לשוב מארציות שלו מקין ארבעים יום ויהיה אז כבדורה חדשה.

אך פרי תבואה (ועירש בהערה, ובס' 'אילנה דחיי')

מעלת וקדושת פירות ארץ ישראל

וזהו באכילכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' (יג, מו). "אין וזהו אלא לשון שמחה" (כר"ר מב, ג). שמחה גדולה ועצומה היא, כי "באכילכם מלחם הארץ" – תיכף כאשר תאכלו מלחם הארץ "תרימו תרומה לה" – יבוא בכס אורות הקדושה ואש שלחבת תוקד בקרבכם לתת התרוממות וגדולה לאל הכבוד, להללו ולשרתו ולברך בשמו. והכל הוא מכהנת קדושת הארץ, שענין ה' אלקיך בה תמיד, וההשפעה היא על ידי הקב"ה בעצמו ולא על ידי ממוצע. וזהו: "אשר אני מביא אתכם שמה" (פסוק יח).

את האדם אלא לפי מעשיו של עכשיו. וזו כוונת רש"י: "באותה שעה כשרים היו", ולכן ייחד שמו עליהם.

דברי מהר"א

ויכתרו משם ומזמור וגו' ומן הרמונים ומן התאנים (יג, כג). יש לתמוה, למה שניתנה כאן התורה והקדימה רמונים לתאנים, שלא כסדר הכתוב בשבעת המינים (דברים ת, ח). וי"ל, הדנה 'שלח' יז"ש דקדק על המשנה (ברכות פ"ז סי' א). 'אכל תאנים וענבים ורמונים' – למה שינה התנא מסדר המקרא, שהוא: גפן תאנה ורמון. ופירש, שהתורה מונה אותם לפי סדר חשיבותם, אבל המשנה נקמה כפי סדר גידולם וביכורם של פירות הללו, שהוא: תהלה תאנים, אד"כ ענבים, ובסוף הקיץ גדלים הרמונים יע"ש.

ולפי זה י"ל, כיון שהמרגלים רצו לגנות את הארץ, לקחו דוקא פירות בוסר, שלא ביטלו די צרכם, כדי שתתגנה ארץ ישראל בעיניהם. ולכן לא לקחו תהילה מן התאנים, כיון שהם כבר ביטלו די צרכם, והיתה כונתם לקחת תהילה רמונים, שעיקרן היו בוסר. ומה שהזכיר הכתוב תהילה אשכול ענבים הוא מחמת כובד משאו, שהיה גדול 'וישאוהו כמוט בשנים', ואמנם לקחו מזהב רק בוסר, ומפני גדולם היו יכולים לומר לישראל שכבר נגמר ביטולם ואעפ"כ מעמם בוסר, וכל זה כדי להוציא דיבה על הארץ.

וזהו שהוסיפו ואמרו: 'וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה', רצו לומר, שכך נראה אחר גמר הפרי ולמרות כן טעמו בוסר ומוקד לאוכלו, ולכן אמרו: 'אפס כי עזו העם הוישב בארץ' – ורק הוא יכול לאכול פירות משונים אלו ואינו ניוק, אבל לא כן אנו.

ישם ראינו את הנפילים בני ענק וגו' ונחי בעינינו כהגבים וכן היינו בעינינו (יג, לה). למה נקמו בלשונם דוקא 'כהגבים', יש לפרש שכונתם היתה, שלא תאמר: מה בכך שראינו את הנפילים בני ענק, הלא גם לנו יש מלך אשר יעשה אתם מלחמה. לכן אמרו: 'ונחי בעינינו' – לפי גודל כח וגבורת הענקים – 'כהגבים', כלומר, כאילו אין לנו מלך, כמו שנאמר (משלי כ, כ): 'מלך אין לארץ', מה גם כי לפי נבואת אלדד ומידד שמשח מת ויהושע מכנים (רש"י לעיל יא, כה), והרי יהושע היה אתנו ועם כל זה לא נפל חיתתו עליהם, ואדרבה, 'וכן היינו בעיניהם' – כאילו אין מלך לנו.

אור פני משה

יתרון דעת

"שונה הלכות" (ו)

עוד בענין חובת לימוד 'אורח חיים' / מצות 'ההגות בו יומם ולילה' – לאחר שידוע כבר כל הדינים והמצוות השכיחות

... לימוד 'שולחן ערוך' אין קבע, כי בו ירבו ימים, ואשרי האיש החוזר על הלימוד בתמידות ולומד הטור עם הבית יוסף בכל שנה כל ד' טורים, ועכ"פ יראה לחזור תמיד על הלכות שבת וברכות, סדר התפילה והלכות יו"ט וזוה"מ והלכות פסח ושאר המועדים כפי יכולתו, וכן בידיד הלכות נדה ונדרים ורביית וכיבוד אב ואם ותלמוד תורה ומצוות קימה והידור ומצוות מוזהר והלכות מעשר, והיה עינו ולבו על הטרד והבי' לחבין מקור הדיוק, אף כי מי שישים לבו על לימוד הרא"ש הוא דבר גדול מאד, עכ"ז יותר נכון לחזור הבי' והש"ע על הסימן ההוא וכו'.

... יש ללמוד דברי הש"ך בכל מקומות, ועכ"פ בחושן משפט צריך הדבר ללמוד הסמ"ע, כי אין דברי הש"ך כי אם כמפרש לדברי הסמ"ע, וגם אינו מספיק בכל פעם, וב'יורה דעה' דברי הש"ך מאירים עיני האדם, ולפעמים יעיין בדברי הפ"י חדש שעליו, ועכ"פ בטור יו"ד ישם עינו ללמוד וכו' ובו יאיר עיקר נגמנותו ויקצר האחרונים שיחורו אותם על סדר השו"ע. בטור או"ח לימוד ספר 'מגן אברהם' אבל הוא נדפס בטעות וצריך ביאור בקצת מקומות, אבל לדעתי הלכה כמותו כל מה שפוסק שלימודו ישר מאוד.

מתוך צוואת הגאון רבי יונה לאגוסטרופ זצ"ל מפראג ע"ה ש"ת מ"עיל עקדק, בבפי יונה על ידו ועד – תלמוד הגאון רבי אברהם ברוך זצ"ל בעל 'אשל אברהם' (אותו, ו' ואתו ז')

כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים, בין בחור בין זקן גדול, אפילו עני המחזור על הפתחים, אפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר (יהושע א, ח) "והגית בו יומם ולילה" (שו"ע יו"ד סי' רמו סעי' א).

נראה דזה מיידי אחר שידע כל דיני היהדות חובת גברא בענין הצורך, הלכות ברכות, הלכות תפלה והנהגים, הל' הצריכין אסור והיתר שלא יכשל, או נשאר לו מצות עשה ד'והגית', בזה קמיידי סימן זה, דאז תמצא דאפילו הנשים דפטורות בהדיא מתלמוד תורה, אפילו הכי אמרינן לקמן בסימן זה (סי' רמו) ש'ו'ל' בהגדה: ומ"מ חייבת האשה ללמוד דינים השייכים לאשה, ע"כ. הרי דינים הממיידיים צריכים עכ"פ ללמוד ולדע, כהא דאם טעה בברכת המזון או דיבר בה, או לדבר בין תפלה של יד לתפלה של ראש וכדומה, דלא קיימי בשאלה או שילך וישאל, שצריך לדעת הדין ובלוה שעה ובאותו מצב, פשיטא דמחויב כל איש ישראל לדעת זה, ואחר שידע דיני היהדות, או נשאר לו לצאת ידי חובת 'והגית בו יומם', כן נראה לע"ד. ראשון לציון לבעל האהוד"ק (י"ד סי' רמו ס"א)

... או ילדני, בראותי שפלת הדור בכל חלקי ארצנו, ממש איך ישיבת תורה לשמה ישיבת תורה מומחים שוקדים על התורה בעומק הלכה של אמת, אלא בענין בפלפול של הבל ממלי הדדה על האמת, אין דורש להבין דרכי התורה על בוריה, ואליכם אישים אקרא, וכו' לחולקבון שעוסקים בתורה בתמידות מחיל אל חיל ילכו, אבל כל למודכם גמרא משניות מדרש של"ה, ואין אחד נותן ללב ללמוד 'אורח חיים' על בוריו לדעת הלכות תפלין, יציאת תפלה, ברכות, נטילת ידיים, וברכת המזון, הלכות שבת והלכות יו"ט על בוריה, אשרי איש שימלט ולא ישגה בהן, כי בהן הלכות רבות והיריעה להמונים מעושה, ובפרט דיני מוקצה, מלאכת שבת ויו"ט וזוה"מ, ברכות הנהגין וכדומה.

כי בלי תורה אי אפשר בתשובה, כי תורה היא המעוררת לתשובה, היא המלמדת לאדם דעת, ולא תורה של פלפול, רק עיקר תורה ללמוד 'שולחן ערוך' לדעת דרכי ה'. או לנו, מי שאינו בקי בהלכות שבת לדעת פרטיה, איך יוכל להתפאר שקיים מצות שבת, ואין דרוש שאין אני מזהיר בדם דבר זה, ובדרוש הקדום בברתי לכם כמה דברים שאדם דרש בעקביו בעבירות, מה שנעלמה מאתו הידיעה בחילול שבת, או יל, בחילול שבת, כי כולם בני תורה ואין להם להתנצל כי קצרה שכלם ללמוד, כי הם בעלי דעה ת"ל, ולומדים פשטים ופלפולים מצפצפים כעגור, והלכות שיש בהן חיי נפש מניחין, וימותו בלי חכמה ללמוד 'אורח חיים', ועוברים על כמה מצוות, ואומרים אין פשע, וביחוד דיני מוקצה, אם יאכל אדם אגוזים ושקדים, וקליפות אינם ראויים למאכל בהמה מניחים על השלחן, אסורה הנגיעה, כי אם לנערם על ידי טבלא, אבל הנגיעה וטלטול אסור, כי הם מוקצה אפילו לר' שמעון, הואיל ואינם ראויים למאכל בהמה, ובהנה רבים האיסורים בכל דיני מועד וחול המועד, ברכות ונטילת ידיים, ברכת המזון, ובעיה"א איש שם על לב ללומדים בראיו, והידינים מעמיקים בחושן משפט כי לחמם הוא, וב'אורח חיים' נטו מנהלם ועקבותם לא נודע להם, חבל על דלית ליה מביא לשער אשר לה' צדיקים יבואו בו, הוא אורח חיים. יעירת דבש (ח"א דרוש ב, עמ' פב)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי יחיאל מיכל מקורימא זי"ע יומא דהילולא ז"ך סיון (תרמ"ז)

הרה"ק רבי **יחיאל מיכל אויערבאך** זי"ע מקורימא, נולד בשנת תקמ"ה, לאביו הרה"ק רבי **צבי מנחם מענדל מאניפאלי** זי"ע - בן הרה"ק הרבי ר' **משולם זוסיא מאניפאלי** זי"ע, ולאמו (שהיה זיווה השני) הרבנית הצדיקת מרת סימה ע"ה - בתו של הרה"ק רבי **דוב בער מאוילנוב** זי"ע, בן הרה"ק רבי **צבי מפינסק** זי"ע, בנו יחידו של מרן אור שבעת הימים רבינו הבעל שם טוב הק' זי"ע.

[אביו, שנקרא בחיבת קודש רבי הערש מענדל, קיבל את עיקר חינוכו אצל אביו הגדול הרבי ר' זושא זי"ע, ונתגדל על ברכיו בקדושה של מעלה, ואחר כך שתה מבארם של צדיקי עליון הרה"ק רבי **פנחס מקארץ** זי"ע, הרה"ק רבי **יחיאל מיכל מזלאטשוב** זי"ע והרה"ק רבי **משה סופר סת"ם מפשעווארסק** זי"ע - בעל ה"אור פני משה"].

בהגיעו לפרקו בנה רבי יחיאל מיכל את ביתו עם הרבנית הצדיקת מרת ביילא ע"ה בת הגאון רבי **יצחק הלברשטאט** זצ"ל אב"ד קאנסטאנטין ין, בן הגאון רבי **צבי הירש מקאנסטאנטין** זצ"ל, חתן הגאון רבי **מאיר מקאנסטאנטין** זצ"ל, בנו בכורו של הנה"ק רבי **יעקב עמדין** זצ"ל - ה"יעב"ץ.

בטרם מלאו לו שלושים שנה, בשנת תקע"ד, כבר נקרא רבי יחיאל מיכל לכהן פאר ברבנות דק"ק דינאוויץ, פלך פודוליה שבאוקראינה, שם מקום מנוחת אביו הק'.

בסביבות שנת תקצ"ו נאסר יחד עם עוד הרבה יהודים ממחוז אושץ', שנכלאו במנזר הישן של העיירה דינאוויץ, מחמת אותה מסירה ומלשינות שבעטייה נאסר קדוש ישראל מרוזין זי"ע, והשלטונות החרימו את כל ספריו ושלחום אל הצנזור בוויילנא, אשר תירכם לרשות את כל הדינים הנוגעים ל"מוסרים" שבשו"ע חושן-משפט.

ויהי מקץ שנתיים ימים, לאחר מאסר קשה רווי יסורים ועינויים קשים, יצא דינו להגלותו לערבות סיביר. אך חסידיו ומעריציו תכננו דרך לשחרורו מידי נוגשיו, ועל אם הדרך, כשהיה ביער עבות בדרך למקום גלותו, בליווי שוטרים וסרדוטי הצאר, התנפלו עליהם קבוצה גדולה של עשרות חסידים אמיצי לב, חמושים ומזוינים, ובכח שחררו את רבם הישני מתחת ידם, והבריחוהו מהרה אל מחוץ לגבולות רוסיא, תחילה לרימינוב שבפולין, ומשם לעיירה קורימא שבמחוז שאראש במדינת הונגריה (סמוך לגבול גאליציא), בה ישב עד עת הסתלקותו בגיל שבעים ואחד שנה, ביום ז'י"ך סיון שנת תרט"ו לפ"ק, ושם חלקת מחוקק ספון² ראה נר ישראל - רוזין, ח"ד, בפי ישרים התרומם, עם קבו. ראה סיפור הדברים ביתר הרחבה, ובשני גרסאות, להלן).

מזרוע אחריה נודע לנו בנו הרה"ק רבי **משולם זוסיא יצחק אויערבאך** זצ"ל אב"ד טאלמאטש, שנשא את הרבנית הצדיקת מרת שטערער רחל ע"ה בת הרה"ק רבי **יעקב ישראל מאניפאקאס** זי"ע (בן המגיד הק' רבי מרדכי מטשערנאבל זי"ע וחתן הרה"ק רבי דובער מליובאוויטש זי"ע), ונשאר - בעת בריחת אביו - באוקראינה וגר בהארנסטיפל, ומשנשא בזיווי"ש את בת הרה"ק רבי **חיים מקאסוב** זי"ע - בעל ה"תורת חיים", עבר לגאליציא ונתקבל לרבנות טאלמאטש (נפטר ביום ב' סיון תרמ"ב, ושם מנו"ם). בנו (מזויז"ר) הוא הרה"ק רבי **מרדכי דוב מהארנסטיפל** זי"ע - בעל שו"ת עמק שאלה ויחזירו לטהרה, חתנו של הרה"ק רבי **חיים מצאנז** זי"ע בעל ה"דברי חיים"³.

עדיק מצירה נחלץ:

כידוע, גם ספר תורה שבהיכל צריך למזל. מעט מאוד ידוע

לנו על אודות אותו צדיק, קדוש עליון, הרה"ק רבי יחיאל מיכל מקורימא זי"ע, ושמו כמעט לא נזכר בספרי דברי הימים כי אם בהקשר דבר מאסרו וסיפור הברחתו, ובוה ישנן כמה וכמה גרסאות, והרי שתיים מהנה (כפי שמובא בס' 'מגדולי התורה והחסידות' לרא"י ברוימבר, מהד"ר ירושלמי תשס"ו, ח"ט עמ' 64):

אל הצדיק רבי זושא מהאניפולי בא פעם אחד מתלמידיו, בחור עני מרוד, וביקש את ברכתו לפני תחנונתו. ברכו רבי זושא וכה אמר אליו: "אתה תהיה פעם עשיר גדול ויבוא יום שאחד מצאצאי יהיה נתון בצרה גדולה ואתה תוכל להושיעו".

ואמנם דברי רבי זושא באו ונתקיימו. החסיד הצליח במעשי ידיו ונעשה לאחד מעשירי העיר בראד, ונכדו של הצדיק ר' זושא, הרב ר' מיכל נפל בצרה גדולה, הוא נאסר ונדון לגירוש לסביר. כאשר נודע דבר מאסרו וגזירת גירושו לחסיד מבראד, שכר אנשים מבין המבריחים את הגבולות להציל את נכדו של הצדיק ר' זושא. הדבר היה בשנת ת"ר, ארבעים שנה לאחר פטירתו של רבי זושא.

כאשר הובילו את הרב ר' מיכלי כבול באוקיים יחד עם עוד אסירים, הופיעה פתאום מן היער תבורת יהודים מזוינים, ובשעה שאחדים מהם כפתו את הזינדרים, שחררו האחרים את הרב מכבליו, הושיבוהו בעגלת איכרים ומלטו אותו אל היער אשר על גבול רוסיה-אוסטריה. הם הביאוהו אל עבי היער, ונסתלקו ואותו עזבו שם לבדו. שלשה ימים ולילות שכב ביער ללא אוכל וללא מים וציפה לרחמי השמים. דודו זינדרמים פטש ביער לחפש אחרי הרב האסיר שנמלט, והרבה פעמים עברו על פניו ולא ראוהו. כעבור שלשה ימים שבו המבריחים אליו וציוו עליו ללכת אחריהם, הפעם העבירוהו את הגבול והביאוהו אל העבר השני לאוסטריה לעיר רימינוב אל הצדיק רבי הירש.

בביתו של הצדיק רבי הירש ישב רבי מיכל ימים רבים, והנה הגיע לרימינוב בנו של ה"מסור", אשר בגללו באה כל הצרה על רבי מיכל, לחפש אחרי הרב שנמלט. הוא הכיר את רבי מיכל ודרש לאסרו ולהחזירו לרוסיה, אולם אנשי העיר העידו שרבי מיכל הוא יליד רימינוב שבגבול אוסטריה, ואינו האיש אשר מחפש אחריו, על כן אין לאסרו ולמסרו לממשלת רוסיה. וכך ניצל רבי מיכל בשניה מידי רודפיו. אולם גם להשאר ביצל רבי מיכל לא יכול עוד, ומרימינוב העבירוהו, על פי תעודות מסע מזויפות שהכינו בשבילו חסידיו, להונגריה. וכאשר שאלוהו הפקידים של הגבול לשמו, קרא ר' מיכל בשם אחר שלא כרשום בתעודת המסע שלו. שאלו הגבאי אשר ליווהו מפני מה אמר שם אחר: השיב: "שקר צריך להיות שקר מלא".

ד' למשה‏^[מקור: המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך'ר' ישכר בעריש ברוזנשטיין ע"ה ת.צ.ב.ה.]

מעמדו ונפשו עבור הצלתו של "רבי" לחסידים...

טענה מקורית זו נכנסה באזני השופט, והוא חרץ את דינו לזכות.

הרה"ק מהרב"צ מבאבוב זצ"ל הי"ד, סיים את סיפורו, כי כששמע הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע את הדברים המחוכמים שאמר הגרי"ש לשופט, אמר למקורביו: "נדמה לי, כי רבי יוסף שואל ראוי היה לפי האמת להיות חסיד בכל ישותו, אלא שמן השמים עיכבוהו - אך ורק בכדי שיצליח במשימתו להציל את הצדיק רבי מיכל מדי רודפיו"⁴...

מנפלאות הצדיק:

סיפורים רבים התהלכו על עזוז נפלאותיו של הצדיק רבי מיכלי קורימער זי"ע, והישועות אשר פעל בקרב הארץ, ונביא אחד מהם אשר סיפר הרה"ק רבי **שלמה מבאבוב** זצ"ל (הובא ב"שלומה של מלכות").

בעיר באבוב דר יהודי בשם ר' יוסף נעבענצאהל ע"ה, שהיו מכנים אותו "דער גרויסער יאסל", והיה איש פשוט ועסק עם עורות. כאשר הגיע רבי יחיאל מיכל לשם, בדרך בריחתו ממבקשי נפשו, נכנס ר' יוסל אליו, והפציר בו שכבר עבר עשרים שנים מנישואיו ועדיין לא נפקד בזרע של קיימא. ביקש ממנו רבי מיכלי איזה סכום לפדיון, וכאשר נתן לו, בירכו הצדיק ושיחה לו בניס תלמידי חכמים.

וכאשר גזר הצדיק לו היה, וזכה ר' יאסל לבת שנישאה להגאון רבי מרדכי מאיר גוטווירטה זצ"ל דומ"ץ באבוב, ולאחר הסתלקות רבי מיכל נולד לו בן זכר, שקראוהו "אלטר יחיאל מיכל" על שם הצדיק, הוא ניהו הגאון דומ"ץ ווישניצא ואח"כ ראב"ד סטאניסלאב, בעל מחבר ספר 'פרי חפץ' ועל שו"ע יו"ד (חלקים) ושו"ת 'מנחת יחיאל' (ב' חלקים), שהיה מגדולי ההוראה בדורו.

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

- אדות הרה"ק רבי הערש מענדל זי"ע מסופר נפלאות בספר 'כפתור ופרח' (מכובד הר"ר יצחק אייזיק וויזשניץ ז"ל, ורושניץ, עמ' 17 בזה"ל: "זקנתו רחל גיטל ז"ל ספרה, שאמה, סימה ז"ל ספרה לה, שיצא קול שהממשלה יקחו ילדי יהודים לאנס אותם לדתם ויעשו מהם גוים, אמר בעלה הרב הצדיק הרב ר' צבי מענדל ז"ל שאין ברוצנו לדיות, וכן היה שנפטר בשנה הלא (כ"ח שבת שנת תקע"ט). והיא בקשה מהם שגם היא ברוצנה להפטר מהעול, ואמר לה שאת תחיי עוד עשרה שנים, וכן היה. ודרכה היתה לאמר תהלים בכל יום ובלילה אחר חצות, וכשהתחילו לקבל הילדים היתה בוכה מאד בעת המשתחררים שיוכלו להגיע אל היצין הקדוש בנקל. שמשקבלים ילדים ועושים מהם גוים, אמר זה דבר עבר, צריך לבקש על להבא שיהיה עוד רע. כן ספרתי זקנתי הני"ץ".
- בית החיים שם נחזק כולו בנעוה"ר בשנות השואה, רק האוהל ומצבת קדשו של הרה"ק מקורימא נשארו שלם על עמדם באופן פלא. ויזכר לטוב הרה"ק ר' שמעון פרידמאן הי"ו (ילד קורטמא, כנת בברוקלין נ"י) שמסר נפשו למען שיפוצ האוהל, ואף בנה גשר למען הקל על המשתחררים שיוכלו להגיע אל היצין הקדוש בנקל. ציו"ן את אשר מקובל אצל יוצי"ח בשם נכדתו הרבנית הצדיקת מרת שרה מרים ע"ה (אשת הרה"ק רבי שמוס אליעזר מקאנפערט זי"ע הי"ד ובת הרה"ק מהארנסטיפל זי"ע), ש"קבלה בידה" מקצנה הרה"ק מקורימא זי"ע, שלא יבואו להשתטח על ציונו, רק אם יקדימו לומר פעמיים את כל פרקי ספר תהלים - כמנין כפ"ה.

- מחמת פחד המצ"ץ, שלא יתפסו אותו כבן ערובה, המיר הרה"ק מהארנסטיפל זי"ע את שם משפחתו ל"שווערסקי" על שם זקנו האחו, הרה"ק מטשערנאבל זי"ע הי"ל.

- צ"ב בחשבון השנים, כי הגאון הישואל ומשיב' נתמנה לאבד"ק לבוב כשנתיים לאחר פטירת רבינו מיכל. ומסתבר יותר שהיה סיפור זה עם דודו הגאון רבי יוסף נאנטמאן מבראד, כפי שאכן מסופר לפי הגרסא המובאת בס' י"ג אורות "ח"ב הנ"ל מעי הגה"ק הרבי ר' זושא מאניפאלי, עמ' עט הע' ה. לגירסא נוספת וביתר פירוט ראה 'הגדה של פסח - מעשי למלך' להג"ר צבי יעקב אבראהם זצ"ל, ניו יארק תשנ"א, עמ' 9, כפי שסיפרו הרה"צ רבי שלום יחזקאל שרגא הלברשטאם זצ"ל אב"ד ציעשניוב-ברוקלין, שקיבל זאת מפי אביו וכי בשם הרה"ק רמ"ד מקורימאטיפל זי"ע. וראה עוד בס' 'מפיעים ומפי כתבם' ח"א עמ' 99, ובבטאון "שלומה של מלכות" גליון ט', סיון תשס"ד, מפי כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצ"ל.

- למטה בהערה שם מוסיף המחבר וכותב אדות רבי מיכל בקיצור: **"הה"צ הנ"ל היה נכדו של הה"ק איש אלקי מהור"ר משולם זוסיא מהאינפאלי זיה". מפנישם היה רב בדינאוואין ומחמת מסירה שאיש רשע ומלשין מסר אותו למלכות, וישב בבית האסורים שתי שנים, וענו אותו שם בעינויים קשים ונוזאים ע"י מקלות, והי' בבחי' ספר תורה שרדי בצעו. בדרך כך ניצל מגזירת מות ולאחר גלגולים רבים בא למדינתו ורבים הי' באים אליו בכל דבר ישועה ורחמים והי' מפליא פלאות. ושמעתי שגאון האמת מיה"ש פעל ז"ל אבד"ק קירמעה מדבר ממנו גדולות ונפלאות ופעם אמר לאנשי ביתו בגלל ענותנותו: "הה"צ רבי מיכלי קיבל מלקות ואח"כ נעשה מפורסם, אני כעת מפורסם ואת המלקות אקבל לאחר מכן..."**

מאת: ה"ה **ישכר בעריש ווייס** הי"ו, ברוקלין נ.י.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת דף היומי

מסכת בבא מציעא

בענין שיעור "שנה פרוטה" לגבי מצוה צדקה

משנה: חמש פרוטות הן, ההוראה שזה פרוטה, והאשה מתקדשת בשנה פרוטה, והנהגה בשנה פרוטה מן ההקדש מעל, והמוצא שזה פרוטה חייב להכריז, והגזל את חבירו שזה פרוטה ונשבע לו ויוליכו אחריז אפילו למדי (דף נה ע"א).

ידועה הקירית האחרונים, האם שיעור שנה פרוטה הוא דין בשיעור ממון, שפחות משיעור זה אינו נחשב ממון, וגדרו כשאר שיעורים שבתורה, כמו שיעור כזית באיסורי אכילה, שמסורה לנו הלבנה למשה מסיני, וכלשון ה**לבוש** (ח"מ סי' פס ס"א): "דפחות מפרוטת ק"ל הלבנה למשה מסיני דמן התורה לא נחשב כללום", ושיעור זה נכלל במה שאמרו (סוכה ה'): "שיעורין... הלבנה למשה מסיני", או אפשר שגם פחות משה פרוטה נחשב כממון גמור, ושיעור זה הוא מטעם אחר, וכלשון הלבוש במקום אחר (ח"מ סי' ו ס"א): "אין הדיינים צריכין לישב בדין על תביעה פחות משה פרוטה, דק"ל לגבי גזל פחות משה פרוטה אינו נקרא גזל... וטעמא דסתם בני אדם מוחלין זה לזה על פחות משו"פ ואין תביעתו תביעה, ואף כי זה התובע אינו רוצה למחול, בטלה דעתו אצל כל אדם ואין שמגידין בו ובצעתו...". האחרונים האריכו הרבה בחקירה זו ובחילוקי דיינים היוצאים ממנה (עי' מנחת אפרים הל' גזילה סי' א'; מנחת חינוך מצוה רנח אות ו').

והנה לגבי מצות צדקה דנו האחרונים אם נאמר גם כן שיעור זה, כי מצוה שנוצר שיעור פרוטה בצדקה, כדא"י בבבא בתרא (טו): "כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות", ובשולחן ערוך (יו"ד סי' רמט ס"ד): "טוב ליתן פרוטה לעני קודם כל תפלה, שאמרו (תהלים יו, טו) 'אני בצדק אחזק פניך', וכלפי דין זה דנו האם שיעור זה הוא לעיכובא, או שאין זה לעיכובא ממש, וגם בפחות מכן יוצאים ידי חובה.

והנה, לפי הדג ששיעור שנה פרוטה הוא שיעור בממון – יש לדון האם גם במצות צדקה נאמר שיעור זה, כי במצות צדקה אמרה התורה (דברים טו, י): "נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתן לו", והכלל הוא ש"אין נתינה פחות משה פרוטה" (עי' פסחים לב), ולכן יש לדון האם גם בנתינה שנאמרה בצדקה אומרים כלל זה, והצדדים בזה יבוארו על פי מה שכתבו התוס' בפסחים (שם ד"ה ואין) שכלל זה לא נאמר על כל מקום שנאמרה בתורה לשון נתינה, וכלשונם: "דהבא (במשלומי הרומה) דלא בעני שו"פ, דנתינה קיימא אתשלומין, והוי כמו השבת גזילה – שאין בפחות משו"פ, ולחכי משום דכתיב 'ונתן' משמע שפיר נתינה חשובה, אבל שאר מילי אע"ג דכתיב בזה נתינה לא בענין שנה פרוטה, מבואר, שרק בנתינה שנאמרה בתשלומין נאמר כלל זה וע"ז א"ש שם על המדריכ בפירוקי אהא, ונתינת צדקה אינה חובה מצד תשלומין, לכן לא נאמר בה כלל זה. ולעומת זה מבואר בתוס' בשבת (כה. ד"ה תתן) שגם בשאר נתינה הנאמרת בתורה נאמר כלל זה.

וכלפי מצות צדקה כתב בשו"ת יהודה יעלה (ח"ב סי' קפ) גימורק נוסף שאין אומרים בה כלל זה: "ואע"ג דקרא כתיב 'נתן תתן', ותוס' בבא מציעא דף מ"ז ע"ד ר"ה קונים וכו' ובכמה דוכתי העלו דגבי ממון בכל מקום נתינה הוא פרוטה, נראה לי, כיון דכתיב 'נתן תתן' – הוי ליה 'מיעוט אחר מיעוט' ולרבות פחות משה פרוטה".

גם לפי הדג ששיעור שו"פ הוא משום שכתוב בו היא שיעור חשוב לעיני בני אדם, ובפחות מכן הגם שמעיקר הדין נחשב ממון גמור, אין דרך בני אדם להעמיד את תביעותיהם בכך ומוחלין ומותרים זה לזה, יש לדון מהו הדין לענין צדקה, כי מצד אחד אפשר שיוצאים ידי חובה, כי גם בנתינת פחות משו"פ מקיימים את ציווי התורה 'נתן תתן', כי ממון גמור כלל זה יתכן – מאחר שאינו חשוב לעיני האדם לא נחשב לא כלפי נותן הצדקה, וגם לא כלפי מקבל הצדקה.

בשו"ת יהודה יעלה (שם) וכן בשו"ת מהר"ל דיסקין (ח"א סי' כד) הוכיחו ממשנתו שיוצאים ידי חובה גם בפחות משו"פ, כי מנה במשנתו "חמש פרוטות הן", ולא הוכיחו נתינת צדקה, הרי שגם בפחות משו"פ יוצאים ידי חובה. כלפי הוכחה זו יש להביא מה שכתב הש"ך בנקודות הכסף על דברי הט"ז (יו"ד סי' קלג סק"ו) בהא דאיתא בשו"ע (שם ס"ג) שיש נסך בפחות משה פרוטה מותר בדיעבד, והקשה הט"ז: "צריך עיון, למד לא חשיב התנא במשנה פרק הוהב דחשיב שם 'חמשה פרוטות הן', היה לו לחשוב גם דבר זה דשכר יין נסך אינו אוסר בפחות משה פרוטה", וכתב הש"ך: "לא קשה מידי, דתנא דשייר, דהכי נמי ריבית – להתוספות והרא"ש בפרק איזהו נשך, וכ"כ הטור לקמן ריש סי' קסא בשם ר"י, דאין ריבית בפחות משה פרוטה".

בעיקר הדבר יש לציין לשון רבינו יונה בספר היראה: "והיה רגיל בצדקה כפי כחך, ולכל הפחות שעבד עצמך לבורא לתת כופר נפשך חק קבוע בכל שבוע פרוטה או מצוה", מבואר שגם כפי כחך נאמר שיהיה צריך שיהיה צדקה. אבל אין בזה הוכחה גמורה, כי כיון שזה שיהיה צדקה ע"פ משום 'חצי שיעור', ולפי כמה אחרונים (עי' שו"ת חיים שאל ח"א סי' ג' דחקי לב א"ח סי' צ) ישנו דין של חצי שיעור גם בקיום המצוה. ויתכן עוד, שגם אם אין בזה משום קיום מצוה צדקה, יש בזה עכ"פ משום מצות גמילות חסדים.

ולסיום נביא ההדברה שצונו בדברי הצנען פנח (הל' מנחות ע"ג פ"ו ה"א), ותוכן דבריו הוא שבמצות צדקה נצטוונו בעשה ולא תעשה, עשה ד'נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתן לו', ובנוסף ההדברה התורה בלא תעשה (דברים טו, ט): "לא תאמץ את לבבך ולא תתקץ את ירך מאחריך אבייך", ולענין המצוה עשה שנאמרה בה לשון נתינה, אין יוצאים ידי חובה בפחות משה פרוטה, כי אין נתינה פחות משה פרוטה, ואילו הלא מקיימים גם במתנה מעטת, כי סוף סוף לא אימץ האדם את לבבו ולא קיפץ את ידו גם בנתינת פחות משה פרוטה.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"שארית ישראל לא יעשו עולה"

א. הנביא צפניה מעיד על ישראל (צפניה י, ג) "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו קנב ולא יפצא בפייהם לשון תַּקְמִית" וגו'. ואיתא במדרש (שו"ת תהלים סי' צב) שהקב"ה אומר לישראל: "אתם אומרים 'כי ישר ה', ואף אני אומר 'שארית ישראל לא יעשו עולה', דהיינו, שייקיים מה שהבטיח ולא יחזור בו, כי בכך נשתבחה שארית ישראל.

ואמנם מדה טובה זו נשתרשה בישראל עד כדי כך שאפשר לסמוך על כך אפילו בחששא דאיסור אשת איש (עי' קידושין מה: דכן ס"ל לאביי). וכן מצונו במי שהיה בבית האסורין [של ישראל] בערב פסח, אם הבטיחוהו להוציאו, אפשר לשחוט עליו קרבן פסח, דשארית ישראל לא יעשו עולה (עי' פסחים צא). ומהאי טעמא נמי ס"ל לרב חסדא שהמקבל שדה מחבירו לזרעה חטים לא יזרעה שעורים, אע"פ שהשעורים טובים יותר להקרקע, משום שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ישנה ממה שאמר לו העל הבית (עי' בי"מ קו:).

ב. חז"ל דרשו (ב"מ מט.) מפסוק 'ויהיו צדק יהיה לכם' (ויקרא יט, יז) - "שיהא הן שלך צדק ולא שלך צדק". וכתוב בשו"ע הרב (ח"מ הל' מכירה ומתנה ה"א) וז"ל: "ואף על פי שאין המקח נגמר בדברים בלבד, ורשאי כל אחד לחזור בו מן הדין, ואפילו קללת 'מי שפתי' אינו צריך לקבל אם לא נתן מעות, הרי החזור בו [בין הלוקח ובין המוכר (עי' רמ"א ח"מ סי' ד ס"א)], ממוחסי אמונה ואין רוח חכמים נוחה הימנו, כי ראוי לאדם לעמוד בדיבורו, כמו שכתוב 'שארית ישראל לא יעשו עולה' וכו' (נחפשי של אין רוח חכמים נוחה ע"י בסמ"ע ח"מ סי' ד סק"י).

והנה מדרשת רמ"ל מהפסוק "שיהא הן שלך צדק" למדים שבשעה שאומר הדיבור יהיו פיו ולבו שרים ולא יהא בדעתו לשנות, אבל אם בשעה שהבטיח אוהו דבר היה בדעתו לקיים, ורק אח"כ התחרט, על כך בא הכתוב "שארית ישראל לא יעשו עולה" וגו' - שלא יחזור בו (עי' רש"י ב"מ מט.) ויהי שלא ידבר. ואי עבר בזה איסור תורה - ע"י מנחת פתים ח"מ סי' ד סק"י).

ג. מנהג - הד"ה שיהא הן שלך צדק, צריך ליתן לו, ואם יחזור בו הרי הוא ממוחסי אמונה (עי' ח"מ סי' ד ס"ח ט"ח כמה חילוקים בזה).

ד. מקח וממכר - אם נשתנה המחיר מעת שהבטיחו לקנות או למכור לו, אי גם באופן זה שייך מחוסר אמונה יעני' בשו"ע (ח"מ סוף סי' ד) ובנ"י שם (ועניי'ש בערוה"ש ובמנחת פתים).

ה. אם שרצה לחזור בו - וחבירו אכן מוותר לו בלב שלם, אין כל חשש, שהרי אפילו מי שנשבע לחבירו שישלם לו ביום פלוני, אם המלוה מוחל לו, אין השבועה חלה (עי' יו"ד סי' רכח ס"ט). ואמנם אם אינו מוחל לו, אלא מאריך ימי הפרעון, חלה השבועה ע"י'ש ברמ"א, שייך וט"ז. ועיי' בח"מ סי' ע"ג ס"ז ברמ"א, דכל פטור מדין הפרעון אינו חייב לשלם ג"כ מכת השבועה, עיי"ש, אם כן כל שכן בנ"ד - שמועיל כשמוחלים זה לזה (נ"י).

ו. כיבד את אחד להיות מוהל או סנדק לבנו הנולד - לא יחזור בו, דשארית ישראל לא יעשו עולה. ואם כיבד לאחר ולא היה בעיר, וכיבד לאחר, ואח"כ חזר הראשון, הוכיח נשאת להראשון, דשארית ישראל לא יעשו עולה (עי' יו"ד סי' רסד ס"א ברמ"א, עיי"ש בטו"ז ובתה"ח הנ"ל ובפ"י ס"ק יא).

ז. "וירא שמים יש לו לקיים אפילו מחשבת לבו, ואם חשב וגמר בלבו למכור לו בסכום זה, והלה לא ידע ממחשבתו והוסיף לו על סכום זה, לא יקח ממנו כי אם סכום זה שגמר בלבו, לקיים מש"כ" (תהלים טו, ב) 'ודובר אמת בלבבו', וכן הלוקח שגמר בלבו לקנות בסכום כך וכך, אין לו לחזור בו, וכן כל כיו"ב בשאר דברים שבין אדם לחבירו, יש לו לקיים מחשבות לבו אם גמר בלבו לעשות איזו טובה לחבירו ויש בידו לעשותה" וכו' עכ"ל שו"ע הרב (שם ס"ב ועיי"ש בפ"י אמרי יעקב על שו"ע הרב ח"מ).

ח. ונסיים בדברי הפלא יועץ (אות משא ומתן) וז"ל: לדע ששאלה ראשונה ששואלן ליום הדין היא, נשאת ונתת באמונה? (שבת לא), ועתה בעיני'ה אנשי אבדו, באמרו טענות של הבל, שבזמן הזה קשים מזונותיו של אדם והרועה להתנהג ביושר ובאמונה לא יוכל לאכול אפילו פת במלח ומתוך כך עשה כחית' לעשות עולה ולדבר כוזב ולהנות ולגנוב ולגזול ולהשיג גבול וכנהנה רעות רבות רח"ל וכו' ואין איש שם על לב להיות ניחם על הרעה, או להם לבירות מיום הדין וכו', וצדיק באמונתו יחיה ואדם ניכר בכיסו, כי המאמין בהש"ת כי הוא הנותן כח לעשות חיל ושכל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה מפי עליון לא יחסר לו כל טוב, ע"כ (ועיי"ש).

עלי ספר

זהר התורה ב' חלקים - אוצר בלום של מאות מאמרים בגלות הזהר בעניני התורה הקדושה, לימודה, מעלותיה וסגולותיה, המלביס את הנפש ומעוררים אהבה ללימוד התורה, מלוקטים ביד אומן מכל ספרי הזהר וזהר חדש. מתורגם ומבואר בביאור רחב ונבשל קל השוה לכל נפש. נסדר להפליא בט"ז ערכים ומ"ט פרקים (ובכולל: כותרות, ניקוד, פיסוק, מפתח ערכים, מפתח מאמרים ומפתח תניין) ויצא לאור ברב פאר וחדר על ידי הרב אברהם ישעיהו הלפרט, בני ברק תשס"ט (כתר עמי).

אוצר אפרים עה"ת ספר במדבר - אוצר מלא ברכת ה', אמרות שפר, פרפראות ופנינים, מאמרים ופירושים יקרים מלוקטים מספרי רבוה"ק תלמידי מדות דה"ק ומספרי גדולי וטאונים הדורות, וגם לרבות מערכות מיוחדות על ענינים שונים לפי סדר פרשיות התורה. בסוף כל פרשה מדור מיוחד במינו בשם 'ותוסף אסתר' - ד"ת ורמזים על הפרשה הקשורים לעניני אמירת תחנון. מאת הרב אפרים פישל שטיין, קרית ויוניץ ב"ב תשס"ט. חלק ג' - על פ"ר קורח חוקת בלק, חלק ד' - על פ"ר פנחס מטו"מ.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אליעזר הלוי האפנמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו היקר כמר ברוך הלוי נ"י ע"ב תתי	הרה"ח ר' שמעון מרדכי שגור הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו היקר כמר אשר ועליג נ"י ע"ב תתי	הרה"ח ר' מרדכי חיים כהן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו היקר כמר אברהם נ"י ע"ב תתי	הרה"ח ר' מאיר פאפנהיים הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו היקר כמר יוסף אהרן נ"י ע"ב תתי
במזל טוב ובשעיה טובה ומיוצלת העליה לתורה והקידוש ביהמ"ד זחסיי באבוב	במזל טוב ובשעיה טובה ומיוצלת העליה לתורה והקידוש ביהמ"ד זחסיי זאנ-קלוינבורג והקידוש באבוב פאגעל	במזל טוב ובשעיה טובה ומיוצלת העליה לתורה והקידוש ביהמ"ד זחסיי ויוניץ (ברא"ה)	במזל טוב ובשעיה טובה ומיוצלת העליה לתורה והקידוש ביהמ"ד זחסיי זאנ-קלוינבורג
הרה"ג ר' משה רייזנר שליט"א לרגל שמחת ה"בר מצוה" של בנו היקר כמר מנחם מנדל נ"י	הרה"ח ר' אליעזר שאול ב"ר חנוך העניני ע"ה מחשבות חסידי בעלזא קראקא-אנטוויפן נלב"ע ג' תמוז תשל"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' חיים העניני לעמבערגער הי"ו לעילוי נשמת הרה"ח ר' אליעזר שאול ב"ר חנוך העניני ע"ה מחשבות חסידי בעלזא קראקא-אנטוויפן נלב"ע ג' תמוז תשל"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' מרדכי חיים כהן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו היקר כמר יוסף אהרן נ"י ע"ב תתי
הרה"ח ר' מאיר פרידמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי ע"ב החתן היקר כמר אברהם יהושע קופליק נ"י	הרה"ח ר' מרדכי חיים כהן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו היקר כמר יוסף אהרן נ"י ע"ב תתי	הרה"ח ר' מרדכי חיים כהן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו היקר כמר יוסף אהרן נ"י ע"ב תתי	הרה"ח ר' מאיר פרידמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו היקר כמר יוסף אהרן נ"י ע"ב תתי

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת קרח (בחו"ל) - אבות ד
ד' תמוז תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תער"ב

הדפוס	מו"ט	דף
23:16	23:16	21:44
22:37	22:37	21:07
23:06	23:06	21:27
22:39	22:29	21:07
22:11	22:04	20:41
23:25	23:25	21:49
23:14	23:04	21:40
22:55	22:49	21:21

תורתו של ראשונים

"ויפול על פניו" - רק משה רבינו ולא אהרן

וישמע משה ויפול על פניו (טו, ד). לא כלל את אהרן לאמור "ויפול על פניהם", וזה בגלל גודל ענוותנותו ומוסרו של אהרן, ש"לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, ויהי כמחרש וכמטעה שמעלת קרח גדולה ממעלתו, אבל הוא עושה כדבר משה ומקיים גזירת מלך".
אבל משה ראה עלבון אחיו וזה על כבודו, ולפיכך נפל על פניו הוא לבדו. ואולי בנפילת אפים זה העניש משה לקרח ולכל עדתו, ומכאן למד רבי אליעזר שהעניש לרבן גמליאל בנפילת אפים, כמו שנוכר בסוף פרק הוזהב (בי"ט ג).

לא זכו קרח ועדתו שצדיקים יהנו מרכושם

ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרבש (טו, לב). ולכאורה, למה נבלע גם כל הרבש? אלא כדי "שלא יזכר, שיהנו צדיקים בעמלם, כענין: 'נפלה סלע מחוקו ומצאה עני ונתפרנס בו' (תוכא ברשי ויקרא ה, יו: 'ותהא סלע צרורה ככנפיו ונפלה הימנו ומצאה העני ונתפרנס בו, הרי הקדוש ברוך הוא קובע לו ברכה'".

"נסו לקולם" - שציעקו: משה אמת ותורתו אמת

וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם (טו, לד). פירש"י: "נסו לקולם - בשביל הקול היוצא על בליעתך".

ורב סעדיה גאון פירש: "נסו לקולם - נסו מעוצם קול צעקתם (וכן פירש הרשב"א, ועוד).

ומה צעקו באותה שעה? נראה, ש"היו צועקים על נפשם. אולי היו אומרים: משה אמת ותורתו אמת, כמו שהזכירו רז"ל במועשה דההוא מיינא (ב"ב עד). בתרגום: אמר רבה בר רב חנא, פעם אחת היינו מהלכים בדרך. אמר לי אותו ערבי, בא ואראך בלועי קרח. ראיתי שני סדקים באדמה שיהיה יוצא מהם עשן. נפל גזיז צמר וסבלם במים והניחם בראש רומח ונהרכו. אמר לי הם אונן מה אתה שומע. ושמועתי שהיו אומרים כן: משה אמת ותורתו אמת והם בדאים ע"כ).

וידוע כי כן משפט הרשעים בניהם, לצעוק מתוך היסורים ולהצדיק עליהם את הדין, ועל כן נקרא 'גיהנם' - גי המין בו" (ני אשר בו נשמע המית הרשעים הצועקים וכו').

שלשה נסים היו בנפילת מטה אהרן שקדים

והנה פרח אהרן לבית לוי ויוצא פרח ויצין ציץ ויגמול שקדים (יז, כג). "הפרח נסים נעשו בוה, אחד - שהוציא שני פרחים, האחד נפל כשנבל שקדים, שכן הדרך, השני נשאר לעולם, וזה הוא שאמרו חכמים ד"ל (עי' במד"ר יח, כג) שנגנו מטה אהרן בפרחו ושקדו, וזה נס גדול.

הנס השני - שטבע שאר אילנות כשנכרתים מוציאים פרח מצד לחלוותי שבחן, ואילו שקד כשנכרת מתייבש ואינו נשאר בו שום לחלוותי, ולזה ראה ירמיה (א, יא) "מקל שקד" - שאבד לחלוותי שכשראה.

הנס השלישי - [ואיתא] במדרש, שאלו השקדים היו מתוקים ומרים, המתוקים מצד ימין המטה, והמרים מצד שמאל, וכשהיו ישראל עושים רצונן של מקום, היו הפרחים המתוקים של צד ימין לחים ושל צד שמאל כמושין, וכשהיו ישראל עושים רצונן של מקום, היו הפרחים של צד שמאל לחים ושל צד ימין כמושין". תולדות יצחק

לקח טוב

חסד ה' שאין האדם מגיע אל תכלית השלימות

מחצבתה, אל אביה שבשמים.

אם זו היא תועלתה, אין ספק שמן ההכרח שיתקל האדם בעבודתו וחובתו כלפי מעלה בקשיים ואבני מכשול העומדים לשמן את דרכו העולה בית קל. כי רק על ידי קשיים אלה והתגברות עליהם יוכה להתעלות ולהתקרב אל הקדש. וכבר נע שיוכר האדם את עצמו עד למדרגה שאין דבר שיעצור בעדו, כי מצליח הוא בכל חובותיו הרוחניות ללא מאמץ כלל וכלל, מהרנע ההוא אין שום תועלת לנשמתו שתישאר בעולם המעשה, ויתכנן ומיד עליה לחזור אל חיק אביה.

אשר על כן, אם ימצא האדם את עצמו כותאמן ואינו מצליח במשימתו הרוחנית, אל לו לראות את

אותיות מחכימות

האם תמנו לגוע. הכוונה כמו ששמעתי מפי אדמו"ר הכבד גאון הקדוש וכו' מו"ה יעקב זל"ה אבד"ק פסקענבורג אשר אמר מרס פטירתו פירש על זה הפסוק: "האם תמנו לגוע", האם הסגנו מעלות הסלימות אשר האדם ליד השגשג בחייו, אזי יכול להיות מוכן מ"ו לגוע, עד כאן דבריו הקדושים.

זה שאמר: (אזכר ג, כב) "חסדי ה' כי לא תמנו", פירושה זהו החסד הגמול שאינו בא לתכלית התמימות, ויש לו עוד מלחמה הלא כלי קסיה לו עוד חיות בעולם הזה כנ"ל.

תפלת שלמה (שמו"ט)

הקושי הזה כקין ודבר מכאיב. אדרבה ואדרבה. עצם העובדה שמישמתו זו מציבה לפניו קושי מסוים איננו אלא ענין חיובי ונחוצו מאד, שהודות לעובדה זו יתאפשר לו לראות ברכה בעמלו, לגדול ולהתפתח כראוי וכאות נפשו. זאת ועוד, שהודות לקושי זה ולכיוצא בו עדיין נודעת לחייו עלי אדמות משמעות גדולה, ויכול להפיק מהם תועלת מרובה.

חסדי ה' איפוא, שאין האדם בעבודתו מגיע לידי גמר וסיום - "כי לא תמנו", כי כל זמן שלא השיג את התמימות והשלימות, עדיין לא הגיע זמנו להיפטר מן העולם, כי עבודתו משמעותית ושכרה הרבה מאד.

בכל תחום שיעסוק בו האדם, אי אפשר שתגיע לו תועלת מעסקו אם הוא מתמחה בו באופן מוצלח, אם איננו נתקל במכשול או קושי כלשהוא. הנחה זו נכונה לכל האנשים, ללא הבדל בין גיל, ובכל התחומים.

ילד שעליו לגדול ולהתפתח בתחומי הלימוד והחינוך, שומה על אלה המחנכים אותו להמיל עליו משימות כאלה, שמצד אחד יהיה מוסגל להצליח בה, אך מצד שני תהינה בהן בחינות כאלה המהוות לו מדרג קושי מסוימת, כך שתוך כדי העסק במשימה יצטרך להתמודד עם הקושי ההוא ויתגבר עליו. התגברות זו היא הגרעין העיקרי והיסודי במשימה זו, והוא היא שתגרום לו התפתחות נוספת. בעולם החינוך ידוע שכשם שקשיי למידה לוקים בלימודם בגלל הקשיים, כך "קלי הלמידה", שכשרונותיהם מאפשרים להם להצליח בכל משימותם החינוכיות בלי כל קושי כלל, גם הם לוקים ממגירת החינוכית, מאחר שאין קושי ומכשול שעליהם להתגבר עליו, וממילא אין הם מפקים שום תועלת מהן.

גם אדם מבוגר שעוסק בעבודה מסוימת שאינה דורשת ממנו אף מאמץ כלשהוא, ומצליח להוציא את משימותיו לפועל בין ער ובין ישי, איש כזה חיש מהר יתעייף מעסקו ותוך זמן קצר תאבד עבודתו זו כל משמעות אצלו. גם אם אחרים - מעבידיו ולקוחותיו - נהנים ממנו ומפיקים תועלת מפרי עבודתו, הרי שהוא עצמו לא יראה בה ברכה מחמת העדר מדה כלשהיא של עמל.

"כי אדם לעמל יולד" (איו"ב ה, ז). קביעה זו מן המקרא אין בה משום קללה. אדרבה, ברכה היא לאדם שעליו לעמול לקראת כל מטר. כי בהיעדר ממנו עמל זה לגמרי, חיי אדם אינם חיים.

עד כאן דברנו על תועלתו של אדם בעולם הזה. כל שכן אם אנו דנים על תכליתו של נשמת האדם לרדת עלי אדמות בלבוש של גוף. כל ענינה של ירידה זו היא לתועלתה של הנשמה, לא רק לסגל לעצמה מצוות ומעשים טובים, אלא שגם יגדל אורה, ותוכה מתוך מעשיה ועבודתה להתקרבות יתירה אל מקור

הופיע!!! קובץ "אור הצפון" לחודש תמוז!!! אוצר כל כלי חמדה, מלא וגדוש ברב טוב הצפון מצדיקים

יריעה מיוחדת לרגל מלאת ששים שנה למסע הקודש של כ"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע למדינות אירופה, בשנת תש"ט לפ"ק, בשליחות אחיו כ"ק מרן מהר"א זי"ע

אמרות טהורות * מגדלות מרקחים * הוד קדומים * אספו לי חסידי * שלשלת הזהב * זמן גרמא * יזכרם * קריינא דאגרתא עדות משמיעות * לאור באור * דברי הימים * ואלה מסעי * דברות קודש * מאמר מרדכי * פרשת גדולת מרדכי

אמרות טהורות

גם בעניני הטהורות – צריך לשמוע בקול חכם

ויקח קרח וגו' (פס. א), "אמר ההכם: מן הטהורות שלא תרבה להוזהר (הקדמת בעל חובת הלבבות). ודברי ההכם הם דברים עמוקים בחכמה, כי ברוב פעמים כאשר האדם אינו מתבונן בחכמה להיות מאותן הנאמר עליהן (קהלת ב. יד) "החכם עיניו בראשו", הנה היצר אורב לו וקם עליו – בדברי רמאות להטיל עליו וזירות שאינו ע"י התורה, ועל ידי זה יטהו מדרך האמת וכו'.

והנה עצם היעוצה בכל עניני הטהורות שעולה בדעת האדם ישקול הדברים במאוזן צדק – אם הוא באמת וזירות עפ"י התורה, או אפשר הוא מתרמית היצר, ואם לאו בר הכי הוא, לא יסמוך על שכלו רק יתאבק בעפר רגלי חכמי הדור ללמדו הדרך ילך בה, ואם לא יעשה כן הנה בנפול יכול להחלד בתרמית היצר ח"ו. והנה בעבור זה ספרת לנו התורה הקדושה ספור המעשה דקרה ועדתו, הגם שהיה קרה גדול במעלה ונכבד בבית אביו הקדושים והיה רוצה לעשות מצוה גדולה לעבוד לפני ה' עיבודת הכהונה ואמר 'כי כל העדה כלם קדושים ולא התבונן כי הטהורות היא מתרמית היצר, פוק חזי מה עלתה ביה'...

על כן גזרו חכמי באמרו (אבות ב. ה): "ולא עם הארץ חסיד" כי לא ידע לשקול הטהורות במילי דחסידי עפ"י דרכי התורה, ואם תבקשנה ככפף וכמטמונים התפשנה אז תתבונן ביראת ה' (ע"פ משלי ב. ד-ה).

דברים נחמדים להרהרם חכמי יששכר זי"ע (תפנית דאורייתא – תקנת יחושע על נפלאות אור ה' ויע' אטרא דכלה' כאן)

תשובה אמיתית מביאה לידי שמחה

בקר ויודע ה' את אשר לו וגו' (פס. ה). "הנה, אם האדם קם בחצות לילה ומשים על לבו לשוב ולשפוך שיתו לפני השי"ת, ומתחרט על עונותיו בלב נשבר ונדבה, ומה גם אם יתעורר עוד להצטער באמת על גלות השכינה, הנה על ידי כך יבא למדת העוצבות ומרה שחורה חלילה, וזה אין נכון

אמירה נעימה

ויקח קרח וגו' (פס. א). איתא מדרש פליאה: "מה ראה קרח לחלוק על משה – פרשת פרה אדומה ראה".

אפשר לפרש, והנה רש"י פירש להלן (פסוק א): "כולם קדושים – כולם שמעו דברים בסני מפי הגבורה... לא אתם לבדכם שמעתם בסני 'אנכי ה' אלקיך', כל העדה שמעו". עוד איתא ברש"י בפר' יתרו על הפסוק "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (כ. ב): "ולמה אמר לשון יחיד – 'אלקיך', ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל. וזהו שאמר: 'למה ה' יחיה אפך בעמך' (שמות לב. יא) – לא להם צוית 'לא יהיה לכם אלוהים אחרים' אלא לי לבדי".

והנה, לפי זה קשה על קרח, מה ראה לשמות זה להטעות את כולם בטענת "כולם קדושים – כולם שמעו דברים בסני", והלא אורכב, בזו הטענה הוזהר ומעורר ח"ו את המא העגל לאיתנו הראשון, ואף ששכח לוי לא טען בעגל, מכל מקום היאך היה יכול להטעות את שאר השכבים בזה.

וי"ל, על פי דרשת רבי משה הדרשן (הביא רש"י בפר' קהת) שנתן טעם לפרה אדומה: "תבא אמו ותקנה הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל". וזהו כוונת המדרש: "מה ראה קרח לחלוק על משה", ולומר לו "כי כל העדה כולם קדושים – כולם שמעו דברים בסני", והלא בזה עורר ח"ו את המא העגל, ולכן מור"ק: "פרשת פרה אדומה ראה" – שהיא מכפרת על העגל, ואם כן חזרה העטרה ליושנה להיות כולם קדושים שכולם שמעו מפי הגבורה וכו'.

ויקחלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה' (פס. ג). לכאורה יפלא, היאך מלאו לבו של קרח לחלוק על משה, והלא כתוב (שמות יב. ט): "ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולמי".

וי"ל שפרשת ציצית שנאמרה קודם לכן (בס"פ שלח) הטענתו, דכתיב שם (פס. טו): "למען תזכרו ועשיתם את כל

לו. אך הבחינה היא, אם שב באמת בכל לבבו לפני ה', ואם נרצה הוא לפני, הנה אחרי כן אוי יושפע עליו אור ה' להשיב ולשמוע את נפשו...".

"... אך העיקר, אם אינו מכוון עיבור עצמו רק על צער גלות השכינה, כמו שאמר משה רבינו ע"ה (לעיל יב. יא): 'אל נא רפא נא לה' – לה היא השכינה – כי עיקר הפגם נראה בה, כמו שאמרו (אבות ב. א): 'דע מה למעלה ממך' – אם תרצה לדעת מה למעלה החסרון, באיזה בחינה, תדע – ממך, אם אתה שריו בשמחה או בצער, הנה הוא ניכר למעלה יותר בשרשו. לכן אם האדם שב בתשובה לשמחה, ומתקן הכל על ידי כך הוא מעורר היתוד והשמחה למעלה, והזמן הראוי לזה הוא בחצות לילה קודם אור הבוקר, אשר אז ההסד גובר והשמחה בעולמות העליונים.

וזהו שאמר: 'בקר ויודע ה' את אשר לו', רצ"ל אז יתעורר בלבו שמחה אחרי נשפך שיתו במרירות, וידיענו כי לו המלוכה ומושל בגוים (תהלים כב. כ)."

תפארת שלמה

"אסור לחלוק ולהחזיק במחלוקת אפילו לשם שמים"

ולא יהיה קרח ובעדתו כאשר דבר ה' ביד משה לו (י. ה). "הנה, אזהרה זו שלא נחזיק במחלוקת שלא יהיה אדם כקרח ועדתו (פנחסין קי). והנה יש הפרש בין מחזיקי המחלוקת של עכשיו לקרח ועדתו, כי הם היו נחלקים על משה ותורתו, והם של עכשיו אומרים במחלוקתם שעושים כן לשם שמים, ומצאים פסוקים והלכות בתלמוד ושלחן ערוך המורים שמצוה לחלוק על פלוני וכדומה, ונמצא איננו עובר על לאו זה, שהרי אינו קרח, כי אדרבא כבר רמז ה' עליו למשה רבינו ע"ה בתורתו שבה יהיה כמו שהוא סוכר. אף אתה אמור לו: וכי מוב אתה מר"א הגדול (כ"פ נט). וכי סברתך יותר טובה משלו וכוונתך יותר רצויה ממנו, ובכל זאת לא הויעל לו, כי אסור לחלוק ולהחזיק אפילו לשם שמים.

וזה שאמר **ולא יהיה קרח ובעדתו**, ולא יהיה 'כאשר דבר ה' ביד משה לו', שלא יעשה עצמו כאלו דיבר ה' בתורתו ביד משה – לו, ובעבור, לאמר ככה הדין והלכה כמו שאני חושב ומצוה לרדוף ולהשיג, הלילה לא תהיה כזאת בישראל".

התם סופר

מצותי והיותם קדושים לאלהים", והיה קרח סבור, כי מה שנאמר לו למשה "הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' וגם כך יאמינו לעולם" הוא רק עד שנאמרה מצות ציצית, אבל משניתנה לישראל מצות ציצית אשר בזה נעשו כולם קדושים, כאמור, מעתה אין לו להתנשא על עם ה'.

וזהו שטען: "כי כל העדה כולם קדושים", כלומר, על ידי מצות ציצית נעשו כולם קדושים, "ובתוכם ה' – ומדוע תתנשאו על קהל ה'".

קהלת יצחק

בוקר ויודע ה' את אשר לו (פס. ה). וברש"י ז"ל: "אמר לו משה, גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב, כן תוכלו לבטל את זה, שנאמר ויהי ערב ויהי בקר" וכו'.

יש לפרש, והנה המפרשים פירשו מה שאומרים (בהפלת שבת): "חמדת ימים אותו קראת" – שהמדהוה הימים, על פי המדרש, שמתחילה לא היה אלא ששת ימי בראשית, וכל יום היה כ"ח שעות, י"ד שעות ביום וי"ד שעות בלילה, והקב"ה בוחר בחלק שביעית, והיו ב' שעות בלילה וב' שעות ביום – קודש, ובא הימים ואמר: הרי כולנו שוים ואין לנו מושל. נתנו והפרישו כל אחד ב' שעות של יום וב' שעות של לילה ונעשה מעת לעת אחד שלם כולו קודש, והוא מושל על כל הימים, ולכן כתיב (שמות כ. ט): "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" – שהוא לכאורה שפת יתר, אלא שמתחילה לא היו רשאים לעשות מלאכה כל הששה ימים, אבל עכשיו "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת לה' אלקיך".

והנה, קרח ועדתו לא היו רוצים שיהיה מושל על ישראל, כטענתנו: "כי כל העדה כולם קדושים". לכן אמר לו משה: "בוקר ויודע ה' את אשר לו", כלומר, האם יכולים אתם להפוך בוקר לערב, והיינו שהלילה תהיה עוד ב' שעות כפי שהיה מתחילה, כי אז תהיה ראייה שאין צריכים למושל, וכיון שאי אפשר לעשות כן, מוכח שכל אחד צריך מושל, שהרי על כן הפרישו ונתנו כל יום ולילה ב' שעות לשבת, כדי שיהיה עליהם מושל, כאמור.

חמדות ויאל להג"ד דניאל מוהרנאדא זצ"ל (על יו"ד, בהקדמות)

יתרון דעת

"שונה הלכות" (ז)

לימוד שולחן ערוך אורח חיים בעיון רב / להשלים בכל שנה / לקבוע מקטנות / סדר לימודו של בעל האו"ח הקל בכל מוצ"ש

בענין הלימוד, ראה ללימוד טור או"ח בעיון רב, ותחבר דף אל דף, ולחזור השיעור ג' או ד' פעמים לקיים (איוב כ. כו) 'אָז רָאָה וְיִסְפְּרָה הַכִּכָּה וְגַם הַקָּרָה' (עי' שמ"ר מ. א). תחזור מאוד על לימודך וגם השו"ע כל השיעור שלך, בכל פעם על דרך הנ"ל, ובשו"ע תראה לחזור את הדינים, הסימנים, פנים ואח"כ בע"פ, וכן בכל פעם, כדי שיהיו הדינים ערוכים לפניו בפיך, וגם האחרונים תלמוד בעיון רב, רק עיקר הלימוד מהחזרה צ"ל שתהיה בשו"ע, והאחרונים יכלול בו במקצת בע"פ, גם בטור יו"ד ואורח חיים מה טוב מאוד ע"ד הנ"ל בפנים ובע"פ בכל פעם... ובה נקוה לאל שיהיה תורתך ולימודך ערוך ושמור לפניך...

דף טובים – צוואת הגאון רבי משה חסיד מפי"א זצ"ל (ח"ב אות ד. נדפס בפפ"ר, תע"ז)

תלמדו בכל יום דף או עמוד שו"ע או"ח, ותראו שתהיו בקיאים בו בהדינים היטב, כי רוב דיני או"ח מוזמן לאדם בשעה שאי אפשר לאדם לעיין ולשאל לחכם, וכבר חברתי בזה סדר תפלה עם כל הדינים כדי לזכות נשמתו. גם בכל שבת תקבעו ללימוד שיעור בזה הקדוש, וכל מה שתלמדו תחזרו ותשנו תיכף, כי מלימוד פעם אחת אי אפשר לזכור, כדאמרינן במסכת עירובין (נ. ג): 'לא יתחזר רמיה צידו' (משלי י. כ) – לא יתחזר ציד הרמאי וכו'.

צוואת הגאון רבי יעקב מליטא זצ"ל – בעל החותם דעת (אות א)

בבוקר אחר התפילה לומד בעל ה'חיתם סופר' זי"ע עם תלמידיו שו"ע אורח חיים ובערב שו"ע יורה דעה. מלבד זה למד קודם כל חג הלכות החג וכו'.

חוט המשולש (עמ' קמד)

בשו"ע או"ח חוב גדול על כל יודע ספר להיות בקי בכל הלכותיה בתמידות, כי רוב הלכותיה הם תמידים, כמו ציצית ותפילין, קריאת שמע ותפלה, וכל סדר התפלה וברכות ותנאין וכל הברכות והלכות שבת שהם כהררים התלויים בשערה, והלכות תניג ומעריס ושאר הלכותיה בקדוש, שבדואי המבטלה האתחת דין תהיה אם לא תתמיד בלימוד.

לכן חוב גדול על כל יודע ספר לשמור את דרך עץ החיים, לקבוע שיעור אורח בכל יום אף בתוך שנתו של עסקי פסוקא במשניות, גם כמה הלכות משו"ע יו"ד, שחוב ג"כ על האדם להיות בקי בהם בתמידות, היינו הלכות נדה ודיני הכשר כלים והקניג מן העבדים והלכות כיבוד אב ואם וכבוד רבו והלכות תלמוד תורה והלכות צדקה, שהיא מצוה עשה ג"כ מהתורה, והלכות מזוזה וכיצא, שהם תרי"ם. לכן יזהר האדם מאד בזה להשלים בכל שנה שו"ע או"ח וכמה הלכות משו"ע יו"ד הנ"ל, אף שיעסוק אז בשאר לימודים, יקבע ג"כ לימודו בסדר הזה – דף שו"ע בכל יום – הן בעת האכילה, הן בשאר שעות היום, והיינו בכל ימי החול, דף שו"ע מתחלת השו"ע, ובכל שבת קודש דף שו"ע בהלכות שבת. חובו גדול על האדם להיות בקי בהלכות שבת מאד ומאד, כי בהררים הללו בשערה הלכותיה, וחמורים ענשיה, וע"כ זאת מועצותיה, לבל ירבה מכשוליה. דבר בעתו מה טוב שבתו בשלום, עתה שבת בשבתו מייחך כסדרם ללימוד הלכותיה, ובראש חודש של ר"ח, וקודם כי בא מועד, ללמוד מהלכות מועד, ונכון הוא למועד הרגל כל הלכותיה, וכן תנחומה ופורים.

יסוד ושורש העבודה (שער פ"ב)

גם תזהרו מאוד בניי ללימוד מקטנותכם ד' שולחן ערוך הקטנים עם 'באר היטב', כדי שיהיה אצלכם גירסא דינקותא, ותהיו בקיאים בהם להלכה ולא למעשה, כי זה עיקר תורה הקדושה לדעת דיני תורה הקדושה, ואח"כ תהיו מעלין מקדוש ללמוד ד' שולחן ערוך הגדולים עם הטור לארכה ולרחבה. ותאמרו מאוד בניי בזה כי היצר הרע אינו מסכים לזה, ובאמת זה הכרח גדול יותר אפילו מלימוד גמרא, כי מה יבאנו ליום קוזה בבווא לעלמא דעלמא דהוא צורבא מרבנן ויודע כמה דרושים, ושאלהו דין בשלחן ערוך ולא ידע.

קבלה – יש ללמוד בשבת, והרמז: 'השתחוה לה' בהדרת קודש' (תהלים כט. ב) ר"ת קבלה. ובחול – הלכה, כי במזמור הנאמר (ד' "הריעו לה' כל הארץ" – (תהלים קט. א) ר"ת הלכה. גורי האר"י זצ"ל.

ואפשר לרמוז כי סופי תיבות: לה' בהדרת קודש – גימטריא שבת ש' ג' אותיות, ופסוק "לתורה היעיד לה' כל" – ס"ג גימטריא בחול.

ולמוד קצת דינים מהרמב"ם או שו"ע בכל יום הוא דבר גדול. וכתב מהר"ש בן הרשב"ץ ז"ל בתשובותיו סי' ג"ב, דאם לומד שני דינים מהרמב"ם ז"ל מקיים שונה הלכות בכל יום ומשכנש שהוא בן עוה"ב, וכד הוינא סליא ראיתי להרב המופלא חסידא קדישא קדישא כמח"ח ח' עטר ז"ל (בעל האו"ח חק יו"ע) שיש קריאה נאמנה בכל ליל מוצאי שבת קודש מתחילת הלילה עד הבוקר, והיכל הלינה לה' משמרות, ובכל משמרה לומד משנה וגמרא וזוהר והלכה פסוקה, וכן הוא בכל לימוד מדי חלקים והיה מיוסד הכל במספר במקדש שמות הקודש ותפלות שיש הרב ז"ל ללימוד ולקשר כל העולמות ויתר כוונות פשוטות זי"ע.

דבש לפי להר"ח"א (מ' ת אות מא)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אהרן משה מגזע צבי מבראד זי"ע יומא דהילולא ז' תמוז (תר"ח)

איש אלקים קדוש ובעל רוח הקודש היה הרה"ק רבי אהרן משה מבראד זי"ע, מהארי"ת שהסתופפו בצל הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, וכן היה תלמיד הרה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע, ובמשך תקופה מסוימת היה מבאי ביתו של הרה"ק בעל 'אוהב ישראל' מאפסא זי"ע.

בערב ימיו עלה לאה"ק והיה לראשון מאורי החסידות שנתיישב בעיה"ש ירושלים תובב"א, בה היה מתאבל תמיד על גלות ישראל וכבוד שמים שנתמעט מאז אשר חרב הבית, והיה מעמיק עצמו בהתבוננות ונשף שיח לפני ה' על אריכות הגלות המר, ופעם אחת העלה על גליון **בדברים חוצבים להבות אש לזכריהו בן יהוידע הנביא שימחול מה שפגעו בני ישראל לגדלו וימליץ עליהם לקרב את הקץ**, כי לפי דעתו כל הגלות המר והצרות העוברות על ישראל הן בעון אשר חטאו ישראל נגד הנביא הגדול הזה.¹ בליל שבת קודש ז' תמוז שנת תרי"ח "נפטר בשם טוב ונתבקש בישיבה של מעלה אחר אמירת קריאת שמע במסירות נפש, ואחר גמר כל תפילת ערבית בדעה צלולה, ויגוע ויאסף אל עמיו כמשחל בניתא מחלבא" (כתוב בשער ספרו 'סדר צוואת הרב הצדיק מהררי"ח אהרן משה מגזע צבי זצוקלה"ה' שנדפס בירושלים מיד לאחר פטירתו).²

איש מופת:

הרה"ק רבי אהרן משה היה מגזע היחס של צאצאי רש"י הקדוש, נולד בשב"ק חול המועד סוכות י"ט תשרי תקל"ה בעיר בראד המנטירה, לאביו רבי שאול זצ"ל. דמות פלאים היה. כבר בצעירותו הופיע עליו רוח הקודש והיה מגלה נסתרות, דבר ששורר עליו הקפדת צדיקי הדור. בהזדמנות אחת הוכיחו הרה"ק 'ישראל' מאפסא זי"ע באמרו לו: "רבי אהרן משה סערצ"י (אחובי), כשהייתי בילדותי ראיתי אז יותר מכך, וכשבא לפני איש, ראיתי בכמה גלגולים היה מקודש ומה תיקן בהם, אך כאשר ראיתי שלא כשר הדבר לראות דברים לא טובים על ישראל, התערתי להקבי"ה שיקח זאת ממני. ויעתר לי שהי"ת, ומאז והלאה כאשר נוסע איש מרחוק לבא אלי, עינינו רואות את כל הני"ל, אך כשבא לפנינו אין אנו רואים שום דבר רע עליו, רק כל התיקונים ומעשים טובים שעשה בכל הגלגולים, ועתה העתירו גם אתם אל ה' שיקח מכם החזיון הזה". ואכן שמע רבינו לדברי קדשו של רבו, והרבה בתפילה שמיהם והלאה לא יראה יותר את הפנים והחסרון באנשים הבאים אליו (נפשות הצדיקים ל"י יצחק צינער, פאדנורעו תרי"ס, עמ' ב').

מתוך אגרת שיעבר רבינו להרה"ק בעל 'עטרת צבי' מוֹדִיטְשׁוֹב זי"ע למדים אנו, שגם הרה"ק מוֹדִיטְשׁוֹב הוכיחו על הגילויים שהוא מגלה ומפרסם. ובתשובתו מזכיר הוא את התוכחה שהוכיחו ה'אוהב ישראל' מתוך "אהבת מוסרתת". אגרות כתובה ביראת הכבוד מופלאה שרחש ל'איש אלקים קדוש יאמר לו' ויתכנה נסב על דרכי התוכחה כפי שקבע הזוהר הק' (פ' קדושים, פה:) שצריך להוכיח בסתר, ובין היתר הוא מתאונן על רדיפות שסבל "בקצרו ולא דמו, כאשר הרגשתי במשך הששה שנים הללו".

מפלאה ביותר היא ההוספה על כך: "יוכל להיות שאם היה אדוני מכיר אותי, כמו שהי' **אדמ"ו זלה"ה מלובלין** מכירני, כמו שאמרו ברע"מ חמימא (וה"ק שם פה:) ואי הוא רב נש דיכסוף (אם המקבל תוכחה הוא אדם שיתבאי...) כמו אני החתום מטה, לא יוכל לי' ויתכנו נסב על דרכי התוכחה כפי שחשדני שלא יקבל האמת ממי שאמרו "אפילו מן הקטן שבקטנים, קל וחומר מאדוני שהי' יכול לכתוב לי תוכחה מגולה ואהבה מסותרת, בלשון לשון חכמים ברחימאי דנפשא וברחמי".

מפלאה האגרת הוא אז אותו לכך זכות, שירותא כרותה ללשון הרע שיקבל על הלב", והוא מבאי ראיה לכך ממה שהיה עם "אדמ"ו זלה"ה ממעזיבו (בעל 'אוהב ישראל') שאף הוא הוכיחו, ובוסופו של דבר קיים בו 'זאת רוב בסופה' (ע"י קידושין ב'), ו'באורייתא ובצדיקאי רחימאי ואחורו וקשוטו אית בהו'. רבינו התגורר תקופה מסוימת בקאמניץ, והוא מזכיר שהרה"ק מאפסא שלח לו פרישת שלום מקהילת מעזיבו לקאמניץ, בשולי היריעה של אגרת תשובה לאלופי ראשי הקהילה דקאמניץ: "במשקין דרחמינו באהבה מגולה לפני כל האנשים בפרסום רב, בחכמה מפלאה עד שתפישיתם בזה"יית כראוי, ונתוסף אהבה כל כך, עד שהשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

ברוח זו פונה הוא אל הרה"ק מוֹדִיטְשׁוֹב שמה שעבר אין, ומה שעתידי עדיין יש תקוה לקבל קודם ראש השנה אגרת התשובה אפילו על ידי שליח מיוחד. ומדגיש בתוך דבריו את הקירוב הגדול לו זכה מרוב החווה הק': "כאהבת אדוני מ"ו אהבה בכל עת, ובפרט בעת התפלה בק"ק לובלין, בלי הפסק חבלי בעזות האהבה". וביותר מה שגמלה רבינו לרוע הרה"ק מוֹדִיטְשׁוֹב, כי "זה **יורח מלשים שנה שאדמ"ו זלה"ה מק' לובלין הבטיח לי, שאל יקחני מן העולם הזה קודם זמני, עד שאוכל לתקן בכל הגלגולים הקודמים**".

ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים, ואגרת מופלאה זו ראתה אור בסוף ספר 'יאמרי שפר' על התורה להרה"ק רבי **נפתלי צבי מאפסא** זי"ע (נפטר תרמ"ד, כ"ב קודש, דף י' ע"ב: ומשם בספר 'אגרות האוהב ישראל', ירושלים תשי"ס, אגרת צב), וכפי הנראה נכתבה בעת שהותו בגליצא, בחודש אלול - כפי שמוכח מברכת כתיבה וחתומה

למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק ר' משה ברוך' יצחק בעריש ברושטיין ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

נשמת רבי ישראל בעש"ט הקדוש ז"ל וכמבואר בתולדות, ואין אתה יודע מעלתו וגדולתו בבית דין הגדול שבירושלים של מעלה, שכולם יראים מלפניו ומבקשים טובתו, ועליו נאמר: 'ישראל אשר בך אתפאר' (ישעי' סט, ג) בשמים ממעל והארץ מתחת, ואין כל העולם כולו כדאי לספר בשבח, אפילו כטיפה מן הים הגדול וד"י. ובסיום מכתבו הוא חותם: "כ"ד הצעיר אהרן משה מקאמניץ" (האגרת ראתה אור בחקמה לספר 'מגדל דוד' להרה"ק רבי דוד שלמה מוטולשקין זי"ע).

מי ראוי להרגיש קדושת הארץ?

"יונה הה"צ ר' משה אהרן ז"ל מבראד הי' לו מדינה שראה בחלום את מרן הקדוש הרבי מלובלין זי"ע, ובבואו לארה"ק, שאלו שיי"ב אחד מברדיטשוב, איך שהוא שם שלשים שנים ואינו מרגיש קדושת הארץ, ושאל זאת הרה"צ ומ"א ז"ל בחלומי להרבי מלובלין זצוקלה"ה, והשיב לו מרן הרבי הקדוש זצוקלה"ה, כי יש גזירה שזה בזה, כי כתיב (במדבר יז, ז) 'טובה הארץ מאד מאד, ואיתא (נאבות ד, ד) 'מאוד מאד הוי שפל רוח' דהיינו כי מי שהוא בבחינת 'מאד מאד הוי שפל רוח' יכול להרגיש קדושת הארץ, בחינת 'טובה הארץ מאד מאד' ע"כ".
שארית ברכה להרה"ק רבי אברהם שלמה מאזרוב זי"ע (פ' חקת, מאמר כו, דף כו ע"ב: מובא בס' 'אבני זכרון עמי מד')

בשנה האחרונה לימי חייו בשנת תר"ה שיגר אגרת נפלאה להרה"ק רבי **שלום מקאמניץ** זי"ע, בה מכתיר הוא אותו בתוארים בלתי ירגילים, ומדגיש כי מעלה הוא את "זכרון **שמו הקדוש וצורתו נגד עיני בשעת בקשת רחמים, ובפרט אצל כותל מערבי שלא זה השכינה שם אפי' בימי חורבנה**". לאחר מכן מביע אותו את שמחתו על לידת בנו יהושע העשיל בן חנה נאליד - הוא הרה"ק רבי **יושע מקאמניץ** זי"ע שמילא מקום אביו - ובדבריו מצוין, שאינו נצרך לבירות לצורך פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו "ויוכינ' השי"ת בדירה נאה כדוגמת הדירה שיש לי בעיר בראד ע"מ בית המדרש וסוכה ובית הטבילה, וזכיתי לומר לתלמידי עשרים בקבר דוד המלך ע"ה בעיר ציון, מה שלא זכו כמה אנשים ספרדיים מכמה מאות שנים" (כידוע לא נתנו הישמטלים רשות כניסה לקבר דוד, רק כמה מדריונות).

ברם, הוא פונה אליו שידבר "עם כל הנעים אליו והתפצצים בחברתו והסרים למשמעתו שיקיימו דברי עזרא הסופר הנקרא מלאכי בקפית"ג י' פסוק י' (והביאו את כל המעשר אל בית האוצר"י וגו') וישלחו דרך סטאמבל (אסטנבול) על אונדרעס הגביר ר' אברהם קאמניע והוא ישלח להרב הגאון החסיד אב"ד דספרדיים כבוד שמו מו"ה **אברהם חיים** נ"י (ה"ה הראשלי"צ רבי חיים אברהם טאגין זצ"ל) לצורך בני הענינים שמהם תצא תורה, שיהי' להם הספקה הן על שכר לימוד, ועל סידורים ועל חומשים וגמרות ותינ"ץ ועל טליתות ועל תפילין כאשר יספר מוכיז", בודאי כל אחד יכול לכתוב המבוקש שלו ויראה בלי ספק פלאי פלאות". ובחתמתו: **"ה"ק אהרן משה מגזע צבי מבראד. נולד בשבת חוה"מ סוכות בשנת קהל"ת"**.

בדברים מופלאים דבר קדושת ירושלים כתב רבינו באותיות אשוריות מרובעות על גליון שלפני השער בספר 'ח'ק לישראל' שלו: "כל הנשמה תחלה י"ה, על כל נשימה ונשימה תחלה י"ה. כי החיות רצוא ושוב, כלומר כשבא מירושלם של מעלה רוחניות עצום לתוך הגוף של איש הישראלי, ההולך ד' אמות בירושלם של מטה או אפילו יושב במקומו, הולך הרוחניות ומתפשט בכל רמ"ח אברים וסו"ה גידים, הרוחניות אשר הגוף הוא נתיקת להם אבר בתור אבר, והגוף אינו יכול לסבול זה החיות, ומי הוא חוזר לירושלם של מעלה וזה ההבל שיוצא מפיו של האדם בצורת עשן בימות החורף, ובהבל זה נרשם כל האותיות היוצאים מפיו, אף האותיות העלמלים אשר חושב במחשבות בכל רגע מושט צורה ולבש צורה... זה הבושש שיושב כל האדם מובי"ד הגדול של ירושלם של מעלה... לכן יאמר תמיד פסוק זה 'כל הנשמה' וגו' על כל נשימה וגו'" (נדפס בראש סידור 'ספרות השם' בכל המחזורות).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- מקום קבורתו רבי חוה"מ, ליד קבר זכריה הנביא, נהרס בעוה"ז בימי כיבוש הישמטלים בין שאר קברי הצדיקים שנהרסו שם עד היסוד.
- צוואתו ה'ת' כלולת הוראות מפורטות כיצ' יתנהגו אותו אחר פטירתו עד בואו אל מנוחתו. אל הצוואה צירף שתי המכירה שקנה מאת הו"מ את חלקת הקרקע אצל קבר זכריה הנביא ביום ד' אדר שנת ת"ר. בשנת תרי"ח נדפס שנית בטשערגאויץ ספרו 'סדר צוואות' שם הוספתו מהמדינת הקדוש מקאמניץ זי"ע, וכן פורסמו נאה מהרה"ק בעל 'אהבת שלום' מקאמניץ זי"ע (ראה 'אנציקלופדיה לחסידות' עמ' רלב-רלז).
- מאמריו על מבוסע ע"ה: 'אור' קריות להגה"ח רש"ח פרוש זצ"ל (ח"ג עמ' מבוסע-עט) עם קצת הוספות מסי' 'מגדול' ירושלים' (גליצא, עמ' יז-כב), ועוד.
- סימוכין לעובדה מופלאה זו נמצא בדברי קדוש ישראל מדרון זי"ע 'סיפור קדושי' השלם ח"א, נמצא חזון, עמ' רסד: "... והרב מאפסא סיפר לי שבילדותו התחילו האברכים שלו לומר לו עתידות, וביקש מהש"ת שיקח הדבר מאתו. והנה מה אכפת לו להצדיק כשהאברכים אומרים לו עתידות. אמנם כאשר הצדיק יכול להתחיל הדינים בשורשם איז טוב הדבר, אבל כאשר ישי התברכות הדינים ח"ו, ואינו תע רצון, כאשר (א"כ"ה ג, מד): 'סוכות בענן לך מעבור תפלה', איז אי אפשר לבאר ולשער גדול הכאב לב שיש לו מעבד ע"ה, על כל יותר טוב שלא ידע כלל".

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס הי"ו, ברוקלין, נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת בבא מציעא בענין נפילת אפים

לאחר סיפור הדברים שחכמים נידוהו לרבי אליעזר בן הורקנוס כשחלק נגד החכמים בענין תנורו של עכנאי (דף נט ע"ג), מסופר עוד בגמרא: "אימא שלום דביתוהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הוא, מההוא מעשה ואילך – לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה" (מאמר שכוחה של נפילת אפים גדול מאוד, חששה שאם יפול רבי אליעזר על פניו, ינק אחיה רבן גמליאל, שהיה ראש הבית-דין שנדו את רבי אליעזר), **ההוא יומא ריש ירחא הוה, ואיחלף לה בין מלא לחסר** (סבורה היתה שידא החדש חסר וקבעו ביום שלשים, ולא יפול ביום החדש על פניו, והיה מלא, ולא נקבע עד יום שלשים ואחד, ולא נודעה בו ביום שלשים ותפל על פניו, רש"י), **איבא דאמרי, אתא עניא וקאי אבבא אפיקא ליה ריפתא** (ומשום הדי לא היתה בבית בשעה שגמר ר"א את תפלתו ותפל על אפיו), **אשכחתיא דנפל על אנפיה, אמרה ליה, קום קטלית לאחי, אדריה נפק שיפרא מבית רבן גמליאל דשכיב, אמר לה, מנא רדת, אמרה ליה, כך מקובלני מבית אבי אבא, כל השערים ננעלים חוץ משערי אונא**".

מעשה זה, בנוסף מה שלמדים ממנו על שגב מעלתה ורב כחה של נפילת אפים, שבשעה זו מתקבלת תפלתו של אדם ביותר, ולכן חששה אימא דליא במיוחד על שעת נפילת אפים, הרי הנוגם מקור לכמה הלכות גבירותא בענין נפילת אפים ותחנון.

ותחילה דברי הריטב"א בסוגיין, וז"ל: "תמידא מילתא, היאך אפשר שלא תוון ממנו כל היום, ומכאן מבאר ראה רבינו, שאסור להפסיק בשויה ובדברים אחרים שאינם של תפלה – בין תפלה לנפילת אפים". הבית יוסף (אורח סי' קלא סי"א) הביא דברים אלו מכמה מקורות, בשם תלמידי הרשב"א בפרק הוזהב, וכן הביא מדברי רבו מהרי" אבובא שהביא בשם בעל הצרורות – רבינו חיים ב"ר שמואל ז"ל, תלמיד הרשב"א (צור החיים עמ' יח), וציין שם גם לדברי האחרות חיים בשם הגאונים "שאין לדבר בין תפלה לתחנון – בדולה כעין תפלה אריכתא היא", וכן לספר אהל מועד (שער התפלה דרך ג נתיב ב), וכן נפסק בשו"ע (שם ס"א).

יסוד הדבר מובא בארוכה בחידושי הרא"ה עמ"ס ברכות (ונראה שלדבריו נחבין הריטב"א ומכאן מבאר ראה רבינו, כי הרא"ה היה רבו של הריטב"א, וז"ל: "ומסתברא דליא ליה לאשתעני ולאשתהוי בין תפלה לנפילת אפים – בדולה כעין תפלה אריכתא היא, ורמיה לזה, ההיא דאמרין בב"מ בסוף הוזהב בדביתוהו דר"א, דכל יומא לא שבקה ליה למיפל על אפיה, ואי אית ליה רשתא לשוויי – מי קיימא דביתוהו בודי כולי יומא, אלא רמיה כיון דההיא שעתא לא נפל על אפיה תו לא נפיל, ואע"ג דלא חשבה להא בדיה הא דאמרין לקמן (ברכות מב.) דשלש סמיכותין, משום דהא לא קביע, דזימנין דליתא, כגון בר"ח ודכותיה, כדמוכח ההיא בודיא, דלא חובה גמורה היא אלא אפשר ברחמי, והכי מוכח בודיא ההיא מדמבטל דין דביתוהו מניה, מ"מ דאיבא דאחי למימריא לא בעי למיפסק".

מדברי הרא"ה למדנו: א. נפילת אפים היא כעין תפלה אריכתא של תפילת שמו"ע. ב. איסור ההפסק אינו דייבור לבד, כי גם שויה בעלמא אסורה. ג. אם מפסיקין ושוהין שוב לאסור נפלים נפ"א. ד. נפילת אפים אינה חובה גמורה, ויכולים לבטלה ואין איסור דבר, אבל כשנפלים אפים אין להפסיק בינה לתפלה.

והנה, מה שכתב שאם מפסיקין שוב אין נופלים נפילת אפים, כן פסק למעשה הרה"ק מקאמראנא ז"ע בספרו **שולחן השורש** (סי' קלא אות א), וז"ל: "ואם שח לא יפול על פניו, ויאמרו תחנונים בלא נפילת אפים", אבל רוב האחרונים לא פסקו כן למעשה. האליה רבה (סי' קלא, סק"א וט), וראה שולחן תמיר וביאור הגר"א (שם) כתב שמדקדוק לשון מהרמב"ם משמע ש"אם עבר ודבר אין בידו כלום, ונפול על פניו, אלא שאין מקובל כל כך", כי "אין התחינה מתקבלת אלא מיד אחר התפילה, אבל מ"מ מתקבלת", וחששת אימא שלום, אשתו של ר"א, לא היתה בי אם לא נפילת אפים מיד אחר התפילה, כי אז מתקבלת יותר, ואילו על נפילת אפים כשאינה סמוכה לתפלה לא חששה כל כך. ויצוין, שלפי זה גם אין להוכיח שנפילת אפים אינה חובה גמורה, כי יתכן שגם רבי אליעזר לא ביטלה לגמרי.

הישועות ועקב (א"ח"ש) שם יצא לדון בהוה מכיוון שונה, שהרי לשון הפוסקים היא שנפילת אפים היא כעין תפלה אריכתא, והרי גם בענין ההפסק בתפלה עצמה – אם לא שהיה כדי לגמור את כולה אינו חזור רק, והרי גם כעין ההפסק בתפלה חזר לענין זה ההפסק בין תפלה לנפילת אפים.

בעצם הראיה ממעשה זה, כבר הביא המג"א (שם סק"א) משו"ת ריב"ש (סי' תיב) שהכונה היא, שהיתה לוקחת אותו בדברים, "ענ' שהיה רבי אליעזר שוכח מלפול על פניו", ולפ"ז אין ראייה שאסור להפסיק, כי מהמת השכחה לא נפל על אפיו. ויצוין, שגם הריב"ש הוכיח מזה שאינה מחובת התפלה, אלא מנהג מימי החז"ל, כי אם היא מחובת התפלה לא היה נמנע ר"א ממה שהיא חובה בעבור אשתו, והיה וזיו ונזכר בה, ולא היה שוכחה כל היום.

והרי עוד כמה הלכות שלמדו מסוגיא זו:

נפילת אפים בשבת ויו"ט ור"ח: כתב הריטב"א: "ההוא יומא ריש ירחא הוה, מכאן נלמוד שאין נופלין על פניהם בראש חודש ובשבת וביום טוב", (וראה בדברי הרא"ה הנו, וע"ע מהרש"א בסוגיין).

יחיד בנפילת אפים: ממעשה זה הוכיח המג"א (שם סק"ז) שגם יחיד בביתו נופל על אפיו, כי ר"א הלך לביתו כ"ז מחמת נידויו, והיה נופל על אפיו בביתו.

במקום שאין ארון וספר תורה בתוכו: כתב הרא"ה (שם ס"ב) "יש אומרים, שאין נפילת אפים אלא במקום שיש ארון וספר תורה בתוכו", ולכאורה ממעשה זה יש להוכיח ההיפך, שהרי רבי אליעזר נפל אפים בביתו, אם לא שנאמר שהיה לו ספר תורה בתוך ביתו. האחרונים דנו בהוה בספרים (עני מקור חיים – בבב"ר, לבוש שרד על הט"ז סק"ה, עשרת זקנים על השו"ע), ודבריהם הובאו בארוכה בספר הנפלא 'עבודת אפרים' על הלכות תחנון ונפ"א (ח"א פ"א).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות הפרשת חלה בעיסה העומדת להיחלק, ועוד
א. נחתום (מאפיח) שעושה עיסה גדולה שיש בה שיעור חלה, כדי למכור ממנה לאנשים רבים, כגון נחתום שמוכר בצק-עלים וכדו', אם המוכר לא הפריש ממנה חלה, חייב הקונה להפריש חלה, אף על פי שקנה כמות של בצק פחותה משיעור חלה, כי המוכר נתיחייב עליה בהפרשת חלה, שהרי אם לא תימכר לעשנה פת (עני שו"ע יו"ד סי' שכו ס"ב).

ב. אבל סתם אדם שלש עיסה שיש בה שיעור חלה ומחלקה לאחרים כשעודה עיסה, ושכניה, למשל, באשה שמחלקת לבנותיה או לכלותיה הנשואות שאינן סמוכות על שולחנה, אם לבסוף לא יישאר לה שיעור חלה, פטורה להפריש חלה, וגם כל אחת שקבלה עיסה – אם אין להן שיעור, פטורות מהפרשת חלה (שם).

ג. במה דברים אמורים שפטורה מהפריש חלה, היינו דוקא כשרוצה לחלק בעודה עיסה (בצק), אבל אם רוצה לחלק לאחרים אחר האפיח, אז צריכה להפריש חלה בברכה (שם ס"ב בסו"י ובשו"ע).

ד. אשה הלשה עיסה גדולה שיש בה שיעור חלה, ואין בדעתה לאפות הכל בבת אחת, אלא מחלקת אותה לחלקים ומקפאה אותם לכמה שעות כדי שבכל ער"ש תאפה מהם חלה, אזי למרות שבכל שבוע אופה שאין בו שיעור חלה, יכולה להפריש חלה מהעיסה הגדולה טרם חלוקתה לעיסות קטנות. ואמנם יש מחמירים שתפרוש חלה בלי ברכה, אך עמא דבר להפריש בברכה (עני פ"ת יו"ד סי' שכו סק"ב). וראה בסי' תרימו חלה סי' שכו ס"ב שהאריך שם בביאורים. ועי' בסי' מבית לוי על יו"ד חל חלה סי' שנו שג"כ מסיק שאפשר להפריש חלה בברכה).

ה. אשה שעושה עיסה גדולה שיש בה שיעור חלה, ומחלקת אותה לשני חלקים, האחד לאפות חלה, והשני – לאפות עוגה לדוכה, ואין בכל חלק שיעור חלה, תפריש בלי ברכה (עני חו"מא ורמ"א לקוט"ס סי' ב ס"ק ב' וגי' משפטי ארץ על חלה פ"ב סכ"א ובהערות שם).

ו. שכיח בגני ילדים או בבתי ספר, שיוצאים ללמד את הבנות אפיית חלות, והמורה עושה עיסה גדולה ומחלקת ממנה חתיכות לכל הבנות כדי שהן ילושו אותן. אם כל בת לוקחת ומביאה הביתה את החתיכה בעודה עיסה, אז דין תפלה הוא כשעודה עיסה, ופטורה מהפרשת חלה, אבל אם הבנות לשות את העיסה ואח"כ המורה אופה בבית"ס את החלות ונותנת לכל אחת איזו חלה אפיה, אז דינה כנעשה חלק אחר האפייה וחייבת בהפרשת חלה. אך אם כל בת לשה את החלה ונותנת למורה שתאפה, ואח"כ כל אחת מקבלת את החלה שלה, אזי מסתבר שדינה כנעשה חלק כשעודה בצק, שאז נעשה שלה – שהרי היא מקבלתה בחזרה, ואינה מפרשת חלה.

אבל היות והן רוצות להראות לתלמידות איך שמפרישין חלה בברכה, אזי כל ילדה תחזיר את החלה לשלה, ואחר כך כל אחת תקבל את חלה אפיה, שאז דין העיסה הוא כנעשה חלק אחר אפייה – שהרי אינה מקבלת את החלה שהיא לשה – וחובה להפריש ממנה בברכה, או שהמורה תשאיר לעצמה עיסה בשיעור שיש בו חוב חלה, ותפריש חלה בברכה ותוכנין לפטור את הכל (עני בסי' חלת חלם סי' ה ס"י"א, מנחת שלמה ח"א סי' סח בהערה, ס' משנת חשבת ח"ב פ"ג סעיף יח-ט).

ז. הפרשת חלה צריכה שתיעשה על ידי גדולה, דהיינו מבית שתיים עשרה שנה ומעלה [אז גדול, מבן י"ג שנה], ואם הפרישו כשהגיעו לעונת נדרים, דהיינו קטנה משנעשית בת י"א שנה וקטן כשנעשה בת י"ב שנה, אזי בדיעבד תחול ההפרשה (עני משנה אחרונה תרומות פ"א מ"ג שמסתפק אם צריך לבדוק אם יודעין לשם מי הפרישו), אבל לכתחלה לא יפרישו בהגיעו לעונת נדרים, כי אם תהגיע לקבלת עול תורה ומצוות (כ"כ הרמב"ם בתשי" פאר דודו, מובא בדרך אמונה ח"ל תרומות פ"א סי' כ.א. ועיי' שמסתפק, דקטן כיון דלכתחלה לא יפריש אפילו אם הגיע לעונת נדרים אפשר דאם מפריש אינו ושאין לבדק, כיון דלכתחלה לא יפריש, ועיי"ש).

ח. קטן או קטנה שהגיעו לעונת נדרים, שאז חלה הפרשתם, כנ"ל, יכולים לשאול ולהתחרט על הפרשתם אם רוצים לשאול בעודם בקטנותם, אבל לאחר שהגדיל – יש בזה מחלוקת הפוסקים ואי יכול לשאול על מה שהפריש בעודו קטן (עני מ"מ ח"ל נזירות פ"ב הי"ג). ועי' אמרי בינה ח"ל נדרים סי' כח ודרך אמונה ח"ל תרומות פ"ד הי"ז ס"ק קטז).

ט. קטן שהגיע לעונת נדרים, שבדיעבד הפרשתו – חלה, יש סוברים שאין זה אלא בחלה השייכת לו, אבל אי אפשר לעשותו לשיח להפריש בשל אחרים, דקטן אינו נעשה שליח. ויש חולקים וס"ל דמופלא סמוך לאיש נעשה גם שליח להפריש תרו"מ (עני מהרש"א גיטין סח. דמנהי, וכן אין בקצת"ח סוסי"י קפח. ועי' מ"מ"ס סי' תקו סק"ד וס"ל דלא מחני, ועיי"ש בהערות במניין של מכן ירושלמי. ועי' בסי' תנוך לער פרק לו ס"א ובלקט העומר פ"י סעיף ט"ז סק"ל).

מאת: חג"ר שמואל קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

אוצר הלכות על חלי טהרה, דיני יולדות, צניעות וטבילת עורא: אוצר הלכות מדברי השו"ע ונושאי הכלים, מספרי הלכה ושו"ת מגדולי הפוסקים, קמאי ובתראי עד גדולי דורנו, בהלכות הנוגעים להלכות נדה, דיני יולדות, טבילת עורא ועוד. ערך בטוב טעם בדרך קצרה ובלשונו צחח וקלה השוה לכל נפש על ידי הרה"צ אברהם צבי פרידמאן, דומ"ץ דק"ק אור מגר יתושע גאלאנאט, ברקלין נ.י. תשס"ט (תמה עמי).

שארית מיהודה: חידושי אגדה על התורה, נ"ך וחמש מגילות, הגדה של פסח, חידושי משניות ושו"ס. סדרו מבתי"ק ומתעבקות של כתי"י הצדיק החסיד רבי יודא המכונה רבי לוי פאשקוס הי"ד מסערדאהעל. נערך ונסדר על ידי חתנו הגאון רבי שלמה בוימגארטען צ"ל רבה של קהילת יתורה עץ חיים' בלונדון, וכעת נערך ונסדר ויצא לאור ברב פאר וחדר עם הוספות רבות על ידי נכדו הרב יודא בוימגארטען – מלונדון, בהוצאות מכו"ש שם עולם, בני ברק תשס"ח (תנו עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגיליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' יוסף ישראל הערצל שליט"א</p> <p>לעי"נ הוריו, אחיו, אחיותיו, זקנתו וכל משפחתו שנהרגו על קידוש השם ביום ז' ו' תמוז תש"ד לפ"ק</p> <p>לסדר "זאת חקת התורה" – דא גזירת אורייתא</p> <p>השם יקום דמם</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>הרה"ח ר' מנחם זאב גרוס הי"ו</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו היקר כמדי הושע ניו"ר עב"ג תתי' במזל טוב ובשעיה טובה ומנוצלות העליה לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי וויזניץ (ברא"ל)</p> <p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' עזריאל הערניקא יונה ב"ר בן ציון ע"ה אדלער</p> <p>נלב"ע ז' תמוז תשס"ח לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונעת על ידי חתנו הרה"ח ר' נפתלי מאשקאוויטש הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק ב"ר שמואל יוסף פלוטשעניק ע"ה</p> <p>תלמיד ישיבת חכמי לובלין</p> <p>נלב"ע ח' תמוז תשנ"ז לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>יבא על הברכה הנריב הנכבד החפץ בעילום שמו הי"ו שזיכה הרבים לכבוד יומא דהילולא דכ"ק האדמו"ר מגור – בעל ה"לב שמחה" זי"ע</p> <p>הרה"ק רבי שמוחה בונם בהרה"ק רבי אברהם מרדכי זצוקללה"ה נסתלק ביום ז' תמוז תשנ"ב לפ"ק</p> <p>זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן</p>
<p>יבא על הברכה הנריב הנכבד החפץ בעילום שמו הי"ו שזיכה הרבים לכבוד יומא דהילולא דכ"ק האדמו"ר מגור – בעל ה"לב שמחה" זי"ע</p> <p>הרה"ק רבי יקותיאל יהודה בהרה"ק רבי צבי זצוקללה"ה נסתלק ביום ז' תמוז תשנ"ב לפ"ק</p> <p>זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן</p>			

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' חוקת בלק (בחו"ל) - אבות ה
י"א תמוז תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרע"ג

הדפסה	מועד	דף
23:12	23:12	21:42
22:32	22:34	21:05
22:51	23:02	21:25
22:37	22:27	21:06
22:10	22:01	20:40
23:21	23:21	21:47
23:12	23:02	21:39
22:53	22:46	21:20

תורתן של ראשונים

פרה מטמאה כל העוסקים בה - מפני המתחזים לפרושים

והנוגע במי הנדה יטמא (וי, כא). "תשובה למינים מה שפרה מטמאה כל העוסקים בה (עי' פרה פ"ד מ"ד), היינו טעמא, לפי שהיא נעשית מחוץ למחנה (כדכתיב לעיל בפסוק ג: "והוציא אותה אל מחוץ למחנה. ויעי' ובהים קה"), ואם לא טמא כל העוסקים בה, היישינן שמא יבואו בני אדם העושים עצמם פרושים, ויקחו מעפרה ויוו על עצמם שלא לצורך, ויאמרו רוצים אנו להיות מהורים, ולכן צוה הכתוב שכל המהורים הנוגעים בה יהיו חזונים.

השרופים נעשו לשרופים

וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וגו' (כא, ו). "לפי שהטאו בהוצאת דבה נענשו בעונש נחש המוציא דבה, ודרשו רז"ל (הובא ברש"י): יבא נחש שאוכל מינין הרבה וכולם בפיו טעם אחד, ויפרע מאוכלי המין שאוכלין מין אחד ומועמין מינין הרבה. ועוד שנענשו בעונש זה, כי הנחשים האלו שנענשו בהם היו הנחשים עצמן שהיו במדבר למינין הרבה, הוא שכתוב (דברים ה, טו): 'המוליכך במדבר הגדול והנורא' וגו', וכל ארבעים שנה לא נזקק בהם אחד מישראל, שהיה ענן אחד משבעה עננים לפניהם והורג נחשים ועקרבים שלא יזיקום (מכילתא, בשלה, פתיחא, עה"פ 'זה' הולך לפניו וינסם)', והיה הענן מיוחד מיוחד לפלא הזה, ועכשיו בשנת הארבעים כשהוציאו דבה בדבר שהיה להם מדה טובה ומעולה, שלח הקב"ה בהם את הנחשים השרפים, והיו שלא אמר 'וישלח ה' בעם נחשים שרפים' אלא 'הנחשים השרפים' שבמדבר, כלשון (שמות ה, יז): 'הנני משליח בך... את הערוב', כלומר הערוב שבמדברות, כי לא היה בריאה חדשה לשעה אלא שכבר היו הנחשים והערוב במדבר. והיה מספיק (לכתוב) 'הנחשים', והוסיף את 'השרפים', קרי ביה: השרופים, השרופים, ומפני שעד עכשיו היה הענן שורפם כדי שלא יזיקו לישראל, ואז היו השרופים, וכיון שהטאו ישראל היו הם השרופים". רבינו בחיי

"נחש" - על שדברו בה, "שרף" - על שדברו במשה

ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אתו על נם ויהיה כל הנשרף וראה אתו וחי. ויעש משה נחש נחשת וישמחו כל העם והיה אם נשך הנחש את איש והביט על נחש הנחשת וחי (כא, ה-ט). יש להקשות, אחר שאמר לו הקב"ה: "עשה לך שרף", למה שינה ועשה "נחש". ואם תאמר שהכל אחד, למה שינה בלשון, והיה לו לומר: 'יעש משה שרף'.

אלא שני עיונות חטאו ישראל, האחד שדברו בהקב"ה, והשני שדברו במשה עבדו, וכמו שאמרו: 'חטאנו כי דברנו בך ובך'. והנה, משה נקרא מלאך, שנאמר (לעיל ב, טו): 'וישלח מלאך ויוציאו ממצרים', והמלאך נקרא שרף, כדכתיב (ישעיה ג, ב): 'שרפים עומדים ממעל לו', ולפיכך, על שדברו במשה נענשו בשרף, ועל שדברו בהקב"ה, שבשמים כסאו והשמים מראיהם כנחשת, נענשו בנחש.

ולכן בקשו ממנו בני ישראל: "התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש, אבל על השרף שהיה בעבור כבוד משה, לא בקשו ממנו להתפלל, כי בוודאי כבר מוחל להם והעתיר עליהם שימרו השרפים. אבל הקב"ה אמר לו: עשה לך - בשביל כבודך - שרף". אמר לו משה אני מוחל את שלי, אבל אעשה נחש נחשת על שחטאו בכבוד הקב"ה, והיו: 'ויעש משה נחש נחשת'.

תולדות יצחק

לקח טוב

"אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה"

הרי שלא רק התוכן קובע, אלא גם מדת ההגבלה בזמן של אותו תוכן.

ושוב בלימוד עם ילדים צעירים, היא הנותנת שתמיד מומלץ לקצר את זמן ההוראה, ולגוון את שעת הלימוד בענינים שנים. כך יישאר התלמיד מעוניין לנצל את הזמן, מאחר שהוא מודע לכך שקיצו מתקרב והולך, ועוד מעט נגמר הענין.

אותיות מחכימות

ואת הסוד אלס כי ימות באלס, אמרו חכ"ל (זככות סג): אין הסוד מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. ולכאורה הלא כתיב (ויקרא יח, ט) "ומי בסס" וגו'. אך הנה לר"ק האלס להיות חדר ולהחיש לעסוק בדברי תורה בעולמו בחיים חיותו בעולם הזה, ואם יאמר לנשאלתה אשנה - שמה לא תפנה. לכן לר"ק להיות יקר בעיניו היום והשעה שהוא בעולם הזה, עדינו כחול לתקן הכל ללמוד תורה, אבל אחר כך אם יתן כל חללי דעלמא בעד יום אחד לשוב לעולם הזה לתקן מה שעשויו אז לא יניחוהו. וכמבואר בדברי (פ"ד ס"א מג) אלל ריש לקיש, כי ביום שנסתלק הוא מעו"ל ומתו גס כן כל חבריו הראשונים הגולנים שפיקס מהם. והנה כאשר ראו בסכודו והגדולה שפעם לר"ק לקיש... ויפסקו בלל לס לאמר מה נשתנה הוא ממנו, הלא הוא עמנו היה. וישיבו כי הוא פיקס מהם לעסוק בתורה ומעש"ט. וישאלו: הניחונו גם אנחנו, נשוב ועסוק בתורה מעתה. ואמרו לס עתה שוב אין פנאי עוד, היה לכם לחזור בתשובה בחיים חיותכם.

...כי תדמה בנפשך, "אלס כי ימות באלס", ויבקש את נפשו להשיב על יום אחד לעו"ל עוד, כמעט היה משתל בתורה ומלואו ומעש"ט בלואו היום שהניחוהו לקוב, בודאי לא היה מניח אף רגע אחד בלי עבודה... זה שאמר "אין הסוד מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה", פי' שכל יום הוא כבר מת והוא מתחב עמו על המיתה של מחר ח"ו... וזהו (דברים כו, טז, כ"ט) "ככל יום יסיון בעיניך כחדשים", שנותן לך עוד יום אחד משמים מחדש לעשות מלוא חקקים ככ"ל. תפארת שלמה (שע"ש)

ולא רק בקטנים אמרו, כי אם גם אצלנו הגדולים והמבוגרים. אילו היינו מתוודעים על כך שעוד יום אחד בלבד נשאר לנו עלי אדמות ללמוד ולעשות ולסגל תורה ומצוות לנפשנו, הרי שהיינו מנצלים את כל חלק קטן של כל שעה, כי אז היו עשרים וארבע שעות של יממה שלימה נתפסות אצלנו כקצרות מדי, באופן נורא ואיום. ועל כן עלינו לראות כל יום ויום, כמתנה חדשה מן השמים, מתנה של עוד יום אחד, כדי שנדע להעריך אותו ונשתמש בו כראוי.

זמן הוא מושג מאוד מופשט. אי אפשר לחוש אותו בשום פנים ואופן, ואף קשה להסביר את רעיונו של זמן למי שלומד אודותיו פעם ראשונה בחייו. לא רואים את הזמן ולא שומעים אותו, אין להריחו ואין למעמו, לא יתכן לנגוע בו ואף לא להרגישו.

בגלל זה קשה מאוד להעניק לילד צעיר תפיסה נכונה של זמן, ויש לחפש ולהמציא לשם כך כלים כאלו הממחישים את הזמן העובר, כמו שעון החול אשר עין המתבונן בו "רואה" את הזמן הולך וחולף, וככה ניתן לו לחוש ולהרגיש את אורכן של חמש דקות. במשך שנות התפתחותו, כאשר יתנסה ויתרגל יותר לכל מיני מאורעות וענינים, זה בא בארוכה וזה בא בקצרה, יוכל יותר בקלות לתפוס וגם לזהות אורך זמן בצורה מדוייקת, פחות או יותר.

בכל זאת, גם אם נמצא דרכים שונות ומועילות להמחיש את אורכה של שעה, הרי שמדובר בתפיסתה המוחלטת של שעה, ואורך זמנה לפי השעון. אולם איך יחוש וירגיש האדם את אותה שעה העוברת עליו, אם יראנה ארוכה או קצרה, את זה לא יתכן לנו להמחיש ואף אין לנו תשובה מופשטת לשאלה זו. כל אדם חי את השעה שלו לפי התוכן הממלא אותה. אם יהיה עסקו באותה שעה שנאוי ומשוקק עליו, תיארך עליו לעד ולעולמי עולמים. ומאידך אם יעסוק בדבר האהוב עליו ואדיר כל הצצו בעסק זה, תעבור עליו השעה כהרף עין וכרוח נושבת, יעוף עיניו בה ואיננה.

היוצא לנו מזה הוא שהתוכן הממלא את השעה, ומדת אהבתו את התוכן הזה, הם הקובעים את אורכה של השעה אצל האדם.

אלא שישנו עוד גורם, לא פחות חשוב, בתפיסה נכונה ומדוייקת של זמן. מדת ההגבלה בזמן מאוד קובעת בתחושת כל שעה. זאת אומרת, אם מדובר בתופעה שאינה נעצרת וממשיכה להתקיים בלי הפסקה, גם את תהיה אותה תופעה והעסק בה אהוב על האדם במאד מאוד, הרי מופאת הופעתה הבלתי נפסקת, לא תהיה נפשו לוחטת ומתלהבת לחמוץ ולנצל כל רגע ורגע באותו עסק, כי יש מחר לאחר זמן. גם אם לא יקחנה בעת, איננו מפסיק או מחמיץ שום הזדמנות. מאידך, אם ידע נאמנה שרק במקרה מוזמן לו הדבר הזה לשעה קטנה, ועוד מעט ואיננו, או אז ירוץ ליהנות ממנו כל עוד נפשו בו.

אמרות טהורות

תפלת הצדיק בקול – לעורר את ישראל

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל (יש. ב.) על לדקדק, למה לו לכתוב "דבר אל בני ישראל", אחר שכבר כתב "לאמר".

ואפשר לפרש בהקדם דברי האר"י (לוקית תהלים סה) בענין התפילה, ולכאורה למה לו לאדם לבטא תפלתו בשפתיו, הלא ה' יראה ללבב, ואם כן תספיק תפלה במחשבה לבד. ואם בכדי שהדיבור מעורר את הכוונה (עי' שר"י אורח סי' קא סיב), והו' להמונן עם, אבל הצדיקים יראי ה' שאינם צריכים לכך, איך למה להם לבטא תפלתם בדיבור, ולא די במחשבה לבד. ויתירי', כי בדיבור תפלת הצדיקים יתעורר לב האדם השומע אמרותיו הטהורות במחשבה קדושה, לכוון גם הוא תפלתו במחשבות טהורות.

וזהו הרמז כאן, כי הרי דיבר ה' אל משה ואהרן, היכולים לכיון תפלתם במחשבה בלתי התעוררות מהדיבור, ואמר להם: "זאת חקת התורה" – לכאורה ייחשב לכך זאת כחקה בלי טעם את "אשר צוה ה' לאמר" – מה שצוה ה' לומר התפלה כפה, כי הלא במחשבה סגי, כרם "דבר" – הדיבור הכרחי הוא "אל בני ישראל" – בשביל בני ישראל, לעוררם "ויקחו" גם הם לכבם אל ה' – "אליך" בזכותך.

נועם מגדים

דרך הסתת היצר הרע

זאת חקת התורה וגו' (יש. ב.) כתב רש"י: "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזרה היא מלפניו אין לך רשות להרהר אחריה".

פירש הצדיק הקדוש מוה"ר מאיר מפרימישלאן זי"ע: הנה, דרך היצר הרע לכא אל האדם כשרוצה לקיים איזו מצוה ולתפלות: למה לך לעשות מצוה זו, ומה תועלת תהיה לך בזה וכדומה, וזהו אומרו: "מה המצוה הזאת", ולמה לך לעשותה וכו'. ואח"כ כאשר נצחו האדם והתגבר עליו, וקיים המצוה, שוב רוצה היצר להביאו ע"כ לידו גאות והתנשאות, ואומר לו: "זוהי טעם יש בה", כלומר, ראה והתבונן איזו מצוה גדולה קיימת, ומה נעמה טעם מתוקות

אמירה נעימה

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (יש. ב.).

יש כאן רמז למה שאמרו חז"ל (תהינן טו) "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד" וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא: "זאת חקת התורה", בזה תהא התורה חקוקה על לבך שלא תשכחנה, "אשר צוה ה' לאמר" – לאמר אותה כמננין צוה, שעולה בגימטריא ק"א, ואז לא תשכחנה.

דעת משה (לפר' פרה)

ויקחו אליך פרה אדומה תמימה וגו' (יש. ב.) פירש"י: "ויקחו אליך, לעולם היא נקראת על שמך, פרה שעשה משה במדבר". תיבת "במדבר" היא אך למותר, שהרי ידוע שמשה היה במדבר.

אלא, נודע שעשיית הפרה היתה על ידי סגן כהן גדול (רש"י פסוק א), ואם כן לכאורה קשה על שאמר "פרה שעשה משה", והלא משה זר היה (עי' ובהם קב.), ולענין מה נקראת "פרה שעשה משה", וכי תימא שמשוה רבינו שחטה, כמו שהביא רש"י (פסוק א) "זר שחטה ואלעזר רואה", הלא שחיטה לאו עבודה היא (שם יד) ומה שידך גביה "פרה שעשה משה". אכנס, איתא בתוס' (שם ד"ה גיזה) הטעם ששחיטה לאו עבודה היא – "לפי ששזה בחולין ובקדשים, אם כן לאו מטעם עבודה צוה המקום שחיטה". והנה, ידוע שבמדבר הותר לישראל לאכול בשר נחור, ולא היו צריכין לשחוט כלל, ומצות שחיטה לא היתה נוהגת אז כי אם בקדשים (עי' חולין יא).

וזהו שכתב רש"י: "ויקחו אליך, לעולם היא נקראת על שמך ששחט משה", וכי תימא מה עשה משה בעבודת הפרה, הלא שחיטה אינה עבודה כלל, לזה מסיים: "במדבר", כלומר, כיון ששחיטת הפרה היתה במדבר, ושם לא היתה נוהגת מצות שחיטה כי אם בקדשים, לכן שפיר היא נקראת "עבודה", כיון שאינה שזה בחולין ובקדשים.

הביאר מים חיים' מקשה, איך אפשר לומר שמצות פרה אדומה היא חקוקה בלא טעם, והלא רש"י מביא להלן הטעם:

זאת חקת התורה וגו' ויקחו אליך וגו' (יש. ב.).

הביאר מים חיים' מקשה, איך אפשר לומר שמצות פרה אדומה היא חקוקה בלא טעם, והלא רש"י מביא להלן הטעם:

המצוה... על כן הוזכר לכל ישמע אליו האדם מצוה: "לפיכך כתב בה חקה, גזרה היא מלפני" – קודם עשיית מצוה עליך לדעת שגזרה היא, ואתה מוכרח לעשותה, ואל תפן ליצר לבטלה, וגם "אין לך רשות להרהר אחריה" – אחר שעשיית המצוה אין לך רשות להרהר ולהתבונן בנועם וזיה, כנ"ל, כדי שלא תבא ח"ו לידי פניה וגיואת ח"ו, עכ"ל ודפח"ח. ובוה יש לפרש מה שאנו מתפללים בתפלת ערבית: "זהוה שטן מלפנינו ומאחרינו", ר"ל, שנוכל להנצל ממנו בעת שבא במענותיו – מלפנינו – קודם עשיית המצוה, וגם כמה שבא לפתותנו לאחר עשיית המצוה – ומאחרינו, והכן.

אמרי יוסף

לימוד תורה קודם התפילה

על כן יאמר בספר מלחמות ה' וגו' (כא. יד.) רמז כאן הכתוב שהאדם צריך ללמוד קודם שיתפלל (עי' ברכות לא.), כי התפילה נקראת – מלחמות ה', כנודע מכוונות של פסוקי זוהרה, שהוא להכרית ולומר הקליפות והמטרא אחרא, ובפרט בכוננת קריאת שמע, וכדאיתא בתקונתו זח"ק (הקדמה יא.) וזהו מאמר הכתוב: "על כן יאמר בספר" – תהלה מוכרח להאמר בספר תורת ה', היינו ללמוד קודם התפלה, ואחר כך: "מלחמות ה'" – לעמוד להתפלל וללחום מלחמות ה'.

באר משה

על החסיד תולדות החסידון בעצמו ולא ברבו

ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן (ב. ב.) "לפעמים, כאשר יפול חסיד ממדריגתו, ידמה בעיניו שזאת גרמה לו אשר הרבי שלו אינו משגיח עליו בעינא פקידא תמיד להשפיע לו קדושה ועבודת ומדריגות, לכן נפל ממדריגתו. אבל באמת זהו עצת היצר הרע המסיתו לזה, בכדי לקרר אותו מרבו, כי הצדיק איננו הלילה גרמו בנזיקין, אדרבה הוא משגיח תמיד על אנשיו המסתופפים בצלו ופלו הלילה בשום רשת, ויותר מה שהעגל רוצה לינן וכו'. אך החסידון הוא מן החסיד שהתירשל בעבודת ד', ואינו משגיח על עצמו היטב וזאת גרמה לו. וכל זה נרמז בפסוק: ואלה היה מים לעדה" – מים רומז על תורה ויראת ד', כמאמר הכתוב (ישעי נה. א): "היו כל צמא לכו למים" וכדברי החכמים ז"ל, מיד – ויקהלו על משה ועל אהרן ותלו החסידון ברכם ולא בעצמם, ובאמת החסידון מוצדק ולא מרובם וכנ"ל, והכן". לקוטי מהר"א להרה"ק רבי אלעזר טקאוניץ זי"ע

"תבא פרה ותכפר על העגל". והגם שלפי פשוטו אין זו קשיא כל כך, כי עיקר החוקה הוא מה שמטרה מטאים ומטמא טהורים.

אכן לתרין דבריו הקדושים ז"ל, כי הנה יסוד הטא העגל היה חסרון אמונה, שלא האמינו בה' המוציאים ממצרים ובמשה עבדו. ולכפר על הטא זה צריכים לעשות תשובת המשקל, דהיינו להתחזק באמונה. ולזאת צויה להם הקב"ה מצות פרה אדומה, שהיא חוקה בלי שום טעם נגלה, בכדי ששקיימו מצוה כזו אשר היא בלא שום טעם, ויקיימוה אך משום אמונתם איתן שכך צויה ה', בזאת יתכפר להם הטא העגל – שהיה חסרון באמונה. וזהו הכוונה: "תבא אמו" – פרה אדומה, שעיקר קיומה הוא מתוקף האמונה, "ותכפר על העגל" – חסרון האמונה. יוצא, שזהו טעם מצות פרה אדומה, מחמת שאין לה טעם, ולכן היא מכפרת על הטא העגל.

ישמח ישראל בשם הרה"ק ר"י מוואקא זי"ע

וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב (כא. א.) וברש"י ז"ל: "ישב הנגב – זה עמלק, שנאמר (לעיל יג. כט) עמלק יושב בארץ הנגב, ושנה את לשונו לדבר בלשון כנעני".

וביוצר לפרשת זכור איתא (בפיט "זכור איש"): "זכור יושב נגב וכו', כמות ולשון שנה, היות מלך ערד". היינו ששינו גם את לבושם. ואפשר לומר הטעם למה שינו לשונם ולבושם, שהכל היה ברצון העליון, דהנה, לכאורה קשה, איך הלכו בני ישראל להלחם נגד עמלק, הלא נצטוו שלא לעשות מלחמה עם בני עשו, כדכתיב (דברים ב. א.) "אל תתגר עם מלחמה". וכמו כן צריך להבין איך צוהה התורה על מחיית עמלק.

ועל כרחק צריך לומר, שהציווי שלא לפגוע בבני עשו הוא, רק כשהם נמצאים במקומם באדום, אבל עמלק שיצאו ממקומם והתיישבו בארץ הנגב, יצאו ככך מכלל האיסור ואפשר לקיים מצות מחיית עמלק.

אבל כאן שהיו ישראל על ידי גבול ארץ אדום, והעמלקים באו לכאן, הרי שוב הם נמצאים במקומם, ואם כן חל עליהם האיסור של "אל תתגר עם", ואיך יוכלו ישראל ללחום בהם. לפיכך עשה הקב"ה שהם ישנו לבושם ולשונם, ועל ידי זה יצאו מכלל רוע עשו וכמו כלל בני כנען, ואז הותר לישראל ללחום בהם, ועי"ז היתה להם מפלה ונשכרו.

מורכב קדש

יתרון דעת

"שונה הלכות" (ח)

על ידי העונה יכון לימוד ההלכה / עיקר תשובה – בלימוד תורה שבע"פ ובידור וליבון הלכה, ועוד

ממזרח לתורה הריעו לה' כל הארץ (תהלים ק. א.), כתב רבינו הארי"י זצ"ל שותרה אינה בטלה לעולם, וכן לימוד ההלכה קיים לעולם, ולכן ראשי תיבות: "הריעו לה' כל הארץ" – היא "הלכה". עכ"ל. ואפשר לרמוז, כי סופי תיבות: "הריעו לה' כל הארץ" – גימטריא "ענוה", בא ללמד כי הלכה הרמוזה ברת' צריכה ענוה, כי על ידי העונה יכון לימוד ההלכה שיוכיח אל האמת כמ"ש פ"ק דעירובין (ג.) דבית הלל – הלכה כמותן, מפני שנודים ועלובים הם וכו'. וזה רמז מ"ש ר"ל (סנהדרין צג) על דוד המלך ע"ה: "וה' עמו" – שהלכה כמותו, דמאחר שהיה עניו והיה מרכבה לשכינה, כמ"ש (שא. טז. יח) "וה' עמו", וראי הלכה כמותו, כי הלכה רומז למלכות, וענוה סוד תורה לשמה, ובודאי אין חטא בא על ידו כמו שאמר ז"ל שכינה עמו כי שכינה עמו מחמת הענוה, ואין ג'ער (השטן) שולט בו כמ"ש בכמה דוכתי. יוסף תהלות להרה"ק (תהלים ק)

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העדה"ב. והגאון מהר"י בספר "עיון יעקב" כתב דמאז הלכות צריך ללמוד בכל יום, ע"ש בדבריו במסכת תמורה (יד.) ונדה (עג.). ועמו הסליחה דמיטע בזכותן של ישראל, דסתמא דמילתא מיעוט רבים שנים (כ"ב. ה.), ובשנים עלתה לו להיות בן העדה"ב. וכן הוא מפורש ב"ספר מהנתי"ב שהוא מחד מברכותא קמאי דקמא, דכל הלמוד שתי הלכות מובטח שהוא בן העדה"ב, והביאו הרב מהר"ש בן הרשב"ץ בתשובה סי' נ"ב והסכים עמו.

רבי יוסף להרה"ק (ארח סי' קנה. וע"ע "דבש לפי מים" ש. אות ט)

סיפר (הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע) מה שצווח בברעסטצקיע (עיר סמוכה לדובנא) שידע שאין לומדים שם שו"ע א"ת: "אשר קדשנו במצותיו", ווערט מען נתקדש, און אז ניש, איז מען איין טמא ומטמא! –(על ידי קיום המצות מתקדשים, ואם לא, נעשים טמא ומטמא) וכמדומה שפגעמים היה אומר: אז מען איז עובר איין דין אין שו"ע –(אם עורבים על דין השו"ע) והאיך יקיים אם לא יהיה בקי בדינים?

אמרי פנחס (ח"א. עמ' תקכו)

שמעתי משם מורי ז"ל שאמר משום מלמד שלו איש ישר וצדיק, שאמר: מי שהוא בשר"ע אורח חיים, און ער קען די מגינים – דער קען דאוונען (וידע את המגינים – 'מגן דוד וט"ו') 'מגן אברהם' – הוא יכול להתפלל, ואמר, שהלכות מליחה והלכות נדה למד בלי גומא אלף פעמים.

אמרי קדוש להרה"ק מסטרעליסק זי"ע (עמ' קג-קד)

ועיקר התשובה הוא על ידי תורה ותפלה וצדקה, בא אחד ואחד לפי יכולתו. ובפרט בלימוד תורה שבע"פ ולבד הלכה בליבון ובידור יפה, בזה ההוא מקבץ חלקי הטוב והצניצין קדישין ומברך אותן מתוך הקליפות להוציא בולעם מפיהם, בסוד "חיל בלע ויקאנו" (איוב כ. טו) וזהו עיקר התיקון של פגם הבית, כי לימוד תורה שבע"פ בכונת הלכ וביראת שמו יתברך הנכבד הנורא, בלא שכן מי שזוכה ללמוד תורה לשמה ממש, ועל ידי תשובה כראוי מאסף ומייחד כל חלקי הטוב והצניצין קדישין למקורן ולשושן לה' תתנא וכו'.

אזהב ישראל (פר' ויחי ד"ה ויקרא יעקב)

הנהגה בימינו כבר המציאה הפוסקים האשונים והאחרונים הלכות פסוקות, והנה אפילו יהיה האדם ק"כ שנים יהיה לו די והותר ללמוד כל ימי חייו ההלכות פסוקות, וירצה לומר הנה אוכל לקיים בזה המצות עשה דלימוד התורה ולמה לי להתעמל להמציא דינים ההלכות מעניינים דקים שבתורה שבכתב, וכן מענייני משא ומתן ורמיזים שבתורה שבעל פה, חלילה וחלילה לומר כן, רק כונת השי"ת דוקא להתעמל בתורה, ואחר היגיעה והעמל בה ימצא עניינים נפלאים בכל פעם הן בפשוטי ההלכות הן ברמיזים ודרושים וסודות כן אחד כפי שורש נשמתו וחלקו, ונקרא בשביל זה כללות התורה "חקתי" היינו לשון חקיקה שיש בה עניינים דקים רק בעין חקיקה, אשר ע"י החקיקה הזאת מובן עניינים נפלאים גדולי הערך אשר יצטרך לבנין הזה כמה אלפים פרסאות, וזה שנקראים הדינים "הלכה" מלשון הלכה במקום, למקום שהאדם מוציא דבר מדבר ודין אחד מחבירו ורמיזה מבתרה וכיוצא.

וזה הוא אשר הודיענו אליהו ז"ל במשנתו (נדה עג.): "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא". והוא כי עולם הבא הוא זה שהנני מזוי השכינה, והנה זיו השכינה הוא דבר המבטיח ונולד כביכול מן אור השכינה, הוא מדה כנגד מדה, כמו שהוא מילד ומבטיח מן אור התורה הלכה מהלכה ואור מאור, כן יוכל לחזור בנעם ה'. אגרא דכלה (ס"פ בחוקות. וע"ע מ"ש בריש ספר מגיד תעלומה עמ"ס ברכות)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יצחק חיות מפראג זי"ע – בעל "אפי רברבי" יומא דהילולא זי"א תמוז (שע"ז)

"רבי יצחק חיות, הרב הגדול אשר שמו יוצא בכל תפוצות ישראל, הוא העמיד תלמידים הרבה והרביץ תורה בישראל, וחבר ספר 'פחד יצחק' (ביאור מאמרי חז"ל ואגדות, לובלין שלי"ג) ושיח יצחק' (דיני סדר ליל פסח בחזורים וביאור יפה, פראג שמי"ז) וספר 'פני יצחק' (דיני שיעור יומי בחזורים, קראקא שני"א) וחבורו הגדול 'קריית ארבע' (על התורה, לא נדפס) ושאר חיבורים רבים וזולתם. הוא בא לכאן ק"ק פראג בשנת דש"ס והיה פה ראש הישיבה ואב"ד ג' שנים ומחצה. ה' יאריך ימיו בנעימים וכסאו יתגדל ויתרומם למעלה מעלה" – כך מתארו בן דורו הגאון רבי דוד גאנז זצ"ל בספרו 'צמח דוד' (סוף ח"א, מהדור ירושלים תשמ"ג, עמ' 145).

אורו זרח בעיר פוזנא בשנת רח"צ בבית אביו רבי **אברהם** זצ"ל, נצר מגזע היחס של "חסידים פרובינציאלי" – היא פרובאנס אשר בצרפת, ממנה הורשו היהודים בשנת ה'ס"ו. את תורתו קיבל כנראה מפי רבינו המהרש"ל זי"ע (שרבינו מוכירו תמיד בשם "מהרש"ל). בשנת שכ"ח היה רבה של בוסק, במחוז לבוב בגאליציה (ז"א שבער גם לכהן כאב"ד לבוב וקראקא, אך לא ישב על כס הרבנות בפועל). משנת שד"מ היה אב"ד וראש ישיבה בפראג במשך שלש שנים וחצי, ממנה עבר לרבנות פרוסטיץ, העיר הגדולה שבמדינת במערהין (מורביה). נסתלק לא יאחר משנת שע"ז (כ'מלצ"א אש"מ צמחין את יום פטירתו בי"א תמוז. אך משי"כ שם שנת פטירתו שגויה טעות הוא).

רבי יצחק וזוגתו הרבנית הצדיקת מרת אידל ע"ה – שהיתה בת¹ הגאון רבי **אברהם קאצינלפויגן** זצ"ל אב"ד לבוב – נטעו ארבעה ארזים, ואלו הם: הגאון רבי **אברהם** זצ"ל, בעל 'הולך תמים' (כולל טעמי המצות ע"ד הקבלה, קראקא צ"ח); הגאון רבי **אליעזר חיים** זצ"ל, מגדולי חכמי קראקא, בה נפטר בעש"ק זי"ך סיון שפ"ג; ה' החריף **שמואל שינא** זי"ל, נפטר צעיר לימים בי"ב טבת שני"א, מספר ימים לפני חתונתו, בעקבות הצער על פטירת חותנו ר' אליעזר ליפמן מארפטשיק, מראשי קהילת קראקא²; והמפורסם מכולם, הגה"ק **רבי מנחם מאנש** זי"ע³, שהיה נמנה עם גדולי הרבנים בתקופתו וכראש המדברים בועד ארבע ארצות. שימש כאב"ד באו וטורבין, ואח"כ אב"ד הראשון בוויילנא. נפטר בח' אייר שצ"ו. מזרעם אחריהם נשתלשלה שלשת רבנים, גאוני עולם, שהאירו באור התורה לדורותיהם עד עולם.

"גדול האחרונים"

"הגאון המפורסם בכל העולם אור ישראל וקדושו" – לשון

נכדו בעל 'מצודת ציון' בהקדמה לספרו – רבינו יצחק חיות היה נחשב לאחר מראשוני האחרונים לאחר פטירת הרמ"א והמהרש"ל, ובן דורם של המהר"ל הלבוש והסמ"ע, זכ"ע.

על הדר גאון רב גדלו עידודו גם דברי הגאון רבי ברוך ב"ר דוד מגניין זצ"ל בהקדמה לספרו 'גדולת מרדכי'⁴ על המרדכי (הענא שע"ה), בה מספר שטרם ויגע להגיה את ספר המרדכי שהיה מונח בקרן זוית מרוב שיבושי הדפוס, ועבר מעיר לעיר וממדינה למדינה לתור אחרי ספרי מרדכי מוגהים, "ולא מצאתי אחד ששם נפשו בכפו לגשת אל המלאכה... ולהגיה ספר קדוש כזה... ובאתי לק"ק פראג עיר וארץ ישראל, עיר גדולה של חכמי וסופרים, וחקרתי ודרשתי למצוא בדשך חפץ, והנה אנה ה' לידי שלשה פסוקי מרדכי שהוגחו מכתבית ידי **שלשה גדולי הדור**. האחד, כתיבת ידי הגאון ארי דבי עילאי כמוהר"ר יהודה ליוא ב"ר בצלאל (המהר"ל מפראג) זי"ל. והשני, כתיבת ידי **הגאון מהר"י חיות** (ה'אפי רברבי) זי"ל. והשלישי, הכי נכבד שהוגה ע"י הגאון מוהר"ר אליעזר אשכנזי (בעל 'פעשי ה')... שבררו וצרפו וסיקלו המסילה וטיהרו מכל טעיות ושגיאות שנמצאו בפרטים הללו, זאת ועוד אחרת מצאתי בגיליון שלהם מנופת צוף אמרת גוררם מה שהעמיקו וחדשו מתוך פלפולם וחריפותם ובקיאותם לפרק ולתרץ קושיות והויות, עין לא ראתה... והנה קמתי בעזר אלקי לקחת את ע"ץ יהודה וע"ץ חבירו לעשות ע"ץ אחד... לצאת בעקבי **שלשת אריות שבחבורה גאוני הדורות**...".

בנו רבי מנחם מאנש חיבר ספר קטן בשם 'קבלת שבת' (לובלין שפ"א), ושם בתוך הדברים מביא ממה שראה אצל אביו מורו "הגאון הגדול החסיד מנוחתו כבוד זצ"ל הע"ה, [אשר] נהג ליקח עם בסעודת מנחה ב' ככרות על פיו התקניה לו אי"מ הצנועה הידועה הגבירנית [!]. הרבנית זצ"ל ארבע ככרות לסעודת שבת, באופן [שיוכל] לבצוע במנחה על ב' ככרות, ולא כמו שכתב מהר"ם י"ץ בספר הלבושי".

עוד מספר שם: "ויכן נהג אדוני אבי מורי ורבי הגאון הגדול החסיד זצ"ל מ"כ, לקח ככר של שבת והחזיק בו הוא ואחר להקנותו לכל בני ישראל הדרים בעיר הזאת, ואמר עליו ברכת העירוב שביבילו וסבביל כל בני הק"ק". ועל אותו הככר בירך ברכת המוציא בשבת שחריית".

על רום מדירגותיו של הגר"י חיות יסופר נפלאות בספר 'נוצר חסד' להרה"ק מהר"א מקאמארנא זי"ע על המשנה באבות (פ"ד מט"ז): "התקן עצמן בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין", וז"ל: "כדי שתכנס – אפילו שומר הפתח אינו עומד בפיו, ולכן לא אמר שיכניסוך אלא 'שתכנס' אתה בעצמך, כמו שנמצא במעשה דרבי יצחק חיות שהוא וקיניו הצדיק הלכו לנ עזן בלתי רשות שומר הפתח, וצדיק אחד רצה להכניס אותו, לא הניחו שומר הפתח".

מבארו של יצחק:

מלבד ספריו הנזכרים בספר 'צמח דוד', חיבר עוד ספר 'מטעמי יצחק' וזרע יצחק' שנשארו בכתובים. וכך כתב בנו

רבי אברהם בהקדמת ספרו 'הולך תמים': "חיבר ביאור רחב על ים התלמוד הם פסקי הלכות על כמה וכמה מסכתות כמעט על כל התלמוד, וחיבר ספר 'קריית ארבע' על התורה והמה בכתובים ואי"ה אוציאם לאור עולם. גם חיבורים אחרים ספרים יקרים מאירים כספרים שהם על שמו נדפסים 'פני יצחק' 'פחד יצחק' 'שיח יצחק' ו'הדרשה' שדרש בשם טוב על גביהן, ובהקדמת ספר 'פני יצחק' כתב שם זי"ל: 'כה לחי עלי להשלים כל דיני תרי"ץ לגומרה, בחבורי זרע יצחק' בעזר עוטה אורה. נראה מדבריו כי היה בכונתו לחבר תרי"ץ מצוות בחיבורו הנקרא 'זרע יצחק' ולא זכיתי לראות חיבור ההוא".

מספריו 'פחד יצחק' ו'שיח יצחק' ניכר שהיה לו יד ושם בקבלה, וכמו שכתוב שם בדברי המדפיס: 'יאשר לו יד ושם בחכמות האלקיות והחיצוניות'. ואמנם ינו הגה"ק רבי יצחק חיות זי"ע אב"ד קאליא בעל 'זרע יצחק' על המשניות מתארו: "חיבר הגאון **המקובל** ר' יצחק אב"ד בפראג". בעקבותיו הלכו בניו רבי אברהם ורבי מנחם מאנש שחיברו גם כן ספרים בתורת הנסתר.

ברם, ספרו המפורסם ביותר הוא '**פני יצחק**', שנקרא בלשון הפוסקים בשם '**אפי רברבי**', ומיוסד על הלכות: שחיטה, טריפות, מליחה, איסור והיתר, נטילת ידים, מאכלות אסורות ונדה. פנים הילק נכתב בחזורים, חבניים מארבע שורות, כל אחת בת ארבע עשר, ונחלק למאה שירים, סביבו פירוש 'אפי זוטרי' – המבאר את החזורים ומקור הדינים בסוגית הגמרא ו'אפי רברבי' – בו הביא את פסקי הדינים. מסיבה זו כונה אצל הפוסקים 'אפי רברבי', כיון שהם לקחו את הדינים מחלק זה.

וכך כותב רבינו בהקדמתו: "... ויסדתי בזמר ושירים, במשקל מרובע בארבע טורים, למען יהיו שגורים בפי כל זקנים ונערים, סמכתי בכתוב (דברים לא, יט) 'כתבו לכם את השירה הזאת; שאמר ראש המורים, תמכתי בפסוק (תהלים קיט, נד) 'זמירות היו לי חקדי' שאמר ראש המשוררים". ובהקדמת ספרו 'שיח יצחק' כתב: "הגם הלום אחרי רואי בני אלקים עולים ראשונים מסדר לפנים תלו שליטי עיונים בפסקי הדינים מספר ליל פסח דינים מדינים שונים עשו מהם מליצות חרוזות שירים ורומנים, והם מהר"ם ינע ויתר ראשי גאוני, ומהר"א ומהר"א כ"ץ ומהר"ם לוריא זצ"ל מהאחרונים, כל אחד עשה שיר בחרוזות רמוזות לכמה גוונים...".

בספר ארבעה חלקים: 'פני הפתח', 'פני הבית', 'פני השלחן', 'פני האהל'. כפי שכותב בהקדמתו: "וקראתיו על שמי 'פני יצחק' על ארבע פנים, מול פני ארבע חיות (רמז לשם משפחתו "חיות") ואופנים, נחלק לארבע שמות דינים מדינים שונים...".

ספרו זה היה לאחד מספרי היסוד לגדולי הפוסקים אחריו, כפי שאנו מוצאים בדבריו מובאים ונידונים בש"ץ על יו"ד ובספרי ליקוטים קדמונים. גם הבי"ח בתשובתו (בשו"ת יאנוני בתרא" ס"י יז) מכריע כדעת ה'אפי רברבי' כנגד פסק של "גדול אחד", ודנו עליה האחרונים רבות (ובנדון זה כותב הבית מא"י, בבית אדם, שער הקבוע סוף אות ז: "ומכל שכן **גדול האחרונים** ה'אפי רברבי' מסכים לוה"ה). וכן בספר 'בית הילל' להגה"ק רבי הלל ב"ר נפתלי הירץ זי"ע (יו"ד סי' קי סק"א) הביא מו"מ 'החלכה שעבר בינו לבין גדולי הדור ה'חלקת מחוקק', הרבי ר' העשיל מקראקא ובעל 'ברכת הזבח', ולבסוף הכריעו על פי מה שמצאו כתוב בספר 'אפי רברבי'.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- י"ש שדחו זאת. כן יש סוברים שאחתו של הגר"י חיות נשואה היתה למהר"ל מפראג זי"ע (כ"ש 'חיות יאיר' בהקדמה לספרו 'אפי רברבי', שקטעים ממנה נדפסו בבכורים, שנה א – תרכ"ה, עמ' 6), אמנם נראה שהיתה זאת אשתו של המהר"ל בדיוור, שהרי ידוע שאשתו מרת פטריה, שנפטרה בשנת ש"ע, היתה בתו של ר' שמואל שמעלקא רי"ד, מעשירי פראג. לפי מקורות אחדים נשא רבינו יצחק בדיו"ש את בתו של ר' שמואל רי"ד, ולפי זה היה גיסו של המהר"ל מפראג (ואולי שני הדברים נכונים, המהר"ל נשא את בתו של ר' אברהם חיות, ולאחר פטירתו נשא את בתו ר' של שמואל רי"ד, ור"י חיות נשא ג"כ את בתו של ר' שמואל רי"ד). וראה בענין זה ה'ספר הזכרון' לר"ב זי"ע עמ' רסד, בקונטרס 'תפארת בנים' בסו"ס 'אפי רברבי' על א"ח ח"ב, בקובץ 'בית אהרן וישראל' שנה י"ח ג' ב עמ' קשא. וראה עוד במבוא לספר '**פני יצחק – אפי רברבי**' עם פירושו '**בינה דועת**' (מהדור ירושלים תשנ"ג, שישש – ומשאר מקורות שציינו בפנים – ששנאו את החומר למאמרו).
 - אביו מבכה מרה את פטירתו בהקדמת ספרו 'פני יצחק', ומנמק בכך את אחד הטעמים לקריאת הספר בשם זה.
 - בספר 'שיב גיטין' להגר"א מרגליות זצ"ל (אות מ סק"א) כתב שיש לכתוב 'מאנש' בלא יו"ד, "כי כן חתם הוא וחיבר כמה ספרי קושט וחרוזים על שם כך... ובני משפחתו שהם נקראים על שם ראש משפחתו הגאון הנ"ל יש להם לחתום 'מאנש' בלא יו"ד, וכך ה' חתום אדוני אבי מ"ז הרב המאה"ג זי"ל". אודותיו ראה בקובץ 'ישרון' (כרך י' עמ' תרסח).
 - ראה אודותיו ואודות תקופתו בקובץ 'זכור לאברהם', ח"א עמ' רכג-רלט.
 - ראה אודותיו במדורו גיליון שכד.
- מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס ברוקלין נ.י.

עלֵי הַדָּף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא מציעא

בדברי ה'טורי זהב' שאין כח ביד חכמים לאסור דברים שהתורה היתירה במפורש ידוע בבי מתיבתא חידושו של ה'טורי זהב', בענין הכח שניתן בידי חכמים לעשות גדרים וסיגים – ולאסור עלינו דברים – כראות עינם והבנתם, שהוא רק בדברים שלא נתפרש דינם בתורה לא להיות לא לאסור, אך בדברים שהתורה היתירה בהדיא לא ניתן להם הכח להחמיר ולאסר.

ה'טו"ז כתב את דבריו בהא דאיתא ב**שו"ע** (י"ד סי' ק"ז ס"א): "כל דבר שאסור מן התורה אע"פ שמותר בהנאה, אם הוא דבר המיוחד למאכל, אסור לעשות בו סחורה", והנה איסור זה, לעשות סחורה בדבר האסור מן התורה, אינו אלא תקנת חכמים, וכתב ה'טו"ז (סק"א) לגבי איסור זה, שלא נאמר כי אם בשאר איסורים ולא באיסור **נבילה**, שאם נודמן ליד אדם נבילה, כגון שנתנבלה בהמתו, מותר למכור לנכרי, כי בנבילה אמרה התורה במפורש (דברים יד, כא): "לא תאכל כל נבלה לגר אשר בשעריך תתנהג ואכלה או מכר לנכרי", ומאחר שנתפרש דינה להיות אין כח ביד החכמים להחמיר (וראה מה שביאר פה דברי התוס' סוכה לט. ד"ה וליתניב).

במקום נוסף ביאר כן ה'טו"ז, והוא בהלכות ראש השנה (סי' תקפ"ה סק"ה) בענין גזירת חכמים שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, ואסרו לתקוע ברה"ח שחל להיות בשבת, והביא שם קושיית האחרונים, הלא עצם התקיעה הוא שבות, שמא יתקן כלי שיר, ואם כן מדוע לא אסרו החכמים לתקוע בשופר גם כשחל ר"ה בחול. וכתב ה'טו"ז "דאין להם לגזור ולעקור לגמרי דברי תורה שצותה לתקוע ביום זה, בשלמא בשבת לא מותרק לגמרי כיון שבלא שבת תוקעין ביום טוב", ובוזה מיישב קושיית ה'ה"ן (ר"ה ה. מפ"י חריף ד"ה מ"ט, הובאה בב"י סי' תקפ"ה ס"ג) מדוע לא גזרו החכמים במצות מילה כשחל בשבת, שמא יעבירו את התינוק ר, ומותר ה'טו"ז "דהתורה רבתה בפירוש 'וביום השמיני – אפילו בשבת' (ואילו בתקיעת שופר בשבת אין מקרא מפורש), לא רצו לעקור דברי תורה בפירוש משום גזירה" (ועי' ב"י שם שצ"ח לדבריו ב"ד סי' ק"ז ה"ל).

ומסיק ה'טו"ז לבאר את לשון המבוא (במכות ז'): "שמעתי שבת דין מבין ועונשין שלא מן התורה, ולא לעבור על דברי תורה, אלא לעשות סייג לתורה", לשון זה "ולא לעבור על דברי תורה" נמוח הוא, מהיכי תיתי שיעבירו החכמים על דין תורה, ובכ"פ מה הדברים אמורים. אך לאור האמור מובן היטב, כי אכן גם "להחמיר רבנותה בביתו" שהם עוברים על דין תורה, ושפיר הדגישו "ולא לעבור על דברי תורה".

אכן, מה שכלל ה'טו"ז כל העניינים הנזכרים – תקיעת שופר ברה"ח, מילה בזמנו כשחל בשבת, איסור סחורה בנבילה – כדאמריהם, על כך יש להעיר שיש חלק ביניהם, כי יש חילוק בין דבר שיש בעשייתו חיוב ומצוה, לדבר שהתורה לא כתבה כי אם היתר בדבר, שהרי תקיעת ברה"ח – מצוה היא, ואם יגזרו חז"ל גם על ר"ה שחל להיות בחול שלד לתקוע בו הרי הם עוקרין מצוה זו לגמרי, ולעקור מצוה דאורייתא מכל וכל לא היה להם כח החכמים אם בשב ואל תעשה, ושונה הוא הדבר כלפי דין סחורה בנבילות, כי אין שום מצוה בדבר, ואינו כי אם היתר שהתורה התורה לסחור בנבילה, ובכגון זה יתכן שיש ביד החכמים כח לאסור – ואפילו כשמפורש היתירו בתורה.

בענין האמור על לוח במה שמבואר בסוגייתנו (ע"ב – ע"א ע"ב) שגזרו החכמים שלא להלוות לנכרי בריבית, כי חששו שמא ילמוד ממעשיו, והקשו בגמרא: **"איתויהי רבא לרב נחמן, 'לנכרי תשיך' (דברים כג, כא), מאי תשיך – לאו תשון"**, נמצא שהתירה התורה במפורש ללו' לנכרי מנכרי, ונתקשה בתוס' (ר"ה תשיך): "ומאי פריך מהא קרא, הא לא אסור אלא מדרבנן, גזירה שמא ילמוד ממעשיו", ותיקנו: "דהכי פריך מהא קרא, כיון דאמר רחמנא 'לנכרי תשיך', לא היה להם לאסור כחם לאסור". **הריטב"א** הביא דברי התוס' – תמה על זה: "והלשון הוה תסום, דהא איכא כחא מילי שהתורה היתירה ואמרו חכמים לעשות סייג לתורה", וכתבו האחרונים (עי' שער המלך פ"ה מהל' יסרת ד"ה פ"י בסוגיין, וראה גם מהר"ן חיות בסוגיין, יסרת תורת סדר ח"א סי' א') שעל פי הדין שיש ה'טו"ז מבוארים היטב דברי התוס', כי אם כוונת התורה היא "לנכרי תשיך – תשון", לא היו חכמים גוזרים ואוסרים לקבל רבית מן הנכרי, כי כל הגדרים וסיגים שתקנו חכמים, היינו, שכן ציוה המקום ואמרה תורה "עשו השמועה למדו שזו מצות עשה", והיינו במקום שלא נזכר ענין הגדר לא לאסור ולא להיות, נשמא"כ הבא שהתורה היתירה בפירוש "לנכרי תשיך", הרי גילתה התורה בפירוש שהיתר גמור הוא ואין צריך לקדש עצמו בזה.

והנה, גם ללא יסודו של ה'טו"ז מובנים דברי התוספות בדרך אחר, דהנה בתוס' **הרא"ש** מובא תירוק התוס' בתוספת נופך, וז"ל: "דהכי פריך, כיון דאמרה תורה **דמצוה לחסורם** לא היה להם לחכמים לאסור" (ועי' תוס' הרא"ש סנהדרין יט, ט), הרי לנו מדבריו שאם נפרש הפסוק "לנכרי תשיך" – לנכרי תשון", שמצוה יש בדבר, וכן גם נקט **הרמב"ם** (הלכות מלו' פ"ה הל' ה'): "ומצוה עשה להשיך לעבדים" **לנכרי תשיך**, ואסורים מפי השמועה למדו שזו מצוה עשה", ובמקום שמן התורה ישנה מצוה בשביתת בוראי, לא היה להם כח לחכמים לעקור המצוה לגמרי.

אכן ביסוד זה המבואר בתוס' הרא"ש שמצוה להלוות לנכרי בריבית כדי לחסורם, יצוין שיש אריכות גדולה בדברי הראשונים, כי אכן כן היא דעת **הרמב"ם** (עי' ספר המצות מ"ע קצה: הל' מלוה ולוה פ"ה ה"א) וכן בתב **החנינך** (מצה הקענ), אך לעומתם הרבה ראשונים חולקים וסוברים שאינו אלא בגדר היתר לקחת ריבית מנכרי ואינו בגדר מצוה וחובה כלל, כן כתבו בסוגייתנו (בפירוש ע"ה ג: שם כג, כג) שפ"מ שורש השיש ע"כ בסוגייתנו) ו**הראב"ד** בהשגותיו על הרמב"ם (הל' מלוה ולוה שם), וכן כתבו עוד **הרשב"א** ו**הריטב"א** בסוגייתנו.

עלֵי אֹרֶחַ

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני הלאות ד"לא תחמוד" ו"לא תתאוה" (א)

א. מצונו בתורה הקדושה לאו אחד ד"לא תחמוד בית רע"ו" (שמות כ, יד), ולא שני: "ולא תתאוה בית רע"ו" (דברים ה, טו). החילוק ביניהם הוא, שעל הלאו ד"לא תתאוה" עובר האדם כשחושב ומתאוה ב**לבו** היאך יקנה החפץ שיש לוולת, כי אין תאוה אלא בלב לבד. ורק "אם תתחוק בו אהבת הדבר ההוא עד שישתדל להגיעו אצלו, ולא יסור מחלות פניו ולהכביד עליו שימכרו לו או יחליף אותו אלו במה שהוא יותר טוב ממנו ויותר שוה, ואם הגיע אל בקשתו הנה כבר עבר על 'לא תחמוד' גם כן" – אף על פי ששילם לו המחיר, נמצא שאז עובר על שני הלאות: "לא תתאוה" ו"לא תחמוד" (עי' ספר המצות להרמב"ם מצוה רסו וברמב"ם הל' גזילה פ"א ח"י"ט).

ב. כתב בעל החינוך בביאור מצות "לא תחמוד" (מצוה לח) וזו לשון קדשו: **"שלא להעלות במחשבתו לעשות תחבולה לקחת לנו מה שהוא לזולתנו מאחינו שנאמר 'לא תחמוד' בית רע"ו". ואפילו נתן הדמים לחבירו על החפץ עובר גם כן על לאו ד"לא תחמוד", שאין לאו ד"לא תחמוד" נתקן בנתינת הדמים כל זמן שדרך הכרח לקחו ממנו".**

וממשיך וכותב: **"משרשי מצוה זו, לפי שמחשבה רעה היא זו, וגורמת לאדם תקלות הרבה, שאחר שיקבע במחשבתו לקחת ממנו אותו הדבר שחמד מתוך תאוה רעה, לא ישיגה בשום דבר, ואם לא ירצה חבירו למכור יאנוס אותו ממנו" וכו' עכ"ל".** ומבואר שם שלאן זה נוהג בכל מקום ובכל זמן ובכל אדם, בזכרים ובנקבות, ולאור זה נחזק מאוד כתבנו על את הקטנים שיש להם ולא יחמדו לקחת מה שיש בידם הולת, דבר שהוא שכיח מאוד אצלם.

ג. **עיקר הלאו הוא כשרואה ביד חבירו חפץ שאינו עומד למכירה, שאז אסור להשתדל להשיגו החפץ.** אבל חפץ העומד למכירה, אפילו אם בעליו רוצה למכור רק בסכום גבוה והוא מפציר בו לקנות בסכום יותר זול, אין כל חשש של "לא תחמוד", שכן כך הוא דרך העולם במשק ומתן. וכן אם רואה חפץ אצל חבירו, ואינו יודע אם עומד למכירה, מותר לשאול אם הוא למכור, ואם נשמע – לאור אסור להחמיר להשיגו (עי' דברים במשנה ריש פ"ג. ועי' מנחת פנים ח"י"מ סי' שט; שו"ע הרב ח"י"מ דיני גזילה סי' ז-ה).

ד. **נאווה לאיזה חפץ, ובשעת המכירה אומר המוכר: עכשיו אני מתרצה למכור לך – יש בזה מחלוקת הרמב"ם והראב"ד** אי עובר בכהאי גונא על הלאו ד"לא תחמוד", לדעת הרמב"ם (שם) – עובר (וכיח דעת המגדל ע"ז שם), ולדעת הראב"ד – אינו עובר כשאומר המוכר רוצה אני (וכיח דעת התוס' בסנהדרין כח: ד"ה דמקרא. ועי' מ"י"ח מצוה לח סוף סק"ב – שדן בדעת החינוך בזה. ועי' שו"ת בצל החכמה ח"י"א סי' ל שדן אם לא עובר על הלאו ד"לא תחמוד" ע"י שדן בזה).

ה. **החומד חפץ של נכרי – הפמ"ג** (במשב"ג סי' תרד סוף סק"א) נסתפק אי עובר על "לא תחמוד". ברם המ"י"ח (מצוה לח סק"ה) סובר בפשיטות שאינו עובר, דהא "רע"ך כתיב, למעוטי גוי וכן אי' בפ"ק הרב סי' תמ סק"א). **אבל אם חומד חפץ של קטן וכדומה, פשוט שעובר, דהא הוה בכלל "רע"ך".**

ו. **החומד חפץ שביד חבירו לא לצורך עצמו אלא לצורך חבר אחר** – מסתברא שגם חמדה זו אסורה משום הלאו ד"לא תחמוד" (עי' שו"ת בצל החכמה ח"י"א סי' מה שדן בזה).

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי סֵפֶר

ניצוצי אור החיים על השי"ס – חידושי אגדות ופנינים יקרים על סדר השי"ס מלוקטים מכל ספרי רבינו חיים בן עטר ז"ל בעל ה"אור החיים" הקי'. בתוספת י"ז זהב' סביב לתורתו, והוא ליקוט נכבד ומקיף של ענינים והערות בדברי רבינו השי"ס למסכתות השי"ס, המפורזים לרוב בספרי גדולי הדורות ועתה יצא לאור ראשונה על שלשת הכתוב: מ"ס בבא קטא, בבא מציעא ובבא בתרא. נלקטו ומערכו בטוב טעם הדעת ויחל ברב פאר על ידי המכון לחוצאת ספרי האור החיים הקדוש – בני ברק, המחבר לטהור חיבורו **"ראשון לציון"** על מילית אסתר ושיר השירים – במהדורה משובחת ומפורטת, מעוטרת בביאורים ובידורים, בהערות מפורטות מקומות, תש"ס"י (קצח עמ').

דבר שלמה על פרק איהו נשך (פרק הרבית) – ובו מ"א סימנים על סדר הדף, המבארים בטוב טעם, בשפה ברורה ובאופן מקיף את הסוגיות באיהו נשך, ופורשים לפני הלומד אותו כששלמה, שיהיו הדברים הנחירים גם למי שלא נמצא בעומק הסוגיא, בצירוף תורות משנה לפני כל קטע המכוון את הלומד על הענין הנדון לפניו. המחבר הרחיב ר' שלמה זלמן ברנע שליט"א, מח"ס "דבר שלמה" ענינים חולקים, תלמיד ישיבת תורה, ירושלים תשס"ט (רעד עמ').

לחם עני על התורה ומועדים – חידושי אורחות יקרים מפנינים ומילי דחסידיה אשר השאיר אחריו ברבה הגהות" ר' שלמה יהודה אנטרסטרעל וז"ל ח"י משרידי דור עדה, מחסידי בלאוו ב"ק" רישא שוכה לשמש בקודש אצל הרבה צדיקים מהדור הקודם, ומחבר לו הספר **"דברי שלמה יהודה"** על שי"ס ושו"ע, התהוות מרבית מעצדיק קמא, ובסופו פרקי תולדות יאשיהו חסיד ה'חיים', ועוד. י"ל על ידי בני המחבר שליט"א, ירושלים תשס"ט (רעד עמ').

המלוצה והמשלח – ליקוט נפלא על ה**עצמלי קטן** וה'הנהגות האדם' של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזנסק ז"ל, נלקט משאר ספרים קדושים ובעיקר מספרי תלמידיו ותלמידי תלמידיו, למען נראה עוצם יקרה ותפארתה של כל התנהגות ונהגה, ועליו חוננים תפילות יקרות ולקט עבודות וסיפורים מגדולי הצדיקים בעניינים השייכים להנהגות שב'עצמלי קטן', ונלוו אליו קונטרס 'וחזקת והיות לאישי' – דיבורי חיזוק בעבודת ה'. נלקט ונסדר להפליא על ידי הרב אליעזר שאול זיסמאן, ירושלים תשס"ט.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יעקב מרדכי אהרן שפירא הי"ד לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקרה כמו ישראל אנדנ נ"י בן מתי' הרה"ח ר' משה זאב הי"ד – לנתיק במודל טוב ובשעיה טובה ומוצלחת	לעילוי נשמת מוה"ר ר' חיים שלמה ב"ר מאיר אליהו ע"ה נלב"ע י"ד תמוז תשמ"ה לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו האחים החשובים הר"ר מאיר אליהו והר"ר נפתלי הירץ הי"ו	לעילוי נשמת מוה"ר ר' יצחק ב"ר חזקיה ע"ה שיינברגר נלב"ע י"ז תמוז תרס"ה לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו מוה"ר ר' גד זרחי הי"ו	לעילוי נשמת מרת סאטיל ב"ר מנחם זאב ע"ה נלב"ע י"ז תמוז תשנ"ז לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנה הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליעקי שליט"א
לעילוי נשמת מרת רייזל ב"ר יהושע ע"ה נלב"ע ח"י תמוז תשנ"ז לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנה הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ הי"ו	מערכת "שלהבת של זכרון" שע"י ביהמ"ד ד'חסידי בעלזא" ר'הוב האדמו"ר מפעלזא ע"ב.ג. הודעה נחוצה! היות ואנו עומדים לקראת הוצאת ספר חיובל של בית מדרשנו, לקראת יום י"א מ"א ה'בעל"ט, על כן פותח את כלל מי שברשותו איזה חומר מבכתיבים או תמונות, או כל חומר שהוא על חג ה'בימה"ד ועל מתפללי במשך 50 שנים, להחליט בטובו לשלוח למערכת, כבדי לשבטם עצמתי"ט בע"ה. כמ"כ אנו מייחדים יריעה לסיפורים ועובדות, וזכרונות מאלפת ועדויות על הוי החיים בביהמ"ד ועל סיפורי לקח מהותי העלמי. מערכת: 972-52-7613021 972-57-3100035 נותרו עדיין עומדים להנצחות. לבכרות ואיחולים בירואל ניתן לפנות בסלולרי: 972-57-3123422	נדרב לכבוד הרב הילולא רבה דרבינו חיים בן-עטר בן רבי משה זצ"ל בעל ה"אור החיים" הקדוש ביום ט"ז תמוז זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן	לעילוי נשמת ב"ק הגאון הצדיק המפ"י רבי חיים מאיר יחיאל בהאמ"צ רבי דוב בעריש זצוקללה"ה גאב"ד ואמרי"ה מנאראל נסתלק ביום ח"י תמוז תשס"ז לפ"ק זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת חוקת בלק
י"א תמוז תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליץ תרע"ד

תוספת על פרשת בלק

תורתו של ראשונים

היכן היו זקני מדין?

וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם ויבואו אל בלעם וגו' (כב, ז). וברש"י: "קסם זה נטלו בידם זקני מדין, אמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת, יש בו ממש, ואם ידחנו, אין בו תועלת. לפיכך כשאמר להם 'לינו פה הלילה', אמרו אין בו תקוה. הניחיהו והלכו להם שנאמר (פסוק ח): 'וישבו שרי מואב עם בלעם' אבל זקני מדין הלכו להם".
יתכן לפרש, כי אמנם זקני מדין באו תחילה למואב, לשם עצה בענין בני ישראל, והסכימו ביניהם שיש לשלוח לבלעם שיבוא ויקללם. וישלח בלק שליחים משריו, שופטיו וחכמיו, אל בלעם, והלכו יחד עם זקני מדין לארץ מדין, כי דרך שם היה הרכס אל עיר בלעם, וישארו זקני מדין בעירם ושרי בלק - שהם השליחים - המשיכו ללכת הלאה לבדם. וסדר הכתוב יבוא על נכון: "וילכו זקני מואב וזקני מדין" - שפנו מלפני בלק ללכת ביחד עד מדין, "ויבואו אל בלעם" - קאי על זקני מואב, שעליהם אמר "וישלח מלאכים" ולא על זקני מדין, וכן המשך הכתובים: וישבו שרי מואב עם בלעם; וקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק וגו'.

פירוש המור

תועלת פתיחת פי האתון

ויפתח ה' את פי האתון וגו' (כב, כח). "על דרך הפשט, דבור האתון נס גדול וחזק מן הטבע, והיה זה לכבוד ישראל, כי הקב"ה הפליא לעשות ורצה לשנות סדרי בראשית בדבור הבהמה, לומר שאפילו הבהמה תכיר ותדע שאין השליחות הזה ראוי להעשות, והנה זה כאדם שאומר להרים שיכמתו ולגבעות שיפלו עליו (ע"פ הושע י, ה), ואין צורך לומר המין האנושי שהוא משכיל, כי אפילו הבהמה שאין לה שכל תשכיל שאין ראוי להסכים בקללת עם כי ברוך הוא..."

[ו]היה ראוי בלעם שיתבמה בפלא הגדול הזה של דבור האתון, ושירעיש מן הנס המתחדש והמבהיל את כל ההולכים עמו בדרך, והיה לו לחשוב ולהתבונן כי מאת ה' היתה זאת לסכל 'עצתו ולהשיב חכמתו אחור, אבל מתוך אכזריותו ורוע טבעו, ומרוב הפצו ללכת, לקח הענין בדרך תמות, ולכן השיב כאדם שמדבר עם חבירו: כי התעללת בך".

רבינו בחיי

המלאך תבע עלבון האתון - לזכות ישראל

ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך וגו' (כב, לב). "וכי דינה של אתון בא המלאך לבקש מידו, ומשל הדיוט אומר, כי אדם אחד היה הולך עם חמורו בדרך רע בטיח חיוך, ונפל החמור, והכה אותו הרבה. ראה אותו שר אחד ואמר לו: על מה אתה מכה חמורך, אדם כפריי. והשיב לו: לא הייתי יודע שהחמור היה לו אדם קרוב כמוך בדרך זה. וכן בכאן, אמר בלעם: לא ידעתי שאתה נצב לקראתי בדרך (פסוק לד) להליץ בעבור אתונך, ולכן אם רע בעיניך אשורבה לי".

אבל כל זה היה לזכות ישראל כמאמרם ז"ל, וכך אמר לו: ומה האתון אשר אין לה זכות ולא ברית אבות, נצטווית לתבוע עלבונה מידך, אומה שלימה שאתה מבקש לעקור על אחת כמה וכמה (במדבר כ, ט). ורמז לו בזה, כי ברוח חמדו ותאוותו לקלל את ישראל, נסתמו עיניו כמי שאינו רואה, והאתון במיעוט חכמתה וראייתה נסתם מפניו, ואתה לא ראתי כי אנכי יצאתי לשטן (פסוק לב). ואז אמר הטאתי (פסוק לד), והודה על הטאתו ואמר הטאתי, לפי שידע שהאומר הטאתי אינו נמסר לדונו לשום מלאך אלא לה' לבדו (ע"פ במדבר). וכשראה תאוותו, שאמר 'אם רע בעיניך אשורבה לי', אמר לו: 'עם האנשים', כי לא היה רע בעיני אלא למוכתך. וכל זה היה לי לעשות כדי שתהא מותרת ועומדת שלשה פעמים".

צדור המור

לקח טוב

"מי מנה עפר יעקב"

לרעיון זה נשתמש במשל מעולמנו של היום וממנו נקח לעבוד את ה'.
בין שרי המלוכות היה שר הממונה על איכות הסביבה, שתפקידו היה לדאוג לכך שהמדינה תישארנה מלאה יערות, שדות וכרמים, גנות ופרדסים, שלא רק יוציאו פרי הארץ לגאון ולתפארת, אלא גם שיתוקן ויוכרך על ידיהם אויר הארץ, ותהיה כל הסביבה יפה ונעימה על יושביה.

שר אחר היה ממונה על מקומות המגורים ברחבי הארץ, בהם ירכזו שכונות, בתים, בנינים וחנויות, בכל עיר ועיר, לפי תכנון מסודר, ואזורים נפרדים לכל מטרה ומטרה.
ויהי היום ובין שרי המלוכה נודע שהמלך הוסיף חלק חדש על תפקידו של השר הממונה על איכות הסביבה, ומהיום והלאה יכלול תחום עבודתו גם את מקומות המגורים. חתמו של השר השני, שהיה עד היום ממונה על המגורים, בערה בו, ומיהר להיכנס אל המלך להביע תמיכתו על חידוש זה. מה לו לשר איכות הסביבה להתערב בתחום שלי. מוטב שיישאר תחום עבודתו מוגבל אך ורק לאזורים הפתוחים, בהם יטע שדות וכרמים כיד ה' הטובה עליו. הנעמית אורית הארץ תעלה לו יפה מעסקו זה. אולם מה לו ולמראה הפנימי של כל כפר ועיירה.

לשמע תמיכתו, לקחו המלך במרכבתו ונסעו ויחדיו אל כפר קטן, שבו הראה שר איכות הסביבה את כשרונו ואונו. וישא השר השני את עינו וירא והנה כל בית מגורים מוקף שדה ברושים ואילנות, בין כל שכונת בתים נמוע גן יפה ונעים לתפארת תושבי האזור ולמושקיו ואמטיו. מעל גגות הבתים והבנינים ועל אדני החלונות הועמדו ופוזרו עציצים נחמדים למראה בכל פנה ופנה, המרכיבים שלל צבעים מרהיב עין ומזככים את האויר ומבריאם את תושבי הכפר. ולא עוד אלא שהצליח להשפיע על התושבים שגם בביתם פנימה יעמידו עציצים ונטיעות ככל האפשר. תוצאת פעולתו הנרחבת של השר היתה מעוררת פליאה והשתאות בעיני כל רואיה.

ובכן, הוכיח המלך לשר התמות, הראית לדעת כי תפקידו של שר הממונה על איכות הסביבה אמור לכלול גם מקומות מגורים. ולגופו של ענין, אולי

התערבותו. משימתו הקדושה של בן ישראל על אדמת הארץ היא להתעסק בתחום הגשמי בצורה כזו שגם עפר הארץ יתעלה לדרגת שמי שמים. (וראו לציין, כי נחיצות לימוד זה דורשת מאתנו להנחילו לצעירי הצאן, ולא להגביל את חינוכם לתחום הרוחני בלבד).

בלעם הרשע, בראותו כמות נוראה של מצוות בני ישראל המשפיעות קדושה אל תוך הגשמיים והאמציות, נרפו ידיו מלקללם.

אותיות מחכימות

מי מנה עפר יעקב וגו'. ברש"י, אין תשכון מנאות ססס מקיימים בעפר, לא תחרס כבוד וכתמור, לא תזרע כלאים, אפר פרה ופער סוטה וכיוצא בהם, ע"כ.

נראה לפרש שכונות הרשעים הללו היתה להפריד הגשמיים שלא יסוה בהם חלק רוחני וקדושה, ויעלו ישראל החלק הרוחני לזכר אפילו לזכר חתם עניי כבוד ולכבוד מן, וסס (האומות) יעלו את הגשמיים מטופף כטיטופא דהאי עלמא. וזה שאמר בלק "אלתגסנו מן הארץ". היפוך הכונה האלקית לעשות מהגשמיים ורוחניות ושיקדקס גם חומר הארץ...

ועל כן תמלא שבענינים ססס מגושמים ביותר יס בהם מנאות והלכות ביותר. עבודת האלמות מגשמת את האדם... ועל כן יס מנאות רבות והלכות מרובות כל סדר זרעים... וכן טבע הזמן לגסס, ניתן לו סדר מועד. וכן משא ומתן ניתן לו סדר מזקין. לשומת מנאות ס"ס תפילין ומזוזות וליטות שאין בהם סוס האלת הגוף להתגסס בהן, אין בהם אפילו משקם מיוחדת. אס כן, (ו)מחמת המנאות וההלכות שמבטלים את חיות הרע, לשאול כל עבודת הרשעים האלה להכניס את העומאה בדברים הגשמיים. וזהו כשראה מנאות ססס מקיימים בעפר, רפו ידיו, והפכה הקללה לכרכה.

סס שממאל (תרע"ד, ופשי"ט)

על'ים לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"ג הרה"ח ת"ר מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת פינחס (אבות ו)

י"ח תמוז תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרע"ה

הדפוס	מוצ"ש	ר"ת
23:07	23:05	21:38
22:27	22:26	21:01
22:46	22:53	21:20
22:34	22:22	21:02
22:06	21:56	20:37
23:13	23:13	21:42
23:08	22:56	21:35
22:49	22:40	21:16

תורת של ראשונים

למה נתמקט מספר בני ישראל?

אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים (כו, נא). מניין זה מועט ממניין הראשון שבמדבר סיני באלף ושמונה מאות ועשרים. כי שם היה המנין שש מאות אלף ושלשים אלפים וחמש מאות וחמשים (לעיל א, מו). ומאות ה' היתה זאת, שאילו היה כאן יותר, היו אומרים: עכשיו שאנחנו מרובים נוכל לכבוש את הארץ. אבל אם היו מועטים היו אומרים לא נוכל לכבוש. ולפיכך לא רצה הקב"ה שירבה מנין זה על אותו שבמדבר סיני, שאף על פי כן כבשוהו, "כי אין מעצור לה" להושיע בין ברב בין במעט" (ש"א יד, ו).

לא נזכר בשום מקום בכתובים מספר בני ישראל

אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים – "דע כי המספר הזה, גם אותו שבמדבר סיני שעלו שש מאות אלף ושלשים אלפים וחמש מאות וחמשים, לא נכלל בו כל ישראל, כי אין להם סוף ותכלית ולא ידענו מזה מספר כל ישראל, שהרי ישראל לא נמנו כאן וכאן אלא 'מבין עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל, ובודאי היו בישראל באותם שהם מבין עשרים שנה ומעלה כמה זקנים וכמה חולים וחלשי הכבד ואינם מן המנין, לפי שלא היו ראויין לצבא, ואינן בכלל יוצאי צבא. ואם כן מספר בני ישראל לא נזכר בכתובים בשום מקום ולא ידענוהו כלל, כי מעת שירדו למצרים בשבעים נפש נשתלחה הכרעה בהם שעלו לשישים רבוא שיצאו משם 'הגברים לבד ממש' (שמות יב, לו), והם הם שקבלו התורה בחדש השלישי לצאתם, ונשתלחה הכרעה בהם עוד ועד ש'ובחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים' (לעיל א, א), 'עלו לשישים רבוא מבין עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא'.

ולמדנו מזה שבהר סיני כשקבלו התורה היה להם מספר ידוע, ובזמן מועט כמו עשרה חדשים, ממתן תורה עד שנמנו במדבר סיני, עלה מספרם לאין סוף. והאמת שאין ישראל באין בגדר חשבון, ומעולם לא נודע מנינם בכל הדורות ולא נחקר מספרם על הכותש באחד מהזמנים, כי מי יוכל לספור מה שחדל לספור ואין לו מספר, והנה הם בהכרח (בראשית לב, יז) 'שמותי את ורעך כחול הים אשר לא יספר מרובו, וכן אמר הקב"ה לאברהם וכו', וכן מצינו במשה שאמר להם בשנת הארבעים (דברים א, יז) 'זהנכם היום ככוכבי השמים לרוב; גם בלעם, מקסרגו שלנו, העיד עלינו ואמר (לעיל ב, יז) 'מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל' וכו'.

והנה השכל מעיד על זה, גם הכתובים מוכיחים כן, שהם עדות ברורה יותר מן השכל, וכן מצינו לעתיד, שהבטיחנו ישע"י הנביא ע"ה שיהיו ישראל בריבוי העם עצום יותר מכל אומות שבעולם, הוא שאמר (ישע"י נה, א) 'כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' וישתקצבו מארבע כנפות הארץ בריבוי גדול עד מאד' וכו'.

רבנינו בחיי

"איש אשר רוח בו"

יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה (כו, מו). "אמר 'אלקי הרוחות', ולא אלקי הנשמות והנפשות. לפי שרצה משה לשאול (-לבקש) איש ממוצע, כמו הרוח הממוצע בין הנשמה והנפש, כי אם יהיה בעל נפש, ויהיו העם במדת הדין. ואם יהיה בעל נשמה, לא ידקדק כל כך. לזה אמר 'אלקי הרוחות', שיהיה ממוצע להנהיג את העם. ולכן השיבו: 'קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו' (לקמן יח, ו) והדרשה (-בתנ"ח א) תדרש, ואין זה פשוטו".

לקח טוב

הכהנים בעבודתם מעוררים את הלויים לשירם

ידברו דיבורים ראויים ורצויים. פשר הדבר הוא שדיבורים ומחשבות מסויימים דורשים התעוררות בקרב לבו של אדם. כל זמן שלא תיוולד התעוררות זו, לא יוכל לחשוב אותן מחשבות לעומק הנדרש, ולא יהיה מסוגל להוציא דיבורים ראויים ורצויים. המעשה הוא איפוא הגורם להתפעלות בלבו, ונפשו מתעוררת בעקבות אותה התפעלות. והיא היא התעוררות הנדרשת בכדי להוליד את המחשבות ולהוציא את הדיבורים.

הקרבנות הקרבנות בבית המקדש היתה מביאה התפעלות רוחנית בלב בני ישראל, והיתה נפשם מתלהבת ומתלהמת מאותה התפעלות, והיתה

כל פעולה שיפעול בה האדם מתחלקת לשלשה תחומים: מחשבה, דיבור ומעשה.

כאשר כלולה הפעולה מכל שלשת התחומים, בדרך כלל עליהם להיות סדורים בסדר האמור כדי שתצא הפעולה ערוכה כראוי. תחילה יחשוב האדם מחשבות בענין ההוא, ועל בסיס של אותן מחשבות יוציא דיבורו. ובסופו של דבר יכונן את מעשהו על דיבוריו ועל מחשבותיו. סדר זה דואג לכך שיהיה הדיבור פרי המחשבה, ותהיה הפעולה המעשית תוצאה של המחשבה והדיבור גם יחד.

זאת אומרת, שהמחשבה היא המולידה את הדיבור, ושניהם יחד משפיעות על המעשה שבסוף. סוף מעשה במחשבה תחילה. זה הוא סדר ההשפעה הנודעת לשלשת תחומים אלה, זה על זה.

ובכל זאת, קיים גם סוג של השפעה בסדר הפוך. מעשה מסויים יכול לגרום לאדם דיבורים כאלו שבלעדי המעשה לא היו מופיעים אצלו. וכל שכן שמעשים ודיבורים יכולים להוליד באדם מחשבות שונות ועמוקות שבהעדר המעשה הקודם לא היו נולדות. במקרה כזה הרי הדיבור הוא פרי המעשה, והמחשבה תוצאה של שניהם.

דוגמא פשוטה: מי שעשה לחבירו עוול, יתכן שאינו מודע על כך בצורה מספיקה, או שאינו מטיב להעריך את העוול אשר בכפו כראוי, וכפי מודותיו האמיתיות. אם ייענש בעל העוול עונש מעשי, יתכן מאד שייטיב העונש להעירו על מדת העוול, וילך אצל חבירו להתנצל לפניו ולבקש את סליחתו ומחילתו, וגם תולדנה אצלו מחשבות סביב אותו העוול שטרם ידען מקדם.

כיון שכן, הרי שעלינו לפעמים להתחשב עם סדר שונה זה כדי לגרום תוצאות רצויות. בשטח ההינחך נודע הדבר, שכדי להביא לידי כך שצעירים ידברו ויחשבו כראוי וכנכון, על המחנך לפעמים לזווג וליצור פעולה מעשית נוכח אותם צעירים ואף גם יחד אתם, כדי שבעקבות המעשה ההוא תתעורר מחשבתו ואף

על'ים לתורה – להפצת תורה וחסידות

ברכתא "מזל טבא וגדיא יאה"

נביע בזה קדם ידידנו הנלבב, אהוב ומעלה ונחמד למטה, רחם ומוקיר רבנו ותלמידיהו, עושה חסד לאלפים, מוילד זרע מכיסו לכל דבר שבקדושה ועומד לימינו בכל עת ועונה כשמן הטוב תורק שמו ותפארתו

הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטשע) קאניג שליט"א

מברית התיכון ומוכי הרבים בהפצת תורה וחסידות ברכתא תב"ל

לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסין הבן המצויין הבה"ח כמר מרדכי דוד נ"ו

עב"ג תח" בת מחו' רודף צדקה וחסד שמו מפארים לשם ותהילה

הרה"ח ר' מענדל קרעדיטער שליט"א – אב"י בגאולדס גרין

ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך נחת והרחבה וכל טוב סלה, אמן

כעתידת וברכת המערכת

אמרות טהורות

יחסו אחר אחרון – כדי לתקן פגמו

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' (כה, יא). פירוש רש"י ז"ל: "לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אחרון". לשון "הראיתם" היא לכאורה שפת יתר; ועוד מה יועיל יחסו אחר אחרון, הלא הם ידעו זאת, ואף על פי כן היו מבזים אותו.

אמנם ידוע בשם **הבעש"ט** חק' (עי' תולדות יעקב יוסף) ס"פ ק' שכאשר רואה אדם, אחד שהוא עובר איזו עבירה, סימן הוא שגם אצלו יש שמץ מזה ההטא וצריך לתקן זאת. והנה הדין של "קנאין פוגעין בו" הוא רק כשרא אותם בשעת מעשה, ולכן לא רצו משה ללכת להרוג את זמרי, שהרי אם יראה – יחשדו ישראל שגם בו יש שמץ עבירה ח"ו, אבל פינחס "ראה מעשה ונזכר הלכה..." והוא שהיו השבטים מבזים אותו באומרים "הראיתם", הרי כל ישראל לא ראו, רק הוא ראה, אם כן בוודאי יש בו גם כן שמץ עבירה ח"ו, ואין זאת אלא מחמת "שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה" – עגל ראשי תיבות: עבודה זרה, גילוי עריות, לשון הרע, על כן ראה מעשה זו מאחר שיש בו שמץ משלשה דברים הללו ח"ו.

אבל באמת לא היה בפינחס שום שמץ מזה, רק מאחר שאהרן הכהן עשה את העגל מחמת אונס כדי שלא יתרגונו, כפי שהרגו את חור, ונתלגלג על ידי זה גם גילוי עריות, כמו שנאמר: "ויקמו לצחק" (שמות לז, ה) ע"ש פירש"י, לכן סיבכו מן השמים שיראה פינחס מעשה זה, כי על ידי שסמר נפשו על הדבר תיקן את הכל. וזו כונת רש"י: "בא הכתוב ויחסו אחר אחרון" – שלא בא אלא לתקן פגמו של אהרן.

גנזי יוסף להרה"ק מסטאנוב זי"ע

לחרבות הקרו ולאכול מהפירות

לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו וגו' (כו, נד). "על דרך משל, דהנה, הגם שיזדה לאיש עשירות גדולה, אלא

אמירה נעימה

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן חשיב את המתי וגו' (כה, יא). איתא במדרש (במדבר כג, א): "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, לכן אמר הגני נתן לו את ברייתו שלום. ולכאורה קשה, הלא אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה (שם יב, ט), ולמה זה דוקא אצל פינחס אמר בדין הוא שיטול שכרו.

ויש לפרש לפי מש"כ **הפרי מגדים** (פתחה כללת חיד את ה) המעט דשכר מצוה כהאי ענינה ליכא (קדושין לפ), משום שהקב"ה אינו מאמין באדם, כדכתיב (איוב טו, טו): "הן בקדושו לא יאמין", והושש שמא יתקלקל ויעות דרכיו, ואם כן איך יתן לו שכר שמא יהיה תורה על הראשונות וכל צדקותיו לא תזכרנה עוד.

והנה, איתא בזהר חק, שכל מי שימות ויחיה על פי נם, שוב אין יצר הרע שולט בו (מבא בם) אהבת וינתן להנהיג הר"ר יונתן אייבשיץ זצ"ל, בהפסדה לשבת תוכח ע"פ ויראני את יהושע וגו' ע"ש). עוד איתא בזה"ק (בפרשתנו, ריו), שלאחר שקינא פינחס והרג לומרי פרחו ממנו נשמתו, ונכנסה בו נשמת נדב ואביהו, ע"ש.

ולפי זה יובאר המדרש: "פינחס בן אלעזר" – שהיה בן אלעזר, וכשיו הוא "בן אהרן הכהן", יען כי פרחו ממנו נשמתו ונכנסה בו נשמת נדב ואביהו, ואם כן שוב לא ישלום בו יצר הרע, ואין לחוש שיתקלקל ויתנה על הראשונות, לפיכך "בדין הוא שיטול שכרו" בעולם הזה.

ילקוט הגרשני

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' (כה, יא). וברש"י (והוא מנ"י סנהדרין פב): "לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אחרון". יש להבין מה תוקן בזה שיחסו הכתוב אחר אהרן הכהן, וכי עתה כבר אי אפשר לומר שהוא בן פוטי וכו'.

ונראה ע"פ מה שאמרו (קדושין קא): אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה או שתי משפחות שמתגרות זו בזו, שמץ פסול יש באחד מהם ואין מניחין אותו לידבק זה בזה. עוד אמרו

אלפי אלפים, אם לא ירויה בהם, אזי יהיה הקרן הלך והסור בכל פעם, אבל אם ירויה בהם תהא הקרן קיימת לו והוא אוכל מפירותיהם, ואדרבה יוכל עוד הקרן להיותם, כמו כן בהעבדות ה'.

וזהו: **לרב' –** כשתרבה פירות, מצוות ומעשים טובים, או **תרבה נחלתו' –** יתרבה הקרן ותאכל מפירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, אבל **למעט' כו'**, מוכן ממילא.

תיקון של מחלוקת – אף לצדיקים

כאשר מריתם פי במדבר ציון במריבת העדה להקדישני לעיניכם הם פי מריבת קדש מדבר ציון (כו, ב). הכתוב מרמז לנו כמה מונגה היה המחלוקת, כי בשעה שאש המחלוקת בוערת, הרי היא כלהבה החולקת למרחוק, אוכלת שורפת ומוזיקה, ולא לאלו שיש להם חלק בה בלבד, אלא אף להקדישים אשר בארץ הכהן, שרחוקים הם ממנה כרחוק מזרח ממערב, מכל מקום "תפעול בהם המחלוקת שיעצמנו הדיבורים שלהם בתורה ותפלה" – כי אינם יכולים בזמן כזה לעבוד את השי"ת מתוך שמחה והתלהבות.

וכן מתבאר הכתוב: "הם מי מריבת" – אלו הם התוצאות של מריבה ומחלוקת, "קדש מדבר ציון" – שאילו אצל הצדיקים שהם קדושים וטהורים, "מדבר ציון" – מצטננים אצלם הדיבורים של תורה ותפלה, שאינם יכולים להתלהב בעבודת השי"ת.

כל עשיות בני ישראל – לעורר מעמד הר סיני

עולת תמיד העשויה בהר סיני (כה, ז). "פירוש, שבעת עמידת הר סיני נתקרב בני ישראל להשי"ת לדורות עולם, כמו שאמרו ר"ל (מדרש תנחומא פר' יתרו אות יא) כל מה שנביאים התנבאו קבלו מהר סיני, וכן כל תלמיד חכם שכלל דור דור, ע"ש.

ולכן כל העשיות שבני ישראל עושין תמיד – עולת תמיד העשויה – הכל רק לעורר הכח של מעמד הר סיני.

שפת אמת (תרל"ז). ועי' גם בם 'בוצעא דגמורא' מהר"ר ברוך ממעייב זי"ע

(שם ע): אם ראית כהן שיש בו עוונת מצא אל תהדרה אחר משפחתו, שנאמר (דושי' ד, ז): "עמך כמריבי כהן" – פירוש, שהם בני מריבה. והנה, כשראו שנכנס נתקא ביותר דגורו לכף חובה לומר שהוא מופני שיש בו שמץ פסול, ואמרו שזה מחמת שבא מבנות פוטאל, מבנות יתרו, שפיטם עגלים לע"י, וכדי לשלול לכל יחשוב איש שמא יש שמץ פסול בזמרי ובמשפחתו, לכן אמרו "והרג נשיא שבט מישראל", דכיון שנתמנה לנשיא ודאי מיוחס הוא, כענין דאיתא (קדושין עז). דאין בודקין אחר מי שהחזיק אבותיו משוטרי הרבים, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אחרון, פירוש, כיון שכנה הוא ראו לו לקנאות קנאת ה' צבאות, ואל תהדרה אחר משפחתו, כאמור.

ויאמר ה' אל משה לאמר. כן בנות צלפחד דוברות וגו' (כו, ז). וברש"י ז"ל: "יפה תבעו. אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו" עכ"ל בשם הספרי. לכאורה יש להבין השבח ששכחו את בנות צלפחד בזה אשר הקב"ה הודה לדבריהם, הלא המה לא שאלו כי אם משום שסברו שעל פי דין מגיע להם נחלה, ומשה רבינו ע"ה הקריב את משפטן לפני ה', וכאשר שמע הקב"ה את משפטן אמר שהיו עמדם, ומה אם כן שייך לומר בזה "אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו", הרי באמת היה הדין עמם.

וי"ל, כי הנה בנות צלפחד טענו: "תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו", ולכאורה יש להסתפק אם כוונתן בדרשת נחלה היתה מחמת תאוות הממון, כדי שיתעשרו בנכסים הרבה, או היתה כוונתן לשם שמים, למען יוכלו לעבוד את ה' בזה בלי מניעה. והנה, כששמע משה רבינו את טענתן, כתיב: "ויקרב משה את משפטן לפני ה'". דהיינו, שמשו המליץ עבורן שעיקר כוונתן היא רק **"לפני ה' –** לשם שמים בלבד", ויאמר ה' אל משה לאמר. כן בנות צלפחד דוברות, כלומר, שבאמת כן היא כאשר אתה ממליץ עבורן שכוונתן היא רק לשם שמים.

וזהו השבח ששיבחו אותן חז"ל: "אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו", דהיינו, ששבחו אותן שהיתה כוונתן לשם שמים עד שהקב"ה העיד עליהם כן, שכוונתן באמת לשם שמים.

דברי יחזקאל (תאומים)

יתרון דעת

"שונה הלכות" (י)

לימוד טור או"ח – מסוגל ליראל שמים / לימוד טור עם בית יוסף – מסוגל לאריכות ימים, ועוד

שמעתי בשם אדמו"ר **מבעלזא** (כ"ב מרן מהר"ש זי"ע) ולזה"ה שאמר, שכל הייאת שמים שלו הושפע עליו מחמת התמדתו בלימוד הטורים עם פירוש ה'בית יוסף', ובפרט בלימוד **טור אורח חיים** היה **שואב יראת שמים** במדה גדושה, כן הוגד לי מאנשי אמת.

דברי יצחק להנהיג מסואליאות זצ"ל (ענינים עמ' נד). ונרשם שם בהגהת הנהיג מהרש"ם מברעזאן זצ"ל: "ואני שמעתי כי פעם אחת היה לבנו הנהיג מהר"י (מבעלזא) זי"ע חולי קדחת רחל, ונודע כי היה מפורסם וברוק ומנוסה כי בבוא חולי בן לפני מרן מהר"ש זי"ע ואמר שלא יהיה עוד, חלפה הלכה לה המחלה תיכף ומיד, כאשר ראיתי בעיני אצלי, שהיה לי המחלה כל הקיץ, ובבואי לפני מרן ואמר שלא יהיה עוד, והוטב לי תיכף ופסק המחלה) ובבוא בנו בת"ל לפני ואמר לו כדרכו ולא הועיל, ובא שנית ואמר כי בטור ד"י יש כל מיני רפואות, ויש סימן אחד המסוגל שאם לומד סימן זה אז יש בבואו לגרש מחלה הנ"ל, וזה נזקק רב לא למד סימן זה, וחזר ולמדו, ואז אמר לו כדרכו ותיכף פסקה המחלה. ע"כ. ועי' בקדמון לשו"ת 'קרן לדוד'.

הרה"ק מוה"ר **דוד משה אשכנזי** ז"ל שהיה בטאלשווא ואח"כ בעי"ת צפת תובב"א (בעל 'תולדות אדם') הגיד להרה"ק מו"ה **שמואל העליר** ז"ל אב"ד צפת, שמרן ה'בית יוסף' זי"ע בחלום דבר בו שירגיל עצמו להתמיד בלימוד ספרו 'בית יוסף', ויזכה על ידי זה לאריכות ימים.

ואמר הרה"ק מהר"מ להרה"ק מהר"ש חנ"ל, שלו לא היה באפשרות לקיים רצון מרנא ז"ל לרוב טרדותיו לפי סדרי לימודיו, אבל מהר"ש יעשה כן, וכן נהג, ונעשה זקן ושבע ימים. ושעה טרם הסתלקו הגיד להעומדים לפניו, שזכה שנעשה עי"ז זקן בן צ"ח שנים, ואמר, דהיינו מה שמבקשים בתפלה במוספין דגשם וטל: "לחיים ולא למות" – שאם יפליג בזקנה יזכה לחיות במנין "לחיים", שהוא במנין צ"ח, ולא למות, יותר מזה לא יחיה, כי צ"ט קרוב למספר מאה, כבר הוא כאילו מת, כבמשנה סוף פרק ה' דאבות, עכ"ל ז"ל. והרה"ק דבעלזא ז"ל אמר, שהתמדה בלימוד טורים ו'בית יוסף' מביא ליראת שמים.

אלף בתב (אות תס). ושם בהגה"ה מבבל 'משנה שכיר' זצ"ל: עיין בסוף ספרי משנה שכיר ח"ב, בהספד על הגה"ק בעל חפץ חיים והגאון מלובלין, מה שכתבתי בזה על הגליון. ע"כ. ובס' מאמר מרדכי להרה"צ ר' מרדכי חיים מסלאנים זצ"ל, ח"א עמ' לו, ישנה גירסא שונה בזה)

... על כן תצית לדברי ללמוד בכל יום ג' שיעורים בטור ו'בית יוסף', דהיינו או"ח ויר"ד חור"מ או אהע"ז, וכל סימן שתתחיל ללמוד תראה בבי' מוצא הדינים בש"ס, ותלמוד אותה הסוגיא עם הרא"ש וגם הרי"ף והר"ן, ואח"כ כשתלמוד הסימן בטור וב"ב יהיה לך לנחת, ומסתמא תחדש איהו חידושים בכל סימן, ואח"כ תלמוד הסימן בשו"ע, וטוב ללמוד 'אורח חיים' עם ה'מחצית השקל' שהוא מלא קדושה, כאשר נודע שהוא ה' המג"א בעצמו, וח"ו לעיזב את דוד, דהיינו הט"ו, שהוא כולו קדוש.

וטוב להתחיל בהלכות שבת, וביו"ד – הלכות טריפות, ובח"מ – הלכות דינים שנועד כאשר שמעתי מסוגל לרוב הקודש, כמ"ש משפטיו לישראל כאשר ישראל יסכימו כי ה' המשפט לעשות משמאל ימין וכו'.

מתוך **מכתב בעל 'מעגלי דק' מרדעש זי"ע** לתלמיד (דפס ב"ס 'זכות ישראל' מהר"ר)

הגאון רבי **משולם איגרא** זי"ע אמר לפני פטירתו: היות כמה פעמים בא אליו מרן ה'בית יוסף' לבקשו שילמוד את ספרו הב"י, והוא חפץ ללמוד. אבל לא היה יכול מפני שהיה נראה אצלו לאיבוד זמן, כי הכל היה בזכרונו, כל המקורים לש"ס ופוסקים. ואמר שמתחרט על שלא התאמץ לדחוק את עצמו לעשות רצון הב"י זי"ע וללמוד, כי אז היתה זאת לו סגולה לאריכות ימים.

שמעתי מהרה"צ ז"ל מבעלזא (כ"ק מהר"ר זי"ע) שאמר בשם אביו חק' זי"ע"א (כ"ק מהר"ר זי"ע) בזה"ל: כל יחודי רצונו לקיים המצוות בשלימות, ואולם יש כל כך הרבה בלבו מחשבות על ידי הסט"א המעבדה לעשות המצוה כראוי ויש לגרשם. והעצה לזה, ללמוד לפני קיום המצוה את הלכות המצוה. מקור ברין (ייד"ב א"ל. עמ' טו)

פעם אמר לי גאון ישראל ח'חזון איש' זי"ע באחד משיתותיו אתי, כי בניעוריו למד הרבה טור וב"י, והיו חבריו מלעיגים עליו ואמרו שיהיה מלמד תינוקות, וסיים ואמר: ב"ה כי נעשיתי מה שנעשיתי.

שו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' נ)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יחזקאל קאצינאלפויגן זי"ע – בעל שו"ת "כנסת יחזקאל" יומא דהילולא כ"ג תמוז (תק"ט)

"הי דבר ה' אל יחזקאל לאמר, אתה תראה את עמי ואתה תהיה לגידי ד ישראל, וברוך ה' אשר לא עזב חסדו ואמתו, להכין ממלכתו, ותכונן מלכותו. מאז יהא רעוא דיתרום ריש' וקני' מעלה מעלה, חכם חרשים ונבון לחש בנסתר ונגלה... ה"ה הרב המאור הגדול הגאון אב"ד ור"מ נ"י ע"ה פ"ה כ"ש כמוה"ר יחזקאל נר"ו..." - בשורות אלו פנה אליו הגאון רבי יעקב עמרין צ"ל אב"ד לעורדין שבהולנד. ובתשובה אחרת מתארו: "ליחיד בדורו, הגאון הקדוש מעוז ומגדול, אין דוגמתו בכל העולם, על כל נסתר ונעלם..." (הובאו בקובץ מוריה, שנה ג', גל יא-יב, עמ' ד', כב).

גם יחידו הגה"ק רבי יעקב ריש צ"ל אב"ד מץ - שהכתירו "כאחד מכל גדולי האחרונים" (שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קיג) - כתב אליו ביותרת הכבוד: "ראש קרן ישראל, נשיא כרנן גמליאל, משיב דבר לכל שואל, מהדר אורייתא מפלפולא כעתיאלא..." (שם סי' יב).

ואלה תולדותיו:

רבינו יחזקאל קאצינאלפויגן נולד בעיר בריסק דליטא, ביום כ"י כסלו שנת תכ"ח או תכ"ט (הוא עצמו מסופק בזה כמ"ש בתחילת צוואתו) לאביו הדיין דמתא הגאון רבי אברהם צ"ל (בן הגאון רבי יעקב צ"ל אב"ד מירדא, בן הגאון רבי אברהם אשכנזי-קאצינאלפויגן צ"ל אב"ד לבוב והגליץ), ולאמו בת רבי בצלאל בן הגאון רבי בנימין אהרן שלניק צ"ל - בעל שו"ת 'משאת בנימין'.

ברביסק ששה מבאר תורתם של רב העיר הגאון רבי מרדכי זיסקינד רוטנבורג צ"ל ובנו הגאון רבי משה רוטנבורג צ"ל (קדמו ברבנות אה"ח), עליהם הוא כותב בהסכמתו לשו"ת 'מהר"ם זיסקינד רוטנבורג' (האמבורג תע"ו): "אב ובנו שראו את החיד"ש, כזה ראה וקדש שושן סודות, ה"ה הגאון הגדול המפורסם וכו' כמה"ר מרדכי זיסקינד רוטנבורג אב"ד דק"ק לובלין, אשר אשכנזי מים מבארו מים צלולים נזילים מן הלבנון דבש ונופת צופים... וברא כרעא דאבהו דין רפיש מדבית אביו גמר ה"ה הגאון המפורסם וכו' כמה"ר משה אב"ד דפה ק"ק אלטונא המבורג, גם ממנו שמעתי דברים חזקים בהיותו אולם כשרא שמינה אפתורא דדהבא אביו ז"ל, משה שפיר קאמר..."

כבר מנעוריו הוכר לטובתו דחכימא, חריף ושנון בכל חדרי התורה, וכפי שמביא בספרו שו"ת 'כנסת יחזקאל' (סי' טו) חידוש מפי חורפו: "ובעניי חבראי היה ישר וקלסו". בילדותו היה גם בלבוב וסאל לכל הגדולים (ע"י סי' טז). כאשר הגיעה עת דודים נלקח לחתן על ידי פרנס העיר "המרומם הראש והקצין" ר' שלמה זלמן ב"ר יואל ז"ל, נכד הבי"ח וחתן בעל התוס' יו"ט (ע"י סי' ט) "אף דחייב אדם בכבוד חמיו ובעל 'פענני מלך' [התנינו] הוא חמי קוין". אמנם ראה: קובץ 'בית אהרן' וישראל, שנה ג', נה, עמ' קלב).

בהגיעו להוראה לקרא לשמש ברבנות בכמה הקהילות במדינת ליטא, ביניהם, בעיירה זעטיל ורוזניא שבאודו מחוז, ומשנת תס"ד כיהן ברבנות קייאן ובירז שבזאמוט. בשנת תע"ג "אקרינו" לפסוקא בחלמא אה"ה למושב לו", בהתחרות ביום ד' אייר נתעלה על מורנו קרת והוכתר לשבת בראש הקהילה הגדולה אלטונא, אחת הקהילות החשובות ביותר, אשר נודעה בשם - אה"ח, על היותה כוללת עמה את קהילות הקדוש האמבורג וואנדסבעק, עליהן הומלץ הפסוק (תהלים קלב, ט): "כי בחר ה' בציון אה"ה - אלטונא, האמבורג, וואנדסבעק למושב לו".

וזהו יחזקאל לכם למופת:

בעמדו בראש הקהילות מפאורות אלו, נתפרסם שמו ביותר בין ארזי הלבנון ואדרי התורה, בהשיבו תשובות בדבר ה' זו הלכה להמון שואליו מכל רחבי תבל.

כחו היה רב בהנהגת הקהילות הן בעניי הציבור והן בעניי בין אדם לחבירו. כן תיקן תקנות להועיל ושמר על מנהגי הקהילה, בפרט בעניי תפילה כמנהגי קדש ויאהרצייט, כפי שהעלה בתשובתו הרמנה ל"ט סימנים (ע"י שו"ת 'כנסת יחזקאל' סי' מד) שאף נדפסו לאחר מכן בכל מחזורי התפילה שנדפסו באלטונא.

בנוסף לתפקידו הרם ועל ניהול הרבנות, היה "זקן ויושב בישיבה" (ע"י הגדולים 'להרחי"א' צ"ל, מע' ספרים, אות כ"ס מא) והעמיד תלמידים הרבה. וכך מספר תלמידו הגאון רבי אפרים העקשיר צ"ל, דיין באלטונא והאמבורג, מאשר ראה במו עיניו וילשון חכמים, ברלין תקצ"ו, עמ' מג): "נהיגה בעת שלמדתי אצל מ"ו הגאון הגדול רשכבה"ג רבי יחזקאל קאצינאלפויגן צ"ל אב"ד ק"ק אה"ח, ופעם היה מורי בעיר ואנוניבעק, והורה בשאלה המורה לאחד מאנשי העיר שפנה אליו בשאלה, ואחר כך כששב לישיבה ללימוד שיעור בעיון, היה נראה לו שלא טב הורה, ושלה שליח שירוף מהרה להודיע על חזרתו טרם שיהא נעשה מעשה, אך עד שחזר השליח להודיע שעשה שליחתו, ה' מיצר ודואג מאד, ומורבו הפחד והחרדה נפלו לו שני שיניים מפיו" - - -

עניינות יתירה שורה בכל תשובותיו, שברובן חתם בסגנון: "מנאי אנכי עפר ואפר, נמשל לבן כפר". הוא התרחק מכל צל של סכסוך ומריבה בעניי הקהילות, שהיו חזון נפרץ בימיו, וכך צייה גם כן בצוואתו לזרוע אחריו, בכותבו בין השאר: "...אם

המדור נערך לזכר נשמת הר"ה - ר' משה ברוך' יצחק ערשי ברונשטיין ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

בני קהלתו כבדוהו כבוד מלכים, אחד מגאוני עירו רבי אלישע ב"ר אברהם מהוראנא צ"ל מביא חידוש ממנו בפירושו לסדר זרעים שהו"ל בשם 'פי שנים' (מנצוק לפירוש הרא"ש, ערלה פ"ג מ"ט). וי"ל באלטונא (תניא) ומסיים: "... אלה הדברים האמור לאומרים מפה הקדוש הנשר הגדול הגאון איש האלקי קדוש יאמר לו כבוד מהור"ר יחזקאל בעל המחבר ספר שו"ת 'כנסת יחזקאל' ה"ה אב"ד ור"מ דשלש קהלות קדושות אלטונה המבורג ואנוניבעק יצ"ו ואנפיה".

גם המלכות חלקה לו כבוד רב וסמכויות רבות ניתנו לו מטעמה, "אפילו להשליך אנשים בתפיסה, ולשומם במאסר על פי דברו וגורו בלבד, ולא היה אדם רשאי להחרו" אחריו" (מגלת ספר' להגריעב"ץ צ"ל, ווארשא תרנ"ו, עמ' 136), ובשנת ת"צ, כשגזרה גזירה מאת המושל על ג' הקהלות, השתדל בכל כחו ואף הצליח בס"ד להפך זממם (יאר"ה למנוח' עמ' 25).

זכה רבינו ופסקיו נתקבלו להלכה (ע"י יבאר חיטב' אה"ח סי' קלב וסי' קלד, ושיעור תשובה: הל' טהבה סי' תרטא), ועל אחת מהמוראותיו מעיד הוא עצמו שנתקבלה בשמים, ודלא כאלו שחלקו עליו, וז"ל (סי' טז): "אחר כמה שנים בא לכאן הרב מהר"י השואל הנ"ל (הוא הג"ר יעקב עמרין צ"ל) ואמר לי שעל פי הוראתי הורה הלכה למעשה, ונתעברה האשה וילדה זכר, והילד בעל תורה גדול, בוצין בוצין, ונתתי שבח לא-ל יתברך".

מורשה לדורות:

שלשים ושש שנים מלך רבינו באה"ו עד אחר הגיעו לגבורתו, בה חיבר את ספריו: שו"ת 'כנסת יחזקאל' (אלטונא תצ"ב), 'לחם יחזקאל' - על גפ"ת ורמב"ם (לא נדפס), 'מים יחזקאל' - דרושים על התורה (פאריצק תקמ"ח). יש מייחסים לו ג"כ ספר 'מעורר זכרון ומאסף המחנות', שנדפס בעילום שם (אלטונא תפ"ח) - מורא מן קומות מן השי"ע שם פסקי רש"י ותוספות. כן הובאו שו"ת ודברי תורה ממנו בספרי חכמי דורו. שנתנים לפני פטירתו כתב את צוואתו מלאת המוסר וחרוזה נאים, עליה חתם עוד הפעם בעת חוליו האחרון כחודשיים לפני פטירתו. בצוואתו (נדפסה להאזנה ע"י ב"ו באמסטרדם, בשנת תק"י, ואח"כ בוילנא תרל"א), מגלה קצת מהליכותיו בקודש וז"ל: "לכם אני מגלה טפח וטפחים מכסה, כל ימי היתה נפשי עמוסה, ונוהרתי מלנצח נצחים, או להטמין לאדם פחים, להיות חס ושלים רודף רוחים... למופת הייתי כל ימי חלדי, לא דרפתי לבלוש בגדי רקמה ורדודי, לא מלאתי פי שחוק אף ביום חדודי, על כל אלה במרמס סהדי, ובכל מילי דעלמא היה נוחא לי שיוגמר מבלעד, ולא אמרתי איה כבוד... למופת הייתי לרבים את העוסקים באילת אהבים, כבבת עיני היו חביבים, אף שהמה לפעמים עקצוני עקקרישם, דברו עלי לזדים, ובהיותם כאבים, ולטובתי היו תואבים, הייתי להם כטל ורביבים, אף ברי יטריח לקבל קרובים, בננים יפות פנים צהובים, לילדים ושבים, אפי וזוטר ואפי וברבי שרים, לטפל בקרובים חייבים..."

בצוואתו ציוה שעל המצבה יכתבו רק 'המפורסם', ושם 'גאון' לא יזכר כלל, "כידוע שאף בחיים לולא כבוד הקהילות הייתי מקפיד והייתי מוחק שם 'הגאון', כי בעוונותיו הרבים בדור הזה אין גאון יעקב וגאון ישראל"?

רבינו נפטר בשיבה טובה, בהיותו בן פ"א, ביום כ"ג תמוז שנת תק"ט, ותלמידו הגאון רבי יהודה ליב פרגער צ"ל אב"ד גריידיץ כתב דברי העלוי על קברו של רבינו דברי חסד וקנה כמה מגדולי הדור, ביניהם, הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע שהספידו פעמיים (ודבריו נדפסו בספרו 'עירות דבש', ח"ב דרוש ו-ו), והגה"ק רבי חיים כהן רפאפורט זי"ע אב"ד לבוב (ניסל).

בניו היו: הגאון רבי דוד קאצינאלפויגן צ"ל (ובו של מרן הגר"א מוילנא זי"ע בילדותו) אשר ירש את כס אביו בקייאן, ר' יעקב ור' פייבל. כן היה לו בן שנפטר בילדותו. וחתניו הגאוניס היו: רבי יעקב הלוי שור אב"ד קראז, רבי יצחק אב"ד העטא ורבי נתן נטע אשכנזי דיין באלטונא, מהם נמשכה שושלת רבנים וגדולי תורה דור אחר דור.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. וכך היה חותם: 'קאצינאלפויגן' באות פ' ולא 'בויגן' - בב'. בהקשר לכך מן הענין להביא מה שמסופר בספר 'עם הגדולים החדש' (אות א' סי' ט), ח"ל: "מצאתי כתוב בה"ה", שמעתי מפי רב מופלג אחד ממדינת ליטא מה שמעתי בק"ק בריסק, מקומו של השר ר' שאול וואהל, כי הגאון מהר"ם פאדוזה ובנו מהר"ש היו חותמים עצמם 'קאצינאלפויגן' - (ראה שו"ת רמ"א סי' כג, נג, צ), והקריבו וכי השר ר' שאול וואהל למשפט את אבותיו של בעל 'כנסת יחזקאל' אשר לא היו יוצאי חלציו של השר מן הזכרים ובכ"ז חותמים עצמם בשם 'קאצינאלפויגן'. ויצא הפסק-ד"ן מן הרבנים יושבי כסאות למשפט בוועד ד' ארצות, כי יוצאי חלציו של הגאון ר' שאול מן הזכרים יחתמו בב', ויוצאי חלציו מן הנקבות יחתמו 'קאצינאלפויגן' בפ'. וכן הוא חתימת בעל 'כנסת יחזקאל' בכל תשובותיו.

2. דברי צוואתו היו לעינים גם להגאון רבי יעקב עטלינגער צ"ל בעל 'היעורן לנר', שחזר בצוואתו כמעט מלה במלה על מה שקבע רבי יחזקאל בצוואה בדבר קבורתו.

מאת: ה"ה ישכר ערשי ווייס נ"י, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת בבא מציעא

"לפני עור לא תתן מכשול" – אם הלה לא נכשל לבסוף האם עבר על הלאו?
שנינו במשנה האחרונה בפרק איזהו נשך (ע"ה ע"א): ואלו עוברין בלא תעשה, המלוה והלוה והעריב והערים, וחכמים אומרים אף הסופר, עוברים משום לא תתן, ומשום אל תקח מאתו, ומשום לא תהיה לו כנושה, ומשום ואל תשימונ עליו נשך, ומשום ולפני עור לא תתן מכשול ויראת אלקין אני ה'. ובגמרא: אמר אביי, מלוה עובר בבולן, לזה עובר משום לא תשיך לאחיק' ולאחיק לא תשיך' ולפני עור לא תתן מכשול, ערב והערים אין עוברין אלא משום לא תשימונ עליו נשך'.

הפוסקים דנו כלפי האיסורים שעובר עליהם הלוה, אימתי עובר עליהם, האם מיד בשעת הדנו כשלוה על דעת ליתן רבית למלוה, או שאינו עובר כי אם כשנתן את הרבית למלוה (עי' שו"ת חת יציר סי' ק וק). נפקא מינה משאלה זו היא אימתי הוא נפסל לעדות (עי' סנהדרין כה), אם מיד בשעת ההלוואה, או משעה שנתן ריבית.

והנה לגבי האיסורים "לא תשיך לאחיק" ו"לאחיק לא תשיך" כתב בשו"ת מהר"ח (סי' קד) שהלוה אינו עובר על איסורים אלו כי אם כשגבו הריבית ממנו, והסכים עמו **למשנה למלך** (הל' מלוה פ"ד ה"ב), וכן נראה מלשון הר"ן בתשובתו (סי' עג), ואילו לגבי איסור "ולפני עור" כתב הר"ן (שם) במפורש: "דלזה גם כן עבר איסורא בשעת הלוואה, דקא עבר על לפני עור לא תתן מכשול" – במה שהמלוה עובר משום לא תשימונ עליו נשך..., וכן כתב בבכשת הגדולה (יריד סי' קס הגה"ט ו) ובמשנה למלך (שם). וביאור הדברים הוא, כי המכשול שיצא מתחת ידי הלוה הוא מיד בשעת ההלוואה, במה שנתן מקום למלוה להלוות לו, ונמצא שגורם לו מכשול כבר עתה.

בספר **יד מלאכי** (כללי הלמד את שם) הוכיח מנקודה זו – שהלוה עובר על "ולפני עור" מיד בשעת ההלוואה – כלפי שאלה יסודית שהביא בענין איסור זה, וזו לשונו: "לפני עור לא תתן מכשול" – דקעבר מי שמשיכי כוס יין לגוי ואבר מן החי לבני נח, נסתפקו בלימוד השיבה, היכא שהגוי לא שתה אותו כוס של יין, והבן נח לא אכל אותו אבר מן החי שהושיט לו, אי קעבר המושיט משום "לפני עור לא תתן מכשול" או לא, מי נימא דכיון דלא נכשלו באיסור על ידו והוא הרושט לא מיקרי תו מכשול, או נימא כיון דסוף סוף הוא נתן המכשול לפניהם עובר בלאו דלפני עור לא תתן מכשול אף דלא נכשלו בו". יסוד הספק הוא – האם החטא הוא בנתינת המכשול לבד, וגם כאשר עדיין לא בא הולות לידי מכשול, הרי זה נחשב כבר כאבן גנוף שנתן המכשול, חטא ופשע יש בדבר. או יתכן, שאין המכשול עובר כי אם כשכבר נכשל הוולת, ולכן באופן שלא שתה הגוי את היין לא עבר על איסור זה. והמשיך וכתוב שלאר האמור משמע, שמיד בשעת נתינת המכשול עוברים על "ולפני עור", כשם שהלוה עובר מיד בשעת ההלוואה.

אכן, בהגות והערות בסוף הספר דנו' כתב לתמוה עליו: "מה שהביא הרב המחבר ראייה לדבריו – הדמושיט כוס יין לגוי עבר תיכף משעת ההושטה אף שלא שתאו, מדברי הכנסת הגדולה... דאיסור הרבית הוא מתחילת ההלוואה אע"פ שהלוה לא נתן הרבית, ואף הלוה עובר משעת ההלוואה אלאו דלא תתן מכשול" – שנתן המכשול למלוה לעבור אלאו דלא תשימונ, במחילת כבוד תורתו דבריו תמוהים, דמה זה ענין לספק שנסתפקו בני השיבה, דכיון שהמלוה עובר תיכף באיסור ברור שנתן כספו בנשך שמוחה על זה בשעת ההלוואה... אבל זו מנין לנו היכא שלא נעשה שום איסור שיעובר המושיט". תוכן הדברים הוא, שהמלוה עובר על איסור ריבית מיד בשעת ההלוואה, ונמצא שמיד בנתינת המכשול כבר נכשל בו המלוה, ואם כן אין להוכיח מכאן כלל שעובר על האיסור מיד בנתינת המכשול גם טרם שנכשל בו הוולת.

ולאמתו של דבר, גם כלפי המלוה אותו דבר ברור שעובר על איסור רבית מיד בשעת ההלוואה (עי' ספר מלוה ה' פ"ב הע' 6 אביית גדולה כה), ולפי דעת הראשונים שגם המלוה עדיין לא עבר על איסור רבית עד שעת גביית הרבית, שפיר יש להוכיח שעוברים על "ולפני עור" מיד בשעת נתינת המכשול גם טרם שנכשל בו, כי גם כאן עדיין לא נכשל המלוה באיסור רבית, ולא היה כאן כי אם נתינת מכשול על העתיד, ואעפ"כ עובר הלוה על איסור זה מיד בשעת ההלוואה – שעת נתינת המכשול גרידא.

בהגותו והערות על ה"ד מלאכי" כתב שבעיקר הספק יש לנו הוכחה אחרת מסוגייתנו, הדנה בהמשך הסוגיא מצינו: **אמר רב יהודה אמר רב, כל מי שיש לו מעות ומלוה אותו שלא בעדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול**, וברשיה: "שעולה על רוחו של לזה לכפור", וכלפי דין זה כתב **הלחם משנה** (הל' מלוה פ"ב ה"ז): "ואם תאמר, אם כן אף אם ילונו בעדים עובר משום ולפני עור", שהרי יטעון פרעתי, והמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפריעו בעדים. וי"ל, דמאי שכתב "שעולה על רוחו לכפור" – לאו למימרא דברשע יעשה כן, דאטו ברשיעי עסקין, אלא יש לומר דחיישין שאם לא ילוחו בעדים ישכח הדבר שהלוחו, ולפי דעתו הוא אמת – שהרי אינו נזכר, אבל כשיש עדים אע"פ שלא יזכר על כרחו יפרע ולא ישבע" (עי' תומים סי' ע סק"א), והרי באותה שעה שהלוה המלוה את מעותיו ללא עדים – הרי עדיין לא נכשל הלוה במכירת הממון, כי עדיין אין כבונת הלוה לכפור עדיין, ואין כאן כי אם נתינת מכשול למכשול עתיד, ובכל זאת עובר הוא משום ולפני עור, והגמרא לא הגבילה דין זה רק באופן שאכן כפר בסופו של דבר, אלא, בכל ענין עבר על לאו זה, גם בכפר בסוף ובין שילם לבסוף, או בשמח לו המלוה על חובו – שבאופן זה לא היה גם כן מכשול בסופו של דבר, יש בזה משום ולפני עור" – מחמת גרם המכשול שיחנך להיות בעתיד (ראה עוד שו"ת מחנה חיים ד"א סי' מה; שו"ת מהרש"ג ד"א סי' ג; שו"ת דובב משרים ח"ב סי' ב).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני הלאוין ד"לא תחמוד" ו"לא תתאוה" (ב)

א. לאור משיכ שהחמוד דבר שבדי חבירו - לא לצורך עצמו אלא - לצורך חבר אחר, גם כן יש בזה משום "לא תחמוד", ולפי זה אין לשלוח מתווך שיפציר בהלה שימכור לו את הדבר, או את ביתו וכדומה, כשהלה אינו רוצה למכרו. וגם מעצמו לא יפציר בו המתווך שימכור את הבית וכדומה כשרואה שהלה אין בדעתו למכור.

ב. מכלל לאו זה שאסור להפציר בחבירו שיתן לו מתנה (כן משמע בשערי תשובה לרבינו יונה פ"ג אות מ). וכן: איש נכבד שמבקש מאדם שימכור לו או יתן לו איזה חפץ וכדומה, והלה בוש לסרב לו, אסור לבקש ממנו שימכור לו החפץ או יתן לו במתנה (שם). ועי' שו"ת בצל החכמה ח"ג סי' מד. ועי' שו"ת ארך צבי שמסתפק א במתנה שייך הלאו, ולא כשע"ת הני"ט).

ג. החומד בלימוד איזו חכמה או אומנות, ומפציר בחבירו שילמדנו חכמה זו או אומנות זו, אינו עובר ב"לא תחמוד", שאין הלאו שייך אלא בדבר ששייך בו קנין (ועי' ערוה"ש חו"מ סי' טט). ואמנם בהשגות ועניינים רוחניים ודאי טוב שיחמוד האדם, וכמ"ש בספר פלא יועץ (אות חמדה) שיחמוד איש להשיג חכמה ותבונה ומדות טובות וישרים ולהתדמות לקדושי עליונים, ובכונן דא מצוה לקנאות ולחמוד (עיי"ש)

ד. החומד שחבירו ישיכר לו הפצו וכדומה, או מפציר בו שיתן לו הדבר בתורת שאלה - דנו בזה הפוסקים אי עובר אלאו (ועי' שו"ת מ"ל מע' לו כלל קל; שו"ת בצל החכמה ח"ג סי' מה. ועני"ש בסי' מז שכן בשני תוספים - שאחד חומד ששותפו ימכור לו חלקו. ועי' במכתבי השפ"א סי' טו שמסתפק אי הלאו שייך בשכירות בתים, ועיי' משיכ' בשבט הקהתי ח"א סי' שטט).

ה. הוראה איזה חפץ נאה וכדומה אצל חברו, ומתאוה לכך, והלך וקנה חפץ כזה בחנות, אין בכך משום "לא תחמוד", שהרי אינו חומד ממש את גוף החפץ של חברו (פלא יועץ אות חמדה. ברם בדרך פקודי מצוה לו"ח כ' שם בב"ג - שחומד שיהא לו חפץ כמו שיש לחבירו - עובר בלאו. ועי' שו"ת בצל החכמה ח"ג סי' מט; ועי' משיכ' בשבט הקהתי שם. ועי' ערוה"ש סי' שטט חסידות שלא לחמוד כלל בח"י עיי"ש).

ו. גם אם רוצה את חפץ הזולת לצורך דבר מצוה - אסור (כן נ"ל מזה דאי' בזה"ק [פרי יתרו], מובא שם בדרך פקודי) שמותר לחמוד התורה שבדי חברו - שילמדנו, ומשמע ששאר חפץ של מצוה שלוקח ממנו ונחסר לו אסור).

ז. ונסיים בדברי החינוך (מצוה תט) וז"ל: "ואל תתמה לומר, ואך יהיה בידו של אדם למנוע לבבו מהתאוות אל אוצר כלי חמדה שיראה ברשות חבירו והוא מכולם ריק וריקס, ואיך תבוא מניעה בתורה במה שאי אפשר לו לאדם לעמוד עליו שזה הדבר אין לו, ולא יאמרו כן זולתי הטפשים הרעים והחטאים בנפשותם, כי האננם ביד האדם למנוע עצמו ממשבותיו ותאוותיו מכל מה שירצה, וברשותו ודעתו להרחיק ולקרב הפצו בכל הדברים כרצונו, ולבו מסור ביזו, על כל אשר יחפץ יטנו, וה' אשר לפניו גללו כל תעלומות חופש כל חדרי בטן בלא כליות ולב, ואחת קטנה או גדולה טובה או רעה מכל מחשבות האדם נעלמת מאנו לא נסתיר מנגד עיניו, ישיב נקם לעובדי רצונו בלבבם, ונוצר חסד לאלפים לאוהביו המפנים לעבודתו מחשבותם, שאין טוב לאדם כמו המחשבה הטובה והזהב, כי היא ראשית כל המעשים וסופן, וזהו לפי הדומה ענין הילב טובי ששבתו חכמים במסכת אבות (פ"ב מ"ט). עכ"ל הרהב.

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

הגאון הקדוש מוישווא - ספר תולדות, קורות חייו ופעליו של הגה"ק רבי מנחם מענדל מווישווא זי"ע בעל שארית מנחם, בהרה"ק רבי ישראל מוויזניצא זי"ע בעל יאבות ישראל, ובו מתואר הליכותו בקודש ואמרותו וטירותו שנשמעו מפי קדש, בשילוב ממונות, מסמכים ורישומים. נאסף ונערך בטוב טעם בידי ספרא רבה רבתי נתן אליה רות, ויצא לאור בשני כרכים מפוראים. קרית וויזניץ בני ברק תשס"ט. הפצה יאור הספר ירושלים.

ממחשכים הושיענו - סיפור חייו של ילד שהתמודד במלחמות הנאצים, שר בחיים מתוככי שבעה מדורי הגנום, גיא צלמות אושוויץ ועוד, בימי חרס עולם בשנות השואה, וזכה לצאת מאפלה לאורה ולהיות עוז לפעולת כבירות לחירות עטרה ליושנה בארה"ב שנעשו על ידי הגה"ק מצאנו קלויזנבורג זי"ע. נרשמו לזכרון עולם מפי בעל המעשה הרבני החסיד ר' ישעיה הכהן גליק - יאנקלאוויטש, ירושלים תשס"ט (382 עמ').

מנחת הבטחון באדיש - שיעורים אויף די מדה פון בטחון, וואס זענען פארגעלערענט געווארן דורך הרה"ק ר' יוסף יצחק ראזענפעלד שליט"א, חבר ביד"ץ שבט הלוי, מאנסי נ.י. בי די ישיעוירים פון דברי חיזוק פאר די אדישע שטוב"ש אויף די טעלעפאן לייך "כה תאמר לבית יעקב". א גרויסער טייל פון דעם ספר איז באוירט אויפ'ן ישרעל הבטחון' פון הייליגן ספר "חובת הלבבות", מיט א סאך חסופות פונט דיון דער מגיד שיעור שליט"א, פון פארשידענע מקורות, וואס זענען נוגע למעשה. מאנסי נ.י. תשס"ט (קטן עמוד).

כיצד מומננין הלכות זימון - פסקי הלכות מסודרים בסדר נכון, בלשון צח וברור השוה לכל נפש, וחיידושי דינים; ביזור הלכות בענינים הנוגעים למעשה מדברי הפוסקים, עם ציונים ומראי מקומות וביאורים בשו"ע והפוסקים. לזה עליו קונטרס יקול אומרים' בענין זימון ושבת ברכות על די מבני קול. מאת הרב מרדכי יהודה בלייער, מהדו"ת עם תיקונים והוספות ומפתח ענינים, לונדון, תשס"ב.

תודותינו וברכותינו תנוגות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>קרן לימוד משניות "זכרון יוסף צבי" שעל ידי תלמוד תורה דהסידי בעלזא – אנטווערפן ברכות לראש משביר</p> <p>ברכת מזל טוב לנכבה מגישים או בזה לידידנו הנגיד המפואר, ראש ונחשון לכל דבר שבקדושה, ונושא בעול זה רבות בשנים בקרן לימוד משניות של תינוקות של בית רבן, שמו מפארים עדת חבלי הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטשע) קאניג שליט"א</p> <p>לרגל השמחה השוריה במעונו באידיש הבן המצויץ נעים ההליכות ואציל המדות הבה"ח כמר מרדכי דוד נ"יו</p> <p>עב"ג תח"י מחו"מ מכבדי וחשובי חסידי באבוב הרה"ח ר' מענדל קרעדיטער שליט"א אבי' בגאלדס גרין</p> <p>ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך נחת והרחבה וכל טוב סלה, אמן כעתירת וברכת ההנהלה</p> <p>גדול העונה יותר מן המבקר, טוב שכן קרוב: צבי פינחס קנאבליך, מנהל רוחני</p>	<p>בתי מדרשות דהסידי בעלזא – אנטווערפן וואן ספאנגען סטר. לאנגע לענים סטר. קול צהלה ורנה שפתינו תרננה</p> <p>ברכת מזל טוב וגדיא יאה מוגשת בזה קדם מורינו האי כהנה רבה, ענא מלא ספרא ופה מפיק מרגלאין טבין, ריש מוכיתא ומורה ודאין ערק הרב הגאון ר' אהרן יהושע הכהן גראס שליט"א דומ"ץ רבית מדרשינו וראש הישיבה דפה ומה"ר האי גברא רבה הרה"ג</p> <p>רבי יצחק אליעזר בריענף שליט"א רב דביהמ"ד יקהל חסידים' בגאלדס גרין יע"א לרגל שמחת הכלולות השוריה במעונם בנישווא צאנזאיהם הי"ו במזל טוב ובשעט"מ</p> <p>יאה רעוא שייכו לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת דקדושה ומתוך אושר ועושר וכל מילי דמיטב, אבי"ר.</p> <p>הגבאים והמתפללים</p>	<p>לעילוי נשמת הגה"ח ר' חיים יוסף וואלדמאן ע"ה בילחט"א הרה"ח ר' ישיב דוב שליט"א נלב"ע בדמ"י כ"א תמוז תשס"ב לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח ע"י בני משפחתו הי"ו</p> <p>לעילוי נשמת זקניו הרה"ח ר' יצחק ב"ר יעקב ע"ה נלב"ע כ"א תמוז תשס"א לפ"ק ולעילוי נשמת בנו, דודי, הרה"ח ר' נחמיה צבי ב"ר יצחק ע"ה נלב"ע כ"ג תמוז תשס"ד לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב בס הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' צבי ארי' ב"ר יהושע העשיל ע"ה נלב"ע כ"ג תמוז תשס"ו לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח ע"י חתנו הרה"ח ר' פינחס ברוך בערונשטיין הי"ו</p> <p>לזכר עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת הגאון הצדיק המפורסם רבי שבתאי משרור</p> <p>בן הק' מוה"ר רבי יוסף הי"ד זצ"ל בס בעל מח"ס שפתי חכמים על התורה</p> <p>נסתלק לגנוי מורמים ביום כ"ב תמוז שנת תע"ח לפ"ק זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן הונצח על ידי נ"י"ג הרה"ח ר' ישראל יעקב בס הי"ו</p>
--	--	--	--

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת מטות מסעי (אבות א')			
כ"ה תמוז תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גיליון תרע"ו			
ר"ת	מו"ט	ה'ל"ה	אנטיסטרופ
23:01	22:56	21:32	לונדון
22:20	22:17	20:55	מאנטיסטר
22:39	22:41	21:13	ציריך
22:28	22:14	20:57	ווינ
22:00	21:48	20:31	אמסטרדם
23:08	23:03	21:35	פאריז
23:02	22:48	21:30	פראנקפורט
22:42	22:31	21:10	

מבית החרושת: ראש חודש מנחם אב ביום רביעי
המולד: ביום רביעי בבוקר בשעה 9:19-6 חלקים

תורתן של ראשונים

משה אמר פרשת טהרה ואלעזר – דיני גיעול

ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות וגו'. ויאמר אליהם משה וגו'. וכל גבר וכל כלי עור וגו' תתחטא. ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו' (לא, כא). משה רבינו אמר לשרי האלפים והמאות פרשת טהרה, כי הם לא היו בידם כלי מתכות, אלא בגדים חשוכים שלקחו בשלל. ואלעזר הכהן דיבר אל אנשי הצבא, שראה בידם כלי התשמיש שנמצאים בבתיים – ששללו, ולכן הורה להם דיני גיעול, טהרת הכלים. אי נמי לפי שהיתה ההזאה על ידו לכך הורה להם גם כן דיני גיעול.

בעל הטורים (וכ"ה בפי' הטור)

כמה ערים יועדו לערי מקלט?

והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תהיינה לכם. את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו' (לה, יג-יד). וזאף על פי שבארץ כנען תשעה המטות וזאן אינם אלא שנים וחצי, השווה מנזן ערי מקלט שלהם, כי בגלעד נפיש רוצחים, דכתיב (יהושע ה, ח) 'גלעד קרית פגלי און גלעד מקם', לשון רש"י מדברי רז"ל (מכות פא). ואף על פי שאין המקלט אלא בשוגג, היו שופכי דמים במרמה ומראין עצמן כשוגג, והוצרך להרבות להם ערי מקלט לקלות את כולן, שלא נודע מי המזיד.

ולפי זה נמצא שהקב"ה צוה כן על שם העתיד, שידע שעתידין להיות בה הרבה רוצחים, על דרך 'וקם העם הזה וזנה' (דברים לא, טו). או אפשר לא צוה כן על שם העתיד, אלא בגלל 'שיאמרו שדיה אויר ארץ גלעד מוגדלת רוצחים מאז היתה לגוי'. וזאני תבואה, כי על דעת רז"ל (מכות יג) הכתוב שאמר (לעיל פסוק ו) 'יעליהם תתנו ארבעים ושתים עיר', כולם למקלט צוה בהם, והנה היו מהם בארץ כנען שלשים ושש ערים ובעבר הירדן שש (עי' יהושע פרק כא), ובולן קוללות לדעת רז"ל, והנה היו המקלטים לכל ארץ ישראל ביושר והשווה, כי ארבע ערי מקלט יגיעו לשבט (-ג"ט בארץ ישראל ודהיינו, ל"ו ועוד שלש), ותשע בעבר הירדן ודהיינו, שש ועוד שלש, שהרי לא היו עשרה שבטים בארץ, אלא תשעה ורוב עשרי, כז, גם חשב שבט מנשה בארץ כנען, מפני שרובו שם היה, (-ואם כן, למה אמרו רז"ל שבגלעד נפיש רוצחים, ולכן היה צריך להרבות להם ערי מקלט). ואולי בערי הפלוגדה (כן קורא הכתוב ביהושע ב, ט) לשש הערים שיועדו לקליטת הרוצחים, מלבד מ"ב ערי המקלט ריבה ה' בעבר הירדן לכבוד משה, שיבדיל הוא חציון (-ולכן היתה חלקתם שיה בשעה), אבל בכללן במדה ובמנוח היו.

ועל דרך הפשט נראה בעיני, כי ארץ עבר הירדן היתה גדולה מאוד, כי הם שני מלכי האמורי גדלים שהמקראות מפליגים בהם, ואף כי עמון ומואב מהרו בהם (נחשין להם - שיעל יד שסוחין בבשם הותרה ארצם לישראל), ומלכי ארץ כנען - מלכי עיירות, לכל מושל עיר וקראו בו 'מלך', כאשר אתה רואה 'מלך ירושלם אחד מלך חברון אחד' (יהושע יב, ז), ובניניהם מואב חצי יום, וכן הזכירו חכמים (שמו"ר זכ, ב), בין בית אל לעי ארבעת מילין, לזו מלך ולזו מלך. ויתכן של היה המנהג בדורות ההם, אל כל אדון עיר וקרא 'מלך'. או היה לכבוד ארץ ישראל, כמדרש רז"ל (עי' ב"ר פה, טו). מכל מקום לא היו מלכי ארצות רק מלכי עיר ועיר. וכן כתוב (שופטים ז, א) 'שבעים מלכים פהגות ידקם ונרלוקם מקצצים היו מלקטים תחת שלקתני וגו'.

והנה היתה עבר הירדן גדולה מאוד, ראוייה לשלוש ערי מקלט ככל ארץ ישראל מן הירדן והלאה, והיו אלה השש ערים לבדן קוללות, והארבעים ושתים למגרשי האלויים לא למקלט, היינו, שמה שכתוב לעיל 'יעליהם תתנו ארבעים ושתים עיר', אין זה להשוותן לקליטה (בדרש רז"ל במכות שם), אלא לענין מגרשי הערים, שיתנו להן מגרש לזוים.

רמב"ן (ועי' שו"ת הרב"ז ח"ה סי' ב"א קלח, שאמנם דברי הרמב"ם הם ע"י הפשט, ודלא כדרש רז"ל במכות מכות, אכן יש להם סמך בתלמוד ירושלמי שם, יע"ש)

לקח טוב

להטות אוזן לדברי צדיקים לתועלת עתידה

המלים ואת צורתם החיצונה, ואף את האופן שבו יתפרש הפסוק לפי זה, אך משרתן העיקרית ותועלתן הפנימית עדיין נעדרות ממנו. יאמר איפוא מקשיב זה: מה לי להטות אוזני למילים ודיבורים הללו הנראים בעיני דבורים של מה בכך. אם אוכל להבין ענינים ורואה אני את תועלתם, מוטב. ואם לאו, הבל לי לבלות את זמני ולבלות לריק גינעתי כהבנת הדברים.

אותיות מהכימות

... על פי מה שקבלתי מכתובי הקדושים. אופן השומעין דברי תורה מלפני הדור, מחויבים להתבונן בשומע הדבר ולהטות אוזן לכל מלה ומלה כדי שיתבוננו מדברים אלה הנסגים לעבודתו ית"ש. כי הנה בדורנו רוח ה' דבר כס, (ומ)לדבור דבר כללי מגיע תועלת לכל נפש מוסרית. וכך קבלתי מכתובי שטיס און לדברי הגדולים הפילו אנו מבין כעת אלה תועלת, אשכ"ח יקשר לזר הדברים הם כמחשבתו, ובמשך הזמן יעזרו ה"ס להתבונן מדברים עמוקות ותועלת גדול, כי לא לחיט שטע דיבורים כאלה... אלא האנשים המטים אוזן לשמוע הם הוא דבר נחמד למלאה שנים עניי בשר כפסוק וזו כמדת, ובכא לעשות הקולסה כתחלת התבוננותו לא יסבול הפסוק או ממדד דברי הגדולים, אלא ידחה הדבר ממחשבתו. חלילה חלילה, כי מי שכן מנהגו, כחוק הוא מישועה כסחחופו כלל הגדולים.

וחס: 'וידבר משק אל ראשי המטות לבני ישראל', בני ישראל הם התשובים, כדע מדקתה בניי מזה"ק, וראשי המטות הם אותם המטים ראשם לשמוע מבני ישראל התשובים דברי תורה וילא. דיבר משק אל און הראשים המטים אוזן לבניי לאמר... 'זה הדבר אשר צוה ה'... ולא יתבוננו אל נשמות ופסוקן של דברים, כי יש בדבריהם חמירה כחשאי לכל נפש מוסרית, ואם לא יבין כעת, הנה עתיד להתבונן ומכאן, ה"ס יתי בעזרתי.

אנרל דכלה

חכמת התינוק גדולה איפוא מחכמתו של זה, ועליו להתבונן פרק חשוב בתהליך כל למידה שבתנוק. נכון הדבר שבשלב ראשון עדיין אין תועלתו של דבר נראה ומורגש. אך אל לו לתלות את לימודו בריווח של תיבה ומיד. אלא יעשה אונן כאפרכסת לקלוט כל מלה ומלה, ובעבור זמן יעוררו מן השמים לצרף את המילים יחד באופן שיאורו עיניו ויגלה את התועלת הפנימית שבהן.

עללים לתרופה – להפצת תורה וחסידות

רני ושמחי ליעקב

בקול צהלה ורנה מגישים אנו בזה ברכת מול טוב קדם האי גברא יקרא עושה חסד לאלפים ומקים עולה של תורה, ראש ונחשון לכל דבר שבקדושה, לו חבים הכרת הטוב רבבות עמך בית ישראל קורא העללים לתרופה

הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן הי"ו

י"ד המכון ומכיל רשת מוסדות התורה והחסד החסידי בעלזא באנטווערפן ומשפחתו הכבודתה שיחיו בטוב ובנעימים עמו"ש

לרגל השמחה השירי' במעונם בארצות הברית תח" עב"ג הבה"ח כמר מאיר זאב קייסערמאן נ"ו ממעונייני ישיבת דחסידי בעלזא – אשדוד

כן מחו' החשוב שמו מפאריס לשו"ת הרה"ח ר' אהרן קייסערמאן שליט"א – ירושת"ו

במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת דקדושה וכל מילי דמיטב, אמן

כעתירת וברכת: מערכת עללים לתרופה – על כל שלוותיה ברחבי תבל

אמרות טהורות

הזמק לישועה – ילד אצל חכם

וידבר משה אל ראשי המטות וגו' זה הדבר אשר צוה ה' (ב, 1). יש לפרש בדרך רמז: בא הכתוב ליתן עצה טובה לאדם שנהפך עליו גורלו ויורד מנכסיו והעני רח"ל, או אם ח"ו צרה אחרת תוקפתו, שילך אצל תלמיד חכם שיעזור עליו רחמים, כי החכם בכח תורתו יכול להמתיק את הדין ולהפוך את הקללה לברכה.

והעד הנאמן לזה הוא פרשת נדרים ושבועות, שנתן הקב"ה כח ביד חכם להחזיר איסור החמור של נדר ושבועה, ופותרו לו בחרטה כמבואר בגמרא (נדרים כ"א), ונהפך האיסור להיות היתר על ידי חכמתו וסברתו של החכם בתורתו הקדושה, וכמו כן יכול החכם להפוך הכל מרעה לטובה בכח קדושת התורה אשר בקרבו.

וזהו הרמז: **"אל ראשי – המטות"** – לאלו שהיו ראשים ונכבדי ארץ ויורדו מטה מטה, מאיגרא רמא לבירא עמיקתא: "זה הדבר אשר צוה ה' איש כי ידור נדר וגו' לא יחל דבריו" – אבל אחרים מהלים לו, שכמו שכבחה החכם להחזיר הנדר, כן יכול הוא בכח תורתו הקדושה להפוך את הרעה לטובה, ולכן חיש מדר לפניו שיתפלל עבורך.

הנזהר שלא יבא ל"ידי" חרורו אינו בא ל"ידי" עבירה

ונקרב את קרבן ה' וגו' לכפר על נפשתינו (א, 3). ובגמרא איתא (שבת ס"ד): שאמרו: "אם מידי עבירה יצאנו, מידי חרור לא יצאנו".

אפשר לפרש, הדנה, בית אחיזה – לכל דבר – נקרא "יד", כי על ידו אוזיח בכולו (עי' רש"י קהושין ד"ה יום שאין מביחין), וכמו כן יש יד לעבירה, דהיינו חרורו שקדם לה, שהוא יד למעשה העבירה, כי על ידי חרורו באים לידי מעשה רח"ל, וגם לחרור העבירה יש יד, היא השכחה – אפילו רגע אחד – מהשי"ת, כי על ידי זה אפשר לבוא ח"ו לידי חרורו, מה שאין כן

אמירה נעימה

וידבר משה אל ראשי המטות וגו' זה הדבר אשר צוה ה' (ב, 1). פירש"י: "משה נתנבא בכח אמר ה' וכו', והנביאים נתנבאו בכח אמר ה', מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר". רמז כאן הכתוב ענין זה – שהשכינה מדברת מתוך גורנו של משה – כדי לתת טעם לדבר, איך יכול תלמיד חכם להחזיר נדר שנתן האדם לה' – אלא כיון שכל חכם בדורו יש בו ניצוץ ממושה רבינו וכמו שזכרנו (סוכה ל"א): "משה שפיר קאמרת", וכאילו שכינה מדברת מתוך גורנו, אם כן הוא כאילו שהשכינה עצמה מתירה את הנדר.

עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושבע ונבו ובעזן (ב, 1). אמרו חז"ל (ברכות ה'): "לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבן". וצריך להבין מה הוא החידוש בשני שמות הללו, הלא הרבה שמות נאמרו בתורה: ראובן, שמעון, וכיוצא בהם; עוד יש להקשות, הלא באמת תרגם אונקלוס על "עטרות ודיבן" – "מכללתא ומלכשתא" שונה מלשון הפסוק, ואם כן בודאי צריך להשלים ולאומרים.

ונראה לתרץ על פי מה שאמרו בגמרא (פנהדרין 38): שאמור להזכיר בפיו שם עבודה זרה אלא את אלו שנכתבו בתורה, ויש להסתפק אם אותם שמות ע"ז שנכתבו בתרגום, אם הם נכתבים בתורה ומותר להזכירם, או לא. והנה לחלץ על הפסוק (ב, 1) "זאת נבו ואת בעל מעון מוסבת שם" פירש"י ד"ל: "נבו ובעל מעון שמות ע"ז הם, והיו האמוריים קורים עיריהם על שם ע"ז שלהם, ובני ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים, וזהו 'מוסבת שם' נבו ובעל מעון מוסבת לשם אחר". וכמו כן יש לומר שהיה כאן, שמתחילה היו נקראים המקומות – כפי שנקראים בתרגום – "מכללתא ומלכשתא" – על שם ע"ז שלהם, ובני ישראל הסבו את שמם ל"עטרות ודיבן".

ואם כן באה הגמרא להשמיענו חידוש גדול: "לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור וכו' אפילו עטרות ודיבן" – אף שהתרגום מכנה אותם בשמות ע"ז, מכל מקום מותר לאומרם,

אם מקיים "שיותי ה' לנגדי תמיד" אינו בא לידי חרורו. וזהו שדייק בלשונם: "אם מידי עבירה" – מחדד של המעשה, היא חרורו – "יצאנו", אבל "מידי חרורו" – חיד של חרורו, שהיה קיום השיותי ה' לנגדי תמיד, מזה "לא יצאנו", כי מחמת מדרתו המלומה לא היו יכולין לקיים זאת בכל רגע.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבבלעז ז"ע

הנשמר מדיבורים בטלים – יכול להניע לרום המדריגות

ויסעו בני ישראל מרעמסס ויהנו בסוכות. ויסעו מנסוכות ויהנו באתם אשר בקצה המדבר. ויסעו מאתם וישב על פי החירות (ג, 1-4). רמז כאן בדרך מוסר, "דהנה כל זמן שאדם דבוק ברע ח"ו, אינו סובר שהעולם הזה הוא התכלית והוא דבר קבוע, וכל השתדלות שלו הוא עבור צורכי העולם הזה, כנראה בחוש התנהגות בני אדם, וכאשר עוזר השי"ת לכן אדם וכא אל השכל והתחיל לפרוש את עצמו מהרע, אינו רואה בעיניו שכלו שהעולם הזה הוא הכל ורק והוא דירת עראי.

על כן אמר: **"ויסעו – מרעמסס"** אותיות רע"ס, שהוא שורש הרע רח"ל, כשאדם התחיל לעקור ולסע מהרע אל דרך הטוב, אינו נודע לו שהעולם הזה הוא דירת עראי, כמו סוכה, על כן אמר: **"ויהנו בסוכות"**, רצ"ל יש לו חניה בסוכות, שהוא דירת עראי, וכאשר הולך במדריגה למדריגה אחר: **"ויסעו מנסוכות"** רצ"ל אם הוא במדריגה שהענין הוא אצלו דירת עראי, אינו זוכה – **"ויהנו באתם"** אותיות א"מ"ת, רצ"ל יש לו חניה באמת **"אשר בקצה המדבר"**, ה"ה המדבר" מרמז על דיבור (עי' במדבר כ"ג, 1) – אינו לו מה לדבר רק דיבורים קדושים.

"ויסעו מאתם" רצ"ל אם ח"ו נפל ממדריגת אמת, אזי: **"וישב על פי החירות"** רצ"ל צריך לשוב בתשובה על מה שהיה לו **"פי החירות"**, רצ"ל פה חירות – לדבר דברים בטלים, כמו **"ששמעתי מפי אדמו"ר הרב חק' מראשפטישין ז"ע"** על הפסוק (שמות ב, 1) "וישבו ויהנו לפני פי החירות" (ע"ש ב"רע קדוש), רצ"ל שיעשה תשובה על זה שהיה לו פה חירות לדבר דברים בטלים וכל מה שהיה ברצונו.

דברי המוצנע

כי שמות הע"ז הכתובים בתרגום ככתובים בתורה דמי ומותר להזכירם.

תפארת יונתן

ויסעו מרעמסס וגו' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים (ג, 1). הנה יציאתם ממצרים היתה כיום טוב, ולכאורה קשה, היאך הותר להם לצאת כיום טוב מחוץ לתחום. ויש לומר ע"ד שפרש' חתם סופר בפרשת ויצא עה"פ (בראשית כ"ג, א) "וישאו יעקב רגליו" – שהזכיר שם של קפיצת הארץ והלך למעלה מעשרה טפחים, ואין תחומין למעלה מעשרה, והנה כאן גם כן הוסעו על ידי הענין, ונראה שהוסעו כולם למעלה מעשרה, ולכן שפיר יצאו כיום טוב.

וזהו שנאמר: "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה" –

ממש – "לעיני כל מצרים", שכולם ראו את כבודם כנס זה.

שם המורה

והצילו עתה את הרוצה מיד גואל הרב וגו' וישב בה עד מות הבהן הגדול אשר משה אותו בשמן הקדוש (לה, 1). הדין הוא (פסוק ב, 1) שאם העידו העדים באיש פלוני שהוא חייב גלות והוזמו, או "אין אומרים יגלה זה תחתיו", והוא נדרש ממקרא. אמנם יש להבין הטעם מאי שנא עונש גלות – שאין נודה בו דין הומה ד'כאשר זמם" – משאר עונשים.

וי"ל, דהנה עונש גלות לרוצה בשונג הוא גם עונש לכהן גדול, שהרי זה הגולה יתפלל עליו שימות במהרה. והטעם שענישוהו ותלו בו עונש הגלות כבר הביא רש"י: "לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה לו ישראל בחייו", וטעם זה לא שייך אלא בהורג בשונג, כיון שהטא בשונג אינו בבחירתו של אדם, ולכן שייך לומר שהיה לו להתפלל שלא תארע כזאת בישראל, אבל בהורג כמזיד שהרג מתוך בחירתו כי רעה, בזה לא שייך לומר שהיה לכה"ג להתפלל שלא תארע תקלה.

ולפי זה מובן למה אין עדים זוממים גולים, שהרי עדותם אשר העידו שקר, נאמרה מתוך מזיד ובחירה רעה, ואם כן מה הטא הכה"ג שיתלו עונשם – עונש הגלות – במיתתו, שהרי לא שייך כאן לומר שהיה לו להתפלל, שהרי הם הטאו כמזיד, ולפיכך אינם גולים, כדי שלא יתפללו על מיתתו של הכהן גדול.

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (א)

לעתיד לבוא יהיה הדין נתון בידי ישראל לנקום באויביהם / נקמת מדין – סימן לנקמה העתידה /

ספחה לראשי ביום נשק (תהלים קמ, ח). אמר הקב"ה לעתיד לבוא עתידים כל אומות העולם להכנס על ארץ ישראל ולעשות מלחמה עמהם, שנאמר (זכרי יד, ב) ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה. ומה הקב"ה עושה, יוצא ונלחם עם הגוים, שנאמר (שם א) ויצא ה' וינלחם בגוים הקים, היאך, כיזמו של פרעה, שנאמר ביום הקלחמו ביום קרב. ומה עושה, מסכך על ראשם של ישראל, שנאמר "סכותה לראשי ביום נשק", מזה נשק, א"ר שמואל בר נחמני ששישקו שני עולמות זה לזה, העולם הזה והעולם הבא. באיזה דיוס, הנה יום בא לה' (שם פסוק א).

דבר אחר, "הנה יום בא לה'", למה הם באים בירושלים, א"ר שמואל בר נחמני מפני שגיהנם נתונה בירושלים, והקב"ה יושב דין אותם ומחייבן ומורידן לגיהנם וכו'.

אמרו לפניו ישראל, רבונו של עולם אימתי הדין הזה, אומר להם אין לכם אלא לחכות לי וכו'. אמרו לפניו, רביש"ע והיאך הדין יוצא, ביד מלאכים הם נמסרין, או גניגהם הן נידונין. אמר להם הקב"ה, הכל מכם, והרשות בידכם להחיות אותם במיתה שאתם רוצים, **"גואל הדם הוא ימות את הרוצח"** (במדבר לה, ט), ולא עוד אלא בעולם הזה כל מי שעושה מלחמה עמכם, כאילו עמי הוא עושה, **שכר אמר הקב"ה למשה: "נקום נקמת בני ישראל"** (שם לא, א), וזה ואמר לו – **"לתת נקמת ה' במדין"** (שם ג), וכו'. ואף לעוה"ב עומדים כל אומות העולם להכחיד אתכם, שנאמר (תהלים פ, ה) "אמרו לכו ונכחדים מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד", ולא עליכם בלבד, אלא עלי, שנאמר (שם ב, א) "ותחיצבו בידכם ארץ ורוחני נוסדו יחד על ה' ועל משיחיו". ומה אני עושה להם, מוסרם בידכם, ואתם גובין נקמתי מהם, שנאמר (יחזקאל כד, יד) "ונתתי את נקמתי באדם ביד עמי ישראל" וכו'. פסיקתא דרב כהנא (פסוק כט, יד קפ"ה)

עוד אמר "לתת נקמת ה' במדין", הוא כמו שאמרו במדרש חז"ל: כמו שעשה הקב"ה נקמה במואב ובמדין, כך עתיד הקב"ה לעשות נקמה באדום, שנאמר (ישעי ג"ד, 1) "כי יום נקם בלבי". אם כן לזה אמר לתת זו הנקמה כדי לתת בביכול כח לעשות באדם, כי זו היא מלחמה הראשונה, והראשונה תדעו האחרונה, ונקמת מדין הוא סימן לכם לנקמת ה' שלעתיד, לזה אמר קודם "נקום נקמת בני ישראל", ואח"כ אמר – "נקמת ה'".

אמר רבי יוסי רבי בון: "סכותה לראשי ביום נשק" (תהלים קמ, ח) – ביום שהקין נשק את החורף. דבר אחר: "ביום נשק" – זה נשקו של גוג. ויום מלחמתו של גוג קרי יום נשק" – שיהיו שם הרבה, כדכתיב (שם א) "כי בשק יבחר אש"ו". וירושלמי: ביום (פס"ו ה"ב), וקרבן העדה (שם)

רבי יונה בשם רבי אבא בר ירמיה פתר קריא בגוג לעתיד לבוא, הקב"ה בנתה ביה (משלי ט, א) – זה בית המקדש, הדא הוא דכתיב (שם ב, א) "בבכמה יבנה בית". וקב"ה עומדיה שבעה – אלו שבע שנים של גוג, דאמר רבי יונה בשם רבי אבא בר כהנא, כל אותם שבע שנים (שנפילת גוג והלאה על הרי ישראל, שיהיו מוטלים שם חיליו וכלי מלחמתו בבשלת על פני הארץ) מסיקין ודוחקין על הרבות ודוחקין על רמחים ודוחקים על סכנין, הדא הוא דכתיב (יחזקאל ל"ט, ט) ויצאו ישיבי ערי ישראל ובעירו והשיקו בנשק ומגן וצנחן קשת ובחצים ובקמץ ויבדמו ובעירו בהם אש שבע שנים. ואותן שבע שנים הן הן פרטגמלי (סעודה שלפני השואתן) של צדיקים לעתיד לבוא, וסימנך דעבדי פרטגמלי אבל משתותא (מי שהוא מחנך לאותו משתה של הקדמה שעושה החתן, מוכסות הוא שיאכל במשתה הגדול של החתונה עצמה).

ויקרא רבה (יא, ב)

אמר רבי לוי, ארויים הם הרשעים שהם מתעסקים בעצה רעה על ישראל, וכל אחד ואחד מהם יתעץ לפי דרכו ואומר עצתי טובה מעצרך. עשו אמר שוטה היה קין שהרג את אדיו בחיי אביו וכו', פרעה אמר שוטה היה עשו וכו', המן אמר פרעה שוטה היה שאמר "כל בנה יחלוד היארה תשליכיהו" וכו', ואף גוג ומגוג לעתיד לבוא עתיד לומר שוטים היו ראשונים שהיו מתעסקין בעצות עם מלכיהם על ישראל ולא היו יודעין שיש להם פטרון (א-ב מגן בעדם) בשמיהם, אני אני עושה כן, אלא להיניח שמועג עם פטרון תחילה ואחר כך אני מזדווג להם, הדא הוא דכתיב (תהלים ב, ב) "ותחיצבו מלכי ארץ ורוחנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו". אמר לו הקב"ה, רשע, לי אתה בא להזדווג, כמה עושים יש לפני, כמה בריקים כמה רעמים, כהאיד דכתיב (שם א, א) "וירעם ה' בקול גדול", וכמה שרפים וכמה מלאכים, אלא גבורתי תצא ונלחמת עמך, הדא הוא דכתיב (זכרי יד, א) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום והלחמו ביום קרב", וכתיב (ישעי מג, יג) "ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יער קבאדא וגו', מה כתיב ומן (זכרי יד, ט) "והיה ה' למלך על כל הארץ".

אסתר רבה (י, ט)

בענין בירך בשבע ברכות "שהכל נהיה בדברו"

– במקום "שהכל ברא לכבודו" בעילי אורח (על גת) כתב הגרש"ק גראס שליט"א בחל' שבע ברכות, שאם בירך "שהכל נהיה בדברו" במקום "שהכל ברא לכבודו" – לא יצא (פשוט), ע"כ.

ויש להעיר דאף דגם לעני' נראה כן, אולם עי' בספר 'עצי ארזים' (האנשי סי' סב קס"ג) שכתב דאם בירך על השכר בברכת שבע ברכות, שהדיוט הוא דמברך עליו "שהכל נהיה בדברו", אזי תו אי אפשר לברך "שהכל ברא לכבודו", דשניהם הם מענין אחד, ע"ש ש"כ בדעת הרמב"ם.

ולפי' לעני' פשוט דהוא הדיוט אם בירך על היין בשבע ברכות "שהכל נהיה בדברו", דק"ל (וש"ע אורח סי' ר"ח) דיצא "יד", שוב אי אפשר לו לברך "שהכל ברא לכבודו" לשיטת העצי ארזים.

ברם יתכן דיש לחלק ולומר דאפי' לשיטת העצי ארזים, אם בירך בטעות על היין "שהכל נהיה בדברו" צריך לברך "שהכל ברא לכבודו" מכיון דלא טבעו חכמים כלל בנוסח השבע ברכות "שהכל נהיה בדברו", וא"כ הוי כמשנה ממטבע שטבעו חכמים ד"ל דלא יצא, משא"כ כשמברך על השכר, דאז הוי דינא דמברך "שהכל נהיה בדברו", וא"כ הוי במקום ברכת בפ"ה דשבע ברכות, א"כ הוי ברכה' שמברך על השכר הוי "שהכל נהיה בדברו" חלק מברכת השבע ברכות, ובכחא גוונא י"ל כמשי"כ העצי ארזים.

ויש לציון משי"כ רבינו חיים ויטאל זצ"ל מובא ב'ליקוטי יתודה' (בראשית ע"ב כ"ה) על מה שמברכין תחלה "שהכל נהיה בדברו" "בורא ופשוט", ומתחלה הוא כלל הבראה וצריכים לברך דומם צומח חי מדבר, וכמו כן באדם יש נפש רוח ונשמה, ולכן מברכים תחלה "שהכל ברא לכבודו" וא"כ מברכין "יוצר האדם", ע"כ.

ישראל שוורץ, רב ומו"צ בירושלים ובתל ציון ר"מ בישיבת סוכטשוב

עולם הבא מסכתא

בגליון תרס"ח (עלי אורח סיף א) הובא בענין קביעות לימוד ומסכתא אחת וכו'.

ואמרת לציון כאן מה שכתב הר"ק מ'שומרי אמונים' זצוק"ל בסי' יאגרות שומרי אמונים' (אגרת ל"ב) וז"ל: "ואחר התפילה תאמר וכו', ואזיה דפים מסכת ברכות בלי רש"י, ותוכל לומר ברבע שעה כמה דפים, וזה מסוגל להמשיך כל מיני קדושות, כי זה המסכתא יהא תדיר אצל החיות נפש הנקרא 'עולם הבא מסכתא', ותאמר קודם אכילתך ובאמצע הסעודה בכל פעם איזה שיעור מזה המסכתא", וכו'. ע"כ.

גמליאל הכהן רבינוצני, בני ברק

"שינה הלכות בכל יום" – ביאור מעלת לימוד ההלכה

בענין "שינה הלכות בכל יום" שהארכת בו במדור "תרוץ דעת" (תרוץ - תורה), ראיתי לנכון לצרף בזה שני מאמרים מרובה"ק לבית רוזין, שהחשיבו דברו בחשיבות לימוד ההלכה. א. בספר 'חיי שלמה' להר"ק רבי שלמה חיים מסדיגורא (ע"מ רפ"א) : לכאורה לימוד התורה הוא בין הדברים שאין להם שיעור, ואיך אפשר לקבוע שיעור של שתי משניות ושת הלכות בכל יום (כדאימת במדרש תנחומא פר' בשלח אות כ, ועוד), הלא "והגית בו יומם ולילה" (יהושע ט, ח), והמספר הרי הוא הגבלת הזמן. אבל כשמתבוננים קצת ברעיון הזה באים לידי הכרה, כי כמו שבכל דבר בשעול המעשה, היות הכי גדול - מתחיל באבן יסוד, גם הלימוד בהתמדה של "והגית בו יומם ולילה" מתחיל בהתחלה האפשרית של כל אחד, אף זה הממחר בבוקר השכם ללמאכזה ומאחר בשעות המאוחרות של הלילה לבוא לביתו, וההתחלה הזאת היא שתי המשניות ושתי ההלכות.

רבים הם האנשים שמרוב הטרדה עברו ימים שלא באו לידי זה לפתוח ספר, הספיקו להתפלל בבוקר השכם ואחרי ארוחה קטנה רצו בחפזו רץ לעבודתם, אבל עכשיו בהפעלת הרעיון של שתי המשניות ושתי ההלכות, אין כמעט אף אחד מבין החרדים שלא ישתתף בשיעור הזה אם בציבור או ביחידות, אבל אני משוכנע שיש אלפים אשר מוסיפים והולכים עוד משנה ועוד משנה לשתי המשניות היומיות, ועוד הלכה ועוד הלכה לשתי ההלכות היומיות, והם מתפללים בעצמם איך לא מנאו עד עכשיו זמן ללמוד בכל יום. זאת ועוד, אנו מעמידים בשתי המשניות וההלכות אבני זכרון רוחניות למיליוני נשמות קדושים והטהורים אשר זכרונם לעולם לא יחמו מאונתו.

ב. בספר 'בן יצחק ישראל' להר"ק רבי לוי יצחק מאוירער, נכד הסיק מרוזין (פר' תרומה, ע"מ ק"ק) מפרש: מה שאמר חז"ל (אבות ג, יא) "המגלה פנים בתורה שלא כהלכה אין לו חלק לעה"ב", ולכאורה הוא דבר מבחי, וכי כל אדם זוכה שיכיר לאמיתו של תורה ושיהיה הלכה כמותו בכל מקום, הלא מצני

גם מגדולי הראשונים אשר לא כולם זכו לזה, פוק חזו בימי חכמי המשנה. אמנם הכוונה בזה שתכלית הלימוד צריך להיות לעשות ולקיים, ולזאת תהיה כוונת הלימוד, לא לפלפל ולאמר פשעטיל טוב, או כי הוא לומד לכוונה אחרת והכו. ע"י בתוס' (פסחים נ"ד"ה וסאן) לא זורו הוא תכלית, רק ללמוד ולעשות ולקיים את אשר למד. ולכן נקראת תורה שהיא מורה דרך החיים והישר רצון הבורא ב"ה, וזהו (סנהדרין טז) "הלומד תורה שלא כהלכה", פירוש, לא לקחת לו דרך מזה וכו'.

וזהו (אבות ג, יז) "אם אין תורה אין דרך ארץ", פירוש אם אינו בר אורוין נחשב ממש כבהמה, כי אינו יודע מה לרחק ומה לקרב איך להתנהג באשר הוא אדם ומה יתרון ממנו מהבהמה, כי התורה מלמד לאדם דעת בכל הענינים, "ואם אין דרך ארץ אין תורה", פירוש, אם אינו מתנהג בדרך ארץ לקיים מה שלומד, אין לו תורה, במה נחשב לו הלימוד, יען למד שלא כהלכה כהנ"ל והכו.

נפתלי פלינטשטיין, ירושלים

"אורח חיים תודיעני"

רציתי רק להוסיף הוספה חשובה על המדור "תרוץ דעת", בו הובא לקט נפלא מענין לימוד ש"ע אורח חיים.

דהנה בספר 'מגן אברהם' להמגיד הק' רבי אברהם מטריסק זצ"ל, בסוף הספר יש הדרכה ישרה, ובתוך הדברים הוא כותב דברים מופלאים בזה"ל: "ואח"כ צריכים ללמוד ארבעה ש"ע, אר"ח יו"ד חו"מ אה"ע, אורח חיים ר"ת וס"ת בגימ' כמנ"א א-ל הוי"ה וכמנ"ו ז"ן, שכלימוד הזה נותנים מזון לא-ל הוי"ה ב"ה כביכול. וזה פירוש 'אורח חיים תודיעני מידות ומשפלות תבצעני' (מזמור המבדיל של מושיע), היינו שתתן לי דעת שאדע הדברים שבאורח, שיש שמה התנהגות האדם מכל הזמנים, כגון ברכת השחר ציצית ותפילין קרי"ש ותפלה וברכת הנהנין והלכות שבת ויו"ט. שמי שאין יודע דינים האלו אין יודע כלל האקל להיות ישראל והוא בחינות עני מן הדעת, וזה 'אורח חיים תודיעני' על ידי שתודיעני הדברים של אורח, עי"ז 'מידות ומשפלות תבצעני' שלא אהיה דל ועני מן הדעת. ואורח"ה הוא בסוד ה' שבשם הוי"ה ב"ה שיהא בסוד חכמה".

מנשה יצחק מאיר שיף, אשדוד

רבי אליעזר נפל אפים בביתו – כי נחשב ל"ס"ת

בגליון תער"ח, בקושיא שהובאה במדור 'עלי הדף' (בענין נפילת אפים) על הדעה ברמ"א (אורח סי' קלא סי' ט"ו) "שאין נפילת אפים אלא במקום שיש ארון וספר תורה בתוכו", דלכאורה ממשעה דרבי אליעזר (נ"מ ט"ז) משמע ההיפך, שהרי הוא נפל אפים בבית דרכו, ע"ש.

ווי"ל ע"ד דרוש, דשאני רבי אליעזר, דאיתא בגמרא בסנהדרין (סח) שרבי אליעזר אמר "שתי זרועותי שהן כשתי ספרי תורה", עוד מצנינו בסוטה (מ"ט) "משמת רבי אליעזר נגנו ספר תורה". אלמא שרבי אליעזר היה נחשב כספר תורה. [ואע"פ דאיתא בשבת (ק"ה) שכל בן ישראל הוי בחינת ס"ת כשנפטר, כס"ת שנשרף, מכל מקום ר"א היה בבחינה אחרת ונעלית, ממש ס"ת], ולפיכך היה יכול לפלפל על פניו גם בבית. שמאי קהת הכהן גראס, ירושלים [דומ"ץ דקהל מחזיקי הדת]

דעת החת"ס שמעוזה לעסוק בענינים שאינם הלכה למעשה, וכן שאין כח ביד חז"ל לאסור דבר שהתירה התורה בפירוש

א. ראוי ראיתי בגליון תרע"ז במדור "תרוץ דעת" דברי ה'ברכת שלמה' שאמר בשם ה'חובת הלבבות' דצריך ללמוד קודם דברים הצריכים לדעת את המעשה אשר עושין, ורמזתם בסוגריים לדברי ה'חתם סופר' הק' (נ"פ בחוקות) שכידוע חולק שם עם ה'חובת הלבבות'.

והנני להוסיף משי"כ עוד בענין זה לשיטתו בפרשת חקת נ"ה זאת חקת התורה וז"ל שם: "וי"ל כל המצוות קרבתו אפי"פ שאינם נוהגים בזמן הזה, ולכשיבנה בית המקדש בב"א יבא משה ואהרן משהו וסדר עובדה, מכל מקום מצוה לעסוק בהם, דמכפר כאילו הקריב עולה וכדומה. אבל הקריאה בתורה בפרשת הזאת מי חטאת אי אפשר לומר שיהיה על ידי זה טהור מטומאת מי כאילו זוהו בשלשי ובשביעי, זה אינו בלי ספק. ולשיבוא משיח יבוא משה ואהרן עמו, ואם כן הקריאה ללימוד בזה שלל לצורך, ומכל מקום מצוה גדולה לקרואה ברבים ולעסוק בהלכותיה, והיינו חקת בלי טעם. וזהו שאמר: 'זאת חקת התורה', ומה היא החקת, 'אשר צוה ה' לאמר' זאת הפרשה ברבים ולהגות בה, דרוש וקבל שכן, זו היא חקת".

ב. במדור 'עלי הדף' (שם) נ"ינ דברי הטי"ז אי ש כח ביד חז"ל לאסור דבר שהתירה התורה בפירוש, גם בזה הנני להוסיף שכן כתב החת"ס בפשיטות במס' נדה (נ"ז) ד"ה ר"ה רימ"י דק"י"ל דאין כח ביד חז"ל לאסור דבר מה שהתירה התורה בפירוש, ע"ש.

צבי שטערן נכד החת"ס, ברוקלין נ"י.

"אנשי הצבא בזוז איש לו" / מעוות לתקון

הערה לגליון תרכ"ט (פר' מטות) במדור 'אמרות טהורות' הובא משם ספח"ק 'אהבת שלום' עה"פ "אנשי הצבא בזוז איש לו", וזו לשונם: בזוז - לשון בזיון, וכך יתבאר הכתוב

בדרך רמז, "אנשי הצבא" - הלוחמים מלחמתו של מקום ב"ה, "בזוז איש לו" - בזיון הוא להם איש כזה אשר אין חפצו רק לו לבדו, וטובת עצמו הוא דורש, כי האדם צריך להתפלל עבור כללות ישראל. עד כאן לשונם.

המענין בפנים ספח"ק 'אהבת שלום', יראה שיש כאן שינוי מדבריו הק', וזו לשון הק': "שאנשי הצבא הלוחמים מלחמתו של מקום ב"ה ובי"ש הם מבזין לאיש כזה אשר אין חפצו רק לו לבדו", ודלא כפי שכתבתם "בזיון הוא להם איש כזה" - והחילוק וההבדל מובאר דחק היטב.

זאת ועוד אחרת, דהנה בספח"ק 'אגרא דכלה' (בפרשת) מביא כדברים האלה על פסוק חז' ממש בשם הר"ק מלובלין זצ"ע, וכה לשון: ושמעתי מפה קדוש בוצינא דנהורא כבוד אדמו"ר מהיעי"ץ מ"י"ק ק"ק לובלין זצוק"ל רמז הפסוק 'אנשי הצבא', הם צדיקי הדור הממונים ומגנינים על צבא ישראל, 'בזוז איש לו', הם מבזין אותו האיש אשר אנשיותו הוא לעצמו ולכבודו ולהנאתו, ואינו חושש לתת כבוד באנשיותו לאלקי עולם יי"י, ודפחיה - עכ"ל. הרי לפנינו דברים חוצנים - שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד - שלא רק "בזיון הוא להם", רק "מבזין לאיש כזה אשר אין חפצו לו לבדו", וחכמים הזהירו בדבריהם.

שנית, השמטתם את אשר הביא האהבת שלום: סימוכין לדבריו ש"בזוז הוא לשון בזיון" - כלשון הק': "ע"ז שפירש"י בפ' דברים בפסוק ויק' בהבמה בזונו לנו: שפירוש הוא לשון לנו לשון בזה' שהיתה חביבה עליהם ובזוים איש לו וכשבאו לביות עוג כבר היו שבעים ומלאים והיתה בזויה בעיניהם ומקריעין ומשליכין בהמה ובמים ולא טעלו כי אם כסף וזהו לכך נאמר בזונו לנו לשון בזיון כך נדרש בספרי בפ' וישב ישראל בשטים, עכ"ל". זאת אמורת שיש מקור בדברי חז"ל הקדושים שתיבת "בזונו" הוא משלשון בזיון, ולא היה נכון להשמיט דבר זה ולכתוב בלשון סתמא "בזוז - לשון בזיון"; דנראה כסתם איזה דרוש בדרך צחות.

כמובן שכדי לשנות בדרך קצרה יש צורך לפעמים להשמיט או לעשות שינויים מלשונות הספרים הק', אבל לא על חשבון תוקף אמרות הצדיקים, ובפרט שמדובר כאן בקטע קצר מלכתחילה.

אהרן הכהן פגלר, ברוקלין ע"א

"אורח דארץ ישראל מהכים" – שקדשה משה בראיה, ועוד

א. מה שהובא וצוין (בגל' תרלה מדור יתרוני דעת) בשם המהרש"א, שמשם רבינו קידש את ארץ ישראל על ידי ראיתו, ולכן אורח דארץ ישראל, ולא נמצא איה מקורו במהרש"א. הנה כי כן מצאתי דבר זה ב'פנים יפות' פר' לך (ו, טז) עה"פ "וישמתי את זרעך כעפר הארץ" וגו'. וז"ל שם: דמה שאמר הקב"ה לאברהם - "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" - ולא מצנינו באברהם שהלך לארכה ולרחבה. ועוד דהיה לו לומר 'קום לך בארץ'. אלא ענין התהלך זה כמו "התהלך לפני והיה תמים" (בראשית יז, א) וכן "את האלקים התהלך נח" (שם, ו, טז) דהיינו הליכה בקדושה כדכתיב (נח"ה ג, ז) "ותהי' לך מהלכים בין העומדים". דהיינו שיקדש כל ארץ ישראל לארכה ולרחבה. ולפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלל, אמר - "כי יכ' את אנתנה". וכן היה עליית משה שהראהו הש"י"ת כל ארץ ישראל (דברים לז, א) להשרות עליו קדושתו. וזהו שאמר (לעיל פסוק יז) "ש"א נא עיניך וראה", דהיינו נמי ראהו רותנית, שאי אפשר לאדם לראות בעיני גשמיית כל ארץ ישראל, אלא שהראהו ראה רוחנית ואמר לו שיקדש אותה בקדושת ארץ ישראל. כעלה"ק (נראה יכ"ל יקר לו פסוק זה שהאריך לבאר שא"י רותני נקטת בראיה, ע"ש).

ובספח"ק 'ישמח משה' (פר' חיי שרה ד"ה עד נ"ל מה שאמר גר' כ' בזה"ל: דייש בארץ הנבחרת שני בחינות, כי היא חלק ה' בהארץ, דהיינו בחינה רוחנית אורית דא"ר מחכים. ובחינה גשמיית, כמו שהיה חלק ה' עמו. והנה בחינה הרוחנית בראיה בעלמא קנה, כמ"ש ב'אור החיים' בפסוק (בראשית יח, ב) "וירא וירך לקראתם", שבראיה שראה את המלאכים נתרפא ממכאובו ועמד וירך לקראתם. והיינו אמרו ית' לאברהם "לך גו לך אל הארץ אשר אראך" (שם יב, א), ר"ל, לא כשאר ארצות אשר חרבו ובחנית נעשה מלחמה אבל בראייה אין תועלת, אבל ארץ כזו אין צריך לחרב וחנית רק בראיה בעלמא תירש כל טוב שבה. וכן משה היה מתואר לכנוס לארץ נאמר (דברים לז, א) "ויראהו ה' את כל הארץ" וכו'.

ב. מה שהובא (שם גל' תרל"ה) דברים נפלאים בענין מזג אוריה של ארץ ישראל. ראוי לציון מה שהביא בסי' 'ליקוטי יתודה' (פר' שלח ע"מ ק"ק) מבעל ה'אמרי אמת' זצ"ל, וז"ל: "וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום. איתא במדרש (במדבר טז, א) והלא אתה מוצא שהלכו וכו' וקפץ הקב"ה לפניה את הדרך וכו' ע"ש". שמעתי מאת כ"מ אא"י מר' אדמו"ר זצ"ל מגור שדקדק, למה לא חשב גם המרגלים בין אלו שקפצה להם הארץ (ע"י סנהדרין ע"ה). תנחומא וי"א ג', ופירש שא"י רווחא וגומדא, כדאי בגיטין (נז), וממילא אין שייכות לקפיצת הדרך, שזה הוא הטבע בא"י, ובהיותו בא"י ראיתי במקום אחד שהיה חם ותיכף לא רחוק מזה היה קר, כי אפשר שצאתם הם רחוקים מאד, וזה דגומדא. וזהו שמדיוק רש"י ז"ל (פא) וכתוב, 'קצר לפניה את הדרך', היינו שגומדא. ע"ש.

ח. מ. גליק, בני ברק

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא מציעא

בענין קיום מצוה שיש בה גם תועלת עצמית – האם מעלתה נגרעת בשל כך?
שאלה יסודית נידונית בפוסקים לענין הכלל של "העוסק במצוה פטור מן המצוה", והיא: אם עוסק האדם בפועל מצוה שיש לו בה גם הנאה ותועלת עצמית, האם גם אז נאמר כלל זה, והוא פטור מלקיים מצוה אחרת שתבא לידו באותה שעה. כי יתכן שהתועלת העצמית גורמת ממעלת המצוה ואינו נפטר בגללה לקיים מצוה אחרת. סימוכין לשאלה זו מציינו במכילתין (מג ע"ב – מד עב), דאיתא בבריייתא: "המלוה את הביתו על המשכון ואבר המשכון, יטבע ויטול את מעותיו, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר, ויכול הוא שיאמר לו כלום הלויתני אלא על המשכון, אבר המשכון אברו מעותין", לדעת רבי אליעזר – המלוה על המשכון דינו כשומר חנם, ופטור בגניבה אבידה, ולדעת רבי עקיבא – דינו כשומר שכר, וחייב בגניבה ואבידה. ודנו בגמרא בסברת מחלוקתם, ותחילה רצו לומר שנחלקו במחלוקת רבה ורב יוסף לענין שומר אברו: "דאיתא, שומר אבריה, רבה אמר כשומר חנם, ורב יוסף אמר כשומר שכר דמי", פירוש, שגם לענין שומר אבידה מציינו מחלוקת מה דינו, ולדעת רב יוסף דינו כשומר שכר, וסברתו, כי שומר אבידה יש לו ריוח הנאה משמירתו זו, שהרי "בהחיא הנאה פלגא בעיא למיתבי ליה ריפתא לעניא" – דלא שייך כאן הכלל של "העוסק במצוה פטור מן המצוה", לעני, מחמת שעוסק בשמירת האבידה. והעוסק במצוה פטור מן המצוה, הנאה זו מחשיבתו לשומר כאילו מקבל שכר על שמירתו. ואילו רבה סבר, שאין זו אלא הנאה כל שהיא, ולא שכר. לכן אינו נחשב כשומר שכר (עי' תה"ה שומר), וכמו כן המלוה על המשכון מצוה עושה מצוה, ושייך גם כן שיפטר מלאת פרוטה לעני כשמתעסק בשמירת המשכון, ובזה יתכן שנחלקו ר"א ור"ע – האם נחשב כש"ח או כש"ש.

ותמנה הגמרא: "ליזמא דרב יוסף תנאי אגרי", ומשנה: "לא כשומר אבידה רבו"ע את להו דר", והבא במלוא צריך למשכון קא מפילג, מר סבר מצוה קא עביד, ומר סבר לאו מצוה קא עביד", כלומר, שהמלוה צריך את המשכון עצמו, כגון שמשמש בו, ומכנה לו מן הדיוט את דמי השכירות (עי' ר"ש), ובענין זה נחלקו – רבי אליעזר סובר שחוב נחשב למצוה, ולכן אין לו פטור מלאת פרוטה לעני, דלא שייך כאן הכלל של "העוסק במצוה פטור מן המצוה", ואילו ר"ע סובר שגם בכה"ג נחשב למצוה, ופטור מלאת פרוטה לעני, ולכן דינו כשומר שכר. וביתר ביאור הוא במכילתין (פב): "במלוה הוא צריך למשכון קמפילג, מר סבר מצוה קא עביד שהולח, והוי שומר שכר, ומר סבר לאו מצוה קא עביד – שלהנתא מתוכין, והוי שומר חנם", כלומר, דמאחר שבשמירת המשכון שהיא חלק ממצות ההלוואה – שמחמת המשכון התאפשר לו לקיים מצות הלוואה, יש לו גם כן תועלת – כי בזה משתלם לו החוב, אין זה נחשב למצוה שהיא פטור משאר כל המצוות בשעת שמירתו.

נמצינו מכאן, שבדבר מצוה שיש לאדם גם תועלת לעצמו, לדעת ר"ע שייך בזה הכלל של "העוסק במצוה פטור מן המצוה", ואילו לר"א, תלוי הדבר אם מתכוין להנאתו או לקיום המצוה, וכלשון הגמרא: "ומר סבר לאו מצוה קא עביד – שלהנתא מתוכין", ולכן אין הדבר נחשב למצוה לפטור ממצוה אחרת.

גם בדעת ר"ע יש לרוך, דיתכן שלדעתו בכל ענין נחשב כעוסק במצוה – גם כשמתכוין להנאתו. אמנם, יתכן שמשה"ח נחשב כשומר שכר, כי אומרים דעת האדם ומסתמא כוונתו גם לקיים מצות בורא, ובה נחלקו ר"א ור"ע – מדי דעתו הסתמית של האדם, האם היא רק לתועלתו ולהנאתו, ומשה"ח אינו נחשב כעוסק במצוה שיפטר ממצוות אחרות. וזאת דעת רבי אליעזר, ואם שמשחבתו היא גם לשם מצוה, ולכן נחשב כעוסק במצוה פטור מן המצוה. וזאת דעת ר"ע, ואילו כשהתחיה דעתו רק להנאת עצמו – לא ייחשב כעוסק במצוה לכ"ע, ואם תהיה דעתו לשתי הכוונות לכ"ע נחשב כעוסק במצוה, ובמהלך זה בביאור מחלוקתם מסיק המשנה ברורה (סי' לח ס"ח בבא"ד, תע"ש).

בעיקר שאלה זו יש להעיר ממה מציינו בפסחים (ה). "דאומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאחרים בה העולם הבא וד"ה זה צריך גמור", וברש"י: "ולא אמרינן שלא לשמה עושה, אלא קיים מצות בורא שצדקה לעשות צדקה, ומתכוין אף להנאת עצמו שיחיה בה לעולם" או שיחיה בניו, ובגמרא הביאו דבר זה כלפי הכלל של "שלוה מצוה אינן ניווקין", לענין הבורק חמץ במקום שיש חשש עקרב, כשנשת בהדיקה אין לחשוש להדיק – גם כשחפץ בשעת בדיקת החמץ לשום דבר אחר, דשלוח מצוה אינן ניווקין, ומעשה הבדיקה נחשב כעוסק במצוה גם כשמתכוין בבדיקתו לצרכיו הפרטיים (עי' מג"א סי' ו' הל' סק"ד).

ומצינו בזה כמה תירוצים: במעניני החכמה להגרא"ל צינץ ז"ע כתב, שאכן דברי הגמרא בפסחים הם רק לדעת רבי עקיבא – שהלכה כמותו, ואילו לרבי אליעזר אינו נחשב כשליח מצוה כשמחפש בשעת הבדיקה אחר דברים נוספים. שו"ת כתב סופר (אורח סי' קט; חר"מ סי' י) חילק בין הכלל של עוסק במצוה פטור מן המצוה, להכלל של שלוח מצוה אינן ניווקין, כי ממה שאמרנו "דאומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני וכו'" הרי זה צריך גמור", ונחשב כשליח מצוה ואינו ניווק, אין להוציא מזה כי אם שמעשה מצוה שיש בה גם הנאה גופנית כשמעשה מצוה שמקבלת עליה שכר מצוה, וגם מגינה על עושה המצוה בעידוד דעתו, כי שמה סוף סוף יש בזה קיום מצוה, ויש בה כל הסגולות הנאמרות לעושי מצוה. ואילו כלפי הכלל של העוסק במצוה פטור מן המצוה – יתכן מאוד שפועלת מצוה כזו אין בהכרח לדחות מצוה אחרת. מכלשון ר"א (שם): "שגוריה רבה שפועל שאין לו בה שום תועלת והרווחה, ומצוה שיש לו בה הרווחה – גם אם גם למצוה או עיקר למצוה קמכוין, ואין מן הדין שתודחה מצוה זו שכולה לא מפני זו שאינה כולה לח" (עי' בע"א ביאה"ל שם; שו"ת שבת ספר חר"א סי' עו).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור גרימת צער לזולת

בימי בין המצרים, ימים שמקוננים על בית המקדש שחורב בעון שנאת חנם, והתיקון לכך הוא על ידי ריבוי אהבה אחוה ורעות בישראל, אמרנו לעורר על דברים שכיחים שבין אדם לחבירו, בענין גרימת צער לזולת וחומר העון בזה, מלבד מה שגורם לפירוד ומחלוקת רח"ל.

א. צריך להזהר ביותר שלא לעצור אדם מישראל, והמצער עובר בלא-תעשה, שנאמר (ויקרא כב, יז) "ולא תנו איש את עמיתו", ואף על פי שהכתוב מדבר באונאת דברים, מכל מקום עובר על הלאו גם כשמצער באופנים אחרים (עי' יראים סי' קפ; שערי תשובה לרבינו יונה שער ג אות כד).

ב. ומהאי טעמא, אסור להפריע ולמנוע שניה מהזולת על ידי עשיית רעש בשעות המיוחדות לשניה וכדומה, כי בזמנו, שנחלו דורות, נפסק להלכה שחל חולים אצל שינה, ומניעת שינה גורמת לעייפות, ועל כן יכול כל אדם למחות ולמנוע משכנו שלא יעשה רעש בשעות המקובלות למנוחה ושינה (עי' שו"ת קול לוד אורח סי' יח, ובסי' משפטי החושן הל' נזקי שכנים סי' קנו סי"ב ובביאורים סי' כא בשם פוסקי זמננו).

נאבג נציין הא דמבואר שם בקרן לוד שלקריאת שמע, שהיא מצוה דאורייתא, מותר להעיר מי ישנו. ואכן כן הורה כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע (נראה שיחות קודש מבבל הוינד יעקב מפאפא זצ"ל עמ' כז). וכ"ק מרן זי"ע היה מורה לעורר את המשמשים לקריש – אפילו אם הלכו לישן בשעה מאוד מאוחרת, לפנות בוקר וכדו' – לפני סוף זמן קריש לשיטת המג"א, ולא המתין עד הזמן המאוחר של בעל התניא והגר"א (מפי המשב"ק הרח"ח ר' יצחק לאנדא שליט"א).

עוד אמר מרן זי"ע, שכשם שיש איסור גול לעורר את זה שישן, כמו כן יש איסור גול למי שמבקש שיתעורר אותו ואין מעוררים אותו בלעז.

ג. ועם כל זה אי אפשר לו לאדם לתבוע משכנו שלא יפעיל את המזגן בשעות השניה, אע"פ שעושה רעש, משום שבזמנו השימוש במזגן הוא חלק מעיקר שימושי הדירה שמקובל. **אמנם יש להשתמש בו באופן שמסתבר ומקובל באותו זמן ובאותו מקום** (ענין חזו"א ניוקין סי' ג סק"יא). ועי' דרכי החושן ח"א סי' רלח ובמשפטי החושן שם).

כמו כן ישתדל בעל ביתו ששקובע את המזגן ביומן, שיקבענו באופן ובמקום שלא יפריע כל כך לשכן, וכן, לדוגמא, לא יקבענו מעל המרפסת של השכן – במקום שהוא עושה שם את סוכתו. וכן יראה שהמים שנוטפים מהמזגן, לא יטפטפו על רשות של השכן באופן שמפריע לו.

ד. בהכרח תועלת אצל רח"ל או הכרוזת מגבינה למסורת צדקה או מערכות ציבוריות וכדומה ברחובות העיר על ידי רם-קול בשעות המנוחה של היום או בשעות המאוחרות של הלילה, רעה גדולה היא, ואין שום היתר לכך, שהן גורמות צער ומניעת שינה לקטנים או לחולים, ואפילו לסתם בני אדם, כי כאמור, בזמנו הכל חולים אצל שינה, וחולה בידו לעכב.

ה. עוד יש לעורר על פירצה שנפוצה לאחרונה במחנותינו, כאשר אנשים משוחחים ברחוב העיר בקול רם בשעות הלילה, ואינם שמים לב לבם שמפריעים לשנתם לאלו הגרים שם בסמיכות מקום. ובענין זה שכח אצל אורחים, כשמסיימים ביקורם בשעה מאוחרת או כשהזורים מחתונה בשעה מאוחרת, והדברים פשוטים וברורים.

ו. כשאחד מיידיי הבנין משפץ את ביתו, אוי בדרך כלל נגרם סבל ורעש שמפריע לשכנים במשך זמן הבנייה, ולכן עליו לכלכל לביןו במשפט, וישתדל להמעיט בסבל הזולת ויראה לעמוד בראשית הרעש בזמן שמקובל לשינה ולמנוחה, והחלל בזה הוא, הא דאיתא בגמרא (שבת כא) "מיה דעלך סני לחברך לא תעביד" – מה שעליך שונא לא תעשה לחברך.

ונסיים בדברי החינוך (מצוה שלח) גבי הלאו של אונאת דברים, וז"ל: "שורש מצוה זו ידוע, כי הוא לתת שלום בין חבריו, וגדול השלום שבו הברכה מצויה בעולם וקשה המחלוקת, כמה קללות וכמה תקלות תלויות בו... כמה אזרחות וכמה יזרוזין שהזהירונו ז"ל בענין זה שלא ילמדו בראשית בשום דבר ולא לבישים וכו'. ולא יראה באפשרי לכתוב פרט כל המצויין שיש בהן צער לבריות, אבל כל אחד צריך להזהר כפי מה שיראה, כי השם ב"ה הוא יודע כל פשענותיו וכל רמיונותיו, כי האדם יראה לעינים והוא יראה ללבב" וכו'. עכ"ל. ולכן לעולם ישתדל כל אחד שיהא רוח הבריות נוחה הימנו, ועל ידי זה יהיה רוח המקום נוחה הימנו.

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

פרשת גדולת מרדכי – אמרות טהורות, פנינים יקרים וביאורים נפלאים מאת הרח"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע [בן זקוניו של הרח"ק רבי יחיאל מיכל מלאטשוב זי"ע], בצירוף תולדות, עובדות וסיפורים מגדולתו וקדושתו וכו', מכתבי קודש, קורות ימי חייו וביתו אחריו. נלקטו ונערכו להפליא על ידי הרב מנחם מענדל יוזינער ויצא לאור ברב פאר על ידי מכון "נחלת צבי" בני ברק. מהדורה חדשה ממוקמת ומשולמת עם הוספות רבות, תשס"ט (ראב"ע עמ').

משנה ברורה למעשה הלכות שבת – שאלות ותשובות מעשיות לפי סדר המשנה ברורה, סימנים שיח" – שבי"א. לאחר כל סעיף ישנן שאלות אקטואליות כיצד יוכל הלומד להכריע פסק הלכה העולה מתוך לימוד ספר שו"ת ומ"ב. חיבר בטוב טעם דעת הרב יהושע הורוויץ, ועבר תהנה ועריכה הלכתית על ידי הרח"ק אברהם חנמן גוטמן, מו"ץ בעיר אשדוד, תשס"ו (תקל עמ').

מגלת יוחסין שושלת באבוב – וכוללת שמפחות מיוחסות בישראל. נערך ונדפס לראשונה בשנת תרצ"ע על ידי הרב החסיד ר' אברהם צבי הירשפרונג ז"ל, שחלמדיי חסידו כיצד יוכל הלומד להכריע פסק הלכה העולה מתוך לימוד ספר שו"ת ומ"ב. חיבר בטוב טעם דעת הרב יהושע הורוויץ, ועבר תהנה ועריכה הלכתית על ידי הרח"ק אברהם חנמן גוטמן, מו"ץ בעיר אשדוד, תשס"ו (תקל עמ').

מגלת יוחסין שושלת באבוב – וכוללת שמפחות מיוחסות בישראל. נערך ונדפס לראשונה בשנת תרצ"ע על ידי הרב החסיד ר' אברהם צבי הירשפרונג ז"ל, שחלמדיי חסידו כיצד יוכל הלומד להכריע פסק הלכה העולה מתוך לימוד ספר שו"ת ומ"ב. חיבר בטוב טעם דעת הרב יהושע הורוויץ, ועבר תהנה ועריכה הלכתית על ידי הרח"ק אברהם חנמן גוטמן, מו"ץ בעיר אשדוד, תשס"ו (תקל עמ').

מגלת יוחסין שושלת באבוב – וכוללת שמפחות מיוחסות בישראל. נערך ונדפס לראשונה בשנת תרצ"ע על ידי הרב החסיד ר' אברהם צבי הירשפרונג ז"ל, שחלמדיי חסידו כיצד יוכל הלומד להכריע פסק הלכה העולה מתוך לימוד ספר שו"ת ומ"ב. חיבר בטוב טעם דעת הרב יהושע הורוויץ, ועבר תהנה ועריכה הלכתית על ידי הרח"ק אברהם חנמן גוטמן, מו"ץ בעיר אשדוד, תשס"ו (תקל עמ').

מגלת יוחסין שושלת באבוב – וכוללת שמפחות מיוחסות בישראל. נערך ונדפס לראשונה בשנת תרצ"ע על ידי הרב החסיד ר' אברהם צבי הירשפרונג ז"ל, שחלמדיי חסידו כיצד יוכל הלומד להכריע פסק הלכה העולה מתוך לימוד ספר שו"ת ומ"ב. חיבר בטוב טעם דעת הרב יהושע הורוויץ, ועבר תהנה ועריכה הלכתית על ידי הרח"ק אברהם חנמן גוטמן, מו"ץ בעיר אשדוד, תשס"ו (תקל עמ').

השבעה לצעירים החסידים בעלזא – אנטווערפן

מזמור לתודה ננעים בזה להניי גברי רברבי, יראים ושלמים, מרביצי תורה המסוריים לנו באהבה רבה תמיד בכל עת ובכל שעה

הרה"ג ר' **בערל שטיינער** שליט"א – מגדולי חסידיו
הרה"ג ר' **ישחיה יו"ט גליק** שליט"א – מנהל
ולוה"ה ר' **ישחיה יו"ט גליק** שליט"א – נ"נ

ולכל הצוות הרוחני, הרמ"ם והאורחים החשובים, כל אחד בשמו הטוב יבורך, שעשו הכל למען הצלחת ה"שבת התאחדות" בגשמיית וברוחנית עצמית

ועל כולם יתברך וישתבח העסקן הדגול מברבבה, האי ותיק וחסידי הרה"ח ר' **יעקב פריעדמאן** שליט"א שאם הוא כאן – הכל כאן!

ברכת השבת הלוחם ומשמים תתברכו רוב נחת וכל מיילי דמיטש, אכ"י"ר

מודים ומברכים, מקריבים: תלמידים: **השבעה**

הרה"ח ר' **יואל עבי** (הערסל) מאטקאוויטש שליט"א

לרגל שמחת **אירוס הבת תח"י עב"ג** הבה"ח **כמר שלמה נ"י** בן מחו'

הרה"ג ר' **עזריאל נוסבום** שליט"א – יושת"ו במזל טוב ובששנה טובה ומצולחת

ברכתא "מזל טוב וגדלי יאה" יתברכן הני תרי חסידיו חשיבי, ויעין דלא מתפרשין מפתורא דידן, צנתי דזהבי

הרה"ח ר' **בעריש הכהן פריעדמאן** שליט"א והרה"ח ר' **הערשל מאטקאוויטש** שליט"א

לרגל קשרי החיתון שנעשו יפה ביוהם בשעת"מ באירוסין נכדו – הבה"ח שלמה נוסבום נ"י [בן חתנו הרה"ג ר' עזריאל שליט"א] עב"ג בתו תח"י

ויהא רעוא שיוכו לבנות בית נאמן לתפארת עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת וכל מיילי דמיטש. כברכת רעים אהובים

ישראל משה גריוטאלד אברהם שלמה גריוטאלד חיים מרדכי שפרענקער יונה קליין זעליג וואלף פיליס

חדות ישיעות יעקב

מתוך רגשי חדה וגיל מביע אני בזה ברכת **מזל טוב** לבבית לידידי עוז, דואא ונושא בעול לימוד תורה של תשבי", עוסק בצרכי ציבור באמונה, עושה ומעשה לרווחת בעלי שמתה בעירנו ומקבל בלב ונפש לטובת הוולת

הרה"ח ר' **יעקב פריעדמאן** שליט"א מ"כל מוסדות חסידי בעלזא באנטווערפן

לרגל שמחת **אירוס הבת תח"י עב"ג** הבה"ח **המצוה כמר מאיר זאב קייסערמאן** נ"י

מזל טוב ובששנה טובה ומצולחת ויה רצון שיוכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והחסידות מתוך אושר ונעור ונאמן מחסור כל, אמן

מנאי, ידידי מקויר בל"ז: **איטשע קאניג** לעילוי נשמת

הרה"ר **נפתלי ב"ר שמואל יע"ה ראפס** מותיק ונכבד מתפלל ביהמ"ד חסידי בעלזא באנטווערפן

נלב"ע ב"ז תמוז תשל"ד לפ"ק ומנו"כ ב"ה מנוחות ירושלים עיר"ק

ר.ב.ב.ה.

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

השעה	מועד	ר"ת
22:52	22:44	21:23
22:11	22:05	20:46
22:29	22:27	21:03
22:21	22:05	20:50
21:52	21:38	20:24
22:58	22:50	21:26
22:54	22:38	21:22
22:34	22:20	21:02

תורת של ראשונים

מה היה המורה, המשא והריב?

איכה אשא לבדי מרחכם ומשאכם וריבכם (א, יב, ע"י בפרוש רש"י שהביא בזה פירוש המורה).

על דרך הפשט יש לפרש – מה היה המורה, המשא והריב שלא היה יכול לשאתם לכדו – שרמו להם משה רבינו שלשת הדברים שאמר ליתרו שהוא עושה לעם, כמו שפירשתי שם (שמות יח, טו): שהוא מתפלל עליהם, שופט ביניהם ומלמדם תורה ודוכרים לישראל ברמו, ואמר: **מרחכם** – כנגד "הודעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו" (שם פסוק טו), כי מורה גדול היה ללמד ליוצאי מצרים את החוקים והתורות, את פירושיהם, ביאוריהם וסודותיהם; **משאכם** – כנגד "לדרוש אלקים" (שם פסוק טו), שהוא ענין תפלה, שמתפלל עליהם, והוא מלשון: **"וינשאת תפלה"** (מ"ב יט, ד), **"ואל תשא** בעדם רנה ותפלה" (ירמיה ז, טז); **ורבכם** – כפשוטו, עניני המשפטים.

ואמר: "הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים" – על הדבר השלישי לבד, הוא מינוי הדיונים לשפוט ביניהם. ומה שאמר: **"ואשים בראשיכם"** – אמר סתם, דרך ענוה.

רמב"ן

"בגללכם" – לפי שאתם מקטני אמנה

גם כי התאנף ה' בגללכם וגו' (א, לו), **"בגללכם"** – לפי שאתם מקטני אמנה, והיה לי לפרש בפירושו: שאוציא מים מן הסלע, ואמרת: "המון הסלע הזה נוציא לכם מים" (במדבר כ, י), ואמרת: לא היה כבוד שיצא מים מים, ומקרה הוא ולכן הקפיד הקב"ה. ואילו פירשתם דברי כמו שהייתי רוצה לומר: זכרי סבורים הייתם שיעשה לכם הקב"ה גם כזה, שנוציא לכם מן הסלע הזה מים, כמו שיעשה? אי נמו: זכרי אנו יכולים להוציא מים מן הסלעים שלא במצות הקב"ה? – לא היה מקפיד, ובשביל שלא פירשתי כהוגן [ואתם לא האמתם], הקפיד הקב"ה, והייתי **בגללכם**. **בכור שור**

המעפילים לא נהרגו – כדי שלא יתחלל שם שמות

ויצא האמורי וגו' וירדו אתכם כאשר תעשינה הדבורים ויכתו אתכם וגו' (א, מד, ע"י ברש"י). פירוש: **"כאשר תעשינה הדבורים"** – שעוקצין את האדם מכאן ומכאן ואינם ממותין אותו, כך **"ויכתו ויכתו"** (במדבר יד, טו), שהכריתו אותם, הכה ופצו, אבל לא הרגו, שלא רצה להפילם בחרב אויבים, וכדי שלא יגדילו פיהם עליהם, ושלא יחללו שם שמות. תדע, שלא מנה הנפלים במלחמה, בדרך שאר מלחמות.

בכור שור (עק"ש, ומוכא בפי רבותינו בעת"ה, חוקני, פנעה רוא, ועוד).

דבר אחר: **כאשר תעשינה הדבורים** – כשאתה יוצאה ממקומה, כולל יוצאות אחריה, כך: "וירד העמלקי והכנעני" וגו' (במדבר יד, טו). **פי הריב"א בשם ר"מ מקוצי** (וישאר הראשונים הנ"ל).

רק רשעים גמורים – הקב"ה מחוק להם בדרגת הרעה

ולא אבה סיוחן מלך השבון העכברו בו כי הקשה ה' אלמך את רוחו ואמץ את לבבו וגו' (ב, לו), "אין השלון הזה נאמר בהקב"ה אלא על הרשעים הגמורים כפרעה וסיוחן, שכבר נתחייבו מצד רשעים למנוע מהם דרכי תשובה, וכיון שהם באים כנגד השי"ת ומורדים בו, הקב"ה מחוק את לבם שאפילו ירצו לחזור בהם אין מספקין בידם. ולא מצינו בתורה: **"זיחוק ה' את לב פרעה"** (שמות ט, יב), אלא עד שהזכיר ארבעה פעמים: **"זיחוק לב פרעה"** (שם ט, יב); **"זיחוק לב פרעה"** (שם ט, יא); **"זיחוק לב פרעה"** (שם ט, יב); **"זיחוק לב פרעה"** (שם ט, יג). וכענין זה מצינו באלהו (מ"א יח, לו): ואתה הסיבות את לבם אהורנית" – כלומר, מנעת מהם דרכי התשובה.

לקח טוב

תפלה להנצל מיצר הרע – דבר יום ביומו

והשאר ישלך על ה' יחבו. גם אם בחיינו היום-יומיים שוכח הוא רעיון זה, ומשתדל נמרוצות בעניניו עד שדומה כאילו כחו ועוצם ידו עושה לו את החיל אליו עיניו נשואות, הרי כאשר תינגשנה רגלו בקיר העומד בדרכו, ויראה את נתיבתו הסומה מלפניו, במהרה יזכר בכל יכול, אשר באמת הוא ית' הון ומפרנס אותו, והוא הרופא כל בשר ומפליא לעשות, ויפרו ידיו מן הכסלה בה אחוה, וישם אך בה' מבטחו.

מאידך, כמה שנוגע לרוחניות, יודע הוא נאמנה, כי עבודת הקדש על כתפיו מוטלת, ולא בהשתדלות כלשהי, אלא עליו למרוח בכל כחו ויגיעו להתקרב אל ה', להישמר מן הרע ולבל יתייצב על דרך לא טובה.

בהיות כן, כאשר תמצאוהו הרעה חלילה, ויראה הרב שלופה ביד שונאו ומונחת על צוואריו, תאחזנו חולשה ורפיון ידים, ולא ירחיב עוז בנפשו לפרוש תפלתו, באמור לנפשו: כמה תזכה לעזר ממורם אם עדיין לא מילאת אתה את חובתך. וגם אם רצונך עז

גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שרצון כל יחודי הוא לעשות רצונו יתברך, אלא שאור שבעיה מעכב. היצר הרע פורש רשת רגלי האדם למען יילכד במכמורותיו, ויסתה ויסור מהדרך אשר צוהו אביו שבשמים. עיף ויגע הוא ממלחמת הרמה אשר קרא והכריז עליו הנחש המסית, ובשבעה דרכים ינוס מלפניו. לבו מלא דאבון ואנחה, על אשר לא מצא כחו במתניו להתאזר ולקום, לעמוד על נפשו מן הצר הצורך עליו, ולגוננו אין מנחם.

אולם לפי האמת, אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואינו מביא את בנו לידי נסיון אשר לא יוכל לעמוד בו. על העובד לעשות כל אשר בכחו עשות, ולהציב לעצמו משמרת למשמרת כאשר תשיג ידו, ומכאן והלאה נגמרה מלאכתו. אין עליו אלא לשאת עינו וכפיו אל על, להתחנן על נפשו בשאלה ובקשה לזכות לסיוע ממורם, ולומר בפה מלא: אבי אב הרחמן, עשיתי מה שגזרת עלי, מעתה עשה לי כמו שהבטחתי, והצילני נא מיד אחי מיד עשו.

שומע תפלת כל פה ית"ש מכין ומאזין, מכיב ומקשיב לקול תפלת עמו ישראל ברחמים. אם כן, איפוא, למה ירים האדם ידיו ביאוש ולמה תאבד ממנו תקותו הרוחנית, אם עדיין חרבו וקשתו – צלותיה ובעותיה – בידו. ואף אם יראה עמדתו בשדה הקרב אבודה ונפולה, חלילה לו לשאת רגליו ולברוח כל עוד נשמתו בקרבו, אלא ימלא פיו תפלה ותחנונים: הושיעני ה' כי באו מים עד נפש. ותעל שועתו אל האלקים, ובעל הרחמים יקשיב לבקשתו וישעה אל תפילתו, ויחלצהו מן המיצר.

בכל זאת, דומה שטבעם של בני אדם לפנות בצרה אלא האלקים, מצוי יותר בתחום הגשמי מבתחום הרוחני. זאת אומרת, בכל ענינים גשמיים, כאשר ייטרד האדם על המחיה ועל הכלכלה, או כאשר חלילה יתנסה במיוהרים וחללים רעים, חיש מהר יזכר באביו האהוב, ויפנה אליו בעין דומעת ושפתיו תשאנה תפלה, וכאילו מאליו יקרא למורם להינצל מצרתו. מה שאין כן בתחום הרוחני, אין הקריאה והתפילה נערכת מאליו, ולא במהרה יזכר העובד שעליו להישען על אביו שבשמים. דומה הדבר כאילו כבד עליו, ואינו בומח בישועתו הקרובה לבא. כל כך למח?

אלא, כי יודע האדם גם יודע, כי כמה שנוגע לנשמות אין המלאכה חלה עליו, ואין לו אלא לערוך השתדלות כלשהי, ולא לאבד את מה שנותנים לו,

אותיות מהכימות

מה שמובא בגמ' (גיטין נו.) ע"י דקוק התענה ארבעים שנה שלא יחרב בית המקדש. וקשה, הא לא הועיל כלום, כי לכסוף בשו"ד נחרכ. אך כוונתו היה בכל יום ויום – עקב היום לא יחרב, ובכל יום התענה על יומו שלא יחרב היום. וכן מצינו בפיוט במדרש איכה אלל ר' אלעזר המודעי שהתפלל כל יום על יומו לקלום. וכן נלמד מזה דרך לעבודת הקיימת, שכל יום תמיד יתפלל האדם להינצל היום מל"ה הרע, ולמחר – על יום מחר, כי אם יתפלל פעם אחת אי אפשר רק לעשות משפט ה' דבר יום ביומו כ"ל.

תפלת שלמה (שבת מחוץ)

עכשיו להינצל מן היצר הרע, איך תהיה גישתך מחר ולאחר זמן. האם במוח אתה בנחישותך להילחם עם היצר על כל; צעד ושעל, האם מודע אתה לדאבונך לעלויות וירידות בהן רגלי אתה ולמוד, מה לך איפוא בכית המלך, ומי בקש זאת מידך רמוס הצריו.

ברם, אין זאת אלא עצת היצר, כאילו באותו רגע דרוש לו נצחון סופי ומוחלט, אשר יקבע את כל חייו הרוחניים, ובכך, בל יתפתה האדם לעצת אויבו, אלא יראה בנפשו את שדה הקרב ערוך רק על היום בו הוא עומד, ויעלים עיניו מיום המחרת. כל יום – ומלאכתו ועבודתו המיוחדת. אם ישנה האדם את השקפתו זו, ויראה את המוטל עליו מוגבל לדבר יום ביומו, בקלות ישא עיניו למורם בתפלה, ויאמר: היום תאמצני, היום תשמע שועתי ותקבל ברחמים וברצון את תפלת.

אמרות טהורות

ביטול הדינים על ידי הכנעה וענוה

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר וגו' (א, א). נראה שמשה רבינו ע"ה דבר אל כל ישראל ולימדם שעל ידי מדת הענוה אפשר לבטל הדינים, רח"ל.

וזו הרמז: "בעבר הירדן" – אם תרצו להעביר ולהוריד הדינים – **חירד דין** – אזי: "במדבר" – שימו עצמכם כמדבר הזה, והיינו להיות בענוה גדולה, ונענין שמצינו ברכי עקיבא (יבמות קא). שנשברה ספינתו בים וכשניצול ועלה ליבשה אמר ש"ע כל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי" – להורות נתן על הכנעה שדויתה לו וממילא נתבטלו הדינים.

דעת משה

תשובה – קודם שנכנסים לארץ ישראל

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן וגו' (א, א). ובתרגום אונקלוס: "בעברא דירדנא אוכה יתהון על דהבו במדברא" וגו'.

נראה לפרש הענין שפרט כאן המקום בו הוכיח אותם, דהנה מנהג ישראל הוא, לעשות יאראצייט' לכל נפטר בכל שנה ושנה, ואומרים קדיש ומשניות ומתפאלים עבודו לפני התיבה. ושמעתי המעם, כי בכל שנה אדם הולך ממדרגה למדרגה, ובשעה שעולה למדרגה העליונה צריך דין ומשפט אם ראוי הוא לעלות לאותה מדרגה עליונה, לכן נקרא יום היאראצייט – יום המשפט' גבי הנפטר, וצריך לבקש עליו רחמים בלימוד משניות ואמירת קדיש וכו'.

וזהו הענין גם כאן, דכיון שבאו לעבר הירדן והיו צריכים ליכנס לארץ ישראל, שהיא נקראת מדרגה עליונה לעומת מדרגת המדבר, לכן היה משה צריך להוכיח את ישראל, כדי שיחזרו בתשובה והיו ראויים לעלות למדרגת ארץ ישראל. ולכן פירש הכתוב את המקום שהיה במיצר ארץ ישראל, שהוא הוא הגורם להוכיח את ישראל קודם כניסתן לארץ ישראל.

אמירה נעימה

אלה הדברים אשר דבר משה וגו' (א, א). פירש"י: "לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסוהו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירים ברמז מפני כבודן של ישראל".

יש להבין הלא כל החמאים שהכעיסו לפניו כתובים מפורש במקום אחר בתורה, כמו: חמא העגל בפרשת תשא, וחמא המרגלים בפרשת שלח, וגם להלן נזכרו החמאים בפירוש, אם כן מה יועיל לנו להזכירם כאן ברמז מפני כבודן של ישראל.

אלא, הנה אדם שחמא ואינו מתחרט תמיד על חמאו, אי כשרוצים להזכיר לו חמאו, אם יזכירוהו ברמז לא יבין ולא ידע מה שמדברים אליו, ואין עולה על זכרונו חמאו שעשה, כי כבר נשכח ממנו ויצא מן הלב. לא כן האדם שחמאתו נגדו תמיד, ולבו נשבר בקרבו על מעשיו אשר עשה, ואינו מזניחם מלבו, אי די להזכיר לו ברמז קל, ומיד ידע על מה הדברים מכוונים. וזו הכוונה בדברי רש"י: "והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל" – כבודן של ישראל הוא אשר ברמז קל כבר היו יודעים על מה מוסב הדיבור, מפני שתמיד היה לבם נשבר בקרבו על החמאים והמעשים שעשו, ולא הוצרך להזכירם רק ברמז.

והצרות ודי זהב (א, א). פירש"י: "והצרות, כמחלוקתו של קרה. ודי זהב, הוכיחו על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם". רבים כבר תמחו, שהיה לו להזכיר תחילה עון העגל ואח"כ מחלוקת קרה, כסדר הווייתו, ולמה הוכיחים תחילה על המחלוקת שהיתה לאחר מעשה העגל.

אלא, כי אמנם לכאורה היתה להם התנצלות על שנכשלו בחמא העגל, יען שלמדו כן במצרים, שהמצריים היו עובדים לבהמות וכוונתו שאמר משה רבינו ע"ה בתפלתו (שמות לב, יא): "למה ה' יהרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים" וגו' (עי' שמד' מג, ז). ברם, אם למדו ממעשה המצריים, ולשאול, למה למדו רק את הרע, ולא למדו מהם גם את הטוב, לכבד את החכמים והכהנים, כמו שמצינו בהם: "רק אדמת הכהנים לא קנה כי חק לכהנים

באר התורה – ניתן לשאיבה לכל אדם

הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר (א, ח). "שמעתי מפה קדוש אדומ"ר ורבי מנחם מענדל) זצ"ל מרומנאב שהקשה, הלא משה רבינו ע"ה שנה לנו את משנה התורה בספר דברים הזה, ואם כן היה צריך לומר 'הואיל משה להזכיר את התורה הזאת, ומזה הלשון 'באר', וכן מהו 'לאמר'. ותירץ, כי התורה נתנה במתנה לכל ישראל, וכל אחד מישראל יכול לחדש בה דבר אם שוקד על דלתותיה תמיד, כמו שאמר ז"ל (פגילה יט): שהרהרו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידין לחדש. וזהו לשון 'באר', פירוש, כמו שהבאר הנובעת ממעינת תמיד, וכל מה ששואבין יותר היא נובעת ביותר, כך עשה משה רבינו ע"ה את התורה הקדושה כמו באר נובע, וכל אחד הולמד בשקידה רבה יוכל לדלות מים חיים ונוזלים הקרים ממעינותיה. וזהו: 'לאמר', שהלומד בתורה יכול לאמור לאחרים מה שחידש גם הוא, ויהנו כולם מאורו ויתענו ממנו, וכעדה"ק".

מבשר טוב

לבטל המחלוקות והשנאה – והגאולה בא תבוא

איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם (א, יב). נראה "על דרך שפירשו בספרים: 'האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים' (בראשית מט, א), היינו שיעקב צוה אותם, אשר עליהם מוטל רק לראות שיהיה ביניהם אחדות בלב אחד כאיש אחד באסיפה אגודה אחת, ועל זה נקראים בשם 'כנסת ישראל', ואז אני אמשך לכם הגאולה העתידה, אשר העיקר תלוי באחדות ואהבת ישראל, כי לא נחרבה ירושלים רק על שנאת חנם (ויטא יט)".

וזהו: 'איכה אשא לבדי', היינו אשר משה רבינו ע"ה אמר להם: מה שתלוי בעמך התורבן והגאולה, אנכי לבדי אשא – זאת עלי לתקן האי 'איכה' ולהביא הגאולה, ועליכם אינו מוטל רק לתקן הריב והמחלוקות ושנאת חנם שבכם, וזהו: 'טרחכם ומשאכם וריבכם', היינו הטרחא והמשא מה שמוטל עליכם, הוא רק לתקן הריב והשנאת חנם".

אמרנו נוסח

מאת פרעה ואכלו את חקם" וגו' (בראשית מז, כב). וכן: "רק אדמת הכהנים לבדם לא היתה לפרעה" (שם פסוק כו), ובני ישראל לא עשו כן, רק עמדו להלוק על משה ואהרן כהני ומשרתי ה'. ואם כן שוב אין מקום להתנצלות זו שהיתה להם על חמא העגל. ולכן הקדים לדבר תחילה מן המחלוקות – "והצרות", ואח"כ חמא העגל – "די זהב".

ילקוט הגרשוני

(על אבותינו, ח"ג את ע')

ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים וגו' (א, יא). כתב רש"י, שאמר משה: זו משלי היא, אבל השנית יברך אתכם כאשר דבר לכם. וטעם הדבר הוא, כי אי אפשר שיתן בלי תכלית וקצבה רק מי שהוא בלי תכלית. והנה, יש להבין, מה ראה משה לקצבה זו דאלף פעמים דייקא, ועוד, תיבת "ככם" היא אך למוות.

ונראה, עפ"י שכתוב (עי' תיקוף קיב) שבדור מקבלי התורה היה כל אחד מהם שקול כאלף איש של עכשיו, שנאמר (תהלים קה, ח): "דבר צוה לאלף דור". וידוע, שמשה רבינו היה שקול כנגד כולם (רש"י פ' יתרו יח, א).

והנה, בערכות מואב כבר תמו כל אותו הדור, וזהו דור אחר, בניהם של מקבלי התורה. נמצא שמשה היה שקול אלף פעמים כאותו הדור. ועל כן אמר: "יוסף עליכם ככם – דייקא – אלף פעמים", ואמר: "זו משלי" – דייקא – ואינו יכול ליתן יותר ממה שיש לי, אבל "השי" יברך אתכם כאשר דבר לכם".

ישמה משה

ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם וגו' (א, יא). קשה, מה הוסיף משה בברכתו אחר שהקב"ה בירכם עד בלי קצבה, ומה תועיל ברכתו.

ונראה לפרש "על פי מה ששמענו מהצדיק הקדוש מו' קלוגימוס נבג"מ" במה שאמר לבן: "אחותינו את היי לאלפי רבבה" (בראשית כה, ט), "אלפי" הוא לשון אלף, היינו אחד, ורצ"ל שמואלפי – היינו אחדותם – יהיו רבבה, כלומר שלא יהיה אצלם אחדות רק לכבוד הרבה. ועל כך בא משה ואמר היפך הדברים, כדי לבטל כוונת לבן: "שובה ה' רבבות – אלפי ישראל" (במדבר לו, י). רצ"ל שמרבה – רבבות – יהיו אלפי, לשון אחדות, עכ"ל. וזו היתה כוונתו גם כאן: "יוסף עליכם ככם אלף פעמים" – שיהיה במדרגת אלף' ההיינו אחדות.

דברי צדיקים, אופשיצין

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (ב) לקט מדרשים נבחרים

... וכן עתידין גוג ומגוג לבוא על ישראל, וגם הם ישרפו כולם בשריפה אחת, שנאמר (יחזקאל לח, כב) וְנִשְׂפָּטְתִּי אֹתוֹ בְּדֶבֶר וּבְכֶסֶף וּבְנֶשֶׁם וּשְׂטֵף וְגו', ובאותה שעה (שם כג) וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנִדְעַתִּי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וְגו'. מדרש תנחומא (פר' ראה ט')

דבר אחר: ימים יצרו ולא אָחָד בָּהֶם (תהלים קלט, טז) וזו יום גוג לעתיד לבא. לפי שהעולם הזה דומה לפני הקב"ה לבעל הבית ששכר פועלים ומענין בהם למי שעושה לאמיתו, שנאמר (זכרי' י, י) עֵינֵי ה' הָמָּה מְשׁוּטָטִים כָּכָל הָאָרֶץ. אחד שעושה לאמיתו ואחד שאינו עושה לאמיתו, הכל מתוקן לפניו לסעודה. לפיכך נתחייבו אותה"ע ליטוף וליאבד ולירד לגיהנם על ששלוחו די בישראל ובירושלים ובבית המקדש.

תדע לך שהוא כן, כשבא נבוכדנאצר מלך בבל הקיף את ירושלים, והיו אותה"ע משיבין ואומרים בפה אחד: במה חשבנוהו, כבשנו את עירו והיכלו. משיבה רוח הקודש ואמרה להם: שוטים שבעולם, ועד אותה שעה לא נתחייבתם שתרדו לגיהנם, על אותה שעה אומר (ירמ' נ, יב) בְּיֹשֶׁבֶת אֲמַנְכֶם מָאֵד הִפְקֶה יוֹלְדֵיכֶם וְגו', בשם שהם היו מאספין קהילין ובאים לבזבז ממנום של ישראל, כך הקב"ה מאסף אותן לידון על הרי ישראל לעשות בהם נקמות גדולה על אשר לא שמעו דברי תורה, ועל דבר אשר ענו את ישראל, שנאמר (זכרי' א, טו) וְקָצָף גִּדּוֹל אֲנִי קָצָף וְגו' (מכה יד, יח) וְנִשְׁתִּי בָאֵף וּבְחִמָּה נֶקֶם אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ וְאֹמַר (זכרי' ד, א-א) הִנֵּה יוֹם בָּא וְגו'. וְאֶסְפֵּיתִי אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְגו'. ומיד: וְקָצָף ה' וְנָלְחָם וְגו'. תנא דבי אליהו (א"ר פ"א, ו)

ד"א: פתחי לי אחתי רעיתי (שר השירים ב, ב). הרי זו לימי גוג ומגוג, שישאר עתידים להיות טמונים במעירות ובמחילות, והקב"ה מרחיק עליהם. שמעון בן שטח היה אומר, שהקב"ה אומר לישראל: פתחי לי אחותי והם מסתכלים, והמקום עושה להם נסים והם ואינם את המשיח עומד בראש מדבר מואב ועמו ארבע מאות איש והמקום נותן להם גאולה, לקיים מה שנאמר (דו"ב, ח) וְתַתִּיתִי אֶת כָּרְמִיךָ מִשֶּׁם. והמחילה נפתחת להם משם ממדבר מואב לחורב. וישראל הולכים ונוטלים את היוני ממדבר חורב שהשם כתוב בו, ובאים ונוטלים עמון ומואב. לקיים מה שנאמר (ישעי' יא, יח) אֲדוֹם וּמוֹאָב מְשֻׁלָּחִים יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מְשֻׁמֶּמֶת.

אמר רבי יוסי ב"ר יהודה, בדרך ההלגיונות עושים להם בית חמדה, כך חורב עושה לישראל בית חמדה. הרי מלכי הצפון שומעים שנחרגו עמון ומואב וכולם מתכנסים ובאים וקובעים המלוכה בדמשק, ומלכי המערב והדרום מתכנסים אף הם, באים ונוטלים עצה במדין וכו'. ומה אליהו עושה, כל המדבר שהוא הולך מירושלים למדין, שכלו טרשים וחיה רעה, עושה לו המקום נסים והוא בא ועומד לפני המשיח במדין, והמשיח נפטר מן המדבר, ואליהו עומד. באותה שעה הוא מוציא את ספר הישר, שכל התורה הזאת אינה אלא שירה אחת מתוכו. הארץ נפתחה מתחתיהם ושורפת אותם ונעשה להם שם קבר גדול. נמצא מקיים "פתחי לי אחותי רעיתי". והמשיח בא לו ממדין ונוטל כל בותה. וכן לדמשק ונוטל בותה. לקיים מה שנאמר (ישעי' ח, ד) וְשָׂא אֶת דִּיל מְשַׁקֵּשׁ וכו'...

מדרש תוסא (ש"ה פ"ה)

גזירה הראשונה מכל הגזירות זו מלכות גוג ומגוג, שכל תורה ומצות אינו מבקשים אלא לאותו שעה, שכל אלף ואחד מישראל נשלטין בו חמש מאות ושמונה עשר אלף שנה, שנאמר (תהלים ג, א) יִתְיַצֵּבֵנוּ מַלְכֵי אֲרֶץ בְּגִימַטְרִיא הִבִּי הוּי, ואף הקב"ה אינו שו"ק ממקומו, באותה שעה מקיפין את העולם מארבע רוחותיו, וכל אחד ואחד מישראל אין לו לברות, שנאמר (שם קלט, ח) אֲנִה אֶלֶךְ מִרְחֹק, וזו שאמר אי לדור שמישיח נגלה בו.

ועומד הקב"ה להוציא המשיח הוא בעצמו מבית האסורין, שנאמר (הבקו' ג, יג) יִצְאֵת לִישֹׁעַ עֶפְרָי, וכתבי (קהלת ד, יח) כִּי מִבֵּית אֲסוּרִים יָצָא לְמַלְךְ, אלא כיון שיצא מבית האסורים ומסתכל בכל החיילות שנאספו עליו היה מודעו ואומר מי יוכל לעמוד בכל החיילות האלו, באותו שעה מכניס חיילות מישראל ובא לבבל ומבקש רחמים וכו' פרקי היכלות רבתי (פרק לז, א)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי ירמיה מאטרסדארף זי"ע אב"ד סאנטוב יומא דהילולא ד' מנחם אב (תקס"ה)

"רבי ישראל ופרשיו, אדם גדול בענקים, מלכא וריש גלותא חצב מפיו דבריו זקוקין, יום יום אותו ידרושו הלומדים להשקותם מבאור מים חיים מתוקים, המאיר פני תבל בתשובותיו לכל שואל כאשר ישאל איש בדבר אלקים... האי צנא מלא ספרא, חמדת ישראל נזר עטרה, שר התורה הודה והדירה, אספקלריא המאירה, סיני ועוקר הרים וטוחנו זו בזו בפלפול וסברא, העמיד תלמידים למאות ולאלפים ובמצות ה' ברא..." - מתוך נוסח מצבתו של הגה"ק רבי ירמיה ראזענבוים זצ"ל אב"ד אסאד, מאטרסדארף וסאנטוב.

שורות אחדות אלו אכן מבטאות את הדר גאווה וצדקתו ואת רום מעמדו בין גדולי רבני הונגריה, ועל שם שהיה משכמו ומעלה (גבוה מכל העם וכמשיך הגר"י ווייס זצ"ל הי"ד אב"ד ווערבו בספרו 'אלף כתב', אות קלט: "הגאון מו"ה ירמיה זצ"ל... כשהיה ביום השוק בדעברעצין [היה] גבוה מכל האנשים שתקצבו לשם"), על כך היו מכנים אותו בשם "**דער גרויסער ר' ירמיה**" - תרתי משמע - והארץ האירה מכבודו.

"אדם גדול בענקים"

רבי ירמיה היה חוסר מגזע תרשישים מאורי הגולה. אבותיו שימשו ברבנות בכמה קהילות קדושות במדינת פולין. אביו הגאון רבי **יצחק אייזיק** זצ"ל אב"ד ורי"מ עלקוש ואושפיצין, ומנאמני "ועד ארבע ארצות" שבפולין, היה בנו של הגאון רבי **יואב ראזענבוים** זצ"ל אב"ד פילץ.

רבי ירמיה יצק מים על ידי רבו המובהק הגה"ק רבי מאיר אייזנשטאט זצ"ל בעל שו"ת 'פנים מאירות', וממנו קיבל רוב חכמתו. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את הצדיקת מרת לאה רייציל ע"ה בת רבי מאיר הלוי זצ"ל מק"ק אושפיצין, ונולד להם בנם ה"ה הגה"ק רבי יואב מסאנטוב זצ"ל בעל 'שערי בינה', שהיה ממאורי הדור ומגדולי מרבצי תורה בהונגריה, עליו התבטא הגה"ק בעל 'החתם סופר' זצ"ל בהספדו: **"יואב"** נוטריקון יפה ומוס אין בך (וידרשות חת"ס, דף שג ע"א).

אחרי פטירתה נשא רבי ירמיה בזיו"ש את הצדיקת מרת פרידא ע"ה בת רבי ישראל זצ"ל מק"ק לאנצוטה, שהיתה אלמנת רבי יוסף לפמפאן זצ"ל מק"ק באבוב וכן הגאון רבי יעקב זצ"ל אב"ד באבוב) שנפטר בדמי ימיו, ולה בן יתום צעיר, הוא הגאון רבי אברהם אביש טענענבוים זצ"ל אב"ד קערעסטיר ואח"כ בסיקס, שרבי ירמיה גדלו והיה לו לאב.

אחר נישואין אלו עזב את פולין, ארץ מולדתו, והשתקע בהונגריה, שם שימש ברבנות בעיר אסאד. בנו חורגו רבי אברהם אביש כרת שם ברית אהבה עם רבי בנימין וואלף לעוו זצ"ל שלמד גם כן באסאד אצל גיסו רבי ירמיה, ושניהם הוציאו לאור שו"ת הר"י"ף עם הערותיהם והוספות (ווייט תקני"ד) בהשכמת רבי ירמיה רבם.

בשנת תק"מ עבר לכהן כרבה של מאטרסדארף, אחת מ"שבע הקהילות" הקדומות, שהיתה מלאה חכמים וסופרים. במשך חייו שנים ישב על כס הרבנות במאטרסדארף, והעמיד בה תלמידים הרבה בשיבה שהוא עמד בראשה. בין תלמידיו הגדולים מונים הגה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא, הגה"ק רבי מרדכי בנעט אב"ד ניקלשבורג ומדינת מורו, הגה"ק רבי שמאל הלוי יונגרייז אב"ד סעטשעל (אביו של הגה"ק בעל 'מנחת אשר' מטשענער זי"ט), והגאונים רבי דוד אופנהיים אב"ד טעמשוואר (נכד הגר"ד אופנהיים מפראג זי"ט), רבי ישראל פרענקל זצ"ל ממאקאווי (שע"י ווארשא) ורבי יחודה לוי מן קשונט אב"ד מאקאווא, צוקס"ל.

ברותא הוי בעובדא, שהרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע בא ללמוד אצלו בהונגריה - מפולין הרחוקה. יש תולים את הדבר בכך שאביו, הגאון רבי צבי הירש זצ"ל המגיד מוואזיסל בעל 'עשרה למאה' ויארץ צבי, נדד בערי פולין, אוסטריה והונגריה לדרוש בבתי כנסיות, ובין השאר ביקר כמה פעמים גם במאטרסדארף, וכך נתגלגל הדבר שהביא את בנו הר"ב ללמוד בשיבת רבי ירמיה.

הה"ק מפרשיסחא שמר אהבתו לרבו ולבנו אחרי, כדבריו במכתב לחברו הג"ר ישראל פרענקל זצ"ל: "... גם נלאיתי מרוב הטרדות, טרדה דמצוה לקיים כבוד האורחים, כבוד הרב **הגאון הגדול הגאון המפורסם מו"ה יואב בנו של רבנו האב"ד מ"מאטרסדארף**, אשר עתה עמי פה במחיצתי וצויה לי לכתוב ד"ש משמו" (מס' יצחק שמה בונם מפרשיסחא: לר"מ רבינוצ'י, ת"א תשי"ה, עמ' 93).

בספר 'שמחת ישראל' (פיערקוב תר"ע, מדור 'אור שמחה' אות ז) מובא שהרבי ר' בונם סיפר פעם זכרונות מימי חורפו "בהיותו באונגארין אצל הגאון האמיתי מו"ה ירמיה זי"ל מק' מאטרסדארף שהולכו אביו הרב המגיד זי"ל לשם ללמוד, ולמד שם".

כשגדל בנו הגאון רבי יואב ונדע ברא כתיבה דאבואה בגדולתו העצומה בתורה, הטיל אביו על שכמו להרצות שיעורים לפני התלמידים, וכפי שמספר בנו בהקדמה לספרו 'שערי בינה' (ווייט תקני"ב): "כאשר הרחיב ה' את עיניו בתלמידים מופלגים ואותוסו כמה ספסלי בני מדרשו, האציל עלי מהודו, וחלק לי מכבודו, וקרבני אל המלאכה מלאכתו שבתורה, וישית לי עדרים לבד,

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ר יצחק בעריש ברושטיין זי"ה ת.צ.צ.ה.

שמר הבטחתו, ומיד שקיבל את עול הרבנות המשיך במערכה בצוותא חדא הרב מפאקש וחגי'ר יהודה ליב ממאקאווא זצ"ל. ברבות הימים כשנתגלה קלונו של אח"ר ברבים, כאשר המשיך צחנתו בקהילתו באראד, ורצה ללכוד ברשתו גם שאר קהילות על ידי חיבוריו ונאומיו, ועבר לצדם של מתקני הדת הריפורמים, תנועה שהחלה לא מכבר בגרמניה, התערער רבי ירמיה לצאת כנגדו בחור וחנית, ואף כתב אל הגאון רבי משה מינץ זצ"ל אב"ד אובן-ישן "להחרימו ולחדפו בכל מיני הדיפות ולחסירו מהרבנות" (ע"י שו"ת חת"ס, ח"ו סי' צב. פרשה סוטה ז' - שכבר נידונה בליונו גל נ-טא מדור 'עלי הדף' - ראה אודותיה: 'מזכרת פאקש' לרשבי"ד סופר זי"ל, ח"א עמ' 7-72; קובץ 'גדיל תורה' - ליובאוויטש, גל סו סוף סי' ע, וגל סו סי' פה; ובקובץ 'בית אהרן וישראל', שנה י"ג ה', עמ' קז-קח).

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"

"שמעתי פירוש נחמד בשם הגאון הגדול המפורסם מהור"ר ירמיהו ז"ל אבדק"ק סאנטוב על הפסוק 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל' (דברים יז, יא). דיש לפרש בענין נשקט דוקא הלשון 'ימין ושמאל' ולא לשון אחר כמו 'אור וחושך' וכו'. דבכל ניגוד קשה לטעות בין יום ולילה, אמנם שמאל וימין הוא דבר שקל לטעות בו, דהעומד נוכח השני, כל אחד אומר שהימין בצד אחר. ולכן בא הכתוב ללמדנו 'אפילו אומר לך על שמאל שהוא ימין' מכל מקום קבל את דבריו, דאתה לא רואה כמוהו כיון שאתה עומד במקום אחר, ואם היית עומד במקום החכם, היית שולך גם הייתה כמוהו, ומה שאינך רואה, מפני שלא הגעת לדרגתו".

ממנו יצא לרבי אליקים מרדכי ראטענשטיין זי"ל (ווייטעס תרנ"ד, אות יד)

מחיל אל חיל:

בשנת תקנ"ז, והוא כבר בא בימים, יצא רבי ירמיה את מאטרסדארף ועלה לישב על כסא הרבנות דק"ק סאנטוב, עיירה במחוז "אבאוי" (סמוך לאוהל קאלוב), בה חי ופעל כשמונה שנים, כשמעדותו נפרשה גם על שאר קהילות וישובים שבגלילותיה (בשנת תקמ"ד היה רבי ירמיה בין הפטיים לרבנות אובן-ישן, ומסיבה לא נודעת לא נבחר).

בשנת תקנ"ז, כשנה לאחר בואו לעיר זו, מסר לדפוס את הספר **'מזמרה ואני'**, חיבורו של הגאון הקדמון רבי חיים שבתי זצ"ל - ה"מזמרה"ש", מחכמי שאלוניקי (נפס לראשונה בשנת תע"ח), ועתה אב וכן ראו את החידוש, ורבינו ירמיה עיטרו בביאור משלו שנקרא בשם 'מזמרה רבא', ובנו הג"ר יואב הוסיף לו עיטורים שנקראו בשם 'מזמרה זוטא'. חיבור נוסף נדפס ממנו בשם 'קונטרס חידושים' עמ"ס כתובות וקידושין, בסוף ספר 'זכרון סופרים' ח"א (מהג"ר פישל סופר זצ"ל הי"ד אב"ד מיישא, י"ל בברוקלין תשמ"ז).

ויהי ביום השלישי, ד' לחודש אב שנת תקס"ה, כשרבי ירמיה שם לדרך פעמיו כדי להשתתף באסיפת רבני המדינה, ויחלף בעיר דעברעצין, נקרא פתאום לישיבה של מעלה והשיב נ"י נשמתו חטורה ליצורה. בעיר זו עדיין לא גרו אז יהודים ואפילו ללון שם לא התירו להם השלטונות. לכן הביאוהו לקבורה בעיר שאמשאן הסמוכה, וגדולי הדור נעמדו עליו בשורה לספוד לצרי"ה ולבכותה, בתוכה הגר"מ מינץ זצ"ל אב"ד אובן-ישן (החורב במכתבו מנדפס בציבור סופרים, מכתב נה) ובעל 'שמן רוקח' זצ"ל (נדפס בספר 'מנחת ערב', דרוש א). ונוסח מצבת אבן קבורתו מתחלת: **"רגלי דבר נש אינון ערביני ליה באתר דמזמנעי תמן מובילי יתיה, צהלי רוניו יושבת שאמשאן כי גדול בקרבן קדוש ישראל..."**

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. הוא היה מחותנו של הגה"ק בעל ה'נדע ביהודה' זצ"ל המתארהו בתשובתו אליו (מהד"ק, י"ד סי' סו): "כבוד אהובי מחותני הרב הגדול, מעת ומגדול, החכם השלם, אוצר בלום, נ"י ע"ה פ"ה, כ"ש מוהר"ר יצחק אייזיק נר"ו אב"ד ורי"מ דק"ק **עלקוש**". ולב"ע ביום ב' אדר א' שנת תקמ"ה, בהשאירו אחריו דורות ישרים ומבורכים, הלא הם בניו, רבינו ירמיה זצ"ל, רבי בעריש ז"ל ורבי נתן נטע זצ"ל אב"ד אושפיצין, ובת אחת, מרת פייגלא ע"ה אשר אשתה רבי בנימין וואלף לעוו זצ"ל בעל 'שערי תורה' (רבי ירמיה החליף את שם משפחתו - מסיבות לא ידועות - מ'ראזענבוים' ל'מאטרסדארף' כשם עיר רבנותו).

2. הספר 'ל' בלבוב ע"י האחים "הני זוגא דרבנן" מו"ה מנחם מענדל פריעד ז"ל ומו"ה ישעיה ז"ל (שהיה חתנו של רבי ירמיה), ובסופו נוסח השבועה מאת הגאון רבי אברהם גאטעסמאן זצ"ל אב"ד מונקאטש והגליל בערעג ממה שהתכתב עם רבי ירמיה ובנו רבי יואב (הספר נדפס שנית בפארגרוע תר"ח, ושבו בתוך ספר 'קובץ מודעה ואונס', ברוקלין נ"י תשמ"ז).

3. כן נדפס חידוש ממנו בסוגיא "שור שהיה רודף אחר חבריו" (ב"ב לה) בקובץ 'מוריה' (שנה כה, ג' ג-ה, עמ' כט).

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס נ"י, ברוקלין נ"י.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת 'דף היומי'

מסכת בבא מציעא

ביאור מאמר חז"ל "על מה אבדה הארץ – שלא ברכו בתורה תחילה" (א)
אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (ירמ' ט, יא) "מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' ויגידה על מה אבדה הארץ", דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר (שם, יב) "ויאמר ה' על עזבם את תורת איש רב יתני לפניהם". אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה (דף פה ע"ב, וכו' בנדרים פא ע"א). דבר בעתו לעסוק בימי בין המצרים הללו בפשר מאמר נשגב זה באגדה והלכה. ידועים דברי חז"ל בהלכות ברכת התורה (א"ח סי' מה) בביאור מאמר זה, ונעתיק מקצת דבריו הק' "ואיכא לתמוה טובא, למען יצא כותא מלפניו להענישם בעונש גדול ורם כזה, על שלא ברכו בתורה תחלה – שהוא לכאורה עבירה קלה. ונראה, דכוונתו ית' מעולם היתה, שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות, וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה, שלא שתכבד מאתנו, כדי שתתברך נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושם"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה ושם"ה לא תעשה שבתורה, ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה הויכל לשכינתו ית', שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה, ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה, הארץ כולה היתה מאירה מכבודו, ובוה ידיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה – והיה המשכן אחד, אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה, כי אם לצורך הברים הגשמיים להנאתם ליעד הדינים לצורך משא ומתן, גם להתנאות ולהראות חכמותם ולא נתכוונו להתעורר ולהתברך בקדושת ורוחניות התורה, ולהמשיך השכינה למטה בארץ, כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה אחרי מיתתם, הנה בוה עשו פירוד שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה, והארץ נשארה בגשמינות בלי קדושה, וזה היה גורם חורבה ואבדיתה" (ועי' רש"י כאן ד"ה שלא; ר"ן נדרים שם ד"ה דברו).

לאור דבריו הק' כתב **הפרי מגדים** (סי' מה, מסב"ז סק"א): "ומפירוש הב"ח ז"ל הבנתי, הא דאמרו (נטיק' נג) 'ארץ צבי כתיב, מה צבי אין עורר מחזיק בשר' כו' ואף ארץ ישראל בזמן שישבש עליו – רוחא, ובזמן שאין יושבין עליה – גמרא", כי ארץ ישראל עתה – רק מהלך יום אחד לאורכה, ולרוחבה – ששה ימים, כמו שכתב רבינו **משה אלשיך** נבניאיים, והיינו, כי באמת קטן הוא ארץ ישראל, רק בזמן שיש השראת קדושה מתרחבת, כמ"ש רבינו משה אלשיך – על פסוק (תהלים קכ, א) "בעיר שחורבה לה יחידיו... אם כן כל זמן שעסקו לשמה, התורה נשמתינו של הקב"ה, והיה השראת שכינה בארץ ישראל – נתרבח, ועכשיו שלא לשמה – [ושעסק התורה אינו אלא] – לשם גשמי, נסתלק הרוחני, וממילא נשאר רק הגשם שיעור קטן, וזהו 'אבדה הארץ' ממש".

על פי דברי הפמ"ג מתיישבת הערת התורת חיים במאמר זה, וז"ל: "דבר זה אמרו חכמים לא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו", תימה, אמאי לא פירשוהו, והלא כמה מקראות בירמיה מעידות על ישראל שהיו בזמן החורבן, שעבדו עכו"ם בפרהסיא ועברו על כל עבודות חמורות שבתורה, ובפ"ק דיומא (טו) קאמר 'בית ראשון נחרב על עבודת עובדים וגילוי עריות ושפיכות דמים...' (דבריו הובאו במילואם במדורנו ז"ל תר"א, שם ג"כ הארכנו בביאור מאמר זה, והדרשנו שמה). כי אכן במאמרם ז"ל מתבאר שתמידת החכמים והנביאים אכן לא היתה על גלות ישראל, כי סיבת הגלות ידועה היא – דן גלות ראשון ודן גלות שני, ועיקר תמיכתם היה על אבדות הארץ עצמה, שנתקטנה שיעורה ממה שהיה טרם חורבנה, ודבר זה לא נדע עד שפירשו הקב"ה בעצמו.

השוואה נוספת לסיור זה, שתמידת החכמים ונביאים לא היתה על גלות ישראל, כי אם על אבדות הארץ, ובאופן שונה, יש להביא דברי האור החיים הק' (ויקרא כו, מג): "...על דרך אמרו: על מה אבדה הארץ... על עזבם את תורתו, ואמרו ז"ל 'דבר זה נשאלה וכו' עד שבא הקב"ה ופירשה 'ויאמר ה' על עזבם את תורתו', פירוש השאלה הוא, שאם ישראל חטאו – ארץ מה חטאה שאבדה, שהיה לו לבלע הדין ליפרע מהם, ולא את תרבח הארץ, וחורבתה היא ביציאת בנייה מתוכה ויובאו בה עול ומלך שהיה אבדן הארץ. 'ויאמר ה' על עזבם את תורתו', הרי שיציאת ישראל מא"י היא לסיבת מניעת התורה, כי לצד שאין תורה אין חשק לארץ בשיבתם בה". והיינו, שאכן בני ישראל חטאו במה שחטאו, וכשביל כך לבד היו נענשים בעונשים אחרים, וכלשונם בהמשך: "שאם היו עוסקים בתורה היו מתיסרים באופן אחר", והארץ לא היתה נחרבת ביציאת בני ישראל מתוכה, ודבר זה פירשה הקב"ה בעצמו, שסיבת הדבר היתה בגלל עזיבת התורה, "כי לצד שאין תורה אין חשק לארץ בשיבתם בה".

בדברים אלו מצינו בענין דרך זה דבריה **החתם סופר** (ראה בחידושו עמ"ס נדרים, הרצאות מכן חת"ס, עמ' קמו): "דחנה בשנענין טעם על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת להיות מהמחבת סדום ועמורה, האם לא אנשים חטאו, הארץ מה חטאה היה, די בהקיים כאשר עשה להאמורים אשר לא פנינום שהשמים, אבל לא אירע מה שום דבר להארץ בעצם. אמנם, הטעם משום שהאמורים טמאים היה, ואין להם שום השתתפות עם הארץ הקדושה לטמאותה ומין שאינו מיני הוא. לכן לא הוצרכה ארץ הקדושה מריקה וניסוף, משא"כ ישראל אשר שקבלו התורה ונתקדשו, נתרבה נשמתם ויורו ויותר ונתנו חזק לקליפה... עד שפעל גם בארץ הקדושה... וזהו 'על מה אבדה הארץ' דייקא, ואמר 'על עזבם תורתו', פירוש, התחזקו בתורתו, כמו (נחמ' ח, ה) **ויעזבו את ירושלים**, שהוא מלשון חזק ואומץ, ה"ז התחזקו בתורה, ולא הלכו בה' – אלא אחרי שרירות לבם הרע... ואם כן טמא את התורה, והולאי היו עושים בהפוך... שהיה להם למאוס בתורה ולבעוט תחילה והיה טוב לארץ על כל פנים..."

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מדיני בין המצרים

א. **א"ע"פ שאין מכבדים בגדים מר"ח מנחם-אב ואילך**, והספרדים – החל משבוע שחל בו תשעה באב, כדעת מרן הבי"י (עי' סי' תקנ"א סק"ג), **מכל מקום בגד שנתלכלך בכתם, מותר לכבס את מקום הכתם, ואין זה בכלל כיבוש שאסור**.

ונראה שהספרדים שמכבדים בגדיהם עד שבוע שחל בו ת"ב, היינו רק את הבגדים שלהם, אבל אסור להם לכבס בגדים לאלו שנוהגין כחרמ"א – שלא לכבס מר"ח, שהרי אסור ליתן אפילו לגוי לכבס (עי' רמ"א שם. ויליע' אם אלו שנוהגין כחרמ"א – אי מותר להם לכבס הבגדים לאלו שנוהגין לכבס עד שבוע שחל בו ת"ב, ולכא"פ מותר).

ב. **בגד שנקרע, או, למשל, שנפל ממנו כפתור – מותר לתקנו. ורק בגד חדש אסור לתקנו** (עי' סי' תקנ"א ס"ז). ואמנם היו מקומות לתחילה דחו לעשות את התיקונים של הבגדים הישנים בימים אלו שמר"ח אב ואילך (עי' הליכות שלמה פי"ד הל' ובהערות שם).

ג. אדם שצריך לעבור ניתוח או איזה טיפול מסוכן ל"ע, מן הראוי לתחילה שלא לעשותו בימי בין המצרים, **אבל כשיש חשש סכנה אם ימתין עד אחר ת"ב, או שאם לא יעשה הניתוח עתה יצטרך להתמתין לרופא או לחכות בתור זמן רב וכדומה, אינו צריך לדחות הניתוח**, ואם אפשר עדיף לעשותו לפני ר"ח, או עכ"פ לפני שבוע שחל בו ת"ב (י"ט).

ד. **ברית בתשעת הימים**. נוהגין שאבי הבן והאם לובשין בגדי שבת. והוא הדין חוריהם, דהיינו אבי האב ואבי הוילדת. וכן שאר קרובים כגון האחים והאחיות של הך הנימוס אשר דרכם בכל פעם ללבוש בגדי שבת – לובשים גם עתה (עי' סי' תקנ"א ס"א ושע"ת סק"ג).

ה. **במקום שנהגו שאבי הבן הולך עם בגדי שבת כל היום כשכל בנן**, שכל היום הוא יו"ט שלו, נראה שאין צורך לפשוט בגדי שבת אחרי **שתיית הבירה**, אע"פ שבברית מילה בת"ב עצמו – שאכן לובש אבי הבן בגדי שבת בעת הבירה [חוץ ממעליו של עור (עי' סי' תקנ"א ס"ח ובא"ח שם)] – צריך לפשוט בגדי השבת לאחר הבירה (ועי' שם בד"כ בשם מהר"ל ומוכא ב"מ"י שם סק"ד).

ו. **לכבד שבת חזון נוהגין להחליף כל הבגדים** (עי' רמ"א סי' תקנ"א ס"א; ערוה"ש סעיף ג' ובב"מ שם סק"י כי בקהלת וילנא נוהגין ע"י הגר"א ללבוש בגדי שבת), אבל המצוות והסדנים שלא המטות, שאין נהוג להחליפם בכל שבת, אין להחליף לשבת זו (ועי' שם סק"ד ובב"מ סק"י).

ז. **אין צורך לדקדק ללבוש בגדי שבת סמוך לכניסת השבת, וכן אין צורך לפשוט את בגדי השבת סמוך ליציאת השבת**, אלא לובש בגדי שבת בער"ש ופושטם במוצ"ש בזמן שרגיל ללבוש ולפשוט בכל ער"ש ומוצ"ש. ויש מחמירים לפשוט בגדי שבת ביציאת השבת (עי' בא"ח סי' תקנ"א שם דא"צ לפשוט בגדי השבת במוצ"ש עיי"ש. ונראה הטעם ע"י מו"י האר"י"ל בפ"ח שער השבת, שהפסד יתירה אינה הולכת לגמרי עד אחר סעודת מוצ"ש, עיי"ש).

ח. **בתשעה באב**. חולת הזקוק לבלוע גלולה (טאבלט) לרפואה, מותר לבלועה, ואם אינו יכול לבלוע בלי קצת מים, **מותר לו לשתות מעט מים, כפי צורך הבלעה**, ואינו צריך לפגום חמים כמו ביו"כ"פ (עי' הליכות שלמה על מנחתם פ"ח סי' ט).

ט. **חולה שצריך לאכול – אם אינו נחוץ לאכול בלילה, כי אם ביום, רשאי לאכול מיד בבוקר, ואינו צריך להחמיר להתענות כמה שעות** (עי' שו"ת אבני אורח סי' תקנ"א). אמנם כעת נדפס מחדש שו"ת עץ החיים להגר"ש קלוגר זצ"ל ושם כי (סי' שז) שאם יכול, יתענה מקצת מן היום (עיי"ש). ופשוט שאם צריך מחמת חולי – יאכל אפילו בלילה.

י. **חולה – גם שצריך לאכול בת"ב שחורית, אינו מניח תפילין בשחורית**, ואם בא לאכול אחר חצות יש דס"ל שיקדים ויניח תפילין, ולתפלת המנחה יניח שנית תפילין (עי' שו"ת פת"י ח"ב ק"ב בשם הגר"ש זצ"ל) וכדומה שאין נוהגין כן. וזה רק לגבי תפילין, שאין לאכול לפני תפילין, אבל טלית – לא יתעטף כי אם במנחה, כי אין חיוב ללבוש טלית כמו התפילין (י"ט). והשי"ת ייחפך ימים אלו לששון ולשמחה בב"א.

עלי מועד

תפילות ימי בין המצרים – ובייחוד של שבת חזון – מעלות את כל תפילות השנה

"איתא בזהר הק' פר' שמואל: 'ותצפנוהו שלשה ירחים' (שמות ב, ג) 'ג' ירחים אלו תמוז ואב וטבת, שהם חדשי עשו ודינא קשיא שרי בעלמא... ונודע, שלעתיד יתפחכו הימים הללו לששון ויהיו חדשים שלנו. וזה שנאמר (תהלים קט, א): 'אורבתי כי ישמע וגו' ובזמא אקרא', כי הנה כתיב (תהלים קב, א): 'תפלה לעני כי יעטוף' וכו' ובהז"ק (ח"א כג) – שתפלת העני בעת צד לו מעטפת כל התפלות להעלותו בראון. וכן תפלת ישראל יומי המצרים, ששפלתם בלב נשבר, מתקבלת לראון יותר מכלל השנה, כמו ששמעתי בשם הר"ק רבי **מסטרעלס** ז"ע שאמר, שהתפלה ששבת חזון צריך ליהרר בה כמותה, כי היא מעלת כל התפילות של השנה, מטעם ה"ל, שהיא בחינת 'תפלה לעני'. ואולם אנו מקבשים שהיו הימים ימים שלנו, ולא של עשו הרשע, ונתקבל התפלה לראון בימי הדין קרינו וז"ש: 'כי הטו אנוני לי ובזמא אקרא'". תכלת מדרכי להמורש"ם מבערזאן זצ"ל (ח"ב עמ' ששט)

עלי ספר

איכה רבה עם פירוש יפה ענף (השלם) – הפירוש הנפלא והמפורסם על מדרש איכה מהגאון **מהר"ש יפה** זצ"ל בעל "יפה תואר", אשר אין כדומתו עם ביאורים ופירושים מותקנים מדבש גופת צופים על כל קוץ וקוץ של דברי חז"ל בעלי המדרש. זה כמה מאות שנה שאור גנוז זה היה טמון באותיות הטעויות, וכעת נדפס מחדש בצורה חדשה באותיות מאוירות עינים, מונה ומתוקן, מפוסק בין ענין לענין, עם אלפי מראי מקומות ומקורות, מאות האורות בהירות, ועוד הוספות רבות ונחוצות. יצא לאור ע"י הוצאת יפה תואר, ברוקלין נ.י. תשס"ט.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>ידידנו הנדיב הנכבד הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ הי"ו לרגל שמחת לידת הנכדים שי' אצל חתניו החשובים הה"ר אברהם יוסף מאירוביץ הי"ו והר"ר חיים משה ניימאן הי"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>השלוש זכר א"יה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (לאנעם לעזם)</p> <p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישראל ב"ר אברהם אשר זעליץ מאירוביץ הי"ו ע"ה נלב"ע ביום ז' מנחם אב תשס"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בניו החשובים הרה"ח ר' יעקב דוד הי"ו ורה"ח ר' הערשל הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' מרת'ה ב"ר מרדכי ע"ה נלב"ע ביום ז' מנחם אב תשס"ח – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בנו הג"ר שלמה זלמן וועבער שליט"א דומ"ץ דחסידי בעלזא – אנטווערפן</p> <p>יבא על הברכה בעילוי החשוב הי"ו שהרים תרומתו בעין יפה לזכר ולעילוי נשמת הגה"ק רבי משה ברבי עמרם זצ"ל גרינוואלד בעל "ערוגת הבושם" נסתלק ביום ז' מנחם אב תרע"פ לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>זכותו יגן עליו ועל כל ישראל אמן</p>
---	--

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' פינחס ב"ר אליעזר הלוי האפמאן ע"ה נלב"ע ביום ג' מנחם אב תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' יעקב יהודה בערדער ובניו הי"ו</p> <p>שיר השירים ארגאניזאציע פון צוזאמען נעמען אירישע קנעדער זאגן שיר השירים ערש"ק מיר לאן וויסן</p> <p>דאס מער פון 4000 קינדער נעמען אנטליין אין דעם בסי"ד די וואס זענען אינטערעסירט צו אויפשטעלן נאך א סניף אין אר"י זאלן זיך ווענדן צום נומער: פלאמאן 972-54-7537451 "כל התשובים קדש ושיר השירים קדש קדשים" די וואס ווילן האבן א חלק אין דעם, מוזאל דערמאנען זייער נאמען אויף א גוטן וויז, אויף רפואות און ישועות, אדער לע"ז, זאלן זיך פארבינדען צו: ת.ד. 57587 וירושלים, אדער פקס 2-6264681 972</p>	<p>בעת נעילת שער הגליונות באיערש"ת: הודעה חשובה לקוראינו באירופה הי"ו הרציה לליטול חלק בזיכוי הרבים – במיוחד בימי ההפוש הקרבים ובאעל"ט – על ידי הנצחת נשמת יקיריו או לרגל עת שמחה וכו', על גליונות פר' ואתחנן עקב ראה שופטים יפנה בהקדם אל אחד מנציגינו לדלהל:</p> <p>אנטווערפן: ר' יצחק מושקוביץ 0494.06.00.36 ר' אהרן ראזען 020-8211-7972 ציריך: ר' חיים בלייכפעלד 451-1921 ווינ: ר' שלמה קרן 261-0880 אמסטרדם: ר' ישראל גוטליב 646-5178 בשאר הערים ע"י פסק המכון 323 226.62.55 - אל: alim@skynet.be</p> <p>כן ניתן לפנות אל הנציגים הנ"ל בענין ההפצה בכל אתרי ההפוש באירופה כל המוכה את הרבים, אין חטא באו על ידו (אבות יח)</p>
---	--

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' ואתחנן – "שבת נחמו" (אבות ג)
י' מנחם אב תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרע"ח

הדפסה	מו"ט	ר"ח
22:41	22:31	21:13
22:01	21:51	20:35
22:17	22:12	20:52
22:12	21:54	20:41
21:43	21:27	20:15
22:47	22:36	21:15
22:45	22:26	21:13
22:24	22:07	20:52

תורתן של ראשונים

למה ביקש משה רבינו לראות את הארץ?

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן וגו'. (ב, כה).
מזה "נא" שאמר אחר תיבת "אעברה". אלא כך אמר לפניו משה רבינו: רבותו של עולם, הירדן רחבו נ' אמה, אעברה את הירדן רק אמה אחת, וזהו: "אעברה נא" – נ"א אמות. "ואראה" – אין לי להתגעגע אלא לראותה בלבד, ואיני תאב לדירתה וירושותה, שררי אני לוי ואין לי חלק ונחלה בה. ועל זה השיב לו הקב"ה: "וראה בעיניך" (פסוק כו) – שאינו רוצה להשיב בפי ריקם בזה. וכך פירש רבינו בעל "בכור שור".
דבר אחר: במה שאמר לו "וראה בעיניך", כי לכאורה לראות את הארץ ולא לחיכך אליה הלא זהו דרך כנס וצער יותר גדול, כמו שאמר אלישע (י"ב ב, א): "הנכה רואה בעיניך ומשם לא תאכל". אלא משה נתירא שמא יחשבו בני ישראל שבחמאזו אינו זוכה לראות את הארץ, כמו מתי מדבר, לכן ביקש "ואראה", ואכן השיב לו הקב"ה: "וראה בעיניך", ואילו למתי מדבר נשבעתי ואמרת: "אם יראו את הארץ וגו' וכל מנאצי לא יראוה" (במדבר יד, כג), אבל אתה "עלה ראש" הפסחה ושאל עיניך" וגו'.

טעם שביתת הבחמה למען ינחם העובד – זכר ליציאת מצרים
יום השביעי שבת לה' אלקיך וגו' למען ינחם עובדך ואמרת: כבוד. וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' (ד, יג-יד). "הנה מצות שביתת הבחמה היא כדי שינחם העובד, ומצות מנחת העובד היא זכר ליציאת מצרים, שהשבית בה הקב"ה את העובד מן העבדים". ספורנו

שמונת שבת בגלל ציוני האדון ית' – שכל המלאכות שלו
וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויציאתך מ' אלקיך משם ביד חזקה וברזע נמורה על כן צוה' ה' אלקיך לעשות את יום השבת (ה, טז). תיבה, ויש לומר משום שידע שיקשה עליהם מאד לקבל שביתת מלאכה וכענין שמוציא במעשה פורים שהיה נס חביב מאד, ואפילו הכי אמרין בגמרא (מגילה ה) שמרדכי ואסתר כתבו לקבל עליהם ימי הפורים לימים טובים (אסתר יט, יט): "שמחה ומשתה יום טוב", וזה מואנן ולא רצו לקבלם אלא "לעשות אותם ימי משתה ושמחה" (שם פסוק כב), ואילו יום טוב לא כתיב, וכל שכן שביתת שבת – שהמורה יותר, ולפיקח הוצרך להזכיר להם העבדות, כלומר: מי שפודה את העבד מן השבי, הרי כל מלאכה – שלו הן, ואם יאמר לו הרב לעבד תשבות ממלאכה, מן הדין הוא שישמע לו, שהרי אינו משועבד לעשות מלאכה כי אם לו.

רצון ה' לשמור הברית והחסד "לך" – ולא להמתין לדורות הבאים
כי מאהבה ה' אתכם ומשמרו את השבועה אשר נשבעת לאבותיכם וגו'. וידעת כי ה' אלקיך הוא האלקים וגו' שומר הברית והחסד לאהוביו ולשומרי מצותיו לאלקי דור (י, א-ה). "כלומר, ושמוא האביר והואיל וגשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ, למה הוצרכנו לשמור מצותיו, כי יעשה מה שהבטיח מכל מקום. על זאת אני משיב לכם: כי אם לא תשמרו מצותיו לא תירשו את הארץ, והוא לא יעבור על שבעתו, כי זו היא ממדותיו, שומר וממתיין הברית והחסד שנשבע לאבות לקיים מה שהבטיח, עד אלק דור, לאותו דור שיהיו אהוביו ושומרי מצותיו. וזהו שאמר לפנינו ומסיום את דבריו (פסוק יב): "וזהו עקב תשמעון וגו' ושומר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד, לך שומרנו, ולא ימתין עד אלק דור". רש"ם

לקח טוב

נחמה בכפליים

תנועת מה בהתעלותו יקרה היא מופז ומפנינים, ואם יתן איש כל הון ביתו בעד שוויונה בזה יבואו לו.
היא הנחמה הכפולה שבה מנחם אב הרחמן שבשמים את בניו האהובים והחביבים. לא רק על עצם היוצאם בגלות כשה בין שבעים ואבים המבקשים למורפה ולשעסעה אבר אבר, פזורים בין הגוים ללעג ולקלס למכה ולחרפה. אלא עוד זאת על שחרף קשיים

תלמיד המתקשה בלימודו, בגלל קריאה מקושעת, שפה מוגוממת או הכנה שמהית מדי, אופפים אותו חבלי מצוקה נפשית. בדרך כלל מודע הוא למצב שבו הוא נמצא, ושבים לבני גילו האחרים הריהו חלש וילא יוצלח". חבריו נחוצו בכשרון, וזהו בכשלו. הם רואים ברכה בלימודם ופרי ביגיעתם ושכר טוב לעמלם, בעוד שהוא מבלה לריק כחו ולהבל יגיעתו, וכל זריעותיו עולות קמשונים, וקין ודרדר תצמיח לו. הם עולים ומתקדמים, והוא נסוג אחור, נעזב לאנחות. גדול כים שברו ואין לו מנחם.

בחסדי ה', איננו אומר לנפשו נואש, וחרף הקשיים והכשלונות עדיין מתאמץ הוא להטיב את קצב קריאתו ואיכותה, לתקן את לשונו ולהוציא דיבורים חדודים ומשוננים מתוך פיו, ולהעמיק את צורת השיבות. על אף שעוד כבדת דרך ארוכה נודעת לו עד אשר תהווה עינו ניצוץ של אור, ועדיין רחוקה ישועתו לבא, עם כל זה מניבים לו מאמציו רוח כלשהוא, ובצעדים קטנים, לאט לאט, הריהו מתקדם. עדיין לא לגמרי נכבו גדלי תקותו שבוים מן הימים ייושע, ונימה נימה מצטרפת עד שבסופו של דבר יראה אור.

אין ספק שתלמיד כזה זקוק למנה מכובדת של תשומת עין ולב, ולמדה גדושה של אהבה והערכה כנה ואמיתית. אם כל תלמיד זקוק לכך, הוא על אחת כמה וכמה שנפשו צמאה וכמהה לכך כבארץ ציה ועין בלי מים. עצם היוצא במצב הנזכר מהווה לו גלות עצומה. מה שתתוהו נפשו ומה תהמה עליו בראותו כל חבריו על תלים בגוים, ונפשו מושפלת עד שאל תהתה.

אלא שעוד זאת לנפשו, שחרף הקשיים והכשלונות עדיין מתאמץ הוא להתעלות כל עוד נפשו בו, ושינוי תקינה מבוסס פרי עמלו. כמעט שאינו רואה ברכה במירתתו ויגיעתו. אותם צעדים קטנים שאננם מתקדם הוא, ספק בעיניו אם השיבות כשהוא נודעת להם ומפקפק הוא בדבר אם משמעותיים הם.

כמה כפולה ומכופלת נחיצות העידוד והחזק לתלמיד זה! ולא ממצבו הכללי בלבד, אלא בעיקר לחזק את ידיו ולאזור נפשו בגבורה שכל זיו כלשהוא בהתקדמותו וכל

אותיות מחכימות

... אך הנה זה שורש כל הנחמות של ישראל בגלות, הוא לנחם אותם ולנחם על נחם ולהעיר אותם למשיבת נפשם לאמר להם, כי אף גם עתה כהיותם בלחץ חרובים גולים מעל שאלון אביהם, ואין אחת יודע על מה מהתגלות כבוד ה' עלינו ורוח סנינתו כחוכנו כמו בימים הקדמונים, בכל זאת לא שכ כבוד ה' מאתנו ולא מאם את זרע ישראל חלילה לעולם ולא רחם מהם...
... כאשר אמנם מלמד היסורים והעניו סבוכים ישראל בגלות ע"י מחספיהם ולחניהם, הנה עוד זאת רעה אליהם יותר מכל הרעות אשר כל הימים הם בעצמותם והלחץ נפש על כי נעלה ה' מאתם ומי יודע אם חפץ ה' עוד לגאלנו. כי מה אהבתו ומה בקשתו להיות מעוררים את האלכה עד שתחפץ. ומי יודע אם כל בעזותו ועלה בלון לפני כסא כבודו...

וזה פירוש הפסוק הסתכלנו: "נחמו נחמו עמי יאמר אלקים כו', כי לקחם מיד ה' כפליים" כו' כמו שזכרנו למעלה, כי קמים רעות הנה לעמי בגלות: ה' יסורי הגוף של הגלות, ה' הלאה והפחד על לון ה' עליהם ואם חפץ בהם לשמוע אליהם. לכן לעומת שתי אלה... יאמר אליהם כפליים "נחמו נחמו עמי" מהיסורים ועול הגלות, ואל תבזק ואל תיאלץ מעבודתכם כי גם עתה הוא עמכם. וגם בגלות יאמר לכם הגני "אלקים" כו'.

הגשמיים, עדיין לא שכחו מכתב עוז חביון ומייהדים שמו יתברך בכל יום באהבה. במאמצים מרובים נשארים הם בנים נאמנים, בעוד שכלבם פנימה מקונן ספק החלק ואחריו להם בנחלת ה'.

נחמו נחמו עמי, מרגיעים אביהם שבשמים, ויאמר להם: אל תיראו, כי אלקים אני, ועריכה עלי עתירותיכם ועבודותיכם כעולה וכקרבן.

אור הצפון – מאיר שוב

יצא לאור עולם קובץ "אור הצפון" החדש והמוגדל לחודש אב עם יריעה מיוחדת לכבוד יומא דהילולא קדישא של כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע

אמרות טהורות

כשהאדם מכיר בתפלתו לכבוד שמים – תפלתו מתקבלת

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר (ג, כג). יש לדקדק, למה אמר תיבת "לאמר".

ונראה, כי יודע מספרים הקדושים, שכדי שתמולא בקשת האדם בתפלתו צריך שלא תהיה מניעה מצד המבקש (ע"י בני יששכר). מאמר השבתות מאמר ח סי' יב, ואחת העצות לזה היא להיות כוונתו לכבוד שמים, כי בזמן שאדם שרוי בצער – שכינה מה אומרת: "קלני מראשי קלני מזרועי" וכו' (פנהרין מו, ו) וכיון שמתפלל בעבור צער השכינה אין מניעה מצד המבקש (ע"י נעים אלימלך מ"פ שמות).

הוא הדבר אשר השמיע לנו משה רבינו ע"ה, באומרו: "ואתחנן אל השם" – בדברים הנוגעים לכבודו ית"ש, שאכנס לארץ ישראל בכדי שאוכל לקיים המצות התלויות בארץ, כדאיתא בגמרא (סוטה יד, ו) וגם "בעת החורא" – שהיה עת רצון, "לאמר" לדורות (ע"י דברי ג, ו) שלעולם יכוונו לכבוד המקום ולא לכבוד עצמם, ואז יקבל הקב"ה תפלתם.

אמרי יוסף

מגילה למתקשה בלימוד – להחרת תשובה

ונשכח בניה מול בית פעור. ועתה ישראל שמע אל החוקים וגו' (ג, כפ, ד, א). "איני יודע מה מלמדני הפסוק הזה והיאך יקושר "עתה ישראל" וגו' לשלל איזה זמן אחר.

והנראה, דהנה יודע מה שכתבו חכמי האמת באם האדם לומד ואינו מבין איזה ענין או יחרהר בתשובה, כי בטבע איש הישראלי להבין כל התורה לפי שורש נשמתו, כי קוב"ה ואורייתא וישראל חד, ובאם אינו מבין – אז בודאי [הוא] מחמת החטא שמעוור עיניו.

זהו שאמר: "ונשכח בניה" – כבר עשינו תשובה בהכנעה, כי גי'א' מרמז להכנעה, כמו שאמר רז"ל (גדרים נה) ועל הפסוק "כל גיא ינשא" (ישעי מ, ד) "מול בית פעור" – כדי להכביר הבית פער המעוור עינים, "מול מלשון כריתתו, בכך

אמירה נעימה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא וגו'. ויאמר ה' אלי רב לך אל

תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (ג, כג-כד). איתא במדרש (דברי יא, ו) שמושה רבינו התפלל תקט"ו תפלות, כמנין "ואתחנן", ולא נענה, ואילו התפלל עוד תפלה אחת היה נענה, וכפי שנאמר לו: "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה".

ויש לפרש, כי מצינו בגמרא (רי"ה יח) שבין ראש השנה ליום כיפור – גם תפלת יחיד מועילה לקרוע את גזר דין. וזכור איתא (ד"ה לא) שיכולין לקרוע הגזר דין עד הושענא רבא, דאז "פתקין נפקין מבי מלכא". ומובא בספרים שהעת לזה היא עד שמיני עצרת בבוקר, שאז היא ההתימה, ונתנו רמז לדבר מפסוק (תהלים מו, ו): "עזרה אלקים לפנות בקר" (ע"י: וזכ"א רב). "עזרה מאמרות" להרמ"ע מפאנו מאמר חקור דין ח"ב

פכ"ז, בני יששכר תשרי ריש מאמר יב ומאמר יג סוף ג, אנרא דכלה" פ"י שופטים ע"פ תמים תודה, "ספר חסידים" סי' תנן ובהנהגות "סוקר חסיד" שם, סודר "פדות ישראל" דף רנב, ד"ה ואמנם, וכו').

והנה, מראש השנה עד שמיני עצרת יש כי"א יום, וכל יום הוא כ"ד שעות, וכ"א פעמים כ"ד הוא תקד" שעות, ועוד ו"א שעות מליל שמיני עצרת – כי בשעה ח"י"ב הוא כבר גמר הדין – הרי תקט"ו שעות, וזמן תפלה הוא שעה אחת, כמאמר הגמרא (ברכות לב): "חסידים הראשונים זכו ומתפללין שעה אחת". נמצא שמר"ה עד שמיני עצרת בבוקר יכולים להתפלל תקט"ו תפלות לקרוע הגזר דין, ואילו התפלל עוד תפלה אחת בשעה ח"י"ב, בשעת גמר ההתימה, היה נענה, רק שנאמר לו: "אל תוסף דבר אלי" וגו'.

מאיר עיני חכמים להנהיג מאסטרובוצא וצ"ל (מהרהר תניא, לשפ"ק)

וזכרת כי עבד חיות בארץ מצרים וגו' על כן צוה ה' אלקיך לעשות את יום השבת (ה, טו). בדברות הראשונות (שמות כ, ה-א) לא נתן טעם על השבת שהוא זכר ליציאת מצרים, ויש להבין למה.

כיון שכבר עשינו תשובה בהכנעה, אזי "עתה ישראל שמע" וגו' – כי בודאי תבין".

על ידי דיבור לטובה – מהפכים את הרעה לטובה

ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום (ד, ד). הנה הרב המפורסם בוצינא קדישא מו"ה דוב בער [ממעיוריש] וללה"ה אב"ר, כי האדם יכול לפעול בדיבורו ולהמשיך טובה, אף אם לפי הנראה הוא רעה, כמו נחום איש גש וזו (תענית כא). על ידי שאמר 'גם זו לטובה', היה מושיך לשם טובה, ונעשה מרעה – טובה גדולה" עכ"ד.

וידוע, שהי"ה הוא רחמים ואלקים היא בחינת דין (ספרי ריש פרשתנו). וזהו שאמר: "ואתם הדבקים בה' – כבודת הרחמים, אזי אף על פי שתהיה הלילה בחינת דין – "אלקינו", תהיו דבקים בה' – כבודת רחמים – לומר שהיא טובה גדולה ורחמנות מאת השי"ת, ועל ידי דיבורכם תימשך טובה גדולה, וזהו: "חיים כולכם" – חיים של כולכם יהיה "חיים" – בחסדים, כי יום' הוא בחינת חסדים, כדכתיב (תהלים מב, ט): "ויזכר יצוה ה' חסדו" (וזה"כ כא).

אורח לחיים (וראה אנרא דכלה" פ"ר קרה ד"ה ויקח קרה הנה)

מעלת ישראל – שאמרו האמת שבלבם: "דבר אתה עמנו"

וישמע ה' את קול דבריהם בדברכם אלי ויאמר ה' אלי שמעתי את קול דברי העם הזה אשר דברו אליך והיטיבו כל אשר דברו (ה, כה). "לכאורה תמוה, הלא מוטב היה שישמעו מפי הרב, ומה שאמרו (שמות כ, טו): "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות" – אין זה טענה, כי אדרבה, יתעלה נפשינו במסירות נפש, זהו עיקר עבודה ועליות הנשמה ותשווקתה.

ונראה לי, דעיקר השבח ששיבח אותם בזה, אשר תפסו כבודת האמת לדבר כאשר היה אז עם לבבם. וזהו שאמר: 'היטיבו כל אשר דברו', לא כן המתקרים ומפתים בפיחם ולבם בל עמם, ולזה אמר: 'מזי יתן ויהי לבבם זה וגו' כל 'הומים'".

אורח ישראל (ליקושים)

ונראה, על פי מה דאיתא בירושלמי (ר"ה פ"א הלכה ב) ששמות החדשים עלו מבבל, כי עד אז לא היה להם שמות כלל, ונקראו בסתם: חודש הראשון, השני וכו', שפירושו ראשון ושני ליציאת מצרים. והנה, מבואר במדרש (שמיד מא, ו) שאם לא היו הלוחות הראשונות נשברות, לא היה שעבוד מלכות, וכמו שדרשו חז"ל (עירובין נד) על הפסוק (שמות לב, טו): "חרות על הלוחות" – "אל תוקיר חרות אלא חירות". ולפי זה, לו לא היו חומאים, לא היו החדשים מקבלים שמות כלל, והיו נשארים זכר ליציאת מצרים, ולא היה צורך בזכר אחר ליציאת מצרים. אבל משחטאו בעגל ונשברו הלוחות, כבר היה גלו לפניו ויבדל שישתעבדו בגלות ויקבלו החדשים שמות, ושוב לא יהיו זכר ליציאת מצרים, על כן כתב בלוחות שניות, שמעתה השבת היא זכר ליציאת מצרים.

כל תורה החדש

ומשלם לשונאיו אל פניו להאבירו לא יאחר לשונאיו אל פניו ישלם לו (ו, י). וברש"י: "ומשלם לשונאיו אל פניו – בחיו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבירו מן העולם הבא". אך מה

שהחזר ואומר "לא יאחר לשונאיו", נראה לכאורה כפל לשון. והנה, צריך להבין הלא השי"ת הוא א-ל-אמונה ואין עול, ואיך גומל לו לרשע טוב בעולם הזה על הטוב אשר עשה, הלא בזה שאינו גומל לו בעוה"ב נעשה עול לרשע, שהרי "פה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה" (אבות ד, יח). אמנם, מצינו בגמרא (ברכות ו) ברשע שהשעה משחקת לו, "ולא עוד אלא שרואה בציוו". ועוד איתא שהנקמה שאדם רואה בשונאו, זה התענוג הוא מעין עולם הבא.

זהו שנאמר: "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבירו" – שמשלם לרשע בעוה"ב, כפירש"י, ואם תאמר: היאך אפשר לתת בעוה"ב שכר הראוי לעוה"ב, לזה אמר: "לא יאחר לשונאיו" – של הרשע, אלא "אל פניו ישלם לו", שהרשע יראה נקמתו בשונאו, וזה התענוג יח לו להאבירו מן עוה"ב.

אפריזי עת' ולבעל קצשיע – ששמעון "מפי כבוד אמ"י הגאון מו"ה מאיר א"ש וצ"ל שאמר בשם הגאון מו"ה דוד דייטש וצ"ל מו"ה אהל דוד"

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (ג)

לפני ביאת המשיח או לאחריה?

עורי צפון ובואי תימן (שה"ש ד, טו), לכשיתעוררו הגליות הנתונות בצפון יבואו ויחנו בדרום, שנאמר (ירמ"א, ז): "הנני מבאי אותם מארץ צפון. לכשיתעורר גוג הנתון בצפון יבוא ויפול בדרום כמה דתימא (יחזקאל לט, ב) ולשכבתך יושאתיך והעליתך מירכתיך צפון. מלך המשיח שנתון בצפון יבוא ויבנה בית המקדש הנתון בדרום, הדא הוא דכתיב (ישעי מא, כה) העירותי מעפון ויאת ממזרח שמש. ויקרא רבה (ט, ו)

נראה שאין קיבוץ גליות ומפלת גוג על ידי מלך המשיח, אלא מתחלה יתקבצו הגליות ויהיה ענין גוג ומגוג, ושוב יתגלה מלך המשיח לבנות בית המקדש. ודבר משמע בפרק ב' דמגילה (יז) שאמרין שתקנו "תקע בשופר" על קיבוץ גליות, ואחריה "השיבה שופטנו", דכיון שיתקבצו הגליות עושה דין ברשעים קודם שיבואו להתיישב בירושלים, ותקנו "את צמח דוד" אחר "בונה ירושלים" שכיון שבאים לירושלים בא דוד וכו', ולכן פרט כאן ג' ענינים אלו דמקווים לנו מהגאולה קיבוץ גליות ונקמת אויבנו ובנין ביהמ"ק, ולא סמך הכל במלך המשיח. ואע"ג דג' מילי נינהו, כולו כ"לילנהו קרא באומרו: "עורי צפון ובואי תימן" דשקולים הם ויבואו שלשתם.

יפה תואר (על ויקרא דף שם שם. וכן יאמר בזה"ק פ' וירא דף קט"ז, א)

הופיע מזה פאך (דברים לג, ב). ארבע הופעות הם: ראשונה במצרים, שנאמר (תהלים פ, ב) רעה יִשְׂרָאֵל הָאֲזִינָה נְהָג בְּצִאֲן יוֹסֵף יֵשֶׁב הַקְּרוֹבִים הוֹפִיעָה; שניה בשעת מתן תורה, שנאמר הוֹפִיעַ מִזֶּה פֶּאֶךְ; שלישית לימות גוג ומגוג שנאמר (שם צד, א) קָל נִקְמֹת ה' קָל נִקְמֹת הוֹפִיעַ; רביעית לימות המשיח שנאמר (שם ס, ב) מִצִּיּוֹן מִלְכָּל יִפִּי אֱלֹקִים הוֹפִיעַ. ספרי (פ"ה ברכה ס"י שמו, ו) ע"פ בספרי פ' בהעלותך ס"י ע"י ובפי' עמק הנצי"ב (שם)

* * *

אמר רבי אבין זה הלל שיש בו לשעבר ויש בו לעתיד לבוא ויש בו לדורות הללו ויש בו לימות המשיח ויש בו לימות גוג ומגוג. "בצאת ישראל ממצרים" – לשעבר; "לא לנו ה'" – לדורות הללו; "אהבה כי ישמע ה'" – לימות המשיח; "כל גוים סבבוני" – לימות גוג ומגוג; "קלי אתה ואורך אלקי ארומוני" – לעתיד לבוא.

ויקרא רבה (ל, ה). וכן משמע בב"ר פ"ה, ובתורתו יונתן פ"ה בהעלותך (א), וכן שקודם יבא המשיח ורק לאחר מכן תהיה מלחמת גוג ומגוג. וע"פ ע"ז ג. סנהדרין צ"ה)

יראה מפשטן של דברי הנביאים שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג. ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא לישראל לישר ישראל ולהבין לבם. שנאמר (מלאכי ג, כג) "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא" וכו'. ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המלך המשיח יבא אליהו. וכל אלו הדברים וכו' לא ידע אדם היאך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומים הן אצל הנביאים. גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע הפוסקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו וכו'. רמב"ם (הלכות מלכים יב, ב. ויכ"ה הדין וכו' יב, ב)

הנה אנכי שלח לך את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. נלע"ד דיום הגדול והנורא אינו יום ביאת בן דוד, אלא הוא יום לה' יום בא גוג על אדמת ישראל, כדכתיב בהפסטה דסוכות (וכר' יד, ד) "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזותים" ע"ש בפנים בקרא ותראה כי הוא יום הגדול והנורא ובוא יבוא אליהו לפני יום ההוא, ואימתי יהי מלחמתו גוג ומגוג יהיה בתחילת ימות המשיח, ולא ידענו אם יהיה באותו יום עצמו, אם כן יבוא אליהו יום לפני ביאת המשיח, שהרי הוא בעצמו יום הגדול והנורא, וכן ס"ל לסוגיא דשמותון בסה"ד, או אפשר שילוך משיח זמן מה ואח"כ יהיה מלחמת גוג ומגוג ואז יבוא אליהו אחר ביאת משיח לפני יום גוג וכן ס"ל לרמב"ם וכו'.

ש"ת התם סופר (ח"ו סי' צח יט"ו)

על משיח בן יוסף שנהרג. דבגאולה העתידה במהרה בימינו בתחלה יבא משיח בן יוסף להושיע ישראל, כמ"ש (עובדי א', ח) "ובית יוסף להבה ובית עשו לקש" וגו', שאין זרעו של עשו כלה אלא על ידי משיח בן יוסף (ע"י בב"ב קכג), אבל על ידי עובדי שוליים רבים שיבואו שוב לירושלים יהרג ולא יהיה גאולה כלבים עד בוא משיח בן דוד כמפורש בכמה מקראות.

מהרש"א (ב"ח סוכה נב, ומקורו במדרש ודוע פסוק כב)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי עמרם בן דיוואן זי"ע יומא דהילולא חמשה עשר באב (תקמ"ב)

הגה"ק רבי עמרם בן דיוואן זי"ע היה אחד מגדולי חכמי ורבי עיה"ק חברון, וגם שימש כשולחא דרבנן מטעם כוללות חברון, וכשהיה בדרך שליחותו אף נתבקש לשיבה של מעלה, בעיר וואזאן במאורקו, רחוק מארץ הקודש, מכורחו. על מצבת קדשו נחקק: "זאת מצבת קבורת, החכם השלם והכולל, זרע קודש, המלומד בנסים, המקובל האלקי, מורינו רבינו, עטרת ראשינו, מעוז ומגדול, סבא דמשפטים, בכורו המעולה, רבי עמרם ן דיוואן. שנתבקש יום ט"ו אב ש' תקמ"ב בעיר וואזאן. ועשה נסים עם העקריות והחולים, זכותו תעמוד לנו. תנצב"ה". הבה נעלה זכרו קדוש לקראת יומא דהילולא¹.

מזמרה ששם:

רבי עמרם רבי אפרים ן דיוואן נולד בסוף המאה החמישית, בעיה"ק ירושלים תובב"א. הוא היה כנראה נכדו של החכם הגאון רבי יהודה ב"ר עמרם דיוואן זצ"ל, שאף הוא יצא בשעתו שלש פעמים בשליחות צפת, חברון וירושלים².

בין חומות ירושלים עלה ונתגדל בסילודין, וינק חכמת התורה והקבלה מפי אבותיו ורבותיו, בתקופה ששיבו בה החכמים הגאונים הקדושים: מהרי"ט אלגאזי, רבי שלום שרעבי, הרחיד"א, בעל 'מחנה אפרים', בעל 'נחפה בכסף' ועוד מגדולי גדולי עיר הקודש, וזכ"ע.

בשנת תקי"ח, נמנה רבי עמרם דיוואן בין עשרה חכמים שלמדו בין כותלי ישיבת 'נוה שלום - ברית אברהם' בעיר העתיקה, ב'נוסחה ע"י הגביר רבי יצחק ד' מאי ז"ל ורבינו מעיר קושטא, אודותיה כתב הגה"ק רבי ישראל יעקב אלגאזי זי"ע בעל 'ארעא דרבנן' (בהקדמה לספרו 'שפע יעקב'): "גדול כבוד הבית הזה צדיקים יושבים ועטרתיהם בראשיהם לתורה ולתעודה... נתמלאה כל הבית אורה ומלאה כל ארעא". וכן נמנה בספר 'המעלות לשלמה' (להגיד שלמה חזן זצ"ל, מהדיר ירושלים תשי"ז, עמ' רסג):

"ישיבת נוה שלום... ראש חכם רבי [רפאל] משה בולה (בעל 'נעט מקוש'), ב' חכם רבי נסים ברכה, ג' חכם רבי יו"ט אלגאזי (בעל 'שמחת יו"ט' והלכות יו"ט), והם בית דין. ד' חכם רבי אליהו פרחי חסיד וחסם, ה' חכם רבי [ישראל] יעקב בורלא (בעל שו"ת 'מיקור ישראל'), ו' חכם רבי אפרים נבון (בעל 'מחנה אפרים'), ז' חכם רבי עמרם דיוואן, ח' חכם רבי דוד פראגאי, ט' חכם רבי אברהם ן שושאן, י' חכם רבי דוד אשכנזי. תלמידים ד', תלמידים ב'. הכנסה שבע מאות גרוש. סדר הלימוד: בבקר הלכה, ואחר חצי היום ה' דפים 'ראשית חכמה' ו'ביט יוסף'".

מירושלים עבר רבי עמרם וקבע מושבו בקרית ארבע היא חברון תובב"א, בו בזמן שהיו בה גדולי תורה, ששמדו בראש הקהילה. הם הם אשר שמו את עיניהם בו, החכם הצעיר שבא מירושלים ושמו הטוב הולך לפניו, וכי הוא נחשב כחד מבני עליה המועטים, ושכנעוהו לצאת בשליחות קודש לעיר צפון אפריקה, בארצות אלג'יר, מאורקו וטוניס, כדי להתרים את אחב"י שגולה לטובת הישוב היהודי בחברון.

וכך נכתב בתוך אגרת השליחות משנת תקש"א שנשלחה לעיר צפון ומאורקו: "... ראשית הגוש התפלה, לפני מערת המכפלה... אשר על כל אלה חלינו פני החכם השלם והכולל³, סיני ועוקר הרים, כמה"ר עמרם דיוואן נר"ו, ללכת בשליחותנו למחנה התהלות, להודיע עצרנו לרבים, אולי יחנן ה' והיתה הרווחה והאדמה לא תשם, והננו אטאנו בשפל קול התחת... וימלא משאלות לבו לטובה כנפשו וכנפש החותמים פעה"ק חברון תובב"א בסדר 'לעשות צדקה' שנת ה'תקכ"א לצירה, והיה זה שלום". וחתום עליה חכמי וראשי קהילת חברון: רבי חיים יהודה גומץ פאטו, רבי יצחק זאבי, רבי חיים רחמים באג'איו, רבי פנחס מרדכי באג'איו ורבי אברהם דליליא (הנאב סג' מורה ומעלה) כ"ד ג, תרפ"ט, במאמרו של ר"מ טולידאנו ז"ל איש טבריה, עמ' 379).

בשליחות קודש:

רבי עמרם הגיע לארצות המערב, בהן נתקבל אחר כבוד בכל הקהילות אשר עבר, אשר חרדו לקראת איש האלקים. בהיותו בעיר גדולה אלקים פאס במרוקו, התאכסן בביתו של רבי מנשה אבן דגאן זצ"ל, מראשי קהילת פאס. לחכם זה לא היו אלה גנות, "בהיות הרב הנוכר מאוסבן בביתם נולדה להם בת אחת, ואמר לו הרב הנוכר לקרות את שמה 'פאדינא' - כלומר, נמרט מללדת עוד גנות, וכן היה שמשם ואילך נולדו להם בנים" (מלכי רבנן, ירושלים תרצ"א, דף קכ ע"ג).

כן סיפר, שבהיותו בעיר צפון, הסמוכה לפאס, התאכסן אצל הגאון רבי יהודה אלבאא זצ"ל, שהיו חשך בנים, והצדיק רבי עמרם "בקש רחמים עליה, ואמר לה: כעת חיה ותלד בן ותקרא את שמו עמרם על שמי. וכן היה בתוך ימי היריונה נתבשר הרב ונקבר במערב, ונקרא על שמו" - הוא הגה"ק רבי עמרם אלבאא זצ"ל הידוע מצפון, בעל שו"ת 'חיי עמרם' ושאר חיבורים (שם).

בטלית, ומסתתר הוא מבנו. אם יודע הבן כי תחת כיסוי הטלית מסתתר אביו, שוב אין זה הסתר פנים! גם בשעת הסתר פנים הגדול ביותר - הקב"ה מראה לעמו ישראל אהבה, ומרעיף עליהם חיבה, ככתוב (ויקרא כ, מז) "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתיים ולא געלתיים לכלותם, להפך בריתי אתם כי אני ה' אלקיהם" (ויאבן ספיר, גבעתיים תשנ"ד, עמ' קז).

כבה נר מעריב:

בעת סיבובו בעיר מרוקו, כשבנו רבי חיים הלך אתו במסעותיו, חלפו ועברו בעיר תאזא והיו באכסניא בבית איש אחד שהיה שמו בן סמול. "ובנו של הרב חלה חולי כבד למאד, ובקש עליו רחמים ויחי מחוליו. וכשתפאד מחוליו התאווה תאוה לאכול תאנים ושאל, מבאני תאנים, וזה היה בזמן שלם היו תאנים. אמר לו בעה"ב: רבי, מאין אוכל לקנות לך תאנים, שלא הגיע זמנם ואינם בנמצא כלל. אמר לו: עכ"פ לך וקנה תאנים מן השוק. ובעה"ב יצא לשוק, שלא היה יכול למרות את פי הרב, אבל בדעתו היה שבדאי יחזור ריקם. הוא יצא לשוק, ובא גוי אחד ואמר לו: תקנה ממני מעט תאנים. השיבו: שוטה אתה, וחשב בדעתו שאולי זה הגוי שמע שאמר לו הרב לקנות תאנים ומתלוצץ עליו, ולא אבה לשמוע דבריו. ועם כל זה אמר לו: יש לך תאנים. והוציא מתחת בגדיו חמשה תאנים יפות וטובות שנמרו בישולם. ותפלא האיש מזה וקנה אותם ממנו והביאם לבן הרב, ואכלם ומלא תאנות. וזה היה לפלא" (מלכי רבנן, דף קכ ע"א).

מחלת הבן הלכה והחמירה, וניכר היה שאי אפשר יהיה לרפאותו בדרך הטבע. התפלל אביו עליו שיהיה חיה תמורתו וכופר נפשו. ורצון ריאויו עשה, חסד חזר לאיתנו, ואביו, רבינו עמרם לפי למשכך, וביום ט"ו מנחם אב שנת תקמ"ב - כבה נר המערב. גופו הטהור נטמן בכפר סאגון (אשגאן), פרבר העיר וואזאן. בוואזאן עצמה היה אסור ליהודים לגור באותה תקופה, לא בחיים ולא במותם.

כאשר הגיעה שמועת פטירת רבי עמרם לאוני ידידו, המשורר רבי דוד בן חסין זצ"ל ממקנאס, קונן עליו את הקניה הזאת: "קניה קוננתיה אל השמועה כי באה אל הלקח החכם השלם הכולל, שליחא דרחמנא, כהה"ר עמרם דיוואן זלה"ה שליחא חברון תובב"א, בחודש מנחם, שנת באו בינם עד משביר לפ"ק..." (נפתחה: "אזול דמנחם" אל שמועה כי לא טובה חסרה ארעא דישאל גבאר רבא...). בקינתו היא מזכיר לשבח את מידת השליח אשר "בשליחותו זרזו עומד על משמרתו" (נתחלה לדוד הנ"ל, דף סו). מקום קבור הפך להיות מקום קדוש. שנה בשנה ביומא דהילוליה, היו מתאספים למקום מנוחתו אלפי יהודים, אשר נדדו ימים ויללות מכל מרחבי ארץ מרוקו. גם מלב, מאלג'יר ומטוניס, הכל, להגיע ולהשתטח על הציון הקדוש.

הגאון רבי אברהם הלוי אבן סוסאן זצ"ל, חכם מטבריה מלפני מאה שנה, מספר בהקדמת ספרו 'מעשה הצדיקים' (ירושלים תרמ"ט) שאביו הגה"ק רבי יצחק הלוי אבן סוסאן זצ"ל, רבה של העיר הגדולה סאלי במרוקו (עירו של בעל האור החיים) הק' זי"ט, זכה לכך, שכל פסקיו נתקבלו במרחבי מרוקו וה' עמו שהלכה כמותו, בזכות שהתפלל בדמעות שלש "על מצבת קבורת הצדיק קודש ישראל, הרב הגדול, מעוז ומגדול, בישראל חזק שמו, כקש"ת כמותר"ר עמרם דיוואן זי"ע"א.

ואחד מחכמי חיפה, הגאון רבי רפאל חיים משה בן נאים זצ"ל, שהיה אח"כ מרבני טבריה ומשם עבר לגיבראלטאר, מספר בהקדמת ספרו 'פסר רחמים' (ירושלים תרע"ג), שחורו היו חשוכי בנים, וזכו לבן זה, בזכות שהלכו שניהם "בדרך ארוכה בדרכים משהלכתי להשתטח על קבר הרב הצדיק המפורסם כקש"ת ר' עמרם ן דיוואן זצוק"ל".

כהנה כהנה התהלכו הרבה סיפורי מופת בין יוצאי המגרב על צדיק קדוש זה, מרבני חברון שנקבר באדמת נכר. בכמה מערי מאורקו נקבעו על שמו קופות מיוחדות למען הישוב היהודי בחברון, ופעם בשלש שנים בא שליח חברון אלסוף הכנסות הקופות האלה. בנו הג"ר חיים דיוואן זצ"ל, המשיך במפעל אביו הקדוש. אף הוא נדד על פני ערים וכפרים, לימד תורה ואסף כספים לטובת חברון. אך הוא נפטר צעיר לימים, בשנת תקמ"ד, בהיותו בדרום מרוקו, בכפר גגדירית, דרך יום ממראקיש בירת מרוקו. גם את מקום ציונו היו מחזיקים למקום קדוש ומסוגל לתפילה.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. ר"ב החומר נשאב מס' 'ארי הלבנון' (עמודים 1850-1848), ו'אנציקלופדיה לתולדות חכמי א"י' (ח"ג עמ' כט).
2. נוסח בשרת הקה"ב לעד. חיבר את הספר 'זבחי שלמים' (על הלכות שחיטה וטריפות, קושטא תר"ח) ו'חוט המשולש' (שלש דרשות שדרש בשלש שליחותיו ותשובות שהשיב, שם תש"ט). חתימתו מופיעות על הרבה אגרות השדר"ש בזמנו. יתר אודותיו ראה: 'שלושי ארץ ישראל' (עיר, ירושלים תשי"א, עמ' 382-381).
3. 'ציון שהתואר הנעלה' (החכם השלם והכולל" היה בזמנו מהתוארים הגדולים, ולא כל אחד נטל את השם.

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס הי"ו, ניו יארק

מלב רוס קדושתו ועוזו נפלאותיו אשר עשה, נודע בהדר גאווה והשאר אחריו הרבה עקבות בדרכו אשר צעד, אותן אנו מוצאים בכמה ספרי שו"ת מאותה התקופה, אחר שבכל מקום בו הגיע, הביאו לפניו את כל הדבר הקשה, והרבה פעלים לה' ולתורתו.

על אם דרך, בהיותו בעיר רבתי פאס, בשנת תקכ"ה, ביקשו ממנו חכמי העיר לעיין בפסק דין שלהם ולאשר אותו. פסק דין זה מובא בספר 'מי השלח' מהגאון רבי רפאל אהרן מונסוניניו זצ"ל רבא"ד פאס (דף סב ע"ג). וראה עוד בשו"ת 'אשר לשלמה' להגאון רבי שלמה אבן דגאן זצ"ל (ירושלים תרס"ו, סי' טז) שמעתיק הוראה בענין שכירות מקום לדירה והסכימו עליה כמה מחכמי מרוקו, ביניהם, "הרב הקדוש עמרם דיוואן, הוא החסיד הקבור בוואד זאן זע"א" (ראה עוד בספר 'הקהלה והשדרים' להג"ר דוד עובדיה שליט"א, עמ' קע, חילופי מכתבים שהיו בין רבי עמרם לבין חכמי ופרסי העיר צפון).

בשנת תקל"ג, יצא שנית בשליחות מצוה, ושם פעמיו לאלכסנדריה שם מצרים, שבה נפגש עם הגה"ק החיד"א זצ"ל, שנתעבכ שמה באותה עת בחששו להפליג בים מפחד אניות המלחמה הרוסיות, וכפי שמספר החיד"א על כך ברשימותיו (מפעל טוב השלם, עמ' 51): "איי. כל התי"ח הנז' ויותר מהמה, חוץ מח"ר עז"ן (החם רבי עמרם דיוואן), נסעו לדרכם עפ"י הנס, ואני נתפחדתי ליסע מהממוסוק (ז"א) בגלל אניות מלחמה רוסיות ממוסוקבה - שהיו נלחמים באותה תקופה עם מולכת תורגומה, ואניות רוסיות שטו בים התיכון) שריו בין נא-אמון (אלכסנדריה) לליוורנו..."

לכסוף הפליג רבי עמרם למדינת מרוקו, ובעברו דרך עיר מקנאס פגש את הפייטן המפורסם, מגדולי משוררי צפון אפריקה, הג"ר דוד בן חסין זצ"ל, שאף חיבר שיר לכבודו, וז"ל בין היתר: "אערוך שיר מהלל, לפני יוצרי מחוללי, לכבוד חכם שמחת גיל. אשכול הכופר דודי לי נפלאות אהבתך נשגבה, בעורת כאש להבה, במדב"ר ובערב"ה, מאד מאד נעמת ל"י" (נדפס בספר פיוטי יתהלה לדוד, אמשטרדם תקמ"ז, דף ט). בשירו הוא מעורר את הציבור להיענות לשליח ולתורם לטובת כוללות חברון: "ידידים רעים אהובים לדבריו היו מקשיבים, סטורו בהוהבים... תגל ותשמח גם תרון, בקרית ארבע היא חברון".

עבדו מספר שנים, בשנת תק"מ, יצא שוב חוצה לארץ, הפעם בליווי בנו הצדיק רבי חיים זצ"ל. לרבי עמרם היתה סיבה מיוחדת לעזוב את העיר חברון; הוא הצליח - על ידי תחבולות שונות - ליכנס במערת המכפלה פנימה, דבר שנאסר ליהודים. הדבר נודע לפחה של חברון, ורבי עמרם היה צפוי לעונש מות. הוא הצליח להימלט בחשכת הלילה ועזב את העיר ללכת בשליחות מצוה לעיר מרוקו.

"נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם"

"רבותינו ז"ל אמרו בשעה שאמר ישעיה הנביא ע"ה לישאר נחמו נחמו עמי' בקש להורגו, אמר לא מדעת' אני אומר לכם אלא 'יאמר אלקיכם'. שמעתי מהרב מדש"ן עזן במש"ז דכשישראל עושים רצונו של מקום, הקב"ה קורא אותם 'עמי', וכשאינם עושים רצונו של מקום, אז אמר 'עמד', כמו שנאמר ילך רד כי שחת עמך". ולכן עתה כשאמר להם ישעיה הנביא 'נחמו נחמו עמי', שסברו שהם דברי ישעיה הנביא ע"ה שקורא אותם 'עמי' לגריעותא שאינם עמו יתברך, ולכן חרה להם, והשיב שאינם דברי עצמו רק הם דבריו יתברך והוא שבתם שקראו עמו יתברך. עכ"ז ז"ל".

צאורי שלל להגה"ק החיד"א זי"ע (הפטרת וואתחנן)

"ואנכי" - גם בשעת הסתר פנים

באחד המקומות בהם נדד, נכנסו אליו תלמידי חכמים ושאלוהו: מה יעשה אדם בשעה שישורים באים עליו, קשה לו להתחזק באמונה, נראה לו כי אכן ה' מסתיר פניו ממנו. בשעת בחינת קשה זו, מה יעשה אדם להתחזק בצדקתו בל ימוטו פעמיו? אמר להם הרב: נפתח את ההיכל, נוציא ספר תורה, ונתקבלו תשובתם.

והנה בפותחם את ספר התורה נקרה לעיניהם הפסוק "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלוהים אחרים" (דברים לא, יח). הנה לכס תשובה על שאלתם: - אמר להם הרב - אף בשעת הסתרת הפנים, בשעת הכעס והרוגז על שם ישראל "פנה אל אלוהים אחרים..." - "ואנכי" מי שאנכי מצוי עמכם יחד. משל לאב המסתיר פניו

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא מציעא

בענין "שלא ברכו בתורה תחילה" – ברכת התורה דאורייתא או דרבנן (ב) נמשך לדון בדרשת ר"ל עה"פ **"מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ. ויאמר ה' על עזובם את תורתני אשר נתתי לפניכם"** (ירמי' ט, יד–ב) – **"אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה"**

דנה בירושלמי **ברכת התורה** ידיעה המחלוקת – האם היא מן התורה או מדרבנן, דנה איתא בגמרא (ברכות כא.) **"אמר רב יהודה, מנין לברכת התורה לפניך מן התורה, שנאמר (דברים לג. א) 'כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלקיננו', והריב"ז בהשגותיו לספר המצוות להרימב"ם (שכתב העשין, טו) העלה שדרשה זו דרשה גמורה היא, ומנאו במנין המצוות, כלשוננו: "שנצטוו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתתו תורתו אלינו, והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם ננחל חיי העולם הבא, וכאשר נצטוו בברכה אחר כל המצוות – כן נצטוו בו", והביא גוויית הגמרא במס' ברכות, ומסיק: "והעולה מזה שברכת התורה לפניך מצוה עשה דאורייתא". וכן היא דעת הרשב"א (ברכות שם) והריטב"א (ברכות מה) והמאירי (ברכות כא.).**

דעת הרב אהרן אהרונים (פרי"ח סי' מז; שאגת אריה סי' כד ועוד) היא שכונת הרמב"ן היא גם על הקריאה בתורה ביחיד, שכל יחיד כלמדו תורה – עליו לברך מדאורייתא עובר למימרו, וכן כתב במפורש בספר **החינוך** (מצה תל). אכן, ישנם אחרונים (עי' באר שבע סוטה לג. ומא.) שר"ת משכנת יעקב סי' טו) שביאור דברי הראשונים – שדרשת הפסוק **"כי שם ה' אקרא"** דרשה גמורה היא – שאין הדברים אמורים כי אם בקריאת התורה בציבור בלבד, פסוק זה בציבור נאמר ולא ביחיד, אבל ברכת התורה ביחיד אינה אלא מדרבנן. מאידך יש חולקים על כל עיקר חוב ברכת התורה מה"ת, וסוברים שהדרשה מהפסוק אינה אלא אסמכתא, וברכת התורה אינה אלא מדרבנן, וכן הוכיחו הרבה אחרונים בדעת הרמב"ם ממה שהשמיט ולא מנה במנין המצוות ולא הזכיר בשום מקום שחובת ברכת התורה מדאורייתא היא (עי' פרי"ח שאגת אריה שם ועוד).

הפרי חדש מביא את המאמר הגדול, שנענשו באבדות הארץ בגלל **"שלא ברכו בתורה תחילה"** כהוכחה שחוב ברכת התורה היא מה"ת, ומשו"ה הסיק עוד בדעת **הטור** (א"ח סי' מז) שהביא מאמר זה – בהביאו חובת ברכת התורה – שגם הטור סובר שחובה הוא מה"ת.

בביאור הוכחה זו נביא את דברי **השאגת אריה** (שם): **"והכי נמי מצינן למידק מהא דפרק בתרא ונדרים דאמר ר' הושע' מה אין מצוין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבנין, אמר רבינא מפני שאין מברכין בתורה תחילה, דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב 'מי האיש החכם ויבן את זאת, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר ויאמר ה' על עזובם את תורתני, היינו לא שמנו בקולי היינו לא הלכו בה, א"ר יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחילה. ושמ"ה דברכת התורה דאורייתא, דאי מדרבנן לא אמרינן בפרק אין עומדין (ג.) דאנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות, וירמיה קדים להו כמה ידיו ובימינו עדיין לא נתקן"**.

בהמשך כתב עוד: **"אלא שזה יש לדחות, דברכת התורה כבר תיקנו בימי ירמיה, אלא שזה תיקנו נוסח שלהם, והכי נמי אמר ר' הושע' וירמיה קדים ידיו ובימינו ידיו מן התורה, אלא על כרחיך הם תיקנו נוסח של קידוש, והכי נמי אמר בפרק שלשה שאכלו (מה) 'משה תיקן להם ברכת הו', ויהושע ברכת הארץ, דוד ושלמה בונה ירושלים, אע"ג דבכולהו מדאורייתא... אלא ודאי הנוסח שלהם איננו תיקנו"**.

וממשיך וכותב: **"מכל מקום נראה, מדינענשו עונש גדול כל כך ד"על דבר זה אבדה הארץ, שמע מינה דברכת התורה הו"ן מן התורה, דאי מדרבנן, לא הו"ן תיקנו עונש גדול כל כך"**. וכן הוכיח **הגר"ע** בספרו **"מור קציעה"** (סי' מז) **"דאי נימא דברכת התורה מדרבנן, אין סבירא לומר שעל מילתא דרבנן יענשו כל כך ותאבד הארץ ויגלו"**.

הרח"ד בספריו (כרכי יוסף סי' מז סק"ה; אהבת דוד דרש טז לשבח כלה) כתב כלפי הוכחה זו, שלפי מה שהביא הר"ן (נדרים שם): **"ומצאתי במגילת סתרים של ה"ר יונה ד"ל, דקרא הכי דייק ד"על שלא ברכו בתורה תחילה"** **"אבדה הארץ, דאם איתא על עזובם את תורתנו כפסגטא משמע, שעזבו את התורה ולא היו עוסקים בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירשוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש, אלא ודאי עוסקים היו בתורה תמיד, לפיכך היו חכמים ונביאים תמידים על מה אבדה הארץ, עד שפרשו הקב"ה בעצמו"** – שהוא יודע ממנוקף הלב, **"שלא היו מברכין בתורה תחילה"**, כלומר, שלא דיתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שהוא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה, מתוך כך היו מזולזין בברכתה, והיינו **"לא הלכו בה"**, כלומר, בכונתה לשלמה, אלו דברי הרב החסיד ז"ל והם נאים ראויין למי שאמרים, אין שום הוכחה שברכת התורה חיובה מה"ת, כי העונש לא היה על עצם הדבר **"שלא ברכו בתורה תחילה"**, כי אם על סיבת הענין שלא ברכו תחילה – שלמדו לא לשמה והתורה לא היתה חשובה בעיניהם.

וכתב עוד, שגם לפי פירוש **הרמב"ם** במאמר זה (ראה שר"ת פאר הדור סי' מב) אין הוכחה לדבר זה כלל, ונביא דבריו כפי שהובא **בשיטה מקובצת** (כאן): **"והנראה לי פירוש דבר זה... והוא דאמר האסור הוא היחיד איש תלמיד חכם נמצא שם ועלה לפניו דבר עם הארץ, או מי שהוא גרוע ממנו בחכמה, וקורא תחלה ולחיות שהם מיעוט כבוד תורה, ואין קורין תחלה בתורה אלא קורא אחר פחות מהן..."**, כלומר, שמה שאמרו **"לא ברכו בתורה תחילה"** הכוונה היא שהת"ח לא עלו תחילה לתורה כי אם עמי הארץ, והם עלו אחריהם, ודבר זה הוא מיעוט כבוד התורה (עי' מגילה כה), ולאור האמור לא היה חטאם כלל במה שלא ברכו ברכת התורה, והבן.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור מלאכת גוזה ותלישת עור, שערי ציפורן וכדומה (א)

א. **מלאכת גוזה** היא אב מלאכה שהיה במשכן, שהיו גוזזים את הצמר מן הכבשים, ולכן הגוזה צמר מבעלי חיים בשבת או תולש נוצות מעופות – עובר על אב מלאכת גוזה. ואחת מתולדות אב מלאכה זו, **הנטול ציפניו או שערו בשבת, ואפילו נטל ציפורן אחת – חייב** (עי' רמב"ם הל' שבת פ"ט ח"י; א"ר סי' שם).

ב. **במה דברים אמורים שחייב בנטילת ציפורן או שערו – כשנטולן בכלי, אבל אם נטלן בשיניו או בידיו – הרי זה אסור מדרבנן**, משום דלא דרך גזיזה היא. **ואסור ליטול בין לעצמו ובין לאחרים** (עי' סי' שם א"ר ובמ"ב). והאיסור הוא, כאמור, אפילו בציפורן אחת, **וגם אם כבר פירש רוב הציפורן, אסור ליטלה אפילו ביד** (עי' סי' שם כ"א; בא"ה סי' שם ד"ה יבלת; שבת הקהתי ח"ג סי' קלו), **ויש מתירים ליטול ביד כשרוב הציפורן פירשה – ומצערו** (עי' חיי"א כ"ל כ"א סי' ד). וכן משמע בקצשי"ע סי' פ סוה"ב ובקצה"ש סי' קמג סי"א, וכ"פ בשו"ע פ"ד סי' נ"ד. וצ"ב מדברי בח"ל הנ"ל. ואפשר דמייירי באופן שערין מחובר כ"כ שהדרך ליטלו בכלי, ודו"ק).

ג. **עור מהשפתיים שנתשל קצת – אסור לתולשו**. ודע דאע"ג דתלישת שערות או ציפורן ביד אסורה רק מדרבנן, וחייב רק כשתולש בכלי, **אבל התולש עור בידו, אם לא פירש רובו, אפשר שחייב מדאורייתא**, כי הדרך היא לתלוש אותם ביד ולא בכלי (בא"ה סי' שם סי' ד"ה יבלת. ועי' סי' סוסי"י שלו סק"י). ועי' תורת המלאכה ל"ט מלאכות, מלאכת גוזה סי' קט.

ד. **וכן ציצין, שהן כמין רצונות דקות, שפירשו מלאכות האצבע סביב הציפורן, אפילו פירשו רובן, אסור ליטולן אפילו ביד**, דכיון דאורחיה ליטולן ביד – ככלי דמיא (בחי"ל שם). **וכן עור שנתלש מהגוף ומחובר קצת להגוף, ואפילו הוא יבש ואין לו חיות ועומדת להתקלף לגמרי, אסור ליטול**.

ה. **וכן הגוזה העור שעל גופו עם הציפורן, שחותך בחוץ הציפורן – אסור מן התורה** (עי' תוספת שבת סי' שם סקמ"ז דאסור מה"ת ואינו דומה לתולש ביד, עיי'ש בבאבאריס סק"י). ועי' שבת הל"ח ח"ח סי' קעד ח"י"ז).

ו. ואע"ג ציצין, דמלאכה שאינה צריכה לגופו – פטור, וכה"א הרי אינו צריך לפיטת העור שהוא תולש, מכל מקום הרבה ראשונים ס"ל שבמלאכת גוזה – אע"פ שאינו צריך לגוף הציפורן או השערות, אך מאחר שהוא נוטלן כדי לייפות את עצמו, מיקרי **זה לצורך גופו** (כמו שהאריך בביאור הלכה רס"י שם ד"ה וחי"ב).

ז. **בשבת מותר לרחוץ מיני ידיו ורגליו רק בדברים שאינם משירים השער** (עי' שם סי' ס"ט ובא"ה שם ד"ה בדברים).

ח. **מותר לגרר טיט ולכלוך שחתך הציפורן – בציפורניו, אך יזהר שלא יגרור את הציפורן עצמה** (עי' בא"ה סי' קסא ד"ה הוא בוס הא"י).

ט. **אסור לחתוך יבלת שבגוף – בין ביד ובין בשיניו**, ואפילו אם היא יבשה, שעומדת להתפרך לבסוף מעצמה, אפילו הכי אסור (עי' סי' שם סי' מ"ב ומ"ב סק"י).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/המשך בע"ה בגיליון הבא

עלֵי מועד

מעשרה באב – קבלת עול מלכות שמים מחדש

"אמרתם גם אני בימים הללו, שמעשירי באב עד כ"ט באלול הם חמשים יום כנגד אות נ' (ש-ל שם אד"נ, שמורה על מלכות שמים), ואח"כ עשרת ימי תשובה נגד אות י', ואח"כ ארבעה ימים שבין יוה"כ לסוכות הם כנגד אות ד, ואח"כ יום ראשון דסוכות הוא נגד אות א שהוא יום ראשון, כמו שנאמר בפסוק (ויקרא כג. ה) 'ולקחתם לכם ביום הראשון' וגו'... וזה הוא בין המלכות מחדש אחר החורבן. וגם כי בתשעה באב אסור ללמוד תורה, ועליו נאמר (תהלים קיט. קכ) 'הפרו תורתך', לכן תיפק אחרייו קוין פרשת ואתחנן עם עשרת הדברות, והתחיל התורה ולקבל עול מלכות שמים מחדש".

עבודת ישראל (פ"ר דברים. לעיל מ"ה) מבאר שודמים שבין תשעה באב וזה הסוכות הם ימי בין הספירה לעלויות של מלכות שמים, על פי יסוד דברי הר"ר **שמעלקא מיקלשבורג** ז"ל: **"כי מ"ה יסין עד בעשרה לחשוך בו, הם עשרה ימים כנגד אות י' של אד"נ, ואח"כ ארבעה ימי ביקור קרבן פסח – הם עד אות ד, ואח"כ מים הראשון של פסח עד ערב בשבתות הם חמשים יום כנגד אות נ, ואח"כ יום ראשון דשבתות נגד אות א דאד"נ..."** ואז נבנה המלכות עד שנתגלה אות א במלת אנכי ה' אלוקיך")

עלֵי ספר

מגלה עמוקות על פרשת ואתחנן – ובו רמ"ב אופנים על "ואתחנן", מאת הגה"ק רבי **נתן שפירא** ז"ל ע"ה רב ואב"ד דק"ק קראקא (שימאם להילולת חל השבעת ב"מ מנחם אב תשצ"א). יצא לאור במהדורה מתוקנת ומפורטת, עם מראי מקומות ומפתחות מפורטים על ידי הרב אלעזר יונה גינזבערג, לונדון תשס"ח (תפח עמי).

אהבת שלום על התורה ומועדים – מאת הר"ק רבי **מנחם מענדיל מקאסוב** ז"ל. הוגה והוהדר מחדש, מתוקן, מופקד, עם מראי מקומות, הארות והשוואות, בתוספת מספרים שונים, מפתחות מפורטים ותוכן ענינים, ומחובר לטחור ספר **"עצמ דוד"** ע"ה"ת ומועדים מאת בנו הגה"ק רבי **דוד מאבאלטוב** ז"ל ע"ה על כל המעלות הנ"ל, על ידי נויי הרב יוסף ירוחם פישל הדר, ב"ק אדמו"ר מסאוראן שליט"א, ויצא לאור בשנת כרכים כלילות היופי על ידי מכון "מעין החסידות" ע"ה"ת צה"ק סאוראן, ירושלים תשס"ט.

שפת אמת על דברים ח"א – להגה"ק רבי יהודה אריה ליב מגור ז"ל ע"ה. נערך ונסדר מחדש ברב פאר והדר באותיות מאירות עינים עם מראי מקומות, ציוני מקורות, הארות והשוואות, ועוד מעלות רבות, בצירוף מפתחות מפורטים – ע"ה מכון "בני בניה" ירושלים, תשס"ט (על פרשיות **דברים ואתחנן עקב ראה**).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>מזל א טבא וגדיא יאה</p> <p>מריחוק מקום וקירוב לבבות אשגור ברכותי לרומע"כ מתחתני היקר והחשוב העסקן הדגול מסור בלוג"פ לחדש לחדש בלעזא</p> <p>בגדול מוהר"ר יעקב פריעדמאן ח"י"ו מו"כ"ל המוסדות באנטוורפן ומשפחתו שיחיו</p> <p>החוגגים שמחת אירוס בנתם המושלמת תחי' עב"ג הבה"ח והמציין</p> <p>כמר עבי זאב הלוי קייסערמאן נ"י"ו בן ידידי המתנחל הדגול הרה"ח ר' אהרן שליט"א מיקריי אנשי בירושלים</p> <p>ענני הגפן בענני הגפן ויה"ר שיכזה לראות מהם מלא פנניים נחת ותענוג דקדושה במדה גדושה מהם ומכל יוציא"ה באין מחוסר כל</p> <p>החותם בברכה מחותנו</p> <p>ראובן חיים וזייןבערגער ומש"פ – בארא פארק</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>הגאון הצדיק המפורסם</p> <p>רבי חנוך דוב בהרה"ח</p> <p>רבי אליעזר זאב פדווא זצ"ל</p> <p>גאב"ר התאחדות קהילות התורים לונדון יצ"ו ובמעמ"ס "חשב האפור"</p> <p>נלב"ע חמשה עשר באב תש"ס לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצע ע"י חתנו</p> <p>הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ר יצחק עבי פיין ע"ה ב"ר דוד יהודה הי"ד</p> <p>נלב"ע בשב"ק פ"ר מטות משני ה"ח מנ"א תשס"א ומנו"כ בירושלים ע"ה"ק ת"ו</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצע על ידי בנו מוהר"ר שלום יואל פיין ח"י"ו – עירך</p>	<p>הרה"ח ר' מאיר דאוויד ח"י"ו</p> <p>לרגל שמחת ישואי בנו החתן היקר כמר ברוך יצחק נ"י"ו עב"ג תחי'</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומיוצלות</p> <p>– העליה לתורה והקידוש בבית החסידים דגור –</p>
<p>לזכר עולם יחיה צדיק</p> <p>כ"ק הגה"צ אדמו"ר רבי יוסף זצוק"ל</p> <p>בהגה"צ רבי יעקב יחזקיהו זצוק"ל</p> <p>גרינוואלד</p> <p>אבד"ק פאפא</p> <p>נלב"ע י"ג מנחם אב תרש"ס לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצע ע"י תלמידיו בישיבתו</p> <p>באנטווערפן (כסנות תש"ז-תש"א)</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיים נטע ב"ר משה אייזיק ע"ה כ"ץ</p> <p>סובה לשמש את קוה"ק מן מוה"ר אבנעלזא וצוקללה"ה</p> <p>נלב"ע י"ד מנ"א תשמ"ב לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>לע"נ מוהר"ר ר' חיים ב"ר נח ע"ה</p> <p>נלב"ע י"ד מנ"א תשכ"ח לפ"ק</p> <p>ולע"נ מרת לאה ב"ר משה ע"ה</p> <p>נלב"ע ו' אדר תשכ"ח לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצע ע"י בנו מוה"ר משה זעליקאוויטש ח"י</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ר יצחק עבי פיין ע"ה ב"ר דוד יהודה הי"ד</p> <p>נלב"ע בשב"ק פ"ר מטות משני ה"ח מנ"א תשס"א ומנו"כ בירושלים ע"ה"ק ת"ו</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצע על ידי בנו מוהר"ר שלום יואל פיין ח"י"ו – עירך</p>	<p>הרה"ח ר' מאיר דאוויד ח"י"ו</p> <p>לרגל שמחת ישואי בנו החתן היקר כמר ברוך יצחק נ"י"ו עב"ג תחי'</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומיוצלות</p> <p>– העליה לתורה והקידוש בבית החסידים דגור –</p>

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת עקב (אבות ד')

י"ז מנחם אב תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרע"ט

החל"ע	מו"ש	ד"ת
22:29	22:16	21:01
21:48	21:36	20:23
22:04	21:55	20:39
22:01	21:42	20:31
21:32	21:14	20:04
22:35	22:20	21:03
22:22	22:13	21:02
22:12	21:54	20:40

אנטווערפן
לונדון
מאנטשעסטער
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

תורת של ראשונים

"ונתנם בכל שונאיהם" – את החללים שכבר נגזרו

הספר ח' כל חולי וגו' לא ישימם כך ונתנם בכל שונאיהם (ג. נח). ונתנם בכל שונאיהם סופי תיבות: מלך, כל ישראל בני מלכים (שבת סו), כלומר אם נגזרו חללים לצאת לעולם, לחזור אי אפשר, אלא: ונתנם בכל שונאיהם. מושל למלך שסרח בנו, הביאו השבט להכותו. כשהביאו נתגלגלו רחמי המלך על בנו, אמר: הואיל ויצא השבט תכו בו בנו של איובי, והציל בנו ממנו. כך הקב"ה, כשישראל חוטאים, ורוצה השי"ת להביא עליהם ייסורין קשים, מיד מתגלגל רחמיו, והזור ומביאם על הרשעים, שנאמר (ירמ' כג, יט): 'הנה סערת ה' חימה יוצאה וכו' על ראש רשעים יחול'.

רבינו אפרים

מנה הפסוק חמש טובות – שכולן ישנן בארץ ישראל

כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים וגו'. ארץ חטה ושעורה וגו' ארץ זית שמן ודבש. ארץ אשר לא וגו' ארץ אשר אבניה ברזל וגו' (ד. יט). "אל ארץ טובה" – שנקצו בה מיני הטובות שלא יקצו בגליל וזלתו. וסיפר חמשת מיני הטוב, ובכל אחד מהם אמר 'ארץ':

הראשון, הוא 'ארץ נחלי מים עינות ותחומות', לא מי יאורים ואגמים הרעים (שם מים עומדים במקום), על דופן 'זהמים רעים' – והארץ משכלת' (מ"ב ב. יט), השני, הוא 'ארץ חטה ושעורה' – הצריכים לזון, השלישי, הוא 'ארץ זית שמן ודבש', שהם מעדני מלך; הרביעי, 'ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם', שימצאו בה מעות כול, כאמרו (ש"י ב. ז): 'תמלא ארצו כסף זהב, ואין קצה לאוצרותיו', כי אמנם יוקר המעות קשה מיוקר הפירות, כאמרו ז"ל (תענית יט): לא שנו (סדר תעניות) אלא על בצורת של פירות (י) – 'בזמן שהמעות כולו ופירות ביוקר' – שאין מעות מצויות בהן. גמרא ורש"י שם, אבל על בצורת של מעות מתרעעים עליה מיד; החמישי, הוא 'ארץ אשר אבניה ברזל', שבה נמצא ריבוי אבנים קשות ובהירות, יפות וטובות לבנין, 'תחציב נחשת', נחושה, והוא הברזל הטוב, שהוא בחר וגאות לבנין וכלים".

ספרנו

תוכחת משה: שבארץ ישראל לא תועיל טענת חילול השם

ואתפוש בשני הלהות ואשליכם מעל שתי ידי ואשכרם לעיניכם. ואתנפל לפני ה' בראשונה ארבעים יום וארבעים לילה וגו' (פ. יז-יח). ושוב להלן (בפסוק כה): ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה. ופירש"י: "אלו הן עצמם האמורים למעלה, וכפלן כאן, לפי שכתוב כאן סדר תפילתו, שנאמר (להלן בפסוק כז): ה' אלקים אל תשחת עמך" וגו'. ע"כ.

"מי האיש החכם יתן לב יובן, למה הוצרך לכפול כאן נפילת ארבעים יום, וכי דרך המקרא להזור ולכפול דבר לומר: כשנפילתי לפני ה' ארבעים יום, כך וכך נתפללתי. למעלה היה לו לומר, ולא היה צריך להזור ולכפול כדי להודיע לישראל בלשון זה התפללתי. אפס הכמה גדולה יש כאן ולהוכיח ישראל בא: שמה תאמרו, והלא חטא גדול כמעשה העגל הועילה תפילתו של משה וניצלנו, אף בארץ ישראל אם נחטא ויעילו לנו תפילות הנביאים. אמר להם משה: לא תועיל לכם תפילה בארץ ישראל, כי עתה לא נתכפר לכם אלא כדי שלא יתחלל שמו, שהרי כך התפללתי: 'זכור לעבדך וגו' פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבטלי יכולת ה' להביאם, ולכן לא נתהייבתם מיתה במדבר, אבל לאחר שיהיו לפניהם שלשים ואחד מלכים וינהיכלם את הארץ, אז יוציאכם ויגרש אתכם מן הארץ, שאין כאן עוד חילול השם – לאמר האומות מבטלי יכולת ה', אלא יאמרו הגוים: ישראל חטאו לו. כמו שפורש באתם נצבים (כפ. כג): 'זאמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת וגו' ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלקי אבותם" וגו'.

רש"י

לקח טוב

עצה שתוכל להורישם: "לא תירא מהם"

לשובה ולבו מייחל להיות לעזר לתלמיד המסכן, בכל זאת יעלה חרס בידו. הכאב הוא אמיתי, ועליו להכיר בו, וכל זמן שלא יכירנו לא יתחבר התלמיד אליו ואל דבריו כלל ועיקר.

תפקידו הראשון של המחנך הוא למנוע את החלק השני ולרפאותו, בהרגיעו את תלמידו שאמנם כאבו מוצדק ומובן במאד מאד, ומשתתף הוא בצער ובאכזבתו, כי נכונה ואמיתית היא, ואין שום עוול בכך שירגיש כאב מכשולו זה. אם רק יצליח למנוע חלק השני האמור – הכאב על הכאב – כבר הגדיל עשות לסייע בידו התלמיד הכושל. יחד עם זה, יעודדו ויחזקו את נפשו לבל יפיק מכשולו לקח לעתיד לרפות את ידיו, אלא לא יירא ולא ייחת כי שבע יפול צדיק וקם, ובסופו של דבר ייחלץ מן המיצר ויגדל אורו כשמש בצהריים.

אותיות מחכימות

כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איזה אוכל לסוריסם, לא תירא מהם. ועיין כש"י שמדקדק על לשון "כי".

ונראה בלשון, כי הכלל הוא חס יבוא ללמד איזה מניעה חס ושלום לעצמות הבורא כיוון הוא, העיקר שלא יעלה קום מורא ופחד על ללשו. ואז כוללי בעצם הבורא כיוון הוא לא יזיק לו.

זהו הרמז בפסוק: "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני", רש"י אלה לומר כן. רק התורה נותן עלה. וזהו הרמז: "איזה אוכל לסוריסם". כלומר על ידי זה תוכל לסוריסם, "לא תירא מהם", שלא תירא מהם. ואז כוללי תוכל לסוריסם.

קדוש מי

"כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה" – ורבים המכשולים לנפשי, מלמדנו התורה בראשונה שאין בכך עוול שככה נאמר בלבנו, ורשאים אנו לומר כן, ולבל נתעצב על העצב הקיים. אך אם ברצוננו להתגבר על הקשיים ולהתנשא מעל המכשולים, עצה יעוצה לנו שנוכל להורישם, והיא שהם וחלילה לא יפול לבנו בקרבנו ולא ימוטו פעמינו מחמת פחד ויאוש. אם רק לא נירא מהם, מובטחים אנו שבסוף נוכל להורישם.

כל קושי שיתקל בו האדם בעבודתו הרוחנית גורם לו צער ויגון שבעצם מורכב הוא משלשה חלקים.

החלק הראשון הוא הקושי עצמו, שלמרות נסיונו להצליח ולעשות פרי בעבודתו נעצר הוא בדרכו ואבן מכשול עומדת באמצע מסילתו לשטנו ולהכשילו. נכספה נפשו אל מאמצו, ונכזבה מתוצאתו. הוציא יגיעתו לריק ולבהלה. הרגשה זו בלבד יש בה כדי להעציבו די והותר.

השני, לו הוא פחות מודע, והוא שאיננו יודע אם כאבו מוצדק וצערו נכון. מי יודע, אולי לכך הוא נוצר, וזה מה שנדרש ממנו כמו מכל אדם אחר. ואם כן, על מה ולמה מייסר הוא את נפשו, ולבו עצב עליו. כך דרכה של העבודה ומוטב שישלים עם המציאות ואל יצטער בגלל תופעה טבעית זו הנודעת לכל אחד ואחד. חושש הוא לנפשו, שמה איננו אלא מן המתאוננים והמתלוננים התמידיים שיום ולילה לא ימצאו מנוח לנפשם. כואב הוא על כאבו ומיצר על מיצרו.

קשה שבכולם הוא החלק השלישי. בעקבות הכשול שנודע לו, מתעורר בלבו חשש ואף פחד, כי גרשוהו היום מהסתפתח בנחלת ה'. ברכיו כושלים מלהתנייב שוב ולעמוד על נפשו, כי אבד סברו ואפסה תקותו. מפיק הוא לקח נורא מהקושי הנוכחי, ומסיק ממנו מסקנא של רפיון ידים ואומר לנפשו נואש.

שלשה חלקים אלו נודעים לא רק לאדם גדול העובד את עבודתו, אלא גם ואפילו ביותר אצל הצעיר הנתקל בקשיים שונים בהתפתחותו. עצם הכאב על הקושי, ועוד, יגון על יגונו ואנחה על אנחתו. וכתוצאה נוראה, אימתה ופחד על סיכויי העתידים עד כדי יאוש מוחלט לחילה.

ובכן, החלק הראשון הוא מציאות. עובדה היא שהאבן הזאת למכשלה היתה לו. בעת כזאת, מי שינסה להקטין את הכאב ולזלזל בו, או שיתאמץ למצוא ק"ן טעמים כי לא נודע בזה כשולן כלשהוא, ותולא הדבר בגורמים אחרים מקריים, גם אם כוונתו

אמרות טהורות

השי"ת שומר לנו את הברית - כאילו כבר עשינו תשובה

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד וגו' (יב, יז). "השי"ת הבטיח לנו שבזכות זה שספינו לשמוע בקול ה' - יהיה עקב תשמעון וגו' - ולשמור ולעשות את כל המצוות: 'שמר ה' אלקיך לך את הברית וגו', רצ"ל, שהשי"ת ישמור לנו את הברית גם עתה, הגם שעדיין אין אנו ראויים לכך, אך עם כל זה מחמת שהוא צופה ומביט עד סוף כל הדורות ויודע באמת שנשוב אליו בכל לבבינו לשמור ולעשות ככל אשר צונו, והרי הוא אצלו יתברך כאילו כבר עשינו תשובה שלימה, וכן יהי רצון, אמן.

צדקה מועילה רק בצירוף תשובה ותפלה, תורה ועבודה

והיה עקב תשמעון וגו' (יב, יז). "הנה, אנו קורין פרשה זאת קודם חודש אלול, כי צירוף חודש זה יוצא מפסק: 'צדקה תהיה לנו כי' (תליל ג, כח), לאשר עיקר מצות צדקה מסוגל מאוד בימים הללו. אמנם כל ידמה האדם כי הצדקה היא עיקרית, כי אינה מועלת רק בצירוף תשובה ותפלה תורה ועבודה...". והנה, רש"י פירש: "והיה עקב תשמעון" - "מצוות קלות שאדם דש בעקביה", רומז על מצוות צדקה, שמתייחסת לתוכני דאורייתא, שהם לבחינת "רגלים", וכן לעני שדש בעקביו והולך ממקום למקום לקבץ צדקה, ועל כן: "והיה עקב" - עם הכולל - עולה: צדקה. "אך לכל יאמר האדם כי די בזה לבד, על זה אמר: 'ושמרתם' וגו', ודרשו ז"ל (ספרי פר' ראה פסקא ו): "זו משנה" - היינו לימוד התורה. וגם: "לא יהיה בך עקר ועקרה" וגו', ודרשו ז"ל (כסות מ:): "שלא תהא תפלתך עקרה לפני המקום", היינו, שיהיה בצירוף תורה ותפלה, ואז מוכה הצדקה". עשרת יעשה (עני' מ"ש במדרשו גל' רמז)

"ואכלת ושבעת" - צריך לשמירה יתירה מן הציר

ואכלת ושבעת. השמרו לכם מן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו' (יא, טו-טז). שנינו באבות (ד, כא): "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם", ופירשו רז"ל סתם, מן העולם הזה ומן העולם הבא (ע' תוס' תיק"א שם). וזהו כוונת הכתוב: "ואכלת ושבעת" או צריך להזהר ולהישמר "מן יפתה לבבכם" - מן תמשכו אחר תאוות העולם, אלא מיד ששבעת מושך ידך (ע' גיטין ע, ו) ותרגום "כי ירחיב" (לפני יב, ב) - "ארי יפתה", שאם תמשכו הוא גרמא ל"סרתם" מדרך ה' מעט מעט עד ש"עבדתם אלהים אחרים", כענין שנאמר (שמות לב, ו): "ויושב העם לאכול ושתי וקוטנו לצחק", ופירוש "צחק", כולל עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים (ע' רש"י שם ובירר נ, יא) ופ"ן עולה בגימטריא עם המלה - "סבאל", כי מיד בראות השמן שאדם מוסף אכילה ושתיה, מרקד לפניו להכשילו בכל העבירות (ע' ברכות לב).

ספר חרדים (כסוף, ע"ע) אנרא דכלה' פר' דברים ע"פ "רב לכם טוב את החרה הזה" - שמכאן ענין זה, וי"ש במדרשו גל' שפא)

על האדם לפסול תמיד את מעשיו הראשונים

ושמרתם את דברי אלה על לבבכם וגו' (יא, יח). איתא במדרש (ברד"י, ג, ב): כל מקום שנאמר "אלה" - פסל את הראשונים, "אלה" - מוסף על הראשונים. יש לפרש על פי מה ששמעתי "ממו"ר הק' [רבי יעקב מראדזימין]: אלה מסעי בני ישראל' (במדרש, ד, א) - אלה פסל את הראשונים, שמסעי בני ישראל, היינו תהלוכות בני ישראל והתנהגותם, צריך להיות כזה האופן, אשר יבין תמיד יותר בגדולת הבורא ית"ש, וממילא יבין שמאחורי לא השיג כל כך, ולא היתה עבודתו שלימה לפני הבורא ית"ש, כי לא ידע איך לעבודו, ויפסול תמיד עבודתו הקדומת". עכ"ל. והוה הרמז: "ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם", רצ"ל, שתוכן תמיד בדברי - אלה, כלומר: עתה הגני מתחיל לעשות דבר מה, ולהבין אפס מה בגדולת השי"ת אשר לא ידעתי עד עתה. וממילא יהיה פוסל תמיד מעשיו הראשונים. ישמח ישראל (פר' נח, וני' מ"ש במדרשו גל' שלט)

אמירה נעימה

והיה עקב תשמעון וגו' (יב, יז). ובמדרש (רבה פ"ג אות א): "הלכה, אדם מישראל שיש לו מנורה של פרקים מהו למלאה בשבת? כך שנו חכמים: המרכיב קני מנורה בשבת חייב הטאת". יש להבין שייכות הלכה זו לפסוק דידן. הנה, חכמינו ז"ל אמרו (קדושין פא, ב): "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא". ולכאורה קשה, אם כן נמצא שהקב"ה עובר על לאו ד"לא תלך פועלת שכיר", שהרי אינו משלם שכר קיום המצוות בהאי עלמא. אלא יתכן, שאין פועלת המצוה נגמרת בכל מצוה בפני עצמה, אלא כל המצוות והמעשים טובים שאדם עושה בעו"ה, נחשבים לפרקים פרקים, וביעשת פמרתו מן העולם אז נגמרת מלאכתו, ונעשים כל מצוותיו כמו כלי אחד שהושלם מלאכתו, ואז מגיע לו שכר פעולתו, ולא מוקדם לכך. ולמה הדבר דומה, לאדם שמרכיב מנורה של פרקים בשבת, שהי"ב משום בונה - אפילו אם הפרקים כבר נעשו ונגמרו כל אחד בפני עצמו מערב שבת - כי הכלי אינו נגמר אלא כשמורכב מכל החלקים ביחד. והנה, רש"י הביא לפרש לעיל בסוף הפרשה: "היום לעשותם - בעו"ה", ולמחר לעו"ה" ליטול שרם". והוה שממשיך הכתוב ואומר: "והיה עקב" - לשון סוף - אז תקבלו השכר. ואם כן, כיון שהשכר הוא לבסוף, על כרחך צריכים לומר שהעושה כלי של פרקים, לא מקרי גמור מלאכה עד שיגמור וימכרם יחד, דאם לא כן יהיה הקב"ה ח"י עובר על ד"לא תלך", כאמור. ולפיכך, הסמך המדרש את אשר למדנו מכאן ד"המרכיב קני מנורה בשבת - חייב הטאת", ודו"ק. חתם סופר

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (יב, יז).

איתא בגמרא (ברכות כ): "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"י, כתוב בתורתך 'אשר לא ישא פנים' - ואתה נושא פנים לישראל, דכתיב 'ישא ה' פניו אליך'. אמר להם הקב"ה: והיאך לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה 'ואכלת ושבעת וברכת', והם מודקדים על עצמם עד כוית ועד

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (ד)

מדרשים וענינים מופלאים על מלחמת ה' ברשעי האומות גוג ומגוג בגימטריא שבעים, שהם שבעים אומות. מדרש תנחומא (פר' קרח, יג)

כשיגיעו ימות המשיח יעלה גוג ומגוג על ארץ ישראל, לפי שישמע שישאל הם בלא מלך ויחשבו לבטח. מיד יקח עמו שבעים ואחד אומה ויעלה לירושלים. ויאמר: פרעה שוטה היה שגור להרוג את הזכרים והניח את הנקבות, ובלק טיפש היה שרצה לקללם ולא היה יודע שאלוקים היה מברכם, המן היה משוגע שרצה להרוגם ולא היה יודע שאלוקים יכול להצילם. אבל אני לא אעשה להם כן, אלא אעלה ואלחם עם אלוהים תחלה ואח"כ אהרוג אותם, שנאמר (תהלים ב, ב) "יתיצבו מלכי ארץ". ויאמר לו הקב"ה: רשע, עמי אתה מבקש לעשות מלחמה, בחיך אני אעשה עמך כלה. מיד יוריד עליו אבני אלגביש שהם גנוחות ברקיע ויגוף אותם מגפה גדולה, שנאמר (זכרי' יד, יב) "זאת תהיה המגפה אשר יגף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים המקם בשרו והוא עמד על רגליו ויעניו המפקד בחיכיו ולשונו תמך בפיהם".

ואחריו יקום מלך אחר רשע ועו פנים ויעשה מלחמה עם ישראל שלשה חדשים, ושמו ארמילוס, ואלו הן אותותיו: יהיה קרח, ועינו אחת קטנה ואחת גדולה, וזרועו של ימין טפה ושל שמאל שתי אמות וחצי, והיה לו צרעת במצחו, ואזנו הימנית סתומה והשמאלית פתוחה, וכשיבא האדם לדבר אליו טובות, משה אזנו הסתומה, ואם ירצה אדם לדבר אליו רעה יטה לו אזנו הפתוחה, ויעלה לירושלים ויהרוג משיח בן יוסף, שנאמר (זכרי' יב, י) "והביטו אלי את אשר דרו וספרו עליו במספד על היחיד". ואח"כ יבא משיח בן דוד בענן שנאמר (ירמיה' ג, יג) ונארו עם ענני שמיא כבר אגש, וכתוב בתריה: זלה יהיב שלטון ויקר ומלכה, וימות ארמילוס הרשע, שנאמר (ישעי' יד, ד) "וברוח שפתיו ימית רשע", ואח"כ יקבץ הקב"ה נדחי ישראל וכו'...

מדרש ויושע (פסוק ה' מלך לעולם ועד)

וברוב גאוןך תהרוס קמין וגו' (שמות טו, ר). יצחק אמר, פסוק זה נאמר בשעה שהקב"ה יתלבש בלבוש גאות על העמים שיתאספו ללחום נגדו, כמו דכתיב (תהלים ב, ב) "יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו", ולמדנו, ששאל שבעים שרים הממונים על שבעים אומות להתאסף עם כל המוני האומות שבכל העולם, ולעשות מלחמה על ירושלים עיר הקודש ולטבס עצות וטענות נגד הקב"ה, ומה הם אומרים, נעמוד על פטרונו תחילה, ואח"כ על עמו ועל היכלו.

אז עתיד הקב"ה לשחוק עליהם דכתיב (שם, ד) "וישב בשמים וישחק ה' ילעג למו", באותו הזמן יתלבש הקב"ה בלבוש גאות עליהם וישמרים מן העולם, כמו דכתיב (זכרי' יד, יב) "זאת תהיה המגפה אשר יגוף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים, המקם בשרו והוא עומד על רגליו". רבי אבא אמר משמו דרב יסא סבא, וכן אמר רבי שמעון, כי עתיד הקב"ה להחיות לכל אותם המלכים שהצירו את ישראל ואת ירושלים, לאנדריאנוס קיסר (שהחריב את עיר ביתר ג"ב שנים אחרי חורבן ביתר) ללופינוס קיסר (שהרג במה חכמים מעשרה הרוגי מלכות) ונבוכדנצר (שהחריב את ביתר) הראשון ולסנחריב (שהגלה את עשרת השבטים ורצה להחרב את ירושלים), ולכל שאר העמים שהחריבו את ביתו, ולהשליט אותם כבתוליה, ויתקבצו עמהם שאר העמים וילחמו על ירושלים, ועתיד הקב"ה להפרע מהם בגלוי בגוף ובנפש סביב ירושלים, ודא היא דכתיב: "זאת תהיה המגפה אשר יגוף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים" - 'אשר יצבאו לא כתיב, אלא 'אשר צבאו' (לשון עבר, והיינו נבוכדנצר וחבירי שכבר צבאו), כדכתיב: "וברוב גאוןך תהרוס קמין" (שאו יתרוס בניכם ויטל חיותם מן העולם), וזה כתוב לזמן שיבא מלך המשיח, ושירה זו היא שירת עולמים שישוררו אותה לעולם, לפי שיש בה נסים של עבר ושל עתיד.

זהר הק' (פר' בשלח דף נח, ב - בתרגום ופירוש מתוך מדרש)

מקמים רבים תפקד (יחזקאל לה, ח). אמרו כי מימי אלכסנדרוס מלך יון היו בני מגוג נסגרים שם בסוף צפון, כי הסגרים שם אלכסנדרוס אחר ההרים ולא יצאו משם עוד, וזהו שאמר: "ממנים רבים תפקד" - כלומר תוכר בפני בני העולם בצאתך, כי עד דמים הוא לא נזכרת כי היית נסגר ולא היית יצא ביניהם. פ"ר ד"ק (יחזקאל שם)

כביצה". ולכאורה קשה, כמה נפשך, אם מגיע להם שכר בשביל זה, אם כן אין זו נשיאות פנים, ואם באמת אין מגיע להם שכר, עדיין תמיהת מלאכי השרת במקומה עומדת. וי"ל, דהנה צריך להבין איך מותר לברך אחר אכילת כוית, והלא בתורה כתיב "ואכלת ושבעת וברכת", ואם אין אוכלין כדי שביעה הרי זו ברכה לבטלה, ועוברין על לאו ד"לא תשא". אך י"ל הוה והקב"ה מסר את התורה לחכמים, תורה שבע"פ, א"כ הכל תלוי כפי אשר יפרשו הם את התורה, ואם הם אמרו לברך על כוית, הרי זה ממילא בכלל חוב דאורייתא. והנה, ידוע שהקב"ה מקיים כל מצוות התורה, ובכללן גם הלאו ד"לא תשור", וממילא מקיים גם מצוות דרבנן, וא"כ כל מה שהצדיק גזר הוא בכלל מצוות דרבנן, והקב"ה חייב לקיימה, ואם הם גזרו שהקב"ה ישא להם פנים לישראל ולהשפיע להם מוֹבֵט, ודאי הוא שמקיים את דבריהם. וזהו שאמר להם הקב"ה למלאכי השרת: ודאיך לא אשא פנים לישראל, והלא הם מודקדים על עצמם - מכה מצוה דרבנן - לברך אפילו על כוית, ואם כן על כרחך צריך לומר שכל דברי חכמים הם כעין דאורייתא, והם בכלל הלאו ד"לא תשור", אם כן גם אני מחויב לישא להם פנים ולקיים דברי הצדיקים. הר"ק רבי שלמה מנאכוב ז"ע (מוכא בשל"י אורות; צאנו תרצ"ז)

והיה אם שמוע תשמעון אל מצותי וגו' בכל לבבכם ובכל נפשכם (יא, יג). וברש"י ז"ל: "והלא כבר הזהיר על כך: 'בכל לבבך ובכל נפשך', אלא אזהרה ליחיד ואזהרה לציבור".

יש לדייק אם כן למה לא כתבה התורה גבי היחיד גם כן השכר והעונש, כפי שכתבה כאן בציבור: "ונתתי מטור ארצכם וגו' ועצר את השמים" וגו'. אמנם יש לומר, משום דכל העולם נידון אחר הרוב, אי"כ נמצא שיכול להיות צדיק בארץ, ואפילו הכי ארצו לא תתן את יבולה, בגלל שרוב העולם אינם כן. וכן יכול להיות רשע גמור, וארצו תתן יבולה, אם רוב העולם הם צדיקים. ולזה לא כתבה התורה השכר והעונש ביחוד, כי אם בהציבור, כי הכל הולך אחר הרוב. אך פרי תבואה

יומא דנשמתא

ב"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"א מנחם אב (תשי"ז)

לקט עובדות מופלאות וסיפורי נפלאות - מלוכת מתוך קובצי 'אור הצפון'

טהרתן של ישראל:

א) בצעירותו הקפיד כ"ק מרן מהר"א זי"ע מאוד על טבילה במקוה, ופעם כשראה אביו כ"ק מרן מהר"ד זי"ע שהולך הוא לטבול במקוה, אמר לו: "וכי גוף טהור שכמותך צריך טבילה במקוה? אילו היה לי גוף טהור כמו שיש לך לא הייתי טובל במקוה כל כך הרבה".

ב) פעם כשלא היה כ"ק מרן מהר"א זי"ע בקו הבריאות, פקד עליו אביו כ"ק מרן מהר"ד זי"ע שלא יטבול במקוה עד שיחזור לאיתנו, והנה הבחין גיסו הרה"ק רבי מנחם מאוסיטילא זצ"ל לשמורת פקודה זו הולך הוא מדי יום ביומו אל המקוה, והיה הדבר בעיניו לפלא, כי היה מובטח שמרן זי"ע אינו עובר על דברי אביו, ולכן מרוב סקרנות הלך באחד הימים האלה אחר מרן זי"ע אל המקוה, כדי לראות מעשהו שם, והנה רואה הוא דבר פלא: מרן זי"ע פושט את מלבושיו, נגיש עד למים, ואז הוא נעמד ואומר: "אינני נכנס לטבול כיון שכן ציווינו אביו", וחור לבבשו את מלבושיו ויצא מבית המקוה ונשאל שוב לא הצליח הרה"ק רבי מנחם לעצור את סקרנותו ושאל את מרן זי"ע לפרש דבר, והשיב לו מרן: אם הייתי יושב בבית ולא הולך למקוה כלל, אין זה מוכרח כלל שעשיתי כן מפני ציוויו של אבתי, כי יתכן שעשיתי כן מחמת עצלות או סיבה אחרת שמחמתה לא הלכתי לטבול, אבל כשהולך אני אל המקוה ואינני טובל במים, הרי זה בוודאי מפני חובת הציות לפקודת אביו...

ג) מסופר שב"ק מרן מהר"א זי"ע אמר פעם בדרך צחות, כשראה אדם שנכנס למקוה חם מאוד, ובתחילה צעק הלה: אוי, אוי, ומיד אחר כך כשכבר היה במים התחיל להתנענע ולהשמיע קול: אה, נענה אז מרן זי"ע ואמר: כך היא דרכה של תורה. בתחילה קשה לאדם לקיימה וצועק: אוי, אוי, אבל אחר כך הוא מבין תועלתה ויש לו תענוגים ושעשועים מלימוד וקיום התורה, ואז הוא אומר: אה, אה, וההיפך הוא בבעל עבירה, כי בשעה שהוא עובר בעברה, חלילה, ויש לו תענוג מדומה, הוא אומר: אה, אה, אבל מיד אחר כך הוא מתמלא חרטה על שנעשה, ואז הוא מתחיל לצעוק: אוי, אוי! (קובץ ח', אדר תשס"ט, זמן גרימא' - עובדות וסיפורים מתוך מאמר 'טהרתן של ישראל').

א) פעם סיפרו למרן זי"ע על אחד מאנשי שהיה מרבה בטבילות, אמר מרן זי"ע: "אז מען טובל'ט זיך מער ווי חסיד'ישע וידען פארשטייען, איז זיך [סתם] גיפלעשקעט אין וואסער?" (משה רוקח ע"ה).

ב) כפי מוזכרים משהו. מרן זי"ע עם הצטננות, לפעמים היה מרן זי"ע מזהיר לכל ילד למקוה.

ג) סיפר הרה"ח המשב"ק ר' אריה'לע לערמן ע"ה, שמרן זי"ע סיפר פעם מתחלכות אביו מרן מהר"ד זי"ע, שבלכתו למקוה לקח עמו מסרס (א קעמט) לטרוק הזקן [נדיק ר' ארי' ע"ה: אבל לא הפיאות], נכראה חשש לרבי עקיבא איגר זצ"ל בתחלת מס' שבעות (ראה גליון ח"ס שבעות ב, ב, תשי"ח רע"א מכת"י י-ט תשכ"ה סי' ס; ותייע שו"ת חת"ס יו"ד סי' קלט בשמ"ע על לאו דבל תקיפו).

ד) סיפר החסיד הרב ר' משה שיינערט שליט"א, שהאדמו"ר ר' יעקב מספינקא זצ"ל היה מרן זי"ע, וסיפר לו מרן זי"ע שפעם אחת בלכתו למקוה בבעלזא ובאו לקראתו זקני - ה'חקל יצחק' זצ"ל ועוד כמה אנשים, ושאלו לו להיכן הוא הולך, ואמר שהולך למקוה, ואמר לו: מען קען דאך יוצא זיין מיט קאווע מיט מילעך. ושאלו מרן זי"ע להאדמו"ר מספינקא זצ"ל אולי יודע מה היה כוונתם. ענה ר' יעקב'לע זצ"ל, שהוא חושב שאותיות קוה - חלב (בנימי מ') הן מילת מקוה", וא"ל מרן, שזאת לא היתה כוונתם.

ה) פעם בביקור הרב אונטרמן ז"ל, הרב הראשי לתי"א, אצל מרן זי"ע, ביקש מרן זי"ע שיראה לחסידים מקוואות בעיר, כי הוא רואה מהקוויטלעך שחסידים מקוואות בעיר. (קובץ י, סיון תשס"ט, 'לאור באור' - ממכתבו של הרה"ח ר' יצחק זאב שפרת שליט"א מנחלקין).

כל כבודו:

כאשר היתה בתי (אשת הרה"ח ר' משה נחום הכהן גראס ז"ל מלונדון) ילדה קטנה, שיחקה פעם בחצר בית כ"ק מרן מהר"א זי"ע, יחד עם הילדות ממשפחת מרן זי"ע. עבר שם מרן זי"ע ואמר להם: "א מיינדל טאר נישט גיין ליידיג, א מיינדל דארף נייען, אז זי האט נישט וואס צו נייען, זאל זי נעמען דעם דאכענע, אויפטרענען און צוריק צווייניען" [-נערה אסור לה שתלך ריקס, נערה צריכה לתפור... ואם אין לה מה לתפור, אזי תיקח את

השמיכה ותפרום אותה ותתפרנה מחדש...]. (קובץ ח', אדר תשס"ט, אספו לי חסיד' עמ' נל - זכרונות הרה"ח המפ"ר ר' חיים נטע כ"ץ ז"ל).

הזכיר את עצמו...

בנוסף לחודש אדר תשי"ד, שהה כ"ק מרן מהר"א זי"ע בבית ר' זלמן אשכנזי ז"ל פעם אחת נוספת. היה זה בקיץ תשי"ו בבואו לפוש בעיה"ק ירושלים כמנהגו. במשך כמה שבועות שהה כ"ק מרן זי"ע בבית, עד ששב לתל אביב. בנוגע לזה, הנה סיפור מופת הוראה כאן אור לראשונה:

באותם ימים של שנת תשי"ו, התחוללו קרבות עזים בין ארגוני פלוגות יהודיים שונים לבין השלטון האנגלי ששלט בארץ ישראל. חברי הארגונים זינבו באנגלים בכל הכוח על מנת לגרשם מן הארץ, והם ניסו לדכא את ההתקוממות ואת המרד כנגדם באמצעות מעצרים ואף בהוצאות להורג רח"ל. אחת התגובות המיידיה היתה הכרזת "עוצר" ברחובות ירושלים, אך יוצא ואין בא, על מנת שלא יוכלו לנעו ממקום למקום ולהזיק להם, והחמושים האנגלים הסתובבו ברחובות העיר וחפשו "קרבנות".

באותו בנין בו התגורר ר' זלמן אשכנזי ז"ל התגוררו משפחת ברבר. בנם היחיד, מנחם שמו, היה אז בחור צעיר לימים, ובשעת ערב מאוחרת החליט בכל זאת לצאת מן הבית ולעלות לבית המדרש 'חסידים' הסמוך, על מנת להגות בתורה. עלה, והעלה אור והחל ללמוד. לפתע נכנס המשמש הרה"ח ר' גרשון רייזער ז"ל לבית המדרש, ופונה אל הבחור: "הרב מבעלזא שלחני אליך לומר לך שתזכיר עצמך!..." מיד הזכיר הבחור עצמו: "מנחם בן הינדא", ושב הגבאי אל ביתו של ר' זלמן להזכיר אותו בפני מרן זי"ע.

לא חולפות דקות פסורות, ושוב עלה ר' גרשון לבית המדרש, ופונה אל הבחור בשנית שזכיר עצמו. הבחור עשה כמצוותו, ור' גרשון שוב יוצא אל הרחוב - שמנצא ב"עוצר" חמור - ועולה אל הבית בקומה הראשונה כדי להזכיר לפני מרן זי"ע את שמו. רק נכנס ר' גרשון הביתה ואל הרחוב שועט גיף צבאי, "קומנדק" אנגלי, כשהחילים החמושים יורדים בבת אחת ומתפזרים בין הבתים לחפש מי שעובר על חוק העוצר. והנה לפתע הם מבחינים כי מבית הכנסת בוקע אור דולק. חיש מהר עלו כמה חיילים, על מנת לחפש מי הוא זה אשר העז להדליק אור בעת עוצר. ובבית הכנסת יושב הבחור מנחם ברבר ושומע את הלטות קול החיילים... אימה ופחד אחזוהו, מה יעשה כעת. ברוב פחדו לא הסיק אפילו להתכבא כיואת, ונצמד אל הדלת סמוך לכניסה לבית המדרש, לפתע נפרצת הדלת והחיילים נכנסים פנימה. החיילים עוברים וחולפים בסמוך אליו, נשימות נעקקות... וראו זה פלא! החיילים אינם מבחינים בו כל עיקר. עיניהם להם ולא יראו. מנחם כולו פליאה, וידע היטב, כי בזכות הצדיק ניצל, וכבר למחרת הוא פוגש במעלה רחוב שטראוס את חברו הטוב הבחור משה פרסטר (בידלחטי"א), וממחר לספר לו את נפלאות ה' שעשה עמו בליל אמש (קובץ ח', אדר תשס"ט, 'מועדים חומשים' עמ' ג).

עינים צופיות:

סיפר לי ר' בעריש צענער נ"י, כי היה לו דוד, אחי אמו, בשם הרה"ח ר' אלעזר שור ז"ל מפרקא (הוא היה נכד הנה"ק בעל "תבואות שרה" זצ"ל) ולפני המלחמה הוא לא נסע לבעלזא, אבל אחרי המלחמה הוא התגורר בארץ ישראל, וכשהגיעה בתו לפרק האיש מקדש רצה להיכנס עם קוויטל למרן מהר"א זי"ע בתל אביב. הוא כתב לעצמו קוויטל על ידי הגבאי הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל, וזיכה זמן רב שיוכל להכנס אל הקודש פנימה, וכשעבר זמן רב ועדיין לא נכנס, חשב בדעתו: ממה נפשך, אם הרבי מבעלזא הוא אכן צדיק גדול, כמו שאומרים עליו, הרי ממילא יודע בקשתי, ואם לא מה לי להכות כאן... והחליט לעזוב את המקום ולחזור לביתו, וכשהתחיל לצאת מבנין יצא הגבאי מחדר של אצל והכריז בוה"ל: "וואו וואו דער קראקווער איד, וואס האט נישט קיין צייט צו ווארטען?"

(היכן הוא היהודי מפרקא? למה אינו יכול להמתיין?), והוא נשאר נבהל ומשתומם מרוח הקודש ומתפנית המחשבה של מרן.

כשנכנס אל הקודש פנימה ונתן את הקוויטל, אמר לו מרן בה"ל: "א מענטש דארף נישט וויסן מן זיין יחוס, אבער ווען ס'קומט צו שידוכים דארף מען יא וויסן מונעם אייגענעם יחוס [-האדם אינו צריך לדעת מיהו,ו, ברם כשמוגיע לשידוכים כן צריך לדעת מיהו,ו,העצמים], מיר קען זיך אן פיר מאל" [-דהיינו שאנחנו ארבע פעמים קרובים מגעו היינבואות שור]. וכשהזכיר לביתו למחרת, הציגו לו שידוך עבור בתו שאכן נגמר לכסף בשעה טובה ומוצלחת. (קובץ י, סיון תשס"ט, 'עדות משמיעות' עמ' פה - ממכתבו של הרה"ח ר' לייבל פינקלשטיין שליט"א ממאנסי).

"לא יכולתי לפעול אצלי לילך להתפלל שמה..."

עובדא מופלאא ביותר היתה בעת שהותו של מרן זי"ע שם בטאטארום (חודש מני"א תרצ"ט), ואף הנה"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע, שבה לשבות שם אצל אחיו מרן זי"ע [כפי שכותב במכתב מיום ב' פ' ויחי ט' טבת תשי"ה, אל הרה"ח ר' חיים נטע כ"ץ ע"ה: "ית"ל נסעתי לכ"ק אחי שליט"א על שבתות כשהיה בדרך תרצ"ט - תרצ"ז], מספר עליה בקצרה בכתביו. והרי סיפור הדברים כפי אשר מביאם הרב החסיד רבי אברהם מהודר ז"ל בספרו 'אמרי קדוש':

כותב טורים הללו עד שומע מפי הרב הגאון בשנ"ק אבד"ק שצילקו - גליציע, ובשב"ק שהיית שמה אמר מרן זצוק"ל להרב הנ"ל בעצמו בתוך השיחות, אחר שמרן זצוק"ל להרב הנ"ל שהא נחנה מאד מהצרף (-האטט) לצורך מקום תפילה שנעשה במקום הנ"ל - שהיה שמה בקיץ לשינוי אור מקום הרים, וכי בשנה הקודמת (-תרצ"ט) היה במקום אחר (בטאטארום) בגליל סטניסלב, ושם היה אור יותר משובח, ואמר מרן בזה הלשון: **האזיר הוא בכאן גם כן טוב מאד, אבל אני מגלה לך, דבצריף שעשו אנשי המקום במקום שהייתי אשתקד, לא הלכתי אפילו פעם אחת להתפלל שמה**, למרות זה שהיה מקום זירתו מקום צר ודחוק מאד בלי אפשרות לקבל אפילו חלק קטן מן האורחים שנהנו שמה לביתו, וחלשות דעת הבעה"ב במקום זה היה כמובן גדול, כי עלה להם זה בהוצאות מרובה ולא קבלו שום סף עבור זה. והוסיף מרן זצוק"ל בוה"ל: **אך קודם שנסעתי משם נודע לי הסיבה והעיכוב שלא יכולתי בשום אופן לפעול אצלי לילך להתפלל שמה אפילו פעם אחת, יען היה במקום לא אילנות פירות**, שעניי הלכה אסור לקצוץ אותם, אם יש אפשרות להעמיד הצרף במקום אחר כמובן, אבל כעשוי במקום זה ובשנה זו, הלא הצרף, מקום התפילה, הלא נעים ונחמד הוא. עכ"ל"ה של מרן זצוק"ל להרב הגאון הנ"ל. (קובץ ג', מנחם אב תשס"ח, יריעה מיוחדת "זכרון קדוש" עמ' עז).

"הזהר זהיר בלשנייה"

ובכלל היה מרן זי"ע זהיר מאוד בלשנייה, ולא היה מסוגל להוציא מפיו לשון שאינה נקיה גם על גוי. שמעתי מפי מו"ח ז"ל (הרה"ח רבי יעקב יוסף מסקווירא זי"ע), שבימים אשר ישב קעסט בבעלזא אצל חו"ח, כ"ק מרן מהר"ד זי"ע, היו נוהגים לשוחח כל יום אחת תפילת שחרית בענינים העומדים על הפרק. חדשות לא היו חסרות אז, שכן הממשלה הפולנית הוציאה גזרות שונות ומשונות חדשים לבקרים. הנה"ק מבילגורייא זי"ע היה משוחח עמם, וגם מרן זי"ע היה בא לפעמים להטות אוזן לשיחה זו, היות ואביו הק', מרן מהר"ד זי"ע, צויה לו שלם יהיה "בטלן" וישמע את החדשות.

פעם אחת נסבה השיחה על אודות גרל אחד, שונא ישראל ידוע, שגור אז גזירה קשה נגד השחיתות, וכמובן קללו אותו אז בקללות נמרצות, וביום הזה הגיע מרן זי"ע לשמוע את החדשות.

כאשר ראה הרב מבילגורייא שמרן זי"ע הגיע, לחש לאזו של מו"ח ז"ל ואמר לו: "באלד וועסטו זעהן, וועסט עפעס הערן" [-דוד מעט תראה ותשמע משהו...], ואכן, כאשר ראו שמרן זי"ע הגיע והטה אזו לשמוע דבריהם, התחיל המספר להגדיל את חומר המצב, ודיבר בהתלהבות נגד אותו רשע, ושצריך הוא לנחול מפלה, וכך הרבה בדברים "און ער האט אנגעצויגן און אנגעצויגן דעם רב זי"ע, עד שנענה מרן זי"ע ואמר: "אה, איהם וואלט מען געדארפט... איהם וואלט מען געדארפט... איהם וואלט מען געדארפט... א שטערנדל אראפרייכן..." [היו צריכים... היו צריכים... היו צריכים... להוריד לו כוכב אחד מהמדליות שלו] - - -

הנוהג איה, שהשירים הגדולים היו להם שלשה כוכבים על בגדיהם, כיהן כבוד, וזה היה הדבר הגדול ביותר שמרן זי"ע היה יכול להוציא מפיו על צורר ישראל זה, שצריכים להוריד מנגדו כוכב אחד...

גם כאשר שמע מאן דהו אומר על הרוסים שהם סגרו את כל הבתי כנסיות שברוסיה, תקנתו מרן זי"ע ואמר לו שלא יאמר כן על הרוסים, "ווי מ' זעהט דאך אז ס' איז נאך היינט דא שוה'לן אין רוסלאנד..." [-שהרי אנו רואים שעדיין ישנם בתי כנסיות ובתי מדרשות ברוסיה].

ועי' בספח"ק 'אגרא דפרקא' (דמו ה) בשם הרה"ק רבי מנחם מאקארי זי"ע, ש"לפעמים צריכין אהורה בהטנדר לבטל איהו קליפה ואיהו רשע, למנוע הימנו אפילו לרע, דהיינו לקלל וכיוצא, כי לפעמים זה חיות הקליפה והרשע מה ששמו עובר דרך פה ולשון של ישראל, ולכן חס כי לא להזכיר שמו ותתבטל חיותו".

פעם אחת דיברתי עם מו"ח ז"ל על אודות הנהירה הגדולה לציונו הקי של מרן זי"ע, ואמרת לי שמכל רחבי הארץ נוסעים להשתטח על ציונו, יותר מכל שאר הצדיקים שוכני ארץ. אמר לי מו"ח שזהו בבחינת (משל כו, טו): "כימים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", שמחמת גודל אהבתו את ישראל בכל לבו ונפשו, גם בני ישראל מרגישים אהבה עזה והתקשרות עמוקה אליו, והיו סיבת הנהירה הגדולה בימנו דהמילתה (קובץ ג', מנחם אב תשס"ח, 'באהיה צדיקים' עמ' סא - מתוך שיחת קודש עם כ"ק האדמו"ר מראומאטיטווקא שליט"א מארה"ב).

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא מציעא

חובת עשיית המעקה על השובר – מן התורה או מדרבנן?

תנו רבנן, המשכיר בית לחבירו – משכיר חייב להעמיד לו דלתות לפתחו לו חלונות לחלוץ לו תקרה למקוץ לו קורה, ושובר חייב לעשות לו סולם לעשות לו מעקה לעשות לו מרזב ולהטחית את גגו (קא ע"ב).

במקור וטעם הדין שחובת מעקה מוטלת על השובר, יש להביא דברי הסמ"ג (מציעה עט): "מצות עשה שיעשה אדם מעקה לגגו, שנאמר (דברים כב. ה) 'כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך', ותניא בספרי: 'אין לי אלא בנה', לקח וירש ונתן לו במתנה מנין, ת"ל 'בית' מכל מקום... והא דתניא בבבא מציעא בסוף השואל שהשובר חייב לעשות לו מעקה – מדרבנן הוא, מפני שהוא דר בבית פן יבא להתרשל בדבר" (הובא דבריו בהגהות מיימוניות הל' רוצח פ"א אות א). הסמ"ג נתקשה מדוע יתחייב השובר, הלא מפשט הכתוב שהובר שחובת עשיית המעקה מוטלת על הבונה, כדכתיב: "כי תבנה בית חדש", וגם שנתרבה גם הלוקח והיורש והמקבל מתנה, הלא שובר לא נתרבה בזה, ומדוע יתחייב מדראורייתא, וכלפי זה כתב שאכן חיוב אינו אלא מדרבנן, וטעם הדבר שהטילו את החוב על השובר הוא "מפני שהוא דר בבית, פן יבא להתרשל בדבר".

הדברים מפורשים יותר בספר יראים (סי רלד) שמביא ג"כ את דברי הספרי הנ"ל, וכתב עוד: "ונראה לומר שהעומד בבית אחרים פטור העומד מן המעקה, דלא מריבין אלא לקח וירש ונתן לו במתנה, אלא מעקה לא חובת הדר הוא, והא דתניא בבי"מ בסוף השואל 'שובר חייב לעשות לו מעקה', י"ל מדרבנן הוא, דעקרהו רבנן ממשכיר ואקומהו אשובר, שהמשכיר אינו דר שם יתכן שישכח לעשות המעקה, אך השובר נמצא שם תמיד, ולכן הטילו חז"ל עליו את חובת עשיית המעקה, וכ"כ רבינו ירוחם (הלכות אדם ויהוה נתיב כא ח"ה). לעומתם יש להביא דברי הסמ"ק (עשה קב) וז"ל: "ובספרי מרבה אפילו לקח וירש ונתן לו במתנה, ושואל שובר הוא בכלל, ומ"מ מדרבנן מיהא משכיר כדאמר פרק השואל שובר חייב לעשות מעקה", מדרבנן נראה שהוא מסופק אם כשנתרבה גם לקח וירש ומקבל במתנה בחובת עשיית המעקה – נתרבה גם השובר עמהם או לא, ועכ"פ מדרבנן בוודאי חובה היא על השובר.

ברם בשו"ת מקובצת בסוגיין הביא בשם רבינו יהונתן, וז"ל: "ואעפ"י שיש מקצת מאלו שצריך מעשה אומן – אפילו הכי השובר עושהו, שאם ירצה להשתמש בגג כדי שלא יפול ממנו ישעה לו מעקה, שאם לא היה אדם דר בו לא היה צריך למעקה". משמעות לשונו נוטה שחובת השובר בעשיית המעקה הוא מדה"ת, "שאם לא היה אדם דר בו לא היה צריך מעקה". וכן נקטו כמה אחרונים, וכן נראה דעת הבית יוסף בתשובתו אל המה"ש (תשו' המה"ש סי' ק), וכ"כ הכנסת הגדולה (על הל"מ סי' הבו"ק סי' הובא בפ"ה הל"מ סי' הבו"ק).

על פי האמור יש לנו לדון מה הדין בשובר מנכרי או משכיר לנכרי, כי הנה בשובר לנכרי – הרי לדעת הסוברים שחובת עשיית מעקה היא חובת הדר מדה"ת, וגם בשובר מנכרי הדין כן, כי סוף סוף השובר דר עתה בבית זה, ומה לנו ששכרו מנכרי, אולם לדעת הסוברים שמדה"ת עיקר החיוב מוטל על המשכיר, וחז"ל הטילו את החיוב על השובר, יש לדון האם גם באופן כזה חיוב הוא על השובר או לא. וצדדי הספק הם, דאפשר שבא אחרי תקנת חז"ל – עיקר החיוב הוא על המשכיר, וחז"ל הטילו את חובת המשכיר על השובר – מאחר שראוי שדר שם ונקל לו יותר לעשות המעקה, ולכן במקום המשכיר אינו חייב – בגון בנכרי, לא הטילו חז"ל חיוב חדש על השובר. מאידך י"ל, שהחז"ל עקרו לגמרי את חיובו של המשכיר, והטילו חיוב חדש על השובר וכ"כ לשון הספר היראים הנ"ל: "דעקרהו רבנן ממשכיר ואקומהו אשובר", וחיובו של השובר הוא מצד עצמו, כי כן תקנו חז"ל שחובת עשיית המעקה תהא חובת הדר, ולכן גם במקום שאין חיוב על המשכיר – מוטלת חובה על השובר (ראה שו"ת מהרי"ל דיסק"א סי' ה' אות רנה שד"ח מע' מ כלל קצה).

וכן באופן ישראלי משכיר ביתו לנכרי יש לדון, כי לדעת הסוברים שחובת עשיית מעקה היא חובת הדר מדה"ת, פטורים מעשיית מעקה, כי הדר בו נכרי הוא ואין עליו חובה זו. אכן לדעת הסוברים שעיקר החיוב מדה"ת מוטל על המשכיר, ומתקנת חז"ל – חובת עשייתה היא על המשכיר, הדר תלוי בשני הצדדים הנו, כי אם נאמר שגם אחרי תקנתם חז"ל עיקר ושושר החיוב על המשכיר, ועיקר תקנתם היה שמוטלת על השובר לעשות חובת המשכיר – מאחר שהוא דר שם תדיר, הרי באופן שהשכיר לנכרי – נשאר החיוב על המשכיר לעשות המעקה, אולם, אם נאמר שהחז"ל עקרו את חיובו של המשכיר לגמרי – כצד ב' הנ"ל, הרי כשהשכיר לנכרי יתכן שפטור מעשיית המעקה, כי החיוב נעקר מן המשכיר, ואילו השובר הנכרי אין עליו חיוב, אכן, גם לצד זה יתכן לומר שהחז"ל לא עקרו את חיובו של המשכיר כי אם כשישנו שובר שיעשה המעקה, ואילו בשובר נכרי שלא יעשה המעקה לא עקרו חז"ל את החיוב ממנו (עי' שו"ת מהרי"ל דיסק"א).

עוד שאלה תלוי בכל הנ"ל, מה הדין כשהמשכיר רוצה לתקן מעקה – האם השובר יכול לעכב בידיו והדברים מפורשים במנחת חינוך (מצוה תקמו – שם), וזה תוכן דבריו: כי אם נאמר שהשובר חייב מדה"ת, נפקעה המצוה מן המשכיר לגמרי, אכן אם נאמר שהשובר חייב רק מדרבנן, פן להסתפק, כי יתכן שהחז"ל חיבו את השובר לעשות חובת המשכיר, ולא הפקיעו את חובת המשכיר כלל, ולכן אם ירצה המשכיר לעשות – אין אפשר לעכב בידו, ד"מדיכא תיתי דחז"ל יפקיעו מצות התורה מהחייב בה, או אפשר כי דחז"ל חיבו השובר הפקיעו המצוה בשב ואל תעשה ואין המצוה על המשכיר כלל, והדין עם השובר לקיים מצוה דרבנן ומצוה דידיה היא", ועיי' במנחת חינוך שחסיק: "וכצד הראשון נראה לי".

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור מלאכת גזוז ותלישת עור, שער וציפורן וכדומה (ב)

א. **קשקשים יבשים שעל בשר הראש** – שבין שערות הראש – **שנפרכים, יונים כִּבְלַת שנפרכת, שאסור מדרבנן להסירם, ואם הקשקשים מחוברים יש זה איסור גזוז מה"ת**, אמנם כשהם נושרים מעצמם בדרך כלל הם תלושים, ומותר להסירם (עיי' חוט השני על הל' שבת פרק לא סי"ה), ואין לחוש משום טלטול מוקצה (עיי' חזו"א סי' מז סקט"ו וכ"א וגם משום גרף של רעי – עיי' ששי"ב פי"ד, חתי ק"ו וחתי קמט).

ב. **מותר לו לאדם לחכך שערותיו, ואין צריך לחשוש אם יתלש שער**, כיון שאין זה ודאי שיתלשו שערות, ואפילו לחכך בציפורנים – **מותר** (עיי' א"א"ת סי' שמו ומ"ב סוסי"י שו). ומכל מקום נראה שאלו בני אדם שקורב לודאי ששערותיהם נושרות כשמוכחך בשערותיהם, דבכהאי גוונא אסור להם לחכך השערות (נ"ל). ומצאתי בבכ"ח שם סי' קכ"ז שאסור לחכך בשער הזקן דעליל לחיולט).

ג. **אסור לסרוק שערות במסרק, דאי אפשר שלא יתלשו שערות**. [ונכמו כן אסור לסרוק בכדי להוציא הכינים מהילדים וכדומה], **אבל מותר לפספס השערות ביד, היינו שמבדיל בידו שערות זו מזו** (עיי' סי' שג סכ"ו). ועיי'ש במ"י שהביא מהשונות יעקב: **"ראיתי אנשים מקילים לסרוק ראשם בשבת, וכמעט נעשה הדבר כהיתר אצלם, ואוי לעינים שכך רואות לעבור בשאט נפש לחלל שבת בידים, ומהראוי לכל חכם צעיר להזהיר על זה, אולי ישמעו ויחזקו מוסר"**, עכ"ד, (עיי'ש) **וכן אין לסרוק פאה נכרית** (עיי' מנחת שבת סי' פ סעיף לא סקכ"א).

ד. **סריקת שערות במברשת רכה** שאין בה פסיק רשיה – תלוי אם מכוין להשיר את הנימין המודולדלן (היינו שנתלשו קצת עדיין לא נעקרו לגמרי) דאז אסורה, אבל אם אינו מכוין להשיר הנימין, אלא להשכיב השערות – מותרת, **וטוב שיהא סרוק בזה מיוחד לשבת** (עיי'ש במ"י סקכ"א).

ה. **גם צריך להיזהר שלא לתלוש שער מפרווה או שער מהשטריימל וכדומה** (עיי' סי' שטו במ"א סקכ"א בשם סי"ח, וכן הביא הטי"ז בסוף סי' שלו).

ו. **הסרת נצות מעור של עוף מבושל** – נחלקו בכך הפוסקים אי מותר להסיר נצות שנשארו על עור העוף או לא, משום חשש מלאכת גזוז (עיי' מנחת שבת סי' פ במנחת חדשה סלי"א). ועיי' בקצות השלחן סי' קנב בהגדה"ש שם סקכ"א), אך גם לדעה זו שמוותר ואין בכך משום גזוז, **מכל מקום לא יתלשם אלא סמוך לסעודה**, דאי לאו הכי הוי איסור בורר.

ז. **כשמסיר אספלטית (פלטת) מהגוף, במקום שער, יזהר להסירה בנחת**, באופן שלא יתלשו שערות (נ"ל). אך אם מצעור, יש לחלק בכל ענין (עיי' ששי"ב פלי"ה חתי קט בשם הגרש"י אויערבאך צ"ל). ועיי' תהלי"ד סי' שכח סקכ"ח).

ח. **דבק חזק שנדבק לגוף האדם, אין חשש להסירו בשבת** – כשאינו במקום שער, כיון שאינו חלק מהגוף (עיי' מש"כ באריכות בשבת הקהתי ח"ב סי' קט בשם גדולי הוראה).

ט. **הסרת גלדי מכה** – מן הדין מותר להעביר גלדי המכה, כיון שכבר אינו מחובר להגוף (עיי' סי' שש סכ"ה). מכל מקום למעשה קשה לחלק, כיון שקרוב לודאי שייצא דם, וגיי"כ אולי עדיין הגלד מחובר להגוף, ועל ידי הסרת הגלד מעט מעור הגוף, **ועל כן יש להזהר** (עיי' אשל אברהם להנחיק במבטאטס אור"ח סי' קסא שכ"י דגלדי מכה אינו חוץ בשבת, כיון דאין הדרך להסירם משום איסור תולש, עיי'ש). וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"א אור"ח סי' לו דיש להזהר בזה טובא).

י. **לאור כל האמור, חובה על אלו שרגילים בחול לחרסם ציפורניהם בשיניהם, או לתלוש עור השפתיים, לעשות גזרים וסייגים שלא יכשלו בשבת באיסורים**, כי בקל יוכלים לעבור בשבת כמה פעמים על איסור חז"ל, ולמחזיק ולנוהר שלומים תן כמי נחר.

מאת: הגר"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי שיח

ועצר את השמים – - -

"מעשה רב היה בימי הרה"ק הבעש"ט זצ"ל, שפעם אחת נעצרו הגשמים, והיו גזרים תענית וזעקו בתפלה ובתחנונים הרבה ולא נענו, וראה הבעש"ט ביניהם איש אחד מעמם הרוץ ופשוט עמ, שהיה אומר פרשת קריאת שמוע, וכשהגיע לפסוק: 'ועצר את השמים ולא יהיה מטר', היה אומר בגודל הכוחה ובבכי וזקקה הרבה. ושאל אותו הבעש"ט זצ"ל: מה היתה כוונתך כשאמרת פסוק זה, והשיב לו, שהיה מכוון פירוש הפסוק: 'ועצר את השמים' – שהש"ת יעצור ויחסות את השמים העליונים, על דרך עצירת הותים והעננים, ואז: 'לא יהיה מטר' – כלל בשמים, כי אם שיריד הכל למטה לארץ. [וכן 'ואחשת אותם' (בראשית מ"א) תרגומו: 'ועצרת']. ונענו כל העם על ידי תפלתו זאת, ויורד להם הגשם לכבוד, שהבורא ית"ש הוא הבורא לכתוב וידוע וסתרות, ורחמנוא ליבא בעי, על כן ערבו עליו דברי האיש הזה, יען היותם בגודל כוונת הלב באמיתיות ופנימיות לבבו, וענהו בתפלתו".

באר משה, קאנויץ (שמיני עצרת)

עלֵי ספר

פרדס המלך על התורה ומועדים – מאת חד מחסדיה קמאי אשר כל רו לא אניס ליה רבי פינטס ב"ר דוד, שנקרא בפי כל רבי פינטסיל סאסיש' זצוק"ל [תלמיד המגיד מנאדבורא הרה"ק בעל צמח ד' לצבי זי"ע]. נערך ונסדר מחדש בתוספת אלפי מראי מקומות מפתחות חסופות ותרקומות על ידי הרב יוסף הלברשטאט, וי"ל בהוצאת תפארת בחורים ד"באבוב, ברוקלין נ.י. תשס"ט (תקד עמ'), בתוספת קוני מפתחות מפורטים (קמט עמ').

חכמי פולין – אוצר תולדות וסיפורים יקרים מהגאונים והצדיקים שהאירו את ארץ פולין במאתיים השנים האחרונות, ערך ומסודר בטוב טעם ודעת לפי סדר פטירתם משנת תקס"ו עד סוף מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ט, ובסופו מפתחות מפורטים. נאסף ונקבץ להפליא על ידי הרב ישראל אברהם גרינבוים, ירושלים תשס"ט. חלק א' (תקד עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח המהפ"ר רבי יעקב יצחק הירשנהאדן זצ"ל בן המנוח החסיד המהפ"ר רבי דאבון ע"ה נפד הרה"ק בעל ה"דודאים בשדה"א זי"ע נלב"ע בשם טוב ביום י"ט מנחם אב תש"ב לפ"ק ומנו"כ בבית"ח דראצפערט ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי נכדו הרה"ח ר' יעקב יצחק קאניג הי"ד</p>	<p>ידידנו הנדב אש החסד והמשען סמו מפארים לשם ותהילה הרה"ח ר' אלתר ב. מ. אסטרייכער הי"ד שהרים תרומתו בעין יפה ורוח נריבה להוצאת גליון זה לכבוד יום כ"א אב – יומא דהילולא דרשכבה"ג כ"ק אדמו"ר מרן מהר"א מבעלזא ועוקללה"ה זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן</p>
<p>לעילוי נשמת הרה"ח רבי שמעון ב"ר אברהם יוסף ע"ה ויונגער הרב"ז תורה וירש"ה לתלמידים הרבה בת"ח דחסידי בעלזא אנטווערפן נלב"ע כ"ב מנחם אב תשס"ו לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו ר' יהודה יהושע מאנעללאוויטש הי"ד</p>	<p>לעילוי נשמת מוה"ר ר' אברהם אליעזר ב"ר רפאל הכהן ע"ה נלב"ע כ"ג מנחם אב תשכ"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו מוה"ר ר' דוד הכהן וואהל הי"ד</p>
<p>לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר ישעיה ע"ה שארף נלב"ע י"ט אב תשנ"ב ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בני משפחתה הי"ד</p>	<p>זכור ושמור!!!! בימים אלו, שרבים מאחב"י, די בכל אתר ואתר, נוסעים על אורה, זכרו נא דברים אלו: ידוע ומפורסם ששאלו ל"ק מרן אדמו"ר מהר"א זי"ע מבעלזא עצה למי שנוהג רבב, שינצל מתאונתו דברים ר"ל, והשיב, להקפיד על שני דברים אלו: א. להחזיר ולשמוע על כל הדיקוים שקבעו הממונחים כפי ששומר על עשרת הדברות; ב. שאם רואה באמצע נסיעה יחידיו הולך בדרך, ויחזקו ויסייעו ברבב, ובזכות המצוה ינצל, ובהו שלוקחו בדרך מקיים גם כן מצות 'הכנסת אורחים', עכ"ל" (עלים לתרופה) ג'ל קסט, מדרו עלי אורח – הל' 'נשמרתם מאוד לנפשותיכם' סי' ו'.</p>

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת ראה (פרק ה')			
ב"ד מנחם אב תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גל' תר"פ			
ר"ת	מו"ט	דל"ח	אנטיסטרופ
22:16	22:00	20:48	לונדון
21:35	21:20	20:10	מאנטיסטער
21:49	21:38	20:24	ציריך
21:50	21:29	20:19	ווינ
21:20	21:01	19:52	אמסטרדם
22:21	22:04	20:49	פאריז
22:22	21:59	20:50	פראנקפורט
21:59	21:39	20:28	

מברכין החדשים ראש חודש אלול ביום תמידי ושישי המולד: בליל שישי 22:03-6 הלילה

תורתן של ראשונים

נתינת צדקה בטוב לב

נתן נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו (טו, י). יש אנשים שנותנים צדקה רק בכדי לקיים המצווה, אבל עושים כן היפך רצונם, לזה אמר: "נתן נתן לו ולא ירע לבך בתתך לו", לא אמר: "אל ירע לבבך לתת לו", כמו שאמר (בפסוק ט): "וירעה עיניך באחריך האביון ולא נתן לו", אלא אמר: "ולא ירע לבבך בתתך לו" – כשאתה כן נותן, תן בטוב לבב.

"לא יקשה בעיניך בשלחך אותו חפשי" – למה?

לא יקשה בעיניך בשלחך אותו חפשי מעמך כי משנה שכן שכיר עבדך שש שנים וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה (טו, יח). פירוש הפסוק: "לא יקשה בעיניך כשתשלחנו חפשי מעמך, כמוה שאתה נותן לו משנה וכפילות שכן שכיר עבדך שש שנים שעבד אותך, שאתה מעניק לו מצאנך ומגורנך ומיפקך מלמד שכירות של קנין שש שנים שקנית אותו, שהרי יברכך ה' בכל אשר תעשה. והרי פירוש פסוק זה דוגמת 'ולא ירע לבבך בתתך לו' (לעיל פסוק ט), וכן: 'תרע עינה באיש דיוקא ובכנה מתת לאחד מהם' (לדף כח, נח), כי רוע העין וקשיות הלב מדבר על נתינת ממון לאחרים. ואשר הורגלו [אחרים] לפרש: שלא יקשה בעיניך על מה שאתה משלחו חפשי לסוף שש, שהרי הרבה עבדך שש שנים, כלומר יותר משאר שכירים, שמות הוא בידם, וכי למה יקשה בעיניו בשילוח חפשי, והלא לא קנאו מתחלה אלא לפי עבודת שש שנים, שהכל יודעים שבשביעית יצא, ועוד, לא היה לו לומר 'משנה שכן שכיר' אלא 'משנה שכיר'.

ויש מפרש (ניי ראבי"ט): 'משנה שכיר שש שנים' לפי שסתם שכיר שלש שנים, כדכתיב (ישעי' לו, יד): 'בשלש שנים כשני שכיר ונקלה כבוד מואב'. וגם זה הבל. כי במקום אחר כתיב (שם כא, טז): 'בעוד שנה כשני שכיר'. ופירוש 'כשני שכיר' שלש שנים מצומצמות, כשנת שכיר שהיא שנה מצומצמת.

רשב"ם

בין ישראל לעמים

בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עמיכם למת. כי עם קדוש אתם וגו' (יה, א-ג). 'בנים אתם לה' אלקיכם – ואם מת אביכם אין לכם להתגודד ולעשות קרחה ולהצטער יותר מדאי, כי אינכם יתומים ככך, שהרי יש לכם אב גדול חי וקיים יתברך שמו. אבל גוי, כשמת אביו, אין לו אב שיוכל לסייעו בעת הצורך, כי אביו הנשאר לו – מעין, ואמו של אבך, כדכתיב (ירמי' ב, כז): 'אומרים לעין אבי אתה ולאבן את ילדתנו', עליהם לכבד ולתגודד ולקרה ולהוציא עיניהם'.

בכור שור בשם ר' יוסף קרא (ובערי' ב' עוד ראשונים)

עוד טעם על הנ"ל: כי 'מנהג האמוריים היה לפי שהיו עושים מן העולם הזה עיקר, וכאשר ימות להם מת ויאבד מביניהם הגה הוא אבוד לעולם, אבל אתם אינכם כן, כי 'בנים אתם לה' אלקיכם, ודרך האב להוריש לבנו מנה יפה שיש לו, ולפיכך העולם הבא שבראתי הוא מעוהד לכם, ועל כן אי אתם רשאים להתגודד על המת ולא למרט שער הראש, כי במוהים אתם שאם יאבד הנגף בעולם הזה, שתירשו חי העולם הבא שהוא העיקר, וזהו שאמר: 'כי עם קדוש אתם לה' אלקיך', וענין קדוש [הוא] נבדל, יאמר: לפי שאתם בדלים משאר בני נח, כענין 'ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי' (ויקרא ב, כז), ויכלול עוד באמרו: 'כי עם קדוש אתם לה' אלקיך', ענין שכן העולם הבא, יאמר: לפי שאתם עם דבק בא-ל קדוש, ואתם מעוהדים למעלה זאת, היא מעלת העולם הבא, אין ראוי לכם לעשות מה שהם עושים'.

רבינו בחיי

לקח טוב

"את הברכה – אשר תשמעון"

תועלת בעצם ההליכה בדרך הטובה והישרה, ולא שתצעדנה בה רגליהם אך ורק בגלל מתנה המובטחת להם בסוף הדרך. אמת, שכל זמן ששכלם רך וקטן, אינם מסוגלים לקלוט את התועלת המופשטת של דביקות בה' ובשמירת פקודיו, ואז יש להחנינם בדבר מה. אבל כמשיך שנות גידולם, עליהם להיגמל מענין טפל זה, שאינו אלא סעד לתמכם עד שילמדו לכת בעצמם.

ולא עוד, אלא שאם ימשיך הצעיר להיות מובטח שכר גדול גם אחרי ששכלו מסוגל להבין גוף התועלת הפנימית שבדבר, הרי מועתה

ענין השכר או הפרס שיקבל האדם בעבור ענין מה שעשה או דיבר כראוי ובהגון, הוא בכדי שיהיה לבו נמשך אל הענין ההוא. זאת אומרת, עצם התוכן של הענין לא מניעהו כלל, ואין שום סיבה שתפנה אליו מחדשבתו וכל שכן דיבורו ומעשהו. וכדי שבכל זאת ישים בו מעיינו, מביטחים לו שכר או פרס שיוניעהו בחביאו את הדבר לידי גמר מוצלח. מועתה, אף אם תוכן הענין עצמו אינו מושך את לבבו, הרי עיניו נשואות אל ה'תשלומין' בסופו של דבר.

משמעותו של השכר היא איפוא כעין תשלומין. כמו בכל מקח וממכר, המוכר נותן את החפץ ללוקח, ובוה נוצר ונעשה חסר ברכושו הוא, והלוקח נותן ממון, ו'משלם' – מלשון משלים – את החסרון של המוכר. הוא הדבר האמור, שכאשר מתעסק האדם בעסק שאין לו בו כל ענין, הריהו תורם מזמנו ומעצמו לדבר שאין לו בו צורך, וכאילו נחסר ממנו כדו ויגיעו. והשכר המוכח לו בסיום העסק 'משלים' את החסרון הזה.

במה דברים אמורים? בעסק שאין לו בו כל ענין כאמור. אולם אם מחמת סיבה כלשהיא רוצה האדם מעצמו בעסק ההוא, ויש לו ממנו תועלת מה או קורת רוח וסיפוק נפשי, ברור שלא יהיה כל צורך בתשלומין, ותלית הדבר בשכר ופרס היצוני מיותרת לגמרי. כי מאחר שיש לו תועלת מעצם הענין ההוא, הרי אין עיסוקו בו מחסרהו דבר. להיפך, הוא אף מרוויח ממנו. ואם אין חסרון, אין צורך בתשלומין. (לאפוקי מאותו חייט כסיל שמירב לתקן את מעילו שלו, כל עוד שלא ישולם לו מחיר עבודת התיקון...)

ובא זה ולימד על זה. כיון שרק החסרון דורש תשלומין, הרי שאם ישמע האדם על שכר גדול ועצום המובטח לו אם יעשה דבר פלוני, יבין וישיכיל מהבטחת השכר שעסקו בדבר ההוא יגרום לו חסרון, וגלל הדבר הזה מפצים אותו בפרס מוכבד.

השתא דאתינא להכא, נכון הדבר שיהונכו צעירי הצאן באופן שייטיבו להעריך את התורה והמצווה, ולקיים מדות טובות ומעשים הגונים, כך שיכירו בערכם העצמי. נחזיק הדבר מאד שיראו

אותיות מחכימות

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וגו'.

ואיך יאמר שהמפקדים דקדקו על הלשון 'אשר תשמעון' כמו גבי 'אם לא תשמעון'. ונראה דלדוע דכדי תכנינו ז"ל דשכר מלוא כהאי עלמא לילא. אבל יאמר שגם אדם מקבל אף בזה העולם, והוא דשכר מלוא מלוא. ולזה לומר דשכר קל מלוא הוא המלוא גופא עשה, דלחן לדין יותר שכן, רק אז גופא עושה לעשות מלוא ועשה פענוג להבורא, אין לך שכן יותר מזה.

זה שאמר הפסוק: 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה', לזה לומר אפילו בעודכם חיים כשתעשו מלוא הבורא תקבלו ברכה בזה עולם. ומפרש מהו הברכה, וזה שאמר הפסוק 'את הברכה אשר תשמעון', זה גופא מה שאדם תשמעון לי ותעשו מלואי, זה גופא יהיה הברכה כי אין פענוג יותר גדול מזה כג"ל שכן מלוא מלוא. משא"כ גבי קללה ח"ו דוקא 'אם לא תשמעון', הולך לכתוב 'אם'.

הבטחת השכר לא רק שאינה מועילה, כי יתכן לה אף להזיק, מאחר שמשמעות ההבטחה היא שעצם הענין אינו כדאי.

אם הבורא ית"ש משלם שכר טוב לעושי רצונו, אין זה אלא כי מטבע הטוב להטיב, ורצה הקב"ה לעשות חסד עם בריותיו באופן שלא יאכלו נהמה דכיסופא. אולם על כן ישראל מעצמו להבין ולעבוד לקראת מטרה נשגבה זו, שירוצו רגליו לקיים מצות ה' מחמת עצם ענינה. עליו להתבונן בזכות הגדולה והנפלאה שנפלה בחלקו שניתן לו – עפר ואפר קרוין מחומר – לקיים רצונו של מלך מלכי המלכים ברוך הוא. ואין לך שכר גדול מזה.

אמרות טהורות

לא תעשון כן – כאתמול בן היום

לא תעשון כן לה' אלקיכם (יב, ד). ישנם בני אדם שמקפידים ללמוד כל יום חק הקבוע להם ואומרים כמה פרקי תהלים ובדומה, "ואכלו את חם אשר ניתן להם, בכל יום בלי שום שינוי, ובדעתם שכבר נתנו להבורא המגיע לו, ויתר היום הם הולכים בטל, ועוד מבקשים שכר כפנחסם..."

המשכיל בעבודת ה', יודע שאין לך יום דומה לחבירו, ולפעמים המעשה שעושה ביום זה הוא מוצה, ואם יעשה אותו דבר עצמו ביום אחר הרי הוא עבירה.

הוא אשר רמו הכתוב: **"לא תעשון כן לה' אלקיכם"** – אל תעשו כל יום אותו דבר ממש, כאתמול בן היום, כי לעולם צריך להתבונן אם אותו חוק או אותה הנחמה וכדו', הוא טוב גם היום או לא.

דביקות בה' – גם בעניני עולם הזה

השמר לך מן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך (יב, יט). פירש "כבוד אדמו"ר מוהר"י וצללה"ה מלובלין, כי צריך האדם להיות תמיד בדביקות הבורא ב"ה, אבל איך יוכל לעשות כן, הלא הוא בעולם המעשה, וצריך לדבר לפעמים עם בני אדם או לסחור סחורה ודומית, על כן צריך האדם לעשות לעצמו נתיבות ושבילים (עצות ותחבולות), שגם בעניני עוה"ז יהיה בהם בדביקות וית".

וזהו פירוש הכתוב: "השמר לך מן תעזוב את הלוי" – רומז לדביקות וע"ה: "הפעם ילוח איש" (בראשית כג, דל), ועל ידי מה יוכל לקיים זאת, ולדבקה בו (דברים יא, כב), ומפרש הפסוק והולך: "כל ימך על אדמתך", דהיינו שתמשיך מבחירות עליון על אדמתך, לעניני העוה"ז, ותהיה מקושר תמיד בחבורה ביה"ח.

לבלתי אכול חם – לבל רדוף אחר הממוץ

רק חזק לבלתי אכול חם כי חם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר (יב, כג). הן נודע, כי 'דמים' תרתי משמע: 'דם' כפשוטו, ורומז גם על ממוץ.

ואפשר לפרש בדרך רמז: "כי ירחיב ה' אלקיך את

גבולך" (פסוק כ), כאשר השי"ת ייטיב לישראל וישפיע להם השפעות גשמייות, באה האזהרה: "רק חזק לבלתי אכול חם", שלא תרדוף אחר קנינים גשמיים מדומים, לצבור כסף כעפר עד שיהיה לך די לאכול ממש כסף הזהב, ואמר הטעם: "כי חם הוא הנפש" – בתמיה, וכי כשביל כך נתן ה' כך הנפש, חלק אלוך ממנו, הלא כל מה שנוצרת הוא רק כשביל שתתקן את נשמתך, ואם כן תיזהר ש"לא תאכל הנפש" – נשמתך – "עם הבשר" – ההומיות, כי בזה שאתה עוסק רק בענינים חומריים וגשמיים, תאכל הנפש. ולכן כתיב: "רק חזק" – רק היא לשון מיעוט, לרמוז שאתה רק תתחיל בכך, ותפתח פתח כחמא, ומשמים יסיעוהו בידך בהמשך דרכך.

התעלות נעלות – על ידי יגיעה בתורה

שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך (יב, כה). לכאורה היה לו להקדים שמיעה לשמירה, ובספר מפרש: "אם שמרת מה שמעתי, סופך לשמור מה שלא שמעתי". וצריך ביאור.

ואפשר לפרש על פי דברי א"א ז"ל (מרן מהר"י מבעלזא ז"ע) שאמר פעם, דאף שאין אדם יכול להשיג השגות אלא כפי שורש נשמתו, בכל זאת, על ידי יגיעת התורה אפשר לזכות לנשמה יותר גבוהה, וממילא יוכל להשיג יותר, כהנה וכהנה. וזהו פירוש דברי הספר: "אם תשמור מה שמעתי, סופך לשמור מה שלא שמעתי", דהיינו שתזכה לשמור מה שלא יכולת להשיג ולשמוע קודם לכן. אד"ק ז"ל.

ולכן הקדים הכתוב שמירה לשמיעה, ללמדנו שעל ידי השמירה כדבעי, וזכים לשמוע מה שלא השיגו קודם לכן.

כ"ק מרן מהר"י מבעלזא ז"ע

לימוד התורה במהרה

כל עוף טהור תאכלו (יד, כ). יש לפרש בדרך רמז, על פי מה דאיתא בגמ' (ברכות ה). "ובני רשע יגביהו עוף" (איוב ה, ז) – "אין עוף אלא תורה". והנה אכילה רומזת על לימוד התורה, כי התורה הקדושה היא בחינת לחם כמו שכתוב (משלי ג, ה): "לכו לחמו בלחמי", ומרמז הכתוב: "כל עוף" – היינו התורה הק' – "טהור תאכלו" – הוזהרו ללמוד בטהרה.

דגל מחנה אפרים (פר' שמיני)

אמירה נעימה

ראה אנכי נתן לפניכם חיום ברכה וקללה וגו' (יא, כו). יש לדקדק למה דוקא "חיום".

ויש לומר, כי ידוע ש"עובד כוכבים ששבת חייב מיתה" (סנהדרין נח). ואיתא במדרש (דוכא בתוס' תהנה נ"ד וס') שהשבת מעידה על ישראל שהם עם אחד בארץ. וזהו שאומרים בשבת במנחה: "אתה אחד ושמן אחד וזמי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". הרי שהשבת היא טובה לישראל, וידוע שמשנה רבינו מוט בשבת (נ"י מנחת ל' תדחה מלאך רא"ש פסחים פ"ג יג וקרבן שם), ואת משנה התורה הזאת אמר משה סמוך למיתתו. לפיכך אמר: "ראה אנכי נתן לפניכם חיום" – כלומר בשבת – "ברכה וקללה", ברכה לישראל וקללה לעכו"ם, כאמור.

משנת הלוי להנהיג רבי יצחק מהאמבור וצ"ל

את הברכה אשר תשמעו וגו', והקללה אם לא תשמעו (יא, כז). יש לדקדק למה שינה, אצל המצוות נאמר: "אשר תשמעו", ובעבירות כתיב: "אם לא תשמעו".

אלא, לפי שעבירה, אף שכבר עשה האדם עדיין תלויה ועומדת היא אולי יחזור בתשובה ותתהפך למצוה, שהרי השב מאהבה וזדונות נעשות זכויות (ויטא פא), לכן כתיב בה "אם" – לשון ספק, אבל במצוות כתיב "אשר תשמעו" – לשון ודאי, כי אין מצוה מתהפכת לעבירה, ותיקם כשעשה האדם הרידי מצוה ודאית.

כי אתם עוברים את הירדן לבוא לרשת את הארץ וגו', אבד תאבדו את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים וגו' (על ההרים הרמים וגו') (יא, לא, יב, כ).

הנה, לו נכנס משה רבינו ע"ה עממה לארץ ישראל, הרי גם עמוד הענן, שהיה בזכותו של משה, היה הולך לפניו (ע"י תענית ט), ועמוד הענן הלא היה משהו את ההרים (במדבר יט, טו), נמצא שלא היו יכולים לאבד או את אלוהיהם אשר על ההרים, כי לא היו הרים כלל.

וזהו שאמר: "כי אתם עוברים את הירדן" – אבל משה

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (ה)

בסוד ענין הריגת משיח בן יוסף וביאת משיח בן דוד, ועוד ובסוד ארבע מאות ושבעה עשר מנטלים לשני אחים תאומים. ידוע תדע סוד כוונתו על גוג ומגוג ועל ארמילוס הרשע, שהם שני אחים תאומים מאם אחת הנקראת גאשא, המזכרת בגמרא ובמקובלים לאלפים (ע"ל ספר קרינים).

לדעתו סוד, "גאשא" נטויקין אמו של ג'וג ארמילוס. ודע סוד "זית" חדרים אלו בעולם הבריאה בסוד (שמות כו, ב) "שמן זית זך כתיב". וראוי שתדע "ארמילוס גוג ומגוג" גימטריא ממש תי", כמנין החדרים, והוא פלא.

ולענין יתלכש אותו רשע ארמילוס שיש לו ב' ראשים האחד נקרא "קמך" והשני "שכך" והסוד (שמות טו, ז): "וברבו גאונך תהרס קמך תשלח הורגך יאכלמו בקש", יתלכש לעתיד בסוד נפל, "נפל" גימטריא "קך", והוא ישוב על אבן אחד ברומ, והאבן אשר הוא חשב עליו נקרא כימה, והמקום אשר עליו האבן הזה נקרא לילו. ויש בסוד האי רשע רזי דרוך פלאות גדולות ונוראות וכו', ואם תרצה לשבוע בצחצחות נפשך, עיין במחנה דן ענינים נפלאים ונוראים מאד מאד.

זהו דין על ספר קרינים להנהיג רבי שמשון מאוסטרופולאי ז"ל (מאמר יד אות ו)

כתוב בספרים, וכן שמעתי מהמגיד ז"ל, ששמות ראשי הצבא של גוג ומגוג יהיו "קמך" ו"כשך" וברבו גאנו ית"ש יתהרס ויפלו.

זרע קודש (לערב יחב"פ, ונ"ע בס' צור ישראל' למגיד מקאונץ ז"ע על זוה"ק פר' בשלח)

במלת "וכסא דוד עבדך" (שבברכת "וילחשלים עיך" בשמירת) הוזהר לנו מורי זל"ה (הארי"ה) מאד, ביום א' שהלכנו על ציון שמעיה ואבטלין בהתפללנו שם, והכפיל שם לנו לומר, שנזכיר בכל תפלה ותפלה, לכון במלת "דוד עבדך", שיהיה משיח בן יוסף, ולא ימות על ידי ארמילוס הרשע (ע"י סוכה נב), והוא נקרא "כסא דוד עבדך". וזה שם "חיים שאל ממך" (תהלים כא, ה) כמ"ש ברעיא מהימנא (והד"פ תצא דף רע, ב) שעתידי משיח בן יוסף למוח, ולא הבינו דבריו. והשם ידוע ונותרות, וסופו מוכיח על תפלת החסיד זל"ה בעתיד (פר' פסח) פרי עץ חיים שער המעשרות (דף ט)

ומצינו שאמרו ז"ל ששני משיחי ישראל הם, משיח בן אפרים ומשיח בן דוד, ובתחלה יתגלה משיח בן אפרים וימות, ואח"כ יתגלה משיח בן דוד, וכו'. ואמר "ישח"ו" באן (ויקרא יד, ט) רמז להריגת משיח בן אפרים במאמרו יתברך – "אל כלי וכינה אותם כלי חרש" על דרך "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה" (בראשית ב, ז) שהוא כלי חרס, והכוונה בזה לצד שגאור כללי חרס שעומד לשבירה לצד גרעון התורה המתחשטת למים חיים על סיבת מים חיים שאין בישראל תורה, וע"ז תחשט הצפור האחת. גם באמצעות דבר זה ילבוש זה בגדי נקם והפך מדותיו הרחמים ויעשה כלה לגוים המרעים, וממציא דבר אתה יודע שאם יהיה בהם תורה לא יחשטו הצדיק, ותמצא שכתב הארי"ה שצריך לבקש בתפלה הקבועה להתפלל על זה הצדיק, שלא ימות, פירוש, כי באמצעות התפלה יתרבה זכותו ויעמוד חי וטובטל גזירת מות ממנו וכו'.

ואמרו "וקם שבט מישאל" (במדבר כז, ז) – ירמוז על משיח בן אפרים, והכוונה בזה, כי אם ישראל יהיו בגדר שיחיו נקראים "עקב" לא יאיר לחם אלא משיח בן דוד, אבל משיח בן אפרים ימות במלחמה ראשונה שיהרגנו רומילוס, כאמורם ז"ל, אבל אם ישראל יהיו כולם צדיקים בשבט ישראל יתכנו, אז אפילו אותו שבט שהוא משיח הבא מאפרים – "וקם" – פירוש תהיה לו תקומה לפני אנשים ולא ייהרגו רומילוס. ותמצא שציון גדולי ישראל לבין בתפלתנו כשאנו אומרים "לישועתך קיונו" וגו' לבקש רחמים על משיח בן אפרים שלא יהיה נהרג במלחמה.

אור החיים הק' (פר' בלק כד, ז)

דהנה בגאולה העתידה ב"ב שאנו מחכים ומצפים כך יהיה סדורה כמבואר בספרי חכמה וביחוד בוזהר חדש (רת דף קג, ב) בתחלה יבא משיח בן יוסף וירום דגלו ויעשה מלחמות ויצליח ואח"כ ייהרג בע"ה. ואח"ז יבא משיח בן דוד הארץ ויגאלנו גאולה שלימה. ולכאורה ביאת משיח בן יוסף מה זו עושה אחר שלא יוגמר גאולה על ידו. אך עיקר הגאולה יבא על ידי היות כי יתחיל במלחמות לעשות נקמה בגוים זה יגרם כבוד הצרות אחר, והריגתו שיתגרו המצות מאד בישראל על הרמית יד נגדם, וזה יכבוש לב ישראל לתשובה שלימה ועת צרה הוא ליעקב וממנה יישעו במשיח בן דוד והבן.

וזהו שירמא הכתוב: "זאת יהודה" רצ"ל עם הדבר שהיא הגאולה שיהיה לנו ע"י ייחודה משיח בן דוד – "שלא לפניך אל יוסף" – משיח בן יוסף, ולמה זה, ואמר: "להורות לפניך" – קודם שיבא משיח בן דוד – "גשנה" – דהיינו להורות תשובה שלימה לישראל לקרב את לבם לאבינו שבשמים וכו'.

נועם מגדים (פר' ויגש)

אינו עובר את הירדן, וכיון שכן לא יהיה עמוד הענן להשוות את ההרים, כי משמת משה פסק עמוד הענן (תענית שם), ואם כן ישנם הרים בארץ ישראל שהגוים עובדים שם לאלוהיהם, ולכן: "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים וגו' על ההרים הרמים ועל הגבעות" וגו'.

תפארת יהונתן

ולא תקפון את ירך מאחריך האביון. כי פתוח תפתח את ירך (טו, ז-ח). איתא במדרש (קה"ה ה, יד): "כשאדם בא לעולם ידיו הן קפוצות, כלומר כל העולם כולו שלי הוא, אני נחלה, וכשהוא נפטר מן העולם ידיו הן פשוטות, כלומר לא נחלתי מן העולם הזה כלום".

וכזה יש לפרש הפסוק: "ולא תקפון את ירך מאחריך האביון", אלא זכור תזכור שיוני העת "כי פתוח תפתח את ירך" ותהיינה פשוטות, ולא תמול מן העולם הזה כלום, רק מה שנתת לצדקה ליוון לבית עולמים.

יד יוסף (מובא ב"לקו"ם הגרשני' וב"פנינים קריס')

נתן נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך וגו' (טו, ז).

מצינו בגמרא (ביב"ד ז) ד"צדקה תציל ממות" רק אם הנותן אינו יודע למי נותן, והנזיל אינו יודע ממי נזיל. ואם כן יש אולי לחשוש שמחמת זה ירע לב אדם כשיזדמן לפניו פעם שיצטרך לתת לעני צדקה פנים אל פנים, כי יחשוב בלבו שצדקה כזאת לא תצילהו ממות.

על כן הדינשה התורה ואמרה: "ולא ירע לבבך בתתך לו"

– להעני בעצמו, ואל תחשוב שאם נזדמן לידך מקרה כזה הרי שאינך מקיים בזה מצוה מן המובהק, כי מאידך גיסא יכול אתה להרויח בזה, "כי בגלל הדבר הזה" – בגלל הדיבור שתדבר אליו ותפייסוהו, "יברכך ה'", כמאמרו ז"ל (שם ט) שהמפייס את העני מתברך ב"א ברכות, לא כן זה הנותן חתם, שמתברך רק בו ברכות (ע"ש), נמצא שבה שאתה נותן לו פנים אל פנים ויכול לפייסו בדברים מרורים אתה עוד ברכות.

פל תורה (החדש)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי בנימין אהרן סלינק זי"ע – בעל שו"ת 'משאת בנימין' יומא דהילולא כ"ג מנחם אב (שע"ט)

אחד מגדולי החכמים והפוסקים הנודעים בדורו, דור דעה, היה הגה"ק **בנימין אהרן סלינק** זי"ע. פסקיו ושמועותיו איבדו הרבה מעבר לארץ פולין, ממנה היתה מצדותו פרוסה, והכרעותיו היו נר לפני פוסקי הדורות. לקראת יום ההילולא שחל בכ"ג מנחם אב, אמרנו להעלות במקצת את זכרו קדוש.

ואלה תולדות:

רבינו **בנימין אהרן סלינק** נולד בשנות הרי"ף לערך, לאביו רבי **אברהם** זצ"ל (המזכיר בשו"ת 'מהר"ם פאדואה' סי' לו). עפ"י מסורת המשפחה, מוצאה מן העיר סאלוניקי וכי הם נמנים על צאצאי דון יצחק אברבנאל זצ"ל. עם רבותיו נמנים גדולי ומאורי הדור כרבינו שלמה לוריא - ה"מהרש"ל ורבינו משה איסרליש - ה"רמ"א. למד גם אצל רבי שלמה ר' ליבושיץ מלובלין - המכונה "מהרש"ל השני" ואצל רבי אליעזר אשכנזי מקראקא - בעל 'מעשי ח'. ויש אומרים שקיבל תורה גם מפי רבי נתן טע שפירא מהוראדגא - בעל 'מנבוא שער'. כולם תלמידי רבינו שלום שכנא מלובלין. זכ"ע.

כמו כן הריף שאלותיו אל הגה"ק רבי יוסף כ"ץ מקראקא זי"ע בעל 'שארית יוסף', שמשבחו בראש תשובותיו אליו: "שלום לך שלום, אתה אהובי, **סיני ועוקר הרים ריש מתיבתא כמהר"ר בנימין זי"א** (יחאה זרע יאריך ימים אמן) וכל אשר לך שלום. אהובי, מכתב מעלת כבוד תורתך הגיעני ותוכו רצוף אהבה בשאלות שלשה הלכה למעשה. והנה מה ידעתי ולא תדע..." (שו"ת 'שארית יוסף' סי' מז-נט). אך רבינו לא נמנע מלחלוק עליו (משאת בנימין סי' לה, סט), כפי שחלק לעתים גם על מוריו המהרש"ל והרמ"א (שם סי' ה, טא), על אף הקושי שלו בכך, וכדבריו: "אבל קשה עלי הדבר מאוד לחלוק על דברי רבותי מהרש"ל זי"ל והרמ"א זי"ל ולחלק ראש כנגדם לענין הלכה למעשה" (סי' ט).

ראשית דרכו של רבי בנימין אהרן היתה בעיר קראקא, כפי שהזכיר בספרו: "... גם בק"ק קראקא שהייתי דר לשם בסוף ימיו של רמ"א זי"ל ולאחר מותו כמה שנים, ראיתי והנחין כ"י" (סי' ט). כן כתב: "ובימי חורפי ראיתי ג"כ בארץ רוסי"א דשכיתי עמי הארץ טובא, שלא היו יכולין לקרות בתורה אפילו אות אחת קראה אותן לספר תורה, וכל רבותי היו רואין ולא מיחוו" (סי' סה). קראו שכוונתו "בארץ רוסי"א" בתונה למדינת ליטא, שבעת שבה בברית דאז - הוראדגא - בשנת של"ז, הוציא לאור בקראקא את ספרו הראשון בשם '**סדר מצות הנשים**' בשפה אשכנזית העוסקים בעיקר בדיני חלה, נדה והדלקת הנר, ובעניני מוסר כלליים יותר, המיועדים לנשים.

רבינו צעד בעבודתו הזאת בעקבות שלשה חיבורים שכבר נתחברו במכתות זו, כמרומו בדברי הסיים: "וישבתה נותן לעיף כח, יוצר הרים ובורא רוח, ה' די חלי, שהשלים כתנתי ומועיל, זה חלקי ועמלי, בשער בת רבים, לזכות בו את הרבים, דברי צעיר רודם, **בנימין אהרן בן אברהם שלי"ט סלינק איש הארונא** המלקט ספר זה מתוך ספרים חדשים גם ישנים, מלבד ג' קונטרסים הראשונים שנדפסו קדמונים, בלתי ידיעתי נבנים. ובהו יקויים לבני אמונים: ומלאה הארץ דעה כמים למים מכסיים". וזה רבינו וכבר בחייו נדפסו שלש מהדורות נוספות מן הספר (קראקא שטי"ח; שני"ה; באול שטי"ב), ואף תורגם איטלקית ונדפס ע"י הגי"ר יהושע יעקב ב"ר אלתן היילפרין זצ"ל בעל שו"ת 'נחלת יעקב' (פאדואה שטי"ב) ונדפס בשם 'מצות נשים מלמדה', ונשתמר בכמה כתבי ידו.

מארץ ליטא נדד רבינו ונתיישב במדינת שלזיה, ממנה חזר למדינת פולין לכהן כאב"ד ק"ק פאדוהיץ אשר בפודוליה, הלא היא מורח גאליציה הנקראת גם רוסיה האדומה, ומשם האיר את העולם בתורתו במשך ארבעים שנה, כפי שאנו רואים אסא מעט בתשובותיו - שמקצתן נקבצו ונדפסו אחר פטירתו בספרו '**משאת בנימין**' המכיל קי"ב תשובות.

לבנימין אמר ידיו ה':

גדולי עולם נועצו בדעתו ועמדו עמו בקשרי מו"מ של הלכה, בנינים הגאונים: בעל הסמ"ע, מהר"ם מלובלין, מהר"ם יפה בעל הלבוש, ה"חכמת מנוח, מחותניו בעל 'מטה משה' ובעל 'תורת חיים'. אגרת הדנה בנוסח ברכת ההפטר, שיגר רבינו אל המדקדק המפורסם רבי שבתאי סופר זצ"ל מפרעמישלא (סי' צא, שאף הזכירה בסידורו (מהדור) באלטימאר תשי"ט, ח"ב עמ' 373): "העירני על זה הזקן, זה שקנה חכמה, **הגאון מוה"ר בנימין אהרן ב"ר אברהם ר"מ ואב"ד דק"ק פאדוהיץ** ע"י... שכתב אלו ליריד יערסלוב שפי"א לפ"ק ע"י בני האלף מהר"ר אברהם שיי"ח. גם מארץ הקודש שיגרו אליו לשמוע דבר ה' (סי' יא).

בספת"ק 'שלת הטתור' להרה"ק רבי יצחק אייזיק

עוד בעסק גיטין וקידושין, כי זקנתי מהיות לאיש, וכבר חשכו הראות בארבות עד שמנע יכולתי לעיין בספרים. ונוסף על זה איש כמוני היום מוטל על ערש דוי זה ימים רבים, יסורים קשים שיתגרו עלי ועל צאורי לא נתנוי השב רוקי, ושמתתא בעי צילולא כיומא דאיסתא. **עם כל זה לא יכולתי להשיב פני הנניד הנזכר ונתחזקתי ועצתי כח להפיק רצון השואל לעיין בעיונא דאיתתא, כי הרהב חשו חכמים זי"ל לעיונא דאיתתא**" (סי' קו, ובייבי בסי' צח ובסי' קט).

ואמנם היה מתאמץ הרבה בניהן הענוות למצוא צד היתר לעלובה שלא תיענן לכל ימי חייה, וכלשונו בתשובה שכתב כשבוט לפני פטירתו (סי' קט): "ובאמת שהארכתי יותר מדאי בענין זה במקום שהיה לי לקצר, מפני שידעתי דרך קצת חכמי דורינו יציו, דרך יסכון אור להסתלק מכל ספק שבעולם והכל לשם שמים... **אמנם בעיונא דאיתתא לא כן אנכי עמדי, רק אנכי הולך בעקבי הצאן הרועים הקדמונים והאחרונים שבקשו צדיים וצדי צדיים, בכל מאמצים כחם להקל בעיונא דאיתתא**", ומסיים: "דברי הרוכב תחת עול משא יסורים קשים ימים רבים עד בלי די ויותר מדאי הוא".

רבינו הפליג בחכמה ובקנה, וזכה לראות בנים ובני בנים גאוני תורה. נסתלק ביום כ"ג לחודש מנחם אב שנת שע"ט, ומנוחתו כבוד בפאדוהיץ. בניו היו הרבנים הגאונים: רבי יעקב המכונה יעקל זצ"ל אב"ד באר בעל 'נחלת יעקב' על פירשי' והרא"ם עה"ת (קראקא ט"ז); רבי אברהם זצ"ל אב"ד סטאב, טארניפאל ובריסק דליטא; רבי בצלאל זצ"ל. ובת אחת מרת לאה ע"ה, שנישאה להגאון רבי חיים מנחם מן זצ"ל אב"ד ווינא.

את ספר תשובותיו הוציא לאור כנדו רבי ישראל יצחק זצ"ל. בן חתנו הגי"ל, בקראקא שנת שע"ג, ועם הופעתו אנו מוצאים אותו נזכר בתשובה של רבינו הב"ח (שו"ת 'ביח"ח הישנות' סי' פא, מחדש תמוז שע"ג), שכתב: "יאחר הדברים האמת והצדק האלה, הראו לי פסק אחד מהרב מוה"ר בנימין סלינק זי"ל שהיה בזמננו".

לימים עשה לו הגהות הגאון רבי אברהם אבלי זצ"ל אב"ד חרסון בספרו 'בית אברהם' (סדילקוב תקצ"ז), ובפתיחתו להגהותיו על שו"ת 'משאת בנימין' כותב: "הנה מקרוב נתעוררתי לחבר הגהות על שו"ת 'משאת בנימין', יען ראיתי שהתשובה ההוא נצרך מאוד להגהות **והי' גדול האחרונים ורוב פוסקים האחרונים שחו בצמא דברי, כי הספר 'משאת בנימין' אינו מצוי והי' בדעתי לזכות הרבים להדפיסו עם הגהותי וחידושיי...** כי כמה פעמים נטו האחרונים מדרכו דרך הקודש... ובתוך כך נדפס ספר 'משאת בנימין' בפני עצמו וכו'. כן כתב רבינו הגהות על 'יסדו הגט' הקצר והארוך המיוחס למהר"ם מרגליות (נדפס בספר 'הררי קדם', ברוקלין תשמ"ח, עמ' קא-קב). גם חיבר סדר חליצה וספר עברונות בעניני קביעת לוח השנה שנשארו בכתובים.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- המאמר מיוסד עפ"י המבואר למעלה חדשה של ספרו 'משאת בנימין' (בהוצאת מכון 'זכרון אהרן', ירושלים תשס"ו). תיאור פרשת הגט מווינא נעזר על פ' המאמרים בקובץ 'סיני' (כרך עמ' נה, נה, כרך עמ' עמ' קט), קובץ 'הדרום' (חוברת כ' תשרי תשכ"ה, עמ' 9), וספר הזכרון 'הררי' פרנקל (ירושלים תשי"ב, עמ' שמו).
- ואגב, הן התשובות היחידות שנדפסו מבעל הלבושים בספרי גדולי דורו - למרות היותו מפורסם גדול כחור ורב חיליה בפסק הלכה. תשובות אלו נכתבו כאמור סמוך ממש לפטירתו. התשובה האחרונה היא ברי"ח אדר ב' שע"ב (התשובות נדפסו מחדש בסוף ספרו 'לבוש הבית והאגרות', בהוצאת מכון 'זכרון אהרן', ירושלים תש"ס).
- ראוי לציין, שהגם שכל תשובותיו של רבינו בעל 'משאת בנימין' נכתבו בשפה רפה של ענוה יתירה וחובה רבה, כשהוא מכבד את שואליו, הרי שבפרשת גט זו יצא מגדרו לעמוד בעוז לימין דקדק מסדרי הגט, והוכיח בראיות נקבות שהאגרות הפוסל טעה, וגם כאן לא הוכיח את שמו מפורש כי אם "חכם אחד".
- ואכן נפסקה כן הלכה ע"י נושאי כלי השו"ע: היבית שמואל וה"טורי זח"ב באבן העזר (סי' קמה). ואמנם פולמוס זה אשר שמעו הלך מסוף העולם ועד סופו השאיר לנו תלי תלים של הלכות ותשובות בספרי גדולי הדור, רבותינו מאורי ישראל, כמו: תשו' המהר"ם מלובלין (סי' קכב-קכז); הסמ"ע - ב'תשובות הגאונים בתראי' (סי' נא); רבי מרדכי יפה בעל הלבושים - בשו"ת 'מהר"ם מלובלין' (סי' קג); שו"ת 'יב"ח' החדשות (סי' צ-צא); רבי שמואל ב"ר פיבוש מקראקא - בתשובה שנדפסה מכ"י בקובץ 'הדרום' (חוברת כ' תשרי תשכ"ה, עמ' ע). גם המהרש"א, כתב תשובה בניהן, אך זו לא הגיעה ללידן, והזכירה בסוף חידושייו עמ"ס גיטין ה"ט"ז - באבן העזר (סי' קמה סק"ה). גם בדורות הבאים נדו בגט זה, ראה: שו"ת 'נודע ביהודה' (אה"ע מהד"ת סי' קט); 'משכונת יעקב' (אה"ע סי' ד); 'ערוך השלחן' (אה"ע סי' דא); שו"ת 'צמח צדק' (אה"ע סי' דא); שו"ת 'מהרש"ם' (ח"ה סי' מג), ועוד.
- ע"י שו"ת 'אמרי דוד' להגיד דוד הלוי איש הורוויץ זצ"ל אב"ד סטאניסלאב (הגה"ת 'צדק', סי' קה סי' ט) שהשיב על שאלת הגי"ר זאב וואלף האבער בע"ז דומ"ק דק"ק פאדוהיץ "לענין לבנות בית סב"ב קבר הגאון בעל 'משאת בנימין' אשר שם חלקת מחוקק 1909".

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס הי"ד, ניו יארק

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת שופטים (פרק ו)			
ב' דר"ח אלול תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גל' תרפ"א			
הדל"ע	מו"ש	ר"ת	
22:02	21:44	20:34	אנטווערפן
21:21	21:04	19:56	לונדון
21:34	21:20	20:09	מאנשטער
21:37	21:15	20:07	ציריך
21:08	20:46	19:40	ווינ
22:06	21:47	20:35	אמסטרדם
22:08	21:44	20:37	פאריז
21:46	21:23	20:14	פראנקפורט

תורת של ראשונים

ביאור הענין ש"אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל"

לא תכור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל וגו' (וי, יא). פירש"י: אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. וכו'. "עניינו, אפילו תחשוב בלבך שהם מועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימין לשמאלך, תעשה כמצותם. ואל תאמר: איך אוכל תהליך הנגמר הזה? או אחרת האיש הנקי הזה? אבל תאמר: כך צוה אותי האדון המצוה על המצוות שאעשה בכל מצוותי ככל אשר יורוני העומדים לפניו במקום אשר יבחר, ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו יטעו. וזה ענין רבי יהושע עם רבן גמליאל ביום הכיפורים שהל להיות בחשבוננו (ר"ה כה)."

"והוצרך במצוה הזאת צורך גדול מאוד, כי התורה ניתנה לנו בכתב, וידוע הוא שלא ישתנו הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה ירכו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות, והתך לנו הכתוב הדין שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני ה' במקום אשר יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה, בין שקיבלו פירושו עד מפי עד עד משה מפי הגבורה, או שיאמרו כן לפי משמעות התורה או כוונתה, כי על הדעת שלמה הוא נתן להם התורה – אפילו יהיה בעיניך כמחלוקת הימין בשמאל, וכל שכן שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח ה' על משרתי מקדשו, ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמו (תהלים לו, כח) מן המעוות ומן המכשול".

"יחי המלך"

לבלתי רום לבבו מאחיו וגו' למען יאריך ימים אל ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל (וי, כ). הענין שמצינו אצל המלך מצוות שמטרתו היא "למען יאריך ימים על ממלכתו", לפי שאמרו שהרבנות מקברת את בעליה (פסחים פא), לפיכך צריך הוא לדבר שיאריך ימים. ומטעם זה אומרים "יחי המלך" בשעה שמעמידין מלך (מ"א א, כח).

"תמים תהיה"

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יה, יג) – "כאיש תם שאינו מודקדק ומערים עם בורא, אלא מה שהקב"ה מביא – לוקח, ואינו מצפה כי אם לרצונו תם טוב הן חילוק, ויאמר: ה' הוא הטוב בעיניו יעשה" (ש"א ג, יח).

עוד טעם על הנל: "תמים תהיה" – לשון שלמות. אל תאמר אהיה ירא יראה אחרת עמו, כמו שמצינו בגרי האריות שכתוב עליהם (מ"ב יז, ג): 'את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים' ונמצאת עמו חסר ביראה, אלא תהיה ככלי מלא, תם ושלם מענין אחד, כלומר שלם תהיה עמו בכל מעשיך ובכל מחשבותיך, ועל זה אמר שלמה בכתובו (משלי ג, ו): 'בכל דרכיך דעהו וגו'".

זרוע לחיים וקבה – שבר לכהנים

ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה (יה, ד). ידועים דברי רז"ל (פסרי קפח. הובא ברש"י) שזה היה להם בזכות פינחס: הזרוע – מפני שבו לקח הרומה שהכה את זמרי וזכורו, שנאמר (במדבר כז, ה): "ויקח רומה בידו, הלחיים – נגד התפלה שהתפלל בלשונו עבור ישראל שנאמר (תהלים קל, ל): 'ויעמוד פינחס ויפלה' הקבה – תחת 'האשה אל קבתה' (במדבר כה, ח). ולפי הפשט נראה לי, שסמכו אל מה שאמר (בפסוק הקודם): 'ה' הוא נחלתו', להעיר שזה השבט – לוי – הוא זרוע ישראל וכוהן, וכל שכן הכהנים מהם, כי הוא מיישר את ישראל בלשונו אל דרכי התורה, כאמרו (הלל ג, י): 'יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל', והוא המכין מוון לישראל, רוצה לומר, שבזכותם יוכן מהם המוון מאת השם יתעלה, כמו הלחיים, והקבה יכינו המוון אל הכבד והחלל... ולזה אחשוב שנתנו לו אלו שלשה דברים. רלב"ג

לקח טוב

"וקראת אליה לשלום" – גם במלחמת היצר

שנעשים השנים אוהבים חביבים זה לזה, אלא שניהם נשארים כמו שהם, כל אחד עם רצונותיו ומטרותיו. אלא שמשכילים ומבינים הם שמוטב לבוא לידי הסכם, כאשר האחד יותר בענינים מסוימים, והשני יניח כמה ממאווי, וככה יהיו בשלום זה עם זה.

והוא הדין באויבו הרוחני. אין הכוונה שיכרות אתו בריתות של אהבה אחוה ורעות. אלא שישא ויתן עמו בדעה והשכל לאמר: אדאג לך שאתה את שלך תקבל (בדברים מותרים, כמובן). אם גם אתה תניח לי למלאות את חובותי כלפי שמיא, באופן שגם לי גם לך יהיה, וכל זמן שאפשר להיות באופן כזה, מוטב הוא מכל מלחמה נחרפת. ובלבד שיהיה שלום אמיתי, כאמור לעיל.

מאמר העולם הוא, שמוטב שלום גרוע – ממלחמה מוצלחת. הכרות מלחמה פותחת כל מיני דרכים מסוכנות, וגם אם יהיו הלוחמים ערוכים ומוכנים היטב לקראתה, הרי שאי אפשר לראות מראש את כל העתידות במשך המערכה. ולא רק מחמת הסכנות האורבות מכל פינה, אלא גם מחמת מירוף הדעת השולט בה כאשר מחוץ תשכל הרב ואנדרלמוסא פוגעת בטובים ורעים.

אין ספק ששלום, גם אם תנאיו אינם כל כך מתקבלים על הלב, רצוי יותר מכל מלחמה. ובלבד שיהיה שלום אמתי. ומהו אמיתו של שלום, ששני הצדדים חיים בשלום זה עם זה. ואין טעם לבדוק בציציותיה של אותה שלום, הפנה היא ותוכה כברה או מזויפת היא, אחד בפה ואחד בלב. עיקר הדבר, שבכל מה שנוגע למעשה, אין האחד מכה בחבירו, אינו אורב לו ואינו קם עליו. כל זמן שהמצב כזה, שלום יקרא לו, ואין ספק שעדיף הוא על פני כל מלחמה שהוא. אך אם גם בתחום המעשה אין השלום נראית, ומכת הרב הרג ואבדן משכלת לעתים תכופות רח"ל, או אז אין המצב הזה נקרא שלום, ואין ברירה אלא לצאת למלחמה.

אם במלחמה גשמית מובנים הדברים, הרי הדברים אמורים כאן כלפי אותה מלחמה רוחנית שכל יהודי מתנסה בה, והיא מלחמת היצר. עצם שמה: "מלחמת היצר", כבר יוצרת רושם אצל האדם שאין דרך אחרת אלא לצור עליו ולהילחם בו כל עוד נפשו בו, ובכל מצדקי שבעולם ירדוף את גופו ותאוותיו עד חרמה, לעמוד על נפשו להרוג או ליהרג.

איך אין קביעה זו נכונה. סוף סוף, כמו שמוכר בתחום הגשמי אשר עת מלחמה היא שעת סכנה וסירוף הדעת, ותוצאותיה מי ישורנה, כך גם בהכריז נפש האדם מלחמת חרמה על יצרו ועל גופו, גם אם גבור הוא בנפשו, מי ערב לו שלא יפול חלל בקרב המערכה.

הדרך הנכונה היא לנסות להשלים עם עיר האויב ולקרוא אליה לשלום. ואין פירושו של השלום

אותיות מחכימות

כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקללת אליה לשלום.

יש לפרש גם על מלחמת הילך הרע. שמקודם לריבון לחפץ להשלים עמו כפי תנאי הכתוב "והיו לך למס" שנית ליתן חלק להש"ת מכל דבר. ובכח זה יתפסק גם הוא לעבד. וזה הדבר מרוב ביות. לכן כתיב "והיו לך למס" וזהו לשון שמה.

רק אם רואין שאינו מניח לעבדו ה', לריבון לבדו מידו גם ללחם מלך הממונה. וכלמה, כלות ה' דרכי אף גם אויביו יקלים אלו. לכן התחילה קודם שחטאין, יכולין להיות בשלום עמו. אחר כך מלאכי בלור החיים מזה.

שפת אמת

ואולי חלה חובת לימוד 'שלום' זה כלפי מוחנכי צעירי הצאן. לבס רך ופוסחים הם על שני המעופים. אם המחנך הגדול והמבוגר ינסה להוכיחו על כל דבר שרק נראה לו כנגע, ויזהירו להישמר מכל ענין שרק ריח של גשמייות נובע ממנו, עלולה תוכחתו ליפול על אזניים אטומות. דוקא בשנים אלו, כאשר הצעיר מתגדל ולומד את הליכותיו, נחוץ לו לשמוע ולהבין לימוד חשוב זה, שיתכן ומותר ואף עדיף לנסות להשלים עם היצר באופן שיוכל להיות את חייו הרוחניים בשלום. כי בהחלט עלול הדבר להגיע לידי כך שאויבו ישלים אתו, ואף יהיה לו למס ועבדו.

אמרות טהורות

שופטים ושוטרים תתן להם -

שוראת הסרנו עצמנו ולא של חברך

שופטים ושוטרים תתן להם בכל שערי אשר ה' אלקיך נתן לך לשבטך (טו, יח). נראה לפרש "בדרך מוסר וקצת הלכה", דהנה, מדרך העולם, שמכיר כל אחד בחסרון חבריו ולא בחסרון עצמו. ובאמת צריך האדם לנהוג את עצמו בהיפוך, כדאיאת בתפילת הרבי ר' אלימלך זצ"ל: "שנראה כל אחד מעלת חבריו ולא חסרונם". והדרך היא שאם האדם יודע ומכיר יותר בטובת וגדולת הבורא מחבירו, אזי שונה בזה את חבריו - שאינו מכיר ומכיר. "ובאמת אינו כן דרך השם, [אלא] אם היה מכין יותר, צריך בזה לאהוב את חבריו, וצריך להחשוב: אם היה חברי בר שכל והכנה כמוני היה עובד ה' יותר ממני". זו היתה מדרגת משה רבנו, שכל שיהיה יודע יותר מגדולת הבורא - היה יותר עניו מכל האדם (עי' זרע קודש סוף בחקולתך).

זהו שאמר: "שופטים ושוטרים" - הם המוכיחים בשער וכמו שתרם אונקלוס "דינין ופורענין" - "תתן להם רצ"ל שתוכיח את עצמך "בכל שערך" - לפי מה שאתה משער בלבך בדיעת גדולת השי"ת וכדאיאת בזה"ק (חא קא) עה"פ (משל לא ג) "נודע בשעריך בעל" - לפום מה דמשער בלביה) כן תוכיח את עצמך יותר "לשבטך" - לשון שבט המושל - שיהיה לך שבט המושל עליך ולא על אחרים.

רבי חזקיה

בכל שערך - הכל במדה בשכל

ובשיעור, שלא ליפול בעצת היצר

שופטים ושוטרים תתן להם בכל שערך וגו' (טו, יח). "פירושו, בכל שיעורין - בכל שערך - שלך תתן לך שופטים ושוטרים, ולא תקח שוחד מהיצר הרע, כי לפעמים הנשמה נגשת לעשות טוב, ואי אפשר להותנה לגמרי, מה עושה היצר הרע - שמתירא שישב ללמוד בהתמדה וכדומה מצות גדולות (שמעון את) היצירה, כמו שאמרו חז"ל (קדושין ב) אם אבן הוא נימוח, לכן מומין לו איזה מצוה, כדי שיעל ידי זה

אמירה נעימה

ויולך ויעבוד אלהים אחרים וישתחו להם ולשמש או לירה או לכל צבא השמים אשר לא צויתו (יז, ג).

"זה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך (מגילה טו), דמשמע לכאורה שח"ל לא צוה השי" שיהיו, ואף על פי כן הם במציאות הותו. וז"ל הפירושו, דהנה בדור אנוש התחילו לעבוד ע"ז כוכבי השמים וכסיליהם, באמרו שמהראוי לעבוד לשרי המלך אשר המלך מסר בידם איזה ממשלה וכח (מכאבאר כל זה ברמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"א) ובאמת זה אסור, ומעמא בעי למה יהיה זה אסור, הלא לכאורה אדרבה זה כבוד המלך שמכבדין את עבדיו.

אבל הטעם הוא, דודאי המשתחוה והמכבד לשרי המלך בהיכל המלך, מתחייב ראשו למלך, כידוע (קדושין פג). מאורה שנתחייב מיתה על שאמר לדוד יאדוני ווא"ב (ש"ב יא, יא). והנה השי" מלא כל הארץ כבודו לית אתר פנוי מיניה, על כן אסור לעבוד בלתי לה' לבדו (ועי' בס' דרך משה יום יא ד"ה הנה השליח, ובשיעור משה פ"ה נח ד"ה במדרש תהלים, וכו').

והנה קשה על זה, הרי מצוה לכבד את המצוות, כגון תפילין וציצית ומוזוה, ולנשקם ולחבבם, והאידן יתכן זה לכבד דבר זולת הבורא. והתירוץ על זה דהמצוה, כיון שנצטוו מפי השי", אם כן הם רצון ית"ש, והם כביכול איברין דמלכא ממש, כידוע למשכילים (עי' זוהר ח"ב דף פה), כיון שבהם מלוכש רצונו, מה שאין כן לעבוד לכוכבי השמים וכסיליהם שאין בהם ציווי, זה אסור. וזה שנאמר: 'או לכל צבא השמים אשר לא צויתו', שאין בהם שום ציווי מצוה, מה שאין כן המצוה שיש בהם ציווי השי" ורצונו מלוכש בהם, המכבדם מכבד את המלך ממש".

אנא דכח (ועי' בני יששכר תשרי סוף מאמר יא)

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (יז, יא). פירש"י: "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וכו'.

יש לפרש על פי מה דאיאת בשו"ע (או"ח סי' קכ"א ע"ש בסוף סק"ב) שישתחוה אדם תחילה לשמאלו, שהוא ימין

יקר את עצמו מהתלהבות ולא יבוא לעשות דבר גדול יותר מזה, כי יסבור שכבר הוא טוב בהמצות הזאת".

זרע קודש

בכח ישראל להתגבר על יצרם

כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך (יח, יח). האיש הישראלי נתן לו הקב"ה כח אלקי בקרב, והבחירה היא בידו להתגבר ולומר ליצרו המתאווה: "לא כן" - אינו רוצה לשמוע לך. וזהו הרמז בכתוב: "כי הגוים האלה וגו' אל מעוננים ואל קסמים ישמעו" - שמוכרחים הם לשמוע אל יצרם, אבל "ואתה - לא כן - נתן לך ה' אלקיך" - הקב"ה נתן לך כח שתוכל לומר ליצרך הרע: "לא כן", ולכן לא תשמע אליו.

אמרי יוסף

זכות קריאת שמע" - כח ההתחדשות בכל יום

ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים חיים למלחמה וגו' (כ, ג). וברש"י: "אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם".

ביאור הענין, "דקריאת שמע היא קבלת עול מלכות שמים, ואף שהאדם רואה שכמה פעמים קיבל עליו עול מלכות שמים ולא נעשה מזה כלום, אף על פי כן לא יהא שפל בעיני עצמו, רק עליו להתחזק ולהתחיל מחדש. וזהו כחם של ישראל - להתחיל תמיד מחדש. וזה אינו מצוי בעכו"ם, כי הם שלמים בעצמם, ורעשו מלשון עשוי וגמור (ראה פירש"י בראשית כה, כד), מה שאין כן "עקב" מלשון עקב, שקטן הוא בעיני עצמו ומתחיל תמיד מחדש, וכמו שאמר

יהודי הק' וצללה"ה שבכל יום כנגד אתמול - הוא כדמיון יהודי לגבי גוי, וזהו זכות קריאת שמע, והבן.

וכן הוא בראש השנה, בזכות זו הקבלה שאדם מקבל על עצמו להיות טוב מכאן ולחבא, ואינו מושגי על זה שכבר קיבל בשנה העברה ולא נעשה מזה כלום, רק מאמין שמעתה יהיה טוב, בזכות זה וזכין בדין. אך צריכין לראות שתהיה הקבלה באמת ובלב שלם. וכמו שאמר הרבי ר' בונם וצללה"ה מפרשיסחא: "צדק צדק תרדוף" - שתדווק הצדק באמת ואמונה".

השכינה, מושם "שויתי ה' לנגדי תמיד", ע"ש. והנה, אמנם בימי משה רבינו ע"ה וגדולי הנביאים, הם גרמו שתשרה השכינה על ראש כל אחד מישראל וכמו שכתבתי במקום אחר עה"פ (שמות יח, יט) "היה אתה לעם מול האלקים", נמצא וימיו הוא ימין השכינה.

ועתה, אם הסנהדרין מודים ואומרים אין אנו כדורות הראשונים שיהיה ימין שלנו של שכינה, אלא ימין שלנו הוא שמאל השכינה, ועל כן אומר חזקן מנא, הרי לדברי עצמכם אינכם חשונים כדורות הראשונים לכן לא אשמע לכם. ולזה קמ"ל "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל" - גם באופן זה תשמע לו.

אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהיה הדבר ולא יבוא וגו', בזוהר דברי הנביא לא תגור ממנו (יח, כב).

מצינו אצל אחאב שיצא רוח נבות ואמר: "אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו" (מ"א כב, כב). וראה פתחדין קכא). וכן נמצא לפעמים שבא משיחית או שד, ומתדבק באחד, ואומר לו עתידות, והלה סובר שרוח הקודש מדברת בו, ולמה אם כן יתחייב מיתה על כך, הלא אין הקב"ה בא מטרונא עם בריותיו ואם כן, היאך נהרגו נביא שקר, אפשר שהמעו אותו ואינו אשם כלל.

אמנם אמרו חז"ל (מגילה ג) גבי יהושע שאמר (יהושע יג, יז): "הלנו אתה אל לצרינו. ויאמר לא כי אני שר צבא ה' וגו'. ויפול יהושע על פניו". ומקשה הגמרא: והא אין שואלין שלום בלילה, דחיישין דלמא שד הוא. ומשני: שאני הכא דאמר ליה כי אני שר צבא ה'. ומקשי: ודלמא משקר? ומשני: גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה.

ולפי זה יתבאר הכתוב, שבא לפרש לנו היאך נדע אם נביא שקר הוא, ואמר: "אשר ידבר הנביא בשם ה'" - שמוכיר שם שמים, או אז: "אם לא יהיה הדבר" בודאי "בזוהר דיברו הנביא", שברור שלא הטעה אותו שד, דהא לא מפקי שם שמים לבטלה, ולכן "לא תגור ממנו".

ישמע משה

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (ו)

מטרות המלחמה: שעל ידה יכירו וידעו כל יושבי תבל כי ה' הוא האלקים / נקמת ה' על כל הרעה שעשו אוה"ע לבני' / לצרף את עם ישראל מכל סיגיו, הן מהגרים שאינם גרי אמת, והן מהפושעים והמורדים שב עם ישראל

והיה ה' למלך על כל הארץ וגו' (זכריה יח, טו). כשידאו הגוים הבאים על ירושלים אלה הנפלאות הנזכרות, יכירו כי ה' הוא המלך על כל הארץ ומשגיח בתחתונים ועושה בהם כרצונו והטבעים הופך לעשות רצון ראינו כי הכל מעשה ידיו.

ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד - שיכירו כי ה' אחד ואין אלוה מבלעדו, וכן שמו יהיה אחד, שלא יזכרו בשם אלוה אחר בעולם אלא שמו לבדו יזכרו וכו'.

פ"ה ד"ק (שם)

ונשפטי אתו בדבר ובדבר ונשם שוטף וגו' (יחזקאל לח, כב-כג). מצייר שהתחלת המשפט יהיה בדבר ובדבר שהם דברים טבעיים ורגילים, שיוכלו לתלות אותם במקרה ובטבע, כי כן דרך המלחמה שישפר דם הרבה ושתפשט דבר מרוב ההרגים והחרות, על זה אמר: "ונשפטי אתו" - בפעל ובאילו ישפט עמדם, כי עדיין יכחישו ידו הגדולה, ואח"כ: "ונשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפירת אמטיר עלי" - שזה עונשים שממיינס נסים, שניכר לכל כי אצבע אלקים הוא, ואז: "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה'" - יכירו שאני גדול ושכל הסיבות מאתי. ושאני קדוש מובדל מן הטבע ומתנשא אליו באותו ומופתים, ועל ידי כך: "ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה'".

פ"ה המלבי"ם (יחזקאל שם)

מצינים רבים תפקד וגו' (יחזקאל לח, ח). מימים רבים שחטאת לא תפקד עתה לפני, לזכור עונותיך ולהשיב גמולך ואשיאך באחרית השנים לבוא אל ארץ ישראל המשובבת מחרב ששבו יושביה מן הגולה אשר גלו שם ע"י חרב האויב.

רש"י (יחזקאל שם)

הנני אצ"ל גוג נציא ראש מלך ותכל (יחזקאל לח, א). כי בני אדום החריבו בית שני ומשך ותובל היו עמדם, הם הרומיים המצריים היו אז ראש להאומות שאח"כ נקרא בשם הכולל 'אדום' על שם אמונתם, כמ"ש המפרשים הקדמונים, וכמ"ש מהר"א בספריו באורך. ורצוה ה' שבאחרית הימים יתאספו שם במקום הרשע הם ובני ישמעאל שתחתם גלו ישראל וסבלו רעות רבות וצרות, ושם יוריד אותם אל עמק יהושפט.

פ"ה המלבי"ם (יחזקאל לח, ג)

כי באחרית הימים יתקבצו חיל גוג ומגוג שהם אומות אדום, תלפוט את ירושלים מיד הישמעאלים, והם ילחמו כנגדם ויחרגו זה את זה, וז' ילחם בשניהם לעשות בהם משפט כתוב על הרעות שעשו לישראל בחורבן הבית ובעת הגולה.

פ"ה המלבי"ם (זכריה יב, ג)

והיה ככל הארץ נאם ה' פי שנים בה יכרתו יגועו והשלישית יקטר בה (זכריה יג, ח). והיה הדבר הזה יהיה בכל הארץ פי שנים בה, כי כל האומות כלולות באדום וישמעאל. והשלישית, הוא ישראל.

והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצוף את הקסף והבנתיים כבזחל את הקוקב וגו' (זכריה יט, ט). שייסבלו וישאו מקצת הגרים בצרת חבלו של משיח ובמלחמות גוג ומגוג עם ישראל, ומשם יבחנו כי גרי אמת הם, ואז הרבה מן המתחייבים תהלה ישונו לסורם ויתחברו עם גוג, כמו שמצינו באגדה (עי' ע"ז ג).

רש"י (זכריה שם)

והבאתי את השלישית באש וגו', אף השלישית אביא באש ואצרפם להסיר מהם הסיג כמו שמצריפין את הכסף, רצ"ל אביא עליהם צרות לכלות שהם הפושעים והמורדים, ובחנתים - רצ"ל בהצרות הבאות אבחון את הנשואים אם יעמדו באמונתם כמו שבחנן את הוזהב בכור הצורף לדעת אם הוא נקי מסוג.

מצודות דוד (זכריה שם)

והיה בכל הארץ נאם ה' פי שנים בה יכרתו ויגועו. שתי שלישיות העולם יוכלו, גם השלישית יבחון והנגמול הוא יהיה עובד השם הוא שיבא מדי שנה בשנה. ועתה יפרש איך יכרתו פי שנים בכל הארץ וכו'.

אבן עזרא (זכריה יג, ח) וע"ש במלבי"ם, שלא ישארו רק הצדיקים הגמורים

וקצת דהיא יעמד מיכאל השר הגדול העמד על בני עמך והיה עת צרה אשר לא נהיה מקויות גוי עד העת והיה וקצת דהיא יעמד על צדקתך כחב כחב ספפר ריגאל יב, א וע"ש ברש"י וברד"ק ירמ"ל, ל, שפסוק זה מדבר על מלחמת גוג ומגוג והיתה - אז תהיה עת צרה על ישראל אשר לא נהיתה עליהם מעת היתה לגוי עד העת ההוא, כי הקרן הועירה שהיא ממלכות ישמעאל יצר להם מאד וכו', "ובעת ההיא" כאשר יצר להם מאד, "מלט עמך", ורק "כל הנמצא כתוב בספר מלט", רצ"ל, הצדיקים ויראי ה' שנאמר בהם (מלאכי ג, טו) "ויכתב ספר זכרון לפני ליארי ה' ולחושבי שמו".

מצודות דוד (שם)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אברהם חיים כ"ץ זי"ע – בעל 'ארץ החיים' על תהלים יומא דהילולא א' אלול (תקכ"ו)

אחד הספרים הנפלאים שחוברו על ספר תהלים, הוא החיבור 'ארץ החיים', שנדפס לראשונה לפני כמאתיים וחמישים שנה (קושטא תקי"ז, שירי לה' ישרי חדש לפ"ק), אשר "יחכנו וגם קשרו ה"ה הרב הגאון חסידא קדישא, מר קשישא, המקובל האלקי, כמיו **אברהם חיים כהן** מק"ק ניקלשפורג ולעת קבע דירתו בעיר הקודש חברון תוב"ב" (נוסח שער דפוס זאלקאוו, חסר ציון שנת הדפוס), והוא ניהו הגה"ק רבי אברהם חיים כ"ץ זי"ע, נין ונכד לרבינו בעל הסמ"ע זי"ע.

לא בכדי היתה נודעת חיבה יתירה לחיבור מאת המגיד הקדוש רבי ישראל מקאזניץ זי"ע, וכפי שמסופר בשער 'ארץ החיים' (מהד"ו לעמבערג תרס"ד): **"ספר תהלים הלז עם פירוש 'ארץ החיים' היה חביב מאוד אצל הקדוש המקובל הנורא, איש אלקים, הגאון מהר"ר ישראל זצ"ל המגיד מקאזניץ, ותמיד כשהיה אומר תשבחות מנגנים זמירות ישראל אדונינו דוד המלך ע"ה, ה"ן שפתותיו שושנים נוספות מור מתוך ספר תהלים זה, ולא זו מחבבו".** גם הרה"ק ה'אמרי יוסף' מספינקא זי"ע בהסכמה למהדורה זו, כותב **"כי הספר 'ארץ החיים' הוא ספר חשוב ונחמד מאוד בעולם, ורבינו הק' המגיד מוה' ישראל מקאזניץ היה מחשיבו למאוד..."**¹.

כן מובא בשם כ"ק מרן מהר"ד מבעלזא זי"ע שהעיד **"שהספר 'ארץ החיים' היה חביב אצל אביו זקנו [מרן השר שלום מבעלזא] זצוק"ל"** (בס' 'אהבת תורה' תרצ"ב, עמ' לו) לרבי ישראל אהרן האללער זצ"ל מבאקסטעוויץ - שחיבר פירוש לספר 'ארץ החיים' וקרא שמו 'ארץ ישראל' - שכן שמע בעצמו מפי קדשו של מרן מהר"ד זי"ע².

הסידים שבכהונה:

הגה"ק רבי אברהם חיים הכהן זצ"ל, היה בנו של הגאון רבי שמואל פיינש כ"ץ זצ"ל, 'סופר מגורש מוויינא' - בעל 'לקט שמואל' ו'ידרוש שמואל' (וויניצאה תני"ד), בן הגאון רבי יוסף יוזפא כ"ץ זצ"ל, אב"ד פרעמישלא בעל ההגהות שבידרישה ופרשיה, והוא בן הגה"ק רבי יהושע ולק כ"ץ זי"ע, בעל 'דרישה ופרשיה' על ד' טורים ויספר מאירת עינים' (סמ"ע על שו"ע חושן משפט).

[ממצוקי ארץ היה רבי שמואל פיינש, אבי רבינו, ובספרו חיקר 'לקט שמואל' - 'הפלא והרבה ללקט הקדמות רמות רבות בקצר אמיץ... ואשר לו שם לבו לדקדק בדבריו ימצא נחת...']
[שם הגדולים' להרחי"א, מע"ס, אות מ ס"י ז]. הוא נמנה על העולים לארץ ישראל בעליה הנודעת של רבי יהודה החסיד וחבורתו. בדרך עלייתו לארץ מסר לדפוס בויניצאה, בשנת תני"ד, את ספרו 'לקט שמואל' מפתח לעניני אגדה, וכפי שכותב בשער הספר: "ובאשר שמואל משרת את פני ה' מתעסק בדרכו, יביאחו ה' לירושלים הלך וסייב בית א-ל בא לכאן ותעעב פה מן השמים, בכך בהסכמת גאונים רבני ארץ וכי הביא ספר בדפוס".

בהקדמתו הוא מספר על הנסים שאירעו לו בחייו. הוא היה בלובלין בשנת תס"ז וניצל שם ממות בידו הטרידן... "כמעט שכנה דומה נפשי מקולות מים רבים משברי ים, קדרים ויוונים בבואם לק"ק לובלין מבוהלים ודחופים, הרגו קדושים אלאפים, בשנת תא"ו ט"ז זי"ן, הלך מחמד כל עין. שם הייתי ספרא דמתא והמדינה... נמלטתי עם נפש ביתי שעה אחת קודם החורבן, קחתי ה' כעל כנפי נשרים דרך העברים נהר וויסיל... הביאני לקי ווינא, נתקבלתי לספרא מהומנא".

אולם בוינא פרצה מחלוקת בקהילה: "התעוררו בלבוים ישנים וחדשים, וכמה נקיים וטהורים נלכדו בעלילות דברים, וגם אנכי באשר ספרא דמתא הייתי, על ריב לא לי להעיד בעסקי ביש נתפסתי באסורים שנים עשר חדש ממש משעה לשעה". וכשחשורר מבית הכלא נאלץ לעזוב את ווינא וגמר בליבו לעלות לארץ הקודש. "יושמואל שוכב בחיל ה' בירושלים תוב"ב, על הר הזיתים הוא טמון, תמונת ה' הביט...". (ותעדת שלמה' לחתנו רבי שלמה לפישץ זצ"ל חז"ן דק"ק מ"ק, אופיבאך תע"ח, דף מה ע"א).

מעטים הפרטים המצויים בדינו על קורות ותולדות חייו של רבינו אברהם חיים הכהן, אך זאת ידענו כי בימי חורפו קבע דירתו בק"ק ניקלשבורג במדינת מורביה, ומשם הועיד פניו לעלות אל ארתיק יחד עם אביו הגאון, רבי יהושע של רבי יהודה החסיד, אך התעכב בויניצאה, והיה שם בסביבות שנות תס"ז-תס"ח, וכששמע פיזור של החבורה הגיע אליו, וכל אשר אירע לבניה, ביטל את תכניתו לעלות. וכעבור מ"ג שנים, בשנת תק"ח, יצא לדרך לכיון הארץ הקדושה, יחד עם בנו רבי [ראל] אברהם בנימין זצ"ל (בן נוסף, רבי ראובן שמואל זצ"ל, שנשא את שמו של זקנו האמור, נפטר בצעירותו על פניו אביו, רבינו. ומוכר ביארץ החיים' פרק יז פסוק ג-ד: "יובני שמואל הצדיק ע"ה אמר...").

בדרך עלייתם התעכבו בקושטא עד שנת תק"י, שם הביא לדפוס את חיבורו היקר על תהלים, בהשתוקקותו כי רבה, בחר לקרוא לחיבורו **'ארץ החיים'** כשם שמו וי"על שם הדרך אשר אנכי הולך", כאשר כוונתו לכינוי שנתו נעים זמירות ישראל לארץ הקודש: "ותהלך לפני ה' **בארצות החיים**" (תהלים קטו, ט). וכה כותב הוא בשלהי ההקדמה: "ותנה אנכי בדרך נחני ה' נוכח פני הארץ הקדושה, ומן השמים נתעכבתי פה עיר גדולים לאלקים מליאה חכמים ונבונים, רוויים וקצינים, מחזיקי

"ויבצואות אדוני אבי ע"ה אמר **שהזמרה גורם זכרון**"³. כעבור תקופה, לאחר שהוקל פחד היהודים מלגור בירושלים ע"ה"ק, עבר אז רבינו לגור בירושלים, שם התיידד עם הגה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע, וביחד למדו בבית מדרשם של חכמי המקובלים "בית א-ל", בראשותו של המקובל האלקי רבי שלום שרעבי זי"ע, וכמ"ש בספר 'המעלות לשלמה' להג"ר שלמה חזן זצ"ל, שם מונה הוא את רבינו בין גדולי חכמי "מדרש החסידים" של "יהר' שלום מערי ימין" - הוא הרש"ש זי"ע, שעלה מתימן), כהגאונים המקובלים רבי חיים דילה רוזה ומהר"ט אלנאז, ועוד, זכ"י"ע.

עדות מעניינת על קשריו עם רבי אברהם גרשון מקיטוב, נמצאת בספר 'משנת אברהם' על הלכות סת"ם (מהג"ר אברהם ב"ר צבי יפה זצ"ל, מגוע בעל הלבשים זי"ע, נדפס בוטאמיר תרכ"ח, ס"י כד סק"א), שהביא קטע ממכתבו של רבי גרשון קיטובער אל הרה"ק רבי צבי הירש סופר ממעזיבו זי"ע - לפי העתקת הרה"ק רבי שבת' מראשקוב זי"ע - הדין בצורת הנוני"ן ההפוכין שבפרשת יורה בבס"ע (ותעתק בקובץ 'נחלת צבי' ג' א עמ' מא-מג), וז"ל שם בתוך הדברים: "... ובאותו השעה הלכתי וראיתי בספר תורה אשכנז שהביא לכאן הרב המקובל **מהר"ר חיים כהן מק"ק ניקלשפורג** בעל המורה פירוש על תהלים, והוא הניח לעצמו לכתוב ס"ת באשכנז, רק שהשמות כתב הוא בעצמו עפ"י כוונה, וראיתי שם הפוכין ממש באמצע התיבה, והלכתי להרב הניל ואמרתי לו בדברי הניל, ותיכף הלך ותיקן ספר תורה הניל...".

בסביבות שנת תקי"ז, מוצאים אנו אותו שוב בחברון. כנראה חזר אליה מסיבת המחלוקת הידועה, שהבריחה מירושלים את רוב רבניה (ראה: 'אור השמש', 'ירושלים תש"ל', עמ' רח). בשנת תקי"ח, כאשר הדפיס החכם רבי יצחק זאבי זצ"ל את ספר שו"ת 'אורים גדולים' מאביו הגה"ק רבי אברהם ישראל זאבי זצ"ל, בהסכמתם של רבני חברון, מוצאים אנו את שמו של רבינו מתנוסס בראש החותמים. בשנת תקכ"ד נתמנה לראש רבני חברון, והיו הכל נשמעים אליו בחדרת קודש.

באותה תקופה עלה והפצע קרנו של הגה"ק הרחי"א זצ"ל, אשר הכיר את רבינו לעת זקנותו פנים אל פנים, ומספר על כך בהערכה רבה בספרו 'שם הגדולים' (מע"ס, אות א ס"י קמ"ב): "ואני ראיתי לו ז"ל... **והיה מתנהג בחסידות, קדוש יאמר לו**". החי"א גם מעיד כי באמתחת רבינו היו חיבורים **"כמעט על כל ארבעה ועשרים"** (ספרי התני"ך)...⁴.

כשחיבר הרחי"א את ספרו 'שער יוסף' עמ"ס הוריות (ליוורו תקי"ח), נטל את הסכמת רבני חברון, ושמו של רבינו מתנוסס עליו לתפארה: **אברהם חיים כהן ס"ט**. בספרו 'פתח עינים' (סנהדרין כ: ב) מביא הרחי"א שמועה ששמע בעצמו מפיו: "שמעתי מהרב הישיש כמח"ר **חיים הכהן** זלה"ה שדקדק...". גם בשאר ספריו מריבה הוא להביא מראשונים ורבני.

ואברהם זקן בא בימים וכן יותר משבעים שנה שבק חיים

לכל חי ביום ב' דר"ח אלול שנת תקכ"ז⁵, ומנוחתו כבוד בקרית

ארבע היא חברון.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- וראה בשער דפוס ווארשא תרכ"ו: "הפירוש היקר דפוס בפעם הראשונה בארץ קושטא תני"א, ופעם ב' בק"ק זאלקוו, וכיהו לא נמצאו אף אחד בעיר ממש, ובכסותיו חפשו. אף אגתו המביאים אותו עתה לבית הדפוס, גם כן חפשו כמעט בכל אזורי ספרים ממדינות פולין, ולא מצאו אותו רק אחד קרוב ובלו, אשר נשאר מאת האיש אלקים קדוש הרב המגיד דק"ק קאזניץ נ"ע...".
- לדאחורו, הביט חתש"ה, הוהדר ספר תהלים מן חזקתו, כשסביב לו הפירוש 'ארץ ישראל' על ידי מפעל 'היכל הזכות' - ודו"ל בנשיאות הרב ר' מרדכי צבי מארקס שליט"א, ובראשו מבוא מאת הרב מיכאל אריה ראנד שליט"א.
- י"ש להעיר ולהפיל על שנקרא השם **'אברהם'** בנימין כשגם האב נקרא בשם **'אברהם'** חיים, דבר שאינו נהוג אצל האשכנזים.
- שמה הוא אותו חיבור (שלא זכנו לאורו) על אגדות הש"ס וקרא **'אגדות לוב'**, ואף הזכירו כמה וכמה פעמים בפירושו לתהלים, ראה לדוגמה שם כב, מ: "ועי"ן בס' 'אגדות לוב' מסכת שבת שחברתי על האגדות...".
- רבי אברהם בנימין, זכה בסופו לשוב לאר"י וקבע מושבו בע"ה"ק טבריה. כעבור שלשים שנה אף נשלח כשד"ר לאפריקה בשמם של עדת החסידים בטבריה (ראה: 'שלושי ארץ ישראל', 'ירושלים תש"ט', עמ' 583, 616).
- כך מתברר מתוך 'קובץ מכתבי השדרים' משנות תקכ"ה-תקמ"ה, שנמצא בספריית סנטיאגו ביו 'ארק', ובו צילום מכתב בנו רבי אברהם בנימין זצ"ל, שהיה שד"ר באפריקה לטובת עדת החסידים בטבריה, ובמכתבו (מיום י' ניסן תקכ"ז) מתנצל לאחד ממידועיו בחז"ל על שלא השיבו תיכף: "יען שהייתי מתפלל בעפרי וישיבתי באבלות על כי נפלה עטרת ראשי" ה"ה **אדוני אבי מיו הגאון הגדול המפורסם מקובל האלקי נבג"מ**, שמלאו ימיו ושנותיו הקצובין לו בספר החיים ושב לארץ החיים ביום ב' דר"ח אלול העבר...".

מאת: **ח"ה ישכר בעריש ווייס** חי"ו, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת ״דף היומי״

מסכת בבא מציעא

בענין שבר פסיעות – רק להפילה ולימוד התורה או לכל מצוה (ב)
עסקנו בדברי רבי יוחנן (ב"מ קז.) שהחולץ להתפלל בית הכנסת יש לו שבר פסיעות. ואמנם הן בסוגיא זו וכן בסוגיית הגמרא במס' סוטה (כא.) – שהבאנו במאמר הקודם – במבאר מעלת ההליכה לדבר מצוה, רק לגבי ההליכה בבית הכנסת להתפלל, שמקבלים עליה שבר פסיעות, וכמו כן מציעו גם לענין ההליכה ללימוד התורה במס' אבות (פ"ה מ"ד): "ארבע מדות בהולכי לבית המדרש, הולך ואינו עושה – שבר הליכה בידו, עושה ואינו הולך – שבר מעשה בידו". ועלינו לדעת האם גם בהליכה לשאר מצוות ישנה שבר פסיעות. ויש להביא בזה את לשונו של **רבינו בחיי** (בהקדמה לפר' עקב) שכתב: "ועוד יכלול [במה שנאמר] (תהלים מט, ו) 'עון עקבי יסובני', שבא להזהיר על אותן מצוות שהוא חייב לפטוע בוקן, והן פסיעות של מצוה, כגון ללכת אל ביהכ"נ ולביהמ"ד, ולבקר את החולים וללוות את המתים ולנהם אבליהם, כל אלו מצוות של פסיעות ושכרן גדול... ואם אינו מקיים מצוות של פסיעות אותו עון יסובוהו ליום הדין, זהו 'עון עקבי יסובני'..."

מאידך מבאר המהר"ל ז"ל בספרו **דרך חיים** (עמ"ס אבות שם) שאין הדברים נאמרים כי אם בהליכה ללימוד תורה ובהליכה להפילה בבית הכנסת, וז"ל: "ומה שאמר 'הולך ואינו עושה שבר הליכה בידו', שכן לפסוקות, מאי שנא דלגבי הליכה לבית המדרש – שבר הליכה בידו משאר מצות, שיהיה לו לומר גם כן שאם הלך לתת צדקה ולא עשה שבר הליכה בידו, ועוד כיון שלא עשה המצוה בודאי לא שייך בזה שבר הליכה בידו; ועוד קשיא, שאמר שבר מעשה בידו ומה גרע כחו כיון שלמד בביתו, מאי שנא למד בביתו או שלמד בבית המדרש. ופירוש דבר זה, כי שאר מצוה אינו כמו תורה שהוא הולך לשמוע מאחר התורה המלמד אותו, כי אין התורה אצלו רק אצל המלמד תורה והוא הולך לקבל את התורה, ולכן בבא המצוה יותר בהליכה, כי ההליכה היא הכנה גמורה כאשר הולך לבית המדרש, ובשאר מצות אין נראה שיהיה שייך לומר בזה שבר הליכה בידו, שאפי' אם הולך לקנות לולב שאין לו לולב, מ"מ אפשר שתהיה המצוה בידו, אבל התורה אינו כך כי עיקר התחלת התורה צריך לקבל מאחר".

ביאור הדבר הוא, כי ענין שבר פסיעות נאמר רק כשההליכה היא חלק מחלקי המצוה, ואצל שאר המצוות שבתורה – קיום המצוה יכול להיות גם בלא ההליכה לקראתה, כגון שידומן לאדם לולב ללא ההליכה והחיפוש אחריו, וכמו כן בנתינת צדקה – אם ידמין לו עני בפתחו ונתן לו צדקה, מתקיימת המצוה ולכן שום הליכה. נמצא שאין ההליכה חלק מחלקי המצוה, ולכן אין מקבלים שבר מיוחד על ההליכה וריבוי הפסיעות לקראתה. שונה היא מצות לימוד התורה – שאי אפשר לזכות לתורה כי אם בקבלה מאחר, ועל כן תמיד על האדם לעשות פעולות בכדי לקבל את התורה מפי אחרים, ונמצא שכלפי עסק התורה – מוכרחת ההכנה לקראתה.

וממשיך המהר"ל ז"ל וכותב: "וכן אצל בית הכנסת אמרו שאם הולך לביהכ"נ יש שבר פסיעות, משום כי דבר זה הוא המצוה, שילך ממקומו אל ביהכ"נ שהוא לרבים ביחד (כלומר), שהליכה לביהכ"נ היא בעבור התפילה בציבור, ומוכרח האדם לעשות הכנה לקראת זה, האדם בינו לבין עצמו ללא שיעשה פעולה לזה לא יוכל להתפלל בבית הכנסת. ולכן מקבלים שבר מיוחד גם בהכנה לקראתה) וגם בזה שייך שבר הליכה, ולפיכך קאמר 'הולך ואינו עושה שבר הליכה בידו', כיון שהכין עצמו ללימוד תורה יש בידו שבר הליכה שהוא הכנה, כי ההכנה למצוה כמו זאת אי אפשר שלא יהיה מצוה בפני עצמו".

ביאור נוסף כתב המהר"ל בזה: "ועוד כי ההליכה בענין תורה – עושה דבר בגופו, אבל הולמא אינו בגופו, והרי כאשר הולך ללימוד תורה עוסק במצוה בגופו ובשכלו, כי ההליכה הוא בגופו והלימוד הוא בשכלו וכל אחד ואחד דבר בפני עצמו, ולא כן ההולך לעשות מצוה אין זה דבר בפני עצמו, כי הכל על ידי גופו, רק אצל הליכה לתורה שיש בזה שבר הליכה ושבר למדו כל אחד ואחד בפני עצמו... כי אלו שני דברים ההליכה והלימוד הוא לשני דברים מחולקים כמו שבארנו, ולכן יש שבר לכל אחד ודבר זה לא שייך במצוה". יסוד נוסף טמון בדבריו, כי בשאר מצות – הגוף משתתף בעשיית המצוה עצמה, ולכן ההכנה לקראתה לא נחשב כדבר שלעצמו לקבל עליה שבר, ושונה הוא בלימוד התורה, שעצם המצוה אינו כי אם בשכל – כי לימוד התורה אינו פעולה גופנית, ושיתוף הגוף בעסק התורה אינו כי אם בשעת ההכנה לקראתה – הליכה לבית המדרש, ולכן נחשבת ההכנה לדבר בפני עצמו.

המהר"ל התייחס לזה גם בספרו **נתיבות עולם** (נתיב העבודה פ"ה), שם כתב ביאור נוסף: "... וכך אמרו בגמרא שיש ללכת אל בית הכנסת שהוא יותר רחוק מן האדם מפני שהוא נוטל שבר פסיעות. ויראה כי אין הדין הזה גבי סוכה, שאם יש לו שתי סוכות האחת קרובה והאחת רחוקה שאין לו לילך אל הסוכה הרחוקה בשביל שהוא נוטל שבר פסיעות, כי אם גבי בית הכנסת אמרו... וזה כי השי"ת מצוי בביהכ"נ כמו שאמרו ז"ל (מגילה כט.) כי בביהכ"נ הוא מקדש מעט, ולכן השי"ת מצוי בביהכ"נ. ולפיכך כאשר הולך לביהכ"נ הוא נמשך אל השי"ת להיות לו דביקות בו יתברך. וידוע כי המתנועע אל דבר הוא דביקות גמור עם המתנועע יותר ממי שהוא קרוב לו כבר, כי המתנועע אל דבר דרי אינו נעמו ועם כל זה הוא הולך אליו והוא דביקות והבור גמור... כי הכל הוא לפי התנועה יש לו דביקות בו ית', כי אם הולך מרוחק הרי זה מורה דביקות גמור בו ית' לכך הולך מרוחק. היינו, כי מאחר שסוד ההליכה לבית הכנסת הוא לבא אל מקום ששורה על השכינה, וכל שישתדל האדם לקראת זה – הדבר מורה על דביקות בה, ולכן מקבל על זה שבר, ויסוד זה אינו שייך בשאר כל מצוה.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני אוכלין ומשקין שהיו תחת המטה (ב)

א. מטה שאינה מיוחדת לשניה, כגון ספה וכדומה, או אם אחד ישן על ספסל כשמתחתיו היו אוכלין, מדינה לא נאסר המאכל, ויש מחמירים (ע"י דרשה ש"י קטו סק"ז, עיי"ש בברכ"י יו"ד סק"ט). ע"י שו"ת הקל"ט ח"ב סי' קכב, בן איש חי שנה ב' פר' פסח אות ד', שכן מחמירין אפילו על מטה שאין ישנים, רק וישבים עליו בשעת אכילה. ובמעשה רב שנדמ"ח דף קו מובא שהנ"ל החמיר גם כשאחד ישן על תיבה שהיה בתוכה אוכל.

ב. אם ישן האדם כשכבים בגדו היה אוכל, או שהיה איזה מאכל תחת הכר שלו, לא נאסר המאכל, כיוון שאינו תחת המטה (ע"י שו"ת שלמת חיים הנדמ"ח סי' כג, עמ' קלד. עיי"ש בהערות – דכן משמע במדרש שהיו נותנים אוכל ומשקה תחת מראשותיו. וע"י בדעת תורה להחמיר"ם ש"י קטו סי"ה שציין לר"ש במס' כלים כ"ב"ד מ"י"ב שהביא המדרש הנ"ל. ע"י דרכ"ת סי' קטו סק"ז"ז בעם המנומר לדוד).

ג. האחרונים דנו אם מותר להניח אוכל תחת עגלת תינוק או במטוס תחת מושב הכסא, שלפעמים ישנים עליהם, וכתבו שהמקל יש לו על מה לסמוך (ע"י שו"ת מנ"י ח"ד סי' קז. ע"י מנ"י"כ שבט הקהתי ח"ד סי' רב).

ד. מטה של שתי קומות – אם ישן על המטה התחתונה, ודאי לא נאסר מאכל שמונה על המטה העליונה, אבל כשמונה מאכל על המטה התחתונה ואחד ישן על המטה עליונה נסתפקו חכמי דורנו שליט"א אי נאסר.

ולכא'ו מסתבר דלא נאסר, כי רו"ר שורה רק במקום שאין בני אדם מסתובבים ומשתמשים שם, והיינו תחת המטה, אבל במקום שבני אדם מסתובבים ומשתמשים בו, שם אין כח לרו"ר לשררה (ודמות ראי' לכך ע"י בחולין דף ק"ב, "את בדוכתא דשכיחי רבים מאי בעית"), ולכן **ניל שלכתיבית טוב להקפיד ולא להניח שם אוכל, אבל בדיעבד מותר.**

ה. אין שום חשש לישון תחת המטה (ע"י סוכה רש"י פ"ב "אמר רבי נחמן וזהו הנני שהיינו ישנים תחת המטה" וכו').

ו. אם אחד לקח בטעות אוכל ששייך לחבירו והניחו תחת המטה – יש מי שמקיל בו, משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (ע"י שו"ת רב פעלים ח"ד בסוד ישרים סי' ת. וצ"ע דהיכא דנפל אפילו מעצמו אסור, לא שייך תא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ע"י תוס' יבמות פז: ד"ה אין אדם).

ז. מטה מתקפלת – כשהיא מקופלת ואינה ראויה לשכיבה, פשיטא דאין חשש אם היה תחתיה אוכלין, כי אז אין שם מטה עליה. וכן מטת שלחן – שמשמשת לשלחן ולמטה בשעת משמשת לשלחן, אין כל חשש לאוכל שתחתיה, דאז שם שולחן עליו ולא שם מטה.

ח. הפוסקים נסתפקו במים שעמדו מתחת למטה – אם כשרים לנטילת ידים שחרית (ע"י קוני עובר אורח לבעל האדרת סי' ד ס"ב; פסקי תשו' סי' א). **ובדיעבד יש להקל** (ע"י שבט הלוי ח"ח סי' כב).

ט. שמן זית שהיה תחת המטה – לא ידליקו בו נר שבת ונר חנוכה, משום דכל מידי דאכילה שורה עליו רו"ר תחת המטה, וכיון דמאיס לאכילה – מאיס למצוה משום "הקריבהו נא לפתתך". **אבל אם השמן הוא מר,** דאינו בר אכילה, **אינה שורה עליו רו"ר – ומותר** (ע"י בן איש חי ש"יר פ"י ווסת ובי).

עלֵי שיח

"כי השוחד יעור עיני חכמים"

הרוב החסיד מוה' **חיים כפז**י בעל הסג' וזה"ש, שהיה דיין [במצרים] ונסתמא, והיו מרגנים עליו שח"ו לקח שוחד. ואמר בתוך קול ועדה, הכס ידבת רבים וחייו ירגנו! ויש שלקח שוחד, ואם האמת כתב כן יהיה תמיד – הענן יכסנו, ואם הוא נזהר מאד בזה, יאירו עיניו כבראשונה. ונתקבלה תפלתו בהלו נרו. ואני הצעיר ראיתי חתימתו כשהיה סמינריו והיה חותם מאומד, וכמעט אין האותיות נכרות, כמי שלא ראה. וראיתי חתימתו אח"כ: ה' נסי **חיים כפז**י כתיבה מאושרה. ועד היום כל הנשבע לשקר על קברו, נענש. תנצב"ה זכותו יגן עלינו".

שם הגדולים להרחי"ד ז"ל (מנ' גדולים אות מ', מה' מאיר גאביון. מובא ב"ב יהוידע' עמ"ס סוטה י.)

תמים תהיה - - -

"פעם אחת אמר מרן הקדוש [מלובלין] זצלה"ה להרה"ק הר"ר **נפתלי מראפשיץ**, יהיד מוחזק בעולם לחכם גדול כידוע, דאינו כתוב בתורה 'חכם תהיה עם ה' אלקיך', אלא: 'תמים תהיה עם ה' אלקיך'. והשיבו הרה"ק מראפשיץ ז"ל, כי לזה צריכים חכמה גדולה להיות תמים עם ה', ודפח"ח". אור התורה

עלֵי ספר

אורח לחיים דרוש ומוסר לימי התשובה – דרושי מוסר נחמדים לראש השנה ויום כיפור ולחג הפסח מאת הגה"ק רבי **שלמה אפרים איש לוונסץ** זי"ע בעל ה"כלי יקר". נדפס לובלין שנת שני"ה, ועתה יצא לאור מחדש מאורות מאירות עינים, בתוספת קטעים ומראי מקומות [ובראשו 'תולדות רבינו המחבר', בהרחבה ובאופן מקיף ביותר, דבר דבור אל אופנין, על ידי מכון 'עצי אלמוגים', ירושלים תשס"ט (קנע עמי)].

טיב העבודה על אלוו ותשרי – שיחות חיזוק ומאמרים מלהיבים, עצות נכונות והדרכות ישרות לכאם בשערי העבודה; גם נלוו עמחם **'טיב הפנינים'** – ניצוצי אש ושביבי נוגה על חרש אלוו וירח האיתנים, מפני הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינובץ שליט"א. נלקטו ונערכו על ידי שומעי לקחן, וייל ע"י מכון 'שערי זו"י שערי ישיבת ישער השמים', ירושלים תשס"ו (רגע עמי).

נחלת צבי הלכות נטילת ידים – פסקי הלכה בקיצור בהל' נטילת ידים לסעודה, ועוד הרבה חוספות הלכות מחודשות הנמצאות בספרי הפוסקים, עם מראי מקומות, על סדר הסימנים של השו"ע קנח – קסח, וס"י קפא, וסדר נטילה בקצרה, וסימנים; **'רחב ידים'** – על מסכת ידים; **'מימי חסד'** – כולל חידושים וביאורים בטושי"ה ה' נט"י סי' קנח – קסח, וס"י ד. מאת הרב מרדכי יהודה בליינער, לונדון, מהדו"ת תשס"ג.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו היצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' מאיר פארגעס הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר פניחס נ"י לעול התורה והמצוות למזל טוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' חיים יחיאל דמן הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר פניחס נ"י לעול התורה והמצוות למזל טוב נחת דקדושה
לעילוי נשמת הרה"ח ר' נחמן בהרה"ח ר' מנחם מענדל ע"ה איגל נלב"ע ב' אלול תשנ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת לאה ב"ר אברהם ע"ה נלב"ע ו' אלול תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת מרת שרה גוטמאן ע"ה בת הרה"ח ר' שלום ע"ה נלב"ע ביום ה' אלול תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת ברכה ב"ר אלטר אהרן ע"ה נלב"ע ביום י' מנחם אב ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת מרת שרה גוטמאן ע"ה נלב"ע ביום ה' אלול תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת חיה ב"ר אברהם ע"ה נלב"ע ביום ה' אלול תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הגה"צ מוה"ר מאיר צבי ב"ר ישראל הכהן ערהנשטיין זצלה"ה – ראש ישיבת מאגנעסעטער נלב"ע ו' אלול תש"ס לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת מרים ב"ר אברהם אפרים הלוי ע"ה נלב"ע ביום ה' אלול תשכ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת מרת ברכה ב"ר אלטר אהרן ע"ה נלב"ע ביום י' מנחם אב ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת חיה ב"ר אברהם ע"ה נלב"ע ביום ה' אלול תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' כי תצא (אבות א-ב)			
ח' אלול תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרפ"ב			
הדפוס	מו"ס	ר"ת	
אנטוורפן	20:19	21:28	21:47
לונדון	19:41	20:47	21:06
מאנשטער	19:53	21:02	21:18
ציריך	19:54	21:00	21:24
ווינ	19:26	20:31	20:54
אמסטרדם	20:19	21:29	21:50
פאריז	20:23	21:29	21:55
פראנקפורט	20:00	21:07	21:31

תורתו של ראשונים

ההרחקה מכל עירוב וזיוף

לא תזרע ברמץ כלאים וגו'. לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו וגו'. לא תלכש שעמנו וגו'. גדולים תעשה לך על ארבע כנפות כמותך (כב, ט-יב). תכלית כל מצוות אלו "להגיד שאין לאדם שיתנהג כפי השלימות והיו פעולותיו אמתיות, מפורסמות וגלויות, בענין שיהיו ניכרים חסרונות והשלמות כל אחד כפי מה שהוא. ולכן הזהיר על כל עירוב וזיוף אשר לא יעשה, אבל יהיו הדברים נפרדים גלויים וניכרים בעצמם כפי אמתתם. ולכן אמר 'גדולים תעשה לך על ארבע כנפות כמותך', רצ"ל שיוצא עמו מינים להראות את העמים כולם שהוא איש ירא את ה' במצותיו הפני מחד".

"לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" - משום צער בעלי חיים

לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו (כב, י). המעם, כי ה' חמלו על כל מעשיו, ואין כח החמור כח השור, ויתייגע החמור יתר מכוחותיו.

ראשית לפי שהשור מעלה גרה והחמור אינו מעלה גרה, וכשישמש החמור את השור מעלה גרה יוא סבור שהוא אוכל, והוא מתענה ויצמער, ומשום צער בעלי חיים אסרה תורה להרוש בשניהם גם יחד. רבותינו בעלי התוס' רבננו

"דבר רע" - מהו?

כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע (כב, י). - "שהשמן מקורבן בשעת הסכנה, לשון רש"י.

והנכון בעיני בענין המצוה הזאת, כי הכתוב יזהיר בעת אשר החטא מצינו בו, והידוע במנהגי המהנות היוצאות למלחמה, כי יאכלו כל תועבה, יגלו ויהמרו ולא יתבישו אפילו בניאוף וכל נבלה. הישר בכני אדם בסביבתו יתלבש אכזריות והמה כצאת מחנה על אויב, ועל כן הזהיר בן הכתוב, 'נשמרת מכל דבר רע'. ועל דרך הפשט היא אזהרה מכל הנאסר.

ובספר: 'נשמרת מכל דבר רע', שומע אני בסומאות ובמהרות ובמעשרות הכתוב מדבר, ת"ל 'ערוה' (פסוק טו: 'זהיה מתוך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך'), אין לי אלא ערוה, מניין לרבות ע"ז וגלוי ערוות ושפיכות דמים וקללת השם, ת"ל: 'נשמרת מכל דבר רע'. או יכול בסומאות ובמהרות ובמעשרות הכתוב מדבר, ת"ל 'ערוה', מה ערוה מיוחדת, מעשה שגלו עליו כנענים ומסלק את השכינה, אף כל מעשה שגלו עליו כנענים ומסלק את השכינה, כשהוא אומר 'דבר' - אף על לשון הרע.

וגם זה מן הטעם שפירשנו, כי מלבד האזהרות שבאו באלה העבירות והחמורות יוסף לא במחנה שנשמר בו מכל אלו העבירות, שלא תסתלק השכינה מישראל אשר שם, כאשר אמר 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך' (שם). והנה העושה העבירות הגדולות במחנה, כאותם שכתוב בהם (דברים י, ז) 'שמו שקוציהם בבית אשר נקרא שמו עליו לטמא'. ועוד, שלא יגברו עלינו האויבים אם נעשה כמעשים הגורמים להם שגלו מפנינו, וזהו: 'זלת אויבך לפניך' (שם), והוסיפו בו לשון הרע, כדי שלא ירבו ביניהם מחלוקות, ויכו ביניהם מכה רבה מאד יותר מן האויבים".

הרחקת כלים המוכנים לעשות עוול

לא יזהיר לך בביתך איפה ואיפה וגו' (כז, טו). "אשר שהזכיר דרכי השראת שכינה בישראל, הזהיר שלא בלבד שנה הא-ל את עיוות הדיוק, אבל ישנא גם כן המוחזק בכלים מוכנים לעשות עוול, ושצריך להרחיק אותם הכלים פן תגועל נפשו אותנו, כאמרו (פסוק טו: 'כי תועבת ה' אלקיך כל עושה אלה'). ספורנו

לקח טוב

תשובה על העבר - רק אחר עזיבת החטא

אלא שאין ההבחנה ביניהן בעצם מהותן. זו שעלולה לגרום לאדם רעה נוספת איננה שונה בעצמותה מן החרטה הראשונה, ובאמת דומה היא אליה מכל בחינותיה ומכל צדדיה. ההבדל היחיד והגורלי ביניהן הוא בזמן.

כיצד? אם כבר הצליח האדם בחלקו העיקרי של התשובה דהיינו עזיבת החטא והטיב להתנער מן העפר ורגליו צועדות בדרך הטובה והישרה, בשלב הזה קדושה וטהורה היא החרטה על העבר. זהו הזמן להביט אחור ולחזור ולהסתכל אל הימים הראשונים שבהם הכעיס את בוראו ולהתאבל על כך.

אותיות מהכימות

אמר בזה"ש 'זככתה אל אביה ואל אמה ירח ימים' לא הוא ירחא לחלו, דכיה סליק מקם לעולם למכני רחמין קמי קוב"ה דשקביק לשלחל על ענלו וכו' (זהו חשק אלוהי, שבו עלה משק אל הסר לבקש רחמים לפני הקב"ה שיכפר לשלחל על הענל וכו'). ובספר 'שבות יסא'ל' לסמנין סק' מקאזנץ זללה"ה דרש ג"כ הפסוק הזה על חשק אלוהי, ונתמין מדעתו רחמיה לדכני הוזה"ת. והיינו שמקורס לייך לסמנין וללחל הולך הרע לעזוב הרע ולבחור בטוב, שהעיקר הוא מקורס עזיבת החטא. ועל זה נאמר 'זמנו הקס אלקיד מידך' היינו על ידי קריאת שמע ועזרה, שעל זה מורה 'הקס אלקיד' כנ"ל (ש"ש) כקטע הקורס, 'הקס אלקיד' נאמר בתחילת עשרת הדברות ובתחילת קרי"ש, ולחך קך, לתקן העבר, כתוב 'זככתה אל אביה ואל אמה' על מה שלא נעל נעל עתה לילך הרע על ידי הענל של זמנו הקס אלקיד". פני לויק

אך כל עוד לא הצליח בשלב גורלי של עזיבת החטא, עלולה היא החרטה העצומה על העבר להעמיק עוד יותר בבאר שחת. כי בכדי לצאת מן החטא ולעזוב, דרושה לו לאדם התגברות הנפש, להתחזק ולהתאמץ למען יוכל להרגיז את יצרו הטוב על יצר הרע. בשלב זה, כל מחשבה על אבידת העבר רק תביא חולשה נפשית בעקבותיה, ועצומים הלליה של אותה חולשה.

מקודם יגיע ל'זנתנו השם אלקיד בידך', ורק אחר כך 'זככתה ירח ימים'.

הרטה לשעבר, שהוא חלק מחלקי התשובה, היא כבירור ענין מרום ונשגב. עצם מקורה של החרטה קדוש וטהור, שבה לבו של אדם נשבר בקרבו על עברו את פי השם. נאנח הוא על פועל ידיו ורגליו שהמרו דעת עליון ומתאבל על קוצר ידו בעבודה הנערכת אל אביו שבשמים.

זאת אומרת, אין להרהר ולחםס במהותה של החרטה, הטהורה היא אם לאו, מאחר שאין אף צל ונדנדו של ספק בכך. מקורה קדוש וטהורה טהורה.

כיון שכן, נפלאות היא בעינינו אותה תופעה מצויה שבה עלולה החרטה לגרום לאדם עוד רעה יצירה, ולהטביעו לגמרי בטיט וביון מצולה. רגשי האבל והיוגן האופפים את האדם בהתחרטו אל לבו,

הם כל כך עמוקים ועצומים עד שאיננו רואה מנוח לנפשו ומאין יבא עזרו להיגמל מן הרעה אשר הדביק לנפשו, ומעתה נעלמה תקותו ואבד שברו חלילה. תופעה זו מצויה וידועה. ובכן, איך יתכן שבעקבות החרטה הקדושה וגם טהורה יבוא האדם לידי יאוש רוחני כליל, להוסף שבר על שברו. פליאה דעת מאתנו, איך תצא הרעה ממקור קדוש.

אין לנו אלא להסיק שיש חרטה הנובעת מן הקדושה וממקור קדוש תהליך, ומאידך ישנה חרטה - זו שעלולה לגרום לרעות - שאיננה אלא רעה ופסולה, וכל כולה מיועדת להכשיל פעמותיו של אדם ולהמיט רגליו במסילת התשובה, למען ייאבד ממנה.

אלא שמסקנה זו מטילה אימה יתירה על האדם. כי אם אמת נכון הדבר וישנם שני מיני חרמות, הראשונה טהורה והשניה טמאה, איך יוכל האדם להבחין ביניהם לדעת היאחזו בה בכל נימי נשמתו, או היברח ממנה כמטחוי קשת כל עוד נפשו בו. הלא פני שתיהן דומות. בוז ובוז האדם מצמער ובוכה ודמעתו על לחיו. בוז בוז מתמלא לבו יגון ואנחה ונפשו וכמסתרים תיאבל נפשו. כמה ידע להידיבק אל הראשונה ולהישמר מן השניה אם אין עינו מסוגלת להבחין ביניהן.

אור הצפון
מארג המכירה של
רבותינו הקדמונים

קובץ "אור הצפון" נוסף על חודש אלול

עם יריעה מיוחדת

לרגל יומא דהילולא של כ"ק מרן מהר"ש זי"ע ועוד...

השבוע יופיע אי"ה!

קובץ

חדש!!! מערכת מנויים עולמית לקבלת הקובץ עד לבית! לפרטים: (972)02/500-4130

אמרות טהורות

כי תצא – אזי תהיה זאת 'למלחמה'

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ח' אלקיך בידך וגו' (כא).
 "פירוש, כשתצא ללחמה, או כיוצא בזה, למקום שנקל לחמו, נקרא 'יצאה', כי הקדושה נקרא רשות היחיד, מה שאין כן להיפוך. וזה אומר: 'כי תצא' – תהיה כוונתך – למלחמה על אויבך, ותחשוב שתתגבר על יצרך, ותגבור בדעתך כן, ועל ידי זה: 'נתנו ח' אלקיך בידך ושבית שבי' – מה ששבה ממך".

השם מבטחו בח' – ניצול מחטא

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ח' אלקיך בידך ושבית שבי (כא). הלשון 'ושבית שבי' צריכה ביאור.

ונראה שבה הכתוב לרמז שאם האדם שם מבטחו בח', וכשיצא למלחמה ומנצח, יודע הוא שאין זה כוחו ועוצם ידו כי אם לח' הישועה אשר עוז בידו וגבורה בימיו, וכענין שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים ל. ב): "ולא שמחת אויבי לי", שהשמחה בעת ניצול האויבים לא היתה לי' – כחי ועוצם ידי, רק הלא והודיה להש"ת, או אז שומרים אותו מלמעלה שיהיה מהור עינים מראות ברע ולא יכשל בדבר עבירה.

וזהו שאמר: 'כי תצא למלחמה – ונתנו ח' אלקיך ושבית שבי', צריך אתה לדעת שכל הנצחון והשדה הוא 'שבי' – של הש"ת, ואז תשמך מכל רע. אבל אם יפנה לבבך "וראית בשבי" – שביה ולא שבי – שתחשוב שידך רמה, ולא ח' פעל כל זאת, אז עבירה גוררת עבירה, להכשל בראות העין ובחמדת הלב.

'ירח ימים' – רמז לחודש אלו

ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים וגו' (כא). "ירח ימים" הוא לכאורה כפל לשון, ולא היה צריך לומר אלא 'ירח' ותו לא.

אמירה נעימה

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ח' אלקיך בידך ושבית שבי. וראית בשביה אשת יפת תואר וגו' (כא). ברש"י ז"ל: "במלחמת הרשות הכתוב מדבר". ובילקוט איתא: "על אויבך – כנגד אויבך".

יש לפרש כוונת דבריהם ז"ל, שהרי לכאורה פליאה היא, איך יכשל האדם המשתתף במלחמה – ביפת תואר, הלא "מצוה גוררת מצוה" (ה. ב), והיאך אם כן נגדר לעבירה. ועל כן פירש: "במלחמת הרשות הכתוב מדבר" – ולא במלחמת מצוה. אך לפי זה יש להבין למה התירה תורה יפת תואר כנגד יצה"ר, הלא במלחמת הרשות הכתוב מדבר, ואם כן אל יצא למלחמה ולא יכשל. ועל כן איתא בילקוט: "כנגד אויבך" – שמדבר כאן ממלחמה שלא הוא פתח בה, אלא האויב, וההכרח הביא אותו להתנגד בה ולכן יצא למלחמה.

שלא תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים. כי תבנה בית חדש ועשית מקנה לגנך ולא תשים דמים בביתך וגו' (כב). סמיכות הפסוקים אינה מובנת. וי"ל על פי מה שמוצינו בגמרא (קדושין לו.) שרבי יעקב ראה אדם שאביו אמר לו: עלה לבירה והבא לי גולות. עלה לבירה ושלח את האם וגמל את הבנים, ובחורו נפל ומת. והלא כביכול אב ואם כתיב (עליו ה. טו) "למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך", וכן בשלוח הקן כתיב "למען ייטב לך והארכת ימים" – והיו כן טובות ואריכות ימיו של זה. אלא שמע מינה דשם מצוה בהאי עילמא לית, והכי פירושה: "למען ייטב לך" – לעולם שכולו טוב "למען יאריכון ימך" – לעולם שכולו ארוך, ומקשה הגמרא: והא שלוחי מצוה אינן נוזקין לא בהליכתן ולא בחזירתן. ומשני: "סולם רעיון היה, דקביע היוקא, וכל היכא דקביע היוקא לא סמכינן אנשים". עוד מסופר שם, שאמר (אלישע בן אביהו. עי' הגנה טו.) שהיה זקין של רבי יעקב, ראה ג"כ מעשה כוז, ומאחר שלא דרש כרבי יעקב "למען ייטב לך" – לעולם שכולו טוב, ולמען יאריכון ימך – לעולם שכולו ארוך – יצא לתרבות רעה והמא, עיי"ש.

ונראה, דהנה איתא בגמרא (כתובות נז.) "נותנין לכתולה שנים עשר חודש", ואמרו חכמי המוסר שהוא רמז על חודש אלול שכולו בתולה, שאם שב האדם אל ח' בכל לבבו, אזי בימים אלו היכולת בידו לתקן את כל אשר חטא במשך כל ימות השנה. וזוהי, ידוע דימים אשר אין בהם חפץ לא יחשבו במספר ימיו, ועל ידי שמתקן בחודש אלול כל מעשיו שבכל ימות השנה נותנין לו כל י"ב חודש. והיינו דאמרו רז"ל בלשון קדשם כרמו: נותנין לכתולה י"ב חודש".

והנה, בשל"ה הק' מבואר שהפסוק "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" רמז על חודש אלול, שצריך לתקן בדמעות על אשר נתרחק מהקב"ה (אבה) ומכנסת ישראל (אמה) במשך כל ימות השנה. ולפי זה י"ל היינו דקרי ליה "ירח ימים" – חודש שהוא שנה, על דרך דכתיב (ויקרא כה. כט) "ימים תהיה גאולתו", דהיינו שנה (עיי"ש בפירוש) – הוא חודש אלול שכלול בו כל ימות השנה.

קיום ציווי הש"ת בלי השבונות

ויוזב כן כל הנחשלים אחריו וגו' (כה). וברש"י: "חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענין פולטן".
 איתא במדרש תנחומא (כא) שאלו היו משכב דן שעבדו ע"ז ופלטן הענין. והנה, לכאורה קשה, אם כן למה עמד הדגל של מנהג דן, אשר נפתלי, דוקא אצל שבט דן, ולא אצל אשר או נפתלי, הלא היה צריך להיות אצל השבט המיוסר. וי"ל כי מצינו ששבט דן היו אנשים שכל מעשיהם היה בדין, כדאיתא בגמרא (פסחים ד.) בהאי דאמר דוני דיני אמרי שמע מינה מדין קאתי, דכתיב (בראשית מ. טו) "דן ידיו עמו כאחד שבטי ישראל". ולפי זה, היו אנשי שבט דן דנים בלבם: מה שייכות יש לנו אצל הענין, ולא רצו להיכנס לתוך הענין. וזהו עיקר תכלית הדגל, שכל אחד ואחד יכיר את ערכו וידע מדרגתו הפחותה. ואף על פי כן היו בדבר זה כעובדי ע"ז ח"ו, כי מה להם להרבה אחר ציווי הש"ת, שצוה להם להיכנס לתוך הענין, כי אפילו אם אדם יודע בעצמו שאינו כדאי להיכנס, מוכרח לעשות כן מחמת ציווי הש"ת.
 תהיה בעל הירוש' תרי"ז ז"ע (תובא ב"שע שרפי קדוש)

הוא אשר רמז כאן הכתוב אחר שצוה "שלא תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים", וכדי שלא תקשה היכן טובת ואריכות ימיו של זה, על כן אמר: "ולא תשים דמים בביתך" – שנדרש בגמרא (כתובות מא.) שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו, שלא יתא ח"ו כפי שהיה במעשה הנוכח, שאחד קיים כיבוד אב ואם ושילוח הקן ואעפ"כ נזוק, והוא מפני שהיה שם סולם רעוע, דקביע היוקא, וכל היכא דקביע היוקא לא סמכינן אנשים.

לא יבא עמוני ומואבי בקהל ח' וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם וגו' ואשר שבר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (כג. ד. ט).

יש להבין מה מדה כנגד מדה יש כאן, והלא חז"ל אמרו (פסחים טז.) "במדה שאדם מודד בה מודדין לו". אמנם ידוע שאין 'ארו' מתדבק ב'ברוך', כדאיתא במדרש (ברך נ. טו): בת היתה לו לאליעזר עבד אברהם ורצה להשיאה ליצחק, אמר לו אברהם: אתה ארוך ובני ברוך, ואין ארוך מתדבק בברוך. וכן מצינו (תהלים נ. טו) "שאלו תלמידיו את רבי אליעזר ברכי צדוק, מפני מה הכל רצין לישא נזירת ואין הכל רצין לישא משוחררת, אמר להם זו היתה בכלל ארוך זו לא היתה בכלל ארוך".

ולפי זה נראה, שהרי מואב שבר את בלעם לקלל את ישראל, והיו ח' בגדר ארוך, ואם כן שפיר ענשו במדה כנגד מדה, שיהיה שירך ברוך ומואב יהיה ארוך, ואין ארוך מתדבק בברוך, ועל כן: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ח'".

כי תדור נדר לח' אלקיך לא תאחר לשלמו (כג. כא). אפשר לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (נדרים י.) שהאדם המגביר קרבן צריך לו קרבן לח', ואל יאמר לח' קרבן, כי שמו באומרו לח' ימות, והזכיר שם שמנים לבטלה. וזה שאמר הכתוב: "כי תדור", הרי צריך לומר "נדר לח'" – ולא לח' נדר, דאפשר שימות, ואם כן מאחר שברכנו קט הישיש למותה, "לא תאחר לשלמו", כי שמו תמות ולא תזכה ח"ו לשלם הנדר.

פני דוד

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (ז) בענין שלש המלחמות ועוד

אשרי תמימי דרך (תהלים קט. א). הדא הוא דכתיב (תהלים לו. לו) "שמר תם וראה ישר". אמר רבי תנחומא כך למדו אותם, רבי יהודה הלוי בר שלום ורבי פנחס הכהן ורבי הונא, שלשתן אמרו ששלשה פעמים גוג ומגוג יבא על ישראל לעתיד לבוא, ובשלישית הן באין ועולין לירושלים, והן הולכין ליהודה ומכתיבין בהן שוין גבורים שנאמר (זכרי י. יב) "וגברתי בה", וכן הוא אומר (שם ב. ב) "הנה אנכי שם את ירושלים סף רעל", מהו "סף רעל", שהוא עתיד להשקות את העמים כוס הרתעלה של דם, אין סף רעל אלא כוס דם, שנאמר (שמות יב. כב) "וטבלתם בדם אשר בסף". כיון שזון עולין לשם מה הן עושין, מוטרין לכל אחד ואחד מבני ישראל שני גבורים, למה, כדי שלא יברחו, כיון שגבורי יהודה עולין ומגיעין לירושלים מתפללים בלבם ואומרים נפול בידן ולא הם בידני. ולמה מתפללין הם בלבם, שזון מתיראין להשמיע קולם, הדא הוא דכתיב (זכרי י. ה) "ואמרו אלופי יהודה בלבם". אמר להם הקב"ה בתמימות באתם, חייכם שהתמימות מעלה עליכם שנאמר (משלי יא. ב) "תמת ישרים תנחם", באותה שעה הקב"ה נותן להם ליהודה גבורה, והן שולפין כלי יזין שלהם. ומכין לאותן האנשים מימנים ומשמאלם וחורגים אותם, הוי "אשרי תמימי דרך".
 מדרש תהלים (קט. א) ע"ש קית. (י)

לפי דברי חז"ל שג' פעמים עתיד גוג לבוא על ארץ ישראל, הנה בפעם הראשון יבא כל סוס בעורון, ובפעמים האחרונות יתחזקו בני יהודה ואלופי יהודה יאמרו בלבם שיושי ירושלים שהם צדיקים הם יתנו להם אומן בצדקתם ובבטחונם בה' אלוהיהם.
 ביום ההוא אשים את אלפי יהודה ככור אש בעצים וכלפי אש בעצמי (זכרי י. י) – שהם יגרו גם ריב ומדון או מלחמה ממש בשני הצדדים, מצד אחד יהיו – ככור אש בעצים – שמביאים את העצים אל הכירה ושורפים אותם שם, כן יביאו את הגוים שהם חיל גוג אל אר"י להשרף שם, ומצד הב' – יהיו כלפיד אש – שמנחים אותה בעצמי של קש ושורף את הקש במקום שהוא. כן ישרפו את הישמעאלים במקומם ובארצם, ובוה אבאלו על ימין ועל שמאל – בשני הצדדים, וישיב ירושלים עוד תחתיה בירושלם – רציל שבפעם האת לא יגיעו (גוג ומגוג) עד ירושלים לצור עליה, שליירושלים עצמה לא יגיעו עד הפעם השלישית, שאמר בסי' י"ג ונלכדה העיר, וכן בארתי ביחזקאל סי' ל"ט שלא יגיעו לירושלים עד הפעם האחרון וכו'.

פ' המלבי"ם (זכרי י. ה. ו.) "וכי יזכיר יד א ע"ה" "הנה יום בא לה' וחלק שלל בקרבך" – עתה יספר איך יבא גוג ומגוג בפעם האחרון על ירושלים, שאז יגיע עד ירושלים עצמה, ובכל פעמים הראשונות לא יגיע לירושלים וכו'. יעו"ש

אני שמעתי בלונדון מפי הקדוש רבי אלחנן וואסערמאן זצ"ל, שאמר בשם החפץ חיים זצוק"ל, שחז"ל אומרים שמלחמת גוג ומגוג יהיה שלש פעמים, ואז היה אחרי המלחמה העולמית הראשונה, ואמר הח"ח, שהמלחמה הזאת היתה מלחמת גוג ומגוג הראשונה, ובסוף כל שנה בערך תהיה עוד מלחמת עולמית שניה שהמלחמה הראשונה תהיה כאפס נגדה. ואני הקטן שמעתי בעצמי מפי הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל, וסיפר שהי' כמה שנים קודם המלחמה השנייה של הח"ח, ואמר לו הח"ח בזה"ל: הולך וקרע מלחמה אצלה שתבעיר את כל העולם, והמלחמה הראשונה תהי' כמשחק ילדים נגדה. ונודעו הגרא"ז ואמר: אוי מה יהיה? וענה הח"ח בפסוק: "וגויתי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדך" (ישעי לו. לה). ואח"כ תהיה מלחמת גוג ומגוג שלישית ואחרונה – עת צרה הוא ליעקב, אבל ממנה יושע – ובסופה תהי' הגאולה השלימה, והוסיף הח"ח ואמר, שבמלחמה השלישית יסבול כל העולם יסורי חבלי משיח. רק המשכיל בעת ההיא ידום ויתכונן בהכנה דרבה אולי יזכה לראות בנחמת ציון וירושלים.
 לב אליהו להגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל (היא עמר ר"ח וחי' נעם קע)

רבי שמחה זעליג ריגא זצ"ל, הראב"ד דבריסק, היה אומר דבכתיב הגרא"א איתא, שמלחמת גוג ומגוג לפני ביאת הגואל, היינו המלחמה העולמית השלישית, תמשך בסך הכל י"ב דקות (12 מינוט). רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל שסיפר את הדברים, מוסיף בשעה ששמעתי זאת, לא האומר הבין ברור מה שאמר, ולא אני הבנתי מה ששמעתי, אך בזמנינו, לאחר המצאת הפצצות האטומיות וכו', העלולות להחריב את העולם ברגעים ספורים רח"ל, נוכל לקבל מושג מה שידע הגרא"א לפני מאתיים שנה. הגאון החסיד מוילנא (עמ' שעא)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יוסף חיים מבגדאד זי"ע – ה"בן איש חי" מאה שנה להסתלקותו – ביום י"ג אלול תרס"ט לפ"ק

הגה"ק רבי יוסף חיים זי"ע נולד ביום ז' ט"ז אוי"ט מנחם אב שנת תקצ"ד לפ"ק לאביו הגה"ק רבי אליהו – בנו של האי שבא קדישא החכם רבי משה חיים, וזכ"ע. משחרית ימיו הוכר כינוק וחכים, חריף ובעל זכרון נפלא, והצטיין בשקידה נפלאה אשר היתה לשם דבר. בילדותו קיבל תורה מפי דודו, אחי אמו, הגה"ק רבי דוד חי נסים זצ"ל (שעלה בערב ימיו ירושלמה ויסד בה ישיבה לתלמידי חכמים בבל שקראה בשם "ישיבת לוד"ה). כשמלאו לו ט"ז שנה, עבר ללמוד בישיבת הגה"ק החכם רבי עבדאללה (עבדיה) סומך זצ"ל – מתברר ספר שו"ת יבחי צדק ומבחי תלמידי זקנו הנ"ל החכם רבי משה חיים (יופא דהילוליה חל בייח אסל ראה אודותיו במדורו גל קלט). ישיבה רמה זו נודעה בשם "מדרש בית יצחק", על שם הגדל, בעל הבנין, רבי עזרא יצחק ז"ל, שם למדו מיטב בעלי התריסין שבבגדאד, וממנה יצא רוב רובו בבל ופרס. ביום ז' אלול תרי"ט נפטר אביו הגה"ק רבי אליהו, כשהוא אך בן ג"ב שנה. יחדות בבל התאבלה עליו מרה, ויום יום משבעת ימי האבל נערכו עליו מספר ונהי. ביום השביעי, י"ג אלול, הספידו בנו רבינו יוסף חיים, ודבריו עשו רושם כביר על לב כל הקהל. באותה שעה נמנו וגמרו פרנסי העיר, להכתיב בכתר אבותיו הקדושים. מלכותו ברצון קיבלו עליהם, והוכרז בענין כל כראש הגולה וכמהניג ישראל. תוך תקופה קצרה נודע ברבים כגאון מופלא ואיש אלקים אשר כל רז לא אינס ליה.

כל ימיו השתוקק לעלות ולחונן עפר ארץ הקודש, אשר מאז ומתמיד התפלל לשלום ושיבה, והיה מקפץ ושולח אליהם מעות, ואף את כתביו הקדושים שלח להדפיסם בירושלים ע"ה"ק. ואמנם ביום ג' כ"ה ניסן תרכ"ט, יצא למסע לארץ ישראל, מסע שארך עד שלחי חודש אלול בה בשנה. ניסן הרבה נעשו לו בדרך, וגילויים נשגבים זכה לראות בעת השתטחו על קברות הצדיקים בירושלים ובגליל. את הזמר המפורסם "ואמרתם כה לחי", חיבר במירוץ בעת השתטחו על ציון הק' של התנא האלקי רשב"י זי"ע. כן מפורסם שבשעה שהשתטח על קבר של בניו בן יהודה אשר באבנית זכה להארה גדולה, ונעלמו לו שמשים וזין וסודות נעלים, ומתוך כך הבין כי שורש נשמתו הוא מנשמתו של צדק זה. באותה מעמד החליט לקרוא שם ספריו על שם מפתותיו ותבואתו על בניו בן יהודה – המזכירים בגי' (וכמותו ספריו הידועים: "בניהו", "בן איש חי", "בן פלגים" ומקצתאיל). בחודש אלול תרס"ט, בדרכו לכפר כפיל להשתטח על ציון קדשו של יחזקאל הנביא, נפל למשכב, וביום י"ג אלול השיב את נשמתו השחרה ליוצרה.

עוד יוסף חי, כששפתותיו דובבות בשעה שרבות עם בית ישראל הוגים במורשתו אשר צוה אחריו, הלא המה חיבוריו הרבים המקיפים ומאירים כל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר, באגדה ובהלכה, ומהווים את היסוד להלכה פסוקה בקרב עדות המזרח אשר צועדות לאורו הבהיר עד עצם היום הזה.

ריש גלותא דבבל:

במשך יובל שנים תמימות התחממו אחינו בני ישראל הספרדים באור שמשו של ה"בן איש חי", כשקבלו הוראותיו באמונה פשוטה, ולא סרו מדבריו ימין ושמאל. מרגלא בפומיה דתלמידו הגאון רבי בניציו חזן זצ"ל: "אם היו ישראל שומעים לבניאיים בימים ההם כמו ששומעים לרבינו הרי"ח בזמן הזה, לא היה נחרב בית המקדש ולא גליו מארצנו" (אורות מנחם). אלפים היו באים מדי שבת בשבתו לשמוע בקול דברו, המה מדברותיו אשר היה דורש בקול חוצב לחבות אש, במשך כשלוש שעות, והיו כושבים את לב שומעיהם, עד שהועד ש"ל אדם שהיה יושב בבית הכנסת אחרי חדרשה, היה מרגיש כי בעוד רגעים אחדים נוכח לביתא הגואל" (קץ חומץ עמ' נ. וראה שיטות המיוחדות בדרשותיו החוצצות כדי למשוך לב החמוץ בחקדמותו לספרו הנודע "בן איש חי").

זכות המרשתת מורשתו היתה לו מאביו, שירשה מאביו שלו – רבי משה חיים. כמותם נהג אף הוא לדרוש בכל שבת בבית הכנסת "צלתא לזעור" (ביחוד הקטן), מהתנאים בעיראק. אולם בארבע השבתות: "שובה", "זכור", "הגדול" ו"לכה", היה הוא הדרשן היחידי בכל העיר, כשכולם נקבצים ובאים לשמוע דרשות בבית הכנסת "צלתא לכיביר" (ביחוד הגדול) שעל פי המסורת חוקם על ידי יחידים מלך יהודה ונכה מעפר שהובא מארץ ישראל.

דבר זה עזב לו ירש מאביו את הזכות לעשות עירובי צהרות ושיטותי מבואות, וכפי שמספר בעצמו בספרו "בן איש חי" בזה"ל: "יפה עירנו בבגדאד יע"א אתנו עושים עירוב זה משנה לשנה במצא הכשרה לחג המצות, ותהילות לא-ל שיש לנו זכות במצוה זו, נעשה העירוב משלנו ונזכה לכל בני העיר הזאת, ואין רשות לשום אדם וזולתנו לעשות המצוה הנ"ל כי היא אתנו נחלת אבות... והמנהג להניח העירוב הנ"ל בביהכ"ס הגדולה וכו'... ופה עירנו היה המנהג לתלות פת העירוב של העיר בביהכ"ס בתוך הכיס של העמוד, ואנא עבדא תקתני לקבוע תיבה קטנה פתוחה על העמוד, ומניחים בתוכה העירוב וכיס העירוב יוצא ונראה לכל (כי התחיל לפת בתוכו קשה לענייתו ח"ו)".

כל היתה את סידור התפילה והכניס בו שינויים רבים, שנתקבלו לרצון עד היום הזה אצל עדות המזרח. כאבותיו הק', התקין אף הוא תקנות – למרות שלא תמיד היה הקהל שש עליו – ונתקבלו ללא עוררין, וכאותה אשר הוא מספר עליה ב"בן איש חי" (פר' וישע): "יפה עירנו יע"א מנהגם (של הקהל) לומר (יחד עם הש"ס) כל הקדושים שבתפילה, וגם קדיש ברכו שאחר ישתבחו... ותהילות לא-ל קודם כמה שנים עשיתי מנהג חדש פה עירנו, שבשבת ויו"ט אומר החזן את קדיש ברכו, כי מקדמת דא המנהג היה לומר החזן את קדיש זה רק בראש השנה וביו"ט, וי"ל נתיישב המנהג הזה בשבתות וימים טובים, ואף על פי שהקהל היה קשה עליהם הדבר הזה בלבם, כי חושבים שבאמירתם הקדיש הזה מחייב את המתים, עס כל אי שתקו וקבלו הדבר הזה..."

בחכמה עילאית ובכשרון נפלא ניהל את עדתו. מחד היה סגור

על עומק השאלה, עיין בעצמו בספרי הפוסקים, לכן ושקל את הדבר בפלס דעתו, וערך תשובה מנומקת ומפורטת בדעתם של גדולי הפוסקים, ושגרה לירושלים ללא ידיעת אביו. כשנתקבלה התשובה בירושלים התפעלו החכמים מעוצם חירותה, וקבעו הלכה על פיה. לאחר מספר ימים הגיעתם תשובתו הרמנה של האב, רבי אליהו, ולתדהמתם הרבה ראו כי שתי התשובות תואמות לעילא. משגילו החכמים כי התשובה הראשונה נכתבה על ידי הן, שלחו אגרת לאביו בה הודיעו כי כבר קדמו בנו הקטן "יניק וחכים, ברא כרעא דאבוא, אשרי שזה ילד, אשרי שזה גדל, ואשרי מי שנתקיים בו יבן חכם ישימא אב..."

תוך זמן קצר נתפרסם שמו והחלו לפנות אליו בשאלות רבות מרחבי המדינה. ביתר שאת לאחר נישואיו, בשנת תרי"ג, שאז הוסיף קדושה על קדושתו מתוך התבודדות עילאית בעסק התורה ובעבודת השם, ושמו יצא לגדולה אף בקרב גאוני ארץ, אשר הריצו לפניו את שאלותיהם. כבר בשנת תרס"ט, בהיותו כבן כ"ב, ניהל עמו זקן חכמי איזמיר הגה"ק רבי חיים פאלאני זי"ע משא ומתן הלכתי, כשרבאש תשובתו (בספרו "חקות החיים") הוא כותב: "חכם דין, ריכא ובר ריכא, מזרע המלכות, דין הוא חדר, החכם השלם, הדיין המצויין, בר אבון ובר אוריין, כמוהר"ר יוסף נר"ו..." כעבור שנים אחדות, בשנת תרכ"ד, כותב הוא: "יוראה נא מה שכתב רב רחומאי עמיתנו בתורה, זרע רב מבבל, כמוהר"ר יוסף חיים נר"ו בספרו הנחמד אשר יצא שנה זו, זה שמו יאדרת אליהו..."

בגד עילוינ בבית המדרש

שאלה: אדם שדרכו שלא לפנות מעליו הגלימא שלו כל היום כולו, אפילו בהיותו יושב בביתו וכל שכן בהיותו יושב בבית המדרש, אם יש בזה מנהג טוב ומידה טובה או לא. תשובה: ודאי זוהי מדה טובה, והיא ממידת הצניעות, וכל שכן בהיותו נוהג בבית המדרש הרי זה משובה ביהודי דחכי איתא בגמרא דמנחות דף מ"ג ע"א רב יהודה איניש צניעה הוה ולא שרי ליה לגלימיה כוליה יומא עי"ש... כ"ד הקטן יחזקאל כחלי רש"י.

שו"ת תורה לשמה (סי' שסט). [כידוע, בספר שו"ת זה העלים רבינו את שמו מטעם הכבוד עמו, ויחסו כתי"י עתיק לחכם א"ש חותם שמו "יחזקאל כחלי". דורשי רשימות מצאו שיחזקאל' עולה מספר "יוסף ירחלי" עולה מספר "חיים"]

חיבוריו הרבים המה מעידים על חדר גאון אשר הפליאה בשעתו את גדולי הדור. בקיאותו הנדירה בכל מכמני התורה ובספריהם של כל גדולי הפוסקים, ראשוניים ואחרונים, אשכנזים וספרדים, עד שרבו המובהק, הגי' עובדיה סומך, לא היה מוציא פסק דין בטרם הביע תלמידו רבי יוסף חיים הסכמתו על הדבר. גם הגי' יחזקאל משה הלוי זצ"ל, ראש הדיינים בבגדאד, היה אומר: "אם יאמר לי רבי"ח על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, לא אחרורא אחר דבריו ואקבל אותם כמו שניתנו מסיני למשה רבינו..."

לא פחות מליון ספרים נדפסו ממנו ונתפרסמו בתפוצות ישראל, ועוד קרוב למליון זה נשתתרו עדיין בכתיב יד. חיון קל בתשובותיו (יר' פלגים, יתורה למטה) ללמוד על חקיקו גדול מפתותיו ועד היכן היתה מצודתו פרוסה ממקום מושבו על נהרות בבל. מארבע כפפות הארץ הריצו לפניו שאלות; מאיראן, כלכותא, סינגפור ובאמבלי, מערי ארכיטאון וקורדיטאון, מירושלים וראש שם יו"ד ח"ד סי' כו, שאלה ששגרו אליו "דיינים אשכנזים חונים בעיה"ק ירושת"י" בה הם כותבים: "יסתפקנו בדבר הלכה ולא מצאנו דיון ורגליו בבית המדרש בדת תורה ודעת נוטה, אי לזאת נעלה אל הר המור וגבעת הלחנן...". מצפת ואף מוולנה, שאלות בכל העניינים: הלכה, אגדה, בירורי סוגיות בנגלה ובנסתר, חכמות ומדע וכו'. ישנן תשובות שהוא מזכיר בהן דבריהם של עשרות ראשוניים ואחרונים, אם לרבות מגדולי גאוני האשכנזים, כהנאו מוולנה, החתם סופר, והכתב סופר, הידברי חיים" מצאנו (האומר הוא מכנה בשם ח"א סי' ט) "מיופת הדור" והישואל ומשיב' מלבוב, ועוד כהנה וכהנה. כן מצטט הוא מדבריו של מחולל החסידות הקדוש הבעש"ט הק' (ח"ב סי' סא).

יש לצייין במיוחד את הקדמות המאלפת לתשובותיו י"ב פעלים, בה מאריך הוא ביותר לברר דרכם ודמותם של גדולי הדורות מחברי ספרי שו"ת (בשלונו: "בעלי תשובות") ואופן יחסם למחברים שקדמו להם, והמעניין שם ימצא נחת.

עשית ספרים – לשם יהוד קוב"ה

"... ומעתה הנני מגלה דעתי ורצוני בכל לבי ובכל נפשי בלב שלם ובנפש חפצה, שכל כוונתי בחיבור הזה, וגם בכל חיבורים קדושים אשר יזכנו השי"ת לחבר ברוב רחמי ורחסו, הכל הוא לשם יהוד קוב"ה ושכניתינו בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחד שם הוי"ה ביה"א... וכל מחשבה והרהור ודבור אשר אינם כראונו יתברך הכל בטלים ומבוטלים כי הם מצד היצר הרע והכל הבל, באופן שכל רצוני בחיבור זה ובשאר חיבורים שאעשה בסי"ד, וגם בכל מצוה שאעשה בסי"ד, הוא כדי לעשות נחת רוח לפני יתברך בלי שום מניח כלל ועקר..."

מתוך דברי הקדמות ברובם ככולם של ספריו הק'

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת חנה אסתר ע"ה בת הגה"צ רבי אברהם אהרונביץ זצ"ל נלב"ע י"ד אלול תשס"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' מרדכי זאב שוומנפלד הי"ו	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת מלכה ב"ר יום טוב ליפא ע"ה נלב"ע י"ב אלול תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' מאיר אויש הי"ו	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת חנה ב"ר מאיר פויגל ע"ה מהעיר בעלזא נלב"ע ח' אלול תרפ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי נכדה הרה"ח ר' ישראל יעקב ב"ר הי"ו	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת נעלמא ב"ר נחמן חיים ע"ה נוימאן נלב"ע י"א אלול תשס"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי התנה הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטשע) קאניג הי"ו
--	---	--	---

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא בתרא

בענין נתינת צדקה בבכיה – אי נחשבת כמציאה שמתן שכרה בצדה
מצינו במכילתין (ח ע"ב) שחובה על בית דין לכופ בני אדם לתת צדקה: "...דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה, לפי שמשמכנין על הצדקה ואפילו בערב שבת, איני, והא כתיב (ירמ' ב, ח) 'זפקרתי על כל לוחציו', ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפילו על גבאי צדקה, לא קשיא הא דאמר ר' (עשר' רש"י) הא דלא אמר, כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקול מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה". והקשו בתוס' (ד"ה אכפיה) "ואם תאמר, והא בפרק כל הבשר (חולין ק"י) אמר 'כל מצות עשה שמתן שכרה כתובה בצדה אין ביד' של מטה מוזהרים עליה, וגבי צדקה כתיב (דברים טו, ח) 'כי פתוח תפתח את ירך לו', וכתוב (שם, י) 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך...'". ועיי' תירוצם. ואמנם קשיא זו מובאת בעוד ראשונים, וכמה תירוצים נאמרו בה. ונביא בזה יישוב ותיורין שסודרתו בנוי בבבבשונם של רבנן"ק מאורי החסידות ז"ע.

ונקדים תחילה סיפור המובא בספר "דמותים צופים" (על הנביא ס"א אה אה עד, להאגן רבי שמואל אב"ד נאשלקס, הסתופף אצל הר"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ז"ע ועד) "סיפר לי אחד מהתלמידים בדיותי בפרשיסחא מצדקת אדמו"ר ז"ל, איך שפעם אחת נסע מדאנציג לביתו לברך עיי' "שעש", ושם היה מופלג אדון ושמן ר' זלמן חסיד, והיה עני מאוד, וידע כאשר לא לאכסניא שלח אחרי הר' זלמן הנ"ל, ואמר לו שיעשה סעודה עבורו בדרך החסידים, ונתן לו מלא חפציו מעות סכך בלי מנין, ותיכף הלך הר' זלמן הנ"ל לביתו עם המעות, ולקח דמים ועופות וכל הצריך בריח ונשאר לו עוד מעות. וכאשר הלך ר' זלמן הנ"ל משם, צידה על המשרת של הבעל הבית לקרוא לו סוחר של פעלצין (פרוה), וקנה וקנה מאתו פטער ולאפקן היטעל (סווי סחורה), גם קנה לו מנעלים ובתי רגלים, גם קנה לו חתיכה של פשתן, ותיכף צידה לתפור אותו כתונת. הכלל, שהבין כל בגדיו, וכאשר הגיע עת הסעודה צידה להמשרת לברך הבל, ולשמו נעמו לו זלמן הנ"ל והכלב, וצידה שילכו בני ביתו מהבית והלבישו מכף רגל ועד ראש כי היה בחורף, ואחר כך ראה את כל בני ביתו ערומים, ונתן תיכף מעות לילך להחנות ליקח על מלבושים לכל הבני בית, ותיכף הביאו סחורה לביתם והיה להם שמחה גדולה, ואחרי אוכלם צידה לקנות משקה נתן גם לו מעות בלי מנין.

ואחר הסעודה הלך לאכסניא ליטע לביתו בליות הר' זלמן הנ"ל, ויהי כאשר נתפרדו לקח אדמו"ר איור רובל טאלר, ונתן לו זלמן מעות (אדינע), ותמה מאוד ר' זלמן הנ"ל, ולא רצה ליקח – באומרו הלא נשאר לי מעות מפעם הראשון ומהשניה – חוץ מהמלבושים. והשיבו, הלא אמרה התורה 'נתן נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו', והדקדוקים רבו, אבל הפשט הוא, כי זה שנתן להעני בתורת רחמנות אינו בכלל צדקה, הוא כמו שמעביר גופו שאינו יכול לסבול עוד רחמנותו וצרותיו, ולזה צריך ליתן צדקה כמה פעמים עד שלא ירע לבבך, היינו שלא יהיה עוד רחמנות על העני המקבל, ואז מקיים אחריו זה מצות צדקה, ועבשיו שנתתי לך את כל אין לבי כוואב עליך עוד, ויכול אני לקיים מצות צדקה כמאני צידה התורה הקדושה, וכל יגיעתי היה שאבוא לזה המדרגה, ואם לא תקבל ממני יהיה יגיעתי לריק ח"ו, ותיכף כששמע זאת הר' זלמן קיבל בכשר פנים יפות, ונפרדו זה מזה בברכה ושלוש".

השוואה ליסוד זה מצינו גם בתורתו של הר"ק ר' פנחס מקארין ז"ע, כמו שמובא בספר 'אמרי פנחס' (לקט"ם, פ"א ראש) "שזיה נהוג בשנתן צדקה לעני, היה נתון מקודם הוציא ואחר כך הוציא אחר, ואמר הטעם, כי מקדם שנתן להעני הוא מצד רחמנותו, ואחר כך נתון לו לקיים מצוות הבורא, ואמר שזה פירוש הכתוב 'נתן נתן' – להורות על שתי נתינות".

בספר "דמוי אש" (על הנביא, זוטא א, ח) מביא ג"כ הסיפור של הר"ק מפרשיסחא ז"ע ומתורץ ביסוד זה את קושיית התוס' שלפננו כמנין חומר, כי לפי דברי הר"ק מפרשיסחא מתבאר שמוקדם מצות צדקה כהוגן אף כשנתונים צדקה לעני אך ורק כבדי לקיים מצות הבורא ביד, ועל כך אמרה התורה 'נתן נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו', כלומר, שלא תהיה נתינת הצדקה מתוך רחמנות על העני, ועל קיום מצות צדקה באופן או הבטיחה התורה: "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשך ובכל משלך ידך", נמצא שברכת התורה נתונה רק בשני מצותי מצות צדקה באופן שכל כוונתו היא לקיים מצות הבורא ביד, ונמצא שנתנית צדקה שלא לכוונה זו – אינה בכלל מצוה שמתן שכרה בצדה.

וכמו כן כאשר מצות צדקה מתקיימת מתוך כפיה, הרי חסר בה כוונה הראויה לשמה, שהרי אין האדם נתון את הצדקה כמרוצו בבדי לקיים מצות הבורא אלא מתוך כפיה, ונמצא באופן כזה שפיר יש לכופ על מצות צדקה, כי באם יש צורך לכופ עליה, אין היא נכללת בכלל מצוה שמתן שכרה בצדה, וכאמור.

ונסיים בדברי **המנחת חינוך** (מצוה תעט אות א) ביישוב הקושיא שלפננו כעין דרך זה, וז"ל: "ולא דבר רבותינו הראשונים שכולם תפסו במדומה, דצדקה היא לה מצות עשה שמתן שכרה בצדה, איני מבין, וכתבי בפסוק 'נתן נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו' כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך, אם כן אפשי דמתן שכר קאי על טובת הלב, אבל על עיקר הצדקה אינו מבואר שמוקדם שכרה כלל, ודינא, על מצות צדקה בפועל לא קבעה התורה נתינת שכר בצדה, כי עיקר השכר שנאמר בתורה הוא על טובת הלב בנתינת צדקה, והפסוק 'ולא ירע לבבך בתתך לו' מתפרש כששמו, שלא תתן צדקה מתוך כפיה, כי אם מתוך טוב לב, ועל זה נתינת צדקה מתוך כפיה טוב לב – קבעה התורה מתן שכרה בצדה, ולכן כשנתנת צדקה היא מתוך כפיה, אין המצוה נחשבת כמציאה שמתן שכרה בצדה, ושפיר יכולים לכופ עליה (ראה עוד ספר העיקרים נאמר שלישי פ"ג; משה למלך הל' עבדים פ"ג הי"ד).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"והיה מחניך קדוש" / לקט מוסרים על חומר עון ניבול פה

א. כתיב בפרשתנו (דברים כג, טו): **"כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך להיטיב וגו' והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריו"**, ומבואר בוותר הק' (סו"פ) דף עו. חובא בספר חרדים פרק כז) שכונת התורה היא על ערות דיבור, שלא ידברו דברים מאוסים המנבילים את הפה, כי בניבול פה הקב"ה מואס יותר מכל דבר (וידא הוא מלה דקב"ה מאיס בה יתיר מכלא"י), וזה גורם שהשכינה מסתלקת מבני מחנך. רח"ל. [נעו"ש נוראות, שהמנבל פיו, "מיד מנדין אותו בשמים, בחיכל נוגה, וארבעים מלאכים שהם מנדין לכל מוציא מפיו דברי נבלות הפה... וארבעים יום אין תפלתו נשמעת" וכו'].

ב. רז"ל הפליגו בחומר העון ואמרו (שבת לב): **"בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות, ובחורי שונאי ישראל מתים, יתומים ואלמנות צועקים, ואינן נענין וכו', כל המנבל פיו, אפילו חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה, והפכין עליו לרעה** (ראה תרגום אונקלוס על "ושב מאחריו" שכפ: "ויתוב מימרה מלאוטא לך"). **אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא: כל המנבל את פיו, מעמיקין לו גיהנם** וכו'. ומפרש שם ח"בן יהודעי' שמעמיקין לו את גיהנם עמוק עמוק, והנפיקים בזה הוא, שכיון שהוא כל כך עמוק, אינו רואה ונהנה כשהצדיק עובר דרך הגיהנם, כי כידוע הצדיקים עוברים דרך שם כדי להעלות משם נשמות של רשעים, אע"פ שלא זכו עדיין לצאת מגיהנם, עיי"ש.

ג. רז"ל דרשו (כתובות דף ה) על הפסוק בפרשתנו (שם פסוק יד): **"וידת תהיה לך על אזנך" - אל תקרי אזנך אלא אזניך, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו באזניו"**. עוד אמרו שם **"מה טעם [אצבעותיו של אדם] משומות כיתדות, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באזניו. תנא דברי רבי ישמעאל: מפני מה אנון כולה קשה והאלהי רכה, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה. תנו רבנן: אל ישמע אדם לאזניו דברים בטלים מפני שהן נכות תחלה לאבריו"**. **נכוות תחלה לאבריו - רכות ודקות ליכות מכולם** וכו' וכתב שם בעל היחלפא' (ד"ה מא) שחמור הכתוב בחוש השמיעה, ואמר שהיא נכית תחלה לאבריו, ואיתא בסי' עוללות אפרים' שהפגם בשמיעה - פגם באזני נשמות, ומסתלק ממנו חוש השמיעה. וכיון שאמרו רז"ל במסכת בבא קמא (פ"ה): **יחירו - נתן לו דמי כולו**, הכי נמי בפגם באזני נשמות ומחרשה, אילו פגם בכל בהאברים. עיי"ש שהאור בתוכחת מוסר. והדברים נוראים, כי שמעם שם שאפילו מי שמעם פעם אחת דיבור אסור או ניבול פה נעשה מוחו סתום וכל האברים ממאנים לעשות דבר ה', כי כיון שנפגמה אזני נשמות - נפגמו כל האברים הרוחניים.

כתב רבינו הראש"ש ז"ל ב'אורחות חיים' (סי' סא): **אל תוציא מפיך ניבול פה, כי על כל דברך תבוא במשפט, כדכתיב** (עמוס ד, י): **"ומיגיד לאדם כל-יום הדין" מה שח' - כל דיבור רע שיצא מפיו**.

ד. **גם בדרך המכשית בעת שמחת נישואין מזהיר איסור ניבול פה**, וכפי שהאריך בסי' פ"לא יעו"א (אורחות חיים) בחומר האיסור, וכתב שחטא זה מצוי בין הנבלים, כי נבלות הם ונבלה ידברו, והשומע יצחק להם במקום שהיה לו למחות בידם [ואינו יכול], או להם מיום הדין, ועיי"ש שהביא מעשה נורא מבדון אחד שהיה מרבה בשחוק וקלות ראש, ומדבר נבלות פה בשמחת מרעים, ולבסוף היה צועק נוראות מהעונשים שראה שבאים עליו לפני מיתתו, וכשהיה נכנס אליו איש שעשה כמעשה היה אומר לו: **גם עלך יעבור כוס מרה וכו'**. ולאחר שמאריך בדברים כדברות מסיק: **"לכן שומר נפשו ירחק מהן ומשמיעתן, כי פגיעתן רעה, ושומר פיו ולשונו ואינו שומען - שומר מצוות נפשו"**. ועיי"ש.

ה. וכתב בעל ה'מסילת ישרים' (פ"ה): **"ואם לחשך אדם לומר, שמה שאמרו על ניבול פה, אינו אלא כדי לאיים ולהרחיק אדם מן העבירה, ובמי שדמו רותח הדברים אמורים וכו', אבל מי שאמרו דרך שחוק בעלמא, לאו מילתא הוא ואין לחוש עליו. אלא אהא אמור לו: עד כאן דבר יצר הרע. לא מקרא מלאך בעלמא אלא תשטי"ט, ברוקלין נ"ג. (תד עמ)."** וכן אמר ר' זלמן הנ"ל (על פסוק (שם) לא ירע לבבך בתתך לו): **"על כל בחוריו לא ישמח ה' וגו' כי כל חנף ומרע וכל פה דובר נבלה, הנה לא הזכיר הכתוב הזה לא עבדה זרה ולא גלוי עריות ולא שפיכת דמים, אלא חטפה ולשונו הרע וניבול פה, כולם מחטאת הפה בדיבור, ועליהם יצאה הגזירה... אלא האמת הוא כדברי רז"ל, שניבול פה הוא עריות של הדיבור ממש" וכו', עיי"ש. וכיון שעון נבלת פה גורם להסתלקות השכינה, כאמור, וידוע שמדה טובה מרובה, על כן השומר פיו ולשונו משמח דברי נבלים, גורם להשראת השכינה, ואשרי חלקו בעוה"ב ובעוה"ב."**
מאת: הג"ר שטיי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

שערי רחמים על שלש עשרה מדות של רחמים - לקט באוריים משי"ס ומדרשים מפרשי התורה וספרי האגונים ואחרונים על דרך הפשט, על שלש עשרה מדות של רחמים, מסודר דבר דבור על אפניו. ערך סבוב טעם ודעת ויצא לאור ברב פאר וחדר על ידי הרב יעקב יהושע האמבורגער. מהדורה חדשה ומורחבת אלול תשס"ט, ברוקלין נ"ג. (תד עמ).

דבר מלכות - חידושים על יו"ט ראש השנה; **הבה תמים** - חידושים על שבת תשובה ויום הקדוש. שני ספרים מצודים מאת הגה"ק רבי **שאל בראך** זצוק"ל אב"ד ק"ק קראלי ומאנענדארף [הם חתם אות ד ואת ח' מספריו שסידר ע"פ א"י] על ירח האתונים, אשר תוכנם רצון רעיונות נשגבים וחידושים מתוקים לפרש ולבאר פסוקים ומאמרי חז"ל, וגם לרבות פירושים נחמדים בדברי התעוררות על סדר התפילות סליחות ופנטים. יצא לאור מחדש ברב פאר וחדר על ידי נכדו הרב שאל אלעזר ברודי, ירושלים.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת הר"ה ר' אברהם צבי בן מרדכי עיי"ה בערגער נלב"ע י' אלול תשכ"ט לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונעת על ידי חתנו הגאון רבי שלמה זלמן וועבער שליט"א דומ"ץ ביהמ"ד חסידי בעלזא אנטווערפן	הרה"ח ר' שאל קאפף הי"ו לרגל שמחת אירוסין בנו בהב"ח כמר חיים אביגדור נ"י עב"ג תתי בת מחו' הר"ה ר' רבי פינחס וויינר שליט"א דומ"ץ ביהמ"ד חסידי בעלזא 9 אוי. - בארא פארק במזל טוב ובשעה טובה ומוציאת	הרה"ח ר' מזמור לתודה מוגשת בזה להתאחים החשובים העסקנים המופלגים כהנים שדעתם יפה הרה"ח ר' הערשל דרעזדנער הי"ו והרה"ח ר' אביגדור דרעזדנער הי"ו על סידור בית התפילה והמסות אורחים עצוה"ט כמות ומכון. ובחדא מתאם נגיש ברכת "מזל טוב" לר' אביגדור לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר מנשה נ"י לעול התוה"מ בשבט"מ היסטיבה ה' לטובים ולישרים בלבבותם טופש ומתפלל עיית הנפש אויפאט - בלגיא	הרה"ח ר' מזמור לתודה מוגש להעסקן הדגול איש החסד והמעש ומסור אל האלהים אל מפארים לשם ותהילה הרה"ח ר' חנוך העניך גוטמאן הי"ו על האירוע הנפלא בשמיעת ורחויות לזכות הנפשות עצוה"ט וברכה מיוחדת קובעת להאי גברא רבה ויקיאר מרביץ תורה פה מפיק מרגליות הרב גרשון פדווא שליט"א
לעילוי נשמת הר"ה ר' אברהם רייזל ב"ר חיים עיי"ה מרת הרה"ח יוסף הערש קאניג עיי"ה נלב"ע ט' אלול תש"ס לפ"ק	הרה"ח ר' אהרן וויינגארטען הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי עב"ג חתנו היקר כמר אברהם אהרן נ"י בן מחו' הר"ה ר' יעשי' רייזל הי"ו - לזינון במזל טוב ובשעה טובה ומוציאת	הרה"ח ר' מזמור לתודה מוגשת בזה לאיש החסד והמעש מפעיליה המסורים ביותר של חברת "העלה" הרה"ר שימואל מרקוביץ הי"ו לרגל שמחת הכנסת בנו הר הנולד אשר אנשיל נ"י בביתו של אברהם אע"ה כשם שנכנס לביתו כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים	הרה"ח ר' מזמור לתודה מוגש להעסקן הדגול איש החסד והמעש ומסור אל האלהים אל מפארים לשם ותהילה הרה"ח ר' חנוך העניך גוטמאן הי"ו על האירוע הנפלא בשמיעת ורחויות לזכות הנפשות עצוה"ט וברכה מיוחדת קובעת להאי גברא רבה ויקיאר מרביץ תורה פה מפיק מרגליות הרב גרשון פדווא שליט"א
לעילוי נשמת הר"ה ר' אברהם רייזל ב"ר חיים עיי"ה מרת הרה"ח יוסף הערש קאניג עיי"ה נלב"ע ט' אלול תש"ס לפ"ק	הרה"ח ר' מזמור לתודה מוגשת בזה לאיש החסד והמעש מפעיליה המסורים ביותר של חברת "העלה" הרה"ר שימואל מרקוביץ הי"ו לרגל שמחת הכנסת בנו הר הנולד אשר אנשיל נ"י בביתו של אברהם אע"ה כשם שנכנס לביתו כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים	הרה"ח ר' מזמור לתודה מוגש להעסקן הדגול איש החסד והמעש ומסור אל האלהים אל מפארים לשם ותהילה הרה"ח ר' חנוך העניך גוטמאן הי"ו על האירוע הנפלא בשמיעת ורחויות לזכות הנפשות עצוה"ט וברכה מיוחדת קובעת להאי גברא רבה ויקיאר מרביץ תורה פה מפיק מרגליות הרב גרשון פדווא שליט"א	הרה"ח ר' מזמור לתודה מוגש להעסקן הדגול איש החסד והמעש ומסור אל האלהים אל מפארים לשם ותהילה הרה"ח ר' חנוך העניך גוטמאן הי"ו על האירוע הנפלא בשמיעת ורחויות לזכות הנפשות עצוה"ט וברכה מיוחדת קובעת להאי גברא רבה ויקיאר מרביץ תורה פה מפיק מרגליות הרב גרשון פדווא שליט"א

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נהרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת כי תבא (אבות ג-ד)

ט"ז אלול תשס"ט לפ"ק - שנה י"ד גליון תרפ"ג

הדלפת מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ת
21:31	21:11	20:03
20:50	20:30	19:25
21:01	20:44	19:36
21:10	20:46	19:40
20:40	20:16	19:12
20:34	21:12	20:03
21:40	21:14	20:09
21:16	20:51	19:45

תורת של ראשונים

"למען אשר תבוא אל הארץ" - בזכות ובה התורה

וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך וגו' (כו, ג). פירושו: שזכות קיום זאת המצוה (לכנות להם מוכח דו"ש) - שהיא הראשונה לביאתם לארץ - יעזור לה' לבוא ולרשת את הארץ.

והרמב"ם מפרש שהוא רומז לכל דברי התורה, והיינו שתכתוב על האבנים את כל דברי התורה הזאת בעברך ביריד מיד, "למען אשר באת אל הארץ" - ותדעו "כי לא זכינו לירושלם הארץ אלא בזכות התורה. וממנו זה תקנו רבותינו ז"ל להזכיר תורה בברכת הארץ (ועל תורתך שלמותנו) - בברכה שניה שבברכת המזון).

ואפשר לפרש: "למען אשר תבוא אל הארץ" - למען אשר תוכל לבא, כלומר: מה שאני מצוה לך לכתוב עליהן כל התורה, למען שיהיה לך כח לבא אל הארץ. כי כח התורה יכריח האויבים אשר בארץ ויגדילנה לנו".

כל הקללות כלולות בברכות כנגדן

והיה אם לא תשמעו וגו' (כח, טו). כל הקללות האמורות בפרשה כלולות בתחלה בפסוקי הברכות, בענין שלא יאמר פתחון פה לבעל הדין לחלוק ולומר "בשנאתי ה' אותנו" (לעיל א, כו) קצת בברכות והאריך בקללות ובמכות אכזריות שלא נרמזו בברכות, "כי זה שקר, כי כל הקללות כלולות בברכות (וה' בפירושו שמאריך לפרש כיצד רמזות הקללות בברכות), ולא די זה, אלא שנוכל לומר כי בשני פסוקים של הברכות כלולות כל הקללות, ולא די זה, אלא שבפסוק "פתחון פה" לך את אוצרו המובל (לעיל א, יב) כלולות רוב הקללות, ורוב הפסוקים מיותרים לברכות האמיתיות של עולם הבא, כגון "ונתן ה' אלקיך עליך, וכן יצאך ה' לך לעם קדוש, כמו שפירשתי. ולכן אמרו חז"ל כי בברכות מתחילות ברייתו (ויהיה אם שמעתי, פסוק א), ומסיימות במים" - "לעבד" (שם יד) - בענין שיחיה ריחו לברכות. אבל הקללות מתחילות ברייתו (ויהיה אם לא שמעתי, פסוק טו) ומסיימות ברייתו - של "קדוש" (פסוק סח), להורות שהקללות אין להם מקום לחלו, ולכן אין מפסיקים בהן, כמו שאין מפסיק בין ה"א לוי"ו".

צדור המור

איזה הנחמה בקללות?

"שאלת ממני למה לא נכתבת נחמה בקללות של ויהיה כי תבא אל הארץ" כמו בקללות של "אם בחזקתך" (שמואל ב' ו' ויפרא כו, מו-מו); וזאת נחמה ברייתו אויביו לא מאמנים וגו', וזכרתי להם בריתי ראשונים" וגו'.

תשובה: שאלה זו נשאלה בספר הוזהר, ותירצו, דהא כתיב (בפסוק סא): "גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלה השם עליך" וגו', מלשון העלמה ולא מלשון העלאתה. ואם תאמר, כי מה שאמר הכתוב אחר כך "עליך" מורה שהוא העלאתה, והו', דאיכא בתר האי קרא כמה קללות, ודרך הנחמה שתבא בסוף. ויש לתרץ לפי שיטת המדרש, דאין הכי נמי דשפטיה דקרא קללה הוא, אלא דרמזו לך הנחמה בנקודה. ומה שנראה לי לתרץ, כי אין צריך נחמה בפרשת כי תבא, לפי שנחתם בצדק, שאין פסוק ופסוק שלא הזכיר בו שם ההויה, המורה על הרחמים, להודיע שהמדה היא ברחמים, על דרך (אויב יח) "זכי הוא יכאוב ויחבש" ויחזיק וידין תרפינה, ואין לך נחמה גדולה מזו. עוד יש לתרץ, כי פרשת אתם נצבים היא קשורה למעלה עם פרשת ויהי כי תבא, והרי הוא בכלל הברית, והכי משמע מדכתיב (כפ, יא) "לעבד בברית ה' אלקיך ובאלתו" וגו', והרי יש בסופה נחמה, דכתיב: "וזהו כי יבוא עליך וגו'. וישבת עד וגו'. ושב ה' אלקיך" וגו' עד סוף הפרשה, כולה נחמה, והרי זה נכון.

שרת רביצ' (ח"כ סי' תשס"ט)

לקח טוב

טבע כל נשמה להתאווה לבוראה

כמה יעלו לו כל התיקונים, בכדי שבסופו של דבר תחזור עטרה ליושנה, ושוב יופיע האור מבין קניה הנהדרים. אחר בדיקה קלה בת שעה ועזרה פנה הלה אליו, ובת שחוק על שפתיו, "שומה שכמוד" - הפטיר לקראתו - "לבעל מלאכה קראת על מנת לתקן ולכנות את המגורה מחדש. ברם, אין כאן צריך תיקון. הכל שריר וקיים!".

לתמיחה הרבה המשיך ואמר: "לא נזק יש, לא חורבן ולא אבדה. אלא כמויות גדולות של רפש ולכלוך יש כאן. אזור את מתניך, והחל במלאכה. צחצח את הזהב עד שיתנוצץ בכימו קדם, נקה את הכוסות למען יראה בהם אור. כאשר תגמור מלאכה זו, ותמיכי את הנרות ותשים פתילות חדשות ויבשות, תעמוד מגורתך הישנה מול עיניך במלוא הדרה".

"מוחין וידע הנך" - תמה לעומתו בעל הבית - "שאחר כל הנקיון יעלה בה האור והיופי גם יחד. הרי ימים ימימה היתה עיובה וגלמודה"...

אותיות מחכימות

אל ס' האמרת היום וגו'. והנה רש"י ז"ל כתב "האמרת והאמריך - אין לם עד מוכיח במקרא" וכו'. ובס' הרב המוכח האלקי מו"ס דוב בער מהגיד משרים זל"ש" כחוב שחל לקון לבוש, כמו (איכה ב, ז) "בגד אמרתי". ולא נדע ענין זה ללא, ולדכינו מאלד נטן סוף, כי יאמר הנה "אל ס' האמרת" וגו', כלומר, אחר שהאמרת היא חלקו ממך ב"ה, הנה גוף האדם הוא מלבוש האמרה, ופדע זאת אשך אל ס' ממך האמרת והלככה, כי נשמך היא חלק ס' ממך, ועל כך אחר שחמרה, ודאי משמם מתאחות וחושקת בקבלת עול מלכות שמים ב"ה "ליות לך לאלקים וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצוותיו" וגו', ולא תאריך אחר כך לעבודה וגישה כי משמך תחפץ ככלת שאלך וכשך לאלקים לקל ח'...

כלל מים מים (ע"פ חלית)

מילא בעל המלאכה שחוק פיו: "כסול מתי תשכיל. טבע מוטבע לוחב שיבריק, לאור שיאחוז בפתילה ולאבנים יקרות שיתנוצצו. טבע הזה לא ישתנה. אך תסיר את הוזהמא המכסה את פני המגורה, ובהכרח תידלק ותאיר כאשר למודה היתה בימים קדמוניות" - ברצות בן ישראל לשוב אל אביו שבשמים, אל יאמר לנפשו נואש בגלל היותה עיובה ומוזנחת, עד שנפלה לא תוסף קום, כי טבעה של נשמת ישראל להשתוקק ולעלות אל חיק אביה שבשמים. מה שעל בעליה עשות הוא רק לנקותה מכל סיג ופגם שנדבק בה. אכן ברגע שתחזור להיות נקיה מכל לכלוך וזוהמא, תחזור עטרתה ליושנה, ומעצמה תחתור אל בוראה.

רבים ומזכים מתקשים להגיע להבהר ברוחה ובהירה בעבודת הענוה הדרושה מן האדם העובד את בוראו כראוי. מצד אחד, חוזרים ונשנים הדברים לפניו שאין הקב"ה יכול לדור עם בעל נאווה במקום אחד, ושנאותו דוחקת את רגלי השכינה, ורק דכא ושפל הרוח יכול להיות בשכונתו של מקום. מצד שני, "ויגבה לבו בדרכי ה'", ואין בן ישראל מסוגל לגשת לעבודה כלשהיא כלפי שמיא מבלעדי גבהות דקדושה, שתהיינה עיניו מסתכלין כלפי מעלה ולבו מלא התרוממות על שזכה וזוכה להיות ממשרתי יתברך עושי רצונו, ומוראו פני המלך.

מגורת נברשת ענקית ועתיקה נפלה בחלקו של הכן הצעיר מירושלם אביו. כולה מקשה זהב, ובראש קניה כוסות מזוכיות יקרה בהם מדליקים את הפתילות. צורתה היתה מרהיבת עין, מלאכת מחשבת של טובי האבנים. כל קנה היה חסוב באופן נפלא, שכלכל אורכו היו משובצים בו אבנים טובות ויקרות, כך שבאשר הועלה בה האור, נצצו אבנים אלו והוסיפו נוגה רב על הויה וההדר שהפיצה המגורה.

אך ביום הנחיל אבא לבניו את אשר לו, היה הוא צעיר ורך לימים, ולא אבה להתיישב בבית בו היתה הנברשת תלויה, כי אם נשאוהו רגליו אל כל מחמדיו עיניו, עד שלא עשה שתי לילות במלון אחד. לא פעם ולא פעמיים הגיעוהו מכתבים מבני משפחתו, על שמוניה הוא את נחלתו, ובעיקר את מגורתו הענקית הזקוקה לנקיון תמידי, על מנת שתעמוד ביופיה ותחזיק בהדרה. והוא לא שם לבו אליהם ולא עשה אל אוהרותיהם, באשר ראשו ורובו היה שקוע ברדיפת תענוגיו בארבע כנפות הארץ, ואל ביתו ורכושו לא פנה.

לימים שב מדרכיו הנלוות, והחליט בדעתו להתיישב בעירו, ולהקים בית ומשפחה. כאשר נכנס לחדר הגדול בו היתה מגורתו תלויה, מה מאוד נצטב לבו בקרבו למראה עיניו. כל כולה היתה מכוסה שכבות רבות של אבק, עד שצבע הזהב כלל לא נראה לעין. כוסות הנרות היו מלוכלכים לגמרי, כאשר הנרות עצמן מליאות עפר ורטובות מים עכורים, עד שלא היה האור נאווה בפתילות. פנה הודה, פנה וזיה ופנה הדרה.

לא ידע הבן את נפשו מרוב צער ותוגה. בגלל כמה שנים של תענוגי סרק, נחרב רכישו היקר ונאבד. איך היתה מגורתו היקרה לגוש מכוער, מחוזה מחוריר עין כל רואהו. לאן ברח היופי והפאר שנצנצו מבין אבניה. היתה פעם, ולא תהיה עוד.

בצר לו, הזמין בעל מלאכה המתמחה במלאכת מחשבת, על מנת שהלה יעריך את הנזק שנגרם למגורה במשך שנות הונחתה. בן ביקש ממנו לחשב

גליון זה נדבט ידידנו הנדיב הנכבד איש החסד והמעש, ביתו פתוח כביתו של אברהם ואזנו קשובה לכל דכזה, נדע בשערים בפעולותיו הכבירות למען חולי ישראל הר"ר אליקים שרגא פייוויש שפירא שליט"א לרגל השמחות השריות במעונו ה"ל בהולדת הנכד בן לבנו האבר"ר כמדורשו הר"ר משה אברהם יהודה הי"ו ונקרא שמו בישראל נפתלי הירץ נ"ו כשם שנכנס לבית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים

ולרגל הולדת הנכד בת לחתנו האבר"ר כמדורשו הר"ר אהרן הכהן שטיין נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומצליחה קידושא רבה יתקיים השבת א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז) - אנטווערפן ויהא רעוא שיזכה לרוות מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך אושר ועושר וכל טוב סלה, אמן

ההפצה ברחבי העולם נתנדבה על ידי ידידנו הדרגול, נגיד ושו"ע, הנדיב המרומם,

הרה"ח ר' שלמה ארי' יהודא וויילער הי"ו

אב"י בגאולדס גרין - לונדון יע"א

לרגל היכנס בנו היקר כמר מרדכי נ"ו לעול התורה והמעוות

במזל טוב ובשעה טובה ומצליחה

✽✽

העל"י לתורה תתקיים א"ה בביהמ"ד ר' בית שמואל ראדומיאל

171 Golders Green Road, London, NW11

קידושא רבה תתקיים אחר התפלה באולם "שרה פעלזנשטיין"

NW11 173 Golders Green Road, London

כל ידידנו ומכירינו מוזמנים לבוא ולהשתתף בשמחתנו, וא"ה ביום שמחתכם ישמח לבנו גם אנו

- נא לראות הזמנה זו כאישית -

אמרות טהורות

פעמים שצריך לירידה שתהא לצורך עליה

וזה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה (כז, א). בדרך רמז יבואר הכתוב "על פי מה ששמעתי בשם הרב מו"ה נטע מק נאווירוק" על הפסוק (לעיל ה, יט): "וזה כי שכוח תשכח את ה' אלקיך", ולכאורה קשה הרי 'וזה' הוא לשון שמחה, ולשמחה מה זו עושה כאן. ותיירץ שהשמחה היא, משום שעל ידי שהאדם נופל ממדרגתו ושוכח לרגע את ה', על ידי זה הוא מתחזק ביותר ועולה אחר כך למדרגה יותר נעלית, ואש להבה תוקד בקרבו להתקרב לעבודת השם.

וזו הכוונה: "וזה כי שכוח" – שמחה תהיה לך אם תשכח לרגע את חובתך לבואך, כי על ידי זה "תשכח" – לשון מציאה (בלשון הגמרא) – תמצא ותשיג "את ה' אלקיך". ענין זה מרומז במה שאמרו חז"ל (ב"מ נט): "אוקור לנשייכו כי היכי דתתקטרו" – נשייכו היא לשון שכחה (מלשון) בראשית טא: "כי נשני אלקים", ורצוה לומר תכבדו ותוקירו את השכחה שלכם, כי על ידי זה תתקשרו אה"כ בעבודת השי"ת. ובה יבואר הכתוב: "וזה כי" – שמחה היא – "כי תבא אל הארץ" – שיהיה חובתך השמש ויחשך האצל לרגע קט בעבודת בוראך, כי מה "אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה" הוא כדי "וירשתה וישבת בה" – שתירש מדרגה יותר נעלית בעבודת ה'.

לקרש כל "ראשית"

ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו' (כז, ב). "דהנה צריך האדם לקדש כל הענינים – ראשיתו, ואז לא יעזובנו בידו של יצר הרע. ולזה תחלת השנה נתקדש על ידי ראש השנה; תחלת חודש – על ידי ראש חודש; תחלת יום – על ידי תפלת שחרית; תחלת לילה – על ידי תפלת ערבית, וגם תיקף כשעומד משנתו צריך לקדש המחשבה ולומר פסוק 'מודה אני', ועל ידי זה נמשך היות אחר כך לכלל השנה, והחודש, או היום וכו'.

ובזה נתבאר: "ולקחת מראשית כל פרי האדמה", שעל ידי

ראשית הענין שתקדש, על ידי זה תוכל ליקח כל התולדות והפירות שאחר כך".

"ושמחת בכל הטוב" – התורה הקדושה

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך (כז, יא). "ירמזו במאמר 'בכל הטוב' אל התורה, כאומרים ז"ל (אבות ג, ג): 'אין טוב אלא תורה', שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כפי וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם".

עבודת השי"ת – מתוך עושר וכבוד ודיקא

ברוך אתה בבוראך וברוך אתה בצאתך (כז, ו). איתא במדרש רבה (פ"ז): "ברוך אתה בבוראך בפרקמטיא וברוך אתה בצאתך בפרקמטיא שלך, ודוד מפרשה (תהלים קכא, ה): 'ישמר צאתך ובואך', ע"כ". ופליאה מאתנו מה מפרש דוד יותר ממה שמבואר בקרא.

"ואפשר לומר על פי שהבאתי כמה פעמים בשם אאמור" ז"ל (הרח"ק בעל השפת אמת מבערוזא) על פסוק (תהלים ל, יג): 'למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלקי לעולם אודך', כי יש שני בחינות בעבודה, הא' מתוך עושר וכבוד והב' מתוך צער ויסורים ח"ו. והחלוק הוא, כי מתוך עושר וכבוד יכול האדם לעמוד תמיד בעבודתו, אבל מתוך צער ויסורים ח"ו אי אפשר לעמוד בצדק, כי עניות מעבירתו על ודעתו קונו (עירובין טא). ואין אדם נתפס על צערו (כ"ב טו). וזה שביקש דוד המלך ע"ה: 'למען יזמרך כבוד', היינו שנעבוד אותך מתוך עושר וכבוד, ולא ידום' – לא מתוך הבחינה הב' בצער שהוא בחינת ידום אחרך – שמקבל שכר על השתיקה, כי על ידי זה: 'ד' אלקי לעולם אודך', היינו נוכל תמיד לעמוד בעבודה, כנ"ל, ע"כ".

וזו כוונת המדרש: "ברוך אתה בבוראך וברוך אתה בצאתך – בפרקמטיא שלך", היינו מתוך עושר וכבוד, "ודוד מפרשה" – מפני מה דייקא מתוך עושר וכבוד – ה' ישמר צאתך ובואך – וסיפא דקרא – מעותה ועד עולם, כי שנעבוד אותו ית' מתוך עושר וכבוד נוכל לעבדו תמיד עד עולם.

אמרי יתירה

אמירה נעימה

ברוך אתה בבוראך וברוך אתה בצאתך (כז, ו). ובמדרש (רבה ג, ה): כבר פירשה דוד (תהלים קכא, ה): 'ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם'. וצריך ביאור כוונתם בזה.

ונראה, שבא לתרץ לכל יקשה לך מה ברכה היא זו לצאת ולבוא, הלא טוב יותר לישב בשלוח בבית ולהשיג כל טוב בלי יגיעה של ציאה וביאה לצרכי משא ומתן.

אך באמת מצינו בחז"ל (ערכין טז) שמי שלא באו עליו יסורים כמה ימים ידאג פן מקבל עולמו בעוה"ז. ואם כן מי שפרנסתו מצינה לו בלי שום מרדח ויגיעה, סימן רע הוא לו, ועל זה אמר הכתוב (תהלים קכא, ב): 'יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך', ודרשו חז"ל (ברכות ה): אשריך – בעוה"ז, וטוב לך – בעוה"ב, כי שנים בידך בשלימות המנוחה אי אפשר וצריך להתנייג בעוה"ז להיות שמור לו שכרו לעולם הבא.

וזו כוונת המדרש: כבר פירשה דוד – למה אמר 'בבוראך ובצאתך' שצריך להתנייג בעוה"ז ביציאה וביאה, כי 'ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם' – לעולם הבא, כי על ידי היגיעה תקבל השכר בשלמות בעולם שכולו טובה.

והותירך ה' לטובה בפרי בטנך וגו'. יפתח ה' לך את אוצרו הטוב וגו' (כז, יא-כב).

נראה הכוונה על פי מה שדרשו רז"ל (ויקרא יג, ג): "כל מי שעושה מצוה ומבקש ליטול שכרו עליה מיד ליד לא ינקח רע" (משלי יא, כא), רשע הוא ואינו מניח לבניו כלום וכו', אילו בקשו אבות הראשונים ליטול שכר מצות קלות שעשו בעולם הזה, מהיכן היתה זכות עומדת לבניהם אחריהם, שהרי הוא אומר (ויקרא יג, טז) 'זוכרתי את בריתי ועיקב' וכו', ע"ש".

ולפי זה נמצא שאם אחד מקיים מצוה, אין ראו לו לקבל שכרו בעצמו, רק יניחנו לבניו אחריו. אך אם כן מה יעשה אדם ומה יאכל הוא בעצמו. אלא, הוא אוכל מה שנותן לו הקב"ה מתנת חנם משלו שלא בדרך שכר.

וזהו שאמר: "והותירך ה' לטובה בפרי בטנך", כלומר, את שכרך ויתיר לטובה בפרי בטנך, שתמיך בזה לבניך ותעמוד

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (ח) באלו זכויות יינצלו משלש פרענויות?

בני אם תקח אִמִּי ומִצְוֵי תִצְפֵּן אִתְּךָ (משלי ב, א). אמר הקב"ה לישראל על הר סיני, אם זכויות להצפין ולקבל תורת ולעשותה – אני מציל אתכם משלש פרענויות: ממלחמת גוג ומגוג, מחבלו של משיח, ומדינה של גיהנם. מדרש משלי (פ"ב, א). וע"ש בפ"י מהר"י הכהן: "מדינה של גיהנם – אולי ידרוש קרא הכתוב למטה בענין (משלי ב, יב) להצילך מדרך רע מאיש מדבר תהפוכות. מדרך" – זה דרך שאול (-גיהנם) רע' – זה הרע בכלל, דהיינו חבלי משיח, מאיש מדבר תהפוכות" – זה מלחמת גוג ומגוג".

ידוע מה שאמרו חז"ל (ברכות סג) עה"פ (משלי כ, ה) הַתְּרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צָרָה בְּךָ – שכל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה, ובפרט שלא רחוק היום ההוא, יום הגדול והנורא של ביאת אליהו הנביא, שיהיו אז חבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג, ומחית עמלק. וכל אחד ואחד יצטרך לזכותים גדולים, שיגיעו עליו מהצרות שיהיו אז, והמגין היותר גדול היא תורה הקדושה שתגן עליו, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צח) מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. ויתרופה להציל מהחין הקשה של העת ההיא, אלא על ידי תורה וחסד יחד. וכן איתא בתנא דבי אליהו פ"ד: אין ישראל נגאלך לא מתוך הצער ולא מתוך הסלטול ולא מתוך שאין להם מזונות, אלא מתוך עשרה בני אדם שהן יושבין זה אצל זה, וכל אחד קורא וטועם עם חבירו וקולם נשמע וכו' ע"ש. וכשתנהגו כן בוודאי ננצל מהצרות הנוראות שנמצאים בו אנטוני דיוס וקירב קץ הגאולה ונוכה לביאת אליהו הנביא ומשיח צדקינו בב"א.

מכתבי החפץ חיים (מכתב כ"ח) * * *

א"ר שמעון בן פוי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא, כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פרענויות: מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג. מחבלו של משיח – כתיב הכא "יום" וכתיב התם (מלאכי ג, כג) "הנה אנכי שולחם – כתיב הכא "יום" וכתיב התם (מלאכי ג, כג) "הנה אנכי שולחם – כתיב הכא "יום" וכתיב התם (מלאכי ג, כג) "יום עברה היום ההוא"; ממלחמת גוג ומגוג – כתיב הכא "יום" וכתיב התם (יהושע יח, יח) "ביום בא גוג", מסכת שבת (ק"ח ע"א)

נראה טעמו ע"פ דברי רבינו הטור בס"י רצ"ב, דשלשה עניני תפילות שתקנו בשבת הם כנגד שלשה שבתות וכו', ועל דרך זה הם שלש סעודות, ודקא פן מתלאת היום בפסוק אחר "אכלוהו היום" וגו' מרמזים על תלתא יומין דשבת, חד יומא דשבת בראשית, וחד יומא דשבת מתן תורה, וחד יומא דשבת שלעתידי דבוכותו נינצל מתלאתא פורעניות דכתיבין ביה יום תלאתא וימינו וכו'.

סעודה שלישית לפנות ערב כנגד שבת שלעתידי דיעשה סעודה לצדיקים מלחיתן ובת זוגו (כ"ב ע"ה) וגם לשם (ויקרא יא, ב) דרשינן (משלי ט, א) "חכמות בנתה ביתה" – זה בית המקדש, "חצבה עמודיה בשבעה" – אלו שבע שנים של גוג, "טבחה טבחה בשר גבורים תאכלו" וכו' (יהושע יח, יח) ע"ש. שהאריך במדרש לבאר כל דבר על מכונו. ולכן ניצול משלש פרענויות, מחבלו של משיח וכו', וממלחמת גוג ומגוג בזכות סעודה שלישית כנגד שבת של עתיד, דארתן שבע שנים של גוג דן פרטגמאל של צדיקים לעתיד לבוא, פ"י קיבול שכר. ב"ח (א"ח ס"י רצ"א, ב)

ולכך המקיים ג' סעודות אלו, ובה מודה שהשי"ת ברא העולם בהשלמה, ואין כאן חסרון כלל, ולכן ניצול מן הפרענויות שהם חסרון. אבל למי שאינו מודה שהשי"ת ברא העולם בהשלמה, אינו ניצול מהם. ושני פרענויות שהם חבלי משיח ומלחמות גוג ומגוג. מפני כי חבלי משיח נקרא "ערב" כדכתיב (סנהדרין יד, יז) "וזהו לעת ערב יהיה אור גדול". ואם מקיים סעודת המנוחה שהוא דומה לחבלי משיח, שיהיה לעת ערב, כדכתיב "וזהו לעת ערב יהיה אור", ומלחמות גוג ומגוג, הוא אחר שנגלה המשיח ויהיה האור בעולם, ודבר זה נקרא "בוקר" של ישראל, כאשר יהיה גלה משיח, ומי שמקיים סעודת הבוקר, וסעודה זאת מורה שהשי"ת השלים העולם בהשלמה, ולכן ניצול מן מלחמות גוג ומגוג. באר הגולה להמדר"ל (באר השני אות ח)

כל המקיים ג' סעודות בשבת ניצול משלש פרענויות וכו'. ולא אמר "כל האוכל", לפי שאם אכלו בדרך המונים הרי אחר שאכלו כבר נאכל ואינו קיים, לכן אמר, "כל המקיים", שאף אכילתן הם קיימין לעד. כנ"ל.

ישנו משה על הש"ס (שבת ק"ח). ועי' ילקוט מנחם להרחיק מריבונות יזע' ועמ' רלח' משי"ת בזה. ועי' פרי צדיק פ"י נשא (אות טו) באריכות, ובשם משאול פ"ר בהעלותך (עמ' קט"ו)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי עקיבא איגור (הראשון) זי"ע - בעל "משנת דרבי עקיבא" יומא דהילולא ט"ו אלול (תק"ח)

"שר התורה... הרב הגאון המפורסם, ארי שבחבורה, קש"ת מה"י עקיבא איגור זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק צילץ וק"ק פרעשבורג" - מהקדמת בנו הגאון רבי יהודה ליב איגור זצ"ל אב"ד ראטרדאם לספרו 'משנת דרבי עקיבא', והוא אבי אמו של גאון ישראל רבינו עקיבא איגור מפוזנא זי"ע.

אור זרוע לצדיק:

הגה"ק רבי **עקיבא איגור הראשון** זי"ע, נולד בשנת תפ"א בעיר הלבשרשטאט שבאשכנז, לאביו הגביר "טהור גברא דדחיל חטאין לעשות צרון קונו" רבי **שמחה בונם איגור** זצ"ל, ולאמו הצדיקת מרת צפורה ע"ה בת הגאון המפורסם לקדוש ה' רבי **אברהם עקיבא** לוי זצ"ל מחכמי הלבשרשטאט - "אשר אור תורתו היה מאיר כאור הבוקר לאיתנו".

בעודו צעיר לימים, הפליא רבי עקיבא את כל רואיו בדיעותיו הנקיות (בספרו, דף ע, נדפס דרוש חריף על הלכות ספר תורה שחידש בגיל י"ח). ויסופר, שכאשר הניח הגאון רבי צבי הירש חריף זצ"ל - בעל "עשרת צבי" ויכוס ישועות, לישב על כסא הרבנות בהלבשרשטאט, העמידו ראשו ופרנסו הקהילה ליד שעשועים זה לקבל את פניו לדרוש לכבודו בדברים בעתם. וכשכילה לדבר קבע רבי צבי הירש את התפעלותו ואמר: **"עיר אשר מגדלת גדיים כאלה בטח תצליח, ותגדל תפארתה עד מהרה"**.

מני אז היה הוא אחד המיוחד מבין תלמידיו של רבי צבי הירש חריף, ביחד עם הגאונים האדירים מגדולי הדור כרבי מאיר ברבי אב"ד פרעשבורג, האחים רבי ישכר בעריש אב"ד פאדוויץ, רבי אריה צבי אב"ד הנובר רבי נתן אב"ד אדבראמיל - בני בעל הפני יהושע, רבי אברהם אביש מפפד"מ, רבי אלחנן אשכנזי - בעל "סדרי טהרה", רבי ישעיה פיק ורבי שלמה מחעלמא - בעל "מרכבת המשנה", וצוקכ"ל.

כשהגדיל קיים המשנה היו גולה למקום תורה, "והלך לעיר הגדולה פראנקפורט דמיין ושימש איזה שנים בבית מויתא דכחנא רבי ה"ח באוהל יעקב הגאון האמתי בעל "שב יעקב זצ"ל" (ינאבני בית היוצר) להר"י ווייס מווערבי זצ"ל הי"ד, פאקס תרי"ס, דף לו ע"א. ספר זה שהיה לנו לעינים, ממנו חציטורס (באיתא).

כשחזר הביתה, בנה את ביתו עם זוגות הרבנית הצדיקת ומלומדת מרת יטל ע"ה, בתו של הגניד התורני ר' זאבל לייטסרדארף ז"ל מוויינא, "והיא היתה עוררת מקודש להסתפת בנחלת ה'".

מיד אחר נישואיו, החל - בהסכמת רבו - להרבץ תורה בעירו לתלמידים מקשיבים, ולא פסקה ישיבה מעל שלחנו, ושמעו חולק בכל המדינות, "יוצא ככרש שמשו שלבו לב חריף ופתחו כפתיו של אולם - זה רבי עקיבא (עירובין נג). והיה נושא ונותן עם גדולי דורו, ביניהם הגאונים מהר"ם א"ש זצ"ל והרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל.

במכתב אחד מתאור הרבי ר' יהונתן: **"בחיירי רצתה נפשי, הלא הוא אחיב מחותני, הרב הגדול, מעוז ומגדול, מאור ישראל לממשלת, דבריו אש וגחלת, כרבי עקיבא בנגעים ואהלות..."**, וכותב: "הולם הגיענו דבריו הנעימים... אף כי גם אני טרוד בטרדת הלכה ותוספות בשמעתין חמורות וגם צרכי ביום, מכל מקום פניתי עצמי לעיין בדבריו וידו תכון עמו בכל אופן, **והלכה כרבי עקיבא**". וברגשי אהבה חותם הוא: "דברי הטרוד הכותב בידים רפות וכחות מוכן לפקודתו, קשור בהבתו **אהבת יהונתן**"... (נדפס בקובץ "פנים מאירות", ח"ח עמ' ב. וכן בפתח דבר לדרוש וחידוש ערקא"א מכת"י, ירושלים תשמ"ב, הע' 2. וראה עוד חילופי תשובות ביניהם בספר "בני אהבה", ח"ח דף ק"ט - פראק תקע"ט).

שמו הולך לפניו:

כאמור היה שמעו הולך בכל המדינות בחריפותו שהדהימה את חכמי דורו, והיה בין הדמויות הבולטות בכחו הגדול בגאונות מפליאה ביותר. בהיותו רק כבן כ"ז שנים, זי"ך וישר, נתקבל בשנת תק"ט כרב ואב"ד צילץ במדינת שלזיה, "יושם נקבצו אליו הגדלים אל האיל המנגח ימה וצפונה - זה רבי עקיבא (ספרי פ"ה קהת)". משיכתו שם שבע שנים, עלה ונתעלה לשמש ברבנות עיר ואם בישראל פרעשבורג.

היה זה בראשית שנת תקט"ו. בעת ההיא היה הרב ואב"ד בפרעשבורג הגאון רבי משה חריף זצ"ל, שכבר היה זקן מופלג. וכאשר כחו הלך ותש, וכן כחה מאור עיניו, שוב לא היה ביכולתו לצאת ולבוא לפני בני קהילתו, ראו בני העיר שהם צריכים לסגן ומשנה למלך, שייסיעו בעבודת הקודש להורות

לעילוי נשמת	לעילוי נשמת	לעילוי נשמת	לעילוי נשמת
הרה"ח ר' עזיאל משה ב"ר זאב ע"ה נלב"ע ח"י אלול תשנ"ד לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' אהרן משה ב"ר צבי ע"ה נלב"ע כ"א אלול תשכ"ח לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת ר' ישראל ברוך ב"ר אליקים נעצל ע"ה קארנפסעל נלב"ע כ"ב אלול תשי"ט לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת רחל ב"ר זאב ע"ה אשת יכל"ט הרה"ח ר' אברהם שמואל גראסס שליט"א נלב"ע י"ז אלול תשס"ז לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.
הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א	הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א	הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א	הוצנצה על ידי בנייה החשובים הי"ו

בפרעשבורג, התבקש מאלוהי הקהל שישמיע אמרו וידרוש לפני בני הקהילה בבית הכנסת הגדול שבעיר. תחילה סירב לכך רבי עקיבא, כי ידע שענין זה ירע לו להרב אב"ד רבי משה, אך אחרי שרבו וגברו הפצרותיהם נעתר לבקשתם ודרש לפניהם.

זמן קצר לאחר מכן נח נפשינו דרבי משה חריף, ביום ג' אלול שנת תקצ"ח, ורבי עקיבא נבחר לישב על כסאו הרם. ויהי - אין ויהי אלול לשון צער - כאשר עמד רבי עקיבא להספידו כראוי לחכם בבניו, אירע דבר נורא. באמצע ההספד הפסיק בדרי, באמרו כי הרב הנפטר אינו מניחו להספידו, ותובע אותו לדון לפני בית דין של מעלה. בכל זאת, ניסה רבי עקיבא להמשיך בדבריו, אך מיד הפסיק שנית, ושוב לא דרש.

כאשר שב לביתו, נפל למשכב, וימים ספורים לאחר מכן שקעה חמה לב עונתה, ביום ט"ו אלול תקי"ח, בדמי ימיו כשהוא בן שלשים ושבע, בחי אביו רבי שמחה בונם זצ"ל. על מצבתו נרמז מעשה נורא זה בקיצור: **"אשריך רבי עקיבא שנפתת על דברי תורה"**.

עוד חרות עליה פיו היתר: **"רביה דעמיה, בוצינא דנהורא, צנא דעל פארה, רבי עקיבא עוקר הרים וטוחן זו בזו בסבארה... ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכניה, אשריך רבי עקיבא שגופך טהור בכל מיני טהרה... אשריך רבי עקיבא שזכית לשם טוב ונפטר בשם טוב לעולם שכלו טוב... משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה, ה"ה מורינו ורבינו הגאון תפארת ישראל מוהר"ר עקיבא איגור אב"ד דק"ק צילץ ור"מ דקהילתנו פרעשבורג, כל ימיו של אותו צדיק לא פסקה ישיבה ממנו..."**.

פטירתו הפתאומית היתה מהלומה קשה לשיבת פרעשבורג. לפי המסופר, כך פתח עליו האי ספדנא: "אחד עשר יום תחורב" - כי רק י"א יום עברו בין חורבן בית ראשון - סילוקו של רבי משה חריף, לחורבן בית שני - פטירת רבי עקיבא איגור...

לא נאמר בו מיתא:

הגם שרבי עקיבא השלים את ימיו מהרה, בכל זאת זכרונו לא יסוף מישראל על ידי גדוליו גידולי קודש - תרתי במשמע - אשר הניח אחריו ברכה. ה"א תמה צאצאיו הגאונים, רבי **יהודה ליב איגור** זצ"ל אב"ד ראטרדאם והלבשרשטאט - בעל "בני אריה" (בנו הוא הגאון רבי **פריץ זאבל איגור** זצ"ל אב"ד ברויטשוויי - בעל "עשרת פני וירמון פריץ"), והגאון רבי **בנימין וואלף איגור** זצ"ל אב"ד צילץ וליפניק - בעל "שער הלבנון" (בנו הוא הגאון רבי **עקיבא איגור** זצ"ל אב"ד הלבשרשטאט). ובת אחת ויחידיה "הצדיקת ומלומדה כגברא" מרת גיטל ע"ה (כן כותב עליה מר אחיה היר"ו וואלף איגור בשו"ת ערקא"א, מהדו"ק סי' כט), אשת הרב המובהק רבי **משה גינז** זצ"ל מ"ק"ק אייזנשטאט, וממנה תוצאות רב התורה רבינו **עקיבא איגור** זי"ע ואחיו הגאון רבי **שמחה בונם איגור** זצ"ל אב"ד מאטרסדארף.

הבן, הנה הם חידושים עצומים על רוב מסכתות השי"ס, חידושים על שו"ע ושו"ת אשר הניח אחריו, מהם סדרו בניו הגאונים האדירים בספר "משנת דרבי עקיבא" (שנדפס כ"י שנה אחר פטירתו, בפירודא שנת תקמ"א). ושם שבח המגיע לכתבים מהני תרי גדולי הדור, הגאון רבי יצחק יוסף תאומים זצ"ל אב"ד ברעסלוי והגאון רבי צבי הירש יאנוב זצ"ל אב"ד פירודא - שכותב בהסכמתו: "אשר תראו נעים בזה חסיד פורעם ונבון דבר ואיש תבונות ה"ה הרב הגאון המפורסם **המנוח מוהר"ר עקיבא איגור זצלה"ה**, אשר ה"י אב"ד ור"מ בק"ק פרעשבורג... הוא הגבר הוקם על עד מעלה ראש בהפיץ עין אורו החוצה על פני הארצה, להגדיל תורה ולהאדיר ולהעמיד תלמידים מתמידים בתורתו..."

בניו הגאונים האריכו בהקדמותיהם שמחתם טרדותיו בהרבצת תורה והוראה לא רשם את רוב חידושיו, ומפאת הזמן הרב שחלף מפטירתו לא יכלו להשיג את רשימות חידותיו שנרשמו ע"י תלמידיו ושומעי לקחו. ועיי"כ הדפסו רק מעט ממה שעלה בידם לסדר על השי"ס ובסופו לקט של חידושים מתוך גליונות השו"ע ומעט שו"ת.

נכדו הגדול, שנקרא על שמו, רבינו עקיבא איגור³ זי"ע, והיה בן כ"ה שנה בעת פטירת זקנו, מביאו בספריו כמה פעמים בהערצה יתירה, ואף מזכיר משמו חידושי תורה בלימוד הישיבה, וכך איבדנו שמה בבי מדרשא.

זכות יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

- אחרי פטירת בעלה - רבינו עקיבא איגור, נישאה האלמנה שנית להגאון רבי מאיר פישלס זצ"ל ראב"ד פראג (מבואר בדברי נכדו - הגרנק"א, בהנהגותיו ליד סי' קהת): "בעל אם אמי הגאון מויה מאיר פישלס זצ"ל".
- אין בה תאריך, ומסגנון פנייתו של הרב מקראלי נראה שהיה זה זמן קצר לאחר בואו של רע"ק איגור לפרעשבורג: "והנה אדמהו אכנוה ולא ידעתי, אך ששעתי אומרים כוכב אחד עלה מן המזרח בפרפרא וממנו גדול לעולם אמרתי אלק לאורו כמה פרסאות... בשאלה אחד לצורך השעה".
- למרות ששם משפחתו היה "גינז", בכל זאת נודע הגרנק"א בכל תפוצות ישראל בשם "איגור" שירש מזקנו - אבי אמו. [ברם, רעק"א עמוד חתום את שמו "עקיבא גינז מא"ש"].

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס הי"ו, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היוםי"

מסכת בבא בתרא

מה עדיף – מתנה הגונה בעלני אחד או מתנת קטנות לעניים הרבה?
 ידועים דברי הרמב"ם על המשנה ששנינו באבות (ג, טו): "הכל לפי רוב המעשה", שמבאר: "...שהמעלות לא יגיעו לאדם לפי רוב גודל המעשה, אבל לפי רוב מספר המעשים, והוא שהמעלות אמנם יגיעו בכפול המעשים הטובים פעמים רבות, ועם זה יגיע קנין חזק לא כשיעשה אדם פועל אחד גדול מפעולות הטובות, כי בזה לבדו לא יגיע לו קנין חזק. והמשל בו כשיתן האדם למי שראוי אלף זהובים בבת אחת לאיש אחד, ולאיש אחד לא יתן כלום לא יעלה בידו מדת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול, כמו שמוגיע למי שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים – ונתן כל זהוב מהם על צד הנדיבות, **מפני שזה כפל מעשה הנדיבות אלף פעמים והגיע לו קנין חזק**, וזה פעם אחת לבד התעוררה נפשו התעוררות גדולה לפועל טוב ואחרי כן פסקה ממנו. וכן בבורה – אין שבר מי שפרה אסור במאה דינרים או עשה צדקה לעני במאה דינרים שהוא די מחסורו, כמו שפרה עשרה איסורים או השלים חסרון עשרה עניים כל אחד בעשרה דינרים...".
 מבואר מדבריו, שעדיף לחלץ לעניים הרבה – והגם שכל אחד יקבל מתנה מועטת, ממה שיתן לעני אחד מתנה גדולה, ועיטמו, כי כשיוכלל מעשה נדיבות הרבה פעמים תורשר בקרב האדם מדת הנדיבות כראוי, משא"כ כשיעשה מעשה אחד של נדיבות – והגם שיתן מתנה הגונה.

גם בספר העקרים (מאמר ג פ"ל) כתב כן: "... כי אין ספק שהתמדת עשית פועל אחד בעצמו יקנה מדרגה יותר גדולה מעשית הפועל שהוא פעם אחת, והמשל בזה שני אנשים שוים בחכמה ובעושר ובכל דבר, והאחד נתן אלף וזה לצדקה בפעם אחת בכונה ראויה, והשני נתן אלף זה באלף פעמים – וזה אחד בכל פעם, כי אף אם הצדקה שזה בכמותו תהיה מדרגת השני בלי ספק יותר גדולה ממדרגת הראשון, **כי קיום ציווים רבים בפועל האחד בעצמו וריבוי הכונות אשר בפעולות ההן יותר טוב מקיום ציוו אחד בכונה אחת טובה**" וכו' (ונ"ע ב"ח אור"ח סי' תרצה; לקט ישר ח"ב ע"ב 41; יוסף אומץ פרק הצדקה והמעשר; אגף התניא, אגרת הקודש סי' כא).

לעומתם מצינו חולקים על שיטה זו. וכך כתב הגאון היעב"ץ בספרו **לחם שמים** על המשינות (אבות שש) לאחר שהביא דברי הרמב"ם: "מה שכתבו בו הרמב"ם... אינו נראה לו להחזיקו בממשלם, כי לדעתו הוא בחיפוף, **אדרבה, יותר יש לנתון חזובים בפעם אחת – משני צדדים**, אם מחמת שכופה יצרו בדבר גדול שהוא חשוב יותר מאד, מנותן במאה פעמים שאינו כבד עליו כל כך, ואפילו אם נותן בבת אחת אין בה כבישת היצר כמו בנותן אותן לאחד, לא שכן אם יחלקם לעתות ולפרקים, הרי מצד הנותן יפה בחור באחד מבחוריה, וראוי ע"פ לשכר גדול יותר – לדפוס צעיר אגרא, ואם מצד המקבל גם כן טוב יותר שיתן לעני אחד דבר מסוים שיוכל להתפרנס בו משיתן להרבה עניים, ולא יגיע לאחד מהם מתנה מרובה שתספיק לו ותהא טובה שיהיה... על כן הדבר ברור בעיני שהדבר בחיפוף ממה שחשב בו הרמב"ם בחנינו כלל לו בהחלט... והכל לפי הענין והאדם".

כיוצא בזה מצינו בספר **חסידיים** (סי' סא ו'): "כתיב בקהלת (ד' ו') 'טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח'... טוב לאדם לפרנס אחד, אם אין לו אלא אפרנס נפש אחת, טוב משיתן לזמנשה ולא לסיפקו, נמצא חפנים עמל, לפי שכל אחד חסר, אבל אם גם אחרים נותנים לכל אחד ואחד, טוב לו לתת גם הוא לכל אחד ואחד, ועל זה נאמר (תהלים קיב ט') 'פזר נתן לאביונים', והניינו, שהדבר תלוי לפי הענין, כי אם גם אחרים נותנים לכל העניים, אזי טוב שיתן גם הוא לכל אחד ואחד, כי בסופו של דבר יהיה לכולם די סיפוקם, ואם אין אחרים נותנים – טוב שיפרנס נפש אחת שתהיה לו כדי לסיפק (ראה עוד נתיבות עולם נתיב הצדקה פ"ד; אהבת חסד ח"א פ"א ס"ד ו"ב פ"א בהגה"ה).

והנה, איחא במבליהן (ט' ע"ב) לענין מעלת מצות צדקה: **"אמר רבי אשתמי לי עולא... משמיה דר' אלעזר, מאי דכתיב (ישעי נט, ה) 'וילבש צדקה כשריון, לומר לך – מה שריון זה כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה כל פרוטה פרוטה מצטרפת לחשבון גדול. רבי חנינא אמר מהכא (שם סד, ה) 'ובגד עדים כן צדקותינו', מה בגד זה כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול, אף צדקה כל פרוטה פרוטה מצטרפת לחשבון גדול".** מבאן הוכיח המה"ל (שם) דלא כדעת הרמב"ם הנה, וכתב: "כי כאשר האדם עושה מצוה מכל שאר מצות, הנה המצוה הזאת מצוה יחידית, וכאשר עושה עוד מצוה היא ג"כ יחידית, ואין שתי מצות מצטרפים להיות מצוה אחת גדולה רק הם שני מצות, אבל הצדקה אינו כך, רק כאשר נותן היום פרוטה ולמחר פרוטה מפרוטה ועד אצל זהובים, אצל הש"י אינו נחשב שנתן כך וכך פרוטות, רק אצל הש"י נחשב כי עשה צדקה גדולה אלף זהובים. כי הצדקה מצטרפת בחשבון גדול...".

וממשיך וכותב: "ויש שהיו רוצים לומר, כי יותר טוב שיתן מעט בהרבה פעמים משיתן הרבה בבת אחת, מפני שאומרים כי בכל אחת ואחת מצוה בפני עצמה, ודברי חכמים אינם מכוונים כך, אדרבא שאלו ללמוד דאפילו אם נותן מעט מעט מצטרף ביחד, ומכל שכן אם יתן הרבה בפעם אחד".

מאריך של הביא דברי **החתם סופר** (בחיידושו למס' ב"ב) שאכן תלה הענין במחלוקת זו: "נראה לי נפק"מ לרינא, דמה 'בגד' – נתיב כל נימא מנטרף, מכל מקום אי היה אפשר לעשות בגד בלי צירוף נימין – כמו שיהיה לעתיד לבא שתצטרף הארץ כלי מלת בשלימות (ע"י שבת ז') הוה עדיף טפי, הכי נמי, אי לא היה נותן צדקתו פרוטה פרוטה אלא לאחד מתנה יפה בפעם אחת טפי עדיף. ואמנם, מאן דמפיק מ'שריון' סבירא ליה דמצוה חולקת טפי עדיף, כמו שריון שצריך תקנתו להעשות שריון קשקש קשקש ולא מעשה ברזל אחת..." (ראה עוד בינה לעתים דרוש ג' לצדקה; דברי שאול על אגרות הש"ס כא).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מצות קידוש השם (א)

א. כתיב (ויקרא כב, לב) **"ולא תחללו את שם קדשי וקדושותי בתוך בני ישראל"** וגו', ומכאן שכל בית ישראל מצווין על קידוש שם שמים ומוזהרין שלא לחללו (כמבואר ברמב"ם הל' יסודי התורה פרק ה), ואיתא (תנ"א רבא פכ"ח) ש"לא נתנה התורה אלא על מנת לקדש שמו הגדול", והנה, ידוע עד כמה הפליגו חז"ל אודות חובת האדם לקדש שם שמים ובגודל העונש על עון חילול השם, עד שאמרו (יומא פו.) **"מי שיש חילול השם ביזו אין כח לא בתשובה תללות ולא ביום הכיפורים לכפר ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת"** (וע"י אבות דרבי נתן פרק לט), ובמסכת אבות (פ"ד מ"ט) שנינו שחיה רעה באה לעולם על עון חילול השם. ומצינו בירושלמי (תריס פ"ג ה"ט) שעון חילול השם קשה מכל העבירות שבתורה, ואעפ"י שיותר חשיית על עבודה זרה לא ויתר על חילול השם (ע"י ויקרי כו, ה), וכן מצינו (ברכות יט.) כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, עיי"ש.
 וגם אם גרם האדם בשוגג לחילול השם – נענש (שם פ"ד מ"ז: "אחד שונג ואחד מויד בחילול השם", ועיי"ש בתוס' י"ט בשם מהר"א הטעם דשונג הוי כמזיד וכו'). ועיי"ש בפיה"מ להרמב"ם דמכל מקום אין עונש השונג שוה למזיד.

ב. בגדל חילול השם נכלל האיסור לעשות דברים שהבריות ירננו אחריו בשביל מעשיו ואפילו אינם עבירות. ובפרט צריכים החרדים לדבר ה' ולומדי תורה להיזהר בכגון דא (ע"י יפת עינים) להרחיקא עינים יומא פו.), **"כי כלל שהאדם נחשב ביותר – כך צריך להיזהר ביותר שלא תהיה עשייתו על שם של ידו, וככל שהענין מתפרסם ביותר – כך חמור העון ביותר שאת",** כמבואר כל זה ברמב"ם (הל' יסודיות פ"ח. ובספר המצות ל"ת ס"ה). ולכן צריך כל בר דעת ובר בי רב לחשב היטב הליכותיו ומעשיו בכל פרט וענין, כי האידא כל דבר עוולה ומרמה אפילו קטן ביותר מתפרסם על ידי כל התקשורת בכל העולם, ואז מלבד עצם החטא שיש בדבר, אזי גם נגרם בכך חילול השם שגדול עונו ממשווא רח"ל, ובאמת שנינו באבות (פ"ד מ"ד) ש"כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי" ופירש שם רבינו יונה בזה"ל: חילול השם האמור בתלמוד הוא בפרהסיא, ולפי חשיבות האדם הוא חילול דבבר קטן וכו'. **לכן החכמים ואנשי השם צריכים לשמור במעשיהם על כל שני אדם, וכל איש כפי מעלתו כל הירצה ליטול את השם יבוא ויטול ואין יהיה עניו בזה"** עיי"ש.

ג. וראו עד היכן הדברים מגיעים, דאיתא בספר חסידים (סי' תתכט): **"אם יש דבר שהנכרים נוהגים בו איסור [אכילה], וליהודים אינו אסור, אסור לו ליהודי שיאכל, פן יתחלל שם שמים על ידו"** (וכה"ג כתב המג"א בסי' רמד סק"ח, וכן א"י בסמ"ק סי' פח). ויצוין גם לדברי המדרש (בב"ר טז, ז) **"שהיה אברהם אבינו מפתח (ללכת מבית אביו) ואומר: אצא ויהי מחללי ברי שם שמים ואברהם הניח אביו וחקל לו לעת זקנתו" וכו', עיי"ש.**

ד. **גזל נכרי אסור מן התורה** (כדאי בחז"מ רש"י הל' גזילה, ועיי"ש בבא"ב. וע"י שו"ת ח"כ"צ סי' כו) – **והוא חמור ביותר כשיכול לבא לידי חילול השם גדול**, שאז עובר משום "ולא תחללו את שם קדשי" (נע"י בתנ"א"ר (שם): ירחיק אדם את עצמו מן הגזל בין מישאל ובין מן עכו"ם) שם ולא עוד אלא כל הגזנב מן העכו"ם שחלל הוא וגזב מישאל וכו', עיי"ש. וע"י תנ"א"ר פט"ו מעשה בא' שרימה לגוי ולבסוף הפסיד הכל והוכיחו אליהו הנביא על כך, עיי"ש (וע"י סי' ס"ה תרסא). ועיי"ש שו"ת חשיב משה (סי' קה) שג"כ האריך לבאר שגניבת עכו"ם אסורה מה"ת והעובר – עובר על לא תגנוב ומצד חז"ש וחמור יותר מגזל ישראל.

ואיתא בספר חסידים (סי' שצה): **"נשם שאתה צריך להיות נוהג באמונה עם ישראל, כך אתה צריך להתנהג עם הגוים, ואם טעה הגוי מעצמך, נזהר, שמא ידע אחי"ב ויתחלל שם שמים על ידך"** (וע"י בסי' מנחה בלולה עה"ת שהביא ראי' לכך מיעקב שאמר "ואת הכסף המושב בפי אמתותיכם תשיבו בידכם" אינ"ש שלא ידע שיוסף החזיר הכסף).

ה. כתב הסמ"ג (לאוין ב) וז"ל: **וכל המשקרים לגוים וגוונים מהם הם בכלל מחללי השם, יאמרו הגוים אין תורה לישראל** (וכי"ח בספר הראה לרבינו יונה סי' קלט). והדברים אמורים הן לפרט וליחיד ועל אחת כמה וכמה לכלל – למוסדות ציבור, וכמו שהאריך בעל האגרות משה (חז"מ ח"ב סי' כט) בזה"ל: אבל אנתנו מוזהרים מהשיית שצונו בתורתו הקדושה להיזהר מליקח יותר מכפי שתנאי הממשלה קבעו ליתן, אף שיכולים להשיג יותר מאיזה פקידים שיצאו להטיב להם שלא כהתנאים הקבועים, וכ"ש דאסור לשקר במספר התלמידים וכדומה, דלבד מהאיסור גזל, הרי איכא בזה עוד איסורים גדולים אמירת שקר וכזב וגניבת דעת וגם חז"ש ובזיון התורה ולומדיה, ואין בזה שום הוראת היתר בעולם, וכמו שהקב"ה שונא בתמיכת התורה ולומדיה ע"י גזל, ואיכא בזה גם משום רודף את גדולי התורה ותלמידיהם הנוהרים ביותר משמץ גזל וכדומה וכו' (עיי"ש באריכות).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך אי"ה בגליון הבא

עלֵי ספר

טהרת הענין – להאיר את העין מזווית שונה, יסוד היסודות. הרינו וההפסד, המניעה והתיקון שבראית העין, התגדה וההכלה בנושא נחוץ. אס, ליקט וערך בטוב טעם ודעת בכדי לזכות את הרבים, הרב אלעזר אהרון אבוח, בני ברק תשס"ט (שכ עמ).

מרגליות הש"ס על מסכת בבא בתרא – אוצר חיידושי תורה ע"י הפר"ס, פנינים ואוצרות מצדקין וגאונים הדורות לפי סדר דפי הש"ס. מפתח ענינים, אישים וספרים. נלקטו ונערכו להפליא בידי רב אמן רבי אהרן פרלוב, ירושלים תשס"ט.

תודותינו וברכותינו לתנוות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אברהם הכהן שפיטצער הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמר דוד ני"ו עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה והקדישו בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' עב"י (הערשל) מאירוביץ הי"ו לרגל אירוסין הבן הבה"ח כמר אברהם אהרן שפיטצער ני"ו עב"ג תחי' בת מח"ה הרה"ח ר' אברהם פאסטן הי"ו – בירוקלין במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' מאיר פויגל הי"ו לרגל אירוסין הבן הבה"ח כמר יוסף ישראל ני"ו עב"ג תחי' בת מח"ה הרה"ח ר' אברהם שמואל גראס הי"ו – רוסטין במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' עב"י אלימלך הלטובסקי שליט"א לרגל אירוסין הבן הבה"ח כמר מרדכי ני"ו עב"ג תחי' בת הרב שלום ברוך לנא שליט"א – בי"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' משה דוד מאייער שליט"א לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש אי"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' אברהם הכהן שפיטצער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש אי"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' משה דוד מאייער שליט"א לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש אי"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' משה דוד מאייער שליט"א לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש אי"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' נצבים וילך (אבות ה-ו)
כ"ב אלול תשס"ט לפ"ק – שנה י"ד גליון תרפ"ד

הדפוס	מו"ס	דף
אנטוורפן	19:48	20:54
לונדון	19:09	20:13
מאנטשטער	19:19	20:25
ציריך	19:26	20:31
ווינ	18:58	20:01
אמסטרדם	19:47	20:54
פאריז	19:54	20:58
פראנקפורט	19:30	20:35

תורת של ראשונים

איך ברת ברית עם הדורות הבאים?

ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת. כי את אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום (כפ, יג-יד). וברש"י: "ואף עם דורות העתידים להיות".

ויש לתמוה: "מאיזה צד היה רשות לדור ההוא, להכניס בברית ואלה הדורות העתידים להיות, שעדיין לא נולדו ולא היו בעולם, והיו יכולים לומר אח"כ אין עלינו ברית ואלה, ואנו מסלקין עצמנו מזה ונחיה כגוים אשר סביבותינו. ואם תאמר שלא הכניסו בברית לדורות העתידים, אלא לדור ההוא לבד, אי אפשר, שהנה אמר: 'ואת אשר איננו פה', ואי אפשר לפרש לדור ההוא אותם שלא היו אז שמה, והיו במדבר אחר או הלכו לדרכם לעשות מלאכתם, שהרי אמר: 'אתם נצבים היום כולכם שבטיכם ראשיכם זקניכם ושופריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחנהך וגו', ולזה פירש רש"י: ואת אשר איננו פה – אף עם הדורות העתידים להיות".

ונראה לפרש בדרך הפשט, "שאל לראובן עבד, ידוע שכל בניו שיוולדו בעודו עבד – הם עבדים לראובן, ואם מכרו לשמעון, כל הבנים שיוולדו בעודו עבד לשמעון – הם עבדיו, וכן שפחה שילדה בנים בעודה שפחה, האשה וילדיה תהיה לאדוניה. וישראל היו עבדים לפרעה, ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים עדיין אנו ובנינו עבדים היינו לפרעה, והקב"ה קנה לישראל מפרעה להיותם עבדים לו, שנאמר (ויקרא כה, נח): 'עבדים הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, ואם כן כל הבנים שיוולדו ישראל הם עבדים להש"ת, והייבין לעשות כל מה שיגזור עליהם, ולזה אמר: 'ואת אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת וגו' ואת אשר איננו פה, וכי תאמרו איך אפשר לכרות ברית עם הדורות העתידים, לזה אמר: 'כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים, כלומר ישבנו עבדים. הנה שמשו רבינו ע"ה עצמו התיר הקושיא".

תולדות יצחק

ייוחר אף ה' בארץ ההוא – במדת החסד

ייוחר אף ה' בארץ ההוא להביא עליה את כל הקללה הכתובה בספר הזה (כפ, כו). לכאורה היה לו לומר ייוחר אף ה' בכס, אלא, כשבני ישראל חוטאים מראה הקב"ה כעסו לארץ, לפי שהוא מוגדלת אותם, משל לבן מלך שסרה – מקלקל את אמו שגדלתו (עי' ירושלמי בלאים פ"א ה"ד, ברי"ד פ"א, "לכך נ"ל, שזו היא מדת חסד של הקב"ה שמשכך חמתו באבנים ועפר, כמו שאמרו חז"ל (איכ"ר פ"ד טו): 'מוזמר לאספסוף אלקים באו גוים בנהלתך' (תהלים עט, א) – קינה מבני ליה, ולא מוזמר, אלא ששכך חמתו בעצם ובאבנים, ואם לא כן לא נשתתיר משונאיהם של ישראל שרירי ופליט".

רבינו אפרים

הקריאה בהקלה – כדי לחזק דת האמת

ויצו משה אותם לאמר וגו'. בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת (לא, יא). "הקריאה והברכות בלשון הקדש, שנאמר 'תקרא את התורה הזאת' בלשונה, אף על פי שיש שם לועזות. וגרים שאינם מכירים, חייבין להכין לבם ולהקשיב אונם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו כסני, אפילו הכמים גדולים שיוודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכובנה גדולה יתרה, ומי שאינו יכול לשמוע, מכין לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת, ויראה עצמו כאילו עתה נצטוו בה, ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל-ל".

רמב"ם (הל' חגיגה פ"ג ה"ה-ו)

לקח טוב

תשובה על העבר – אחרי עזיבת החטא

אם תחליט בנפשך שתשובתך חייבת להקיף את כל הבחינות וכל התחומים בבת אחת, אחת דתה של התשובה, וטו"ס תצא לדרכו תהייה כנפיה נקטפות. כי נכון הדבר ואמת הוא שאין האדם מסוגל לערוך תשובה שלימה, כל זמן שעליה להיעשות בבת אחת.

כמו בכל קושי ממנו חפץ האדם להיגמל, וביותר נודע הדבר בדרכי החינוך, על האדם להקטין את צעדיו למען יוכל להצליח דרכו. כל דבר קשה שלוקח האדם על עצמו, אל יפסע בו פסיעה גסה, כי חיש מהר ימוטו פעמיו ויפול בבור שחת. אלא עליו ללכת צעד אחר צעד, בעוד שאיננו מתקדם לצעד השני כל עוד שלא גמר לצעוד את הראשון.

אותיות מחכימות

כי המלוא הזה אשך אנכי מלך היום לא נפלאה היא ממך ולא רמוק היא. כי קרוב אלך הדבר מלך כפיך וכללך לעשותו. יס לומר, להנה כלל גדול הוא בעבודת הסי"ת... אפילו כשעומד במדרגה פחותה ותחטא רח"ל, לא יתיאש את עצמו מתשובה, ולא יתאכזב שכן לו תקנה ח"ו, כי אין לו דבר שעומד בפני התשובה... להנה כלל גדול לעשות תשובה כלמה קשה מלך, כי ידוע להמלאך לעשות תשובה כמה קשה מלך תחבולות הילך העומד לנגדו. אך עיקר המונע הוא כח המתחלף שאלו דברים שנגופו. אבל העבודות שאלו חוץ לגופו אין מונע כל כך... לאלה הקב"ה יורה חסידים בדרך התשובה להסתחל לאלו לאט מדרגה לדרגה, בתחילה יתקן בממנו, ואחר כך בתורה ופסלה, ואח"כ יהיה לבו מסור בידו לעבוד הסי"ת בכל לבו.

זה אמר הכותב... "כי קרוב אלך הדבר" – לעשות תשובה ולתקן את אשר שוה, רק כי יתנסה את עצמו עם התשובה: שיתחיל לתקן הקל הקל תחילה. היינו תחילה יתקן כמה שאלו נוגע בממנו שאלו חוץ לגופו, "מלך" – הוא נגד וצכל מלך, ואח"כ "כפיך" שאלו נגד וצכל נפשך היינו בתורה ופסלה, ואח"כ "וכללך לעשותו" שאלו נגד וצכל לבך, שיהיה לבו מסור בידו לעבוד הסי"ת בכל לבו ונפש... דברי מחזקאל (עש"ס)

זאת ועוד, שיתכנן ויסדר את צעדיו לפי מדת הקושי שבהם. אין הדבר אלא הגיוני שלא תהיה תחילת דרכו בתחומים היותר קשים עליו. עליו לבחור בתחילה בדבר שאין הקושי בו כל כך נורא, ומשם להמשיך ולהתקדם הלאה גם בכמות הצעדים וגם במדת הקושי שבהם. בשתי עצות אלו תהיה מצות התשובה באמת קרוב אליו מאד בפיו ובלבבו לעשותו.

כזמנים שבהם מתעורר האדם לתשובה, אופפתו דאגה אמיתית וחרטה כנה על מצבו ומעמדו בעבודת השם, ודעתו נחושה ורוחו תקיפה שחייב הוא לשוב בתשובה שלימה אל חיק אביו שבשמים, ומעתה עליו למאוס ברעה ולמנוע רגלו מנתיבותיה. בזמן כזה אין היצר מנסה לשנות את דעתו ולהתווכח אתו על כך. מלומד הוא במלחמתו ויודע גם יודע שאין הזמן גרמא לכך שתתקבלנה טענותיו על דעתו של המתעורר לשוב, ולא עוד, אלא שהלה אף לא יטה אוננו לשמוע מה שבפיו, בהכירו שביצר רע זה תלחיה כל אשמתו. אין היצר מנסה להתנגד לו שהרי "אין אדם מעיז פניו נגד בעל חובו".

בזמן כזה "מסכים" היצר עם מסקנתו שלא טובה היא דרכו ורעה אחריתו, ומהנהן לו בראשו ואף משבחהו על כך שהצליח לראות דברים כהווייתן. אלא מה, לוחש הוא לאוננו, איחרת את המועד. נזכרת מאוחר מדי. תחת אשר תתעלה בעבודת ה' מעלה מעלה, הלכת מטה מטה ותרד פלאים. הבט נא אחריו ותראה את ככרת הדרך הארוכה שמעתה עליך לנסוע, ותיווכח לדעת כי אינך מסוגל לכך. מי יכול לכבוש את החר הזה?

זו היא תחבולתו של לוחם מלומד זה, להחזיר תחושה נוראה של יאוש באדם, למען יפול לבו בקרבו בראותו שאין תקוה לאחריתו ואין סיכוי שיוכל בתשובתו לתקן את אשר עיוות ולחשלים את אשר חיסר.

לאמתו של דבר, צודק הוא יצר הרע בכך שעבודת התשובה – במלואה ושלימותה – גדולה וכבירה היא למדי ואין האדם מסוגל לערוך אותה כראוי. ואם כן איפוא, מה יעשה האדם וירפא את עצמו. הרי אמרה תורה על מצות התשובה: "כי קרוב אלך הדבר מאד". אלא שגם בתחום זה שייך הפתגם הידוע בפי חז"ל:

תפסת מרובה לא תפסת, תפסת מועט תפסת.

פירושו של אמרה זו הוא במקרה של ספק, אם יש מועט בידך או מרובה, אל תתפוס את המרובה, כי שמא אין לך זכות אלא למועט. כוונת הפתגם היא איפוא שספק אם יש בידך מרובה, אבל המועט בטוח הוא. לענייננו שייך הפתגם בצורה יותר מוחלטת וחרפה, כי אם תתפוס את המרובה גם המועט לא יישאר בידך.

אמרות טהורות

קיום המצוה במעשה –

מגולת היא לשלימות הכוונה בעתיד

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא וגו'. כי קרוב אליה חרבו מאד בפיך ובלבבך לעשותה. (ל-א-ה). לכאורה היה לו לומר: 'בלבבך ובפיך לעשותה', שהרי כך הוא הסדר: מחשבה, דבור ומעשה, ולמה אם כן הקדים 'בפיך' לפני 'בלבבך'?

ויש לומר, דהנה, כשם שמעשה המצוה צריך להיות בשלימות על כל פרטיה ודקדוקיה, כן צריך להיות בשלימות המחשבה, בכוונה זכה ובטהרה חלב. אמנם אל לו לאדם להתרשל חי' מוקים מעשה המצוה, בתואנה שלבו כל נכון עמו לקיומה בטהרה חלב, אלא וקיומה בשלימות המעשה, ומגולת קיום המצוה בפועל היא, שיעזור לו השי' שיוכל להבא להכין את לבו ומחשבתו כראוי ולקיים המצוות בטהרה חלב ובכוונה לשמה כראוי.

וזהו הכוונה: 'כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחוקה היא' וגו', כלומר, אל הישוב האדם בדעתו שמאחר שקיים המצוות צריך להיות בטהרה חלב ובכוונה לשמה, לכן נפלאה ורחוקה היא ממנו, ועל ידי כך יתרשל חי' בקיום המצוות, ואמר: 'כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך' – היינו שיקיים את מעשה המצוה בפועל גם כשלו עדיין כל נכון עמו, ומגולת המצוה היא שיעזר לידי 'בלבבך לעשותה' – שיהא גם בטהרה חלב ובכוונה זכה.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ר מבעלזא ז"ע

מגולת העסק בתורה – זכותה עומדת לדורות

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו' (ל-טו). וי"ל ע"פ מאמרו ז"ל (ברכות ה.): 'לעולם ירננו אדם יצר טוב על יצר הרע, אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה וכו', ואם לאו יקרא קריאת שמע וכו'. ואם לאו יזכור לו יום המיתה' וכו'. ולכאורה קשה, אם יום המיתה הוא התכלית למה לא יזכיר מיד את יום המיתה.

והענין הוא, כי המעלה הטובה שבאדם הוא שידבק בתורה חיים, והוא הדביקות אלוקים, ואם ישבר כח יצרו הרע

אמירה נעימה

אתם נצבים היום וגו' (כס, טו). וברשי' (להלן פסוק יב): 'ומדרש אנדה, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים וכו', הוריקו פניהם ואמרו: מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, ולכאורה תמוה, למה נקט הלשון 'מאה קללות חסר שתיים' ולא אמר 'תשעים ושמונה קללות'.

והנה מובא בזהר (דחש פר' תבא עג) בדוח שהרחיב השי' ורחיק בהקללות בפרשת כי תבא בעקף גדול, עיי' הוציא את כל זעמו בדברים בעלמא, וחמת מלך מלכי המלכים שככה, וכמ"ש הקדמונים (מבא בשם האלישיה דק) עה"פ (שמות כג, יד) 'וינתן ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו' – במה שדיבר בועם עיי' עבר כעסו וינתן על הרעה. וזהו הטעם שדרשו עה"פ (לעיל כה, כא): 'גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלה ה' עליך' – זו היא מיתת צדיקים, דעל כן לא כתבה בתורה, כי אם היה כתוב, אז לא היה מתקיים, מאחר שיצא הקצף בפיו וכנ"ל, ולכן העלימו מפני שמיתת הצדיקים צריכה לכפרת הדור. והנה הצ"ח קללות הן חיון משתי הקללות של 'כל חלי וכל מכה' האמורה – שמיתת צדיקים קשה כפלים מהצ"ח קללות, כדאיתא במדרש (א"כ"ר א, לו).

וזהו שכתב רש"י: 'לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים וכו' הוריקו פניהם ואמרו: מי יוכל לעמוד באלו', פירוש, לא שנתיראו מהצ"ח קללות, שהרי כיון שיצאו מפי הגבורה עברה זעמו, אך מפני השתים שחסרו, והן הקללות אודות מיתת צדיקים, מכך נתייראו, דכיון שלא הוציאים בפיו נתייראו שיתקיימו חי', וכאמור.

שאנא אריה להעניין זצ"ל (הספר על גיטת הניח ארי לייב זצ"ל אבדק אמשורם, דף ה' וז"ע ב"ס אמרי פנחס שער א את קטא וב"ס חלקי אבנים פ"ה כי תבא)

ומל' ח' אלקיך את לבבך וגו' למען חייה (ל-ו).

איתא בגמ' (שבת פ"א): 'גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות, שנאמר (יהושע ל"ג, טו) ובשוב רשע מרשעתו' וגו', ולכאורה מאי משמע מפסוק זה, ונראה, דהא דנעשו כזכיות, היינו כי כמו שמצוה מצלת מזהמא (כדאיתא במסכת כא) כמו

בתורה מה רב טובו כי בכל יום ויום ניתוסף בו חכמה ודעת, וכח היצירה' הולך ומתמעט... ואם כח יצרו גבר מאוד שלא יוכל לשברו בתורה וק"ש שהוא במעלה עליונה בדביקות השי', אזי מוכרח הוא להרגיש היצירה' בעצבות ושברון גופו של אדם ביום המות... וזו היא המידה גרועה, אבל כל זמן שיכול לשברו בתורה ובק"ש איצ' למידה זו, גם כי במעלת דביקות ה' וזותו לדור דור, אבל אם יתעצב ביום המיתה אינו תועלת אלא לפי שעה, ובכל פעם מתגבר יצרו עליו.

וזהו שאמר משה רבנו: הנה נתתי לפניך שני דרכים לבטל היצירה', האחד את החיים ואת הטוב, היינו לדבק בתורה ומסירת נפש לה' – כמו שאמרו (שם) 'שוב זו תורה', ואת המות ואת הרע, היינו שישבר את יצרו ביום המיתה ובדיני גיהנום שנקרא רע', ואמר על זה: ובחרת בחיים למען תחיה אתה ורעך (פסוק טו) – שיעמוד צדקתו לבני בנים...".

פנים יפות

משה רבינו הגיע לרוב המעלות

– ולא היה רשאי לפסול עבודתו

ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וגו' (לא, ב).

הנה, ידוע שהצדיק הוא בבחינת 'הולך' במדרגה למדרגה, ואינו 'עומד' במדרגה אחת כמלאך (ע"י ש"ח חק פ"ה נה פרק תורה אור), וכל זה הוא על ידי שפוסל מעשיו הראשונים ומפגש במעשיו, ורואה שעבודתו לא היתה עדיין בתכלית השלימות כדבעי, ומהרהר בתשובה על כך ומתחרט ומקבל על עצמו להוסיף בעבודתו מהיום והלאה, ועל ידי זה הולך במדרגה למדרגה, ובכל יום ויום מוסיף והולך בעבודתו ויתברך (ע"י 'חובת הלבבות' שער עבודת האלקים פ"ג ד"ח והחמישי: 'סידורו של שבת' ח"ב דרוש פ"ג מאמר ה).

אמנם משה רבינו ע"ה הגיע למדרגה כה גבוהה ורומה, עד שלא היה רשאי להרשיע עצמו ולפסול מעשיו הראשונים, שכבר היו בתכלית השלימות, אכן הוא עצמו היה בשפלות, בדרך הצדיקים שאינם מאמינים בעצמם עד יום מותם, ולכן אמר: 'לא אוכל עוד לצאת' מן העבודה הזאת 'לכא' לעבודה האחרת, משום שלא אוכל לפסול עבודתו זו, וממילא אהיה מוכרח להסתלק, כי 'זה אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה'.

אמרי יוסף (פ"ה בראשית, עניניו וי"ש במדרשו נ"ל תצנ, וכענין פירוש בפסוק 'אורח לחיים')

כן מועילה התשובה שזדונות נעשות לו כזכיות להצילו מהחטא שלא ישוב אל קיאו (ע"י ירושלמי פאה פ"א סוף ד"א). וידוע מאמר רז"ל (ע"י יד) 'וכל הפרש ממינות – מיתת', ופירשי', שהיצר הרע אינו מניחו ומתגבר בו וצריך ללחום עם היצירה' שנבר עליו הרבה, ואי אפשר לעמוד כנגדו, לכן הוא מת (ע"ש בדיה לא ישובו), וכיון שבפסוק ביהושע כתוב 'ובשוב רשע מרשעתו וגו' הוא יחיה', על כרחך צריך לומר שזדונות נעשות לו כזכיות להצילו ממלחמת היצירה', ואז יחיה ולא ימות.

וזהו: 'ומל' ח' אלקיך את לבבך', כלומר שיכרות את היצירה', 'לאהבה את ה' אלקיך' – כי בשוכו מאהבה אז יהיה 'בכל לבבך' – בשני צדיק, יצר טוב ויצר הרע, כמו שדרשו בברכות (נד, ו) ואז יהיה 'למען חייך' – שתחיה ולא תמות, מחמת הפרישה מעבירה במלחמת היצירה' כי לא יראה ולא ימצא עוד בקרבך שאור היצירה', וברצות ה' דרכך גם אויבך ישלים אתך (ע"פ משלי טו, ו).

בני אריאל

ויאמר ח' אל משה חן קרבו ימך למות קרא את יהושע (לא, יד). איתא בילקוט (ד"א רמז תתקמ"א) שכיום מיתת משה נתייחד הדיבור ליהושע, ושאל לו משה: מה אמר לך ה' – אמר לו יהושע: וכי כל ארבעים שנה שאלתי אותך מה דיבר ה', מיד אמר משה: טוב אלף מיתות מקנאה אחת. והוא תמוה.

ונראה, שהקב"ה רצה שימות משה רבינו ע"ה בנפש חפצה, אולם היות ומשה התפלל תקפו' תפילות, וביקש שאף אם כבר הגיע זמנו של יהושע, ואין מלכות אחת נוגעת בחברתו, מכל מקום יהיה הוא לו תלמיד, ובלבד שינתן לו לעבור לארץ ישראל ולא ימות, ורצה הקב"ה להראות לו, שלא יהא זה לו לנחת, לפיכך ציוה ליהושע, שאם ישאלו משה שיענה לו: 'וכי כל ארבעים שנה שאלתי לך מה דיבר ה'?' כי משה יהא סבור שיהושע הוא העונה אותו כך, ויקבל עליו למות, כאשר אכן אמר לבסוף: 'טוב אלף מיתות מקנאה אחת'. ואפילו אם אח"כ יבין משרעי' שכן אמר לו ה' להשיב לו, מ"מ כבר הרגיש באותו רגע גדול כח הקנאה, ולא יחפוץ להיות תלמיד ליהושע.

תורת משה להחיים בשם הגאון מוה"ר ארי' (ב"ס בחיניו החדש על מדרש רבה פ"ה וי"ל אות טו. וכענין מובא בשם מרן מהר"ר מבעלזא ז"ע)

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (ט)

גאולי ה' ייצלו מכל פחד וצרה / מלחמת גוג ומגוג – מלחמת דעות נגד רוח האפיקורסות והמינות

שוש אִשִּׁיש ב'ה' תגל נפשי באלקי כי הלפישני בגדי ישע מעיל צִדְקָה יִעֲטֵנִי וגו' (ישעי סא, י). הפסטר השבוע. שוש – בימות המשיח. איש – במפלגה של רומי הרשעה. תגל נפשי באלוקי – זו מלחמת גוג ומגוג.

פסיקתא רבתי (פרק לו)

הנה יש אנשים החרדים אל דבר ה' ומאסים בארץ העמים, אבל מכל מקום לא ישמחו גם כן כל כך על הזמן ההוא של ביאת הגואל, להיות הזמן ההוא איום ונורא ומי יכלנו (זאל ב, א) מפני מיעוט אמונה, כי לא יאמינו כי גאולי ה' יהיו ניצולים מכל פחד וצרה. ועכשיו מיתב מה שאמרו רז"ל (שבת לא), כי בתחלת דינו של אדם שואלים אותו "צפית לישועה", ויש לתמוה, כי מי הוא זה שלא יצפה לישועת השי'. ולפי מה שפירשתי אתי פשר, כי הזמן ההוא קשה על הבריות, ומעטין הם מכני עליה אשר מצפים עליו בלב שלם. ואע"ג שאנו מבקשים על גאולתנו ועל פדות נפשנו בכל תפלותינו, שלחוש שהפילה זו אינה בלב שלם וכו'... ספר החיים להגה"ק רבי חיים ב"ר בלאל אב"ד פרידבורג, אחי המהר"ל (גאולה וישועה פ"ב)

ידוע שהקב"ה יציל את ישראל ממלחמת גוג ומגוג כאשר יעברו עליהם כמה וכמה צרות ואפילו הכי לא יעזבו את ה' ואת נחלתם ארץ הקדושה טובה, וזהו יהיה עיקר תשובתם, כי תחשובה באלוהיך להיות במוקם וזאתו מעשה (וימא פה). ועיקר חטאם בזמן הבית הוא היה ירידתו למצרים, כמו שאמר הכתוב (ישעי לא, א) הוי ה' יריד ממצרים לעזרה. ונשתרב מזה חטאם גדולים, ולכן תהיה תשובתם לעזרה שלא ינטשו את נחלתם. אהבת יוחנת (פ"ה בלל ד"ה ויהי ביום ההוא)

מאמר כ"ק אדמו"ר הקדוש מהר"ם זצלה"ה מגור, שאמר שעיקר מלחמת גוג ומגוג תהיה, שקשה יהיה על איש לקרות "שמע ישראל", ולד"ל יובן בפשטות, שכל כך תהיה התפשטות כח הטומאה בעולם, עד שקשה יהיה על איש למשוך ברחו ולחיות לוב ברוח, ולא על צמצום המחשבה במעט המילין האלה בכוונתו, רק בכלל הענין וד"ק.

שם משמאל (פ"ה יתר ע"י רגו. וראה בילקוט אהב ישראל ע"י קיד – שהרה"ק מאמא ז"ע אמר: "רבנו של עולם, אז איך אנחנו היינו 'שמע ישראל', דאף עזר בא דיר זין חשבו ווי דער גרעסטער צדיק" – רבש"ע, בומגו כשהיה אמר לפניך 'שמע ישראל', יהא נחשב בעיניך כצדיק הגדול ביותר)

וכל המרבה בהוצאת שבת ובמתנות עניים בערב שבת, ושהיה מאכלים רבים וטובים ומבושמים, הרי זה משובה, ויהיה שיהיו לו דגים בכל סעודת שבת, ובשר ויין או משקין מתוקין שאין דרכו לשלות כזה בימות החול, ועליו מפורש שברו (ישעי נה, ח) "אז תתענג על ה' וגו' והלכות נחלת יעקב אביך", ומוחלן לו על כל עונותיו וניצול מדינה של גיהנם ומשעבוד מלכיות וממלחמת גוג ומגוג – שהוא אפיקורסות ומינות רח"ל, ולא יפול מן הבטחון האמונה כל ימיו, כי אמר מרן הרי"ב ש"ט, שאין שום עונש ויכל לחול כל עוד שאדם עומד באמונה שלימה ובטחון אמת באלוקי, וכשראוי לעונש נוטלין ממנו מדרגות הבטחון, וזהו מלחמתו של גוג ומגוג שניצול ממנו בזכות שבת. שלחן טהור להרה"ק מקאמאר ז"ע (ס' רמב ט"א)

בשם זקני הרה"ק מרוזין זצוק"ל: לפני ביאת הגואל יבואו ישראל לנסיון הכי גדול ויצטרכו לחגור שארית הכה, כדי להחזיק באמונה ולעמוד בנסיון. וכעין מלחמת הדעות שבין אליהו ונביאי הבעל, שכל תהיה בין ישראל ובין רשעי אומות העולם, בהבדל, שאז היה האות והמופת על צד הקדושה, ובעקבתא דמשיחא יהיה האות והמופת על צד הסט"א. אהלי יעקב להרה"ק מהוסאטין זצ"ל (פ"ה בראשית תשי"ב). ובענין זה איתא בשם הרה"ק רבי צבי מדייטשויב ז"ע. ראת סו"ס 'אור הגנוי' – שאין, אגרת א)

הנה איתא במדרש (ע"י ב"ס פרק גאולה ומשיח), כי בימים שלפני הגאולה האמיתית, כאשר יצטרכו כבר להקיא את בית המקדש, תפלו בו ישראל לשני צדדים, החדשים באמת יחפצו באותו כח גדול שהם יבחרו בו כמתאים למטרה זו, ואילו הפורקים עול יאמרו שהם היהודים האמיתיים והם הם שצריכים לבחור את הכה"ג כפי הכנתם, ויכריעו אז ביניהם בדרך הבחינה שהיתה בימי אברהם וכו' לטוב, היינו שעשו ביניהם סימן שכל מי שיענו לו באש מן השמים האמת אתו. והנסיון הגדול יהיה אז באופן זה שהאש מן השמים תרד לצד של אלו שהתרחקו מן התורה והם יצליחו במעמד נורא אך זה יהיה הדיבור האחרון, כי הכשרים באמת לא יתבטלו אפילו בפני המופת הזה. והעצה לחזק מעמד במצב נורא זה לכל יהודי היא, שיהיה מקושר לצדיקים וליחודים כשרים המקושרים לתורה, כי התורה היא נצחית, ובכח זה אפשר לחזק מעמד בכל העתים והמצבים. דברי שמואל להרה"ק מסלונים זצ"ל (פ"ה נח)

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"ז אלול (תרס"ו)

לקט אמרות טהורות, שיחות קודש ועובדות מופלאות

דבר תורה מהרה"ק **שר שלום מבעלזא** זי"ע ששמעתי מהרה"ק רבי **אברהם שמחה הורוויץ מבארבי** זצוק"ל:

דקדק על לשון הכתוב **"מות וחיים ביד לשון"** (משלי יח, כא) אשר מהנכון שיאמר 'חיים ומות ביד לשון'. ופירש על פי מאמרים ז"ל (יבמות צז.) [לאמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעה"ז (פירש"י: "שיחיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי")], דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפי בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר"ו, וזהו **המות ואח"כ החיים - ביד הלשון**, היינו שיהיו שפתותיו דובבות בקבר שהוא מבחינת חי, וזה 'ביד לשון' - של מי שאומר דרך הלכה משמו של הנפטר, ודפח"ח.

מגיל ישיעות מלכו להרב יקותיאל זלמן למברגר ז"ל - מבאי בית הרה"ק מבארבי זצ"ל (עמ' לו-לח)

❦

כ"ק א"א ז"ל (מרן מהר"ד זי"ע) אמר בשם כ"ק א"ז ז"ל (מרן מהר"ש זי"ע), כי אף שכל אחד יכול לזכות להשגה רק כפי ערך שורש נשמתו (ענין שמו"ר כח, ו: "אמר יצחק, מה שהבנאים עתידים להתנבאות בכל דור דור קבלו מהר סיני... אלו הנשמות העתידות להבראות שאין בהם ממש, שלא נאמרה בהם עמידה, שאף על פי שלא היו באותה שעה, לא אחד ואחד קיבל את שלי), **מכל מקום, על ידי עסק התורה יכול האדם לזכות להגביה את שורש נשמתו, ולזכות אחר כך להשגה גבוה יותר ויותר** (ע"ע "אגרא דפרקא", אות כט).

ובכתב"ק מכ"ק א"א ז"ל (שנת תרס"ד לפ"ק) הביא, שכ"ק א"ז מהר"ש ז"ל אמר פעם לבנו כ"ק זקני ז"ל (מרן מהר"י זי"ע), **שאם האדם זוכה אז נשמתו מסייעת לו להתקדש**, ואמר לו כ"ק זקני מהר"י ז"ל שראה באיזה ספר שאם האדם זוכה אז אפילו הגוף מסייעתו לזכות לקדושה, והשיב לו כ"ק א"ז מהר"ש ז"ל שבוודאי כך הוא.

כתב כ"ק מהר"ם מבילגוריא זי"ע (הובא בקובץ 'אור הצפון' קו' ד - אלול תשס"ח, 'פרשת מרדכי' אות ה)

❦

בקובץ **"לקט ששנ"ה"** (תשמיני, סימן יח אות ה) כותב ר' שמשון מונד מטישטין (בעמח"ס "תולדות מהרש"ל"), וזה לשונו: **"וכ"ק מו"ק הרה"ק מרבי מטישטין זצ"ל העיד בשם הרבי שר שלום מבעלזא זצ"ל שאמר, שהבעל 'חרדים', הוא רבינו ר' אליעזר אזקרי, היה רבו המובהק, והיינו שלמד בו כל כך עד שעל ידי זה נעשה לרבו. ונראה לי להביא ראיה מאבות (פ"א מ"ב) הוי מתלמידיו של אחרון, דמי שאוחז במידת אחרון, כאילו הוי מתלמידיו", עכ"ל.**

בכתב"ק המסודר קראתי וגם שמעתי מכ"ק א"א ז"ל (מרן מהר"ד זי"ע) שסיפר כך:

כ"ק זקני ז"ל (מרן מהר"י זי"ע) שאל פעם את אביו ז"ל

(מרן מהר"ש זי"ע), האם אמת מה שמספרים על הולביונער זצ"ל, שבשעה שהיה לומד גמרא, היה רואה לפניו את התנא או האמורא בעל המימרא, כגון כשלמד מימרא של אבבי ראה את אבבי כשהוא עומד לפניו, וכן בכל התנאים והאמוראים. [בכתב"ק המסודר ראיתי בסקאה], שבעם אחת לא ראה הרבי מלובלין את בעל המימרא, ואחר כך נודע לו שהיה טעות הדפוס, ובאמת היה המאמר מאמורא אחר].

השיב לו אביו: **"אויפ'ן לובלינער זצ"ל איז אלץ צום גלויבען** -על הרבי מלובלין ניתן הכל להאמין), **נאר איך זאג דאך נישט אז איך זעה** (איני אומר שגם אני רואה), **נאר איך בין געווען א יונגעמאן ווען כ'הבא גרעסען קעסט אין סיקאהל** (אך כשהייתי סמוך לשולחן חותני בסקאה), **האב איך געהאט א שיעור יעדען טאג נאך'ן דאווענען אין בית המדרש [מאחורי התנור - כך הוסיף כ"ק אחי שליט"א (מרן מהר"א זי"ע) כשסיפר עובדה זו באור ליום ה' פר' תרומה שנת תש"ו לפ"ק] אין טור בית יוסף** (היה לי שיעור כל יום אחרי התפילה בביהמ"ד בטור ובית יוסף), **און ווען איך בין צוגעקומען צו יעדען טאג, יעדען אמורא, וואס דער בית יוסף ברענגט, האב איך מרגיש געווען די קדושה פון יעדען בעזונדער**" (וכשהגעתי לכל תנא ואמורא שהבית יוסף מביא, הרגשתי את הקדושה של כל אחד בנפרד).

ויש להביא בענין זה מה שכתב בספר **"דברי יצחק"** (אות מ), וזה לשונו: **"שמעתי בשם אדמו"ר מבעלזא זלה"ה (מרן מהר"ש זי"ע) שאמר, שכל היראות שמים שלו והושפע עליו מחמת התמדתו בלימוד הטורים עם פירוש הבית יוסף, ובפרטות בלמוד טור אורח חיים היה שואב יראת שמים במידה גדושה. כן הוגד לי מאנשי אמות", עכ"ל** (ע"ע "יוגד יעקב", כרך מועדים, קונטרס צדה לדרך אות ז).

כתב כ"ק מהר"ם מבילגוריא זי"ע (הובא בקובץ 'אור הצפון' קו' ד - אלול תשס"ח, 'פרשת מרדכי' אות ח' וט). עוד מצויין שם: **"וע"ע בספר 'בשורות טובות' [שיחות וסיפורים, מהר"צ ר' יהושע ז"ל מבעלזא], וזה לשונו: 'בירושלמי (שבת פ"א הי"ב) יאם יכול את לשלשל את השמעה עד משה שלשלה, ואם לאו תפוש או ראשון ראשון או אחרון אחרון, ע"כ, ואמר בזה הח"צ [מרן מהר"י זי"ע] הנה הרי"ר איציקל [מלובלין] ז"ל כשהיה לומד היה עומד לנגדו התנא שהזכיר, ואבי ז"ל [מרן מהר"ש זי"ע] כשהיה לומד הרגיש קדושת התנא ההוא, וזה כונת הירושלמי יכול אדם לשלשל עד משה רבינו ע"ה, כשאדם לומד בקדושה ובטהרה יכול לראות כל התנאים שהוא עוסק במשנתו עד משה רבינו ע"ה, אבל אני כעת שאין אנו משיגים כל כך, עכ"כ יזכור בהש"ת שהוא ראשון והוא אחרון, ע"כ ודפח"ח**).

❦

שמעתי מפי ש"ב הרב הקדוש מוהר"ר **שלום רוקח** ז"ל נ"ע אב"ד דק' **בעלז** שהקשה מדוע בהשבעה שהשביע אברהם את העבד כתיב (בראשית כד, א) **"אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אני יושב בקרביו"**, ואילו אליעזר שינה אח"כ ואמר (שם פסוק לו): **"וישיבעני אדוני לאמר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אני יושב בארצו"**.

ותירץ כי אליעזר היה בבית אברהם וראה בעיניו גדולת אדונו שלא ימשי רוח הקודש מאברהם, וידע אברהם כי לא יהיה הדבר לשחוק בעיני עבדו ויאמין בכל אשר יאמר לו, לכן אמר לו הדבר כמו שהוא **"אשר אני יושב בקרביו"**, היינו שאני יודע מה שבקרב של כל אחד מהם, מחשבתם ופנימיות שלהם

דבר בעתו

"העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד"

לך, שאם תחזיק בזה כל דבוריך אשר אתה שולח למעלה בתפלתך לא ידחו להם.

ויהי כשמעתי כל זה חבתי: אותו ונשקתי אותו וממש באותה נשיקה נקשרה נפשי עמו כל כך שכל זמן שהייתי זוכר אותו היו לי געגועים ממנו כאיש שיש לו בן יחיד נעלם מעיני, ויהי כבנשיא עיני בו בעת הנשיקה, ראיתי פניו בוערות כאש אוכלת כל כך שהייתי מתחמם בנגיעתו כאיש העומד בפני מדורה של אש, והסתכלתי בלבוש אשר עליו היה יפה כל כך, והושבת בחלומי ביני לבין עצמי מה זה, וזכרתי שמצות עשיית מעקה לא קיימתי, ונתיישב דעתי, כי אמרתי עכשיו אני אקיימנה.

וכשקמתי נפל בפי פסוק "ההוה לה" כי טוב כי לעולם חסדו" ודרשתי בו: ההוה לה' שנקרא טוב, שטאמר "טוב ה'", ולכל העולם עושה חסד, שמוזמן בידם שיקיימו מצוותיו כדי שיקראו "טובים" בקיום המצוות, ונמצא מנחיל לכל העולם מחסדו שנקרא טוב ומוזמן ביד אחיהם דברים באופן שיקראו טובים, כדרך "והולכת בדרכיו" (בראשית כח, טו) מה הוא חנון אף אתה חנון, וגם כן מה הוא טוב - אף הוא טוב וכו'. וזכרתי מאמר התנא האלקי רבי אליעזר בן יעקב (אבות דא, יא) **"העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד"** שממש עם המצוה בורא מלאך אחד דומה לו, ואמרו "קונה" - כמו "קונה שמים וארץ" שהוא לשון בריאה.

אזור אליהו להגה"ק רבי אליהו הכהן האתמרי זי"ע - בעל "שבט מוסר" (סימן קסג)

גלוי לפני. אבל כשסיפר אליעזר הדברים בבית בתואל ולבן שהיו כולם רשעים ידע שכאשר יאמר "אשר אני יושב בקרביו" - שידע הפנימיות שלהם, יהיה בעיניהם לשחוק, כי לא יאמינו לו, לכן שינה מפני כבוד אדונו ואמר "אשר אני יושב בארצו", היינו אף המעשים הנגלים שלהם יש די שלא תקח אשה מבנותיהם לבני ליצחק. עד כאן שמעתי מפיו הקדוש, ודפח"ח.

ענית אמן להגה"ק רבי מנחם נחום באכנער זצ"ל אבד"ק קאדיעטש והערליי ברומניא (פ"ר חי' שרה)

❦

שמעתי על הגה"ק ר"ש זצ"ל **מבעלז** זי"ע שסיפר, בהיותו אצל הגה"ק מהר"י **מלובלין** זצ"ל בימי חורפו, וישב אצל מורו ז"ל בעת שקיבל מורו פתקאות מהחסידיים, והעם נדחקו על הצדק מבעלז, ואמר הרה"ק מלובלין זי"ע: **אין תדחקו על האברך הלו, כי על הצדק הלו יעמוד חצי העולם בזכותו, ושיבא אותו בפניו בדברים, ולא נתפעל מאומה בדברי מורו ז"ל, והיה לו השתוות. ועל זה הוכיח האנשים כי נשתנה הדור בעוה"ר"**.

כן עוזיאל להגה"ק רבי עזריאל מייזעלס זצ"ל (פ"ר) בחעלותך. בעקלש'ן תרצ"ד. ובמחקר שם: **"ובאמת כן ראיתי ושמעתי אצל הרה"ק מלובלין ז"ל, אפילו שהוא שומע מפי מלאך אומר עליו שהוא צדיק, אינו מאמין, ואפילו ששומע כביכול מפי הקב"ה מחוץ להאמין באותו רגע, ואחר עבור הרגע עדיין עומד בדעתו הראשון"** (וכו)

❦

יהודי אחד היה לו צאן הרבה וביניהם היו לו כמה בכורות, עליון שמר כראוי וכדין ולא נתן לגוזו צמרן. פעם אירע שהפחל שלו הגוי גזז את הצאן, ובתוכם גזז גם את הבכורות. ונשלחה שאלה אל רבה של לבוב הגאון רבי **יעקב אורנשטיין** זצ"ל - בעל הישיעות יעקב, לדעת כדת מה לעשות וכיצד לנהוג עם הצמר. ופסק לאסור את כל הצמר היות וצמר הבכורות אינו ניכר בין שאר הצמר. אחר כך הגיעה השאלה אל מרן מהר"ש **מבעלזא** זי"ע, וכששמע הדברים כהווייתם, אמר שהיות ואת הבכורות לא גזזו אף פעם, ניתן לבדוק בנקל את הדבר, והצמר הארוך אסור והצמר הקצר מותר. כשספרו זאת אח"כ להגאון בעל הישיעות יעקב' הפליא הוראה זו והתבטא שזהו ממש רוח הקודש.

כתבי חסידים

❦

"שמעתי מהרב הצדיק וכו' מו"ה ליבוש ממאגוריו שליט"א [צ"ל] בשם זקנו ההצ"ח מהר"ש מבעלז זי"ע, שמרחה טוב ומקוה כשרה וטובה הוא סגולה לפרנסת אנשי העיר בהרחבה ותגדל ותתרומם העיר בשווקים וברחובות, ואסמא על גמרא שבת נ"ג, א, [יורה דעה פ"א ה"א (בראשית ל, יח) - רמב"א יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם, ורב אמר מטבע תיקן להם, ושמואל אמר שווקים תיקן להם, ע"י"ש, והפירוש, רבי יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם, ואמר רב שמרחה טוב בעיר הוא סגולה למטבעות ועשירות העיר, ושמואל אמר שמרחה הוא סגולה שתבהיר העיר בשווקים וברחובות, ע"כ דברי קדש"]

בני אהרן לרבי ישראל האלעזר מבאבזשטין (דף נא. הובא בקובץ 'אור הצפון' קו' ח - אדר תשס"ט. וראה שם עוד בענין הטבילה במקוה במשנתו של מרן זי"ע)

❦

מצוות לתקון

במאמר אודות הגה"ק רבי עקיבא איגר זי"ע [הראשון] - בעל 'משנת דרבי עקיבא' זי"ע, נפלה טעות משובשת בעת העריכה, שכתבו הגרעק"א היה בן כ"א שנה בעת פטירתו זקנו. פרט שלא יתכן, מאחר שנועד כארבע שנים לאחר פטירתו ונקרא על שמו. בפרי גלילי יד הסופר נכתב שבהקדמה לספר 'משנת דרבי' הוזכר נכדו הגרעק"א, שהיה אז - בשעת הדפסת הספר בשנת תקמ"א - בן כ"א שנה. תשו"ח לכל המעירים, וטעות לעולם חוזר!

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא בתרא

בענין הריגת בעלי חיים – האם יש בה משום איסור צער בעלי חיים?

בש"ת נודע ביהודה (תניא י"ד סי') נשאל אודות "איש אחד אשר זכה ה' בנחלה רחבה, ויש לו כפרים ויערות אשר בהיערות תרומש כל חיתו יער, אם מותר לו לילך בעצמו לירות בקנה שריפה לצוד ציד, או אם אסור לישראל לעשות דבר זה, אי משום צער בעלי חיים אי משום כל הנתחם, אך ותחילה נמנהק הגאון הנוב"ש שתי סיבות להיתר, ח"ל: "אין לנו להאריך בזה, כי כבר האריך מהרא"י (התרומה הרש"ן) בפסקים וכתבים סי' קה, שכל דבר שיש בו צורך להאדם לית בה משום צער בע"ח, וגם לא שייך צער בע"ח אלא לצער ולחנינו בחיים, אבל להמתית בהמות וחיות וכל מיני בע"ח לית בה משום צער בע"ח, ועיי"ש הוכחות ממס' חולין (ח) ואמ"ל.

אך למעשה כותב הנוב"ש בזה"ל: "ואמנם מאוד אני תמה על גוף הדבר, ולא מצינו איש ציד רק בנמרוד ועשיר, ואין זה דרכי אברהם יצחק ויעקב... ואין ימית איש ישראלי בידיים בעלי חיים בלי שום צורך רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה... ומי שהוא איש הצריך לזה ופרנסתו מצידה זו, בזה לא שייך אכזריות, והרי שחשטין בחמדת חיות ועופות וממיתים דגים לצורך האדם, ומה לי טוהרים שיאכל מבשרם ומה לי טמאים שיאכל ויפרנס עצמו מדמיו עריותיהם, וכל בעלי חיים ניתנו לאדם לכל צרכיו, אבל מי שאין זה לצורך פרנסתו ואין עיקר כוונתו כלל בשביל פרנסתו הוא אכזריות. ועד כאן דברתי מעד יושר ההנהגה שראוי לאדם להרחיק מזה, ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא, שהרי כל העוסקים בזה צריכים להכנס ביערות ולחכנים עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות, ורחמנא אמר 'נשמרתם מאוד לנפשותיכם', ומי לנו גדול ואומן בקי בצידה יותר מעשיר, שהכתוב העיד עליו (בראשית כ"ב) 'ויהי עשו איש ידע ציד' וכו', ופוק חזי מה אמר הוא על עצמו (שם, לב) 'הנה אנכי הולך למות', ואין מקרא יוצא מיד פשוט, שהינינו שהוא מסתכן בכל יום בין גדודי חיות, וכן פ"י הרמב"ם (עי' אב"ע, רש"ם וחוקני ועוד), ומעלת איך יכנס עצמו איש יחיד למקום גדודי חיות דרבינו...", וענשו"ש המנ"ש דרבינו.

ובספרי אורחונים יש אריכות גדולה בענין חידושו של הנוב"ש, שלא שייך צע"ב אלא לצער ולחנינו בחיים, אבל להמתית בהמות וחיות וכל מיני בע"ח לית בה משום צע"ב. בש"ת עבודת הגרשוני (י"ג סי') ובש"ת שבות יעקב (ח"ג סי' עא) בשאלת השואל אכן מבואר שאין איסור צער בע"ח בהמתתם, אך מהשבות השבות יעקב (שם) וכן הוא בש"ת שמש צדקה (י"ד סי' ח"י) מבואר שיש בזה משום צער בע"ח, וכן האריך בש"ת שואל ומשיב (תניא ח"ג סי' סה) והביא שנעלם מדברי הפוסקים דברי החינוך (מצה תנא) שכתב "בטעם השד"ש מן הצואר ובסכין ברוך, כדי שלא יצער בעלי החיים יותר מדאי, כי התורה התיר לאדם להמתית ליון מהם ולכל צרכיו, לא לצער חיה, וכבר דבר חכמים הרבה באיסור צער בעלי חיים בב"מ (לב) ובשבת (קכג) אם הוא אסור דאורייתא, והעלה לפי הדומה אסור מדאורייתא", הרי שגם שם ממתים בע"ח יש משום צער בע"ח (עי' שו"ת מע' צ"ל א"ב).

והגר"ש נאנצפריד זצ"ל בעל הקיצור שו"ע הוכיח בזה בספרו "פני שלמה" מסוגייתנו (יט ע"ב ד ע"א), דנהא איתא: "אמר רבי טובי בר קישנא אמר שמואל אינו ממעט בחלון", ופשיט"ש: "אינו ממעט בחלון – שבין בית לבית ויש בו פורח טפח ומת מונח באות מהן וטומאה בוקעת לצד שני, אין ריקק ממעט שיעורן מלהוציא טומאה, דכין דראוי לאכילה – לא מבטלי להם דנהו ממחזקה", יסוד הדברים הוא, שאוכלים אינם מתבטלים אל הבית להיות חלק מהבית, ומש"ה אינם גורמים שום דבר בשיעור גובה החלון והבית, כי עתידים להנטל מאיפה שהם מונחים. ובהמשך מביאה הגמרא ברייתא: "האבר והבשר המדולדל בבהמה ובחיה ועוף ששכן בחלון ועובר כוכבים שישב בחלון וכן שמנה המונח בחלון והמלח וכלי חרס וספר תורה כולם ממעטין בחלון", ועל ברייתא זו הקשה "האבר והבשר המדולדל בבהמה ובחיה, ערקא ואולא", כלומר, היאך ממעטים הם בחלון, הלא הבעלי חיים אינם עתידים להשאר שם כי יברחו וכלם, והתירו דמיירי "בכחשודה" – ואינם יכולים לברוח. והקשו שוב: "שחית לה", האדם צריך להבע"ח לשוחטם, ולא יניחם שם ואין הם מתבטלים אל החלון, ותירצו: "בטמאה", שאינה עומדת לשחיטה, והקשו עוד: "מבין לה לברכי", הלא בהמה טמאה עומדת למכירה לנכרי, ובוודאי לא ישארו שמה, ואין הם מתבטלים, ותירצו: "בכחשודה", ואינה עומדת למכירה, וממשיכים להקשות: "פסיק שדי לה כלבים", הלא עדיין אפשר לחתוך האבר והבשר המדולדל ולזרקו לפני כלבים, ובכן לא ישארו בחלון, ותירצו: "כיון דאיכא צער בעלי חיים לא עביד", ומש"ה נחשבים האבר והבשר המדולדלים כחלק מן החלון.

ובחידושי הר"י מיגוש מקשה עוד: "ולכאן למימר דשחית לה ופסיק לה להווא אבר ושדי לכלבים ולכלור, כשחיתתם את האבר אחרי השחיטה, אין צער לבע"ח, ולכאורה אפשר לעשות כן, היא דלא אורח ארעא למשחית לה לבהמה כי היכי דניתחון לה לפני כלבים, ועוד, דכיון דלאו בו שחיתה היא – שחיתה נמי צער בעלי חיים, דהא הריגה היא ולא שחיתה". תירץ בזה יש תירוץ: א. שאין דרך להרוג בהמה לדת לפני כלבים, ומש"ה מתבטלת אל החלון, וכן תירצו רוב הראשונים (עי' רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, רבינו יונה ור"ן). ב. שכל בע"ח שאינם ראויים לשחיטה, נחשבת שחיתה כהריגה, ואסור לעשות כן משום צער בע"ח, ולכאורה זהו שלא כדברי הנוב"ש, שאין בהריגת בע"ח משום איסור צע"ב, ותכן שלכן לא הביאו שאר הראשונים תי' זו, כי חלוקים הם על הר"י מיגוש ביסוד זה, וסוברים שאין בהריגת בעלי חיים משום צע"ב.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

שלוש עשרה מדות של רחמים (א)

א. היות ובימי הרחמים והסליחות מרבים באמירת י"ג מדות של רחמים כדי לעורר מדות אלו על בני ישראל, וכמו שאמרו רז"ל (ר"ה ז'): "יועבור ה' על פניו ויקרא (שמות לד, ו), א"ר יוחנן - מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפלה, אמר לו: **כל זמן שישאל חוטאין, יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם**" וכו'. ועיי' מדרש לקח טוב שבות מל, יט: אם עשין כסדר הזה מיד קל נעין וכו'. עוד איתא שם בגמרא: "אמר רב יהודה, **בית כריותה לשלוש עשרה מדות שאין חזרות ריקס**, שנאמר 'הנה אנכי כורת ברית' וכו' (וינ"ש באדרת אליהו לרבינו הגר"א ז"ל שהוא קיום הבטחה שלא תופר, כי בכל הדברים החטא מונע, משא"כ בקיום הברית). לכן נכתבו ונבאר כמה הלכות ומנהגים בזה (פירוט ופירוט הי"ג המדות כבר האריכו בזה הראשונים ושאר המפרשים (ועיי' בשליח הקי' באריתכו), וקצרה ידעה זו מהלכים).

ב. **כשאומרים ה' ה' וגו', יאמרו מלה במלה ככוונה, בנחת ובמתינות, ולא במרוצה, כי סודם רם ונשא, ויזהר להטעים הפסק בין ה' - לה', כי סודו גדול, ומי שאינו מטעים אותו ועונש גדול (חסד לאלפים סי' קלא סיט, מובא בן איש חי ש"ר פר' תשא סי"א, ועיי"ש סעי' ד, וכו"ה בעבודת הקודש להרחי"א סי' סקפ"ו). ונוהגים לומר את הי"ג מדות בקול רם, והוא על פי מה דאיתא בפרקי דרבי אליעזר (סוף מה): 'התחיל משה צועק בקול גדול ואומר ה' ה' וכו'.**

ג. איתא בפוסקים: **כשאומרים סליחות - יתעטף הש"ץ בטלית, יען כי אומר י"ג מדות בתוך הסליחות, והא בשעה שהראה הקב"ה למשה סדר תפלה 'יתעטף כשליח ציבור'** ואמר לו ש"יעשו לפני כסדר הזה" וכו', דאיתא בגמ' הני"ל (לבוש סי' תקפא, הביאו בגמ"א סי' יח סי' ב). ואמנם מבואר בפוסקים שרק כשאומר אח"כ קדיש תתקבל (עיי' שו"ת עצי חיים סי' יט ובלקח קמח החדש סי' קלא סיט). ולפי זה נראה לומר כשאומרים תהלים ואח"כ י"ג מדות אין מקפידין להשי"ץ יתעטף בטלית, שהרי אינו אומר קדיש תתקבל (ני"ל).

ד. **אין להזכיר את הי"ג מדות בלילה קודם חצות הלילה** (עיי' ברכ"י סי' תקפא סי"א, ובטו"ז סי' קלא סי"ח מקול בזה, ועיי"ש בגמ"א סי"ט דמחמר). ועיי' בא"ח ש"ר תשא סי"א שמהשקיעה ואילך אין להזכיר הי"ג מדות, עיי"ש, ובכח"י סי' קלא סי"א מביא שלדעת חכמי הקבלה יש סכנה לאומרה משקיעת החמה).

ה. כתב הרמב"ם (על ספר המצות, סוף שורש ג) בשם בה"ג - שאמירת הי"ג מדות בעת צרה רח"ל היא מן התורה (וכנ"ל, ועיי' חזקוני פר' שלח שחובה לאומר בכל הדורות בעת צרה רח"ל ובעת הרוחה). **ויש מחלוקת בראשונים אם אמירת י"ג מדות דינה דכבר שבקדושה שאין אומרים אותה במחות מעשרה: לדעת הטור (א"ח סי' תקפא) אין דינה דכבר שבקדושה ונאמרת אפילו ביחיד, ולדעת הרשב"א (הובא בב"י שם) - כשאמרת בדרך תפלה ובקשת רחמים אין אומרין אותה ביחיד דכבר שבקדושה היא וכו', וכן פסק המחבר (שם סי"ה) שדבר שבקדושה הן ואין היחיד רשאי לאומרה דרך תפלה ובקשה, רק בדרך קריאה בעלמא. ויש כותבים שפ"י האריז"ל יש להימנע מלקרות הי"ג מדות ביחיד גם לא בדרך קריאה, בניגון ובטעמים (עיי' כח"י סי' קלא סי"ב; וממרת שלום סי' יג סי' כ, לקט הקמח החדש סי' קלא סי"ה; בן איש חי פר' כי תשא ש"ר סי' ט, ועיי' א"ר שם אות ו, ומוכח בפמ"ג שם במבש"י סי"ה, שגם בעשית אל יאמר את הי"ג מדות ביחיד).**

ו. **כשאומר וידוי והציבור כבר התחיל לומר י"ג מדות, יפסיק היודי ויאמר עם הציבור י"ג מדות, ואח"כ ישלים את היודי** (עיי' שו"ת שבט הלוי ח"א ח"א סי' ב' וחו"ס סי' כד). [נ"ל ע"י אי מותר להפסיק באמצע הי"ג מדות דכבר שבקדושה ששומע אז, ומסתבר דמותר. אבל אחר שאמר תיבות י"השם - השם", קודם שאמר שאר השבחים, ודאי אין להפסיק, כדי שלא תהא הזכרת השם לבטלה].

מאת: הג"ר **שמואל קהת הכהן גראס שליט"א**, המשך בע"ה בגליון הבא [האמרה השני על מצות קידוש השם יופיע בע"ה בגליון שבת שובה]

עלי ספר

בספר חיים - דברי תורה, עבודת מאלפות, שיחות קודש, הנהגות והלכות בקודש, וגם לרבות זמירות לימי הרחמים והרצון בחישי **אלול ותשי** [תחל משבת מברכין אלול עד אחר שבת בראשית], מאת הח"ק רבי חיים מצאנא זי"ע - בעל הדיברי חיים, ובני יוצאא חלוצי הנה"ק זי"ע, נערך סבוב טעם דבר דבור על אפניו, ויצא לאור ברב פאר והדר על ידי הוצאת מוסדות 'דברי חיים' - צאנז' שיוכן ב' בני ברק, תשס"ט (שנח עמו).

הבינו תורתך על תקיעת שופר - מתוך סידרת הספרים על המועדים בהם מערכי כל דעת על פי הספרים הקדושים: 'שפת אמת', 'שם משמאל', 'פרי דקיק', נערך סבוב טעם בהשכל ודעת ויצא לאור ביופי והדר על ידי הג"ר נחמן יוסף וילהלם, וצ"ר לו קובץ **'יועץ תרועה'** - מבחר ניצוצי אורה, דרושים ורעיונות בדרך מוסר וחסידות ועמק מחשבה על תקיעת שופר. בני ברק, תשס"ט (קפט עמו).

שנה טובה אנדה לחגי תשרי - ספורים, משלים, מנהגים, והלכות, ענינים ובקשות ותפילות על כל חג וחג שבירח האיתנים: ראש השנה, יום הכפורים, סוכות, שמחת תורה. מעט ציורים מפוראים ומרהיבי עין להמחשת התכלית של הידור המצוה. 'ציריח מחודדת כלילת חיפוי' - באדישת ובנחישות! מבית 'מלכות וקסבור', בני ברק, תשס"ט.

לוח דברי בעת התשיעי - אוצר אדיר שמחולל לחמש ראשים: 'סדר היום' - דינים, הלכות ומנהגים דבר יום ביומו; 'דברי ימים' - מאורעות העבר ומי זכרון לזמנים; 'בינה המקדש' - הלכות ומנהגים לזמן שביחמיק קיים; 'מעשה בראשית' - אלמנך מראות השמים מיום ליום ומחודש לחודש; 'עתיד לתורה' - מקרא, משנה, תלמוד, הלכה, מוסר וחסידות, דבר דבור בעת. כולל מפתח נושאים ומאורעות ועוד. נערך בידי אמן הרה"ג מרדכי גוט, ב"ב, נוסף ומחודר לו שער זמנים בעתם - לוחות זמנים מדויקים לערי א"י וחול"ל (1536 עמו).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הופיע!</p> <p>לראשונה! תולדות עבודת התורה והמצוות של דקדוקי בארית החיים האמריים והדברים לפי סדר שני הכולל 500 עמודים -- על חשיבות תורה-מצוות</p> <p>להשיג בחנויות הספרים</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת רבקה ב"ר משה דוב ע"ה בס נלב"ע ביום כ"ז אלול תשנ"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי נכדה הרה"ר ר' ישראל יעקב בס שליט"א</p> <p>לעילוי נשמת הרה"ר ר' אבא אלטר ב"ר דוב ע"ה מרטון נלב"ע ביום כ"ז אלול תשל"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי נכדיו הר"ר</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת רחל נחמה ב"ר אלימלך ע"ה נלב"ע בדמ"י ביום כ"ה אלול תשס"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ר ר' צבי פנחס קנובליך שליט"א</p> <p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת רבקה ב"ר מרדכי ע"ה א"ח הרה"ג ר' יוסף באב"ד שליט"א נלב"ע ביום י"ח אלול תשס"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>ברכותנו ואהבתנו לירידתו הנכבד איש ענין הליכות הר"ר ישראל אדלי הי"ד מאז אהוב ומקובל בעולם השטריימלעך על התורה ונחלת תחת השם תפארת שטריימלעך יהא תשרה טכניה במעשה ידיו</p> <p>תפארת מסגרת הנחלת קולא שטריימלעך</p> <p>בא"ר אריק 845.425.0453 118.436.2873 בברכה דיינע צופרדינע קאסטומערס - אנטווערפן</p>
--	--	--	--

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ערב ראש השנה תש"ע לפ"ק

שנה י"ד גליון תרפ"ה

החלפת מועד	מועד	ר"ת
אנטווערפן	19:32	20:58
לונדון	18:53	20:16
מאנשטער	19:02	20:25
ציריך	19:12	20:40
ווינ	18:43	20:09
אמסטרדם	19:30	20:59
פאריז	19:39	21:08
פראנקפורט	19:14	20:43

תורת של ראשונים

"זכרון תרועה" – בראש השנה שחל להיות בשבת

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה וכו' (ר"ה כט). ובגמרא דריש לה, מדכתוב בפרשת אמור (ויקרא כ, כד): "בתחדש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון וזכרון תרועה מקרא קודש", ובפרשת פנחס כתיב (במדבר כט, א): "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש וגו' יום תרועה יהיה לכם", אלא, "זכרון תרועה" מיירי ביום שחל להיות בשבת ("זכרון תרועה" – ולא תרועה ממש, אלא מקראות של תרועה יאמרו. רש"י שם, "יום תרועה" מיירי ביום שחל להיות בחול ונע"ש מסקנת הגמרא).

ושיעור הכתוב כך הוא: בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם – כשיהיה לכם באחד לחודש – שבתון, או הוא: זכרון תרועה, כלומר, כשחל ר"ה בשבת אין בו תרועה, אלא זכרון תרועה בעלמא, "ולכך אנו אומרים בתפלה בר"ה שחל להיות בשבת: 'את יום הזכרון הזה זכרון תרועה', ובפרשת פנחס לא כתוב 'שבתון' רק 'יום תרועה יהיה לכם', פירוש, כשאירע בחול אומרים בו 'את יום הזכרון הזה יום תרועה', וכן יסד הפייט בקרובין של ר"ה (שהיה יום ב' דר"ה דיה אדר ויהוה) "יום זה אם יקרה בשבת קדש – זכרון תרועה מקרא קדש, טבעו אם כן חל יבואכם – צו לתקע בקל ובזקק, יום תרועה יהיה לכם".

חזקוני (ע"ע בבלי קר פר' אמור)

"שלושה ספרים נפתחין" – על המובנות והרעות בזה העולם

אמר רבי כרופסדאי אמר רבי יוחנן שלושה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים; צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים, וכו' נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה (ר"ה טז). הא דר' כרופסדאי דאמר של צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים ושל רשעים גמורין למיתה, יש לפרש דלאו מיתה וחיים ממש קאמר, אלא טובות העולם ורעותיו קאמר, ואף על פי שיש רשעים שמוגי עליהם כמעשה הצדיקים, וצדיקים אובדין בצדק, אותן רשעים איפשר שיש בידם קצת מצות שמעון שכתוב בעולם הזה, ואוכלין אותן קרן ופירות בעולם הזה, להאבידם לעתיד לבא, כדכתיב (דברים י, ג) 'זמשל לשונאיו אל פניו להאבידו'. ורשע שאמר כאן, שנחתם לרעות בעולם הזה, בשאין בידו קצת מאותן מצות, הא יש בידו, אע"פ שהוא רשע גמור, כלומר שרובו עוונות, משלמין לו כנגדן בעולם הזה, וכמו שאמרו ג"כ בפ"ק דקידושין (לפ"ג) מי שעוונותיו מרובין מוצותיו ומצותיו לו וזדומה כמי שקיים את התורה כולה ולא חיסר ממנה אות אחת (–לשלם לו שכר מצותיו בחייו, כדי לפורדו. רש"י שם, וצדיקים גמורין שאמרו כאן, בשאין בידם מאותן עבירות שעונשן בעולם הזה, הא יש בידן קצת מאותן עבירות נפרעים מהן בעולם הזה, וכדאמרין נמי התם בקידושין: מי שזכותיו מרובין מעוונותיו ומריעין לו וזדומה כמי ששרף כל התורה ולא שייר ממנה אות אחת (–מריעין לו בעוה"ז לנקות מעוונותיו, שיפול שכר שלם. שם).

חידושי הרשב"א (ר"ה טז)

"שלושה ספרים נפתחין" – לצורך העולם הבא

אי נמי: "האי חיים ומיתה דקאמר היינו [חיי] העולם הבא ומיתה העולם הבא, דמאורעות שזו וגורותיו של שנה זו תלוין בה, שגורין על הצדיק גזרות קשות בעולם הזה להפרע ממנו עונותיו ולרשע גזרות טובות ליתן לו שכר מצותיו בעולם הזה, כדכתיב (דברים י, ג) 'זמשל לשונאיו אל פניו להאבידו', הילכך צריך להעלותן בכך מאזנים בכל שנה".

תוס' הרא"ש (ר"ה שם. ככ) תירוצים אלו מובאים בתוס' ר"ה שם ר"ה ונחתמין. ואמנם עיי' בחי' הרשב"א הנ"ל מה שמקשה על ביאור שני זה. ועיי' בחי' הרשב"א ושאר שמכארים הענין באופן אחר.

לקח טוב

ראש השנה – ראייה מרחוק

ידועים כמה הסיפורים השונים – שהושמעו מפי צדיקי הדורות – סביב תינוקות שנשבו וביום הקדוש הגיעו בדרך זו או אחרת לבית הכנסת בשעה שכל המתפללים עמדו לבושי קיטל ועמופי מליט, כאשר דמעתם על לחיים וכל האוירה היתה דרוכה ומעונה בהתעוררות נפלאה ועילאית עד מאד. הילד מבחין בכל ולמרות שאין לו שגו ושיח עם הנעשה, בכל זאת חש בכל הדרי לבו הרגשה עצומה שגם הוא קשור מאוד במעמקי נשמתו אל המתרחש. בכל לבבו ובכל נימיו נפשו חפץ הוא להשתתף עם הציבור בקריאתם ובחנינתם אל המלך הקדוש, אך לעצרו הרב איננו מסוגל לקרוא או לומר את המלים הזרות לו. כאשר לבו הומה ועובר על גדותיו אין בכחו להתאפק וכל עוד נפשו בו פורץ בצפצוף או באותיות האל"ף ב"ת שפתאום צצו ועלו בראשו. התפרצות זו – מסיים הצדיק בסיפורו – היא שהצליחה לפרוץ את שערי שמים שתתקבלנה תפילות בני ישראל לרחמים ולרצון.

סיפור זה משמש דוגמא נפלאה של 'שני הפכים בנושא אחד', ובמקרה הנוכחי: מרחק וקירבה. מצד אחד, מרחק נורא ואיום בינו לבין תפילה להשי"ת, שמיום עמדו על דעתו לא התנסה בה ואינו מוצא את ידיו ורגליו בבית הכנסת. איננו יודע מאיזה צד פותחים את הסידור ואיך מחזיקים בו, שלא לדבר על קריאה כלשהיא מתוכו. ומצד שני, קירבה נדירה ומיוחדת במינה כאשר 'תפילת' המוזהר בוקעת שבעת הרקיעים. כחה של תחינתו כל כך עצומה עד שהיא מובילה את כל תפילות בני ישראל אתה יחד, ישר אל כסא הכבוד.

אין זה אלא שלמרות המרחק הנורא שנוצר מכך שמימי לא התחנך על ברכי היהדות, הרי שמעומק לבו הוא חש ומרגיש את אביו שבשמים עד שמומש 'רואה' אותו מקרוב. תופעה זו – ראייה (קרובה) ממרחק – כבר נרמז עליה בתורה בפרשת עקידת יצחק, ככתוב: 'בהר השם יצחק'.

גם בחיי עולם הזה כאשר אנשים – ובמיוחד

ברכת "כתיבה וחתימה טובה"

שלוחה בזה לכל נדיבי העם, מזכיר הרבים, העומדים לימינו בכל ימות השנה, ובראשם הני תרי צנתרי דרדכי כשמן הטוב תורק שמם ותפארתם, לבם ער וחם לכל דבר שבקדושה, הלא כמה בריחי התיכון של הוצאת והפצת העלים לתרופה ברחבי תבל

הרה"ח ר' אברהם צבי חיים רי"ד שליט"א

הרה"ח ר' שלמה אביגדור אג"ל שליט"א

לכל קוראינו די בכל אתר ואתר, ולכל בית ישראל

לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים ולשלום

אמרות טהורות

תפילה בשביל כבוד שמים משתקת את המקטרגים

"שמעתי מהרב המגיד מראוונא האיש האלקים" (הרבי ר' בער ממעורש"ט) ז"ל: מפני מה ראשונים התפללו ונענו – שהיו מתפללים בשם (ע"י מדרש שו"ת תהלים צא) פירוש, שהיה כוונתם להשי"ת, כי כשאדם יש לו צער, חלק אלקי ממנו שבו יש לו צער... ועל ידי זה ושהוא מכין לצער ית"ש אי אפשר להיות קטרוג על התפלה, כיון שכונתו לשמו ית' – אם יקטרגו ח"ו – הרי כאילו ח"ו רוצים למנוע כבוד שמים ח"ו. וזה: 'למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך' (תהלים קמ, צא). אם כוונתו של אדם הוא לצאת בדימום ב"ה בראש השנה בשביל כבוד שמים, נקרא 'למשפטיך' כביכול, 'עמדו' לשון שתיקה, 'היום' קאי על ראש השנה (וה"פ פנחס רלא), 'כי הכל עבדיך' – ומוכרחים להכנסים על כבודו יתברך, ולא יקטרגו כאילו רוצים לגרום שלא כרצונו ח"ו...".

זאת זכרון (לפר' נשא ד"ה ושמו את שמי)

עיקר הכוונה בקיום מצות

תקיעת שופר – "רחמנא אמר תקעו"

תקעו בחודש שופר כספא ליום הגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (תהלים פא, ד.ה).

הנה, כמה מעשים נאמרו במצות תקיעת בשופר, "כמו שמיצונו בגמרא (ר"ה פו.) כדי לזכור לכם האיל שנקעך ונאחז בסבך בקרניו. ואמרו שם בגמרא למה תוקעין בשופר של איל, ופריך בגמרא: למה תוקעין. (ומשני: רחמנא אמר 'תקעו'. ופרשתי בכוונתם, דרצו לומר, שיעקר כוונת כל המצות הוא בעבור ששמו הגדול חק נתן לעשות את המצוות, וברחמיו על הבריות נתן עצות לנו לתקוע בשופר לסתום פי המקטרגים. ואם באנו לכוון כוונת השופר המוזכרין במקובלים ובשאר ספרים הקדושים לא יספיק הזמן. לכן מוטב שלא לכוון רק כוונה זו: 'רחמנא אמר תקעו', וממילא כל התקיעות נעשים ועולים לרצון לפניו. והנה ידוע ומלת 'חק' נאמר על דבר שאין לו מעם, ומשפטי יתכן בדבר שמעטמו ידוע ונגלה. ועל דרך זו יתפרש הכתוב הנ"ל: 'כי חק לישראל הוא', אנו בני ישראל אינו יודעים עיקר המעם ועומק סוד התקיעת שופר והוא אצלנו חק בלא מעם, אבל לבני הקב"ה הוא מלתא בעממא והנסתרות 'לאלקי יעקב'".

תפילות ראש השנה ויוה"כ – העיקר והתוספות

"ועוד אני צריך לעוררך ולהזכירך ולהזהירך, אך שכבר ידוע הוא לך, אבל להזכיר אני צריך, בענין התפלות של ראש השנה ויום הכיפורים. שהעולם אומרים אותם באמת בהתעוררות גדול, אך עיקר מגמתם שהם מתעוררים הוא בפיוטים ותפלות והדשנות הנאמרים במחזור, אבל התפלה הסדורה בפסוקי דזמרה וקרבנות וקריאת שמע ותפלה, הם אומרים במרוצה כמו בכל השנה, ואינם יודעים כי זה העיקר וזה התוספות, ולא יקבל התוספות בלתי העיקר. ובדרושים של הרב ר' בער זלה"ה בהכתבים (נדפס בלקוים קרים) יש שם דרוש ארוך על גנות האנשים האלה, ואתה ידעת זה מעיקרא מעצמך ממנה קדוש מו"ה מנחם מענדל זלה"ה מפרעמישלאן שעשה העיקר עיקר, בפרט ביום נורא כזה צריך לשום נפשו בכפו לכוונת התיבות ואותיות, כידוע... ובה מעלים התפלות הפסולות של כל השנה...".

יושר דברי אמת (ד"א אות נ)

שטר מאוחר – כשר

שטרי חוב המוקדמים פסולים והמאוחרין כשרים (ר"ה ב.). הכוונה בזה היא, דכאשר מביא היצר הרע להכית דין של מעלה שטרי חוב מעונותיהם של ישראל ח"ו, מה שעשו עד הנה, על זה אומר הש"ת, הדין הוא דשטרי חוב המוקדמים – פסולים, כי כבר נשתלמו על ידי יסורים ועל ידי התשובה. אבל על שטורות שמביאין המליצי יושר, מה שבני ישראל מקבלים על עצמם כלכל שלם שמחיוס והלאה ייטיבו מעשיהם ולא ישובו עוד לכסלה, על זה אומר הש"ת הדין הוא והמאוחרין כשרים – ונחשב בשמים כאילו כבר עשיו המוב והיושר.

מטבע הבריאה – לחזור ממדת הדין

ולשנה מדת הרחמים

שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה (הקב"ה) שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין (לשון רש"י בראשית א, א. וספור במד"ר יב, טו). "רוב מפרשי תורה מדייקים – וכי ח"ו יש שינוי רצון לפני הבורא ב"ה לאמר עליו שחור ממחשבתו הקדומה, וראה אחר"

שאין העולם מתקיים מה שלא ראה בראשית המחשבה? והלא הכל גלוי לפני צופה ויודע מאין ראשית עד אין תכלית, וחלילה לומר איזה שינוי רצון לפניו.

אלא, הקב"ה הטביע בעת הבריאה ככוונה מכוונת בדרך חזרה מרצון הקדום כביכול, כבדי שיהיה ככה הברואים, עם בני ישראל, בכל שנה שנתחדש הבריאה. לאשר כי יצר לב האדם רע מנעוריו, והומאים במשך השנה, ואז כיום הדין מדת הדין מתוחה לשלם לכל אחד כפעלו, ובכח התשובה כאמת – ועל ידי התפלות ותקיעת שופר – חוזר ממדת הדין ויושב על כסא רחמים ומרחם עליהם, ע"ד 'טעות – לעולם חזר', פירוש שהבורא ב"ה הטביע ככה הבריאה, כמה שכביכול חזר ממחשבתו – לשחק מדת הרחמים – כדי שיהיה זאת ככה עמו בני ישראל כשיתפסו ח"ו בחטאים יהיה הטעות לעולם חזר בתשובה, להפך הדין לרחמים ככה הינה ותפלה.

ומרומו בפסוק (תהלים מז, ב): 'הריעו לאלקים בקול רנה', פירוש הריעו מלשון 'תרועם' (שם ב, ט) – שישברו דיני אלקים – בקול רנה – על ידי קולות הרנה והתפלה בלב נשבר".

זכרון אליהו

על שירה

הרב הקדוש ר' אהרן הגדול (ספאדלין) כשהתפלל לפני העמוד, והגיע לומר "המלך" עמד וושהו זמן רב עד שציעק בצעקה גדולה: "המלך". ושאלו אותו על זה, ואמר שזוכר במאמר הגמרא (נשין נ.) שכאשר אמר רבי יוחנן בן זכאי להקיסר: "שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא", אמר לו הקיסר: "אי מלכא אנא, עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי" –

בית אברהם, פלוגים (ר"ה ד"ה אמר לפני)

"שמעתי מפיו הקדוש (של הנח"ק מהרש"ם מבערואן זצ"ל) ואח"כ מצאתי בין הכתבים, בפיוט לראש השנה ויו"כ תרנ"ז:

להנה דעות בדיון, לותיק ועושה חסד ביום דין. יש לפרש, כי פעם אחת חלם לי בחול המועד סוכות, בהיותי ישן בסוכה, שהייתי לפני בית דין של מעלה, וראיתי שישבו כחצי גורן עגולה, והביאו איש אחד לדין, שעבר עבירה שהיבים עליה מיתה בידי שמים, אלא שיש ב' דעות אם הייבים מיתה על עון זה, והיו מיימנים ומשמאלים, ונהלקו אם בספק פלוגתא של פוסקים יש לפטור בידי שמים, דספיקא כלפי שמיא ליכא. והשטן היה עומד לשטנו. ושמעתי קול שאמר: נשאל לבית דין של מטה, ושאלו אותו על זה, והשבתני כי גם בדיני שמים פטור מספק, ושכן מביאר בספק משנה. והשטן רצה לדחוף אותי, כאמרו: מה לך להתערב במשפט בית דין העליון. ואמרתי פסוק (זכרי' ג.) 'גער ה' בך וגו', וגם כי הלא נשאלתי על זה ונדרשתי לאשר שאלוני, ועוד דברים. ויצא הפסק לפטור. ואיך, ולא זכרתי מקום שביכסף משנה? איך איפוא הוא. והאיר היום, והלכתי לבית לחיפשי, ומצאתי שכן הוא ביכסף משנה! פרק ט"ז מפסולי המוקדשין הלכה ט (ואף שביכסף משנה פרק ט' ממועשה הקרבנות הלכה יג תמה על הרמב"ם שכתב בספק בעיא דפטור ממיטה, דהא מיתה בידי שמים, וקמי קוב"ה גלוי, י"ל דשאני ספק בעיא מספק פלוגתא)...

ויען לליכא מידי דלא רמזיא באורייתא, והגרי"א בספר 'עליות אליהו' כתב, שכל המאורעות שבעולם רמוזים בתורה, שמתא אל לבי דיש לומר דרמזו כמה שנאמר פרשת מקץ (פנ, יב-יד): 'זכבם משנה קדו בידיכם... וא-ל ש-די יתן לכם רחמים'...

וזהו שאומרים: 'להנה דעות בדיון לותיק ועושה חסד ביום דין' – דבכל דבר שיש דעות להקל הוא פוטר מן הספק, ועושה חסד ביום דין, וכן 'דובר מישרים' שהוא מצד היושר והמוב.

תכלת מרדכי להמהרש"ם מבערואן (בהקדמת בנו – י"ב וכד אב)

"מספרים על הר"ק מראשפיין זצלה"ה שהלך בראש השנה לתשעין ופנע בהרבי מלובלין זצלה"ה בהיותו מתשלך, ושאלו הרבי: אהרן מלובלין. והשיב, שהלך להגביה מה שהשליך הרבי. ולא לבד בדרך צחות אמר כן אלא שכן הוא באמת".

שם משהאל (פר' שמיני) תעריב עמי קם. עיי"ש לעיל שמכאר ידל מה שאדם עומד כמקלה גבוהה מן צדד לקנות עצמו ביותר, ויש דברים הרבה שאדם נחשבים כלל להשא לרוב בני אדם, אלא לאנשי מעלה שלקנות מעלה גם זה נחשב להשא. וכן כתיב 'עשיתו נשערה מאד' ואמרו דיל ויבמות קבא? מלמד שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים בחט השערה? (וכי)

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (י)

מלחמת גוג ומגוג – בחודש תשרי

... והכי אמר רב האי (תשובות הגאונים ח"ב, רה"ג ס' יז) שמעתי מפי חכמים כי תחילת המתיים תעידה להיות בניסן ונצחה גוג ומגוג בתשרי, ומש"ה בניסן מפטירין העצמות היבשות (חזקאל לו, ד) ובתשרי (בשבת חזק"מ סוכות) ביום בא גוג (שם לח, א).

טור אורח חיים (ס' תצ, ובע"ז ב'מחזור ויט"ר ס' שפא. וראה בתוספות השלם פר' בא, כו, ב) בפסוק 'ואמרתם ובה פסח' שמלחמת גוג ומגוג תהיה בפסח, יע"ש באריכות)

ענין 'גוג ומגוג' עולה ע' – כנגד כל ה'ע' אומות, כי אז ימלוך גוג ומגוג על כל ע' אומות, וכולם יבואו יחד על ישראל, וכשיגאלו מידם, אז יהיה הושענא רבא. כי עתה שנגאלו מיד בבל, גלו למדי, ואח"כ לין, ואח"כ לאדום, ואח"כ תהיה גאולה בלחלס. וכן ענין ד' ימי החג גג ע' שרים, ובכל יום נצחלים מיד שר אחד שווא כולל שגרה. וגולים ליד שר א', וכן בכל יום ויום ניצולים מיד זה ונפלים ליד אחר, ויום ה' ניצולו מיד כולם, ולכן הוא יום הושענא רבא וכי'.

ליקוטי תורה להארי"ל (פר' שמות, ע"ש באריכות)

לעתיד לבוא יאמרו העכו"ם תנה לנו מראש ונעשה, ואמר להם הקב"ה: מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה. מיד כל אחד עושה סוכתו בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם כמה בתקופת המזג, וכל אחד אחד מבני סוכותו ויוצא (ע"ז ג.) בשם רבי שמעון וזארחוקער ז"ל שאמר בשם הבעש"ט ז"ע ביאור הגמרא, כי לכאורה קשה, וכי הקב"ה בטרונא בא עממה. וביאר, דעיקר הסוכה הוא מדת שפלות, להיות האדם אֵין בעצמו, כי "סוכה" הוא "הוי"ה ואדני", וצריך האדם להיות שפל בעיניו להיות בחינת אדנים, ואז שורה עליו שם אדני, וכתב (ישעי' נ, טו) 'אשכח ואת דכא', ושרה עליו גם הוי"ה וכי. והוה שהש"ת נותן להם מצות סוכה, והם יעשו כל אחד "בראש גג", להתגאות, כמו שפירש"י עה"פ (ישעי' כב, א) 'כי עלית כולך לגגות', שהיו גסי הרוח, ולכן שרפם.

וביאר הוא ז"ל על דרך זו מה שקוראין הפטרת גוג ומגוג בחול המועד סוכות, דיש קבלה דמלחמת גוג ומגוג יהיה בסוכות. דהנה העולם אומרים "זה גדול כמו גוג ומגוג", והכוונה כי יהיה גוג ומגוג בעל גאווה גדול, כי היכן מצינו שיהיה גדול בקומה, רק גסות הרוח יהיה בו גדול מאד, כדאינא במדרש (ק"ר כו, יא), שירצה להחזווג לפטרונם של ישראל, לכן בסוכות נתעורר מלחמה זו בכל דור ודור, שצריך האדם להיות שפל ואֵין אצלו, ולשבר הגאווה. לכן כתיב ביוחזקאל בנביאות גוג ומגוג (חזקאל לח, יז) האתה הוא אֵשר דברתי בַּיָּמִים קדמונים בִּיד עֶבְדִּי נְבִיאִי יִשְׂרָאֵל הַנְּבִאִים בַּיָּמִים הָהֵם שָׁנִים, ופירש"י אל תקרי שָׁנִים אלא שָׁנִים, והם אלדד ודנאל שהם נתנבאו על גוג ומגוג, עיי"ש (ע"י תרגום יתתן במדבר א' כו).

ולפי הנ"ל מבואר היטב, דלפי שאלדד ומידד היו עניים, שעשו עצמם כשיריים (סנהדרין יז, א), לכן התנבאו על גוג ומגוג. אמרי פנחס (לסוכות אות קטפת)

ידוע אשר זמן המלחמה לעתיד, שהיא המלחמה הגדולה ועת צרה ליעקב וממנה יושע, זה יהיה בימי סוכות, ועל כן צועקין בתפלה ותחנונים בכל ימי סוכות ובפרט בהושענא רבה, שאז תהיה גמר המלחמה, ומאני קראא בדיני דיהי חטבת מנינים, רזומו שהימים הם בבחינת מלחמה ודינים, ועם כל זה ידוע אשר הסוכה רומז על "וימינו תחבקני" (פנ"ח שער הג סוכות פ"א) מקיפי חסידים, אך הסברת הדברים לפי ראות עינינו, אשר חרב פיפיות תלוי תמיד בעד שמא של אדם, יען כי השורש הוא בחינת דין, ועכ"ז כשרוצה הגבור ללחום מלחמה, אז לוקח החרב ביד ימין, כי ביד זה כוחו גדול יותר מן יד שמאל, ואז גובר מלחמתו. הרי דעל ידי יד ימין שהוא צד החסד הוא מכביר את שונאיו להשפלים. כמו כן בימי הסוכות הוא "וימינו תחבקני", היינו אשר יד ימין אותו את החרב ללחום מלחמתינו בומן הדוד, ולהשפיל השבעים אומות.

אמרי נועם (יום א' סוכות אות כה)

ידוע מספרים, אשר מלחמות גוג ומגוג תהא באותו יום של הושענא רבה, ואז יתגבר מלך המשיח, שהוא דוד בעצמו, וילחום מלחמתו וינצח את כל אויביו וכו'... על כן נקרא 'הושענא רבה', שתהיה הישועה הגדולה למעלה מהטבע. לזאת לוקחין הטבעת מהלכלב. לרמוז על זה אשר חיינו ואורך ימינו לא יהיו תחת מערכות הטבע כלל, רק בהתגלות לעין כל השגחות הבורא ברוך הוא.

אמרי נועם (הוש"ר יב, טו)

... ולפי זה ימשכו ימי המלואים וההנוכה מן חג המצות עד חג הסוכות, כי בחג המצות תהיה התחלת הגאולה ובסוכות יהיה הסוף, כי אז תהיה מלחמת גוג ומגוג, ור' אליעזר ור' יהושע שפליגי (ראש השנה יא.) אם יגאלו בניסן או בתשרי, שניהם יש להם מקום.

מלבי"ם (חזקאל מה, יח)

עלי מועד

זכרון תרועה

לקט אמרות מהורות ועובדות קודש לראש השנה שחל להיות בשבת

"שבת היא מלועז" -

בי בזכות קדושת השבת ממילא נתקן הכל

שבת היא מלועזק ורופאה קרובה לבוא (שבת יב).

ידועים דברי המדרש (ויק"ר כט, א): "ביום ראש השנה [נברא אדם הראשון]. בשעה ראשונה - עלה במחשבה וכו', בתשיעי נצטוו [שלא לאכול מעין הדעת] בעשירי - עבר, באחד עשר - נידון, בשנים עשר - יצא בדימוס. אמר הקב"ה לאדם: זה סימן לבניך, כשם שעמדת לפני בדין היום הזה ויצאת בדימוס, כך עתידין בניך לעמוד לפני בדין ביום זה ויוצאין לפני בדימוס" ע"ש.

והעצה לזה שהיו יוצאים בדימוס ויתקן הכל, הוא על ידי קול השופר, שהוא ענין הצעקה מלב עמוק, ועל ידי זה יתהפך לרחמים. וכשחל ראש השנה בשבת, אף שמדין תורה רשאי לתקוע בשבת, לאכול מעין הדעת] לבד לתקוע (ע"ר"ה כט). והוא על סמך זה הנרמז בדבריהם ז"ל "שבת היא מלועזק", שאין צורך כעת לזעקו, כי זהו הכח של קדושת שבת שאין צריך בה לשום זעקה, כי ממילא נתקן הכל, ורופאין קרובה לבואו."

תורת אמת, לובלין (ר"ה, תרל"ה). (כ"ו) ממש מבואר באריות בספד"ק 'דברי חיים' (ירוש חלק המועדים), דאע"פ שאין תוקעין בשבת 'אף על פי כן מתוקן ממילא כמו בתקיעה ממש, הדנה מבואר בגמרא (שבת יב). דבמקור החולה [בשבת] אומרים 'יכולה היא שתתרחם', והיינו שנכנס קדושת השבת בא הפופאה בלא צעקה ותפלה, כמפורש שם בפירוש"י ז"ל, וכמו כן גבי תקיעות דהוא לעורר רחמים רבים מלמעלה, ושבת קודש מקור הרחמים, וממילא בא הרחמים לכל ישראל!]

"הרם כשופר קולר" -

כשחל בשבת צריך לעורר בתשובה על ידי הקול

קרא בגרון אל תחשף בשופר הרם קולך והגדר לעמי פשעם וזליבת יעקב חטאתם (ישעי' נח, א).

כי הנה, סולת השופר להחריד לבות בני ישראל ולעוררם לתשובה, כמו שנאמר (עמוס ו, 1) "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יתחזקו", ולכן נקרא "יום תרועה", לשון יללה על עונותיו שצריך להתחרט. וזה מרומז ב"שופר" שהוא ר"ת: "שורש פורה ראש ולענה" (דברים כט, יז).

אבל כשעושים תשובה אז מרומז בשופר - התשובה, דהיינו "שפרו מעשיכם" (ויק"ר כט, ו) על ידי תשובה. ופירש בוורר (ח"ג קכב): "תשובה" - תשוב ה"א לגבי ו"א". ואפשר לפרש ולהפירוש הוא כך: שהשכינה תוכל להרים ראשה ולבא להתפתח את עצמה: חזי במאי ברא אתינא לגבך (זה"ק ויקרא יג). על ידי תשובה שעשו.

לפי זה, אם חל ראש השנה בשבת, אזי אין תוקעין תרועה ואין שומעין תרועה, ואפשר ח"ו לא יבואו להתעורר בתשובה, לזה אמר הכתוב: "כשופר הרם", פירוש, כמו שתוכל להרים ראשה של שכינה על ידי שופר, כמו כן תרים את השכינה ב"קולך" - על ידי שתעוררם בתשובה.

וזהו שנאמר גם כן (תהלים פט, טז): "אשרי העם ידועי תרועה", ולא כתיב 'תוקעי תרועה' או 'שומעי תרועה' כקשויית הוורר (פסח ו'לא). רק שהעיקר היא לעורר בתשובה, ואז גם בשבת שאין שומעין תרועה ג"כ יתעוררו בתשובה כנ"ל. בריית אברם (הו' תשס"א, עמ' תרכח)

"כשופר הרם קולר" - בגנוחי וילולי

קרא בגרון אל תחשף בשופר הרם קולך וגו' (ישעי' נח, א). "פירוש, שהקריאה בגרון אינו צריך לחשוך בשום פנים, אפילו בשבת שאינו זמן שופר, מ"מ הוא זמן קריאה בגרון, ואמר: 'כשופר הרם קולך', פירוש באותו קול שרגיל בו השופר, דהיינו גנוח ויילול". דרשות חת"ס (ל"ה ד"ה קרא)

כשחל ר"ה להיות בשבת נעשים כל התיקונים למעלה

"שאלה. בזמן הזה כשחל ראש השנה בשבת, דאין תוקעין משום גזירה שמא יעביירו ד' אמות ברשות הרבים, וכן ה"ה כשחל יום ראשון דסוכות בשבת - שאין נוטלין לולב ואע"פ שהוא מצות עשה מן התורה, איך משום גזירה דשמא יעבייר ד' אמות ברה"י יבטלו חז"ל מצות עשה מן התורה, והלא אין דאין נדחה מפני הספק, ובעלמא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת, וכאן העשה נדחה מפני ספק של ל"ת דילמא יעבייר, ועוד רצונו לידע, מאחר דעל מ"מ של תקיעת השופר נעשה הנסירה ונתקן הפנימיות, אם כן כשחל ר"ה בשבת, במה נתקן ונעשה כל דברים הנעשים על ידי תקיעת שופר למעלה, וכן בענין נטילת לולב שהוא המשכת החסידים דבר יום ביומו, במה יהיה המשכת

ויתחלל שמו חלילה... יתגדל ויתקדש שמיא רבא, ועוקדים כולם עבור קידוש שמו ית'. וכיון שכן, הרי זה גופיה, מה שאין אנו תוקעים בר"ה שחל בשבת, זה גופא עקידה ורחיני מופלגת ומועיל לרצות אותו, כמו שמרצה זכרון שופר".

משך חכמה (פר' אמור). כדבריו הקדושים מבואר בספד"ק 'יטב פנים' (אבני זכרון לר"ה אות סד ד"ה ועתה אוכיחא) על פי דרכו להוכיח וכתוב בסוף דבריו: "... ועם כל זה בשבת אין אנו תוקעין, ומשליכים יחיבנו על ה' מבלי הפעולה של השופר, כדי לקיים מצות חז"ל, כי כן ציונו יתברך לא תסור, אם כן בזה עצמו ממתניין הדין, שזה עקידה בפועל ממש, ואין לך מסירות נפש מן המזמן ונפש יותר מזה, ואנחנו מוסרים גופינו ונפשנו בפועל ממש, וכמו שאז בעקידה על ידי מסירות נפש מתקין הדינים, כמו כן עתה הנך רואה כי מניעת התקיעות עושה פעולה של התקיעות ביהר שאת ויתר ע"י" (הובא במדורנו ג'לקס. ובסגנון דומה פירש גם הגה"ק בעל 'האבני נור' מאסאנשצוב זצ"ל, ראה 'אות הדשא' ח"א, מהדור ת"א תשמ"א, עמ' קכד. הובא במדורנו ג'לקס)

"במילוי סתימיו" - בשבת קודש שחיה

מתעוררות דלעילא נמתקין הדינים בלי דבור וקול

"להבין הענין למה אין תקיעת שופר בשבת (ע"ר"ה טז). יש לומר, כי עיקר תקיעת שופר הוא לעשות אתעוררות דלתתא, כמאמר חז"ל (ויק"ר כט, א): בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה, וכשתוקעין בשופר עולה מנסא דין ויושב על כסא רחמים" ע"ש.

והנה בשבת הוא אתעוררות דלעילא, כי שבת היא קביעא וקיימא, ולכן אומרים 'מקדש השבת', ידוע (ביצה יז). והוא בשבת היא בחינת 'עתיקא קדישא' כמו שאומרים בהזמנת כל הסעודות של שבת: 'אתקינו סעודתא דעתיקא קדישא' ועתיקא היינו אתעוררות דלעילא, וכזוהר הק' (ח"ב מה): 'מה' תצעק אלי' - בעתיקא תליא מילתא, לא בעי קודשא בריך הוא דיתערון ישראל אתעוררות לתתא כלל דהא אתעוררות לעילא הוא (שם מה). לכן בשבת כל דינין מתעברין מינה, וממילא רחמים.

זהו שאומרים (במזמ' 'אסדר לסעודתא' - ביום השבת): 'חדו חצדי חקלא', היינו לומר עריצים ולהכרית הקוצים הוא 'בדבור ובקלא', היינו בדבורי תפלה וקול שופר, ועל ידי זה: 'זמללו מלא' [כוזח"ק (ח"א רמט). יש מימל בבורת הו' וכו' (תהלים קו, ב). מהו 'מלל' - ידבר' מבני ליה וכו', אלא 'מי מלל', דכתיב (דברים כג, כו) 'וקטפת מלילות' ע"ש], והיינו, למלל את הגבורות והדינים עד שיומתקו הדינים והיו 'מותיקא כדושבא', אמנם בשבת, מפני שהוא 'קדם רבון עולמי' הוא 'במילין סתימין' בלי דבור וקלא. כי 'אלין בלי יהון לרקיעיא' כי בשבת בעתיקא תליא מילתא באתעוררות דלעילא, והבן". ישא ברכה (ר"ה עמ' קמח)

עלי שיה

פעם אחת כשראש השנה חל להיות בשבת עלה הר"ק בעל ה"ישמח ישראל" מאלכסנדר ז"ע על הבימה ואמר שצריכים להתכונן לתקיעת שופר. ובעוד החסידים עומדים ותמנאים, מה לתקיעת שופר בשבת? ביאר להם הצדיק תיכף: "אל תחשבו ששכחתי ח"ו ששבת היום, אלא באמת הענין למה אין תוקעין בשב"ק הוא מחמת גזירת חכמים שמא יעביירו ד' אמות ברשות הרבים (ר"ה טז). הא יחאם אם הכינו את עצמם לתקיעת שופר ולא תוקעין מחמת גזירת חכמים, אבל אם לא עשו הכנה הרי אי אפשר לתקוע בכלל... ולזאת צריכים מקודם לעשות הכנה דרבה כדי שנוכל לתקוע, ואז מקיימים אח"כ מצות חכמים שלא לתקוע בשבת מחמת הגזירה דשמא יעביירו. אורות רבותינו מאלכסנדר (עמ' כו, ב"ב, תש"ס)

כשחל ראש השנה בשבת צוה הרה"ק רבי ברוך מאגורליץ ז"ע בשולחנו לשורר הזמר "שבת היום". ופירש על חרוז "מעבור דרך וגבולים מעשות היום פעלים לאכול ולשתות בהלולים זה היום עשה ה' שבת היום לה". כי בר"ה שחל בשבת מבואר בגמרא (ר"ה טז): דאין תוקעין משום שמא יעביירו ד' אמות ברשות הרבים. ויש שכתבו הטעם משום שמא יתקן כלי שיר (ע"י מג"א סי' תקפח סק"ד). והנה כל התיקונים שנעשו בכל ר"ה על ידי התקיעות, יש ביכולת לתקנם בר"ה שחל בשבת על ידי זמירות ושירות ותשבחות בסעודה להשיית, שזה יעלה לפני הקב"ה ויתקן כל התיקונים כמו תקיעת שופר.

ולזה מרמז החרוז: "מעבור דרך וגבולים", רומז על טעם א' למה אין תוקעין שופר בשבת משום שמא יעביירו, וגם מפאת טעם ב' שמא יתקן כלי שיר ויעשה מלאכה, וזה: "מעשות היום פעלים", ומה יעשו בתיקונים שצריכים להעשות ע"י תקיעת שופר, העצה לזה: "לאכול ולשתות בהלולים", וזה ייחשב בתקיעת שופר. ואומתי הוא זה: "זה היום עשה ה' שבת היום לה", פירוש כשחל ר"ה להיות בשבת (היום רומז על ר"ה. ראה זוה"ק ח"ג ו'לא) אז יש ביכולת לתקן כל הנצרך לתקן על ידי זמירות שירות ותשבחות. דברי ברוך (ברוקלין נ"י, תשנ"ט, עמ' עב)

דבר בעתו

בענין מצות תוספת יו"ט בראש השנה

דבר חידוש מציינו בשו"ת מהרי"ל (סימן לג) לענין דין תוספת יו"ט בראש השנה, וזו לשונו: "יש שאין אוכלין ביום, כדי שלא יוסיפו מחול על הקדש בהאי יום טוב, משום דיומא דדינא הוא, וכמומיה שכן הורה מהר"ם במגנצא, ועל טעם זה תמחתיה דהא כבר קידשוהו בתפלה, ושמה על הכוס עיקר דיומא דאורייתא".

דברי המהרי"ל מוסבים על אכילת סעודת ליל ראש השנה מבעוד יום – לאלו שנהגים להתפלל מעריב בכל שבת ויו"ט אחרי פלג המנחה, ומקדשים ומתחילים סעודה מבעוד יום (עיי' שו"ע אורח סי' רטט ט"ז סי' רצא סק"ז), שבראש השנה יש נהגים שלא לאכול מבעוד יום, וטעם הדבר הוא "כדי שלא יוסיפו מחול על הקדש בהאי יום טוב, משום דיומא דדינא הוא", ועל כך תמה "דהא כבר קידשוהו בתפלה" – ומה יועיל לנו שלא נקדש על הכוס בשעה כזו, מה"ט דאין להוסיף מחול על הקדש, הלא סוף סוף אלו המתפללים מבעוד יום כבר קדשו את היום בתפלה, ובין כך כבר הוסיפו לנו מחול על הקדש בשעת התפלה. ומתוך על הערה זו: "ושמה על הכוס עיקר דיומא דאורייתא", שמה שנהגו להקפיד שלא לקדש בשעת התוספת הוא בקידוש על הכוס שבו יוצאים ידי חובת המצוה דאורייתא של קידוש היום (עיי' ח"י רע"א על השו"ע אורח סי' רצא ט"ז סק"ז; שו"ת תת"ס אורח סי' כא, ועיי' דגל מרבה על השו"ע אורח סי' רעא; גליוני הש"ס יומא פא: ד"ה ימים), ולכן עיקר הקפידא הוא בקידוש על הכוס.

היוצא מדבריו, שבר"ה יש מקום לומר שאין מוסיפים מחול על הקדש, כי היות שיומא דדינא הוא, אין אנו מקדימים התעוררות הדין עלינו. דבר זה חידוש גדול הוא, כי דין תוספת יו"ט הוא דאורייתא לכמה שיטות, ומשום סברא זו – שלא נקדים התעוררות דין עליו – דוחים חיוב תורה.

ואמנם, כתב הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל בספרו 'גליוני הש"ס' (שם) על דברי המהרי"ל: "ונראה דאין כוונתו שאין תוספות כלל לראש השנה, רק בדיון הדוא יומא דדינא ראוי למעט בתוספות כל כמה דאפשר, ואין להוסיף רק זמן היותר מועט, וכדעת האומר דאפילו רגע הוי תוספות", כלומר, שאין הכוונה שאינו נהג ב"ה דין של תוספת יו"ט, כי בורא דינו שזה לשאר ימים טובים, אלא, שכל שיכולים למעט בשיעור התוספת עושים כן, ולכן אין לקדש ולעשות סעודה בתוספת יו"ט בכדי שלא להרבות בשיעור התוספת.

הגאון רבי יוסף שאול נתנזאהן ז"ע בשו"ת 'שואל ומשיב' (מהדורה רביעית ח"ג סי' קכ) בשו"ת מהרי"ל הללו כתב: "ובאמת בגוף הדין שכתבו הקדמונים דאין אוכלים ביום משום דיומא דדינא הוא באמת טעם חלש הוא, והרי אנו מבכשין ומסתפרין ב"ה מפני שאנו בטוחים שיוצא לאור דינינו ויצדקנו במשפט...".

ולגוף הדבר כתב בעל ה'שואל ומשיב' ביאור חדש בדין זה על פי דברי התלמודי הרבינו יונה (ברכות יט. מדפי הר"ף): "אמרו חז"ל שפמני שאין קדוש החדש בלילה אין מחזירין אותו כשלא הוכיז של ראש חודש [בתפלה ערבית], שמעתינן דשבחות וי"ט שקדשותן ג"כ בלילה – אם טעה ולא הוכיז של י"ט או של שבת בערבית מחזירין אותו, ואית דמפרשי דדוקא בשאר ימים טובים, אבל ביו"ט של ראש השנה, כיון שתלוי בראש חודש, אם טעה ולא הוכיז של יום טוב בערבית אין מחזירין אותו, דבראש חודש דיינינן ליה, ונוכל לומר שאע"פ שתלוי בראש חודש, כיון שהוא יו"ט, ומצות יו"ט אלימא טפי – שיהי' בה איסור מלאכה, משא"כ בראש חודש, ובתפלה ג"כ אין אנו מזכירין ענין ר"ח כלל אלא ענין יום טוב, ויותר יש לנו לדון אותו כיון מלדון אותו כמו ר"ה, ואם לא הוכיז בערבית מעין י"ט מחזירין אותו".

ולפי זה כתב הגאון רבי יוסף שאול זצ"ל, שלפי השיטה הראשונה שיו"ט של ראש השנה תלוי בדין של ראש חודש, הדבר פשוט הוא – שאין ביום ראש השנה דין של תוספת יו"ט, כי לא מציינו שבראש חודש יש דין של תוספת, וכמו כן ביו"ט של ר"ה שתלוי גם כן במזוהת היום של ראש חודש. אכן, לשיטת הרבינו יונה עצמו שדין תפלה בליל ראש השנה יש לה דין תפלה של יו"ט, ואם מקום לומר שקדשות היום אינה תלוי בדין של ראש חודש, ולפי זה יהיה בו דין תוספת כמו בשאר יו"ט. אולם, גם לפי שיטה זו – כותב הוא – שאין בו דין תוספת יו"ט, כי סוף מבורא בלשון הרבינו יונה שמהות היום תלוי בראש חודש, אלא שקדשות יום טוב שבו גוברת על דין ראש חודש, ומשום הכי דין התפלה בדין תפלה יו"ט, אכן עצם מהות היום תלוי בראש חודש, ומשום לא שייך בזה דין תוספת.

ויש לעיין, שהגר"ש זצ"ל המשיך וכתב, שלפי פשוט דברי המהרי"ל, שיסוד הדבר הוא משום שראש השנה הוא יומא דדינא, ואין אנו משתדלים להקדים התעוררות דין עליו, אין זה כי אם כשחל יו"ט של ראש השנה בימות החול, אבל כשחל ראש השנה ביום השבת, "דהיינום נמתקים בשביל קדושת שבת, שפיתא דירצבים להוסיף מחול על הקדש, ולא בשביל ראש השנה יהיה מותר התוספת שבת דהיא דאורייתא, ואף אם היה רק מדרבנן שפיתא דגם ב"ה חל שהדינים רפויים, וכבר כתב הארי"ז ז"ל דשבת השטן חל בנקבא דתהומא ואין כאן דין כל כך... וכבר שמעתי מהגאון החסיד מה"ח לוי יצחק זצ"ל בעהמ"ח קדושת לוי, שהיה אמר דיו"ט של ר"ה שחל בשבת דאף שאין חשון חל בשבת, אלא שקדשות יום טוב שבו גוברת על דין ראש חודש, ומשום הכי דין התפלה בדין תפלה יו"ט, אכן עצם מהות היום תלוי בראש חודש, ומשום לא דפתיח...".

ולחלוקה למעשה יש לדעת, שגם במהרי"ל מובא כן רק כשיטה יחידאה, ויש חולקים בה, וכמו כן נמוגין אברהם (סי' תקפא סק"ז) הביא על ראש השנה של הלוסיף בו מחול על הקדש, כמו בשאר שבתות ימים טובים (עיי' שנת חיים סי' סא).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

שלוש עשרה מדות של רחמים (ב)

- א. כשאומרים י"ג מדות צריך לעמוד (קצור שליח, מובא בדעית סי' תקפא סי"א).
- ב. אם אומר עם הציבור י"ג מדות, והציבור כבר גמר והוא מאריך קצת, רשאי לגמור, ולא חוי' כאומר ביחוד (עיי' בן איש חי פר' כי תשא פי"ד סק"ד). ונראה דהוא הדין אם לא התחיל עם הציבור, אך הציבור עדיין אחוז באמצע אמירת י"ג מדות, רשאי להתחיל ולומר (וכבי"ש בשו"ת הרמ"ע פמאנו סי' קיב שאם הניע באמצע שהציבור עונים קדושה, ולא שמע התחלה שיכול לענות עמם כל זמן שלא גמרו, עיי' ומשי"כ בשבחי' חיו"י פה סק"ב, והכי נמי כאן כל זמן שלא גמר הציבור יכול להתחיל ונקרא שאומר בציבור).
- ג. אמירת "וזכר לנו היום ברית שלש עשרה" וכדומה – שמוכרים את הי"ג מדות – ביחיד: לדעת הבי"ח (שם) רשאי היחיד לומר מובא, אבל לדעת הטו"ז (שם סק"ה) ידלג כל מקום שזכור ענין "שלש עשרה מדות" (וכ"ח במס"א סי' תקפא סי"א). אמנם הברכי' נקט כחב"י, וכן פסק הח"י).
- ד. כששומע את הציבור אומרים י"ג מדות יאמר עמהם, ואע"פ שאינו מתפלל עמהם. וגם אם לומר תורה – יפסיק באמצע לימודו ויאמר עם הציבור, מלבד כשלומדים תורה ברבים – דמסתבר שאין להפסיק (עיי' שו"ת אג"מ אורח סי' פט; שו"ת בצל החכמה חיו"י סי' סא. ונראה שאפילו אם הוא אדם שאינו נהג לומר י"ג מדות, כגון אם עשה סיום וכו', ושומע ציבור שאומר י"ג מדות – יאמר עמהם). כשאומר י"ג מדות – אין להפסיק עד אחר "ושלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו" שייאם שהן גם כן מדות מהי"ג מדות (עיי' ספר חסידים סי' רג, מובא בא"ר סי' תקפא סק"ז).
- ה. באמצע ברכות קריאת שמע אין להפסיק לאמירת י"ג מדות (עיי' האלק לך שלמה סי' מד ובדע"ת סי' סו סי' פסוקי הירושלמי זצ"ל; בשו"ת בצל החכמה חיו"י סי' סא. ובס' תהלים סי' סו סק"ז – מסתפק בזה). ובאמצע פסוקי דמזמרה – יש בזה מחלוקת הפוסקים, יש מתירים (עיי' בצל החכמה שם), ויש אוסרים (עיי' שבת הלוי ח"ט סי"א). לפני ברכת התורה – אין לענות עם הציבור את הי"ג מדות, כיון דהוי פסוק של תורה.
- ו. בתענית ציבור כשקורין "ויחל", כשמגיע הקורא לי"ג מדות, המנהג הוא שהציבור אומר תחילה בקול רם. ואין להקרא לומר עמהם, ואע"פ שאח"כ חוזר וקורא, לפי שהציבור אומר פסוק זה בע"פ ודרך בקשה, והוא, שקרא בתורה, אין לו להפסיק ולומר דרך בקשה, רק ישתוק עד שיסיים הציבור, ויקרא מתוך חס"ת דרך קריאה. ובקריאת הפסוק "ויקרא בשם ה'", יש לו להפסיק מעט בין תיבת "בשם" ובין תיבת "ה'" (עיי' א"ר סי' תקפא ובשער אפרים שער ח סק"ז).
- ז. הקהל מתחיל מהשם"ש "השם" ולא מ"ועבור" שהוא תחילת הפסוק, ואע"פ שאין כמותילין באמצע הפסוק, דכל פסוק דלא פסקיה משא אן לא פסקינן, כיון שאין אומרים אותו דרך קריאה רק דרך בקשה ותחנונים, ולכן שפיר עבדי שאין מתחילין ויעבור (עיי' שער אפרים שער י בפתי' שערים סק"ה).

ובטרם נסיים נביא דברי חז"ל מקמאי, מגדולי ישראל אשר מגולת ספרד, רבינו אברהם סבע ז"צ – בעל 'צירור המור' (נסתלק ערב יום כיפור שנת רס"ט) שכתב בספרו בפר' כי תשא (לך, ט) על אומרים ז"ל (ר"ה י"ז): "שכביכול נתעטף בטליתו ואמר למשה 'כל זמן שישראל חוטאין ועושין כסדר הזה אני מוחל להם', וכו', וז"ל: 'ויפרשו ידוע, שהרי אנו רואים הרבה פעמים בעונותינו שאנו מעוטפים בטלית ואין אנו נענין. אבל הרצון, כל זמן שישראל עושים כסדר הזה שאני עושה, לרחם לחן דלים ולהאריך אפים ולעשות חסד אלו עם אלו, לעבור על מדותיהן, כאומרים (ג' וכו'), אז הם מובטחים שאין חוררות ריקם, אבל אם הם אכזרים ועושי רשעה, כל שכן שבהזכרת י"ג מדות הם נתפסין. וזהו 'וחנותי את אשר אחוץ' (שמות ל, יט) – מי שראוי לחון ולרחם עליו וכו'.

ונסיים בדברי התנא דבי אליהו (ווסא פרק ה'): "אמר לו הקב"ה למשה, אין אתה יכול לעמוד על כל מדותי, אלא הררני מודיעך מקצת מדותי, כשאני רואה בני אדם אף על פי שאין בהם תהלה ושבת של תורה ומעשים טובים וכו' אלא רק בשביל שהן עומדין ומדיין ומברכין ומשבחין ומברכין תחנונים לפני, אני נזקק להם וכופל להם מזונותיהן, שנאמר (תהלים קב, יח) 'יפנה את תפלת הערער ולא בזה את תפלתם', וכתבי' (שמות ל, יט) 'ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך' – טובי לא נאמר, אלא יכל טובי, אלו הן שלש עשרה מדות" וכו'.

מאת: הג"ר שמואל קתה הכהן גראס שליט"א
[א.ה. לשלמות הענין נציין שבגלגין שפ"ח, כדך תנש"ג עמ' רן, הובא לקט נפלא בענין שלש עשרה המדות – במדור 'תרונו דעת', עיי' שם ויונעם לך]

עלי ספר

פרי מגדים על הלכות סוכה – לרבן של ישראל רבינו יוסף תאומים ז"ע עם ביאור 'סוכת מגדים' – לבאר ולפרש את דבריו הקדושים, ונלוו אליו: 'תמצית פרי' – העולה לדינא אחר כל סעיף קטן, והכרעת הפוסקים בזה; 'עלי הפרי' – תאורת הערות בדברי רבינו, מלוטק ברוב מדברי האחרונים. ערך בטוב טעם ודעת ויצא ברב פאר והדר עיי' המחבר הרב צבי הולס, ירושלים ערב ר"ה תשע"ו (שם עמ').

זכרונם לברכה – תולדות חייהם של גדולי ישראל, תהגות והליכות, סיפורי קודש ואמרות שחורות מצדיק וגאון הדורות ז"ע, ערך בטוב טעם ודעת לפי סדר ימי החיולא, ובסופו מפתחות מפורטים. לקט נפלא ונחמד להפליא בידי רב אמן רבי אהרן פרלוב, חלק א על חדשי תשרי חשון כסלו טבת, ירושלים תשע"ו (תתצג עמ').

בית השואבה – פרטי ותיאור שמחת בית השואבה וניסוך המים בזמן שבית המקדש היה קיים, בלוי תמונות צבעוניות מרהיבות להבנת מבנה המקדש השייכות לזה, ואוצר מנהגי – שמחת בית השואבה – התמונים בהן בכל העדות והחוקים. ונלוו אליו קונטרס ניוי סוכה כהלכתו – פנינים עניינים, פסקי הלכה, תליכות ומנהגים החל מתקופת התלמוד עד היום הזה. ערך וי"ל ברב פאר ויופי עיי' הרב דוד שפיטצער [בעמ"ח'י' ילעמן ידעו, 'אשר חג כהלכתו ועוד'] שיכון סקווירא, תשס"ט (שמו עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגלגין לזיכוי רבבות מאחב"י

לחיי הגאון העוסק באורייתא לילת כימים סיני ועוקר הרים פמ"לא מחזיק טיבואת לנפשי שזכה לזכות את הרבים בחיבוריו הבהירים והנחמדים שכל בר ברב גומר עליו את ההלל ורבים וטובים נהנים ממנו ואינו יורד מעל שולחנם של מלכים	לעילוי נשמת הגאון רבי ישעי' ישי ב"ר יוסף הכהן זצ"ל גרונפועלד דומ"ץ ביד"ע בעיר הבירה לונדון יצ"ו נלב"ע ביום צום גדלי' תשל"ו לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח על ידי אחיינו	הרה"ח ר' גבריאל כהן שליט"א לרגל שמחת הולדת הבן נ"יו למזל טוב ורוב נחת דקדושה
ה"ה הרב יצחק שפיצר שליט"א לרגל הופעת ספרו החדש והנפלא "באורות יצחק" ח"ג לאור עולם	לעילוי נשמת מרת מירל בת ר' פנחס מעכיל ע"ה נלב"ע ו' תשרי תש"ס לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנה	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנר שליט"א לרגל שמחת הולדת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה
על מסכת בבא בתרא פרק "חזקת הבתים" והנהגת לברכ שבורא עולם ויכול להמשיך עוד ועוד דבות בשנים ללמוד וללמד ולזכות את הרבים מתוך הרחבת הדעת ואושר ועושר ואין טוב וחסד יורדפחו לו ימי חייו ויזכה העולם להבטחם מפירותיו המתוקים אחיק המוקיר: אהרן שפיצר אשדוד	לעילוי נשמת מרת מירל בת ר' יוסף ב"ר ישראל ארי' ע"ה נלב"ע ו' תשרי תשל"ה לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו	הרה"ח ר' ישראל חיים שטארק שליט"א לרגל שמחת הולדת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה
לעילוי נשמת הרבנית הצעדקנית מרת גיטל ע"ה בת הרה"ח ג' המפ"ר רבי יוסף יעקב ז"ל לאוובער נלב"ע ו' תשרי תרס"ז לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' יוסף ב"ר ישראל ארי' ע"ה נלב"ע ו' תשרי תשל"ה לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו	הרה"ח ר' ישראל ארי' וואריס הי"ו

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת האזינו - "שבת טובה"

ז' תשרי תש"ע - שנה י"ד גיליון תרפ"ח

הדפוס	מו"ט	דף
אנטוורפן	19:16	20:21
לונדון	18:37	20:02
מאנטשטער	18:45	19:50
ציריך	19:00	20:28
ווינ	18:28	19:57
אמסטרדם	19:14	20:45
פאריז	19:24	20:56
פראנקפורט	18:59	20:30

תורת של ראשונים

בעלי התורה שולטים בעולם

מציינו אצל משה רבינו ע"ה שעמדה לו חמה במלחמת סיחון ועוג (ראה תענית כ), וכן במלחמת קרח ועדתו גזר אומר: "אם בריאה יבא ה' ופצתה האדמה את פיה" (במדבר טו, לז), ועשתה מאמר, מיד: "ותפתח הארץ את פיה". ולכן אמר עכשיו (לכ, אג): "האזינו השמים ואדרכה", כפי שכבר האזנתם לי, "ותשמע הארץ" - כפי שהיא רגילה לשמוע. "ולכן עתה אני רוצה שתאזינו לי ותבטלו תנועותיכם ותעמדו במקומכם בלי תנועה".

"והנה במאמר הזה הודה משה רבינו ע"ה לומר, שהוא היה במדרגה יותר גדולה מהשמים, וששמים וארץ הם נכנעים ומשועבדים לו, ושיש להם להאזין ולשמור דבריו ולבטל תנועתם מלפניו, אחר שהוא בעל התורה, וכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה. ולכן: **כי שם ה' אקרא הבר נדל לאלקיני**. ולא הוא לבדו יכול לעשות, אלא כל הצדיקים והנביאים יש להם כח זה לבטל תנועתם, אחר שישיראל אינם תחת ממשלות השמים, אלא חלק ה' עמו, והם למעלה מזה" (ראה גם בספר פש"י: "נמצאו למדים - מפסוק זה - שהצדיקים שולטים בכל העולם כולו").

"ולפי שהשמים ואמרים, שאם יעמדו השמים מתנועתם אפילו רגע אחד שהיה העולם חרב, לזה אמר להם: שומים, **יערוף כמטר לקחי תול כטל אמרתי**, כלומר, כשהשמים יעמדו מתנועתם ולא יפעלו פעולתם ולא יריקו מטר והאדמה לא תתן את יבולת, אז יערוף כמטר לקחי תול כטל אמרתי, כי מוצד התורה שנקראת **מיוס חיים**, ירדו מל ומטר וירדו חיים לעולם, אף על פי שהשמים יהיו נעצרים ועומדים מתנועתם, לפי שהשמים אין להם מוצד עצמם אלא מוצד מאור התורה. ולכן אחר שהנביא או הצדיק הוא בעל תורה, הוא יכול לבטל מאור השמש כשירצה, ולבטל תנועת השמים, אחר שהאור המזוין לשמש, הוא מוצד הצדיק ומאור תורתו. ולכן האדם למעלה מן המלאכים ומן השמים".

טרם מיתתו התמיד משה לעלות להר בכל יום

וידבר ה' אל משה וגו', עלה אל הר העברים וגו'. ומות בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמך כאשר מת אהרן אחיך בהר ההר וגו' (לכ, מנז). יש לדקדק, והלא ציוויו זה כבר נאמר לו פעם אחת, שנאמר בפרשת פנחס (כו, יבג): "עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל. וראיתך אותה ונאספת אל עמך גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך", ואם אכן צווה שם על כך, איך לא נתקיים אותו צויו והוצרך שוב שנית להצטוו באותה צוואה. ונראה, כי ענין הצוואה שם לא היתה כי אם להודיעו - אחרי שצווה אודות הלוקת הארץ - שלא יאריך עוד ימים רבים על ממלכתו, ומורה יאסף אל עמו. והתועלת בהודעה זאת היתה, כדי שישתדל ללמד ולבאר הדברים הצריכים ביאור קודם מיתתו, כפי שאכן עשה וכו'.

וכדי שידע כי קרוב יום מותו, צווה שיעלה אל ראש הר נבו לראות את הארץ, אך לא בכדי למוות באותו פעם, שהרי לא נאמר שם "ימות בהר" וגו', רק רצה הקב"ה שיתמיד בעלייתו פעמים רבות לראות את הארץ, לפי שקרב יום מיתתו. והוא שהודיעו שמצווה לעלות ולראות את הארץ, יען כי: "ונאספת אל עמך", רוצה לומר, לפי שעתיד אתה להיות נאסף אל עמך בקרוב כאשר נאסף אהרן אחיך. ואך הפעם צווהו ה' לעלות בהר ולא ירד שוב, כפי שעשה עד הנה, והוא: **"עלה אל הר העברים וגו', ומות בהר אשר אתה עולה שמה - בכל יום - והאסף אל עמך" וגו'.**

אברבנאל (עיי"ש דרכו בארכות)

לקח טוב

"דור תהפוכות המה" - להפוך מדת הדין לרחמים

כמה וכמה בדרכי המלך המשפט ברוך הוא. יש ובעקבות מצב הנידון, כביכול אין ברירה לפניו יתברך אלא להרוץ את משפטו במדת הדין הלילה. אלא שברוב רחמיו והסדיו מעמיד מלך העולם את הדין כך, שיתכן לו לנידון להפכו למדת הרחמים. עצם מדת הדין כוללת בתוכה אפשרות להתהפך מן הקצה אל הקצה.

הא כיצד? על ידי שהולך האדם ומגביר את תשובתו ועבודתו למרום מעבר לחוקי כחות הטבע שבו. כגון אם הוא מטבעו עצל ובחורף נפש נלחם הוא בטבעו זה ואינו נותן לנפשו מנוח, וכל כיצד בזה.

אותיות מחכימות

וילמד אחרים פני מהס אלה מה אחרים כי דור תהפוכות המה... והאלה שמה גדול והקדוש ית', בלכתו ובחמלתו על עמו וישראל, הנה בפת הכנס ח"י ילמד דבר. והנה דבר ה' גדול הוא וקשה לחזק מדברו. על כן אומר דבר שיוכל אחר כך להספיק לטובת...

ואכן, כי עוד ממלא הפיכת דין לרחמים בלב האדם... וידוע אשר ההגל נעשה טבע, והוא מהפך את טבעו בהרגילו וסופה אותו לשמו ית', הנה בזה מהפך הדין לרחמים בלבנו, וכן נעשה למעלה...

ולזה אמר הכותב כלן: "וילמד אחרים פני מהס אלה מה אחרים", כלומר שאוכלת להספיק פני ה' הרחמים, להלכין סביב במדת הדין... ואז "אלה מה אחרים"..." קודמי יסוד להס אחרים טוב, כי דור תהפוכות המה... בהפכים יסודותיהם וטבעם לטוב במצבים התשובה כמלת... ועל ידי כן מהפכין למעלה אותיות הדין לרחמים...

בזה מהס חיים (עשר)

מעתה יש בכח עבודתו לא רק להתגבר, אלא אפילו להפוך את טבעו של הדין, כי כל כולו של הדין הנחרץ לא היה אלא לפי כללי החוקים הרגילים. כבר נגמר הדין ומה שלא יעשה האדם - במסגרת הרגילה - אין לשנותו. אך אם מטיב האדם להתנשא מבין הקווים הרגילים, והולך נגד טבעו עצמו, או אז מתהפכת מדת הדין למדת הרחמים.

קל מלך יושב על כסא רחמים יוציא לצדק דינו ויכתבנו ויחתבנו לחיים טובים ברכה ושלום, אכ"ר.

בחי העולם הזה יש מקרים רבים בהם חש האדם קושי מסוים, באופן שהוא משוכנע בהחלט שאי אפשר לו להתגבר על הקושי. רואה הוא כמו עיניו שכל חוקי הטבע עומדים לשטן בדרכו. ואינו מטעה את עצמו, כי הרגשתו זו נכונה וצודקת. במקרה כזה אף אחד לא יתמה עליו על שנוטש את המערכה ומתייאש ממה שלבו הפך. אין מה לעשות ולמה לו ללכת עם הראש בקיר.

אף על פי כן, ידועים מקרים רבים שבהם אנשים או ילדים צעירים שניצבו לפני משימות בלתי מציאותיות כאלו לא אמרו לנפשם נואש. איש כזה נחושה החלטתו שיהיה מה שיהיה, עזה היא תקותו ומים רבים לא יוכלו לכבותה. גם כאשר כל חוקי הטבע מתנגדים לו ומצטרפים יחד להציב חומת ברזל נגדו, איננו מתרגש. ולא עוד אלא כל כמה שהוא מרגיש את כחות ההתנגדות הולכים וגוברים, כך ובאותה מדה מגביר הוא את כח עבודתו לעומתם. ובסופו של דבר מצליחים להשיג את הבילוי אפשרי. שוכרים את הקרח בחירוף נפש, נוצחים במערכה והופכים את הטבע.

השאלה הנשאלת מאלה היא, מה קרה לכל חוקי הטבע שהצחירו והכריזו בכחם המלא: "לא תעבור בו". אלא שסיפורים כאלה מוכיחים שכל כולה של התנגדות כחות הטבע לרצונו של בן אדם זה תלויה וקבועה בכך שהלה עורך את מערכתו בתוך מסגרת הטבע. זאת אומרת, כל עוד שהוא ינסה את מזלו במקביל לקווים שהטבע מכתב לו, או אז אבדה תקותו. אך אם הוא מצליח להתנשא ולצאת ממסגרת הרגילה, ובכחות על-טבעיים מחליף כח ואינו מתעייף, וחרף כל הקשיים שובר את הקרח, הרי בסופו של דבר יצליח לפרוץ את חומת הברזל והופך את הטבע. אם הוא אזור כחות למעלה מדרך הטבע, ייכנע הטבע אליו ברוב הימים ויתהפך למובתו.

אם בחיי עולם הזה אמורים הדברים, על אחת

הופיע הקובץ הי"ד - חודש תשרי

קנקן חדש מלא ישן, אמרות טהורות וחידו"ת, אגרות קודש וכתבי חסידים המלאים זיו ומפיקים נוגה, מאורס הבהיר של רבוה"ק מבעלזא

אמרות טהורות

דיבור או מעשה אחד ככוונה – עיקר תענוגו ית"ש

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי (לב, א). יש לפרש ע"פ מה שאמר הח"ק אאמור"ר (בעל "עבודת ישראל" מקאניין) זצלה"ה "הגם שיש להבדיל ב"ה מלאכים ושרפים ואופנים, וכל מלאך יש לו אלף פיות ואלף לשונות (עי' ראשית חכמה שער האהבה פ"י אות יא), ואין לשער גדול השבח והשירה היוצא מהם, עם כל זה כביכול אינו מקבל שום תענוג מזה, רק מעם קרובו ישראל קדושים, היינו בשאיזה אדם מישאל עומד בתפלה, יהיה באיזה כוונה שיהיה, אם יאמר רק ברכה אחת בכל תפלתו ככוונה אמיתית ומקורות לבו, זהו עיקר שעשועיו ותענוגו ית"ש כביכול, ומטה אוזן לקבל תפלתו כביכול, ובפרט כשמיידים כל מעשיהם ואפילו בעניני ארציות וגשמייות... על ידי זה ממשיכים שפע מעולמות העליונים לזה העולם.

וזהו מאמר הכתוב: 'האזינו השמים' כלומר, כשיש האזנה במרומם לתפלתו, 'ואדברה' – שאוכל לדבר דבורי תפילתי כראוי, אז 'ותשמע הארץ אמרי פי' – אוכל להמשיך הארציות, בני חיי ומוזוני באמרי פי, והבן".

קהלת משה, קאניין

הודאה ושבח להש"ת – על 'כי שם ה' אקרא'

כי שם ה' אקרא הבו גדול לאלקינו (לב, א). "יתבאר ע"ד מה שכתבו תלמידי רבינו יונה (ברכות דף ג:) והרא"ש (פ"ג סי' ב) בפירוש נוסח מודים דרבנן, שאנו אומרים: 'על שאנו מודים לך ברוך א-ל ההודאות' – (שההודאה היא) על מה שאתה זוכיתנו ונתת לנו זאת שנוכח להודות לך, על זה ברוך א-ל ההודאות, שאנו מברכין אותך ומהללין ומשבחים לשמך הגדול והקדוש, על ההון וההסד והטובה הגדולה שעשית עמנו בזה שאנחנו מודים לך ומברכין אותך.

ולזה יאמר: 'כי שם ה' אקרא הבו גדול לאלקינו', פירוש, על זה גופא צריכים אנו לתת גדולה וכבוד ושבח ליוצר בראשית ברוך הוא, על אשר זיכה אותנו לקרא בשמו, כי אם עיני שכל היה לך, היית מוסר נפשך ורוחך וגשמתך לא-ל הכבוד באהבה עצומה, בשמחת הזכרת שם ה' יתברך ויתעלה, שהוא תענוג שאין כמוהו ושמחה שאין כיוצא בה...".

באר מים חיים (ואנחנו, יסוד הדברים כבר מפורש באלשיך הק' על פסוק זה, בהקדמו לפרש הפסוק בתהלים (סג, ד): כי טוב חסדך מחיים שפתי ושבחונך – שימוב הוא חסדך מתת לנו חיים, כמה שזכיתנו ששפתי ושבחונך, עיי"ש)

עיקר התשובה – 'היום אם בקולו תשמעו'

לו חכמו וישכילו זאת יבינו לאהריתם (לב, כט). "הנה, דרך היצירה לבוא לאדם בעת שמתעורר לתשובה, ולומר לו: כבר אבד תקותך כי הרבית לחטוא נגדו ית' ולא יקבלך בתשובה. וכוונתו, כדי לדחותו ח"ו מעשות תשובה. וצריך האדם להתחזק נגדו ולהאמין כי העיקר אם יעשה מהיום הטוב בעיני ה' – ימחול לו הקב"ה, כמאמר הכתוב (תהלים צה, י): 'היום אם בקולו תשמעו, והקב"ה מוחל לו ואומר: יסור עונך והמאתך תכפר' (ישעי' א, י).

זה שאמר הכתוב: 'לו חכמו וישכילו' נגד היצירה; 'זאת' – גימטריא ראשי תיבות היום אם בקולו תשמעו, שזאת העיקר; 'יבינו לאהריתם' היינו, מה שנרמז באותיות אחרונות של חכמו וישכילו זאת שיעולה בגימטריא (תנ"ב – כמנין: וס"ד ענין"). אמרי יהודה, ברעזאן

"כי הוא חייכם" – גם אם 'רק הוא מכם'

שימו לבכם לכל הדברים וגו'. כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים וגו' (לב, מו-מו). ואמרו ר"ל (ברר א, יד): "כי לא דבר רק הוא מכם, ואם רק – הוא מכם". ולפי דבריהם יש להבין סיום הפסוק "כי הוא חייכם" וגו'. וי"ל שמרמז שאל יאמר האדם, אחרי רואו מיעוט ערכו בתורה ומצות, כי ריק הוא: למה זה אינני לריק ח"ו. לכן אמר: "כי הוא חייכם", דלולא מעט תורה ומצות שיש לו, הרי שגם מעט החיות שזכה לה לא היה לו. ואמנם מבטיח הבורא ית"ש שאם נעשה כן באמת, אז: "ובדבר הזה תאריכו ימים", כי יעזור לנו השי"ת לעשות כראוי.

כי לא דבר רק הוא מכם (לב, מו). ודרשו חז"ל (ברר א, יד): "כי לא דבר רק הוא מכם, ואם רק – הוא מכם".

יש לפרש ע"פ מאמרו ז"ל (תניגה ט): "אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד, כי אז אינו שוכח (עי' בשו"ע האר"י ח"א קריאה בתכנת הקבלה סעי' ח). וזהו הרמז: "ואם רק – הוא מכם" – שלא שנית כי אם מאה פעמים, כמנין 'מכם'.

וזהו גם פירוש מאמר חז"ל (ברר א, יד): "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו" – 'לכאן' עולה גם כן ק"א – שאז אינו שוכח תלמודו. כן נרמז הדבר כמאמרו ז"ל: "אם אין אני לי מי לי" (אבות א, יד) – 'אני לי' עולה ק"א, לרמז שצריך לשנות ק"א פעמים, ויאם אין אני לי – מי לי".

נתיבות עולם (הובא בפנינים יקרים)

יתרון דעת

מלחמת גוג ומגוג (יא)

טובה גדולה כשיש שתי שבתות בחג הסוכות / מצות סוכה תהיה מגן ומסתור בעדנו/ נפילת גוג ומגוג – ביום הושענא רבה

הקביעות של שנה זו תרס"ו שחל בשבת, טובה גדולה. כי יש לפרש בזה – "אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין" (שבת קה). כי 'מיד' הוא מ"ם פעמים י"ד, שהוא סוד ד' פעמים דופ"ן, סוד הסוכה, וכאשר יש לנו ב' שבתות בתוך חג הסוכות יש לצפות על הגאולה. ותוכן הדברים י"ל, כי בתשרי עתידין ליגאל (ר"ה יא). והוא על ידי כך השופר, כמ"ש "תקע בשופר לחרותנו", ובסוד "זהה ביום ההוא יתקע בשופר גדול" (ישעי' מו, יג), ובשבת של סוכות שיש לנו קיום מצות סוכה, וגם מצות לולב, כי במקדש היו לוקחין גם בשבת, וגם בהכוונה יש לנו כאשר הארצית במקום אחר (עיין במאמר א' לר"ה שחל בשבת) על כן שבת סוכה לולב עולה רא"ש השנה. וממילא מגיע גם עצרת בשבת, אשר אז הוא סעודה דרור, אשר שבת סעודה דר"ד עולה ג"כ רא"ש השנה. ובין שיש לנו סוד ראש השנה בכפילא. נתעלה בחוץ להביא הגאולה. לזאת בהושענא רבה ועצרת שאז תהיה מלחמת גוג ומגוג ויהיה קיבוץ נדחים בסוד הנקרא עצרת שהוא עצרת ואסיפה. על כן מקב"ץ נדחי עמי ישראל עם עצרת עולה ב' פעמים רא"ש השנה סוד שבת סוכה לולב, שבת סעודה דר"ד וכו'.

עשרת יצועה (ליום ראשון וסוכות שחל בשבת אות א). וראה בקונטרס אחרון למטה אפרים (סמן תרכ"ז אות כ"א) בשם ספר אור צבי, 'דיבאת אליהו ז"ל יהיה בסוכות'.

איתא בספרים אשר בחג הסוכות תהיה מלחמת גוג ומגוג ומצות סוכה תהיה מגן ומסתור בעדנו. ואחר כך נזכר ליום שכולו שבת. ועל כן סכ"ך בכ"ף דמנצפ"ך עולה תפילין, כי גם על ידי התפילין מנצחין במלחמה, וכמו שנאמר (דברים כג, ב) "וטרף זרוע אף קרקע", שרומז על תפילין שביד ושבראש (עי' רבינו בחיי פ' מטות במדבר לב, ג). ועל כן היו חורזין מעורכי המלחמה מי שהקדים תפילין של ראש לתפילין של יד, עיין מדרש שיר השירים (פ"ד, ה. ופ"ו יב). גם סכ"ך בכ"ף דמנצפ"ך כנ"ל עם מלחמה עולה שבת מספר נחלית יעקב אביך, שהוא נחלה בלי מצרים.

הר"ר בונם זצ"ל מפרשיסחא שאל להיהודי הק' זצ"ל לאמר לו הפירוש על "הושענא שלש שעות", והשיב לו כי זה הפירוש על "הושענא רגש תשואות" הנאמר קודם, שהוא הרגש והמהומה של המלכויות. היינו המלחמות גוג ומגוג קודם ביאת המשיח, והמהומה ההוא כבר תקנה הקדמונים, ולא נשאר רק עוד "שלש שעות", אשר אלה השלש שעות יהיו קשים מאוד לעמוד נגדם, ולהשאר על עומדו, ומי שיוכח לעמוד נגד השלש שעות האלה, יזכה אח"כ לראות ביאת המשיח.

אהל חרבי, לובלין (אור הנפלאות אות א. ע"ש מה שהשיב לו הר"ר ב' דברים מופלאים). ועי' ילקוט (שח"ש רמז תתקפח): "אמר ר' ברכיה בשלש שעות עתיד הקב"ה ליפרע מעמי ישראל ואלופיו שגאמרי (תהלים יב, ו) עתה אקום יאמר ה' (ישעי' לג, י), עתה ארומם עתה אנשא (נכ"ה בשחש"ר ד, ח).

הושענא שלש שעות הושע נא. שמעתי בשם הר"ה ק' יוסף מראדוויל ז"ל, ששמע מפי קודש מרן מרוזין, אשר ג' שעות אחרונות קודם זמן הגאולה יהיה הקשה מאד להחזיק עצמו ביידישקייט כמו שעומד קיר ברזל חלקה וצריכין לטפס ולעלות בלי צפרנים. וזהו מה שאומרים בהושענא: "הושענא שלש שעות הושע נא".

בנסת ישראל (י, ב)

הושענא שלש שעות. כתיב (תהלים צה, י) "ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי", שלפנים הוצרכו ארבעים שנה במדבר של יסורי הדעת למיורק עונות קודם בנייתם לארץ הקודש, ולפי ביאת הגאול צדק יהיו יסורי הדעת קשים יותר, שיהיו יסורים הדעת של שלש שעות כארבעים שנה, וזהו "הושענא שלש שעות". עיין קדישין להרה"ק מרוזין ז"ע (ח"א עמ' שדמ)

הרה"ק מאפסא ז"ע אמר פעם: באחרית הימים ירצו אומות העולם להלחם זה בזה, אך יחשבו ויתבוננו שתצא מזה טובה לישראל, ויתאספו כולם להשוות החילוקים ביניהם כדי שלא יצטרכו להלחם. אך לא יעזור להם, זיי ועלין זך רייסין בא די טשאפריינס ביז סי וועט א עק נעמין (ב-צריצית ראש יסחבום ויכניסום לכך עד שתבוא סופם) עכ"ל, וסיים: מותר לומר הדבר בשמי בשמוע מפי נביא.

ילקוט אהב ישראל (עמ' קטו)

עיין שירת האזינו (לב, מא) "אם שנותי ברק חרבי", כי זה קאי על מלחמת גוג ומגוג עיין בתרגום יונתן שם. ותרגום אונקלוס ככה – "אם על חד תרין כחיו ברקא מסוף שמיא ועד סוף שמיא תת חרבי ותתקף בדינא די אתיב פרעונותא לסנאי ולבעלי דבבי אשלים", הכוונה של תרגום, אם פעם יראה אדם ברקיע כמו ברק מסוף שמיא עד סוף שמיא, יתחיל קוב"ה לשלם לשונאי ישראל. והנה כבר היה ברקיע ציון אדום, לכן כאשר יתחדש עוד הפעם אז יתחיל הפרענות לשונאי ישראל האמיתי, והיינו מלחמת גוג ומגוג. ואם ה' מראה זו נראה בשבעות כבר כ"ה כאן הגואל צדק.

על כל פנים מזה ראייה שאמרת שם ית' מראה אדום אז יהי' – פורה דרכתי (ישעי' סג, א) ובשני תרגומים, אונקלוס ותרגום יונתן.

הלכתא רבא לשבתא להרה"ק משיעמיני זצ"ל (לפ' האזינו)

וכתב הר"ב בית מועד דף צ"ו, דלפי שתוקף מלחמה זו תהיה בחג הסוכות, הקב"ה מקדים רפואה למכה, במה שצונו על הסוכה ועל הלולב, כדי שבמצות אלו נהיה נגשעים ממלחמה הנוכח, ומשום הכי תקנה הקפות בסוכות, כמו ביריחו שהיתה התחלת כיבוש הארץ, וכאשר אז סבבו את העיר פעם אחת בו ימים, וכיום ה' סבבו אותה שבעה פעמים, ושוב נפלה החומה תחתיה, כן במלחמה אחרונה דהיינו גוג, אנו מקדימים להקף בו ימי סוכה. וביום הושענא רבא ז' פעמים, ובו יפול גוג ומגוג, עיי"ש, וכו'.

וטעם מלחמת גוג הוא, והואיל שאותו הזמן יהיה סוף תיקון העולם, והקדושה רוצה ליטול מן הקליפה כל ניצוצי הקדושה שבלעה, לאסוף כל הנדחים ולקבץ כל הפזורים, ומש"ה הקליפה מתאמצת בכל כוחה לעכב מה שחתת ידה ועורכת מלחמה עם הקדושה, ולפי שהניצוצות נתפזרו בכל ע' אומות שדם כנגד ה' נפש שירידו למצרים, לפיכך גוג ומגוג בגימטריא ע', כלומר שיתקבצו כל הע' אומות ביחד במלחמה זו, עיין בספר דעת שמשון סוף פרשת האזינו וכו'.

ומשפט גוג ומגוג תנן במתניתין פ"ב דעריית שהיא י"ב חודש, כלומר שלא ינגפו בבת אחת, אלא מתחלת מכתן ועד סופה י"ב חודש, שיהיו נמוקים והולכים עד שיכלו. דכתיב בישעי' י"ח ויקץ עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו תחרף, קיץ וחורף, הרי שנה שלמה.

כ"ב הראב"ד ותו"ט שם.

זכר דוד להגאון המקובל רבי דוד זכות זצ"ל אב"ד מודינא (מאמר ג פרק פ"ב)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יונה לאנדסופר זי"ע – בעל שו"ת "מעיל צדקה" יומא דהילולא ט' תשרי (תע"ג)

"אין זה ילוד אשה" – כך היו אומרים בני דורו על הגאון המקובל הקדוש, מגדולי חכמי פראג, רבינו יונה לאנדסופר זי"ע בעל שו"ת 'מעיל צדקה', כעדותו של הגה"ק רבי אליעזר אשכנזי זצ"ל בתוך הקדמת ספרו 'דמשק אליעזר' על 'תורת חטאת' להרמ"א (והילחמם דאף תע"ח).

אב בחכמה אך רך בשנים היה בעת שנקטץ מזה העולם – רק בן ל"ד שנה – וגדולי הדור התייחסו אליו בהערצה גדולה, לעוצם גדולתו וקדושת תורתו. **"צדיק יסוד עולם"** – מכתירו הגאון רבי משה באנדי זצ"ל אבי"ד פאלין והגליל. ואילו הגאון רבי אלעזר פלעקש זצ"ל בעל שו"ת 'תשובה מאברהם' כותב עליו בהסכמתו לספרו: **"כי אורו על כנפות הארץ ומכנף הארץ זמירות שמענו רזי לו רזי לו בנגלה ובנסתר, וכל רז לא אניס ליה, ודין גלי רזי עולם, הוא ניהו כבוד הצדיק וחסידי עולם, הרב המאור הגאון הגדול המפורסם לשבח בכל מנה ועבר, גדול הכניסים וארך האבר... אם יחזיק איש בכנף מעיל צדקה ענינו תחינה כי ידא על כנפי רוח חכמה העליונה קנה חכמה ובינה בכל קניניה..."**

"יונה בן אמת"

הגה"ק רבי יונה נולד בשנת תל"ח בפראג, בירת בוהמיה, לאביו הרב הגדול רבי אליהו בומסלא זצ"ל ששימש כ"סופר המדינה" (ועל שם כך כינה רבינו את עצמו בשם "לאנד-סופר"), ולאמו הצדיקת מרת גיטל ע"ה בת רבי בצלאל זצ"ל, נכד המהר"ל מפראג זי"ע.

את חורו קנה מפי רבו הגה"ק רבי אברהם ברודא זצ"ל בעל 'אשל אברהם', שעמד אז בראש ישיבה רבתית בפראג, ובצלו למד בעותא חדא עם ריעו הגאון רבי שמואל מקראקא זצ"ל. רבו גדול – שכינה בחיבה "יונה בן אמת" – אהבו אהבת נפש והחשיבו מאוד, ובספרו 'אשל אברהם' אף מביא הרבה חידושים משמו. לפעמים גם התייעץ עמו בשאלות חמורות, כאשר תראה בכמה מתשובותיו שהשיב להלכה אל רבו (עיי"ש סי' כא, סה).

במחיצת רבו וחבריו המופלגים עלה ונתעלה בכל קנייני התורה עד שהיה ל"ארי שבחבורה", "נשיא וראש בבקיות ובסברא" (משער ספר). אין כל פלא שבעודו צעיר לימים כבר היה לתל תלפיות, ודבריו הוחזקו כ"דברי אלקים חיים" – לשון הגאון רבי מרדכי ברומאף זצ"ל אבי"ד ליפין בהסכמתו, כי **"לבו היה פתוח כפתחו של אולם, להשיב לשואלו דבר ה' זו הלכה הליכות עולם... ונהיגא כד הוינא טליא נתאמרו בני מדרשא משמו הלכות תלי תלין"** – עדות הגר"מ באנדי זצ"ל אבי"ד פאלין. בין שואליו היו גם רבנים מובהקים וגאוני עולם כבעל היחסים צבי זצ"ל (ע"י 'מעיל צדקה' סי' סח) ורבי מאיר אייזנשטאט זצ"ל בעל שו"ת 'פנים מאירות' (סי' כג).

תא שמע את המסופר בספר 'יחוס המשולח' (עמ' קסט, מהד' ת"א עש"כ), שידוע שהיה לבעל היחסים צבי זצ"ל הקפדה על הגר"א ברודא, והיו בעלי מריבות (ראה 'מגילת ספר' להגר"ע זצ"ל, ואורשא תרנ"ז, עמ' 52), ופעם אחת פגע היחסים צבי ברבי יונה לאנדסופר, שהיה תלמיד מובהק של הגר"א ברודא, ונכנס עמו בחידושי תורה, ועמד היחסים צבי כמשתומם על גדולתו בתורה ואמר: **"על איש אשר יוכל להעמיד תלמיד כזה, אין רשאי לחלוק עליו"**. ומני אז והלאה שקטה ההקפדה ביניהם (חובא בסי' מילציג אשר סי' תשרי).

בנוסף לגאונותו האדירה בתורת הגללה, נתפרסם בבקיותו העצומה בחכמת הרו. בכמה מתשובותיו הוא מגלה גם טפח מידיעותיו בשאר המדעים והחכמות¹. וכך העיד עליו הגאון רבי שמחה כ"ץ אפרש זצ"ל אבי"ד טיפליץ בהסכמתו לשו"ת 'מעיל צדקה': **"אתמחי גברא ומומחה לרבים בכל חכמה ומדע וכל רז לא אניס ליה, ובפרט בחכמת התורה כבר יצא טבעו בעולם כי ערוכה לו בכל ושמורה, וזורה ברחת וזורה בתשובותיו בדעת נוטה ודעת תורה, ומראה פנים לכל צד בפלפול וסברא..."**

בהיותו מקובל גדול, יצא רבי יונה לאנדסופר יחד עם חבריו הגאון רבי משה חסיד מפראג זצ"ל לוינא, בשליחות רבם, לעמוד ביוכום עם אחד משרידי כת שי"ץ שריי. ובה מספר הגר"י עמדין זצ"ל, מפי אחד מתלמידי הגר"א ברודא: **"בהיותו למד בישיבת הג"מ מהר"א ברודא בפראג, אירע שהתועב האפיקורס המפורסם בעולם, הארור חיים מלאח שריי, גבר נתעב ונאלח, בהיותו אז בויגא כתב להרב הני"ל, שישלח לו אנשים חכמים מסוימים ידועים, אשר להם יד ושם גם בחכמת הקבלה, שיתוכחו עמו על דבר אמונת שי"ץ. וכן עשה הרב ע"ה ראש הישיבה הני"ל, ושלה לוינא שנים מהמובהקים ששייביתו, חריפים ובקיאים גם בספר הזהר ובקבלה, הלא הם החסידים מופלגים כמהר"ר יונה לנד סופר וכמה משה חסיד ע"ה..."** (מספחת ספרים, לבוב תר"ל, פרק א. עיי"ש באריכות).

עם שהיה צעיר לימים, כאמור, זכה להעמיד תלמידים הגונים וחכמי פראג הנודעים זכו לצקת מים על ידיו, בתוכם, המודקדק הגדול רבי אליהו ב"ר עזריאל מוויילא זצ"ל בעל

המדר דנער לזכר נשמת הרה"ק – ר' משה בהר"ר יצחק בעריש ברונשטיין ז"ל ת.צ.ב.ה.

הגדול ז"ל קרא אותו בשמי 'פנחס' לבא אליו, ומיד הלכתי וקרבותי אל החלון למקום שישב שם רבינו הגדול ז"ל, וכמה לומדים הלכו גם כן עמי כי חשקה נפשם לשמוע מה שידבר אלי רבינו הגדול ז"ל, וגם חתנו של רבינו ה"ה המופלג מהר"ר [ישכר] בער [ווינער] ז"ל (אבי"ד וועטסהאבן ומנגאט) עמד סמוך אליו. ושאל אותי רבינו הגדול ז"ל ואמר לי: שמעתי עלך שהיית

אצל החסיד מהר"ל הני"ל ביום אתמול כאשר היה מגיד הלכה תוסי' לפניכם עם חידושי, הגד לפני דבר מה שחידש החסיד מהר"י הני"ל. אמרתי לפני אותו החידוש מה שאמר על פי חכמת הטבע הני"ל, וחטאתי בזה אשר אמרתי אותו החידוש כשחוק, והי' כיפר בעדי, וגם מהר"ר בער הני"ל שהיה עומד בצדי התחיל ג"כ לשחוק, מיד צעק רבינו הגדול בנויפה לחתנו הרב הני"ל, וכך אמר לו רבינו הגדול ז"ל: **למה אתה שוחק, צריך אתה לשמש את החסיד הגדול מהר"י הני"ל עוד עשר שנים בכדי להעמיד על דעתו וזכמתו, אינך דאי לשחוק וללעוג על דברי החסיד ז"ל שכל דבריו ברורים ומצאני נגד המה מיושבים.**

ועבור זה הלך ממנו חתנו מהר"ב הני"ל בכלימה ובבושת פנים, ואני ממילא ידעתי שלא יפה עשיתי בזה מעשה שאינם הגונים, וכל ימי הייתי מתחרט על זה. ובהיותי בקי' פראג בשנת תק"ח הלכתי בער"ה סכלו על בית עלמין שם ונשתחית על קברו של החסיד מהר"ל הני"ל לא משתי מאהלו (של רבי יונה) לי על אולתי אשר סלפתי בעקימת שפתים נגד כבודו הרמה זצ"ל, וחטאתי נגדי תמיד".

יונה מציאה נחמה

לא זכה דורו להנות הרבה מאורו, ובהיותו קרוב לחצי שנותיו, ולא השמש בצאריה בערב יום הכיפורים שנת תע"ג, אחרי מחלה קשה ועוורון חלקי רח"ל. בהתאם להוראתו לאנשי חסיד מספר ימים קודם פטירתו, נחרתו על מצבתו הדברים הבאים: **"הלום נטמן אחד ממדע התורה, נזע בשמו מ"ו יונה בן ה"ה מ"ה אליהו זלה"ה בומסלא"**. ובתוספת כמה משפטי מוסר: **"עורו בני אדם ודעו, איך אנוש על המשכב הוא, וכן האדם יפעת שפעת מחדתו, בזה ניבו ונטול כל הדרתו, והוא בעודנו חי ולא ישיג חצי תאוותו, יצבור כעפר שאר ומותרי המדומה, וזה תמורתו וירשתו"** (נל-עדי, פראג תרנ"ז, מספר 32).

עם שדיעתי לא זכה להיות את ספריו לדפוס, נדפסו כמה מהם על ידי צאצאיו, נכדי בנו יחידו הגאון רבי מענדל לאנדסופר זצ"ל מדייני פראג ואח"כ אבי"ד פינטשוב. ואלו הם ספריו: **'בני יונה'** – על הלכות ספר תורה (פראג תקס"ג), שכל שלטי הגבורים תלו כלו זיינם עליו ומתייחסים אליו בהערצה יתירה [כמו בשו"ת 'חתם סופר' (ח"ב י"ד סי' רס): **"חזינא אחד קדוש מדבר הגאון 'בני יונה' מי כמוהו מורה..."**, ובשו"ת 'דברי חיים' (ח"ב י"ד סי' קג): **"הגאון 'בני יונה' שהי' גאון בדורו שזקי היחסים צבי השיב לו בכבוד גדול, והיה מגדולי תלמידי מהר"א ברודא ז"ל, והיה סופר בימי הגאונים ומי יחלוק עליו**

בעניני סופרי תו"מ" (וספר 'ידע קדושים' על הלכות סת"ם להנהיג מבטאטאט זי"ע בני על ספר 'בני יונה'); וספר **'כנפי יונה'** – על שו"ת יו"ד (שם תקע"ג) [וראה שו"ת 'יד יצחק' (ח"א סי' מח): **"ומצאתי ראיתי שגם הגאון בעל 'כנפי יונה' ז"ל שהי' גדול האחרונים כתב ג"כ לחתיר בלי פקפוק..."**]. כן נדפסו הימנו ספר **'מאורי אור'** על חסידות וירשתו בספר תורה (שם תקס"ה), וצוואתו המופלאה בדברי מוסר והנהגות יקרות [בתוך ספר 'דרכ יוסי', פרי"מ תע"ז. ומשם בספר 'מעיל צדקה', האמבורג תצ"ז].

ברם ספרו על שמו נקרא הוא שו"ת **'מעיל צדקה'** (פראג תקי"ז), אשר את ההקדמה לו ערך רבינו כבר בשנת ת"ש, ובסיכומה ביקש שאם ידפיסוה יאה זה 'ביתאני שלא יזכר שמי מעיל צדקה...'. אלא שבשנת תקי"ז, כשהוא הספר לדפוס לראשונה, וכך כתב בהסכמתו בעל ה'נזע ביהודה' ובית דין: **"... ואף שהעלים המחבר מרוב ענוותנותו את שמו בהקדמת הספר, ומגילה חתומה נתנה באמרי שפר, אעפ"כ לב חכם ישיכל פיהו, פומיה מחכים ומסיד ומפרסם שמו ומכרתו עליו את הקול עלה דינה, חכמתו בחוף תרונה, וניכר לי שהוא חד מן חכמי הראשונים פענה צפונה וטמונה, ה"ה הרב הגאון המפורסם החסיד מוהר"ר יונה לאנד סופר"** (וכ"כ בשו"ת מע"ס ערך מ אות סח).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. בסוף שו"ת 'מעיל צדקה' אף נספח קונטרס מלוקט מספרי אוקלדוס, משכיל יוני שכתבה בפי' חכמי קדם בתואר "אבי ההגות" (חי' שפ"ג א' אפ"ס ח"מ בעיר אלכסנדריה). מצינו חילוקי דעות ביחס לספרו על חכמת החשבון וערכי המדידה, כשיש מחכמי ישראל שחב"איים אותו כבר סמכא. ויש מרובותינו, ובמיוחד אצל מאורי החסידות, שדרשו אותו לגאני (ע"י שו"ת הרב הל' ת"ת פ"ג א' א' ואלכמה"ל בכל זה).

2. לא ידועים פרטים אודותיו. יש שייחסוהו להגאון המקובל רבי משה ב"ר מנחם גראף זצ"ל – בעל 'זיקהל משה' (תש"ט ת"ש) וזרע קודש' (פרידא ת"ח), שנלבע"ע בין השנים ת"ת-תע"ב. בכמה מן הדפוסים נדפסה צוואתו מכורכת יחדיו עם צוואתו של רבינו יונה לאנדסופר

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס הי"ו, ברוקלין נ.י.

עלוי מועד

מדוע לא נתקנה ברכת המצוות על מצות עשה של תשובה?

חכמינו ז"ל תקנו לברך ברכת המצוות כשם שתקנו לברך ברכת הנהנין, וכלשוננו של הרמב"ם (נפ"א מהל' ברכות ה'): "שם שמברכין על הנהניא, כך מברכין על כל מצוה ומצוה ואחריו כן עשה". וכבר נתבטאו רבותינו הראשונים, באיזו מצוה נתקנה התקנה ובאיזו לא. וכלשוננו של הרשב"א (ש"ת ח"א סי' תז): "זו שאלה עמוקה, דבר שעמדו עליו הראשונים זצ"ל, ונסתבכו בו הרבה, מפני מה מברכין על מקצתן ואין מברכין על כולן, ואי זו שמברכין עליה, ואי זו שאין מברכין עליה", הראשונים עליהם מתכוין הרשב"א הם אותם שהביא שם בסוף דבריו, מה שהשיב הר"ר יוסף אבן פלט להר"ר אברהם ברבי דוד (או ברבי יצחק אב"ד, ראה אבודרהם שציון לחלוץ, וראה עוד שם ברשב"א וכן מש"כ שם סי' רנד, ובח"ג סי' רפג, ובמיוחדות לרמב"ם סי' קצא).

האחרונים הוסיפו לדון כלפי מצוות נוספות שלא נתבארו בדברי הראשונים – מדוע לא נתקנה עליהן ברכה. אחת המצוות בהן דנו היא **מצוה עשה של תשובה**. בשו"ת **דברי ישראל** (אורח סי' נא, וכו"כ בשו"ת בית יצחק ייד ח"ב סי' קסה) כתב בזה על פי דברי **הישגח משה** (נפ"ר נשא עה"פ 'התורה את חטאתם'): "נשאלתי ממשכיל אחד, למד לא נכתב מצוה תשובה בביאור בתורה הקדושה... דהגם כי הוא נמנה למצוות עשה, עיקר זה שנמנה הוא הידידי, כי הוא באה בתורתנו הקדושה בלשון ציווי, כמ"ש (במדבר ה, ז) 'והתרת את חטאתם'... אבל התשובה שהוא החרטה ועזיבת החטא לא נמנה למצוה בפני עצמו, כמבואר ברמב"ם פ"א מהל' תשובה ה"א דהמצוה היא כשישוב שיתודו... ובאמת לא כתבה התורה בלשון ציווי רק להיודו, אבל לא לעיקר התשובה דהיינו החרטה ועזיבת החטא דהם עיקר התשובה... והיבא דנזכר תשובה בתורה לא נזכר רק בדרך הבטחה, שיקבל הש"ת תשובת השבים אם ישוּב... וקשה באמת מאי טעמא לא צויתו התורה על זה... והשבה, הלא עיקר התשובה היא החרטה – שמתחרט על סירובו ומרדו כנגד מצוות קונו ועזיבת החטא לחלוץ, ועל איזה מהן תצוה התורה, אם על החרטה שיתחרט, ממה נפשך, אחר שנתחרט אין צריך להצויו דהא כבר נתחרט, ואם קודם שנתחרט, הרי הוא עומד במרדו ואין שייך ציווי על המרד, ואם על עזיבת החטא אין צריך לציויו דהא כבר מוזהר שלא יחטא, וכי משום שכבר חטא התורה לו לחטא עוד ח"ו... רק על זה שייך ציווי – שאחר שנתחרט ושוב איננו מורד שיתודה בפה, ועל זה צויתו התורה באמת. מבואר מדבריו שנתקנה התשובה, שהיא החרטה, אינו נחשב למצוה כלל, לכן גם לא תקנו לברך ברכה עליה.

יסוד זה יעלה יפה בדברי הרמב"ם – שהזכיר הישגח משה, שלשיתו עצם התשובה אינו בגדר מצוות עשה (וכן הבינו עוד אחרונים בדעתו, ראה 'מנחת חינוך' מצוה שסד אות ב בארוכה), אכן, לשון הרמב"ם בפרשת התשובה (דברים ל, יא) נוטה שתשובה – מצוות עשה היא, ולדידיה מוטל עלינו למצוא ארוכה ופתרון מדוע לא נתקנה ברכת המצוות על מצוה זו.

תירוץ נוסף מצינו באחרונים (באר שלמה מע' ה: פרדס יוסף פר' אחרי עה"פ 'כי ביום הזה' בשם ספר ברכת אחרון) על פי דברי הב"י (סי' תלב ס"א) במה שלא תקנו לברך על מצוות ביטול חמץ, "משום דביטול הוי בלב, ואין מברכין על דברים שבלב" (ע"ע ברשב"א ואבודרהם הו'), כלפי מצוות שאין בהן מעשה כלל, שלא תקנו ברכה עליהן, וכמו כן עיקר מצוות תשובה הוא בלב, שיתחרט האדם על חטאיו בחרטה שיעלבר וקבלה מכאן ולהבא, לכן לא תקנו ברכה עליה (ראה יש"מ שם, וע"ע מנחת חינוך ס"א).

ואפ"ל עוד, על פי מש"כ **רבינו בחיי** ביכ"ד הקמח' (אות ציצית) "המצוות המקובלות הן עיקר הקדושה, והוא שחז"ל תקנו לברך עליהם אשר קדשנו במצוותינו... כי בקיום המושכלות לא יקרא העם גוי קדוש... וגם החכמים לא תיקנו לברך על המושכלות", מבואר מדבריו שלא נתקנה ברכה על מצוות שבכליות, ויתכן שמצות תשובה נחשבת ג"כ כמצוה שבכלית, כי גם אילו לא נצטוונו עליה הידי ראונו לנו לעשותה.

יש שכתבו (חובב בשו"ת דברי ישראל שם בשם ספר מיכאל דאסותא) על פי הכלל שישד **האור זרוע** (ח"א סי' רמ) בענין זה, שלא תקנו ברכה כי אם במצוות שיש להן זמן ידוע לקיומן, כגון ציצית תפילין וסוכה, שיש זמן שחייבים בהן ויש זמן שאין חייבים בהן, ואילו המצוות שלעולם חייבים בהן ואין עתים שפטורים מהן, כגון אמונת ה' אהבתו ויראתו, וכן המצוות שבין אדם לחבירו, כגון בקור חולים, נדקה וקדומה, שבכל מצוות אלו באות ליד האדם, מצוה עליו לעסוק בהן, כבגון מצוות אלו לא תקנו חז"ל ברכה, וכמו כן מצוות תשובה, שאם חלילה נכשל האדם בחטא רח"ל, חובת התשובה מוטלת עליו מיד ולא שייך בה זמן קבוע.

בשו"ת **בית יצחק** (שם) תירץ ע"פ דברי הר"ר יוסף אבן פלט הנ"ל שכתב כלפי השבת גזילה והחזרת ריבית שאין בהן ברכה, כי מצוה הבאה מתוך עבירה לא תקנו עליהן ברכה, כי לא צונו ה' לגלוץ כדי להשיב, וכן י"ל כלפי מצוות תשובה שלא שייכת כי אם אחרי החטא, ואילו מי שלא חטא ממימי לא שייך אצלו כלל מצוה זו. ויש להעיר בזה מדברי בעל **התניא** בסידורו (שער אלה"ה דף א"י לדוד), וכו"כ בלוקט תורה כי תצא ר"ה יד החרים ימינו אע"פ ועין רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"א) שמצוות תשובה שייכת גם במי שלא חטא כלל.

יש שכתבו (מזבז בפר"י שם) בזה, משום שאין המצוה תלויה לגמרי ביד הקיימה, שהרי אינה נגמרת מיד כששיקל הקב"ה את התשובה, ועל מצוה שאין קיומה תלוי ביד העושה אותה אין מברכים, כמו שישד הר"ר אבן פלט (הנ"ל), אולם דבר זה תמוה מאוד, כי מצוות תשובה אינה כי אם החרטה ועזיבת החטא, ואילו קבלת התשובה אינה חלק מן המצוה כלל, ועצם החרטה והעזיבת החטא תלוי בידי האדם לעמוד, וגם כאשר לא נתקבלה תשובתו למעלה ולא נמחל חטאו קיים האדם את המצוה (וע"ע ספר לוקט שושנים על ברכת המצות עמ' קפח).

עלוי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות ועניני קידוש השם (ב)

א. **אסור להונות נכרי** (כמבואר בסעיפים הקודמים), ומלבד איסור גזל וחילול השם איתא בארחות חיים לרבינו הרא"ש (סי' קה) וז"ל: אל תונה לשום נכרי כי אין נכרי שאין לו שעה ועברתם שמורה לנצח. עכש"ק.

ב. **בכלל עון חילול השם החמור נכלל האיסור שלא לילך לדון בפני ערכאות של נכרים או כאלו שאין דנים עפ"י תורתנו הקדושה**, ואפילו נתרצו שני הבעל דינים לדון בפניהם – אסור, וכמו שפסק בשו"ע (ח"מ סי' כו ס"א), והדן בפניהם "הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת משה רבינו ע"ה". וזאת אם הגוי ייחד ישראל להיות עד בשביל, מותר להעיד לו בערכאות, דאי לאו הכי איכא חילול השם (עני' ח"מ סי' כח ס"ב – כמה חילוקים בדבר).

ג. **איסור גמור הוא לסחור או להעביר בגבולות דברים שאסורים על פי חוקי השלטונות**. ומלבד עצם האיסור הרי יש בדבר חילול השם גדול, כידוע. ובדואי שאסור להכשיל אחרים ולהטעות אנשים תמימים בכגון דא, שאז גדול עונו מנשוא, ועל אחת כמה וכמה שאסור למסור יהודי בפני השלטונות, שאז טעם עליו העון הגדול של מסירת רח"ל, ואין כאן המקום להאריך בדברים חמורים וידיעתי אלו.

ד. **כל מצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, אל יבטל עסק התורה בעבורה, אלא אם כן יהיה חילול השם אם לא יעשה** – שאז מותר לו לבטל מעסק התורה (סי' סי' תתקנ). ונ"ל שמותר לשנות מן האמת כשיש חשש שיבא ליד חילול השם

ה. **מותר לשנות מן האמת בכדי למנוע חילול השם ולהרבות כבוד שמים** (עני' שו"ת אג"מ אה"ע ח"ד סי' סו סק"ב).

ו. **התשובה והכפרה על עון חילול השם היא קשה מאוד**, כדאיתא בסוף מסכת יומא. ומכל מקום מצוה בראשונים שהתקין לכן הוא ב"תשובה המשקל", דהיינו **שישנוול לקדש שם שמים** – כנגד מה שחילל שם שמים (עני' רבינו בחיי ויקרא כב, לב; שער תשובה לרבינו יונה שער ד). וכן מצונו בשו"ע (אורח ריש סי' רמג) **שעל ידי שמירת שם"ק מתכפרות עבירות שיש עליהן חיוב מיתה רח"ל**. ובספרי תלמידי בעש"ט, וכן מוזכר הרבה בדברי רבותינו הק' מבעלזא,

שעל ידי התמדה ויגיעה יתירה בלימוד התורה הק', ועל ידי ריבוי בעשיית גמילות חסדים בצירוף עם התשובה, אפשר לתקן גם עון נורא זה. ובסי' פלא יועץ (אות חח"ש) כתב: "ותקנה שמענו למי שנתחייב מיתה לשמים בעון חילול השם, שיכוון למסור נפשו למיתה בלב שלם בעת אמירת קריאת שמע ובנפילת אפים, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה".

ומצאתי מורגניתא טבא מתגאון בעל האור שמח זצ"ל שהאריך בספרו 'משך חכמה' (נפ"ר ויילך על הפסרת ישובה ישראל) בענין עון חילול השם וכפרתו, ותורף דבריו הוא, דאע"פ דאיתא בירושלמי ריש שנהדרין שהקב"ה אין דן יחידי וכו', ברם "כשהוא חותם אינו חותם אלא ביחיד וכו', והנה כל ימי תשובה שמלך יושב על כסא, וכשהוא חותם עומדים עליו, יכול להועיל [התשובה] רק על עבירות שאין בהם חילול השם, שוקלן זכויות כנגד עבירות. אבל על חילול השם על זה אמרו (ישעי' כב, ה) 'אם יכופר לכם העון עד תמותון בית ישראל', כי אין יוהכ"פ מכפר (יומא פו), **ורק בעת החתימה שהשי"ת דן יחידי, אז הוא שולח הכושר שהשי"ת מלפני מרוב טובו אחרי גודל הבכי והחרטה, כי אם הוא ימחול על חטא כבדו** – **מי יאמר אליו**, לכן בנעילה סדרו הפסוקים (ויקרא יח) 'למה תמותו וכו' כי לא אחפץ במות המת כו' והשיבו וחיו' וכו"ב, כי הכל על עון חילול השם יתברך" וכו'. עיי"ש ויונעם לך.

ונסיים בדברי רבינו הרמב"ם (סופיה מהל' יסודות) שהחכם ידקדק בדבירו 'שיהא נבחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם כסבר פנים יפות... נושא ונותן באמונה וכי ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין וכו' עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו הרי זה קידש את ה', ועליו הכתוב אומר (ישעי' מט, ט) 'זיאתר לי עבדי אתה ישראל אשר כד אתפאר'.

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלוי ספר

דבר יום ביומו לוח הלכות ומנהגים לשנת תש"ע – אוצר בלום של הלכות וחליכות, מנהגים וכוונות בקיום מצוות חיים וסדרי התפילות, בנוסף לידעיות נחוצות ומנהגי רבתי"ק מבעלזא זי"ע. ערוך ומסודר לפני כל אחד ואחד, מעין קיצור שו"ע יומי, על כל יום ויום מילות השנה, ובמיוחד על מועדים וזמנים מיוחדים, לדעת את הדרך אשר ילכו בה והנחמתי אשר ישעון בקיום המצוות; נוסף קונטרס מיוחד **'הלכות המרת תרומות ומעשרות'**. מפתח מפורט. נלקט ונערך להפליא על ידי הג"ר אלי שמואל ונד שליט"א דומ"ץ קהל מחזיקי דת בא"י (620 עמ').

הבנינו תורתנו על סוכות – מתוך סידור הספרים על המועדים בהם מערכי לב ודעת על פי הספרים הקדושים: "שפת אמת", "שם משמאל", פרי עדין. מחולק לשמונה שערים מעמיקים, החל משער מצות יסובות תשוב וכלה בשער 'שמעני עזרת', 'שמחת תורה' וזאת הבהרה. נערך בטוב טעם בהשכל ודעת ויצא לאור ביפו והודר על ידי הג"ר נחמן יוסף ויחלום. בני ברק, אולת תשס"ח (תקנת עמ').

אוצר המדרשים ואוצר מפרשים על מגילת קהלת – לקוט מדרשי חז"ל המתרגם ומסבירים בדברים מוקשים בפסוקים, מתוך ים האגדה המפורשים בשי"ס בכל וירושלמי וכל המדרשים, ומחובר לו באור **'רבי אלישע נאליק'** על קהלת, מגדולי חכמי צפת ותלמיד מרן הב"י [של הוצאת מכון 'אבן ישראל']. נלקט, נערך וסדר דבר דבור על אפניו, דבר טאה ומתקבל, על ידי הרב נפתלי גרינוביץ עם צוות חברי 'מכון המדרש' ישע"י חברת 'תפארת בחורים' בארץ ישראל. ירושלים תשס"ח.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות ומאחב"י

הרה"ח ר' מאיר קליין הי"ו לרגל השמחה השדרה במעונו בלידת התאומים – הבן עם הבת שיחי' בלמזל טוב ורוב נחת בקדושה	לעילוי נשמת מוה"ר אלטר חיים משה ב"ר צבי ע"ה כ"ץ נלב"ע ערב יום הקדוש תשל"ח לפ"ק תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' חיהאל הכהן הרשקוביץ הי"ו	לעילוי נשמת מוה"ר ר' מאיר ר' מאיר ב"ר יוסף ע"ה נלב"ע הושענא רבה תש"נ לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' חיהאל עפשטיין הי"ו
לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף ב"ר קלונימוס קלמן ע"ה קאללא נלב"ע יום א' דגה הסוכות תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיהאל הכהן הרשקוביץ הי"ו נלב"ע בשב"ק י"ב תשרי תשס"ז בעת רעוא ורעוץ – ונסמן בהר המנוחות בירושל' סמוך ונראה לעין המעוינות קוה"ק מרן מהר"א זי"ע	לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיהאל הכהן הרשקוביץ הי"ו נלב"ע בשב"ק י"ב תשרי תשס"ז בעת רעוא ורעוץ – ונסמן בהר המנוחות בירושל' סמוך ונראה לעין המעוינות קוה"ק מרן מהר"א זי"ע
לעילוי נשמת מרת זלאתא ע"ה בת יבלחט"א הרה"ח ר' אריה לייבוש רייכמאן הי"ו נלב"ע כ"ז תשרי תשנ"ד לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנה הרה"ח אשר זעליק דרעידענער הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' אליעזר צבי ב"ר נתן בנימין ע"ה נלב"ע י"ב תשרי תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' משה דוד מאייער הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיהאל הכהן הרשקוביץ הי"ו נלב"ע בשב"ק י"ב תשרי תשס"ז בעת רעוא ורעוץ – ונסמן בהר המנוחות בירושל' סמוך ונראה לעין המעוינות קוה"ק מרן מהר"א זי"ע

גמר חתימה טובה לכל בית ישראל

הגליון הבא יופיע בע"ה לפ"ר בראשית